

CHARLES DICKENS
A PICKWICK KLUB

FORDÍTOTTA
HEVESI SÁNDOR

A FORDÍTÁST ÁTDOLGOZTA
OTTLIK GÉZA

TARTALOM

I. KÖTET

ELSŐ FEJEZET

A pickwickisták

MÁSODIK FEJEZET

Az utazás első napja és az első este kalandjai; továbbá a kalandok következményei

HARMADIK FEJEZET

Egy új ismerős. A vándorszínész elbeszélése. Kellemetlen fordulat és egy kínos találkozás

NEGYEDIK FEJEZET

Táborozás és hadgyakorlat. Újabb ismerősök. Meghívást kapnak vidékre

ÖTÖDIK FEJEZET

Egy rövid fejezet, amely egyebek közt arról szól, hogy Pickwick úr miként vállalkozott egy kocsis hajtására, Winkle úr pedig lovaglásra; s hogyan ütött ki ez a vállalkozásuk

HATODIK FEJEZET

Régimódi kártyaparti. A lelkész versei. A fegyenc hazatérésének története

HETEDIK FEJEZET

Winkle úr ahelyett, hogy a galambra célozna és a varjút lőné le, varjúra lő és a galambot sebz meg. A Dingley Dell Krikett Klub All-Muggleton ellen játszik, All-Muggleton viszont Dingley Dell költségére vacsorázik; s egyéb érdekes és tanulságos dolgok

NYOLCADIK FEJEZET

amely azt példázza, hogy az igaz szerelem nem megy olyan simán, mint a gőzvasút

KILENCEDIK FEJEZET

Felfedezik a szökést, és üldözni kezdik a szökevényeket

TIZEDIK FEJEZET

mely eloszlat minden kétséget (ha ugyan fennforgott ilyen kétség) Jingle úr jellemének önzetlenségét illetően

TIZENEGYEDIK FEJEZET

melyben szó van egy másik utazásról és egy régiségtani fölfedezésről, s amely hírül adja Pickwick úr elhatározását, hogy részt vesz egy képviselő-választáson; továbbá közli az öreg lelkész kéziratát

TIZENKETTEDIK FEJEZET

mely leírja Pickwick úrnak egy nagyon nevezetes lépését; amely lépés nem csupán az ő életében, de egyúttal ebben a történetben is korszakot alkot

TIZENHARMADIK FEJEZET

Egy kis beszámoló Eatanswillről és az odavaló pártok küzdelmeiről; meg egy képviselő-választásról ebben az ősi, hűséges és hazafias kerületben

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

mely röviden leírja a Pávában összegyűlt társaságot, és közli a vigéc elbeszélését

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

amely leírja két jeles egyéniség hű képmását; továbbá egy nagy villásreggeli az ő portájukon; s ez a nagy reggeli alkalmat nyújt egy régi ismeretség felújítására és egy új fejezet megkezdésére

TIZENHATODIK FEJEZET

melyben annyi minden történik, hogy pár szóval el sem lehet mondani

TIZENHETEDIK FEJEZET

mely azt igazolja, hogy a meghűlés bizonyos esetekben a találékony elmét fokozott tevékenységre ösztönzi

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

amely kétféle dolgot bizonyít röviden - először a sírógörcs hatalmát, másodszor pedig a látszat bizonyító erejét

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Egy kellemes nap, amely kellemetlenül végződik

HUSZADIK FEJEZET

amelyből kitűnik, hogy Dodson és Fogg urak mennyire értik a hivatásukat, írnokaik mennyire kedvelik a szórakozást; továbbá, hogy milyen megható találkozás folyt le Weller úr és rég nem látott apja közt; végül, hogy milyen jeles emberek gyűltek össze a Szarkában, és hogy milyen remek fejezet lesz a következő

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

melyben az öreg Jack Bamber nekiiramodik kedvenc témájának és elmeséli egy furcsa ügyfél történetét

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Pickwick úr Ipswichbe utazik, ahol regényes kalandba keveredik egy javakorabeli hölgygel, aki sárga papírtekercset visel a hajában

HUSZONHARMADIK FEJEZET

melyben Samuel Weller kezd nekigyürkőzni, hogy Trotter úrral szemben lerója régi tartozását

HUSZONNEGYPEDIK FEJEZET

amelyben Peter Magnus urat gyötörni kezdi a féltékenység, a javakorabeli hölgyet pedig a félelem, s ez a pickwickistákat a törvény karmai közé juttatja

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

mely egyéb mulatságos dolgok közt elmondja, hogy milyen méltányos és pártatlan volt Nupkins úr; hogyan dobta vissza Samuel Weller Job Trotter toll-labdáját ugyanolyan erővel, mint ahogy hozzávágták; s azonfelül még egy dolgot, mely megtalálható lesz a kellő helyen

HUSZONHATODIK FEJEZET

mely röviden beszámol a Bardell kontra Pickwick pör további fejleményeiről

HUSZONHETEDIK FEJEZET

Samuel Weller elzarándokol Dorkingba és találkozik a mostohaanyjával

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

amely egy vidám karácsonyi fejezet, s egy lakodalomról szól, azonfelül egyéb mulatságokról, amelyeket a mai romlott időkben már nem tartanak meg olyan lelkiismeretesen, bár a maguk nemében éppen olyan dicséretes szokások, mint maga a házasság

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

A sírásó története, akit elvittek a rosszlelkek

II. KÖTET

HARMINCADIK FEJEZET

Hogyan ismerkedtek meg és miképp barátkoztak össze a pickwickisták két derék fiatalemberrel, akik tudományos pályán működnek; hogyan szórakoztak a jégen; s miként végződött a látogatásuk

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

melyben nem esik szó egyébről, mint a törvényről és különböző kiváló jogtudósokról

HARMINCKETTEDIK FEJEZET

mely az udvari tudósításoknál is sokkal részletesebben számol be egy legénylakomáról, Bob Sawyer úr lakásán, a Borough-ban

HARMINCHARMADIK FEJEZET

Idősb Weller úr kritikai véleményt mond az irodalmi stílusról, és fiának, Samuelnek segítségével egy kis elégtételt szerez magának a vörös orrú tisztelendő úrral szemben

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

mely kizárólag a nevezetes Bardell kontra Pickwick pör kimerítő és hű leírásával foglalkozik

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

melyben Pickwick úr legokosabbnak véli, ha elutaznak Bathba, minél fogva el is utaznak

HARMINCHATODIK FEJEZET

mely főképpen Bladud herceg legendájának egy hiteles változatáról szól, továbbá egy roppant különös balesetről, amely Winkle úrral történt

HARMINCHETEDIK FEJEZET

mely becsülettel kimagyarazza Weller úr távollétét egy estély leírásával, amelyre hivatalos volt, s ahol meg is jelent; elmondja továbbá, hogy Pickwick úr milyen fontos és kényes természetű titkos küldetéssel bízta meg

HARMINCNYOLCADIK FEJEZET

amelyből megtudjuk, hogy Winkle úr milyen szépen került csöbörből vödörbe

HARMINCKILENCEDIK FEJEZET

Samuel Weller urat szerelmi postával bizzák meg s ő el is jár küldetésében; hogy milyen sikerrel, az hamarosan kiderül majd

NEGYSZÁZVÉNYEDIK FEJEZET

mely Pickwick urat az élet nagy drámájának egy új és nem érdektelen színterére vezeti el

NEGYSZÁZVÉNYEGYEDIK FEJEZET

Mi történt Pickwick úrral a Fleet-börtönben, milyen foglyokkal találkozott és hogyan töltötte az éjszakát

NEGYSZÁZVÉNYKETTEDIK FEJEZET

amely az előbbi fejezethez hasonlóan igazolja azt a régi közmondást, hogy balsorsában furcsa lakótársakkal ismerkedik meg az ember. Együttal egy rendkívüli és meglepő kijelentést is tartalmaz, melyet Pickwick úr tett Weller úrnak

NEGYSZÁZVÉNYHARMADIK FEJEZET

melyből megtudjuk, hogy került Samuel Weller úr csávéba

NEGYSZÁZVÉNYNEGYEDIK FEJEZET

amely a Fleet-börtönben lefolyt különböző kisebbrendű eseményekről szól, valamint Winkle úr rejtélyes viselkedéséről; továbbá elmondja, hogy miként szabadult ki végül a Kancellária foglya

NEGYSZÁZVÉNYÖTÖDIK FEJEZET

amely leírja, hogy Samuel Weller úr miképpen lett tanúja egy megható családi jelenetnek. Pickwick úr egy körutazást tesz a kis világban, ahol lakik, és elhatározza, hogy a jövőben olyan ritkán fog belevegyülni, amennyire csak lehetséges

NEGYSZÁZVÉNYHATODIK FEJEZET

mely beszámol egy gyengéd és megható, de azért némiképpen mulatságos jelenetről, melynek Dodson és Fogg urak voltak a szerzői és végrehajtói

NEGYSZÁZVÉNYHETEDIK FEJEZET

mely főképp üzleti ügyeknek van szentelve, s azt bizonyítja, hogy itt e földön a haszon Dodson és Fogg uraké. Winkle úr furcsa körülmények között ismét előkerül, Pickwick úr jó szíve pedig erősebbnek bizonyul, mint a makacssága

NEGYSZÁZVÉNNYOLCADIK FEJEZET

amely beszámol arról, miként igyekezett Pickwick úr Samuel Weller segítségével Benjamin Allen szívét meglágyítani és Robert Sawyer haragját lecsillapítani

NEGYSZÁZVÉNYKILENCEDIK FEJEZET

A vigéc nagybátyjának a története

ÖTSZÁZVÉNYEDIK FEJEZET

Hogyan járt el Pickwick úr a küldetésében, s miként kapott mindjárt az elején egy váratlan segítőiársat

ÖTVENEGYEDIK FEJEZET

amelyben Pickwick úr találkozik egy régi ismerősével, s az olvasó ennek a szerencsés véletlennek köszönheti az alább következő érdekfeszítő részleteket, amelyek két tekintélyes és hatalmas közéleti férfiúról szólnak

ÖTVENKETTEDIK FEJEZET

mely előadja, hogy milyen komoly fordulat állt be a Weller családban, továbbá beszámol a vörös orrú Stiggins úr korai bukásáról

ÖTVENHARMADIK FEJEZET

Jingle úr és Job Trotter búcsúlátogatása; továbbá egy dolgozós nap a Gray's Inn Square-en; végül pedig kopogtatnak Perkerék ajtaján

ÖTVENNEGYEDIK FEJEZET

amely néhány adattal szolgál a szörnyű dörömbölésre és egyebekre vonatkozólag; továbbá bizonyos érdekes felvilágosításokkal Snodgrass úrról és egy fiatal hölgyről; amely felvilágosítások éppenséggel nem közömbösek történetünk szempontjából

ÖTVENÖTÖDIK FEJEZET

Solomon Pell úr egy kocsisokból összeválogatott bizottság segédletével eligazítja idősb Weller úr ügyeit

ÖTVENHATODIK FEJEZET

Pickwick úr fontos tanácskozást tart Samuel Wellerrel, akinek szülőatyja is jelen van. Váratlanul betoppan egy dohányszín ruhás öregúr

ÖTVENHETEDIK FEJEZET

amelyben a Pickwick Klub végleg feloszlik, és a történet mindenkinek a meglegedésére véget ér

I. KÖTET

ELSŐ FEJEZET

A pickwickisták

Az első fénysugár, amely bevilágít a homályba és vakító ragyogással oszlatja szét a halhatatlan Pickwick úr közéleti pályafutásának kezdetére látszólag boruló ködöt - az első fénysugár a Pickwick Klub tudományos összejöveteleiről felvett jegyzőkönyv átolvasása nyomán gyullad ki előttünk. A Pickwick Klub hátrahagyott iratainak sajtó alá rendezője büszkén és boldogan adja most az olvasó kezébe ezt az alábbi jegyzőkönyvet, annak bizonyságául, hogy milyen odaadó figyelemmel, milyen gondos mérlegeléssel és milyen lankadatlan szorgalommal tanulmányozta át a rábízott számos és sokféle eredeti okiratot.

„1827. május 12-én. Elnök: Joseph Smiggers úr, P. K. T. és Ö. A. E.¹ Az alább következő határozati javaslatok egyhangúlag elfogadtak:

Az egybegyűlt társulat osztatlan tetszéssel és a legteljesebb helyesléssel hallgatta meg Samuel Pickwick úr, P. K. T. és D. E.² felolvasását. Az értékes előadásért, melynek címe: »Fejtegetések a hampsteadi halastavak forrásának lelőhelyéről és néhány megjegyzés a tuskés pikófélék kérdéséről«, az egybegyűlt társulat ezennel hálás köszönetét fejezi ki fent nevezett Samuel Pickwick úrnak, P. K. T. és D. E.-nek.

Az egybegyűlt társulat tökéletesen tisztában van azzal, hogy az említett - és imént meghallgatott - előadás éppoly áldásosan szolgálja a tudomány ügyét, mint Samuel Pickwick úrnak, P. K. T. és D. E.-nek a Hornseyben, Highgate-ben, Brixtonban és Camberwellben végzett fáradhatatlan kutatásai - másrészt azonban nem hunyhat szemet afölött sem, hogy milyen felbecsülhetetlen előnyökkel járna, szükségszerűen, ha ez a jeles tudós tágabb területekre is kiterjeszthetné tanulmányait, ha kibővíthetné utazásainak s ennél fogva megfigyeléseinek és tapasztalatainak körét, a tudomány haladása és a műveltség terjesztése érdekében.

Az egybegyűlt társulat tehát a fent említett szempont szem előtt tartásával komoly megfontolás tárgyává tette fent nevezett Samuel Pickwick úrnak, P. K. T. és D. E., valamint három másik, az alábbiakban név szerint felsorolt pickwickistának azt a javaslatát, hogy alakíttassék az Egyesült Pickwickisták Társaságának egy új szakosztálya, a Pickwick Klub Levelező Csoportja (P. K. L. Cs.) néven.

Ezt a határozati javaslatot az egybegyűlt társulat egyhangú helyesléssel elfogadta.

A Pickwick Klub Levelező Csoportja ennél fogva ezennel megalakult; s a csoport tagjaivá ezennel kineveztettek: Samuel Pickwick úr, P. K. T. és D. E., Tracy Tupman úr, P. K. T., Augustus Snodgrass úr, P. K. T. és Nathaniel Winkle úr, P. K. T.; akik ezennel felkértettek, hogy időről időre küldjék majd el az utazásaikról és a kutatásaikról szóló hiteles beszámolójukat, az emberekről és a szokásaikról szerzett különféle tapasztalataikat, a kalandjaikról, viszontagságaikról, valamint a helyszínen gyűjtött adalékokról és elbeszélésekről szóló jelentésüket a Londonban székelő Pickwick Klubnak.

¹ A Pickwick Klub tagja és örökös alelnöke. (*Dickens jegyzete*)

² A Pickwick Klub tagja és díszelnöke. (*Dickens jegyzete*)

Az egybegyűlt társulat készséggel elismeri azt az alapelvet, hogy a levelező csoport minden egyes tagja a saját zsebéből fedezheti útiköltségeit; továbbá semmiféle akadályt nem lát fennforogni arra nézve, hogy a nevezett csoport tagjai addig folytathassák tanulmányutazásaikat ezen az alapon, ameddig csak jólesik nekik.

A fent nevezett levelező csoport tagjainak tudomására adandó, és ezennel jegyzőkönyvileg tudomásukra adatik, hogy a társulat gondos mérlegelés tárgyává tette azt az indítványukat, hogy a leveleik és postai csomagjaik portóköltségét szintén maguk viselik; s az egybegyűlt társulat méltónak találta ezt az indítványt azokhoz a nagy szellemekhez, akik felvetették, és ezennel a legteljesebb mértékben hozzájárul a javaslatához.”

A felületes szemlélő - teszi hozzá a jegyző, akinek ezt a beszámolót köszönhetjük -, a felületes szemlélő semmi rendkívülit nem talált volna azon a kopasz fön és azon a kerek pápaszemen, amely a fenti határozatok felolvasása alatt figyelmesen bámult a jegyző arcába; de akik tudták, hogy e tar koponyában egy Pickwick gigászi agyveleje dolgozik, s hogy e szemüveg mögül egy Pickwick sugárzó, éles tekintete villog elő, azokat bizony lenyűgözte ez a látvány. Itt ült az a férfi, aki kikutatta az óriási hampsteadi halastavak forrását, aki lázba hozta az egész tudományos világot a tuskés pikófélekről szóló elméletével - itt ült, olyan higgadtan, olyan szenvtelen nyugalommal, akárcsak a fent nevezett halastavak télvíz idején, amikor be vannak fagyva - vagy akárcsak a fent nevezett tuskés pikók egyike, ha a halászok agyagkorsójának a mélyére került. De még sokkal lenyűgözőbbé vált ez a látvány, szinte egyszerre megelevenedett, amikor híveinek egyöntetű „Halljuk Pickwicket! Halljuk Pickwicket!” kiáltására a kiváló férfiú lassan felemelkedett a helyéről, felállt a karosszékére, amelyben eddig ült és beszédet mondott az általa alapított klub tagjaihoz. Festő ecsetjére méltó csodálatos, izgalmas jelenet volt ez! Az ékesszólásáról nevezetes Pickwick úr fél kezét könnyedén hátratette, a kabátja szárnyai mögé rejtette, másik kezével pedig széles mozdulatokat tett, hogy taglejtéseivel is kísérje lelkes hangú szónoklatát; emelkedett helyzetében láthatóvá vált a feszes térdnadrágja és a bokavédője: ezek a ruhadarabok fel sem tűntek volna senkinek, ha akármilyen hétköznapi ember viseli őket, minthogy azonban Pickwick úr lábát ékesítették - vagyis inkább, ha szabad magunkat így kifejeznünk: minthogy Pickwick úr lába ékesítette őket -, hát áhítatos tiszteletet parancsoltak. A szónokot hű emberei vették körül, azok a férfiak, akik önként vállalkoztak rá, hogy megosztják vele utazásainak veszedelmeit, s akiket a sors kiszemelt, hogy részesei legyenek majd a felfedezéseivel járó dicsőségnek. A jobbán Tracy Tupman úr ült - a túlságosan lobbánékony, fogékony lelkű Tupman, akiben az érettebb kor bölcsességéhez és tapasztaltságához mindig hozzájárult a kamaszfiú lángoló lelkesedése, ha a legizgalmasabb és legmegbocsáthatóbb emberi gyöngeségről volt szó: a szerelemről. Az idő múlása és a kiadós táplálkozás egyre terebélyesebbé tette Tupman úr valaha karcsú és ábrándos termetét; fekete selyemmellénye fokról fokra bővült; a hasán lógó arany óralánca apránként eltűnt a szeme elől; hatalmas tokája is kicsordult lassan-lassan a fehér keménygallérjából; csak a lelke nem változott meg Tupmannek egy szikrát sem - még mindig a gyengébb nem imádata volt az uralkodó szenvedélye. Nagy vezérének balján viszont a költői lelkű Snodgrass ült, mellette pedig Winkle, a nagy vadász. Snodgrass egy bőrgalléros, titokzatos, kék felöltőbe burkolózott poétikusan; Winkle az új zöld vadászkabátjában tündökölt, s kockás skót nyakravalót viselt és szorosan a lábára simuló lábszárvédőt.

A klub naplójában meg van örökítve Pickwick úrnak ez alkalommal elmondott beszéde, valamint a beszédet követő vita. Mind a beszéd, mind pedig a vita feltűnő hasonlatosságot mutat más híres testületek napirendjén szereplő vitákkal; s minthogy mindig érdekes hasonló esetekre bukkanni a nagy emberek cselekedetei közt, szóról szóra közöljük a jegyzőkönyvnek ezt a részét:

PICKWICK ÚR kijelentette - *(írja a jegyző)* -, hogy a lelke mélyén minden ember vágyik a dicsőségre. Snodgrass barátja költői dicsőségre vágyik a lelke mélyén; Tupman barátja a női szívek meghódításának dicsősége után epekszik; Winkle barátja pedig a vadászat, halászat és minden egyéb vízi és szárazföldi sportok terén szeretne hírnévre szert tenni. Bevallja őszintén, hogy őt (Pickwick urat) is az emberi vágyak és emberi szenvedélyek mozgatják cselekedeteiben - *(helyeslés, tetszés)* -, s talán az emberi gyarlóságnak is alá van vetve - *(élénk tiltakozások: „Nem, nem!”)* -, de azt az egyet bátran állíthatja, hogy valahányszor csak lángra kapott szívében az önzés és az elbizakodottság, mindig sikerült elfojtania, mert erősebb volt benne az a vágy, hogy az egész emberiség javát szolgálja. Az emberi méltóság nagyrabecsülése adott neki szárnyakat; az emberszeretet volt mindenkori záloga. - *(Zajos éljenzés.)* - Némi büszkeséget érzett - ezt beismeri nyíltan, s azt sem bánja, ha ebből tökélet kovácsolnak maguknak az ellenségei -, némi büszkeséget érzett, amikor nyilvánosságra hozta a pikó-elméletét; akár híressé vált, akár nem. - *(„Híressé vált!” - kiáltja közbe valaki, s utána nagy éljenzés.)* - Elfogadja az igen tisztelt közbeszóló klubtársa megállapítását, amely most hangzott el, hogy „híressé vált”; de ha ennek a kis tanulmányának a híre bejárná akár az egész földtekét, a szerzője még akkor sem érezhetne olyan nagy büszkeséget, mint amilyen büszkén most szétnéz itt maga körül, élete legdicsőségeesebb pillanatában. - *(Éljenzés.)* - Ő csak egy szerény, jelentéktelen ember. - *(Tiltakozások: „Nem, nem!”)* - Most mégis úgy érzi, hogy olyan feladattal bízták meg, ami roppant megtisztelő, noha kissé veszedelmes feladat. Az utazás terén zavaros állapotok uralkodnak, a kocsisok izgága emberek, még nem nőtt be a fejük lágya. Nézzünk csak szét egy kicsit, hogy mi minden történik az emberrel utazás közben. Lépten-nyomon felborulnak a postakocsik, megbokrosodnak a lovak - elsüllyednek a hajók, felrobbannak a gőzkazánok. - *(Helyeslés zaja - egy hang azonban ezt kiáltja: „Fenét!”)* - Fenét! - *(Zaj.)* Felkéri azt az igen tisztelt klubtársát, aki az imént olyan nagy hangon azt kiáltotta: „Fenét!” - hogy lépjen elő és cáfolja meg az állításait, ha tudja. - *(Zaj, helyeslés.)* - Ki volt az, aki azt kiáltotta: „Fenét!”? - *(Lelkes éljenzés.)* - Ki volt az? Talán valami hiú és felsült ember - nem akarja azt mondani, hogy szatócslelkű - *(zajos tetszésnyilvánítás)* -, aki irigykedik rá, amiért az ő (Pickwick úr) felfedezése oly nagy elismerésben részesült, talán érdemtelenül - s aki elkeseredett a súlyos bírálat miatt, amely saját gyatra próbálkozásait érte, pedig vele (Pickwick úrral) szeretett volna vetélkedni - és elkeseredésében most ehhez a hitvány és rágalmazó eljáráshoz folyamodik...

BLOTTON ÚR (Aldgate-ből) a napirendhez kíván szólni. Megkérdezi, hogy az igen tisztelt klubtársa talán őrá célzott? *(Zaj. Kiáltások: „Rendre!”, „Elnök!”, „Igen!”, „Nem!”, „Halljuk!”, „Eláll!” stb. stb.)*

PICKWICK ÚR kijelenti, hogy akármilyen zajt csapnak, őt nem fogják ezzel a lármával felültetni - illetve leültetni. Igenis, az igen tisztelt klubtársra célzott. - *(Nagy izgalom.)*

BLOTTON ÚR ebben az esetben csak azt óhajtja megjegyezni, hogy az igen tisztelt klubtársa hazug és mocskos inszINUÁCIÓJÁT mély megvetéssel visszautasítja. - *(Nagy zaj, tetszés.)* - Az igen tisztelt klubtársa nagyképű széltoló. - *(Óriási zűrzavar, kavarodás, hangos kiáltások: „Elnök!” és „Rendre!”)*

A. SNODGRASS ÚR szót kér. Egyenesen az elnökhöz intézi szavait. - *(„Halljuk!”)* - Azt szeretné tudni, vajon megengedhető-e, hogy két klubtársuknak ez az áldatlan viszálykodása tovább folytatódjék? - *(„Úgy van!” - „Halljuk!”)*

AZ ELNÖK meg van róla győződve, hogy az igen tisztelt pickwickista klubtársuk vissza fogja vonni azt a kifejezést, amelyet az imént használt.

BLOTTON ÚR kijelenti, hogy noha a legnagyobb tisztelettel viseltetik az elnök iránt, esze ágában sincs visszavonni.

AZ ELNÖK ezek után kötelességének érzi, hogy megkérdezze az igen tisztelt klubtársától, vajon közönséges, hétköznapi értelemben használta-e ezt az előbbi kifejezést.

BLOTTON ÚR habozás nélkül kijelenti, hogy nem - nem közönséges értelemben használta ezt a szót, hanem pickwickista értelemben. - („*Helyes, úgy van!*”) - Kötelességének tartja leszögezni, hogy személy szerint a legnagyobb elismeréssel és nagyrabecsüléssel viseltetik az igen tisztelt klubtársa iránt; s csupán pickwicki értelemben nevezte őt nagyképű széltolónak. - („*Helyes! Éljen!*”)

PICKWICK ÚR őszinte elégtétellel veszi tudomásul az igen tisztelt barátja egyenes, nyíltszívű és teljesen kielégítő magyarázatát. Egyszersmind szeretné azt is megállapítani, hogy ő is kizárólag pickwicki értelmű megjegyzéseknek szánta, amit az imént mondott. - (*Éljenezés.*)

Itt véget ér a jegyzőkönyv, mint ahogy kétségtelenül vége szakadt a vitának is, mert hiszen ennél értelmesebb dolgot már úgysem tudtak volna mondani, s ennél nagyobb közmegelegedést sem tudtak volna kiváltani. Azokról az eseményekről, amelyeket az olvasó a következő fejezetben talál majd megörökítve, nincsenek hivatalos feljegyzéseink, de levelek, kéziratok és egyéb hiteles kútforrások nyomán vannak gondosan összeválogatva, szóval vitathatatlanul történelmi tények, ami indokoltá teszi az összefüggő formában való elbeszélésüket.

MÁSODIK FEJEZET

*Az utazás első napja és az első este kalandjai;
továbbá a kalandok következményei*

A nap, ez a pontos, megbízható mindenestől szolgáló épp az előbb kelt fel, s kezdte beragyogni sugaraival ezernyolcszázhuszonhét május tizenharmadikának reggelét, amikor Samuel Pickwick úr is felébredt álmából, felkelt, mint egy második számú nap, kitérte szobája ablakát és kinézett rajta, hogy mi újság a nagyvilágban. Odalent, az ablaka alatt, jobb kéz felől a Goswell utca volt látható; bal kéz felől, ameddig a szem ellát, szintén a Goswell utca tárult eléje; szemközt pedig, az úttest túlsó oldalán, a Goswell utca túlsó járdája húzódott.

„Lám - gondolta magában Pickwick úr -, ilyen szűk látókörűek azok a filozófusok, akik csak azt veszik észre, ami az orruk előtt fekszik, és nem kutatják a látszat mögött rejlő igazságokat. Ennyi erővel én is megelégedhetnék azzal, hogy örökké csak a Goswell utcát bámuljam és meg se próbáljam felkutatni a Goswell utcát minden irányban körülvevő távolabbi vidékeket, a mögötte rejlő ismeretlenséget.”

Pickwick úr, miután eltűnődött egy kicsit ezen a szép gondolatán, felöltözködött és kezdte becsomagolni a ruháit az útitáskájába. A nagy emberek általában nem fordítanak túl nagy gondot a külső megjelenésükre; Pickwick úr is egykettőre végzett a borotválkozás, az öltözködés és a kávéivás műveletével, s egy óra leforgása alatt, útitáskájával a kezében, távcsövével a kabátzsebében, jegyzőkönyvecskéjét bedugva a mellényébe, hogy a följegyzésre méltó felfedezéseit rögtön papírra vethesse, már meg is érkezett a St. Martin-le-Grand-templomnál levő gyorskocsi-állomásra.

- Kocsis! - mondta Pickwick úr.

- Itt vagyunk, kérem - kiáltotta az emberi fajtanak egy különös példánya, aki daróckabátot és daróckötényt viselt, a nyakába akasztva pedig egy számmal ellátott rézlemez lógott, mintha valamilyen múzeumi ritkaságok gyűjteményébe máris leltározták volna őt, mindenestül: kocsimosó volt. - Itt vagyunk, uram, csak tessék! Hé, első kocsi, gyerünk!

S miután az első kocsi kocsisát előkerítették a kocsmából, ahol éppen az első pipadohányát szívta, Pickwick urat meg a poggyászát felrakták a járműre.

- Az Arany Kereszthez - mondta Pickwick úr.

- Olcsó fuvar, Tommy, csak egy shilling lesz - kiáltott oda a kocsis mogorván a barátjának, a kocsimosónak, ahogy elindult velük a kétkerekű bérkocsi.

- Hány éves ez a ló, barátom? - kérdezte Pickwick úr, vakargatva az orrát a viteldíjnak előkészített egyshillinges ezüstpénzzel.

- Negyvenkettő - felelte a kocsis, görbe szemmel sandítva utasára.

- Mi a csuda! - kiáltott fel Pickwick úr meglepve s már nyúlt is a jegyzőkönyve után.

A kocsis megismételte előbbi kijelentését. Pickwick úr keményen a szeme közé nézett, de minthogy a másiknak a pillája sem rezdült, rögtön bejegyezte ezt az érdekes adatot a könyvecskéjébe.

- És mennyi időre fogja be egy-egy alkalommal? Mennyi ideig bírja egyfolytában a munkát? - érdeklődött tovább Pickwick úr.

- Két-három hétig - mondta a kocsis.

- Két-három hétig! - kiáltott fel Pickwick úr álmélkodva s megint előszedte a jegyzőkönyvét.

- Pentonville-ben van az istállója, ha hazavisszük - magyarázta tovább a kocsis közönyös hangon -, de csak nagy ritkán visszük haza, mert gyöngé már ahhoz.

- Gyöngé már ahhoz! - ismételte az elképedt Pickwick úr.

- Mindjárt összeesik, ha kifogják a kocsiból, tetszik tudni - folytatta a kocsis -, de ha be van fogva, hát jó szorosra fogjuk az istrángját, jól meghúzzuk a gyeplőt, úgyhogy nemigen tud összeesni, még ha akarna se; aztán ha megindul, ez a két nagy kerék gurul ám utána, és neki mennie kell szépen, ha tetszik, ha nem...

Pickwick úr a kocsis minden egyes szavát feljegyezte a zsebkönyvébe, azzal a szándékkal, hogy majd előadást tart a klubban erről az esetről, mint érdekes bizonyítékáról annak, hogy milyen szívós és hosszú életű állat a ló, még mostoha viszonyok között is. Alig fejezte be a feljegyzéseit, máris megérkeztek az Arany Kereszthez. A kocsis leugrott a bakról, Pickwick úr is leszállt a kocsiáról. Tupman úr, Snodgrass úr és Winkle úr, akik már nyugtalanul várták kiváló elnöküket, most körülfogták, hogy üdvözljék.

- Tessék, itt van a viteldíja - mondta Pickwick úr és a kocsis felé nyújtotta az egyszillingest.

De mily nagy volt a tudós férfiú megdöbbenése, amikor a kocsis, ez az érthetetlen alak, földhöz csapta a pénzdarabot és képes beszéddel élve, arra szólította fel őt, Pickwick urat, hogy tegye meg neki azt a szívességet és verekedjen meg vele ezért a pénzért!

- Maga megbolondult - mondta Snodgrass úr.

- Vagy részeg - mondta Winkle úr.

- Vagy talán mind a kettő - jegyezte meg Tupman úr.

- No, gyerünk! - biztatta őket a bérkocsis, szakadatlanul hadonászva a két öklével, mintha rugóra járna. - Gyerünk! Elbánnok én mind a négyükkel!

- Ahá, egy kis verekedés készül! - kiabálták a többiek. - Rajta, Sam, ne sajnáld! - S egy csomó bérkocsis vette körül őket, már előre élvezve a mulatságot.

- Mi baj van, Sam? - kérdezte egy úr, aki fekete klott könyökvédőt viselt.

- Hogy mi baj van? - felelte a kocsis. - Szeretném tudni, hogy miért volt kíváncsi a számomra ez az úr?

- Én nem voltam kíváncsi a számára - felelte Pickwick úr csodálkozva.

- Hát akkor minek írta fel? - kérdezte a kocsis.

- Dehogyan írtam fel - mondta Pickwick úr felháborodva.

- El se hinné az ember, kérem - folytatta a bérkocsis, a köréjük gyűlt bámészkodók felé fordulva -, el se hinné az ember, hogy egy ilyen rendőrségi besúgó csak beül az ember kocsiába és felírja az ember számát, de nemcsak a számát, hanem egyúttal felír minden egyes szót is, amit az ember kimondott, kérem...

(Pickwick úr előtt világosság kezdett derengeni - hát persze, a jegyzőkönyve!)

- Felírta, csakugyan? - kérde egy másik kocsis.

- Felírt ez mindent - felelte az első számú kocsis. - Aztán azért mérgesített fel, hogy neki-menjek és idehoz nekem három tanút, hogy majd tanúskodjanak ellenem. De jól van, ellátom a baját, még ha hat hónapot kapok is érte. No, gyerünk! - mondta a kocsis, s azzal földhöz vágta a kalapját, saját tulajdonát sem kímélve, majd leütötte Pickwick úr orráról a szemüveget és további ökölcsapásokkal folytatta a támadást, elhelyezett egyet Pickwick úr orrán, egyet Pickwick úr mellén, egy harmadikat Snodgrass úr szeme alatt, egy negyediket, a változatosság kedvéért, Tupman úr mellényén, aztán kitáncolt az úttestre, majd újra visszatáncolt a gyalogjáróra, és végezetül behúzott egyet Winkle úrnak, hogy szegénynek még a lélegzete is elakadt hamarjában; s mindezt sikerült egy-két másodperc alatt elintéznie.

- Hol a rendőr? - kérdezte Snodgrass úr.

- Tartsátok őket a kút alá - ajánlotta egy utcai lepénysütő.

- Ezt még megkeserüli! - lihegte Pickwick úr.

- Besúgók! - kiabálta a tömeg.

- No, gyerünk! - kiabált a bérkocsis, aki egész idő alatt szakadatlanul hadonászott a két öklével.

A tömeg eddig tétlen szemlélője volt csak a jelenetnek, de ahogy híre terjedt köztük, hogy a pickwickisták rendőrségi besúgók, egyszerre élénken pártfogolni kezdték a lepényárus és pástétomsütő javaslatát, mint a leghelyesebb követendő eljárást; s talán a legdurvább tettlegességgé fajult volna a dolog, ha váratlanul meg nem jelenik egy új szereplő a színen.

- Mi ez a cirkusz? - kérdezte a zöld kabátos, sovány, elég magas termetű fiatalember, aki hirtelen felbukkant a gyorskocsi-állomás felől.

- Besúgók! - kiabált a csöcselék megint.

- Nem vagyunk besúgók! - harsogta Pickwick úr, olyan határozott hangon, ami minden elfogulatlan szemlélőt azonnal meggyőzött volna.

- Nem? Komolyan nem azok? - kérdezte a fiatalember, Pickwick úrhoz fordulva, miután átfurakodott a sokaságon, azzal a bevált módszerrel, hogy a könyökét bele-belenyomta a sokaság egyes tagjaiba.

A Pickwick Klub tudós elnöke néhány szóval sietve megmagyarázta neki, hogy áll a helyzet a valóságban.

- Hát akkor gyerünk innét - mondta a zöld kabátos, és erőszakkal vonszolni kezdte maga után Pickwick urat. Közben be nem állt a szája. - Itt a viteldíja, kilencszázhuszonnégyes számú bérkocsis... fogja és hordja el magát... ezek tekintélyes urak... jól ismerem őket... elég volt a tréfából... Erre tessék, uraim... hol vannak a barátai?... Egy kis tévedés volt, amint látom... annyi baj legyen... mindenkit érhet baleset... előfordul a legjobb családokban is... katonadolog... oda se neki... így akarta a balvégzet... majd ellátja még a baját... megkeserüli ezt még... hitvány gazemberek...

Az idegen, miközben szapora nyelvvel, rendkívüli bőbeszédűséggel még elhadart egy csomó hasonló félmondatot, utat tört magának a gyorskocsi-állomás felé, Pickwick úr pedig a híveivel együtt ott lépegetett szorosan a nyomában.

- Pincér, pincér! - kiáltotta az idegen, ahogy beértek a váróterembe, s vadul rázni kezdte a csengőt. - Poharakat mindenkinek... forró grogot, konyakkal... de erős legyen, édes legyen, sok legyen... Megsérült a szeme, uram?... Pincér! Nyers marhahúst ennek az úrnak a szemére... zúzódásra legjobb a nyers marhahús, kérem... hideg lámpaoszlophoz nyomni, az is jó,

csak hogy lámpavas kényelmetlen... fene furcsa dolog félórát állni kint az utcán, ábrázatot odanyomva lámpaoszlopnak... izé... csuda jó, hahaha!

S ezzel az idegen megragadta a poharát, még csak annyi szünetet sem tartott, hogy lélegzetet vegyen, egy hajtásra kiitta a párolgó, forró italt, aztán belevetette magát kényelmesen egy karosszékbe, mintha mi sem történt volna.

Pickwick úr, mialatt három útitársa buzgón hálálkodott az idegennek, ráért alaposan szemügyre venni új ismerősük külsejét és öltözetét.

Az idegen nem volt magas ember, csak a sovány, nyurga testalkat meg a hosszú lába miatt látszott magasnak. A zöld kabátja valaha elegáns viselet lehetett, a fecskefarkú kabátok divatja korában, de kissé piszkos volt és kopott, s annak idején nyilván sokkal kisebb emberre szabták, mert a kabát ujja alig ért a csuklójáig. Elöl végig be volt gombolva rajta, egészen az álláig, ami azzal a kockázattal járt, hogy a hátán bármelyik pillanatban szétrepedhetett; ócska, régimódi nyakkendő viselt a nyakán - a szó szoros értelmében a nyakán, mert inggallérja nem volt. Ütött-kopott fekete nadrágja több helyen is kifényesedett, annak jeléül, hogy régóta nyüvi már, s szorosan rásimult a talpaló szalagok segítségével a foltozott cipőjére, mintha el akarná rejteni a piszkos, fehér harisnyáját, ámbár ez az igyekezete kárba veszett, mert a harisnya kilátszott a nadrágja alól. Hosszú, fekete haja laza fürtökben lógott ki kétoldalt az ócska kürtőkalapja alól; s a kabátujja és a kesztyűje között a csuklója is ki-kibukkant. Sovány, kiéhezett volt az arca; de mégis valamiféle hetyke pimaszság és tökéletes önbizalom rítt le az egész emberről.

Így festett ez a fiatalember, akit Pickwick úr alaposan megnézett magának a szemüvegén keresztül - mert szerencsére megkerült a szemüvege -, s akihez most ő is odafordult, miután a barátai elmondták a mondókájukat, hogy választékos szavakkal köszönetet mondjon neki az iménti segítségért.

- Semmiség volt - vágott közbe az idegen, félbeszakítva Pickwick úr szónoklatát -, szót sem érdemel... kár is többet beszélni róla... ügyes gyerek ez a kocsis... tud bánni az öklével... de ha ott lettem volna idejében... nem hagyom pácban magukat... a kutya hétszentségit... odavágtam volna... beverem a fejét... istók uccse... egy szempillantás alatt elintéztem volna... a lepénysütővel együtt... velem nem lehet kukoricázni...

Ezt az összefüggő előadást most a rochesteri postakocsis belépése szakította félbe, aki jelentette, hogy a Commadore mindjárt indul.

- A Commadore! - mondta az idegen s felpattant a helyéről. - Ez az én kocsim... megváltottam a helyemet... külső ülés... magukra bízom a pincért, fizessék ki a konyakot... nem akarok váltani... becsapják az embert... sok a hamispénz... rossz ezüst... ügyelni kell... ne hagyja magát az ember... nem igaz? - kérdezte, s tapasztalt bölcsességgel csóváltatta hozzá a fejét.

Véletlenül úgy fordult, hogy Pickwick úr és három útitársa is éppen Rochesterbe készültek - úgy döntöttek, hogy ez a város lesz útjuk első állomása -, közölték hát új ismerősükkel, hogy ők is oda utaznak, aztán megegyeztek, hogy a postakocsi hátsó ülésén foglalnak helyet, mert ott együtt lehetnek valamennyien.

- Hopp, fel a kocsira - mondta az idegen, s olyan nagy sietséggel segítette fel Pickwick urat a magasba, hogy a tekintélyes férfiú méltóságteljes magatartása komoly csorbát szenvedett.

- Semmi poggyásza nincs uraságodnak? - kérdezte a postakocsis.

- Kinek?... Nekem? Csak ez a papírcsomag itt, más nincs... A többi málhám hajón megy... leszögezett ládáiban... akkorák, mint egy ház... nagy, nehéz ládák... iszonyatosan nehezek - felelte az idegen, miközben igyekezett a zsebébe gyömöszölni, amennyire ment, a csomagoló-papírba göngyölt kis batyuját, ami gyanús módon úgy festett, mintha egy inget és egy zsebkendőt tartalmazna mindössze.

- Behúzni a fejet! Vigyázat, ügyeljenek a fejükre! - kiáltotta a bőbeszédű idegen, ahogy kiérték az alacsony bolthajtás alá, amely abban az időben a postakocsi-állomás kapubejárata volt. - Veszedelmes egy hely... életveszélyes, kérem... a napokban történt... egy magas termetű hölgy... öt gyermekével... öt gyermek anyja... sonkás zsemlet evett... megfélemedezett a boltívről... puff... zsupsz... nyekk... a gyerekek felnéznek rá... anyjuk feje oda... sonkás zsemle még a kezében... de nincs szája, ahová bedughatná... egy fejjel megcsappant a kis család... iszonyatos... szörnyűség, kérem! A Whitehallt nézi, uram?... Szép, régi épület... apró ablakok... Valakinek a feje ott is elgurult egyszer, igaz-e?... Az sem vigyázott rá eléggé... nem nézett szét óvatosan maga körül, ugyebár, kérem?

- Csak eltűnődtem - mondta Pickwick úr -, csak eltűnődtem az emberi élet furcsa forgandóságán.

- Ó! Értem, értem... Ma be a palota kapuján... holnap ki az ablakán... Uraságod filozófus?

- Az emberi természet megfigyelője vagyok, uram - felelte Pickwick úr.

- Ó, magam is az vagyok. A legtöbben ezt teszik, ha nincs más dolguk. Uraságod talán költő?

- Én nem, de a barátom, Snodgrass úr igen jeles költői tehetség - mondta Pickwick úr.

- Magam is az vagyok - mondta az idegen. - Nagy eposzt írtam... tízezer soros hősköltéményt... a júliusi forradalomról... ott költöttem a helyszínen... nappal Marsot szolgáltam, a hadak istenét... éjszaka a múzsákat... forgattam a kardomat, pengettem a lantomat...

- Ön ott volt, uram? - kérdezte Snodgrass úr. - Ön részt vett abban a dicsőséges forradalomban?

- Hogy ott voltam-e? De még mennyire, hogy ott voltam!³ Megszálltam a barikádokat... aztán megszállt az ihlet... berohantam egy csapszékbe... leírtam, ami az eszembe jutott... aztán vissza a csatatérre... piff-paff, csihi-puhi... újabb ihlet... vissza a csapszékbe... tintát-tollat, róttam a sorokat... aztán megint ki a csatába... üsd-vágd... kaszaboltam az ellenséget... nagy idők voltak, kérem! Uraságod vadászember? - fordult hirtelen Winkle úrhoz.

- Olyasféle - felelte a megszólított.

- Szép foglalkozás, kérem... gyönyörű foglalkozás... Falkát tart, uram?

- Most éppen nem - felelte Winkle úr.

- Ó, de kár! Kellene tartania, uram... pompás állat a kutya... bölcs, nagyeszű isten-teremtő... Volt egy vizslám egyszer... idomított vadászvizsla... bámulatos ösztönnel rendelkezett... megyünk vadászatra egy szép nap... belépek az elkerített vadászterületre... füttyentek neki... a kutya megtorpan... füttyentek még egyet... Káró!... nem jön utánam... hívom, nem mozdul... Káró, Káró!... meg se moccan... földbe gyökerezett a lába... csak ül, néz felfelé, rámered a kiszögezett táblára... odafordulok magam is... hát ez van rá kiírva: „Figyelem! A vadórnek parancsa van, hogy lőjön le minden betévedt kutyát a kerítésen belül”... vizsla nem akart bejönni... bámulatos eb volt... ritka becses jószág... mondhatom, kérem.

³ Érdekes bizonyítéka Jingle úr látnoki képességeinek; ez a beszélgetés ugyanis ezernyolcszázhuszonhétben történt, a júliusi forradalom pedig ezernyolcszázharmincban. (*Dickens jegyzete*)

- Sajátságos eset - jegyezte meg Pickwick úr. - Megengedi, uram, hogy feljegyezzem magamnak?

- Parancsoljon, kérem, parancsoljon... még száz más történetet is mesélhetnék erről a kutyáról... Csinos a kicsike, igaz-e, uram - mondta Tracy Tupman úrnak, aki szapora, pickwickietlen pillantásokat vetett az országút mentén sétáló ifjú hölgy felé.

- Nagyon csinos! - mondta Tupman úr.

- Ámbár az angol lányok nem olyan szépek, mint a spanyolok... - folytatta az idegen. - Spanyol lányok... nagyszerű teremtések... fekete szem... szénfekete haj... bűbájos idomok... édesek... kedvesek... gyönyörűek.

- Ön járt Spanyolországban, uram? - kérdezte Tracy Tupman úr.

- Ott éltem... hosszú ideig.

- Biztosan sok szép nőt meghódított, ugye? - kíváncsiskodott Tupman úr.

- Sok szép nőt? Ezrével. Don Bolero Fizzgig... spanyol grand... egyetlen lánya... a gyönyörű Donna Christina... belém bolondult... örületesen belém szeretett... az apa féltékeny... a lány szenvedélyes teremtés... én jóképű angol... Donna Christina kétségbeesik... cián... marólúg... gyomormosó szivattyú szerencsére velem van, a táskámban... elvégzem a műtétet... az öreg Bolero magánkívül van örömeiben... beleegyezik a frigyünkbe... megtartjuk a kézfogót, örömkönnyek zápora... regényes történet... romantikus szerelem... ritka romantikus, mondhatom.

- És a hölgy most itt él Angliában? - kérdezte Tracy Tupman úr, akire rendkívül nagy hatással volt Donna Christina szépségének és bájainak ecsetelése.

- Meghalt, uram... Meghalt - mondta az idegen, a félszeméhez nyomva egy ócska batisztkendő maradványait. - Nem tudta kiheverni a gyomormosó szivattyút... a műtét aláásta a szervezetét... s végül sírba vitte.

- És az apja? - kérdezte a költői hajlamú Snodgrass úr.

- Lelkifurdalás áldozata... - felelte az idegen. - Mardosó lelkiismeret... nyomorult kétségbeesés... hirtelen eltűnik, nyoma vész... az egész város erről beszél... keresik, kutatják mindenfelé... hiába... nem lelik... aztán egyszerre a szökőkút elapad egy nagy téren... telnek-múlnak a hetek... a szökőkút csak nem működik... eldugult... munkásokat fogadnak, hogy kitisztítsák... a vizet kiszivattyúzzák... apósomat megtalálják fejjel lefelé beleszorulva a főcsőbe... a jobb lábára való csizmaszárában töredelmes vallomás... kihúzzák... a szökőkút újra megindul, mintha mi sem történt volna.

- Megengedi, uram, hogy följegyezzem ezt a kis szerelmi regényt? - kérdezte Snodgrass úr, mélységesen megilletődve.

- Parancsoljon, uram, parancsoljon... tucatjával mesélhetek még ilyen történeteket, ha érdekli... furcsa életem volt énnekem... nem mindennapi életem... ha nem is rendkívüli, de egyedülálló, sajátosságos...

Így fecsegett tovább az idegen, szünet nélkül, legfeljebb egy-egy korsó sört hajtott fel közben-közben, mintegy zárójelben, amikor lovakat váltott a postakocsi, amíg meg nem érkeztek a rochesteri hídhöz. De addigra már mind Pickwick úrnak, mind pedig Snodgrass úrnak megtelt a jegyzőkönyve az idegen válogatott kalandjaival.

- Fenséges romok! - jelentette ki Augustus Snodgrass úr, azzal a költői lelkesedéssel, amely jellemezte őt, amikor feltűnt előttük a szép, régi várkastély.

- Nagyszerű tanulmány volna egy régész számára! - mondta Pickwick úr, ahogy távcsövét a szeméhez emelte.

- Ó! Pompás kastély - mondta az idegen. - Dicső romok... Komor falak... omlatag boltívek... sötét zugok... málladozó lépcsők... Az ódon székesegyház szintén... dohos illat... hajdani zarándokok lépéseitől kikopott lépcsőfokok... falba vágott kis ajtók... gyóntatószékek, akárcsak a színházi pénztárfülkék... furcsa alakok ezek a szerzetesek... pápák, miniszterek, lordkancellárok kísértetei, mindenféle régi ipsék, vörös ábrázattal, orr nélkül, naponta felbukkannak... bivalybőr zekék... kanócos puskák... szarkofágok... gyönyörű hely... ősi legendák... hajmeresztő történetek... pompás... - S az idegen addig folytatta ezt a monológját, amíg meg nem érkeztek a Bika-szálló elé, a Fő utcában, s meg nem állt velük a postakocsi.

- Itt száll meg uraságod? - kérdezte Nathaniel Winkle.

- Én?... Én nem... - mondta az idegen. - De önök okosan teszik, ha itt szállnak meg... jó szálloda... szép szobák, jó ágyak... a szomszédos Wright-fogadó drága... nagyon drága... ha csak ránéz az ember a pincérre, máris hozzácsapnak a számlához két és fél shillinget... ha meg van híva valahová az ember vacsorára, akkor is felszámítják azért, sőt, még többet is számítanak, mintha ott vacsorázott volna az étteremben... fura népség... ritka fura...

Winkle úr Pickwick úrhoz fordult és pusmogni kezdett valamit; aztán Pickwick úr súgott valamit Snodgrass úrnak, Snodgrass úr súgott valamit Tupman úrnak, és helyeslőleg bólogattak valamennyien. Pickwick úr az idegenhez fordult:

- Ön ma reggel nagy szolgálatot tett nekünk, uram - mondta. - Engedje hát meg, hogy hálánk csekély jeléül meghívjuk ebédre, legyen szerencsénk, tartson velünk.

- A legnagyobb örömmel... igazán nem akarok rendelkezni, hogy mi legyen ebédre... de a sült csirke szarvasgombával... felséges eledel! Hány órákor?

- Hát várjunk csak - mondta Pickwick úr, és megnézte a zsebóráját. - Mindjárt három óra. Mondjuk, ötkor, megfelel?

- Pompás, nekem kitűnően megfelel - mondta az idegen. - Pont ötkor tehát... addig is, viszontlátásra... s ügyeljenek magukra - azzal megemelte egy kicsit a kalapját, majd könnyedén félreapta a fején és sietős léptekkel kifelé indult a fogadó udvarából. Kis papírsomagja félig kiállt a zsebéből; s ahogy kiért a kapun, befordult a Fő utca felé.

- Sokfelé megfordulhatott, sok országot bejárhatott - mondta Pickwick úr. - Látszik rajta, hogy éles szemű megfigyelő, ismeri az embereket és a világot.

- Szeretném látni a költeményét - mondta Snodgrass úr.

- Szerettem volna látni azt a vizslát - mondta Winkle úr.

Tupman úr nem szólt egy szót sem, de Donna Christina járt az eszében, meg a gyomormosó szivattyú meg a szökőkút; s a szemét elfutotta a könny.

Pickwick úrék lefoglaltak maguknak egy különszobát a szállodában közös nappalinak, aztán megnézték a hálószobáikat, megrendelték az ebédet és nekiindultak, hogy megtekintsék a várost meg a közvetlen környékét.

Ha gondosan áttanulmányozzuk Pickwick úr jegyzeteit erről a négy szomszédos városról, Stroudról, Rochesterről, Chathamról és Bromptonról, azt kell látnunk, hogy a benyomásai semmi lényeges dologban nem térnek el más utazók leírásaitól, akik szintén bejárták ezeket a helyeket. Könnyedén összefoglalva nagyjából így ábrázolja Pickwick úr ezt a négy várost:

„E városok fő termékei - írja - szemmel láthatóan: katonák, tengerészek, zsidók, mész, rák, rendőr és dokkmunkások. Az utcákon főként az alábbi portékákat árusítják: bazárholmit, cukrozott mandulát, almát, lepényhalat és osztrigát. Az utcák mozgalmas, eleven képet mutatnak, ami elsősorban a katonaság vidám kedélyének köszönhető. Igazi gyönyörűség egy emberbarát szívének, ha láthatja, amint ezek a hős vitézek végigdülöngélnek az utcákon, megittasodva mind a természetes életörömtől, mind pedig az erős szeszektől; kivált ha tekintetbe vesszük, hogy milyen olcsó és ártatlan szórakozást szereznek ezzel a város serdületlen korú férfilakosságának, mely szakadatlanul nyomon követi őket és tréfát űz velük. Páratlanul derűs, jóindulatú emberek ezek a katonák - teszi hozzá Pickwick úr - ebben felülmúlhatatlanok. Éppen az érkezésünk előtt való nap történt, hogy egyiküket durván megsértették egy csapszékben. A pincérlány egyszerűen nem akarta kiszolgálni, egyenesen kijelentette, hogy nem hoz neki több italt; mire a fiatalember kirántotta a szuronyát (persze csak pusztá tréfából), és megsebesítette a lányt a vállán. És másnap reggel mégis az volt az első dolga a derék fiúnak, hogy újra beállított a kocsmába és kijelentette, hogy hajlandó elfelejteni és megbocsátani mindent, ami történt.”

„A dohányfogyasztás - folytatja Pickwick úr -, úgy látszik, igen nagy ezekben a városokban; az utcákat átható erős illatban pedig bizonyára mérhetetlen gyönyörűségüket lelik azok, akik nagyon szeretik a füstöt. A felületes látogató talán kifogásolná, hogy elsősorban a piszok jellemzi ezt a négy várost; de akik a nagy forgalom és a virágzó kereskedelem jelét látják ebben, azok jóleső érzéssel veszik tudomásul ezt is.”

Pontosan öt órakor megérkezett az idegen és hamarosan megérkezett az ebéd is. A kis papírcsomagja már nem volt nála, de ugyanazt az öltözetet viselte, mint a kocsin; s talán még bőbeszédűbb volt, mint eddig - ha ugyan ez lehetséges egyáltalán.

- Ez micsoda? - kérdezte, amikor a pincér leemelte az egyik tál fedelét.

- Lepényhal, kérem.

- Ó, lepényhal... nagyszerű!... Remek hal... Londonból hozzák mindig... a postakocsi-tulajdonosok politikai ebédeket rendeznek... lepényhallal traktálják a meghívottakat... szekérszámra... lepényzelik őket... hehehe!... Agyafúrt gazemberek... Ne koccintsunk egyet, uram?

- Örömmel - felelte Pickwick úr; mire az idegen töltött és felhajtotta a poharát Pickwick úr egészségére, aztán töltött és felhajtotta a poharát Snodgrass úr egészségére, majd Tupman úrral is koccintott, Winkle úrral is koccintott, s végül felhajtott egy pohár bort az egész társaság egészségére is, majdnem ugyanolyan sebesen, mint ahogy beszélt.

- Miféle pokoli láрма, jövés-menés folyik a lépcsőházban, pincér? - kérdezte az idegen. - Padokat cipelnek fölfelé... ácsmesterek jönnek lefelé... lámpások, poharak, hárfák... Mire készülnek itt?

- Bál lesz, uram - felelte a pincér.

- Táncmulatság, mi?

- Nem, kérem, nem táncmulatság. Bál, uram. Jótékony célú bál, kérem.

- Sok szép asszony van ám ebben a városban, tetszik-e tudni? - fordult Tupman úr az idegenhez, nagy érdeklődéssel.

- Rengeteg... gyönyörű nők... Kentben vagyunk, uram... s mindenki tudja, hogy Kentben alma... cseresznye... komló... és szép lány terem... Ne koccintsunk egyet, uram?

- A legnagyobb örömmel - felelte Tupman úr. Az idegen töltött, ivott.

- Szeretnék elmenni erre a bálra - mondta Tupman úr, visszakanyarodva a témára. - Nagyon szeretném látni.

- Belépőjegyek a söntésben kaphatók, kérem - szólt közbe a pincér. - Fél guinea fejenként, kérem.

Tupman úr még egyszer kijelentette, hogy mennyire szeretne jelen lenni ezen az ünnepi mulatságon; minthogy azonban sem Snodgrass úr elborult tekintetében, sem Pickwick úr szórakozott pillantásában nem talált visszhangra ez az őszinte vágya, bánatában buzgón nekilátott az oportói bornak és a gyümölcsnek, amit éppen most tettek elébük az asztalra. A pincér kiment a szobából, s a kis társaság magára maradt, hogy zavartalanul élvezhesse az ebéd utáni üldögélés örömét.

- Engedelmet, uram - mondta az idegen -, de üres a pohár... járjon az a flaska körbe-körbe... mint a nap az égen... ígyuk fenéig... ex! - s azzal felhajtotta a poharát, amit két perccel előbb töltött tele, majd újra töltött magának, magától értetődő arckifejezéssel, mint aki hozzá van szokva az ilyesmihez.

A bor elfogyott, újabb palackot rendeltek. A vendég fecsegett, a pickwickisták hallgatták. Tupman úr percről percre nagyobb kedvet érzett ahhoz, hogy elmenjen a bálba. Pickwick úr arcáról csak úgy ragyogott az egész emberiség szeretete; Winkle úr pedig, Snodgrass úrral egyetemben, mély álomba merült.

- Már kezdődik odafent - mondta az idegen. - Hallgassák csak... zshivajgás, gyülekezik a társaság... hangolnak a hegedűsök... megszólalt a hárfa is... már kezdik is...

Az emeletről leszűrődő különféle hangok jelezték, hogy megkezdődött az első francia négyes.

- De szeretném látni - mondta Tupman úr megint.

- Én is szeretném - mondta az idegen. - De hát még nem jött meg a poggyásom... vinné el az ördög... ezek a lassú teherhajók... nincs mit felvennem... ostoba helyzet, igaz?

A pickwickista világnézet egyik legjellemzőbb vonása az egyetemes jóakarát volt és ezt a nemes alapelveket senki sem gyakorolta lelkesebben, mint Tracy Tupman úr. A társaság jegyzőkönyveiben olvasható, hogy milyen sokszor, milyen hihetetlenül sokszor küldte el a szegény embereket ez a kiváló férfiú klubtársai lakására, viselt ruháért vagy pénzbeli adományokért.

- Boldogan kölcsönadnám magának valamelyik ruhámat, ami megfelel erre az alkalomra - mondta Tracy Tupman úr -, de hát maga meglehetősen karcsú természetű, én pedig inkább...

- Inkább dagadt... pocakos Bacchus... szőlőlevél nélkül... leszállt a hordójáról és csíkos nadrágba bújt, mi?... Nem bájos, hanem hájas, igaz-e? Hahaha! Ide azt a bort.

Még a mai napig sincs pontosan kiderítve, hogy Tupman úr azon a parancsoló hangon háborodott-e fel kissé, ahogyan az idegen a borosüveget kérte, vagy azon botránkozott-e meg teljes joggal, hogy a Pickwick Klub egyik jeles tagját, méltatlan módon, a hordójáról leszállt Bacchushoz hasonlították. Odatolta a borosüveget az idegen elé, köhécselt egyet-kettőt, aztán néhány másodpercig szigorú, szűrös szemmel meredt rá a vendégükre; minthogy azonban a jó ember tökéletesen megőrizte nyugalmát, a vasvillapillantások egyáltalán nem hozták ki a sodrából, lassacskán Tupman úr is megbékélt és visszatért a bál témájára:

- Azt akartam éppen mondani, uram - jegyezte meg -, hogyha az én öltönyöm bő lenne is, Winkle barátom valamelyik ruhája talán jobban magára illenék.

Az idegen ránézett Winkle úrra, mértéket vett róla képzeletében, aztán elégedett arccal jelentette ki, hogy:

- Épp jó.

Tupman úr szétnézett maga körül. A bor, amely már kifejtette álomba ringató hatását Snodgrass úrra és Winkle úrra, lassacskán Pickwick urat is elkábította. A klub kiváló elnöke apránként átesett az ebéd és folyományai okozta bódulat összes fokozatain. Végigment a szokásos hangulatváltozásokon, a jókedv tetőpontjáról a kétségbeesés fenekére zuhant, a kétségbeesés fenekéről a jókedv tetőpontjára emelkedett. Mint egy utcai gázlámpa, melynek a vezetékébe befűjt a szél, egy percre természetellenes fénnel felragyogott, aztán úgy elhalványodott, hogy alig lehetett észrevenni; rövid kis szünet után még egyszer kigyulladt egy pillanatra, majd tévován lobogni, hunyorogni, pislákolni kezdett, s végül teljesen kialudt. Feje a mellére kókadott; s a nagy ember jelenlétének nem volt más hallható jele, mint a fulladozó hörgésekkel meg-megszakított egyenletes hortyogás.

Tupman urat módfelett hatalmába kerítette a kísértés, hogy elmenjen a bálba és tapasztalatokat gyűjtsön az idevalósi hölgyek szépségéről. Nagy kísértést érzett arra is, hogy az idegent szintén magával vigye. Még sosem járt ebben a városban és egy lelket sem ismert itt; ez az idegen úr pedig szemmel láthatóan olyan jól ismerte a várost is meg a lakóit is, mintha gyerekkora óta itt élne. Winkle úr mélyen aludt, s Tupman úr tudta jól - elég sok tapasztalattal rendelkezett ezen a téren -, tudta jól, hogy mihelyt felébred, a természet rendje szerint rögtön ágynak dől. Tépelődött, hogy mit tegyen.

- Töltsön magának, aztán adja közelebb a palackot - mondta az állhatatos idegen.

Tupman úr szót fogadott neki; aztán ez az utolsó pohár bor megadta a végső lökést az elhatározásához és döntött.

- Winkle hálósobája az én szobámból nyílik - mondta Tupman úr. - Most úgysem tudnám megértetni vele, hogy mit akarok, hiába is ébreszteném fel; de tudom, hogy van az útításkájában egy estére való ruhája; azt nyugodtan felveheti a bálra, aztán ha visszajöttünk, majd leveti s én visszateszem a helyére és egyáltalán nem is kell vele háborgatnunk a barátomat.

- Nagyszerű - mondta az idegen. - Remek ötlet... De milyen ostoba helyzetbe kerültem... Tizennégy rend ruhám van a ládáimban... és kénytelen vagyok más ember holmiját felvenni... Pompás gondolat, egyébként... mondhatom, remek.

- Meg kell váltanunk a belépőjegyeket - mondta Tupman úr.

- Ezért nem érdemes felváltani egy guineát - mondta az idegen. - Dobjuk fel, fej vagy írás, hogy ki vegye meg mind a kettőt... Majd én mondom, maga meg dobja... rajta, először... Fej, fej, szépséges ábrázat, azaz kisasszony...

S csakugyan, úgy esett le az aranypénz, hogy a sárkány volt felül (amit udvariasan kisasszonynak becéztek).

Tupman úr csöngetett a pincérnek, megvette a belépőjegyeket és gyertyatartókat hozatott a szobájukba. Egy negyedóra múlva az idegen már ott állt teljes díszben, Nathaniel Winkle úr ruhájában.

- Új kabát - jegyezte meg Tupman úr, ahogy az idegen roppant elégedetten nézegette magát a nagy szárnyas tükörben. - Ez az első ruha, amelyet a klubunk monogramos gombjával díszítettünk - magyarázta, és felhívta a másik figyelmét a nagy aranyozott gombokra, melyeknek a közepén Pickwick úr jól sikerült mellszobra volt látható, jobbról-balról pedig a P. és K. betűk.

- P. K. - tűnődött az idegen. - P. K.... furcsa lószerszám... az öreg ipse képmása és mellette P. K.... Minek a rövidítése ez a P. K.?... Példátlan Kabát... Parádés Kivitelben, mi?

Tupman úr méltatlankodva tiltakozott és fontoskodva megmagyarázta a rejtélyes kezdőbetűk jelentését.

- Egy kicsit rövid derékban, ugye? - kérdezte az idegen, csavargatta a nyakát, hogy megláthassa a tükörben a kabát derekára varrott gombokat, amelyek majdnem a háta közepén voltak. - Úgy áll rajtam, mint a postásokon szokott az egyenruhájuk... furcsa viselet az is, a postásoké... megrendelésre készül, tucatjával... nem mérték után... s a gondviselés kifürkészhetetlen akaratából... a nagy kabátok mind a kis embereknek jutnak... a kicsik meg mind a nagy égimeszelőknek...

Így fecsegett tovább Tupman úr barátja, miközben a tükör előtt megigazgatta a ruháját, vagyis helyesebben Winkle úr ruháját; aztán Tupman úrral együtt megindultak fölfelé a lépcsőn, a bálterem felé.

- Kit jelenthetek? - kérdezte az ajtónálló. - Szabad a nevüket, uraim?

Tracy Tupman úr már éppen odalépett, hogy közölje vele a nevét és rangját, mikor az idegen közbeszólt:

- Nem kell név, senkit se jelentsen - aztán odasúgta Tupman úrnak: - Nem megyünk semmire a nevünkkel... nem ismerik úgysem... nagyon jó nevek a maguk nemében, de nem közismert, nagy nevek... pompás nevek egy kisebbfajta társaságban, de nem imponálnak egy ilyen nagy nyilvános összejövetelen... itt *inkognitó* a jelszó... rangrejtve jöttünk... londoni úriemberek vagyunk... előkelő idegenek... s hasonlók...

Kitárták előttük az ajtót; Tracy Tupman úr és az idegen beléptek a bálterembe.

Egy nagy, hosszú terem volt ez, a fal mellett sötétvörös huzatú, párnázott padok álltak, az üvegsillárokból viaszgyertyák égtek. A zenészek biztonságosan el voltak kerítve az emelvényükön, a táncospárok pedig dupla sorokban álltak és járták a francia négyest annak rendje-módja szerint. A szomszédos kártyaszobában két asztalnál kártyáztak - négy idősebb hölgy és négy kövér úr játszott whistet.

A tánc véget ért, a táncospárok sétálni kezdtek a teremben, Tupman úr pedig, a társával együtt, megállt az egyik sarokban s onnét nézték a társaságot.

- Mindjárt, mindjárt - mondta az idegen. - Mindjárt érdekesebb lesz... az előkelőségek még nem jöttek meg... furcsa város ez... A hajógyárak magasabb rangú tisztviselői nem állnak szóba a hajógyárak alacsonyabb rangú tisztviselőivel... a hajógyárak alacsonyabb rangú tisztviselői nem barátkoznak a kispolgárokkal... a kispolgárok lenézik a kereskedőket... a főigazgató pedig mindenkit lenéz...

- Ki az a fakó hajú, malacszemű kisfiú ott, abban a jelmezben? - kérdezte Tupman úr.

- Pszt, csöndesebben, könyörgök... fakó hajú, malacszemű... az nem kisfiú, uram... nem jelmez, nem maskara, kérem... az a nemes Wilmot Snipe úr... a kilencvenhetesek zászlósa... előkelő család... a Snipe-ék... roppant előkelő...

- Sir Thomas Clubber, Lady Clubber és a Clubber kisasszonyok! - jelentette az ajtónálló harsogó hangon.

Nagy izgalom támadt a teremben, ahogy beléptek: egy fényes gombos, kék kabátos, magas úr, egy terebélyes, kék selyemruhás hölgy és két hasonló méretű ifjú kisasszony, egyforma színű divatos, előkelő bálruhában.

- A főigazgató... a hajógyár főnöke... nagy ember... roppant nagy ember... - suttogta az idegen Tupman úr fülébe, ahogy a jótékonyági bizottság Sir Thomas Clubbert és a családját bevezette a bálterembe. A nemes Wilmot Snipe zászlós úr és más kiváló urak a Clubber kisasszonyok köré sereglettek, hogy hódolattal üdvözljék őket; Sir Thomas Clubber pedig délcegen kihúzta magát, fekete nyakkendőjével a nyakán, s méltóságteljes pillantással nézett végig az egybegyűlt társaságon.

- Smithie úr, a felesége és a Smithie kisasszonyok - jelentette megint az ajtónálló.

- Ki az a Smithie úr? - kérdezte Tracy Tupman úr.

- Valami hajógyári tisztviselő - felelte az idegen.

Smithie úr alázatosan meghajtotta magát Sir Thomas Clubber felé; Sir Thomas Clubber pedig kimért leereszkedéssel fogadta az üdvözlést. Lady Clubber a lornyonján keresztül egy távcsövező pillantást vetett Smithie úr felesége és lányai felé; Smithie-né asszony viszont valaki mást nézett, egy másik hölgyet, akinek az ura még csak nem is volt hajógyári ember.

- Bulder ezredes úr, a feleségével és a leányával - jelentették a következő érkezőket.

- A helyőrség parancsnoka - mondta az idegen, feleletképpen Tupman úr kíváncsi pillantására.

Bulder kisasszonyt lelkesen fogadták a Clubber kisasszonyok; Bulder ezredes felesége és Lady Clubber a lehető legszívélyesebben üdvözölték egymást; Bulder ezredes és Sir Thomas Clubber kölcsönösen megkínálták egymást a burnótszelencéjükkel és úgy festettek ott ketten, mintha két Robinson Crusoe lennének az elhagyatott szigetükön: „urai mindennek, ameddig a szem ellát”.

Mialatt a város előkelőségei - Bulderék, Clubberék és Snipe-ék - illetéknéppen megőrizték méltóságukat a terem felső végében, a többi társadalmi osztály képviselői a terem másik részében igyekeztek követni példájukat. A kilencvenhetesek kevésbé előkelő tisztjei a hajógyár alacsonyabb rangú tisztviselő-családjainak szentelték a figyelmüket. Az ügyvédfeleségek és a borkereskedő-feleségek megint más társadalmi réteghez tartoztak (a sörgyáros felesége járt Bulderékhez), s a kereskedő-társaság fejéül, úgy látszik, közös megegyezéssel Tomlinsonnét, a postáskisasszonyt választották meg.

Egy kövér kis ember, akinek a kopasz feje búbját égnek álló fekete sörtehaj koszorúzta - Slammer doktor, katonaorvos, a kilencvenhetesek felcsere -, roppant népszerűnek látszott a barátai körében. Slammer doktor burnóttal kínálgatott mindenkit, csevegett, nevetett, nyájaszkodott, táncolt, tréfálózott, whistezett, jött-ment, mindenütt ott volt és mindenben részt vett. Ezt a sokirányú elfoglaltságát a kis doktor megtoldotta még egy, s valamennyinél fontosabb tevékenységgel - ugyanis fáradhatatlanul tette a szépet és odaadó hűséggel udvarolt egy kis öreg özvegyasszonynak, aki drága ruhájával és tömör ékszerével fölöttébb alkalmasnak ítélt a szerény katonaorvosi jövedelem fokozására.

A doktort és az özvegyasszonyt nézte már jó ideje Tupman úr is meg a társa is, amikor az idegen végre megtörte a csendet:

- Nagy rakás pénz... öreganyám... nagyképű doktor... nem rossz gondolat... remek tréfa... - ilyesféle mondattöredékek hagyták el az ajkát.

Tupman úr kérdő pillantással nézett fel rá.

- Táncra kérem az özvegyet - mondta az idegen.

- Ki ez a hölgy? - kérdezte Tupman úr.

- Nem tudom... nem ismerem... soha életemben nem láttam... de kiűtöm a nyeregből a doktort... itt mennek, ni...

S azzal az idegen máris keresztülvágott a termen, átment az egyik kandallóhoz, nekitámaszkodott a peremének és onnét kezdett szemezni az anyókával; tiszteletteljes és mélabús imádattal meredt a kis özvegy kerek, kövér ábrázatába. Tupman úr dermedt ámulattal nézte őket. Az idegen gyorsan és sikeresen haladt a célja felé. A köpcös doktor éppen egy másik hölgyel táncolt; az özvegy leejtette a legyezőjét, az idegen felemelte és átnyújtotta neki - mosolygás - meghajlás - az özvegy biccent - néhány szót váltanak. Aztán az idegen délcegen elvonult és hamarosan a bál főrendezőjével tért vissza - röviden eljátszották a bemutatkozás némajátékát -, aztán az idegen és Budgerné beálltak a táncolók közé, elfoglalták helyüket a francia négyesben.

Bármilyen hatalmas volt is Tupman úr csodálkozása ezen a sommás eljáráson, ahogy az idegen ilyen kurtán-furcsán elintézte a dolgot, még hatalmasabb volt Slammer doktor elképedése. Az idegen fiatal volt és ez hízelgett az özvegynek. A doktor udvarlására most már rá sem hederített az asszony; s a doktor minden felháborodása csak falra hányt borsó volt, vetélytársát nem lehetett kikökkenteni a nyugalmaiból. Slammer doktor egészen magánkívül volt. Őt, Slammer doktort, a kilencvenhetesek ezredorvosát így semmivé tették, egyik percről a másikra, s még hozzá egy idegen, akit senki sem ismert, akit még soha nem is láttak! Slammer doktort - a kilencvenhetesek Slammer doktorát kikosarazták, kutyába se veszik! Hihetetlen! Nem is lehet igaz! Pedig így van: ott táncolnak, ni! Mi a csuda? Még a barátját is bemutatja! A doktor nem akart hinni a szemének. Megdörzsölte, újra felnézett és fájdalommal volt kénytelen igazat adni látószervének: Budgerné Tracy Tupman úrral lejtette a táncot, ezt az igazságot immár nem lehetett kétségbe vonni. Itt ugrándozott előtte a kis özvegy a maga eleven valóságában, szokatlan élénkséggel szökdécselt jobbra-balra; Tracy Tupman úr pedig olyan magábaszállt komolysággal, olyan ünnepélyes ábrázattal járta vele a táncot - ahogy egyébként nagyon sokan szokták -, mintha a francia négyes nem vidám mulatság volna, hanem kemény megpróbáltatás, amit csak hajthatatlan elszántsággal és vasakarattal lehet kiállni.

A doktor némán, szótlánul viselte el mindezt; tűrte, hogy kínálgassák Budgernét forralt borral, hozzanak neki poharakat, süteményt, hogy csapják neki a szelet; amikor azonban az idegen eltűnt, hogy kikísérje Budgernét a kocsijához, Slammer doktor is kirohant a bálteremből, s az eddig sikeresen visszafojtott dühé és felháborodása szinte ott bugyborékol az arcán, forrt, fortyogott benne a verejtékes indulat.

Az idegen visszatért, Tupman úrral együtt. Halkan mondott valamit Tupman úrnak és nevetett hozzá. A kis doktor vérszomjasan meredt rá. Az idegen csupa ujjongás volt, csupa diadal.

- Uram! - szólította meg Slammer doktor vérfagyasztó hangon, s előszedte a névjegyét. A folyosó sarka felé vonta őket. - Slammer a nevem, Slammer doktor... a kilencvenhetes ezredből, a chatham-i laktanyában lakom... itt a névjegyem... uram... itt a névjegyem...

Szeretett volna még egyebet is mondani, de elakadt a hangja, annyira fel volt háborodva.

- Örvendek - mondta az idegen a legnagyobb lelkinyugalommal. - Szóval Slammer... nagyon hálás vagyok... kedves figyelem... pillanatnyilag nem vagyok beteg, Slammer... de ha valami bajom támad... okvetlenül felkeresem.

- Uram... ön ki akar bújni a felelősség alól... ön ki akar térni a válasz elől! - lihegte a dühös kis doktor. - Ön egy gyáva ember... ön egy pipogya fráter... ön egy himpellér!... Egy... egy... Ej, hát sehogy sem lehet rávenni, hogy ideadja a névjegyét, uram?!

- Ó! Már értem - mondta az idegen, félig elfordulva a doktortól. - Nagyon erős volt a forralt bor... bőkezű a fogadás... könnyelműség... igazán, roppant könnyelműség... okosabb lett volna limonádét innia... túlfűtött helyiségek... az ilyen éltesebb urak aztán megszenvedik másnap... jön a macskajaj... szörnyű... igazán szörnyű... - mondta az idegen s azzal megindult a lépcsőn fölfelé.

- Ön itt van megszállva, ebben a fogadóban - mondta a felháborodott kis doktor -, ön most ittás állapotban van, uram, de holnap reggel majd találkozunk, uram. Megkeresem önt, uram, biztosíthatom; és meg is fogom találni, uram.

- Hát csak keressen, de biztosíthatom, hogy sokat nem fog keresni rajtam - felelte az idegen, akit nem lehetett kihozni a sodrából.

Slammer doktor kimondhatatlan dühvel meredt rá, aztán egy felháborodott koppanással fejére csapta a kalapját; az idegen pedig Tupman úrral együtt felment Winkle úr szobájába, hogy visszaadják neki a kölcsönvett ruháját, amiről nem is tudott.

Winkle úr mélyen aludt; az öltönyét hamarosan visszatették a helyére. Az idegen nagyon jókedvű volt, szakadatlanul tréfált; Tracy Tupman úr pedig, akit az italok, a forralt bor, a kivilágított bálterem és a hölgyek egészen felvillanyoztak, szintén kitűnő tréfának tartotta ezt az egészséget. Miután új barátja eltávozott, egy ideig bajlódott a hálósipkájával, nem találta a nyílását, ahol a fejét beledughatta volna, s végül addig küszködött vele, míg sikerült felborítania a gyertyatartót. De aztán, mindenféle bonyolult műveletek elvégzése árán mégiscsak ágyba került és egykettőre el is aludt szépen.

Másnap reggel, alighogy az óra elütötte a hetet, Pickwick úr széles látóköri, fogékony szelleme öntudatra eszmélt az álom öntudatlanságából, tekintve, hogy zajosan dörömbölni kezdtek az ajtaján.

- Ki az? - kérdezte Pickwick úr, felülve az ágyán.

- A háziszolga, kérem.

- Mit akar?

- Kérem szépen, meg tudná mondani uraságod, hogy melyik úr viselt a társaságukból világoskék színű frakk-kabátot, P. K. monogramos aranyozott gombokkal?

„Biztosan kiadták neki, hogy kefélje ki - gondolta magában Pickwick úr -, ő meg elfelejtette, hogy kié.”

- Winkle úr - kiáltott ki a háziszolgának. - Innen a harmadik szoba, jobb kéz felől.

- Köszönöm szépen - mondta a háziszolga, s már ment is tovább.

- Mi az? Mi történt? - kiáltott fel Tupman úr, amikor az ő szobája ajtaján kezdtek dörömbölni, s őt is felriasztották jóleső álmából.

- Beszélhetnék Winkle úrral, kérem? - felelte a háziszolga kintről.

- Winkle!... Winkle! - ordított be Tupman úr a belső szobába.

- Tessék? - kérdezte egy bágyadt hang a paplan alól.

- Valaki keresi magát... várja kint az ajtó előtt... - mondta Tracy Tupman úr, s miután sikerült ennyit kinyögnie, a másik oldalára fordult és megint mély álomba merült.

- Engem keresnek? - csodálkozott Winkle úr, és gyorsan kiugrott az ágyból s öltözködni kezdett, felkapott magára valamit. - Engem keresnek? Ilyen messze Londontól? Ki a csuda keres itt engem?

- Egy úr. Lent vár az étteremben, kérem - felelte a háziszolga, ahogy Winkle úr kinyitotta az ajtót és szemközt találta magát vele. - Azt mondta, hogy csak egy percre kéreti önt, uram, de okvetlenül beszélnie kell önnel, semmiféle kifogást nem fogadhat el.

- Furcsa, érthetetlen! - mondta Winkle úr. - Jól van, máris megyek.

Sietve magára kanyarított egy útikendőt, belebújt a házikabátjába, és lement a földszintre. Az éttermet két pincér meg egy öregasszony takarította éppen, az egyik asztalnál pedig egy katonatiszt ült, hétköznapi egyenruhában, s kinézett az ablakon. Amikor Winkle úr belépett, a katonatiszt feléje fordult és mereven biccentett neki egyet. Aztán kiharcolta a teremből a többieket, gondosan becsukta mögöttük az ajtót és így szólt:

- Winkle úrhoz van szerencsém, ugyebár?

- Winkle a nevem, uram.

- Bizonyára nem lesz meglepve, uram, ha közlöm önnel, hogy a barátom, Slammer doktor, a kilencvenhetesek ezredorvosa megbízásából kerestem fel önt ma reggel.

- Slammer doktor! - mondta Winkle úr elképedve.

- Slammer doktor megbízásából, aki arra kért, közöljem önnel, hogy véleménye szerint úriember nem tűrheti el, hogy úgy viselkedjenek vele szemben, ahogyan ön viselkedett tegnap este; s azt is hozzátette a barátom, hogy véleménye szerint úriember egyáltalán nem viselkedik így úriemberrel szemben.

Winkle úr elképedése olyan őszinte volt, olyan valódi és olyan szemmel látható, hogy Slammer doktor barátjának a figyelmét sem kerülte el; a katonatiszt ennél fogva még hozzáfűzte:

- A barátom, Slammer doktor arra is megkért, közöljem önnel, hogy szilárd meggyőződése szerint ön tegnap este bizonyos időponttól fogva ittas állapotban volt s talán nincs is róla tudomása, hogy milyen súlyosan megsértette őt. Felhatalmazott annak a kijelentésére, hogy amennyiben ezt mentségül óhajtja felhozni tegnapi viselkedésére, ő hajlandó elfogadni egy írásbeli bocsánatkérést, melyet ön saját kezűleg ír majd le, az én tollbamondásom alapján.

- Írásbeli bocsánatkérést! - kiáltott fel Winkle úr, a lehető legnyomatékosabban éreztetve csodálkozását.

- Ön nyilván tisztában van vele, hogy mi a másik választása - felelte a látogatója, hűvös közönnyel.

- Név szerint énhozzám küldték önt ezzel a megbízással? - kérdezte Winkle úr, akinek már egészen összezavarodott az esze ettől a furcsa beszélgetéstől.

- Én magam nem voltam jelen a sértésnél - felelte a katonatiszt -, s miután ön határozottan megtagadta, hogy átadja a névjegyét Slammer doktornak, ez az úr megkért, hogy állapítsam meg, ki viselte tegnap este azt a nem mindennapi öltözetet... azt a világoskék frakk-kabátot, mellszoborral és P. K. betűkkel díszített aranyozott gombokkal.

Winkle úr majdnem hanyatt vágódott csodálkozásában, amikor ilyen pontosan leírták neki tulajdon ruháját.

- Tudakozódtam tehát a szállodában az imént - folytatta Slammer doktor barátja -, s meggyőződtem róla, hogy a szóban forgó kabát tulajdonosa, három másik úrral együtt, tegnap délután érkezett meg ide. Nyomban felüzentem annak az úrnak, akiről azt mondták, hogy a társaság vezetőjének látszik, s ez az úr egyenesen önhöz utasított.

Ha a rochesteri várkastély legnagyobbik bástyatornya hirtelen felkerekedett volna és odasétál az étterem ablaka elé, Winkle úr akkor sem lepődhetett volna meg jobban, mint ennek a kis szónoklatnak a hallatára. Az első gondolata az volt, hogy valaki ellopta a kabátját.

- Megbocsát, ha megvárakoztatom egy percre? - fordult a katonatiszthez.

- Parancsoljon - felelte a hívatlan vendég.

Winkle úr lóhalálában felrohant a szobájába és remegő kézzel nyitotta ki a táskáját. A ruhája ott volt a helyén, de ahogy alaposabban szemügyre vette, áruló nyomokat fedezett fel rajta: tegnap este valaki viselte ezt a kabátot.

- Nem értem, hogyan történhetett - tűnődött magában Winkle úr, visszajutva a kabátot a táskába. - Túl sok bort ittam vacsora után és csak arra emlékszem halványan, hogy később sétáltam az utcán és elszívtam egy szivart. Annyi bizonyos, hogy cefetül be voltam rúgva... Biztosan átöltöztem ebbe a ruhába... elmentem valahová... ahol aztán belekötöttem valakibe... csak ez lehet a nyitja... És most itt van a következménye a dolognak, ez a rémes kihívás...

Winkle úr ezek után elindult vissza az étterem felé, azzal a komor és félelmetes elhatározással, hogy elfogadja a harcias Slammer doktor kihívását és bátran szembenéz akár a legrosszabbal is, bármi történjék.

Winkle urat a legkülönbözőbb megfontolások készítették erre az elhatározásra; elsősorban is az, hogy megőrizze a tekintélyét klubtársai előtt. Mindig nagy szakértőnek tartották őt az ügyességet követelő játékok, különböző sportágak terén, akár támadó vagy védekező, akár harcos, akár békés testgyakorlásról volt szó; s ha most, rögtön az első alkalommal meghátrál, amikor végre bebizonyíthatná szakértelmét - ha most csúfosan meghátrál, a klub elnökének szeme láttára, akkor örökre vége a tekintélyének és a hírnevének. Azonkívül pedig eszébe jutott, amit már sokszor hallott hozzá nem értő emberektől, hogy állítólag a párbajsegédek hallgatólagos megegyezéssel ilyenkor sohasem töltik élesre a pisztolyokat; továbbá az a gondolat is felvetődött elméjében, hogyha majd felkéri segédjének Snodgrass urat és megrázó kifejezésekkel ecseteli előtte a párbaj veszedelmes voltát, Snodgrass úr esetleg tudomására hozza Pickwick úrnak a dolgot, aki egészen biztosan sietve értesíti majd a helybeli hatóságokat, hogy ilyen módon megakadályozza jó hívének meggyilkoltatását vagy nyomorékká tételét.

Ilyesféle gondolatok forogtak Winkle úr fejében, ahogy visszatért az étterembe és kijelentette, hogy elfogadja a doktor kihívását.

- Legyen szíves, uram, nevezze meg egy barátját, akivel megbeszélhetjük a találkozás helyét és időpontját - mondta a katonatiszt.

- Ez teljesen fölösleges - felelte Winkle úr. - Csak mondja meg, hogy hol és mikor, s én aztán később majd gondoskodom a segédeimről.

- Hát, mondjuk... ma este, napszálltakor, ha megfelel? - vetette oda a katonatiszt könnyedén.

- Helyes - felelte Winkle úr; ámbár magában azt gondolta, hogy nagyon helytelen.

- Ismeri a Pitt-erődöt?

- Ismerem, tegnap jártam arra.

- Legyen szíves tehát ma este kifáradni arra a mezőre, amely a sáncárok mellett húzódik, s ha az erőd sarkához ér, forduljon balra és csak menjen egyenesen előre a gyalogösvényen, amíg engem meg nem lát; onnét fogva pedig kövessen engem, s én majd elvezetem egy elhagyatott helyre, ahol nyugodtan lebonyolíthatjuk a lovagias ügyet és nem kell félnünk attól, hogy beavatkoznak és megakadályozzák.

„Nem kell *félnünk* attól, hogy megakadályozzák!” - gondolta magában Winkle úr.

- Azt hiszem, egyéb megbeszélőnivalónk nincs is - mondta a tisz.

- Tudtommal nincs - felelte Winkle úr. - Isten önnel.

- Jó napot - mondta a katonatiszt, s egy vidám nótát füttyörészve elvonult.

A reggelit aznap nyomott hangulatban költötték el. Tupman úr az előző esti szokatlan kicsapongásuk következtében nem volt olyan állapotban, hogy fel tudott volna kelni; Snodgrass úr kedélyét, úgy látszik, költői búskomorság ülte meg; sőt, még Pickwick úr is, szokásától eltérően, makacsul kitartott a szótlanság és a szódavíz mellett. Winkle úr leste az alkalmat, hogy mikor hozakodhatik elő az ügyével; nem kellett sokáig lesnie. Snodgrass úr azt javasolta, hogy sétáljanak el megnézni a várkastélyt; s minthogy az egész társaságban egyedül Winkle úr volt kapható efféle sétára, neki is vágtak kettesben.

- Snodgrass - mondta Winkle úr, ahogy kiértek az utcára -, Snodgrass, édes jó komám, számíthatok a titoktartására? - kérdezte, miközben a szíve mélyén buzgón remélte, hogy nem számíthat rá.

- Számíthat - felelte Snodgrass úr. - Ha akarja, meg is esküszöm rá...

- Nem, nem! - vágott közbe Winkle, egészen megrémülve attól a gondolattól, hogy a barátja még valami esküvel csakugyan elkötelezi magát, akaratlanul is, a titoktartásra. - Nem kell megesküdnie, nem, nem! Ez igazán fölösleges.

Snodgrass úr, aki már égnék is emelte a kezét az eskühöz, költői mozdulattal, most megint leeresztette és figyelmes képet vágott.

- Vállalja-e, hogy a segédem lesz egy lovagias ügyben, édes jó barátom? - kérdezte Winkle úr.

- Vállalom - felelte Snodgrass úr, s belecsapott a barátja tenyerébe.

- Egy katonavérőssel kell párbajoznom... Slammer doktorral, a kilencvenhetesektől - mondta Winkle úr, igyekezve minél komorabban és minél ünnepélyesebben előadni az ügyet. - Egy katonatiszt az ellenfelem, a segédje is katonatiszt, s a párbaj a Pitt-erőd mögött lesz, ma este napszálltakor, egy elhagyatott helyen.

- Vállalom, hogy a segédje legyen - mondta Snodgrass úr.

Csodálkozott ugyan, de nem volt megijedve. Furcsa, hogy az ilyen lovagias ügyekben milyen hidegvérűen tud viselkedni mindenki, kivéve magukat a párbajozó feleket. Winkle úr erre nem gondolt. Azt képzelte, hogy a barátja is úgy érez majd, ahogy ő.

- Könnyen megtörténhetik, hogy rettenetesen végződik ez a dolog - mondta Winkle úr.

- Reméljük a legjobbakat - mondta Snodgrass úr.

- Slammer doktor, úgy hiszem, nagyon jó céllövő - mondta Winkle úr.

- Ezek a katonatisztek mindnyájan jó céllövők - jegyezte meg Snodgrass úr higgadtan. - De hát maga is jó céllövő, nem igaz?

Winkle úr ráhagyta, hogy igen; s minthogy látta, hogy nem sikerült kellőképpen megrémítenie a barátját, más módszerrel próbálkozott.

- Snodgrass - fordult hozzá, a felindulástól remegő hangon -, Snodgrass, ha elesem, talál majd egy levelet abban a kis csomagban, amit magára bízok, egy levelet az... az apám számára.

Ez a próbálkozás is csődöt mondott. Snodgrass úr meghatódott ugyan, de olyan készségesen vállalta a levél továbbítását, mintha mással sem foglalkozott volna életében.

- Ha elesem - mondta Winkle úr -, vagy ha Slammer doktor elesik, akkor magát bűnsegédi részességgel fogják vádolni, kedves jó barátom. Nem tudom, hogy megtehetem-e ezt: esetleg kényszermunkára ítélik miattam a barátomat... még talán életfogytiglan!

Snodgrass úr egy kicsit pislogni kezdett, de aztán megint győzött a bátorsága.

- A barátságunk kedvéért - jelentette ki hősiesen - szembeszállok minden veszéllyel!

Winkle úr viszont dühösen káromkodott magában, átkozta a barátja önfeláldozó hűségét. Néhány percig szótlanul lépegettek egymás mellett, mindketten elmerültek a gondolataikba. Telt az idő, lassacskán már délutánra járt; Winkle úr kezdett kétségbeesni.

- Snodgrass - szólalt meg, hirtelen megtorpanva -, Snodgrass, aztán nehogy becsapjon ám... nehogy megakadályozzák ezt a dolgot... nehogy értesítse a helybeli hatóságokat... nehogy rendőrséget hozzon a nyakamra, akik képesek őrizetbe venni akár engem, akár Slammer doktort, a kilencvenhetes ezred orvosát, aki a chatham-i laktanyában lakik... hogy ilyen módon megakadályozzák ezt a párbajt... mondom, nehogy ezt tegye!

Snodgrass úr megragadta a barátja kezét, hevesen megszorította és lelkes hangon felelte:

- Semmi kincsért meg nem tenném!

Winkle úr hátán végigfutott a hideg, ahogy kénytelen volt ráeszmélni, hogy nincs mit remélnie a barátja gyávaságától, és hogy eleven céltábla lesz belőle, hiába, ez a sorsa.

Miután ünnepélyesen elmagyarázta Snodgrass úrnak a lovagias ügy részleteit, s miután egy rochesteri puskaművestől kikölcsönöztek egy pár megfelelő pisztolyt, a megfelelő tokkal és töltényekkel együtt, a két jó barát visszatért a fogadóba, Winkle úr a közelgő párviadal miatt tépelődött magában, Snodgrass úr pedig a lőfegyvereket készítette elő, hogy rögtön használatba vehessék majd, mihamarabban szükség lesz rájuk.

Komorán, bánatosan szállt le az este, amikor újra nekivágtak baljóslatú útjuknak. Winkle úr beburkolózott bő köpönyegébe, hogy kerülje a feltűnést, Snodgrass úr pedig a saját köpönyege alá rejtve vitte a gyilkos szerszámokat.

- Megvan minden? - kérdezte Winkle úr nyugtalan hangon.

- Megvan minden - felelte Snodgrass úr. - Van nálam töltény is bőven, arra az esetre, ha az első lövések nem érnének el találatot. A tokban van egy negyed font puskapor és hoztam két újságot, itt van a zsebemben, hogy legyen elegendő papír fojtásnak.

Mindez olyan ékes bizonyítéka volt Snodgrass úr igaz barátságának, hogy csak a legnagyobb hálát érezhette iránta az ember. Winkle úr hálája feltehetőleg olyan nagy volt, hogy ki sem tudta mondani - nem szólt ugyanis egy szót sem, csak lépegetett tovább, még hozzá elég lassan.

- Éppen idejében érkezünk - mondta Snodgrass úr, ahogy az első rét sövényén átkapaszkodtak -, a nap éppen most megy le.

Winkle úr felnézett a lehanyatló égitestre és bánatosan gondolt arra, hogy nemsokára talán az ő napja is örökre lehanyatlik.

- Ott van a katonatiszt - kiáltott fel Winkle úr néhány percnyi gyaloglás után.

- Hol? - kérdezte Snodgrass úr.

- Ott ni... az a kék köpönyeges férfi.

Snodgrass úr arrafelé nézett, amerre a barátja mutatott s észre is vette a köpönyeges alakot. A katonatiszt egy kis kézmozdulattal jelezte, hogy szintén tudomást vett róluk; intett, aztán megindult előttük, s a két jó barát egy kis távolságról követte őt.

Az esti szürkület percről percre borongósabbra vált; az elhagyatott mezőn mélabús szél füttyült végig, mintha a messzeségből valami óriás hívná füttyszóval a házőrző kutyáját. A táj szomorúsága Winkle úr hangulatát egy árnyalattal még komorabbá tette. Ahogy a sáncárok sarkához értek, hirtelen összerezzen - az árok úgy festett, mintha egy hatalmas sírgödör lenne.

A katonatiszt egyszerre letért az ösvényről s miután átkapaszkodott egy deszkapalánkon, majd egy sövénykerítésen, kiért egy félreeső kis rétre. Itt már két férfi várta őket; az egyik egy kis kövér, fekete hajú ember volt; a másik pedig egy méltóságteljes, pocakos egyéniség, aki sujtásos, vitézkötéses, fecskefarkú katonakabátot viselt és mérhetetlenül közönyös arckifejezéssel üldögélt egy tábori széken.

- A másik fél meg egy katonaorvos, azt hiszem - mondta Snodgrass úr. - Igyék egy korty konyakot.

Winkle úr megfogta a fonatos üveget, amit a barátja feléje kínált, s egy jó nagyot húzott a szíverősítő italból.

- Snodgrass úr, a barátom - mondta Winkle úr, ahogy a katonatiszt elébük ért.

Slammer doktor segédje meghajolt, aztán előszedett egy ugyanolyan pisztolyt, mint amilyent Snodgrass úr hozott magával.

- Azt hiszem, több mondanivalónk nincs is, uram - jelentette ki a tiszt hűvösen, miközben kinyitotta a tokot -, minthogy a bocsánatkérést önök a leghatározottabban megtagadták.

- Nincs, nincs több mondanivalónk - mondta Snodgrass úr, aki kezdte magát kényelmetlenül érezni.

- Lenne szíves idejönni? - kérdezte a katonatiszt.

- Kérem, parancsoljon - felelte Snodgrass úr.

Kimérték a távolságot, elvégezték az előkészületeket.

- Azt hiszem, ezek a pisztolyok jobbak lesznek, mint amiket önök hoztak - mondta az ellenfél segédje, megmutatva a fegyvereket. - Látták, amikor megtöltöttem őket. Nincs kifogásuk ellene, hogy ezeket használjuk?

- Nincs, dehogy - felelte Snodgrass úr. Ez az ajánlat kapóra jött neki, kellemetlen zavartól mentette meg, mert csak nagyon ködös és bizonytalan fogalmai voltak arról, hogy miként kell egy pisztolyt megtölteni.

- Hát akkor felállíthatjuk őket, azt hiszem - mondta a katonatiszt olyan szenvtelenül, mintha a párbajozó felek sakkbábuk volnának, a segédek pedig sakkjátékosok.

- Felállíthatjuk őket, azt hiszem - ismételte Snodgrass úr, aki beleegyezett volna akármilyen javaslatba, mert egyáltalán nem értett a dologhoz.

A katonatiszt visszament Slammer doktorhoz, Snodgrass úr pedig odalépett Winkle barátjához.

- Készen vagyunk - mondta, feléje nyújtva a pisztolyt. - Adja ide a köpönyegét.

- Magánál van a csomag, kedves jó öregem - mondta a szegény Winkle.

- Rendben van - mondta Snodgrass úr. - Nyugalom, hidegvér, aztán puffantsa le.

Winkle úr arra gondolt, hogy ez a tanács éppen olyan, mint amivel az utcai bábésműködők mindig biztatják a verekedő gyerekek közül a legkisebbiket: „Menj neki, ne hagyd magad!” - ami ugyan nagyszerű tanács, csak tudná az ember, hogyan kell csinálni!

Mégis, szótlanul levetette a köpönyegét - mindig nagyon sokáig tartott, amíg ki tudott bújni ebből a köpönyegből -, s átvette Snodgrass úrtól a pisztolyt. A segédek hátrább vonultak, a táboriszékes úriember hasonlóképpen, a küzdő felek pedig közeledni kezdtek egymáshoz.

Winkle úr világéletében közismert volt jóakarátú, emberséges gondolkozásáról. Nyilván azért hunyta be a szemét, amikor odaért a végzetes helyre, mert viszolygott tőle, hogy szántszándékkal kárt tegyen embertársában; s minthogy a szeme csukva volt, ez a körülmény megakadályozta benne, hogy észrevegye Slammer doktor rendkívül furcsa, megmagyarázhatatlan viselkedését.

Slammer doktor megtorpant, rámeredt Winkle úrra, hátrálni kezdett, dörzsölgette a szemét, újra rámeredt ellenfelére; s végül felkiáltott: - Megálljunk! Megálljunk!

Odarohant hozzá a segédje, Snodgrass úrral együtt.

- Mit jelentsen ez? - kérdezte Slammer doktor. - Ez nem az az ember.

- Nem az az ember! - kiáltott fel Slammer doktor segédje.

- Nem az az ember! - kiáltotta Snodgrass úr.

- Nem az az ember! - kiáltotta a pocakos úr is, a tábori székkal a kezében.

- Hát persze hogy nem - mondta a kis doktor. - Ez nem az az ember, aki tegnap este megsértett engem.

- Nagyon furcsa dolog! - jelentette ki a katonatiszt.

- Nagyon furcsa - mondta a tábori székes úr is. - Most már csak az a kérdés, nem kell-e ezt az urat, miután kiállt párbajozni, nem kell-e formailag annak a személynek tekintenünk, aki tegnap este megsértette a felünket, Slammer doktort, akár csakugyan ő volt az, akár nem. - A tábori székes úr roppant bölcs és titokzatos arccal adta elő a nézetét, aztán egy nagyot csippengett a burnótszelencéjéből és jelentősegteljesen körülnézett, mint aki lovagias ügyekben szaktekintély.

Most már Winkle úr is kinyitotta a szemét, sőt, a fülét is hegyezte, mikor meghallotta, hogy az ellenfele véget vet az el sem kezdett párviadalnak; a további kijelentésekből pedig rájött, hogy itt kétségtelenül valami félreértés forog fenn. Rögtön látta, hogy a tekintélyét csak fokozni tudja, ha nem vallja be az igazi okát, amiért elfogadta a kihívást: ennél fogva bátran odalépett hozzájuk és így szólt:

- Nem én vagyok az, aki megsértette önt. Tudom.

- Ebben az esetben - mondta a tábori székes úr - ez kihívó viselkedés Slammer doktorral szemben és egymagában is elég ok arra, hogy folytassuk a párbajt most rögtön.

- Nyugalom, Payne - mondta a doktor segédje. - Miért nem közölte ezt velem ma reggel, uram, ha szabadna tudnom?

- Úgy van, miért nem? Miért nem? - mondta a tábori székes úr felháborodva.

- Kérlek, maradj nyugton, Payne - mondta a másik. - Kaphatnék választ a kérdéseimre, uram?

- Azért nem közöltem önnel, uram - felelte Winkle úr, akinek közben volt ideje meggondolni a feleletét -, mert ön egy ittas és úriemberhez nem méltó viselkedésű egyénről beszélt, aki ugyanazt a kabátot viselte, amit én nemcsak viselni szoktam, hanem magam is terveztem... s amely alkalmasint a londoni Pickwick Klub elfogadott egyenruhája lesz. Kötelességemnek éreztem megvédeni ennek az egyenruhának a becsületét, ezért fogadtam el minden kérdezősködés nélkül a kihívást, amit ön ma reggel átadott nekem.

- Kedves jó uram - mondta a jókedélyű kis doktor, előrelépve és a kezét nyújtva Winkle úrnak -, tisztelet, becsület a lovagias gondolkozásának. Ki kell jelentenem, engedelmével, hogy végtelenül nagyra becsülöm a viselkedését és kimondhatatlanul sajnálom, hogy hiábavalóan idefárasztottam.

- Szóra sem érdemes, uram - mondta Winkle úr.

- Büszke vagyok rá, hogy önnel megismerkedhettem, uram - mondta a kis doktor.

- Tartom szerencsémnek, uram - felelte Winkle úr -, nekem is a legnagyobb örömömre szolgál.

Ezek után a doktor kezét fogott Winkle úrral, majd Winkle úr kezét fogott Tappleton hadnaggyal - a doktor segédjével -, aztán Winkle úr kezét fogott a tábori székes emberrel, s végül Snodgrass úrral is -, aki egyébként egészen magánkívül volt az elragadtatástól, hogy barátja milyen nemesen és milyen hősiezen viselkedett.

- Azt hiszem, ezzel be is fejeztük - mondta Tappleton hadnagy.

- Persze hogy be - mondta a doktor.

- Hacsak - vágott közbe a tábori székes úr -, hacsak Winkle úr nem érzi sértőnek magára nézve ezt a kihívást; mert ebben az esetben, elismerem, joga van elégtételt követelnie.

Winkle úr kijelentette, nagy önuralommal, hogy máris teljes elégtételt kapott.

- Vagy esetleg - folytatta a tábori székes úr - talán Winkle úr segédje érezhette sértőnek magára nézve valamelyik korábbi megjegyzésemet, még a találkozásunk elején. Ha így áll a helyzet, a magam részéről kész örömet adok neki elégtételt most rögtön.

Snodgrass úr sietve megköszönte az utóbbi úr lekötelező ajánlatát és kijelentette, hogy kizárólag azért nem fogadja el, mert tökéletesen meg van elégedve az események alakulásával. A segédek elrakták a pisztolyokat s a társaság felkerekedett, és sokkal vidámabb hangulatban hagyták el a terepet, mint ahogyan érkeztek.

- Sokáig maradnak a városban? - kérdezte Slammer doktor Winkle úrtól, ahogy nagy barátságban ballagtak egymás mellett.

- Azt hiszem, már holnapután utazunk tovább - felelte Winkle úr.

- Remélem, lesz szerencsém önhöz és a barátaihoz - mondta a kis doktor -, remélem, megtisztelnék azzal, hogy eljönnek hozzám és eltöltenek nálam egy vidám estét, ez után a szerencsétlen félreértés után. Ráérnek ma este?

- Vendégeket várunk - mondta Winkle úr -, s nem szeretném cserbenhagyni őket ma este. Hanem, legyen szerencsénk, uram, jöjjön el a barátaival együtt hozzánk, a Bika-szállóba.

- A legnagyobb örömmel - mondta a kis doktor. - Tíz óra megfelel? Nem lesz túl késő, ha tízkor benézünk önökhöz egy félóra?

- Ó, dehogy - mondta Winkle úr. - Rendkívül boldog leszek, ha megismertethetem önöket a barátaimmal, Pickwick úrral és Tupman úrral.

- Én is rendkívül boldog leszek, biztosíthatom, uram - felelte Slammer doktor, nem is sejtve, hogy ki az a Tupman úr.

- Szóval biztosan eljönnek? - kérdezte Snodgrass úr.

- Egészen biztosan.

Közben kiértek az országútra. Szívélyesen búcsút vettek egymástól s a társaság kettévált. Slammer doktor a barátaival együtt megindult a laktanya felé, Winkle úr pedig, Snodgrass barátja kíséretében, visszatért a fogadóba.

HARMADIK FEJEZET

*Egy új ismerős. A vándorszínész elbeszélése.
Kellemetlen fordulat és egy kínos találkozás*

Pickwick úr már kezdett aggódni két barátja miatt, hogy ilyen szokatlanul sokáig késtek - s a délelőtti rejtélyes viselkedésük is hozzájárult az elnök nyugtalanságához. Nagy örömmel ugrott hát fel a helyéről, hogy üdvözölje őket, amikor végre megérkeztek; s szokatlanul nagy érdeklődéssel kezdte kérdezgetni tőlük, hogy mi történt, miért maradtak el ilyen sokáig.

Snodgrass úr, feleletül az elnök kérdésére, éppen neki akart fogni, hogy történelmi hűséggel beszámoljon az imént elbeszélte eseményekről, amikor egyszerre csak észrevette, hogy Tupman úron és a tegnapi útitársukon kívül még valaki van itt - egy másik idegen, aki szintén elég furcsa külsejű embernek látszott. Gondterhelt, sovány ábrázatát, mélyen beesett két szemét még riasztóbbá tette a sima fekete haja, mely ziláltan lógott a homlokába, félig elfödve az arcát. A szeme szinte természetellenesen csillogott s nagyon szúrós nézése volt; a két pofacsontja hegyesen kiállt; hosszú, sovány álláról pedig azt hihette volna az ember, hogy éppen előremereszti, megfeszítve az arcizmait, ha a félig nyitott szája és a közönyös arc-kifejezése el nem árulja, hogy ez a rendes, hétköznapi ábrázata. A nyakába kanyarítva egy zöld vállkendőt viselt, amely a mellén volt összekötve s amely elő-előbukkant ócska mellényének foszlott gomblyukai mögött. Egy hosszú, fecskefarkú fekete kabát volt rajta, meg egy bő, szürkésbarna nadrág; ormótlan bakancsa pedig rohamosan közeledett hozzá, hogy leszakadjon a lábáról.

Winkle úr pillantása ezen a riasztó külsejű alakon akadt meg, s most Pickwick úr is feléje intett a kezével:

- A barátunk ismerőse - mondta. - Ma délelőtt megtudtuk, hogy a barátunk kapcsolatban van a helybeli színházzal, ámbár nem szeretné, ha ez köztudomásúvá válna, s ez az úr szintén a színészi pályán működik. Éppen el akart mesélni nekünk egy kis történetet a színházzal kapcsolatban, amikor maguk megjöttek.

- Remek történetei vannak - magyarázta a tegnapi zöld kabátos ismerősünk Winkle úrnak, halkán, bizalmasan suttogva a fülébe. - Mókás alak... Keserves mestersége van... Nem színész... Fura ember... Tele van gonddal-bajjal... Mi csak úgy hívjuk magunk közt, hogy: „Balsors Jemmy”...

Winkle úr és Snodgrass úr udvariasan üdvözölték az előkelően csak Balsors Jemmynek nevezett urat; aztán követték a többiek példáját, és letelepedtek ők is az asztalhoz, konyakot és szódavizet rendelve maguknak.

- No hát, uram - szólt Pickwick úr az idegenhez -, mesélje el nekünk, legyen olyan szíves, amibe belefogott.

A bánatos képű ember kihúzott a zsebéből egy piszkos papírtekercset és Snodgrass úr felé fordult, aki éppen előszedte a jegyzőkönyvét.

- Ön a költő? - kérdezte fakó, színtelen hangon; a hangja tökéletesen illett a külsejéhez.

- Ö... izé... szoktam foglalkozni költészettel - felelte Snodgrass úr, akit kissé meghökkentett ez a váratlan kérdés.

- Ó, a költészet éppen olyan fontos az életben, mint a zene és a rivaldafény a színpadon! - mondta az idegen. - Ha megfosztjuk a színpadot hazug díszektől, vagy az életet hiú ábrándjaitól, akkor semmi sem marad, amiért érdemes volna élni.

- Nagyon igaz, uram - felelte Snodgrass úr.

- Aki a nézőtéren ül, a rivalda innenső oldalán - folytatta a bánatos ember -, az gyönyörködik a felcicomázott tarkabarka nyüzsgésben, mintha egy nagy udvari parádén venne részt... aki azonban csinálja nekik ezt a díszes látványosságot, a rivalda túlsó oldalán, azzal a kutya sem törődik; a névtelen komédiás éhen pusztulhat, elmerülhet az árban, vagy kivergődhet a partra, ha tud... sorsára van bízva.

- Bizony, nagyon igaz - mondta Snodgrass úr, mert a bánatos ember ránézett és úgy érezte, hogy kell valamit mondania.

- Kezdd már el, Jemmy - mondta a spanyolországi utazó -, ne keseregj... ne károgy, mint a vészmadár... pusztulunk, veszünk... oda se neki... fel a fejfel... vágj vidámabb képet és halljuk hát!

- Talán töltsön magának még egy pohárral, uram, mielőtt belefog - biztatta Pickwick úr.

A bánatos ember nem kérette magát sokáig, töltött a pohárba konyakot és szódavizet, hosszú kortyokkal kiitta a felét, aztán kigöngyölte a papírtekercset és részben olvasni, részben mesélni kezdte az alább következő történetet, amely a Pickwick Klub jegyzőkönyvében „A vándorszínész elbeszélése” címen van feljegyezve.

A VÁNDORSZÍNÉSZ ELBESZÉLÉSE

- Semmi csodálatos nincsen ebben a történetben, amelyet el akarok mesélni - kezdte a bánatos képű ember -, de még csak nem is valami rendkívüli történet. Az ínség és a betegség olyan megszokott kísérői az emberi életnek, hogy nem érdemelnek meg több figyelmet, mint amennyit a sorsunk legközönségesebb viszontagságaira szoktunk szánni. Ezt a néhány feljegyzést csak azért készítettem, mert évek óta jól ismerem azt az embert, akiről szólnak. Lépésről lépésre megfigyelhettem, hogyan ment lefelé a lejtőn, amíg végül eljutott a szegénységnek és nyomorúságnak arra a fokára, ahonnan már nem tudott többé felemelkedni.

Ez a férfi, akiről beszélek, segédszínész volt, némajátékok szereplője; s mint az efféle emberek java része, megrögzött iszákos. Valaha jobb napokat is látott, mielőtt tönkretette volna magát a kicsapongó életmóddal, és mielőtt lassan elsorvasztotta volna őt a betegség; szép fizetést húzott s ha vigyáz magára és óvatosan él, még néhány esztendeig jól kereshetett volna - ámbár sokáig nem: mert ezek az emberek vagy korán meghalnak, vagy pedig, a szervezetük természetellenes túlerőltetése folytán korán, még fiatalon elhasználják minden testi erejüket, ami a megélhetésük egyedüli alapja. De hát hiába, bűnös szenvedélye annyira elhatalmasodott rajta, hogy többé nem alkalmazhatták abban a szerepkörben, amelyben a színháznak valóban hasznára válhatott volna. Képtelen volt ellenállni a kocsma csábításának. Olyan biztos volt, mint a halál, hogy az elhanyagolt betegség és a reménytelen nincstelenség lesz a sorsa, ha ezt így folytatja; márpedig ő konokul így folytatta, s a többi könnyű kitalálni. Nem kapott szerződést és nem volt egy betevő falatja sem.

Aki valamennyire is ismerős a színházak világában, az jól tudja, hogy milyen tömegesen nyüzsgögnék a koldusszegény, ágrólszakadt alakok egy-egy nagy színház körül - nem a rendes, szerződöttest színészekről beszélek, hanem a statisztákról, a balettkar tagjairól, bohócokról, mindenféle csepűragókról, akiket alkalmilag vesznek fel látványos némajátékokhoz, amíg

megy a darab, vagy húsvéti passiójátékhoz segédszemélyzetnek, aztán megint szélnek eresztik őket, amíg újra szükség nem lesz rájuk valamilyen nehéz mutatványnál. A mi emberünk is kénytelen volt ráfanyalodni erre a kenyérkeresetre és erre az életre; esténként fellépett harmadrendű kis színházakban, s ezzel megint sikerült heti egynéhány shillinget keresnie és újra engedhetett a régi csábításnak, mehetett kocsmázni. De hamarosan még ennek a kis keresetnek is befellegzett; rendetlen életmódja még ettől a nyomorúságos alamizsnától is megfosztotta, amit így megkereshetett volna; a szó szoros értelmében közel járt ahhoz, hogy éhen haljon s a régi színésztársaitól kéregetett kölcsön időnként apró-cseprő összegeket, vagy legfeljebb a leghitványabb kültelki színházacskákban jutott hébe-hóba fellépéshez; de amit így szerzett, azt a pénzt is csak kocsmára költötte, mint régen.

Ez idő tájt, amikor már több mint egy esztendeje senki sem tudta róla, hogy egyáltalán miből él, rövid időre a Temze bal partjára szerződtem el, egy surreyi színházba és ott találkoztam újra ezzel az emberrel. Akkor már jó ideje nem láttam, mert én a vidéket jártam, ő pedig London kövei közt lebzelt valamerre. Indultam éppen elfelé a színházból, felöltözve, s ahogy kifelé menet áthaladok a színpad mögött, odalép hozzám és a vállamra csap. Megfordultam és rámeredtem; soha életemben el nem felejttem ezt a visszatérítő látványt. Egy némajátékhoz volt beöltözve, ostoba, lehetetlen bohócruhában. A haláltánc kísérteties figurái között, amiket a legkiválóbb festők valaha vászonra festettek, megközelítőleg sem akad ilyen szörnyű jelenség. Felpuffadt teste, csenevész sorvadt lábszára - torz idétlenségét csak fokozta a hajmeresztő jelmez -, üveges nézése, amely ijesztő ellentétben állt az arcára mázolt vastag fehér festékkel; a hűdéiesen remegő, otrombán felcicomázott feje, a fehér krétával bekent hosszú, vézna keze - mindez olyan iszonyatos és fonák, leírhatatlan külsőt kölcsönzött neki, hogy aki nem látta, el sem tudja képzelni, s még ma is beleborsózik a hátam, ha eszembe jut. Félrevont és tompa, színtelen, bizonytalanul remegő hangon, akadozva elsorolta a nyavalyáinak, nélkülözéseinek, bajainak hosszú lajstromát, szokása szerint azzal fejezve be, hogy sürgősen kölcsönkért tőlem valami potom kis pénzösszeget. Markába nyomtam néhány shillinget s ahogy sarkon fordultam és indultam kifelé, még hallottam a nézőtéren felcsattanó harsogó nevetést, amely a színpadra való kibukdácsolását nyomon követte.

Néhány nappal később, az esti előadásnál egy gyerek egy piszkos papírcédulát hozott oda nekem; néhány soros, ceruzával írott levél volt s az állt benne, hogy a szerencsétlen ember súlyosan megbetegedett és arra kér, hogy az előadás után látogassam meg a szállásán, ilyen és ilyen utcában - az utca nevét már elfelejtettem -, nem messze a színháztól. Megígértem, hogy elmegyek hozzá, mihelyt szabadulok; s az előadás után, mikor a függöny legördült, neki is vágtam szomorú utamnak.

Későre járt az idő, mert játszottam az utolsó darabban is; s minthogy jótékony célú előadás volt, az ismétlésekkel szokatlanul elhúzódott. Sötét, hideg éjszaka volt, esett, s a csípős szél keményen nekiverte az esőt a házfalaknak és az ablakoknak. A szűk, néptelen kis utcák kövezetén tócsákba gyűlt a víz, s minthogy a gyéren elszórt utcalámpák közül nagyon sokat kioltott a dühöngő szél, a gyaloglás nemcsak kényelmetlenné vált, hanem szerfelett bizonytalanná is. Szerencsére nem tévedtem el mégsem, jó irányban mentem és sikerült is némi botorkálás után ráakadnom a házra, ahová útba igazítottak - egy szenespince volt, s a fölötte levő emelet udvari szobájában feküdt a beteg, akit kerestem.

A lépcsőházban elébem jött a felesége, egy nyomorúságos külsejű asszony, s miután közölte velem, hogy az ura éppen elszunnyadt, csöndesen bevezetett hozzá és odatolt nekem egy széket az ágya mellé. A beteg a falnak fordulva feküdt, s minthogy egy darabig nem vett tudomást rólam, ráértem körülnézni a szobában.

Az ágy, amelyen feküdt, egy ócska, felhajtható fekvőhely volt. Az ágy feje körül egy szétron-gyolódott kockás függöny volt összehúzva, hogy megvédje a benne alvót a szélről, de a szél azért vígan befűjt a barátságtalan szobába, az ajtó tömérdek résén, repedésén át és szakadatlanul ide-oda lobogtatta a függönyt. A kandalló rozsdás, leemelhető rostélya mögött csak halványan pislogott egy kis parázs a hamu közt; s egy öreg, háromlábú, mázolt asztalon, amelyet odahúztak a tűz elé, néhány orvosságos üveg állt, egy csorba pohár meg egyéb házi holmi. A földön egy kisgyerek aludt, hevenyészett fekvőhelyén, s az asszony most letelepedett melléje egy székre. Két falipolcon néhány tál, néhány bögre és néhány csészealj állt; alattuk egy pár patkó és két vívótőr lógott. Nem számítva a kisebb-nagyobb rongycsomókat, amelyek rendetlenül, szétszórva heverték a szoba minden sarkában, a lakás berendezése mindössze ennyiből állt.

Volt időm megfigyelni ezeket az apró részleteket, mielőtt a beteg tudomást vett volna a jelenlétemről; s láttam azt is, hogy milyen nehezen lélegzik szegény és milyen lázasan hánykolódik az ágyán. Ahogy nyugtalanul forgolódott és rakosgatta ide-oda a fejét, egyszer csak kinyújtotta a karját és megérintette véletlenül a kezemet. Felriadt, felém fordult és vadul rám meredt.

- Hutley úr van itt, John - szólalt meg a felesége. - Hutley úr, akiért üzentél ma este, nem emlékszel?

- Ó! - mondta a beteg, és végigsimította a homlokát. - Hutley... Hutley... mindjárt... mindjárt...

Néhány pillanatig erőlködve igyekezett összeszedni a gondolatait, aztán hirtelen megragadta a csuklómat és megszorította:

- Ne menj el - mondta -, ne hagyj itt, édes öregem... Meg akar ölni ez az asszony... tudom, hogy meg akar ölni.

A felesége sírva fakadt.

- Mióta van ilyen állapotban az ura? - fordultam az asszonyhoz.

- Tegnap este óta - felelte. - John, John, hát nem ismered meg?

- Ne engedd ide a közelembe - mondta a férfi, megborzongva, ahogy az asszony föléje hajolt.

- Küldd el; kergesd ki; nem állom a közelségét.

Riadt pillantással nézte az asszonyt, halálos rémülettel; aztán suttogni kezdte a fülembe:

- Megvertem őt, Jem; tegnap is megvertem, azelőtt is sokszor. Éheztettem őt, éheztettem a fiamat is: s most, hogy gyöngé vagyok és tehetetlen, meg fog ölni ezért; tudom jól, hogy meg fog ölni, Jem. Ha láttad volna, hogy sírt... ahogy én láttam... ha láttad volna, akkor te is tudnád, Jem. Küldd el.

Elengedte a kezemet, és kimerülten visszahanyatlott a párnájára.

Sajnos, nagyon jól tudtam, hogy ez mit jelent. Ha lett volna még egy szikrányi kétségem, akkor is elég lett volna egy pillantást vetnem az asszony sápadt arcára, sovány, elcsigázott alakjára, hogy rögtön megértsem a helyzetet.

- Okosabb, ha félrehúzódnak - mondtam a szegény asszonynak. - Rossz hatással van rá, úgy látszik. Talán megnyugszik majd egy kicsit, ha magát nem látja.

Az asszony elhúzódott, hogy az ura ne láthassa. Egy-két perc múlva a beteg kinyitotta a szemét és nyugtalanul kezdett nézelődni jobbra-balra.

- Elment? - kérdezte izgatottan.

- Elment... el - feleltem. - Ne félj, nem fog bántani.

- Nem-e? Ide figyelj, Jem - mondta a beteg ember halkán -, hiszen most is bánt, mindig bánt! Valahogyan olyan a szeme, hogy ha rám néz, szörnyű félelem fog el... szinte megőrjít vele. Tegnap egész éjszaka folyton csak rám meredt az a két nagy szeme, a sápadt arcát mindig ott láttam magam előtt, akárhová fordultam, ő is velem fordult; s ahányszor csak felriadtam álmomból, mindig ott állt az ágyam mellett, és nézett rám.

Közelebb húzott magához és mély hangon, riadt suttogással folytatta:

- Jem, ez a nő biztosan valami gonosz szellem, boszorkány... vagy talán maga az ördög! Pszt! Az, tudom biztosan. Ha csak asszony volna, hát már réges-régen meghalt volna. Mert teremtetett asszony nem tudta volna elviselni mindazt, amit neki el kellett viselnie.

Megborzadtam arra a gondolatra, hogy mennyi szívtelenségben, mennyi komisz bánásmódban kellett részesülnie szegény asszonynak, hogy ilyesmit váltson ki most ebből az emberből. Semmit nem tudtam válaszolni neki; hiszen miféle biztató vagy vigasztaló szavakat mondhattam volna ennek a szerencsétlen, hitvány nyomorultnak?

Ott ültem mellette legalább két óra hosszat; egész idő alatt folyton hánykolódott az ágyában, nyöszörgött fájdalomában és ingerültségében, nyugtalanul hadonászott a két karjával ide-oda, s hol az egyik oldalára fordult, hol a másikra. Végül visszaesett abba a félig-meddig önkívületi állapotba, amikor a képzelet szakadatlanul kalandozik, nyugtalanul jár képről képre, emlékről emlékre, az értelem nyaklóját lerázva s mindazonáltal mégsem tud megszabadulni a pillanatnyi szenvedés tudatától, ettől a megfoghatatlan rossz érzéstől. A kósza, összefüggéstelen szavaiból láttam, hogy körülbelül így áll a helyzet, s minthogy azt is tudtam, hogy az állapota előreláthatólag nem fordul majd hirtelen rosszabbra, elváltam tőlük, miután megígértem szerencsétlen feleségének, hogy másnap este újra eljövök és ott virrasztok majd a beteg mellett, ha kell, egész éjszaka.

Betartottam az ígéretemet. A következő huszonnégy óra ijesztő változást hozott az állapotában. A szeme, ámbár ólmos volt és mélyen beesett, olyan félelmetesen csillogott, hogy rossz volt nézni. A szája széle kipállott, kicserepesedett: a száraz, kérges bőre csak úgy tüzelt a forróságtól, s a beteg ember arcán a riadt nyugtalanságnak valamilyen már-már földöntúli kifejezése ült, még érthetőbben jelezve a kór pusztító erejét. A láza magasra szökött, tombolt benne a betegség.

Leültem az ágya mellé, a tegnapi helyemre és ott üldögéltem órák hosszat, hallgatva a nyöszörgéseit - ezt a szörnyűséges beszédet, ami a legköszívűbb embert is mélységesen megindította volna -, a haldokló félrebeszélését. Hallottam a kezelő orvosa véleményét és tudtam, hogy reménytelen az állapota: tudtam, hogy a halálos ágyánál ülök. Néztem vézna tagjait, amelyeket nemrég még kicsavart, kifecamított, hogy mulattassa a karzat zajos közönségét, s amelyeket most kegyetlenül gyötört a bennük tüzelő láz - hallottam a bohóc harsány kacagását, összekeveredve a haldokló tompa nyöszörgésével.

Mindig megindító dolog, ha azt látja az ember, hogy a gyöngé, gyámoltalan beteg gondolatai visszazárlanak hétköznapi hivatásához, ahhoz a foglalkozáshoz, amit egészségesen üzött; de ha ez a foglalkozás olyan természetű, hogy a lehető legtávolabb áll mindentől, ami komoly és ünnepélyes fogalmakat juttathatna az eszünkbe, akkor még sokkal megrendítőbb hatással lesz ránk mindez. A szerencsétlen ember zajos beszédjének a színház és a kocsma volt a két főtémája. Esteledett, azt képzelte; s szerepe van egy darabban ma este; azonnal indulnia kell a színházba, mert elkésik. Hát miért nem engedik el hazulról? Miért tartják vissza? Mennie kell... Nem kapja meg a pénzét, ha nem megy. Hiába! Nem akarják elengedni. Lázás tenyerébe temette az arcát és bágyadt hangon kezdett siránkozni, hogy miért ilyen gyöngé és miért ilyen

irgalmatlanok hozzá az üldözői. Elhallgatott, aztán egy kis szünet után hangosan szavalni kezdett néhány bolondos rigmust - az utolsókat, amiket életében betanult. Felült az ágyán, hadonászni kezdett aszott karjaival, otrombán kicsavarta a tagjait; azt képzelte, hogy a színpadon van és játszik. Egy percnyi csönd után dűnnyögve rákezdett egy duhaj, útszéli dal refrénjére. No végre, végre megérkezett hát jó öreg csapszékébe: de milyen forróság van itt... Beteg volt, nagyon beteg, de most már jól van, most már nagyon jól érzi magát. Töltsetek. Ki volt az? Ki ragadta el a szája elől a poharat? Az tette, ugyanaz, aki eddig is folyton üldözte. Visszahanyatlott a párnájára és hangosan felnyögött. Egy rövid időre mindenről megfeledkezett, aztán bolyongani kezdett egy sereg alacsony, boltíves szoba zűrzavaros, keserves útvesztőjén át - olyan alacsonyok voltak ezek a bolthajtások, hogy sokszor kénytelen volt négykézlábra ereszkedni, hogy előrehaladhasson; szűk, sötét folyosó volt ez, minduntalan ide-oda kanyargott s a kanyarokban mindig valamilyen akadály állta az útját. Azonkívül tele volt bogarakkal, férgekkel, iszonyatos csúszómászók meredeztek feléje nagy szemükkel, s még a levegőben is ott röpködtek körülötte: ijesztően csillogtatták rá a szemüket a sűrű sötétségben. A falakon és a mennyezeten csak úgy nyüzsögtek a hullók... a bolthajtás óriásira tágult, megnőtt... rémületes lidércalakok libegtek ide-oda... s ismerős arcok kandikáltak feléje, undorítóan fintorogva és torzképeket vágva, a lidércfigurák közül; tüzes vassal perzselték, kötelekkel szorították a fejét, amíg a vére is kiserkent; s ő tébolyultan viaskodott velük, életre-halálra.

Egy ilyen önkívületi roham után, amikor nagy nehezen sikerült visszafektetnem az ágyába, mintha elszunnyadt volna. Magam is kimerültem már a fáradtságtól, virrasztástól s éppen lehunytam a szemem néhány percre, amikor egyszerre csak azt éreztem, hogy vadul megragadják a vállamat. Nyomban felébredtem. A beteg felemelkedett, egészen felült az ágyában - az arca szörnyen elváltozott, de az öntudata, úgy látszik, visszatért, mert engem szemmel láthatóan megismert. A gyerek, akit már régen nem hagyott aludni apja lázbeszéde, most felkelt a kis fekvőhelyéről és rémülten sikoltozva az apja felé rohant. Az anyja hamar felkapta, nehogy a férfi kárt tegyen benne dühöngő önkívületében; de aztán úgy megdöbbszent az ura elváltozott arcvonásain, hogy ott maradt állva az ágya mellett, földbe gyökerezett lábbal. A beteg, egykori pályatársam, görcsösen markolta a vállamat, másik kezével a mellét verte és kétségbeesetten erőlködött, hogy kimondjon valamit. Hasztalanul - aztán kitárta a karját az asszony és a gyerek felé, és újra megkísérelt mondani valamit, rettenetes erőfeszítéssel. De csak egy hörgő hang tört fel a torkán - a szeme megcsillant - egy fojtott, elcsukló nyögést hallatott - s visszahanyatlott a párnájára - holtan!

A legnagyobb örömünkre szolgált volna, ha feljegyezhetjük Pickwick úr véleményét erről az imént elbeszélte történetről. Bizonyosak vagyunk benne, hogy Pickwick úr ki is nyilvánította volna nézeteit, olvasóink okulására, ha közbe nem jön egy szerencsétlen véletlen.

Pickwick úr visszatette az asztalra a poharát, amelyet az elbeszélés utolsó mondatai alatt a kezében szorongatott, s már éppen meg akart szólalni - sőt, ahogyan Snodgrass úr jegyzetei hitelesen tanúsítják, már ki is tátotta a száját -, amikor váratlanul belépett hozzájuk a pincér és így szólt: - Néhány úr van itt, kérem.

Erősen tartja magát az a feltevés, hogy Pickwick úr éppen ebben a pillanatban akart megjegyezni valamit, amitől egyszeriben világosság támadt volna az emberiség - de legalábbis a londoniak - fejében, ha sajnálatos módon félbe nem szakítják: ugyanis néhány másodpercig szigorúan rámeredt a pincérre, aztán körülnézett a társaságon, mintha azt kérdezné tőlük, mindnyájuktól, hogy kik ezek az új vendégek.

- Ó! - mondta Winkle úr, s felállt. - Néhány ismerősöm... vezesse be őket, kérem. Nagyon kedves emberek - tette hozzá Winkle úr, amikor a pincér kiment. - A kilencvenhetes ezred tisztjei... elég furcsa körülmények között ismerkedtem meg velük ma reggel. Meg fogják szeretni őket.

Pickwick úr lelki egyensúlya nyomban helyrebillent. A pincér újra megjelent és betessékelt a szobába három úriembert.

- Bemutatom Tappleton hadnagy urat - mondta Winkle úr. - Tappleton hadnagy úr, Pickwick úr... Payne doktor úr, Pickwick úr... Snodgrass úrral már találkoztak... a barátom, Tupman úr, Payne doktor úr... Slammer doktor úr, Pickwick úr... Tupman úr, Slammer dok...

Winkle úr itt hirtelen elhallgatott; ugyanis mind Tupman úr arcáról, mind pedig a kis doktor arcáról rendkívüli izgatottságot olvashatott le.

- Ezt az urat már ismerem! - jelentette ki Slammer doktor sokatmondóan.

- Igazán? - mondta Winkle úr.

- És... és azzal az egyénnel is találkoztam már, ha nem tévedek - tette hozzá a kis doktor, tetőtől talpig végigmérve a zöld kabátos idegent. - Úgy emlékszem, hogy tegnap este egy nagyon nyomatékos felhívást intéztem ehhez az egyénhez, amit ő jónak látott visszautasítani - mondta a doktor, aztán férfiasan fenyegető pillantásokat vetett az idegenre és odasúgott valamit a barátjának, Tappleton hadnagynak.

- Hihetetlen! - mondta a hadnagy, amikor a másik befejezte a sottogást.

- Pedig így van - felelte Slammer doktor.

- Kötelességed, hogy itt a helyszínen azonnal inzultáld - dünnyögte fontoskodva a tábori szék tulajdonosa.

- Maradj már nyugton, Payne - vágott közbe a hadnagy. - Engedje meg, uram - fordult Pickwick úrhoz, akit ugyancsak elképesztett ez a roppant nevetetlen kis közjáték -, engedje meg, uram, hogy megkérdezzem: ez az egyén az önök társaságához tartozik?

- Nem, uram - felelte Pickwick úr. - A vendégünk.

- De ő is tagja az önök klubjának, ha nem tévedek? - kérdezte a hadnagy.

- Dehogy tagja, szó sincs róla - felelte Pickwick úr.

- És nem szokta viselni a gombjain a klubjuk címerét? - kérdezte a hadnagy.

- Persze hogy nem! - felelte Pickwick úr álmélkodva.

Tappleton hadnagy visszafordult a barátjához, Slammer doktorhoz, egy alig észrevehető kis vállrándítással, mintha némiképp kételkednék a jó doktor emlékezőképességének megbízhatóságában. A kis doktor dühösnek látszott, de meg is zavarodott egy kicsit; Payne úr pedig életveszélyes pillantásokat lövellt a mit sem sejtő, derűsen mosolygó Pickwick úr felé.

- Uram - fordult a kis doktor hirtelen Tupman úrhoz, olyan erélyesen, hogy a jó ember észrevehetően összerezsent, mint akinek orvul egy gombostűt döftek a lábikrájába -, uram, tegnap este ön is ott volt a bálban!

Tupman úr nagyon gyenge hangon igennel válaszolt, de közben Pickwick úrra szögezte a tekintetét.

- Ez az egyén is ott volt önnel együtt - folytatta a doktor, rámutatva az idegenre, aki változatlan egykedvűséggel figyelte őket.

Tupman úr elismerte, hogy ez is igaz.

- No hát, uram - fordult a doktor az idegenhez -, még egyszer megkérdelem öntől, ennek az úrnak a jelenlétében, hogy hajlandó-e ideadni a névjegyét és óhajtja-e, hogy úriembernek tekintsem; vagy inkább arra kényszerít, hogy személyesen vegyek elégtételt magamnak itt a helyszínen?

- Megálljunk, kérem - szólt közbe Pickwick úr. - Most már igazán arra kell kérnem, hogy ezt ne folytassák, amíg valami magyarázatfélét nem kapok. Tupman, mesélje el, hogy mi történt voltaképpen.

Tupman úr, miután ilyen ünnepélyes felszólítást kapott, röviden, néhány szóban vázolta az esetet; csak futólag érintette a ruhakölcsönzést; ismételten hangsúlyozta, hogy mindez „vacsora után” történt, vagyis borozgatás után; némi kis töredelmes bűnbánattal fejezte be, a maga részéről; aztán rábízta az idegenre, hogy mossza tisztára magát, ahogy tudja.

Az idegen éppen neki akart fogni, hogy elmondja védekezését, amikor Tappleton hadnagy, aki nagy érdeklődéssel méregette már jó ideje, mélységes lenézéssel így szólt hozzá:

- Mondja csak, uram, nem láttam én magát valahol a színpadon?

- Dehogynem - felelte az idegen, rendíthetetlen nyugalommal.

- Ez egy vándorszínész - mondta Tappleton hadnagy, megvető hangon, Slammer doktorhoz fordulva. - Abban a darabban is játszik, amit holnap este adnak elő a rochesteri színházban, az ötvenkettesek tisztikarának a tiszteletére. Hát ezt a lovagias ügyet abba kell hagynia, Slammer... lehetetlenség folytatnia!

- Teljes lehetetlenség! - jelentette ki a méltóságteljes Payne úr.

- Sajnálom, hogy ilyen kellemetlen helyzetbe hoztam önöket, uram - fordult Tappleton hadnagy Pickwick úrhoz. - De ha a jövőben el akarja kerülni az ilyen kínos jeleneteket, akkor fogadja meg a tanácsomat és válogassa meg jobban, hogy kivel áll szóba. Jó éjszakát, uraim! - mondta Tappleton hadnagy s azzal kicsörtetett a szobából.

- Én pedig, ha megengedi, uram - szólt a hirtelen haragú Payne doktor -, kijelentem, hogy Tappleton helyében vagy Slammer helyében én bizony bevertem volna önnek az orrát és nemcsak önnek, hanem az egész társaságnak! Payne a nevem, uram... Payne doktor, a negyvenharmadik ezred orvosa vagyok. Jó éjszakát, uraim.

Miután befejezte ezt a kis szónoklatát és nagy hangon odavágta ezt a pár búcsúszót, dölyfös méltósággal ő is kiment a barátja után, Slammer doktorral szorosan a nyomában, aki nem mondott semmit, hanem beérte azzal, hogy gyilkos pillantásával elnémítsa az egész társaságot.

Pickwick úr nemes keblében dagadni kezdett a harag és a mérhetetlen felháborodás, ahogy Payne doktor kihívó szavait hallgatta - egyre jobban dagadt, már a mellényét is majdnem szétrepesztette. Csak állt dermedten egy helyben, kővé válva, üres tekintettel. Az ajtó becsapódásának zajától magához tért, felocsúdott. Villogó szemmel, elszánt dühvel indult neki, hogy utánuk menjen. A keze már a kilincsen volt, s a következő pillanatban biztosan Payne doktornak, a negyvenhármados ezredorvosának a nyakát szorongatta volna meg vele, ha Snodgrass úr meg nem ragadja nagyra becsült elnökének a frakkját és vissza nem húzza a szobába.

- Tartsák vissza - kiáltozott Snodgrass úr. - Winkle, Tupman, tartsák vissza... az ő drága életét nem szabad kockára tennie egy ilyen hitványsáért.

- Engedjenek el - mondta Pickwick úr.

- Fogják meg jól - ordította Snodgrass úr; s végül a társaság egyesült erővel visszakényszerítette Pickwick urat a karosszékebe.

- Nyugton kell hagyni - mondta a zöld kabátos idegen. - Egy kis konyak és szódavíz... helyre egy öregúr... van benne kurázi... ezt hajtsa föl... Ó!... jó kis ital, mennyei itóka.

Az idegen, miután előbb maga is kipróbálta, hogy iható-e a bánatos képű színész által kevert ital, odatartotta a poharat Pickwick úr szájához; a maradék konyakos szóda aztán egykettőre lecsúszott az elnök úr torkán.

Rövid kis szünet támadt; az itóka megtette a hatását; Pickwick úr szeretetre méltó ábrázata hamarosan visszanyerte a megszokott kifejezését.

- Arra sem méltók, hogy tudomást vegyen róluk, uram - mondta a bánatos ember.

- Igaza van - felelte Pickwick úr. - Arra sem méltók. Szégyellem magam, hogy így ki tudtak hozni a sodromból. Húzza ide a széket az asztalhoz, uram.

A bánatos képű ember készséggel eleget tett ennek a felszólításnak; újra körülülték az asztalt, a békés egyetértés is visszatért körükbe. Winkle úr szíve mélyén talán bujkált egy kis bosszankodás, amiért tudtán kívül kölcsönvették a ruháját - józan ésszel azonban aligha tételezhetjük fel egy pickwickistáról, hogy ilyen csekélység miatt igazán dühbe guruljon, akár csupán egy pillanatra is. Ezt a kis kivételt nem számítva, hamarosan teljesen helyreállt a vidám hangulat, és az estét ugyanolyan jókedvűen fejezték be, mint ahogyan megkezdték.

NEGYEDIK FEJEZET

*Táborozás és hadgyakorlat. Újabb ismerősök.
Meghívást kapnak vidékre*

Igen sok olyan szerző van, aki vonakodik attól - nemcsak balgán, hanem egyenesen tisztességtelen módon -, vonakodik attól, hogy megnevezze azokat a forrásokat, ahonnan értékes adatait merítette. Mi másként gondolkozunk. Mi mindössze arra törekszünk, hogy becsületesen elvégezzük a sajtó alá rendezés felelősségteljes munkáját; s ha más körülmények között talán arra is ösztökélne bennünket a becsvágy, hogy igényt tartunk ezeknek a kalandos történeteknek a szerzőségére, az adott helyzetben az igazság nem engedi meg, hogy egyéb érdemmel büszkélkedjünk, mint azzal, hogy a kellő hozzáértéssel csoportosítottuk és pártatlanul, részrehajlás nélkül adtuk elő ezeket a viszontagságokat. A Pickwick Klub jegyzőkönyve a mi kútforrásunk - a mi munkánk pedig a kútforrásból táplálkozó Városi Vízművek munkájához hasonlítható. Mások fáradozása összehordott számunkra egy óriási tele tartályra való fontos adatot. Mi csupán felhasználjuk, útnak indítjuk ezeket a feljegyzéseket - gondoskodunk róla, hogy ezeken a lapokon keresztül eljussanak, tiszta és iható, élvezhető formában, a pickwickista bölcsességre szomjazó emberiséghez.

Ebben a szellemben tehát, s szilárdan kitartva elhatározásunk mellett, hogy mindig lerójuk hálánkat a felhasznált adatok kiváló szerzőinek, őszintén bevalljuk, hogy a következő két fejezetben elbeszélte történet részleteiért elsősorban Snodgrass úr feljegyzéseinek vagyunk adósai - s miután illetéknéppen eleget tettünk lelkiismereti kötelességünknek, most már minden további nélkül bele is kezdhetünk ebbe az elbeszélésbe.

Másnap reggel Rochester és a szomszédos városok egész lakossága már korán talpon volt, s nagy lármá, jöves-menés folyt, nagy izgatottság uralkodott. Nagy gyalogsági díszszemlére készülődtek. A csapatok főparancsnoka egy csomó gyalogezred hadgyakorlatát óhajtotta megtekinteni saspillantásával; már felépítettek számos rögtönzött erődítményt, s a hadgyakorlat célja az volt, hogy megostromolják és elfoglalják a fellegrát, azonkívül egy aknákat is készültek felrobbantani.

Pickwick úr, miként olvasóink már kitalálhatták abból a rövid kis kivonatból, amit a Chathamról szóló leírásából ismertettünk, lelkes rajongója volt a hadseregnek. Nagyobb gyönyörűséget el sem tudott volna képzelni, mint egy ilyen katonai parádét - ami egyébként klubtársainak legsajátabb érzéseivel is tökéletesen összhangban volt. Ennélfogva ők is már korán talpon voltak és szaporán igyekeztek a tettek színhelyére, ahová minden irányból özönlött a nép.

A katonaság viselkedésén minden jel arról tanúskodott, hogy ez a közelgő nagy díszszemle hihetetlenül nagyszabású és nagy fontosságú dolog lesz. Őrszemeket állítottak fel, hogy szabadon tartsák a terepet a csapatok számára, az útegeknél pedig külön legények őrizték a helyet a hölgyeknek; őrmesterek futkostak fel-alá, pergamenbe kötött szolgálati naplókkal a hónuk alatt, Bulder ezredes úr viszont, teljes katonai díszben, hol ide vágatott a lován, hol amoda, s nagyszerűen táncoltatta, faroltatta, két hátsó lábán ágaskodtatta a paripáját az emberek között, miközben iszonyatosan ordította és egészen berekedt, az arca pedig ijesztően kivörösödött, minden elképzelhető ok és alap nélkül. Katonatisztek száguldoztak előre-hátra, előbb Bulder ezredessel érkezték, majd parancsokat osztogattak az őrmestereknek, aztán végleg elrohantak valamerre; még maguk a közlegények is olyan titokzatosan ünnepélyes

arcot vágtak fényes puskáik mögött, hogy ez is csak azt mutatta, rendkívüli jelentőségű dologról van itt szó.

Pickwick úr három társával együtt a sokaság legelső soraiban foglalt helyet és türelmesen várták a parádé kezdetét. A tömeg percről percre nőtt; s Pickwick úrék, hogy megtarthassák a jó helyüket, kénytelenek voltak szakadatlanul viaskodni, ami nagyon jól lekötötte a figyelmüket arra a két órára, amíg várakozniuk kellett. Egy ízben hátulról egy váratlan nagy lökést kaptak; s Pickwick urat kitaszították a sorból, úgyhogy néhány lépéssel előre került, de oly fürgén és olyan nagy gyorsasággal tette meg ezt a néhány lépést, ami egyáltalán nem illett a szokásos higgadt és komoly viselkedéséhez; a következő pillanatban már fel is szólították, hogy „lépjén vissza a sorba”, és egy karabély boldogabbik vége hol Pickwick úr lába ujjára csapott le, hogy figyelmeztesse erre a felszólításra, hol pedig a bordái közé döfték, hogy ilyen módon bírják engedelmességre. Később néhány tréfás kedvű úr, miután oldalvást testületileg előrenyomakodtak, s miután Snodgrass urat az emberi ellenállóképesség végső határáig összenyomták, megkérdezték tőle, hogy mi a csudát lehet itt látni; s amikor Winkle úr kifejezte jogos felháborodását a durva támadás fölött, amelyre ők semmi okot nem adtak, valaki hátulról benyomta a kalapját az orrára és arra kérte, hogy legyen szíves zsebre vágni a fejét. Mindez, s még sok más hasonló kézzelfogható szellemesség, párosulva Tupman úr érthetetlen eltűnésével - akinek egyszerre csak nyoma veszett és semerre sem találták -, mindez a helyzetüket végeredményben inkább kínossá tette, mint kellemessé vagy irigylésre méltóvá.

Végre, nagy sokára felmorajlott a tömegben az a tompa zúgás, amely rendszerint jelezni szokta, hogy megérkezett, amire éppen vártak. Minden szem az erőd kiskapuja felé fordult. Néhány percnyi feszült várakozás után megjelentek a zászlók, vígan lobogva a szélben, a puskák csillogtak-villogtak a verőfényben s egyik menetszlop a másik után özönlött ki a térre. A csapatok megálltak, rendekre tagozódtak, vezényszó harsant fel, csattogtak a puskák, ahogy mindnyájan fegyverrel tisztelegtek; a főparancsnok, Bulder ezredes és számos más tiszt kíséretében, végiglovagolt az arcvonal előtt. A katonabandák rázendítettek, egyszerre valahányan; a lovak ágaskodtak, hátráltak és csapdostak a farkukkal minden irányban; a kutyák ugattak, a tömeg kiabált, a katonák vállhoz emelték a puskájukat és jobbra is, balra is, ameddig csak a szem ellát, semmi mást nem lehetett látni, mint vörös zubbonyok és fehér nadrágok mozdulatlan, vigyázban álló hosszú-hosszú sorait.

Pickwick urat teljesen lefoglalta az a kis balesete, hogy a lovak lába alá került, majd pedig csodával határos módon valahogyan kievickélt alóluk, úgyhogy nem ért rá megfigyelni az eléje táruló látványt, csak amikor már odáig fejlődtek a dolgok, ahol a leírásunkat abbahagytuk. Amikor végre sikerült talpra állnia és szilárd talajt érzett a lába alatt, határtalan boldogsággal és gyönyörűséggel nézett végig a sok-sok katonán.

- Hát van ennél szebb? - kérdezte Winkle úrtól.

- Nincs - felelte Winkle úr, akinek egy-egy alacsony termetű ember állt mind a két lábán, már egy jó negyedórája.

- Igazán nagyszerű, lélekemelő látvány - mondta Snodgrass úr is, akiben megmozdult a költői lelkesedés és kezdte őt sebesen magával ragadni. - Itt állnak nagyszerűen felsorakozva a haza hős védelmezői, a békés polgárok előtt; s csak úgy sugárzik az arcuk... de nem elvadult harciasság sugárzik róluk, hanem a békés művelődés vágya; csak úgy ragyog a szemük... de nem a bosszúsomj és a harácsolás szilaj lángja ragyog benne, hanem az emberiség és az értelem szelíd fénye.

Pickwick úr szívvel-lélekkel helyeselte ennek a dicsőítő ódának az alapeszméjét, csak a szövegezését nem tudta teljes egészében magáévá tenni; az értelem szelíd fénye ugyanis elég bágyadtan pislákol a vitéz harcosok szemében, legalábbis amikor elhangzott a „vigyázz” vezényszó, a nézők nem láthattak egyebet, mint néhány ezer mereven maga elé bámuló, tökéletesen kifejezéstelen szempárt.

- Most már remek helyünk van - mondta Pickwick úr, ahogy szétnézett maga körül. A tömeg közben széteszlott, lassacskán odább húzódott, s már majdnem egészen egyedül voltak.

- Nagyszerű helyünk van! - felelte Snodgrass úr és Winkle úr egyszerre.

- Mit csinálnak most? Mi következik? - kérdezte Pickwick úr, s feltette a szemüvegét.

- Izé... úgy látszik... izé - mondta Winkle úr elsápadva -, úgy látszik, löni akarnak ránk...

- Ne beszéljen bolondokat - mondta Pickwick úr hadarva.

- De... én is úgy látom, hogy... csakugyan ezt akarják - vágott közbe Snodgrass úr, kissé ijedten.

- Lehetetlen - felelte Pickwick úr. De alighogy ezt kijelentette, az egész katonaság, valamennyi gyalogezred felemelte a puskáját és megcélozta a pickwickistákat, mintha ők volnának a közös ellenségük; aztán eldőrdült a világ legrettenetesebb és legfélelmetesebb sortüze, s a földteke szinte alapjaiban rendült meg tőle, és majdnem lerázta a hátáról a békés öregurat.

Ebben a válságos helyzetben, kitéve a vaktöltények villámló tüzének, a másik oldalról pedig egy újabb csapattest hadmozdulataitól szorongatva, Pickwick úr teljesen megőrizte a hidegvérét és olyan önuralomról tett tanúságot, ami a nagy szellemek nélkülözhetetlen velejáró tulajdonsága. Megragadta ugyanis Winkle úr karját és Snodgrass úr mellé lépve komoly hangon arra kérte őket, ne felejtsék el, hogy a megsüketülés veszedelmén kívül pillanatnyilag semmiféle más veszedelemtől nem kell tartaniuk, mert hiszen csak vaktölténnyel lövöldöznek.

- De... de... hátha valamelyik katona tévedésből élesre töltötte a puskáját - okoskodott Winkle úr, s maga is elsápadt erre a gondolatra, amely saját fejében született. - Épp most hallottam füttyülni valamit a levegőben... egy éles füttyülést... a fülem mellett süvített el.

- Legjobb lesz, ha lehasalunk a földre, nem? - kérdezte Snodgrass úr.

- Nem, nem... már abba is hagyják - mondta Pickwick úr. Még ha remegett is a szája széle, még ha falféhrre vált is az arca, a halhatatlan férfiú ajkát nem hagyta el egyetlen szó sem, amely félelmet vagy bátoratlanságot árult volna el.

Pickwick úrnak igaza volt: a tüzelést abbahagyták; de jóformán még annyi ideje sem maradt a kiváló elnöknek, hogy gratuláljon önmagának, amiért ilyen pontosan eltalálta - amikor máris megmozdult az egész arcvonala: harsány vezényszó szállt végig a sorokon s mielőtt a pickwickisták kitalálhatták volna, hogy mi lesz ebből az újabb hadmozdulatból, valamennyi gyalogezred szuronysegezve, futólépésben indult rohamra egyenesen az ellen a kis terepszakasz ellen, ahol Pickwick úr ácsorgott a barátaival.

Az ember halandó, gyarló lény: s az emberi bátorságnak is megvan a maga határa. Pickwick úr egy másodpercig farkasszemet nézett pápaszeme mögül a közeledő sokasággal, aztán fogta magát, sarkon fordult és - nem akarjuk azt mondani, hogy megfutamodott; elsősorban azért nem, mert ez méltatlan kifejezés volna, másodsorban pedig azért nem, mert Pickwick úr termete az ilyen gyors visszavonulásra semmi esetre sem volt alkalmas - szóval, sarkon fordult és - elvonult, amilyen sebesen csak vitte a lába; mindenesetre olyan gyorsan, hogy csak akkor vette észre, hogy milyen félszeg helyzetbe került, amikor már késő volt.

A másik oldalról fenyegető csapattesteket - amelyek néhány perccel előbb megzavarták Pickwick urat - azért vonultatták fel, hogy a fellegvár elleni színlelt támadás visszaverését mímeljék; minek következtében Pickwick úr és két társa váratlanul két hosszú arcvonallal közé szorult be - az egyik arcvonallal gyors ütemben nyomult előre, a másik pedig szilárdan megvetette a lábát és várta az összecsapást az ellenséges erőkkel.

- Hé! - ordították az előrenyomuló hadsereg tisztjei.

- Félre az útból! - kiabálták a védősereg tisztjei.

- De hová menjünk? - jajongtak a pickwickisták izgatottan.

- Hé... hé! Hé! Hé! - csak ilyesféle válaszokat kaptak. Aztán hirtelen egy pillanatra vad riadalom támadt, dobogó, súlyos léptek zaja, majd egy heves lökés, visszafojtott nevetések - s a rohamozó ezredek máris messze jártak, Pickwick úr két lába pedig az ég felé kalimpált.

Snodgrass úr és Winkle úr, mind a ketten, egy-egy akaratlan bukfencet vetettek, noha meglepő élenkséggel; aztán az első dolog, ami Winkle úr szeme elé tárult, miközben a földön ülve egy sárga selyem zsebkendővel igyekezett elállítani az orra vérét, nagyra becsült elnökének hajtóvadászata volt, a kalapját kergette. Már elég messze jártak, Pickwick úr szaladt, a kalap pedig játékos könnyedséggel gurult el mindig az orra elől, egyre távolodva.

Az ember életében ritkán akad kellemetlenebb mulatság és ritkán találkozik olyan csekély megértéssel és részvéttel, mint amikor tulajdon kalapját kergeti. Rendkívüli hidegvérre és különlegesen éles ítélőképességre van szükség ahhoz, hogy elfogjunk egy kalapot. Nem szabad elsietni a dolgot, mert ha túl gyorsak vagyunk, elgázoljuk a kalapot; de az ellenkező végletbe sem szabad esnünk, mert akkor végképp eltűnik a szemünk elől. A legjobb módszer: szépen lépést tartani vele, óvatosan, szemfülesen lesni az alkalmat, amikor lecsaphatunk rá, lassacskán elébe kerülni, aztán egy villámgyors lebukással megragadni, ahol érjük és erélyesen a fejünkre csapni - közben egész idő alatt derűsen mosolyogva, mintha magunk is ugyanolyan jó tréfának tartanánk a dolgot, mint a többiek mindnyájan.

Kellemes, enyhe szél fűjt és játékosan görgette maga előtt Pickwick úr kalapját. Fűjt a szellő, fűjt Pickwick úr is nagyokat, a kalpag pedig csak gurult, gurult vígan, ficáncolva, mint egy virgonc delfin az erős tengerárban; s el is gurult volna úgy, hogy Pickwick úr soha nem éri utol, ha a gondviselés fel nem tartóztatja útjában, éppen akkor, amikor a tudós férfiú már azon a ponton volt, hogy feladja a további küzdelmet és sorsára bízsa fejfedőjét.

Pickwick úr, miként már mondtuk, végképp kimerült és abba akarta hagyni a hajtóvadászatot, amikor a kalapját elég erélyesen nekiröpítette a szél egy nagy batár kerekének. A batár, egy csomó más jármű társaságában, éppen ott vesztegelt, amerre Pickwick urat a léptei vezették. Az elnök, ahogy észrevette ezt a kedvező alkalmat, hirtelen előreugrott, birtokba vette tulajdonát, fejébe nyomta és megállt egy pillanatra, hogy kiszuszogja magát. Egy fél perc sem telt el, amikor egyszerre csak valaki a nevét kiáltotta feléje izgatott hangon - s a hang tulajdonosában Pickwick úr nyomban felismerte Tupman barátját. Felnézett s amit látott, az örömmel és meglepetéssel töltötte el.

Egy nyitott hintóban, amelyből kifogták a lovakat, hogy a zsúfolt helyen jobban elférjenek, egy kék kabátos, rézgombos, bordásbársony térdnadrágos, magas csizmás, nagy kövér öregúr állt, mellette két sálkendős, tollas kalapos fiatal hölgy, egy fiatalember, aki szemmel láthatólag szerelmes volt az egyik tollas kalapos, sálkendős fiatal hölgybe, továbbá egy bizonytalan korú asszony, nyilván az előbbi hölgyek nagynénje és Tupman úr - Tupman úr, de olyan fesztelenül és elfogulatlanul, mintha gyerekkorától fogva ebben a családban nőtt volna fel. A nyitott hintó hátuljára rá volt kötözve egy hatalmas méretű élelmiszeres kosár - egyike

azoknak a kosaraknak, amelyekről a tűnődésre hajlamos emberfőnek mindig hideg sült csirkék, füstölt nyelvek és borospalackok jutnak az eszébe -, a bakon pedig egy elhájásodott, rőtvrös képű gyerek ült, álomkórosan bóbiskolva, akiről az éles eszű megfigyelő már az első pillantásra tudta, hogy nem lehet más, mint az előbb említett kosár tartalmának hivatalos kezelője, ha elérkezik az étkezés ideje.

Pickwick úr egy futó pillantással felmérte ezeket az érdekes látnivalókat, amikor hűséges tanítványa másodszor is üdvözölte:

- Pickwick! Pickwick! - kiáltotta Tupman úr. - Jöjjön már ide. Gyorsan, gyorsan.

- Jöjjön, jöjjön, uram. Legyen szerencsénk - mondta a kövér öregúr. - Joe! Fene a beledbe, te kölyök, már megint elaludtál... Joe, ereszd le a felhágót.

A hájas gyerek lassan lekecmergett a bakról, leeresztette a kocsí felhágóját és kinyitotta Pickwick úr előtt a hintó ajtaját. Ebben a percben ért oda Snodgrass úr és Winkle úr.

- Elférünk itt mindnyájan, uraim - mondta a kövér úr. - Ketten belül, egy a bakon. Joe, csinálj helyet a bakon az egyik úrnak. No, jöjjenek hát, uraim - mondta a kövér öregúr, s azzal kinyújtotta a kezét és erőnek erejével felsegítette a hintóba először Pickwick urat, utána pedig Snodgrass urat. Winkle úr felszállt a bakra, a hájas fiú is visszakapaszkodott melléje a kakasülőjére, és azon nyomban el is aludt újra.

- No, uraim - mondta a kövér öregúr -, hát igen örvendek a szerencsének. Nagyon jól ismerem magukat, uraim, ámbár maguk talán már nem emlékeznek rám. A télen jártam néhányszor a klubjukban, ott töltöttem egy-két estét... ma reggel pedig belebotlottam ebbe a Tupman barátomba itt, és nagyon megörültem neki. Hát maga hogy van, kedves Pickwick úr? Nagyszerű színben van, komolyan mondom.

Pickwick úr köszönettel fogadta a szíves érdeklődést és barátságosan kezét szorította a csizmás öregúrral.

- És ön, hogy érzi magát? - fordult a kövér bácsi Snodgrass úrhoz, atyai érdeklődéssel. - Remekül, mi? Helyes, ez már beszéd... ez már beszéd. Hát ön, uram, hogy van, hogy van? - kérdezte Winkle úrtól. - Örömmel hallom, hogy jól; derék dolog, örvendek, higgye el, hogy örvendek neki. Bemutatom a lányaimat, uraim... az én két kislányomat; ez meg a húgom, Rachael Wardle kisasszony. Igen, még kisasszony, úgy biz az; pedig már nem mai csibe... igaz-e, kérem, mi? - mondta a kövér öregúr és tréfásan oldalba bökte könyökével Pickwick urat, jóízűen kacagva.

- Jaj, bátyám! - mondta Wardle kisasszony, szemrehányó hangon.

- Ez az igazság - mondta a kövér öregúr -, senki sem tagadhatja, ez az igazság, lelkem. Uraim, megbocsássanak: bemutatam fiatal barátomat, Trundle urat. No hát, most már mindnyájan ismerik egymást, ezek után azt ajánlom, hogy érezzék jól magukat és nézzük meg, hogy mi történik még.

Azzal a kövér úr feltette a szemüvegét, Pickwick úr előszedte a látcsövét, mindenki felállt a kocsiban és a másik vállán keresztül nézni kezdték a katonaság további működését.

Bámulatos dolgokat műveltek ezek a katonák, az egyik sor a másik sor feje fölött tüzelt, aztán elszaladt; aztán a másik sor tüzelt egy harmadik sor feje fölött és szintén elszaladt; aztán felsorakoztak négyszögben, úgy, hogy a középen ácsorogtak a tisztek; aztán kötélhágcsókon leereszkedtek a sáncárokba az egyik oldalról, majd felkapaszkodtak a másik oldalán hasonló módszerrel; továbbá leromboltak mindenféle kosártorlaszokat és egyáltalán, a lehető legvitézebbül viselkedtek. Az ütegek óriási ágyúcsöveibe olyan pompásan sulykolták bele a

töltést, felnagyított, nyeles, súrolórongyokhoz hasonló szerszámokkal olyan nagyszerű előkészületek folytak, mielőtt elsütötték volna az ágyúkat, s olyan iszonyatos lármát csaptak, amikor végre elsütötték őket, hogy a levegő csak úgy visszhangzott a hölgyek sikoltásától. A fiatal Wardle kisasszonyok annyira megrémültek, hogy Trundle úr a szó szoros értelmében kénytelen volt átölelni egyiküket, mialatt Snodgrass úr a másikat támogatta, Wardle úr hűgán pedig olyan súlyos idegroham lett úrrá, hogy Tupman úr szükségesnek tartotta átkarolni a derekát, máskülönben talán összeesett volna. Mindenki nagyon izgatott volt, kivéve a hájas fiút, aki olyan jóízűen aludt, mintha az ágyúdörgés altatódal lett volna számára.

- Joe! Joe! - szólt rá a kövér öregúr, amikor a fellegvárat bevették, s az ostromlók és az ostromlottak nekiültek ebédelni. - Fene ebbe a kölyökbe, hát nem elaludt már megint. Legyen olyan jó, uram, csípjén bele... a lábába, kérem, mert másképpen nem lehet felébreszteni... köszönöm szépen. Szedd le a kosarat, Joe.

A hájas fiú, akit csakugyan felébresztett Winkle úr eljárása, ahogyan a hüvelyk- és mutatóujja közé csippentette lábának egy kis darabját, megint lekecmergett a bakról és nekifogott, hogy kicsomagolja a kosarat, méghozzá sokkal serényebben, mint várni lehetett volna tőle az eddigi tétlensége után.

- Hát, most összébb kell szorulnunk egy kicsit - mondta a kövér öregúr.

Miután elhangzott egy csomó tréfálkozás, hogy ennek a hölgyek bő ruhaujja vallja kárát, s nagy pironkodások estek a különféle huncut javaslatokra, hogy a kisasszonyok talán üljenek az urak ölébe, a társaság végül elhelyezkedett a hintóban; a hájas fiú felkapaszkodott hátul és kezdte átadogatni a különböző evőeszközöket az öregúrnak, aki viszont továbbadta a többieknek.

- Kést, villát, Joe - mondta az öregúr.

Joe beadta a késeket, villákat s a kocsiban ülő hölgyek és urak, valamint a bakon ülő Winkle úr, sorra megkapták a hasznos szerszámokat.

- Tányérokat, Joe, tányérokat.

Hasonló módon lezajlott a porcelánnemű szétosztása is.

- A sült csirkéket, Joe. Add ide a sült csirkéket. Fene ebbe a kölyökbe; már megint elaludt. Joe! Joe!

A hájas fiú kapott néhány koppantást a fejére egy sétabottal, mire nagy nehezen magához tért álmókórosságából.

- Gyerünk, add ide az elemózsiát.

Ennek az utolsó szónak olyan nyomatéka volt, hogy felébresztette a pufók, elhízott gyereket. Felpattant; s hájas, dagadt ábrázatával, bamba tekintetével vadul rámeredt az ennivalókra, mialatt kicsomagolta a kosarat.

- Iparkodjál - mondta Wardle úr; a hájas fiú ugyanis csak mohón szorongatott a kezében egy sült kappant, s úgy festett a helyzet, hogy teljességgel képtelen megválni tőle. A fiú végül sóhajtott egy nagyot, még egy utolsó szerelmes pillantást vetett a hízott kappanra, aztán oda nyújtotta a gazdájának, kelletlen mozdulattal.

- Jól van... csak igyekezzél. Add ide a füstölt nyelvet... add ide a galambpástétomot. Keresd elő a borjúsültet meg a sonkát... kérem a rákot is... szedd elő a salátát a kendőből... meg a hozzávalókat.

Így osztogatta Wardle úr sietősen a parancsokat, s közben átvette a különböző megnevezett ételeket és tányérokat, tálakat nyomott mindenkinek a kezébe, mindenkinek a térdére, végeláthatatlan hosszú sorban.

- No hát, nem nagyszerű így? - kérdezte a vidám öregúr, amikor nekifogtak, hogy elpusztítsák mindezt.

- Nagyszerű! - mondta Winkle úr, aki éppen egy sült csirkét metélgetett a bakon.

- Egy pohár bort hozzá?

- Ezer örömmel veszem.

- Talán legjobb lesz, ha mindjárt feladok oda magának egy külön üveget, nem?

- Hálásan megköszönném.

- Joe!

- Tessék parancsolni?

A hájas fiú most éppen nem aludt, mert sikerült elcsennie egy kis borjúpástétomot.

- Adj fel egy üveg bort ennek az úrnak a bakra. Örülök, hogy találkoztunk, uram.

- Részemről a szerencse.

Winkle úr kiitta a poharát, és letette a palackot maga mellé az ülésre.

- Megengedi, uram, hogy koccintsak önnel? - fordult Trundle úr Winkle úrhoz.

- Boldogan. Isten éltesse - felelte Winkle úr, s koccintottak egymással; aztán koccintottak sorra mindenkivel, a hölgyek egészségére, mindnyájukéra.

- Hogy kacérkodik Emily, a kis lelkem, ezzel az idegen úrral - súgta oda a vénkisasszony nagynéni, igazi vénkisasszonyos és nagynénis féltékenységgel, Wardle úrnak, a bátyjának.

- Ugyan! Én nem veszem észre - mondta a vidám öregúr. - De azt hiszem, nagyon érthető... egészen természetes dolog... Pickwick úr, egy kis borral szolgálhatok?

Pickwick úr, aki éppen nagyon el volt foglalva egy galambpástétommal, készséggel beleegyezett.

- Emily, angyalom - mondta a vénkisasszony nagynéni anyáskodva -, ne beszélj olyan hangosan, szívecském. Nem illik.

- Ugyan már, néni!

- Csak a néninek meg a kis öregúrnak szabad hangosan beszélni, úgy látom - suttogta Isabella Wardle a testvérének, Emilynek. A két lány nagyot nevetett, az öreg kisasszony pedig igyekezett nyájas képet vágni hozzá, de nem sikerült neki.

- Ezek a fiatal lányok olyan elevenek - mondta Wardle kisasszony Tupman úrnak, jóindulatú szánakozással a hangjában, mintha az elevenység tiltott csempészáru volna, s súlyos vétséget és főbenjáró bűnt követne el az, aki rendelkezik vele.

- Ó, nagyon elevenek - felelte Tupman úr, noha nem egészen ezt a választ várták tőle -, nagyon elevenek, elragadóak.

- Hm! - hűmmögött Wardle kisasszony, meglehetősen kétkedő hangon.

- Megengedi, kérem? - kérdezte Tupman úr a legnyájasabb hangján, miközben az egyik kezével megérintette a bájos Rachael csuklóját, a másik kezével pedig szelíden felemelte a borospalackot. - Megengedi?

- Ó, uram!

Tupman úr nagyon meggyőző pillantással nézte Rachaelt; Rachael kisasszony pedig kijelentette, hogy attól fél, újra elsütik az ágyúkat, s ebben az esetben persze megint szüksége lesz Tupman úr támogatására.

- Csinosnak találja az én drága kis húgaimat? - susogta szerető nagynénjük Tupman úr fülébe.

- Csinosnak találnám őket, ha nem volna itt a nagynénjük - felelte talpraesetten az udvarias pickwickista s egy szenvedélyes pillantást vetett Rachaelre.

- Ó, maga haszontalan ember... de hát igazán, ha csak egy icipicikét szebb volna a termetük, nem gondolja, hogy egészen csinos lányok lennének... gyertyafénynél?

- De igen; én is azt hiszem - felelte Tupman úr közönyösen.

- Ó, maga nagy kópé... tudom, hogy mit akar mondani.

- Mit? - kérdezte Tupman úr, aki egyáltalán nem akart mondani semmit.

- Azt akarta mondani, hogy Isabel görbén tartja magát... tudom, hogy ezt akarta mondani... maguk férfiak rögtön mindent észrevesznek. Hát igen, görbén tartja magát; ezt nem lehet letagadni; és az is bizonyos, hogy semmi a világon nem tud úgy elcsúfítani egy lányt, mintha görbén tartja magát. Hányszor mondtam már neki, hogy ha egy kicsit idősebb lesz, szörnyen megcsúnyul majd. Ej, de nagy kópé maga!

Tupman úrnak nem volt ellene semmi kifogása, hogy ilyen olcsón szert tehet a „nagykópé” babérait; ennél fogva bölcs, fufangos képet vágott és sejtelmesen mosolygott hozzá.

- Ó, milyen gúnyosan mosolyog - mondta a bámulattal eltelt Rachael. - Szinte félek magától, komolyan mondom.

- Fél tőlem!

- Ó, előttem nem tud eltitkolni semmit... Tudom én jól, hogy mit jelent ez a gúnyos mosolya.

- Mit jelent? - kérdezte Tupman úr, akinek halvány fogalma sem volt, hogy mit is jelenthet.

- Azt akarja vele mondani - felelte a jóságos nagynéni, még halkabbra fogva a hangját -, azt akarja vele mondani, hogy Isabel görbe testtartásánál még nagyobb hiba Emily kotnyelessége. Hát igen, Emily bizony kotnyeles! El sem tudja képzelni, hogy mennyit bántódtam már miatta. Sokszor egészen elkésérít, sírtam is már miatta rengeteget... de hát az én szegény jó bátyám olyan jószívű, olyan gyanútlan ember, hogy észre sem veszi... ha észrevenné, hát egészen biztosan meghasadna a szíve. Bárcsak azt hihetném, hogy nem jellemhiba nála, hanem csupán rossz szokás... remélem, talán csakugyan nem több, mint rossz szokás...

A szerető nagynéni sóhajtott egy nagyot és lemondóan csóváltatni kezdte a fejét.

- Fogadni mernék, hogy a néni rólunk beszél - súgta oda Emily Wardle kisasszony a testvérének. - Egészen biztos, hogy rólunk beszél... nézd csak, milyen gonosz képet vág.

- Igen? - mondta Isabel. - Hm, khm! Rachael néni! Drága Rachael néni!

- Tessék, édes angyalkám?

- Úgy aggódom, hogy megfázik, Rachael néni... Kösse be a fejét ezzel a selyemkendővel... igazán vigyáznia kellene a drága egészségére, édes Rachael néni... a maga korában!

Még ha meg is érdemelte Rachael kisasszony ezt a kis megtorlást, annyi bizonyos, hogy kegyetlenebb bosszút már nem is állhattak volna rajta. Hogy milyen csattanós válasz formájában fejezte volna ki a felháborodását, azt most már sohasem fogjuk megtudni, mert Wardle úr gyanútlanul másra terelte a szót: Joe-t szölongatta egyre erélyesebben.

- A fene ebbe a kölyökbe - mondta az öregúr -, hát nem elaludt már megint.

- Furcsa egy fiú - mondta Pickwick úr. - Mindig így elalszik?

- Mindig elalszik! - mondta az öregúr. - Örökké csak alszik. Álmában végzi a munkáját, járás közben is alszik... s ha felszolgál az asztalnál, akkor is horkol közben.

- Sajátságos eset! - mondta Pickwick úr.

- Ó, de még milyen sajátosságos eset! - felelte az öregúr. - Büszke vagyok erre a fiúra... nem válnék meg tőle semmi kincsért... valóságos természeti tünemény... ritkaság! Ide gyere, Joe... Joe! Rakd le ezt a holmit, és bontsál fel még egy palackot... érted?

A hájas fiú felállt, kinyitotta a szemét, lenyelte a hatalmas falat pástétomot, amit éppen a szájába gyömöszölt az imént, közvetlenül az elalvása előtt - aztán tunyán hozzálátott, hogy teljesítse a gazdája parancsait. Összeszedte a tányérokat és visszarakta őket a kosárba, s közben sóváran, kidüledt szemmel nézte a lakoma maradványait. Előkerült egy új üveg bor - hamarosan ki is ürült - a kosarat visszakötözték a helyére - a hájas fiú megint felszállt a bakra - előszedték ismét a szemüveget és a látsövet, és a katonaság újra elkezdte nagyszerű működését. Ropogtak a puskák, dörögtek az ágyúk, ijedeztek a hölgyek - aztán végül felrobbantottak egy aknát, valamennyiük nagy örömeire -, s miután az akna szétment ezer darabra, a katonaság és a nézősereg is követte a példáját és szétment ezerfelé.

- Hát szóval, el ne felejtsék - mondta az öregúr, amikor befejezték a többször is félbeszakított beszélgetésüket, a hadgyakorlat végén, s kezet nyújtott Pickwick úrnak -, el ne felejtsék, hogy holnap várom ám magukat, mindnyájukat.

- Dehogyan felejtjük el - mondta Pickwick úr.

- A címünket felírta?

- Manor-major, Dingley Dell - mondta Pickwick úr, miután megnézte a zsebkönyvét.

- Úgy van - mondta az öregúr. - Legalább egy hetet nálam kell tölteniük, úgy számítsák, előbb úgysem engedem el magukat; megnézhetnek majd mindent, amit érdemes megnézni. Ha azért jöttek le, hogy megismerjék a falusi életet, hát nálam lesz majd részük benne bőven. Joe... a fene ebbe a kölyökbe, hát nem elaludt már megint... Joe, segíts Tomnak befogni a lovakat.

Befogták a lovakat - a kocsis felszállt a bakra - a hájas fiú felkapaszkodott melléje - búcsúszavak röpködtek -, aztán a hintó elrobogott. Ahogy a pickwickisták utána fordultak, hogy még egy utolsó pillantást vessenek szíves vendéglátóikra, a lebukó nap aranyvörös sugarai világították meg a kocsin ülők arcát és a hájas fiú körvonalait. A fiú hájas feje a mellére csuklott; újra elaludt.

ÖTÖDIK FEJEZET

*Egy rövid fejezet, amely egyebek közt arról szól, hogy Pickwick úr
miként vállalkozott egy kocsi hajtására, Winkle úr pedig lovaglásra;
s hogyan ütött ki ez a vállalkozásuk*

Tündöklő kék volt az ég, balzsamos a levegő és szép, barátságos körös-körül minden, ahogy Pickwick úr a rochesteri híd kőkorlátjának támaszkodva gyönyörködött a természetben és várta a reggelit. Ez a tájkép csakugyan elbűvölt volna mindenkit, még azt is, aki sokkal kevésbé hajlamos az elmélyülésre, mint a Pickwick Klub tudós elnöke.

Bal kéz felől a várfal romjai voltak láthatók - sok helyütt le volt már omolva teljesen, másutt pedig súlyos, ormóttan köveivel kihajolt az alatta húzódó keskeny, meredek part fölé. A csipkés, éles kövekről óriási gubancokban lógott lefelé a tengeri hínár, s végigremegett a legkisebb szellőtől is; a sötétlő, romba dőlt bástyaoromzatokat pedig gyászszegéllyel fonta körül a zöld borostyán. Mögötte magaslott fel az ódon várkastély; tornyainak nem volt teteje, vastag, tömör falai már málladoztak, de így is büszkén mesélt hajdani hatalmáról és erejéről - hogy hétszáz esztendővel ezelőtt mennyi fegyvercsörgésnek, mennyi zajos dárídónak és nagy tivornyának volt a tanúja. Jobbra-balra pedig, ameddig csak a szem ellát, a Medway folyó partjain elterülő szántóföldek és legelők voltak láthatók, imitt-amott egy-egy szélmalom, egy-egy távoli templomtorony tarkította a gazdag vidék szép, változatos tájképét, melyet még az átvonuló keskeny felhőcsíkok is megszépítettek, ahogy sebesen végigvitorláztak az égen, a kelő nap fényében. A folyó visszatükrözte az ég tiszta kékjét, s csillogva-villogva, hangtalanul hömpölygött medrében; a halászok evezőlapátjai csengő, muzsikáló hangon csobbantak meg a vízben, ahogy nehézkes, de festői bárkáik lassan úsztak lefelé a folyón.

Pickwick urat jóleső ábrándozásba ringatta ez az eléje táruló tájkép, de aztán egyszerre csak arra rezzent fel merengéséből, hogy valaki nagyot sóhajt mellette és megérinti a vállát. Megfordult: a bánatos képű Jemmy állt előtte.

- Gyönyörködik a vidékben? - kérdezte a bánatos ember.

- Igen - mondta Pickwick úr.

- És nem bánta meg, hogy ilyen korán felkelt, ugye?

Pickwick úr bólintott, hogy nem bánta meg.

- Jajaj! Korán kell felkelni az embernek, ha igazi ragyogásban akarja látni a napot, mert később már rendszerint nem süt ilyen fényesen. Ez is csak olyan, mint az élet: rövid a reggel, rövid az ifjúság.

- Helyesen mondja, uram - felelte Pickwick úr.

- Ismerjük a közmondást - folytatta a bánatos képű ember -, hogy: „Mire élvezni tudnánk, elmúlik reggelünk.” Mennyire igaz ez, mennyire áll ez az ember életére is. Istenem! Mit adnék érte, ha még egyszer visszatérne a gyerekkorom, vagy ha legalább mindörökre el tudnám felejtetni!

- Sok gondja-baja, keserősége lehetett életében, uram - mondta Pickwick úr, részvéttel a hangjában.

- Volt - mondta a bánatos ember kurtán -, volt elég. Több, mint amennyit el tudna képzelni rólam az, aki ma lát engem.

Egy percre elhallgatott, aztán hirtelen újra megszólalt:

- Önnek még soha nem jutott eszébe - kérdezte - egy ilyen szép reggelen, mint ez a mai... még soha nem jutott eszébe, hogy legjobb volna vízbe fúlni, mert az békességet és boldogságot jelentene?

- Isten ments, dehogy jutott eszembe! - felelte Pickwick úr, s kissé hátrább húzódott a korláttól, mert akarva, nem akarva arra kellett gondolnia, hogy a bánatos képű esetleg kísérletképpen belöki őt a vízbe.

- Nekem már sokszor eszembe jutott ez a gondolat - folytatta a bús Jemmy anélkül, hogy észrevette volna Pickwick úr mozdulatát. - A hús, csöndes, mély víz felém mindig mintha hívogatólag duruzsolna, pihenni hív, elnyugodni. Csak egy ugrás az egész, egy loccsanás, rövid kis viaskodás a habokkal; örvény támad egy pillanatra, aztán lassan elsimul, szelíden gyűrűzni kezd a víz; a hullámok összezsapnak az ember feje fölött és örökre elnyelik minden gondját-baját, nyomorúságát.

A bánatos képű Jemmy beesett szeme élénken felcsillant, amíg ezt magyarázta, de aztán hamar elpárologott a pillanatnyi lelkesedése; elfordult a víztől és hideg, közönyös hangon szólalt meg újra:

- No de elég is ebből... hagyjuk ezt. Másról szeretnék beszélni önnel. Tegnap este ön arra kért, uram, hogy olvassam fel azt a történetet és végig is hallgatta figyelmesen, amikor felolvastam.

- Végighallgattam - felelte Pickwick úr -, és az a véleményem, hogy igazán...

- Nem a véleményét akartam megkérdezni - vágott közbe a bánatos képű ember -, s ne is mondja el, kérem, nem vagyok kíváncsi rá. Az önök utazásának szórakozás és tanulás a célja. Mit szólna hozzá, ha átadnék önnek egy érdekes kéziratot... ami, hozzáteszem, nem azért érdekes, mert valószínűtlen és hajmeresztő dolgokról szól, hanem azért érdekes, mert a valóságos élet regényének egy kitépett oldala. Felolvasná ön a klubjában? Abban a klubban, amelyet olyan gyakran emlegettek?

- Szívesen - felelte Pickwick úr -, ha kívánja. Sőt, be is íratnánk a klub jegyzőkönyvébe.

- Hát akkor odaadom - mondta a bánatos képű ember. - Szabad a címét, uram?

Pickwick úr közölte vele az előrelátható útitervüket, s a bús Jemmy gondosan feljegyezte egy zsírfoltos zsebkönyvbe, aztán visszakísérte Pickwick urat a fogadó kapujáig, s miután elhárította a reggelire szóló szíves meghívását, elbúcsúzott tőle és lassan tovább ballagott.

Pickwick úr három útitársa közben már szintén felkelt s türelmetlenül várták az elnöküket, hogy nekifoghassanak a reggelinek, ami már ott állt étvágygerjesztően a terített asztalon. Leültek reggelizni; s a sült sonka, a tojásrántotta, a tea, kávé és hasonló jók gyors ütemben kezdtek fogyatkozni, ami egyfelől a pompás falatok ízletességét bizonyította, másfelől pedig a falatozók kitűnő étvágyát.

- No, hát mi lesz a Manor-majossal? - kérdezte Pickwick úr. - Hogy jutunk el oda?

- Talán az lesz a legokosabb, ha megkérdezzük a pincért - mondta Tupman úr.

Oda is hívták a pincért.

- Dingley Dell, uraim? Dingley Dell... tizenöt mérföldnyire van innét... a keresztútnál, uraim... parancsolnak bérelni egy utazócsézárt?

- Utazócsézába csak ketten férnénk be - mondta Pickwick úr.

- Igaz, kérem, igazság... engedelmet kérek, uram... Azonban van egy nagyon szép négykerekű fogatunk, uram... hátul ketten ülhetnek benne... elől még egy úr, aki hajt... Ó! Persze, ez is csak három hely... bocsánatot kérek...

- Hát akkor mit csináljunk? - kérdezte Snodgrass úr.

- Talán az egyik úr szívesen lovagolna, kérném, nemdebár? - ajánlotta a pincér, Winkle úr felé pillantgatva. - Nagyszerű hátsólovaink vannak, uraim... aztán Wardle úr valamelyik embere majd visszahozhatja a lovat Rochesterbe, ha úgyis jön, tetszik tudni, kérem.

- Ez a megoldás - mondta Pickwick úr. - Winkle, hajlandó lóháton megtenni az utat?

Winkle úrnak a szíve legeslegmélyén erős kételyei voltak lovaglótudományát illetően; de nem akarta, hogy a gyanúnak még csak az árnyéka is felmerüljön a többiekben, úgyhogy rögtön a legnagyobb határozottsággal igent mondott:

- De még mennyire, hogy hajlandó vagyok. A legnagyobb élvezet lesz számomra.

Winkle úr maga rohant a vesztébe; most már nem lehetett meghátrálni, nem volt segítség.

- Tizenegy órakor indulunk, a kocsi és a ló legyen a kapu előtt - mondta Pickwick úr.

- Igenis, kérem - mondta a pincér.

A pincér elvonult; a reggelit befejezték; s az utazók felmentek, ki-ki a szobájába, hogy becsomagolják a ruháikat, amiket magukkal visznek majd a közelgő kirándulásukra.

Pickwick úr elintézte a csomagolnivalót s az étterem ablakában üldögélt és nézegette az utcán elhaladó járókelőket, amikor a pincér belépett és jelentette, hogy a kocsit befogták - ezt a jelentést egyébként a szóban forgó jármű maga is hamarosan megerősítette, mert megjelent az étterem ablaka előtt.

Furcsa kis négykerekű, zöld ládaféle volt ez a kocsi, hátul két alacsony, hordótalpszerű üléssel, elől pedig egy magas, együlékes bakkal; s egy hatalmas barna ló húzta, melynek feltűnően arányos csontozata volt. Valamivel odább egy istállófiú ácsorgott, egy másik hatalmas ló kantárját szorongatva - amely nyilván közeli rokonságban állt a kocsiba fogott paripával - s amelyet felnyergeltek Winkle úr számára.

- Atyaisten! - mondta Pickwick úr, ahogy megálltak az úttesten, amíg a pokrócokat berakták a kocsiba. - Atyaisten! Ki fogja ezt hajtani? Erre nem is gondoltam.

- Ó! Hát maga természetesen - mondta Tupman úr.

- Természetesen - mondta Snodgrass úr is.

- Én? - kiáltott fel Pickwick úr.

- Egy szikrát se féljen tőle uraságod - szólt közbe az istállófiú. - Nagyon csendes, nyugodt állat, tessék elhinni; egy karonülő csecsszopó is elhajthatná.

- Nem ijedős, mondja csak? - kérdezte Pickwick úr.

- Ez ijedős? Nem ijedne ez meg attól sem, ha egy szekérrakomány hétfejű sárkány kerülne az útjába és tüzes tapló lenne valamennyinek a farkára kötve.

Ez a meleg beajánlás elvágott minden további vitát. Tupman úr és Snodgrass úr beült a hordótalpak közé; Pickwick úr felszállt a bakra és rárakta a lábát egy vászonnal behúzott deszkára, amely ezt a célt szolgálta.

- No, Tündöklő Vilmos - mondta a lovászfű a segédlovászfűnek -, add oda az úrnak a gyeplőt.

„Tündöklő Vilmos” - akit valószínűleg a sima, fényes haja és az olajos ábrázata miatt hívtak így - Pickwick úr bal kezébe adta a gyeplőt; a másik lovászfű pedig Pickwick úr jobb kezébe adta az ostort.

- Hó! Hó! - kiáltott fel Pickwick úr, mert hatalmas termetű paripájuk nagy kedvet árult el ahhoz, hogy kocsistul belefárljon az étterem ablakába.

- Hó! Hó! - kiabált hátulról Tupman úr és Snodgrass úr is.

- Csak játékos állat, kérem, egy kicsit - mondta a főlovász biztató hangon. - Fogd csak meg, Vilmos.

A helyettese megfékezte a tüzes paripát; a főlovász pedig odafutott Winkle úrhoz, hogy segítsen neki felülni a lovára.

- Ne így tessen, kérném, amúgy, uram, amúgy.

„Kutya legyen, ha ez az úr nem fordítva akart felülni a lóra” - suttogta egy vigyorgó istállófiú a pincérnek, aki mérhetetlenül élvezte a helyzetet.

Winkle úr megfogadta a jó tanácsot és sikerült végül felkapaszkodnia a nyeregbe, de legalább annyi küszködéssel, mintha egy óceánjáró hadihajó oldalán kellett volna felkapaszkodnia.

- Rendben vagyunk? - kérdezte Pickwick úr, titkos balsejtelemmel, hogy egyáltalán nincsenek rendben.

- Rendben vagyunk - felelte Winkle úr gyenge hangon.

- Mehetünk - kiáltotta a lovászfű. - Fogja meg jól a gyeplőt, uram. - S azzal elindult a kocsi és a hátszló, Pickwick úrral a bakon, és Winkle úrral a nyeregben, a fogadó egész személyzetének nagy öröme és mulatságára.

- Miért jár ez a ló ilyen oldalvást? - kérdezte Snodgrass úr a kocsiból, a mellettük lovagló Winkle úrhoz fordulva.

- El nem tudom képzelni - felelte Winkle úr. A lova ugyanis rejtélyes módon egészen ferdén haladt előre az úton; a feje jobb felé fordult, a farka bal felé, oldalozva lépegetett.

Pickwick úr nem ért rá megfigyelni ezt a különös lovaglást, sem más érdekességeket, mert minden erejét össze kellett szednie, hogy boldoguljon valahogyan a kocsijába fogott paripával; a jeles négy lábú ugyanis különféle tulajdonságoknak adta tanújelét, amivel nagyon jól elszórakoztatta volna a kívülálló nézőket, de a kocsiban ülők rokonszenvét egyáltalán nem nyerte meg vele. Kezdve azon, hogy minduntalan fel-felkapdosta a fejét, igazán bántó és kellemetlen módon, továbbá olyan indulatosan rángatta a gyeplőt, hogy Pickwick úr csak nagy nehézségek árán tudta a kezében tartani - még az a különös szokása is megvolt, hogy lépten-nyomon nekiiramodott a kocsival az útmenti ároknak, majd hirtelen megtorpant, aztán olyan sebes vágatásba kezdett, hogy képtelenség volt megfékezni.

- De hát mi a csudának csinálja ezt? - kérdezte Snodgrass úr, amikor a ló már huszadszor ismételte meg a mutatványát.

- Nem tudom - felelte Tupman úr. - Úgy látszik, mintha talán mégis ijedős volna, nem?

Snodgrass úr válaszolni akart valamit, de Pickwick úr kiáltása félbeszakította őt:

- Hó! - mondta az elnökük. - Leejtettem az ostromat!

- Winkle - kiáltott oda Snodgrass úr a barátjuknak, aki félrecsúszott kalappal, rettenetes rázkódások közepette ügetett utánuk hatalmas lován, mint aki a lelket is ki akarja rázatni magából a nagy lovaglásban -, Winkle, vegye fel az ostort, legyen olyan jó.

Winkle húzni kezdte hátrafelé óriási lóva kantárját, de egészen belevörösödött, belefeketedett az arca, mire sikerült megállítania a lovat. Leszállt a nyeregből, odaadta Pickwick úrnak az ostort, aztán megragadta a kantárszárat és nekifogott, hogy újra lóra szálljon.

Mármost, hogy a derék paripa a természetéből fakadó, vele született játékoságból akart-e csupán egy kis ártatlan tréfát üzni Winkle úrral, vagy pedig az a gondolata támadt, hogy lovas nélkül éppen olyan kellemesen teheti meg az utat, mint lovassal a hátán: ez olyan kérdés, amelyre természetesen nem tudnánk határozott és egyértelmű feleletet adni. De hát akármilyen indítékok vezérelték is szándékában a nemes állatot, tény az, hogy abban a pillanatban, amint Winkle úr megragadta a kantárszárat, a ló kifordult, kibújt belőle a fejével és teljes erejével húzni kezdte hátrafelé.

- Ne te ne! Öreg komám! - biztatta Winkle úr csitító hangon a lovát. - Jó komám! Szép lovacskám!

Winkle úr öreg komájára azonban nem hatott semmiféle hízalgés; minél jobban igyekezett a közelébe férközni, a ló annál jobban farolt, fordult el tőle. Hiába volt minden udvarlás, szép szó, minden rábeszélés, Winkle úr és a ló jó tíz percig keringtek, forogtak egymás körül, s a tíz perc elteltével pontosan ugyanolyan messzire voltak egymástól, mint amikor megkezdtek ezt a táncot - ami elég szomorú dolog lett volna más körülmények között is, de még szomorúbb volt itt, az elhagyatott országúton, minden segítség nélkül.

- Mit csináljak vele? - kiáltotta Winkle úr végül, miután még egy jó ideig forgolódott a lóval. - Mit csináljak vele? Nem tudok felszállni rá.

- Talán az lesz a legokosabb, ha a kantárjánál fogva vezeti addig, amíg egy keresztsorompóhoz nem érünk - kiáltotta vissza Pickwick úr a kocsiból.

- De a ló nem akar jönni! - ordította Winkle úr. - Szálljon le és segítsen tartani!

Pickwick úr, mint maga a megtestesült jóakarat és emberiség, gyeplőjét a lóvára dobta, leszállt a bakról, odavezette a kocsit az út szélére, majdnem bele a bokrokba, hogy ne akadályozzák a forgalmat, ha netalán jönne valami jármű közben, aztán otthagyta Tupman urat és Snodgrass urat a kocsiban, és bajba jutott társuk segítségére sietett.

Winkle úr lóva, abban a szempillantásban, hogy meglátta a kocsiostorral feléje közeledő Pickwick urat, meggondolta magát, s az eddigi körforgását abbahagyva, visszavonuló hadmozdulatokba kezdett, méghozzá olyan gyorsasággal és eréllyel, hogy a kantárszárba kapaszkodó Winkle urat is magával vonszolta, abba az irányba, ahonnet jöttek, s a sietős járásnál lényegesen sebesebb ütemben, farolva. Pickwick úr futni kezdett utánuk, hogy segítsen barátjának, de minél jobban szedte a lábát az elnök, annál jobban hátrált a ló is. Csattogott a patája, verte a port; végül aztán Winkle úr, akinek a két karja már majdnem kiszakadt a helyéből, elengedte a kantárszárat. A ló megállt egy pillanatra, rábámult a lovasára, megrázta a fejét, megfordult és a legnagyobb lelki nyugalommal ügetni kezdett hazafelé Rochesterbe, faképnél hagyva Winkle urat és Pickwick urat, akik dermedt rémülettel meredtek egymásra. Ebben a pillanatban azonban kocsizörgésre lettek figyelmesek. Hátranéztek.

- Atyaisten! - kiáltott fel kétségbeesve Pickwick úr. - A másik ló is elfut!

Sajnos, ez volt az igazság. A kocsiba fogott ló felijedt a lármára, s minthogy a gyeplője a hátára volt dobva, könnyű kitalálni a többit. Megbokrosodott és magával ragadta a négykerekű hintót, Tupman úrral és Snodgrass úrral együtt. A vágatás nem tartott sokáig. Tupman úr kiugrott a kocsiból, bele egy bokorba, Snodgrass úr követte a példáját, a ló pedig nekivitte a hintót egy fahídnak, sikeresen leválasztva róla a kerekeit és szétválasztva a hátsó ülést meg a bakot; ezek után megállt szépen, hogy megszemlélje a kiadós pusztítást, amit végzett.

Pickwick úrnak és Winkle úrnak az volt az első gondja, hogy kiszabadítsák szerencsétlen társaikat a sövényből. A legnagyobb örömeikre kiderült, hogy egyiküknek sem történt komoly baja, csupán a ruhájukat szaggatták el alaposan és összevissza karmolták őket a tüskék. A következő feladat az volt, hogy kifogják a lovat a kocsi roncsaiból. Miután sikeresen megoldották ezt a körülményes feladatot is, a társaság lassan útnak indult; a lovat közrefogva vezették, a kocsit pedig sorsára bízták.

Egy órai gyaloglás után egy kis útmenti kocsmához értek. Két szilfa állt a ház előtt, egy itatóvályú meg egy útjelző oszlop; mögötte néhány csámpás szénakazal; oldalt egy kis zöldségeskert és szanaszét mindenféle korhatag pajták, düledező színek, fészerek voltak láthatók. A konyhakertben egy vörös hajú férfi dolgozott; Pickwick úr torkaszakadtából rákiáltott:

- Hé! Jó ember!

A vörös hajú ember felegyenesedett, szeme fölé tartotta a tenyerét és alaposan megnézte magának Pickwick urat és útítársait, egy hosszú és közönyös pillantással.

- Hé! Halló! - kiáltotta megint Pickwick úr.

- Halló! - mondta a vörös hajú ember.

- Messze van még Dingley Dell?

- Messze.

- Mennyire?

- Van az még vagy jó hét mérföld ide.

- És jó az út?

- Nem a' - mondta röviden a vörös hajú ember, még egyszer végigmérte őket, aztán nyugodtan folytatni kezdte a munkáját.

- Itt szeretnénk hagyni ezt a lovat - mondta Pickwick úr. - Beköthetjük az istállójukba, ugye?

- Hogy itt akarnák hagyni ezt a lovat? - ismételte a vörös hajú ember, az ásója nyelére támaszkodva.

- Itt, igen - mondta Pickwick úr, aki közben a lóval együtt odaért a kert palánkjához.

- Anyjuk! - ordított egy nagyot a vörös hajú ember. Kijött a kertjéből és nagyon szigorú pillantásokkal méregette a lovat. - Anyjuk!

Egy szikár, csontos, magas termetű asszony jelent meg a hívásra; lapos volt, mint a deszka, durva szövésű kék köpenyt viselt, amelynek dereka néhány ujjnyival a hóna alatt kezdődött.

- Beköthetjük magukhoz ezt a lovat, jó asszony? - kérdezte Tupman úr, előrelépve, s igyekezve a lehető legnyájasabb hangon beszélni.

Az asszonyság nagyon ridegen nézett végig rajtuk; a vörös hajú ember odalépett hozzá és valamit súgott neki.

- Nem - felelte az asszony egy kis gondolkozás után. - Félek én az ilyesmitől.
- Fél? - kiáltott fel Pickwick úr csodálkozva. - Mi a szösztől fél?
- Már bajba keveredtünk miatta a múltkor is - mondta az asszony és befelé indult a házba. - Ne szólj szám, nem fáj fejem.
- Hát én még életemben ilyet nem hallottam - mondta Pickwick úr álmélkodva.
- Én... én... én azt hiszem - mondta Winkle úr halkán, ahogy köréje gyűltek a barátai -, én azt hiszem, ezek azt gondolják, hogy mi nem tisztességes úton jutottunk ehhez a lóhoz.
- Mit beszél? - kiáltott fel Pickwick úr felháborodva.

Winkle úr félénken megismételte, amit mondott.

- Hé, hallja-e? - kiáltott rá Pickwick úr dühösen a vörös hajúra -, tán azt hiszi, hogy loptuk ezt a lovat?

- Nem is másként szerezték - felelte a vörös hajú szélesen elvigyorodva, hogy a szája az egyik hallószervétől a másikig szaladt. S azzal ő is bement a házba és becsapta maga mögött az ajtót hangos dörrenéssel.

- Hát ez egy rossz álom - jelentette ki Pickwick úr. - Olyan ez, mint egy lidérces álom. Még gondolni is rossz rá... most sétálhatunk egész álló nap ezzel az iszonyatos lóval, mert nem tudunk megszabadulni tőle!

Elkeseredve, rosszkedvűen indultak tovább a pickwickisták, s hatalmas négylábú útitársuk, amelyet leplezetlen undorral néztek valahányan, lassan bandukolt a nyomukban.

Lassan már esteledett, amikor a négy jó barát és a ló végre befordult a Manor-majorhoz vezető kis útra; de még itt sem tudtak örülni neki, hogy ilyen közel vannak már a céljukhoz, mert az járt az eszükben, hogy milyen lehetetlen a külsejük és hogy milyen ostoba helyzetbe kerültek. Szakadt ruhában, összekarmolt ábrázattal, piszkosan, porosan érkeznek meg, elcsigázva, s ráadásul ezzel a lóval. Pickwick úr szörnyen átkozta magában ezt a szerencsétlen állatot; időnként egy-egy gyűlölködő és bosszúsomjas pillantást vetett rá; többször is megfordult a fejében az a gondolat, hogy mi lenne, ha elválná a torkát - számítgatta, hogy mibe kerülne ez a mulatság körülbelül; most pedig, hogy közeledtek a Manor-majorhoz, még nagyobb erővel tört rá a kísértés, hogy megölje vagy szélnek eressze, szabadjára bele a világba, a nemes paripát. Haragos tűnődéséből hirtelen arra rezzent fel, hogy az út kanyarodójában feltűnt előttük két közeledő alak. Wardle úr volt meg hűséges kísérője, a hájas fiú.

- Ej, hát hol jártak ilyen sokáig? - fogadta őket a vendégszerető öregúr. - Egész nap magukat lesem-várom. No, alaposan elfáradtak, úgy látom. Mi a csuda! Összekarmolták magukat? De remélem, nem sebesültek meg... mi? No hát, ennek igazán örülök, hogy nem... igazán örülök. Szóval felborultak? Annyi baj legyen. Erre mifelénk gyakran megtörténik. Joe... Kutya meg a mája, már megint elaludt! Joe... vedd el az uraktól ezt a lovat és kösd be az istállóba.

A hájas fiú nehézkesen baktatott mögöttük a lóval; az öregúr kifejezte részvétét a vendégeinek, hogy ilyen viszontagságok érték őket útközben - már tudniillik amennyit jónak láttak elmesélni belőle -, aztán bevezette őket a konyhába.

- Egy kicsit rendbeszedjük itt magukat előbb - mondta az öregúr, aztán majd felmegyünk a fogadószobába és bemutatom magukat a többieknek. Emma, hozz csak egy kis cseresznye-pálinkát; Jane, tút, cérnát, de gyorsan; Mary, te meg fuss törülközőért, mosdóvízért. Gyerünk, gyerünk, lányok, szaporán.

Három-négy jóképű, pirospozsgás lány villámgyorsan szétfutott a kívánt holmikért, a tűzhely mellől pedig felemelkedett két nagyfejű, kerek képű legény - mert a tűz mellett üldögéltek, hiába irt májust a naptár, olyan jólesett nekik a ropogó fahasábok melege, mintha karácsony lett volna -, felálltak és mindenféle titokzatos fülkéből keféket hoztak, cipőkefét, ruhakefét meg egy üveg cipőfényesítőt.

- Szaporán, szaporán! - biztatta őket megint az öregúr, ámbár ez a buzdítás egészen felesleges volt, mert az egyik lány már töltötte is a cseresznyepálinkát, a másik már hozta is a törülközőket, az egyik legény pedig hirtelen megragadta Pickwick úr lábát, nem törődve azzal a kockázattal, hogy kizökkenti őt egyensúlyi helyzetéből, s olyan dühvel kezdte fényesíteni a cipőjét, hogy az elnök úr tyúkszemei hamarosan tüzelni kezdtek. A másik legény viszont Winkle urat kezdte csutakolni egy óriási ruhakefével és közben nagy élvezettel figyelte a keféje sercegését, mint a lovászok, ha a lovukat keféltetik.

Snodgrass úr elvégezte a mosakodást, aztán odaállt háttal a tűz elé, nagy lelki gyönyörűséggel iszogatta a cseresznyepálinkáját és körülnézett a helyiségben. Nagy, vörös téglapadlós konyha volt ez, így írja le Snodgrass úr; hatalmas tűzhellyel; a mennyezetéről sonkák, nagy oldal-szalonnák, hagymakoszorúk lógtak lefelé. A falait kiakasztott lovaglóostorok, zablák díszítették meg egy nyereg és egy ócska, rozsdás puska, melyről egy alája akasztott felirat azt állította, hogy „töltve van” - mint ahogy csakugyan meg is volt töltve, Snodgrass úr véleménye szerint, legalább egy fél évszázada. Az egyik sarokban egy méltóságteljes és higgadt öreg állóóra tiktakolt ünnepélyesen; a pohárszék fölött pedig, a tömérdék kampók egyikén egy hasonlóan ódon, ezüst zsebóra lógott.

- Mehetünk? - kérdezte az öregúr, amikor a vendégei elkészültek a mosakodással, keféلkezéssel, ruhavarrással és cseresznyepálinkázással.

- Mehetünk - felelte Pickwick úr.

- Hát akkor gyerünk.

A társaság áthaladt néhány sötét folyosón - aztán utolérte őket Tupman úr is, aki hátramaradt, hogy egy csókot lopjon Emmától, amiért, persze, megkapta az illő karmolásokat és pofonokat -, s végül odaértek a fogadószoa ajtajához.

- Hozta isten magukat - mondta szíves házigazdájuk, kitérve előttük az ajtót; aztán belépett, hogy bejelentse őket. - Hozta isten magukat, uraim, minálunk a Manor-majorban.

HATODIK FEJEZET

*Régimódi kártyaparti. A lelkész versei.
A fegyenc hazatérésének története*

Az öreg fogadószobában már volt néhány vendég s most felálltak, hogy üdvözljék a belépő Pickwick urat és barátait. A bemutatkozás szertartása alatt, ami a kellő ünnepélyességgel folyt le, Pickwick úr ráért szemügyre venni a társaság tagjait, s találgatni kezdte magában, hogy kinek mi lehet a foglalkozása és ki miféle ember lehet - mert ezzel mindig szívesen elszórakozott, hasonlóan más kiváló emberekhez.

A kandalló jobb sarkánál, a főhelyen egy rendkívül öreg hölgy ült, nagy tornyos főkötőben és kifakult selyemruhában - az éltelen néni nem kisebb személyiség volt, mint magának Wardle úrnak az édesanyja; s a falakat mindenféle régimódi hímmelt tájképek, ódon szalagok és valamikéivel újabb keletű meggyvörös selyem teáskanna-borítók díszítették, annak bizonyosságául, hogy a néni fiatal korában ilyen jóízűre nevelték és hogy most öreg korában sem hajlandó tágítani ettől. Wardle úr, a húga és a két lánya vették körül a nagymama karosszékét, s buzgón vetélkedtek egymással, hogy minél figyelmesebbek legyenek hozzá - egyikük a néni hallócsövét tartotta, a másik egy narancsot kínálgatott neki, a harmadik a repülőst, a negyedik pedig serényen igazgatta, paskolgatta a párnáit a háta mögött és a feje alatt. Velük szemközt egy kopasz öregúr ült, egy vidám, jóakarátú képű bácsi - Dingley Dell lelkésze; mellette pedig a felesége, egy nagy, derék, pirospozsgás öreg hölgy, aki úgy nézett ki, mintha nemcsak a mások kedvéért értene olyan jól a különböző szíverősítő itókák házilag való gyártásához, hanem alkalomadtán maga is szívesen élne velük. A sarokban egy kemény fejű, cirnosalmaképű kis emberke beszélgetett egy potrohos öregúrral; s rajtuk kívül még két-három öregúr és még két-három idős hölgy ült mereven, egyenes derékkal a széken és nézte szigorú szemmel Pickwick urat meg az útitársait.

- Bemutatom Pickwick urat, anyám - mondta Wardle úr, tele tüdőből ordítva.

- Ó! - felelte az öreg hölgy, rázogatva a fejét. - Nem hallom, fiam.

- Pickwick úr, nagymama! - kiáltotta visongva a két kisasszony egyszerre.

- Ó! - mondta az öreg hölgy. - No de hát mindegy. Nem baj. Úgysem törődne sokat egy ilyen magamfajta öregasszonnyal, biztos vagyok benne.

- Higgye el, asszonyom - mondta Pickwick úr, kezet fogva az öreg hölgygel és igyekezve minél hangosabban kiabálni, úgyhogy az erőlködéstől egészen kivörösödött jóakarátú ábrázata -, higgye el, asszonyom, hogy el sem tudok képzelni nagyobb örömet, mint megismerkedni egy ilyen fiatalos és jó egészségben levő maga korabeli hölgygel, a kedves és szép családja körében.

- Ó! - mondta a néni egy kis szünet után. - Biztosan nagyon szépen mondja; de sajnos nem hallok egy szót sem.

- Most éppen egy kicsit rossz pillanatában találta a nagymamát - mondta Isabel Wardle kisasszony halkán, Pickwick úrhoz fordulva. - De majd nemsokára beszélgetni kezd magával, ne féljen semmit.

Pickwick úr bólintott, jelezve, hogy jóindulatú megértéssel van az éltelen kor gyalúságai iránt, aztán beszélgetésbe elegyedett a többiekkel.

- Gyönyörű ez a birtok - mondta Pickwick úr.

- Gyönyörű! - ismételte lelkesen Snodgrass úr, Tupman úr és Winkle úr.

- Hát magam is ezt tartom - mondta Wardle úr.

- Egész Kentben nincs ennél jobb föld, egy talpalatnyi se, kérem - mondta a cirmosalmaképű, kemény fejű kis ember. - Nincs bizony, én mondom, kérem... Egy talpalatnyi sincs, kérem.

A kemény fejű emberke diadalmasan nézett szét maga körül, mintha hevesen ellenkezett volna vele valaki, akit végül sikerült lefőznie.

- Nincs ennél jobb föld egész Kentben, kérem, egy talpalatnyi se - jelentette ki megint a kemény fejű ember, egy kis szünet után.

- Kivéve a Mullins-pusztát - jegyezte meg a kövér úr ünnepélyes komolysággal.

- A Mullins-pusztát! - kiáltott fel a másik, mélységes megvetéssel.

- Igen, kivéve a Mullins-pusztát - ismételte a kövér úr.

- Az jó föld - bólintott közbe egy másik kövér úr -, istenáldotta jó föld!

- Az biz az - mondta egy harmadik kövér úr.

- Az hát, tudjuk jól mindnyájan - mondta a potrohos házigazda.

A kemény fejű kis ember gyanakvó pillantással nézett szét maga körül, de mivel látta, hogy kisebbségben maradt, jóindulatú képet vágott, és nem szólt többet egy szót sem.

- Miről beszélnek? - kérdezte az öreg néni egyik unokájától harsogó hangon; mert a süketek szokása szerint sohasem számolt azzal, hogy mások esetleg meghallják, amit kiabál.

- A földről, nagymama.

- Miért, mi van a földdel? Csak nincs valami baj a földdel?

- Nincs, nincs. Csak Miller úr azt mondta, hogy a mi birtokunk jobb föld, mint a Mullins-pusztá.

- Ugyan, mit ért ő ahhoz, szeretném tudni - jelentette ki az öreg hölgy felháborodva. - Miller beképzelt majom, megmondhatod neki nyugodtan, hogy én mondtam.

Az öreg néni ezek után kihúzta magát, s mint akinek fogalma sincs róla, hogy mindezt nem suttozva, hanem harsogó hangon mondta el, vasvillaszemekkel kezdte méregetni a szerencsétlen kis kemény fejű embert.

- No, jól van, jól van - mondta a potrohos házigazda, aki persze nagyon szerette volna már másra terelni a szót. - Nincs kedve whistezni, Pickwick uram? Mit szólna egy robberhez?

- Boldogan játszánék - felelte Pickwick úr -, nagyon szeretek whistezni, de igazán csak akkor, ha másnak is van kedve.

- Ó, anyám is nagyon szereti a whistet, higgye el, uram - mondta Wardle úr. - Ugye, édesanyám?

Az öreg néni, aki a whisttel kapcsolatban, úgy látszik, sokkal kevésbé volt süket, mint más témákkal kapcsolatban, helyeslőleg bólogatott.

- Joe! Joe! - mondta az öregúr. - Joe... a fene ebbe a kölyökbe... ó, hiszen itt van... Joe, hozd ki a kártyaasztalokat.

Az álmatag fiatalembernek sikerült minden további buzdítás nélkül felállítania két kártyaasztalt; az egyiket a „Johanna pápa” nevű kártyajátékhoz, a másikat pedig a whisthez. Pickwick úr és az öreg hölgy, továbbá Miller úr és egy kövér bácsi leültek whistezni. A többiek pedig körülülték a kerek kártyaasztalt, ahányan csak voltak.

Pickwick úrék azzal az ünnepélyes komolysággal és méltóságteljes magatartással fogtak neki a robbernek, amit a whist nevű játék meg is követel - ámbár talán nem is volna szabad egyszerűen „játék”-nak neveznünk ezt a magasztos szertartást - szinte tiszteletlenül és illetlenül hangzik, úgy érezzük, ha játékot emlegetünk vele kapcsolatban. A többiek viszont, a kerek asztalnál, olyan jókedvűek voltak és olyan zajosak, hogy teljesen kikököcsölték Miller urat a gondolatmenetéből, s nem hagyták eléggé elmélyedni, hogy kellőképpen megfontolhassa hívásait, minélfogva szegény feje a legkülönbözőbb hibákat és a legsúlyosabb vétkeket követte el, olyannyira, hogy partnere, a kövér bácsi lassacskán éktelen haragra gerjedt, az öreg néni jókedve viszont egyre magasabb fokra hágott.

- No hát! - kiáltott fel a bűnös Miller úr diadalmasan, amikor az egyik játszmában végre sikerült hetet ütnie. - No hát, ezt már igazán nem lehetett volna jobban játszani, erre büszke vagyok... semmiképpen sem üthettem volna többet!

- Millernek aduval kellett volna ütnie a káró hívást, nem igaz, Pickwick úr? - kérdezte az öreg hölgy.

Pickwick úr bólintott.

- A kárót? Igazán? - fordult a boldogtalan Miller a partneréhez, azzal a csekély reménnyel, hogy az talán majd neki ad igazat.

- Igen, kérem, aduval kellett volna ütnie - felelte a kövér bácsi vészjósló hangon.

- Hát akkor, nagyon sajnálom - mondta Miller úr elszontyolodva.

- Sokra megyünk vele most már, ha sajnálja is - mérgelődött a kövér úriember.

- Kettőt írunk a honörökért, az összesen nyolc - mondta Pickwick úr.

Megint osztottak.

- Írunk valamit? - kérdezte az öreg hölgy.

- Írunk - felelte Pickwick úr. - Egy dupla meg egy szimpla partit meg a robbert.

- Én még ilyen szerencsét nem is láttam - mondta Miller úr.

- Én még ilyen kártyajárást soha nem láttam - mondta a kövér bácsi.

Ünnepélyes némaságban folyt tovább a játék; Pickwick úr derűsen hallgatott, az öreg néni méltóságteljesen, a kövér úr idegesen, Miller úr pedig riadtan.

- Még egy dupla partit írunk - mondta az öreg hölgy, és diadalittasan dugott a gyertyatartó alá egy hatpennys meg egy viharvert félpennys pénzdarabot, emlékeztetőül.

- Duplán írunk, uram - mondta Pickwick úr.

- Tudom, kérem. Tisztában vagyok vele - felelte a kövér úr éles hangon.

A következő játszma hasonló eredménnyel végződött, utána pedig a szerencsétlen Miller úr renonszot követett el, vagyis nem adott színre szint; amitől a kövér bácsi olyan mérhetetlen indulatba jött, hogy nem is tudott többé lecsillapodni, amíg be nem fejezték a játékot, sőt, utána elvonult az egyik sarokba és ott ült magában, tökéletes szótlanúságba burkolózva egy óra és huszonhét percig egyfolytában; s miután ez az idő is eltelt, végül mégis előjött a sarokból és

megkínálta Pickwick urat egy csipet tubákkal a burnótszelencéjéből, olyan arckifejezéssel, mint aki hosszú lelki tusa után eldöntötte magában, hogy jó keresztényhez illően megbocsátja felebarátjának az elszenvedett sérelmeket. Az öreg néni hallása határozottan megjavult, a szerencsétlen Miller azonban úgy érezhette magát, mint a szárazra vetett hal.

A kerek asztalnál közben vígan folyt tovább a játék. Isabel Wardle és Trundle úr partnerek lettek, s Emily Wardle és Snodgrass úr szintén; sőt, még Tupman úr és a vénkisasszony nagynéni is megalakították a maguk udvarlási és széptevési részvénytársaságát. Az öreg Wardle úr jókedve nem ismert határt; olyan tréfásan vezette a játékot, s az öreg hölgyek úgy visítotak, amikor nyertek, hogy az egész asztal szinte szakadatlanul harsogott a nevetéstől és a vidámságtól. Volt köztük egy idős néni, akinek mindig a kezében maradt egy csomó kártya és fizetnie kellett miattuk; ezen aztán a többiek nagyokat nevettek, rendületlenül, minden játszma után; s amikor a néni mérges arcokat vágott, hogy fizetnie kell, csak annál jobban kacagtak; mire az öreg néni ábrázata lassan felderült, s végül ő nevetett a legjobban, mindnyájuk közül. Aztán egyszer a vénkisasszony nagynéni bement a „máriázs”-t azaz a „házasság”-ot - no, a lányok erre megint kipukkadtak; a nagynéni már-már megsértődött, de aztán Tupman úr szorongatni kezdte a kezét az asztal alatt, úgyhogy végül a nagynéni is felvidult és sejtelmes képet vágott, jelezve, hogy a házasság talán nincs olyan nagyon messze tőle, mint sokan gondolják; egyszóval megint csak harsogva nevetett mindenki, főként az öreg Wardle úr, aki éppen úgy értette a tréfát, mint akár a legfiatalabbikuk. Snodgrass úr viszont egyebet sem tett, csak sugdosott a partnernője fülébe mindenféle költői dolgokat; ez aztán arra készítette az egyik öregurat, hogy tréfás és fondorlatos megjegyzéseket tegyen az összeillő kártyapartnerekről és az életben való partnerségről - s az öregúr olyan sokatmondóan hunyorgatott, vihogott, kacsingatott közben, hogy megint nagyon megneveltette vele a társaságot, elsősorban a saját feleségét. Aztán Winkle úr elmondott néhány adomát - olyanokat, amiket Londonban már mindenki ismert, de a vidéken még vadonatújok voltak - s mindnyájan a hasukat fogták neveltükben és kijelentették, hogy ilyen ragyogó tréfákat még soha életükben nem hallottak - vagyis Winkle úr dicsősége teljében tündökölt. A jóakarátú lelkész derűsen nézte őket; az asztal körül ülők vidám, boldog arca boldoggá tette a jó öreg is; s ámbár a multság kissé zajos volt, de a jókedvük szívből jött, s végeredményben ez volt a fő; az igazi vidámságnak ilyennek kell lenni.

Hamar eltelt az este ezekkel a vidám időtöltésekkel, s miután az egyszerű, de bőséges vacsorát is elfogyasztották, és a kis társaság megint körülülte a kandallót, Pickwick úr annak a véleményének adott kifejezést, hogy még soha életében nem érezte magát ilyen jól és még soha nem tudta ilyen élvezettel átadni magát a múltó pillanatnak.

- Ezt szeretem én is - mondta vendégszerető házigazdájuk, aki nagyon ünnepélyesen üldögélt édesanyja karosszéke mellett és fogták egymás kezét a nénivel. - Ezt szeretem én is a legjobban... életem legboldogabb perceit itt töltöttem el, a mi öreg kandallónk mellett; s úgy a szívemhez nőtt, hogy minden áldott este begyűjtatom, olyan ropogó tüzet raknak benne, hogy végül alig lehet kibírni mellette. Ó, hiszen itt üldögélt mindig az én drága jó anyám egy kis számolyon, amikor még kislány volt; igaz-e, édesanyám?

Az öreg néni bánatos mosollyal kezdett bólogatni és kicsordult a szeméből néhány könnycsepp - azok a könnyek, amelyek hivatlanul szoktak megjelenni, ha váratlanul eszébe juttatják az embernek régmúlt boldogságát, régi emlékeit.

- Bocsássa meg nekem, Pickwick uram, hogy annyit beszélek erről az öreg házról - szólalt meg újra a házigazda, egy kis szünet után -, de hát annyira szeretem s számomra nincs is más hely a világon... az én szememben ezek az öreg házak, szántóföldek, legelők olyanok, mintha eleven, személyes jó barátaim lennének... ilyen a mi kis templomunk is, a borostyánnal be-

futott öreg falaival... egyébként erről a borostyánról szép költeményt írt a mi kiváló barátunk, a tiszteletes úr, amikor idekerült hozzánk. Snodgrass úr, van még bor a poharában?

- Ó, hogyne, még majdnem tele van, köszönöm szépen - felelte Snodgrass úr, akinek költői kíváncsiságát nagymértékben felizgatta házigazdájuk legutóbbi megjegyzése. - Engedelmet, uram, de egy költeményről kezdett beszélni, a borostyánról szóló költeményről...?

- Ha érdekli ez a költemény, Snodgrass úr, akkor forduljon a mi kedves barátunkhoz, aki itt ül szemben velünk - felelte a házigazda sokatmondó ábrázattal, s a lelkész felé intett a fejével.

- Megkérhetem rá, uram, hogy szavalja el? Nagyon szeretném hallani - mondta Snodgrass úr.

- Ó, igazán jelentéktelen apróság - mondta a lelkész. - Nincs is más mentségem, csak az, hogy még nagyon fiatal voltam, amikor megírtam. De hát azért szívesen elmondom, ha akarják.

Érdeklődő moraj volt a válasz erre; s az öregúr szavalni kezdte a versét, a felesége pedig olykor-olykor súgott neki, ha egy sor nem jutott az eszébe.

- A vers címe - mondta a lelkész:

A ZÖLD REPKÉNY

*Hol büszke tetőket rombol a vész,
Repkénynek ott a hazája,
Hizlalja a kő, táplálja a mész,
A puszta, hideg fal az ágya.
Szétmállik a kő, a fal beomol,
Kiéli, megőrli, kivájja.
Szüremlik, egyre gyülemlik a por,
Az ő nagyúri lakomája.
És néma romok csupasz meredekjén
Sötétlik a vén, gyászlevelű repkény.*

*Kúszik erősen, bár nincs keze, karja,
Szívós erejű ezer ága.
Lágyan szövi át, sűrűn betakarja
A tölgyet, amint simul derekára.
S elnyúlva lenn a bús avaron
Megrezdül halkan a lombja,
S hol cifra sír áll vagy puszta halom,
Gyászos takaróba vonja.
S hol a torz képű halál csak az úr,
A repkény sírokon is virul.*

*Sok nép múlik el, nincs már nyoma-híre,
Nagy művek összeomolnak.
Nem sorvad az ága, nem hervad a színe,
Neki még mosolyog a holnap.
Már egymaga van, minden csupa rom,
Nagy múlt szomorú maradéka,
És ott virul ím a csupasz falakon,
A büszke múlt neki préda.
S hol a lég csupa bús emlékkal tele:
Sötétlik a repkény gyászlevele.*

Az öregúr még egyszer elismételte ezeket a sorokat, hogy Snodgrass úr följegyezhesse magának, Pickwick úr pedig ezalatt nagy érdeklődéssel vizsgálgatta a lelkész arcvonásait. Ahogy az öregúr befejezte a diktálást és Snodgrass úr is újra zsebre vágta a jegyzőkönyvét, Pickwick úr így szólt:

- Bocsásson meg, uram, hogy ilyen rövid ismeretség után előhozakodom ezzel a megjegyzéssel; de azt hiszem, hogy ön, aki az ígehirdetés szolgálatában sok mindent látott és tapasztalt, sok-sok érdekes és feljegyzésre méltó eseménynek és emberi sorsnak lehetett a tanúja.

- Hát bizony láttam egyet-mást, kétségtelenül - felelte az öregúr -, de az én működési köröm olyan szűkre szabott, hogy csak egészen közönséges és hétköznapi eseményekkel és emberekkel akadt dolgom.

- De hiszen John Edmunds esetét feljegyezte, úgy emlékszem, nem igaz? - fordult hozzá Wardle úr, aki szemmel láthatólag nagyon szerette volna szóra bírni a barátját, vendégei okulására.

Az öregúr alig észrevehetően biccentett egyet, igenlőleg, aztán másra akarta terelni a szót, amikor Pickwick úr közbevágott:

- Bocsánatot kérek... de szabad érdeklődnöm, uram, hogy ki volt az a John Edmunds?

- Éppen ezt akartam kérdezni magam is - mondta Snodgrass úr kíváncsian.

- Most már aztán nem térhet ki - mondta a jókedvű házigazda. - Előbb-utóbb úgyis ki kell elégitenie az urak kíváncsiságát; a legokosabb hát, ha megragadja a kedvező alkalmat és elmeséli most rögtön.

Az öregúr jóakaratóan elmosolyodott és közelebb húzta a székét a többiekhez - a társaság is közelebb húzódott egymáshoz, különösen Tupman úr és a hajadon nagynéni, aki talán kissé nagyot hallott; az öreg néni is füléhez illesztette a hallócsövét, Miller urat pedig - aki a költemény szavalása alatt elaludt - volt kártyapartner, az ünnepélyes kövér bácsi figyelmeztető céllal jól megcsípte az asztal alatt és sikerült is felriasztania a szenderegéséből; az öregúr tehát minden további bevezetés nélkül belefogott az alábbi történetbe, amelynek bátorkodunk ezt a címet adni:

A FEGYENC HAZATÉRÉSE

- Amikor annak idején letelepedtem ebben a faluban - kezdte az öregúr -, vagyis éppen huszonöt esztendővel ezelőtt, egy Edmunds nevű alak volt a leghírhedtebb ember az egész egyházközségemben. Ez az Edmunds egy kis földet bérelt valahol itt a közelben. Komisz, mogorva, szívtelen, rossz ember volt: henye, haszontalan naplopó; tele durvalelkűséggel, garázda vad indulatokkal. Nem volt egyetlenegy barátja vagy ismerőse sem, azon az egy-két munkakerülő hitvány csavargón kívül, akik rendszerint vele együtt lopták a napot a mezőn vagy vele együtt korhelykedtek a kocsmában; hiszen senki sem hajlandó szóba állni olyan emberrel, akitől a többiek félnek, s akit mindenki megvet - márpedig Edmunds ilyen volt, mindenki kerülte a társaságát.

Ennek az Edmundsnek felesége is volt meg egy fia, aki körülbelül tizenkét éves lehetett, amikor én ide kerültem. El sem tudják képzelni, hogy mennyit szenvedett ez a szegény asszony, el sem tudják képzelni, hogy milyen szelíden és türelmesen viselte el a sorsát, hogy milyen keserves gondok közt nevelte fel egyetlen fiát. Isten bocsássa meg nekem, hogy ennyi irgalmatlanságot tételezek fel róla: de szentül hiszem és a lelkem mélyén meg vagyok

győződve róla, hogy ez az Edmunds hosszú éveken át szántszándékkal igyekezett sírba inni a feleségét; szegény asszony azonban mindent elviselt a gyermeke kedvéért, sőt, akármilyen furcsának is tűnik, nemcsak a gyermeke, hanem az ura kedvéért is; mert komisz ember volt ugyan és igazán gyalázatosan bánt vele, valaha mégiscsak szerette ezt a férfit; s ha eszébe jutott, hogy egykor mit jelentett neki az ura, meggyötört szívét elárasztotta a megbocsátó szelídség - az az érzés, amelyre Isten teremtményei közül senki más nem képes, csak a nők.

Szegények voltak - nem is lehetett ez másként, tekintve, hogy a férfi milyen életmódot folytatott; az asszony azonban szakadatlanul és fáradhatatlanul dolgozott, éjjel-nappal, látástól vakulásig, s így aztán sikerült megmentenie őket a legvégső ínségtől. Önfeláldozásáért hálátlansággal fizettek. Esténként - sokszor késő éjszaka is - a járókelők, akik elmentek az ablakuk alatt, gyakran hallották a kétségbeesett asszony jajveszékélését és zokogását meg ütlegek zaját; s nemegyszer az is megtörtént, hogy a kisfia éjfél után félénken bekopogott a szomszédok ajtaján, ahová az anyja küldte át, hogy menedéket kérjen a dühöngő, elvetemült, részeg apja elől.

A szerencsétlen asszony sokszor magán viselte a komisz bánásmód és erőszakoskodás jeleit, nem tudta elrejteni a verések nyomát; de az egész idő alatt állandóan járt a mi kis templomunkba. Rendszeresen, minden vasárnap délelőtt és vasárnap délután ott ült ugyanabban a padban a kisfiával együtt; s noha mind a ketten nagyon szegényesen voltak öltözve - szegényesebben még azoknál is, akik rosszabb sorban éltek, mint ők -, mégis mindig tiszta és rendes volt a ruhájuk. Mindenki barátságosan köszöntötte a „szegény Edmundsnét”, mindenkinek volt egy kedves szava hozzá; s olykor-olykor, ha az istentisztelet befejeztével a templomhoz vezető kis szilfasorban megállt egy-két szót váltani valamelyik szomszédasszonnyal, vagy meglapátolta a lépteit, hogy anyai büszkeséggel és szeretettel figyelje a játszótársaival hancúrozó egészséges fiacskáját, gondterhelten arca felderült, s ha nem is éppen vidámság és boldogság, de legalábbis békesség és szívből jövő elégedettség, nyugalom látszott rajta.

Így telt el öt vagy hat esztendő; a fiú közben hatalmas, jól megtermett, markos legénnyé cseperedett. Az idő folyása, amely megizmosította a gyerek törekény figuráját és férfias erőt öntött zsenge tagjaiba, az anya hátát meggömböcsítette, s a járását bizonytalanná tette; de akire támaszkodhatott volna, a férfikar már nem karolt belé, s aki felvidíthatta volna a pillantását, már rá sem nézett az édesanyjára. Edmundsné most is a régi helyén ült mindig a templomban, de a mellette levő hely üres volt. A bibliáját ugyanolyan gondosan hordozta magával, mint régen, a textust most is mindig kikereste benne és kihajtotta azon a lapon, mint azelőtt; de most már nem volt senki, aki vele együtt olvassa a szent írást; s az asszony könnye sűrűn hulldogált a könyvre, s a betűk összefolytak a szemé előtt. Az emberek most is éppen olyan kedvesek voltak hozzá, mint régen, Edmundsné azonban lesütötte a szemét és elfordította a fejét, ha ráköszöntek. Nem állt meg többé tereferélni az öreg szilfák alatt - nem remélt már bizakodva semmi jót a jövőtől. Szegény, kétségbeesett asszony csak mélyen a szemére húzta a fejkendőjét, és sietett eltűnni az emberek elől.

Kell-e mondanom, hogy mi történt a fiával, azzal a fiatalemberrel, aki, ha visszagondolt apró gyerekkorára, egész eddigi életére, amióta csak az eszébe jutott, emlékei között nem is találhatott olyat, amely eszébe ne juttatta volna édesanyja mérhetetlen szenvedéseit és nélkülözéseit, a rossz bánásmód, az erőszak és bántalmazások hosszú sorozatát, amiket mind-mind őmiatta viselt el - kell-e mondanom, hogy a fiatalember konok megátalkodottsággal most mindenről megfeledkezett, amit az anyja tett érte s nem törődve azzal sem, ha szegény asszonynak megghasad a szíve bánatában, összeállt mindenféle züllött csavargókkal és olyan életre adta a fejét, amely nyílegyenesen vitte lefelé a lejtőn - rá az akasztófa várt, szegény anyjára pedig a

szégyen. Sajnos, nem kell mondanom, mert ismerik úgyszólván az emberi természetet és alighanem már régen kitalálták!

A szerencsétlen asszony keserűségének és boldogtalanságának pohara körülbelül betelt. A környékükön számos bűntettet követtek el; a tetteseket nem találták, s a vakmerőségük egyre fokozódott. Egy hihetetlenül merész és súlyos rablásuk után azonban olyan erélyesen kezdtek bele a nyomozásba, hogy a gonosztevők nem is számítottak rá. A gyanú a fiatal Edmundsra és három társára terelődött. Letartóztatták - bíróság elé állították - letárgyalták a perét és - halálra ítélték.

Még ma is a fülemben cseng az az éles, vad női sikoltás, amely végighasított a tárgyalóteremben, amikor kihirdették ünnepélyesen a súlyos ítéletet. Még a bűnös szívét is megdermesztette ez a sikoltás, pedig sem a vád, sem a kihallgatás, sem az ítélet, még a halál szele sem tudta felrázni a lelkiismeretét. A szája, amelyet makacsul összeszorított mindvégig, most megremegett és akaratlanul is kinyílt; arca hamuszürkére vált és a hideg verejték ütött ki a homlokán; reszketni kezdett a fiatal gonosztevő és visszatántorgott a vádlottak padjába.

A kétségbeesett asszony lelki gyötrelmeinek első rohamában térdre esett előttem és buzgón fohászkodni kezdett a Mindenhatóhoz, aki erőt adott neki eddigi szenvedéseiben, hogy szabadítsa őt ki ebből a siralomvölgyéből és könyörüljön meg egyetlen gyermekén, kímélje meg a fia életét. Aztán kitört belőle szörnyű fájdalma, olyan hevességgel, olyan elkeseredettséggel, amilyennek, remélem, soha többé nem leszek tanúja. Tudtam, hogy abban az órában örökre megtört a szíve, de sem panasz, sem zúgolódás nem hagyta el az ajkát soha többé.

Szomorú látvány volt szegény asszony, ahogy napról napra megjelent a börtönudvaron és odaadó szeretettel, rimánkodással, minden igyekezetével próbálta meglágyítani konok fiának a hajthatatlan szívét. De hát hasztalan. A fiatal Edmunds nem rendült meg, konok maradt és mogorva. A halálos ítéletét váratlanul tizennégy évi kényszermunkára változtatták át, de még ez a nem remélt kegyelem sem tudta megtörni egy pillanatra sem a csökönyös, elszánt dacosságát.

Edmundsné lemondó odaadása és végtelen türelme azonban, ami oly sokáig tartotta benne a lelket, végül is nem tudott megbirkózni a betegségével és testi gyengeségével. Ágynak dőlt. Megpróbált ugyan feltápászkodni, hogy remegő lábbal még egyszer elvánszorogjon a fiához, de elhagyta az ereje és aléltan lerogyott a földre.

A közönyösségével, nemtörődömségével hetvenkedő fiatalembernek most aztán kemény próbát kellett kiállnia; súlyosan megbűnhődött a viselkedéséért, közel járt hozzá, hogy beleőrüljön. Elmúlt egy nap és az anyja nem jött; elmúlt egy második nap, de az asszony nem látogatta meg; a harmadik nap este is érkezett és még mindig nem jött az anyja; pedig huszonnégy óra múlva el kellett válnia tőle - s talán örökre. Ó! hogy megrohanták most a régfeledett gyerekkori emlékei, mialatt szinte futva járt fel-alá a szűk börtönudvaron - mintha a futásával siettetni tudná a várva várt híreket -, s a tehetetlenségnek és az elhagyatottságnak milyen keserű érzése szorította össze a szívét, amikor megtudta az igazat! Az édesanyja, egyetlen hozzátartozója, betegen fekszik - talán haldoklik is már - egy mérföldnyire tőle; ha szabad ember volna, ha nem bilincseltek volna meg, egy-két perc alatt odaérhetne hozzá. A kapuhoz rohant és kétségbeesett erővel kezdte rázni a vasrácsokat, csak úgy remegett a kapu, olyan vadul rázta; aztán nekivetette magát a vastag kőfalnak, mintha keresztül akarná fújni magát a köveken; de az erős falak csak nevettek hiábavaló erőlködését, s a fiatalember végül összekulcsolta a két kezét és sírt, mint egy kisgyerek.

Én vittem el a börtönbe a fiúnak az anyja bocsánatát és áldását; s én vittem el az asszony betegágyához is a fiú üzenetét, esdeklő bocsánatkérését és ünnepélyes ígérletét, hogy töredelmesen megbánta a bűneit. Szánalommal hallgattam a bűnbánó fiatalember százféle tervezgetéseit, hogy miként támogatja és segíti majd az édesanyját, ha hazakerül újra; tudtam jól, hogy szegény asszony hónapokkal előbb el fogja hagyni ezt az árnyékvilágot, még mielőtt a fia egyáltalán megérkezne száműzetése helyére, ahová kényszermunkára deportálják.

A fiút éjszaka vitték el. Néhány hét múlva a szegény asszony lelke is elszállt, ahogy szentül hiszem és bizton remélem, az örök béke és boldogság honába. Én temettem el. Földi maradványai itt nyugszanak a mi kis temetőnkben. Sírkő nem jelzi a helyét. Szenvedéseiről tudtak az emberek; érdemeit számon tartja az Úr.

Mielőtt a fiút elvitték volna, megbeszéltük vele, hogy mihelyt engedélyt kap, ír majd az anyjának és a levelet hozzám címezi. Az apja látni sem akarta a fiát attól a perctől fogva, hogy letartóztatták; tökéletesen közömbös volt neki, hogy él-e, hal-e a gyereke. Sok-sok esztendő eltelt anélkül, hogy bármiféle hírt kaptunk volna felőle; s amikor a büntetése idejének a fele is eltelt és még mindig nem kaptam tőle levelet, arra a következtetésre jutottam, hogy nyilván meghalt - vagyis őszintén szólva szinte reméltem, hogy így történt.

Edmunds azonban élt; amikor megérkezett a fegyenctelepre, tovább vitték, messzire, a gyarmat belsejébe; s alighanem ezzel magyarázható, hogy noha több levelet is útnak indított, egy se jutott el hozzám közülük. A büntetése egész idejét, mind a tizennégy esztendőt ott töltötte, azon a helyen. Amikor letelt az ideje, régi elhatározásához híven, s szilárdan kitartva anyjának tett fogadalma mellett, nekivágott az óceánnak és számtalan nehézség árán sikerült is visszajutnia Angliába, s végül - gyalogszerrel - a szülőfalujába.

Egy szép augusztusi napon, vasárnap estefelé, John Edmunds hazaérkezett a falujába, amelyet csúfosan és megszegyenítve kellett elhagynia tizenhét évvel azelőtt. A temetőn s a templom udvarán vezetett keresztül az útja. Nyugtalanul kezdett dobogni a szíve, ahogy kiért a kis fásorba. A magas, öreg szilfák lombján imitt-amott átvilágított a leszálló nap, pazar, verőfényes csíkokat rajzolt az árnyékos sétányra, s eszébe juttatta Edmundsnek legrégibb emlékeit, gyerekkorát. Szinte látta magát, anyja kezébe fogózkodva, amint csendesen ballagnak a templom felé. Emlékezett rá, ahogy mindig felnézett édesanyja sápadt arcára; ahogy az anyja szeme sokszor megtelt könnyel, mialatt a fiát nézte - forró könnyekkel, amelyek rá-rácsöppentek a homlokára, ha az asszony lehajolt hozzá, hogy megcsókolja -, s ahogy ő maga is sírva fakadt ilyenkor, ámbár még fogalma sem volt, hogy milyen keserű könnyek ezek. Eszébe jutott, hogy hányszor futott végig ezen a kis fasoron, jókedvűen, valamelyik kis játszópajtásával, vissza-visszanézegetve minduntalan, hogy lássa anyja mosolyát és hallja a kedves hangját; aztán, mintha egy fátyol lebbent volna fel előtte, egyszerre elárasztották emlékezetét anyja viszonzatlanul hagyott gyöngéd szavai, meg nem fogadott intelmei, sok-sok megszegett ígérete - s végül úgy összeszorult a szíve, hogy nem tudott tovább gondolkodni.

Belépett a templomba. Az esti istentisztelet már véget ért, a gyülekezet már szétszórult, de a templom még nyitva volt. Az alacsony épületben tompán visszhangzottak a léptei, s szinte félt itt egyedül, olyan csönd volt és olyan nyugalom. Körülnézett. Semmi nem változott. A templom kisebbnek látszott, mint régen, de itt voltak mind a régi síremlékek, melyekre olyan sokszor bámult fel valaha, gyerekes áhítattal; itt volt a kis szószék, fakó bársonypárnájával; itt volt az úrasztala, amely előtt annyiszor mondta el a tízparancsolatot - a gyerekkorában tanult és tisztelt, férfikorában megszegett parancsolatokat. A régi padjuk felé közeledett; ridegnek, elhagyatottnak látszott most. A párnáját elvitték, s a biblia sem volt a helyén. Talán most másutt szokott ülni az anyja, talán egy szegényesebb helyen, vagy esetleg megrokkant és nem

tud egyedül eljönni a templomba. Nem mert arra gondolni, amitől úgy félt. Hideg borzongás futott végig rajta és egész testében reszketett, ahogy visszafordult, hogy kifelé induljon.

A templom bejáratában összetalálkozott egy öreg emberrel. Edmunds hátrahőkölt, mert rögtön megismerte; nagyon sokszor nézte valaha ezt az öreget munkája közben, ahogy ásta a sírokat a temetőben. Vajon mit szól majd ez az öreg sírásó a hazatért fegyvenchez?

Az öreg felnézett rá, odaköszönt neki: „Jó estét”, aztán ballagott tovább. Nem ismerte meg.

Edmunds lesétált a domboldalon, keresztülvágott a falun. Meleg nyári este volt, az emberek kint ültek a kapuban, vagy a kis kertjükben ögyelegtek, élvezték a derűs alkonyatot és a jóleső pihenést a munka után. Ahogy elhaladt a házak mellett, sokan feléje fordultak, s ő is bizonytalanul pillantgatott jobbra-balra, figyelte, hogy ráismer-e valaki, kerüli-e valaki a volt fegyenc pillantását. De majdnem mindenütt idegen arcokat látott; némelyikben ugyan felismerte egyik-másik megpocakosodott egykori iskolatársát - aki még gyerek volt, amikor utoljára látták egymást -, s most saját családja vidám körében üldögél, jókedvű gyerekei közt; másutt meg egy bágyadt, rokkant öreg férfi pihent karosszékében a háza ajtajában, akire Edmunds még úgy emlékezett, mint erős, egészséges munkásemberre; de valamennyien elfelejtették már őt, nem ismertek rá, idegenként haladt át a falun.

A lehanyatló nap utolsó szelíd sugara szántott végig a földeken, dúsan megaranyozva a sárga búzakévéket, hosszúra nyújtva a gyümölcsfák árnyékát, amikor Edmunds megállt az öreg házuk előtt - gyerekkori otthona előtt -, ahová a fogság és a szenvedés hosszú, keserves évei alatt olyan leírhatatlan honvágygal epekedett mindig vissza. A kerítése most alacsonynak látszott, pedig jól emlékezett rá, hogy valaha milyen magas falnak tűnt fel a szemében; belesett a kerítés fölé az öreg kertbe. Most több vetemény és tarkább virágok voltak benne, mint régen, de ott álltak még az öreg fák - megvolt az a fa is, amelynek lombja alatt, ki tudja, hányszor, heverészett, ha elfáradt a játszadozásban, s amelynek árnyékában annyiszor érezte szelíden a szemhéjára lopakodni a boldog gyerekkor lágy, édes álmát. A házból hangok hallatszottak ki. Fülelt, de a hangok csengése idegen volt neki; nem ismerte őket. Azonfelül élénk, jókedvű hangok voltak ezek; márpedig jól tudta, hogy szegény öreg édesanyjának nemigen csenghet ilyen vidáman a hangja, amíg ő távol van. Kinyílt az ajtó és zajos, lármás, hancúrozó gyereksereg tódult ki rajta. Az apjuk is megjelent a küszöbön, karján az egyik kisfiával, s az apróságok körülfogták a férfit, nyújtogatták neki pici kezüket, ráncigálták kifelé, hogy vegyen részt ő is a játékukban. A fegyencnek eszébe jutott, hogy ugyanezen a szent helyen milyen sokszor bújt, menekült ő valaha az apja pillantása elől. Eszébe jutott, hogy hányszor húzta magára remegve a paplant, hányszor hallgatta apja durva szitkozódását, a vad ütlegeket, édesanyja jajgatását; s bár hangosan felzokogott a gyötrelmes emlékein, ahogy tovább ment, a keze ökölbe szorult, s a fogát is összeszorította, elszánt, keserű indulattal.

Így sikerült a hazatérése - a hazatérése, amire oly sok nehéz esztendőn át készült, s amiért annyi szenvedést elviselt! Senki sem várta, senki sem fogadta megbocsátó pillantással, nem volt hová betérnie, segítő kezét senki sem nyújtotta feléje -, pedig ez volt az ő szülőfaluja. Árvábbnak, elhagyatottabbnak érezte itt magát, mint a sűrű, irdatlan gyarmati őserdőben, ahol pedig ember még sohasem járt előtte!

Rabságának és gyalázatának idején, abban a távoli, tengeren túli országban, mindig csak arra a szülőfalujára gondolt vissza, amelyet elhagyott; s nem arra, ahová visszatér majd. A szomorú valóság most összeszorította a szívét, s csüggedés fogta el. Nem volt bátorsága kérdezősködni s nem mert bekopogni ahhoz az egyetlen emberhez sem, aki minden valószínűség szerint barátságosan és részvéttel fogadta volna. Lassan odábbállt; eloldalgott, szinte büntudatosan

elkerülte még az országutat is, letért egy ismerős rétre; aztán kezébe temette az arcát, és levetette magát a fűbe.

Nem vette észre, hogy az árok szélén valaki ott hever mellette; az idegen azonban megfordult, hogy egy pillantást vessen a jövevényre, s a zajra Edmunds is felnézett.

A másik férfi felült. A háta hajlott volt, az arca csupa ránc és sárga, fakó. Az öltözete elárulta, hogy a dologház bennlakója; nagyon öregnek látszott, de nem annyira az évei száma alapján, mint inkább a zuhlott életmód és a betegsége miatt. Most vadul rámeredt a fegyencre, s ámbár a szeme először fénytelennek, megtörtnek látszott, ahogy nézte-nézte a másikat, lassan riadt és természetellenes tüsszel kezdett csillogni, végül pedig úgy kidülledt mind a kettő, mintha ki akarna ugrani a helyéből. Edmunds lassan feltérdelt s egyre jobban elkomolyodott, ahogy farkasszemet nézett az öreggel. Szótlanul, némán meredtek egymásra.

Az öreg férfit halálos sápadtság öntötte el. Tántorogva talpra állt. Edmunds odaugrott hozzá. Az öreg hátrált egy-két lépést. Edmunds ment utána.

- Szóljon hát egy szót - mondta a fegyenc rekedt, mély hangon.

- Takarodj! - kiáltott fel az öreg, egy iszonyatosat káromkodva.

A fegyenc közelebb lépett hozzá.

- Takarodj! - rikácsolta az öreg. Dühből tájékozva felemelte a botját és keményen végigvágott vele Edmunds arcán.

- Apám... gaz ördög! - sziszegte a fegyenc a foga közt. Szilaj dühvel nekiugrott az öregnek és torkon ragadta - de hát az apja volt; lehullott róla a két keze tehetetlenül.

Az öreg emberből szörnyű üvöltés szakadt ki, s úgy szállt végig az elhagyatott szántóföldeken, mint a gonosz sátán bömbölése. Elsötétedett az arca; orrán, száján ömleni kezdett a vér s bíborvörösre festette a fűvet, ahogy tántorogva lerogyott. Megpattant benne egy ér s halott volt, mielőtt a fia felemelhette volna a földről.

- A temetőnek abban a sarkában - tette hozzá az öreg lelkes, néhány percnyi hallgatás után -, a temetőnek abban a szögletében, amelyről az előbb beszéltem, ott nyugszik egy ember, aki ettől a naptól számítva három éven át az én szolgálatomban állt; s akiből igazán töredelmes, bűnbánó és alázatos ember lett; ha valaha is valaki megbánta a vétjét, hát ő igazán megbánta. Amíg élt, rajtam kívül senki sem tudta, hogy kicsoda, honnét jött... mert John Edmunds volt, a hazatért fegyenc.

HETEDIK FEJEZET

Winkle úr ahelyett, hogy a galambra célozna és a varjút lőné le, varjúra lő és a galambot sebz meg. A Dingley Dell Krikett Klub All-Muggleton ellen játszik, All-Muggleton viszont Dingley Dell költségére vacsorázik; s egyéb érdekes és tanulságos dolgok

Viszontagságos utazásuk fáradalmi, vagy talán a lelkész elbeszélésének álomba ringató hatása olyan erős befolyást gyakorolt Pickwick úr alvószerveire, hogy miután felkísérték kényelmes szobájába, öt percen belül jóízű, mély álomba merült és csak arra ébredt fel, hogy a reggeli nap már szemrehányóan besüt hozzá. Pickwick úr nem volt álomszuszék; máris kiugrott a függönyös ágyból, mint egy szilaj harcos a sátrából.

- De gyönyörű is a vidék - sóhajtott fel a lelkes férfiú, ahogy kinyitotta a rácsos ablakát. - Hogyan is tud a városban élni, örökké csak téglák, háztetők, kőfalak közt tengődni, aki egyszer életében gyönyörködhetett egy ilyen tájban? Hogyan is lehet olyan helyen lakni, ahol nincsenek kakasok, csak szélkakasok, ahol nincsen aratás, csak egy csomó kőrakás, ahol nincsenek virágos rétek, csak a ködös, füstös levegő, amit beszívni is vétek? Hogyan is tengetheti az életét az ember ilyen helyeken? Hát el lehet ezt viselni egyáltalán, kérdem én?

Pickwick úr, miután még egy sereg hasonló költői keresztkérdést tett fel a semminek, a legjelesebb elődjei nyomán, alaposan részletezve a dolgot, végül kidugta a fejét a rács közt és szétnézett a tájon.

A szobája ablakából is érezni lehetett a szénaboglyák tömény, édes illatát; az ablaka alatti kis virágoskert százféle illatszere megszagosította a levegőt; a sötétzöld mezők csak úgy csillogtak, mert a reggeli harmat még ott rezgett minden kis fűszálon, minden remegő levélkén; a madarak pedig úgy énekeltek, mintha ezekből a fényes kis harmatcsöppekből merítettek volna ihletet a dalhoz. Pickwick úr, a gyönyörűségtől elbűvölve, ábrándozásba merült.

- Halló! - kiáltotta valaki.

Pickwick úr felocsúdott álmodozásából; jobbra nézett, de nem látott ott senkit; balra nézett, s a szeme elkalandozott egészen a láthatárig; felbámult az égre, de úgy látszik, nem onnét szólították; aztán végre azt tette, amit minden közönséges elme rögtön tett volna - tudniillik lenézett a kertbe és meg is pillantotta ott Wardle urat.

- Jó reggelt! - köszönt rá a jó kedélyű öregúr, aki maga is izgatottnak látszott, tele volt boldog várakozással. - Gyönyörű időnk van, ugye? Örülök, hogy már ilyen korán felkelt. Siessen az öltözködéssel, aztán jöjjön le. Majd itt megvárom.

Pickwick urat kétszer sem kellett biztatni. Tíz perc alatt befejezte az öltözködését, s máris lent volt az öregúrnál.

- Jó reggelt! - mondta Pickwick úr is. - Mire készülődnek? - kérdezte, látván, hogy házigazdájuk egy puskával van felfegyverkezve, egy másik puska pedig ott hever a fűben.

- Ó - felelte az öregúr -, csak kimegyünk a barátjával együtt egy kicsit varjászni, reggeli előtt. Nagy vadász a barátja, ugye, jó lövő?

- Azt állítja magáról, hogy remek céllövő - mondta Pickwick úr -, én azonban még soha nem láttam őt célba lőni.

- No hát, csak jönne már - mondta a házigazdájuk. - Joe, Joe!

A hájas fiú, aki a szép reggel vérpezsdítő hatására nem aludt egészen, csak háromnegyed részben, felbukkant valamelyik ajtóban.

- Eredj, Joe, szólj annak az úrnak, mondd meg neki, hogy jöjjön le, a varjúsoron várjuk őt Pickwick úrral együtt. Majd mutasd meg neki az utat, érted?

A fiú felment, hogy eleget tegyen ennek a megbízatásnak; a házigazda pedig elindult kifelé a kertből, vállára akasztva mind a két puskát, mint egy új Robinson Crusoe, Pickwick úrral a nyomában.

- Helyben vagyunk - mondta az öregúr, miután néhány percnyi gyaloglás után megérkeztek egy fásorba. Egyébként ezt fölösleges is volt mondania; a mit sem sejtő varjak szakadatlan károgása úgylis elárulta, hogy hol járnak.

Az öregúr az egyik puskát lerakta a földre, a másikat pedig megtöltötte.

- No, megjöttek - mondta Pickwick úr.

Csakugyan, máris feltűnt a közelükben Tupman úr, Snodgrass úr és Winkle úr körvonala. A hájas fiú, nem lévén biztos benne, hogy melyik urat is kell hívnia, rendkívüli bölcsességgel úgy oldotta meg a kérdést, hogy lehívta mind a hármukat, nehogy tévedés történjék.

- Jöjjön, jöjjön - kiáltott rá a házigazda Winkle úrra. - Egy ilyen vérbeli vadászembernek már rég talpon kéne lennie, még ha csak ilyen apróságról van is szó, mint ez a néhány varjú.

Winkle úr kényszeredett mosollyal válaszolt csupán, aztán felemelte a másik puskát, olyan arckifejezéssel, amilyent csak egy képzeletbeli varjútól várhatnánk el, amelyik éppen érzi közeledni erőszakos halála óráját. Lehetséges, hogy így fest a vérbeli vadászember tette kész arckifejezése, mindenestre feltűnően hasonlított egy elkeseredett ábrázathoz.

Az öregúr intett; aztán két toprongyos gyerek, akik az ifjú Lambert⁴ vezetésével jelentek meg a színen, nyomban elkezdett mászni felfelé egy-egy fára.

- Mit csinálnak ezek a kölykök? - kérdezte Pickwick úr ijedten. Hirtelen egészen megrémült; az a gyanúja támadt ugyanis, hogy a mezőgazdaság rossz helyzete, amelyről annyit hallott már beszélni, esetleg arra kényszeríti ezeket a kis parasztgyerekeket, hogy céltáblául szolgáljanak a gyakorlatlan vadászoknak, és ilyen bizonytalan és kockázatos módon keressék meg a kenyereiket.

- Csak segítenek megkezdeni a vadászatot - felelte Wardle úr nevetve.

- Mit csinálnak? - kérdezte Pickwick úr.

- Ej, hát felriasztják a varjakat - mondta a házigazdájuk.

- Ó, hát csak erről van szó?

- Csak erről. Most már megnyugodott?

- Meg, meg.

- Akkor jól van. Kezdem én?

- Parancsoljon - mondta Winkle úr, boldogan, hogy ezzel is időt nyert.

- Álljanak hát félre. No, kezdjük.

⁴ Utalás a példátlan kövérségéről híres Daniel Lambert (1770-1809) leicesteri börtönőrre.

Az egyik fiú ordibálni kezdett és megrázta azt az ágot, amelyiken egy varjófészek volt. Zajos károgással repült fel egy csomó fiatal varjú, körülnézni, hogy voltaképpen mi történt. Az öregúr feleletként közéjük durrantott. Egy varjú leesett, a többi elrepült.

- Szedd fel, Joe - mondta az öregúr.

A hájas fiú ábrázata széles mosolyra húzódott, ahogy elindult a zsákmányért. Képzeletében szinte már látta is a pompás varjúpástétomot. Nevetve érkezett vissza a madárral - jó kövér varjú volt.

- No, Winkle úr - mondta a házigazdájuk, újra megtöltve a puskáját -, most magán a sor.

Winkle úr előrelépett és vállához emelte a puskáját. Pickwick úr és a barátai önkéntelenül is behúzták a nyakukat, nehogy kárt tegyen bennük a varjak sűrű potyogása, mert biztosra vették, hogy Winkle úr iszonyatos lövésének ez lesz a következménye. Feszült csend - egy kiáltás - szárnyak csattogása -, majd egy halk kattanás hallatszott.

- Hé! - kiáltott fel az öregúr.

- Nem sült el? - kérdezte Pickwick úr.

- Csütörtököt mondott - felelte Winkle úr. Nagyon sápadtnak látszott: bizonyára a csalódottságtól.

- Érthetetlen - dünnyögte az öregúr, és kezébe vette a puskát. - Még soha nem mondott csütörtököt egyik puskám sem. De nini! Sehol sem látom a gyutacsot.

- A kutya fáját neki! - mondta Winkle úr. - Bizistók, megfeledeztem a gyutacsról.

A jelentéktelen kis hibát hamar helyrehozták. Pickwick úr újra fedezékbe vonult. Winkle úr hősies és elszánt arckifejezéssel előrelépett; Tupman úr pedig kikukucsált az egyik fa mögül. A gyerek kiabálni kezdett; négy varjú felrepült. Winkle úr lőtt. Valaki jajgatni kezdett - de nem varjú, hanem ember -, fájdalmas jajszóval. Tupman úr számos ártatlan madár életét mentette meg azáltal, hogy a sörét java részét felfogta a bal karjába.

Lehetetlenség leírni azt a riadalmat, ami ezek után támadt. Lehetetlenség hűségesen ecsetelni, hogy Pickwick úr első felháborodásában miként nevezte „nyomorult”-nak Winkle urat, hogy Tupman úr miként feküdt elnyúlva a földön; hogy Winkle úr hogyan térdelt mellette halálra váltan; hogy Tupman úr félig eszméletlenül miként motyogott egy bizonyos női keresztnévet, hogyan nyitotta fel előbb az egyik szemét, aztán a másikat, s végül hogyan hanyatlott vissza, ismét lehunyva mind a két szemét; mindezt éppen olyan nehéz volna részletesen elmondani, mint azt, hogy a szerencsétlen ember hogyan tért magához apránként, hogyan kötözték be a karját zsebkendőkkel és hogyan vitték őt haza lassú léptekkel, a karjukon, aggódó barátai.

Lassan közeledtek a házhoz. A hölgyek kint voltak a kerti kapunál, várták őket reggelire. A hajadon nagynéni alakja is feltűnt; mosolygott feléjük és integetett, hogy siessenek. Nyilvánvalóan fogalma sem volt róla, hogy mi történt. Szegény feje! Bizony, sokszor valóságos áldás a gyanútlanlanság.

Egyre közelebb értek a kapuhoz.

- Ejnye, mi történt a kis öregúrral? - kérdezte Isabel Wardle.

A vénkisasszony nagynéni ügyet sem vetett erre a megjegyzésre; azt hitte, Pickwick úrról van szó. Az ő szemében Tracy Tupman viruló fiatalember volt; kicsinyítő lencsén át nézte Tupman úr éveinek számát.

- Ne ijedjete meg - szólt oda nekik az öreg házigazda, aki attól tartott, hogy a lányai meg-rémülnek majd. A kis vadásztársaság olyan szorosan körülvette Tupman urat, hogy a hölgyek egyelőre még nem tudták kivenni, miféle baleset történt.

- Ne ijedjete meg - mondta Wardle úr.

- Mi baj van? Mi történt? - sikoltották a hölgyek.

- Tupman urat egy kis baleset érte; mindössze ez történt.

A hajadon nagynéni egy velőtrázó sikoltást hallatott, aztán tébolyodott nevetésben tört ki, és unokahúga karjaiba hanyatlott.

- Öntsetek egy kis hideg vizet a nyakába - mondta az öregúr.

- Nem kell, nem kell - motyogta a vénkisasszony nagynéni -, már jobban vagyok. Bella, Emily... orvost! Sebészt! Megsebesült?... Meghalt?... Megha... megha... ha... hahaha!

S azzal a nagynénire rájött a második számú görcsös nevetési rohama, hisztérikusan hahotázott, közben-közben sikoltozva nagyokat.

- Nyugodjék meg, asszonyom - mondta Tupman úr, akit úgyszólván könnyekig meghatott ez a szívből jövő részvét. - Édes, drága asszonyom, könyörgök, nyugodjék meg.

- Az ő hangját hallom! - kiáltott fel a hajadon nagynéni; s máris kezdtek rajta mutatkozni egy harmadik számú roham tünetei.

- Ne nyugtalankodjék miattam, esedezem, édes, drága asszonyom - igyekezett őt csitítani Tupman úr. - Egészen jelentéktelen a sérülésem, higgye el nekem.

- Hát nem halt meg! - kiáltott fel az izgatott hölgy. - Ugye, nem halt meg? Mondja, mondja, hogy nem halt meg!

- Ne beszélj bolondságokat, Rachael - vágott közbe Wardle úr, kissé talán nyersebb hangon, mint ahogyan a regényes jelenethez illett. - Mi a fenét érsz vele, ha azt mondja, hogy nem halt meg?

- Nem, nem haltam meg - mondta Tupman úr. - Nincs is szükségem senkinek a segítségére, csak az önére, Rachael kisasszony. Engedje meg, hogy a karjára támaszkodjam. - Aztán suttogva hozzátette: - Ó, Rachael kisasszony!

Az izgatott hölgy odalépett Tupman úrhoz és a karját nyújtotta neki. Besétáltak a kis ebéd-lőbe. Tracy Tupman gyöngéden az ajkához emelte Rachael kisasszony kezét, aztán lehuppant a díványra.

- Rosszul érzi magát? - kérdezte Rachael nyugtalanul.

- Nem, nem - felelte Tupman úr. - Semmi az egész. Mindjárt jobban leszek. - S azzal behunyt a szemét.

- Alszik - suttogta a hajadon nagynéni maga elé. (Tupman úr látószervei már vagy húsz másodperce be voltak hunyva.) Édes... drága... Tupman úr!

Tupman úr hirtelen felpattant.

- Ó, mondja ezt még egyszer! - kiáltotta. Rachael megdöbbsent.

- Ó, csak talán nem hallotta meg, amit suttogtam? - kérdezte pironkodva.

- De igen! Meghallottam! - felelte Tupman úr. - Mondja el még egyszer. Ha azt akarja, hogy meggyógyuljak, akkor mondja el még egyszer.

- Pszt! - suttogta Rachael kisasszony. - Jön a bátyám.

Tracy Tupman úr visszafeküdt a díványra; aztán belépett a szobába Wardle úr, egy orvos kíséretében.

A sebész megvizsgálta Tupman úr karját, bekötözte és kijelentette, hogy nagyon könnyű kis sérülés; s miután a társaság nyugtalansága ilyen módon lecsillapodott, most már komolyan nekiláttak, hogy lecsillapítsák az éhségüket is. Az arcok megint vidámra váltak. Egyedül Pickwick úr maradt szótlan és komoly. Bizalmatlanság és kétkedés volt az arcára írva. A kora reggeli események nyomán megrendült a bizalma Winkle úrban - erősen megrendült.

- Szokott krikettezni? Tud krikettezni? - fordult Wardle úr a nagy vadászhoz.

Winkle úr máskor feltétlenül igennel válaszolt volna erre a kérdésre. Most azonban érezte a helyzet kényességét és szerényen azt felelte, hogy nem.

- Ön szokott krikettezni, Wardle úr? - kérdezte Snodgrass úr.

- Valaha sokat játszottam - felelte a házigazda -, de már abbahagytam. Tagja vagyok a helybeli krikettklubnak, de ma már nem játszom.

- Úgy hallom - jegyezte meg Pickwick úr -, hogy éppen ma van a nagy mérkőzés napja, nem?

- Igen, ma lesz - mondta a házigazda. - Persze, biztosan szeretnék látni a meccset, ugye?

- Én, kérem - felelte Pickwick úr -, én, kérem, örömmel nézek végig mindenféle sportot, amely nem jár kockázatokkal és ahol ügyetlen fráterek nem veszélyeztethetik mafla próbálkozásaikkal embertársaik életét.

Pickwick úr elhallgatott egy pillanatra és szigorúan ránézett Winkle úrra, aki lesütötte a szemét, nem állta az elnök átható tekintetét. A nagy ember végre levette róla a pillantását és megkérdezte:

- De itthagytuk vajon sebesült barátunkat? Rábízhatjuk őt a hölgyek gondjaira?

- Jobb kezekre nem is bízhatnának - mondta Tupman úr.

- Az már igaz - mondta Snodgrass úr.

Ennélfogva megegyeztek abban, hogy Tupman urat otthon hagyják, rábízák őt a nőkre; a társaság többi része pedig, Wardle úr vezetésével, kirándul a krikettpályára, megnézni a nagy erőpróbát, amely egész Muggletont felrázta tespedtségéből és Dingley Dellt is lázas izgalomba hozta.

Csak két mérföldet kellett megtenniük, s minthogy az útjuk lombok alatt, kies ösvényeken vezetett, s a beszélgetésük is erre a gyönyörű tájra terelődött, amely minden oldalról körülvette őket, Pickwick úr szinte sajnálta, hogy annyira siettek, amikor egyszerre ott találta magát Muggleton város főutcáján.

Mindenki nagyon jól tudja, akiben csak lobog egy kis földrajzi tehetség, hogy Muggleton rendezett tanácsú város; van polgármestere, vannak elöljárói, vannak tanácsstagjai; s azt is nagyon jól tudja mindenki, vagy legalábbis megtanulhatja - ámbár már eddig is tudnia kellett volna -, megtanulhatja, ha átolvassa a polgármester szónoklatait a tanácshoz vagy a tanács-tagok átiratait a polgármesterhez, vagy mindkettejük átiratait a törvényhatósági bizottsághoz, vagy mindhármójukét a parlamenthez -, hogy Muggleton ősi és hazafias város, buzgó hirdetője a kereszténység erkölcsi alapelveinek, s egyben kitartóan ragaszkodik a kereskedelmi jogaihoz; minek bizonyosságául a polgármester, a városi tanács és egyéb muggletoni lakosok az idők folyamán nem kevesebb, mint ezernégyszázhusz kérvényt nyújtottak be, tiltakozva a külföldön üzött néger rabszolgakereskedelem ellen, s ugyanannyi alkalommal tiltakoztak a hazai gyáripár munkáltató módszereibe való mindennemű beavatkozás ellen is; hatvannyolc

petícióban helyeselték az egyházi javadalmak adás-vételét és nyolcvanhat beadványban kérték a vasárnapi utcai kereskedelem eltörlését.

Pickwick úr tehát ott állt a nevezetes város főutcáján és kíváncsian nézett szét maga körül; jóakarátú érdeklődés látszott az arcán. Egy nagy, négyszögletű piactér volt itt, a hetivásárok számára; a piactér közepén állt a fogadó. Nagy épület volt ez, a homlokzatán díszelgett a cégére; ezen a cégtáblán egy olyan tárgy volt látható, amely igen gyakori a művészetben, noha a természetben elég ritkán lelhető fel - tudniillik egy kék oroszlán, aki három lábát a levegőbe emelte, s a negyedik mancsának középső körömhegyén egyensúlyozta magát ügyesen. A piactéren látható volt még egy árverési terem és egy tűzkárbiztosító irodája, egy gabona-kereskedés, egy szövet- és vászonüzlet, egy nyerges és szíjgyártó, egy szeszfőző, egy fűszeres és egy cipősbolt kirakata - ez utóbbiban egyébként kalapok, főkötők, mindennemű ruházati cikkek, esernyők és hasznos tudnivalókról szóló könyvek is kaphatók voltak. Volt itt egy vöröstéglás ház, kis, kövezett előtérrrel - erről rögtön tudhatta mindenki, hogy ez az ügyvéd háza; aztán volt egy másik vöröstéglás ház, velencei zsalukkal meg egy nagy réztáblával a kapu alatt - erről is könnyűszerrel leolvashatta az ember, hogy itt lakik a doktor. Egy-két gyerek már útban is volt a krikettpálya felé; a boltosok közül néhányan úgy álltak a boltjuk ajtajában, mint akik nagyon szívesen követnék a gyerekeket, s alighanem ki is mentek volna velük együtt a mérkőzésre, ha az üzlet nagyobb károsodása nélkül megtehetik. Pickwick úr, aki megállt egy percre, hogy megfigyelje mindezt és alkalmas időben majd le is jegyezze, most sietett utolérni a barátait, akik már letértek a főutcáról, sőt, már fel is tűnt előttük a pálya, a nagy csatamező.

A krikettkapuk már fel voltak állítva, s hasonlóképpen két nagy sátor is, az egyik, afféle ponyvával fedett emelvény a nézők számára, a másikban pedig frissítőkkal szolgáltak a küzdő feleknek. A mérkőzés még nem kezdődött el. Két-három Dingley Dell-i és all-muggletoni játékos azzal szórakozott, hogy fennkölt ábrázattal dobálgatta egymásnak könnyedén a labdát; néhány hasonló öltözetű úr - fehér nadrágban, flanell kabátban, szalmakalappal a fejükön - roppantul hasonlítottak ebben a jelmezben holmi műkedvelő kőművesekhez - a kisebb sátrak körül ténfergett. Wardle úr az egyik ilyen sátor felé vezette a társaságát.

Harminc-negyven lelkes „Isten hozta” és „Van szerencsém” üdvözölte az öregúr érkezését; s a szalmakalapok tömege lendült a levegőbe és a flanell kabátok sokasága hajlongott feléjük, amikor Wardle úr bemutatta a vendégeit mint londoni urakat, akiket roppantul érdekel ez a mai nagy mérkőzés, s akik bizonyára nagy gyönyörűségüket lelik majd a küzdelemben.

- Talán az lesz a legjobb, ha befáradnak a sátor alá, uraim - mondta egy dagadt úriember, aki úgy festett, mintha egy óriási félbe vágott flanell tekercset felállítottak volna két felfújt párnahuzatra.

- Sokkal kellemesebb lesz a sátor alatt, uraim - biztatta őket egy másik dagadt úriember, aki ijesztően hasonlított az előbb említett flanell tekercs másik feléhez.

- Nagyon kedvesek, uraim, köszönjük - mondta Pickwick úr.

- Erre tessék - mondta az első dagadt úr. - Itt jegyzik az eredményt... ez a legjobb hely az egész pályán - s a krikettjátékos megindult előttük lihegve és bevezette őket a ponyva alá.

- Ragyogó játék... elegáns sport... pompás testedzés... kijelenthetem... - ezek a szavak ütötték meg Pickwick úr fülét, ahogy belépett a sátorba; s az első ember, akit megpillantott odabent, az ő zöld kabátos ismerőse volt, akivel együtt utaztak a rochesteri postakocsin. Most éppen egy kis előadást tartott, a muggletoni sportklub erre a célra kiszemelt előkelő kis csoportjának nem csekély gyönyörűségére és okulására. A ruhája valamicskével rendesebbnek látszott, mint a múltkor, és csizmát viselt; de mégiscsak ő volt, ehhez kétség sem fért.

Az idegen is nyomban megismerte rochesteri barátait; odarohant Pickwick úrhoz, kézen fogta, s a megszokott hebrencs modorában bevonszolta, leültette, miközben egész idő alatt szakadatlanul beszélt tovább, mintha az ő külön védnöksége és irányítása mellett folyna itt minden.

- Tessék... tessék... parancsoljanak... ragyogó multság... van itt minden... rengeteg sör... akószámra... ökörsütés... vesepecsenye... mustár... amennyi tetszik... nagy nap... dicső nap... csücsüljenek le... érezzék magukat otthon... örülök a szerencsének... kijelenthetem.

Pickwick úr szót fogadott és leült; s Winkle úr és Snodgrass úr is engedelmeskedett rejtélyes ismerősüknek. Wardle úr szótlanul bámulta őket.

- Bemutatom Wardle urat, a barátomat - mondta Pickwick úr.

- Ó, az ön barátja!... Isten hozta, kedves jó uram, hogy van? A barátom barátjai... hadd szorítsak kezét önnel, uram... s azzal az idegen megragadta Wardle úr kezét és melegen megszorította, mintha sok-sok évtizedes jó barátság fűzné őket össze, majd hátrább lépett egy kicsit, hogy tetőtől talpig megnézzé magának Wardle urat, aztán még egyszer megszorongatta a kezét, ha lehetséges, még melegebben, mint az előbb.

- No de, hogy kerül maga ide? - kérdezte Pickwick úr mosolyogva, jóindulatú, de kissé meglepett arccal.

- Nagyon egyszerűen - felelte az idegen. - Megérkeztem... megszálltam a Koronában... a muggletoni Korona-szállóban... belebotlottam egy társaságba... flanell kabátok... fehér nadrágok... szardellás szendvicsek... mustáros-borsos vesepecsenye... pompás cimborák... remek dolog.

Pickwick úr már járatos volt annyira az idegen rövidítési, gyorsírási rendszerében, hogy ezekből az elhadart és összefüggéstelen szavakból kihámozott annyit, hogy nyilván sikerült valahogyan megismerkednie az All-Muggleton Klub tagjaival, és ezt az ismeretséget nyilván sikerült neki az ő sajátos módszerével olyan fokú barátsággá és jó komasággá fejlesztenie, hogy végül meghívták őt mindenre és mindenhová. Pickwick úr tehát megtudta, amire kíváncsi volt, úgymint feltette a szemüvegét és nézni kezdte a mérkőzést, amely éppen megkezdődött.

All-Muggleton csapataé volt a kezdés joga; s az érdeklődés feszültté vált, amikor Dumkins úr és Podder úr, a kiváló egyesület két leghíresebb játékosa, ütővel a kezében, odasétált a megfelelő kapuhoz. Luffey úr, Dingley Dell legnagyobb büszkesége volt kiszemelve arra, hogy a félelmetes Dumkins ellen játsszon, s az addig veretlen Podder ellen Struggles úr kapta ugyanezt a megtisztelő feladatot. A többi játékos a pálya különböző pontjain helyezkedett el, hogy „vigyázzanak” - s mindnyájan felvették a megfelelő testtartást ehhez, tudniillik a térdüknek támasztották a két tenyerüket és egészen előrehajoltak, olyan mélyen, mintha bakugráshoz tartanák a hátukat egy kezdő bakugrónak. Az igazi szakavatott krikettjátékosok mindig így szokták - a sportközvélemény is azt tartja, hogy másféle testtartásban lehetetlenség volna „vigyázni”.

A pályabírák a kapuk mögött álldogáltak; a versenyjegyzők várták, hogy jegyezdhessék az eredményeket; mindenki visszafojtotta a lélegzetét. Luffey úr hátrált néhány lépést a mozdulatlan Podder kapuja mögött, aztán néhány másodpercre a jobb szeme elé tartotta a labdát. Dumkins le nem vette a pillantását Luffeyről, figyelte a mozdulatait, és bizakodva várta a labdát.

- Rajt! - kiáltotta hirtelen a dobó. A labda nyílegyenesen repült a kezéből a kapu középső léce felé. A szemfüles Dumkins azonban éber volt; a labda éppen az ütője végét érte, s onnét nagy ívben visszapattant a mezőnyjátékosok feje fölött, akik hamar lehajoltak, hogy elröpljön fölöttük.

- Dobd... dobd - kiabálták -, még egyszer... dobd fel... állítsd meg... újra... dobd fel... nem... igen... jól van... dobd fel... dobd fel!

Ilyesféle kiabálás követte nyomon az első ütést; s végül All-Muggleton javára írtak két pontot. De a nagyszerű Podder sem késlekedett babérokat szerezni, saját maga és Muggleton dicsőségére. A veszélyes labdákat megakasztotta, a rosszakat kihagyta, a jókat elfogta és szét-röpítette őket a pálya minden irányába. A mezőnyjátékosok kimelegedtek és elfáradtak; a dobók váltogatták egymást és hajigálták a labdát, hogy a karjuk is belefájdult; de Dumkinst és Poddert nem lehetett legyőzni. Ha egy idősebb úr meg akarta állítani a feléje repülő labdát, kicsúszott a keze közül, elgurult a lába között. Ha egy vékony, sovány úr próbálta elkapni a labdát, nekivágódott az orrának és kettőzött erővel pattant vissza róla, vidáman, miközben a sovány úr szeme megtelt könnyel, ő maga pedig kínjában kétrét görnyedt. Ha egyenesen a kapu felé dobták a labdát, Dumkins mindig előbb ért oda. Egyszer, mire Dumkins kiesett és Poddert is kiütötték a játékból, All-Muggleton már ötvennégy ponttal vezetett, Dingley Dell táblája pedig olyan üres volt és olyan fehér, mint a játékosainak az arca. Ezt a nagy előnyt már nem lehetett behozni. Hiába tett meg mindent a lelkes Luffey és a hősies Struggles, hiába vetették latba minden tudásukat és tapasztalatukat, hogy megmentsék Dingley Dell becsületét - hasztalan volt minden igyekezetük; s Dingley Dell hamarosan fel is adta a küzdelmet, elismerte All-Muggleton vitézségét és győzelmét.

Az idegen közben egész idő alatt szakadatlanul evett, ivott és fecsegett. Minden jó ütést megdicsért, leereszkedő jóindulattal jelentette ki, hogy a játékos megnyerte tetszését - amit az érdekelt fél klubtársai mindig boldogan vettek tudomásul mint igazán megtisztelő elismerést; ha pedig valamelyik játékosnak nem sikerült kivédenie vagy elcsípnie a labdát, rögtön a fejére olvasta a szerencsétlenség, hogy hibázott - ilyesféle kifejezésekkel éreztetve személyes rosszállását:

- Ej, ej!... A számár... Mi az, félti az ujját?... Lyukas kezű... Csúnyán elrontotta - és hasonló haragos felkiáltásokkal, amelyekből a körülötte állók megérthették, hogy a krikett nemes művészetének nincs nála nagyobb szakértője és a játék minden titkát, minden csínját-bínját ismeri.

- Nagyszerű játék... szép mérkőzés... egyikük-másikuk remekül játszott - jelentette ki végül az idegen, amikor befejeződött a küzdelem és mindkét csapat betódult a sátor alá.

- Sokat krikettezett életében, uram? - kérdezte Wardle úr, akit nagyon mulattatott az idegen bőbeszédősége.

- Sokat? Rengeteget!... Ezerszer és ezerszer... Nem itt Angliában... hanem Nyugat-Indiában... izgalmas mérkőzések... az volt az igazi... mondhatom.

- Nem lehetett könnyű dolog, az ottani meleg éghajlat alatt - jegyezte meg Pickwick úr.

- De nem ám!... Kutya nehéz meccsek... pokoli küzdelmek... tüzes kemence... Játszottam egyszer egy mérkőzést... egy kapura... a barátommal... Blazo ezredessel... Sir Thomas Blazóval... hogy ki csinál több „run”-t... Dobtunk a kezdésre... nyertem... reggel hétkor kezdtük a játékot... hat bennszülöttel a pályán... szörnyű hőség... bennszülöttek mind elájultak... elvitték őket... újabb hatot rendeltünk... azok is kidőltek... Blazo ezredes a dobó... két bennszülött játszik vele... de hiába, nem tudott kiütni... ő is elájult... elvitték az ezredest... mégsem akarták

feladni... hűséges embere... Quanko Samba... egyedül maradt a pályán... küzdött ellenem... a nap perzselően sütött... az ütő majdnem meggyulladt... a labda barnára sült... ötszázhetven „run”-t számoltam... magam is kimerültem kissé... Quanko összeszedte a maradék erejét... s végre kiütött... fogtam magam, megfürödtem és elmentem ebédelni.

- És mi történt azzal a hogyishívják úrral? - kérdezte Wardle úr.

- Blazo ezredessel?

- Nem... a másikkal.

- Quanko Sambával?

- Azzal.

- Szegény Quanko... nem élte túl... engem akart kiütni... kiütötte saját magát... belehalt, uram, belehalt...

S azzal az idegen egy barna korsóba temette az ábrázatát - de, hogy a megrendülését akarta-e elrejtetni, vagy a korsó tartalmát benyakalni, ezt már nem lehetett pontosan megállapítani. Csak annyi bizonyos, hogy hirtelen elhallgatott, nagyot sóhajtott és nyugtalan pillantásokat vetett a Dingley Dell Klub két vezető tagja felé, akik odaléptek Pickwick úrhoz és így szóltak:

- A Kék Oroszlán fogadóban most egy szerény kis vacsorát rendezünk, uram; s reméljük, hogy önt is vendégül láthatjuk, a barátaival együtt.

- A barátaink közé számítjuk - mondta Wardle úr -, a barátaink közé számítjuk természetesen... izé urat is... - s az idegen felé fordult.

- Jingle a nevem - mondta a talpraesett férfiú, aki rögtön megértette a célzást. - Jingle... Kukutyini és Semerrei Alfred Jingle...

- Köszönettel veszem, és a magam részéről nagy örömmel elfogadom a meghívást - mondta Pickwick úr.

- Én is, a magam részéről - jelentette ki Alfred Jingle úr, s azzal belekarolt az egyik oldalról Pickwick úrba, a másik oldalról Wardle úrba, miközben bizalmasan suddogni kezdte Pickwick úr fülébe:

- Felséges vacsora lesz... hideg ételek... de menyeeiek... bekukucsáltam ma reggel az étterembe... szárnyasok, pástétomok, sülték, hasonlók... aranyos gyerekek ezek... remekül viselkednek... azt meg kell adni, kérem... kijelenthetem.

Minthogy most már nem maradt hátra semmi egyéb tennivalójuk, a társaság felszedelőzködött és kettesével-hármasával elindultak a város felé; s egy negyedóra múlva már valamennyien ott ültek a muggletoni Kék Oroszlán szálló nagytermében - az asztalfőn Dumkins úr elnökölt, Luffey úr pedig az alelnöki tisztséget látta el.

Nagy volt a láрма, a kések, villák, tányérok csörömpölése, folyt a zajos beszélgetés; futkosott ide-oda a három lógó fejű pincér; a kiadós fogások szaporán tűntek el az asztalról; a tréfás kedvű Jingle úr mindegyikből legalább hat ember helyett evett. Miután mindenki annyit falt, amennyi csak belefért, leszedték az asztalt és bort, palackokat, poharakat, gyümölcsöt hoztak; a pincérek elvonultak „rendet csinálni”, azaz más szóval megmenteni a saját hasznukra és épülésükre, amit csak össze tudtak szedni az ételekből-italokból.

Az általános jókedvű fecsegésben, zsinatolásban, ami a vacsora után következett, csak egy apró, pufók emberke maradt komoly és szóltan; az ábrázata olyasfélét fejezett ki, hogy „hagyjatok békében” vagy „nekem nem ez a véleményem”; - időnként körülnézett, ha a társalgás

akadozni látszott, mintha valami roppant jelentős mondanivalót fontolgatna magában; s olykor-olykor kimondhatatlan előkelőséggel megköszörülte a torkát. Végre aztán, mikor egyszer viszonylagos csönd támadt, a kis ember megszólalt, harsány, ünnepélyes hangon:

- Luffey uram!

Pisszegni kezdtek és mindenki elhallgatott. A felköszöntött férfiú válaszolt a megszólításra, ahogy illett:

- Uram!

- Szeretnék néhány szót szólni önhez, Luffey uram, ha megkérné a társaságot, hogy töltsék meg a poharaikat.

Jingle úr egy bátorító, jóindulatú „Halljuk, halljuk”-ot kiáltott közbe, s a többiek is utána-mondták. Megtöltötték poharaikat, Luffey úr, az alelnök, felöltötte a legbölcsebb és legfigyelmesebb arckifejezését, és így szólt:

- Staple uram.

- Uram - kezdte a kis ember, felemelkedve a helyéről. - Önhez intézem szavaimat és nem a mi kiváló elnökünkhöz, önhez, mégpedig azért, mert a mi kiváló elnökünket is érinti bizonyos mértékben, amit mondani fogok... mondhatnám igen nagy mértékben... amit mondani akarok... amit ki akarok... amit meg akarok... amit le akarok...

- Szögezni - segített neki Jingle úr.

- Úgy van, szögezni - mondta a kis ember. - Amit le akarok szögezni. Nagyon köszönöm a mi igen tisztelt barátunknak... ha megengedi, hogy így nevezzem - („Éljen, éljen!” - kiáltotta közbe négy hang, az egyik kétségtelenül Jingle úré) - nagyon köszönöm, hogy a segítségemre sietett. Uraim, én delli ember vagyok... Dingley Dell-i - (éljenzés) - nem büszkélkedhetem azzal, hogy Muggleton város lakosai közé számítsam magam... nem, uraim, őszintén be kell vallanom, hogy nem is óhajtok ezzel büszkélkedni... s azt is megmondom, kérem, hogy miért nem. - („Halljuk, halljuk!”) - Készséggel elismerem Muggleton minden érdemét és kiválóságát, amelyekre joggal lehet büszke... s amelyek olyan számosak és olyan közismertek, hogy igazán nem szükséges most itt felsorolnom őket. Azonban ne felejtjük el, uraim, miközben ünnepeljük Muggletont, amely olyan fiaknak adott életet, mint Dumkins és Podder, ne felejtjük el, uraim, hogy Dingley Dell is a világra hozott olyan embereket, mint Luffey és Struggles. - (Zajos tetszés.) - Amivel természetesen nem akarom kisebbiteni az előbb említett urak érdemeit. Irigylem őket azokért a gazdag érzésekért, amelyek a lelküket ebben a pillanatban eltöltik. - (Éljenzés.) - Bizonyára a jelenlevők mindegyike ismeri azt a választ, amit egy... köznapi nyelven szólva... hordóban lakó egyén adott világbíró Nagy Sándornak... „Ha nem volnék Diogenész - mondta az illető -, akkor Nagy Sándor szeretnék lenni.” El tudom képzelni, hogy ezek az urak is azt mondhatnák: „Ha nem volnék Dumkins, Luffey szeretnék lenni”... „Ha nem volnék Podder, Struggles szeretnék lenni.” - (Óriási lelkesedés.) - Hanem, uraim, muggletoni urak, vajon az ön polgártársaik csupán a krikettjátékban tűnnek ki? Vajon nem párosul-e Dumkins neve a férfias határozottsággal? Vajon nem párosul-e Podder neve az előkelőség fogalmával? - (Nagy taps, éljenzés.) - Még sohasem történt meg önökkel, mialatt lankadatlanul küzdöttek a jogaikért, szabadságukért, kiváltságaikért, hogy egy-egy pillanatra elcsüggedtek, elkeseredtek? S az ilyen kétségbeesett pillanataikban vajon nem Dumkins neve öntött-e újult erőt önökbe? Vajon nem ennek a férfiúnak a szava lobbantotta-e lángra ismét az önök lelkében a tüzet, olyan magasra szítva, mintha soha ki sem aludt volna? - (Nagy éljenzés.) - Uraim, arra kérem önöket, hogy vonják be szívből jövő, lelkes éljenzésük glóriájával ezt a két egybefonódott nevet: Dumkins és Podder! Éljen!

A kis ember ezzel befejezte a mondanivalóját, a társaság pedig belekezdett a zajongásba, dobolásba, óriási zenebonába, amely kis megszakításokkal eltartott egészen a mulatság végéig. Újabb felköszöntők hangzottak el. Luffey úr és Struggles úr, Pickwick úr és Jingle úr, mindnyájan sorra kerültek az ünneplésben, a magasztalásban; s illő módon mindnyájan köszönetet is mondtak a megtiszteltetésért.

A legnagyobb lelkesedéssel szenteltük magunkat a Pickwick Klub krónikáirói feladatának, ennek a nemes ügynek, s most kimondhatatlan büszkeség töltene el bennünket és azt éreznénk, hogy ezzel talán kiérdemeltük a halhatatlanságot, ha módunkban lenne ezeknek a nagyszerű pohárköszöntőknek legalább a vázlatos szövegét közölni a tudásszomjtól áthatott olvasóinkkal. De hát sajnos, meg vagyunk fosztva a halhatatlanságtól. Noha Snodgrass úr, mint mindig, ezúttal is számos jegyzetet készített a beszédekről, amely jegyzetek bizonyára rendkívül hasznos és értékes felvilágosításokkal szolgáltak volna nekünk - a lángolóan ékesen szóló szónoklatok avagy a bor lázas és lelkesítő hatása módfelett bizonytalanra tette Snodgrass úr kezét, majdnem olvashatatlanra az írását, és teljesen érthetlenné a stílusát. Hosszú és türelmes kutatómunkával sikerült megfejtenünk néhány betűcsoportot, amelyek halvány hasonlatosságot mutatnak fel a szónokok neveivel; továbbá ráakadtunk egy nótá szövegére is (amelyet állítólag Jingle úr énekelt el), s amelyben sűrűn ismétlődnek a „boroskupa”, „tündöklő”, „gyöngyöző”, „ragyogó” és „fenéig” kifejezések. Az az érzésünk továbbá, hogy a jegyzetek legalján sikerült kibetűznünk néhány bizonytalan célzást a „sült maradékról”; azonkívül előfordul a szövegnek ezen a részén a „hideg” és a „nélkül” szó is: minthogy azonban minden tudományos elmélet, amit ezekre a leletekre alapítanak, szükség-szerűen pusztá feltevés volna csupán, nem óhajtunk további találgatásokba bocsátkozni ilyen kétes értékű adatok nyomán.

Visszatérünk tehát Tupman úrhoz; mindössze annyit teszünk még hozzá, hogy Dingley Dell és Muggleton kiválóságainak ezen az összejövételén éjféltajt kihallatszott az utcára, amint nagy érzéssel és odaadással éneklük a gyönyörű, megindító hazafias dalt, hogy:

*Nem, nem, nem,
Nem, nem, nem,
Nem megyünk mi innen el,
Míg a gazda, házigazda
Furkósbottal ki nem ver.*

NYOLCADIK FEJEZET

*amely azt példázza, hogy az igaz szerelem
nem megy olyan simán, mint a gőzvasút*

Dingley Dell kies nyugalma, a körülötte sürgölődő gyengébb nem, s az a szerető gondoskodás, amivel elárasztották: mindez kedvezően befolyásolta a Tracy Tupman úr lelkében mélyen elültetett gyengéd érzelmek kifejlődését; s ezek az érzelmek most úgy látszik, egyetlen imádott lényre összpontosultak. A kisasszonykák nagyon csinosak voltak, a modoruk megnyerő, a hajlamaik mintaszerűek, viselkedésük feddhetetlen; de a hajadon nagynénjük magatartásában olyan méltóság volt, a szempillantásából olyan előkelőség áradt, a járása olyan „ne merészeljen hozzám érni”-séget fejezett ki, amilyenről a húgai egyelőre még nem is álmodhattak, már csak a fiatal koruknál fogva sem - s ami Rachael kisasszonyt kiemelte az összes többi nő közül, akiket Tupman úr valaha életében is látott. Egy pillanatig sem volt immár vitás, hogy ők ketten rokon lelkek, valami módon egyívású a természetük, van közöttük valamiféle titokzatos megértés, összhang. Amikor Tupman úr sebesülten a fűbe rogyott, az első szó, ami az ajkát elhagyta, Rachael kisasszony neve volt; s az első hang, ami megütötte a fülét, mikor a barátai hazatámogatták, a nagynéni hisztérikus nevetése volt. De vajon Rachael kisasszonynak ez a nagy izgatottsága csupán az érzékeny, gyengéd női lelkéből fakadt-e - vajon akkor sem tudta volna visszafojtani, ha másról lett volna szó -, vagy pedig mélyebb, forróbb, tüzeesebb érzések váltották ki belőle, olyan heves szenvedély, amilyent egyes-egyedül csak ő tudott lánggra lobbantani Rachael kisasszony szívében, a világ minden férfija közül egyedül csak ő, Tracy Tupman? Ezek a kétségek nyugtalanították Tupman urat, ilyen gondolatok forogtak a fejében, mialatt a kereveten hevert - s el is határozta, hogy most rögtön tisztázza ezeket a dolgokat, egyszer és mindenkorra véget vet ennek a bizonytalanságnak.

Esteledett. Isabel és Emily elment sétálni Trundle úrral; az öreg süket néni elaludt a karosszékében; messziről, a konyha felől felhallatszott a hájas fiú mély, egyenletes horkolása; a pirosposzsgás cselédlányok a kiskapuban trécseltek, élvezték a szép, nyugalmas alkonyati órát és a kacérkodás gyönyöreit, elméletileg, amelyet a majorsághoz tartozó sete-suta legényekkel folytattak; a mi érdekes szerelmespárunk pedig ábrándozva üldögélt, ügyet sem vetett rájuk senki, ők sem törődtek senkivel, el voltak foglalva önmagukkal; egyszóval úgy üldögéltek ott, mint egy pár gondosan összehajtogatott szarvasbőr kesztyű - egymásba kulcsolódva.

- Megfeledkeztem a virágaimról - mondta a hajadon nagynéni. - Nem öntöztem meg őket.

- Hát gyerünk, locsoljuk meg most a virágokat - mondta Tupman úr rábeszélő hangon.

- Ó, maga meghűlhet, már hűvös a levegő - tiltakozott gyengéden Rachael kisasszony.

- Dehogy, dehogy - felelte Tupman úr és felállt. - Jót fog tenni nekem. Hadd kísérem el.

Rachael kisasszony előbb még megigazította a kendőt, amivel a fiatalember bal karja fel volt kötve, aztán belekarolt a másik oldalról, és elindult vele kifelé a kertbe.

A kert túlsó végében állt egy lugas, befuttatva lonccal, jázminnal, vadszőlővel - egyike azoknak a barátságos, meghitt kis búvóhelyeknek, amelyeket az emberséges érzésű polgárok építenek a pókók számára.

A hajadon nagynéni felemelt egy locsolókannát a filagória egyik sarkából és indulni akart vele kifelé. Tupman úr azonban megállította; leültette őt maga mellé a lugas lócájára.

- Wardle kisasszony! - fordult feléje.

A hajadon nagynéni remegni kezdett, mint a nyárfalevél - addig-addig, hogy a nagy öntözőkannába véletlenül belekerült kavicsok is zörögni, csörömpölni kezdtek, akárcsak a gyerekek kereplője.

- Wardle kisasszony - mondta Tupman úr -, maga egy földre szállt angyal!

- No de Tupman úr! - kiáltott fel Rachael, úgy elpirulva, hogy vetekedhetett a locsolókanna színével.

- Hiába tiltakozik - mondta az ékesszóló pickwickista -, én aztán igazán tudom, hogy maga milyen angyal.

- A lányok - dünnyögte Rachael tréfálkozva -, a lányok mind angyalok, azt tartják.

- Hát akkor mit mondjak én magáról? - kérdezte Tupman úr. - Akkor mihez hasonlítsam magát, mihez merjem hasonlítani magát? Hát van magának párja a földkerekségen? Hát föllelhetem én még valahol a jóságnak és a szépségnek ezt a ragyogó egyesülését? Hát remélhetem én, hogy... Ó - kiáltott fel Tupman úr, félbeszakítva önmagát, és szorongatni kezdte Rachael kezét, amely a boldog öntözőkanna fülét fogta.

A kisasszony elfordította a fejét.

- Ó, a férfiak olyan csalfák - suttogta lágyan maga elé.

- Az igaz - mondta Tupman úr -, de nem minden férfi ilyen. Van egy, aki sohasem tudna hűtlen lenni... legalább egy ilyen férfi biztosan van... aki szívesen szánná rá az egész életét, hogy magát boldoggá tegye... akinek a maga szemepillantása jelenti a napfényt... akinek a maga mosolygása jelenti a levegőt... aki az élet súlyos terheit csakis a maga kedvéért tudná elviselni.

- Vajon lehet találni ilyen embert? - kérdezte Rachael kisasszony.

- Lehet! - vágott közbe hevesen Tupman úr. - Már meg is találta. Itt áll ön előtt, Wardle kisasszony. - S mielőtt Rachael felfedezhette volna Tupman úr szándékát, a lovag máris letérdelt előtte.

- Keljen fel, Tupman úr - mondta Rachael kisasszony.

- Soha! - felelte vitézül Tracy Tupman. - Ó, Rachael!

Megragadta a nagynéni kezét és az ajkához emelte. A locsolókanna leesett a földre és felborult.

- Ó, Rachael! Mondja, hogy szeret!

- Tupman úr - felelte a hajadon nagynéni, elfordítva a fejét - alig merem kimondani... de hát... de hát... maga nem teljesen közömbös nekem.

Alighogy ez a vallomás elhangzott, Tupman úr máris felugrott és úgy cselekedett, ahogy a szenvedélyesen lángoló szíve súgta neki, s ahogy hasonló körülmények között mindenki cselekedni szokott, feltehetőleg (mert nem sok tapasztalattal rendelkezünk ezen a téren). Felpattant, fél karjával magához ölelte a hajadon nagynénit és számtalan csókot nyomott az ajkára. Rachael némi kis illendő vonakodás és látszólagos ellenkezés után olyan szívesen tűrte Tupman úr csókjait, hogy talán sohasem hagyták volna abba, ha a kisasszony egyszerre csak riadtan fel nem kiált, őszinte ijedtséggel a hangjában:

- Tupman úr! Meglestek bennünket!... Valaki meglátott bennünket!

Tupman úr megfordult és körülnézett. A hájas fiú bámult befelé a filagóriába nagy kerek szemével, meg sem moccan, pufók ábrázatáról azonban a világ leghozzáértőbb fiziognómusa sem tudott volna leolvasni semmi olyan kifejezést, amely megdöbbenésről, kíváncsiságról vagy az emberi lelkeket háborgató más közismert indulatról tanúskodott volna.

Tupman úr rámeredt a kövér fiúra, a kövér fiú rámeredt Tupman úrra; s mennél tovább vizsgálta Tupman úr a hájas fiú teljesen kifejezéstelen ábrázatát, annál jobban meggyőződött róla, hogy a gyerek vagy nem látott semmit, vagy nem értett meg semmit abból, ami a szeme előtt lefolyt. Ebben a hitben aztán rá is szólt a fiúra, nagyon erőlyesen:

- Mit akar itt, barátom?

- A vacsora tálalva van, kérem - felelte rá a gyerek habozás nélkül.

- Most jött, ebben a pillanatban? - kérdezte Tupman úr, átható pillantással nézve farkasszemet a fiúval.

- Most - felelte a hájas fiú.

Tupman úr megint nagyon szigorúan nézett rá; a fiúnak azonban meg sem rezdült a szempillája, meg sem rezdült az arca.

Tupman úr erre karját nyújtotta a hajadon nagynéninek és elindultak a ház felé; a kövér fiú ment a nyomukban.

- Nem vett észre semmit - suttogta Tupman úr Rachaelnek.

- Semmit - mondta a hajadon nagynéni.

A hátuk mögül mintha egy rosszul visszafojtott vihogásféle hallatszott volna. Tupman úr gyorsan hátrafordult. Nem - lehetetlenség -, a hájas fiú nem nevezhetett; nyoma sem látszott az arcán semmi vidámságnak; egyáltalán semmi nem látszott az arcán, csak a falánkság.

- Egészen biztos, hogy mélyen aludt - suttogta Tupman úr.

- Kétségtelenül - felelte a hajadon nagynéni. - Biztos vagyok benne.

Jókedvűen felnevettek mind a ketten.

Holott Tupman úr tévedett. A hájas fiú ezúttal, kivételesen, nem aludt. Ébren volt - teljesen ébren -, és éberén figyelte, ami a filagóriában történt.

A vacsora lezajlott anélkül, hogy bárki is megkísérelte volna a beszélgetést megindítani. A süket néni elment aludni; Isabel Wardle teljesen Trundle úrnak szentelte magát; a vénkisasszony Rachael figyelmét teljesen lekötötte Tupman úr; Emily gondolatai pedig, úgy látszik, messze jártak - talán valahol a távollevő Snodgrass úr körül.

Az óra elütötte a tizenegyet, elütötte az éjfelet, elütötte az egy órát - s a férfiak még mindig nem érkeztek haza. Mindenki meg volt döbbenve. Csak nem támadták meg őket útonállók? Nem kellene vajon szétküldözni embereket lámpásokkal a kutatásukra, minden irányban, amerről esetleg érkezhetnek? Nem kellene vajon... De pszt! Megjöttek! Ugyan miért maradtak ilyen sokáig? És egy idegen is jött velük, egy idegen hang, hát az vajon ki lehet? Mindnyájan kirohantak a konyhába, ahová a korhely társaság betoppant, s elég volt egy pillantást vetni a jövevényekre és máris tisztán látták, hogy áll a helyzet.

Pickwick úr, mindkét kezét zsebre vágva, kalapját félrecsapva egészen a bal fülére, a pohárszéknek támaszkodott és jobbra-balra ingatta a fejét, miközben szakadatlanul mosolygott, a legnagyobb nyájassággal és jóindulattal, de minden látható ok és indok nélkül; az öreg Wardle úr, tulipiros ábrázattal, lelkesen szorongatta egy idegen férfi kezét és motyogva fogadkozott,

hogy örök barátságot esküszik neki; Winkle úr a nagy állóórának dőlve gyenge hangon átkokat mondott a család bármely tagjára, aki azt merésznélne tanácsolni neki, hogy ideje volna lefeküdni; Snodgrass úr pedig hanyatt vetette magát egy székre, s kifejező arcvonásai az emberi értelemmel elképzelhető legreménytelenebb és legfeneketlenebb kétségbeesést tükrözték.

- Csak nincs valami baj? - kérdezte a három kisasszony.

- Nincs semmi baj - felelte Pickwick úr. - Mi... mi... mi... mindnyájan na... na... nagyon jól érezzük magunkat... Ugyebár, Wardle? Mindnyájan nagyon jól érezzük magunkat, igaz-e?

- De még mennyire - felelte a vidám házigazda. - Szívecskéim, bemutatok nektek a barátomat... Jingle urat... Pickwick úr barátja, Jingle... vendégségbe jött hozzánk.

- Csak nincs valami baja Snodgrass úrnak, tessék mondani? - kérdezte Emily rendkívül nyugtalanul.

- Semmi a világon, kisasszonykám - felelte az idegen. - Krikettmérkőzés... megünnepeltük... pompás vacsora... egy kis jó énekszó... oportói... vörösbor... remek... prima borok... kisasszonykám... prima borok.

- Nem a bor tette - dünnyögte maga elé Snodgrass úr megtörten, színtelen hangon. - A lazac.

(Sajátságos módon ilyenkor sohasem a bor teszi, hanem mindig valami más.)

- Nem volna okosabb lefektetni az urakat, kisasszony? - kérdezte Emma. - Az emberek közül ketten felvihetnék őket a szobáikba.

- Én nem fekszem le - mondta Winkle úr erélyesen.

- Élő ember engem nem visz föl - jelentette ki Pickwick úr harsányan; aztán tovább mosolygott nyájasan, ugyanúgy, mint eddig.

- Éljen! - sóhajtott Winkle úr elhaló hangon.

- Éljen! - ismételte Pickwick úr, s azzal lekapta a fejéről a kalapiját és földhöz csapta, majd a pápaszemét is odadobta a konyha közepére, mintha elment volna az esze. Ezen a szellemes ötleten aztán egy nagyot kacagott.

- Hozzanak... még egy... üveggel... - kiáltott fel Winkle úr; mennydörgő hangon kezdte és alig hallhatóan fejezte be. A feje lecsuklott a mellére; maga elé motyogva még közölte azt a sziklaszilárd elhatározását, hogy nem fekszik le, és vérszomjasan sajnálkozott fölötte, hogy „nem tudta ellátni az öreg Tupman baját” ma reggel, aztán mély álomba merült; ebben az állapotában két markos legény szépen felcipelte a szobájába, a hájas Joe személyes felügyelete mellett. Amikor visszatértek, Snodgrass úr is rábízta magát Joe szerető gondjaira, s őt is felvitték a szobájába. Pickwick úr elfogadta Tupman barátja támogató karját és csendesen elvonult, még nyájasabban mosolyogva, mint eddig; Wardle úr pedig olyan meghiúsult búsult el az egész családjától, mint akit egyenesen a vesztőhelyre visznek, aztán Trundle úrra ruházta azt a megtisztelő feladatot, hogy őt felkísérje, s miután tett néhány teljesen hiábavaló kísérletet, hogy tekintélyesen és méltóságteljesen távozzék, ő is elhagyta a konyhát.

- Ó, milyen csúnya jelenet volt! - mondta a hajadon nagynéni.

- Szörnyű! Utálatos! - mondta a két kisasszony is.

- Rémes... rémes! - jelentette ki Jingle úr, nagyon elkomolyodva. Legalább másfél literrel többet ivott, mint a társai. - Iszonyatos... visszataszító jelenet... mondhatom, kérem.

- Milyen kedves ember... - suttogta Rachael kisasszony Tupman úr fülébe.
- Ráadásul jóképű is! - suttogta Emily Wardle.
- De még milyen jóképű - mondta a nagynéni.

Tupman úrnak eszébe jutott a rochesteri özvegyasszony és nyugtalanság fogta el. A félórás társalgás, ami ezután következett, nem volt alkalmas arra, hogy lecsitítsa háborgó kedélyét. Az új vendégnek nagyon jól pergett a nyelve, s az adomázó tehetségét csak a kitűnő modora múlta felül. Tupman úr úgy érezte, hogy minél jobban fokozódik Jingle népszerűsége, ő (Tupman) annál jobban a háttérbe szorul. A nevetése már erőltetettnek hangzott - a jókedve mesterkéltnek; s amikor végül ő is ágyba került és lefektette lüktető halántékát a párnára, kegyetlen gyönyörűséggel gondolt arra, hogy milyen elégtétellel töltené el, ha most Jingle fejét a matraca alá préselhetné és derékaljnak használhatná.

Az elpusztíthatatlan Jingle azonban másnap reggel már korán talpon volt, holott korhely társai kénytelenek voltak ágyban kipiheenni az éjszakai dorbézolást - s a reggelinél sikerült kitűnően elszórakoztatni a hölgyeket. Olyan nagy sikerrel járt az igyekezete, hogy még az öreg süket néni is elmondatta magának egyik-másik pompás tréfáját; a hallócsövét kellett belekiabálnia; s végül még az öreg néni is megjegyezte kegyesen, a hajadon Rachaelhez fordulva, hogy: „Ez aztán - mármint Jingle úr -, ez aztán nagy kópé” - s ezt a nézetét a jelenlevő rokonai egytől egyig teljes mértékben osztották.

Az öreg néninek az volt a szokása, hogy szép nyári reggeleken mindig kísétált abba a lugasba, amelyet Tupman úr révén már ismerünk. Ez a kirándulása a következőképpen folyt le mindig: először is a hájas fiú lekasztott a néni hálószobájának ajtaja mögötti fogasról egy szűk, fekete selyemfőkötőt, egy meleg gyapjúkendőt és egy vastag, nagy kampójú sétatobot; ezután a néni kényelmesen, körülményesen felkötötte a főkötőt, magára vette a kendőt, majd egyik kezével a botra, másikkal a hájas Joe-ra támaszkodva, szép lassan lesétált a filagóriához; a kövér fiú ilyenkor otthagya őt, hogy egy félóraig egyedül élvezhesse a jó levegőt; s a félóra leteltével visszajött érte és visszakísérte a házba.

Az öreg néni kicsinyesen rendszerető asszony volt; s minthogy ez a szertartás már három éve minden nyáron ugyanígy zajlott le, s még sohasem tapasztalta a legcsekélyebb eltérést sem a megszokott műsortól, most - aznap reggel - nagyon meglepődött, amikor azt kellett látnia, hogy a hájas Joe helyett, hogy otthagyná őt egyedül a lugasban, csak egy-két lépésnyire távolodik el, aztán megáll, óvatosan körülnéz, szétnéz minden irányban, majd lábujjhegyen lopakodva, roppant rejtélyes arccal, visszajön hozzá a filagóriába.

Az öreg néni - mint majdnem mindegyik öreg néni - nagyon könnyen megijedt; s most az volt az első gondolata, hogy ez a dagadt kölyök kárt akar tenni benne és el akarja rabolni a nála levő aprópénzt. Szeretett volna segítségért kiáltani, de az öreg kora és a rokkantsága miatt már régen nem volt hozzá ereje, hogy kiabáljon vagy sikoltozzon; így hát csak szörnyű rémülettel figyelte a fiú mozdulatait; s a félelmét igazán nem oszlatta el az a tény, hogy Joe egészen közel lépett hozzá és beleordított a fülébe, izgatott hangon - vagy talán fenyegető hangon:

- Asszonyom!

Véletlenül úgy fordult, hogy Jingle úr éppen arrafelé sétált a kertben. Ő is meghallotta Joe kiáltását és megállt a lugas mögött, hogy hallgatózzon, hátha többet is hall. Háromféle oka is volt erre. Először is ráért és kíváncsi volt a természetére; másodszor, semmi esetre sem voltak lelkiismereti aggályai; harmadszor pedig, a sűrű bokrok, virágok úgy eltakarták, hogy nem vehették őt észre. Ennélfogva ott állt tehát és hallgatózott.

- Asszonyom - ordította a hájas gyerek.

- Nézd csak, Joe - mondta az öreg néni remegő hangon -, én mindig jó voltam hozzád. Világéletedben jól bántunk veled. Jóformán semmi dolgod nem volt soha; és mindig volt mit enned, bőségesen.

Ez az utóbbi megjegyzés Joe-nak az elevenébe talált. Szinte meghatott hangon válaszolt, mélységes meggyőződéssel:

- Volt bizony, az már igaz.

- Hát akkor mit akarsz most tőlem? - kérdezte az öreg néni, kissé nekibátorodva.

- Majd mindjárt megtudja, de tudom, hogy a háta is beleborsózik - felelte a gyerek.

Ez úgy hangzott, mintha Joe valamiféle szörnyű, vérszomjas módon óhajtana leróni a háláját; s minthogy az öreg néni nem értette pontosan, hogy a fiú miféle módszerrel szándékozik elérni ezt a kívánt eredményt, újra nagyon megrémült.

- Mit gondol, asszonyom, mit láttam én itt a lugasban, ezen a szent helyen, tegnap este? - kérdezte Joe.

- Jézusmáriám! Mit? - kérdezte az öreg néni, akit megijesztett a dagadt fiú ünnepélyes hangja.

- Az az idegen úr... akinek fel van kötve a karja... itt ölelgette, csókolgatta...

- Kit, Joe? Remélem, nem valamelyik szolgálólányt?

- Az még csak hagyján lett volna - bömbölte a kövér fiú a néni fülébe.

- Csak talán nem az egyik unokámat?

- Még az is hagyján lett volna.

- Még az is hagyján lett volna, Joe! Hát még ennél is rosszabb, Joe? - kiáltott fel az öreg néni, aki ennél szörnyűbb galádságot már el sem tudott képzelni. - De hát ki volt az, Joe? Tudni akarom, mondd meg azonnal!

A hájas Joe óvatosan körülnézett s miután befejezte a terepszemlét, beleordította az öreg néni fülébe:

- Rachael kisasszony!

- Mi, mi? - kérdezte a néni rikácsoló hangon. - Nem értem, beszélj hangosabban.

- Rachael kisasszony - üvöltötte a kövér fiú.

- A lányom!

A hájas Joe bólogatni kezdett, igenlőleg - amitől kövér pofazacskói finom remegésbe jöttek, mint a francia kocsonya.

- És Rachael hagyta, hogy ölelgessék, csókolgassák! - kiáltott fel az öreg néni felháborodva.

- Nemcsak hogy hagyta - mondta a kövér fiú elvigyorodva -, de láttam én, hogy vissza is adta a csókjait.

Ha Jingle úr a rejtekhelyéről láthatta volna, hogy az öreg néni milyen arcot vágott erre a kijelentésre, hát egészen bizonyos, hogy kitört volna belőle a nevetés és elárulta volna magát, hogy itt hallgatózik, a filagória mögött. Figyelt, fülelt tovább. Haragos, méltatlankodó mondattöredékeket hallott, ilyesfélét:

- Az engedelmem nélkül...

- Az ő korában...

- Ó, én szegény, szerencsétlen vénasszony...

- Legalább várt volna vele, amíg én meghalok...

És így tovább; aztán a hájas Joe csoszogása hallatszott a kavicsos kerti úton, ahogy elvonult és magára hagyta az öreg nénit.

Talán különös játéka a véletlennek, de tény az, hogy Jingle úr már tegnap este, alig öt perccel azután, hogy megérkezett a Manor-tanyára, nyomban elhatározta magában, hogy haladéktalanul hozzáfog a vénkisasszony nagynéni szívének meghódításához. Jó megfigyelőképessége volt és rögtön észrevette, hogy könnyed, fölényes viselkedése tetszik a szíve szép választottjának; azonban erős volt a gyanúja, nagyon erős, hogy Rachael kisasszony egyéb kiválóságai mellett rendelkezik azzal a legvonzóbb tulajdonsággal is, hogy van egy kis önálló vagyona. Jingle úr egy szempillantás alatt átlátta annak a parancsoló szükségességét, hogy valami módon ki kell ütnie vetélytársát a nyeregből, és nyomban el is határozta, hogy halogatás nélkül lépéseket tesz ebben az irányban. Fielding azt mondja, hogy a férfi kovakő, a nő tapló és tüzet a pokol fedelme vet közbük. Jingle úr nagyon jól tudta, hogy a vénkisasszony nagynénik számára a fiatalemberek olyanok, mint a puskapornak az égő kanóc, s elhatározta, hogy sürgősen kipróbálja egy ilyen robbanás hatását.

Ezen a nagyszabású tervén tépelődve, előjött rejtkehelyéről és a már előbb említett bokrok, cserjék sűrű lombjai közt visszasettenkedett a házhoz.

Úgy látszik, a szerencse is a segítségére akart lenni. Tupman úr a többiekkel együtt éppen akkor hagyta el a kertet, még látta őket kifelé menni a hátsó kapun át; a két kisasszony viszont rögtön a reggeli után elment sétálni, ezt is tudta - szóval szabad volt a pálya.

A kis ebédlő ajtaja félig nyitva állt. Jingle úr bekukucskált a szobába. Rachael kisasszony egyedül kézímunkázgatott odabent. Jingle úr megköszörülte a torkát; a nagynéni felnézett és elmosolyodott. A tétovázás nem tartozott Alfred Jingle jellemvonásai közé. Titokzatos arccal szája elé emelte a mutatóujját, belépett a szobába és becsukta maga mögött az ajtót.

- Wardle kisasszony - mondta Jingle úr, komoly képet vágva. - Bocsásson meg a tolakodásomért... Ilyen rövid ismeretség után... De nincs időnk teketóriázni... Minden kiderült.

- No de uram! - mondta a hajadon nagynéni, kissé meghökkenve ettől a váratlan lerohanástól. Még az a gyanú is felmerült benne, hogy Jingle úrnak hirtelen elment az esze.

- Pszt! - mondta Jingle úr, színpadias suttogással. - A kövér gyerek... az a gombócképű... gombszemű... az egy gazember! - Sokatmondóan csóváltatni kezdte a fejét, a hajadon Rachael kisasszonyt pedig remegés fogta el izgalmában.

- Josephről beszél, uram, ha jól értem, ugyebár? - kérdezte Rachael, összeszedve magát. Igyekezett nyugodtnak látszani.

- Úgy van, asszonyom, Josephről... hogy az ördög vinné el ezt a Joe-t!... Áruló bitang ez a Joe... elmondott mindent az öreg hölgynek... az öreg hölgy nagyon dühbe jött... magánkívül volt felháborodásában... filagória... Tupman... ölelkezés, csókolózás... s ehhez hasonlók... mi?... igaz-e, asszonyom?... Igaz-e?

- Jingle úr - mondta a hajadon nagynéni -, ha maga azért jött csak ide, hogy engem sértegessen...

- Dehogy, kérem... dehogy... Isten ments - felelte Jingle úr a legnagyobb lelki nyugalommal. - Véletlenül meghallottam a beszélgetést... s azért jöttem, hogy figyelmeztessenem a veszélyre... hogy felajánljam szolgálataimat... megelőzni a bajt, zűrzavart... De hát mindegy... ha maga

sértésnek veszi... máris távozom - azzal sarkon fordult, mintha csakugyan valóra akarná váltani ezt a fenyegetést.

- Ó, hát mit tegyek! - kiáltott fel szegény Rachael, és sírva fakadt. - A bátyám nagyon megharagszik majd.

- Hát persze hogy megharagszik - mondta Jingle úr, egy kis hallgatás után. - Fel lesz háborodva.

- Ó, Jingle úr, hát mit mondjak neki! - kiáltott fel a hajadon nagynéni, s újabb kétségbeesés vett rajta erőt.

- Mondja azt, hogy Joe csak álmodta az egészet - felelte Jingle úr, higgadt hangon.

Egy reménysugár csillant meg a hajadon Rachael előtt, ennek az ötletnek a hallatára. Jingle úr észrevette szavainak a hatását és tovább ütötte a vasat.

- Eh, mit... semmi az egész... könnyűszerrel meg lehet oldani... a fiú zsarolni akart... a hölgy bájos... kövér Joe-nak kiporolják a nadrágját... a szép hölgy szavának hitelt adnak... s ezzel vége is az ügynek... mindenki jól járt.

Nem lehet pontosan tudni, hogy a szép hajadon annak a reményétől vidult-e fel, hogy megmenekülhet a rosszkor jött leleplezés kellemetlen következményeitől, vagy az a körülmény enyhítette-e mély bánatát, hogy bájos hölgynek nevezték. Mindenesetre elpirult, és egy hálás pillantást küldött Jingle úr felé.

A kellemes Jingle úr egy nagyot sóhajtott, néhány percig rámeredt a hajadon nagynénire, aztán színpadiasan megrázkódott és elfordította a fejét.

- Szomorúnak látszik, Jingle úr - mondta Rachael panaszos hangon. - Nem mondaná meg, hogy mi az oka? Hátha segíthetek rajta. Szeretném valahogyan kifejezni a hálámat, amiért olyan kedves volt hozzám és segítségemre jött.

- Ó! - kiáltott fel Jingle úr, és újra megrázkódott. - Ó! Hó! Segíteni rajtam! Az én boldogtalanságomon!... Amikor maga olyan férfira pazarolja a szerelmét, aki meg sem tudja ezt becsülni eléggé... aki méltatlan rá... aki most éppen abban sántikál, hogy az egyik unokahúga kegyeire pályázzon... aki vígan csapja a szelet... de nem! Egy szót sem szólok... hiszen a barátom... nem akarom leleplezni a vétkeit... Wardle kisasszony... Isten önnel!

Miután befejezte ezt a szónoklatát, amely egyébként élete eddigi legösszefüggőbb beszéde volt, Jingle úr a szeméhez nyomkodta az egy ízben már említett zsebkendő foszlányát, és megindult az ajtó felé.

- Ne menjen el, Jingle úr! - szólt utána a hajadon nagynéni határozott hangon. - Mondott valamit Tupman úrról, célzott itt valamire... hát most magyarázza meg, kérem.

- Soha! - kiáltotta Jingle, egy meggyőződéses színészi taglejtéssel. - Soha, soha!

Azzal egy széket húzott oda magának és leült a hajadon nagynéni mellé, hogy ezzel is jelezze, nem akarja, hogy tovább faggassák.

- Jingle úr - mondta Rachael kisasszony -, kérem, könyörgök, mondja meg nekem, ha csakugyan tud valamiféle szörnyű titokról Tupman úrral kapcsolatban. Esedezem, árulja el nekem.

- Hát nézhetem én ezt? - mondta Jingle úr, Rachael kisasszonyra meredve. - Hát szabad ezt eltűrnöm?... Bájos teremtés... akit feláldoznak... a gonosz kapzsiság oltárán!

Látszott rajta, hogy néhány percig küzd az ellentmondó érzéseivel, ellentétes kötelességeivel, aztán lassú, mély hangon újra megszólalt:

- Tupmannek csak a maga pénze kell.
- Ó, a nyomorult! - kiáltott fel az aggszűz, erélyes felháborodással a hangjában.
- (Jingle úr kétségei eloszlottak. Rachaelnek tehát van pénze.)
- Sőt, mi több - tette hozzá Jingle. - Mást szeret.
- Mást! - mondta a hajadon nagynéni. - Ki az a más?
- Alacsony lány... fekete szempár... unokahúga... Emily.

Egy kis szünet támadt.

A helyzet úgy állt, hogyha volt a világon olyan nőszemély, aki iránt a nagynéni mélységes és halálos féltékenységet érzett, hát akkor ez éppen az említett Emily húga volt. Rachael kisasszony úgy elpirult, hogy még a nyaka is belevörösödött és kimondhatatlan megvetéssel vetette fel a fejét. Harapdálni kezdte vékony szája szélét és végre megszólalt.

- Lehetetlenség. El sem tudom hinni.
- Hát csak figyelje meg őket - mondta Jingle.
- Majd megfigyelem - mondta a nagynéni.
- Figyelje, hogy milyen pillantásokat vetnek egymásra - mondta Jingle.
- Majd figyelem.
- Hogy miként pusmognak egymással.
- Majd figyelem.
- Tupman a lány mellé ül majd a vacsoránál.
- Hadd üljön.
- Teszi majd neki a szépet.
- Csak hadd tegye.
- Csapja majd neki a szelet.
- Hát csapja.
- Magának pedig fittyet hány majd.
- Fittyet hány! Nekem! - kiáltott fel a vénkisasszony. - Még hogy ő!... Fittyet hány... nekem! - s haragjában és elkeseredésében szinte remegett.
- Ez meggyőzi majd? - kérdezte Jingle.
- Meg.
- És a sarkára áll majd?
- Sarkamra állok.
- Kiadja az útját?
- Kiadom... végérvényesen.
- És hajlandó lesz meghallgatni valaki mást?
- Hajlandó leszek.
- Hát így is lesz.

Jingle úr letérdelt eléje és öt percig így is maradt, térden állva; amikor felkelt, már mint Rachael kisasszony elfogadott udvarlója kelt fel - azzal a feltétellel persze, hogy bebizonyosodik Tupman úr árulása.

A bizonyítás feladata Alfred Jingle úr vállaira nehezült; de még aznap este, vacsorakor, szállította a bizonyítékokat. A vénkisasszony Rachael néni hinni sem akart a szemének. Tracy Tupman úr ott ült Emily mellett és egész este szerelmesen kacsingatott rá, pusmogott vele és mosolygott feléje, Snodgrass úrral vetélkedve. A tegnap esti szíve választottjához egy árva szót sem szólt, egy pillantást sem vetett rá.

- Fene essen ebbe a kölyökbe! - gondolta magában Wardle úr. Az édesanyja elmondta neki, hogy mit hallott Joe-tól. - Fene abba a hájas fejébe! Biztosan aludt akkor is. Csak álmodta az egészet.

- Hitszegő, áruló - gondolta magában a vénkisasszony nagynéni. - Igazat beszélt az a kedves Jingle úr. Ó! Hogy gyűlölöm ezt a hitszegő nyomorultat!

Az alább következő párbeszéd némi felvilágosítással szolgál majd az olvasónak, aki nyilván nem érti Tracy Tupman úr megmagyarázhatatlan viselkedését.

Színhely a kert; az idő: este, vacsora után. Két alak sétál a bokrok közt, a kis ösvényen; az egyik elég alacsony és testes, a másik elég magas és karcsú. Az egyik Tupman úr, a másik Jingle úr. A pocakos kezdi meg a párbeszédet:

- No, jól csináltam? - kérdi.

- Remekül... pompásan... magam sem tudtam volna jobban alakítani a szerepet... de holnap újra el kell játszania... ezentúl minden este... a további utasításig.

- Ez Rachael kívánsága?

- Persze... természetesen nem örül neki... de meg kell tenni... csak így lehet elhárítani a gyanút... fél a bátyjától... azt mondja, nincs mit tenni... hiába... de már csak egy-két napról van szó... amíg elaltatják az öreg gyanúját... aztán maguké a boldogság.

- Mást nem üzent?

- Csókoltatja... öleli sokszor... változatlan érzelmekkel... számtalanszor üdvözli... Lehetek valamilyen a szolgálatára, adjam át neki az üzenetét?

- Édes jó barátom - felelte a mit sem sejtő Tupman úr, melegen megszorongatva jó barátja kezét. - Mondja meg neki, hogy szeretettel ölelem... mondja meg neki, hogy nagyon nehezemre esik ez a színészkedés... mondjon neki minden szépet és jót... de tegye hozzá, hogy én is tökéletesen tisztában vagyok vele, mennyire helyénvaló volt az ő utasítása, amit ma délelőtt magával megüzent nekem. Mondja meg neki, hogy bámulom az okosságát és nagyra becsülöm az óvatosságát.

- Megmondom. Mást semmit?

- Mást semmit. Csak annyit mondjon még, hogy epedve várom azt a napot, amikor végre az enyémmé nevezhetem majd, és nem lesz többé szükség semmiféle színészkedésre.

- Megmondom, megmondom. Persze. Egyebet nem üzen?

- Ó, édes jó barátom! - mondta a derék Tupman úr, újra megragadva Jingle kezét. - Fogadja a leghálásabb köszönetemet önzetlen jóságáért; és bocsássa meg nekem, hogy még csak gondolatban, egy pillanatra is, igazságtalanul megbántottam, amikor azt feltételeztem magáról, hogy ki akar ütni a nyeregből. Édes jó barátom, hogyan tudom én ezt meghálálni magának?

- Szót sem érdemel - felelte Jingle úr. Hirtelen elhallgatott, mintha valami az eszébe ötlött volna, aztán így folytatta: - Apropos... mellesleg mondván... nem tudna kölcsönözni tíz fontot véletlenül?... Fontos dologra kellene... három nap múlva megadom.

- De még mennyire, hogy tudok - felelte Tupman úr, túlradó lelkesedéssel. - Három nap múlva, azt mondja?

- Csak három napra kell... Addigra mindent elintézek... Véget érnek a nehézségeim.

Tupman úr leszámolta a pénzt barátja tenyerébe, Jingle úr pedig egyenként zsebre vágta az aranyakat, ahogy sétáltak visszafelé a házba.

- De nagyon óvatos legyen - mondta Jingle úr. - Még egy pillantást se vessen rá.

- Egy félpillantást sem - mondta Tupman úr.

- Egy szót se szóljon hozzá.

- Egy árva hangot se.

- Csak a kislánnyal foglalkozzon... a nagynénjéhez lehetőleg minél gorombább legyen... ez az egyetlen módja félrevezetni az öregeket.

- Vigyázni fogok - mondta Tupman úr fennhangon. - Gondom lesz rá.

„És nekem is gondom lesz rá” - gondolta magában Jingle úr; s azzal beléptek a házba.

Az aznap esti vacsorajelenetet másnap is megismételte Tupman úr, sőt még három további este és délután is. A negyedik napon a házigazdájuk nagyon jó hangulatban volt, mert már teljesen megnyugodott, hogy alaptalan volt a kövér Joe vádja Tupman úr ellen. Ugyancsak jókedvű volt Tupman úr is, mert Jingle barátja közölte vele, hogy hamarosan dűlőre jut az ügy. Ugyancsak jókedvű volt Pickwick úr is, mert ő mindig jókedvű volt. Snodgrass úrról viszont nem mondhatjuk el ezt, mert ő egyre féltékenyebb lett Tupman úrra. Az öreg néni azonban szintén vidám hangulatban volt, mert nyert a whisten. Jókedvű volt továbbá Jingle úr és Wardle kisasszony is - mármint a szép Rachael -, még hozzá olyan okoknál fogva, amelyek megérdemlik, hogy ennek az eseménydús történetnek egy újabb fejezetében számoljunk be róluk.

KILENCEDIK FEJEZET

Felfedezik a szökést, és üldözni kezdik a szökevényeket

Feltálalták a vacsorát, odahúzták a székeket az asztal köré, a tálalóasztalra kirakták a korsókat, palackokat, poharakat - egyszóval minden jel arra vallott, hogy ennek a mai napnak a legvidámabb pillanatai közelegnek.

- Hová lett Rachael? - kérdezte Wardle úr.

- Az ám, és Jingle? - tette hozzá Pickwick úr.

- Csakugyan - mondta a házigazda -, Jingle úr nincs itt; nem is értem, hogy eddig nem vettem észre a hiányát. Pedig már van vagy két órája, hogy utoljára hallottam a hangját. Emily, szívecském, rázd meg a csengőt.

Emily megrázta a csengőt és a hájas Joe megjelent.

- Hol van Rachael kisasszony? - kérdezték tőle, de nem tudta megmondani.

- No és hol van Jingle úr? - Joe ezt sem tudta.

Mindenki nagyon csodálkozott. Már későre járt - tizenegy óra is elmúlt. Tupman úr nevetett a markába. Biztosan elcsatangoltak valamerre és róla beszélgetnek. Hahaha! Mulatságos erre gondolni - igazán mulatságos.

- No hát, annyi baj legyen - jelentette ki Wardle úr egy kis szünet után. - Majd megjönnek hamarosan, biztos vagyok benne. Sohasem szoktam várni senkire sem a vacsorával.

- Kitűnő elv - mondta Pickwick úr. - Nagyon bölcs szokás.

- Foglaljanak helyet, kérem - mondta a házigazda.

- Köszönjük - mondta Pickwick úr; s azzal mindnyájan leültek az asztalhoz.

Egy hatalmas tál hideg marhasült állt az asztalon és Pickwick úr tányérjára kiraktak belőle egy jókora adagot. A tudós férfiú éppen a szájához emelte a villáját s már azon volt, hogy bekapja a felszúrt marhaszeletet, amikor a konyha felől hirtelen nagy zaj, hangzavar támadt. Pickwick úr letette a villát és felnézett. Wardle úr is felnézett s önkéntelenül elengedte a szeletelő kést, amely megállt a marhasültben. Ránézett Pickwick úrra. Pickwick úr ránézett a házigazdára.

Nehéz léptek dobogása közeledett a folyosó felől; az ebédlő ajtaja hirtelen kivágódott; s a legény, aki az érkezésük napján kitisztította Pickwick úr cipőjét, berontott a szobába, nyomában a hájas Joe-val meg az egész cselédséggel.

- Mi az ördög ütött belétek? - kiáltott fel a házigazda.

- Kigyulladt a konyhakémény, Emma? Tűz ütött ki, ugye? - kérdezte az öreg néni.

- Jaj, dehogy, nagymama! - kiáltotta mind a két kisasszony. - Dehogya!

- Mi történt? - kérdezte harsány hangon a ház ura.

A legény lihegve, gyöngye hangon felelte:

- Elmentek, uram... kereket oldottak, kérem alássan!

(Ebben a válságos pillanatban Tupman úr hirtelen letette a kést és a villát s fehér lett, mint a fal.)

- Kik mentek el? - kérdezte Wardle úr éles hangon.

- Jingle uraság és Rachael kisasszony; egy csészát fogadtak a muggletoni Kék Oroszlánban és azon mentek el. Ott voltam; de nem tudtam feltartóztatni őket; úgyhogy hazarohantam elmondani.

- És még én adtam rá pénzt neki! - kiáltott fel Tupman úr magánkívül, felugorva a helyéről. - Tíz fontot adtam a gazembernek!... Fogják meg!... Becsapott!... Ezt nem hagyom annyiban... Tegyenek igazságot, Pickwick, követelem!... Nem tűröm, majd adok én neki! - s különféle, hasonló értelmű, meglehetősen összefüggéstelen dolgokat kiáltozva, a szerencsétlen ember őrjöngve futkosott körbe-körbe a szobában.

- Irgalmas Isten! - kiáltott fel Pickwick úr, s rémülten megdöbbenve nézte barátjának különös mozdulatait. - Tupman megőrült! Azt sem tudom, mitévők legyünk!

- Mitévők legyünk? - mondta az öreg pocakos házigazda, aki csak a mondat végére figyelt. - Fogjanak be a kétkerekűbe! Majd a Kék Oroszlánnál fogadok én is egy csészát és azonnal utánuk indulok. Hol az a csirkefogó? - kiáltotta, amikor a legény kiszaladt, hogy teljesítse a gazdája parancsát. - Hol az a csirkefogó Joe?

- Itt vagyok kérem, de nem vagyok én csirkefogó - hallatszott valahonnét a hájas fiú hangja.

- Eresszen, Pickwick, hadd csapom agyon - kiáltotta Wardle úr, és neki akart menni a boldogtalan ifjoncnak. - Megvesztegette őt az a gazember Jingle, hogy hamis nyomra tereljen azzal a zagyva mesével, amit a húgomról és a maga Tupman barátjáról kifundált! - Tupman hirtelen leült a mögötte álló székre. - Hadd csapom agyon!

- Tartsák vissza! - sikoltották a nők valamennyien. A rémült hangzavarból tisztán kihallatszott a hájas Joe jajveszékelése.

- Eresszenek! - mondta az öreg Wardle. - Winkle úr, ne fogjon le! Pickwick úr, engedjen el!

Az általános zűrzavar és fejetlenség közepette nagyszerű látvány volt Pickwick úr higgadt, filozófushoz méltó arckifejezése - ámbár egy kicsit kivörösödött az erőlködésbe -, amint két karjával erélyesen átkarolta kövér házigazdájuk vastag derekát, hogy ilyen módon fékezze meg az öregúr szörnyű indulatát, miközben a jelenlevő fehérség kirángatta, kivonszolta, kituszkolta a szobából a hájas fiút. Alighogy Pickwick úr elengedte a házigazdáját, máris megjelent a legény és jelentette, hogy befogtak a kétkerekűbe.

- Ne hagyják, hogy egyedül menjen! - siránkoztak a nők. - Még megöl valakit!

- Én majd elkísérem - mondta Pickwick úr.

- Derék dolog magától, Pickwick, köszönöm - mondta Wardle úr, és megszorította az elnök kezét. - Emma, adj egy kendőt Pickwick úrnak, amit a nyakába csavarhat... de gyorsan. Viseljétek gondját a nagyanyátoknak, lányok... úgy látom, elájult. No hát, indulhatunk?

Pickwick urat sietősen bebugyolálták egy nagy sálkendőbe, hogy még az álla meg a szája sem látszott ki belőle; fejébe nyomták a kalapját, ráadták a nagykabátját; úgyhogy most már igennel válaszolhatott Wardle úr kérdésére.

Felültek a kétkerekűre.

- Ereszd ki jól a gyeplőt, Tom - mondta a házigazda; s azzal megindultak, vágattak végig a szűk dűlőutakon; kizökkentek a keréknyomokból, neki-nekicsapódtak a sövénykerítésnek jobbról is, balról is, mintha pozdorjává akarnák törni magukat, mindenáron.

- Milyen régen indultak el? - kiáltott le a kocsiról Wardle úr, ahogy a Kék Oroszlán kapuja elé értek; egész kis csődület gyűlt össze a fogadó előtt, pedig már későre járt az idő.

- Majdnem háromnegyed órája már - felelték mindnyájan.

- Fogjanak be nekem egy négylovas kocsit! De szaporán! Ezt a kétkerekűt majd később is kifoghatják.

- No, gyerünk, emberek - kiáltotta a fogadós. - Elő a csézát és négy lovat... igyekezzetek... szaporán, szaporán!

Máris rohantak a lovászok, istállófiúk. Ide-oda mozogtak a sötétben a lámpások, ahogy futkostak velük fel-alá az emberek; csattogtak a lovak patái az udvar göröngyös kövezetén; zörgött a cséza négy kereke, ahogy kigurították a kocsiszínből; nagy, zajos jövés-menés folyt.

- Mi lesz már? Hát befogják végre azt a kocsit, még ma éjjel? - kérdezte Wardle úr.

- Már itt is áll az udvaron, kérem alássan - felelte a lovasz. Kitolták a csézát - befogták a lovakat - felpattantak rájuk a lovászok - az utasok pedig beültek a kocsiba.

- Úgy igyekezzünk, hogy ezt a hét mérföldet, a legközelebbi postakocsi-állomásig, egy félórával rövidebb idő alatt kell megtennünk - mondta Wardle úr.

- Indulás!

A lovászok megpattintották az ostorukat, megsarkantyúzták a lovukat, a pincérek kiabáltak, az istállófiúk lelkesedtek, s azzal a kocsi vad iramban nekivágott az útnak.

- Kellemes állapotok - gondolta magában Pickwick úr, amikor egy pillanatra ráért eltűnődni a helyzetén. - Kellemes állapotok, mondhatom, a Pickwick Klub díszelnöke számára. Nedves, nyirkos a cséza... a lovak nem ismerik az utat... óránként tizenöt mérföldet akarunk megtenni... s ráadásul éjjelre jár!

Az első három-négy mérföld alatt egyikük sem szólt egy árva szót sem, mind a ketten túlságosan el voltak merülve saját gondolataikba, szinte el is feledkeztek egymásról. Mire azonban maguk mögött hagyták az útnak ezt az első szakaszát, a lovak úgy belemelegedtek, s olyan nagyszerű iramban röpítették a kocsit, hogy Pickwick urat egészen fellelkesítette a remek száguldás és most már nem állta tovább szó nélkül.

- Utolérjük őket, biztos vagyok benne - mondta.

- Remélem én is - felelte az útitársa.

- Szép éjszakánk van - jegyezte meg Pickwick úr, és felnézett a tündöklően világító holdra.

- Elég baj - felelte Wardle úr -, mert ők holdvilágban indulhattak, kihasználhatták ezt az előnyt, mi meg hamarosan lemondhatunk róla. Egy óra múlva lemegy a hold.

- Nem lesz nagyon kellemes, gondolom, ha a sötétségben is ilyen iramban akarunk vágatni, ugye? - fordult Pickwick úr útitársa felé.

- Nem lesz nagyon kellemes - felelte a barátja közönyös hangon.

Pickwick úr hirtelen lelkesedése kezdett kissé alábbhagyni, ahogy eltűnődött a kirándulás veszélyein és kényelmetlenségein, amiknek ilyen meggondolatlanul kitette magát. Arra rezzent fel, hogy az ostorhegyes lovon ülő lovasz zajos hahózásba kezd.

- Hó... hahó... hahó... hahó! - kiabálta az első lovászfíú.

- Hó... hahó... hahó... hahó! - kiabálta a második.

- Hó... hahó... hahó... hahó! - gyújtott rá az öreg Wardle is, tele torokból, fél testével kihajolva a kocsi ablakán.

- Hó... hahó... hahó... hahó! - vette át a szót Pickwick úr is, noha halvány fogalma sem volt, hogy mi célból, mi végből kell ordítózniuk. Miközben így hahóztak mind a négyen, a kocsi egyszerre csak megállt.

- Mi baj van? - kérdezte Pickwick úr.

- Sorompóhoz értünk - felelte az öreg Wardle -, itt talán megtudunk valamit a szökevényekről.

Miután öt percig egyfolytában zörögtek és kiabáltak az örnek, végre előbújt az őrházból ingben, nadrágban egy öreg és kinyitotta nekik a sorompót.

- Mennyi ideje lehet, hogy átment itt egy ilyen utazócséza? - kérdezte Wardle úr.

- Hogy mennyi ideje?

- Igen, azt kérdem.

- Hát... nem tudnám pontosan megmondani. Nem lehet sok ideje, de nem is éppen az imént volt... úgy körülbelül a kettő között, talán.

- Ment itt át egyáltalán cséza?

- Hogyne, ment, ment.

- De mennyi ideje, barátom? - szólt közbe Pickwick úr. - Egy órája?

- Úgy körülbelül, megvan annyi - felelte az öreg.

- Vagy talán már két órája? - kérdezte a nyergesen ülő lovász.

- Hát bizony az is meglehet, könnyen meglehet - felelte az öreg bizonytalan hangon.

- Gyerünk, hajtsatok tovább! - kiáltotta haragosan az öreg Wardle. - Ne lopjuk itt tovább az időt ezzel a vén hülyével!

- Vén hülyével! - dünnyögte az öreg vigyorogva, ahogy megállt az út közepén, a félig becsukott sorompónál és nézett a gyorsan távolodó és a távolsággal együtt zsugorodó kocsi után.

- Azt már nem mondanám! Nem tudom, melyikünk az; elpocsékolatok itt tíz percet, és semmivel sem lettetek okosabbak. Ha a többiek is csak így szolgálják meg azt a guineát, amit kapnak tőletek, akkor karácsony előtt nemigen éritek utol azt a másik csézát, öreg potrohos! - S azzal még egyszer elvigyorodott, becsukta a sorompókapu másik felét is, visszaballagott a házikójába és bereteszte maga mögött az ajtót.

A cséza közben változatlan iramban robogott tovább a postakocsi-állomás felé. A hold, ahogyan Wardle úr előre megmondta, kezdett eltűnni; már jó ideje, hogy sűrű, fekete felhőpászták gyülekeztek az égen, s lassan-lassan összefonódtak a fejük felett egyetlen sötét gomolyaggá; kövér, nagy esőcseppek verődtek minduntalan a kocsi ablakához, figyelmeztetve az utasokat a sebesen közeledő éjszakai viharra. A szél is teljesen szembefordult velük, szilajon, neki-nekidühödve söpörte végig a keskeny országot, és bánatosan üvöltözött az út menti fák közt. Pickwick úr összébb húzta magán a kabátját, befészkelte magát jól az ülés sarkába és jóízűen elaludt. Csak arra ébredt fel, hogy a kocsi megállt velük, a lovász rázza a csöngőjét és valaki harsány hangon azt kiáltja:

- Lovakat váltani, gyorsan!

Azonban itt is támadt egy kis késedelmük. Az istállófiúk olyan rejtélyesen és olyan mélyen aludtak, hogy fejenként öt percre telt, amíg fel tudták őket rázni. A lovasz pedig úgy elrakta az istállókulcsot, hogy alig bírták megtalálni, s amikor végre megtalálták, akkor meg a két álmos legénye eltévesztette a lovakat, lószerszámokat, úgyhogy újra kellett kezdeni az egész nyergelést, befogást, mindent. Ha Pickwick úr egyedül indult volna útnak, akkor ez a rengeteg nehézség és akadály máris véget vetett volna az egész üldözésnek, az öreg Wardle urat azonban nem lehetett ilyen könnyen eltántorítani céljától. Sőt, annyi szíves jóakarattal lökdöste, buzdította az embereket - hol lekent egy pofont az egyiknek, hol odább taszította a másikat, hol meghúzott egy szíjat emitt, hol összekapcsolt egy istrángot amott -, hogy az új lovakat végül sokkal hamarabb befogták, mint ahogyan józan ésszel számítani lehetett volna ennyi sok nehézség között.

Folytatták hát az útjukat; de persze nem sok reménnyel kecsegtette őket ez az üldözés. A következő postaállomás tizenöt mérföldnyire esett, az éjszaka koromsötét volt, a szél dühöngött, az eső patakokban ömlött. Minden összefogott ellenük, képtelenség volt ennyi akadályt legyőzni: máris éjfél után egy órára járt az idő; s kevés híján két órába telt, amíg megtették az utat a következő állomásig. De ahogy megérkeztek, itt váratlanul olyasmit pillantottak meg, amitől újra feltámadt a reményük, s ami újra lelket öntött beléjük.

- Mikor érkezett ide ez a kocsi? - kérdezte az öreg Wardle úr, ahogy leugrott a saját csészájukból és rámutatott egy másikra, amely sárosan, ázottan ott állt az udvaron, kifogva.

- Még egy negyedórája sincs, kérem - felelte a lovasz, akihez a kérdést intézték.

- Egy hölgy és egy úr ült benne? - kérdezte Wardle úr, szinte visszafojtva a lélegzetét türelmetlenségében.

- Igenis, kérem.

- Egy magas úr... fecskefarkú kabátban... egy sovány, hosszú lábú úriember?

- Igenis, kérem.

- Meg egy idősebb hölgy... elég sovány... csontos arcú... mi?

- Úgy van, uram.

- A rézangyalát neki, Pickwick, ezek ők voltak! - kiáltott fel az öreg Wardle.

- Hamarabb is ideértek volna, kérem - tette hozzá a lovasz -, csak elszakadt az egyik istrángjuk útközben.

- A füzfánfüttyülő rézangyalát neki! - mondta Wardle úr. - Kocsit, lovat, hamar! Négy friss lovat! Utolérjük őket, még mielőtt elérnék a következő postaállomást. Egy guineát kaptok fejenként, fiúk... csak siessetek, siessetek... szaporán... iparkodjatok, ha mondom.

S azzal az öregúr fel-alá kezdett futkosni az udvaron, sürgött-forgott, nógatott, noszogatott mindenkit, olyan feldúltan, hogy még Pickwick úrra is átragadt az izgatottsága; s a kiváló férfiú lelkesedésében teljesen belegabalyodott az istrángokba, lovakba, kocsikerekbe, lószerszámba, abban a szent meggyőződésben, hogy lényegesen hamarabb folytathatják majd az útjukat, ha ilyen módon ő is segít nekik.

- Szálljon fel... szálljon fel! - kiáltotta az öreg Wardle, s azzal felkapaszkodott a csészába, felhúzta a felhágót és becsapta maga mögött a kocsi ajtaját. - Jöjjön már! Gyorsan, gyorsan!

Pickwick úr jóformán azt sem tudta, hogy fiú-e vagy lány, csak annyit érzett, hogy betuszkolják a másik ajtón, az öregúr húzza, a lovasz tolja; aztán robogott velük a kocsi tovább.

- Ejha! Most jól megyünk - mondta az öreg Wardle lelkesen.

Csakugyan jól mentek, s ezt Pickwick úr is tapasztalhatta, mert hol a kocsi kemény falának ütődött neki, hol pedig az útitársának.

- Hó! Hó! - mondta a potrohos öregúr, amikor Pickwick barátja fejével előre nekizuhant hatalmas méretű hasának.

- Ez még a lelket is kirázza az emberből - mondta Pickwick úr.

- Annyi baj legyen - felelte útitársa. - Már nem tart soká. Bátorság, bátorság.

Pickwick úr visszaült a helyére és igyekezett megkapaszkodni, amennyire lehet; a kocsi pedig robogott tovább, még sebesebben, mint eddig.

Így vágattak vagy három mérföldön át, amikor Wardle úr, aki már két-három perce kinézett az ablakon, hirtelen visszahúzta a fejét - az arca telefröcskölődött sárral -, s rettentő izgatottan így kiáltott fel:

- Itt vannak!

Pickwick úr kidugta a fejét az ablakon. Igen, egy négylovas postakocsi vágatott előttük, nem messzire tőlük, teljes iramban.

- Gyerünk, gyerünk! - rikoltotta az öregúr. - Két guineát kaptok fejenként, fiúk... ne maradjunk le a nyomukból... utánuk... utánuk!

Az első kocsi lovai teljes erejükből nekiiramodtak, Wardle úr lovai pedig vadul vágattak utánuk.

- Látom a fejét - kiáltotta a dühös öregúr. - Akármilyen legyek, ha nem látom a fejét.

- Én is látom - mondta Pickwick úr. - Ő az.

Pickwick úr nem tévedett. Jingle úr arcát, mely tele volt fröcskölve sárral, világosan fel lehetett ismerni a kocsi ablakában; hadonászó karja pedig, ahogy hevesen kaszált a postáslegények felé, arról tanúskodott, hogy még nagyobb sietségre nógatja őket.

A hajsza óriási volt. Mezők, fák, sövények, mintha csak a forgószél sebességével száguldottak volna el mellettük, olyan gyors galoppban vágattak. Kocsijuk már szorosan a másik mögé ért. A kerekek zörgésén keresztül is jól lehetett hallani Jingle úr hangját, amint a postáslegényeket sürgette. Wardle úr tájékozott a dühtől és a haragtól. Csak úgy dőlt belőle a sok „gazember” meg „zsivány”, a kezét ökölbe szorította és sokatmondóan rázogatta Jingle úr felé; Jingle úr azonban csak megvető mosollyal felelt erre, és diadalkiáltással viszonzta a fenyegetéseket, amikor az ostor és a sarkantyúk hathatósabb működése folytán az ő lovai még sebesebben kezdtek vágatni, s maguk mögött hagyták az üldözőket.

Pickwick úr éppen visszahúzta a fejét, s Wardle úr a sok kiabálástól kimerülve hasonlóképpen cselekedett, amikor hirtelen egy iszonyatos lökés előredobta őket a kocsiban. Nagy reccezés... hangos csattanás hallatszott... az egyik kerék elgurult és a cséza felborult.

Rövid, pillanatnyi riadtság és zavarodottság után, miközben a lovak kapálásánál és az üvegcsörömpölésnél egyéb nem volt hallható, Pickwick úr érezte, hogy valaki erélyesen húzni kezdi kifelé a kocsi romjai alól; s mihelyst megint talpra állt és kiszabadította a fejét nagykabátjának bő lebernyegéből, amely szerfölött gátolta szemüvegének használatában, szeme elé tárult a helyzet a maga teljes vigasztalanságában.

Mellette állt az öreg Wardle úr, kalap nélkül, több helyen is elszakadt ruhában, a kocsi maradványai pedig darabokra törve heverték előttük. A lovászok, akiknek közben sikerült elvagdogni a há mistrángot, ott álltak a lovaiknál, sárosan, piszkosan, rendetlenül a nagy nyargalástól. Körülbelül száz méternyire előttük ott állt a másik kocsi - mert a felfordulásuk zajára megálltak ők is. A postáslegények visszafordultak a nyeregben, széles vigyorgásra húzódott a képük, ahogy nézték az ellenséget, s a kocsi ablakából Jingle úr is nyilvánvaló elégedettséggel szemlélte a pusztulást. Éppen hajnalodott, és a derengő reggeli világításban tisztán látható volt az egész jelenet.

- Halló! - kiáltotta a szemérmetlen Jingle. - Nem sérült meg senki?... Idősebb urak, persze... nem csekély súly a kocsinak... veszedelmes vállalkozás... annyit mondhatok...

- Gazember! - ordította Wardle úr.

- Hahaha! - felelte Jingle, aztán egy ravasz szemhunyorítással és hüvelykujjával a kocsi belseje felé bökve hozzátette: - Egyébként a kisasszony nagyon jól érzi magát... üdvözlét küldi... arra kéri az urakat, hogy sose fáradjanak miatta... tisztelteti Tuppyt... nem akarnak felkapaszkodni a saroglyánkra?... Gyerünk, hajtsatok, fiúk!

A legények megint visszafordultak a nyeregben, a kocsi elrobogott és Jingle úr csúfolódásból egy fehér zsebkendővel integetett vissza a kocsi ablakából.

Eddigél semmi nem tudta felkavarni Pickwick úr nagy lelki nyugalmát és higgadt természetét, sem a kalandos utazás, sem a felborulásuk. De az az alávalóság, hogy valaki képes volt előbb pénzt kölcsönkérni az ő hűséges barátjától, aztán pedig egyszerűen „Tuppy”-ra kurtítani a nevét, ez már több a soknál, ezt már nem tudta békétűrően elviselni ő sem. Nagyot lélegzett, elvörösödött egészen a szemüvegje száráig és lassan, nyomatékosan így szólt:

- Ha valaha életemben még egyszer találkozom ezzel az emberrel, hát én...

- Persze, persze - vágott közbe Wardle úr -, helyes, nagyon helyes: de amíg mi itt elbeszélgetjük az időt, ők megszerzik Londonban a házassági engedélyt és megesküsznek.

Pickwick úr elhallgatott, lenyelte a mérget, bedugaszolta a felháborodását.

- Mennyire van ide a következő állomás? - kérdezte Wardle úr az egyik lovásztól.

- Van vagy hat mérföldnyire, igaz-e, Tom?

- Még több is.

- Még több is, mint hat mérföld, kérem.

- Hiába, nincs mit tennünk - mondta Wardle úr -, gyalog kell elkutyagolnunk odáig, Pickwick.

- Nincs mit tennünk - felelte a rendkívüli férfiú.

Miután az egyik postáslegényt lóháton előreküldték, hogy gondoskodják új kocsiról és friss lovakról, az összetört csézárt pedig rábízták a másokra, Pickwick úr és Wardle úr férfiasan nekivágtak a gyaloglásnak, de előbb jól körülcavargatták sálkendőjükkel a nyakukat és a fülükre húzták a kalapjukat, hogy amennyire csak lehet, megvédjék magukat a záporosó ellen, mely rövid szünetelés után most újra szakadni kezdett.

TIZEDIK FEJEZET

*mely eloszlat minden kétséget (ha ugyan fennforgott ilyen kétség)
Jingle úr jellemének önzetlenségét illetően*

Van Londonban néhány régi vendégfogadó, melyek hajdan híres postakocsi-állomások, afféle főhadiszállások voltak, amikor a postakocsik még sokkal komolyabban és ünnepélyesebben járták az útjukat, mint manapság; de ma már odáig süllyedtek ezek a fogadók, hogy alig egyebek vidéki szekerek vesztegelő helyeinél. Az olvasó ugyan hiába keresné ezeket a hajdani szállodákat a sok Arany Kereszt, Arany Bika és Arany Száj között, amelyek büszke homlokzatukkal London megszépült utcáin ütötték fel fejüket. Ha fogalmat akar szerezni magának ezekről az ódon házakról, induljon egyenest a város sötétebb negyedei felé; és itt egy-egy félreeső zugban rábukkanhat majd néhányra közülük, melyek még bizonyos komor és dacos csökönyösséggel ott állnak, körülvéve az újszerű építményekkel.

Elsősorban a Borough-ban maradt még fenn egy sor ilyen régi fogadó, melyek változatlanul megőrizték eredeti külsejüket, s amelyek megmenekedtek mind a hivatalos városszabályozási dühtől, mind pedig a magánnyerészkedés túlkapásaitól. Nagy, ormótlan, fura, ódon alkotmányok, nyitott és zárt folyosókkal és lépcsőházakkal, elég tágasak és elég avatagok ahhoz, hogy bő anyagot szolgáltatassanak száz meg száz kísértettörténethez, feltéve, hogy valaha is olyan siralmas helyzetbe kerülnének, hogy ki kelljen találni efféléket, vagy ha a világ olyan sokáig állana fenn, hogy kimerítené azt a tömérdek sok való igaz legendát, amely a régi londoni hídhoz és a Surrey-oldalon fekvő környékéhez fűződik.

Egy ilyen öreg vendégfogadó udvarán történt - mégpedig éppen a híres-nevezetes Fehér Szarvas udvarán -, hogy az előbbi fejezetben elmondott események utáni reggelen egy ember nagy serényen keféltette a sarat egy pár csizmáról. Széles csíkos mellényt viselt, fekete kalikó ujjakkal és kék üveggombokkal, drapp térdnadrágot és lábszárvédőt. Nyaka körül egy lazán és mesterkéletlenül megkötött tulipiros kendő volt, ócska fehér kalapját pedig hanyagul félrecsapta a fején. Két sor csizma állt előtte, az egyik már kitisztítva, a másik még azon szennyesen, s valahányszor a fényes csizmák eggyel szaporodtak, abbahagyta a munkát, és szemmel látható meglepéssel gyönyörködött bennük.

Az udvaron híre-hamva sem volt annak az élénk sürgés-forgásnak, amely rendszerint jellemzi a postakocsikra berendezett nagy fogadókat. Három vagy négy nagy tetejű társzekér állt az óriási fészkerben, mely elnyúlt az udvar egyik végéig, mindegyik meg volt rakva olyan magasan, hogy egy közönséges ház második emeletéig értek volna; egy másik szekeret pedig, mely valószínűleg még ma reggel útjára indul majd, már kihúztak az udvar közepére. A tágas udvar két oldalán két sor nyitott folyosó húzódott. Az esetlen fakorlátos folyosókról nyíltak a vendégszobák - s ugyancsak két sor csengettyű - melyeket egy kis rézsútos tető védett az eső ellen - lógott az ajtó fölött, mely az ivóba és az étterembe nyílt. A különböző fészerek és kocsiszínek alá két-három cséza és kétkerekű kocsi volt betolva; egy-egy igásló nehéz dobogása vagy egy lánc csörrenése az udvar távolabbi részében, időnként jelezte annak, akit a dolog érdekelt, hogy az istálló merrefelé van. Ha még hozzátesszük, hogy a szalmazsúpok között szétszórt nehéz málhákon, gyapjúbálákon és egyéb holmin néhány zubbonyos legény aludt, akkor le is írtunk mindent, ami megadja a Fehér Szarvas fogadó udvarának általános képét a High Streeten, ahogyan a szóban forgó nap reggelén éppen festett.

Egy hangos csengettyűszóra takaros szobalány jelent meg a felső vendégszobák folyosóján, s miután bekopogott az egyik ajtón és odabentről valami utasítást kapott, kihajolt a korlát fölött és lekiáltott:

- Sam!

- Mi kéne? - felelte a fehér kalapos ember.

- A huszonkettes a csizmáját kéri.

- Kérdezd meg a huszonkettest, hogy most mindjárt kell-e neki, vagy megvárja, amíg megkapja - mondta a legény.

- Ugyan ne bolondozz már, Sam - mondta a lány hízelkedő hangon. - Most rögtön kell a csizma annak az úrnak.

- Ej, szép kis fehércseléd vagy, eszem a zúzát - mondta a csizmatisztító - el is vinnék szívesen a bálba. De nézd csak ezeket a csizmákat itt... tizenegy pár csizma... meg egy fél pár cipő, a hatos számé, akinek falába van. A tizenegy pár csizmát fél kilencre kérték, a cipőt meg kilencre. Ki az a huszonkettes, hogy meg akarja előzni a többieket mind? Nem, nem; mindenki várjon a sorára, ahogy Ketch Jakab, a hóhér szokta mondani, mikor egymás után bitóra húzza az embereket. Sajnálom, hogy meg kell várakoztatnom, uram, de mindjárt sorra kerül, kérem alássan.

S azzal a fehér kalapos ember fokozott serénységgel látott hozzá egy magas szárú cipő kifényesítéséhez.

Újabb harsány csengettyűszó; és a Fehér Szarvas sürgő forgó öreg fogadósneje megjelent a szemközt levő folyosón.

- Sam - kiáltotta a fogadósne - hol az az álomszuszék... hol az a lusta... ó, Sam... hát itt vagy? Miért nem felelsz az embernek?

- Nem illik közbeszólni, amíg az asszonyság ki nem beszélte magát - felelte Sam mogorván.

- Nesze, tisztítsd meg rögtön ezt a pár cipőt a tizenhetesnek, aztán hozd fel a különszobába, ötös szám, első emelet.

A fogadósne lehajított egy pár női cipőt az udvarra és elcsörtetett.

- Ötös szám - mondta Sam, amikor felvette a cipőket, s egy darab krétát kotorván elő a zsebéből, feljegyezte a talpukra rendeltetési helyüket. - Női cipők és különszoba! Fogadom, hogy ez a hölgy sem jött társzekéren.

- Csak ma jött, kora reggel - kiáltotta a lány, aki még mindig a folyosó korlátján könyökölt -, egy úrral együtt érkezett bérelt kocsin, azzal az úrral, aki éppen az előbb kérte a csizmáját, úgyhogy jobb is volna, ha nekilátnál... ha akarod tudni.

- Hát miért nem mondtad mindjárt? - felelte Sam méltatlankodva és kikereste a kérdéses csizmát a sorból. - Azt hittem, hogy ez is csak afféle hárompennys vendég. Különszoba! Meg egy hölgy is ráadásul! Hacsak egy szikrát is úriember, ez naponta legalább egy shillinget jelent, a küldözgetéseket nem is számítva.

Ettől a lelkesítő gondolattól nekibuzdulva, Samuel úr olyan őszinte jóakarattal feküdt neki a kefélsnek, hogy pár perc múlva már az ötös számú különszoba ajtaja előtt állt a csizmával és a cipővel, melyeknek ragyogásától a szeretetre méltó Warren úr lelkét elfogta volna az irigység (a Fehér Szarvasnál ugyanis nem Warren-féle, hanem Day- és Martin-féle fénymázat használtak).

- Szabad - szólt egy férfihang, feleletül Sam kopogtatására.

Sam belépett a szobába, szépen meghajolt és szembe találta magát egy úrral és egy hölggyel, akik reggeliztek. Miután szolgálatkészen lerakta az úr csizmáját jobbra és balra a lába elé, a hölgy cipőjét pedig a hölgy lábához, hátrálni kezdett kifelé a szobából.

- Házi szolgál! - szólt utána az úr.

- Tessék parancsolni - mondta Sam, s betette az ajtót, fél kezével a kilincs gombját fogva.

- Ismeri a... hogy is hívják... Doctors' Commonst?⁵

- Igenis, kérem.

- Merre van az?

- A Pál-templom mellett, uram; alacsony kapuboltozata van, az egyik sarkán könyvesbolt, a másik sarkán vendéglő, a közepén pedig két ipse áll, két felhajtó és engedélyeket igyekszik rásózni az emberekre.

- Engedélyeket! - ismételte a férfi.

- Engedélyeket - felelte Sam. - Két fehérkötényes fickó... megemelik a kalapjukat, ha arra megy az ember... „Engedély tetszik? Engedély?” ...Fura népség kérem, s a gazdáik sem különbek ...az Old Bailey ügyvédjei ...annyit mondhatok, uram.

- Miért? Mit csinálnak? - kérdezte az úr.

- Hogy mit csinálnak? Elintézik a dolgát, uram, ne féljen! És ez még nem is a legrosszabb. De rávesznek öregurakat is olyasmire, amire álmukban sem gondoltak. Az apám kocsis volt, kérem. Özvegyember volt... mindamellett elég kövér... szó, ami szó, ugyancsak kövér volt. A felesége meghalt és rátestált négyszáz fontot. Elmegy hát a Commonsba, hogy beszéljen az ügyvéddel és fölvegye a pénzt... kicsípte magát... magas szárú csizmát húzott... virágot a gomblyukába... nagy karimájú kalap... zöld sálkendő... szóval úgy festett, mint egy igazi gavallér. Keresztülmegy az oszlopos tornácon, s éppen azon tanakodik magában, hogy mibe fektesse a pénzét, amikor elébe áll a felhajtó, megbillenti a kalapját... „Engedély tetszik, uram, engedély?” - „Mit akar?” - kérdi az apám. - „Engedély tetszik, uram?” - „Miféle engedély?” - kérdi az apám. - „Házassági engedély” - feleli a felhajtó. - „Kutya meg a mája - feleli az apám -, erre még nem is gondoltam.” - „Pedig kellene önnek, uram” - mondja a felhajtó. Az apám megáll, gondolkozóba esik. - „Nem, nem - feleli -, öreg vagyok én már ahhoz, meg túl kövér is.” - „Szó sincs róla” - mondja a felhajtó. - „Azt hiszi?” - kérdi az apám. - „Bizonyos vagyok benne - mondja a másik -, éppen a múlt hétfőn házasítottunk meg egy úriembert, aki kétszer olyan kövér volt, mint ön.” - „Igazán?” - kérdi az apám. - „Igazán, uram, szavamra - feleli a felhajtó -, uraságod valóságos csecsemő ahhoz képest... tessék befáradni, kérem, erre tessék, csak erre!” ...s az apám csakugyan ballagni kezd utána, mint a szelídített majom a kintorna után, be egy kis udvari irodába, ahol pléhdobozok és maszatos irományok között ott ült egy ipse és úgy tett, mintha dolgoznék... - „Foglaljon helyet, uram, amíg elkészítem a tanúsítványt” - mondja az ügyvéd. - „Köszönöm szépen” - mondja az apám erre, leül és tátott szájjal kezdi bámulni a neveket a pléhdobozokon. - „Mi a neve, uram?” - kérdi az ügyvéd. - „Tony Weller” - feleli rá az apám. - „Hol lakik, melyik egyházközségben?” - kérdi az ügyvéd. - „Belle Savage” - mondja az apám, mert fuvarozáskor mindig ebben a fogadóban szállt meg; egyházközséghez nem értett, biz ő nem... - „És mi a hölgy neve?” - kérdi az ügyvéd... Az apám úgy megdermedt, mintha beléje ütött volna az istennyila... „Kutya legyen, ha tudom” -

⁵ Itt intézték Londonban a házassági és válási ügyeket.

feleli... - „Nem tudja!” - csodálkozik az ügyvéd... - „Csak úgy tudom, mint az úr - feleli az apám -, tessék mondani, nem írhatnám bele azután?”... - „Nem, az lehetetlen” - mondja az ügyvéd... - „Hát jól van - mondja az apám, miután gondolkozott egy kicsit -, írja bele, hogy Mrs. Clarke.” - „Clarke micsoda?” - kérdi az ügyvéd és belemártja a tollat a tintába. - „Clarke Zsuzsánna, Marquis of Granby fogadó, Dorking - mondja az apám. - Hozzám jön, ha megkérem, ámbátor szólni még nem szóltam neki, de hozzám jön, bizonyos vagyok benne”... A házassági engedélyt kitöltötték, az asszony hozzá is ment, sőt mi több, ott is maradt nála mindmostanáig, és én a négyszáz fontból, fájdalom, soha egyet sem kaptam... Bocsánat, uram - mondta Sam, ahogy befejezte a történetet -, engedelmet kérek, de valahányszor eszembe jut ez a sérelem, úgy megered a nyelvem, mint az új taliga, amelynek most kenték meg a kerekét.

Elhallgatott és várt még egy pillanatig, hogy nem parancsolnak-e valamit, csak aztán hagyta el a szobát.

- Fél tíz... itt az ideje... induljunk - mondta az úriember, akiben aligha kell bemutatnunk Jingle urat.

- Itt az ideje? Minek? - kérdezte a hajadon nagynéni kacéran.

- Az engedély... drága angyal... bejelentés a lelkésznél... holnap enyémnek mondhatom - szólt Jingle úr és megszorította a hajadon nagynéni kezét.

- A reverzális - mondta Rachael pirulva.

- A reverzális! - ismételte Jingle úr.

*Hamar, hamar, hozom a reverzálíst;
Tripp, trapp, ügetek vissza máris.*

- Hogy siet maga! - mondta Rachael.

- Sietek... hát még az órák, napok, hetek, hónapok, esztendőök hogy sietnek majd... ha egyik leszünk... röpködnek majd... mennykő... villám... gőzhajó... ezer lóerő... semmi ahhoz képest.

- Nem... nem kelhetnénk össze előbb, mint holnap reggel? - kérdezte Rachael.

- Lehetetlen... képtelenség... a lelkésznél be kell jelenteni... engedélyt megszerezni ma... szertartás holnapra marad.

- Úgy rettegek, hogy a bátyám ránk talál! - mondta Rachael.

- Ránk talál?... Képtelenség... nagyon összerázta az a kis felfordulás... meg aztán... rendkívül óvatos voltam... leszálltunk a postakocsiról... gyalog tovább, bérkocsira ültünk... Borough-ban kiszálltunk... mindenütt kereshetnek, csak itt nem... hahaha! remek ötlet... mondhatom.

- Ne maradjon el soká - mondta a hajadon nagynéni gyengéden, mikor Jingle úr föltette a kalapját.

- Sokáig elmaradni öntől?... Kegyetlen tündér - mondta Jingle úr, és játékosan odaszökdelt a hajadon nagynénihez, szűzi csókot nyomott ajkára, majd kitáncolt a szobából.

- Édes egy ember! - mondta a hajadon nagynéni, amikor Jingle mögött bezáródott az ajtó.

- Bolondos, vén szatyor - mondta Jingle úr, ahogy végigment a folyosón.

Szomorú dolog a férfinem csalfaságáról elmélkedni, úgyhogy nem is szőjük tovább Jingle úr gondolatainak fonalát, midőn befordult a Doctors' Commons felé. Számunkra elegendő annyit elmondani, hogy ép bőrrel megmenekülve a fehér kötényes sárkányok hálójából, akik a

tündérország kapuját őrzik, szerencsésen eljutott az érseki helynök hivatalába, s miután megszerezte a fölöttébb hízelgő szavú okiratot Canterbury érsekétől: „Alfred Jingle és Rachael Wardle kedvelt híveinknek üdvözlét” - a titokzatos okmányt gondosan a zsebébe rejtette és diadalmas léptekkel indult vissza a fogadóba.

Jingle még úton volt a Fehér Szarvas felé, amikor két testes és egy cingár úriember tért be a fogadó udvarába s nagyon nézegettek körül, keresve valami illetékes személyt, akihez néhány kérdést intézhetnének. Samuel Weller úr történetesen éppen abban a pillanatban fogott hozzá egy pár bekent csizmaszár kifényesítéséhez, mely egy gazdaember magántulajdona volt, ki a borough-i vásár fáradalmai után egy kis villásreggeliben keresett felfrissülést, bekebelezvén két-három font hideg marhasültet és egy-két kanna sört; a cingár úriember egyenesen a csizmatisztító felé tartott.

- Kedves barátom - szólt a sovány úr.

„Ez is ingyen szolgálatot kíván - gondolta magában Sam -, mert különben nem lennék rögtön a kedves barátja.” - De csak annyit mondott: - Tessék parancsolni?

- Kedves barátom - mondta a sovány úr, egy nyájas hümmögéssel -, sok szállóvendég van itt most a fogadóban, ugye? Sok a dolga, mi?

Sam lopva a kérdezősködőre nézett. Összeaszott, barna képű, lapított arcú kis emberke volt, apró, nyugtalan fekete szemekkel, amelyek vizsla orrának két oldalán egyre ide-oda jártak, mintha örökösen bújócskát játszottak volna ábrázatának e kiszögellő része körül. Talpig feketében volt, a csizmája úgy fénylett, mint a szeme, fehér nyakkendőt viselt és tiszta, fodros inget. Mellényzsebéből arany óralánc csüngött, rajta pecsétnyomó, fekete kecskebőr kesztyűit a kezében hordta és nem a kezén, s mialatt beszélt, két kezét kabátja szárnya alá dugta, mint az olyan ember, akinek alapos gyakorlata van a szakszerű kihallgatásban.

- Sok a dolga, mi? - mondta a kis ember.

- Ó, megjárja, uram - felelte Sam -, se tönkre nem megyünk, se meg nem gazdagszunk rajta. Megesszük az ürühúst mártás nélkül is, és jó nekünk a marhapecsenye, ha nincs is hozzá reszelt torma.

- Ó - mondta a kis ember -, maga tréfás ember, úgy látom.

- A bátyámnak is ez volt a baja - felelte Sam -, lehet, hogy megkaptam tőle... egy szobában szoktunk hálni.

- Furcsa vén épület ez a maguk fogadója - mondta a kis ember, körülnézve.

- Ha megüzente volna uraságod, hogy jön, hát kireparáltattuk volna - felelte Sam, akit nem lehetett kihozni a sodrából.

A kis embert, úgy látszik, némiképp meghökkentette, hogy így többször is lefőzték és rövid tanácskozást kezdett a két kövér úrral. A tanácskozás végeztével a kis ember egy csipet burnót vett ki téglalap alakú ezüst szelencéjéből és nyilván újra meg akarta indítani a tárgyalást, amikor az egyik kövér úr, akit jóságos arcán kívül a pápaszeme és fekete lábszárvédője jellemzett, belevágott a szavába.

- Úgy áll a helyzet - mondta a jóakarátú úriember -, hogy ez a barátom itt - a másik kövér úrra mutatott - adna magának egy fél guineát, ha felelne neki egy-két kérdésére...

- Ej, édes uram, édes uram - mondta a kis ember -, engedje meg kérem, édes uram, ilyen esetben az első és fő szabály, amelyet követni kell, a következő: mihelyst egy ügyet szakértő jogász kezére bízott, a dolog menetébe semmiképpen sem szabad beavatkozni; hanem bízzék

meg benne föltétlenül. Valóban... - a másik kövér úrhoz fordult és így szólt - elfelejtettem a barátja nevét...

- Pickwick - mondta Wardle úr, mert persze ő volt az.

- Á... Pickwick... igen, Pickwick úr, édes uram, bocsásson meg... boldog leszek, ha meghallgathatom az ön saját külön javaslatait, mint *amicus curiae*-t,⁶ de be kell látnia, hogy ebben az esetben az ön eljárásommal mennyire nem fér össze az ön beavatkozása, egy *ad captandum argumentum*⁷ alakjában, amilyen a fél guinea felajánlása. Úgy bizony, édes uram, úgy bizony - és a kis ember a nagyobb nyomaték kedvéért felszippantott egy kis csipet burnótot, s rendkívül bölcs képet vágott.

- Csak az volt az egyedüli óhajításom, uram - mondta Pickwick úr -, hogy ezt az áldatlan ügyet mennél hamarább dűlőre vigyem.

- Helyes... nagyon helyes - mondta a kis ember.

- És erre való tekintettel használtam azt az argumentumot, amelyre vonatkozólag az emberekkel való érintkezés arra tanított, hogy minden esetben legjobban biztosítja a sikert - folytatta Pickwick úr.

- No igen, no igen - felelte a kis ember -, helyes, nagyon helyes, igazán nagyon helyes; de miért nem fordult hozzám? Édes uram, bizonyos vagyok benne, ön is tisztában van azzal, hogy milyen nagy bizalommal kell lennünk a hivatásos jogászok iránt. És ha szabad erre nézve tekintélyre hivatkoznom, engedje meg édes uram, hogy utaljak a közismert Barnwell-ügyre és...

- Üsse kő George Barnwellt - vágott közbe Sam, aki csodálkozva hallgatta végig ezt a rövid párbeszédet -, mindenki tudja, miféle ügy volt az, ámbár nekem kezdettől fogva az volt a véleményem, hogy a fiatal asszony százszor jobban rászorgált a kötélre, mint az ember. No de hát ez nem tartozik ide... az urak egy fél guineát kínáltak nekem. Helyes, rajtam ne múljk: már világosabban nem is beszélhetek, igaz-e, kérem? - Pickwick úr elmosolyodott. - Most már csak az a kérdés, hogy mi az ördögöt kívánnak tőlem, ahogy az egyszeri ember mondta, mikor meglátta a kísértetet.

- Azt szeretnénk tudni - kezdte Wardle úr.

- Ej, édes uram, édes uram - vágott közbe a nyughatatlan kis ember.

Wardle úr vállat vont és elhallgatott.

- Azt szeretnénk tudni - mondta a kis ember ünnepélyesen -, és azért fordulunk magához ezzel a kérdéssel, mert a házban nem akarunk gyanút kelteni... azt szeretnénk tudni, hogy pillanatnyilag kik laknak a fogadóban?

- Hogy kik laknak a fogadóban - mondta Sam, aki előtt a vendégeket mindig ruházatuknak az a része képviselte, mely az ő közvetlen hatáskörébe tartozott. - A hatos számban lakik egy faláb; a tizenháromban egy pár lovaglőcsizma; két pár fél csizma a kereskedelmi utazók szobájában; itt vannak azután ezek a bekent csizmák a söntés mögötti szobából, aztán még öt pár az étteremből.

- Több nincs? - kérdezte a kis ember.

⁶ A törvényszék barátja.

⁷ Az érvek alátámasztására.

- Várjunk csak egy kicsit - mondta Sam, akinek hirtelen eszébe jutott még valami. - Hát persze; van itt még egy pár elég kopott Wellington-csizma és egy pár női cipő, az ötösből.

- Miféle cipő? - kérdezte hirtelen Wardle úr, aki Pickwick úrral együtt egészen belekábult ebbe a sajátos vendéglajstromba.

- Vidéki munka - felelte Sam.

- Rajta van a mester neve?

- Brown.

- Honnan való?

- Muggletonból.

- Ők azok - kiáltott fel Wardle úr. - Lelkemre mondom, megtaláltuk őket.

- Pszt! - mondta Sam. - A Wellington-csizma elment a Doctors' Commonsba.

- Csak nem? - mondta a kis ember.

- De igen, engedélyért.

- Éppen jókor jöttünk - kiáltotta Wardle úr. - Vezessen fel a szobájukba, egy pillanatot sem veszíthetünk.

- Kérem, édes uram, kérem - mondta a kis ember -, csak óvatosan, óvatosan. - Zsebéből kihúzott egy vörös selyem erszényt, szigorúan ránézett Samre, s kivett belőle egy aranyat.

Sam jelentősen elvigyorodott.

- Vezessen bennünket rögtön a szobába, bejelentés nélkül - mondta a kis ember -, és akkor ez a magáé.

Sam a bekent csizmát félrelökte, előre ment egy sötét folyosón és fel a tágas lépcsőházba. A másik folyosó végében megállt és kinyújtotta a kezét.

- Itt van - súgta az ügyvéd, s a vezetőjük markába nyomta a pénzdarabot.

Sam még néhány lépést tett előre, a két barát és jogtanácsosuk követte. Megállt egy ajtó előtt.

- Ez az a szoba? - suttogta a kis ember.

Sam helybenhagyólag bólintott.

Az öreg Wardle benyitott és mind a hárman abban a pillanatban léptek be a szobába, mikor Jingle úr, aki éppen az imént jött vissza, felmutatta a hajadon nagynéninek az engedélyt.

A hajadon nagynéni nagyot sikoltott, levetette magát egy székbe, s a kezébe temette az arcát. Jingle úr felkapta az engedélyt és kabátja zsebébe gyűrte. A hívatlan vendégek beljebb kerültek, a szoba közepéig.

- Gazember... maga csirkefogó... gazember! - kiáltotta Wardle úr, akinek haragjában még a lélegzete is elakadt.

- Édes uram, édes uram - mondta a kis ember, miközben kalapját lerakta az asztalra. - Kérem, kérem, gondolja meg. Rágalmazás és becsületsértés: kártérítési per. Kérem, édes uram, csillapodjék.

- Hogy merte megszöktetni házamból a nővéremet? - mondta az öreg Wardle.

- Így... így... nagyon helyes - mondta a kis ember. - Ezt már szabad kérdezni. Hát, hogy merte, uram? Nos, uram?

- Hát maga ki az Isten csodája? - kérdezte Jingle úr, olyan dühösen, hogy a kis ügyvéd önkéntelenül hátrált egy-két lépést.

- Hogy ő kicsoda, maga csirkefogó? - vágott közbe Wardle úr. - Ő az én ügyvédem, Perker úr, Gray's Innből. Perker, tegyen panaszt ez ellen az ember ellen, helyeztesse vád alá... azt akarom... igenis... tönkre akarom tenni. És te! - folytatta Wardle úr, hirtelen a nővéréhez fordulva. - Te, Rachael, mi ütött beléd, mondd csak, hogy olyan korban, amikor már benőhetett volna a fejed lágya, kereket oldasz egy csavargóval, szégyent hozol a családra és szerencsétlenné teszed magadat? Tedd föl a kalapodat és gyere haza. Hozzon rögtön egy bérkocsit és kérem a hölgy számláját... érti?

- Értem, uram - felelte Sam, aki Wardle úr heves csengettyűrázására benyitott a szobába, olyan gyorsasággal, melyet csodának tekintett volna mindenki, aki nem tudja, hogy a szeme az egész jelenet alatt a kulcslyukra volt tapasztva odakint.

- Tedd föl a kalapodat - ismételte Wardle úr.

- Ne fogadjon szót neki - mondta Jingle. - Hagyja el a szobát, uram... itt semmi keresnivalója... a kisasszonynak szabadságában áll... azt teszi, ami neki tetszik... elmúlt már huszonegy éves.

- Elmúlt már huszonegy éves - szaladt ki Wardle úr száján, megvető hangon. - Elmúlt már negyvenegy is.

- Nem vagyok annyi - felelte a hajadon nagynéni, aki el akart ugyan ájulni, de a felháborodása fölébe kerekedett a gyöngeségének.

- Dehogynem - felelte Wardle úr. - Úgy megvagy ötvenéves, mint egynapos.

Itt a hajadon nagynéni egy nagyot sikoltott és elájult.

- Egy pohár vizet - mondta az emberséges Pickwick úr, beszélítván a fogadósét.

- Egy pohár vizet! - kiáltotta az indulatos Wardle úr. - Hozzatok egy dézsával, és öntsétek rá mind; jót tesz majd neki és bőségesen rá is szolgált.

- Fúj, milyen embertelenség! - kiáltotta a jószívű fogadósé. - Szegény lelkem!

S azzal a fogadósé „No, no jöjjön, drágám... igyék egy cseppet ebből... jót tesz majd... ne hagyja úgy el magát... édes szívecském” - és több efféle biztató szó kíséretében, egy szobalány segítségével ecettel kezdte dörzsölni a hajadon nagynéni homlokát, paskolgatta a kezét, csiklandozta az orrát, kioldozta a fűzőjét s igénybe vette mindazokat az élesztési módokat, melyeket részvevő asszonyok rendszeren alkalmazni szoktak olyan hölgyeknél, akik igyekeznek mindenáron hisztérikus önkívületbe esni.

- A kocsi előállt, uram - mondta Sam, aki megjelent az ajtóban.

- Gyerünk, gyerünk! - kiáltotta Wardle úr. - Majd leviszem őt a lépcsőn.

Erre az ajánlatra a hisztérikus roham kettőzött erővel tört ki Rachael kisasszonyon.

A fogadósé már azon a ponton volt, hogy erélyesen tiltakozzék ez ellen az eljárás ellen, s felháborodásában már meg is kockáztatta a kérdést, hogy Wardle úr vajon a teremtés urának tartja-e magát, amikor Jingle úr közbevágtott:

- Háziszolga - mondta -, hozzon rendőrt.

- Várjon, várjon! - mondta a kis Perker úr. - Gondolja meg, uram, gondolja meg.

- Nem gondolok én meg semmit - felelte Jingle. - Rachael kisasszony a maga ura... szeretném látni, ki meri innen elvinni... hacsak jószántából nem megy.

- Én nem akarok elmenni - suttogta a néni. - Nem megyek a magam jószántából. - Aztán visszaesett megint szörnyű rohamába.

- Édes jó uram - mondta a kis ügyvéd halkán, miután félrevonta Pickwick urat és Wardle urat.

- Édes jó uram, mi itt nagyon fonák helyzetbe kerültünk. Az ügy igazán kínos... soha nem jártam el ennél kínosabb dologban... de igazán, édes uram, de igazán nem áll hatalmunkban ezt a hölgyet cselekvési szabadságában meggátolni. Édes uram, mielőtt idejöttünk, figyelmeztettem, hogy itt nincs más megoldás, mint kiegyezni.

Rövid szünet támadt.

- És miféle kiegyezést ajánlana ön? - kérdezte Pickwick úr.

- Hát bizony, édes uram, a mi barátunk kellemetlen helyzetben van... roppant kellemetlen helyzetben. Bele kell nyugodnia, hogy egy kis pénzbeli áldozatába kerül.

- Mindenbe inkább, semhogy elviseljem ezt a gyalázatot és elnézzem, hogy bolond fővel örök életére szerencsétlenné tegye magát.

- Én azt hiszem, hogy nyélbe üthetjük a dolgot - mondta a buzgó kis ember. - Jingle úr, nem jönne át velünk egy pillanatra a szomszéd szobába?

Jingle úr beleegyezett, és mind a négyen átmentek egy üres szobába.

- Nos, uram - mondta a kis ügyvéd, miután gondosan becsukta az ajtót -, nem volna mód ezt a dolgot eligazítani?... Jöjjön közelebb, kérem, egy pillanatra... ide az ablakba, uram, itt magunk vagyunk... itt, foglaljon helyet, kérem. Nos hát, édes jó uram, köztünk maradjon a szó, de én nagyon jól tudom, hogy ön a pénzéért szöktette meg azt a hölgyet. Sose ráncolja a homlokát, uram; minek az; hiszen négyszemközt mondom; mi ketten úgyis tudjuk. Mi ketten tapasztalt emberek vagyunk és nagyon jól tudjuk, hogy ezek a mi barátaink itt nem azok... igaz-é?

Jingle úr ábrázata egyre jobban felderült, a bal szemében egy pillanatra megvillant valami halvány kis kacsintásféle.

- Helyes, nagyon helyes - mondta a kis ügyvéd, figyelemmel kísérve a hatást, amelyet szavai gyakoroltak. - Mármost azonban úgy áll a helyzet, hogy a kisasszonynak néhány száz fonton kívül alig van valamije, vagyis jóformán semmije sincs, amíg az anyja él... aki igen derék, öreg asszonyság, kedves jó uram.

- Öreg! - felelte Jingle úr röviden, de velősen.

- No igen - mondta az ügyvéd, egyet köhécselve. - Igaza van, édes jó uram, elég öreg. Csakhogy olyan családból származik, amely maga is öreg, tetszik tudni; minden tekintetben hosszú életű nemzetség. A család alapító őse akkor jött Kentbe, amikor Julius Caesar betört Britanniába... azóta csak egy tagja volt a családnak, aki nem érte meg a nyolcvanötödik születésnapját, s az is csak azért, mert valamelyik Henrik király lefejeztette. Édes jó uram, ez a mi öreg hölgyünk még hetvenhárom éves sincs.

A kis ember elhallgatott és szippantott egyet a burnótból.

- No és? - kiáltotta Jingle úr.

- No és, édes jó uram... ó! Szóval ön nem burnótozik... okosan teszi... költséges szokás... szóval, édes jó uram, ön csinos fiatalember, életrevaló ember... könnyen meggazdagodhatna, ha volna hozzá egy kis tőkéje, igaz-e?

- No és? - ismételte Jingle úr.

- Tetszik érteni, amit mondok?

- Nem egészen.

- Nos, édes jó uram... nem gondolja... csak kérdem öntől... nem gondolja, hogy többet ér a szabadság és ötven font, mint Wardle kisasszony és a boldog frigy?

- Nem megy... még a duplája is kevés - mondta Jingle úr, és felemelkedett a helyéről.

- Ej no, édes uram - tiltakozott a kis ügyvéd, és megfogta Jingle urat gombjánál fogva. - Ötven font igazán csinos kis összeg... az olyan ember, mint ön, egykettőre megháromszorozhatja... ötven fonttal már sok mindent kezdhetsz, édes jó uram.

- Százötvennel még többet kezdhetsz - felelte Jingle úr hidegen.

- Nos, édes jó uram, ne vesztegessük az időt szörszálhasogatással - folytatta a kis ügyvéd -, hát legyen... legyen, mondjuk... hetven.

- Nem megy - mondta Jingle úr.

- Ne szaladjon el, édes uram... kérem, ne hamarkodja el a dolgot - mondta a kis ügyvéd. - Nyolcvan; no gyerünk: rögtön kiállítom a csekket.

- Nem megy - mondta Jingle úr.

- No hát, no hát, édes jó uram - mondta a kis ügyvéd, még mindig szorongatva a kabátgombját -, mondja meg hát, hogy mennyiért megy a dolog?

- Költséges ügy - mondta Jingle úr. - A készkiadások... postaköltség, utazás, kilenc font... az engedély három... az összesen tizenkettő... fájdalomdíj: száz... az összesen száztizenkettő... a becsületemen esett folt... továbbá a kisasszony elvesztése...

- Jó, jó, édes uram - mondta a kis ügyvéd, ravasz pillantással -, hagyjuk ezt a két utolsó pontot. Szóval összesen száztizenkettő... no mondjuk, hogy száz...

- Meg hús - mondta Jingle úr.

- No gyerünk, gyerünk, megírom a csekket - mondta a kis ügyvéd, s leült az asztalhoz, hogy kitöltse a csekket.

- Holnapután felveheti a bankban, úgy állítom ki - mondta a kis ember, egy oldalpillantással Wardle úr felé -, s mi közben hazavihetjük a kisasszonyt.

Wardle úr mogorván bólintott egyet.

- Száz font - mondta a kis ügyvéd.

- Százhús - mondta Jingle úr.

- No de édes jó uram - tiltakozott a kis ügyvéd.

- Adja meg neki - szólt közbe Wardle úr -, hadd menjen már Isten hírével.

A kis ügyvéd kitöltötte a csekket, Jingle úr pedig zsebre vágta.

- És most takarodjék innen, de rögtön! - mondta Wardle úr felugorva a helyéről.

- De édes uram - kérlelte a kis ügyvéd.

- És jegyezze meg - folytatta Wardle úr -, hogy semmiért a világon rá nem álltam volna erre az egyezségekre... még a családomra való tekintetből sem... ha nem tudnám, hogy mihelyt pénzt érez a zsebében, még hamarabb elviszi az ördög, mint...

- De édes uram - kérlelte Wardle urat megint a kis ügyvéd.

- Maradjon csöndben, Perker - folytatta Wardle úr. - Kotródjon innét, uram.

- Máris megyek - felelte a rendíthetetlen Jingle. - Pá, pá, Pickwick.

Ha egy elfogulatlan néző e beszélgetés utolsó része alatt megfigyelhette volna a jeles férfiú arcát, kinek neve e könyv címlapján ékeskedik, nagy csodálkozással tapasztalta volna, hogy a szemében lobogó indulat tüze még mindig nem olvasztotta meg pápaszemének üvegjét - olyan fenséges volt haragjában. Orrlikai kitágultak, két keze önkéntelenül ökölbe szorult, amikor hallotta, ahogy a gazember nevén szólítja.

De uralkodott magán, s megállta, hogy ne zúzza porrá a gaz Jingle-t.

- Tessék - folytatta a megátalkodott gonosztevő, s a házassági engedélyt Pickwick úr lába elé dobta - írjanak be más nevet... vigyék haza a kisasszonyt... Tuppynak jó lesz.

Pickwick úr filozófus volt, de hát a filozófusok is csak emberek, bölcsességük páncélja mögött. A nyíl talált, keresztülfűrődött a filozófia páncélján, egyenesen Pickwick úr szíve közepébe. Szörnyű haragjában felragadta a tintatartót, Jingle után röpítette, s maga is nyomban utána rohant. Jingle úr azonban már eltűnt, s Pickwick urat Sam erős karja tartóztatta fel.

- Hohó! - mondta a szálloda különös alkalmazottja -, maguknál odahaza olcsó lehet a bútor. Ez a tinta úgy látszik, magától ír; odaírta a címerét a falra, öregúr. Megálljon, uram; mire való rohanni olyan ember után, aki már úgysis kereket oldott s azóta rég a Borough másik végén jár.

Pickwick úrnak, mint minden igazi nagy embernek, hajlott az elméje az okos szóra. Esze gyorsan járt és mélyre szántott; egy pillanatnyi megfontolás elegendő volt arra, hogy belássa, úgysis hiába dühöng. Éppoly gyorsan lecsillapodott, mint amilyen hamar tűzbe jött. Nagyot lélegzett és jóakarátú pillantással nézett körül a barátain.

Mondjuk el, hogy milyen jajveszékelés következett, amikor Wardle kisasszony megtudta, hogy Jingle hűtlenül cserbenhagyta? Közöljünk-e részleteket Pickwick úr mesteri leírásáról, ahogy beszámolt erről a szívfacsaró jelenetről? Jegyzőkönyve, melyet az emberséges részvét könnyei áztattak, nyitva fekszik előttünk; egy szó és máris küldjük a nyomdába. De nem! Állhatatosak leszünk! Nem akarjuk a közönség szívét ennek a fájdalomnak a leírásával hasogatni!

Másnap a két jó barát és az elhagyatott hölgy bánatosan és lassú döcögéssel tért haza a muggletoni postakocsin. Körös-körül a vidékre már sötéten és komoran ráborult a nyári este, amikor visszaérkeztek Dingley Dellbe és megálltak a Manor-major kapuján belül.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

*melyben szó van egy másik utazásról és egy régiségtani fölfedezésről,
s amely hírül adja Pickwick úr elhatározását, hogy részt vesz egy
képviselő-választáson; továbbá közli az öreg lelkész kéziratát*

Az éjszakai nyugodalmas pihenés a csendes Dingley Dellben, s másnap reggel egy órai séta az üde és friss levegőn, Pickwick úr legutóbbi testi fáradtságának és lelki szorongásának utolsó nyomait is eltávolította. A jeles férfiú két teljes napig volt távol barátaitól és tanítványaitól; s közönséges képzelőtehetséggel el sem lehet gondolni, hogy mekkora örömmel és boldogsággal sietett üdvözölni Winkle és Snodgrass urakat, amikor korai sétájából hazatérőben megpillantotta őket. Az öröm kölcsönös volt; mert ki is nézhetett volna igaz megilletődés nélkül Pickwick úr sugárzó arcába? De mintha barátai jókedvét felhő fátyolozta volna el, ami nem kerülhette ki a nagy ember figyelmét, noha fogalma sem volt, hogy mire magyarázza. Mind a ketten titokzatos képet vágtak, s ez nemcsak szokatlan, hanem nyugtalanító jelenség is volt.

- Hát Tupman? - kérdezte Pickwick úr, miután kezét fogott tanítványaival, s kölcsönösen melegen üdvözölték egymást -, hát Tupman hogy van?

Winkle úr, mert a kérdés főképpen neki szólt, nem válaszolt. Elfordította a fejét és búskomor tűnődésekbe látszott merülni.

- Snodgrass - mondta Pickwick úr komoly hangon. - Hogy van a barátunk... csak nem beteg?

- Nem - felelte Snodgrass úr; és meghatott szempilláján egy könny reszketett, mint esőcsepp az ablakrámán. - Nem, nem beteg.

Pickwick úr megállt és hol az egyik barátjára nézett, hol a másikra.

- Winkle... Snodgrass! - mondta Pickwick úr. - Mit jelentsen ez? Hol a barátunk? Mi történt? Beszéljenek... kérem, könyörgök... nem, parancsolom, hogy beszéljenek.

Pickwick úr magatartása olyan ünnepélyes volt, olyan méltóságos, hogy nem lehetett többé kitérni a felelet elől.

- Elment - mondta Snodgrass úr.

- Elment! - kiáltotta Pickwick úr. - Elment!

- Elment - ismételte Snodgrass úr.

- Hová? - tört ki Pickwick úr.

- Csak gyaníthatjuk abból, amit írt - felelte Snodgrass úr; egy levelet húzott ki a zsebéből és kezébe nyomta a barátjának. - Tegnap reggel, amikor megkaptuk Wardle úr levelét azzal a hírrel, hogy estére megjönnek a kisasszonnyal együtt, úgy vettük észre, hogy barátunkat, aki előtte való nap is folyton szomorkodott, még jobban elfogta a szomorúság. Nemsokára aztán eltűnt, egész nap nem láttuk és este a muggletoni Korona-szálló lovásza ezt a levelet hozta. A levelet már reggel megkapta, de azzal a szigorú meghagyással, hogy csak este kézbesítse.

Pickwick úr felbontotta a levelet. Barátjának keze írása volt és ekképpen szólt:

Kedves Pickwick!

Ön, kedves barátom, felül áll azon a sok emberi gyengeségen és gyalúságon, amelyeken közönséges lelkek nem tudnak diadalmaskodni. Ön nem tudja, mi az, ha egyszerre, mint a villámütés, cserbenhagy bennünket egy édes és bájos teremtmény, s rászéd bennünket egy furfangos gazember, aki vigyorgó ármányosságát a barátság álarca mögé rejti. Remélem, nem is fogja megtudni soha.

Címem a Bőrös Kulacs fogadó, Cobham, Kent - az oda küldött leveleket meg fogom kapni, ha ugyan addig még életben leszek. Futok, menekülök az emberek elől, meggyűlöltem az egész világot, és ha talán örökre kifutnék belőle, szánjon és bocsásson meg nekem. Édes Pickwick, az élet elviselhetetlenné vált számomra. Az életkedv, amely tüzel bennünket, olyan, mint a teherhordó szíja, amelyen a világi gondok és bajok súlyos terhe függ; ha életkedvünk elhagy, túl nehéz a teher, s nem tudjuk tovább hordani. Összeroskadunk alatta. Mondja meg Rachaelnek... Ó, ez a név!

Tracy Tupman

- Azonnal távoznunk kell innen - mondta Pickwick úr, ahogy összehajtogatta a levelet. - Azok után, ami történt, semmi esetre sem lett volna illendő itt maradnunk; most meg az a kötelességünk, hogy Tupmant megkeressük.

És ezekkel a szavakkal a ház felé vette útját.

Szándékát hamarosan közölte a háziakkal. Hiába kérték, hiába marasztalták, Pickwick úr hajthatatlan volt. Kijelentette, hogy sürgős ügyben, haladéktalanul kell elutaznia.

Az öreg lelkész is jelen volt.

- Csak nem utazik el igazán? - kérdezte, félrevonva Pickwick urat. Pickwick úr megismételte előbbi kijelentését.

- Akkor hát itt van egy kis kézirat - mondta az öreg lelkész -, azt reméltem, hogy magam olvasom majd fel önnek. Egy barátom hagyatékában leltem... orvos volt, a mi megyei elme-gyógyintézetünkben... különféle írások között, amelyeket rám bízta, megőrzés vagy megsemmisítés végett, ahogy jónak látom. Alig hiszem, hogy a kézirat valódi. Ámbár az is bizonyos, hogy nem a barátom keze írása. Olvassa el, és ítélje meg önmaga, hogy vajon csakugyan egy örült ember eredeti fogalmazása-e, vagy csupán egy szerencsétlen ember kétségbeesett ömlengései nyomán íródott (amit valószínűbbnek tartok).

Pickwick úr átvette a kéziratot, s barátságának és nagyrabecsülésének számos jelei között elbúcsúzott a jólelkű öregúrtól.

Sokkal nehezebb feladat volt megválni a Manor-major lakóitól, hol oly igaz szíves vendéglátásban volt részük. Pickwick úr megcsókolta a fiatal hölgyeket - már-már azt akartuk mondani, hogy olyanformán, mintha tulajdon leányai lettek volna, minthogy azonban némiképp nagyobb melegséget csempészett a búcsúcsókba, a hasonlat nem volna egészen találó -, fiúi gyöngédséggel ölelte meg az öreg nénit, a lehető legpatriarkálisabb módon veregette meg a szolgálólányok rózsás képét, amikor meglepedésének nyomósabb bizonyítékát csúsztatta egyenként a kezükbe. Még melegebben és hosszadalmasabban búcsúzkodtak derék öreg házigazdájuktól és Trundle úrtól; közben még Snodgrass urat szölongatták néhányszor, aki végül is előbújt egy sötét folyosóról, s nyomban utána előjött Emily is (akinek fényes szeme szokatlanul borús volt), s a három jó barátunk csak ezután sikerült kibontakoznia a nyájas vendéglátók karjai közül. Sűrűn tekingettek vissza a majorra, amint lassacskán ballagtak elfelé: Snodgrass úr pedig sűrűn hányta a csókot a levegőbe, egy lobogó kis jószág felé, amely

fölöttébb hasonlított egy női zsebkendőhöz, s amely az egyik emeleti ablakból libegett ki, míg csak az ösvény egy kanyarulata el nem takarta előlük a régi házat.

Muggletonban kocsit fogadtak Rochesterig. Mire megérkeztek, heves szívfájdalmuk annyira engedett, hogy elfogyaszthattak egy pompás korai ebédet és miután a szükséges tudnivalókkal is ellátták magukat az útra, a három jó barát délután megint felszedelőzködött, hogy átsétáljon Cobhambe.

Gyönyörű séta volt: szép júniusi délután volt, s útjuk keresztül vitt egy sűrű, árnyékos erdőn, melyet áthúsított a könnyű szellő, amint lágyan suhogtatta a sötét lombokat, s felélénkített az ágakon üldögélő madarak éneke. A repkény és a moha vastagon benőtte a vén fák törzsét, és a puha zöld gyepek úgy borította be a talajt, mint egy selymes szőnyeg. Kijutottak egy parkba, ahol egy ódon vidéki kastély állt, furcsa és festői épület, Erzsébet-korabeli stílusban. Mindkét oldalán hatalmas tölgy- és szilfasorok húzódtak; szarvascsordák legelésztek a friss fűben; s hébe-hóba egy felriasztott nyúl futott végig az úton, olyan sebesen, mint a verőfényes táj fölött eliramló könnyű felhők árnyéka.

- Ha erre a helyre - mondta Pickwick úr, szétnézve maga körül -, ha erre a helyre jönnének mindazok, akiket a mi barátunkéhoz hasonló szívfájdalom gyötör, úgy vélem, hogy az élethez való régi ragaszkodásuk csakhamar visszaköltözne beléjük.

- Magam is azt hiszem - mondta Winkle úr.

- És valóban - tette hozzá Pickwick úr, mikor egy félórai séta után a faluba értek -, valóban, ahhoz képest, hogy egy embergyűlölő választotta magának, ez a falu a legszebb és legvonzóbb hely, melyet valaha életemben láttam.

Ebben a véleményében a másik kettő, Snodgrass úr és Winkle úr is osztozott; s miután útbaigazították őket a Bőrös Kulacs felé, egy kényelmes és tiszta falusi sörház felé, a három utas belépett a vendéglőbe, és rögtön tudakozódni kezdtek egy Tupman nevű úr után.

- Tom, vezesd az urakat a vendégszobába - szólta a fogadósné.

Egy nagydarab parasztlegény ajtót nyitott nekik a folyosó végén s a három jó barát belépett egy hosszúkás, alacsony mennyezetű szobába, mely bőven volt bútorozva, képtelen formájú, magas hátú, párnázott bőrszékekkel és föl volt díszítve különféle ódon arcképekkel s meglehetősen régi, durván színezett metszetekkel. A szoba felső végében egy fehér abrosszal megterített asztal állt, jól megrakva sült szárnyassal, szalonnával, sörrrel és több effélével; az asztalnál pedig Tupman úr ült, s a lehető legnagyobb mértékben elütött az olyan embertől, aki már búcsút vett e földi világtól.

Barátaink beléptekor Tupman úr letette a kést és a villát, s gyászos arccal ment eléjük.

- Nem reméltem, hogy itt fogom látni önöket - mondta, ahogy megszorította Pickwick úr kezét. - Igazán nagyon szép önöktől.

- Ó! - mondta Pickwick úr, miközben leült és letörölte a verejtéket, melyet a sétálás csalt ki homlokára. - Fejezze be az ebédjét, aztán sétálunk majd egyet. Négy szemközt akarok beszélni önnel.

Tupman úr szót fogadott, s Pickwick úr, miután nagyokat húzott a sörből, amelytől visszanyerte frissességét, türelmesen várta, hogy barátja elkészüljön. Az ebédet hamar elintézték és kettesben sétálni indultak.

Körülbelül félóra hosszat lehetett őket látni, amint föl-alá járkáltak a temetőben, mialatt Pickwick úr azon fáradozott, hogy barátját megingassa elhatározásában. Érveit hiábavaló volna itt megismételni; mert micsoda nyelv tudná éreztetni azt az erőt és lendületet, melyet az érvek nagy szerzőjük előadásában nyertek? Vajon Tupman úr ráunt-e már az egyedüllétre, vagy képtelen volt ellenállni a hozzá intézett ékes szavaknak - ezt nem tudjuk -, elég az hozzá, hogy végül már nem állt ellent.

„Nem soká törődik azzal - mondta -, hogy hol morzsolja le nyomorúságos életének hátralevő részét; és minthogy barátja oly nagy súlyt helyez az ő igénytelen társaságára, hajlandó továbbra is részt venni kalandjaiban.”

Pickwick úr elmosolyodott; kezet ráztak; aztán visszasétáltak társaikhoz.

Pickwick úr ekkor, ebben a pillanatban tette azt a halhatatlan fölfedezést, mellyel büszkélkedtek és dicsekedtek a barátai, s melyet megirigyelt minden régiségbúvár az ország határain belül és kívül. Elhaladtak a fogadó ajtaja előtt, s lesétáltak egy kicsit a falu felé anélkül, hogy feltűnt volna nekik a kérdéses hely. Amikor visszatértek, Pickwick úr pillantása egy kis törött kőre esett, mely egy parasztház ajtaja előtt félig kiállt a földből. Pickwick úr megtorpant.

- Roppant különös - mondta.

- Mi az, ami roppant különös? - kérdezte Tupman úr, s buzgón kezdett vizsgálgatni maga körül mindent, kivéve azt, amit kellett volna. - Az Isten szerelmére, mi történt?

Ez az utóbbi felkiáltás az el nem fojtható bámulat kitörése volt, melyet Pickwick úr látása keltett, aki felfedezésén való elragadtatásában térdre borult a kis kő előtt és zsebkendőjével kezdte a port törölgetni róla.

- Földrás van rajta - mondta Pickwick úr.

- Hihetetlen! - mondta Tupman úr.

- Már látom is - folytatta Pickwick úr, mialatt teljes erejével dörzsölte a követ és nagy érdeklődéssel bámulta szemüvegén keresztül. - Már látok is egy keresztet, meg egy *B*-t, meg aztán egy *T*-t. Ez nagy jelentőségű dolog - folytatta Pickwick úr fölugorva. - Valami nagyon régi földrás, talán sokkal korábbi időből való, mint a helybeli régi szegényház. Ne menjen veszendőbe.

Bekopogott a parasztház ajtaján. Egy földműves ember ajtót nyitott.

- Mondja, barátom, nem tudja, hogy ez a kő hogy került ide? - kérdezte a jóindulatú Pickwick úr.

- Nem, uram, nem tudom - felelte a paraszt udvariasan. - Előbb itt volt már ez, mint akár én, akár önök a világra jöttünk.

Pickwick úr diadalmas pillantást vetett barátjára.

- No és... és... remélem, nem nagyon ragaszkodik hozzá, mi? - mondta Pickwick úr, remegve az aggodalomtól. - Hajlandó volna eladni?

- Az ám! De hát ki adna érte pénzt? - kérdezte az ember olyan arckifejezéssel, amit nyilván rendkívül furfangosnak szánt.

- Én rögtön adok érte tíz shillinget - mondta Pickwick úr -, ha kiássa nekem a földből.

Könnyű elgondolni, mekkorát bámult a falu, amikor Pickwick úr - a kis követ egy ásóval egyszerűen kiemelték a földből - a követ nagy erőlködéssel saját kezűleg cipelte a fogadóba, s miután gondosan megmosta, letette az asztalra.

A pickwickisták ujjongása és öröme nem ismert határt, amikor türelmüket és kitartásukat, dörzsölésüket és sikálásukat végre siker koronázta. A kő egyenetlen és repedt volt, a betűk elmosódtak és szabálytalanok, de a felírásnak a következő töredékét azért tisztán ki lehetett betűzni:

+
BIL ST
UM
PS HA
TÁRK
ÖVE

Pickwick úrnak ragyogott a szeme a gyönyörűségtől, mikor leült és nézegette a kincset, melyet fölfedezett. Elérte becsvágyának egyik legfőbb célját. Egy olyan megyében, mely ismert volt tömérdek korai századokból való régiségeiről; egy olyan faluban, hol még sok jel őrizte a hajdankor emlékét, ő - ő, a Pickwick Klub elnöke, fölfedezett egy kétségbevonhatatlanul régi, különös és érdekes feliratot, amely eddig teljesen kikerülte a sok tudós figyelmét, akik előtte jártak e helyen. Alig akart hinni a szemének.

- Hát ez... ez - mondta -, ez eldönti a dolgot. Visszatérünk Londonba holnap.

- Holnap! - kiáltották bámuló tanítványai.

- Holnap - mondta Pickwick úr. - Olyan helyre kell vinnünk azonnal ezt a kincset, ahol alaposan megvizsgálható és helyesen megfejtethető. Egyéb okom is van rá, hogy utazzunk. Néhány nap múlva képviselő-választás lesz az eatanswilli kerületben, ahol Perker úr, akivel a minap ismerkedtem meg, főkortese lesz az egyik jelöltnek. Mi is ott leszünk, és apróra megsejleljük a dolgot, mely minden angol embert annyira érdekel.

- Ott leszünk - harsogta lelkesen három torok.

Pickwick úr körülnézett. Tanítványainak ragaszkodása és heve a lelkesedés tüzeit gyújtotta ki benne. Ő volt a vezérük és ezt érezte is.

- Üritsünk egy pohár bort e szerencsés együttlét örömeire - mondta. Ez az ajánlat is, mint a többi, egyhangú lelkesedéssel találkozott. Miután Pickwick úr elhelyezte a nevezetes követ egy kis bolti ládában, melyet külön e célra szerzett be a fogadósnétól, letelepedett egy karosszékbe az asztalfőn és nagy vigasság és beszélgetés között telt el az este.

Elmúlt már tizenegy óra is - ami nagyon késői óra egy olyan kis faluban, mint Cobham -, mikor Pickwick úr visszavonult a szobájába, ahol már megágyaztak neki. Kinyitotta a rácsos ablakot, s miután a gyertyát az asztalra tette, hosszan eltűnődött az elmúlt két nap összetorlódott eseményein.

Az idő és a hely egyaránt kedvezett az elmélkedésnek. Pickwick urat a toronyóra rezzentette fel, mely éjfél ütött. Az óra első ütése ünnepélyesen csengett fülébe, de amikor a harangszó elhallgatott, a csöndet kezdte elviselhetetlennek érezni - úgy rémlett neki, mintha egy jó barátját veszítette volna el. Ideges és izgatott volt; s miután gyorsan lehányta magáról a ruháit, a gyertyát a kandallóra helyezte és bebújt az ágyba.

Mindenki átesett már azon a kellemetlen állapotban, mikor a kifáradt test hiába küzd, mégsem tud elaludni. Pickwick úr is így érezte magát ebben a pillanatban; hol az egyik, hol a másik oldalára fordult; állhatatosan lehunyta a szemét, hogy így édesgesse magához az álmot. Nem volt fogantatja. Akár a szokatlan fáradalom okozta, amelyen keresztülment, akár a hőség, vagy

a brandy szódával, vagy az idegen ágy - elég az hozzá, hogy nagy bosszúságára, gondolatai egyre visszatértek a földszinti szoba komor képeihez és azokhoz a régi históriákhoz, melyek az est folyamán a képekkel kapcsolatban szóba kerültek. Félórai hánykolódás után arra a szomorú meggyőződésre jutott, hogy hiába próbál aludni; fölkel és félig felöltözködött. Nincs annál rosszabb - gondolta magában -, mint ágyban fekvé mindenféle szörnyűségeken tépelődni. Kinézett az ablakon - odakint nagy sötétség. Fel-alá járkált a szobában - idebent nagy elhagyatottság.

Néhányszor már megtette az utat ajtótól az ablakig s ablaktól az ajtóig, amikor eszébe jutott az öreg lelkész kézírata, most először. Jó gondolat volt. Ha nem lesz elég érdekes olvasmány, jó lesz altató. Kivette kabátja zsebéből, egy kis asztalkát húzott az ágya mellé, megkoppantotta a gyertyát, fölvette a szemüvegét és hozzálátott az olvasáshoz. Furcsa kézírás volt, a papír nagyon tintafoltos és maszatos. Már a címétől is összeresztett és nem állhatta meg, hogy nyugtalan szemmel körül ne nézzen a szobában. De mégis meggondolta, hogy micsoda képtelenség utat engedni ilyen érzéseknek, újra megkoppantotta hát a gyertyát és olvasni kezdte a következőket:

EGY ŐRÜLT KÉZIRATA

„Igen! - egy örülté! Sok évvel ezelőtt még ez a szó is hogy a szívembe nyilallt volna! Hogy fölkelte volna bennem a rettegést, mely rám szokott néha jönni; zúgva és tombolva felkorbácsolta volna a vért ereimben, míg a félelem hideg verejtéke nagy cseppekben ki nem ül homlokomra, s térdeim össze nem verődnek a borzalomtól. De most szeretem ezt a szót. Nagyon szép szó. Hol az a fejedelem, akinek haragos tekintetétől úgy félnek, mint az örült ember kimeredt szemétől - kinek a bárdja és kötele olyan biztos, mint az örült markának szorítása! Ohó! Ohó! Nagy dolog örültnek lenni, akit úgy bámulnak, mint a puszták oroszánját a vasrostélyon keresztül, nagy dolog csikorgatni a fogainkat, és üvölni a hosszú, csöndes éjszakában, mikor oly vígan csörög a súlyos bilincs - s e pompás muzsikán fölkelkesülve, magunkat a szalmába fűzni és benne fetrengeni. Éljen az örültek háza! Ó, ritka pompás hajlék!

Emlékszem napokra, amikor rettegtem a megörüléstől; amikor rendesen fölriadtam álmomból, s térdre hullva könyörögtem, hogy maradjon el tőlem ez a családi átok; amikor futottam a jókedv vagy boldogság látványától, hogy elrejtőzzem egy magányos helyen és keserves órákat töltöttem azzal, hogy figyeljem a betegség növekedését, mely agyvelőmet sorvasztotta. Tudtam, hogy az örület a véremben lappang, hogy benne van a csontomban és a velőmben; hogy közben egy egész nemzedék élt, melyet elkerült ez a pestis, s hogy én vagyok az első, akiben föl fog támadni. Tudtam, hogy ennek így kell lenni: hogy mindig is így volt és mindig így lesz; és ha társaságban félrebújtam a szoba valamelyik sarkába és láttam, hogy az emberek suttognak, kacsingatnak egymásra és a szemükkel felém vágnak, tudtam, hogy az örülségre kárhoztatott emberről beszélnek; és megint elsompolyogtam, hogy magamban gunnyasszak.

Így tartott ez évekig; hosszú, nagyon hosszú évek voltak. Itt is hosszúak néha az éjszakák - nagyon hosszúak; de semmiségek ahhoz képest, hogy milyen nyughatatlan éjszakáim és milyen szörnyű álmaim voltak akkoriban. Az emléküktől is megfagy a vérem. Ravasz és csúfondáros arcú, nagy, sötét alakok szorongtak a szoba sarkaiban, éjszaka ágyam fölé hajoltak és csalogattak az örületbe. Halk szóval suttogták a fülembe, hogy a vén háznak padlója, amelyben atyám atyja meghalt, saját véréből mocskos, amelyet ő maga ontott ki, amikor tomboló örülségében kezet emelt magára. Bedugtam a két fületem ujjaikkal; de a szavuk úgy hasogatta az agyvelőmet, hogy a szoba is harsogott bele, s azt kiáltozták, hogy a nagyapám előtt való nemzedékben született ugyan az örület, de az ő nagyapja éveken át a földhöz láncolva élt, mert különben darabokra tépte volna önmagát. Tudtam, hogy igazat mondanak - jól

tudtam. Rájöttem már évekkal azelőtt, jóllehet rejtegetni próbálták előttem. Haha! Túljártam én az eszükön, még ha örültek tartottak is.

Végül aztán kitört rajtam is az örütség, s én csodálkoztam, hogy hogyan retteghettem tőle valaha is. Most már járhattam emberek közé, s együtt kacaghattam és kurjogathattam a társaság színe-javával. Én tudtam, hogy örült vagyok, de ők még csak nem is gyanították. Micsoda gyönyörűséget éreztem, ahányszor csak eszembe jutott, milyen szépen bolonddá tartom őket, amiért régebben ujjal mutogattak és szemükkel sandítottak rám, amikor még nem is voltam örült, csak abban a félelemben éltem, hogy meg talállok örülni. És hogy kacagtam örömben, valahányszor magamra maradtam s elgondoltam, hogy milyen jól őrzöm titkomat, s jó barátaim milyen hamar cserbenhagynának, ha megtudnák a valót. Föl szerettem volna ujjongani elragadtatásomban, amikor kettesben ebédeltem valami jó lármás cimborával és én elgondoltam, hogy halálra válna az arca, s hanyatt-homlok rohanna el, ha megtudná, hogy a mellette ülő és villogó, sima kését köszörülő kedves barátja örült ember, akinek teljesen megvan a hatalma és félig a szándéka is, hogy kését a szívébe mártsa. Ó, de vidám élet volt.

Kincsek ura lettem, özönével jött a pénz, fürödtem az élvezetekben, amelyeket jól őrzött titkom tudata megsokszorozott. Nagy birtokot örököltem. A törvény - maga az éles szemű törvény is - megtévedt, becsapódott; és a nagyperes vagyont egy örült kezére adta. Hová tették vajon az eszüket a jó szemű, okos emberek? S hová tették ravaszságukat az ügyvédek, akik oly mohón szimatolgatják a semmisségi okokat? Az örült valamennyiük eszén túljárt.

Volt pénzem. Hogy udvaroltak nekem! Pazarul szórtam a pénzt. Mennyire magasztaltak érte! A három büszke, fennhéjázó fivér hogy megalázkodott előttem! S az ősz hajú öreg apa is - mennyi tisztelet - mennyi hódolat - milyen odaadó barátság - egyenesen imádott! Az öregnek volt egy leánya, a három fivér húga - és mind az öten szegények voltak. Én gazdag voltam s mikor elvettem a leányt, mosolyt láttam játszadozni szegény hozzátartozóinak arcán, akik örültek a jól kifőzött tervnek s a gazdag zsákmánynak. Pedig nekem kellett volna mosolyognom! Mosolyognom! Tele torokból hahotáznom, hajamat tépnem és ordítózva fetrengenem a földön örömben! Nem is álmodták, hogy egy örülthöz adták feleségül a leányt.

De megálljunk. Ha tudták volna, megkímélik-e vajon tőle? A húguk boldogsága állt szemben a sógor aranyával. Könnyű pehely, melyet a levegőbe fúvok, a fényes lánchoz képest, mely a ruhámon csillog!

Egy dologban azonban csalódtam, minden ravaszságom mellett is. Ha nem vagyok örült - bár mi örültek elég éles eszűek vagyunk, csak néha megzavarodunk -, tudhattam volna, hogy a leány inkább kiterítve feküdt volna a koporsójában, semhogy irigyelt menyasszonyként bevonuljon pazar, fényes házamba. Tudhattam volna, hogy a szíve annál a fekete szemű fiúnál maradt, kinek a nevét egyszer nyugtalan álmában susogta; s tudhattam volna, hogy ősz, öreg atyja és nagyralátó bátyjai csak feláldozták őt nekem, hogy megszabadítsa őket a szegénységtől.

Semmiféle arcra vagy alakra nem tudok ma már visszaemlékezni, de azt tudom, hogy szép volt a leány. Tudom, hogy szép volt, mert holdvilágos éjszakákon, ha felriadok álmomból és körülöttem minden csendes, látom őt, amint némán és mozdulatlanul áll cellám egyik sarkában; vékony, bágyatag alak, hosszú fekete hajjal, amely leomlik a vállára, túlvilági szél lebegtetí, s a szeme rám szegeződik mereven, se nem mozdul, se le nem csukódik. Csitt! Szívemben megdermed minden csöpp vér, amikor ezt leírom - ez az ő alakja; arca nagyon sápadt, szeme üveges; de azért ráismerek. És ez a kísérteties alak - soha meg sem moccan; nem ráncolja a homlokát, nem vonja félre száját, mint a többiek, akik néha benépesítik ezt a

helyet; nekem mégis úgy rémlik, hogy sokkal borzasztóbb, mint azok a hazajáró lelkek, amelyek hosszú évekkel azelőtt kísértettek - azon frissiben kelt ki a sírjából; és szakasztott olyan, mint egy holttest.

Majdnem egy esztendeig láttam ezt az arcot egyre sápadtabbá válni; majdnem egy évig láttam titkos könnyeket peregni szomorú képén, és sohasem tudtam az okát. Végre mégis kitaláltam. Nem sokáig rejtegethették előttem. A leány sohasem szeretett engem, és én soha nem is hittem, hogy szeret; megvetette gazdagságomat, gyűlölte a pompát, amely körülvette őt - amire nem számítottam. Mást szeretett. Ez sohasem jutott eszembe. Különös érzések szálltak meg, és gondolataim valami titokzatos hatalom kényszere alatt szüntelenül keringtek-forogtak agyamban. Nem gyűöltem a nőt, habár gyűöltem a fiút, aki után még mindig sírt. Sajnáltam - igen, sajnáltam - nyomorúságos életéért, amelyre szívtelen és önző családja kárhoztatta. Tudtam, hogy napjai meg vannak számlálva, de az a gondolat, hogy a halála előtt még életet adhat egy szerencsétlen lénynek, aki arra lesz szánva, hogy az örültséget átszármaztassa ivadékaira: ez a gondolat megérlelte szándékomat. Föltettem magamban, hogy megölöm.

Heteken át előbb méregre, aztán vízbefojtásra, aztán tűzhalálra gondoltam. Gyönyörű látvány lett volna a lángokban álló nagy ház, amint az örült felesége hamuvá ég benne. S pompás tréfa lett volna nagy jutalmat kitűzni a gyújtogatóra és valami épeszű embert látni az akasztófán olyan büntetvért, amit sohasem követett el, s mindezt egy örült furfangja miatt. Sokszor gondoltam erre, de végül letettem róla. Ó, micsoda élvezet volt nap nap után a borotvát fenni, az éles pengét tapogatni s elgondolni, hogy milyen tátongó sebet nyitna ez a vékony villogó acél! Végül aztán a gonosz kísértetek, amelyek régebben oly sűrűn látogattak meg, fülembé súgták, hogy itt az ideje s kezembe nyomták a kinyitott borotvát. Jól megmarkoltam, szép csöndesen leszálltam az ágyról és alvó feleségem fölé hajoltam. Két keze az arcát takarta, én fölemeltem, mire önfeledten a keblére hanyatlottak. Bizonyosan sírt, mert az arca még nedves volt a könnyektől. Vonásai közönyösek, nyugodtak voltak; sőt amikor ránéztem, csöndes mosoly tűnt fel a halvány arcon. Kezemet gyöngéden a vállára tettem. Megborzongott, de mintha csak álmodott volna. Megint föléje hajoltam. Felsikoltott és felébredt.

Egy kézmozdulat és többé se szó, se hang nem szaladhatott volna ki a torkán. De megijedtem és visszahőköltem. Pillantása az enyémbe kapcsolódott. Nem tudom, hogy mire véljem, de szemei megfélemlítettek és bátorságomat szegték; megbénított a nézésük. Leszállt az ágyról, szeme szüntelenül és mereven rajtam függött. Reszkettem; a borotva a kezemben volt, de nem tudtam megmozdulni. Az ajtó felé tartott. Amikor a közelébe ért, megfordult és levette rólam a tekintetét. A varázs megtört. Odarohantam hozzá s megragadtam a karját. Hangosan sikoltozni kezdett és lerogyott a földre. Most küzdelem nélkül megölhettem volna; de már az egész ház talpon volt. Léptek zaját hallottam a lépcsőkön. A borotvát visszatettem rendes helyére, a fiókba, kinyitottam az ajtót és hangosan segítségért kiáltottam.

Bejöttek, fölemelték, ágyára fektették. Órák hosszat hevert eszméletlenül, és amikor visszaköltözött beléje az élet, amikor visszanyerte a látását, szavát, az esze megzavarodott és magánkívül dühöngeni, őrzöngeni kezdett.

Orvosokat hívtunk - nagyhírű embereket, akik könnyű hintókban, gyönyörű lovakkal és cifra cselédséggel robogtak házam elé. Heteken át ott ültek az ágya mellett. Nagy tanácskozásokat tartottak és halk, ünnepélyes hangon tárgyaltak a szomszéd szobában. Egyikük, a legkitűnőbb és legünnepeltebb orvos valamennyi között, félrevont s miután figyelmeztetett, hogy készüljek fel a legrosszabbra, azt mondta nekem - nekem, az örültnek! -, hogy a feleségem megőrült. Szorosan mellettem állt egy nyitott ablakban, pillantása az arcomon függött, keze a karomon nyugodott. Egyetlen lökéssel letaszíthattam volna az utcára. Igazán remek mulatság lett volna, ha megteszem. De titkom forgott a kockán, úgyhogy nem bántottam. Pár nappal utóbb azt

mondták, hogy őrizet alá kell helyeznem a feleségemet; hogy gondoskodjam számára ápolóról. - Nekem! Nekem kell ápolóról gondoskodnom számára! Kimentem a mezőkre, ahol senki sem hallhatott, s úgy hahotáztam, hogy a levegő is zengett tőle.

Másnap meghalt. Az ősz öreg ember ment a koporsója után, és a büszke fivérek egy könnyet hullattak testvérhúguk kihűlt testére, akinek szenvedéseit, amíg élt, oly érzéketlenül nézték, mintha idegeik vasból lettek volna. Mindez csak táplálta titkos örömet s mialatt hazafelé hajtattunk, fehér zsebkendőm mögött, melyet arcom elé tartottam, úgy kacagtam, hogy a könny is kicsordult szememből.

De noha tervemet végrehajtottam s megöltem őt, nyughatatlan és zavart voltam és éreztem, hogy titkom hamarosan ki fog pattanni. Ha egyedül voltam, nem tudtam leplezni szilaj örömet és jókedvemet, amely forrt bennem, amelytől otthon ugrándoztam, táncoltam, tapsikoltam, forogtam és hangosan ujjongtam a szobámban. Ha kísértálmam és láttam a nyüzsgő tömeget az utcán tolongani, vagy a színházban, amikor hallgattam a zeneszót és néztem a táncoló alakokat, örült vágy fogott el, hogy közéjük tudtam volna rohanni, kiszaggatni egyenként minden tagjukat és üvölni tomboló örömben. De csak a fogamat csikorgattam, toporzékoltam a padlón és éles körmeimet a tenyerembe vágjam. Türtöztettem magam, s nem tudta meg senki fia, hogy örült vagyok.

Emlékszem rá, jöllehet már az utolsó dolgok közül való, amelyekre emlékszem, mert most már a valóságot összekeverem az álommal, s annyi a dolgom és folyton sürgetnek, nincs időm rá, hogy szétbontsam a kettőt abból a különös kuszaságból, amelyben össze vannak gabalyítva - emlékszem rá, hogy végül is miképpen árultam el magamat. Hahaha! Úgy rémlik, mintha most is látnám eliszonyodott tekintetüket és érezném, hogy milyen könnyű szívvel taszítottam el őket; összeszorított öklömmel belevágtam sápadt arcukba, aztán elrohantam, mint a szélvész, s ők hiába kiáltoztak utánam. Egy óriás ereje költözik belém, amikor erre visszagon-dolok. - Íme... nézzétek, hogy ez a vasrács hogyan hajladozik, amikor dühömben megmar-kolom. Eltörhetném, akár egy vesszőt, csak hogy hosszú folyosók vannak itt, tömérdek ajtóval - nem hiszem, hogy megtalálnám a kivezető utat, és ha rá is találnék, tudom, hogy odalent nagy vaskapuk vannak, melyeket mindig bezárva és elrekeszelve tartanak. Tudják, hogy milyen fortélyos örült voltam s büszkék rá, hogy most itt vagyok és mutogathatnak.

Hogyan is volt csak? - Igen, oda voltam hazulról. Késő éjszaka volt, amikor hazatértem s ott találtam a három büszke fivér közül a legbüszkébbet - várt rám, amint mondta, fontos, hivatalos ügyben. Nagyon jól emlékszem. Gyűlöltem ezt az embert, az örültek minden gyűlö-letével. Sokszor, nagyon sokszor éreztem az ujjaim sóvárgását, hogy szétmarcangoljam. Megmondták, hogy odafönt van. Felrohantam a lépcsőn. Beszélni akart velem. Kiküldtem a cselédséget. Késő éjszakára járt az idő, és mi kettesben maradtunk - először életünkben.

Eleinte óvakodtam az arcába nézni, mert tudtam azt, amiről neki sejtelve se volt - és magam-ban ujjongtam ezen -, tudtam, hogy az örülség lángja már ott lobog vadul a két szememben. Szóltanul ültünk néhány percig. Végre ő megszólalt. Korhely életmódom, különös megjegyzéseim, amikor a húga még alighogy meghalt, sértik a halott emlékét. Összevetve számos körülményt, amely eleinte kikerülte figyelmét, azt kell hinnie, hogy nem bántam jól vele. Tudni óhajtja, igaz-e az a föltevése, hogy én foltot akarok ejteni húga emlékén és a családja becsületén. Tiszti egyenruhájának tartozik azzal, hogy magyarázatot kérjen.

Ennek az embernek tiszti rangja volt a hadseregben - tiszti rangja, amelyet az én pénzemen és testvérhúgának a boldogságán vásárolt! Ez az ember volt a főkolompos az összeesküvésben, hogy lépre csaljanak, s megkaparintsák vagyonomat. Ez az ember volt a főmozgatója annak, hogy a húgát feleségül kényszerítsék hozzám, pedig tudta jól, hogy a leány annak az éretlen

fiúnak adta a szívét. Egyenruhájának tartozik ezzel! Gyalázatának egyenruhája! Pillantásom az arcára tévedt - akaratlanul is -, de nem szóltam egy szót sem.

Láttam, hogy a tekintetemre milyen hirtelen megváltozott az egész ember. Bátor legény volt, de minden vér eltűnt az arcából és hátrálni kezdett székestül. Én meg közelebb toltam hozzá a széket; és amikor kacagni kezdtem - nagyon jókedvű voltam -, láttam, hogy megborzong. Éreztem, hogy úrrá lesz rajtam a téboly. Nagyon félt tőlem.

- Ön nagyon szerette a húgát, amíg élt - mondtam -, nagyon szerette, ugyebár?

Nyugtalanul nézelődött jobbra-balra s észrevettem, hogy megmarkolja a szék támláját: de nem szólt semmit.

- Nyomorult! - mondtam. - Kiismertem önt; rájöttem pokoli tervére, melyet ellenem szőtt; tudom, hogy a húga mást szeretett, amikor erőszakkal hozzám kényszerítették. Tudom... tudom jól.

Hirtelen felugrott, megragadta a széket és rám szólt, hogy lépjek hátrább, mert én azon igyekeztem, hogy beszéd közben óvatosan egyre közelebb férközzek hozzá.

Már inkább ordítottam, mint beszéltem, mert örvénylő szenvedélyek háborgását éreztem az ereimben és a régi gonosz kísértetek sugdolózva bujtogattak, hogy tépjem ki a szívét.

- Ördög és pokol - kiáltottam felugorva, és nekirohantam -, megöltem a feleségemet. Örült vagyok. Leteperlek. Vért, vért! Vért akarok látni!

Egyetlen mozdulattal félreütöttem a széket, amelyet rémületében hozzám akart vágni, elkaptam a derekát és egy nagy, tompa zuhanással mind a ketten a földön hemperegtek.

Nagyszerű verekedés volt; mert nagy, erős ember volt és az életéért viaskodott; én pedig, a hatalmas erejű örült, a vérére szomjaztam. Tudtam, hogy nincs erő, mely az enyémmel mérkőzhetné, és igazam volt. Megint igazam volt, noha én voltam az örült. Az ellenállása egyre jobban gyengült. Mellére térdepeltem és két kezemmel jól megmarkoltam izmos nyakát. Az arca lilára vált; szemei kifordultak üregükből és kilógó nyelve mintha csúfolódni akart volna velem. Egyre erősebben szorítottam a torkát.

Egyszerre az ajtó nagy recsegéssel kinyílt, egész tömeg ember tódult be a szobába és zajosan biztatgatták egymást, hogy le kell fogni az örültet.

Kiderült a titkom és most már csak a szabadulásért és a szabadságért kellett harcolnom. Még mielőtt hozzám nyúlhatott volna valaki, talpon termettem, támadóim közé fúrtam magam és erős karral utat törtem, mintha csak bárd lett volna a kezemben, amellyel mindenkit leütöttem, aki utamat állta. Elértem az ajtót, átvetettem magam a lépcső korlátján és egy szempillantás alatt az utcán voltam.

Futottam nyílegyenesen, inamszakadtából, senki sem mert feltartóztatni. Hallottam az üldözők dobogását és megkettőztem lépteimet. A távolsággal egyre jobban gyöngült mögöttem a lábdobogásuk, s végül egészen elhalt. De én csak futottam tovább, árkon, bokron, nádon, berken keresztül, szilaj ordítással, amelyet átvettek azok a kísérteties lények, amelyek körülözlöttek és úgy visszhangozták saját kiáltozásomat, hogy harsogott tőle a levegő. Démonok ragadtak karjukba, melyek tovább iramodtak a széllel és minden töltést és kerítést elsodortak maguk előtt, s olyan erővel és olyan sebesen forogtak-keringtek, örvénylettek velem, hogy elsédült tőle a fejem, míg végül egy erélyes lökéssel letaszítottak maguk mellől, s én lezuhantam a földre. Amikor föleszméltem, itt találtam magamat - itt, ebben a díszes cellában, ahová ritkán téved napsugár, s a hold sugarai is csak azért lopóznak be, hogy jobban kiemeljék a körülöttem imbolygó fekete árnyékokat és azt a szórtan alakot, aki most is ott áll a régi

zugban. Ha ébren fekszem, néha különös sikoltásokat hallok a nagy épület különböző részeiből. Hogy mit jelentenek, azt nem tudom, de sohasem az a sápadt alak sikoltozik, sőt ügyet sem vet az egészre. Mert kora alkonyattól kora hajnalig csak mozdulatlanul áll ugyanazon a helyen, hallgatja vasbilincsem muzsikáját és nézi fetrengésemet a szalmazsákon.”

A kézirat végén más vonásokkal a következő jegyzet állt:

(A szerencsétlen ember, akinek megtérbolyodása a fentebbiekben van elbeszélve, szomorú példáját mutatja, hogy milyen kárhozatos következményekkel jár, ha fiatal emberek visszaélnék az erejükkel, és addig folytatják kicsapongásaikat, amíg a következményeket többé már nem lehet orvosolni. Ifjúkori meggondolatlan kicsapongásai, korhelykedései, dorbézolásai következtében hagymázba esett és elmebaj tört ki rajta. Ebben az állapotában egy ismert orvosi elmélet alapján, melyet némelyek határozottan fenntartanak, mások viszont éppoly határozottan elvetnek, az a különös rögeszméje támadt, hogy családjában örökletes betegség az örültség. Ettől eleinte búskomorság fogta el, amely idővel nagyfokú elmezavarrá súlyosbodott, és végül dühöngő örültséggé fejlődött. Minden jel arra vall, hogy az események, amelyeket részletesen leírt, valóban megtörténtek, ha megbomlott képzelete eltorzítva adja is vissza őket. Akik ismerték kora fiatalságának bűneit, csak azon csodálkoznak, hogy szenvedélyei, miután elszabadultak az értelem pórázáról, nem ragadták őt még sokkal borzasztóbb tettekre.)

A gyertya már tövig égett a tartóban, amikor Pickwick úr az öreg lelkész kéziratának a végére jutott; és amikor a gyertya hirtelen kilobbant, minden előljáró figyelmeztető hunyorgás nélkül, felindult lelkiállapotában Pickwick úr szörnyen megijedt. Sietve ledobálta magáról azt a kevés ruhát, amelyet magára szedett, mikor nyugtalanul fölkel az ágyából - s miután még egyszer félve körülnézett a szobában, villámgyorsan bebújt a paplan alá és csakhamar elaludt.

A nap ragyogó fénnel tűzött be a szobába, és már jó későre járt az idő, mikor Pickwick úr felébredt. A sötét árnyékokkal együtt, melyek elsötétítették volt a tájat, tovaszállt lehangoltsága is, amely éjszaka ránehezedett. Derekas reggeli után a négy úriember útnak indult Gravesend felé, egy legény pedig vitte utánuk a deszkaládába csomagolt követ. Egy óra tájban megérkeztek a városba (poggyászukat már Rochesterből előreküldték Londonba), és minthogy szerencsére a postakocsin még kaptak külső helyeket, már aznap délután jókedvben és jó egészséggben megérkeztek Londonba.

A következő három-négy napot az eatanswilli kerületbe való utazás előkészületeivel töltötték. De minthogy e fontos vállalkozásra vonatkozó mindennemű utalás külön fejezetbe tartozik, a jelen fejezet hátralevő néhány sorát annak szenteljük, hogy minél tömörebben beszámoljunk a régiségtani felfedezés történetéről.

A klub jegyzőkönyveiből kiviláglik, hogy megérkezésük után való este, egy ünnepélyes közgyűlésen Pickwick úr felolvasást tartott nagy felfedezéséről, és a felirat jelentését illetően különböző tudós és elmés magyarázatokba bocsátkozott. Kiviláglik továbbá, hogy egy hozzáértő művész pontos és hű rajzot készített a ritkaságról, s a rajzot kőbe metszették és megmutatták a Királyi Régiségtani Társaságnak és más tudományos testületeknek - kiviláglik továbbá, hogy a kérdés körül nagy tudományos vita támadt, mely töméntelen irigységet és bosszúságot kavart föl, és hogy Pickwick úr maga is írt egy tanulmányt, amely nagyon sűrű nyomással kilencvenhat lapra terjedt és huszonhétféle megfajtását adta a feliratnak. Három öregúr mindenéből kitagadta a legidősebb fiát, amiért ezek kételkedni mertek a kődarab régi

mivoltában - egy lelkes régiségbúvár fiatalon elvetette magát az életet, kétségbeesésében, hogy a fölírást nem tudta megfejteni. Kitűnik továbbá, hogy Pickwick urat ezért a nagy felfedezésért tizenhét hazai és külföldi társaság megválasztotta tiszteletbeli tagjává; s hogy a tizenhét társaság közül egyik sem tudta, mitévő legyen a fölfedezéssel; de hogy mind a tizenhét megegyezett arra nézve, hogy a dolog roppant nagy jelentőségű.

Igaz, hogy Blotton úr - és ezt a nevet sújtsák örökös megvetésükkel mindazok, akik tisztelik a titokzatos és fenséges tudományt -, igen, Blotton úr, a köznapi lelkek jellemző bizalmatlanságával és szörszálhasogatásával a dolognak egy éppoly lekicsinylő, mint nevetséges magyarázatát igyekezett adni. Blotton úr ugyanis azzal az aljas szándékkal, hogy elhomályosítsa a halhatatlan Pickwick név ragyogását, fogta magát és személyesen elutazott Cobhambe, s visszatérte után a klubban történt egyik felszólalása alkalmával gúnyosan megjegyezte, hogy járt annál az embernél, akitől a követ vásárolták; ez az ember a kőről azt állította, hogy régi, de a felírás régiségét határozottan tagadta - már csak azért is, mert úgy mondta, hogy ő maga véste rá durván egy ráérő órájában, és hogy a betűkkel se többet, se kevesebbet nem akart mondani, mint egyszerűen annyit, hogy: - *Bill Stumps határköve* - és hogy Stumps úr nem lévén jártas a fogalmazás mesterségében, és inkább a szavak kiejtése szerint igazodván, semmint a helyesírás szigorú szabályai szerint, keresztnevéből a második „L”-et kifelejtette.

A Pickwick Klub (miként egy ilyen felvilágosult társaságtól el is lehetett várni) ezt a kijelentést méltó megvetéssel fogadta, a felfuvalkodott és neveletlen Blottont kigolyózta, s a bizalma és elismerése jeléül egy aranykeretű szemüveget szavazott meg Pickwick úrnak; Pickwick úr pedig viszonzásul megfestette saját arcképét és kifüggesztette a klub helyiségeiben.

Blotton urat ugyan kigolyózták, de nem tudták legyőzni. Ő is kiadott egy kis tanulmánykötetet, mely a tizenhét hazai és külföldi tudományos társaságnak szólt, s amelyben a már előbb kifejtett nézeteit ismételte és eléggé érthetően fejezte ki abbeli véleményét, hogy nevezett tizenhét tudományos társaságot megannyi csaló bandának tartja. Erre persze nagy erővel tört ki a tizenhét hazai és külföldi társaság fölháborodása, egy csomó új tanulmánykötet jelent meg, a külföldi tudományos társaságok levelezésbe léptek a hazai tudományos társaságokkal; hazai tudományos társaságok angol nyelvre fordították a külföldi tudományos társaságok értekezéseit, a külföldi tudományos társaságok mindenféle nyelvre lefordították a hazai társaságok tanulmányköteteit; és így indult meg az a híres tudományos háború, melyet a Pickwick-vita néven ismert az egész világ.

De a Pickwick úr dicsősége ellen intézett aljas merénylet visszafelé sült el, s a rágalom szerzőjét sújtotta. A tizenhét tudományos társaság egyhangúlag tudatlan és tolakodó kontárnak jelentette ki az önhitt Blottont és rögtön hozzáálltak, hogy még több tanulmányt gyártsanak, mint annak előtte. A kő pedig megvan mind a mai napig, mint Pickwick úr nagyságának megfelfejthetetlen hirdetője és ellenségei törpeségének maradandó emlékjele.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

*mely leírja Pickwick úrnak egy nagyon nevezetes lépését;
amely lépés nem csupán az ő életében, de egyúttal
ebben a történetben is korszakot alkot*

Pickwick úr lakása, a Goswell utcában, szerény volt ugyan, mindamellett nemcsak nagyon csinos és kényelmes, de roppant alkalmas szállás a magafajta kutató és gondolkozó szellemnek. Nappali szobája az első emeleten volt, hálószobája a másodikon, az utcára nézett, s így akár a dolgozószobájában ült az íróasztalánál, akár hálószobájában állt a tükre előtt, ezen a népszerű és sűrű forgalmú útvonalon egyformán módja volt tanulmányozni az emberi természet sokféle változatát. Szállásadónője, Bardellné asszonyság - egy istenben boldogult vámtiszt özvegye és örököse -, kellemes arcú, élénk természetű, jóra való asszony volt, született szakácsstehetség, aki tanulmány és hosszas gyakorlat révén rendkívüli hozzáértésre tett szert ezen a téren. Sem gyermek, sem cseléd, sem baromfi nem volt a háznál. Rajtuk kívül nem volt más lakója, mint egy nagy darab úr és egy kisfiú; előbbi egy albérlő, utóbbi pedig Bardellné magzata. A behemót úr minden este pont tízkor otthon volt, s szépen bebújt keskeny franciaágyába, az udvarra néző szobájában; Bardell úrfi gyermeki játékeinak és testgyakorlatainak a színtere a környék járdáira és csatornáira szorítkozott. Tisztaság és csönd uralkodott az egész házban; és Pickwick úr akarata volt ott a törvény.

Mindazok szemében, akik előtt a házirend e pontjai nem voltak ismeretlenek, s akik ismerték Pickwick úr bámulatos lelki fegyelmezettségét, feltétlenül rejtélyesnek és megfeythetetlennek tűnt volna fel magatartása és viselkedése az eatanswilli utazás napja előtt való reggelen. Gyors léptekkel járt föl-alá a szobában, hárompercnyi időközökben kidugta fejét az ablakon, minduntalan az órájára nézett és szokatlan türelmetlenségének még számos egyéb jelét is adta. Nyilvánvaló volt, hogy valami nagy dolog van készülöben, de hogy mi, azt még Bardellné asszonyság sem tudta volna kitalálni.

- Bardellné - mondta végre Pickwick úr, amikor ez a szeretetre méltó nőszemély már majdnem elkészült a hosszásra nyúlt portöröléssel.

- Tessék - felelte Bardellné.

- Sokáig elmarad a kisfia.

- Ó, hiszen hosszú az út a Borough-ig, uram - felelte Bardellné.

- Ó - mondta Pickwick úr -, már az igaz, nagyon igaz.

Pickwick úr megint elhallgatott, Bardellné asszonyság pedig tovább törölgette a port.

- Bardellné - szólalt meg Pickwick úr néhány perc múlva.

- Tessék - mondta ismét Bardellné.

- Mit gondol, két személy ellátása vajon sokkal többbe kerülne, mint egy személyé?

- Ó, Pickwick úr - mondta Bardellné asszonyság, elpirulva a főkötője széléig, mert úgy rémlett neki, mintha lakója házassági szándékkal hunyorgatna feléje. - Ugyan már, Pickwick úr, miket kérdez!

- De hát mit gondol? - kérdezte Pickwick úr.

- Hát az attól függ - felelte Bardellné, s a portörője közeledni kezdett Pickwick úr könyökéhez, mely az asztal szélén nyugodott -, hát, tetszik tudni, az attól függ jórészt, hogy ki az a személy; hogy takarékos és dolgos-e az illető... Pickwick úr.

- Nagyon igaz - mondta Pickwick úr -, de azt hiszem, az illetőben, akire én gondolok (s közben nyomatékosan ránézett Bardellnéra), az illetőben megvannak mindezek a jó tulajdonságok; s azonfelül rendelkezik bőséges élettapasztalattal is és van magához való esze, aminek én nagy hasznát vehetem, tudja, Bardellné asszonyság.

- Ugyan már, Pickwick úr - mondta Bardellné asszonyság és megint elvörösödött egészen a főkötője széléig.

- Meg vagyok róla győződve - mondta Pickwick úr, aki lassan tűzbe jött, mert ez rendszerint megesett vele, ha olyasmiről beszélt, ami érdekelte -, igen, meg vagyok róla győződve; és hogy megvalljam az igazat, Bardellné, én már el is szántam rá magamat.

- Egek ura! - kiáltotta Bardellné asszonyság.

- Ön nyilván különösnek fogja találni - folytatta a szeretetre méltó Pickwick úr, jóindulatú pillantást vetve szállásadónőjére -, hogy sohasem kérdeztem meg a maga véleményét erről a dolgról, sőt, még csak szóba sem hoztam mind a mai napig, ma reggelig, amikor elküldtem a kisfiát hazulról... ugye?

Bardellné asszonyság csak egy pillantásával tudott válaszolni. Messziről már régóta imádta Pickwick urat, de most egyszerre a szerencsének oly csúcsán találta magát, ahová a legvérmesebb és legvakmerőbb reményei sem mertek soha vágyakozni. Pickwick úr megkéri a kezét - ráadásul jól megfontolta a dolgot - a kisfiát elküldte a Borough-ba, hogy ne legyen útban - milyen tapintatos - milyen okos...

- Nos - mondta Pickwick úr -, hát mi a véleménye?

- Ó, Pickwick úr - mondta Bardellné az izgatottságtól remegő hangon -, ön nagyon jó hozzám, uram.

- Egy csomó fáradságtól megkímélem majd ezzel, ugyebár? - mondta Pickwick úr.

- Ó, én sohasem törődtem a fáradsággal, uram - felelte Bardellné asszonyság. - És ezután, persze, még kevésbé kímélem majd magam, hogy még jobban meg legyen velem elégedve, mint azelőtt; hanem igazán, ön olyan jó hozzám, Pickwick úr, hogy ennyire törődik az én elhagyatottságommal.

- Ó, biztosíthatom - mondta Pickwick úr -, hogy erre nem is gondoltam. De ezentúl majd, ha Londonban leszek, legalább mindig lesz valakije, aki mulattatja. Annyi bizonyos.

- Annyi bizonyos, hogy nagyon boldog asszony lesz belőlem - mondta Bardellné asszonyság.

- És kisfiának is... - folytatta Pickwick úr.

- A drága lelkemnek! - vágott közbe Bardellné egy anyai sóhajjal.

- Neki is lesz pajtása - folytatta Pickwick úr -, méghozzá nagyon jókedvű pajtása, aki fogadni mernék, egy hét alatt több mókára tanítja majd meg, mint amennyit egy esztendő alatt tanult volna - mondotta Pickwick úr, higgadtan mosolyogva.

- Ó, maga drága, aranyos... - mondta Bardellné asszonyság.

Pickwick úr hátrahőkölt.

- Ó, maga édes, kedves, hamis ember - mondta Bardellné asszonyság, és minden teketória nélkül felpattant a helyéről, s könnyek zápora és zokogások özöne közepette Pickwick úr nyakába borult.

- Irgalmas egek! - kiáltotta Pickwick úr hűledezve. - Bardellné, édes jó asszonyom... Úristen, micsoda helyzet... Szedje össze magát, könyörgök... Mire való ez, Bardellné... Még ránk nyit valaki...

- Ó, csak hadd nyisson! - kiáltott fel Bardellné szilaj hévvel. - Sohasem hagyom el magát... Drága, édes, jóságos lélek... - S Bardellné ezekkel a szavakkal még szorosabban átkarolta Pickwick urat.

- Kegyelem, kegyelem! - mondta Pickwick úr, és nagy erőlködéssel próbált kiszabadulni. - Valaki jön fel a lépcsőn, hallom. Bocsásson, bocsásson szabadon, kérem, hiszen maga jó asszony, engedjen el. - De se kérésnek, se könyörgésnek, se tiltakozásnak nem volt itt fogadtatja, mert Bardellné Pickwick úr karjaiba ájult, s mielőtt még le tudta volna ültetni őt valahová, betoppant a szobába Bardell úrfi és betessékelte Tupman, Winkle és Snodgrass urakat.

Pickwick úr megdermedt és megnémult. Ott állt, az édes teherrel karjaiban, s üres tekintettel bámult barátaira anélkül, hogy még csak eszébe is jutott volna üdvözölni őket vagy megmagyarázni a helyzetet. A pickwickisták viszont nagy szemeket meresztettek rá, Bardell úrfi pedig nagy szemeket meresztett valamennyiükre.

A klubtagok elképedése olyan észbontó, Pickwick úr zavara olyan bénító volt, hogy mindnyájan megmaradtak volna ebben a helyzetben, amíg csak vissza nem nyeri eszméletét az asszonyság, ha serdülő fiacskájából szép és megható módon ki nem tör a gyermeki szeretet. Ez a gyermek, aki testhez álló, bordás bársony ruhát viselt, öklömnyi rézgombokkal, eleinte zavarodottan és tanácstalanul állt a küszöbön, de félíg éretlen kis elméje lassanként felfogta, hogy anyjának nyilván valami személyes bántódása esett és minthogy ennek okát Pickwick úrban látta, csipdesni és csapkodni kezdte a halhatatlan férfi hátát és lábát, amennyire csak karja erejéből és indulatos haragjától kitelt.

- Lökjétek ki ezt a kis haszontalant! - mondta a kétségbeesett Pickwick úr. - Elment az esze.

- Mi történt? - kérdezte a három elképedt pickwickista.

- Tudom is én - felelte Pickwick úr mérgesen. - Vigyék innen ezt a fiút. - Winkle úr el is cipelte a szoba másik végébe a rikoltozó és rúgkapáló finom csemetét. - No, segítsenek hát lekísérni az asszonyságot.

- Ó, már jobban vagyok - mondta Bardellné gyöngye hangon.

- Engedje meg, hogy följajnljam a karomat - mondta az örökké lovagias Tupman úr.

- Köszönöm, uram... köszönöm - kiáltotta Bardellné hisztérikus izgalommal. Ennélfogva le is vezették a lépcsőn, szerető fia pedig követte.

- Meg nem foghatom - mondta Pickwick úr, amikor barátai visszatértek -, meg nem foghatom, hogy mi lelte ezt az asszonyt. Nem mondtam én neki egyebet, csak azt, hogy fel akarok fogadni egy inast, s ettől esett ilyen különös önkívületbe, ahogy az imént látták. Roppant furcsa dolog.

- Roppant furcsa - mondta a három jó barát.

- Szörnyű visszás helyzetbe hozott - folytatta Pickwick úr.

- Az már igaz - így hangzott a tanítványok válasza, miközben halkan köhécseltek és nagyon tamáskodó pillantásokat vetettek egymásra.

Ez a viselkedés nem került el Pickwick úr figyelmét. Észrevette hitetlenségüket. Nyilvánvaló volt, hogy gyanúba fogták.

- Egy ember vár kint a folyosón - mondta Tupman úr.

- Biztosan az az inas, akiről beszéltem - mondta Pickwick úr. - Érte küldtem ma reggel a Borough-ba. Snodgrass, legyen olyan jó, hívja be.

Snodgrass úr eleget tett a kérésnek és Samuel Weller úr nyomban be is állított a szobába.

- Ó... emlékszik rám, ugye? - mondta Pickwick úr.

- Hogyne emlékeznék - mondta Sam, egy jóakarató kacsintással. - Fura kis hajsza volt, de hát kifogott magukon, értette a csíziót... igaz-e?

- Hagyjuk ezt most - szakította félbe Pickwick úr sietve. - Másról szeretnék beszélni magával. Üljön le.

- Köszönöm, uram - mondta Sam, és minden további biztatás nélkül helyet foglalt, miután kiakasztotta ócska fehér kalapját az ajtó elé. - Bizony már nem nagyon szép kalap, de éppen az én fejemre való és nagyon csinosan festett, amíg a karimája le nem szakadt - magyarázta Sam. - A karima nélkül viszont sokkal könnyebb és ez is valami, s minden lyukon keresztül jön egy kis levegő, ami szintén ér valamit... nem árt a jó szellőztetés, szoktam mondani. - Miután előadta ezt a felfogását, Samuel Weller úr nyájasan rámosolygott az egybegyűlt pickwickistákra.

- De most már térjünk a tárgyra, amiért ma reggel magáért küldtem - mondta Pickwick úr.

- Ez az, uram - szólt közbe Sam -, csak ki vele, mint az egyszeri apa mondta a fiának, amikor az lenyelte a krajcárt.

- Először is azt szeretném tudni - mondta Pickwick úr -, hogy meg van-e elégedve a mostani helyével?

- Mielőtt erre megfelelnek, uram - mondta Samuel Weller úr -, először is azt szeretném tudni, hogy vajon tudnak-e szerezni nekem valami jobb helyet?

A csöndes jóindulat halvány mosolya csillant meg Pickwick úr arcán, amikor így szólt:

- Félig-meddig már elhatároztam, hogy én fogadom szolgálatomba.

- Csakugyan? - mondta Sam.

Pickwick úr helybenhagyólag bólintott.

- Fizetség? - kérdezte Sam.

- Évi tizenkét font - felelte Pickwick úr.

- Ruházat?

- Két rend ruha.

- Munka?

- Engem fog kiszolgálni és utazásainkon, az urakkal együtt, elkísér majd bennünket.

- Áll az alku, uram - jelentette ki Sam erélyes hangon. - Elszegődtem egy magányos úrhoz és a föltételekre nézve megegyeztünk.

- Szóval elfogadja az állást? - kérdezte Pickwick úr.
- De még mennyire - felelte Sam. - És ha a ruhák csak félannyira is úgy rám illenek majd, mint a helyem, hát akkor nem lesz semmi baj.
- Bizonyítványt persze hozhat - mondta Pickwick úr.
- Erre nézve tessék tudakozódni a Fehér Szarvas fogadósnejánál - felelte Sam.
- Beállhat már ma este?
- Akár ebben a minutában felvehetném a libériát, ha itt volna - mondta Sam jókedvűen.
- Jöjjön el ma este nyolc órakor - mondta Pickwick úr -, és ha az értesüléseim kedvezőek lesznek, majd gondoskodom ruháról.

Egyetlen megbocsátható kis ballépését leszámítva, amelyben vele egyformán osztozott egy kézilány, Weller úr előélete annyira feddhetetlennek bizonyult, hogy Pickwick úr még aznap este bízvást szolgálatába fogadhatta. Azzal a gyorsasággal és eréllyel, melyet ez a rendkívüli ember nemcsak nyilvános cselekedeteiben, de összes magánügyeiben is tanúsított, új inasát rögtön elvitte egy olyan boltba, ahol vadonatúj és uraságoktól levetett férfiruhák kaphatók, s ahol az embert megkímélik a mértékvétel kényelmetlen és kellemetlen zaklatásától; és mielőtt még leszállt az éjszaka, Weller úr egy szép szürke kabátban feszített, a P. K. betűs gombokkal, fekete kokárdás kalappal, vöröscsíkos mellényben, világos térdnadrágban és lábszárvédőben és ehhez járult még sokféle egyéb szükséges holmi, amelyeket felsorolni nagyon hosszadalmas volna.

- Mármost - mondta az átalakult külsejű újdonsült, amikor másnap reggel elfoglalta a helyét az eatanswilli postakocsi tetején -, mármost csak azt szeretném tudni, hogy inas vagyok-e vagy lovász vagy vadőr vagy pedig szántóvető. Úgy festek, mint egy vegyes felvágott mind a négy féléből. No de sebj; lesz részem egy kis levegőváltásban, sok-sok látnivalóban, kevés tennivalóban, és ez nem kis mértékben a kedvemre való. Így hát csak azt kiálthatom, hogy sokáig éljenek a pickwickisták!

TIZENHARMADIK FEJEZET

*Egy kis beszámoló Eatanswillről és az odavaló pártok küzdelmeiről;
meg egy képviselő-választásról ebben az ősi, hűséges és hazafias területben*

Őszintén be kell vallanunk, hogy addig az időig, amikor először merültünk bele a Pickwick Klub terjedelmes irataiba, Eatanswillnek soha hírét sem hallottuk; hasonló nyíltan beösmernünk, hogy mind a mai napig hiába iparkodtunk bizonyosságot szerezni afelől, hogy van-e egyáltalában ilyen nevű helység az országban. Tudatában lévén, hogy milyen nagyfokú bizalommal kell lennünk Pickwick úr minden egyes feljegyzése és kijelentése iránt, eszünk ágában sem lehetett szembeszögezni saját kutatásunkat e nagy ember jegyzőkönyvileg hitelesített adataival, kérdést intéztünk tehát a tárgyra vonatkozólag minden szaktekintélyhez, akihez módunkban állott fordulni. Sorra vettünk minden helységnevet az *A* és *B* betűk alatt anélkül, hogy Eatanswillre ráakadtunk volna. Apróra megvizsgáltuk az Országos Zsebtérkép minden egyes szögletét, valamennyi megyei részletes térképet, melyeket legkiválóbb kiadóink bocsátottak közre a nyilvánosság számára, de kutatásaink nem jártak eredménnyel itt sem. Ennélfogva hajlandók vagyunk azt hinni, hogy Pickwick úr, abbeli buzgó törekvésében, hogy senkit meg ne bántson, továbbá gyöngéd tapintatosságánál fogva, mellyel különösen kitűnt mindazok szemében, akik őt jól ismerték, szándékosan költött névvel helyettesítette annak a választókerületnek az igazi nevét, ahol megfigyeléseit tette. Megerősíti ezt a föltevésünket egy csekély kis körülmény, mely magában véve látszólag jelentéktelen és semmitmondó, de ebből a szempontból nézve mégis említésre méltó. Pickwick úr jegyzőkönyvében ugyanis határozottan nyomát találtuk egy bejegyzésnek, mely szerint ő maga és tanítványai jegyet váltottak a norwichi postakocsira; de ezt a bejegyzést utóbb keresztülhúzták, mintha még az irányt is el akarták volna titkolni, amerre ez a választókerület fekszik. Ezért hát nem is óhajtunk e tárgyra nézve további találgatásokba bocsátkozni, hanem kitérés nélkül folytatjuk elbeszélésünket és beérjük azzal az anyaggal, melyet maguk a szereplő személyek nyújtanak nekünk.

Egyszóval, úgy látszik, hogy Eatanswill lakossága, mint sok más kisvárosi lakosság, túlon túl el van telve saját fontosságával, és annak tudatában, hogy példája milyen sokat nyom a latban, minden egyes eatanswilli polgár kötelességének érezte, hogy szívvel-lélekkel csatlakozzék a két nagy párt valamelyikéhez, melyek a várost kettészakították: - a kékhez vagy a sárgákhoz. A kék egyetlen alkalmat sem szalasztottak el, hogy szembeszállhassanak a sárgákkal, és a sárgák egyetlen alkalmat sem szalasztottak el, hogy szembeszálljanak a kékkel; aminek az volt az eredménye, hogy valahányszor a kék és sárgák nyilvános gyűléseken, a városházán, a piacon vagy a vásáron összekerültek, szóváltás és gyalázkodás lett a vége. Ilyen szétváltás mellett szinte fölösleges megemlíteni, hogy Eatanswillben minden ügyből pártkérdést csináltak. Ha a sárgák a piacteret lámpavilágítással akarták ellátni, a kék nyilvános gyűlést tartottak és lebecsmérelték a tervet; ha a kék egy új kút ásását indítványozták a főutcában, a sárgák egy emberként szálltak szembe velük és megborzadva tiltakoztak a merénylet ellen. Voltak kék boltok és sárga boltok, kék vendégfogadók és sárga vendégfogadók; sőt, még a templomban is voltak kék padosok és sárga padosok.

Természetesen okvetlenül és elkerülhetetlenül szükséges volt, hogy ez a két hatalmas párt külön-külön saját sajtóorgánummal rendelkezék: ennél fogva a városban két hírlap jelent meg - az *Eatanswilli Közlöny* és az *Eatanswilli Függetlenség*; előbbi a kék elveit képviselte, utóbbi határozottan sárga alapon volt szerkesztve. Nagyszerű újságok voltak. Micsoda vezércikkek és milyen tüzes támadások! - „Hitvány laptársunk, a *Közlöny*...” - „A *Függetlenség*, ez a gyalázatos és gyáva lelkű újság...” - „A *Függetlenség*, ez a hazug és aljas nyomdatermék...”

- „A *Közlöny*, ez a becsstelen és nyomorult rágalmozó...” - ilyen és ehhez hasonló felemelő nyilatkozatok jelentek meg sűrűn mind a két lap hasábjain, minden egyes számban és a legnagyobb gyönyörűséget, illetve a legnagyobb felháborodást keltették a város lakói közt.

Pickwick úr, az ő szokásos előrelátásával és bölcsességével, rendkívül kedvező időpontot szemelt ki a kerület megtekintésére. Ilyen küzdelemre ott még soha nem emlékeztek. A kékek jelöltje az igen tisztelt Samuel Slumkey úr (Slumkey Hall) volt és Horatio Fizkin úr (Fizkin Lodge, Eatanswill mellett) lépett föl vele szemben, barátainak unszolására, mint a sárga érdekek harcosa. A *Közlöny* figyelmeztette az eatanswilli választókat arra, hogy nemcsak Angliának, hanem az egész civilizált világnak a szeme rajtuk függ; a *Függetlenség* viszont követelő hangon tudakolta, hogy vajon az eatanswilli választópolgárok valóban olyan nagyszerű legények-e, ahogy hírlík, avagy aljas és szolgalelkű bérencek, akik egyaránt méltatlanok az angol ember nevére és a szabadság áldásaira. A város még soha nem élt át ilyen izgalmakat.

Késő este volt, amikor Pickwick úr és társai, Sam kíséretében, leszálltak az eatanswilli postakocsi tetejéről. Nagy, kék selyemzászlók lobogtak a város címeréről elnevezett fogadó ablakaiban és minden utcai ablaktábla tele volt ragasztva plakátokkal, melyek óriási betűkkel hirdették, hogy az igen tisztelt Samuel Slumkey úr bizottsága naponta ott tanyázik. Egy sereg kíváncsiskodó verődött össze az utcában, s egy rekedt embert bámultak, aki az erkélyen állt, s akinek Slumkey úr érdekében már egészen kivörösödött az arca; érvelésének a súlyát és erejét azonban némiképp gyöngítette az a szakadatlanul pergő négy nagy dob, amelyet Fizkin úr bizottsága helyezett el az utcasarkon. A vörös képű mellett egy fúrge kis ember állt, aki időnként levette a kalapját és éljenzésre tüzelte a népet; a nép ezt rendesen meg is cselekedte, harsogó lelkesedéssel; és minthogy a vörös képű úriember a sok beszédől még jobban kivörösödött, mint eddig, úgy látszik, éppúgy elérte a célját, mint ha mindenki hallotta volna, amit beszél.

Alig szálltak le a pickwickisták a kocsiról, máris körülfogta őket egy csomó derék és független polgár, akik rögtön megeresztettek három harsogó éljent, melyet átvett az egész sokfejú nép (mert a tömegnek egyáltalán nem szükséges tudnia, hogy miért éljenez), s a harsogásuk végül olyan dörgő diadalordítássá dagadt, hogy még a vörös képű úriembert is elnémította az erkélyen.

- Éljen! - fejezte be a tömeg az ordítózást.

- Még egy éljent! - kiáltotta a kis fúrge főkolompos az erkélyen, s a tömeg megint ordítani kezdett, mintha a tüdeje öntött vasból volna, acélrugóval.

- Éljen Slumkey! - kiáltozták a derék és független érzelmű polgárok.

- Éljen Slumkey! - visszhangozta Pickwick úr, megemelve a kalapját.

- Nem kell Fizkin! - zúgta a tömeg.

- Le vele! - kiáltotta Pickwick úr.

- Hurrá! - és erre megint olyan ordítózás támadt, mint valami nagy állatkertben, mikor az elefánt az etetéshez csönget.

- Ki az a Slumkey? - kérdezte súgva Tupman úr.

- Tudom is én - felelte Pickwick úr, szintén suttogva. - Pszt! Ne kérdezzon tőlem semmit. Ilyenkor mindig legjobb azt csinálni, amit a tömeg csinál.

- De mit tegyünk, ha két tömeg van? - vetette fel Snodgrass úr.

- Akkor a nagyobbik tömeggel kell együtt kiabálni - felelte Pickwick úr.

Kötetek sem mondhattak volna többet.

Beléptek a házba, a tömeg jobbról és balról utat nyitott nekik és torkaszakadtából éljenzett. Mindenekelőtt éjszakai szállásról kellett gondoskodniuk.

- Kaphatunk-e szállást maguknál? - kérdezte Pickwick úr, odaszólítván a pincért.

- Nem tudom, kérem - felelte a pincér -, attól félek, hogy tele vagyunk, uram... majd utána nézek, kérem. - S azzal el is távozott, de nyomban visszajött megkérdezni, hogy vajon az urak „kékek”-e?

Minthogy sem Pickwick urat, sem útitársait nem fűzte semmiféle, életbevágó érdekük egyik jelölthöz sem, a kérdés meglehetősen fogas volt nekik. A nagy dilemmában Pickwick úrnak eszébe jutott új ismerőse, Perker úr.

- Ismer-e egy Perker nevű urat? - kérdezte Pickwick úr.

- Hogyne ismernék, kérem - felelte a pincér. - Perker úr az igen tisztelt Samuel Slumkey úr főkortese.

- Azt hiszem, hogy Perker úr kék, ugye?

- Ó, igen, uram.

- Akkor mi is kékek vagyunk - mondta Pickwick úr; de látván, hogy a pincér elég hitetlen arccal fogadja ezt az alkalmazkodó kijelentést, odaadta neki a névjegyet azzal a kéréssel, hogy vigye be rögtön Perker úrhoz, ha az ügyvéd történetesen éppen a házban van. A pincér eltávozott; és szinte azon nyomban megint visszajött, s arra kérte Pickwick urat, hogy kövesse. Az első emeleten benyitottak egy nagy szobába, ahol Perker úr egy könyvekkel és írásokkal megrakott hosszú asztal mellett ült.

- Ó... ó, kedves jó uram - mondta a kis ember, elébe menve. - Igazán nagyon örülök, édes uram, hogy láthatom. Foglaljon helyet, kérem, így hát csakugyan megvalósította szándékát. Azért jött le, hogy jelen legyen a választásokon... ugyebár?

Pickwick úr helybenhagyólag bólintott.

- Heves küzdelem, édes uram - mondta a kis ember.

- Ezt örömmel hallom - mondta Pickwick úr a tenyerét dörzsölve. - Nagyon szeretem látni a lelkes hazafiasságot, bármelyik párt harcol is érte... Hát szóval heves lesz a küzdelem?

- Ó, igen - felelte a kis ember -, nagyon heves lesz, mondhatom. A mi pártunk lefoglalta a község valamennyi vendégfogadóját és csak a kocsmákat hagyta meg az ellenpártnak... Remek politikai mesterfogás, nemde, édes uram? - És a kis ember önelégülten mosolygott, s egy nagyot szippantott burnótszelencéjéből.

- S a küzdelemnek előreláthatólag mi lesz az eredménye? - kérdezte Pickwick úr.

- Hát, nagyon kétséges, édes uram, egyelőre még nagyon kétséges - felelte a kis ember. - Fizkin emberei harminchárom szavazót bezárva tartanak a Fehér Szarvas kocsiszínjében.

- A kocsiszínben? - kérdezte Pickwick úr, fölöttébb elámulva ezen a második politikai mesterfogáson.

- Bezárva tartják őket mindaddig, amíg szükségük nem lesz rájuk - folytatta a kis ember. - Amint láthatja, azt akarják ezzel elérni, hogy mi ne férhessünk hozzájuk; és még ha hozzájuk férnénk is, nem érnénk vele semmit, mert szándékosan leittatták őket. Fizkin kortese pompás fickó... igazán remek ember.

Pickwick úr nagyot nézett, de egyet sem szólt.

- De azért rendületlenül bízunk a dolgunkban - mondta Perker úr, majdnem suttogásra halkítva a hangját. - Tegnap este egy kis uzsonnát adtunk itt... negyvenöt asszony vett részt rajta, édes uram... s amikor hazamentek, mindegyikük kapott ajándékba egy zöld napernyőt.

- Napernyőt? - kérdezte Pickwick úr.

- Úgy van, édes uram, napernyőt. Negyvenöt zöld napernyőt, darabja hét shilling és hat penny. Minden asszony szereti a cicomát... a napernyők ragyogóan beváltak. Megszerezték nekünk az összes férjeket és bátyjaik felét... harisnya, flanell és az effajta holmi fabatkát sem ért volna. Az én eszmém volt, édes uram, magam találtam ki. Akár esik, akár süt a nap, ön ki sem teheti a lábát az utcára, hogy ne találkozzék egy csomó zöld napernyővel.

S azzal a kis ember görcsös kacagásban tört ki, melyet csak egy harmadik egyén belépése szakított félbe.

A jövevény hosszú, sovány ember volt, vörössesszőke haja már kopaszodott a feje búbján, s az ábrázata ünnepélyes fontoskodást, a tekintete pedig kifürkészhetetlen bölcsességet árult el. Hosszú, barna felöltőt viselt, fekete posztó mellényt és drapp nadrágot. Mellényén dupla szemüveg fityegett, fején széles karimájú, nagyon lapos tetejű kalapot hordott. A jövevényt mint Pott urat, az *Eatanswilli Közlöny* főszerkesztőjét mutatták be Pickwick úrnak. Néhány udvariaskodó szó után Pott úr Pickwick úrhoz fordult és ünnepélyesen megkérdezte tőle:

- A fővárosban nagy érdeklődést kelt ez a választás, nemde, uram?

- Igen, azt hiszem - mondta Pickwick úr.

- Okom van rá - mondta Pott úr, s a pillantása Perker felé fordult, hogy megerősítsék a kijelentését -, okom van rá feltételezni, hogy ebben a múlt szombati vezércikkemnek is van némi része.

- Kétségtelenül - mondta a kis ember -, kétségtelenül.

- A sajtó félelmetes hatalom, uram - mondta Pott.

Pickwick úr a maga részéről teljesen hozzájárult a kijelentéshez.

- De merem állítani, uram - mondta Pott -, hogy sohasem éltem vissza azzal az óriási hatalommal, amely a kezemben van. Merem állítani, uram, hogy a nemes fegyvert, mely kezemben van letéve, sohasem szögeztem a magánélet szentsége vagy az egyéni jó hírnév érzékenysége ellen; merem állítani, uram, hogy minden erőmet olyan törekvéseknek szenteltem... olyan törekvéseknek... melyek talán szerények, tudom, szerények... de olyan törekvéseknek, hogy elültessem a lelkekben azokat a magasztos eszméket, amelyek... izé... amelyek...

Itt az *Eatanswilli Közlöny* főszerkesztője, úgy látszik, belegabalyodott a mondatába, Pickwick úr tehát a segítségére sietett és így szólt:

- Kétségtelenül.

- És engedje meg, uram - mondta Pott -, engedje meg uram, hogy mint pártatlan embertől, megkérdezzem öntől, hogy vélekedik a londoni közhangulat a *Függetlenség*-gel folytatott küzdelmünkről?

- Kétségtelenül nagy izgalom uralkodik a fővárosban - szólt közbe Perker úr, ravasz pillantással, mely valószínűleg csupán véletlen volt.

- A küzdelem - mondta Pott - folyni fog mindaddig, amíg erőm, egészségem s az a kis tehetségem engedi, amely adatott nekem. Ettől a küzdelemtől, uram, nem fogok tágitani... habár fölkaparja az ember lelkét, és annyira kizökkent bennünket a sodrunkból, hogy képtelenek vagyunk eleget tenni a polgári élet mindennapi kötelességeinek... ettől a küzdelemtől mégsem fogok tágitani, amíg nyakára nem hágtam az *Eatanswilli Függetlenség*-nek. A főváros lakossága és hazánk népe tudja meg, uram, hogy számíthat rám... hogy nem fogom őket cserbenhagyni, s hogy el vagyok szánva, uram, kitartani mellettük mindhalálig.

- Ön nagyon nemesen gondolkodik, uram - mondta Pickwick úr és megszorította a nagylelkű Pott kezét.

- Amint látom, uram, önnek helyén van a szíve és az esze - jelentette ki Pott úr, szinte lihegve a nagy hévvel előadott hazafias nyilatkozattól. - Végtelenül boldog vagyok, uram, hogy megismerkedhettem egy ilyen emberrel.

- Én pedig - mondta Pickwick úr - nagyon megtisztelve érzem magam, hogy ilyen véleménnyel van rólam. Engedje meg, uram, hogy bemutassam önt barátaimnak és útitársaimnak, akik szintén rendes tagjai a klubnak, melyet... és ezt büszkén mondhatom... én alapítottam.

- Roppantul fogok örülni - mondta Pott úr.

Pickwick úr kiment és a barátaival tért vissza. Illő módon bemutatta őket az *Eatanswilli Közlöny* szerkesztőjének.

- No mármost, kedves Pott uram - mondta a kis Perker úr -, az itt a kérdés, hogy mit csináljunk barátainkkal, hová tegyük őket?

- Talán megszállhatnánk itt, a fogadóban - mondta Pickwick úr.

- Egyetlen szabad ágy sincs itt, édes uram... nincs egyetlen üres szoba sem.

- Hát ez nagyon kellemetlen - mondta Pickwick úr.

- Nagyon kellemetlen - mondták útitársai.

- Volna egy ötletem - mondta Pott úr -, s azt hiszem, be fog válni. A Pávában van még két ágy és merem állítani, hogy ami a feleségemet illeti, a legnagyobb örömmel fogja vendégül látni Pickwick urat és valamelyik barátját, ha a másik két úr és az inas nem röstellik, hogy elhelyezkedjenek, ahogy tudnak, a Páva fogadóban.

Pott úr igyekezett mindenáron rábeszélni Pickwick urat, Pickwick úr viszont ismételt azzal védekezett, hogy nem veheti a lelkére, hogy Pott úr szeretetre méltó nejjének alkalmatlanságot okozzon vagy a terhére váljon. A kérdés végül azon dőlt el, hogy ez volt az egyetlen lehetséges megoldás, amely egyáltalán számba jöhetett. Meg is egyeztek hát; s miután valamennyien megebédeltek a Város Címeréhez címzett fogadóban, a jó barátok elbúcsúztak egymástól. Tupman úr és Snodgrass úr elindult a Páva felé, Pickwick úr és Winkle úr pedig Pott úr kastélya felé vette útját; előzőleg még megállapodtak abban, hogy másnap reggel valamennyien a Város Címerében találkoznak s elkísérik az igen tisztelt Samuel Slumkey úr választóit a szavazás színhelyére.

Pott úr egész családi köre tulajdon személyére és kedves életpárjára szorítkozott. Minden nagy embernek, aki hatalmas lángelméjével fényes polcra emelkedett a világban, van valami kis gyöngéje, mely éppen kiválóságánál fogva csak annál kirívóbbnak tűnik fel. Ha Pott úrnak volt gyöngéje, talán az lehetett, hogy kissé nagyon is alávetette magát a felesége lekicsinylő zsarnokságának és parancsolgatásának. Ámbár nem érezzük magunkat följogosítva arra, hogy

ezt a körülményt nagyon hangsúlyozzuk, mert a jelen alkalommal Pottné a legnyájasabb modorát vette elő, hogy a két urat fogadja.

- Édes szívem - mondta Pott úr. - Pickwick úr... bemutatom neked Pickwick urat, Londonból.

Pottné elragadó bájossággal fogadta Pickwick úr atyai kézszorítását; Winkle úr pedig, akit még egyáltalán nem mutattak be, észrevétlenül bókolt és hajlongott az egyik sötét sarokban.

- Szívem - szólalt meg Pottné.

- Parancsolj, angyalkám - felelte Pott úr.

- Kérlek, mutasd be a másik urat.

- Ezer bocsánat, uram - mondta Pott úr. - Engedje meg... a feleségem... izé úr...

- Winkle úr - mondta Pickwick úr.

- Winkle úr - ismételte Pott; és ezzel befejezték a bemutatkozás szertartását.

- Bocsánatot kell kérnünk öntől, asszonyom - mondta Pickwick úr -, amiért ilyen kurtán-furcsán betörtünk magukhoz.

- Ugyan, kérem, szót sem érdemel - felelte Pott úr élete párja élénken. - Higgye el, uram, hogy nagyon megőrül az ember, ha egy-két új arcot láthat, amikor úgy él, mint én, napról napra, hétről hétre, ezen az unalmas helyen, ahol soha nem látni senkit.

- Senkit, édesem! - tiltakozott Pott úr ravaszkas mosollyal.

- Senkit, csak téged - vágott vissza a felesége csípősen.

- Amint látja, Pickwick úr - mondta a házigazda, mintegy magyarázatképpen felesége kesergésére -, bizonyos mértékben itt el vagyunk vágva sok olyan szórakozástól és mulatságtól, amiben másutt részünk lehetne. Mint az *Eatanswilli Közlöny* főszerkesztője, tekintve, hogy a lapom igen nagy tekintélynek örvend a környéken, a politikai élet forgataga teljesen magával sodor...

- Szívem - szakította félbe Pottné.

- Angyalkám - mondta a szerkesztő.

- Azt szeretném, szívem, ha igyekeznél olyan témát találni, ami feltehetőleg ezeket az urakat is érdekkelheti.

- De, édes egyetlenem... - mondta Pott úr nagyon szerény hangon -, Pickwick urat érdekli a politika.

- Az az ő szerencséje, ha érdekli - mondta Pottné nyomatékos hangon -, engem már halálra untat a ti politikátok, a *Függetlenség*-gel való civakodástok, meg a többi sületlenség. Igazán csodálom, szívem, hogy kitáladod itt ezt a sok ostobaságot.

- No de, szívecském... - mondta Pott úr.

- Ugyan, hagyjál békén ezekkel az ostobaságokkal - mondta Pottné. - Játszik *ecarté*-t, uram?

- Boldog leszek, ha megtanít rá, asszonyom - felelte Winkle úr.

- Jó, hát akkor húzzuk oda az ablakhoz ezt a kis asztalt, hogy ne is halljam ezt a sok politikai locsogást.

- Jane - szólt Pott úr a szobalánynak, aki behozta a gyertyákat -, menjen le az irodába, és hozza fel nekem a *Közlöny* ezernyolcszázhuszonnyolcadiki évfolyamát. Föl akarok olvasni - tette hozzá a szerkesztő, Pickwick úrhoz fordulva -, föl akarok olvasni önnek néhány vezércikket, amiket akkortájt írtam, mikor a sárgák ki akarták jární, hogy a sorompónál új vámórt alkalmazzanak; úgy gondolom, hogy mulattatni fogja önt.

- Nagyon szeretném hallani a cikkeit, igazán mondhatom - jelentette ki Pickwick úr.

Az évfolyam megérkezett, a szerkesztő leült, Pickwick úr pedig melléje telepedett.

Hiába forgattuk át Pickwick úr jegyzőkönyvének lapjait, abban a reményben, hogy megtaláljuk benne a gyönyörű dolgozatok tartalmának kivonatát. Alapos okunk van azt hinni, hogy a stílus ereje és frissessége teljesen elbűvölte őt; Winkle úr ugyanis följegyezte azt a tényt, hogy mintegy a gyönyörűség mámorától, Pickwick úr szemei az egész felolvasás alatt le voltak csukódva.

A vacsora bejelentése véget vetett az *ecarté*-játéknak és egyúttal az *Eatanswilli Közlöny* érdekességeiből való szemelgetésnek is. Pottné csupa élet volt és csupa jókedv. Winkle úrról kezdett egyre jobb véleménnyel lenni, és nem habozott bizalmasan a tudtára adni, hogy Pickwick úr „aranyos öreg bácsi”. Ez a kifejezés olyan családias jellegű, hogy a nagyeszű ember testi-lelki jó barátai közül is csak kevesen merték volna használni. Mindazonáltal feljegyezzük, mert ez is meghatározó és meggyőző bizonyítékul szolgál arra nézve, hogy a társadalom minden osztálya mily nagyrabecsülésben részesítette, s mily könnyűszerrel talált utat minden ember szívéhez és érzéseihez.

Késő éjszaka volt - Tupman úr és Snodgrass úr a Páva fogadó mélyén már réges-rég álomba merültek -, amikor a két jó barát aludni tért. Winkle úr szempillája is hamarosan lecsukódott, érzelmei azonban fel voltak izgatva, s a szíve szerelemre gyulladt; s miután álmában már órák óta érzéketlenné vált a külső valóság iránt, elkalandozó képzelete előtt még sokáig fel-felbukkant a bájos Pottné arca és alakja.

A reggel ébredező zaja és lármája elegendő volt arra, hogy a világ legregényesebb álmodozójának is kiverje a fejéből mindazt a gondolatot, mely nem volt közvetlen kapcsolatban a rohamosan közelgő választással. Dobpergés, kúrtharsogás és trombitaszó, emberi láрма és lovak dobogása hangzott és visszhangzott az utcákon kora hajnaltól fogva; s egy alkalmi kis csatározás a két párt járőrei között egyszerre életet hozott az egészbe és kellemes változatosságot kölcsönzött az előkészületeknek.

- Nos, Sam - mondta Pickwick úr, ahogy az inasa megjelent a szobája ajtajában, éppen amikor elkészült az öltözködéssel -, talpon az egész város, mi?

- A szokott komédia, uram - felelte Weller úr. - Embereink a Város Címerénél gyülekeznek, s máris berekedtek a sok ordítózástól.

- Ó - mondta Pickwick úr -, lelkesednek-e vajon a jelöltjükért, Sam?

- Még soha életemben nem láttam ekkora lelkesedést, uram.

- Elszántak, ugye? - kérdezte Pickwick úr.

- Roppant elszántak - felelte Sam. - Még életemben nem láttam embereket, akik ennyit tudtak enni meg inni. Csak attól félek, hogy megpukkadnak.

- Ez a helybeli földesurak helytelen bőkezűsége - mondta Pickwick úr.

- Meglehet - felelte Sam kurtán.

- Eleven, lelkes, jóképű legényeknek látszanak - mondta Pickwick úr, ahogy kitekintett az ablakán.

- Nagyon elevenek - felelte Sam. - A Páva két pincérével együtt a kút alá állítottuk a független szavazópolgárokat, akik tegnap este ott vacsoráztak.

- A kút alá állították a független szavazópolgárokat? - kiáltott fel Pickwick úr.

- Igen - felelte az inas -, minden ember ott aludt el, ahol eldült; ma reggel egyenként föl-szedtük őket és vittük mind a kút alá, így aztán szépen magukhoz tértek. A bizottság fejenként egy shillinget fizetett a fürdetésükért.

- És ilyen dolgok megtörténhetnek? - kiáltotta Pickwick úr elképedve.

- A jó Isten áldja meg magát, uram - mondta Sam -, hát hol él ön? Hiszen ez még semmi, igazán semmi.

- Semmi? - mondta Pickwick úr.

- Semmi, éppenséggel semmi - felelte az inasa. - A legutóbbi választáskor, a szavazás előtt való este, az ellenpárt megvesztegette a Város Címere-beli pincérleányt, hogy babonázza meg annak a tizen négy le nem szavazott választónak a pálinkáját, akik a fogadóban laktak.

- Mit jelent az, hogy babonázza meg a pálinkájukat? - kérdezte Pickwick úr.

- Hogy álomport keverjen bele - felelte Sam. - Így görbüljek meg, ha tizenkét órával a választás után még mindig nem aludtak. Egy embert, aki szintén aludt, próbaképpen szekéren elvittek az urnához, de nem lehetett a dolgot nyélbe ütni... nem fogadták el a szavazatát; így aztán visszavitték és újra ágyba fektették.

- Furcsa szokások - mondta Pickwick úr félig önmagához, félig Samhez beszélve.

- Még nem is annyira furcsák, mint az a csodálatos dolog, ami tulajdon apámmal esett meg egy választáson, ráadásul éppen ezen a szent helyen, uram - mondta Sam.

- Mi volt az? - kérdezte Pickwick úr.

- Hát akkoriban a postakocsival járt ide - mondta Sam -, s mivel éppen követválasztás volt, az egyik párt megfogadta őt, hogy hozzon le szavazókat Londonból. Indulás előtt való éjjel szép csöndben elhívja ám a másik párt bizottsága s ő el is megy a küldönccel, odavezeteti magát... nagy terem... egy csomó úr... nagy halom papír... toll, tinta, meg több efféle holmi... „Ó, Weller úr - szólítja meg az elnök. - Örülök, hogy láthatom, Weller úr, hogy van, hogy van?” - „Köszönöm, nagyon jól, uram - feleli az apám. - Remélem, hogy önnek is jól szolgál az egészsége.” - „Köszönöm, barátom, megjárja - mondja az elnök. - Foglaljon helyet, Weller úr... foglaljon helyet, kérem.” - Az apám helyet foglalt s egy darabig csak nézték egymást az urakkal. „Nem emlékszik rám?” - kérdi tőle az elnök. - „Nem mondhatnám, hogy emlékszem” - feleli az apám. - „Ó, én ismerem magát; kicsi korától fogva ismerem” - mondja. - „Én bizony nem emlékszem az úrra” - mondja az apám. - „Ez nagyon furcsa” - feleli az úriember. - „Bizony az” - mondja az apám. - „Kurta lehet az emlékezőtehetsége, Weller úr” - mondja az elnök. - „Már az igaz, hogy nagyon kurta” - feleli az apám. - „Mindjárt gondoltam” - mondja az úriember... Hát aztán tölt neki egy pohár bort, kikérdezi a mesterségéről, felvidítja amúgy igazában, s végezetül egy húszfontos bankót csúsztat a markába. „Nagyon rossz az út Londontól idáig” - mondja az úriember. - „Hát imitt-amott bizony elég fáradságos” - feleli az apám. - „Kivált a csatorna táján, ugyebár?” - mondja az úriember. - „Hát bizony elég komisz” - feleli az apám. - „No hát, Weller úr - mondja az úriember -, maga ügyes kocsis és tudjuk, hogy azt teheti a lovával, amit akar. Mi valamennyien nagyon szeretjük magát, Weller úr, és

ha történetesen valami baleset érné, amikor lehozza azokat a választókat, és ha bele találná őket fordítani a csatornába anélkül, hogy valami kár esne bennük, akkor ez a magáé” - mondja. - „Ó, uram, ön nagyon jó hozzám - mondja az apám -, s iszom is az egészségére még egy pohárral...” Ivott, zsebre vágta a pénzt, s azzal odábbállt. És nem is hinné, uram - folytatta Sam, kimondhatatlanul szemtelen pillantást vetve gazdájára - hogy éppen aznap, amikor a választókat lehozta, kocsija éppen azon a bizonyos helyen felborult és valamennyi utasa a csatornába fordult.

- De csak nem fulladtak bele? - kérdezte Pickwick úr sietve.

- Hát bizony - felelte Sam nagyon csöndesen -, azt hiszem, hogy egy öregúr odaveszett; annyit tudok, hogy a kalapját megtalálták, de már abban nem vagyok egészen bizonyos, hogy a feje is benne volt-e vagy sem. Nekem azonban az a különös és csudálatos véletlen szűrt szemet leginkább, hogy azok után, amiket az az úr mondott, az apám kocsija éppen aznap és éppen azon a helyen borult föl.

- Hát bizony, nagyon különös véletlen - mondta Pickwick úr. - No de kefélje ki a kalapomat Sam, mert hallom Winkle úr hangját, hív már reggelizni.

Ezzel Pickwick úr lement a nappaliba, ahol a reggelit már az asztalon találta és a családot az asztal körül. A reggelit sebesen elfogyasztották; mindegyik férfi kalapja óriási kék szalaggal volt feldíszítve, melyet Pottné saját gyöngye kezeivel tűzött fel; és miután Winkle úr vállalkozott rá, hogy Pottnét föl kíséri egy háztetőre, a szavazóemelvény tőzsomszédságában, Pickwick úr és Pott úr kettesben visszamentek a Város Címerébe, melynek hátsó ablakából a Slumkey-bizottság egyik tagja szónokolt hat kisfiúnak és egy leánykának. Minden második mondat után ezzel a nagyszabású megszólítással fordult hozzájuk: „Eatanswilli férfiak” - mire a fent nevezett hat kisgyerek torkaszakadtából éljenezni kezdett.

A fogadó udvara kétségbevonhatatlan jeleit mutatta az eatanswilli kékek erejének és dicsőségének. Valóságos kék zászlóerdő volt ott, részben egynyelű, részben kétnyelű zászlókból, melyeken négy láb magas és megfelelően kövér aranybetűkből alkalmi jelmondatok, fölírások díszeltek. Továbbá egy dobosokból, kürtösökből és trombitásokból álló nagy zenekar is fel volt állítva négyesével kettős sorokban, amely igazán megszolgált a bérét, jobban, mint akárki, főként a dobosok, akik nagyon izmos legények voltak. Voltak ott rendőrtestületek kék pálcákkal, húsz bizottsági tag kék vállszalaggal és egy egész sereg szavazó, kék kokárdával. Voltak ott választók lóháton és gyalog. S volt ott egy nyitott négyesfogat az igen tisztelt Samuel Slumkey úr számára és négy kétfogatú hintó barátai és pártfogói számára; s a zászlók lobogtak, a zenekar játszott, a rendőrök káromkodtak, a bizottsági tagok civakodtak, a tömeg ordított, a lovak ágaskodtak és a kocsisok izzadtak; és minden ember, aki csak összesereglett ott és minden jószág, amit csak összehordtak, mind-mind az igen tisztelt (Slumkey Hall-i) Samuel Slumkey úrnak, az Egyesült Királyság Alsóházába küldendő, s az eatanswilli kerületet képviselő jelöltnek használatára, javára, tiszteletére és dicsőségére volt rendelve.

Nagy-nagy, hosszan tartó éljenzés tört ki, és a „Sajtószabadság” feliratú kék zászló büszkén lobogott, amikor a lent ácsorgó tömeg az egyik ablakban megpillantotta Pott úr vörösesszőke fejét; s harsogó lelkesedésben törtek ki, amikor megjelent maga az igen tisztelt Samuel Slumkey úr, lovaglósizmában, kék nyakkendővel, s megrázta a nevezett Pott úr kezét és színpadias mozdulattal mutatta a tömegnek, hogy soha el nem múló hálával tartozik az *Eatanswilli Közlöny*-nek.

- Készen van minden? - kérdezte az igen tisztelt Samuel Slumkey úr Perker úrtól.

- Minden, édes jó uram - felelte a kis ember.

- Remélem, hogy semmit nem felejtettek ki? - kérdezte az igen tisztelt Samuel Slumkey úr.
- Nem mulasztottunk el semmit, édes uram... semmit a világon. Az utcai kapu előtt húsz ember várakozik megmosakodva, hogy önnel kezet szoríthasson; és hat ölbeli gyerek, ezeknek a fejét ön meg fogja simogatni s a korukat is meg fogja kérdezni; a gyerekekre különösen legyen gondja, édes jó uram... az ilyesminek mindig nagy hatása van.
- Gondom lesz rá - mondta az igen tisztelt Samuel Slumkey úr.
- És esetleg... édes jó uram - mondta a gondos kis ember -, talán megtehetné... nem mondom, hogy elengedhetetlenül szükség van rá... de ha meg tudná tenni, hogy egyet megcsókoljon közülük, ez roppant nagy hatással lenne a tömegre.
- Nem tenne vajon éppen olyan jó hatást, ha egy bizottsági tag vagy egy ajánló csókolná meg?
- kérdezte az igen tisztelt Samuel Slumkey úr.
- Tartok tőle, hogy nem - felelte a kortes. - Azt hiszem, édes uram, ha ön személyesen csinálná a dolgot, a népszerűsége nagyot nőne ezzel.
- No, jól van - felelte az igen tisztelt Samuel Slumkey úr, beletörődve a dologba -, akkor hát át kell esnünk rajta. Köszönöm.

- Álljon fel a menet! - kiáltotta a húsz bizottsági tag.

Az összegyűlt tömeg éljenzései között elfoglalták helyüket a zenekar tagjai és a rendőrök, a bizottsági tagok és a választók, a lovasok és a kocsik - mindegyik kétlovas kocsiban annyi úriember szorongott, ahány csak egyenesen meg tudott állni benne; Perker úr kocsijában volt Pickwick úr, Tupman úr, Snodgrass úr, s rajtuk kívül még egy rakás bizottsági tag.

Óriási feszültség támadt egy pillanatra, amikor a menet azt nézte, hogy az igen tisztelt Samuel Slumkey úr hogyan száll be a kocsijába. A tömeg hirtelen zajos éljenzésben tört ki.

- Már kijött - mondta a kis Perker úr nagyon izgatottan; s már csak azért is izgatott volt, mert a helyéről egyáltalában nem láthatta, hogy elől mi történik.

Újabb és jóval hangosabb éljenzés.

- Kezet szorít az emberekkel - kiáltotta a kis ügyvéd.

Újabb és még hevesebb éljenzés.

- Megsimogatja a kisgyerekek fejét - mondta Perker úr remegve az izgatottságtól.

Dörgő éljenzés, mely megrengette a levegőt.

- Megcsókolta az egyiket! - kiáltott fel elragadtatva a kis ügyvéd.

Újabb bömbölés.

- Még egyet megcsókol - lihegte magánkívül a kis kortes.

Harmadszor is ordítás.

- Megcsókolja valamennyit! - kiáltotta az elragadtatott kis úriember. És a sokaság fülsiketítő éljenzése közben a menet megindult.

Hogy hogyan és mi módon keveredett össze a két menet, s hogyan gabalyodtak ki megint a nagy zűrzavarból, mely azután következett, ennek leírására már nem vállalkozhatunk, mivel-hogy mindjárt a legelején a sárgáknak az egyik zászlórúdja úgy benyomta Pickwick úr fejébe a kalapját, hogy a szeme, orra, sőt a szája sem látszott ki belőle. Ő maga írja le, hogy amikor sikerült egyszer kipislantania a kalap alól, körös-körül haragos és szilaj arcokat látott, sűrű

porfelhőt és nagy tömeg verekedőt. Ő maga úgy adja elő, hogy valami láthatatlan erő letaszította őt a kocsiról, s személyesen belekeveredett egy ökölvívó párbajba; de hogy kivel, hogyan és miért, azt teljességgel képtelen megállapítani. Azután azt érezte, hogy hátulról egy falépcsőn lökdösik fölfelé; és amikor levette a kalapját, barátai között találta magát, egészen elől, a választási emelvény bal oldalán. A jobb oldali rész a sárgáknak volt fenntartva, az emelvény közepe pedig a polgármesternek és a városházi hivatalnokoknak; ezek közül az egyik - az eatanswilli kövér kikiáltó -, egy óriási csengőt rázott, amellyel csöndet akart parancsolni, mialatt Horatio Fizkin úr és az igen tisztelt Samuel Slumkey úr szívükre szorított kézzel, végtelen nyájassággal hajlongtak a fejeknek háborgó tengere felé, mely előntötte az egész előttük álló térséget, s amelyből a füttyöknek, kiáltozásnak, üvöltésnek és ujjongásnak olyan vihara zúgott fel, hogy becsületére vált volna bármilyen földindulásnak.

- Ott van Winkle - mondta Tupman úr, meghuzigálva Pickwick úr kabátujját.

- Hol? - kérdezte Pickwick úr, s föltette a szemüvegét, amelyet eddig szerencsésen megőrzött a zsebében.

- Ott - mondta Tupman úr -, azon a háztetőn. - És csakugyan, egy cseréptető ólomcsatornájában, két kényelmes széken ott ült Winkle úr és Pottné, s lobogtatták feléjük zsebkendőjüket, annak jeléül, hogy felismerték őket. Pickwick úr akként viszonzta ezt az üdvözlést, hogy csókokat dobált a hölgy felé.

A szavazás még nem kezdődött el; és minthogy a tétlen sokaság általában hajlamos a tréfálkozásra, ez az igazán ártatlan kis dolog elegendő volt arra, hogy kihívja a csúfolódásukat.

- Ó, ez az istentelen vén betyár - kiáltotta egy hang. - Hát a leányokra kacsingatsz, hé?

- No, nézd, a jámborképű, vén bűnöst! - kiáltotta egy másik hang.

- Fölteszi a pápaszemét és úgy nézegeti a menyecskéket - kiáltotta egy harmadik hang.

- És hogy hunyorgat rá azzal a vén huncut szemével - ordította egy negyedik.

- Vigyázz a feleségedre, Pott! - ordította az ötödik; s erre aztán lett harsogó kacagás.

Minthogy ezt a csúfolódást sértő hasonlatok kísérték, Pickwick úrról és egy vén kecskebakról, s más egyéb, hasonló természetű élcek, és minthogy ráadásul egy ártatlan úri hölgy becsületét érintő megjegyzések is estek, Pickwick úr felháborodása nem ismert határt; de minthogy éppen ebben a pillanatban parancsoltak csöndet, Pickwick úr beérte azzal, hogy megvető pillantást vetett a félrevezetett tömegre, mire azok még harsogóbb hahotában törtek ki.

- Csönd! - dörögték a polgármester emberei.

- Whiffin, csináljon csendet - mondta a polgármester méltóságteljes arccal, mely illett magas hivatalához. Engedelmeskedve parancsának, a kikiáltó újabb hangversenyt rögtönzött a csengettyűvel, amire egy úr a sokaságból elkiáltotta magát, hogy „szemetes!” - ami újabb okot adott a nevetésre.

- Uraim! - mondta a polgármester olyan harsány hangon, ahogy csak a torkán kifért. - Uraim! Választópolgár társaim az eatanswilli kerületben! Azért gyülekeztünk ma össze, itt ezen a helyen, hogy képviselőt válasszunk, s betöltsük a helyét annak, aki legutóbb...

A polgármestert itt félbeszakította egy hang a tömegből.

- Sok szerencsét, polgármester úr, csak üsse a vasat, amíg meleg, hiszen úgyis ezzel szerezte a vagyonát! - kiáltotta a hang.

Ez a célzás a szónok polgári mesterségére, viharos tetszést váltott ki, amely a csengettyűkísérettel együtt teljesen elnyomta a szónok beszédének hátralevő részét, az utolsó mondat kivételével, amelyben a polgármester köszönetet mondott az egybegyűlteknak türelmükért és figyelmükért, hogy a szavait végighallgatták - s ezt a köszönetnyilvánítást egy negyedóráig tartó, harsogó derűtség követte.

Ezután egy nagyon kikeményített fehér nyakravalójú, magas, sovány úriember - akitől a tömeg ismételten azt kérdezgette: „Vajon nem felejtette-e otthon a hangját, talán küldjön haza egy gyereket, megkérdezni, hogy nem hagyta-e a párnája alatt?” - engedelmet kért, hogy megnevezhessen egy arra termett és kifogástalan személyt, aki képviselje őket a parlamentben. S amikor bejelentette, hogy ez a személy nem más, mint Horatio Fizkin úr, Fizkin Lodge-ból (Eatanswill), a Fizkin-pártiak éljenezni kezdtek, a Slumkey-pártiak viszont fütyülni és püsszegni, olyan sokáig és olyan hangosan, hogy mind a sovány úriember, mind pedig a segédje a további szónoklat helyett bátran kabarédalokat énekelhettek volna anélkül, hogy bárki is észrevegye.

Miután Horatio Fizkin úr barátai megkezdtek a mérkőzést, egy vörös ábrázatú, mérges kis ember következett sorra, hogy egy másik arra termett és kifogástalan személyt ajánljon, aki a parlamentben az eatanswilli választókat képviselje; és a vörös arcú úriember minden akadály nélkül előadhatta volna a mondókáját, ha nem lett volna túlságosan mérges ahhoz, hogy lenyelje a tömeg tréfálkozásait. Néhány szép szónoki hasonlat után azonban a vörös arcú úr előbb azokat kezdte szidni, akik a sokaságból megzavarták a beszédjét, azután pedig megfenyegette az emelvényen összegyűlt urakat is; mire olyan felzúdulás támadt, hogy a vörös arcú úr kénytelen volt érzelmeit némajátékkal kifejezni, majd átengedte a dobogót helyettesének, aki egy félórás írott beszédet kezdett felolvasni és semmi áron nem akarta abbahagyni, mert a beszédet már beküldte előzőleg az *Eatanswilli Közlöny*-nek s az *Eatanswilli Közlöny* már le is közölte szóról szóra, egész terjedelmében.

Azután Horatio Fizkin úr személyesen lépett elő, hogy szóljon a választókhoz; de alig fogott hozzá, amikor az igen tisztelt Samuel Slumkey úr zenekara olyan erővel zendített rá egy nótára, hogy ahhoz képest reggeli erő kifejtésük csak gyermekjáték volt; viszonzásul a sárgák tömege csapkodni kezdte a kék tömeg fejét, hátát; mire a kékek szabadulni igyekeztek kellemetlen sárga szomszédjaiktól; ebből aztán olyan dulakodás, lökdösődés, verekedés támadt, hogy mi éppoly kevéssé tehetünk igazságot benne, mint a polgármester, jóllehet ő tizenkét rendőrének szigorú parancsot adott, hogy tartóztassák le a verekedés kezdeményezőit, akik lehettek vagy kétszázötvenen. Ez a kis összezördülés Horatio Fizkin urat és a barátait a legnagyobb mértékben dühbe hozta, úgyhogy végül Horatio Fizkin úr engedelmet kért, s megkérdezte az ellenjelöltjét, az igen tisztelt Samuel Slumkey urat, hogy vajon a zenekar az ő beleegyezésével játszik-e; erre a kérdésre az igen tisztelt Samuel Slumkey úr megtagadta a választ, minélfogva Horatio Fizkin úr öklével fenyegette meg az igen tisztelt Samuel Slumkey urat; amire az igen tisztelt Samuel Slumkey úrnak is fölforrt a vére és életre-halálra hívta ki Horatio Fizkin urat. A választási rendszabályoknak s a törvényes előírásoknak erre a lábbal való tapodására a polgármester újabb csengettyűáriát rendelt el, s kijelentette, hogy mind a két felet, Horatio Fizkin urat és az igen tisztelt Samuel Slumkey urat maga elé idézteti és óvadék mellett kötelezi őket a tettelegesség elkerülésére. Erre a rettenetes fenyegetésre mind a két jelölt párthívei beleavatkoztak a dologba, s miután a két párt emberei párosával, háromnegyed óra hosszat veszekedtek, Horatio Fizkin úr megemelte kalapját az igen tisztelt Samuel Slumkey úr előtt; az igen tisztelt Samuel Slumkey úr pedig megemelte kalapját Horatio Fizkin úr előtt; a zenekar elhallgatott, a tömeg annyira-amennyire lecsöndesedett és Horatio Fizkin úr folytathatta a beszédét.

A két jelölt beszéde, bár minden egyéb tekintetben elütöttek egymástól, nagy elismeréssel adózott az eatanswilli választók kiváló érdemeinek. Mindketten kifejezést adtak abbeli meggyőződésüknek, hogy függetlenebb, felvilágosodottabb, hazafiasabb, nemes lelkűbb és önzetlenebb emberek soha nem voltak a világon, mint azok, akik nekik ígérték a szavazatukat; mindkettő burkoltan sejteni engedte, hogy az ellenpárt választói részeges disznók, minélfogva képtelenek ama fontos jog gyakorlására, mely rájuk van bízva. Fizkin késznek nyilatkozott megtenni mindent, amit kívánnak tőle; Slumkey pedig kijelentette, hogy egyebet sem fog tenni, mint amit kérnek tőle. Mind a ketten azt mondták, hogy Eatanswill iparát, kereskedelmét és felvirágzását jobban szívükön hordják majd, mint bármit a világon, és mind a kettő a legnagyobb bizalommal, feltétlenül számított rá, hogy ő lesz az, akit megválasztanak.

Kézfelemeléssel szavaztak; a polgármester az igen tisztelt Samuel Slumkey úr (Slumkey Hall) javára döntött. Horatio Fizkin úr erre név szerinti szavazást kért, amit el is rendeltek. Aztán köszönetet szavaztak a polgármesternek az elnöki székben tanúsított kiváló magatartásáért; és a polgármester, miközben magában azt kívánta, hogy bár csakugyan volna elnöki széke, amelyben kiváló magatartást tanúsíthat (ugyanis az egész idő alatt állnia kellett) - viszonzta a köszönetet. A két menet ismét megalakult, a kocsik lassan hatoltak a tömegen keresztül, amelynek egyes tagjai megéljeneztek vagy lepisszegették őket aszerint, ahogy a szívük vagy a személyük sugallta.

A név szerinti szavazás egész ideje alatt a város állandó lázas izgalomban élt. Minden a legpazarabb és legpompásabb módon folyt. A kocsmákban bámulatosan olcsón mérték az italokat; féderes fedett hintók jártak ide-oda az utcákon, azoknak a választóknak a kedvéért, akiket hirtelen szédülés fogott el - mert ez a járvány a küzdelem ideje alatt roppant nyugtalanító méreteket öltött a választók között, s következményeként sűrűn lehetett látni embereket a kövezeten heverve, a teljes érzéketlenség állapotában. A választóknak egy kis csoportja még a legutolsó napon sem szavazott le. Voltak ugyanis megfontolt és számító emberek, akiket még egyik párt érvei sem győztek meg, jóllehet mind a két párttal ugyancsak sűrűn tárgyaltak. A név szerinti szavazás berekesztése előtt egy órával Perker úr engedelmet kért, hogy bizalmasan tanácskozhasson ezekkel az értelmes, nemes és hazafias férfiakkal. Megengedték neki. Érvei rövidek, de nyomósak voltak. A választók testületileg mentek az urnához, és mire valamennyien ismét kijöttek, az igen tisztelt Samuel Slumkey úr „bejött” képviselőnek.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

*mely röviden leírja a Pávában összegyűlt társaságot,
és közli a vigéc elbeszélését*

Jólesik az embernek a politikai élet viszályai és zűrzavara után ismét behajózni a magánélet csöndes révébe. Noha Pickwick úr voltaképpen egyik párthoz sem húzott valami nagyon, Pott úr lelkesedése őt is annyira feltűzelte, hogy minden idejét és figyelmét azoknak az eseményeknek szentelte, melyeknek leírását a legutóbbi fejezetben közöltük Pickwick úr saját kezű följegyzései nyomán. Mialatt ő így el volt foglalva, Winkle úr sem tétlenkedett, ugyanis kellemes kis sétákkal és rövid falusi kirándulásokkal töltötte az idejét Pottné társaságában, aki, ha effajta alkalom kínálkozott, sohasem mulasztotta el, hogy egy kis szabadulást keressen abból a terhes egyhangúságból, amelyről állandóan panaszkodott. Miután ez a két úr ilyen jól berendezkedett a szerkesztő házában, Tupman úr és Snodgrass úr meglehetősen magukra voltak utalva. Minthogy a közügyek nemigen érdekelték őket, idejüket jórészt olyan mulatságokkal töltötték, amilyennel a Páva szolgált, s ez nem volt egyéb, mint egy tivoliasztal az első emeleten és egy félreeső tekepálya a hátsó udvarban. Mind a két játék tudományába és fortélyaiba, melyek sokkal bonyodalmasabbak, mint az emberek általában hinnék, Weller úr avatta be őket apránként, aki mesterien értett az efféle szórakozásokhoz. Így aztán, habár meg voltak fosztva Pickwick úr hasznos és kellemes társaságától, mégiscsak eltöltötték idejüket és módját lették, hogy elüssék a hosszú órák unalmát.

De igazában a Páva esténként szolgált nekik olyan szórakozással, hogy a két jó barát képes volt ellenállni még a nagyképeségű, de unalmas Pott úr meghívásának is. Esténként megtelt a fogadó társalgója - a kereskedők terme - azzal a társasággal, amelynek szokásait és egyes tagjait Tupman úr nagy gyönyörűséggel tanulmányozta; s melynek cselekedeteit és mondásait Snodgrass úr rendszeresen feljegyezte.

Mindnyájan tudjuk, hogy általában miféle hely egy ilyen társalgó. A Páva kereskedőterme sem különbözött lényegesen más fogadók hasonló helyiségeitől, azaz egy nagy, kopár terem volt, melynek berendezése új korában kétségkívül szebben festhetett, közepén egy nagy asztallal, s a sarkaiban különböző kisebb asztalokkal; más-más formájú székek nagy választéka állt benne és egy ócska török szőnyeg, mely körülbelül úgy aránylott a szoba méreteihez, mint egy női zsebkendő a bakterház padlójához. A falakat néhány jókora térkép ékesítette; s az egyik sarokban hosszú sor fakampón viharvert nagy, durva köpönyegek lógtak, sokrétű körgallérral. A kandalló párkányát egy fa tintatartó díszítette, benne egy csonka toll és egy fél ostya; egy postakönyv és címjegyzék; a megye története földel nélkül és üvegkoporsóban egy pisztráng földi maradványai. Dohányszag töltötte meg a levegőt s a dohányfüsttől az egész szoba vörösesbarna színt kapott, kiváltképpen a mocskos piros függönyök, melyek az ablakokat fedték. A tálalóasztalon különböző tárgyak álltak nagy összevisszaságban, amelyek közül leginkább szembeűnt néhány nagyon homályos, halmártásos üvegce, egy pár kocsiülés, két vagy három ostor, ugyanannyi úti sálkendő, egy kosár kés meg villa és a mustár.

Ebben a helyiségben üldögélt Tupman úr és Snodgrass úr, iddógálva és füstölve, a fogadó néhány más ideiglenes lakójával együtt, a választás berekesztése után való este.

- No, uraim - mondta egy negyven év körüli kövér, egészséges férfi, akinek csak fél szeme volt, méghozzá nagyon fényes, fekete fél szeme, melyben csak úgy csillogott a jókedv és a huncutság -, koccintsunk a magunk kiváló egészségére. Mindig így szoktam koccintani a társasággal, magam pedig a Mary egészségére iszom. Igaz-e, Mary?

- Ugyan, menjen már, komisz ember - mondta a kiszolgálólány, ámbár nyilvánvalóan nem vette zokon a bókot.

- Ne szaladjon el, Mary - mondta a fekete szemű ember.

- Hagyjon békében, maga szemtelen - mondta a fiatal leány.

- Jól van, jól - mondta a fél szemű ember, a leány után kiáltva, amikor ez kiment a szobából. - Megyek már, megyek, Mary. Ne búsuljon, drágám. - S azzal - ami nem nehéz dolog - rákacsintott a társaságra a fél szemével, egy mocskos képű és cseréppipás öreg alak nagy mulatságára.

- Bolondos jószág az asszony - mondta a mocskos képű ember egy kis hallgatás után.

- No az már igaz - mondta egy tulipiros képű ember, szivarral a szájában.

Ez után a rövid kis filozofálás után újabb szünet támadt.

- Mindamellett, higgye el, hogy bolondabb dolgok is vannak a világon, mint az asszonyok - mondta a fekete szemű ember, miközben lassan tömögette nagy hasú hollandi pipáját.

- Van felesége? - kérdezte a mocskos arcú.

- Azt nem mondhatnám.

- Mindjárt gondoltam. - S azzal a mocskos arcú ember nagy kacagásban tört ki saját feleletén és vele együtt nevetni kezdett egy kedves hangú, egykedvű arcú ember is, aki mindig kötelességének tartotta, hogy mindenkivel egy nézetten legyen.

- De azért, uraim - mondta a lelkes Snodgrass úr -, mégiscsak a nő a mi életünk nagy támasza és boldogsága.

- Bizony az - mondta az egykedvű úriember.

- Már amikor jókedvében van - vágott közbe a mocskos képű ember.

- Az is igaz - mondta az egykedvű úr.

- Tiltakozom ez ellen a megszorítás ellen - mondta Snodgrass úr, akinek a gondolatai egyszerre visszaszálltak Emily Wardle kisasszonyhoz. - Tiltakozom ellene, s megvetéssel és felháborodva visszautasítom. Szeretném látni azt a férfit, aki fel mer hozni valamit a nők ellen, mint olyanok ellen... az ilyen embernek bátran a szemébe mondom, hogy nem is férfi. - És Snodgrass úr kivette szájából a szivart s az öklével nagyot csapott az asztalra.

- Jól érvel - mondta a higgadt úr -, jól megfelelt, annyi bizonyos.

- De az állítását mégis tagadom - szólt közbe a mocskos képű.

- Sok igazság van az ön megjegyzésében is, uram - mondta az egykedvű úr.

- Egészségére, uram - mondta a fél szemű vigéc, s egy helyeslő bólintással fordult Snodgrass úr felé.

Snodgrass úr viszonzta a jókívánságot.

- Mindig szívesen hallgatom az érdekes vitákat - folytatta a vigéc -, kivált, ha ilyen jól odamondanak egymásnak, mint itt; tanulságos az efféle; de erről a kis vitáról is eszembe jut egy történet, amit a nagybátyámtól hallottam egyszer, és éppen ezzel a történettel kapcsolatban mondtam az imént, hogy néha még bolondabb dolgokkal is találkozik az ember, mint az asszonyok.

- Szeretném hallani azt a történetet - mondta a vörös képű ember, szivarral a szájában.

- Szeretné? - A vigéc csak ennyit felelt rá és nagy buzgalommal szívta tovább a szivarját.
- Én is szeretném hallani - mondta Tupman úr, aki most szólalt meg először, s aki mindig igyekezett kibővíteni tapasztalatainak tárházát.
- Szeretné hallani ön is? Akkor hát elmondom. De nem, mégsem. Tudom, hogy úgyse hinnék el - mondta a huncut szemű ember s még huncutabbul kacsingatott rájuk a fél szemével, mint eddig.
- Dehogynem hisszük el, ha ön azt állítja, hogy igaz történet - mondta Tupman úr.
- No jó, hát ezzel a feltétellel elmondom - felelte a vigéc. - Hallották-e hírét valaha a Bilson és Slum nagykereskedő cégnek? Ámbár az sem változtat a dolgon, ha nem hallották, mert ezek már réges-régen visszavonultak az üzleti élettől. Nyolcvan esztendeje, hogy a cég egyik utazójával, aki testi-lelki jó barátja volt a nagybátyámnak, megesett ez a dolog; nekem a nagybátyám mesélte el a történetet. Furcsa címe van, de a nagybátyám mindig csak úgy emlegette, hogy:

A VIGÉC ELBESZÉLÉSE,

és nagyjából így mesélte rendszerint:

- Egy téli este, öt óra tájban, éppen amikor sötétedni kezdett, a marlborough-i síkságon, a Bristol felé vezető országúton egy embert lehetett volna látni, aki javában nógatta fáradt lovát. Azt mondom, hogy lehetett volna látni és nem is kételkedem benne, hogy látták volna, ha véletlenül odavetődik valaki, aki nincsen vaksággal megverve; de olyan cudar idő volt, az éjszaka olyan hideg és nyirkos, hogy az esőn kívül senki más nem járt odakint, úgyhogy az utas egymagában és elég bánatosan döcögött kocsiján az országút közepén. Ha valamelyik akkori vigéc láthatta volna azt az agyagszínűre festett, piros kerekű, nyaktörő kis gíget, meg azt a komisz természetű, makrancos, gyors lábú pejkanca, amelyik úgy festett, mintha egy mészáros lovának és egy postai póninak a keresztezéséből született volna - hát az a vigéc rögtön tudta volna, hogy ez az utas nem lehetett más, mint Tom Smart, a nagy Bilson és Slum cégtől, Cateaton utca, London. Minthogy azonban nem volt a közelben semmiféle vigéc, hogy nézze őt, senki nem tudott semmit a dologról; és Tom Smart meg a piros kerekű, sárgára festett gíge és gyors lábú, csökönyös kancája folytatták az utat, megőrizve közös titkukat.

Még ezen a keserves világon is van igen sok kellemesebb hely, mint a marlborough-i síkság, amikor a szél keményen süvöltözik fölötte; s ha ehhez még hozzávesszük a komor téli estét, a csúszós, sáros, latyakos országutat, az ólmos csapó esőt, és mindezt a hatás megállapítása végett ki is próbáljuk tulajdon személyünkön, akkor tapasztalhatjuk ennek a megjegyzésnek igazságát.

Fújt a szél - nem szembe vagy hátra, ami szintén elég kellemetlen, hanem éppen keresztbe, és rézsút verte le az esőt, mint azok a kék vonalak, amelyeket az iskolai irkákba szoktak nyomtatni, hogy a fiúk szépen döntsék a betűket jobbra. Egy pillanatra elcsöndesült, s az utazó már azzal a reménnyel kezdte magát hitegetni, hogy a szél kimerült az eddigi tombolásban és most már szépen elült, amikor - sss! - messziről újra zúgni és süvölteni kezdett, aztán füttyülve száguldott végig a dombokon, végigsöpörte a síkságot, és a zúgása meg az ereje nőttön-nőtt, amint egyre jobban közeledett, míg végre egy hatalmas rohammal nekiesett lónak és embernek, az ólmos esőt fülükbe csapta, s nedves, fagyos lehelete a csontjukig hatolt; aztán tovább vágatott, messzire, nagyon messzire, fülsüketítő bömböléssel, mellyel mintha gúnyolná az ő gyengeségüket, s ujjongana tulajdon erején és hatalmán.

A pejkanca ázott fülekkel kocogott a sárban és a tócsákon át; olykor-olykor fölszegte a fejét, mintha rosszallását akarta volna kifejezni az elemek udvariatlan viselkedése miatt; de azért csak törtetett előre szépen, amikor egyszerre egy sokkalta dühösebb szélroham, mint amilyeneken már túlesett, arra kényszerítette, hogy hirtelen megálljon és mind a négy lábát jó erősen megvesse a földön, mert különben felfordult volna. Különös szerencse volt, hogy így cselekedett, mert a pejkanca olyan könnyed, a gig olyan könnyű volt, s ráadásul Tom Smart is olyan keveset nyomott, hogy mind a hárman együtt gurultak volna talán a világ végére, vagy amíg a szél el nem ül; és mind a két esetben a valószínűség amellet szól, hogy a makrancos kanca, valamint az agyagszínű, piros kerekű gig, nemkülönben Tom Smart mindörökre munkaképtelenné váltak volna.

- Ej, hogy csapna belétek a mennykő - mondta Tom Smart (mert megvolt neki az a csúnya szokása, hogy néha szeretett káromkodni) - csapna belétek a mennykő - mondta Tom. - Fűrösszön meg az ördög, ha láttam már ennél cudarabb időt.

Önök valószínűleg azt kérdezik tőlem, hogy miután Tom már elég szépen megfürdött, miért fejezte ki mégis abbéli kívánságát, hogy még egyszer átessen ezen a mulatságon. Én bizony nem tudom - csak annyit tudok, hogy Tom Smart így mondta, vagy legalábbis a nagybátyámnak úgy adta elő, hogy így mondta, ami különben egyremegy.

- Fűrösszön meg az ördög - mondta Tom Smart, és a kanca válaszul nyihogott egyet, mintha neki is szakasztott ez volna a véleménye.

- Föl a fejjel, öreg, ne búsulj - mondta Tom, s az ostora hegyével megütögette a pejkanca nyakát. - Nem akarlak nagyon meghajszolni ilyen időben, mint ez a mai éjszaka; a legelső házban, ahová érünk, megszállunk, s mennél jobban nyargalsz, annál hamarabb vége lesz. Gyia, öreg... kocogj csak... előre.

Hogy a pejkanca annyira ismerte-e már Tom hanghordozását, hogy megértett belőle mindent, vagy pedig úgy találta, hogy jobban fázik, ha vesztegel, mint ha mozog: ezt persze nem tudnám megmondani. De annyit mondhatok, hogy mihelyt Tom bevégezte mondókáját, a ló a füleit hegyezve sebesen tovaryargalt s az agyagszínű gíget úgy összevissza rázta, hogy az ember azt hihette volna, a piros küllők menten szétröpülnek a marlborough-i síkság mezein; és még Tom sem tudta megállítani vagy megfékezni, ügyes kocsis léte, amíg a ló a maga jószántából meg nem állt egy útmenti fogadó előtt, az országút jobb oldalán, körülbelül egynyolcad mérföldnyire a síkság végétől.

Tom egy futó pillantással föltekintett a házra, mialatt a gyeplőt odadobta az istállófiúnak és az ostort beledugta tartójába a bakon. Furcsa, régi, zsindeyes téglalakotmány volt, gerendákkal a homlokzatán, mintegy faberakásokkal, a gyalogjáró fölé messzire kiugró tornyos ablakokkal, és egy sötét folyosóra nyíló alacsony ajtó s két meredek lépcsőfok vezetett a ház belsejébe, ahelyett, hogy mai divat szerint egy csomó alacsony lépcsőfoka lett volna. Mindamellett barátságos külsejű épület volt, mert az ivószoba ablakából vidám világosság vetődött ki az úttestre, s még a szemközt húzódó sövényre is átvilágított; szemben az ablakban pirosas fény lobogott, mely az egyik pillanatban csak halványan derengett, de a másik pillanatban felragyogva sugárzott át a lebocsátott függönyökön, s elárulta, hogy odabent vígan pattog a tűz. Tom, aki ezeket az apróságokat a tapasztalt utazó szemével rögtön észrevette, olyan gyorsan szállt ki a kocsiból, amilyen gyorsan csak engedték félig elfagyott tagjai, aztán belépett a házba.

Nem telt bele öt perc sem és Tom máris tanyát ütött az ivóval átellenben fekvő szobában - éppen abban a szobában, ahol a lobogó tüzet már odakintről megsejtette -, a kiadósan ropogó tűz mellett, melyre egy zsák szenet raktak és annyi fát, hogy kitelt volna belőle vagy hat

kisebbségi fajta pöszmétebokr, felrakva magasra, a kandalló félmagasságáig, s amely olyan vidáman duruzsolt, hogy már a muzsikája is fölmelegítette volna minden okos ember szívét. Már ez is jólesett Tomnak; de ez még nem volt minden, mert egy takarosán öltözött, csillogó szemű, szép bokájú falusi lány vakító fehér abroszt terített az asztalra; s minthogy Tom, papucsos lábát felrakva a kandalló rácsára, háttal ült a nyitott ajtónak, a kandalló fölött függő tükörben a söntés gyönyörűségét láthatta tükröződni, aranyos cédulájú, zöld palackok hosszú sorát, ecetes uborkák és befőttek köcsögeit, nagy sajtokat és füstölt sonkákat, marhaszegyeket, a legszebb rendben és a legétvágygerjesztőbb módon elhelyezve a polcokon. Igazán jóleső látvány volt; de még ez sem volt minden - mert a söntésben, a lehető legkedvesebb asztalka mellett és a lehető legragyogóbb kis tűz tőszomszédságában egy körülbelül negyvennyolc évesnek látszó, szép gömbölyű, pirosposzgás özvegyasszony ült és teázgatott, éppen olyan vonzó arccal, mint maga a söntés, s nyilván a ház úrnője volt, mind e drágalátos jószágok legfőbb fejedelemasszonya.

A szép képnek csak egy hibája volt, egy nagy darab férfi, egy nagyon nagy ember, barna kabátban, fényes selyemgombokkal, fekete pofaszakállal, hullámos fekete hajjal, aki az özvegytel teázott; s nem kellett nagy éleslátás annak a fölfedezéséhez, hogy rábeszélése révén az asszonyka a legjobb úton volt, hogy özvegyi állapotától eltántorodjék s ráruhazza a privilégiumot, hogy odalent ülhessen az ivóban most és mindig, egészen élete fogytáig.

Tom Smart semmi esetre sem volt irigy vagy felfortyanó természetű ember, de ez a barna kabátos, fényes selyemgombos férfi valahogyan mégis felkavarta, ami kis epe volt benne és rettenetes felháborodással töltötte el a szívét; annyival is inkább, mert a tükör előtt ülve, a helyéről időnként bizonyos apró szerelmi bizalmaskodásokat figyelhetett meg az özvegy és a nagy darab ember között, ami elég biznyság volt arra nézve, hogy a nagy darab ember termete arányában beférkőzött az özvegy kegyeibe. Tom szerette a forró puncsot - sőt, merem állítani, hogy nagyon szerette -, s miután gondoskodott róla, hogy csökönyös lovát jól megetessék és jól elszállásolják, ő maga is bekebelezte utolsó falatig a jó kis meleg vacsorát, amit az özvegy saját kezűleg szolgált fel neki, aztán rendelt egy pohárral, csak úgy próbaképpen, a kedvenc italából. Nos hát, ha volt valami a konyhaművészet széles birodalmában, aminek a készítésében az özvegy különösen kivált, ez éppen a nevezett ital volt, és Tom Smartnak már az első pohár olyan jólesett, hogy nagyon sürgősen rendelt egy másodikkal is. A forró puncs kellemes ital, uraim - minden körülmények között nagyon kellemes ital -, de a barátságos, ódon szobában, a pattogó tűz mellett, mialatt odakint úgy süvöltött a szél, hogy a vén ház minden eresztéke recsegett bele, Tom Smart felségesnek találta. Még egy pohárral, azután még eggyel - nem vagyok bizonyos benne, hogy ezután is nem rendelt-e még egyet -, de mennél többet ivott a forró puncsból, annál többet gondolt a nagy darab emberre.

- Arcátlan egy fráter - gondolta magában Tom. - Mi keresnivalója van ebben a barátságos kis söntésben? És milyen ocsmány képű csirkefogó ráadásul! - gondolta Tom. - Ha az özvegynek volna egy kis jó ízlése, hát különb legényt csípne fel magának. - Tom pillantása a kandalló fölötti tükörről az asztalán álló pohárra tévedt és miután azt tapasztalta, hogy kezd egyre jobban elérzékenyedni, kiitta a negyedik pohár puncsot is és egy ötödiket rendelt.

Tom Smartnak, uraim, világeletében nagy kedve volt a kocsmárosi pályához. Becsvágya már régóta arra ösztökélte, hogy saját söntésében álldogálhasson, zöldkabátosan, térdnadrágban, csizmásan. Nagyon vonzotta az olyasmi, hogy ünnepélyes lakomákon az asztalfőn ülhessen és sokszor elgondolta, hogy saját vendéglőjében milyen jól tudná irányítani a társalgást, és milyen kitűnő példával tudna előljárni az ivószoba vendégeinek. Ezek a gondolatok sebesen száguldottak át Tom agyán, mialatt a forró puncsot szürcsölgette a pattogó tűz mellett s úgy érezte, hogy méltányos és jogos felháborodása, amikor ez a nagy darab ember a legjobb úton

van, hogy megkaparintsa ezt a remek fogadót, míg ő, Tom Smart éppen olyan messze van ettől, mint valaha. Miután az utolsó két pohár puncs mellett fontolóra vette, hogy nincs-e alapos oka belekötni a nagy darab emberbe, amiért sikerült neki a tűzről pattant özvegy kegyeibe férkőzni, végül is arra a megnyugtató eredményre jutott, hogy ő bizony nagyon szerencsétlen ember, akivel rosszul bánnak, akit üldöz a balsors, úgyhogy okosabban teszi, ha aludni megy.

A csinos szolgáló fölvezette Tomot az ódon, széles lépcsőházban, kezével fedezve a gyertyát, hogy megvédje a fűvő szelektől, amelyek az ilyen zezzugos vén épületben ezer utat lelhetnek maguknak anélkül, hogy elfűjják a gyertyát, s amelyek mindazonáltal mégis elfűjták a gyertyát, s ezáltal alapot adtak Tom ellenségeinek arra a vádra, hogy nem is a szél oltotta el a gyertyát, hanem ő maga, és míg színleg azzal vesződött, hogy megint meggyújtsa, valójában megcsókolta a szolgálóleányt. De hát akárhogy is történt, sikerült újra lángra lobbantani a gyertyát, és Tomot egy hosszú sor szobán és folyosók útvesztőin keresztül egy helyiségbe vezették, mely el volt készítve számára, s ahol a szolgáló jó éjszakát kívánt neki és magára hagyta.

Jó tágas szoba volt, potrohos faliszekrényekkel, olyan ággyal, amelyen egy egész nevelő-intézet elfért volna, nem is szólva arról a két tölgyfa almáriumról, amelyekben egy egész kis hadsereg málnájának helye lett volna. Tom figyelmét azonban mindjárt lekötötte egy magas hátú, komor külsejű, fantasztikus faragású, furcsa karosszék, virágos damaszttal párnázva, amelynek gömbölyű talpai gondosan vörös posztóba voltak csavargatva, mintha köszvény bántaná a lábujjait. Minden más furcsa székről csak azt gondolta volna Tom, hogy lám egy furcsa szék, és ezzel az ügy el is lett volna intézve; de ebben a különös székben volt valami, amiről Tom nem tudta megmondani, hogy micsoda valami, amiben eltért és elütött minden egyéb bútordarabtól, amit Tom valaha életében látott, s ami, úgy látszik, egészen megbabonázta. Letelepedett a tűz mellé, s félóra hosszat bámult az öreg székre; ördög vigye el ezt a széket, olyan furcsa, vén jószág volt, hogy nem tudta levenni a szemét róla.

- Nem - mondta Tom, miközben lassan levetkőzött és szüntelenül az öreg széket bámulta vetkőzés közben is, az ágya mellett álló titokzatos képű széket -, soha életemben nem láttam még ilyen furcsa szerzetet. Igazán különös - mondta Tom, aki a forró puncs hatására kissé bölcselkedővé vált -, igazán különös. - Mélységes bölcsességgel csóváltatta a fejét és újra a szék felé pillantott. De nem tudott kiokosodni belőle, bebújt hát az ágyába, jó melegen betakarózott és elaludt.

Körülbelül egy félóra múlva Tom hirtelen fölriadt zavaros álmából, amelyben nagy darab emberek és puncsos poharak keveredtek össze, s az első tárgy, amely felocsúdott érzékei elé került, a furcsa szék volt.

- Rá sem nézek többé - szólt magában Tom, lehunyta szempilláit és igyekezett rábeszélni magát, hogy rögtön elalszik újra. Hiába: szeme előtt csupa furcsa szék táncolt, magasra dobálták a lábukat, egymás hátán ugráltak keresztül, bukfenceztek, tótágast álltak, cigány-kerekeket hánytak.

- Akkor már jobb egy igazi széket nézni, mint száz képzeletbelit - mondta Tom, és kidugta a fejét a paplan alól. Ott volt az igazi szék, s ahogy a kandalló tüze rávilágított, éppen olyan kihívónak látszott, mint eddig.

Tom rábámult a székre; s amint nézte, nézte, egyszerre csak azt látta, - hogy a széken a legrendkívülibb változás megy végbe. A faragott támlán lassanként egy vén, ráncos emberi arc formája és vonásai tünedeztek elő; a damaszthuzat átváltozott ódon, ujjas mellénnyé, a gömbölyű talpából két láb lett, két piros posztópapucsba bújtatott láb, és az öreg szék

egészen olyannak tűnt, mint egy múlt századból való csúf, öreg ember, aki csípőre teszi a két kezét. Tom felült az ágyában s a szemét kezdte dörzsölni, hogy elűzze a látomást. Nem, nem ment. A szék egy csúf öregúr volt; sőt mi több, kacsingatni kezdett felé.

Tom hirtelen természetű és bátor legény volt s ráadásul megivott öt pohár forró puncsot; ennél fogva, habár az első pillanatban meghökkent, egyre nagyobb haragra gerjedt, amikor látta, hogy az öregúr ilyen szemtelenül pislogat rá és integet neki. Végül elhatározta, hogy nem tűri tovább; s minthogy a vén ábrázat nem hagyta abba a kacsingatást, Tom dühös hangon megszólalt:

- Mi a fenének kacsingat itt rám?

- Mert nekem úgy tetszik, Tom Smart - felelte a szék vagy az öregúr, nevezhetik, ahogy tetszik. Mindamellett abbahagyta a kacsingatást, amikor Tom megszólalt, s helyette vigyorgni kezdett rá, mint egy elaggott majom.

- Honnét tudja a nevemet, vén manó? - kérdezte Tom, kissé meghökkenve, ámbár tette magát, mintha nem volna megijedve.

- Ej, ej, Tom - mondta az öregúr -, ilyen hangon nem illik ám beszélni egy jóra való spanyol mahagóni bútorral. Biz istók, akkor sem bánhatnál velem ilyen tiszteletlenül, ha közönséges puhafából volnék. - S az öregúr közben olyan haragos pillantással méregette Tomot, hogy ez kezdett megrémülni.

- Nem akartam tiszteletlenül viselkedni, kérem - mondta Tom, jóval alázatosabb hangon, mint ahogy kezdte.

- No jó, no jó - mondta az öreg -, elhiszem... elhiszem. Ide figyelj, Tom.

- Tessék?

- Mindent tudok rólad, Tom; minden dolgodat. Te nagyon szegény vagy, Tom.

- Persze hogy szegény vagyok - felelte Tom. - De honnét tudja ön ezt?

- Sose törd rajta a fejedet - mondta az öregúr. - Azonfelül nagyon szereted a puncsot, Tom.

Tom Smart már éppen ki akarta jelenteni, hogy az utolsó születésnapja óta egy kortyot sem ivott, de amikor pillantása találkozott az öregúr tekintetével, kiolvashatta belőle, hogy az mindent tud, úgyhogy csak elpirult és egy szót sem szólt.

- Tom - mondta az öregúr. - Szép asszony az özvegy... feltűnően szép asszony... igaz-e, Tom?

- Az öreg felhúzta a szemöldökét, keresztbe vetette sovány kis lábát, s olyan visszataszítóan szerelmes pofát vágott, hogy Tom szinte utálkozni kezdett ezen a léha viselkedésen; - kivált az ő korában!

- Én vagyok a gyámja, Tom - mondta az öregúr.

- Igazán? - kérdezte Tom.

- Ismertem az anyját, Tom - mondta az öreg -, meg a nagyanyját is. Nagyon szerelmes volt belém... ő varrta nekem ezt a mellényt, Tom.

- Csakugyan? - kérdezte Tom.

- Meg ezeket a papucsokat is - folytatta az öregúr, megemelve az egyik piros posztó papucsát. - De nehogy tovább add, Tom. Nem szeretném, ha kitudódnék, hogy ennyire szerelmes volt belém. Még valami galibát okozna a családban. - S a vén betyár olyan mérhetetlenül

szemtelen képet vágott ehhez, hogy Tom - mint később kijelentette - képes lett volna lelkifurdalás nélkül leülni rá.

- Fiatalkoromban nagyon szerettem a nőket, tudod-e, Tom - mondta az elvetemült vén kéjenc. - Száz meg száz szép asszony órák hosszat üldögélt az ölemben. No, mit szólsz ehhez, te kőfej, mi? - Az öregúr már éppen elő akart hozakodni más hasonló ifjúkori hőstetteivel, amikor olyan heves recsegési roham jött rá, hogy nem volt képes folytatni.

- Úgy kell neked, öregem - gondolta magában Tom Smart, de azért nem szólt semmit.

- Ó! - mondta az öreg. - Most hát meg is szenvedek érte alaposan. Vénülök, Tom, kihullott már majdnem minden keresztlécem. Egy műtéten is át kellett esnem... a hátamba betoldottak egy kis darabot... keserves megpróbáltatás volt, Tom.

- Elhiszem, uram - mondta Tom Smart.

- No de hát most nem erről van szó, Tom - mondta az öregúr. - El akarom vétetni veled az özvegyet.

- Velem, uram! - kiáltott fel Tom.

- Veled - felelte az öregúr.

- Ej, a jó Isten áldja meg azt a tisztességes ősz fejét - felelte Tom (az öregúrnak volt még néhány megmaradt lószőrszála) -, a jó Isten áldja meg magát, uram, hiszen nem jön hozzám ez az asszony. - És Tom önkéntelenül felsóhajtott, mert eszébe jutott a sőtés.

- Nem megy hozzád? - kérdezte az öregúr kemény hangon.

- Nem, nem hát - felelte Tom. - Másra néz ott a szerencse. Egy nagy darab emberre... egy fene nagy darab, fekete pofaszakállas emberre...

- Tom - mondta az öregúr -, az özvegy sohasem lesz annak a felesége.

- Soha? - mondta Tom. - Hát ha maga ott lett volna a sőtésben, öregúr, akkor másképp beszélne.

- Eh, mit! - mondta az öregúr. - Tudok én mindent.

- Mi mindent? - kérdezte Tom.

- A csókolózást az ajtó mögött, meg minden egyéb efféjét, Tom - mondta az öregúr. Már megint olyan huncutul szemtelen volt a tekintete, hogy Tom nagyon dühbe jött, mert amint tudják, uraim, nincs a világon csúnyább dolog, mint amikor egy öreg fickó, akinek már több esze lehetne, ilyen dolgokról beszél.

- Tudok én mindent, Tom - mondta az öregúr. - Fiatalkoromban sok efféjét láttam és sokkal több párocskától, semhogy mind elsorolhatnám neked; de azért csak nem lett ezekből semmi.

- Sok furcsa dolgot láthatott életében - mondta Tom, kíváncsi pillantással.

- Mérget vehetsz rá, Tom, hogy láttam - felelte a vén kőfej, rendkívül sokatmondó pillantással.

- Utolsó tagja vagyok családomnak, Tom - mondta az öregúr mélabús sóhajtással.

- Nagy család volt? - kérdezte Tom Smart.

- Tizenketten voltunk testvérek - felelte az öregúr -, egyenes hátú, jóképű, szép szál gyerekek, hogy párját ritkította valahány. Nem afféle mai torzszülöttek... támlával, karfával, szép fényes politúrral ellátva, hogy a szíved is repesne, ha látnád, bárha nekem nem illik mondanom.

- És mi lett a többiekkel, uram? - kérdezte Tom Smart.

Az öregúr szeméhez emelte a könyökét, s így felelt:

- Meghaltak, Tom, meghaltak. Nehéz szolgálatunk volt, Tom, s az ő szervezetük nem volt olyan erős, mint az enyém. Köszvény esett a karjukba meg a lábukba, úgyhogy a konyhába és más kórházakba kerültek; az egyik a hosszú szolgálatban és a terhes használatban teljesen tönkrement; olyan nyomorékká vált, hogy tűzre kellett vetni. Megdöbbentő eset volt az, Tom.

- Rettenetes! - mondta Tom Smart.

Az öreg pár pillanatig hallgatott; nyilvánvalóan a felindulásával küzdött, azután így szólt:

- No de eltértem a tárgytól, Tom. Az a nagy darab ember, Tom, az egy haszontalan kalandor. Mihelyt feleségül venné az özvegyet, nyomban túladna minden ingóságán és kereket oldana. S mi lenne ennek a következménye? Az özvegyből tönkretett, elhagyott asszony válna, én pedig valami zsisbáros boltjában meghúlnék, halálra fáznám magamat.

- Igen, de...

- Ne kapkodj a szavamba - mondta az öregúr. - Rólad, Tom, egészen más a véleményem; mert jól tudom, hogyha egyszer sikerül befészkelned magad egy vendégfogadóba, nem is mennél ki belőle, amíg a négy fala között van mit innod.

- Nagyon hálás vagyok, hogy ilyen jó véleménnyel van rólam, uram - felelte Tom Smart.

- Ennélfogva - jelentette ki az öregúr diktátori hangon - tiéd lesz az özvegy és nem a másiké.

- De hogy üthetném ki a nyeregből? - kérdezte Tom Smart mohón.

- Azzal a kis leleplezéssel, hogy ő már házasember - felelte az öregúr.

- De hogyan tudom ezt rábizonyítani? - kérdezte Tom, félig kiugorva az ágyból.

Az öregúr egyik karja felcsapódott, s miután rámutatott az egyik tölgyfa almáriumra, rögtön vissza is hajolt előbbi helyzetébe.

- Ez az ember nem is sejti - mondta az öregúr -, hogy az almáriumban levő nadrágjának jobb zsebében ottfelejtett egy levelet, amelyben kétségbeesett felesége könyörög neki, hogy térjen vissza hozzá és hat... jól jegyezd meg, Tom, hat kiskorú, nevetlen gyermekéhez.

Az öregúr ünnepélyes hangon elmondta mindezt, aztán az arcvonásai kezdtek mindinkább elmosódni, s az alakja árnyékká halványodott. Tom szemére fátyol ereszkedett. Az öreg alakja mintha lassanként összefolyt volna a székkal, a virágos damasztmellény visszaváltozott párnává, a piros papucsok pedig kis piros szövetrongyokká zsugorodtak össze, melyekbe a szék talpai voltak csavargatva. A világosság szépen kialudt, Tom visszahanyatlott párnájára és álomba merült.

Másnap reggel Tom felébredt mély álmából, abból a bódultságból, amelybe az öregúr eltűnése után esett. Fölkelt ágyában, s néhány percig hasztalanul igyekezett visszaidézni emlékezetébe az elmúlt éjszaka eseményeit. Egyszerre aztán megrohanták emlékei. A székre pillantott; kétségtelen, hogy fantasztikus és barátságtalan bútordarab volt, de mégiscsak nagyon élénk és leleményes képzelőtehetség kellett hozzá, hogy hasonlóságot lehessen fölfedezni közte és egy öregember között.

- Hogy vagy, öregem? - kérdezte Tom. Napvilágnál bátrabb volt; csakúgy, mint a legtöbb ember.

A szék nem mozdult és egy szót sem szólt.

- Csúnya időnk van, igaz-e? - mondta Tom.

Hiába. A szék nem volt hajlandó társalgásba bocsátkozni.

- Melyik almáriumra mutattál?... Ezt csak megmondhatod - szólt Tom.

Hiába, uraim, a székből egy veszekedett szót sem lehetett kiszedni.

- Hiszen nem nagy fáradság kinyitni - mondta Tom, s nagy óvatossággal felkelt az ágyból. Odalépett az egyik almáriumhoz. A kulcs a zárban volt; megfordította és kinyitotta az ajtaját. Csakugyan volt benne egy nadrág. Belenyúlt a zsebébe s kihúzta belőle azt a bizonyos levelet, melyről az öregúr beszélt!

- Ej, de furcsa dolog - mondta Tom Smart; először a székre nézett, majd az almáriumra, aztán a levelet nézte, aztán megint a széket.

- Rendkívül furcsa - mondta Tom.

De minthogy hiába nézte őket, nem tudta csökkenteni a dolog furcsaságát ezzel sem, legjobbnak látta, ha felöltözködik és most rögtön elintézi a nagy darab ember ügyét - csak azért, hogy a bizonytalanságtól megmentse.

Tom, ahogy ment lefelé a lépcsőn, már a házigazda szemével nézte a szobákat, melyeken keresztülhaladt; mert nem találta képtelenségnek, hogy rövidesen az övé legyen mindez a sok szoba, minden bennevalóval együtt. A nagy darab ember ott állt a barátságos kis söntésben, hátratett kézzel, egészen otthonosan. Bambán vigyorgott Tomra. Aki véletlenül látja, azt hitte volna, hogy csak a fehér fogait akarja mutogatni; Tom Smart azonban azt képzelte, hogy a nagy darab ember bal felől, a szíve táján, föltéve ugyan, hogy egyáltalában van szíve, diadalmas örömet érez. Tom az arcába nevetett; és bekérte a fogadósnét.

- Jó reggelt, asszonyom - mondta Tom Smart, s betette a kis szoba ajtaját, mihelyt az özvegy belépett.

- Jó reggelt, uram - felelte az özvegy. - Mit parancsol reggelire, kérem?

Tom azon törte a fejét, hogy miként fogjon a dologhoz, így hát egyelőre nem felelt semmit.

- Nagyon szép sonkánk van - mondta az özvegy -, és remek hideg pulykánk, szalonnával tűzdelve. Nem parancsolja, uram?

Ezek a szavak felrázták Tomot tűnődéséből. Mialatt az özvegy beszélt, imádata egyre nőtt iránta. Figyelmes teremtés! Milyen kitűnően ellátná az embert!

- Ki az az úr a söntésben, asszonyom? - kérdezte Tom.

- Jinkinsnek hívják, kérem - felelte az özvegy, kissé elpirulva.

- Nagy darab ember - mondta Tom.

- Nagyon szép ember, uram - felelte az özvegy -, és igazi finom úriember.

- Eh! - mondta Tom.

- Parancsol még valamit, uram? - kérdezte az özvegy, akit Tom viselkedése kissé zavarba hozott.

- No, hát igen - felelte Tom. - Édes jó asszonyom, nem volna szíves egy percre helyet foglalni?

Az özvegy nagyon meglepett arcot vágott, de azért leült, és Tom is leült szorosán melléje. Már azt nem tudom, uraim, hogy történt, hogy nem - egyébként a nagybátyám is mindig úgy mesélte, hogy Tom Smart is úgy adta elő: nem tudja, hogy történt, hogy nem -, de akárhogy

esett is, elég az hozzá, hogy Tom tenyere az özvegy keze fejére hanyatlott és ott is maradt, amíg csak beszélgettek.

- Édes jó asszonyom - mondta Tom Smart; mert mindig nagyon szerette adni a szeretetre méltó gavallért -, édes jó asszonyom, kegyed megérdemli, hogy igazán kitűnő férjet kapjon... igazán megérdemli.

- Az Isten szerelmére, uram! - mondta az özvegy, és igaza is volt: Tom meglehetősen szokatlan módon, szinte mondhatnánk, mehökkentő módon kezdte meg a társalgást, kivált, ha az ember számba veszi azt a körülményt is, hogy az özvegy tegnap este látta őt először életében. - Az Isten szerelmére, uram!

- Nem kenyerem a hízélgés, édes jó asszonyom - mondta Tom Smart. - Kegyed megérdemli, hogy kitűnő, derék férjet kapjon, s akárki lesz is az, nagyon szerencsés embernek vallhatja majd magát. - Tom szeme közben az özvegy arcáról önkéntelenül a kényelmes berendezésre tévedt.

Az özvegy még zavarodottabbnak látszott, mint eddig és egy mozdulatot tett, hogy felálljon. Tom szépen megfogta a kezét, mintegy tartóztatva, mire az asszony visszaült. Az özvegy-asszonyok, uraim, általában nem nagyon félénkek, szokta mondani a nagybátyám.

- Igazán nagyon lekötelez, uram, hogy ilyen jó véleménnyel van rólam - mondta a tűzről pattant fogadósné, félíg nevetve -, és ha valaha megint férjhez megyek...

- Ha... - szólt Tom Smart, s a bal szemének a jobb szögletéből nagyon ravasz pillantást vetett az asszonyra. - Ha...?

- No persze - mondta az özvegy, és ezúttal már hangosan elnevette magát -, ha rászánom magam, remélem, hogy olyan jó férjet kapok, amilyent ön emlegetett.

- Mint amilyen például Jinkins - mondta Tom Smart.

- Ó, uram Isten! - kiáltott fel az özvegy.

- Ó, csak ne beszéljen - mondta Tom - ismerem én Jinkinst.

- Bizonyos vagyok benne, hogy aki ismeri, semmi rosszat nem mondhat róla - felelte az özvegy, akit Tom rejtélyes arca és magatartása kihozott egy kissé a sodrából.

- Hm! - mondta Tom Smart.

Az özvegy úgy látta, hogy itt az alkalmas perc a sírásra, ennél fogva előszedte zsebkendőjét és megkérdezte Tomtól, hogy bántani akarja-e; hogy tisztességes emberhez illő dolognak tartja-e befektíteni egy másik tisztességes embert a háta mögött; és ha van valami mondanivalója, miért nem mondja meg a szemébe annak, akit illet, mint férfi a férfinak ahelyett, hogy egy szegény gyöngé nőt rémítgetne vele, és így tovább.

- Megmondom én a szemébe is, még elég jókor - felelte Tom -, csak azt akarom, hogy kegyed hallja meg először.

- Hát miről van szó? - kérdezte az özvegy, s nagy figyelemmel nézett fel Tomra.

- Nagyon meg fogja lepni - mondta Tom Smart, és zsebébe nyúlt.

- Ha azt akarja mondani, hogy nincs neki pénze - felelte az özvegy -, azt már úgyis tudom, ne fárassza magát hiába.

- Ugyan, csacsiság, az még nem jelent semmit - mondta Tom Smart. - Nekem sincs pénzem. Nem arról van szó.

- Jaj Istenem, hát akkor mi lehet? - kiáltott fel a szegény asszony.
- Ne ijedjen meg - mondta Tom Smart. Szép lassan előhúzta a levelet és felbontotta. - De nem fog sikoltozni? - kérdezte Tom kétkedő hangon.
- Nem, nem - felelte az özvegy. - Csak mutassa már.
- De nem fog elájulni, vagy hasonló bolondokat cselekedni? - kérdezte Tom.
- Nem, nem - felelte az özvegy türelmetlenül.
- És nem rohan ki, hogy nekitámadjon? - mondta Tom. - Mert mindezt majd én elintézem, legjobb, ha maga nem is ártja bele magát a dologba.
- Jó, jó - mondta az özvegy -, de hadd lássam már azt a levelet.
- Tessék - felelte Tom, s azzal az özvegy kezébe nyomta a levelet.

A nagybátyám úgy mesélte, uraim, hogy Tom Smart előadása szerint a leleplezés hallatára az özvegy olyan kétségbeesett jajgatásba fogott, hogy egy kőszívet is meglágyított volna. Tom pedig roppantul lágyszívű volt, és az asszonyka jajgatása a szíve gyökeréig hatolt. Az özvegy ide-oda hányta-vetette magát és a kezét tördelte.

- Ó, milyen gyalázatosak és gonoszak a férfiak! - kiáltotta az asszony.
- Borzasztó, igazán borzasztó, édes jó asszonyom; de szedje össze magát - mondta Tom Smart.
- Ó, nem tudok magamhoz térni - zokogott az özvegy. - Sose talállok többé olyat, akit így tudnék szeretni.

- Hogyne találna, majd talál, édes lelkem - mondta Tom Smart, akinek annyira megesett a szíve az asszonyka balsorsán, hogy záporosó módjára kezdte hullatni a könnyeit. Aztán Tom Smart merő részvéttől átkarolta az özvegy derekát; s az özvegy merő fájdalomában megragadta Tom Smart kezét. Felnézett Tom arcába s a könnyein keresztül mosolyogni kezdett. Tom viszont lenézett az asszony arcába és a saját könnyein keresztül ő is mosolyogni kezdett.

Hogy megcsókolta-e Tom az özvegyet ebben a döntő pillanatban, ezt, uraim, sohasem tudtam megállapítani. Tom mindig úgy mesélte a nagybátyámnak, hogy nem, de én kételkedem benne. Köztünk maradt szó legyen, uraim, én inkább azt hiszem, hogy megcsókolta.

Annyi bizonyos, hogy félórával később Tom kitette a szűrét a nagy darab embernek és egy hónappal később feleségül vette az özvegyet. Aztán ott kocsikázott a környéken piros kerekű, agyagszínű kis gigjén, gyors lábú, csökönyös pejkancájával, amíg csak fel nem adta a fogadót, hosszú esztendők múlva, s a feleségével együtt el nem költözött Franciaországba; az öreg házat később lebontották.

- És szabadna tudnom - kérdezte a kíváncsi öregúr -, hogy vajon mi lett a székkal?
- Hát - felelte a félszemű vigéc - az esküvő napján úgy vették észre, hogy nagyon sokat recsegett; de Tom Smart nem tudta, hogy örömeiben recsegett-e annyit, vagy az öregségtől. De inkább az utóbbi lehetett az oka, úgy gondolta, mert a szék soha többé nem szólalt meg.
- Mindenki elhitte ezt a történetet, ugye? - kérdezte a mocskos képű férfi, újra megtömve a pipáját.

- Mindenki, kivéve Tom ellenségeit - felelte a vigéc. - Némelyik ellensége azt állította, hogy az egészet Tom költötte; mások meg azt mondták, hogy részeg volt, álmodta, a nadrághoz pedig úgy jutott, hogy lefekvés előtt tévedésből elcserélte a magáéval. De persze senki sem adott ezekre a rosszindulatú szóbeszédre.

- Tom azt mondta, ugye, hogy igaz a történet?

- Szóról szóra.

- És a maga nagybátyja is elhitte?

- Betűről betűre.

- Nagyon kedves emberek lehettek mind a ketten - mondta a mocskos képű.

- Bizony, azok voltak - felelte a vigéc. - Nagyon kedves emberek voltak!

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

amely leírja két jeles egyéniség hű képmását; továbbá egy nagy villásreggeli az ő portájukon; s ez a nagy reggeli alkalmat nyújt egy régi ismeretség felújítására és egy új fejezet megkezdésére

Pickwick úr némi kis lelkipurdalást érzett, amiért a Pávában lakó barátait az utóbbi időben elhanyagolta, s harmadnap reggel a választás után, már éppen indulóban volt, hogy fölkeresse őket, amikor hű inasa egy névjegyet nyomott a kezébe, amelyen a következő felírás volt olvasható:

MRS. LEO HUNTER

Hunter-tanya. Eatanswill

- Jött valaki - mondta Sam röviden.
- És velem akar beszélni ez a valaki, Sam? - kérdezte Pickwick úr.
- Éppen magával, uram; és senki más nem jó neki, mint az ördög titkára mondta, amikor elvitte Doktor Faustust - felelte Weller úr. - Önnel akar beszélni ez az úr.
- Úr? - kérdezte Pickwick úr. - Szóval nem hölgy, hanem úr?
- Hát, mindenesetre nagyon sikerült utánzata, ha nem is az - felelte Samuel Weller.
- De hiszen ez egy hölgy névjegye - mondta Pickwick úr.
- De nekem mégis egy úr adta a kezembe - felelte Sam -, s kint várakozik a nappaliban... azt mondta, hogy inkább egész nap itt vár, semhogy önt elszalassza.
- Pickwick úr, ahogy értesült erről az elhatározásról, lement a nappaliba. Egy ünnepélyes komoly úr pattant fel a helyéről a beléptekor, és mélységes tisztelettel így szólította meg:
- Ha nem tévedek, Pickwick úrhoz van szerencsém?
- Igen, én vagyok.
- Engedje meg, uram, hogy megragadjam a kezét. Engedje uram, hogy megszorítsam - mondta az ünnepélyes úr.
- Csak tessék - felelte Pickwick úr.

Az idegen megszorította a feléje nyújtott kezét, aztán így folytatta:

- Hallottuk az ön hírét, uram. Az ön régiségtani vitája nagy port vert fel, s L. Hunterné őnagyságának is fülébe jutott... a feleségemnek, uram; én Leo Hunter vagyok - az idegen elhallgatott, mintha azt várta volna, hogy ez a kijelentés Pickwick urat ámulatba ejti majd; minthogy azonban Pickwick úr megőrizte hidegvérét, az idegen így folytatta:
- A feleségem, Leo Hunterné őnagysága, rendkívül büszke rá, hogy ismerősei közé sorolhatja mindazokat, akik alkotásaik és a tehetségük révén kitüntették magukat. Engedje meg tehát, uram, hogy ennek a listának a legfényesebb nevei közé beiktassuk a Pickwick nevet is, azokéval együtt, akik tagjai a klubnak, mely Pickwick úrról nyerte a nevét.
- Nagyon fogok örülni, ha egy ilyen kiváló hölgygel megismerkedhetem, uram - felelte Pickwick úr.

- Meg fog vele ismerkedni - mondta az ünnepélyes úr. - Holnap reggel nagy társaságot látunk villásreggelire, uram... *fête champêtre*-t⁸ rendezünk... a számos kiválóság tiszteletére, akik alkotásaik és tehetségük révén kitüntették magukat. Engedje meg, uram, hogy átadjam önnek Leo Hunter neje önagysága szíves meghívását... szívesen látjuk önöket a Hunter-tanyán.

- Köszönöm - felelte Pickwick úr -, a legnagyobb örömmel teszünk eleget a meghívásnak.

- A feleségem gyakran rendez ilyen villásreggelit - folytatta új ismerősük -, „szellemi szüretket és lelki lakomákat”, mint ahogyan ezt valaki igen találóan és eredetien kifejezte a Leo Hunterné villásreggelijéről írott szonettjében.

- Az illető szintén kitüntette magát alkotásai és tehetsége révén? - kérdezte Pickwick úr.

- Úgy van, uram - felelte az ünnepélyes úr. - Hunterné önagysága minden ismerőse ilyen kitűnőség; Leo Hunter neje tart rá, uram, hogy ne is legyen másfajta ismerőse.

- Nagyon nemes igyekezet - mondta Pickwick úr.

- A feleségem igazán nagyon büszke lesz, ha közlöm majd vele, hogy ön így nyilatkozott róla - mondta az ünnepélyes úr. - Ha nem tévedek, az ön kíséretében is van egy úr, aki nagyon szép kis verseket írt.

- Snodgrass barátomnak nagy hajlama van a költészethez - felelte Pickwick úr.

- Hunterné önagyságának is, kérem. Rajong a költészetért, uram. Imádja; bátran mondhatom, hogy szíve-lelke teljesen összeforrt, egybeolvadt a poézissel. Ő maga is költött néhány gyönyörű verset. Bizonyára ön is olvasta a *Haldokló békához* írott ódáját.

- Nem, nem emlékszem, hogy olvastam volna - mondta Pickwick úr.

- Csodálom, uram - mondta Leo Hunter úr. - Óriási föltűnést keltett. *L.* és nyolc csillag aláírással jelent meg először a *Hölgyfutár*-ban. Így kezdődik:

*Hason fekszel egy kövön,
Itt fölenged a közöny;
Jő szemembe könnyözön.
Ó, szomorú vég a
Tiéd, szegény béka.*

- Gyönyörű! - mondta Pickwick úr.

- Finom - mondta Leo Hunter úr. - S olyan közvetlen.

- Roppant közvetlen - mondta Pickwick úr.

- A második versszak még meghatóbb. Elszavaljam?

- Ha volna szíves - felelte Pickwick úr.

- Így hangzik - mondta az ünnepélyes úr, még sokkal ünnepélyesebb hangon:

*Láttad vad kölykök hadát
A kutyát uszítva rád.
S elvesztéd mocsár-hazád.
Ó, szomorú vég a
Tiéd, szegény béka!*

⁸ Tanyai ünnepséget.

- Nagyon szépen fejezi ki magát - mondta Pickwick úr.
 - Csupa finomság, uram - mondta Leo Hunter úr. - De hát Hunterné önagysága ajkáról kellene ezt hallania. Ő aztán el tudja szavalni istenigazában. Holnap reggel majd el is szavalja, jelmezesen, uram.
 - Jelmezesen!?
 - Mint Minerva. De majd elfeledtem... jelmezes lesz ez a holnapi villásreggeli.
 - Jaj Istenem - mondta Pickwick úr végigpillantva saját termetén -, de hisz' nekem lehetetlen...
 - Dehogyan lehetetlen, uram, dehogyan lehetetlen! - kiáltott fel Leo Hunter úr. - Solomon Lucasnál a Fő utcában akár ezer jelmezt is kaphat. Gondolja meg, uram, hányféle alkalmas jelmez közül választhat. Pláto, Zéno, Epikuros, Pitagoras... valamennyien klubokat alapítottak.
 - Ezt én is tudom - mondta Pickwick úr -, de minthogy én nem vetélkedhetek ezekkel a nagy emberekkel, nincs jogom hozzá, hogy viseljem a ruhájukat.
- Az ünnepélyes úr néhány percre gondolataiba merült, aztán így szólt:
- Ha jobban meggondolom a dolgot, uram, nem tudom, vajon a feleségemnek nem szerezne-e nagyobb örömet, ha egy oly híres embert, mint ön, saját öltözetében és nem kölcsönként jelmezben mutathatna be a vendégeinek. Azt hiszem, bátran megígérhetem, hogy önnel kivételt fog tenni, uram... igen, ami Leo Hunter neje önagyságát illeti, bizonyos vagyok benne, hogy egészen bátran megígérhetem.
 - Ez esetben - mondta Pickwick úr - a legnagyobb örömmel meg fogok jelenni.
 - No de én csak az idejét rablom, uram - mondta az ünnepélyes férfiú, mintha egyszerre észbe kapott volna. - Tudom jól, hogy milyen drága az ideje, s nem akarom önt feltartani. Megmondhatom tehát Leo Hunterné önagyságának, ugyebár, hogy biztosan számíthat önre és kiváló barátaira? Ajánlom magamat, uram, büszke vagyok, hogy ilyen jeles emberrel megismerkedhettem... ne fáradjon, kérem, egy lépést se, egy szót se...
- S azzal Leo Hunter úr anélkül, hogy Pickwick úrnak időt engedett volna meggondolni magát, vagy kifogást kitalálni, méltóságteljesen eltávozott.
- Pickwick úr föltette a kalapját és elment a Pávába, ahol Winkle úr már a jelmezbál hírével fogadta.
- Pottné önagysága is ott lesz - ezek voltak első szavai, melyekkel mesterét üdvözölte.
 - Ott lesz? - kérdezte Pickwick úr.
 - Ott, Apollónak öltözve - felelte Winkle úr. - Csak Pott úrnak kifogása van a tunika ellen.
 - Igaza is van. Tökéletesen igaza van - mondta Pickwick úr határozott hangon.
 - Igen... így hát aranycsillámos fehér selyemruha lesz rajta.
 - De fogják-e aztán tudni, hogy kit ábrázol? - kérdezte Snodgrass úr.
 - Hát persze hogy fogják tudni - felelte Winkle úr felháborodva. - Hiszen láthatják majd a lantját, no nem?
 - Az igaz; erre nem is gondoltam - mondta Snodgrass úr.
 - Én haramiának öltözöm - szólt közbe Tupman úr.
 - Mi a csuda! - mondta Pickwick úr, egészen hátrahőkölve.

- Haramiának - ismételte Tupman úr szelíden.
- Csak nem azt akarja ezzel mondani - folytatta Pickwick úr, ünnepélyes szigorúsággal méregetve a barátját -, csak nem azt akarja ezzel mondani, Tupman úr, hogy rövid derekú zöld bársonyzekebe szándékozik bújni?
- Pedig abba szándékozom bújni, uram - felelte Tupman úr nagy hévvel. - És vajon miért ne tenném, uram?
- Azért, uram - felelte Pickwick úr meglehetősen izgatottan -, azért, mert már vén hozzá, uram.
- Vén! - kiáltotta Tupman úr.
- És ha még egyéb okára is kíváncsi - folytatta Pickwick úr -, hát túl kövér is hozzá, uram.
- Uram - mondta Tupman úr, és az arca olyan piros lett, mint a pipacs. - Ez sértés.
- Uram - felelte Pickwick úr ugyanolyan hangon -, ez félannyira sem sérti önt, mint ahogy az sértene engem, ha ön rövid derekú zöld bársonyzekeben jelenne meg a társaságomban.
- Uram - mondta Tupman úr -, ön egy himpellér.
- Uram - mondta Pickwick úr -, ön nem kevésbé!

Tupman úr néhány lépést tett előre és rámeredt Pickwick úrra. Pickwick úr viszonzta a pillantást, sőt szemüvegének segítségével egy gyújtópontba egyesítette, s az egész lénye büszke megvetést sugárzott. Snodgrass úr és Winkle úr kövéváltan nézték a jelenetet, mely két ilyen ember között ment végbe.

- Uram - mondta Tupman úr rövid szünet után, tompa, mély hangon. - Ön engem vénnek nevezett.
- Úgy van - mondta Pickwick úr.
- És kövérnek.
- Megismétlem, ha kívánja.
- És himpellérnek.
- Mert az.

Ijesztő szünet támadt.

- Én önt személy szerint, uram - mondta Tupman úr a felindulástól remegő hangon, miközben a kezelőjét igazgatta -, én önt személy szerint... nagyon... nagyon szeretem, de mégis elégtételt kell vennem magamnak.
- Csak rajta, uram! - felelte Pickwick úr. Az izgatott szóváltás hatása alatt a hősies férfiú most olyan merev tartást vett fel, mintha hűdéses bénulása lenne, de a két szemtanú szentül meg volt győződve arról, hogy ez a helyes védelmi pozitúra.
- Hogyan! - kiáltott fel Snodgrass úr, hirtelen visszanyerve beszélőkéességét, amelytől nagy álmélkodása fosztotta meg az imént, s azzal kettejük közé vetette magát, nem törődve a súlyos kockázattal, hogy esetleg mind a két féltől kap egy-egy nyaklevest. - Hogyan! Pickwick úr, ön, akire egy világ tekint! És Tupman úr, akire a mi elnökünk halhatatlan dicsőségéből egy fénysugár esik, mint mindnyájunkra! Szégyen, gyalázat, uraim! Szégyen, gyalázat!

A szokatlan ráncok, melyeket a pillanatnyi felindulás vont Pickwick úr tiszta és nyílt homlokára, ifjú barátjának szavai alatt lassanként eltűnedeztek, akárcsak a plajbász fekete vonásai a törlőgumi hatására. Mielőtt még Snodgrass úr befejezte volna mondókáját, Pickwick úr arca visszanyerte szokásos jóakarató kifejezését.

- Heves voltam - mondta Pickwick úr -, nagyon heves. Fogjunk kezét, Tupman.

Tupman úr arcáról is eltűnt a sötét felhő, amint melegen kezét szorított barátjával.

- Én is nagyon heves voltam - mondta.

- Nem, nem - tiltakozott Pickwick úr -, én vagyok a hibás. Felveszi majd a zöld bársonyzekét, ugye?

- Nem, dehogy veszem - felelte Tupman úr.

- De, vegye fel, kérem, a kedvemért - mondta Pickwick úr.

- No, jó, hát akkor felveszem - mondta Tupman úr.

Ennélfogva megegyeztek abban, hogy Tupman úr, Winkle úr és Snodgrass úr, mind a hárman, jelmezt öltenek. Így hát Pickwick úr, a baráti jószívére hallgatva, beleegyezett olyasmibe, amitől józanabb megfontolással visszariadt volna - jellemének szeretetreméltóságát ez is fényesen bizonyítja, annyira, hogy kitalálni sem lehetne ennél jellemzőbb esetet rá, még ha ezeken a lapokon elbeszélte események mind merőben költöttek volnának is.

Leo Hunter úr nem túlzott Solomon Lucas ruhakészletét illetőleg. Számos jelmeze volt - sőt számtalan -, talán nem szorosan véve klasszikus jelmezek, sem egészen modernnek, s talán egyik sem felelt meg szigorúan egyik vagy másik kor divatjának, de valamennyi többé-kevésbé aranyhímes volt, és van-e szebb dolog a világon, mint az aranyhímes ruha? Talán kifogásolni lehetne rajtuk, hogy nem nappali világításhoz valók, de mindnyájan tudjuk, hogy lámpafénynél gyönyörűen csillognak-villognak; s ha valaki fényes nappal rendez jelmezes bált, és a ruhák nem festenek olyan jól, mint festenének este, erről az aranyos ruhák igazán nem tehetnek, s a hiba nyilván azokban van, akik a bált adják, nem pedig a hímes jelmezekben. Így okoskodott Solomon Lucas úr; s megegyező érveivel sikerült Tupman, Winkle és Snodgrass urakat rábírnia, hogy azokat a jelmezeket vegyék fel, melyeket ő őszintén, tapasztalt szakértelemmel ajánlhat erre az alkalomra.

A pickwickisták a Város Címerénél béreltek maguknak egy négyülékes kocsit, és ugyancsak innét rendeltek egy hintót is Pott úr és Pottné önágyása számára, hogy azon menjenek majd Leo Hunterné multságára, melyet Pott úr a kapott meghívó fejében finom viszonzásul az *Eatanswilli Közlöny*-ben már előre bizalmasan úgy jellemzett, hogy: „fényes, változatos és nagyszerű matiné lesz... a szépségnek és a tehetségnek szédítő csillogása... a pazar vendéglátás bőségszaruja... és mindenekfölött olyan ragyogó pompa, melyet a legfinomabb ízlés mérsékel... olyan fényűzés, amelyet a legtökéletesebb harmónia és a legilledelmesebb tónus hangol egybe... s amelyhez képest még az Ezeregyéjszaka mesebeli ragyogása is olyan homályos és zavaros színben tűnik fel, mint amilyen például annak a férfiatlan, mogorva egyénnek a lelke lehet, aki nem átalotta rút irigységével bemocskolni a kiváló és köztisztelőben álló hölgy előkészületeit, kinek az oltárára letesszük a csodálat e csekély adóját...” Ez az utóbbi rész egy maróan szellemes vágás volt a *Függetlenség* felé, amely, minthogy nem kapott meghívót, egymás után négy számban igyekezett lefitymálni az egész ügyet, a nyomda legnagyobb betűtípusával, s a jelzőket mind csupa nagybetűvel szedve.

Felderült a nagy nap reggele: öröm volt nézni Tupman urat tetőtől talpig bandita jelmezben, testhezálló, szoros kis zekében, mely a hátán és a vállán úgy megfeszült, mint egy tűpárna: combjai bársony térdnadrágba voltak szorítva, s a két lábszára összevissza pólyázva szalagokkal, mert a banditák erre különösen sokat adnak. Gyönyörűség volt nézni nyílt és szellemes arcát a felragasztott és bekormozott bajusszal; nyitott inggallérját; cukorsüveg kalapját, amelyen mindenféle színű szalagok lebegtek, s amelyet a térdén kellett tartania, mert olyan födeles kocsi nem volt a világon, amelyben bárki emberfia a fején hordhatta volna ezt a kalapot. Éppily mulatságos és kellemes jelenség volt Snodgrass úr is kék atlaszban és kerek köpönyegben, fehér selyem térdnadrágban és cipőben, görög sisakkal a fején: amiről mindenki tudta (ha pedig nem tudta, Solomon Lucas úr tudta, és ez a fő), hogy szabályszerű, hiteles és mindennapi öltözete volt a trubadúroknak, a legősibb időktől fogva egészen addig a napig, amíg végképp el nem tűntek a föld színéről. Mindez igazán gyönyörű volt, de mégis semmiség a tömegnek ahhoz az ordításához képest, amikor a kocsi kirobogott az utcára, Pott úr hintaja mögött. A hintó megállt Pott úr kapuja előtt, kinyílt a kapu, s kilépett rajta maga a nagy Pott, orosz pandúrnak öltözve, kezében félelmetes kancsukával - amely találóan és ízlésesen jelképezte az *Eatanswilli Közlöny*-nek, a nyilvános visszaélések e félelmetes ostromozójának szigorú és zord hatalmát.

- Bravó! - kiáltotta Tupman úr és Snodgrass úr, ahogy megpillantották ezt a kétlábon járó allegóriát.

- Bravó! - hallatszott Pickwick úr hangja is a kapualjból.

- Hurrá! Hurrá Pott! - kiáltotta a tömeg. Viszonzásul a lelkes üdvözlésre, Pott úr azzal a szelíd fölénnel mosolygott, mely érthetően tudtára adta mindenkinek, hogy tisztában van a hatalmával és azzal is, hogy miként kell a hatalmat gyakorolni; s azzal beszállt a hintóba.

Utána nyomban felbukkant a kapuban Pottné, aki nagyon hasonlított volna Apollóhoz, ha nem viselt volna szoknyát; Winkle úr karján jött, akit piros kabátja alapján föltétlenül rókavadász-nak nézett volna az ember, ha legalább annyira nem hasonlított volna egy londoni levélhordóhoz. Utolsónak jött Pickwick úr, akit az utcakölykök ugyanolyan zajosan megéljeneztek, mint a többieket, valószínűleg azért, mert térdnadrágjáról és lábszárvédőjéről azt hitték, hogy őskori ereklyék; s aztán a két jármű megindult Leo Hunterné öngyűlölete kertje felé, miután Weller úr (akire szerep várt a felszolgálásnál) elhelyezkedett annak a kocsinak a bakján, amelyben a gazdája ült.

Valamennyi férfi, nő, fiú, leány és kisgyerek, aki csak összeverődött a jelmezes vendégek megbámulására, gyönyörűséggel és lelkesedéssel visítózott, amikor Pickwick úr egyik karján a banditával, a másikon a trubadúrral, ünnepélyesen átlépte a bejáratot. Soha nem hallott ujjongás kísérte Tupman úr erőlködését, amikor a cukorsüveg formájú kalapot próbálta a fejére illeszteni, hogy kellő méltósággal léphessen be a kertbe.

Az előkészületek minden mértéket meghaladtak és teljesen beváltották a prófétaelkü Pott úr jövődőlését az Ezeregyéjszaka csodáira vonatkozólag és egy füst alatt mindjárt meg is csúfolták a csúszó-mászó *Függetlenség* gonosz rágalmait. A kert nagyobb volt ötnegyed holdnál, és zsúfolásig megtelt vendéggel! Szépség, előkelőség és irodalom még sohasem tündökölt ilyen fényesen. Volt ott egy fiatal hölgy, az *Eatanswilli Közlöny* költőnője, szultánának öltözve, s egy fiatal úr karjára támaszkodva, aki könyvkritikákat írt a lapba és ennek megfelelően - a csizmától eltekintve -, tábornagyi egyenruhát viselt. Egész sereg hasonló lángelme volt jelen, józan ésszel mindenki boldog lehetett, hogy velük találkozhatnak. De ami még ennél is több, volt ott egy rakás londoni arszlán - írók, valóságos írók, akik egész könyveket írtak, s még hozzá olyan könyveket, melyeket ki is nyomtattak - és most itt láthatók,

járnak-kelnek, mosolyognak, mint más közönséges halandók - beszélgetnek -, sőt mi több, meglehetősen sok badarságot fecsegnek össze, kétségkívül csupa jóakaratból, hogy a körülöttük forgó köznapi lelkek is megérthessék őket. Volt azonkívül egy papírsapkás zenekar is, négy nem-tudni-honnan-jött énekes, saját honi jelmezében - egy tucat kölcsönkért inas, ugyancsak saját otthoni jelmezében -, ámbár kissé piszkos jelmezben. És ott volt mindenekfölött Leo Hunterné önágyasága Minerva jelmezében, fogadta a vendégeket, s magánkívül volt a büszkeségtől és a gyönyörűségtől, hogy ilyen kiváló embereket gyűjthetett maga köré.

- Pickwick úr! - mondta egy szolga, amikor a nevezett úriember az elnöklő istennőhöz közeledett, kalapjával a kezében, s két karján a banditával és a trubadúrral.

- Hol van? Merre? - kiáltotta Leo Hunterné önágyasága, és a meglepetés jól színlelt elragadtatásával felugrott.

- Itt vagyok - felelte Pickwick úr.

- Ó, hát csakugyan, Pickwick urat üdvözölhetem, saját személyében? - kiáltott fel Leo Hunterné.

- Úgy van, asszonyom - felelte Pickwick úr, és mélyen meghajtotta magát. - Engedje meg, hogy bemutassam a barátaimat... Tupman urat... Winkle urat... és Snodgrass urat... a *Haldokló béka* költőjének.

Nagyon kevesen tudják, sőt csakis azok tudhatják, akik kipróbálták magukon, hogy milyen nehéz munka testhezálló zöld bársonynadrágban, szoros zekében és tornyos kalpagban hajlongani; vagy éppen kék selyembugyogóban és fehér selyemtrikóban; vagy térdnadrágban és magas szárú csizmában, amelyeket nem arra szabtak, aki hordja, s amelyekbe testének és ruházatának arányaira és méreteire való legcsekélyebb tekintet nélkül belebújtatták. Tupman úr soha nem látott csavarodásokat vitt véghez tagjaival, abbeli erőlködésében, hogy kecsesnek és könnyednek lássék, jelmezbe öltözött barátai pedig soha nem látott bámulatos testtartásokat vettek fel.

- Pickwick úr - szólt Leo Hunterné önágyasága -, ígérje meg nekem, hogy egész nap nem távozik az oldalam mellől. Száz meg száz ember van itt, akinek okvetlenül be kell önt mutatnom.

- Igazán nagyon kegyes hozzám, asszonyom - felelte Pickwick úr.

- Elsősorban is itt vannak a kisleányaim; majdnem megfélekeztem róluk - mondta Minerva, és hanyagul rámutatott két teljesen felnőtt fiatal leányra, akik közül az egyik lehetett vagy húszesztendő, a másik egy-két évvel idősebb, de mind a ketten nagyon kislányosan voltak öltözve... azért-e, hogy ők tűnjenek fiatalabbnak, vagy azért, hogy az anyjukat fiatalítsák, erre vonatkozólag Pickwick úr följegyzéseiben nem nyilatkozik határozottan.

- Nagyon szép leányok - mondta Pickwick úr, mikor a kisasszonyok a bemutatkozás után ismét ellebbentek mellőlük.

- Nagyon hasonlítanak az édesmamájukra - mondta Pott úr méltóságteljesen.

- Ó, maga gonosz ember! - kiáltott fel Leo Hunterné önágyasága, s a legyezőjével tréfásan a szerkesztő kezére ütött (legyezős Minervaként).

- Ej, hiszen tudja, asszonyom - mondta Pott úr, aki hivatalos széptevő volt a Hunter-tanyán -, hiszen tudja, hogy mikor a múlt évben ki volt állítva a Királyi Akadémiában az arcképe, mindenki azt kérdezte, hogy önt ábrázolja-e vagy a kisebbik leánykáját; mert annyira hasonlítottak egymáshoz, hogy a két arcot meg sem lehetett különböztetni.

- Ej, hát ha így is volt, minek azt idegenek előtt elmesélni? - mondta Leo Hunterné önágyása, és másodszor is megérintette legyezőjével az *Eatanswilli Közlöny* szendergő arslánját.

- Gróf, gróf! - kiáltotta Leo Hunterné önágyása egy külföldi egyenruhájú, nagyszakállas úr után, aki éppen arra ment.

- Ó! Parancsol? - szólt a gróf megfordulva.

- Hadd mutassam be egymásnak ezt a két rendkívüli embert - mondta Leo Hunterné önágyása. - Pickwick úr, nagyon örvendek, hogy bemutatathatom önt Smorltork grófnak. - Gyorsan odasúgta még Pickwick úrnak: - A hírneves idegen... anyagot gyűjt Angliáról szóló nagy munkájához... khm!... Smorltork gróf, Pickwick úr...

Pickwick úr azzal a tisztelettel üdvözölte a grófot, amely megillet egy ilyen nagy embert, a gróf pedig előszedte jegyzőkönyvecskéjét.

- Hogy mondta, kedves Huntné asszony? - kérdezte a gróf, kegyesen mosolyogva a boldog háziasszonyra. - Piknik úr? vagy Bik Mik úr?

- Nem, nem, gróf - mondta a háziasszony. - Pickwick.

- Ahá, ahá, már értem - felelte a gróf. - Pikk... ez a keresztnéve; Wikk pedig a vezetéknéve... értem, nagyon jó. Szép, nagyon szép. Hogy van, hogy van, kedves Wikk úr?

- Köszönöm, nagyon jól - felelte Pickwick úr a szokott nyájasságával. - Régóta időzik már Angliában?

- Régóta... nagyon régóta... több mint két hete.

- Sokáig marad még?

- Egy hétig.

- Hát elég dolga lesz - mondta Pickwick úr mosolyogva -, ha ennyi idő alatt össze akarja gyűjteni a szükséges anyagot.

- Ó, máris összegyűjtöttem - mondta a gróf.

- Igazán! - mondta Pickwick úr.

- Minden itt van - folytatta a gróf, a homlokára mutatva. - Otthon egy nagy könyv... csupa jegyzet... zene, festészet, tudomány, költemény, politik... mindenféle.

- Már a politika egymagában véve - mondta Pickwick úr - nem csekély terjedelmű nehéz tudományt ölel fel.

- Ó! - mondta a gróf, újra előrántva jegyzőkönyvecskéjét. - Nagyon szép... nagyon jó... szép mondás, ezzel kezdeni új fejezet. Negyvenhetedik fejezet. Politik egymagában véve csekély terjedelmű... csekély tudományt ölel fel... - s azzal Pickwick úr megjegyzése bekerült Smorltork gróf jegyzőkönyvecskéjébe, azokkal a változtatásokkal és hozzátoldásokkal, melyeket a gróf élénk fantáziája sugallt, vagy hiányos nyelvismerete eredményezett.

- Gróf - szólt Leo Hunterné.

- Asszonyom - felelte a gróf.

- Bemutatom Snodgrass urat, Pickwick úr barátját, aki költő.

- Hopp! - kiáltotta a gróf, és újra előszedte jegyzőkönyvecskéjét. - Tárgy: költészet... fejezet: irodalmi barátok... név: Grodsnassz... a nagy költő, Pikk Wikk barátja... Huntnénál, aki szintén édes verset ír... hogy is hívják?... Béka... Nyeldekklő béka... szép... nagyon szép... - s a

gróf zsebre vágta jegyzőkönyvecskéjét és a legkülönbözőbb hajlongások és bókok között nagy lelkiyugalommal eltávozott, mint aki ismereteit a legfontosabb és legértékesebb adatokkal gazdagította.

- Nagyszerű ember ez a gróf Smorltork - mondta Leo Hunterné őnagysága.

- Mély gondolkodó - mondta Pott úr.

- Világos fejű, nagyeszű ember - tette hozzá Snodgrass úr.

A körülállóknak egész kara vegyült bele Smorltork gróf magasztalásába, nagy bölcsen bólogattak és egyhangúan ismételték: „Ó, de még mennyire!”

Minthogy a Smorltork gróf iránt való lelkesedés igen nagy hőfokra emelkedett, talán az ünnepély befejezéséig csak az ő dicséretét zengték volna, ha a négy nem-tudni-honnan-jött énekes fel nem áll szépen egy sorban egy kis almafa elé, hogy a hatás festői legyen, s rá nem gyűjt a nemzeti dalokra, melyeknek előadása éppenséggel nem árult el nehézségeket, ugyanis abból állt a titka az egésznek, hogy a négy nem-tudni-honnan-jött énekes közül hárman rőfögtek, míg a negyedik üvöltött. Miután ez az érdekes előadás az egész társaság zajos tetszése mellett véget ért, nyomban utána egy fiatal gyerek egy szék lábaira kezdte magát csavargatni, átugrott rajta, átbújt alatta, felborult vele, szóval mindenfélét csinált a székkal, csak rá nem ült, majd a két lábából nyakkendőt csavart a nyaka köré, s megmutatta, hogy milyen könnyű egy emberi lénynek egy felnagyított békához hasonlatossá válnia, amely művészi mutatványok az egybegyűlt nézőknek nagy meglepedésére és gyönyörűségére szolgáltak. Aztán Pottné hallatott egy kis csipogásfélét, s ezt udvariasságból éneklésnek vették - egyébként roppant klasszikus volt és pontosan talált is a jelmezéhez, hiszen Apolló maga is zeneszerző volt, és a zeneszerzők nagyon ritkán tudják énekelni akár a saját szerzeményüket, akár pedig a másokét. Ezt követte Leo Hunterné őnagysága szavalata, *A haldokló békához* című világhírű óda, amelyet megismételtettek vele, sőt harmadszor is megismételtették volna, ha a vendégek java része úgy nem véli, hogy legfőbb ideje volna valamit enni, és ki nem jelentik, hogy a lehető legnagyobb szerénységgel volt Leo Hunterné őnagysága jóságával visszaélni. Így aztán, bár Leo Hunterné őnagysága a legnagyobb készséggel megismételte volna harmadszor is az ódáját, jószívű és méltányos barátai hallani sem akartak erről; s miután a büfé ajtaja feltárult, mindazok, akik már más alkalommal is jelen voltak, az elképzelhető legnagyobb sietséggel tolongtak befelé, mivel Leo Hunterné őnagyságának az volt a rendes szokása, hogy száz vendégnek küldött meghívót, s csak ötvennek készítettett villásreggelit, vagyis más szóval, csakis az úgynevezett oroszánoknak adott enni, a kisebb fenevadakat pedig hagyta, hadd boldoguljanak, ahogy tudnak.

- Hol van Pott úr? - kérdezte Leo Hunterné őnagysága, mikor a fent nevezett oroszánokat maga köré telepítette.

- Itt vagyok! - kiáltotta a szerkesztő a terem legtávolabbi sarkából, megfosztva a táplálkozás minden reményétől, hacsak a háziasszony meg nem könyörül rajta.

- Nem jönne ide, kérem?

- Ó, sose törődjék vele, asszonyom - mondta Pottné, a legnyájasabb hangján -, kegyed ilyen fölösleges dolgokkal is fárasztja magát, asszonyom. Nagyon jó helyen vagy ott, ugye, szívem?

- Hogyne... angyalom - felelte a szerencsétlen Pott, keserves vigyorgással.

Szegény kancsuka! Az izmos kéz, amely olyan félelmetes erővel szokta megsuhogtatni a közéleti szereplők feje fölött, megbénult Pottné zsarnoki pillantása alatt. Leo Hunterné őnagysága diadalittasan nézett szét vendégein. Smorltork gróf nagy izgalommal jegyezgette az

asztalon látható ételek neveit; Tupman úr néhány ifjú nőtényoroszlánt szolgált ki ráksalátával s annyi kecsességet fejtett ki, mint még soha bandita öelötte; Snodgrass úr, miután faképnél hagyta azt a fiatalembert, aki a könyveket szokta felvágni - vagy levágni - az *Eatanswilli Közlöny* számára, fölötte élénk eszmecekerébe bocsátkozott azzal a fiatal hölgygel, aki a nevezett újságnak versírója volt, Pickwick úr pedig füvel-fával kellemkedett. Már úgy látszott, hogy senki sem hiányzik ebből a válogatott társaságból, amikor Leo Hunter úr, akinek ilyenkor az volt a hivatása, hogy az ajtó előtt álljon és a kevésbé fontos vendégeket szórakoztassa - hirtelen elkiáltotta magát:

- Édesem, itt jön Fitz-Marshall Károly úr.

- Jaj istenem - felelte Leo Hunterné önagysága -, már igazán nyugtalankodtam, hogy eljön-e? Kérlek, csinálj helyet, hogy Fitz-Marshall úr bejöhessen. Kérlek, édesem, mondd meg Fitz-Marshall úrnak, hogy egyenesen hozzám jöjjön, hadd dorgálom meg, amiért úgy elkésett.

- Jövök már, édes asszonyom - kiáltotta egy hang -, jövök, rohanok... ahogy csak tudok... vendégek egymás hegyén-hátán... zsúfolt terem... nehezen megy a dolog... mondhatom.

Pickwick úr kezéből kiesett a kés meg a villa. Az asztal fölött átbámult Tupman úrra, aki szintén kiejtette kezéből a kést meg a villát, és olyan képet vágott, mint aki szó nélkül a föld alá akar sülyedni.

- Ó! - kiáltotta az előbbi hang, miközben a hang tulajdonosa keresztülfurakodott huszonöt törökön, katonán, lovagon és II. Károly királyon, akik még közte és az asztal között szorongtak. - Valóságos mángorló... egy ránc sincs a kabátomon... pedig jól összenyomtak... kár is volt kivasaltatnom a fehéreneműmet... hahaha!... jó ötlet... csak fura egy kicsit, ha az ember testén vasalják ki a ruhát... de azért, keserves dolog... mondhatom.

Ezekkel a szaggatott szavakkal egy tengerésztisztnek öltözött fiatalember tört magának utat az asztalhoz, s a pickwickisták álmélkodva látták, hogy alakra és arcra szakasztott mása Alfred Jingle-nek.

A gézengúznak alig volt annyi ideje, hogy megragadja Leo Hunterné önagysága feléje nyújtott kezét, amikor pillantása Pickwick úr haragos ábrázatára tévedt.

- Ejnye! - mondta Jingle úr. - Egészen megfeledkeztem erről... nem mondtam meg a lovászsomnak... rögtön elintézem... azonnal jövök.

- Az inas is elintézheti, vagy az uram - mondta Leo Hunterné önagysága.

- Nem, nem... magam megyek... nem tart sokáig... tüstént itt leszek - felelte Jingle, s azzal eltűnt a tömegben.

- Megenged egy kérdést, asszonyom - mondta Pickwick úr izgatottan, felpattanva a helyéről. - Ki ez a fiatalember és hol lakik?

- Egy nagyon gazdag fiatalember - felelte Leo Hunterné önagysága -, és alig várom, hogy bemutatthassam önnek. A grófot el fogja bájozni.

- No igen, igen - felelte Pickwick úr sietősen. - És hol lakik...?

- Pillanatnyilag Buryben, az Angyal fogadóban.

- Buryben?

- Bury St. Edmundsban, pár mérföldnyire tőlünk. De kérem, kedves Pickwick úr, csak nem akar már itthagyni bennünket: csak nem akar elmenni ilyen korán!

De még mielőtt Leo Hunterné őnagysága befejezte volna a mondatát, Pickwick úr a vendégsokaság közé vetette magát és hamarosan kiért a kertbe, ahol csatlakozott hozzá Tupman úr is, mert nyomon követte barátját.

- Hiába - mondta Tupman úr. - Kereket oldott.

- Tudom - felelte Pickwick úr. - Megyek utána.

- Utána! Hová? - kérdezte Tupman úr.

- Burybe, az Angyal fogadóba - felelte Pickwick úr hadarva. - Mit lehet tudni, hátha ott is rá akar szedni valakit. Egyszer már becsapott egy derék embert, aminek, ártatlanul ugyan, de mégis mi voltunk az okai. Ez nem fog újra megtörténni; elejét veszem, hacsak tudom; le fogom őt leplezni! Hol az inasom?

- Ó, ön itt van, uram? - felelte Weller úr, előbújva egy félreeső zugból, ahol éppen egy palack madeira borral volt elfoglalva, melyet néhány órával ezelőtt csent el a büfé asztaláról. - Itt van az inasa, uram. És büszkén nevezi magát annak, ahogy az élő csontváz mondta, mikor pénzért mutogatták.

- Jöjjön velem azonnal - mondta Pickwick úr. - Tupman, ha Buryben maradnék, jöjjön utánam, mihelyt írok. Addig is, isten velük.

Hiába volt minden tiltakozás. Pickwick úr felbuzdult, és elhatározása megmásíthatatlan volt. Tupman úr visszatért a társasághoz és egy órával később a vidám francia négyes és a pezsgő mámorában teljesen megfélemedezett Alfred Jingle, avagy Fitz-Marshall úrról. Akkor már Pickwick úr és Samuel Weller egy postakocsi tetején ültek, s percről percre rövidült a távolság köztük és a jó öreg Bury St. Edmunds között.

TIZENHATODIK FEJEZET

*melyben annyi minden történik,
hogy pár szóval el sem lehet mondani*

Az esztendőnek egyetlenegy hónapjában sem olyan gyönyörű a természet, mint augusztus havában. Sok szépsége van a tavasznak, üde, virágos hónap a május, de ennek az évszaknak a varázsát a téli idővel való ellentéte fokozza. Az augusztusnak nincs meg ez az előnye. Akkor köszönt be, amikor emlékezetünk nem tud egyébről, mint tiszta égboltról, zöld mezőről, édes illatú virágokról - amikor a hónap, jégnek, zord szeleknek az emléke úgy eltűnt már az eszünkből, mint ahogy eltűntek a föld színéről is -, és mégis milyen kedves évszak! Gyümölcsöskertek és gabonaföldek visszhangzanak a munka zajától; a fák görnyedeznek a dús termés terhe alatt, mely ágaikat a földig húzza; és a búza, gyönyörű kékbe kötve, vagy pedig még lábon állva, minden kis könnyű szellőre hullámszerűen kezd, mintha csak a sarló után kíváncznék, és aranszínűre festi a vidéket. Mintha valami szelíd bágyatagság ömlenék el az egész tájon; az idő lágy hangulata megüli még a szekereket is, amelyek lomhán dögögnék a szántóföldeken át, de csak a szem veheti őket észre, mert a kerekek zörgését nem hallja a fül.

Ahogy a postakocsi sebesen robog a szántóföldek és a gyümölcsösök között, melyek az országot szegélyezik, egész tömeg asszony meg gyerek, akik kékbe kötik a gabonát vagy tallóztatják az elhullatott kalászokat, egy pillanatra abbahagyják munkájukat, s napbarnította arcuk fölé tartva még barnábbra sült kezüket, kíváncsian nézik az utasokat, mialatt egy erős kis kölyök, aki sokkal apróbb még, semhogy munkára foghatná, de sokkal pajkosabb, semhogy otthon lehetne hagyni, felkapaszkodik a nagy kosár oldalán, amelybe a biztonság kedvéért beleültették, s örömeiben sikongat és rugdalózik. Az arató is megáll, és keresztbe font karral néz a tovarobogó kocsit után; a szekeret húzó ígáslovak pedig álmos pillantással követik a postakocsi két előkelő paripáját, s a tekintetük, amennyire csak egy ló tekintete beszédes tud lenni, mintha ezt mondaná: „Gyönyörű látvány vagytok annak, aki nézi, de azért szép lassan lépegetni a szántóföldön mégiscsak jobb, mint kimelegedni a vágatásban a poros országúton.” Az országút kanyarulatához érve, egy pillanatra még visszanéz az utas. Asszony és gyermek már újra a dolga után látott, az arató lehajolva folytatja munkáját: az ígáslovak tovább húzzák a szekeret: minden újra él és mozog.

Az ilyen látvány nem téveszthette el hatását Pickwick úr fogékony lelkére. Azon tanakodott magában, hogy miképpen viszi majd keresztül tervét, s hogyan leplezheti le a gaz Jingle igazi jellemét, bárhol szőné is csalárd terveit - eleinte szótlanul, gondolataiba merülve ült a kocsiban, és törte a fejét, hogyan juthatna legjobban célhoz. Lassanként azonban egyre jobban és jobban lekötötte figyelmét a környezet, és végezetül már olyan örömet talált az utazásban, mintha pusztán mulatságból szánta volna rá magát.

- Gyönyörű vidék ez, Sam - mondta Pickwick úr.

- Különb a kéménykürtöknél, uram - felelte Weller úr, megbillentve a kalapját.

- Maga biztosan egész életében alig látott egyebet, mint kéményeket meg füstös házfalakat, Sam - mondta Pickwick úr mosolyogva.

- Nem voltam ám én mindig háziszolga, uram - mondta Samuel Weller, a fejét rázva. - Valaha szekeresnél is szolgáltam.

- Mikor? - kérdezte Pickwick úr.

- Amikor először mentem neki hanyatt-homlok az életnek, hogy átugráljam kisebb-nagyobb akadályait - felelte Sam. - Azzal kezdtem, hogy beálltam egy fuvaroshoz; később kerültem csak a szekereshez, aztán voltam én kifutófiú is, aztán háziszolga. Most meg egy úriember inasa vagyok. Egy szép nap tán még magam is úr leszek, pipával a számban, s lesz egy szép kertés nyári lakom. Ki tudja? Én magam ugyan egy csöppet sem csodálkoznék rajta.

- Hiszen maga valóságos filozófus, Sam - jegyezte meg Pickwick úr.

- Azt hiszem, uram, hogy ez családi örökség nálunk - mondta Samuel Weller. - Apámnak is erős oldala a filozófia. Ha a mostohaanyám szidja, apám fütyülni kezd. Mostohaanyám dühbe jön és eltöri a pipát; apám erre kimegy és hoz magának egy másikat. Mostohaanyám sikoltozni kezd, rájön a bolondóra, elájul; apám pedig kényelmesen pipázik, amíg a felesége magához nem tér. Hát nem filozófia ez, uram?

- Mindenesetre ér annyit, mint a filozófia - felelte Pickwick úr nevetve. - Viszontagságos pályafutása alatt bizonyára nagy hasznát vette ennek a filozófiának, Sam.

- Hogy hasznát vettem-e, uram! - kiáltott fel Sam. - Jól mondja. Amikor a fuvarostól megszöktem, és mielőtt a szekereshez elszegődtem, két hétig bútorozatlan szállásom volt.

- Bútorozatlan szállása? - kérdezte Pickwick úr.

- Igen, a Waterloo-híd füstös ívei alatt. Pompás hálólhely... központi fekvésű, tízpercnnyire sincs a fontos középületektől... csak az az egy hátránya van, hogy egy kicsit nagyon is szellős. Furcsa dolgokat láttam ám ott.

- Ó, képzelem - mondta Pickwick úr, nagy érdeklődéssel.

- Olyan dolgokat, uram - folytatta Samuel Weller -, hogy a szívet hasogatnák és fel is aprítanák egészen. Igazi, kitanult csavargókat nem láthat ott; elhiheti, hogy azok okosabbak, semhogy rászorulnának az ilyen szállásra. Kezdő koldusok, férfiak és nők, akik még nem sokra vitték a mesterségükben, néha ott ütik fel tanyájukat; de rendszerint csak a legrongyosabb, kiéhezett, hajléktalan nyomorultak fetrengenek ezen az elhagyatott sötét helyen, szegény ördögök, akiknek nincs pénzük még a kétpennys kötélre se.

- De mi az a kétpennys kötél, Sam? - kérdezte Pickwick úr.

- A kétpennys kötél, uram - felelte Weller úr -, az egy olcsó éjjeli szállás, ahol két pennyért adnak ágyat egy éjszakára.

- De hát miért hívják az ágyat kötélnek? - kérdezte Pickwick úr.

- Isten tartsa meg az ártatlanságát, uram, nem úgy van az - felelte Sam. - Amikor a gazda meg a felesége, akié ez az éjjeli fogadó, megindították az üzletet, eleinte a padlón vetették meg az ágyakat; de így nem vált be a dolog, mert az ágyrajárók ahelyett, hogy beérték volna egy szerény kétpennys alvással, rendszeren fél napig is elheverték náluk. Most hát két kötelet feszítenek ki, egymástól körülbelül hat lábnyira, s a padló fölött körülbelül három lábnyira, a szoba egész hosszában, s keresztbe vetik meg rajtuk az ágyakat, amelyek durva zsákvászonból vannak összetoldva-foldva.

- No és? - kérdezte Pickwick úr.

- No és - mondta Weller úr - ennek meg is van a haszna, a vak is láthatja. Minden reggel hét órákor megoldják a kötél egyik végét, s a vendégek leesnek a padlóra. Az esés alaposan fölébreszti őket, úgyhogy szép nyugodtan talpra állnak és eltávoznak! Engedelmet, uram - mondta Sam, hirtelen félbeszakítva bőbeszédű előadását. - Ez itt Bury St. Edmunds?

- Az - mondta Pickwick úr.

A postakocsi egy virágzó, szép, tiszta kis város jól kövezett utcáin robogott keresztül, és megállt egy nagy fogadó előtt, egy széles nyílt utcában, csaknem szemben a régi apátsággal.

- És ez az Angyal fogadó! - mondta Pickwick úr, ahogy föltekintett az épületre. - Itt leszállunk, Sam. De óvatosnak kell lennünk. Nyitasson szobát, de ne mondja meg a nevemet. Megértette?

- Meg én, szórul szóra, uram - felelte Weller úr ravasz szemhunyorítással; és miután Pickwick úr táskáját kivette a hátulsó kocsiládából, ahová sietősen begyömöszölték, mikor Eatanswillben fölszálltak, Weller úr ment a dolgára. Csakhamar megvolt a szoba; s Pickwick urat nyomban bevezették.

- No most - mondta Pickwick úr -, Sam, az első dolgunk az legyen, hogy...

- Rendeljünk ebédet, uram - vágott közbe Samuel Weller. - Nagyon későre jár már az idő.

- Ó, az igaz - mondta Pickwick úr, zsebórájára pillantva. - Igaza van, Sam.

- És ha szolgálhatok egy tanáccsal, uram - tette hozzá Samuel Weller -, ebéd után én lefeküdnék, jól kialudnám magam és csak holnap reggel kezdenék nyomozni a furfangos lókötő után. Üdítő dolog az álom, ahogy az egyszeri szobalány mondta, mielőtt megivott egy pohárka ópiumot.

- Azt hiszem, hogy ebben is igaza van, Sam - mondta Pickwick úr. - De előbb meg akarom tudni, hogy csakugyan itt van-e a házban, és hogy marad-e még egy darabig.

- Bízva ezt rám, uram - mondta Weller úr. - Majd rendelek önnek egy pompás kis ebédet, s amíg az elkészül, tudakozódok odalent; öt perc alatt kiszedem én a háziszolgából minden titkát.

- Nem bánom - mondta Pickwick úr; s Weller úr nyomban eltávozott. Félóra múlva Pickwick úr a kitűnő ebéd mellett ült, háromnegyed óra múlva pedig Weller úr visszaérkezett azzal a hírrel, hogy Fitz-Marshall Károly úr úgy rendelkezett, hogy a szobáját további intézkedésig tartsák fenn számára. Az estét a szomszédban tölti, egy családnál, a háziszolgának meghagyta, hogy ébren várja be, amíg megjön, inasát pedig magával vitte.

- Most tehát, uram - fejezte be Sam a jelentését -, ha holnap reggel alkalmam nyílik szóba ereszkednem az inasával, a gazdája minden dolgát elmeséli majd nekem.

- Honnét tudja? - kérdezte Pickwick úr.

- A jó Isten áldja meg, uram, hát az inasok mind ilyenek - felelte Weller úr.

- Ó, persze, erre nem is gondoltam - mondta Pickwick úr. - Jól van.

- Azután eldöntheti majd, uram, hogy mi a legfontosabb tennivalónk, és ahhoz tartjuk majd magunkat.

Minthogy ez látszott a lehető legjobb megoldásnak, végül is ebben állapodtak meg. Weller úr, gazdájának engedelmével visszavonult, hogy az estét kedve szerint töltse el; és az ivószobában összegyűlt társaság nemsokára egyhangúlag meg is választotta őt elnökévé, és Sam ezt az előkelő tisztjét a vendégek oly nagy meglelégedésére töltötte be, hogy hangos kacagásuk és éljenzésük Pickwick úr szobájába is felhallatszott, s legalább három órával megrövidítette éjjeli nyugodalmát.

Másnap kora reggel Weller úr éppen az éjszakai dorbézolásból visszamaradt kábultságát iparkodott eloszlatni egy félpennys zuhanyfürdő alkalmazásával (ugyanis ennek az összegnek a fejében az istálló-i személyzetből felfogadott egy fiatalurat, hogy addig húzzon vizet a fejére,

amíg teljesen ki nem józanodik), amikor egy szederszín ruhás siheder vont a magára a figyelmét, aki egy padon ült az udvarban és elmerülten olvasott egy zsoltároskönyvet, ámbár olykor-olykor lopva vetett egy-egy pillantást a zuhany alatt álló egyéniségre, mintha a műtét mégis csak érdekelt volna némiképp.

„Ejnye, de furcsa szerzet vagy, öcsém! - gondolta magában Weller úr, amikor tekintete először találkozott a szederszín ruhás idegen pillantásával, akinek csúnya, széles, fakó arca volt, mélyen beesett szeme és óriási feje, lecsüngő gyér, fekete hajjal. - Furcsa szerzet vagy!” - gondolta magában Weller úr; s miután ezt elgondolta, tovább mosakodott és nem törődött vele többet.

Az ismeretlen azonban zsoltároskönyvéből továbbra is fel-felpillantott Samre, Samról pedig vissza a zsoltároskönyvébe, mintha beszélgetésbe szeretne elegyedni vele. Végül is Sam, hogy alkalmat adjon neki, barátságos biccentéssel megszólította:

- Hogy vagy, komám?

- Hála Istennek, nincs semmi bajom, kérem - mondta az idegen, roppant megfontolt hangon és becsukta a könyvét. - Remélem, uram, hogy ön is jól érzi magát?

- Hát, ha nem érezném magam két lábon járó pálinkás flaskának, akkor nem szédelegnék ennyire - felelte Sam. - Maga is itt lakik, öregem?

A szederszín ruhás ember igennel válaszolt.

- Hogy lehet akkor, hogy tegnap este nem mulatott velünk? - kérdezte Sam, a törülközővel dörzsölgetve az arcát. - Hiszen vidám embernek látszik... olyan elevennek, mint a szárazra vetett hal - tette hozzá Weller úr lehalkítva a hangját.

- A gazdámval voltam, elmentünk hazulról tegnap este - felelte az idegen.

- Ki a gazdája? - kérdezte Weller úr, s részben a hirtelen izgatottságtól, részben pedig a törülközővel való dörzsöléstől, egészen kivörösödött az arca.

- Fitz-Marshall úr - mondta a szederszínű ember.

- Fogjunk kezet - mondta Weller úr, közelebb lépve. - Szeretnék megismerkedni magával. Tetszik nekem a fizimiskája, öregem.

- No, ez igazán furcsa - felelte a szederszínű ember, roppant jámbor hangon. - Nekem is annyira megtetszett a maga arca, hogy már éppen meg akartam szólítani, amikor megláttam ott a kút alatt.

- Csakugyan?

- Szavamra. Hát nem furcsa dolog?

- Nagyon furcsa - felelte Sam, és titokban örvendezett a szerencséjén, hogy az idegen ilyen könnyen kezelhető. - És mi a neve, apám?

- Job.

- Ez már aztán a jó név... és tudtommal az egyetlen név, amit nem lehet megkurtítani. Hát a vezetéknéve micsoda?

- Trotter - felelte az idegen. - És a magáé?

Samnek eszébe jutott, hogy a gazdája óvatosságra intette, úgyszólván ezt felelte:

- Az én nevem Walker; a gazdámé pedig Wilkins. Nem innánk meg egy korty jóféle reggeli itókát, Trotter úr?

Trotter úr ráállt a szíves ajánlatra; s miután könyvét visszadugta a kabátzsebébe, Weller úrral együtt bement az ivóba, és csakhamar mind a ketten hozzáláltak egy szívderítő italkeverék szopogatásához, melyet cinkupában szolgáltak fel, s mely jó adag borókapálinkába kevert szegfűszegből állt.

- No, aztán milyen a helye? - kérdezte Sam, amikor másodszor is megtöltötte társának a poharát.

- Rossz - felelte Job csemcsegetve -, nagyon rossz.

- Csak nem komolyan mondja? - kérdezte Sam.

- De bizony komolyan mondom. S ami még rosszabb, a gazdám házasodni készül.

- Csak nem?

- De igen; s ami még ennél is rosszabb, egy dúsgazdag kislányt akar megszöktetni a nevelőintézetből.

- Ördögös ember lehet! - mondta Sam, és újra töltött a társának. - Van itt a városban valami nevelőintézet, ugye?

Ámbár Weller úr a lehető legkönnyedebb hangon tette fel ezt a kérdést, Trotter úr világosan érthető taglejtésekkel tudtára adta új barátjának, hogy észrevette puhatolózási szándékát. Kiürítette poharát, titokzatosan nézett társára, hunyorgatni kezdett mind a két apró szemével, előbb az egyikkel, aztán a másikkal, s végül olyan mozdulatot tett a kezével, mintha egy képzeletbeli kutat szivattyúzna; azt akarta ezzel jelezni, hogy ő (Trotter úr) rájött, hogy Samuel Weller őt most ki akarja szivattyúzni.

- Nem, nem - mondta végül Trotter úr -, ezt nem lehet mindenkinek az orrára kötni. Titok ez... nagy titok, Walker úr.

S azzal a szederszínű ember szájjal lefelé fordította a poharát, mintegy figyelmeztetésül barátjának, hogy egy csepp sem maradt benne, amivel a szomját elolthatná. Sam észrevette a figyelmeztetést; megértette a tapintatos célzást, újabb kupával hozatott hát az italból, mire a szederszínű ember apró szemei felragyogtak.

- Szóval hát, titok? - kérdezte Sam.

- Olyanformán - felelte a szederszínű ember, és elégedett arccal szürcsölgette italát.

- Nagyon gazdag ember lehet a gazdája, ugye? - mondta Sam.

Trotter úr mosolygott s baljában tartva poharát, jobb kezével négyszer egymás után a szederszínű kabátja zsebére ütött, mintha azt akarta volna ezzel mondani, hogy a gazdája is megteheti ugyanazt anélkül, hogy a pénze csörgésével bárkit is nyugtalanítana.

- Ó - mondta Sam -, hát szóval így állunk?

A szederszínű ember jelentőségteljesen bólintott.

- No és maga nem gondol arra, öregem, hogy címeres gazember, ha engedi, hogy a gazdája megszöktesse azt a kisasszonyt? - jegyezte meg Sam.

- Tudom én azt - mondta Trotter úr, mélységesen bűnbánó arccal fordulva Sam felé és sóhajtott egyet. - Tudom én azt, és éppen ez nyomja a lelkemet. De hát mitévő legyek?

- Mitévő legyen? - ismételte Sam. - Jelentse be a dolgot az igazgatónőnek és hagyja faképnél a gazdáját.

- De vajon hinne-e nekem az igazgatónő? - felelte Trotter úr. - Arról a kisasszonyról azt tartják, hogy maga a megtestesült ártatlanság és szemérem. Letagadná a dolgot, s a gazdám nemkülönben. Ki hinne énnekem? Elveszíteném a helyemet, s rágalmazásért vagy hasonlóért feljelentenének; csupán ezt nyerném vele.

- Ebben van valami - szólt Sam eltűnődve. - Ebben van valami.

- Ha akadna olyan tekintélyes úriember, aki vállalná a dolgot - folytatta Trotter úr -, akkor lehetne egy kis reményem, hogy elejét vegyem a szöktetésnek; de itt ugyanaz a nehézség forog fenn, Walker, ugyanaz a nehézség. Senki úriember ismerősöm nincs ebben az idegen városban s még ha volna is, tízet teszek egy ellen, hogy nem hinné el a történetemet.

- Jöjjön velem - mondta Sam hirtelen felugorva és karonragadva a szederszínű embert. - Látom már, hogy az én gazdám az az ember, akit maga keres. - S Trotter úrnak némi csekély ellenkezése után Sam bevezette újdonsült barátját a Pickwick úr szobájába, bemutatta őt neki, s rövid kivonatban előadta a főttebbi párbeszédet is.

- Nagyon bánt, uram, hogy elárulom a gazdám - mondta Trotter úr és a szeméhez emelte arasznyi piroskockás zsebkendőjét.

- Becsületére válik, hogy így érez - felelte Pickwick úr. - Mindamellett ez a kötelessége.

- Tudom, hogy ez a kötelességem, uram - válaszolta Job nagy megindulással. - Mindnyájunknak azon kell lennünk, uram, hogy megtegyük a kötelességünket, és én megadással iparkodom teljesíteni a magamét; de nehéz sor ám, uram, elárulni a gazdánkat, akinek a ruháját hordjuk és a kenyerét esszük, még ha gazember is, kérem.

- Maga igazán jó ember - mondta Pickwick úr, mélyen meghatódva. - Maga roppant becsületes ember.

- Ejnye, ejnye - vágott közbe Sam, aki meglehetősen bosszankodással nézte Trotter úr hulló könnyeit -, zárja már el azt a csapot. Nem jó az semmire, higgye el, ha mondom.

- Sam - mondta Pickwick úr szemrehányó hangon -, sajnálattal tapasztalom, hogy igen kevés tisztelettel viseltetik ennek a fiatalembernek az érzései iránt.

- Tisztelem én nagyon az ő érzéseit, uram - felelte Samuel Weller -, de éppen azért, ha olyan becsesek, hát kár elpotyogtatni őket, s jobb volna, ha jól elzárná a szívébe ahelyett, hogy meleg vízzé sajtolja, ami úgysem használ neki semmit. Könnyekkel se órát nem lehet felhúzni, se gőzgépet nem lehet elindítani. Vesse az eszébe ezt az igazságot, fiatal barátom, most pedig dugja vissza a zsebébe azt a piroskockás rongyot. Nem olyan gyönyörű kendő, hogy a levegőben lobogtassa, mintha valami kötél táncos volna.

- Igaza van az inasomnak - mondta Pickwick úr, Jobhoz fordulva -, ámbár néha kissé nyersen, sőt olykor kissé érthetetlenül fejezi ki magát.

- Nagyon igaza van, uram - mondta Trotter úr -, és erőt is veszek magamon.

- Így már helyes - mondta Pickwick úr. - No hát, merre van az a nevelőintézet?

- Egy nagy, ódon, vörös téглаépület, éppen a város szélén, uram - felelte Trotter úr.

- És mikor - kérdezte Pickwick úr -, mikor akarják végrehajtani azt a gyalázatos merényletet? Mikor történnék meg a szöktetés?

- Ma éjjel, uram - felelte Job.

- Ma éjjel! - kiáltott fel Pickwick úr.
- Ma éjjel bizony - felelte Trotter úr. - Hiszen éppen ez nyugtalanít annyira.
- Azonnal kell intézkednünk - mondta Pickwick úr. - Megyek tüstént az intézet igazgató-nőjéhez.
- Engedelmet kérek, uram - mondta Job -, de ez így sehogyan sem lesz jó.
- Miért nem? - kérdezte Pickwick úr.
- Nagyon agyafűrt ember ám az én gazdám, uram.
- Tudom - mondta Pickwick úr.
- Úgy behízelegte magát annál az öreg asszonyságnál - folytatta Job -, hogy az ugyan el nem hisz semmit a gazdám rovasára, még ha térden állva meg is esküszik rá, uram; kivált, ha nincs is egyéb bizonyítéka, mint egy inasnak az állítása, akiről az asszonyság legfeljebb azt tudja majd (mert a gazdám biztosan előre figyelmezteti majd rá), hogy valami hibájáért elcsapták, és most meg akarja bosszulni magát.
- Hát akkor hogyan fogjunk hozzá a dologhoz? - kérdezte Pickwick úr.
- Az öreg asszonyság csak akkor fog hinni nekünk, ha azon melegiben megcsípjük őt, amikor szökni akar a kisasszonnyal - felelte Job.
- Ezek a vén ludak mindig szeretnek fejjel a falnak menni - jegyezte meg Samuel Weller közbevetőleg.
- Csakhogy attól tartok, nagyon nehéz dolog ám nyakon csípni őt éppen a kellő pillanatban - mondta Pickwick úr.
- Nem hinném - mondta Trotter úr, néhány pillanatnyi tűnődés után. - Szerintem könnyűszerrel meg lehet őt csípni.
- De hogyan? - kérdezte Pickwick úr.
- Hát úgy - felelte Trotter úr -, hogy a gazdám meg én, este tíz órakor ott leszünk elbújtatva a konyhában, mert az intézet két cselédje összejátszik velünk. Amikor a házbeliék aludni térnek, mi kibújunk a konyhából, a kisasszony meg a hálósobájából. Egy bérelt cséza már ott lesz a ház előtt... aztán alászolgája.
- No és? - kérdezte Pickwick úr.
- Hát én úgy gondolom, hogy ön hátul a kertben várakoznék egyedül...
- Egyedül? - kérdezte Pickwick úr. - Miért egyedül?
- Azt hiszem - felelte Job -, azt hiszem, hogy az öreg asszonyság nem nagyon szeretné, ha ennek a kellemetlen leleplezésnek több tanúja lenne, mint amennyi okvetlenül szükséges. Meg aztán a fiatal hölgy is, uram... gondolja csak meg, hogy szégyellné magát.
- Tökéletesen igaza van - mondta Pickwick úr. - Nagy tapintatra vall, hogy így tekintettel van rájuk. Folytassa; tökéletesen igaza van.
- No hát, uram, én úgy gondolom, hogy ön egyedül várakoznék a kert végében, aztán én bebocsátanám önt azon a kis ajtón, amely a folyosó végéből nyílik a kertbe, pontban fél tizenkettőkor, s akkor éppen a kellő pillanatban toppanna be, hogy meghiúsíthassuk ennek a rossz embernek a tervét, aki, sajnos, engem is behálózott. - És Trotter úr nagyot sóhajtott.

- Ne nyugtalankodjék emiatt - mondta Pickwick úr -, ha őbenne csak egy szemernyi volna abból a tapintatosságból, ami önben, inas létére, megvan, nem tartanám őt egészen elveszett embernek.

Trotter úr mélyen meghajolt, és Weller úr előbbi figyelmeztetései dacára ismét könnyek gyűltek a szemébe.

- Ilyen alakot se láttam még soha életemben - mondta Sam. - Vigyen el az ördög, ha nincs a fejében egy vizes hordó, aminek a csapját időnként megereszti.

- Sam! - szólt Pickwick úr szigorú hangon. - Fogja be a száját.

- Igenis, uram - felelte Weller úr.

- Nem tetszik nekem ez a terv - mondta Pickwick úr, hosszas tűnődés után. - Miért ne közölhetném a dolgot a fiatal hölgy családjával?

- Mivelhogy száz mérföldnyire laknak innen, uram - felelte Job Trotter.

- No hát, ez elég alapos ok - dünnyögte magában Samuel Weller.

- Aztán az a kert - mondta Pickwick úr - hogy jutok én oda be?

- A kertfal nagyon alacsony, majd az inasa átsegíti rajta.

- Az inasom átsegít rajta - ismételte Pickwick úr gépiesen. - És bizonyos az, hogy maga ott lesz az ajtónál, amelyről beszélt?

- Nem tévesztheti el, uram, nincs is ott több ajtó, amely a kertre nyílna. Csak kopogjon, ha üt az óra, és én rögtön kinyitom.

- Nem tetszik nekem a terv - mondta Pickwick úr -, de minthogy más módját nem látom, s annak a fiatal hölgynek egész élete boldogsága forog kockán, nem bánom, ráállok. Tehát ott leszek, okvetlenül.

Így hát másodszor esett meg Pickwick úrral, hogy a vele született jósága olyan vállalkozásba sodorta, amelybe pedig nem szívesen ártotta bele magát.

- Hogy hívják azt a házat? - kérdezte Pickwick úr.

- Westgate House, kérem. Ha kiér a városból, forduljon egy kicsit jobbra; magánosan álló épület, közel az országúthoz, s réztábla van a kapuján.

- Láttam ezt a házat - mondta Pickwick úr. - Feltűnt nekem, amikor egy ízben itt jártam a városban. Csak bízza rám a dolgot.

Trotter úr megint meghajolt és indulni akart, amikor Pickwick úr egy aranyat nyomott a markába.

- Maga derék ember - szólt Pickwick úr -, becsülöm a jó szívéért. Csak semmi köszönet. Ne feledje el... tizenegy órákor.

- Sose féljen attól, uram, hogy én elfelejtem - felelte Trotter úr. Azzal kiment a szobából, és Sam követte.

- Mondhatom - szólt az utóbbi - mondhatom, hogy nem is olyan rossz üzlet a sírás. Ilyen feltételek mellett magam is szívesen sírnék, mint egy házeresz záporosóban. Hogy csinálja?

- Szívből jön, Walker úr - felelte Job ünnepélyesen. - Isten áldja, uram.

- Nagy birka vagy, öcsém... de annyi baj legyen, legalább kiszedtünk belőled mindent - gondolta magában Samuel Weller, miután Job elment.

Hogy Trotter úr mit gondolt magában, azt nem mondhatjuk határozottan, mert magunk sem tudjuk.

A nap eltelt, leszállt az este, s nem sokkal tíz óra előtt Samuel Weller jelentette Pickwick úrnak, hogy Jingle úr és Job együttesen eltávoztak, és hogy már minden holmijuk be van csomagolva, és rendeltek egy csészát. A merényletre tehát minden előkészület megtörtént, ahogy Trotter úr előre megmondta.

Fél tizenegyet ütött az óra, Pickwick úrnak indulnia kellett kényes küldetésére. Nem engedte, hogy Sam föladjá rá a nagykabátját, nehogy akadályozza, amikor majd megmássza a kertfalat; aztán inasa kíséretében útnak indult.

Holdtölte volt. Csakhogy felhő takarta a holdat. Szép, száraz éjszaka volt, de szokatlanul sötét. Ösvények, sövények, házak, mezők, fák, mind sűrű fekete palástba burkolóztak. Tikkadt és meleg volt a levegő, a láthatár peremén gyöngye nyári villámlás reszketett, egyéb fény nem is látszott a sűrű sötétségben, amely ráfeküdt mindenre; nem volt semmi nesz, csak egy-egy éber házőrző kutya ugatása hallatszott.

Rátaláltak a házra, elolvasták a réztáblán a fölírást, megkerülték a falat, s megálltak a kökerítés tövében, ott, ahová, a kert vége kinyúlt.

- Ha majd átsegített a kerítésen, menjen vissza a fogadóba, Sam - mondta Pickwick úr.

- Igenis, uram.

- És ne feküdjön le addig, amíg vissza nem jövök.

- Igenis, uram.

- Fogja meg a lábamat; és ha azt mondom „föl”, akkor majd emeljen fel szép lassan.

- Igenis, uram.

Miután Pickwick úr mindezeket előrebocsátotta, felkapaszkodott a kökerítésre, kiadta a jelszót „föl!” - Sam pedig engedelmeskedett az utasításnak. Akár azért, mert Pickwick úr lelki rugalmassága bizonyos fokig átragadt testi valójára is, akár pedig azért, mert Samuel Wellernek egészen más fogalmai voltak a szép, lassú emelésről, mint a gazdájának - elég az hozzá, hogy segédkezésének közvetlen eredménye az volt, hogy a rendkívüli férfiú a falon keresztül belepottyant egy virágágyba, s miután összelapított három pöszmétebokrot és egy rózsafát, egész hosszában elterült a földön.

- Remélem, nem ütötte meg magát, uram? - szólt át Sam a kerítésen, hangosan suttogva, mihelyt magához tért meglepetéséből, hogy a gazdája ilyen villámgyorsan eltűnt a szeme elől.

- Az a gyanúm, hogy nem is annyira én ütöttem meg magamat, mint maga engem, Sam - felelte Pickwick úr a fal túlsó oldaláról.

- Tán csak nem, uram? - mondta Sam.

- No, nem tesz semmit - szólt Pickwick úr, feltápáskodva. - Nincs semmi baj, csak egy kicsit összekarcoltam magam. De most már menjen, mert még meghallanak bennünket.

- Isten áldja, uram.

- Isten áldja.

Sam óvatos léptekkel eltávozott, otthagyta Pickwick urat egyedül a kertben.

A ház különböző ablakaiban itt-ott időnként világosság gyulladt, vagy a lépcsőházból csillogott ki fény, ahogy a lakók lefeküdni tértek. Pickwick úr nem akart a kitűzött időpontnál korábban az ajtóhoz lopózni és addig is meghúzódott a kertfal egyik szögletében.

Kínos helyzet volt ez és nagyon sok ember lelkét el is csüggesztette volna. Pickwick úr azonban sem félelmet, sem csüggedést nem érzett. Tudta, hogy szándéka alapján véve jó és helyes, és feltétlenül megbízott a nemes lelkű Jobban. Igaz, hogy kellemetlen, sőt mi több, unalmas volt a várakozás, de egy gondolkozó fej mindig talál szórakozást az elmélkedésben. Pickwick úr addig elmélkedett, míg szépen elbóbiskolt, amikor egyszerre csak a szomszéd templom harangja fölverte szenderegéséből. - Fél tizenkettőt ütött.

- Itt a perc - gondolta magában Pickwick úr, és óvatosan talpra állt. Felnézett a házra. A világosság eltűnt, az ablaktáblák csukva voltak - semmi kétség, mindenki lefeküdt. Lábujjhegyen az ajtóhoz ment és halkán kopogni kezdett. Két-három perc is eltelt válasz nélkül, mire Pickwick úr valamivel hangosabban kopogott, aztán még hangosabban.

Végre léptek hallatszottak a lépcsőn, majd gyertyafény tűzött ki a kulcslyukon keresztül. Nagy zajjal leakasztották a láncot, visszahúzták a reteszt, s az ajtó szép lassan nyíltni kezdett.

Kifelé nyíló ajtó volt; s ahogy egyre jobban nyitották kifelé, Pickwick úr egyre jobban igyekezett mögéje bújni. De mekkora volt a meglepetése, amikor óvatosan kikandikált és azt látta, hogy nem Job Trotter nyitott neki ajtót, hanem egy szolgálóleány, gyertyával a kezében. Pickwick úr visszarántotta a fejét, olyan tüneményes gyorsasággal, mint a paprikajancsi a cirkuszban, amikor a dobozba zárt ördögöt lesi.

- Biztosan a macska volt, Sára - mondta a lány, valakihez beszélve odabent. - Cic, cic, cic... cicicicc!

De miután a hívogató nyájasságra semmiféle állat nem mutatkozott, a szolgálóleány csöndesen betette az ajtót és újra bereteszte; Pickwick urat pedig otthagya a falhoz lapulva.

- Igazán furcsa - gondolta magában Pickwick úr. - Úgy látszik, hogy a szokásos időn túl fenn maradtak. Kellemetlen, hogy éppen a mai éjszakát választották ki erre... Szörnyen kellemetlen. - Ilyen elmélkedések között Pickwick úr óvatosan visszasettenkedett a kerítésfal sarkába, amely már az imént is búvóhelyül szolgált neki, s várt a pillanatra, amikor ismét megpróbálkozhat a kopogtatással.

Öt perce sem várt, amikor hirtelen nagyot villámlott, s utána óriási mennydörgés robajlott végig, borzasztó zajjal, a felhők között; aztán megint villámlott, még vakítóbb fénnel, mint az előbb; majd szakadni kezdett az eső, olyan dühvel és olyan erővel, hogy mindent elsöpört.

Pickwick úr tökéletesen tisztában volt azzal, hogy égháború idején veszedelmes dolog egy fa alatt állni. Jobbra is, balra is, mögötte is fa állt. Ha ott marad a helyén, könnyen baleset érheti; ha viszont kimerészkedik a kert közepére, megláthatja egy éjjeli őr. Egyszer-kétszer megpróbálta, hogyan juthatna át a falon, de minthogy ezúttal nem volt segítsége, nem volt több lába, csak amennyivel a természet megajándékozta, próbálkozásainak mindössze az lett az eredménye, hogy a térdén és a lábaszáran alaposan összekarcolta és zúzta magát, és hogy az egész testét kiverte a verejték.

- Rettentő helyzet! - mondta Pickwick úr, homlokát törülgetve, e testgyakorlat után. Föltekintett a házra, minden sötét volt. Bizonyosan lefeküdtek. Most újra bekopoghat.

Lábujjhegyen lépkedett végig a nedves kavicsos és bezörgetett az ajtón. Visszafojtotta lélegzetét. Hallgatózott a kulcslyukon. Semmi válasz; rendkívül furcsa. Újra kopogtatott. Újra fülelt. Belülről halk suttogás hallatszott, azután valaki hangosan megszólalt:

- Ki az?

- Ez nem Job - gondolta magában Pickwick úr, s gyorsan megint a falhoz lapult. - Női hang.

Alig volt annyi ideje, hogy ezt megállapíthassa, amikor kinyílt egy emeleti ablak s három-négy női hang ismételte az előbbi kérdést:

- Ki az?

Pickwick úr meg sem mert moccanni. Nyilvánvaló volt, hogy talpon van az egész intézet. Eltökélte magában, hogy itt marad a helyén, amíg újra el nem csöndesül a ház; s aztán emberfölötti erővel megpróbál átjutni a kertfalon, még ha az életébe kerül is.

Mint Pickwick úr minden elhatározása, az adott körülmények között ez is a lehető legjobb volt, de szerencsétlenségére azon a föltevésen alapult, hogy az ajtót nem merik majd kinyitni. Mekkora volt azonban a megdöbbenése, mikor hallotta, hogy leakasztják a láncot, félretolják a reteszt, s látta, hogy az ajtó lassan nyílni kezd, s egyre jobban kitárul! Lépésről lépésre húzódott vissza a sarokba, de bármint iparkodott is, közbe volt iktatva saját személye és ez nem hagyta, hogy az ajtó teljesen kinyílhassék.

- Ki az? - visítózott kifelé a lépcsőházból egy nagy létszámú női kórus, mely az intézet pártában maradt igazgatónőjéből, három tanárnőből, öt cseléd lányból és harminc növendékből állt, akik valamennyien félig felöltözve, s hajukban papírtekercsek tömegével bújtak elő.

Pickwick úr természetesen nem mondta meg, hogy ki az; mire a kórus szólama a következőképpen módosult:

- Jézusmáriám! Jaj, de félek!

- Szakácsné - szólott az intézet főnöknője, akinek gondja volt rá, hogy a legfelsőbb lépcsőfokon maradjon és leghátul legyen a csoportban - szakácsné, miért nem néz ki a kertbe?

- Már azt nem teszem, kérem szépen - felelte a szakácsnő.

- Jaj, de buta ez a szakácsné! - mondta a harminc növendék.

- Szakácsné - mondta az intézet főnökasszonya, nagy méltósággal -, ne tessék velem feleselni. Parancsolom, hogy tüstént nézzen ki a kertbe.

A szakácsnő erre sírva fakadt, a szobalány pedig kijelentette, hogy „Szégyen, gyalázat!” - s ezért a részrehajló magatartásáért nyomban fel is mondtak neki.

- Nem érti, szakácsné? - mondta a főnökasszony, türelmetlenül dobbantva egyet a lábával.

- Nem hallja, szakácsné, hogy az úrnője mit parancsolt magának? - mondta a három tanárnő.

- Milyen szemtelen ez a szakácsné! - mondta a harminc növendék.

A szerencsétlen szakácsnő erre a sok nógatásra és buzdításra végül néhány lépést tett előre, úgy tartotta kezében a gyertyát, hogy a világért se láthasson semmit, s aztán kijelentette, hogy nincs ott semmi, biztosan csak a szél volt. Ennélfogva már éppen be akarták csukni az ajtót, mikor az egyik kíváncsi növendék, aki az ajtó részen át kikukucskált, rettentő sikoltozásban tört ki, mire a szakácsné, a szobalány s néhány kalandvágyó növendék egy szempillantás alatt ott termett.

- Mi baja van Smithers kisasszonynak? - kérdezte a főnökasszony, amikor a fent nevezett Smithers kisasszonyt olyan izgatottsági roham fogta el, hogy négy leánynövendéknek is elég lett volna.

- Jézusmáriám, édes Smithers kisasszony - kiáltozta a többi huszonkilenc növendék.

- Ó!... egy férfi... egy férfi... egy férfi van az ajtó mögött! - sikoltotta Smithers kisasszony.

A főnőkasszony alighogy meghallotta ezt a szívhez szóló kiáltást, máris rohant vissza saját hálósobájába, magára zárta az ajtót, aztán annak rendje és módja szerint kényelmesen elájult. A növendékek, a tanárnők és a cselédek felbukdácsoltak a lépcsőn, átbukdácsoltak egymáson, és olyan ájuldozást, sikoltozást és tolakodást rendeztek, amilyen talán még nem is volt a világon. A zűrzavar kellős közepén Pickwick úr előbújt rejtekhelyéről, és a kisasszonyok elé lépett.

- Hölgyeim... kedves hölgyeim - szólt Pickwick úr.

- Ó, még kedvesnek nevez bennünket - kiáltotta a legvénebb és legcsúnyább tanárnő. - Ó, a nyomorult!

- Hölgyeim! - ordította Pickwick úr, akit kétségbeesett elszántság fogott el veszedelmes helyzetében. - Hallgassanak meg, hölgyeim. Nem vagyok betörő. A ház úrnőjével szeretnék beszélni.

- Ó, a vadállatias szörnyeteg! - visította egy másik tanárnő. - Tomkins kisasszony kell neki.

Erre megint általános sikoltozás támadt.

- Húzzák meg a vészcsengettyűt, húzza meg valaki! - kiáltották többen is.

- Ne, ne... - ordította Pickwick úr. - Nézzenek rám. Hát úgy festek, mint egy betörő? Édes, jó hölgyeim... megkötözhetik kezemet, lábamat, vagy bezárhatnak egy kamrába, ha tetszik. Csak hallgassanak meg... csak hallgassák meg, amit mondani akarok, könyörgök.

- Hogy került ide, a mi kertünkbe? - dadogta a szobalány.

- Hívják elő a ház úrnőjét, és neki majd elmondok mindent... neki majd elmondom - kiabálta Pickwick úr, ahogy csak a torkán kifért. - Hívják elő... csak nyugodjanak már meg és hívják elő... majd megtudnak mindent.

Lehetséges, hogy Pickwick úr megjelenése, lehetséges, hogy a modora volt az oka - de az is lehetséges, hogy a kíváncsiság, melynek egy nő sem tud ellenállni, hogy megtudják, ami egyelőre titokba volt burkolva - egyszóval lehetséges, hogy a kíváncsiság csillapította le annyira-amennyire az intézet okosabb részét, összesen mintegy négy hölgyet. Ezek aztán azt indítványozták, hogy Pickwick úr, őszinteségének bizonyítékául önként vesse alá magát a bebörtönöztetésnek; s miután a kiváló férfiú belenyugodott, hogy egy kis kamra belsejéből fog tárgyalni Tomkins kisasszonnyal, ahol a bejáró növendékek kalapjaikat és tízórais táskáikat szokták tartani, rögtön be is vezették oda és beleegyezése alapján rázárták az ajtót. Ettől a többiek is nekibátorodtak, s miután Tomkins kisasszonyt előbb eszméletre térítették, lehozták a szobájából, és megkezdődött a tárgyalás.

- Mit keresett maga az én kertemben, ember? - kérdezte Tomkins kisasszony erőtlen hangon.

- Figyelmeztetni jöttem önt, hogy az egyik fiatal növendékét ma éjjel meg akarják szöktetni - felelte Pickwick úr, a kamra belsejéből.

- Meg akarják szöktetni! - kiáltotta Tomkins kisasszony, a három tanárnő és az öt cseléd lány. - Kicsoda?

- Az ön barátja, Fitz-Marshall Károly úr.

- Az én barátom! Ilyen nevű embert én nem is ismerek!

- No, jó, hát akkor Jingle úr.

- Soha életemben nem hallottam ezt a nevet.

- Akkor rászedtek és kijátszottak! - mondta Pickwick úr. - Áldozata vagyok egy összeesküvésnek... egy galád és aljas összeesküvésnek. Édes jó asszonyom, ha nem hiszi, amit mondok, küldjön el az Angyal fogadóba. Küldjön el az Angyalba, Pickwick úr inasáért, esedezem, asszonyom.

- Tisztességes úriember lehet... inast tart - mondta Tomkins kisasszony a számtan és szépírás tanárnőjének.

- Nekem az a gyanúm, Tomkins kisasszony - mondta a számtan és szépírás tanárnője -, hogy inkább az inasa őrzi őt. Azt hiszem, Tomkins kisasszony, hogy örült emberrel van dolgunk, és az inasa az ápolója.

- Igaza lehet, Gwynn kisasszony - felelte Tomkins kisasszony. - Küldjön el két cselédlányt az Angyalba, a többiek pedig maradjanak itt a mi védelmünkre.

Így hát két cselédet elszalasztottak az Angyalba, hogy keressék fel Samuel Weller urat: a többi három pedig otthon maradt, hogy megvédelmezze Tomkins kisasszonyt, a három tanárnőt és a harminc növendéket. Pickwick úr bent gubbasztott a kamrában, egy halom uzsonnás táska tövében s a rendelkezésére álló lelkierővel és filozofikus nyugalommal várta a küldöncök visszatérését.

Másfél óra telt el, amíg visszajöttek s mikor megérkeztek, Pickwick úrnak Samuel Weller hangján kívül még két más ismerős hang is megütötte a fülét; de a világért sem akart eszébe jutni, hogy kik lehetnek.

Igen rövid tárgyalás következett ezután. Végre megnyílt az ajtó. Pickwick úr kilépett a kamrából s szembe találta magát a Westgate House összes bennlakóival, Samuel Wellerrel és - az öreg Wardle úrral, továbbá ennek jövendőbeli vejével, Trundle úrral!

- Édes jó barátom! - kiáltotta Pickwick úr, Wardle úr felé rohanva, s megragadta a kezét. - Édes jó barátom, könyörgök, az Isten szerelmére, magyarázza meg ennek a hölgynek, hogy miként kerültem ebbe a szerencsétlen és szörnyű helyzetbe. Bizonyosan hallotta már az inasomtól, mindenesetre mondja meg neki, hogy nem vagyok sem örült, sem betörő.

- Már megmondtam, kedves barátom, már megmondtam - felelte Wardle úr, s megrázta Pickwick úr jobb kezét, míg Trundle a balját ragadta meg.

- És aki azt állítja, vagy azt merte állítani - vágott közbe Weller úr, előrelépve -, hogy az én gazdám az, olyat állít, ami nagyon messze esik az igazságtól... sőt visszája inkább az igazságnak. És ha akadnának ebben a házban férfiak, akik ilyet mernek állítani, nagyon boldognak érezném magamat, ha nyomós érvekkel bebizonyíthatnám nekik, hogy mennyire tévednek... mégpedig itt nyomban, ebben a szobában, ha az igen tisztelt hölgyek szíveskednének visszavonulni és őket egyenként beküldeni.

Miután Sam ezt a kihívást pergő nyelvvel előadta, öklével nagyot ütött a tenyerébe és barátságosan rákacsintott Tomkins kisasszonyra, akin leírhatatlan rémület vett erőt Sam ama pusztá föltevésére, hogy a Westgate House-nak nevezett leánynevelő-intézet falain belül egyáltalán lehetséges lenne férfiembert találni.

Minthogy Pickwick úr részben már kimagyarázta magát, az ügyet hamarosan lezárták. De azontúl egy szót sem tudtak kivenni belőle, sem amikor hazafelé sétált a barátaival, sem amikor a pattogó tűz mellett elköltötte a vacsoráját, ami már nagyon ráfért. Zavarodottnak és megdöbbenetnek látszott. Egyszer, de csakis egyetlenegyszer fordult Wardle úrhoz ezzel a kérdéssel:

- Ön hogy került ide?

- Trundle meg én voltaképpen egy kis vadászatra jöttünk le ide - felelte Wardle. - Ma este érkezünk meg s nagy meglepetéssel hallottuk az inasától, hogy ön is itt van. De örülök, hogy találkozhattunk - mondta az öregúr, barátságosan megveregetve Pickwick úr hátát. - Igazán nagyon örülök. Először is jól mulatunk majd együtt, aztán meg alkalmat adunk Winkle-nek, hogy még egyszer szerencsét próbáljon... igaz-e, öregem?

Pickwick úr nem felelt; még Dingley Dell-i barátai után sem érdeklődött és csakhamar visszavonult a szobájába, miután meghagyta Samnek, hogy ha csengetni fog, vigye be a gyertyát.

Nemsokára meg is szólalt a csengő, és Weller úr megjelent gazdája szobájában.

- Sam - mondta Pickwick úr, és kidugta fejét a paplan alól.

- Tessék parancsolni - mondta Weller úr.

Pickwick úr azonban elhallgatott. Weller úr megkoppantotta a gyertyát.

- Sam - szólalt meg újra Pickwick úr, szinte kétségbeesett erőfeszítéssel.

- Parancsoljon, uram - felelte ismét Weller úr.

- Hová lett az a Trotter?

- Job, uram?

- Az.

- Kereket oldott.

- A gazdájával együtt, nyilván?

- Gazdájával-e, barátjával-e, elég az hozzá, hogy mind a ketten kereket oldottak - felelte Weller úr. - A zsák meg a feltja, uram.

- Jingle biztosan megsejtette a szándékomat és a maga nyakára küldte azt a fickót, a meséjével - mondta Pickwick úr rekedt hangon.

- Hát, így valahogy, uram - felelte Samuel Weller.

- Persze az egészből egy szó sem volt igaz.

- Egy betű sem, uram - felelte Weller úr. - Lóvá tettek bennünket; annak rendje és módja szerint, uram.

- De azért nem hiszem, hogy legközelebb ilyen könnyűszerrel kisiklik majd a kezeink közül, ugye, Sam? - mondta Pickwick úr.

- Magam sem hiszem, uram.

- Ha valaha életemben még egyszer találkozom ezzel a Jingle-lel - mondta Pickwick úr, s felült az ágyában és öklével nagyot csapott a vánkására -, ha valahol még egyszer ráakadok, nemcsak hogy leleplezem az egész világ előtt, hanem testi fenyítékben is részesítem majd. Ne hívjanak többé Pickwicknek, ha meg nem teszem.

- Én meg, ha valahol egyszer még elcsípem azt a fekete hajú, bánatos képű lókööt - mondta Sam -, hát kivételesen egyszer igazi könnyeket fog sírni, fogadom, vagy ne hívjanak Samuel Wellernek. Jó éjszakát kívánok, uram!

TIZENHETEDIK FEJEZET

*mely azt igazolja, hogy a meghülés bizonyos esetekben
a találékony elmét fokozott tevékenységre ösztönzi*

Bár Pickwick úrnak erős volt a szervezete és nagyon sok megerőltetést, fáradságot ki tudott állni, az utolsó fejezetben leírt emlékezetes éjszakának sokféle viszontagságai mégiscsak megtörték. Az éjszakai záporban fürdött venni, utána pedig egy kamrában addig üldögelni, amíg megszárad rajtunk a ruha, nemcsak hogy rendkívüli, hanem veszedelmes dolog is. Pickwick úr meghült és ágnak dőlt.

De jöllehet a nagy férfiú testi ereje meg volt bénítva, szellemi képessége megőrizte hajdani frissességét. Elméje rugalmas volt; jókedve visszatért. Még a legutóbbi kalandja fölött érzett bosszúsága is eloszlott, s minden keserűség és elfogultság nélkül együtt kacagott Wardle úrral, aki a kaland emlegetésére rögtön elnevette magát. Sőt mi több. Azon a két napon, melyet Pickwick úr az ágyban töltött, Sam mindig mellette volt. Az első nap adomákkal és beszélgetéssel igyekezett mulattatni a gazdáját; a második napon Pickwick úr behozatta írófelszerelését, tintát és tollat kért, s reggeltől estig szorgalmasan dolgozott. A harmadik napon, amikor már felkelhetett és üldögelhetett a szobájában, elküldte inasát Wardle és Trundle urakhoz, azzal az üzenettel, hogy örömet szereznének neki, ha este nála innák meg a borukat. Az urak köszönettel vették a meghívást, s amikor már a bor mellett ültek, Pickwick úr számtalan pironkodások között felolvasta az alábbi kis elbeszélést, amelyet ő maga ütött össze, mostani gyengélkedése alatt, a Samuel Weller úr keresetlen előadásairól írott jegyzetei alapján.

A FALUSI TANÍTÓ Mese a hű szerelemről

Volt egyszer egy Nathaniel Pipkin nevű kicsi kis ember, aki egy icipici kis vidéki városkában élt, Londontól jó messzire, s aki a kis helység tanítója volt és egy kis házban lakott a kis főutcában, alig tíz percnire a kis templomtól, s minden áldott nap azzal vesződött reggel kilencről délután négyig, hogy a kisfiúkba egy kis tudományt csöpögtessen. Nathaniel Pipkin jámbor, jólelkű, szelíd természetű ember volt; pisze orra volt, lába befelé görbült, egy kicsit kancsított, egy kicsit bicegett; idejét megosztotta a templom és az iskola között, mert szentül meg volt győződve arról, hogy nincs az egész földkerekségen több olyan okos ember, mint a lelkész, olyan tiszteletre méltó helyiség, mint a sekrestye és olyan jól vezetett iskola, mint az övé. Egyszer, világéletében egyszer látott Nathaniel Pipkin egy püspököt, bő, batiszt ujjú karingben és parókával a fején. Egy konfirmáció alkalmával látta ezt a püspököt saját szemével, hallotta a hangját saját fülével, s e nevezetes alkalommal, amikor a fent említett püspök kezét a fejére tette, Nathanielt úgy elfogta az áhítatos tisztelet, hogy szó nélkül elájult, és az egyházfi vitte őt ki a karján a levegőre.

Nagy esemény volt ez Nathaniel Pipkin életében, eddigelé az egyetlen nagy dolog, ami napjai nyugodt folyásának sima felszínét felbodorzta, amikor egyszer egy szép nyári délután, tekintete pillanatnyi szórakozottságában a palatábláról - amelyre éppen egy ijesztő összeadási példát akart felírni egy rossz magaviseletű kis kópé számára feladatul - tekintete a palatábláról Maria Lobbs kisasszonynak, az átellenben lakó gazdag szíjgyártó egyetlen leányának rózsás arcocskájára tévedt. No hát, ami azt illeti, Nathaniel Pipkin szeme már azelőtt is nemegyszer, a templomban vagy másutt, megakadt Maria Lobbs csinos arcocskáján; Maria Lobbs szeme

azonban még sohasem ragyogott úgy, s az arca még sohasem volt olyan viruló rózsás, mint éppen akkor délután. Nem csoda tehát, hogy Nathaniel Pipkin nem bírta levenni tekintetét Maria Lobbs arcocskájáról; és az sem csoda, hogy Lobbs kisasszony, amikor észrevette, hogy egy fiatalember nézegeti, visszakapta fejét az ablakból, ahonnan kikandikált, becsukta az ablakot s lebecsátotta a redőnyt; nem csoda az sem, hogy nyomban ezután Nathaniel Pipkin nekiesett a kis gazembernek, aki az imént vétkezett és amúgy istenigazában ellátta a baját. Mindez nagyon természetes volt és nincs miért csodálkozni rajta.

De az már aztán csodálatosnak tekinthető, hogy az olyan félénk, tartózkodó és rendkívül sovány keretű ember, mint Nathaniel Pipkin, attól a naptól fogva komolyan pályázni merjen egy kisasszony szívére és kezére, aki egyetlen leánya apjának, s akinek az apja a hirtelen haragú öreg Lobbs - az öreg Lobbs, a gazdag szíjgyártó, aki a mellényzsebéből megvásárolhatta volna az egész falut és nem lett volna szegényebb tőle -, az öreg Lobbs, akiről széltebenhosszában tudták, hogy garmadával áll a pénze a szomszéd mezőváros bankjában -, az öreg Lobbs, akiről híre járt, hogy tömérdek olvasatlan kincset tartogat a hátulsó szobában, a kandallón álló, nagy kulcsú kis vasládikában -, az öreg Lobbs, akiről ismeretes volt, hogy ünnepélyes alkalmakkor asztalát valódi ezüst teáskannával, tejeskancsóval és cukortartóval szokta feldíszíteni, s aki nagy büszkén emlegette mindig, hogy mindez a sok drágaság a leányáé lesz, mihelyt a kisasszony kedvére való férjet talál. Ismétlem, fölöttébb bámulatos és csodálatos dolog, hogy Nathaniel Pipkin elég merész volt szemét ilyen magasra emelni. De hát a szerelem vak, Nathaniel pedig kancsított; s talán ez a két körülmény együttvéve gátolta meg őt abban, hogy a dolgot valódi színében lássa.

Ha az öreg Lobbsnak csak a leghalványabb sejtelve is lett volna Nathaniel Pipkin érzelmeinek természetét illetően, földig lerontotta volna az iskolaépületet, kiirtotta volna a föld színéről a tanítót, vagy egyéb effajta kegyetlenkedést és vérengzést vitt volna véghez; mert Lobbs rettenetes ember volt, ha a büszkeségében megbántották, vagy a vérét felforralták. Isten őrizz! Olykor-olykor, amikor a pipaszárlábú, sovány inasának a lustaságát szidta, olyan cifrán káromkodott, hogy a szava végigharsogott az egész utcán s Nathaniel Pipkinnek a rémülettől összeütődtek a térdei, tanítványainak pedig ijedtükben égnek állt minden hajuk szála.

Mindazonáltal Nathaniel Pipkin minden áldott nap, tanítás után, amikor tanítványai már elmentek, odaült az ablakhoz, s miközben tette magát, mintha egy könyvet olvasna, ki-kilesett az utcára s kereste Maria Lobbs csillogó szemeit; s alig ült néhányszor az ablakban, amikor egy-két nap múlva ezek a ragyogó szemek is megjelentek egy szemközti felső ablakban és látszólag szintén egy könyv lapjaira tapadtak. Csodálatos dolog volt ez és nagyon megörvendezettette Nathaniel Pipkin szívét. Dicső dolog volt már az is, órák hosszat ott ülni és nézni ezt a bájos arcot, ezeket a lesütött szemeket; de amikor aztán Maria Lobbs felnézett a könyvből és átpillantott hozzá, akkor Nathaniel Pipkin gyönyörűsége és elragadtatása nem ismert határt. Végre aztán egy nap, amikor az öreg Lobbs nem volt odahaza, Nathaniel Pipkin nagy vakmerően csókot dobott Maria Lobbsnak, Maria Lobbs pedig ahelyett, hogy becsukta volna az ablakot és lebecsátotta volna a redőnyt, viszonzta a csókot és mosolygott hozzá. Nathaniel Pipkin elhatározta hát, hogy nem bánja, akármi lesz is vele, de ő késedelem nélkül ki fogja nyilatkoztatni szívbeli érzelmeit.

Szebb lábacska, vidámabb szívecske, gödrösebb arcocska, karcsúbb, formásabb kis termet még sohasem lebegett ily könnyedén ezen a földön, mint az öreg szíjgyártó Maria leányáé. Csillogó szemében olyan huncut tűz szikrázott, amely Nathaniel Pipkinnél kevésbé fogékony lelket is megejtett volna, s ha jókedve volt, csengő kacagásának hallatára a legmogorvább embergyűlölő is kénytelen volt elmosolyodni. Az öreg Lobbs pedig még a legdühösebb pillá-

nataiban sem tudott ellenállni szép leánykája hízelkedéseinek; és ha Maria unokatestvérével, Kate-tel egyetemben - aki hamis, pajkos, ígésző teremtes volt - ostromolni kezdte az öreget, ami, az igazat megvallva, gyakran megesett, Lobbs semmit sem tudott tőlük megtagadni, részt kérhettek volna akár abból a töméntelen és kifogyhatatlan kincsből is, melyet a kis vasládikó zárt el a napvilágtól.

Nathaniel Pipkin szíve hevesen feldobogott, amikor egy nyári estén meglátta ezt a két elragadó kislányt pár száz lépésnyire maga előtt, azon a mezőn sétálni, ahol ő is annyit szokott kóborolni késő estig, Maria Lobbs szépségéről ábrándozva. S ámbár ilyenkor sokszor elgondolta, hogy milyen bátran lépne oda Maria Lobbs elé és vallaná meg a szerelmét, csak találkozhatnék vele egyszer - most, hogy váratlanul felbukkant előtte, Nathaniel Pipkin csak azt érezte, hogy minden vér az arcába tolul, lábszárainak nyilvánvaló veszteségére, melyek remegni kezdtek. Ahogy a két lány meg-megállt, hogy egy bokorról virágot tépjen vagy egy madarat figyeljen, Nathaniel Pipkin is megállt és úgy tett, mintha gondolataiba merült volna, aminthogy úgy is volt; mert azon töprenkedett, hogy mi a csudát csinálna vajon, ha a leányok visszafordulnának és szemtől szembe találkoznék velük, aminek pedig előbb-utóbb okvetlenül be kell következnie. De noha nem mert csatlakozni hozzájuk, arra sem tudta rászánni magát, hogy szem elől tévessze őket; így hát, ha a leányok gyorsabban lépkedtek, ő is gyorsabban lépkedett, ha lassabban sétáltak, ő is lassabban sétált, ha megálltak, ő is megállt; s ez így tartott volna egész estig, ha Kate alattomban hátra nem tekint s a pillantásával nem bátorítja Nathanielt, hogy jöjjön közelebb. Kate lényében volt valami ellenállhatatlan, úgyhogy Nathaniel Pipkin engedett a biztatásnak; a tanító egyre irult-pirult, a haszontalan kis Kate rengeteget nevetett, s végül Nathaniel Pipkin letérdelt a nedves fűben és elszántan kijelentette, hogy addig nem kel fel, amíg engedelmet nem kap arra, hogy mint Maria Lobbs elfogadott udvarlója álljon fel. Erre Maria Lobbs hangosan elkacagta magát az esti csöndben - de ez a csöndet nem zavarta meg, hisz olyan édesen csengett -, és a haszontalan kis Kate még jobban irult-pirult, mint valaha. Végül, miután a szerelemtől meggyötört kis ember egyre hevesebben ostromolta, Maria Lobbs elfordította a fejét és azt súgta unokatestvérének, legalábbis Kate így tolmácsolta, hogy nagyon megtisztelőnek tartja Nathaniel Pipkin úr ajánlatát, hogy kezével és szívével édesatyja rendelkezik, de senki sem zárkozhatik el Nathaniel Pipkin úr kiválósága elől. Minthogy mindezek a kijelentések igen nagy komolysággal történtek meg, s azonfölül Nathaniel Pipkin haza is kísérté Maria Lobbsot és a búcsúzáskor majdnem sikerült egy csókot rabolnia tőle, a tanító aznap boldogan feküdt ágyába és az egész éjszaka arról álmodott, hogy megpuhítja majd az öreg Lobbsot, kinyitja a kis vasládikát és feleségül veszi Mariát.

Másnap Nathaniel Pipkin látta, hogy az öreg Lobbs kilovagolt vén, szürke póniján, és miután a haszontalan kis Kate az ablakból mindenféle jeleket adott neki, amelyekből sehogyan sem bírt kiokosodni, a pipaszárlábú, sovány inas átszaladt hozzá az üzenettel, hogy gazdája egész délután nem lesz otthon, és hogy a kisasszonyok pontban hat órakor teára várják Nathaniel Pipkin urat. Hogy aznap miként folyt le a tanítás, azt Nathaniel Pipkin úr és a tanítványai épp-úgy nem tudnák megmondani, mint önk; de valahogyan mégiscsak lefolyt, és miután a fiúk hazamentek, Nathaniel Pipkin pont hat óráig azzal töltötte az időt, hogy kedve szerint kicsípte magát. Nem mintha sokáig kellett volna tétováznia, hogy melyik ruháját vegye föl, erre nézve ugyanis nem volt választása; de fölöttébb nehéz és fontos kérdés volt, hogy szépen, gondosan kitisztítsa azt, amije van és úgy vegye föl, hogy minél többet mutasson.

Lobbséknál nagyon kedves kis társaság gyűlt össze - Maria kisasszony, Kate és még három-négy csintalan, jókedvű, rózsás képű leány. Nathaniel Pipkin tulajdon két szemével győződött meg arról, hogy az öreg Lobbs kincseiről szóló hírek nem túloztak. Teáskanna, tejeskancsó, cukortartó, mind-mind valódi nehéz ezüstből, ott állt az asztalon, nemkülönben valódi ezüst teáskanalak, valódi porcelán findzsák és porcelán tányérok, kaláccsal, pirított kenyérrel,

süteménnyel. Nathaniel Pipkint csak az az egy dolog bántotta, hogy ott volt Maria Lobbsnak az unokabátyja, Kate testvérbátyja is, akit Maria Lobbs egyszerűen csak Henrynek nevezett, és aki az asztal egyik sarkán szemmel láthatólag teljesen lefoglalta magának Mariát. Nagyon szép dolog a rokoni szeretet, de túlzásba lehet vinni és Nathaniel Pipkin nem tudott szabadulni attól a gondolattól, hogy Maria Lobbs roppantul szeretheti a rokonságát, ha valamennyit olyan sok figyelemben akarja részesíteni, mint ezt az unokabátyját. Uzsonna után, amikor a haszontalan kis Kate indítványára szembekötösdit játszottak, hogy, hogy nem, de majd mindig úgy esett, hogy Nathaniel Pipkinnek kötötték be a szemét, és akárhányszor fogta is meg az unokabátyját, bizonyos volt benne, hogy Maria Lobbs sincs onnan messzire. S ámbár a haszontalan Kate és a többi leány folyton csipkedte őt, huzigálták a haját, székeket állítottak az útjába és más hasonló tréfákat űztek vele, úgy rémlett neki, hogy Maria Lobbs egyszer sem jött a közelébe; és egyszer-egyszer - Nathaniel Pipkin esküdni mert volna rá, hogy egy csók csattanását hallotta, utána pedig Maria Lobbs halk tiltakozását és barátnőinek félig elfojtott kacagását. Mindez különös volt - nagyon különös -, s csak a jó ég tudja, hogy Nathaniel Pipkin mit tett vagy mit nem tett volna emiatt, ha a gondolatai hirtelen másra nem terelődnek.

Ami a gondolatait más mederbe terelte, nem volt egyéb, mint egy zajos kopogás a kapun, s aki olyan zajosan kopogott a kapun, nem volt senki más, mint maga az öreg Lobbs, aki váratlanul hazatért, s olyan dörömbölést rendezett, mint egy kádár: ugyanis már nagyon szeretett volna vacsorázni. Alighogy a cingár, pipaszárlábú inas bejött hozzájuk a riasztó hírrel, a lányok máris felrohantak a lépcsőn Maria Lobbs hálósobájába, a lány unokabátyja és Nathaniel Pipkin pedig jobb rejtkehely híján kénytelenek voltak a nappaliban egy-egy faliszekrénybe bújni, s miután Maria Lobbs és a mihaszna kis Kate elrakták őket az útból, és rendbehozták a szobát, kaput nyitottak az öreg Lobbsnak, aki közben egy pillanatra sem hagyta abba a dörömbölést.

Szerencsétlenségükre az öreg Lobbs nagyon éhes volt, s ettől pokolian rossz volt a kedve is. Nathaniel Pipkin tisztán hallotta, hogy úgy morog, mint egy berekedt, vén, házörző szelindek; s valahányszor a boldogtalan pipaszárlábú inasgyerek belépett a szobába, az öreg Lobbs pogányul összeszidta, amire pedig nyilvánvalóan nem volt elég oka, csak az, hogy könnyítsen a szívéen fölösleges káromkodással. Végre betálatták a vacsorát, amit úgy melegítettek fel, s az öreg Lobbs nekiesett, mint az éhes farkas; s miután egykettőre elpusztított mindent, megcsókolta a lányát, és a pipáját kérte.

Nathaniel Pipkinnek a két térdét már a természet úgy teremtette, hogy gyakran összekoccantak, de most, amikor meghallotta, hogy az öreg Lobbs a pipáját kéri, térdai olyan erővel verődtek össze, mintha porrá akarták volna zúzni egymást; mert ugyanabban a faliszekrényben, ahol ő rejtőzködött, egy szegen ott lógott a barnára füstölt ezüstkupakos pipa, ugyanaz a pipa, melyet az utolsó öt esztendőben minden áldott nap ebéd után és este Nathaniel Pipkin saját szemével látott az öreg Lobbs szájában. A két lány szaladgálni kezdett a pipáért ide-oda, leszaladtak, felszaladtak, keresték mindenütt, csak ott nem, ahol a helyét tudták, s közben az öreg Lobbs ámulatos módon háborgott és mennydörgött. Végre eszébe jutott az öregnek a faliszekrény, és megindult feléje. Mit használt, ha egy olyan gyöngé kis legény, mint Nathaniel Pipkin húzta befelé az ajtót, amikor egy olyan nagy, erős ember, mint az öreg Lobbs, kifelé húzta. Az öreg Lobbs jóformán csak egyet rántott rajta, az ajtó kinyílt s ott állt a szekrényben Nathaniel Pipkin, és tetőtől talpig reszketett minden porcikája az ijedtségtől. Atyaisten! Micsoda rémítő pillantást vetett rá az öreg Lobbs, ahogy nyakánál fogva kirántotta a szekrényből, és kinyújtott karral meglóbálta a levegőben.

- Mi az ördögöt keres maga itt? - kérdezte az öreg Lobbs iszonyatos hangon.

Nathaniel Pipkin egy szót sem tudott válaszolni, s ennél fogva az öreg Lobbs két-három percig ide-oda rázogatta, hogy rendbe hozza kissé a gondolatait.

Mit keres maga itt? - dörögte Lobbs. - Talán csak nem a lányom miatt jött, mi?

Az öreg Lobbs ezt csak csúfolódásból mondta: mert el sem bírta volna képzelni, hogy a vakmerőség Nathaniel Pipkint idáig ragadja. De mekkora volt a fölháborodása, amikor a szegény ember így válaszolt:

- Igen, Lobbs úr, a leánya miatt jöttem. Szeretem őt, Lobbs úr.

- Hej, maga rongyos nyápic, savanyú képű tacsó! - hörögte az öreg Lobbs, akinek szinte földbe gyökerezett a lába a botrányos vallomás hallatára. - Mit jelentsen ez? Merje ezt a szemembe mondani! Bizonyisten magába fojtom a lelket!

Egy csöppet sem elképzelhetetlen, hogy az öreg Lobbs pokoli dühében végre is hajtotta volna ezt a szándékát, ha egy fölöttébb váratlan megjelenés meg nem akadályozza benne, már tudniillik Maria Lobbs unokabátyja, aki előbújt a faliszekrényből, odalépett az öreg Lobbs elé, és így szólt:

- Nem engedhetem meg, uram, hogy ez az ártatlan ember, akit a lányok tréfából hívtak meg ide, nemes lelkűen magára vegye a vétket (ha ugyan vétek), amelyet én követtem el, s amelyet ezennel megvallok. Szeretem a leányát, uram; s én jöttem el ide azért, hogy vele találkozhassam.

Az öreg Lobbs tágra meresztette a két szemét, de nem tágabbra, mint Nathaniel Pipkin.

- Te? - kiáltotta az öreg Lobbs, amikor végre lélegzethez jutott.

- Én.

- Hát nem kitiltottalak már régen a házamból?

- Kitiltott, máskülönben nem kellene most titokban itt lennem.

Sajnos, meg kell vallanunk, hogy az öreg Lobbs valószínűleg megverte volna az unokaöccsét, ha szép leánya, akinek ragyogó szeme könnyben úszott, bele nem kapaszkodik a karjába.

- Csak hagyd őt, Maria - mondta a fiatalember -, csak hadd üssön meg, ha meg akar ütni. Én a világ minden kincséért sem görbíteném meg ősz fejének egyetlen hajszálát sem.

Az öreg Lobbs erre a szemrehányó feleletre lesütötte a szemét, és pillantása találkozott leánya tekintetével. Már több ízben említettem, hogy Mariának ragyogó szemei voltak, s noha most könnyben áztak, varázsukat ez egy szikrát sem gyöngítette. Az öreg Lobbs elfordította az arcát, mintha szabadulni akart volna ennek a szempárnak az igézete alól, s a véletlen úgy rendelkezett, hogy tekintete a haszontalan kis Kate tekintetével találkozzék, aki félig a bátyjáért remegve, félig Nathaniel Pipkinen nevetve, olyan ijedt és bájos arcot vágott, hogy öreget, fiatalat egyaránt elbűvölt vele. Hízkelkedve belekarolt az öregbe és súgott valamit a fülébe, mire az öreg kénytelen-kelletlen elmosolyodott, s ugyanakkor egy könny is végigpergett az arcán.

Öt perc múlva a lányok, akiket lehívtak a hálósobából, megjelentek nagy szemérmesen, kuncogva, viháncolva; s mialatt a fiatalság átadta magát a nagy örömnak és boldogságnak, az öreg Lobbs elővette a pipáját és rágyújtott; s igen nevezetes dolog, hogy még soha életében nem ízlett úgy a pipája, mint akkor este.

Nathaniel Pipkin okosabbnak látta nem beszélni többet a dologról, s ezen a réven aztán apránként megkedvelte őt az öreg Lobbs, s idővel még pipázni is megtanította; és még hosszú éveken át sokszor üldögéltek kettesben a kertben, szép estéken, s úri módon pipáztak és

iddogáltak. Nathaniel hamarosan kilábalt szerelmi csalódásából, mert az anyakönyvben megtaláljuk a nevét, mint tanúét Maria Lobbs és unokabátyja esküvőjén; egyéb hivatalos okmányokból pedig az is kitűnik, hogy a lakodalom éjszakáján bevitték a dutyiba, mert részeg fővel különböző kihágásokat követett el az utcán, amelyeknél a pipaszárlábú, cingár inasgyerek volt a cinkosa és bűntársa.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

*amely kétféle dolgot bizonyít röviden - először a sírógörccs hatalmát,
másodszor pedig a látszat bizonyító erejét*

Leo Hunter neje önegysága jelmezes matinéja után még két napig maradtak a pickwickisták Eatanswillben és nyugtalanul várták, hogy hírt kapjanak szeretve tisztelt mesterükről. Tupman úr és Snodgrass úr szórakozás dolgában ismét magukra voltak hagyatva, mert Winkle úr, engedve a szíves marasztalásnak, továbbra is Potték házában maradt, s azontúl is minden idejét a szeretetre méltó háziasszonynak szentelte. Időnként maga Pott úr is megjelent a társaságukban, hogy boldogságukhoz semmi ne hiányozzék. A nagy férfiú, aki mindig mélyen elmerült a közjóra és a *Függetlenség* megsemmisítésére irányuló nagy tervezgetéseibe, általában nem szokott leereszkedni a közönséges lelkek alacsony színvonalára. Ez alkalommal azonban, nyilvánvalóan a Pickwick Klub egyik tagjának tiszteletére, engedett az elveiből, leszállt pienesztáljáról, leereszkedett a gyalogjárók közé: kifejezéseit jóindulatúan az egyszerű lelkek megértéséhez szabta, és ha nem is szelleme szerint, de külsejében úgy festett, mintha ő is közéjük tartoznék.

A híres közéleti férfiúnak Winkle úr iránt tanúsított nyájas magaviselete után könnyű elképzelni, hogy milyen meglepett arcot vágott ez az utóbbi úriember, amikor egy reggel egyedül ült az ebédlőben, s az ajtó hirtelen kinyílt és épp ily hirtelen becsapódott Pott úr után, s a szerkesztő kimért léptekkel feléje tartott, félrelökte odanyújtott kezét, csikorgatni kezdte a fogát, mintha még élesebbre akarta volna köszörülni azt, amit mondani készült, majd borotvaéles hangon így kiáltott fel:

- Kígyó!

- Uram! - kiáltotta Winkle úr, felpattanva a helyéről.

- Kígyó! - ismételte Pott úr, felemelve a hangját, majd hirtelen ismét lehalkítva: - Azt mondtam, uram, hogy kígyó... s vegye sértésnek, ha akarja.

Ha az ember hajnali két órakor puszipajtásként vált el valakitől, s reggel fél tízkor ez a valaki kígyóként üdvözli, akkor teljes valószínűséggel lehet arra következtetni, hogy időközben valami kellemetlen történt. Winkle úr így is következtetett. Viszonozta Pott úr kihívó pillantását és házigazdája óhajtásának megfelelően, a kígyó kifejezést igyekezett sértésnek felfogni. De így nem sikerült kiokosodnia belőle - egy szót sem értett az egészből; ennél fogva néhány percnyi mélységes hallgatás után így szólt:

- Kígyó, uram! Kígyó, Pott úr! Mi a csudát akar ezzel mondani, kérem? Nyilván tréfál.

- Tréfálok! - kiáltotta Pott, s olyan kézmozdulatot tett, amely elárulta azt a mohó vágyát, hogy a kínaezüst teáskannát becses vendégének fejéhez vágassa. - Tréfálok, uram! Tréfálok... de nem, nyugodt leszek... nyugodt leszek, uram.

Ennek bizonyosságául Pott úr levetette magát egy székbe és tajtékozni kezdett.

- Kedves, jó uram - szólt közbe Winkle úr.

- Kedves, jó uram! - felelte Pott. - Hogy mer ön engem kedves jó uramnak szólítani. Hogy merészel ön a szemembe nézni és kedves jó uramnak szólítani?

- Hát, ha már erről van szó - felelte Winkle úr -, hogy mer ön engem szemtől szembe kígyónak nevezni, uram?

- Mert az - mondta Pott úr.

- De miért, uram? - szólt Winkle úr izgatottan. - De miért?

Rosszindulatúan gúnyos kifejezés villant meg a szerkesztő bölcs ábrázatán, amikor kihúzta zsebéből a *Függetlenség* aznap reggeli számát s miután ujjával rábökött az újság egyik cikkére, az asztalon át odadobta Winkle úrnak.

Winkle úr felvette az újságot és olvasni kezdte az alábbiakat:

„A mi sötét és mocskos jellemű laptársunk a kerület legutóbbi képviselő-választásához fűzött néhány undorító megjegyzésével nem átalotta vakmerően belenyúlni a magánélet sérthetetlen szentélyébe, és félre nem érthető célzásokat tenni volt jelöltünk - és tegyük hozzá - érdemtelen bukása ellenére is leendő képviselőnk, Fizkin úr magánéletére. Minő szándék vezérelte ebben gyáva lelkű laptársunkat? Mit szólna ez az útonálló haramia, ha mi is, hozzá hasonlóan, félretéve a társadalmi érintkezés és illem szabályait, föllebentennők azt a függönyt, mely ez idő szerint még az ő családi életét óvja és védi a köznevetségtől, hogy ne mondjuk, a közmegevetéstől? Mit szólna, ha mi is kiserkesztenők és megjegyzésekkel kísérnők azon tényeket és körülményeket, melyek már városszerzte köztudomásúak, s amelyeket minden ember lát, kivéve a mi vakondok szemű laptársunkat? Mit szólna, ha kinyomtatnók a következő kis lírai költeményt, melyet egy tehetséges polgártársunktól és levelezőnkől vettünk éppen, amikor hozzáfogtunk jelen cikkünk megírásához:

SZOMORÚ ÁLLAPOTTOK

*Ó, Pott, ha tudtad volna régen,
A nő milyen hamis szívében
S a végzet milyen hamar int le:
Fejem rá, nászod reggelén
Így szól sz (most már késő, szegény):
Bár vinné őt el az a W...”*

- Nyomorult! - mondta Pott úr ünnepélyesen. - Mi rímel erre, hogy int le?

- Mi rímel erre, hogy int le? - szólalt meg Pottné asszony, aki ebben a pillanatban toppant be a szobába és megelőzte a feleletet. - Mi rímel erre, hogy int le? Nos, hát én azt hiszem, hogy Winkle. - S azzal nyájasan rámosolygott a megzavarodott pickwickistára és a kezét nyújtotta feléje. Az izgatott fiatalember nagy zavarában el is fogadta volna a feléje nyújtott kezet, ha Pott úr fölháborodva közbe nem veti magát.

- Vissza, asszonyom, vissza! - dörögte a szerkesztő. - Kezet akar fogni vele, tulajdon szemem láttára!

- No de Pott! Édesem! - kiáltotta a hölgy álmélkodva.

- Nyomorult asszony, idenézz! - kiáltotta az ura. - Idenézz, asszonyom... „Szomorú állapotok”... Álla-Pottok; ez én vagyok, ez én vagyok, asszonyom. „A nő milyen hamis” - ez meg ön, asszonyom... ez ön!

Pott úr tajtékozó dühében - amelybe azért talán belevegyült némi kis félelem is, amikor nejének arcába pillantott - odadobta az *Eatanswilli Függetlenség* legfrissebb számát a hölgy lába elé.

- Hallatlan - mondta az álmélkodó Pottné, s lehajolt az újságért. - Hallatlan.

Pott úr behúzta a nyakát nejének megvető pillantása alatt. Kétségbeesett erőlködést vitt véghez, hogy újra összeszedje bátorságát, de nem sikerült, sőt, sebesen kezdett az inába szállni.

Ebben a szóban, hogy „hallatlan”, látszólag semmi ijesztő nincsen, ha az ember nyomtatásban olvassa; de a hang, ahogy Pottné ezt a szót kiejtette, s a tekintet, amellyel kísérté, olyan érthetően jelezte a közelgő zivatart, mely mindjárt lezúdul majd Pott úr fejére, hogy Pottné megjegyzése nem tévesztette el a hatását. Pott rémüldöző arcáról a legtapasztalatlanabb szemlélő is leolvashatta volna, hogy szíves örömet odaajándékozná szép, hosszú szárú csizmáját annak a bátor fickónak, aki vállalkozik rá, hogy ebben a pillanatban Pott úr csizmájával együtt Pott úr szerepét is eljátssza.

Pottné elolvasta a cikket, hangosan felsikoltott, elterült a kandalló előtt levő szőnyegen, egyre sikoltozva és cipője sarkával akként kalapálva, hogy érzelmeinek természete iránt ez alkalommal senkinek sem lehetett semmi kétsége.

- Édesem - szólt a halálra rémült Pott -, hiszen én nem mondom azt, hogy elhiszem... csak... én... - a szerencsétlen ember hangja azonban elveszett élete párjának sikoltozásában.

- Édes jó asszonyom, nagyon kérem, szedje össze magát - mondta Winkle úr; de a hölgy csak annál jobban sikoltozott és annál hevesebben kalapált a sarkával.

- Édes angyalom - mondta Pott úr -, ne haragudjál, bocsáss meg. Ha már a saját egészségedet nem kíméled, légy tekintettel rám, drágám. Mindjárt idecsődül az egész utca.

De mennél buzgóbban kérlelte az ura, csak annál fülsiketítőbben jajveszékelt a hölgy.

Mindnyájuk nagy szerencséjére Pottné önagyságának volt a házban egy odaadó testőrsége - ez a testőrség pedig egy fiatal hölgyből állt, akinek hivatalos működési köre Pottné öltözködési és pipereügyeire terjedt ki, de aki nagyon sokféle szempontból hasznossá tette magát, s legfőképpen azon a téren, hogy állandóan támogatta és tüzelte úrnőjének minden olyan vágyát és kívánságát, amely homlokegyenest ellenkezett a szerencsétlen Pott kívánságaival. A sikoltozás a kellő úton-módon elhatolt az ifjú hölgy fülébe, mire a hölgy olyan sietséggel termett a szobában, hogy szépen eligazított főkötője és hajfűrtjei a szó szoros értelmében veszélyben forogtak.

- Jaj, édes, drága úrnőm! - kiáltotta a testőrség, és félőrülten térdelt le a földön heverő Pottné mellé. - Jaj, édes, aranyos úrnőm, mi történt?

- A gazdája... a durva, kíméletlen ember - nyögdécselte a beteg.

Pott már láthatólag visszavonult.

- Szégyen, gyalázat - mondta a testőrség, szemrehányó hangon. - Tudom, hogy még a sírba viszi magát, asszonyom. Szegény kis angyalom!

Pott még jobban visszavonult. Az ellenpárt folytatta a támadást.

- Ó, ne hagyjon magamra, Goodwin - nyöszörögte Pottné, és görcsösen megragadta Goodwin csuklóját. - Ne hagyjon magamra, Goodwin... Maga az egyetlen az egész világon, aki jó hozzám, Goodwin.

Pottné szeretetének erre a megható kitörésére Goodwin külön kis házi tragédiát adott elő, bőségesen ontva a könnyeit.

- Soha, asszonyom... soha el nem hagyom - mondta Goodwin. - Ó, uram, igazán gyöngédebbnek kellene lennie... Igazán, uram... Nem is tudja, hogy mennyire megbántja az úrnőmet... Majd megbánja még egyszer, annyit mondhatok... Mondtam is mindig.

A szerencsétlen Pott félénken nézett fel, de nem szólt egy szót sem.

- Goodwin - mondta Pottné gyöngye hangon.

- Tessék, asszonyom? - felelte Goodwin.

- Ha tudná, hogy mennyire szerettem én ezt az embert...

- Ne gyötörje magát az emlékekkel, asszonyom - mondta a testőr kisasszony.

Pott nagyon rémült arcot vágott. Már csak a kegyelemdöfés volt hátra számára.

- És ráadásul - zokogott Pottné -, ráadásul most így bánik velem; szidalmaz és sérteget egy harmadik jelenlétében, amikor ez a harmadik úgyszólván idegen ember. De hát nem tűröm ezt tovább! Goodwin - folytatta Pottné, miközben hű testőrének karjára támaszkodva felemelkedett -, bátyám, a hadnagy majd beleavatkozik ebbe a dologba. El akarok válni, Goodwin!

- Hát bizony, meg is érdemelné az ura, drágám - mondta Goodwin.

Bármilyen gondolatokat ébresztett is Pott úr lelkében a válással való fenyegetőzés, fennhangon nem közölte ezeket a gondolatait, hanem beérte azzal, hogy nagyon alázatosan így szólt:

- Édesem, nem hallgatnál meg engem?

Pottné erre csak egy újabb zokogási rohammal válaszolt, s minthogy a sírógörcs mindjobban elhatalmasodott rajta, azt kezdte kérdezgetni, hogy miért is született a világra, és más efféle kérdésekre nézve óhajtott felvilágosítást kapni.

- Édesem - csitítgatta őt Pott úr - ne engedd át magad az ilyen gyötrő érzékenységeknek. Egy pillanatig sem hittem, hogy annak a cikknek lehet valami alapja, drágám... Nem, hiszen az lehetetlen. Csak azért haragudtam, édesem... csak azért dühöngtem... hogy az az aljas *Függetlenség* ki merte nyomtatni; ennyi az egész! - Pott úr esedező pillantást vetett Winkle úr felé, mintha arra akarta volna kérni az ártatlan bajkeverőt, hogy ne tegyen említést a kígyóról.

- És mit óhajtsz tenni, uram, hogy elégtételt vegyen magának? - kérdezte Winkle úr, akinek megjött a bátorsága, mikor látta, hogy a szerkesztő az inába száll.

- Ó, Goodwin - szólalt meg Pottné -, csak nem akarja kutyakorbáccsal megverni a *Függetlenség* szerkesztőjét? Csak nem arra gondol az uram, Goodwin?

- Csitt, csitt, asszonyom; ne izgassa fel magát - felelte a testőrség. - Persze hogy megteszi, ha ön úgy kívánja.

- Természetesen - mondta Pott, minthogy élete párja már újabb sírógörcs irányában tett előkészületeket. - Persze hogy megkorbácsolom.

- És mikor, Goodwin, mikor? - kérdezte Pottné, aki még mindig nem döntött véglegesen az újabb sírógörcsre nézve.

- Magától értetődik, hogy tüstént - felelte Pott úr -, még a mai nap folyamán.

- Ó, Goodwin - folytatta Pottné -, ez az egyetlen módja, hogy szembenézhesek a rágalmakkal és hogy igazoljam magam a világ előtt.

- Természetesen, asszonyom - felelte Goodwin. - Minden férfinak ez a kötelessége, ha igazán férfi.

Minthogy a sírógörcs még mindig kitörőfélben volt, Pott úr ismételten megfogadta, hogy megteszi; Pottné azonban már csak a pusztá gondolatára is, hogy női becsületében meggyanúsították, annyira oda volt, hogy megint görcsöket kapott volna rakásszámba, s kétségtelenül visszaesett volna az előbbi súlyos állapotába a fáradhatatlan Goodwin buzgó iparkodása és a legyőzött Pott ismételt bocsánatkérései nélkül; de végül aztán, amikor a szerencsétlen flótást

eléggé megrémítették és meghátráltatták, Pottné szerencsésen magához tért és mindnyájan reggelizni mentek.

- Remélem, hogy az aljas hírlapi rágalmak miatt csak nem fogja megrövidíteni itt-tartózkodását, Winkle úr? - mondta Pottné, és kisírt szemmel mosolygott rá.

- Én is remélem - mondta Pott úr, miközben elfogta a kívánság, hogy bár akadna a torkán vendégének az a falat pirított kenyér, amit éppen a szájához emelt, és bár vetne így véget a szállóvendégeskedésének.

- Én is remélem.

- Igazán nagyon kedves - mondta Winkle úr -, de hát levelet kaptunk Pickwick úrtól... így értesültem Tupman barátom soraiból, melyet ma reggel kaptam kézhez a szobámban... s arra kér bennünket, hogy keressük fel őt Buryben; úgyhogy a déli postakocsival elutazunk.

- De csak visszajön talán még hozzánk? - kérdezte Pottné.

- Ó, feltétlenül - felelte Winkle úr.

- Biztos? Egészen biztos? - kérdezte Pottné, és lopva gyengéd pillantást vetett vendégére.

- Biztos - felelte Winkle úr.

A reggeli szótlanul, csöndben folyt le, mert a társaság valamennyi tagja a saját külön baján tűnődött. Pottné gavallérjának elvesztésén bánkódott; Pott úr elhamarkodott ígérete miatt gyötrődött, hogy megkutyakorbácsolja a *Függetlenség*-et; Winkle úr pedig amiatt, hogy ártatlanul ilyen kellemetlen helyzetbe keveredett. Közeledett a dél és ismételt búcsúzkodások és ígéretek után, hogy vissza fog térni, Winkle úrnak végre-valahára sikerült elszabadulnia.

„Ha még egyszer beteszi ide a lábát, hát mérget keverek az ételébe” - gondolta magában Pott úr, amikor belépett a kis udvari szerkesztőségi szobájába, ahol mennyköveit szokta kovácsolni.

„Ha még egyszer visszajövök ide, ha még egyszer összeadom magamat ezzel a népséggel, hát megérdemlem, hogy rajtam próbálják ki a kutyakorbácsot, punktum” - gondolta magában Winkle úr, amikor bekanyarodott a Páva felé.

Barátai már útrakészen várták, a postakocsi is csakhamar előállt, s egy félóra múlva már ugyanazon az országúton robogtak végig, amelyen Pickwick úr és Samuel Weller utaztak el a minap, és minthogy erről az országútról egyet-mást már elmondtunk, ezúttal nem érezzük magunkat indíttatva, hogy Snodgrass úr szép és költői leírását kivonatban közöljük.

Samuel Weller az Angyal fogadó kapujában állt, hogy méltóképp fogadhassa a társaságot, s be is vezette őket Pickwick úr szobájába, ahol Winkle és Snodgrass urak nem csekély meglepetésére, s Tupman úrnak szintén nem csekélyebb megütközésére ott találták az öreg Wardle-t és Trundle urat.

- Isten hozta - mondta az öregúr, és megszorította Tupman úr kezét. - Hogy van? Ne húzódozzék, s ne vágjon olyan bánatos képet, öreg cimborá; azon a dolgon már nem segíthetünk; az ő érdekében szívesen láttam volna, ha feleségül veszi, de az ön érdekében örülök, hogy semmi sem lett belőle. Ilyen fiatal legény, mint ön, hamarosan kap majd jobb feleséget, igaz-e?

Ezekkel a vigasztaló szavakkal az öreg Wardle megveregette Tupman úr vállát, és jóízűen nevetett.

- Hát önök hogy vannak, kedves jó barátaim? - kérdezte az öregúr, és egyszerre nyújtott kezét Winkle úrnak és Snodgrass úrnak. - Éppen most mondtam Pickwicknek, hogy karácsonyra mindnyájukat szívesen látom. Lakodalom lesz nálunk... ezúttal valóságos lakodalom.

- Lakodalom! - kiáltotta Snodgrass úr, nagyon elsápadva.

- Bizony, lakodalom. De azért ne ijedjen meg - tette hozzá a vidám öregúr. - Csak ennek a Trundle-nak és Bellának a lakodalma.

- Ó, hát csak erről van szó! - mondta Snodgrass úr, s egy nagy kő esett le a szívéről. - Sok szerencsét kívánok, uram. Hogy van Joe?

- Ó, nagyon jól van - felelte az öregúr. - Álmos, mint mindig.

- S hogy van a kedves édesanyja meg a lelkész úr és a többiek mind?

- Köszönöm, ők is jól vannak.

- És vajon - kérdezte Tupman úr, összeszedve a bátorságát - hol van ő, uram? - És elfordította a fejét, tenyerébe temette az arcát.

- Ó! - mondta az öregúr, ravaszul csóváltatva a fejét. - Hajadon nővéremet érti, ugye?

Tupman úr csak egy fejbólintással adta tudtára, hogy kérdése a szerelmében csalódott Rachaelre vonatkozik.

- Ó, ő elutazott - felelte az öregúr. - Egy rokonunkhoz költözött, jó messzire innen. Nem szenvedhette a leányok jelenlétét, így hát nem tartóztattam. No de gyerünk! Itt az ebéd. Bizonyosan megéheztek az úton. Mert én legalábbis éhes vagyok, utazás nélkül is; lássunk hozzá.

Hozzá is láttak az ebédhez alaposan; s miután mindent elfogyasztottak, Pickwick úr, ahogy üldögéltek az asztal körül, barátainak nagy rémületére és felháborodására, elmesélte a kalandot, amelyen átesett, s hogy milyen siker koronázta az ördögi Jingle aljas mesterkedéseit.

- S attól a megfázástól, amelyet ott a kertben szereztem - fejezte be szavait Pickwick úr -, még most is gyengélkedem, alig tudok járni.

- Magam is átestem egy kalandfélén - mondta Winkle úr mosolyogva; aztán Pickwick úr felszólítására elmesélte az *Eatanswilli Függetlenség* rosszindulatú cikkét, és barátjuknak, a szerkesztőnek nagy lelki izgalma.

Pickwick úr homloka az elbeszélés alatt egyre jobban elsötétült. Barátai észre is vették ezt, és amikor Winkle úr elhallgatott, nagy csönd támadt, egyikük sem szólalt meg. Pickwick úr öklével indulatosan az asztalra ütött, és így beszélt:

- Nem csodálatos véletlen-e, hogy mi senki emberfiának a házába be nem léphetünk úgy, hogy ott valamiféle zavart ne csináljunk? Kérdelem mármost, nem vall-e meggondolatlanságra, sőt, ami még rosszabb: gonosz szívtelenségre... fájdalom, hogy ezt kell mondanom!... barátaim részéről, hogy bármiféle fedél alatt tartózkodjanak is, mindjárt feldúlják egy hiszékeny női teremtés szívének békességét és lelkének nyugalma? Ismétlem, szabad-e...

Pickwick úr minden valószínűség szerint egy ideig még folytatta volna előadását, ha ékes-szólásában félbe nem szakítja Sam, aki egy levéllel a kezében belépett a szobába. Pickwick úr megtörölte a homlokát zsebkendőjével, levette a szemüvegét, megtörülgette és újra az orrára illesztette; s amikor ismét megszólalt, már újra régi nyájas hangján kérdezte:

- Mit hozott, Sam?

- Benéztem a postára, épp az előbb, s ott találtam ezt a levelet, két napja érkezett - felelte Weller úr. - Ostyával van leragasztva, s a címzést szépen kicirkalmazták.

- Nem ismerem ezt a kézírást - mondta Pickwick úr, ahogy felbontotta a levelet. - Irgalmas ég! Hát ez meg mi? Csak tréfa lehet... ugratás... ez... ez... nem lehet igaz.

- Mi baj van? - kérdezték mindnyájan.

- Csak nem halt meg valaki? - kérdezte Wardle úr, akit Pickwick úr rémült arca megdöbbsentett.

Pickwick úr nem felelt, csak odadobta a levelet az asztalra, s miután felkérte Tupman urat, hogy olvassa fel hangosan, hanyatt vetette magát a székén, olyan meredt és döbbsent arckifejezéssel, hogy valósággal ijesztő volt nézni.

Tupman úr remegő hangon olvasta fel a levelet, melynek szó szerinti másolatát mellékeljük:

Freeman's Court

Cornhill, 1830. augusztus 28.

Bardell kontra Pickwick

Uram!

Tisztelettel értesítjük, hogy özvegy Bardellné megbízásából ön ellen házassági ígért megszegése címén keresetet indítottunk, melyben a felperes kártérítési igényét ezerötyszáz fontban állapította meg. Van szerencsénk további tudomására hozni, miszerint a polgári törvényszék ebben a perben ön ellen már ki is adta az idézést; felkérjük tehát, hogy szíveskedjék postafordultával közölni velünk londoni ügyvédjének a nevét, aki önt ebben az ügyben képviselni fogja.

Mellyel maradunk alázatos szolgálai

Dodson és Fogg.

Samuel Pickwick úrnak.

Olyan dermedt elképedéssel kezdték mindnyájan bámulni egymást, és valamennyien Pickwick urat, hogy egyikük sem mert megszólalni. Végül is Tupman úr törte meg a csendet.

- Dodson és Fogg - ismételte gépiesen.

- Bardell kontra Pickwick - mondta Snodgrass úr eltűnődve.

- Egy hiszékeny női teremtés szívének békességét és lelkének nyugalma - mormogta maga elé Winkle úr, szórakozott arccal.

- Összeesküvés - mondta Pickwick úr, amikor végre nagy nehezen újra megjött a szava. - Aljas összeesküvés. Ez a két kapzsi ügyvéd, Dodson és Fogg összeszűrte a levelet ellenem. Bardellné sohasem tett volna ilyesmit; nem volna szíve hozzá... és nincs is rá oka. Nevetséges... igazán nevetséges.

- Ami Bardellné szívét illeti - mondta Wardle úr mosolyogva -, azt mindenesetre ön ítélheti meg legjobban. Nem akarom a kedvét szegni, de abban biztos vagyok, hogy az okot illetően Dodson és Fogg sokkal hivatottabbak az elbírálására, mint közülünk bárki, itt az asztal körül.

- Aljas zsarolási kísérlet az egész, semmi egyéb - mondta Pickwick úr.

- Remélem, hogy semmi egyéb - felelte Wardle úr, száraz köhintéssel.

- Ki hallotta, hogy valaha életemben is másképp beszéltem hozzá, mint ahogy az ember beszél a gazdasszonyával? - folytatta Pickwick úr, roppant indulatos hangon.

- Ki látott valaha is együtt kettőnket? Még a barátaim se...

- Kivéve egyszer - mondta Tupman úr.

Pickwick úr arca elvörösödött.

- Ó - mondta Wardle úr. - No hát, ez nagyon fontos dolog. Persze semmi gyanúsat nem tapasztaltak?

Tupman úr félénken pislogott elnökére.

- Nem - mondta -, nem volt ott semmi gyanús, csak... nem tudom, hogy történhetett... de annyi bizonyos, hogy Bardellnél Pickwick úr karjai közt találtuk.

- Irgalmas ég! - kiáltotta Pickwick úr, amikor a szóban forgó emlék egyszerre felelevenedett benne.

- Micsoda szörnyű példája a véletlenek összejátszásának! Csakugyan... így volt... csakugyan!

- És a mi kedves barátunk nyilván éppen igyekezett a hölgyet megnyugtatni - mondta Wardle úr kissé csípősen.

- Úgy van - felelte Pickwick úr. - Nem tagadom. Úgy van.

- Ejha! - mondta Wardle úr. - Hát mindenesetre ahhoz képest, hogy semmi gyanúsat nem tapasztaltak, ez a dolog elég furcsának látszik... nem igaz, Pickwick? Ej, ravasz kutya... vén kujon! - És úgy nevetett, hogy a pohárszéken a sok üveg mind megcsendült.

- Ó, hogy ellenem esküdött a látszat! - kiáltotta Pickwick úr, öklére támasztva az állát. - Winkle... Tupman... bocsássonak meg azért a megjegyzésemért, amit az imént tettem. Mindnyájan a véletlen áldozatai vagyunk, és én a leginkább. - E mentegetőző szavai után Pickwick úr kezébe temette az arcát és gondolataiba merült; mialatt Wardle úr sorra pillantásokat és jeleket váltott a társaság többi tagjával.

- Mégiscsak végére kell járnom ennek a dolognak - szólalt meg Pickwick úr, felemelve a fejét. Az asztalra csapott. - Felkeresem ezt a Dodson és Fogg irodát! Holnap Londonba megyek.

- Ne menjen még holnap - mondta Wardle. - Hiszen még meg sem gyógyult.

- No jó, hát akkor holnapután.

- Holnapután szeptember elseje van s ön megígérte, hogy okvetlenül eljön velünk Sir Geoffrey Maning birtokára, és hogy velünk ebédel majd, ha nem is vesz részt a vadászaton.

- Jó, hát akkor azután - mondta Pickwick úr. - Csütörtökön... Sam!

- Tessék parancsolni - felelte Samuel Weller.

- Foglaltasson le két külső ülést a londoni postakocsin, magának és nekem, csütörtök reggelre.

- Igenis, uram.

Weller úr kiment a szobából, és zsebre vágott kézzel, földre szegzett szemmel, lassú léptekkel elindult, hogy teljesítse megbízatását.

- Fura ember ez az én gazdám - dörögte magában Samuel Weller, ahogy lassan ballagott végig az utcán. - Még ennek a Bardellnének kezd el udvarolni... akinek ráadásul gyereke is van! Hiába, mindig ilyenek ezek az agglegények, akármilyen becsületes képűnek látszanak is. De azért ezt mégse gondoltam volna róla... ezt már mégse hittem volna róla!

S azzal Samuel Weller úr a postahivatal felé irányította lépteit, tovább bölcsekedve erről a tárgyról.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Egy kellemes nap, amely kellemetlenül végződik

Semmi kétség, hogy a madarak, amelyek lelki nyugalmuk és békességük nagy szerencséjére boldog tudatlanságban leledzettek azokra az előkészületekre nézve, melyek szeptember elsején az ő elpusztításukra történtek - semmi kétség, hogy a madarak úgy üdvözölték ezt a reggelt, mint az évszak egyik legszebb reggelét. Az ifjú fogolymadarak, melyek hetikén, legénykedve és öntelten lépkedtek a tarlón, meg a vén foglyok, melyek a tapasztalt és bölcs madár fölényes ábrázatával, apró kerek szemével nézték a könnyelmű fiataltságot: egyaránt nem sejtették, hogy milyen végzet leselkedik rájuk, úgyhogy boldogan és jókedvűen sütkéreztek a reggeli verőfényben, amíg néhány órával később élettelenül le nem zuhantak a földre. De nagyon elérzékenyülünk: folytassuk hát elbeszélésünket.

Egyszóval, hogy csak a száraz tényeknél maradjunk, szép reggel volt - olyan szép reggel, hogy az ember alig hitte volna, hogy a kurta angol nyárnak néhány rövid hónapja már elröppent. Bokrok, mezők, fák, halmok és puszták sötétlő dús zöldje gyönyörködtette a szemet örökösen váltakozó árnyalataival; alig hullott le még egy-egy levél, alig vegyült még egy-egy csöppnyi sárga folt a nyár színeibe, mely elárulta, hogy az ősz már beköszöntött. Felhőtlen volt az égbolt; a nap melegen, ragyogva sütött; a madarak éneke és millió bogár zümmögése töltötte meg a levegőt; s a falusi házak kertjei mindenféle színben csillogtak a nehéz harmatcseppek alatt, mintha szikrázó ékszerekkel kirakott virágágyak lennének. Nyári színe, ragyogása volt mindennek, és a virító színek még nem halványultak el a hervadás leheletétől.

Ilyen volt az a reggel, amikor az országút mentén egy kapu előtt megállt egy nyitott kocsi, benne ült a három pickwickista (Snodgrass úr jobbnak látta otthon maradni), Wardle úr és Trundle úr, továbbá a kocsis mellett a bakon Samuel Weller; a kapu előtt pedig egy tagbaszakadt, hórihorgas vadőr állt, egy rövid csizmás és bőrnadrágos suhancsal; mindketten hatalmas vadásztáskával voltak ellátva, s néhány vizsla ögyelgett körülöttük.

- Remélem - súgta Winkle úr Wardle úrnak, amikor a legény lebocsátotta a kocsihágcsót -, remélem, csak nem gondolják, hogy két ekkora vadásztáskára való vadat lövünk?

- Két ekkora táskára valót! - kiáltott fel az öreg Wardle. - Már hogyanne lőnénk! Egy táskát megtölt majd ön, egyet megtöltök én; és ami a táskába már nem fér, azt majd begyömöszöljük a vadászkabát zsebeibe.

Winkle úr leszállt a kocsiról és egy szót sem felelt erre a kijelentésre; magában azonban azt gondolta, hogy ha a társaság addig akar kint maradni a szabad ég alatt, amíg ő megtölti fogollyal az egyik táskát, akkor biztosan számíthatnak egy becsületes náthára és meghűlésre.

- Ide gyere, Juno... ide gyere; kuss, Daphne, kuss - mondta Wardle úr, a kutyákat simogatva. - Sir Geoffrey persze még Skóciában van, ugye, Martin?

A természetes vadőr igennel válaszolt és némi csodálkozással nézte Winkle urat, aki úgy tartotta a puskáját, mintha a kabátja zsebére akarta volna rábízni, hogy húzza fel a kakasát - utána pedig ugyanolyan álmélkodással pillantott Tupman úr felé, aki viszont úgy fogta a kezében a maga fegyverét, mintha félt volna tőle - ámbár semmi okunk sincs kételkedni benne, hogy csakugyan félt is tőle.

- A barátaim még nem nagyon járatosak ebben a mesterségben, Martin - mondta Wardle úr, aki megértette a pillantást. - De hát, gyakorlat teszi a mestert, igaz-e? Még jeles vadász válhatik belőlük. Különbözik Winkle barátomtól bocsánatot kérek; neki már van egy kis gyakorlata benne.

Winkle úr az udvarias bókra csak bágyadtan mosolygott kék nyakkendőcsokra mögül és szerény restelkedésében olyan rejtélyesen összegabalyodott a puskájával, hogyha a puska meg lett volna töltve, Winkle úr nyomban ott is maradt volna holtan a helyszínen.

- Aztán így ne fogja ám a puskát, uram, ha benne lesz a töltés - mondta nyersen a hórihorgas vadőr -, mert a végén még bizistók szitává lyuggat valamelyikünket.

Erre a figyelmeztetésre Winkle úr rögtön fordított egyet a puskáján, és sikerült is neki, hogy a cső szoros érintkezésbe kerüljön Weller úr fejével.

- Hohó! - mondta Sam, mialatt felvette levert kalapját és buzgón dörzsölgette a halántékát. - Hohó, uram, ha így fog hozzá, akkor egy áldozattal többet ejt el, mint amennyi a táskájába befér.

A bőrnadrágos suhanc erre torkaszakadtából nevetni kezdett, aztán meg egyszerre olyan ártatlan képet vágott, mintha másvalaki nevetett volna, úgyhogy Wardle úr szigorúan összeráncolta a homlokát.

- Mit mondott a fiúnak, hol várjon meg bennünket az elemózsiával, Martin? - kérdezte Wardle úr.

- A nagy fánál, a domboldalon, tizenkét órakor, uram.

- Az már nem Sir Geoffrey jószága, ugye?

- Nem, uraim; de a tőszomszédságában van. Boldwig kapitány birtoka; de senki sem fog bennünket ott háborgatni, és szép gyepes kis hely van arra.

- Jól van - mondta az öreg Wardle. - Akkor hát induljunk minél hamarább. Szóval csak tizenkét órakor találkozunk majd magával, Pickwick?

Pickwick úr nagyon szerette volna látni a vadászatot, főképpen azért, mert egy kissé féltette Winkle úr életét és testi épségét. Meg aztán egy ilyen gyönyörű szép reggelen szörnyű kényszerűség lett volna visszafordulni és kimaradni a többiek mulatságából. Ennélfogva roppant siralmas arccal felelt:

- Hát, sajnos, úgy látszik, nem tehetek egyebet.

- Ez az úr nem vadászember? - kérdezte a hórihorgas vadőr.

- Nem - felelte Wardle. - S különben is fáj a lába.

- Nagyon szeretnék önökkel tartani - mondta Pickwick úr -, nagyon szeretnék.

Egy pillanatig mindnyájan részvevően hallgattak.

- Van ott a sövény mögött egy taliga - mondta a gyerek. - Abban utánunk tolhatná az urat az inasa, úgyhogy mindig a közelünkben maradhatna, a sorompókon meg egyebeken majd mi átsegítjük.

- Ez a helyes beszéd - mondta Weller úr, aki érdekelt fél volt, ugyanis égett a vágytól, hogy ő is láthassa a vadászatot. - Ez az. Jól beszélsz, öcskös; már hozom is a taligát.

A dolog azonban nem ment olyan simán. A hórihorgas vadőr élénken tiltakozott azellen, hogy egy úr taligán vegyen részt a vadászaton, mert ez minden vadász hagyomány és előírás durva megsértése volna.

A vadőr tiltakozása súlyos akadály volt, de nem leküzdhetetlen. A hórihorgas ember végül engedett a szép szónak és a jó borra valónak, s miután még azzal is könnyítette a lelkiismeretén, hogy az ötletes ifjúnak, aki a taliga alkalmazását sugalmazta, egy nagy barackot nyomott a fejére - Pickwick úr elhelyezkedett a taligán, s a társaság útnak indult; Wardle és a természetes vadőr nyitották meg a menetet, és Pickwick úr alkotta az utóvédet, akit Sam tolt a taligán.

- Állj, Sam - mondta Pickwick úr, alighogy az első mező közepére értek.

- Mi baj van? - kérdezte Wardle.

- Egy lépéssel sem megyek tovább ezen a taligán - jelentette ki Pickwick úr határozott hangon -, amíg Winkle másképpen nem fogja a puskáját.

- Hát hogy fogjam? - kérdezte a szerencsétlen Winkle.

- Úgy fogja, hogy a csöve lefelé álljon! - felelte Pickwick úr.

- De az igazi vadász így sohasem tartja a fegyverét - tiltakozott Winkle úr.

- Bánom is én, akárhogy tartja is az igazi vadász - felelte Pickwick úr. - Senkinek a kedvéért és semmiféle vadász külsőségek kedvéért nem hagyom magam agyonlövetni talicskában.

- Már látom előre, hogy a végén még hasba lő valakit ez az úr - dörögte a hosszú vadőr.

- Jó, jó... hiszen nekem mindegy - mondta a szegény Winkle, és lefelé fordította a puskáját -, hát tessék.

- Hiába, a békeesség mindent megér - mondta Samuel Weller, s azzal mentek tovább.

- Állj! - mondta Pickwick úr, alighogy néhány lépéssel előbbre jutottak.

- Mi baj van már megint? - kérdezte Wardle úr.

- Tupman puskája is veszedelmes - mondta Pickwick úr. - Látom, hogy az is veszedelmes.

- Mi az? Tessék? Veszedelmes? - kérdezte Tupman úr riadtan.

- Veszedelmes, ahogy maga fogja - felelte Pickwick úr. - Nagyon sajnálom, hogy megint akadékoskodnom kell, de nem egyezem bele, hogy folytassuk az utat, amíg maga is úgy nem fogja a puskáját, ahogy Winkle.

- Magam is azt mondom, hogy okosabban teszi, uram - mondta a hórihorgas vadőr -, mert még kárt talál tenni magában vagy másban.

Tupman úr udvarias sietséggel a kívánt helyzetbe fordította puskáját, és a társaság újra útnak indult; a két műkedvelő vadász úgy menetelt köztük lefelé fordított puskacsővel, akárcsak két közkatona a király temetésén.

A kutyák hirtelen megtorpantak s a fülüket kezdték hegyezni, s a társaság is csak egyet lépett még óvatosan, aztán szintén megállt.

- Mi lelte a kutyákat? - kérdezte Winkle úr suttogva. - Milyen mereven megálltak egy helyben.

- Pszt, nem hallgat! - felelte Wardle úr halkan. - Hát nem látja, hogy szimatot fogtak?

- Szimatot fogtak! - ismételte Winkle úr, s csodálkozva nézelődött jobbra-balra, hogy hol lehet az a szimat, amit ezek az okos állatok ilyen váratlanul megfogtak. - Szimatot fogtak! Miféle szimatot?

- Most nyissa ki a szemét - mondta Wardle úr, aki a pillanat izgalmaiban nem is figyelt a kérdésre. - No most!

Hirtelen éles durrogás hallatszott, amelytől Winkle úr úgy visszahőkölt, mintha őt magát lőtték volna meg. Puff, puff, hangzott két puskából; a füst sebesen szállt fel a levegőbe, és bodoran oszlott szét.

- Hol vannak? - kérdezte Winkle úr rendkívül izgatottan, s ide-oda forgott. - Hol vannak? Szóljon, ha lőnöm kell. Nem látom a madarakat. Hol vannak?

- Hol vannak? - mondta Wardle úr, s felvett a földről két foglyot, melyeket a kutyák hoztak oda neki. - Hát itt vannak!

- Nem, nem... a többit kérdem - mondta Winkle úr riadtan.

- Azok most már elég messzire vannak - felelte Wardle, s nagy lelki nyugalommal újra megtöltötte a puskáját.

- Öt perc múlva alkalmasint új csapatra bukkanunk - mondta a hórihorgas vadőr. - Ha az úr most mindjárt hozzáfog a puskája elsütéséhez, a golyója talán addigra éppen kiszalad majd a csőből, mire a foglyok újra felrepülnek.

- Hahaha! - kacagott Samuel Weller úr.

- Sam - szólt rá Pickwick úr, akit meghatott klubtársának riadtsága és zavarodottsága.

- Tessék, uram?

- Ne nevéssen.

- Parancsára, uram.

Weller úr ennél fogva, mintegy kárpótlásként, a taliga mögött iszonyú torzképeket vágott, a bőrnadrágos fiú kizárólagos mulatságára, aki majd megpukkadt nevéttében, amiért viszont nyomban kikapott a hosszú vadőrtől, mert ez meg ürügyet keresett arra, hogy hátrafordulhasson és elrejtse a saját vidám ábrázatát.

- Bravó, öreg cimbora - mondta Wardle úr Tupman úrnak -, most legalább rájuk lőtt.

- Ó, igen - felelte Tupman úr, öntudatos büszkeséggel. - Elsütöttem a puskámat.

- Jól tette. Legközelebb már biztosan el is talál majd valamit, ha jól céloz. No, ugye nem is olyan nehéz?

- Ó, nagyon könnyű - mondta Tupman úr. - De azért alaposan vállon taszítja az embert. Majdnem hanyatt estem tőle. Sose hittem volna, hogy egy ilyen kis fegyver ekkorát tud rúgni.

- Sebaj - mondta az öregúr, mosolyogva - idővel majd megszokja. No most... készen vannak?... Mehetünk ott azzal a taligával is?

- Mehetünk, uram - felelte Samuel Weller.

- Akkor hát gyerünk.

- Fogóddzék meg jól, uram - mondta Sam, megemelve a taligát.

- Jó, jó - felelte Pickwick úr; s azzal megindultak, amilyen szaporán csak tudtak.

- Maradjanak most hátra a taligával - kiáltotta Wardle úr, amikor a talicskát éppen átemelték egy sorompón és Pickwick urat ismét elhelyezték benne.

- Igenis, uram - felelte Weller úr, megállva.

- No most, Winkle, jöjjön utánam szép csöndben - mondta az öregúr -, de most aztán ne maradjon le megint.

- Ne tessék félni - felelte Winkle úr. - Fülelnék már a kutyák?

- Nem, nem, még nem. Csak csöndesen, minél csöndesebben.

Óvatosan lépkedtek tovább, és nagy csöndesen oda is értek volna, ha Winkle úr, aki a pus-kájával valami rendkívül bonyolult műveletet hajtott végre, véletlenül el nem sül a fegyverét, éppen a legkritikusabb pillanatban, úgyhogy a sörétek a bőrnadrágos fiú feje fölött süvítettek el, olyan magasságban, hogy éppen a hórihorgas vadőr koponyájába hatoltak volna, ha törté-netesen ő áll ott a fiú helyén.

- Ej, mi a csudát csinál? - kérdezte az öreg Wardle, ahogy a foglyok sértetlenül elrepültek.

- Soha életemben nem láttam még ilyen puskát - felelte a szegény Winkle úr, és a fegyverét nézegette, mintha ezzel segíthetett volna a bajon. - Magától sül el. Magamagától.

- Magától sül el! - ismételte Wardle úr, némi kis bosszúsággal a hangjában. - Bár lőne is valamit magától.

- Annak is hamar eljön majd az ideje - jegyezte meg a hosszú vadőr, mély, prófétai hangon.

- Mit akar ezzel mondani, kérem? - kérdezte Winkle úr, haragosan.

- Semmit, uram, igazán semmit - felelte a hórihorgas vadőr. - Nekem nincs családom, uram: ennek a gyerekek az anyját meg majd ellátja busásan Sir Geoffrey, ha az ő földjén harap a fűbe az istenadta. Csak töltsön, uram, csak töltsön.

- Vegyék el tőle a puskát - kiáltotta Pickwick úr a talicskáról, halálra rémülve a hosszú ember sötét gyanúsításaitól. - Hé, hallják-e, vegyék el tőle a puskát!

A felszólításnak azonban nem engedelmeskedett senki, és Winkle úr, miután egy lázadó pillantást vetett Pickwick úrra, újra megtöltötte a puskáját, és ment tovább a többiekkel.

Pickwick úr jegyzetei alapján és az ő felelősségére kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy Tupman úr egész viselkedésében sokkal több okosságot és megfontoltságot árult el, mint Winkle barátja; ámde ez azért mit sem von le az utóbbi úriembernek a sport különböző ágai-ban való nagy szakavatottságából; szépen jegyzi meg ugyanis Pickwick úr, hogy mióta világ a világ, hogy, hogy nem, mindig megtörténik, hogy a legkiválóbb és legbölcsebb filozófusok, akik elméletileg töviről hegyire ismerik a maguk tudományát, a gyakorlatban mégis minduntalan felsülnek vele.

Tupman úr eljárása, mint a legtöbb nagyszerű fölfedezés a világon, rendkívül egyszerű volt. A lángelméjű ember gyors és borotvaéles eszével rögtön rájött, hogy két dologra kell főképpen ügyelnie annak, aki lőni akar: először is arra, hogy kárt ne tegyen magában, másodszor pedig arra, hogy kárt ne tegyen a szomszédaiban; ennélfogva, ha az ember általánosságban már túljutott a puska elsütésének nehézségein, legokosabb, amit tehet, ha behunyja a szemét és a levegőbe lő.

Egyszer aztán, amikor éppen megismételte ezt a fortélyos műveletet, kinyitja a szemét és látja, hogy ebben a pillanatban egy sebesült kövér fogoly hull a lábához. Már éppen gratulálni akart Wardle úrnak, folytonos szerencséjéhez, amikor az öregúr odalépett hozzá és melegen meg-rázta a kezét.

- Tupman - szólt az öregúr -, ugye éppen ezt a madarat vette célba?

- Nem - felelte Tupman úr -, dehogy...

- Dehogynem - mondta Wardle úr. - Láttam, hogy célba veszi... Megfigyeltem, ahogy kiszemelte a többi közül... és jól láttam, amikor ráemelte a fegyverét... Mondhatom, hogy a legügyesebb vadász sem csinálhatta volna szebben. Ön sokkal régibb puskás, semmint gondoltam, Tupman; biztosan sokat vadászott már.

Hiába fogadkozott Tupman úr önmehtagadó mosollyal, hogy neki még sohasem volt puska a kezében. Éppen a mosolygásában látták a bizonyítékát annak, hogy nem igaz, amit mond; s ettől a pillanattól fogva meg volt alapítva a hírneve. Nem az egyetlen eset, hogy valaki ilyen könnyen jutott hírnévhez, s ilyen szerencsés véletlenek nemcsak a foglyaszásnál fordulnak elő.

Winkle úr ezalatt nyakra-főre tüzelt és pufogatott, s nagy füstgomolyokat bocsátott ki, minden kézzelfogható eredmény nélkül; fellőtt a levegőbe, máskor meg a kilőtt sörét szinte a földet súrolta, úgyhogy a két kutya élete elég kétségessé, sőt bizonytalanná kezdett válni. Önmagában véve, afféle lövészeti mutatványnak roppant érdekes és változatos volt Winkle úr működése, de ha azt is figyelembe vesszük, hogy egy bizonyos célpontra tüzelt, egészen véve talán mégis elhibázottnak kell tartanunk. Régi igazság az az angol mondás, hogy „minden golyó oda talál, ahová való”. Ha ezt a példaszót a sörétekre is lehet alkalmazni, akkor a Winkle úr sörétjei afféle szerencsétlen lelencek voltak, akiket taláломra kilöktek a nagyvilágba, megfosztva természetes jogaiktól, s nem is lelték meg soha helyüket.

- Meleg napunk van ma, ugye? - mondta Wardle úr, ahogy odalépett a taligához. Ugyancsak törülgette a verejtéket jókedvű, piros ábrázatáról.

- Már az igaz - felelte Pickwick úr. - Iszonyúan tűz a nap, még én is alig állom ki. Hát még önnek milyen melege lehet!

- Bizony, elég melegem van - felelte az öregúr. - De már elmúlt dél. Látja ott azt a gyepes domboldalt?

- Látom.

- Ott, azon a helyen fogunk megebédelni. Látom is már a gyereket, bizistók, ott van a kosárral, olyan pontosan jár, mint az óramutató.

- Csakugyan ott van - mondta Pickwick úr, és felderült az arca. - Igazán derék gyerek. Adok is neki rögtön egy shillinget. No, gyerünk, Sam, gurítson odább.

- Fogózkodjon meg, uram - mondta Samuel Weller, akit az elemózsia gondolata felvillanyozott. - Félre az útból, hékás! Ha becsülöd valamire az én drága életemet, hát fel ne fordíts, ahogy az egyszeri ember mondta a kocsisnak, aki az akasztófához vitte. - S azzal Samuel Weller ugyancsak szaporázni kezdte a lépteit és ügyesen felgurította gazdáját a füves domb tetejére, és nagy szakértelemmel éppen az elemózsiás kosár tövében kötött ki vele; aztán a legnagyobb sietséggel kezdte kipakolni a kosarat.

- Borjúpástétom - szónokolta magában Sam, ahogy rakosgatta ki az ennivalót a főre. - Jó dolog a borjúpástétom, ha az ember ismeri a szakácsnét, aki csinálta, és ha biztos lehet benne, hogy nem gyúrtak hozzá macskahúst; pedig hát nem könnyű megállapítani a különbséget a kettő között, hiszen a macskahús annyira hasonlít a borjúhúshoz, hogy még a pástétomsütők sem tudják megkülönböztetni őket egymástól.

- Nem tudják megkülönböztetni, Sam? - kérdezte Pickwick úr.

- Nem ám, uram - felelte Weller úr, megbillentve a kalapját. - Valamikor egy házban laktam egy pástétomsütővel, uram... nagyon kedves ember volt... s volt neki magához való esze is... mindenkül tudott az pástétomot csinálni. Mikor már nagyon összelegeledtünk, mondom neki

egyszer: - „Jaj, mennyi macskát tart maga, Brooks úr.” - „Hát bizony, van belőle bőven” - feleli ő. Mondom neki: - „Bizonyosan nagyon szereti a macskákat.” - „Vannak, akik szeretik - feleli a szemével hunyorgatva -, de most még nincs szezonjuk, majd a télen.” - „Nincs szezonjuk?” - kérdem én. - „Nincs - feleli ő. - Nyáron gyümölcs, télen macska.” - „Hát aztán ezt meg hogy érti?” - kérdem én. - „Hogy értem? - kérdi ő. - Hát úgy értem, hogy én bizony nem pendülök egy húron azokkal a mészárosokkal, akik fölverik a hús árát, Weller úr - tette hozzá, miközben jól megszorította a kezemet s a fülemhez hajolt. - Ne adja tovább, de mondhatom, hogy minden az elkészítésen múlik. Látja, én mindent ezeknek a becses kis állatoknak a húsából készítek.” - S azzal egy szép kis tarka cica felé bökött. - „Elkészítem borjúszűtnak, marhahúsnak vagy vesepecsenyének, ahogy a vevőim óhajtják. Sőt mi több - tette hozzá -, egy szempillantás alatt borjúhúst tudok csinálni a marhafelsálból vagy vesepecsenyét a borjúhúsból, vagy ürühúst akármelyikből, a vendégek gusztusa vagy a kereslet szerint.”

- Nagyon tehetséges fiatalember lehetett ez a maga barátja, Sam - mondta Pickwick úr, és kissé borsózott tőle a háta.

- Bizony, az volt, uram - felelte Samuel Weller, és csak rakosgatta ki tovább az elemózsiát a kosárból. - És milyen gyönyörű pástétomokat készített. Nyelv... ez is jó dolog, ha nem asszonyi nyelv... Kenyér... sonkacsülök... festeni se lehetne szebbet... hideg sült, felszeletelve... pompás. Hát a kőkorszakban mi van, te ugrifüles?

- Az egyikben sör - felelte a gyerek, s két nagy kőkorsót emelt le a válláról, amelyek szíjjal voltak összefűzve -, a másikban hideg puncs.

- Egész jó kis ebéd, így mindenestül - mondta Samuel Weller, s nagy meglepődéssel nézett végig az ételeken, amelyeket ő rendezett el a pázsiton. - Most hát, uraim, csak neki kell esnünk, ahogy az angolok mondták a franciára, amikor feltűzték a szuronyaikat.

Kétszer sem kellett ezt mondani a társaságnak; alaposan nekiláttak a falatozásnak; Weller úr, a hórihorgas vadőr és a két gyerek se nagyon kérte magát, hogy egy kissé odább letelepedjenek a fübe és bekebelezzék a maguk részét a lakomából. Egy vén tölgyfa kellemes árnyékot tartott a társaságnak a tűző nap ellen, s gyönyörű kilátás nyílt a szántóföldekre és a domb lábánál elterülő legelőkre, amelyeket buja sövények szegtek keresztül-kasul, és sűrű erdők tarkítottak.

- Gyönyörű... igazán gyönyörű! - mondta Pickwick úr, akinek bölcs ábrázatáról ijesztő gyorsasággal kezdett hámlani a bőr a nap melegétől.

- Szép bizony, szép bizony, öreg cimbora - felelte Wardle úr. - No, igyunk egy pohár puncsot!

- Szíves örömet - felelte Pickwick úr, s az a mélységes meglepődés, amely a puncs elfogyasztása után lerítt az arcáról, tanúskodott róla, hogy a felelete őszinte volt.

- Jó puncs! - mondta Pickwick úr, csettintve egyet a nyelvével. - Nagyon jó. Kérek még egy pohárral. Hűsít; nagyon hűsít. Rajta, uraim - folytatta Pickwick úr, még mindig szorongatva kezében a korsót -, köszöntsük fel a mi kedves Dingley Dell-i barátainkat. Éljenek soká!

A társaság hatalmas éljenzése mellett koccintott a távollevő jó barátok egészségére.

- Tudják, mit csinálok majd, hogy megint jó vadász váljék belőlem? - mondta Winkle úr, miközben zsebkésével szelte magának a sonkát meg a kenyeret. - Póznára tűzök majd egy kitömött foglyot és arra fogok célba löni, először egészen közről, aztán mind nagyobb távolságról. Azt tartják, hogy ez a legjobb gyakorlat.

- Van egy ismerősöm, uram - mondta Samuel Weller -, aki szintén ezt csinálta; két lépésről kezdte, de többet aztán meg sem próbálta, mert mindjárt az elsőre úgy szétlőtte azt a madarat, hogy még egy szál tollát se látta többé senki emberfia.

- Sam! - szólt Pickwick úr.

- Tessék - felelte Weller úr.

- Legyen szíves és akkor mesélje el az adomáit, ha kérdezik.

- Igenis, uram.

Erre aztán Weller úr olyan ördögösen kezdett kacsingatni, hunyorgatni a szemével, a szájához emelt söröskancsó mögül, hogy a két gyerek majd megpukkadt nevetésben, sőt a hórihorgas vadőr sem fojthatott vissza egy mosolyt.

- Annyi szent, hogy ez a hideg puncs remek - jegyezte meg Pickwick úr, komoly képpel nézegetve a kőkorsót. - De hát meleg napunk is van... Tupman, kedves barátom... nem kér egy pohár puncsot?

- Köszönöm, a legnagyobb örömmel - felelte Tupman úr; s miután koccintottak, Pickwick úr még egy pohárral töltött magának, csak azért, hogy megállapítsa, van-e a puncsban narancshéj, mert azt ki nem állhatta; és miután nem talált benne narancshéjat, megivott még egy pohárral, a távollevő közös barátjuk egészségére, majd egyszerre csak lelkiismereti kötelességének érezte, hogy a kitűnő puncs ismeretlen készítőjének az egészségére is ürítsen még egy pohárral.

A sűrű poharazgatásnak meg is volt a hatása Pickwick úrra; arca kiderült az örömtől, csak úgy sugárzott, ajka körül nyájas mosoly játszadozott, a szemében pedig jóindulatú vidámság csillogott. A veszedelmes ital egyre jobban erőt vett rajta, amiben a forráságnak is nagy része volt, úgyhogy Pickwick úr végül mindenáron el akart énekelni egy dalt, amit még gyerekkorában hallott, minthogy azonban minden ilyen irányú próbálkozása meddő maradt, emlékezőtehetségét újabb pohár puncsokkal akarta fölfrissíteni, de ezzel éppen az ellenkező hatást érte el; mert ha az imént elfelejtette a dal szövegét, most már semmiféle szöveget nem tudott elmondani és alighogy talpra állt, hogy egy ékesszóló beszédet intézzon a társasághoz, máris visszahanyatlott a talicskába és nyomban el is aludt.

Miután ismét berakodtak a kosárba s Pickwick urat sehogyan sem sikerült kábultságából felrázniuk, tanácsot ültek, hogy mi volna a legokosabb: ha Weller úr hazatolná gazdáját a taligában, vagy pedig, ha otthagynák helyben mindaddig, míg az egész társaság megint hazafelé nem indul. Végül az utóbbiban állapodtak meg; s minthogy a vadászat legfőljebb még egy óra hosszat tart, minthogy továbbá Weller úr kézzel-lábbal könyörgött nekik, hogy őt is vigyék magukkal: úgy egyeztek meg, hogy Pickwick úr csak hadd aludjék nyugodtan a taligájában, majd hazamenet visszajönnek érte. Így aztán el is indultak, Pickwick úr pedig kényelmesen hortyogott az árnyékban.

Semmi okunk sincs kételkedni abban, hogy Pickwick úr tovább hortyogott volna az árnyékban, amíg barátai vissza nem jönnek érte, sőt elmaradásuk esetében sem hagyta volna abba az alvást, míg csak rá nem sötétedik, föltéve természetesen, hogy békében hagyják. De hát nem hagyták békében, szegény fejét. A dolog pedig így esett:

Boldwig kapitány indulatos kis ember volt, aki keményített, fekete nyakkendőt és kék kabátot viselt, s néha annyira leereszkedett, hogy végigsétált a birtokán, de mindig csak vastag, rézveretes spanyol botja és egy alázatos képű kertész meg egy kertészlegény kíséretében, kiknek (a kertészeknek, nem a spanyol botnak) Boldwig kapitány a kellő méltósággal és a

kellő szigorúsággal osztogatta rendeleteit: Boldwig kapitány feleségének a húga ugyanis egy márkához ment nőül, minélfogva a kapitány háza kastély volt, s a földjét uradalomnak hívták, és minden roppantul előkelő, roppant nagyúri és tekintélyes volt körülötte.

Pickwick úr még alig egy félórája hogy elaludt, amikor a kis Boldwig kapitány két kertészének kíséretében sétálni indult a birtokán, olyan peckes és olyan nagy léptekkel, ahogy csak termete és tekintélye megengedte; s amikor a tölgyfa közelébe értek, Boldwig kapitány hirtelen megállt, mély lélegzetet vett és úgy nézett körül a vidéken, mintha a vidéket nagy tisztesség érné azzal, hogy ő tudomást vesz róla; aztán botjával nagyot ütött a földre és megszólította a főkertészt.

- Hunt - mondta Boldwig kapitány.

- Parancsoljon, kapitány úr - felelte a kertész.

- Hengereltesse meg itt holnap délelőtt a gyepet... érti, Hunt?

- Igenis, kapitány úr.

- S legyen rá gondja, hogy tisztán tartsák ezt a helyet... érti, Hunt?

- Igenis, kapitány úr.

- Aztán juttassa majd eszembe, hogy egy tilalomfát kell itt felállítanunk, meg egy pár durranót s hasonlókat, hogy a csöcseléket távortartsuk innét. Érti, Hunt... megértette?

- Nem fogom elfelejteni, kapitány úr.

- Engedelmet kérek, uram - szólt a másik kertész, s megbillentve a kalapját, közelebb lépett a kapitányhoz.

- No hát, neked mi bajod, Wilkins? - kérdezte Boldwig kapitány.

- Engedelmet kérek, kapitány úr... de azt hiszem, hogy ma is jártak erre afféle tilosba tévedt idegenek.

- Hah! - kiáltotta a kapitány, és félelmetes pillantással nézett szét maga körül.

- Igenis, kapitány úr... azt hiszem, itt ebédeltek, ezen a helyen, kérem.

- Csakugyan, itt zabáltak, hogy a mennykő csapjon az arcátlan gazemberekbe! - mondta Boldwig kapitány, ahogy megpillantotta a fűben elszórt morzsákat és maradékokat. - Csakugyan itt zabáltak az én földemen. Bárcsak itt találtam volna még valamelyiket ezek közül a csavargók közül! - mondta a kapitány, és megsuhogtatta a furkósbotját.

- Bárcsak itt találtam volna valamelyik csavargót - ismételte a kapitány dühösen.

- Engedelmet kérek, kapitány úr - mondta Wilkins -, de...

- Mit de...? Mit de? - bömbölte a kapitány; aztán ahogy tekintetével követte Wilkins félénk pillantását, csakhamar megakadt a szeme a taligán és Pickwick úron.

- Ki vagy, gazember? - kiáltotta a kapitány, s a furkósbottal néhányszor alaposan végighúzott Pickwick úron. - Mi a neved?

- Puncs... hideg puncs - dünnyögte Pickwick úr, s hátrahanyatlott és újra elaludt.

- Micsoda? - kérdezte Boldwig kapitány.

Semmi válasz.

- Mit mondott, mi a neve? - kérdezte a kapitány.

- Puncs, kapitány úr, ha jól hallottam - felelte Wilkins.
- No hát, ez arcátlanság, istentelen arcátlanság - mondta Boldwig kapitány. - Csak teszi magát, hogy alszik - mondta a kapitány, egyre nagyobb haragra gerjedve. - Részeg... egy részeg paraszt. Talicskázd el innen, Wilkins, talicskázd el innen tüstént.
- De hová talicskázsam, kapitány úr? - kérdezte Wilkins, nagyon félénk hangon.
- Gurítsd a pokolba - felelte Boldwig kapitány.
- Igenis, kapitány úr - felelte Wilkins.
- Állj! - mondta a kapitány.

Wilkins megállt.

- Gurítsd őt talicskástul - mondta a kapitány - be a karámba. Meglátjuk, hogy Puncsnek hívják-e majd akkor is, ha magához tér. Velem ne pimaszkodjon... velem ne pimaszkodjon. Talicskázd el innét.

Pickwick urat a szigorú parancs értelmében csakugyan el is talicskázták; a nagy Boldwig kapitány pedig, még mindig háborogva és dühöngve, folytatta a sétáját.

A kis társaság ugyancsak nagyot nézett, amikor visszajövet azt tapasztalta, hogy Pickwick úr eltűnt és magával vitte a kerek taligát. Ilyen titokzatos és érthetetlen história még soha nem esett meg, amióta világ a világ. Mert hogy egy sánta ember se szó, se beszéd talpra álljon és odább sétáljon, ez már magában véve is rendkívüli dolog, de hogy még ráadásul csupa mulatságból egy nehéz talicskát is eltoljon, ez már igazán a csodával határos. Bejárták a környék minden zegét-zugát, külön-külön és együtt; versenyt kiabáltak, fütttyentgettek, kacagtak, nevén szólították - de mindez nem ért semmit. Nem tudták megtalálni Pickwick urat. Pár órai hasztalan keresés után arra a szomorú eredményre jutottak, hogy nélküle kell hazatérniük.

Pickwick urat közben szépen odatalicskázták a karámba, ahol biztonságba helyezték, míg ő mélyen aludt a taligában, nemcsak a falubeli gyerekek nagy mulatságára és gyönyörűségére, hanem a felnőtt lakosság háromnegyed részének öröme is, amely köréje sereglett s úgy leste a fölébredését. És ha már nagy élvezettel szemlélték, hogyan talicskázzák be a tisztet a falu karámba, ujjongásuk még magasabb fokra hágott, amikor néhány bizonytalan hang után, amellyel Samet szólította, Pickwick úr felült a talicskában és leírhatatlan álmélkodással nézte a körülötte bámészkodó arcokat.

Pickwick úr felébredését, persze, általános diadalordítás jelentette, s amikor szinte gépiesen azt kérdezte, hogy: „Mi történt?” - a tömeg, ha lehet, még jobban ordított, mint eddig.

- Ez aztán a jó tréfa! - ordította a tömeg.
- Hol vagyok? - kérdezte Pickwick úr.
- A karámban - felelte a sokaság.
- Hogy kerültem én ide? Mi történt? Ki hozatott ide?
- Boldwig... Boldwig kapitány! - csak ez volt a válasz.
- Eresszenek szabadon - kiáltotta Pickwick úr. - Hol az inasom? Hol vannak a barátaim?
- Nincsenek sehol a barátai! Hurrá! - aztán egy répa repült a fejéhez, majd egy burgonya, majd egy tojás, majd a sokaság jókedvének és jóindulatának sokféle egyéb apró záloga.

Nem tudhatjuk, hogy meddig tartott volna még ez a jelenet, s mennyit kellett volna még Pickwick úrnak kiállania, ha egy hintó, amely sebesen robogott végig az úton, meg nem áll hirtelen s ki nem száll belőle az öreg Wardle és Samuel Weller, akik közül az előbbi olyan gyorsan, hogy annyi idő alatt se leírni, se elolvasni nem lehetne, Pickwick úr oldalán termett és besegítette a kocsiba, éppen abban a pillanatban, amikor Weller úr harmadszor és utoljára ment ököltre a falu hajdújával.

- Szaladjatok a bíróhoz! - kiáltotta egy csomó hang.

- Hát csak szaladjatok - mondta Samuel Weller, felpattanva a bakra. - Mondjátok meg neki, hogy tiszteltetem... hogy Samuel Weller tisztelteti a bírót, és mondjátok meg neki azt is, hogy jól helybenhagytam a hajdúját... és hogy ha új hajdút fogad, hát holnap megint eljövök és azt is elintézem. Hajts, öreg cimbora.

- Mihelyt Londonba érek, rögtön lépéseket teszek, hogy Boldwig kapitány ellen eljárást indítsanak személyes szabadság megsértése miatt - mondta Pickwick úr, ahogy a kocsi kikanyarodott a faluból.

- Úgy látszik, hogy tilosban jártunk - mondta Wardle úr.

- Bánom is én - mondta Pickwick úr. - Fel fogom jelenteni.

- Dehogyan fogja feljelenteni - mondta Wardle úr.

- De bizony, a nemjóját... - kezdte Pickwick úr, de aztán hirtelen elharapta a szót, amikor észrevette Wardle úr arcának humoros kifejezését. - Miért ne tenném?

- Azért - felelte az öreg Wardle a nevetéstől pukkadozva -, azért, mert két vége van a botnak, és esetleg még a szemére vethetnék valamelyikünknek, hogy túl sok hideg puncsot talált inni.

Akarva, nem akarva, Pickwick úr is elmosolyodott; a mosolyból nevetés lett, a nevetésből hahota és a hahota átragadt mindnyájukra. S hogy a jókedvük el ne illanjon, az első csapszéknél, amelyet az országúton értek, megállították a kocsit és fejenként egy pohár szódás konyakot rendeltek maguknak, de Samuel Wellernek külön dupla porciót adattak.

HUSZADIK FEJEZET

amelyből kitűnik, hogy Dodson és Fogg urak mennyire értik a hivatásukat, írnoikaik mennyire kedvelik a szórakozást; továbbá, hogy milyen megható találkozás folyt le Weller úr és rég nem látott apja közt; végül, hogy milyen jeles emberek gyűltek össze a Szarkában, és hogy milyen remek fejezet lesz a következő

Egy piszkos, elhanyagolt ház földszinti szobájában, a Freeman's Court legszélén, Cornhillben, négy írnok ült Dodson és Fogg urak irodájában, mely két úr hites és okleveles, bejegyzett köz- és váltóügyvéd volt a londoni legfelsőbb törvényszéknél, valamint a polgári bíróságnál Westminsterben, nemkülönben a Kancelláriánál. Fent nevezett írnokok napi munkájuk közben körülbelül annyi napfényt láttak és annyi világosságot kaptak, amennyiben része lehet egy olyan embernek, aki egy mély kút fenekén üldögél, nem számítva utóbbinak azt az előnyét, hogy a kút fenekéről nappal is láthatja a csillagokat.

Az írnokok szobája Dodson és Fogg uraknál komor, nyirkos, dohos helyiség volt, magas választófallal, mely az írnokokat elzárta a köznéptől, s volt benne néhány ócska szék, egy nagyon hangosan ketyegő óra, egy kalendárium, egy esernyőtartó, néhány kalapfogas, egy-két polc, ezeken néhány piszkos iratköteg, egypár régi papírcímkés doboz és több különféle alakú és nagyságú cserép tintatartó. Egy üvegajtó egy kis folyosóra nyílt, ahonnan az udvarra lehetett kijutni, s az előbbi fejezetben híven elbeszélte emlékezetes események után, péntek reggel ez előtt az üvegajtó előtt jelent meg Pickwick úr, nyomában Samuel Wellerrel.

- Tessék! Tessék beljebb kerülni! - kiáltotta egy hang a választófal mögül, feleletül Pickwick úr csendes kopogtatására.

Pickwick úr és Sam belépett hát az irodába.

- Dodson úr vagy Fogg úr idehaza van, kérem? - kérdezte Pickwick úr udvariasan s levett kalappal közeledett a választófalhoz.

- Dodson úr nincs itthon, Fogg úr pedig nagyon el van foglalva - felelte a hang; s ugyanakkor egy fej bukkant fel a válaszfal mögül, tollszárral a füle mellett, ugyanannak a feje, akié a hang is volt, s végignézett Pickwick úron.

Idomtalan fej volt, vörösseszőke haja gondosan féloldalt volt választva, pomádéval lesimítva s körös-körül apró félhold alakú fürtökbe bodorítva vette körül a belapított arcot, melynek fő dísz két apró szem volt, s amelynek méltó keretét szolgált egy rendkívül mocskos gallér és egy elviselt kötött nyakravaló.

- Dodson úr nincs itthon és Fogg úr nagyon el van foglalva - mondta a fej gazdája.

- És mikor jön haza Dodson úr, kérem? - kérdezte Pickwick úr.

- Azt már nem tudnám megmondani.

- És Fogg úr sokáig el lesz még foglalva, kérem?

- Nem tudom.

S azzal az írnok nagy lelki nyugalommal kezdte faragni a tollat, miközben egy másik írnok, aki felcsapott írópolca mögött éppen keserűsöt kevert magának, helyeslően mosolygott.

- Hát talán akkor megvárom - mondta Pickwick úr; s minthogy erre nem kapott feleletet, helyet foglalt kínálás nélkül és hallgatni kezdte az óra hangos ketyegését és az írnokok dűnnyögő beszélgetését.

- Jó tréfa volt, mi? - mondta az egyik barna kabátos, rézgombos, tintafoltos nadragú és kurta csizmás írnok, amint befejezte múlt éjszakai kalandjainak elbeszélését, melyet roppant halkán adott elő.

- Pokoli jó... pokoli jó - mondta a keserűsős ember.

- Tom Cummins volt az elnök - folytatta a barna kabátos. - Fél ötre járt, amikor Somers Townba értem és annyira be voltam állítva, hogy sehogy sem találtam meg a kulcslyukat és kénytelen voltam fölverni álmából vén háziasszonyomat. Szeretném tudni, mit szólna hozzá az öreg Fogg, ha véletlenül a fülébe jutna. Fogadni mernék, hogy kitenné a szűrömet.

Erre az elmés megjegyzésre mind a négy írnok kórusban nevetni kezdett.

- Remek volt megint az öreg Fogg ma reggel - mondta a barna kabátos írnok -, mialatt Jack odafent az iratokat rendezte, ti ketten pedig odavoltatok bélyegért. Fogg lejött s itt bontogatta a leveleket éppen, amikor beállított az a camberwelli ipse, hiszen tudjátok, aki ellen pört indítottunk... hogy is hívják csak?

- Ramsey - mondta az az írnok, aki az előbb Pickwick úrral beszélt.

- Igen, persze, Ramsey... csuda egy éhenkórász alak. „Nos, uram - mondja neki az öreg Fogg, szigorúan a szeme közé nézve... hiszen ismeritek, hogy szokta... -, nos, uram, azért jött, ugye, hogy rendezze a tartozását?” - „Igen, ügyvéd úr, azért jöttem - feleli Ramsey, benyúl a zsebébe és előszedi a pénzt -, az adósságom két font és tíz shilling volt, a perköltség három font és öt shilling, itt van, ügyvéd úr” - s akkorát sóhajtott, mint egy ház, amikor lerakta a pénzt, amely egy darab itatospapírba volt göngyölve. Az öreg Fogg először a pénzre nézett, azután az ipsére, majd a torkát kezdte köszörülni, ahogy szokta, úgyhogy rögtön tudtam, most valami következik... - „Maga nyilván nem tudja, hogy egyéb új beadványt is készítettünk, ami a költségeket tetemesen megnövelte?” - mondja neki Fogg. - „Csak nem, ügyvéd úr! - mondja Ramsey megdöbbenve... - Hiszen a határidő csak tegnap este járt le.” - „De bizony így van - feleli Fogg -, éppen most vitte el az írnokom a beadványt. Wicks úr, nem éppen most ment el Jackson úr a beadvánnyal a Bullmann kontra Ramsey-ügyben?” - Én persze azt feleltem, hogy igen, mire Fogg megint köhécselt és Ramseyre nézett... - „Istenem, Istenem! - szólt Ramsey. - Én meg majd beleőrültem a sok lótás-futásba, amíg fel tudtam hajtani ezt a pénzt, és most minden hiábavaló volt.” - „Miért volna hiábavaló? - feleli az öreg Fogg higgadtan. - Legokosabban teszi, ha visszamegy, összeszed még több pénzt és elhozza időre.” - „Isten a tanúm, hogy több pénzt nem tudok előkeríteni!” - mondta Ramsey, és öklével nagyot ütött az asztalra. - „Ne fenyegetsen itt engem, uram” - mondta Fogg és úgy tett, mintha dühbe jönne. - „Eszem ágában sincs fenyegetni az ügyvéd urat” - felelte Ramsey. - „De igenis fenyegetett - mondta Fogg -, távozzék, kérem... távozzék az irodámból és majd akkor jöjjön vissza, ha egy kis tisztességet tanult.” Ramsey felelni akart neki, de Fogg nem hagyta szóhoz jutni; így hát zsebre vágta a pénzt és elkullogott. Alighogy az ajtó becsukódott mögötte, az öreg Fogg édeskés mosollyal fordult felém s előhúzta kabátja zsebéből a beadványt. „Wicks úr - szólt hozzám -, üljön kocsiba s amilyen gyorsan csak tud, hajtasson a Temple-hez és adja be ezt a keresetet. A költségeket biztosan megvesszük rajta, mert Ramsey megbízható ember, nagy családja van, s huszonöt shillinget keres hetenként; és ha ügyvédi meghatalmazást ír alá számunkra, amit végül kénytelen lesz megtenni, bizonyos vagyok benne, hogy a gazdái gondoskodnak majd a fizetésről; úgyhogy legokosabb, ha kistrófolunk belőle amennyit csak tudunk, amellet ez nagyon keresztényi cselekedet is, Wicks úr, mert a nagy családja és sovány

keresete mellett csak javára fog válni ez a lecke, mert elveszi a kedvét a további adósságcsinálástól, no nem igaz, Wicks úr?” - és kifelé menet olyan jóindulatúan mosolygott, hogy öröm volt nézni. - Igazán mesés üzletember, érti a szakmáját - mondta Wicks a legnagyobb bámulat hangján -, remekül érti, igaz-e?

A többi három írnok is szívből osztotta ezt a véleményét és a kis történetet szerfölött mulatságosnak találták.

- Kedves emberek, ugye, uram - súgta Weller úr a gazdájának. - Kedves tőlük, hogy ezt ilyen mulatságosnak találják.

Pickwick úr helybenhagyólag bólintott, aztán köhintett egyet, hogy a deszkafal mögött ülő fiatal urak figyelmét magára vonja. Az írnokok, miután ez a bizalmas kis beszélgetés felüdítette szellemüket, végre kegyeskedtek tudomásul venni az idegen úr jelenlétét.

- Talán most már ráér Fogg úr, mit gondoltok? - szólt Jackson.

- Megnézem - mondta Wicks, s nagy kényelmesen leszállt magas zsámolyáról. - Kit jelentsek be Fogg úrnak?

- Pickwick a nevem - felelte történetünk dicső hőse.

Jackson úr felment az emeletre és nyomban vissza is jött azzal az üzenettel, hogy Fogg úr öt perc múlva rendelkezésére áll Pickwick úrnak; s miután átadta az üzenetet, újra felkapaszkodott íróasztala mellé.

- Mit mondott, hogy hívják? - kérdezte Wicks suttogva.

- Pickwicknek - felelte Jackson -, alperes a Bardell kontra Pickwick-ügyben.

A deszkafal mögül csoszogás és elfojtott nevetés zaja hallatszott.

- Magát lesik, uram - súgta Samuel Weller.

- Engem lesnek, Sam? - felelte Pickwick úr. - Hogy érti azt, hogy engem lesnek?

Weller úr válasz helyett csak hátrabökött hüvelykujjával a válla fölé, és ahogy Pickwick úr felnézett, tanúja lett annak az örömdetes látványnak, hogy mind a négy írnok kidugta vigyorgó ábrázatát a deszkafal mögül s alaposan szemügyre vették annak a férfiúnak az arcát és az egész megjelenését, akiről azt hitték, hogy csalfa játékot űz a női szívekkel és feldúlja a gyengébb nem boldogságát. De mihelyt Pickwick úr felpillantott, a négy fej rögtön eltűnt, s a következő pillanatban már négy toll róttá dühös sercegéssel a papirost.

Az irodában függő csengettyű szava egyszerre csak Fogg úr szobájába szólította Jacksont. Az írnok rögtön vissza is tért onnét és jelentette Pickwick úrnak, hogy Fogg úr rendelkezésére áll, ha lesz szíves fölfáradni hozzá az emeletre.

Pickwick úr ennél fogva fölkapaszkodott a lépcsőn, Samet pedig lent hagyta. Az udvarra néző iroda ajtaján nagy betűkkel állt a tekintélyes név: „Fogg” - s a kopogtatás és az utána elhangzott „tessék” után Jackson bevezette Pickwick urat a főnökéhez.

- Dodson úr megjött már? - kérdezte Fogg úr.

- Éppen az imént érkezett meg, uram - felelte Jackson.

- Kéretem.

- Igenis, ügyvéd úr. - Jackson kiment.

- Foglaljon helyet, uram - szólt Fogg. - Ott van az újság, kérem; a társam rögtön itt lesz, aztán tárgyalhatunk az ügyről.

Pickwick úr leült, felemelte az újságot, de olvasás helyett az újság széle fölött szemügyre vette az ügyvédet, aki afféle bibircsókös képű, öregedő bornemissza volt, fekete kabátban, sötét színű nadrágban, rövid, fekete bokavédőben, s úgy ült az íróasztalánál, mintha hozzá tartoznék, s mintha neki is csak annyi szíve és esze lett volna, mint az íróasztalának.

Pár percnyi hallgatás után megjelent Dodson úr, egy kövér, délceg, szigorú képű ember, aki nagyon hangosan beszélt; s a társalgás megkezdődött.

- Ez itt Pickwick úr - mondta Fogg.

- Ó! Ön az alperes, uram, a Bardell kontra Pickwick-ügyben, ugyebár? - kérdezte Dodson.

- Az vagyok, uram - felelte Pickwick úr.

- Nos, uram - mondta Dodson -, hát mennyit hajlandó felajánlani?

- Úgy van - mondta Fogg, nadrágzsebébe süllyesztve mind a két kezét és hátravetette magát a székén. - Mennyit hajlandó felajánlani, Pickwick úr?

- Pszt, Fogg - mondta Dodson. - Hadd halljam, mit szól Pickwick úr.

- Azért jöttem, uraim - mondta Pickwick úr, higgadt pillantást vetve a két társra -, azért jöttem, uraim, hogy közöljem önökkel, mennyire meglepett minapi levelük, s hogy egyúttal megtudakoljam, miféle alapon indítanak önök pört ellenem.

- Azon az alapon, hogy... - kezdte Fogg, de csak ennyit tudott kimondani, mert Dodson rögtön a szavába vágott.

- Fogg úr - mondta Dodson -, most én beszélek.

- Bocsánatot kérek, Dodson úr - mondta Fogg.

- Hogy milyen alapon indítunk pört ön ellen, uram - folytatta Dodson kenetteljes hangon -, erre nézve kérdezze meg a saját szívét és lelkiismeretét. Ami bennünket illet, uram, mi csupán ügyfelünk kijelentéseire támaszkodhatunk. Lehet, hogy ezek a kijelentések való igazak, lehet, hogy hazugok; lehet, hogy hitelt érdemlők és lehet, hogy hitelt nem érdemlők; de ha igazak és hitelt érdemlők, akkor habozás nélkül kijelentem, uram, hogy mi szilárd és megdönthetetlen alapon állunk. Lehet, hogy ön csupán áldozat, uram, de az is lehet, hogy ön egy cselszövő; de ha engem mint esküdtet hit alatt felszólítanak, uram, hogy nyilvánítsam ki véleményemet az ön eljárásáról, hát minden teketória nélkül biztosíthatom, hogy erre nézve csak egy véleményem lehetne.

Dodson most felállt, arcán a megsértett erény kifejezésével, Foggra tekintett, aki még jobban belemélyesztette két kezét a zsebébe és bölcsen bólogatva, a legteljesebb egyetértés hangján így szólt:

- Kétségtelenül.

- Hát, kérem - felelte Pickwick úr, akinek az arca nagy aggodalmat árult el -, biztosíthatom az urakat, hogy teljesen ártatlanul, a lehető legszerencsétlenebb módon keveredtem bele ebbe a dologba.

- Bizonyára, uram - felelte Dodson. - Elhiszem, uram. Ha csakugyan ártatlan abban, amivel vádolják, akkor igazán a lehető legszerencsétlenebb módon keveredett bele. Mi a maga véleménye, Fogg úr?

- Szórol szóra osztom az ön véleményét - felelte Fogg, kétkedő mosollyal.
 - A per első tárgyalására szóló idézést - folytatta Dodson - szabályszerűen kiadták. Fogg úr, hol a nyilvántartási napló?
 - Tessék, itt van - mondta Fogg, és átnyújtott neki egy pergamen kötéses, széles nagy könyvet.
 - Itt a bejegyzés - folytatta Dodson. - „Middlesex; özvegy Bardellné kontra Samuel Pickwick. Kártérítési összeg 1500 font. Felperes ügyvédei: Dodson és Fogg. 1830. augusztus 28.” Teljesen szabályszerű, kérem, teljesen szabályszerű. - Dodson köhintett egyet és ránézett Foggra, aki megismételte:
 - Teljesen szabályszerű.
- Aztán mind a ketten Pickwick úrra néztek.
- Úgy értsem tehát, uraim - mondta Pickwick úr -, hogy csakugyan szándékukban áll pert indítani ellenem?
 - Hogy úgy értse-e, uram? De még mennyire, hogy úgy értse - felelte Dodson, és el is mosolyodott hozzá, már amennyire a tekintélye engedte.
 - És, hogy csakugyan ezerötszáz font kártérítést követelnek rajtam? - kérdezte Pickwick úr.
 - Valóban jól értette, uram, s ráadásul még arról is biztosíthatom, hogy ha az ügyfelünk ránk hallgat, akkor háromszor annyit követelt volna - felelte Dodson.
 - Mindamellet, ha jól emlékszem - jegyezte meg Fogg, Dodsonra pillantva -, Bardellné asszony azt is kijelentette, hogy egyezkedés esetén ebből az összegből egy fityinget sem enged.
 - Ez magától értetődik - felelte Dodson komor szigorúsággal. - Hiszen a pert még csak most kezdték el; s az egyezkedésről még akkor sem lehetett volna szó, ha Pickwick úr rögtön hajlandónak mutatkozott volna rá.
 - Minthogy ön semmiféle ajánlatot nem hajlandó tenni - mondta Dodson, jobb kezével előszedve egy nagy iratot, bal kezével pedig ennek a másolatát igyekezett nagy szeretettel rátukmálni Pickwick úrra -, legokosabb lesz, ha mindjárt magával viszi az idézés másolatát, uram. Ez itt az eredetije, kérem.
 - Nagyon jól van, uraim, nagyon jól van - mondta Pickwick úr, s felállt a helyéről, dühbe gurulva. - A többi majd megtudják az ügyvédeimtől.
 - Nagyon fogunk örvideni a szerencsének - mondta Fogg a kezét dörzsölve.
 - Nagyon fogunk örvideni - mondta Dodson, és kinyitotta az ajtót.
 - És mielőtt elmennék, uraim - mondta Pickwick úr ingerülten, a lépcsőnél visszafordulva -, szeretném tudomásukra hozni, becses engedelmséggel, hogy minden gyalázatos és piszkos csirkefogóság közül...
 - Egy pillanatra, uram, egy pillanatra - vágott közbe Dodson roppant udvariasan. - Jackson úr! Wicks úr!
 - Tessék! - szólt a két írnok, megjelenve a lépcső alján.
 - Csak azért kérettem magukat, hogy hallják, amiket ez az úr itt mond - felelte Dodson. - Kérem, uram, csak folytassa, ne zavartassa magát... Minden gyalázatos és piszkos csirkefogóság közül, azt hiszem, itt hagyta abba?

- Igen - mondta Pickwick úr magából kikelve. - Igen, azt mondtam, hogy minden gyalázatos és piszkos csirkefogóság közül, amit valaha ember elkövetett, ez a legpiszkosabb és a leggyalázatosabb. Hajlandó vagyok megismételni, uram.

- Hallotta ezt, Wicks úr? - kérdezte Dodson.

- Nem felejtí majd el ezeket a kifejezéseket, Jackson úr? - mondta Fogg.

- De talán azt akarja mondani, uram, hogy mi csalók vagyunk? - kérdezte Dodson. - Kérem, ha jólesik önnek, csak mondja ki bátran.

- Kimondom - felelte Pickwick úr. - Csalók.

- Nagyon helyes - mondta Dodson. - Remélem, hogy odalent is jól hallották, ugye, Wicks úr?

- Igenis, ügyvéd úr - felelte Wicks.

- Talán jobb volna, ha egy-két lépcsőfokkal feljebb jönnének, hogy jobban hallják - tette hozzá Fogg úr. - Csak folytassa, uram; csak folytassa. Okosan tenné, ha tolvajnak nevezne bennünket; vagy nincs kedve esetleg tétleg bántalmazni valamelyikünket? Kérem, csak parancsoljon, uram, ha jólesik; részünkről a legcsekélyebb ellenállást sem fogja tapasztalni. Kérem, csak tessék.

Minthogy Fogg úr közben roppant csábító módon Pickwick úr ökölbe szorított keze felé hajolt, alighanem meg is kapta volna azt, amire oly nagyon vágyott, ha közbe nem lép Sam, aki a szóváltás hallatára kiugrott az irodából, felszaladt a lépcsőn, s megragadta a gazdája karját.

- Tessék csak jönni, uram - mondta Samuel Weller. - Nagyon szép játék a labdázás, de nem úgy, hogy ön a labda és a két ügyvéd az ütő, mert ilyenformán túlságosan izgalmas a dolog, semhogy mulatságos lehetne. Tessék csak jönni, kérem. Ha könnyíteni akar a lelkén azzal, hogy felpofoz valakit, hát jöjjön le velem az utcára és pofozzon fel engem; idefent ez nagyon is drága mulatság.

S azzal Weller úr minden teketória nélkül levonszolta gazdáját a lépcsőn, ki az utcára, végig a sikátorokon, s miután így szerencsésen eljutottak Cornhillig, ott szépen lemaradt a háta mögé, azzal a föltett szándékkal, hogy követi Pickwick urat akár a világ végére is.

Pickwick úr szórakozottan lépegetett, a Mansion House-nál átvágott és egyenesen Cheapside felé tartott. Sam már éppen azon kezdett tűnődni, hogy hová mennek, amikor a gazdája hátrafordult és így szólt:

- Sam, én most rögtön felkeresem Perker úr irodáját.

- Ez az, uram - felelte Samuel Weller -, már tegnap este egyenesen oda kellett volna mennünk.

- Magam is azt hiszem - mondta Pickwick úr.

- Én meg tudom - felelte Weller úr.

- No jó, no jó, Sam - felelte Pickwick úr. - Elmegyünk hozzá mindjárt, de előbb meginnék egy pohár forró brandyt, mert egy kicsit kijöttem a sodromból. Hová térhetnénk be, Sam?

Weller úr részletes és egészen szakszerű helyrajzi ismeretekkel rendelkezett Londonban. Egy pillanatig sem habozott a felelettel.

- A második sarkon, jobb kéz felől... az utolsó előtti ház ezen az oldalon - mondta. - De csak a tűzhely melletti asztalhoz üljön le, uram, mert ott nincs az asztalnak középső lába, mint a többieknek mind, ami pedig nagyon kényelmetlen.

Pickwick úr híven követte inasának részletes útbaigazítását, s ahogy odaértek az ajánlott csapszék elé, intett Samnek, hogy jöjjön utána és benyitott. A forró brandyt csakhamar elébe tették; Samuel Weller szintén letelepedett gazdája asztalához, de azért tisztelettudó távolságban tőle, és kapott egy nagy korsó sört.

A vendéglő rendkívül egyszerű helyiség volt, s úgy látszott, hogy a postakocsisok különleges védnöksége alatt áll; mert az asztaloknál több olyan úriember iszogatót és pipázgatót, aki minden valószínűség szerint ezen a tudományos pályán működött. Volt köztük egy vörös képű, természetes, öregedő ember, aki éppen szemben ült Pickwick úrékkal s aki nagyon magára vonta Pickwick úr figyelmét. A természetes alak nagy buzgalommal szívta a pipáját, de néhány szippantás után mindig kivette a szájából s hol Samre, hol meg Pickwick úrra pillantott. Aztán láthatólag bele akart bújni egy nagy kancsóba, már amennyire széles ábrázata és a kancsó öblössége engedte és megint Samre meg Pickwick úrra pislogatott. Aztán mélyen elmerült arccal pőfékelt megint egy darabig és megint csak rájuk nézett. Végezetül pedig felrakta a lábát a székre, háttal a falnak támaszkodott és pőfékelni kezdett anélkül, hogy egyszer is kivette volna szájából a pipát s a füstön keresztül nézte a jövevényeket, mintha csak megfogadta volna, hogy jól megnézi őket magának, amennyire csak teheti.

A természetes kocsis mozgólódásai eleinte elkerülték Weller úr figyelmét, de lassanként, ahogy észrevette, hogy Pickwick úr szeme minduntalan odatéved az ismeretlenre, ő is abban az irányban kezdett kémlelni, sőt a szeme fölé emelte a tenyerét, mintha félig-meddig felismerte volna az előtte ülő alakot s most teljesen meg akarna bizonyosodni a kilétéről. Kétségei azonban nagyon hamar eloszlottak, mert a természetes ember, miután egy hatalmas füstfellegget eresztett ki pipájából, a nyakát és mellét beburkoló óriási sálkendőből pedig egy rekedt hangot bocsátott ki, mely a hasbeszélők furcsa erőlködésére hasonlított, csöndesen megszólalt:

- Nini, Sammy!

- Ki ez, Sam? - kérdezte Pickwick úr.

- No, ezt már magam sem hittem volna, uram - felelte Samuel Weller nagy álmélkodással. - Pedig csakugyan az öreg.

- Miféle öreg? - kérdezte Pickwick úr.

- Hát az apám, uram - felelte Weller úr. - Hogy vagyunk, öregem?

A gyermeki szeretetnek ez után a gyönyörű megnyilatkozása után Sam helyet csinált maga mellett a természetes kocsis számára, aki pipával a szájában, kancsóval a kezében feléje indult, hogy üdvözlje.

- No, Sammy - mondta az apja -, van már vagy két esztendeje, vagy talán még annál is több, hogy nem láttalak.

- De nem ám, öreg csont - felelte a fia. - Hogy van a mostohám?

- Mondok én neked valamit, Sammy - felelte az idősebbik Weller úr ünnepélyes komolysággal. - Ez az én második számú életem párja nagyszerű teremtes volt özvegy korában... édesebb, bájosabb asszony nem taposta a föld hátát, Sammy; de most csak annyit mondhatok róla, hogy mivel olyan ritka kellemes özvegy volt, hát nagy kár, hogy megunta az özvegyi állapotot. Feleségnek nem válik be, Sammy.

- Nem-e? - kérdezte az ifjabb Weller úr.

Az öreg Weller a fejét csóválta és felsóhajtott:

- Eggyel többször házasodtam, mint kellett volna, Sammy; öreg hiba volt a dolgot meg-repetálni. Fiam, végy példát apádról, s világeletemben óvakodjál az özvegyektől, legkivált ha kocsmajuk van, Sammy. - Miután nagy hévvel előadta apai tanácsát, az idősebbik Weller úr újra megtömte a pipáját egy pléhszelencéből, melyet a zsebében hordott, s miután az új tömés a réGINEK a tűzén meggyulladt, nagy buzgalommal pőfékelt tovább.

- Bocsánatot kérek, uram - mondta az idősb Weller úr, hosszú hallgatás után visszatérve az előbbi tárgyra s Pickwick úr felé fordult -, de remélem, nem sértettem meg a szavammal; tán csak nem vett maga is özvegyasszonyt feleségül?

- Nem én - felelte Pickwick úr nevetve; s amíg kinevette magát, Samuel Weller suttogva közölte szülőapjával, hogy milyen viszonyban van Pickwick úrral.

- Engedelmet kérek, uram - mondta az idősebbik Weller úr, megemelve a kalapját -, remélem, hogy nincs semmi panasza Sammy ellen?

- Semmi a világon - felelte Pickwick úr.

- No, ezt már örömmel hallom - felelte az öreg. - Sok bajom volt a nevelésével, kérem; már kiskorától kezdve hagytam, hogy az utcán futkosson és segítsen magán, ahogy tud. Csak így válik a fiúgyerekből életrevaló ember.

- Talán egy kissé kockázatos nevelési módszer, gondolom - mondta Pickwick úr mosolyogva.

- És nem is válik be okvetlenül - tette hozzá Samuel Weller. - A minap ugyancsak túljártak az eszemem.

- Csak nem? - szólt az apja.

- De bizony igen - felelte a fia; aztán elmesélte, amilyen röviden csak lehetett, hogy miként tette őt lóvá az ármányos Job Trotter.

Az idősebbik Weller úr feszült figyelemmel hallgatta végig fia elbeszélését, s végül így szólt:

- Nem olyan nyurga legény volt az egyik, afféle hosszú hajú, akinek a bagólesője úgy jár, mint a kereplő?

A leírást Pickwick úr nem értette meg teljesen, s csak úgy találomra igent mondott rá.

- A másik meg egy fekete hajú ipse, szederszínű libériában, egy olyan nagy, tökfajú alak?

- Úgy van, úgy van - kiáltotta Pickwick úr és Sam, hirtelen nagy buzgalommal.

- Hát akkor tudom, hogy hol vannak, csak annyit mondhatok - felelte Weller úr. - Ipswichben vannak mind a ketten, annyi bizonyos.

- Ne mondja! - szólt Pickwick úr.

- Pedig szent igaz - mondta az idősebbik Weller úr - s azt is megmondhatom, hogy honnét tudom. Hébe-hóba az egyik barátom kocsiján én járok Ipswichbe helyette. Éppen akkor is, annak az éjszakának a másnapján, amikor az úr úgy meghűtötte magát, megint én fuvaroztam és Chelmsfordban a Szerecsen fogadóban... mert éppen oda jöttek... fölvettem őket a kocsimra és hajtottam velük egyenesen Ipswichbe, ahol a szolga, az a szederruhás, mondta nekem, hogy hosszabb ideig szándékoznak ott maradni.

- Megyek utánuk! - mondta Pickwick úr. - Úgy is mindegy nekünk, hogy Ipswichet látogatjuk-e meg, vagy más várost. Megyek utánuk.

- De aztán biztos-e benne, apám, hogy ők voltak? - kérdezte ifjabb Weller úr.

- Biztos, Sammy, egészen biztos - felelte az apja -, mert a külsejük mindjárt szemet szúrt nekem, meg azonkívül azt is nagyon furcsállottam rögtön, hogy az úr annyira komázik az inasával; sőt, ahogy ott elől ültek, mindjárt a bak mögött, még azt is hallottam, amikor nevetve mondogatták egymásnak, hogy milyen jól elintézték a vén szivattyút.

- A vén micsodát? - kérdezte Pickwick úr.

- A vén szivattyút, uram; s fogadni mernék, hogy önt értették rajta, uram.

A „vén szivattyú” megszólításról nem lehet határozottan azt állítani, hogy gyalázó vagy becsmérő volna, de azért hízelgő és megtisztelő megszólításnak sem lehet mondani. Pickwick úrnak azonban, amint az idősebb Weller úr beszélni kezdett, egyszerre eszébe jutott mindaz a bosszúság, ami Jingle részéről érte; s csak egy csepp kellett még, hogy a pohár kicsorduljon, és a „vén szivattyú” volt ez a csepp.

- Megyek utána - mondta Pickwick úr, s nagyot ütött öklével az asztalra.

- Holnapután Whitechapelből, az Ökör szállóból, megint kihajtok Ipswichbe - mondta idősb Weller úr -, és ha csakugyan menni akar, legjobb lesz, ha velem jön, uram.

- Igaza van - felelte Pickwick úr - nagyon igaza van. Közben írok majd Burybe a barátaimnak, hogy Ipswichben találkozhatunk. Magával fogunk menni. De ne siessen annyira, Weller úr; nem innék valamit?

- Igazán nagyon kedves magától, uram - felelte idősb Weller úr megtorpanva. - Hát talán nem ártana egy pohárka brandy az ön egészségére, meg Sammy boldogulására.

- Semmi esetre sem ártana - felelte Pickwick úr. - Pincér, egy pohár brandyt! - A brandyt meghozták, Weller úr szalutált egyet Pickwick úrnak, biccentett Sam felé, aztán úgy leszalajtott a italt hatalmas torkán, mintha csak egy gyűszűre való lett volna.

- Jól van, apám - mondta Sam -, csak aztán vigyázz, öreg, hogy régi nyavalyád, a köszvény megint elő ne szedjen.

- Van énnekem biztos szerem arra, Sammy - mondta idősb Weller úr, letéve a poharát.

- Biztos szer a köszvény ellen - mondta Pickwick úr, s gyorsan előszedte a jegyzőkönyvét -, mi az?

- A köszvény, kérem - felelte az idősebbik Weller úr -, a köszvény olyan nyavalya, melynek a túlságosan könnyű és jó élet az oka. Ha valaha egyszer a lábába találna szállni a köszvény, uram, csak vegyen feleségül egy özvegyasszonyt, akinek jó kiadás a hangja és ért hozzá, hogy használja is, akkor fogadok, hogy soha többé nem bántja majd a köszvény. Mondhatom, hogy kitűnő szer, uram. Én rendszeresen szedem, s kezeskedem róla, hogy kihajt az emberből minden nyavalyát, amely a túlságos jókedvből származik.

És miután ezt az értékes titkát elárulta, Weller úr fenékgig ürítette a poharát, kényszeredetten hunyorított egyet, nagyot sóhajtott, és lassan eltávozott.

- No, mit szól ahhoz, amit az édesapja mondott, Sam? - kérdezte Pickwick úr mosolyogva.

- Én azt hiszem, uram - felelte Samuel Weller -, én azt hiszem, hogy ő is a házasetlet áldozata, ahogy a kékszakállú herceg káplánja mondta, amikor a meghatottságtól könnyezve eltemette a gazdáját.

Erre a rendkívül találó hasonlatra nem volt mit felelni, úgyhogy Pickwick úr fizetett, s útnak indult a Gray's Inn felé. De mire odaértek a távoli városnegyedbe, már elűtötte a nyolcat és sok sáros csizmájú úriember, akik foltos, fehér kalapban, elnyűtt ruhában tolongtak hosszú

sorban a különböző kijáratok felé, eszébe juttatták Pickwick úrnak, hogy a hivatalok és irodák nagy részét a mai napra már bezárták.

Miután két meredek és piszkos lépcsőszárnyon felkapaszkodtak, tapasztalták, hogy föltevésükben nem csalódtak. Perker úr ügyvédi irodájának a külső ajtaja be volt zárva, s a halotti csend, amely Weller ismételt kopogtatását követte, kétségtelenül azt bizonyította, hogy az írnokok is már mind befejezték napi munkájukat.

- No, szépen pórul jártunk, Sam - mondta Pickwick úr. - Nem lett volna szabad elvesztegetnem egy teljes órát. Tudom, hogy ma egész éjjel a szememet sem fogom lehunyni, mert nyugtalan vagyok mindaddig, amíg nem bíztam ügyvédre ezt az ügyemet.

- Itt jön felfelé a lépcsőn egy öregasszony, uram - felelte Samuel Weller -, az talán megmondhatja, hogy hol találhatunk valakit... Hé, öreganyám, merre vannak Perker úr irodájának az emberei?

- Perker úr emberei? - felelte a nyomorúságos külsejű vézna anyóka, aki a lépcsőn fölérvé megállott, hogy kiszuszogja magát. - Perker úr írnokai már elmentek, s én éppen most akarom kitakarítani az irodát.

- Maga talán Perker úr cselédje? - kérdezte Pickwick úr.

- Én a Perker-iroda mosónéja vagyok - felelte az anyóka.

- Ej - fordult Pickwick úr félig-meddig suttogva Samhez -, de furcsa, hogy ezekben a jogásznegyedekben mosónéknak nevezik a vénasszonyokat. Vajon miért, szeretném tudni?

- Biztosan azért, mert annyira irtóznak attól, hogy tisztára mossanak bármit is - felelte Samuel Weller.

- Nem lehetetlen - mondta Pickwick úr, az anyókára pillantva, akinek a külseje, valamint az irodája is, amelyet éppen ebben a pillanatban nyitott ki, megátalkodott ellenszenvet árult el a szappan és víz használata iránt. - Mondja csak, jó asszony, nem tudja véletlenül, hogy hol találhatnám meg Perker urat?

- Nem tudom - felelte az öregasszony mogorván. - Elutazott.

- Ez nagy baj - mondta Pickwick úr. - De azt talán tudja, hogy merre van az írnoka?

- Azt tudom, hogy merre van, de majd adna nekem, ha elárulnám - felelte a mosóné.

- Nagyon fontos dolgom volna vele - mondta Pickwick úr.

- Nem ér rá holnap reggelig az a dolog? - kérdezte az öregasszony.

- Nem nagyon - felelte Pickwick úr.

- No jó - mondta az öregasszony -, hát ha olyan nagyon fontos, talán nem teszem rosszul, ha megmondom, hogy hol van. Tessék innen egyenest a Szarka vendéglőbe menni s ott a söntésben kérdezősködjének Lowten úr után, úgy hívják Perker úr írnokát.

Az útbaigazítás nyomán, s értesülvén továbbá arról is, hogy a szóban forgó vendéglő egy házcsoport közepén áll és azzal a kettős előnnyel dicsekedhetik, hogy egyrészt a Clare Market közelében van, másrészt pedig a New Inn hátuljának tőszomszédságában, Pickwick úr és Sam szerencsésen lemásztak a rozoga lépcsőn s elindultak fölkeresni a Szarka vendéglőt.

Ez a közkedvelt étterem, ahol Lowten úr és társai szokták esti tivornyáikat ülni, afféle hely volt, amelyet hétköznapi nyelven csak lebujnak neveznénk. Hogy a kocsmárosa olyan ember volt, aki értett a pénzszerzéshez, az világosan kitűnik abból a körülményből, hogy az ivószoba

ablaka alatt volt egy gyaloghintó nagyságú és ugyanolyan formájú keskeny rekeszféléje, amelyet kiadott albérletbe egy foltozó vargának; s hogy emellett milyen jólelkű emberbarát volt, ezt kétségtelenül bizonyította az a pártfogás, amelyben egy pástétomsütőt részesített, aki háborítatlanul árusíthatta portékáját a küszöbön. Az alsó ablakokban, melyeket sáfrányszínű függönyök díszítettek, két-három nyomtatott hirdetés a devonshire-i almabort és a danzigi fenyőpálinkát magasztalta; egy nagy, fekete táblán pedig fehér felírás jelentette a nagyérdemű közönségnek, hogy a fogadó pincéiben ötszázezer hordó duplasör áll, ami az elmét kellemes kétségben és bizonytalanságban hagyta az iránt, hogy ezt a hatalmas pincét a föld gyomrában vajon milyen irányban kell elképzelni. Ha még hozzátesszük, hogy egy viharvert cégtábla egy szarkának félig elmosódott képmását ábrázolta, amely merőn bámult egy barna színű csavarvonalra - akkor elmondottunk mindent, amit az épület külsejéről illik tudni.

Ahogy Pickwick úr megjelent a söntésben, egy deszkafal mögül egy idősebb asszonyság bújt elő és odalépett hozzá.

- Lowten urat keresem, itt van-e, kérem? - kérdezte Pickwick úr.

- Igenis, uram, itt van - felelte a kocsmárosné. - Hé, Charley, vezesd be ezt az urat Lowten úrhoz.

- Most ugyan nem mehet be hozzá az úr - mondta a vörös hajú, lompos csaposlegény. - Lowten úr most éppen nótázik odabent, most nem lehet háborgatni. De mindjárt vége lesz, kérem.

A vörös hajú csaposlegény alig fejezte be szavait, amikor hirtelen lelkes dörömbölés és csörömpölés jelentette, hogy a nótának éppen most lett vége; Pickwick úr meghagyta Samnek, hogy maradjon kint a söntésben és mulasson jól, aztán bevezettette magát Lowten úrhoz.

A csaposlegény jelentette, hogy: „Egy úr akar beszélni Lowten úrral” - mire egy dagadt képű fiatalember, aki az asztalfőn ült, kissé meglepve fordult feléjük; s a meglepetése egy csöppet sem hagyott alább, amikor a tekintete megakadt a jövevényen, akit még soha nem látott.

- Bocsánatot kérek, uram - mondta Pickwick úr -, igazán sajnálom, hogy a többi urat is háborgatnom kell, de rendkívül fontos ügyben jöttem és szerfölött lekötelezne, ha nem sajnálna tőlem öt percet; itt a sarokban megbeszélhetjük a dolgot.

A dagadt képű fiatalember felállt, széket tolt Pickwick úr elé a szoba egyik homályos sarkába és nagy figyelemmel hallgatta végig a szomorú esetet.

- Ó, igen - mondta, amikor Pickwick úr befejezte a mondókáját. - Dodson és Fogg... értik a dolgukat... ragyogó szakemberek... Dodson és Fogg, kétségtelenül, uram.

Pickwick úr helybenhagyta, hogy Dodson és Fogg ragyogó szakemberek, s Lowten így folytatta:

- Perker úr nincs Londonban és nem is jön meg, csak a jövő hét végén; de ha ön ránk akarja bízni a védelmet és lesz szíves nálam hagyni az idézés másolatát, én is megtehetem a szükséges lépéseket, amíg Perker úr haza nem érkezik.

- Éppen ezért jöttem ide - mondta Pickwick úr, és átadta neki az iratot. - Ha közben történék valami fontos dolog, írjon nekem Ipswichbe, poste restante.

- Rendben van, kérem - felelte Perker úr írnoka; s látván, hogy Pickwick úr nagyon kíváncsian nézeget az asztal felé, hozzátette: - Nem ülne le velünk egy félórásckára, uram? Pompás társaság van itt ma együtt. Itt van Samkin és Green irodavezetője, Smithers és Price egész

irodája meg a Pimkin és Thomas-iroda emberei... nagyszerűen énekelnek, mondhatom... meg Jack Bamber, és így tovább. Ön valószínűleg vidékről érkezett, ugye? Nem tartana velünk?

Ahol ilyen csábító alkalom kínálkozott az emberi természet tanulmányozására, ott Pickwick úr nem tudott ellenállni. Odavezettette magát az asztalukhoz, és miután a bemutatkozás annak rendje és módja szerint megtörtént, s az elnök mellett helyet csináltak neki, rendelt egy pohárral kedvenc italából.

Pickwick úr meglepetésére azonban egyszerre nagy csönd támadt.

- Remélem, nem zavarom önt a füsttel, uram? - szólt Pickwick úrhoz a jobb oldali szomszédja, aki kockás inget viselt, berakásos inggombokkal, a szájában pedig szivar füstölgött.

- Dehogy, egy szikrát sem zavar, uram - felelte Pickwick úr. - Nagyon szeretem a füstöt, bár én magam nem vagyok dohányos.

- No, én már igazán sajnálnám, ha azt kellene mondanom magamról, hogy nem vagyok dohányos - szólt közbe egy másik úr, aki velük szemben ült az asztalnál. - Élek-halok a pipáért, a dohányzás nekem még az evést-ivást is pótolja.

Pickwick úr szemügyre vette a közbeszólót és azt gondolta magában, nem ártana, ha a dohányzás a mosakodást is tudná pótolni neki.

Megint csönd támadt. Pickwick úr idegen volt köztük, s a jelenléte szemmel láthatóan nyomasztólag hatott a társaságra.

- Grundy úr most elénekel egy nótát a társaság kedvéért - szólt az elnök.

- Dehogy énekel - felelte Grundy úr.

- És miért nem? - kérdezte az elnök.

- Mert nem tud énekelni - válaszolta Grundy úr.

- Mondja inkább, hogy nem akar - felelte az elnök.

- No jó, hát nem akar - mondta Grundy úr.

Minthogy Grundy úr ilyen határozottan vonakodott mulattatni a társaságot, újra csönd támadt.

- Hát már senki nem hajlandó felvidítani bennünket egy kicsit? - kérdezte az elnök csüggedten.

- Hát miért nem vidít fel bennünket az elnök úr maga? - szólalt meg az asztal végében egy pofaszakállas, kancsal fiatalember, akinek nyitva volt a (piszkos) gallérja.

- Halljuk! Halljuk! - kiáltotta a berakott inggombos, szivarozó úriember.

- Azért, mert én csak egy dalt tudok, és azt már elénekeltem, márpedig aki egy este kétszer gyújt rá ugyanarra a nótára, az mindenkinek fizet egy pohár bort - felelte az elnök.

Ez megdönthetetlen érv volt, úgyhogy megint csönd állt be.

- Uraim - szólalt meg most Pickwick úr, abban a reményben, hogy olyan témát vet föl, amelyhez az egész társaság hozzá tud szólni. - Én ma este olyan helyen voltam, amelyet kétségtelenül nagyon jól ismernek mindnyájan, de ahol én már évek óta nem jártam, s melyet ennél fogva én alig ismerek; a Gray's Innt gondolom, uraim. Furcsa helyek a jogásznegyednek ezek az öreg épületei az olyan nagy városban, mint London.

- Biz isten - súgta az elnök az asztal fölött áthajolva Pickwick úrnak -, olyan témát pendített meg, uram, amelyről társaságunk egyik tagja száz évig is elmesélne egyfolytában. Majd meglátja, hogy az öreg Jack Bambernek hogy megjön mindjárt a szava. Még sohasem hallott tőle senki egyebet, mint a Gray's Inn-beli dolgokat, ő maga pedig olyan sokáig lakott ott egyedül, míg félig megbolondult.

Bamber úr, akiről Lowten beszélt, egy felhúzott vállú, sápadt kis ember volt, mindig lehorgasztott fejjel nézett maga elé, ha hallgatott, minélfogva Pickwick úr eddig még nem is láthatta az arcát. De ahogy az öreg fölemelte ráncos ábrázatát és szürke szeme éles, fürkésző pillantással szegeződött Pickwick úrra, ez utóbbi nagyon elcsodálkozott, hogy ilyen jellegzetes vonások miként kerülhették ki eddig a figyelmét. Bamber úr ajka körül örökösen kesernyés mosoly játszott; állát hosszú, sovány kezére támasztotta, melyen rendkívül hosszúra nőtt körmök voltak; és ha fejét féloldalt billentette, s bozontos szürke szemöldökei alól szúrósan villogott ki a tekintete, egész arckifejezésében volt valami szokatlan, elszánt ravaszság, amitől valósággal visszaborzadt az ember.

Így festett az öreg Jack Bamber, aki most hirtelen nekibuzdult, s csak úgy kezdte ontani magából a szót. De mert ez a fejezet már amúgy is hosszúra nyúlt, s mert az öreg nagyon nevezetes személy, ránézve sokkal megtisztelőbb, ránk nézve pedig sokkal kényelmesebb, ha inkább egy új fejezetben szólaltatjuk meg.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

*melyben az öreg Jack Bamber nekiiramodik kedvenc témájának
és elmeséli egy furcsa ügyfél történetét*

- Hohó! - szólalt meg az öreg, akinek külsejét és magatartását az előző fejezet végén röviden leírtuk. - Ohó! Ki beszél itt a Holbornról?

- Én beszéltem, uram - felelte Pickwick úr. - Csak azt jegyeztem meg, hogy milyen furcsa öreg épületek vannak arrafelé.

- Ön? - mondta az öreg, megvető hangon. - Mit tud ön azokról az időkről, amikor fiatal-emberek bezárkóztak a jogásznegyed elhagyott szobáiba és éjjel-nappal, örökké csak olvastak, míg a sok éjszakai tanulás megzavarta az eszüket és a szellemi erejük is teljesen kimerült; míg a reggeli napvilág sem hozott már nekik enyhülést, felfrissülést; s míg végül az ócska, meddő könyvekre pazarolt természetellenes buzgalmukban ifjúi erejük összeroppant. Mit tud ön, aki csak jóval később és változott időkben ismerte meg azt a helyet... mit tud ön azokról, akik lassanként, sorvadozva pusztultak el, vagy akiket a gyorsan emésztő betegség ragadott el... a „nagyszerű” élet és a kicsapongás áldozatairól... akik ott mentek tönkre, azokban a szobákban? Mit gondol, hány szerencsétlen pereskedő támolgott ki kétségbeesve az ügyvéd irodájából, s miután hasztalan esdekelt irgalomért, a Temze habjai közt keresett nyugalmat vagy a börtönben menedéket? Nem közönséges épületek azok, uram. Ódon falaiknak egyetlen olyan burkolódeszkája sincs, amely ha emlékezni és beszélni tudna, ne lépne ki a helyéről s ne beszélné el a maga szörnyű történetét, mely az élet regénye, uram, az élet regénye. Bármilyen hétköznapiak látszanak is ma már ezek az épületek, én azt mondom önnek, hogy átkozott, ódon falak ezek, s szívesebben végighallgatnék akármilyen ijesztő című rémtörténetet, mint ezeknek az öreg irodáknak az igazi történetét.

Az öregnek ez a váratlanul érélyes felbuzdulása és a tárgy, amely kiváltotta belőle, olyan sajátságos hatással volt Pickwick úrra, hogy hamarjában nem tudott mit felelni; az öreg azonban hamarosan megint lecsillapodott, s az arca újra felvette előbbi üres kifejezését.

- De nézzük őket más világításban: a legköznapiabb és a legkevésbé regényes szempontból. A lassú kínzásnak micsoda remek helyei! Gondoljunk arra a nyomorult emberre, aki utolsó fillérét is elköltötte, koldussá lett, kiszipolyozta a barátait, hogy arra a pályára léphessen, amelyen sohasem fogja megkeresni a betevő falatját. Bizakodás... várakozás... remények... csalódás... rettegés... nyomorgás... szegénység... füstbe ment tervek... és végül befejezi pályafutását... mint öngyilkos, vagy esetleg mint rongyos, iszákos korhely. No, nincs igazam? - s az öreg a kezeit dörzsölve, diadalmasan nézett körül, mint akinek sikerült kedvenc témáját új szempontból megvilágítani.

Pickwick úr kíváncsian nézte az öreget, a társaság többi tagja pedig csöndesen mosolygott.

- Beszélhetnek nekem a német egyetemekről, heidelbergi romantikáról - mondta a kis öreg. - Eh, mit! Van idehaza is elég romantika, még a szomszédba se kell menni érte; csak nem jut eszébe senkinek.

- Annyi bizonyos - felelte Pickwick úr nevetve -, hogy eddig eszembe sem jutott, hogy a Holborn ügyvédi irodái és a jogásznegyed épületei között romantikát keressek.

- Hát persze hogy nem - felelte a kis öreg. - Hogy is jutott volna eszébe. Az egyik barátom szokta mindig kérdezgetni: „Ugyan mi különös van ezekben a házakban?” - „Furcsa, öreg épületek” - feleltem én. - „Dehogy furcsák” - felelte ő. - „Nagyon elhagyatott hely ez” -

mondtam én. - „Dehogyan elhagyatott” - felelte ő. Egy reggel aztán, amikor éppen ki akarta nyitni az ajtaját, megütötte a guta. Fejjel esett neki a saját levélszekrényének s úgy maradt ott, nekidülve belülről az ajtajának tizenhét álló hónapig. Mindenki azt hitte, hogy elutazott.

- És hogy találták meg végül? - kérdezte Pickwick úr.

- Mivelhogy két éven át nem fizetett lakbért, az ügyvédi kamara úgy döntött, hogy fel kell törni az ajtaját, ami meg is történt. Kifeszítették a zárat és egy kék kabátos, fekete térdnadrágos, selyemharisnyás és borzasztóan poros csontváz esett a portás karjai közé, aki elsőnek nyitott be az ajtón. Furcsa, ugye? Legalábbis szokatlan egy kissé, nem igaz? - A kis öreg félrebillentette a fejét és kimondhatatlan gyönyörűséggel dörzsölgette a tenyerét.

- Még egy hasonló esetet tudok - mondta a kis öreg, miután a vihogást bizonyos fokig abbahagyta. - A Clifford's Innben történt. Egy manzárdlakás lakója... rossz hírű ember... bezárkózott hálósobájának a faliszekrényébe, és bevett egy adag arzént. A házfelügyelő azt hitte, hogy megszökött; kinyitatta a lakást és kiragasztotta a cédulát, hogy kiadó. Jött egy másik ember, kibérelte a lakást, bebútorozta és beköltözött. De hát, hogy, hogy nem, nem bírt aludni, mindig nyugtalan volt, nem találta a helyét. „Furcsa - gondolta magában. - Majd a másik helyiséget használok hálósobának, emezt meg dolgozószobának.” Meg is történt az átrakodás, és egész éjjel nagyon jól aludt ettől fogva, de egyszerre csak azon vette észre magát, hogy esténként nem tud olvasni: ideges lesz, nyugtalan, folyton csak a gyertyáját koppantgatja és nézelődik jobbra-balra. „Meg nem foghatom, hogy mi ez - mondta magában, amikor egy este hazajött a színházból s egy pohár hideg grogot ivott, háttal a falnak támaszkodva, nehogy megint azt képzelhesse, hogy van valaki a háta mögött. - Meg nem foghatom, hogy mi ez - gondolta; s ebben a pillanatban megakadt a szeme a faliszekrényen, amely mindig be volt zárva... s hideg borzongás futott végig rajta. - Már azelőtt is többször éreztem ezt a furcsa borzongást - mondta magában. - Nem tudok szabadulni attól a gondolattól, hogy a faliszekrény körül valami nincs rendben.” Erőt vett magán, összeszedte minden bátorságát, a piszkavassal egyet-kettőt ütött a zárra, fölnyitotta az ajtót, és bizony a sarokban ott állt a régi szobaúr, felegyenesedve s görcsösen összeszorított kezében egy kis üvegcsét tartott, az arca pedig, no mondhatom! - Miután a kis öreg befejezte a történetét, megint kárörvendő vigyorgással nézett szét a megdöbbszent hallgatóságon, amely nagy figyelemmel leste a szavát.

- Milyen különös dolgokat mesél ön nekünk, uram - mondta Pickwick úr, aki pápaszemén keresztül figyelmesen nézte a kis öreg arcát.

- Különös dolgok! - mondta a kis öreg. - Szamárság! Csak azért különösek az ön szemében, mert eddig semmit sem tudott minderről. Mulatságosak, de nem szokatlanok.

- Mulatságosak! - kiáltott fel Pickwick úr önkéntelenül.

- Hát persze hogy mulatságosak, talán nem? - felelte a kis öreg, ördögi pillantással; aztán feleletre sem várva, így folytatta:

- Ismertem egy másik embert is... lássuk csak... lehet már vagy negyven esztendeje... aki a jogásznegyed legősibb részén bérelt egy régi, dohos, rozoga lakást, amely már hosszú esztendők óta lakatlanul állt, és le volt zárva. Egész csomó rémtörténet járt szájáról szájra arról a lakásról és annyi bizonyos, hogy nem volt nagyon barátságos hajlék; de az illető szegény ember volt, a lakás pedig olcsó, ennél fogva még akkor is kibérelte volna, ha tízszer olyan rossz lett volna, mint amilyen volt. Sok korhadt bútordarabot is át kellett vennie, ami a falba volt építve, s a többi között volt ott egy nagy, üvegajtós, szúette iratszekrény, belül zöld függönnyel, amelynek semmi hasznát nem vehette, mert irományai nem voltak, ami pedig a ruhatárát illeti, azt mind a testén hordta, úgyhogy ez sem volt nagyon a terhére. Minden

holmiját odavitette... egy targoncán elfért az egész... s úgy helyezte el a lakásban, hogy a négy szék lehetőleg egy tucatot mutasson; esténként letelepedett a tűz mellé, megivott egy pohárral a két gallon whiskyből, amit hitelbe hozatott s eltűnődött, hogy ki fogja-e fizetni valaha is, és ha bekövetkeznék ez az eset, hát hány esztendő kellene hozzá... amikor pillantása az üvegajtós iratszekrényre tévedt... „Ó, Istenem - így sóhajtott fel -, ha nem kellett volna ezt az ocsmány szekrényt átvennem azon az áron, ahogy a vén zsidó felbecsülte, hát most vásárolhatnék valami hasznavehető holmit a pénzén. Annyit mondhatok neked, vén cimborá - szólt hangosan a szekrényhez, mert nem volt senkije, akivel beszélgethetett volna -, ha többé nem kerülne összetörni vén bordáidat, mint amennyit utána érnél, hát nagyon hamar befűtenék veled” - s alighogy kimondta ezeket a szavakat, úgy rémlett neki, mintha a szekrény gyomrából egy halk nyögéshez hasonlatos hang tört volna elő. Eleinte nagyon megijedt, de a következő pillanatban már arra gondolt, hogy ez nem lehet más, mint valamelyik fiatal kollégája a szomszéd lakásban, aki talán most jött haza valami mulatságból... úgyhogy felrakta a lábát a kandalló rostélyára, s a piszkavas után nyúlt, hogy felszítsa a tüzet. Ebben a pillanatban újra megszólalt a hang, az egyik üvegajtó szép lassan kinyílt s egy sápadt, kiaszott alak vált láthatóvá, elnyúlt, piszkos öltözetben, aki egyenesen állt a szekrényben. Nagy, szikár ember volt, arca törődött a gondtól és a szenvedéstől; bőrének a színe azonban, s azonkívül az egész kísérteties és átszellemült mivolta, arra vallott, hogy nem e földről való. „Kicsoda ön? - kérdezte az új lakó, elsápadva; de azért fölemelte a piszkavasat és megcélozta vele a jelenség fejét. - Kicsoda ön?” - „Ne vágd hozzám azt a piszkavasat - felelte a jelenség. - Akármilyen biztos a kezed, ez a vas csak keresztülhatolna rajtam és belevágódnék mögöttem a szekrény falába. Én kísértet vagyok.” - „És mit keres itt nálam?” - dadogta a lakó. - „Ebben a szobában omlott össze az én földi boldogságom, s itt jutottam koldusbotra, gyermekeimmel együtt. Ebben a szekrényben őrizték egy hosszú, nagyon hosszú pörnek az iratait, melyek az évek során valóságos halommá tornyosodtak. S amikor engem sírba vitt a sok csalódás és bánat, ebben a szobában két ravasz hárpia osztozott meg a nagy vagyonon, amelyért én egy egész keserves életen át küzdöttem, s amelyből az én szerencsétlen gyermekeim egy fillért sem láttak. Elriasztottam őket erről a helyről és azóta minden éjszaka feljárom ide... mert csak ebben az időben járhatok vissza a földre... hosszú és keserves szenvedéseim színhelyére. Ez a szoba az enyém; engedd át nekem.” - „Ha mindenáron ragaszkodik ahhoz, hogy minden éjszaka itt kísértessen - mondta az új lakó, akinek a szellem hosszadalmas előadása alatt volt ideje visszanyerni a lélekjelenlétét -, én ezer örömmel átengedem önnek ezt a lakást; de engedje meg, hogy egy kérdést intézzek önhöz.” - „Beszéljen” - mondta a jelenség roppant komoly hangon. - „Nos - így szólt a lakó -, amit mondani akarok, az nem az ön személyére vonatkozik, mert hiszen egyaránt alkalmazható minden kísértetre, akiről valaha is hallottam; de némiképp mégiscsak furcsának találom, hogy amikor módjukban van ellátogatni a legszebb helyekre a világon... mert hiszen, ha jól tudom, önök térbeli korlátokat nem ismernek... mégis mindig éppen azokra a helyekre járnak vissza, ahol olyan nagyon boldogtalanok voltak!” - „Lelkemre, nagyon igazad van - felelte a szellem -, ez még eddig soha nem jutott eszembe.” - „Amint látja, uram - folytatta a lakó -, ez a szoba elég kényelmetlen. Külseje után ítélve, erről a szekrényről sem merném azt állítani, hogy teljesen féregmentes; s meg vagyok győződve róla, hogy ennél sokkal barátságosabb szállást találhatna, nem is beszélve arról, hogy a londoni éghajlat milyen kedvezőtlen.” - „Nagyon igaza van, uram - felelte a kísértet udvariasan -, idáig ez fel sem tűnt nekem; meg is próbálom rögtön, hogy jólesnék-e egy kis levegőváltás.” És csakugyan, mialatt beszélt, már tünedezni is kezdett; a lába már egészen eltűnt. „Uram! - kiáltotta utána a lakó: - Ha volna oly szíves és közölné a többi urakkal és hölgyekkel is, akik a régi, lakatlan házakat szokták kísértetni, hogy sokkal kellemesebb helyekre is járhatnak, hát ezzel nagy szolgálatot tenne az emberiségnek.” - „Majd szólok - felelte a szellem. - Mi, hazajáró lelkek, igazán nagy bolondok lehetünk, nagy bolondok; föl sem tudom

fogni, hogy lehattunk olyan ostobák.” Azzal a kísértet eltűnt, és az a legérdekesebb a dologban - tette hozzá a kis öreg, s ravasz pillantással nézett szét rajtuk -, hogy nem is tért vissza soha többé.

- Nem rossz történet, ha igaz - mondta a berakott inggombos ember és új szivarra gyújtott.

- Ha igaz! - kiáltott fel az öreg, mélységesen megvető pillantással. - Még megérem - tette hozzá Lowtenhez fordulva -, hogy legközelebb azt mondja, hogy a furcsa ügyfél története sem igaz, ami akkor esett meg, amikor még egy ügyvédi irodában dolgoztam... még majd megérem.

- Arról a történetről nem mondok semmit, tekintettel arra, hogy sohasem hallottam - jegyezte meg a berakott inggombok tulajdonosa.

- Nagyon szeretném, ha újra elmesélné - mondta Pickwick úr.

- Mesélje hát el - biztatta Lowten is. - Rajtam kívül senki sem hallotta még, s már én is szinte egészen elfelejtettem.

A kis öreg körülnézett a társaságon, s a pillantása még szörnyűbb volt, mint eddig; mintha diadalmaskodva nézné, hogy milyen kíváncsiság és figyelem ült ki a többiek arcára. Aztán megvakarta az állát, feltekintett a mennyezetre, mintha emlékezőtehetségét akarta volna rendbeszedni, és belefogott a következő történetbe:

A KIS ÖREG ELBESZÉLÉSE A FURCSA ÜGYFÉLRŐL

- Hogy hol és miképp tudtam meg ezt a rövidke történetet - mondta az öreg -, az mellékes. Ha olyan sorrendben akarnám elmondani, ahogy a tudomásomra jutott, a közepén kellene kezdenem és a végére érve, vissza kellene ténnem az elejére. Elég annyit mondanom, hogy egy-egy mozzanatát saját szememmel láttam; a többi részletéről pedig biztosan tudom, hogy úgy történt, s még most is sokan élnek, akik nagyon jól emlékeznek az egészre.

A Borough főutcán, a Szent György-templom közelében és az utcának ugyanazon az oldalán áll, mint mindenki tudja, az adósok börtönei közül a legkisebb, a Marshallsea-fogház. Habár mostanában már korántsem olyan csúf piszokfészek, mint amilyen valaha volt, még ebben a mai külön állapotában sem nagyon vonzza a tékozlókat, és nem nagy vigasztalására szolgál a meggondolatlan és könnyelmű embereknek, akik odakerültek. A halálraítélt éppen akkora területen sétálhat és levegőzhet a Newgate-börtön udvarán, mint a fizetésektelen adós a Marshallsea-ben.

Lehet, hogy csak az én rögeszmém, vagy az is lehet, hogy csak azért, mert régi emlékeim fűződnek ehhez a helyhez, de Londonnak ezt a részét ki nem állhatom. Szép szélesek itt az utcák, tágasak a boltok, a robogó kocsik zaja, a szakadatlanul hömpölygő járókelők kopogása a járdán soha nem szünetel - lármás és élénk forgalomtól visszhangzik itt minden kora reggeltől éjfélig. De a mellékutcák szűkek és nyomorúságosak; a sűrűn lakott házakban az ínség és a bűn ütött tanyát; nélkülözés és boldogtalanság szorong egymás mellett ezekben a szűk börtönökben; mintha valami sötét, szomorú fátyol borulna az egész képre, legalábbis nekem úgy rémlik, s beteges, szegényes, nyomorúságos színt kölcsönöz az egésznek.

Sokan, akik azóta örök álmra hunyták le szemüket, elég jókedvűen néztek körül, amikor először léptek be a Marshallsea-fogház kapuján: mert az embert rendszerint nem csüggeszti el rögtön a balsors legelső kemény ökölcsapása. A férfi még bízik a ki nem próbált jó barátokban; eszébe jut, hogy a cimborái hányszor ajánlották fel segítségüket saját jószántukból, amire akkor még nem volt rászorulva; remél - a boldog tapasztalatlanság bizakodásával -, és ha

meghajolt is az első csapás súlya alatt, lelkében mégis kihajt a remény, virágba is borul egy időre, amíg a csalódás és az elhagyatottság fojtó leheletétől el nem fonnyad. Milyen hamar beestek azok a szemek, s milyen fénytelenül meredtek elő sovány arcukból, mely csontig aszott az éhségtől, s melyet elsápasztott a börtön levegője! Bizony, abban az időben nem volt pusztá szóvirág, ha azt mondták, hogy az adósok a megváltás reménye és a szabadulás kilátása nélkül rothadtak el börtönükben! A régi kegyetlenséget ugyan enyhébb bánásmód váltotta fel azóta, de azért még ma is megtörténnek olyan szörnyűségek, hogy majd meghasad az ember szíve.

Húsz évvel ezelőtt ezt a kikövezett utat egy asszony meg egy gyerek járta sűrűn - nap nap után, minden áldott reggel megjelentek a börtön kapujában; és sokszor megesett, hogy egy nélkülözésben meg gyötrődések között átvirrasztott éjszaka után egy órával korábban érkeztek, s ilyenkor a fiatal anya szép csöndesen visszafordult, elvezette a gyermeket az öreg hídra, felemelte a két karjával, hogy megmutassa neki a csillogó vizet, melyen előmlött a reggeli verőfény, hadd lássa a gyermek, hadd örüljön neki, hogy munkára és mulatságra való nagy és lázas készülődéstől mennyire megélénkült a folyam, már a kora reggeli órákban. De csakhamar letette megint a gyermeket, eltakarta kendőjével az arcát, és úgy patakzottak a könnyei, hogy a szeme világa is elhomályosult, mert a gyermek sovány, megnyúlt arcán nyoma sem látszott az örömnél vagy akár az érdeklődésnek is, bármi iránt. Ami kevés emléke volt a gyermeknek, az is mind egyféle volt és szüleinek szegénységére és nyomorúságára emlékeztette. Órák hosszat elült az anyja térdén és gyermeki részvéttel nézte a könnyeket, melyek a szegény asszony szemébe gyűltek s végiggördültek az arcán, aztán csöndesen elsompolygott egy sötét sarokba és ott sírdogált, míg el nem aludt. Az élet zord valósága, a legkeményebb nélkülözésekkel súlyosbítva, amilyen az éhség és a szomjúság, a hideg és a nyomor - ránehezedett a gyermekre, mióta csak az esztét tudta szegény; úgyhogy csak korára és külsejére nézve volt gyermek, de nem tudott jóízűen, gondtalanul nevetni, s nem csillogott a szeme, mint más gyerekeknek.

Az apja meg az anyja nagy aggodalommal látta mindezt, alig mertek egymásra nézni vagy kimondani, amit gondoltak. Az erős, egészséges férfi, aki megerőltetés nélkül bírta volna a legnehezebb munkát, a túlszűfolt börtön levegőjében, a tétlenség és magányosság súlya alatt szemlátomást sorvadni kezdett. A gyöngé, törékeny asszonyt a testi és lelki kór egyesült erővel hajtotta a sír felé; a gyermek közel volt a halálhoz.

Beállt a tél, s vele együtt a hetekig tartó hideg meg az ólmos eső. A szegény asszony egy nyomorúságos szobát bérelt, közel az ura börtönéhez; s noha ezt a költözködést az egyre szorongatóbb szegénység tette szükségessé, a szegény asszony most mégis boldogabb volt, mert közelebb lehetett az urához. Két hónapon át minden reggel ott volt a gyermekével együtt, amikor a börtön kapuját kinyitották. Egy nap elmaradt az asszony, ami először történt meg. Másnap reggel ismét eljött, de már csak egyedül. A gyermek meghalt.

Akik hideg közönnyel a szegény emberek haláláról úgy beszélnek, hogy a halottnak csak jó, mert megszabadult szenvedéseitől, a családtagoknak pedig jó, mert csak megszabadultak egy nehéz tehertől - mondhatom, hogy akik így beszélnek, azoknak fogalmuk sincs róla, milyen fájdalommal jár az ilyen veszteség. Egy néma, gyöngéd, szerető tekintet, amikor minden szem hidegen fordul el tőlünk, az a tudat, hogy van mellettünk egy emberi lény, aki szeret bennünket és velünk érez, amikor a többiek mind elhagytak már, legnagyobb szomorúságunkban is olyan vigasz, olyan támasz, olyan megnyugtató, amit nem lehet sem pénzzel megvásárolni, sem erőszakkal megszerezni. A gyermek órák hosszat elüldögélt szülei lábánál, kis kezét türelmesen összekulcsolva, s vézna, sovány arcocskáját rájuk emelve. Látták őt napról napra jobban sorvadozni, és bárha kurta élete örömtelen volt is, és meglelte immár azt a békességet

és nyugalmat, melyet gyermek létre ezen a földön meg nem ismerhetett, elvesztése mégis mély gyászba borította a szülőket.

Akik látták a fiatal anya megváltozott arcát, tudták jól, hogy a halál hamarosan véget vet majd szenvedéseinek és megpróbáltatásainak. Férjének fogolytársai nem akarták nyomorúságában és bánatában háborgatni, s átengedték neki a kis szobácskát, amelyet addig két társával osztott meg. Az asszony most urával együtt lakta a szobát; fájdalom és reménység nélkül hervadt mindjobban a sír felé.

Egy este elszenderült az ura karjai között; a férfi odavitte a nyitott ablakhoz, hogy a friss levegőtől magához térjen, amikor a hold fényénél, mely rásütött a nő arcára, olyan szörnyű változást vett észre a vonásain, hogy könnyű terhe alatt is remegni kezdett, mint egy gyámoltalan gyermek.

- Ültess le, George - mondta bágyadtan az asszony.

Az ura szót fogadott, ő maga is leült melléje, tenyerébe hajtotta az arcát, és könnyezni kezdett.

- Nehéz szívvel válok meg tőled, George - mondta a nő -, de Isten akarata, s nyugodj meg benne az én kedvemért! Ő, milyen hálás vagyok, hogy a fiunkat magához vette! Ő most már boldog, odafönt a mennyben. Mihez fogott volna szegény idelent a földön az édesanyja nélkül.

- Nem halhatsz meg, Mary, nem halhatsz meg! - kiáltotta a férfi, felugorva. Föl és alá futkosott a szobában, öklével a homlokát verte; aztán megint visszaült a felesége mellé, karjaiba vette, és kissé nyugodtabban folytatta: - Térj magadhoz, édes, drága lelkem. Kérlek, térj magadhoz. Meg fogsz gyógyulni.

- Soha, George, én már soha többé nem gyógyulok meg - mondta a haldokló asszony. - Temetess szegény kisfiunk mellé; de ígérd meg, hogyha valaha kiszabadulsz erről a rettenetes helyről, és gazdag leszel, elvitetsz bennünket valami csendes kis falusi temetőbe, messzire... nagyon messzire innen... ahol békében nyugodhatunk. Édes George, ígérd meg ezt nekem.

- Megígérem, megígérem - mondta a férfi, és szenvedélyesen térdre vetette magát az asszony előtt. - Szólj hozzám, Mary, csak még egy szót; nézz rám... csak még egyszer!

Elhallgatott, mert a nyakába fonódó karok megmerevedtek és elnehezültek. Mély sóhaj szakadt ki az asszony fonnyadt kebléből; ajkai megmozdultak, s az arca mosolyra derült. De az ajkak vértelenek voltak, és a mosoly kísértetiesen megmerevült és odafigyott az arcára. A férfi magára maradt a világban.

Azon az éjszakán, nyomorúságos szobájának komor csöndjében és magányosságában a szerencsétlen ember letérdelt a felesége holtteste mellé, s miután Istent hívta tanúnak, iszonyatos fogadalmat tett, megesküdött rá, hogy attól a perctől fogva annak szenteli életét, hogy megbosszulja felesége és gyermeke halálát; hogy azontúl a halála órájáig, minden erejét erre az egy célra fogja felhasználni; hogy bosszúja rettenetes lesz és telhetetlen, gyűlölete örök és olthatatlan, s azt, aki ellen bosszút esküdött, ha kell, üldözni fogja a világ végéig.

A szörnyű kétségbeesés és a szinte emberfölötti indulat egyetlen éjszaka alatt olyan borzasztó pusztítást vitt végbe az arcán és az alakján, hogy rabtársai rémülten húzódtak félre, amikor elment mellettük. A szeme kidülledt és vérekes volt, arca fehér, mint a halál, s a termete megrokkant. Nagy lelki kínjában majdnem szétharapta az alsó ajkát s a vér, amely a szájából kiserkent, végigcsurgott az állán s beszennyezte ingét és nyakkendőjét. Nem sírt, nem panaszkodott; de tétova nézése s nyugtalan viselkedése, amint fel-alá járt az udvaron, elárulta, hogy milyen lázas indulatok forrnak benne.

Felesége holttestét rögtön el kellett vitetnie a börtönből. A legteljesebb nyugalommal fogadta ezt a hírt, beletörődött az intézkedésbe. A börtönnek csaknem minden lakója összegyűlt, hogy láthassa, amikor elviszik a halottat; jobbról is, balról is félrehúzódtak, amikor az özvegy férj megjelent; gyors léptekkel jött előre s a börtön kapuja mellett, egy kis elkerített helyen megállt egyedül, ahonnan a sokaság ösztönszerű tapintattal visszahúzódott. Négy ember vitte a vállán, lassú lépésben, a gyalultatlan deszkaporsót. A tömeg halotti csendben állt, csak az asszonyok siránkozása és a halottvivők kopogó léptei hallatszottak. Amikor odaértek a gyászoló férfi elé, egyszerre megálltak a koporsóval. George a koporsóhoz nyúlt, gépiesen megigazította a leplet, amellyel le volt takarva, s intett az embereknek, hogy menjenek tovább. A kapuban álló börtönőrök levették kalapjukat, amikor a koporsó odaért, s a következő pillanatban már becsukódott a nehéz vasajtó a menet mögött. A szerencsétlen ember rámeredt a tömegre, üres tekintettel, aztán végigzuhant a földön.

Heteken át éjjel-nappal virrasztottak mellette, mert a legborzasztóbb lázalmok gyötörték, de sem veszteségének tudata, sem fogadalmának emléke nem hagyta el egy pillanatra sem. Lázás delíriumában szeme előtt eszeveszett gyorsasággal kergette az egyik kép a másikat, egyik színhely a másik után száguldott el előtte; de valamiképpen mind összefüggött azzal a nagy céllal, amely eltöltötte lelkét. Végtelen tengeren vitorlázott, feje fölött vérvörös volt az égbolt, és a haragos hullámok rettenetes dühvel tornyosultak és tajtékzottak minden oldalról. Egy másik hajó is járt előttük, viaskodva és vergődve a bömbölő viharban - vitorláit szétrongyolódva lobogtak az árbocról s a födélzete tele volt emberekkel, akiket a szél a hajó oldalához söpört, s az óriási hullámok minduntalan átsaptak rajtuk és nem egy szerencsétlen áldozatot sodortak le a tajtékzó tengerbe. A hajó keresztülfúrta magát a harsogó víztömegben, s ellenállhatatlan gyorsasággal és erővel, szinte repülve szelte a hullámokat, aztán nekirohant az előtte járó hajónak és összezúzta a farát.

Abból az óriási zűrzavarból, mely a süllyedő alkotmány körül támadt, kihallatszott az emberek éles sikoltozása - száz szerencsétlen vízbefúló segélykiáltása egyetlen vérfagyasztó üvöltésbe olvadt, úgy, hogy még az elemek haragos zajongását is túlharsogta, és úgy szólt, úgy visszhangzott, mintha csak keresztülhasítaná a levegőt, az égboltot, az óceánt. De mi ez? - egy ősz, öreg ember feje bukkan fel most a víz színén és rémült arccal, segítségért kiabálva vergődik a hullámok között! Csak egy pillantás, és ő máris leugrott a hajó oldaláról s hatalmas csapásokkal úszott feléje. Odaért hozzá; szorosan melléje került. Igen, ezek az ő vonásai. Az öreg ember észrevette őt és hasztalanul igyekezett menekülni előle. George keményen megragadta és húzta magával a víz alá. Lejjebb, egyre lejjebb, ötven ölnyi mélységbe; az öreg ellenállása mindjobban gyengült s végül teljesen megszűnt. Megfulladt; George megölte őt és beváltotta fogadalmát.

Mezítláb és egymagában járta a végtelen sivatag izzó homokját. Fojtogatta és vakította a homok; a csillogó, finom szemek behatoltak a bőre alá és úgy szurkálták, hogy majdnem beleőrült. Óriási homoktölcsérek, melyeket a szélvész ragadott magával, és a forró nap áthevített, mint bolygó tűzoszlopok jártak előtte a messze távolban. Lábánál szétszórva utasok csontjai fehérlettek, akik ebben a szörnyű sivatagban pusztultak el; és szörnyű, éles világosságban volt minden, amit maga körül látott; iszonyatos, rémséges képek tárultak eléje mindenfelől, ameddig csak a szem ellátott. Hiába erőlködik, hogy segítségért kiáltson, nyelve odaragad az ínyéhez, és félőrülten törtet tovább a szerencsétlen. Természetfölötti erőt érez magában, s átlábol a homokon, amíg a fáradtságtól és a szomjúságtól kimerülve, eszméletlenül le nem rogy a földre. De micsoda friss és nedves illat téríti magához? Miféle csobogás ez, amit hall? Víz! Csakugyan, forrás volt és tiszta, friss vize ott csörgedezett a lábánál. Nagyot húzott belőle, s alighogy sajgó testét kinyújtóztatta a parton, máris üdítő, édes álomba merült. Közelgő léptek zaja ébresztette fel. Egy ősz, öreg ember tántorgott feléje, hogy égő

szomját eloltsa. Megint ő volt! Átnyalábolta az öreget és visszatartotta a víztől. Az öreg rettenetesen vergődött és vízért kiáltott, csak egy csepp vízért, hogy megmentse az életét! De ő szorosan fogta az öreget, és mohó szemmel gyönyörködött halálküzdelmében; s amikor a feje élettelenül hanyatlott a mellére, a holttestet elrúgta magától.

Amikor kezdett gyógyulni, s az öntudata visszatért, arra ébredt, hogy gazdag ember és a maga ura, mert apját halva találták az ágyában - azt az apát, aki hagyta volna őt meghalni a börtönben -, s aki nemcsak hagyta volna, hanem valóban hagyta is elpusztulni az ínségben és a szívfájdalomban, melyre nincsen gyógyszer - hagyta is elpusztulni azokat, akik drágábbak voltak George-nak a saját életénél is. Nem átalotta volna mindenkől kitagadni a fiát, de erejében és egészségében bizakodva, addig halogatta a dolgot, amíg elkészt vele; most aztán a másvilágon fogcsikorgatva gondolhat rá, hogy mulasztása milyen dúsgazdaggá tette a fiát.

Erre ébredt fel George, és még egyébre is. Ráeszmélt életének egyetlen céljára - eszébe jutott, hogy a gonosz ellenség feleségének az apja volt - az az ember, aki őt börtönbe vetette és aki elűzte küszöbéről tulajdon leányát és unokáját, amikor térden állva esdekeltek irgalomért. Ó, hogy elátkozta gyengeségét, ami miatt nem kelhetett fel és nem láthatott hozzá rögtön bosszújának végrehajtásához!

Elvitette magát arról a helyről, ahol annyi gyász és csapás érte, s meghúzódott a tenger partján egy csöndes kastélyban; nem abban a reményben, hogy visszanyeri lelki békességét és boldogságát - hiszen mind a kettőt örökre elvesztette -, de hogy megint erőre kapjon s kedvenc tervével foglalkozhassék. És ezen a helyen egy ördögi véletlen alkalmat adott neki, hogy rettenetes bosszúját megkezdhesse.

Nyár volt; George sötét tépelődésbe merülve, alkonyat felé rendszerint elhagyta magános otthonát s végigsétált a sziklák között egy keskeny ösvényen, mely egy elhagyatott, kietlen helyre vezetett, s amely bolyongásai közben megragadta felizgatott képzeletét - itt leült egy lehullott szikladarabra, arcát a két tenyerébe hajtotta és elüldögélt órák hosszat, míg a feje fölött meredező komor sziklák megnyúlt árnyéka gyászos, sűrű sötétséggel be nem fődött mindent körülötte.

Egy csöndes nyári estén megint ott ült a rendes helyén és szokott módján néha-néha fölvetette a fejét, hogy tekintetével kövesse egy sirály röptét, vagy pedig végigkísérje azt a fényes bíborsávot, mely a tenger közepén kezdődött és elnyúlt hosszan, egészen a széléig, ahol a lenyugvó nap a vízbe bukott - amikor hirtelen hangos segélykiáltás törte meg a mély csöndet. George figyelni kezdett, mert nem volt bizonyos benne, hogy jól hallott-e, amikor újra fölhangzott a segélykiáltás, még nagyobb erővel, mint először; talpra ugrott és futni kezdett abba az irányba, amerről a hang jött.

Egyszerre minden világos lett előtte; néhány elszórt ruhadarab hevert a parton; nem messzire a tengerben egy emberfej tűnt fel a hullámok között, a parton pedig egy öreg ember futkosott fel-alá, kétségbeesetten tördelve a kezeit és segítségért kiáltozva. A fölépült beteg, aki már visszanyerte erejét, letépte magáról a ruhát és a víz felé rohant, azzal a szándékkal, hogy utánaúszik a fuldoklónak és kimentí.

- Gyorsan, uram, siessen, az égre kérem; mentse meg, mentse meg, az Isten szent szerelmére. A fiam, az egyetlen fiam! - kiáltotta az öreg őrjöngve, és George felé sietett. - Az egyetlen fiam, uram, és vízbe fullad az apja szeme láttára!

Alig mondta ki az öreg az első szót, amikor George hirtelen megtorpant, összefonta a karját és meg sem moccant többé.

- Nagy isten! - kiáltott fel az öreg, hátratántorodva. - Heyling!

George Heyling mosolygott és egy szót sem szólt.

- Heyling! - ismételte az öreg, magánkívül. - A fiam, Heyling, az én szerencsétlen fiam, nézze, nézze! - És a kétségbeesett apa lélekszakadva mutatott oda, ahol a fiatalember a hullámok közt fuldokolt.

- Hallja! - mondta az öreg. - Megint kiáltott. Még él! Heyling, mentse meg, mentse meg!

George megint csak mosolygott és mozdulatlanul állt, mint a kőszobor.

- Nagyon megbántottam önt - ordította az öreg térdre hullva, s a kezeit összekulcsolva. - Bosszulja meg magát; vegye el mindenemet, az életemet; lökjön bele a tengerbe, és ha emberi erővel meg tudom állni, hát meghalok anélkül, hogy viaskodnék az életemért. Tegye meg, Heyling, csak mentse meg a fiamat, olyan fiatal még, Heyling, olyan fiatal még ahhoz, hogy meghaljon!

- Ide hallgasson - mondta George s vadul megrázta az öreg csuklóját. - Fogat fogért, életet életért, és ez itt egy emberélet. Az én gyermekem is úgy halt meg az apja szeme láttára, sokkal hosszabb szenvedés után, sokkal kínosabb halállal, mint ahogy ez a fiatal naplopó, néneje vagyonának eltékozlója pusztul el itt, mialatt beszélek. Ön akkor csak nevetett... arcába nevetett a leányának, pedig azt az arcot már a halál fuvallata érte... kacagott a szenvedéseinken. Most mi a véleménye minderről? Nézzon csak oda, nézzon csak oda!

S mialatt beszélt, ujjával a tenger felé mutatott. Elhaló, gyöngye sikoltás reszketett végig a víz fölött; a fuldokló egy végső, hatalmas erőfeszítéssel pár pillanatra még felkavarta a fodros hullámokat, de a víz csakhamar elsimult, s utána már meg sem lehetett volna mondani, hogy hol merült alá korai sírjába.

Eltelt három esztendő, amikor egy londoni ügyvéd kapuja előtt, akit városszerte arról ismertek, hogy mesterségét nem nagyon kényes lelkiismeretességgel gyakorolja, megállt egy magánfogat és kiszállt belőle egy úr, aki nagyon fontos ügyben négyszemközt óhajtott tanácskozni az ügyvéd úrral, s bár látszott rajta, hogy még nem lehet túl öreg, az arca sápadt volt, törődött, vonásai kemények és keserűek, s az ügyvéd éleslátása nélkül is meg lehetett volna állapítani róla az első pillantásra, hogy a betegség meg a szenvedés hagyott ilyen szörnyű nyomokat a külsején, amilyeneket az öregség kétszer annyi esztendő után sem hagy az emberen, mint ahány az idegen vállát nyomta.

- Egy hivatalos üggyel szeretném önt megbízni - mondta az idegen.

Az ügyvéd szolgálatkészen meghajolt s a nagy csomagra pislantott, mely a férfi kezében volt. Látogatója észrevette ezt a pillantást és így folytatta:

- Nem mindennapi ügy; ezeket az írásokat is csak nagy költség árán tudtam megszerezni.

Az ügyvéd még kíváncsibb pillantást vetett a csomagra; az idegen leoldotta a spárgát, mellyel át volt kötve, és kirakott az ügyvéd elé egy csomó váltót, adóslevél-másolatot és egyéb írományt.

- Ezekre a papírokra - így folytatta az ügyfél -, amint látni fogja, az az ember, akinek a neve rajtuk van, már évek óta nagy összegeket vett fel. Közte és az eredeti hitelezők között, akiktől én lassanként a névérték háromszoros, sőt négyszeres árán magamhoz váltottam ezeket a kötelezvényeket, hallgatólagos megegyezés történt arra nézve, hogy egy bizonyos meghatározott terminusig az adóslevelek időről időre mindig megújíthatók lesznek. Ennek a megállapodásnak azonban sehol írásbeli nyoma nincsen. Az illetőnek az utóbbi időben nagy veszteségei voltak, és ha ezeket a követeléseket egyszerre hajtánánk be rajta, teljesen tönkremenne.

- A követelések összege sok ezer fontot tesz ki - mondta az ügyvéd, az írásokba pillantva.

- Úgy van - felelte az ügyfél.

- Tehát mit tegyünk? - kérdezte az ügyvéd.

- Mit tegyünk! - felelte az ügyfele kitörő indulattal. - Vegye igénybe a törvényes eljárás minden eszközét, használjon fel minden fortélyt, amit az ész kitalálhat, és az erőszak foganatosíthat; dolgozzék megengedett és meg nem engedett módszerekkel; a törvény szigorát és erejét párosítsa a leleményes törvénycsavarók minden ügyességével. Azt akarom, hogy kínos és lassú halállal pusztuljon el. Tegye tönkre, foglalja le és üttesse dobra minden ingó és ingatlan birtokát, kergesse ki a házából és a hajlékából, hogy vén napjaira koldulással tengesse az életét és a börtönben kelljen meghalnia.

- De a költségek, tisztelt uram, mi lesz az eljárás költségeivel? - kérdezte az ügyvéd, miután első meglepetéséből magához tért. - Ha az alperes szegényházba kerül, ki fogja megtéríteni az én költségeimet?

- Kérjen bármilyen nagy összeget - felelte az idegen s úgy remegett az izgatottságtól, hogy majdnem kiejtette kezéből a tollat, melyet beszéd közben felvett az asztalról -, bármilyen nagy összeget, és én megadom. Ember, ne féljen attól, hogy sokat talál kérni. Nem fogom sokallani, ha a céломhoz segít.

Az ügyvéd találmányra megnevezett egy tekintélyes összeget, amelyet előleg fejében kérne, hogy a pör elvesztése esetére is biztosítsa magát - inkább csak azért, hogy kipuhatolja, meddig hajlandó elmenni az ügyfele, semmint abban a reményben, hogy meg is kapja, amit kért. Az idegen szó nélkül kiállított egy utalványt bankárjához az egész összegről és eltávozott.

Miután az ügyvéd felvette a pénzt az utalványra, s így meggyőződött róla, hogy teljesen megbízhat különös ügyfelében, komolyan hozzálátott feladatához. Heyling attól fogva több mint két éven át egész napokat ott töltött az ügyvéd irodájában az irományok fölé hajolva, melyek egyre jobban felhalmozódtak, és örömtől sugárzó arccal újra meg újra elolvasta a könyörgő leveleket, a halasztási kérelmeket (mert különben az adósnak menthetetlenül tönkre kell mennie) - s amely levelek egyre gyakrabban, egyre sűrűbben érkeztek, amint az egyik követelést a másik után perelték. És minden levélre, amely egy kis elnézésért könyörgött, csak egy felelet volt: tessék fizetni. Birtok, ház, bútor sorban úszott el a sok árverésen, amelyek most egymást érték; és az öreg ember is börtönbe került volna, ha a rendőrök éberségét ki nem játssza és meg nem szökik.

Heyling engesztelhetetlen gyűlöletét korántsem elégítette ki a sikeres bosszúállás, sőt mintha még százszorosan fokozta volna az öreg ember tönkrejutása. Amikor megtudta, hogy az öreg megszökött, őrvongása nem ismert határt; dühében a haját tépte, a fogait csikorgatta s retten-tően szidta, átkozta azokat, akiknek le kellett volna őt tartóztatniuk. Csak akkor csillapodott le kissé, amikor biztosították róla, hogy a szökevény okvetlenül kézre fog kerülni. Rendőröket küldtek ki minden irányban, minden elképzelhető cselfogást és furfangot felhasználtak, hogy kinyomozzák a szökevény rejtékhelyét; de hiába volt minden. Elmúlt egy fél esztendő, és még mindig nem tudtak a nyomára lelteni.

Végre egyszer késő éjszaka Heyling, akiről már hetek óta senki nem hallott semmit, megjelent az ügyvéd lakásán s beüzent neki, hogy sürgősen beszélni óhajt vele. Még mielőtt az ügyvéd, aki már fentről megismerte Heyling hangját, meghagyhatta volna az inasának, hogy vezesse fel ezt az urat, az már rohant is fel a lépcsőn és halálsápadtan, lélekszakadva nyitott be az ügyvéd nappali szobájába. Bezárta az ajtót, hogy senki meg ne hallhassa, amit majd beszélnek, egy karszékbe hanyatlott és csöndesen így szólt:

- Pszt! Végre megtaláltam.

- Ne mondja! - felelte az ügyvéd. - Nagyszerű, uram; igazán nagyszerű!

- A Camden Townban rejtőzködik, egy nyomorúságos lakásban - mondta Heyling. - Talán nem is baj, hogy egy időre elvesztettük őt szem elől, mert nagyon nyomorúságosan tengődött ott azóta és nagyon szegény... nagyon szegény.

- Helyes - felelte az ügyvéd. - Ön természetesen holnapra kívánja a letartóztatását?

- Igen - felelte Heyling. - De nem! Mégsem! Nem, csak holnapután. Ön nyilván csodálkozik, hogy én magam halogatom a dolgot - tette hozzá háborzongató mosollyal -, de megfelelkeztem valamiről. Holnapután évfordulót ünnepelhet, hadd maradjon akkorra.

- Nagyon helyes - felelte az ügyvéd. - Legyen szíves, írja meg az utasítást a törvényszolga részére.

- Nem - mondta Heyling. - Rendelje ide holnap nyolc órára a törvényszolgát, és én magam kísérem majd el.

Másnap este a kitűzött időben csakugyan találkoztak, bérkocsiba ültek s meghagyták a kocsinak, hogy álljon meg a régi Pancras utca sarkán, ahol a községi dologház áll. Mire odaértek és kiszálltak, már egészen besötétedett; és miután végigmentek az állatorvosi intézettel szemben levő nagy tűzfal mentén, befordultak egy keskeny utcába, amelynek - legalábbis akkoriban még - Little College Street volt a neve, és abban az időben elég elhagyott hely volt, s a környéken alig lehetett egyebet látni, mint üres telkeket meg árkokat.

Heyling jól a szemébe húzta utazósapkáját, beburkolózott köpönyegébe. Az egész utcasoron a legszegényebbnek látszó ház előtt egyszerre csak megállt és halkán bekopogtatott. Egy asszony rögtön ajtót nyitott és úgy köszönt neki, mint aki megismerte; Heyling odasúgta a törvényszolgának, hogy maradjon lent, óvatosan felosont a lépcsőn, benyitott az utcai szoba ajtaján és hirtelen belépett a szobába.

Akit annyi időn át keresett, akit olyan engesztelhetetlen gyűlölettel üldözött, az immár testben-lélekben megtört aggastyán, ott ült a gyalultatlan fenyőfa asztal mellett, amelyen egy nyomorúságos faggyúgyertya égett. Az idegen belépésére fölrezzent és nagy nehezen talpra állt.

- Mi az? Már megint baj van? - kérdezte az öreg. - Miféle új csapás? Mit akar ön itt?

- Csak egy szót akarok váltani önnel - felelte Heyling. Leült az asztal túlsó végén, levetette köpönyegét, sapkáját, s fölfedte az arcát.

Az öreg embernek mintha egyszerre elállt volna a szava. Hátrahanyatlott a székén s a kezét összekulcsolva, félelemmel és irtózással meredt a látományra.

- Ma éppen hat esztendeje - folytatta Heyling -, ma éppen hat esztendeje tökéltam el magamat, hogy egy étellel kell megfizetnie a gyermekemért. Leánya kihűlt teste mellett esküdtem meg, ősz ember, hogy attól fogva csakis a bosszúmnak élek majd. Azóta soha egy pillanatra sem tévesztettem szem elől a célomat; de még ha meg is feledkeztem volna róla, csak némán tűrő feleségem utolsó fájdalmas pillantására, ártatlan gyermekem kiéhezett arcára kellett volna gondolnom, hogy újra megedződjem a bosszúra. A megtorlás első fejezetére még jól emlékezhet; ez a mai az utolsó.

Az öreg összeborzadt, két karja tehetetlenül lehanyatlott.

- Holnap elhagyom Angliát - mondta Heyling, pillanatnyi hallgatás után. - Még ma este átadom önt az eleven halálnak, amelyre leányát kárhoztatta... a reménytelen fogságnak...

Felnézett az öreg arcába és elhallgatott. A gyertyával az arcába világított, aztán szép csendesen letette megint az asztalra és kiment a szobából.

- Jó volna, ha felmenne egy kicsit az öreghez - így szólt az asszonyhoz, amint kinyitotta a kaput és intett a törvényszolgának, hogy jöjjön ki vele az utcára -, azt hiszem, hogy rosszul érzi magát.

Az asszony bezárta a kaput, sietve felment az emeletre és ott találta az öreget holtan.

Kent egyik legfélreesőbb és legcsöndesebb temetőjében, ahol vadvirágok tarkállnak a fűben, az angol kertek egyik legbájosabb zugában, melynek a környéke is oly szelíd: egyszerű, faragott sírkő alatt pihen a fiatal anya és kicsi gyermeke. De poraik nem vegyülhetnek össze az édesapa poraival; mert az emlékezetes éjszaka óta az ügyvéd soha többé hírt sem hallott különös ügyfeléről.

Miután az öreg befejezte elbeszélését, odalépett a sarokban álló fogashoz, levette a kalapját és a kabátját, nagy nyugalommal felöltözött és szó nélkül, lassú léptekkel eltávozott. Minthogy a berakott inggombos úr már mélyen aludt, a társaság java része pedig roppant nagy buzgalommal arra a különös mesterségre adta magát, hogy olvasztott faggyút csepegtessen a pálinkáspoharakba, Pickwick úr észrevétlenül távozhatott s miután kifizette a saját és a Weller úr fogyasztását, ez utóbbi társaságában csakhamar kilépett a Szarka fogadó kapuján.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Pickwick úr Ipswichbe utazik, ahol regényes kalandba keveredik egy javakorabeli hölggyel, aki sárga papírtekercset visel a hajában

- Ez a gazdád poggyásza, Sammy? - kérdezte idősb Weller úr szeretett magzatától, amikor az utóbbi egy utazóbőrönddel és egy kis kézitáskával befordult a whitechapeli Ökör fogadó udvarára.

- Fején találtad a szöget, öreg - felelte ifjabb Samuel Weller úr, lerakta terhét az udvaron; aztán kényelmesen letelepedett rá. - A gazdám is itt lesz mindjárt.

- Persze bérkocsin jön, mi? - kérdezte az apja.

- Hát persze, nyolc pennyért két mérföldnyi úton játszik az életével - felelte a fia. - Hát a mostohám mit csinál, hogy van?

- Furcsán, Sammy, nagyon furcsán - felelte idősb Weller úr fölöttébb komoly hangon. - Úgy látszik, belépett a metodista rendbe a minap, Sammy, no és annyit mondhatok, hogy iszonyatosan ájtatos asszony lett belőle. Olyan kiváló asszony az, Sammy, hogy nem is hozzám való. Érzem, hogy nem érdemlem meg az ilyen feleséget.

- Ejnye már, apám - mondta Samuel -, nagy önmegtagadás volna, ha lemondanál róla.

- Bizony - felelte az apja, felsóhajtva. - Valami új találmányt vett a fejébe, olyasmit, hogy felnőtt emberek újra megszülethetnek. Ha nem tévedek, újjászületésnek hívják. Nagyon szeretném látni, hogyan ütik nyélbe a dolgot, Sammy. Nagyon szeretném látni, hogy a mostohád hogyan születik még egyszer a világra. Biz isten, mindjárt kiadnám dajkaságba.

- Mit gondolsz, mit műveltek az asszonyok a minap - folytatta idősb Weller úr, rövid szünet után, mialatt az orra hegyét jó néhányszor megvakargatta a mutatójával. - Mit gondolsz, mit műveltek az asszonyok a minap, Sammy?

- Tudom is én - felelte Samuel. - Ugyan mit?

- Fogták magukat és egy nagy uzsonnázást rendeztek egy fickó tiszteletére, akit a pásztornak neveznek - mondta Weller úr. - A képkereskedés előtt álldogáltam, a mi bérkocsi-állomásunkon, amikor megakad a szemem egy kifüggesztett kis cédulán és azt olvasom rajta: *Egy jegy ára két és fél shilling. Bővebb felvilágosításokkal a bizottság szolgál. Titkár: Wellerné.* S mire hazaértem, az udvari szobában már együtt is ült a bizottság. Tizennégy asszony. Nagy kár, hogy nem hallottad őket, Sammy. Határozatokat hoztak, megszavaztak könyöradományokat és egyéb ilyen számárságokat műveltek. Egyrészt, mert a mostohád nagyon zaklatott, hogy menjek el, másrészt pedig, mert azt reméltem, hogy egy jó kis kutyakomédiát fogok látni, ha elmegyek, hát én is feliratkoztam, hogy veszek egy jegyet. Pénteken este hat órakor aztán szépen kicsíptem magam, fölkeredtem az anyjukkal együtt, s ahogy felmegyünk egy dohos terembe, ahol már vagy harminc embernek terítve volt teára, a sok asszony mind sügni-bügni kezd és úgy néz rám, mintha soha életében nem láthatott volna még egy ilyen jó erőben levő, ötvennyolcas úriembert. Egyszerre csak nagy zajt hallok a lépcsőházból, hát egy vörös orrú, fehér nyakkendő, cingár legény rohan fel a lépcsőn és elkiáltja magát: „Itt jön a pásztor, aki meglátogatja az ő hű nyáját”... és belép ám az ajtón egy széles képű, sápadt, kövér alak és úgy mosolyog, mint a nyúl a vadalmára. Így folyt ott a vásár, Sammy... A „békecsókot” - mondja a pásztor; s azzal sorra csókolja mind az asszonyokat, s ahogy elvégzi, a vörös orrú fog hozzá. Én is épp azon tűnődtem magamban, hogy

nem volna-e jó már nekem is hozzálátnom, annyival is inkább, mert egy nagyon helyes asszonyka ült mellettem... de akkor már ott volt a tea, meg ott volt a mostohád is, aki odalent vigyázott, míg a vizet felforralták. De csak ezután következett a java. Aztán milyen hangosan fűjták a zsoltárt, Sammy, amíg a tea elkészült! Micsoda zsoltározás volt ott, micsoda evés-ivás! Jaj, ha láttad volna, hogy a pásztor hogy nekiesett a meleg sonkás hasénak! Soha életemben nem láttam még olyan falatozást meg olyan ivást... nem én, soha. A vörös orrú legényt se igen vállalná az ember havi kosztosnak, de a pásztor mellett csak kismiska volt. Mikor aztán meguzsonnáztak, megint elénekelték egy zsoltárt, és a pásztor elkezdett prédikálni; s meg kell adni, hogy jól csinálta a dolgát, kivált ha meggondoljuk, hogy a sok meleg hasé mennyire megfeküdhetette a gyomrát. Aztán egyszerre csak elhallgat, és elordítja magát: „Hol van a bűnös... hol van a nyomorult bűnös?” Mire az asszonyok mind rám néztek és olyan sóhajtozást csaptak, mintha a halálukon volnának. Ezt már egy kicsit furcsának találtam, de azért egy kukkot sem szóltam. Aztán hirtelen megint csak kihúzza magát, rám néz nagy szigorúan és megint azt mondja: „Hol van a bűnös... hol van a nyomorult bűnös?”, és az asszonyok újra sóhajtoznak, de még százszorta keservebben, mint az előbb. Erre már egy kicsit fejembe szállt a vér, egyet-kettőt léptem feléje és azt mondom neki: „Mondja csak, barátom, rám értette ezt a dolgot?”... A pásztor meg ahelyett, hogy megkövetett volna, ahogy tisztességes emberhez illik, csak még gorombább lett: edénynek nevezett, Sammy... a harag edényének... meg más efféle gyalázkodó szóval illetett. No, nekem is felforrt az epém és először lekentem neki kettőt-hármat, amit neki szántam, aztán lekentem neki még kettőt-hármat, amit a vörös orrúnak szántam, azzal, hogy adja át a barátjának, s faképnél hagytam őket. Bárcsak hallottad volna, Sammy, hogy visítotak az asszonyok, amikor a pásztorukat kihúzták az asztal alól... Ohó! Itt a gazdád, teljes életnagyiségben.

Weller úr elhallgatott, Pickwick úr pedig közben kiszállt a kocsiból és belépett az udvarra.

- Szép reggelünk van, uram - mondta idősb Weller úr.

- Gyönyörű, csakugyan - felelte Pickwick úr.

- Gyönyörű, csakugyan - ismételte egy hosszú orrú, vörös hajú ember, kék szemüveggel, aki ugyanakkor szállt ki egy másik bérkocsiból, mint Pickwick úr -, Ipswichbe megy, uram?

- Oda - felelte Pickwick úr.

- Csodálatos véletlen. Én is oda igyekszem.

Pickwick úr bólintott egyet.

- Külső helyet váltott, uram? - kérdezte a vörös hajú ember.

Pickwick úr ismét bólintott.

- No, ez már igazán bámulatos... én is külső helyet váltottam - mondta a vörös hajú ember. - Így hát csakugyan együtt utazunk. - S a vörös hajú ember, aki egy hegyes orrú, fontoskodó képű, titokzatos hangon beszélő egyén volt, s a madarak módjára billegtetette a fejét, valahányszor mondott valamit, most olyan sokatmondóan mosolygott, mintha a világtörténelem legcsodálatosabb fölfedezésére jött volna rá.

- Nagyon örvendek, hogy az ön társaságában utazhatom, uram - mondta Pickwick úr.

- Ó - felelte a jövevény -, ez egyaránt kellemes mindkettőnknek, no nem igaz? Mert tetszik tudni, társaságban utazni... ízé, társaságban utazni... az... az... egészen más, mint egyedül utazni... no nem igaz?

- Már azt senki sem tagadhatja - mondta Weller úr, és nyájas mosollyal kapcsolódott be a társalgásba. - Ez magától értetődik, ahogy a kutyaedeles mondta, amikor a szolgálólány a szemére hányta, hogy nem viselkedik úriember módjára.

- Ó - mondta a vörös hajú ember, és gyanakvó pillantással mérte végig Weller urat, tetőtől talpig. - Az ön barátja, uram?

- No, nem éppen barátom - felelte Pickwick úr halkán. - A dolog úgy áll, hogy tulajdonképpen az inasom, de megengedem neki ezt a bizalmaskodást; mert, köztünk szólva, hízelgek magamnak azzal, hogy érdekes, eredeti ember, s meglehetősen büszke vagyok rá.

- Ó - mondta a vörös hajú ember -, hát ez már ízlés dolga, tetszik tudni. Én nem szeretek semmit, ami eredeti; ki nem állhatom az effélét; nem látom be, hogy mi szükség van rá. Kihez van szerencsém, uram?

- Itt a névjegyem, kérem - felelte Pickwick úr, akit nagyon mulattatott ez a hirtelen kérdés meg az idegen furcsa modora.

- Ó - mondta a vörös hajú ember, s eltette Pickwick úr névjegyét a tárcájába. - Pickwick... nagyon szép. Én mindig szeretem tudni, hogy kivel beszélek, így sok fölösleges fáradságtól megkíméli magát az ember. Tessék, itt a névjegyem, uram... Magnus... amint látja, uram... Magnus a nevem. Elég jó név, azt hiszem, ugyebár?

- Igazán nagyon jó név - felelte Pickwick úr, de most már nem állta meg mosolygás nélkül.

- Igen, magam is azt hiszem - folytatta Magnus úr. - A keresztnévem is nagyon szép, amint láthatja. Megengedi, kérem... ha egy kicsit ferdén tartja a névjegyet, akkor éppen a nyomtatásra esik a világosság, így ni. Itt van... Peter Magnus... jól hangzik, azt hiszem.

- Nagyon jól hangzik - felelte Pickwick úr.

- Roppant érdekesek ám ezek a kezdőbetűk, uram - mondta Magnus úr. - Talán már észre is vette, kérem... P. M. annyi mint: post meridiem, azaz délután. Úgyhogy ha sietősen írok a jó barátaimnak, sokszor csak így írom alá magamat: „Délután.” A barátaim ezen nagyon jót mulatnak, Pickwick uram.

- El tudom képzelni, hogy milyen szórakoztató lehet számukra - mondta Pickwick úr, és titokban kissé irigykedett, hogy milyen könnyűszerrel lehet mulattatni Magnus úr barátait.

- Uraim - szólalt meg most a lovász -, parancsoljanak, a kocsi előállt.

- Felrakták minden poggyászatot? - kérdezte Magnus úr.

- Mindent felraktunk, uram.

- A vörös bőrröndömet is?

- Azt is, kérem.

- A csíkos táskámat is?

- Fent van, uram, az elülső csomagtartóban.

- Hát a szürke papírcsomagomat?

- Az az ülés alatt van, uram.

- És a bőr kalapskatulyámat?

- Minden fent van a kocsin, uram.

- No, akkor talán tessék felszállni - mondta Pickwick úr.

- Bocsánatot kérek - felelte Magnus úr, s állva maradt a kocsikeréken. - Bocsánatot kérek, Pickwick uram, de nem szállhatok fel addig, amíg ilyen bizonytalanságban vagyok. Ennek az embernek a viselkedéséből azt olvasom ki, hogy a bőr kalapdobozom nincs a kocsin.

A lovász hiába fogadkozott ünnepélyesen, Magnus úr megnyugtatóra elő kellett halászniuk a kalapskatulyát a kocsi fenekéről; és amikor Magnus úr a kalapskatulya felől végre megnyugodott, egyszerre másféle balsejtelmek támadtak, először is aziránt, hogy a vörös bőrdíj elhagyták, másodszor, hogy a csíkos táskát ellopta valaki és végül, hogy a szürke papírsomag spárgája leoldódott. Végül nagy nehezen, miután saját szemével győződött meg arról, hogy sejtelmek egytől egyig alaptalanok voltak, hajlandónak mutatkozott felmászni a kocsi tetejére, nem mulasztván el megjegyezni, hogy most minden gondjától megszabadult s ennél fogva tökéletesen jól érzi magát és nagyon meg van elégedve a helyzettel.

- Ön egy kissé ideges, uram, nemde? - kérdezte idősb Weller úr, rásandítva az idegenre, amikor az felszállt a kocsira.

- Úgy van, az ilyen apró kellemetlenségek egy kissé mindig idegessé tesznek - felelte az idegen. - De most már megint jól érzem magam... minden rendben van.

- Még ez a szerencse - mondta Weller úr. - Sammy, segítsd fel a gazdát a bakra... a másik lábával, uram... ez az... adja ide a kezét, kérem. No, most fel. Gyerekkorában ön is könnyebb lehetett, uram.

- Ebben igaza van, Weller úr - felelte jókedvűen Pickwick úr, ámbar a lélegzete is elállt, mire sikerült feljutnia a bakra Weller úr mellé.

- No, kapaszkodj fel itt elől, Sammy - mondta Weller úr. - No, William, ereszd meg a gyeplőt... Uram, tessék vigyázni a kapubolt alatt. Le a fejjel, ahogy a hentes mondja. Jól van, William, csak ereszd meg bátran a gyeplőt! - S azzal a kocsi végigrobogott Whitechapelen, a sűrűn lakott városrész lakóinak nagy bámulatára.

- Nem nagyon vonzó környék, uram - mondta Sam, megérintve kalapja szélét, amit mindig meg szokott tenni, amikor társalgásba óhajtott bocsátkozni a gazdájával.

- Bizony, nem nagyon vonzó, Sam - felelte Pickwick úr, s nézte a piszkos, népes utcát, ahol a gyorskocsijuk végighaladt.

- Érdekes véletlen, uram - folytatta Sam -, de úgy látszik, hogy az osztriga meg a szegénység mindig együtt járnak.

- Nem értem, mit akar ezzel mondani, Sam - mondta Pickwick úr.

- Úgy értem, uram - felelte Sam - hogy mentől szegényebb egy hely, úgy látszik, annál keresettebb portéka ott az osztriga. Tessék csak nézni, kérem; itt minden hatodik házra jut egy osztrigás bolt. Véges-végig az egész utcán. Biz' isten, már azt kell hinnem, hogy mikor az ember nagyon szegény, hát kiszalad a házából és nagy kétségbeesésében osztrigát eszik.

- Hát persze - jegyezte meg idősb Weller úr. - Sőt, szakasztott így áll a dolog a besózott lazaccal is.

- Nagyon érdekes dolog mind a kettő - mondta Pickwick úr -, s nekem eddig még soha nem jutott eszembe. Mihelyt az első állomáshoz érünk, rögtön feljegyzem a zsebkönyvembe.

Ezalatt odaértek a Mile End-i vámsorompóhoz; két-három mérföldet hagytak már maguk mögött, s egyikük sem szólt egy kukkot sem, amikor idősb Weller úr hirtelen hátrafordult Pickwick úrhoz és azt mondta:

- Nagyon furcsa élete van ám a szedőnek, uram.

- Kinek? - kérdezte Pickwick úr.

- A szedőnek.

- Kit nevez maga szedőnek? - kérdezte Peter Magnus úr.

- Úgy tessék érteni, hogy az öregem a vámszedőkről beszél - jegyezte meg ifjabb Samuel Weller úr magyarázatképpen.

- Ó, most már értem - mondta Pickwick úr. - Igen, annak furcsa élete van. Nagyon kényelmetlen élete.

- Mert csakis olyan emberekből lesznek vámszedők, akik nem tudnak boldogulni az életben - mondta idősb Weller úr.

- Hogyhogy? - kérdezte Pickwick úr.

- Úgy bizony. Csalódtak a világban, ennél fogva visszavonulnak, elrekesztik magukat a sorompó mögé: egyfelől azért, hogy magányban lehessenek, másfelől pedig azért, hogy azzal is bosszút állhassanak az emberiségen, hogy vámot szednek tőlük.

- Mi a csuda - mondta Pickwick úr. - Ezt sem tudtam eddig.

- Pedig tény és való, uram - mondta Weller úr. - Ha urak lennének, akkor mizantrópoknak neveznék őket, de minthogy nem azok, hát csak közönséges finánc a nevük.

Idősb Weller úr az utazás unalmát majdnem egész nap efféle beszélgetésekkel igyekezett enyhíteni, s ennek megvolt az a megbecsülhetetlen előnye is, hogy a hasznosat a kellemessel párosította. Amellett sohasem fogytak ki a mondanivalóból, mert még ha az idősb Weller úr egy pillanatra abba is hagyta a fecsegést, rögtön buzgón helyettesítette őt Peter Magnus úr, aki útítársainak személyes és magánügyeit igyekezett kifaggatni és a megállóhelyeken sohasem mulasztotta el hangos kifejezést adni abbeli aggodalmának, hogy a két bőröndje, a bőr kalapskatulyája és a szürke papírcsomagja vajon biztonságban van-e.

Ipswich főutcáján, az út bal oldalán, alighogy elhagyta az ember a nagy piacot, mely a városháza előtt nyúlik el, egy fogadóhoz érünk, amelyet a Nagy Fehér Ló néven ismernek messze földön; s a híres szálloda már csak azért is szemünkbe ötlük, mert a főbejárata fölött egy kőből faragott, lobogó sörényű és lobogó farkú, szilaj mén látható, amely kissé emlékeztet egy megőrült igáslóra. A Nagy Fehér Ló arról is híres az egész környéken, amiről a díjnyertes ökrök, vagy a vidéki hírlapokban emlegetett cukorrépák, vagy hízók - azaz a rendkívüli nagyságáról. Sehol a világon nem találhat az ember olyan útvesztő folyosókat, szőnyeg nélkül, annyi és olyan dohos és sötét sor szobát, oly rengeteg számú szűk étkező- és hálófülkét, mint amennyi az ipswichi Nagy Fehér Ló fogadó födele alatt nyílik egymásba. Ez előtt a rengeteg nagy szálló előtt állt meg minden este ugyanabban az órában a londoni postakocsi; és erről a londoni kocsiról szállt le Pickwick úr, Weller úr és Peter Magnus úr azon a bizonyos estén, amelyről történetünknek ebben a fejezetében beszámolunk.

- Ön itt száll meg, uram? - kérdezte Peter Magnus úr, amikor a csíkos táska, a vörös bőrönd, a szürke papírcsomag meg a kalapdoboz mind lekerült a kocsiról. - Ön itt száll meg, uram?

- Itt - felelte Pickwick úr.

- Lelkemre mondom - mondta Magnus úr -, ilyen csodálatos véletlent még soha életemben nem tapasztaltam. Hiszen én is itt akarok megszállni. Remélem, hogy együtt vacsorázunk majd.

- Ezer örömmel - felelte Pickwick úr. - Bár nem tudom bizonyosan, nem érkezett-e már ide néhány barátom. Pincér, nem szállt meg itt egy Tupman nevű úr?

Pickwick úr megszólítására egy potrohos pincér, kéthetes szalvétával a hóna alatt, s a szalvétával egyidős harisnyával a lábán, szép lassan abbahagyta a dolgát, ami abból állt, hogy kinézett az utcára; s miután alaposan végigmérte Pickwick urat, a kalapja tetejétől a cipője sarkáig, nagy nyomatékkal így felelt:

- Nem!

- Sem egy Snodgrass nevű úr? - kérdezte Pickwick úr.

- Nem!

- Sem Winkle?

- Nem!

- Barátaim még nem érkeztek meg - mondta Pickwick úr. - Akkor hát egyedül vacsorázunk. Pincér, kérünk egy különszobát.

Erre a felszólításra a potrohos pincér volt olyan kegyes meghagyni a háziszolgának, hogy hozza be az urak poggyászát; aztán egy hosszú, sötét folyosón keresztül elvezette őket egy silányan bútorozott, tágas szobába, ahol egy piszkos kandalló állt, amelyben egy kis pislogó parázs mindenáron lángra akart lobbanni, de a környezet leverő hatása alatt maga is majdnem kialudt. Egy óra leforgása után betálalták az utasok vacsoráját, egy kis halat meg marhasültet; s miután elfogyasztották, a pincérek leszedték az asztalt, Pickwick úr és Peter Magnus úr széket húztak a tűz mellé, rendeltek egy palack portóit, melynél drágábbat és rosszabbat bajosan lehetett volna találni, aztán inkább konyakot ittak szódával, mert saját magukra is tekintettel voltak, nemcsak a szállodára.

Peter Magnus úr roppant közlékeny természetű ember volt, s a szódás konyak olyan csodálatos hatással volt rá, hogy szívének legrejtettebb titkai is kikívánczoltak belőle. Tücsköt-bogarat elmesélt önmagáról, a családjáról, a barátairól, a kedvteléseiről, az üzleti dolgairól és a bátyjairól (a bőbeszédű embereknek rendszerint nagyon sok mondanivalójuk van bátyjaikról), aztán kék szemüvegén át egy darabig csak nézte Pickwick urat, s végül szerény hangon megkérdezte tőle:

- És mit gondol ön... vajon mit gondol ön, Pickwick uram... mi dologban járok én itt?

- Szavamra mondom - felelte Pickwick úr -, hogy nem tudom kitalálni. Talán valami hivatalos ügy?

- El is találta, meg nem is - felelte Peter Magnus úr. - Hivatalos ügy, meg nem is; no, talán mégis ki tudja sütni.

- Nem én - felelte Pickwick úr. - Igazán önre kell bíznom, hogy megmondja-e vagy sem; én akár reggelig törhetném rajta a fejemet, akkor sem találnám ki.

- No hát... hehehe! - mondta Peter Magnus úr, szégyenlősen kuncogva -, mit szólna hozzá, Pickwick úr, ha azt mondanám, hogy lánykérőbe jöttem Ipswichbe... mi? Hehehe!

- Mit szólnék hozzá? Hát csak annyit, hogy aligha fog kosarat kapni - felelte Pickwick úr, szokott ragyogó mosolyával.

- Ó! - mondta Magnus úr. - De igazán ez az őszinte véleménye, Pickwick uram? Igazán?

- Hát persze - mondta Pickwick úr.

- Ó, én azt hiszem, hogy csak tréfál.

- Dehogya tréfálok.

- Hát, ha igazán ezt tartja - mondta Magnus úr -, akkor elárulok önnek egy kis titkot: én magam is reménykedem. Sőt, még azt is megmondom önnek, ámbár rettentően féltékeny a természetem... rettentően féltékeny... hogy az illető hölgy itt van a fogadóban. - S azzal Magnus úr levette a szemüvegét, hogy rákacsint hasson Pickwick úrra, aztán újra föltette.

- Hát akkor vacsora előtt ezért szaladgált ki minduntalan a szobából - jegyezte meg Pickwick úr ravaszul.

- Pszt! Úgy van, eltalálta, ezért; de azért volt annyi eszem, hogy ne mutassam magam előtte.

- Nem?

- Nem; tetszik tudni, nem akartam, hogy meglásson ilyen állapotban, porosan az utazás után. Várok holnap reggelig, uram; s akkor sokkal több kilátásom lesz. Mondhatom magának, Pickwick uram, hogy ebben a bőröndben egy olyan öltözet ruhám van, és ebben a dobozban egy olyan kalapom, amelytől, azt hiszem, döntő sikert remélhetek.

- Igazán! - mondta Pickwick úr.

- Igen; ön bizonyosan észre is vette, hogy mennyire féltettem őket útközben. Nem hiszem, hogy akármennyi pénzért is lehetne még egy ilyen öltözet ruhára s még egy ilyen kalapra szert tenni.

Pickwick úr gratulált a szerencsés tulajdonosnak, akinek sikerült beszereznie ezeket az ellenállhatatlan ruhadarabokat; és Peter Magnus úr néhány pillanatig szemmel láthatóan gondolataiba merült.

- Szép nő - mondta Magnus úr.

- Igazán? - kérdezte Pickwick úr.

- Nagyon szép - mondta Magnus úr -, nagyon szép. Vagy húsz mérföldnyire lakik innét. Megtudtam, hogy ittmarad ma éjszakára, egészen holnap délig, és eljöttem, hogy felhasználjam a jó alkalmat. Azt hiszem, egy fogadó elég alkalmas hely arra, hogy az ember megkérje egy magános nő kezét. Talán így utazás közben sokkal inkább érzi az elhagyottságát, mint odahaza. Mit gondol ön, Pickwick uram?

- Nagyon valószínűnek tartom.

- Már megbocsásson, Pickwick uram - mondta Peter Magnus úr -, de hát nekem roppant kíváncsi a természetem. Ön mi járatban van itten?

- Ó, én sokkal kellemetlenebb ügyben járok, uram - felelte Pickwick úr, s ahogy eszébe jutott a dolog, mérgében egészen elpirult. - Azért vagyok itt, uram, hogy leleplezzem valakinek a gátlatlanságát és álnokságát, akinek a hűségében és a becsületességében pedig feltétlenül megbíztam.

- Ó, hát az igazán nagyon kellemetlen - mondta Peter Magnus úr. - Persze, asszonyról van szó, gondolom? Mi? Ó, értem, ön nagyon óvatos, Pickwick uram, értem. No jó, legyen nyugodt, kedves jó Pickwick uram, én a világért sem akarom megbántani az ön gyöngéd érzelmeit. Fájdalmas dolog az ilyen, kérem, nagyon fájdalmas. De sose restelkedjék előttem, Pickwick uram, ha szabad folyást akar engedni érzelmeinek. Én tudom, mi az, egy nőben csalódni; ilyesmi énvelem megesett már háromszor-négyszer is az életemben.

- Nagyon köszönöm, hogy ilyen melegen érdeklődik a dolog iránt, aminek bosszúságomat tulajdonítja - mondta Pickwick úr, s közben felhúzta az óráját és letette az asztalra - csak hogy...

- Nem, nem - mondta Peter Magnus úr -, szót se többet; fájdalmat okozna önnek. Értem, értem. Hány óra, Pickwick uram?

- Éjfél múlt.

- Ó, Istenem, itt a lefekvés ideje. Nem maradhatok fent tovább. Nagyon sápadt lennék holnap reggel, tetszik tudni.

Ennek a szomorú eshetőségnek már a pusztá gondolata is annyira megijesztette Peter Magnus urat, hogy tüstént csöngetett a szobalánynak; s miután a csikos táská, a vörös bőrönd, a bőr kalapdoboz és a szürke papírcsomag elszállíttatott a szobájába, ő maga egy zománcozott gyertyatartóval elindult az épület egyik vége felé, Pickwick urat pedig egy másik zománcozott gyertyatartóval hosszú sor tekervényes folyosón keresztül az épület másik végébe vezették.

- Ez az ön szobája, uram - mondta a szobalány.

- Jól van - felelte Pickwick úr, körültekintve a szobában. Elég tűrhető, nagy, kétágyas szoba volt, kandallóval; alapjában véve sokkal barátságosabb helyiség, semmint Pickwick úr a Nagy Fehér Ló szálloda kényelmességéről szerzett rövid tapasztalatai után remélhette volna.

- A másik ágyban, természetesen, nem alszik senki? - kérdezte Pickwick úr.

- Ó, nem, uram.

- Jól van. Szóljon az inasomnak, hogy holnap reggel fél kilenckor hozzon be nekem meleg vizet, és hogy ma éjjel már nem lesz rá szükségem.

- Igenis, uram. - A szobalány jó éjszakát kívánt Pickwick úrnak, aztán kiment a szobából és magára hagyta.

Pickwick úr leült egy székre a kandalló mellé és hosszan elábrándozott. Először a barátai jutottak eszébe s azon töprengett, hogy vajon mikor fognak megérkezni; aztán visszaszálltak gondolatai Bardellné asszonyhoz, ahonnan viszont természetes eszmetársulás révén eljutottak Dodson és Fogg piszkos irodájába. Dodson és Foggtól aztán minden átmenet nélkül egyszerre a különös ügyfél történetének kellős közepébe jutott, ahonnét visszakerült az ipswichi Nagy Fehér Lóba, s ekkor Pickwick úrnak még valamennyire világosság derengett az öntudatában és érezte, hogy most mindjárt elnyomja őt az álom. Így hát feltápáskodott a székről s vetkőződni kezdett, amikor hirtelen eszébe jutott, hogy az óráját lent feledte az asztalon.

Ez az óra különös kedvence volt Pickwick úrnak, mellényzsebének mélyében mindenütt magával hordta, olyan régóta már, hogy erről nem is szükséges talán itt beszámolnunk. Pickwick úrnak soha eszébe sem jutott volna, hogy lefekhet aludni anélkül, hogy az órája szép csöndesen ott ne ketyegne a vánkosa mellett, vagy a feje fölé fölakasztva. De mivel már meglehetősen későre járt az idő, s éjnek évadján nem akarta meghúzni a csengőt, Pickwick úr inkább felvette a kabátját, melyet csak az imént vetett le, kezébe fogta a zománcozott gyertyatartót és csöndesen megindult lefelé a lépcsőn.

Mennél több lépcsőn jutott le Pickwick úr, annál több új lépcső került elébe, s amikor már éppen egy keskeny folyosóra ért és örvendezni akart, hogy végre sikerült leérnie a földszintre, egyszerre csak egy új lépcsőszárny jelent meg ámuló szeme előtt. Végül lejutott egy kövezett tornácra, amelyre úgy emlékezett, hogy már látta egyszer, amikor belépett a fogadóba. Végigkutatott minden folyosót, benyitott minden szobába, s végre amikor már azon a ponton volt, hogy kétségbeesésében felhagy a kereséssel, rátalált arra a szobára, ahol az estét töltötte és az ottfelejtett óráját is megtalálta az asztalon.

Pickwick úr nagy diadallal kapta fel az órát és indult vissza a szobája felé. De ha már a lejövetel is sok nehézséggel és zűrzavarral járt, visszatalálni a szobájába még sokkal bonyodalmasabb feladat volt. Minden képzelhető irányban ajtósorok nyúltak el, melyek elé a legkülönbözőbb alakú, nagyságú és minőségű lábbelik voltak kirakva. Már vagy húsz kilincset lenyomott szép óvatosan, abban a hiszemben, hogy rátalált a szobájára, de mindannyiszor nagy mérgesen kiszólt valaki: „Ki az ördög az?” vagy: „Mit keres itt?” - mire Pickwick úr hihetetlen gyorsasággal lábujjhegyen odább surrant. Már a kétségbeesés környékezte, amikor megakadt a szeme egy nyitott ajtón. Bekandikált. Végre megtalálta! Ott volt a két ágy s tisztán emlékezett rá, hogyan álltak a szobában, s még a tűz is égett. Gyertyája már akkor sem volt nagyon hosszú, amikor kapta és a nagy léghuzatban, amelyen Pickwick úr keresztüljött, hamar tövig égett és abban a pillanatban aludt ki, amikor gazdája becsukta az ajtót maga után.

„Nem tesz semmit - gondolta magában Pickwick úr. - A kandalló fényénél is levetközhetem.”

A két függönyös ágy az ajtó két oldalán állt, jobbra és balra s a fal felőli oldalukon volt egy kis köz, nádfonatú székekkel, s elég hely ahhoz, hogy a vendég erről az oldalról is befekhesse az ágyba, vagy leszállhasson róla, ha a kedve úgy tartja. Miután kívülről gondosan összehúzta az ágy függönyét, Pickwick úr leült a nádfonatú székre és szép lassan lehúzta a cipőjét és a bokavédőjét. Aztán levette és gondosan összehajtogatta a kabátját, a mellényét és a nyakravalóját, vigyázatosan fejére húzta bojtos hálósipkáját s az álla alatt jó szorosan megkötötte két szalaggal, amelyek erről a ruhadarabról sohasem hiányoztak. Ekkor hirtelen eszébe jutott, hogy az imént milyen rettentően kínos helyzetben volt és hátradőlve a nádfonatú széken, olyan jóízűt nevetett magában, hogy minden értelmes ember nagy gyönyörűséggel szemlélte volna, milyen széles mosolyra derül a hálósipka alól valósággal előtündöklő szeretetre méltó ábrázata.

- No hát, ennél jobb históriát még soha életemben nem hallottam - mondta Pickwick úr magában, és úgy nevetett, hogy a hálósipkájának a szalagjai majdnem elszakadtak. - Soha életemben ennél jobb dolgot nem hallottam, hogy az ember eltévedjen egy fogadóban s ideoda bolyongjon a lépcsőn. Fura, nagyon fura. - Pickwick úr megint mosolygott, még jobbizűen, mint az előbb és az elképzelhető legjobb hangulatban akarta éppen folytatni a vetkőzési műveletet, amikor hirtelen megzavarta őt egy váratlan körülmény - tudniillik az, hogy belépett valaki a szobába, gyertyával a kezében, s miután bezárta az ajtót, odalépett az öltözőasztalhoz s ott letette a gyertyát.

A mosoly, mely Pickwick úr ajkai körül játszadozott, egy szempillantás alatt határtalan meghökkenéssé és ámulattá merevült. A belépő, akárki volt is, olyan hirtelenül és olyan nesztelenül jött, hogy Pickwick úrnak ideje sem volt kiáltani vagy meggátolni a beléptét. Vajon ki lehet? Valami haramia? Vagy egy gaz kópé, aki rosszban törí a fejét, mert talán meglátta őt, amint feljött a lépcsőn drága órájával a kezében? Mitévő legyen?

Az egyetlen mód, hogy lehetőleg a felfedeztetés veszélye nélkül egy futó pillantást vethessen a rejtélyes vendégre, abban állt, hogy fölmászik az ágyba s a másik oldalon kikukucskál a függöny közül. Rögtön el is szánta magát erre a műveletre. A függönyöket olyan szorosan összefogta, hogy nem lehetett belőle egyebet látni, mint az arcát meg a hálósipkáját, s miután föltette pápaszemét, összeszedte minden bátorságát és kitekintett.

Pickwick úr úgy megrémült, hogy az ájulás környékezte. Az öltözőasztal előtt egy javakorabeli hölgy állt, sárga papírtekercsekkel a hajában, s nagy buzgósággal kefélté azt a bizonyos valamit, amit a hölgyek copfnak neveznek. Már akárhogy jutott is be a mit sem sejtő javakorabeli hölgy a szobájába, egészen nyilvánvaló volt, hogy ott szándékszik tölteni az éjszakát; ugyanis éjjeli mécesest is hozott magával meg ernyőt is hozzá, amelyet dicséretes elővigyá-

zatossággal, hogy tűz ne üthessen ki, egy mosdótálban a padlóra állított, ahol az úgy fénylett, mint egy óriási világítótorony egy roppant kicsi tóban.

„Jóságos ég! - gondolta magában Pickwick úr. - Hiszen ez rettenetes!”

A hölgy egyet köhintett, mire Pickwick úr olyan gyorsan visszakapta a fejét, mintha rugón járt volna.

„Még soha életemben nem értem meg ilyen iszonyú dolgot - mondta magában Pickwick úr, miközben hálósipkáján átszivárogtak a hideg verejtékcseppek - soha, de soha. Ez igazán iszonyatos.”

Nagyon fúrta azonban az oldalát a kíváncsiság, hogy mi fog történni ezután, s nem állta meg, hogy megint ki ne nézzon. Kidugta hát újra a fejét. A helyzet még rosszabbra fordult. Az élete derekán járó hölgy elkészült a fészülködéssel; nagy gonddal fejére húzott egy keskeny, pliszészegélyű hálófőkötőt és elgondolkozva kezdte nézni a tüzet.

„Az ügy nagyon aggasztóvá kezd válni - így okoskodott magában Pickwick úr. - Nem engedhetem meg, hogy ez így menjen tovább. A hölgy tökéletes elfogulatlansága után ítélve nyilvánvaló, hogy csak én téveszthettem el a szobát. Ha szólok, fellármázza az egész házat; de ha itt maradok, annak még borzasztóbb következményei lehetnek.”

Szükségtelen mondanunk, hogy Pickwick úr a legtapintatosabb és legszemérmesebb halandók közé tartozott. Az a tudat, hogy hálósipkában kell mutatkoznia egy hölgy előtt, mélységesen lesújtotta, de az átkozott szalagok összecsomózódtak és most akárhogy erőlködött is, nem sikerült kibogoznia. Pedig azt a másik csomót mégiscsak ketté kell vágni. És ennek csak egy volt a módja. Visszahúzódott a függönyök mögé és hangosan köhintett egyet:

- Khm... khm!

A hölgy erre a váratlan hangra szemmel láthatóan megijedt, mert odaugrott az éjjeli mécseshez; de az is szemmel látható volt, hogy elhitette magával, hogy csak képzelődik, mert mire Pickwick úr abban a hiszemben, hogy a hölgy szörnyethalt az ijedtségtől, megint kikandikált a függöny mögül, azt látta, hogy újra ott ül a helyén és elmerülve nézi a tüzet, mint az imént.

„Nagyon különös asszony - gondolta magában Pickwick úr, megint visszabújva. - Höm... khm!”

Ez az utóbbi hang nagyon emlékeztette arra a hangra, amellyel Blunderbore, a mesebeli, kegyetlen óriás szokta kifejezni abbéli véleményét, hogy jó volna már teríteni - így hát sokkal hallhatóbb volt, semhogy ezúttal is azt lehetett volna hinni, hogy csak képzelődés.

- Jézus Mária! - kiáltott fel a javakorabeli hölgy. - Mi az?

- Egy... egy... izé... csak én vagyok, asszonyom - felelte Pickwick úr a függöny mögül.

- Egy férfi! - sikította a hölgy rémülten.

„Végem van!” - gondolta magában Pickwick úr.

- Egy idegen férfi! - sikoltozott a hölgy. Még egy pillanat, s talpon termett volna az egész ház. Suhogott rajta a ruha, amint az ajtóhoz rohant.

- Asszonyom! - kiáltotta Pickwick úr, és végső kétségbeesésében kidugta a fejét. - Asszonyom!

Noha Pickwick urat semmiféle határozott cél nem vezette abban, hogy kidugta a fejét, ennek mégis rögtön meglett a maga jó hatása. Mint említettük, a hölgy már az ajtóig jutott. Egy lépéssel kiérhetett volna a lépcsőházba, amit kétségtelenül meg is tett volna, ha Pickwick úr

váratlanul felbukkanó hálósipkája vissza nem űzi őt a szoba legtávolabbi sarkába, ahonnan csak rémült arccal bámult Pickwick úr felé. Pickwick úr nem kevésbé rémült tekintettel viszonzotta a hölgy pillantását.

- Gazember! - kiáltotta a hölgy, s a kezével eltakarta a szemét. - Mit keres maga itt?

- Semmit, asszonyom; a világon semmit - felelte Pickwick úr komoly hangon.

- Semmit! - ismételte a hölgy, felpillantva.

- Semmit, asszonyom, becsületszavamra mondom - szólt Pickwick úr, s olyan erélyesen rázta hozzá a fejét, hogy hálósipkáján a bojt ide-oda táncolt. - Higgye el, asszonyom, majd elsüllyedek a szégyentől, hogy hálósipkában vagyok kénytelen beszélgetni egy hölggyel - a hölgy ekkor hirtelen lekapta fejéről a főkötőjét -, de nem tudom kioldozni a szalagját. - Ennek bizonyosságául Pickwick úr egy nagyot rántott a sipkán. - Most már látom, asszonyom, hogy idegen szobába tévedtem. Alig öt percet töltöttem itt, asszonyom, amikor ön hirtelen belépett.

- Ha ez a valószínűtlen mese csakugyan igaz, akkor rögtön távozzék ebből a szobából - mondta a hölgy, nagy zokogás közben.

- Megyek, asszonyom, kész örömmel - felelte Pickwick úr.

- De tüstént - mondta a hölgy.

- Hogyne, asszonyom, hogyne - vágott közbe Pickwick úr sietve. - Nagyon sajnálom, asszonyom - tette hozzá, amint kilépett az ágy mögül - nagyon sajnálom, hogy ilyen ijedelmet és izgalmat okoztam önnek, noha akaratlanul; bocsásson meg, kérem.

A hölgy az ajtóra mutatott. Pickwick úr jellemének egyik legfényesebb tulajdonsága még ebben a pillanatban is, a lehető legkényesebb helyzetben is gyönyörűen érvényesült. Jóllehet a nagy sietségben kalapját a hálósipkájára húzta, mint hajdan az éjjeliőrök, s cipőjét és bokavédőjét a kezében, kabátját és mellényét pedig a karján vitte, még így sem tagadhatta meg vele született udvariasságát.

- Végtelenül sajnálom a dolgot, asszonyom - mondta Pickwick úr, mélyen meghajolva.

- Ha annyira sajnálja, akkor rögtön távozzék a szobámból - felelte a hölgy.

- Máris megyek, asszonyom, már is megyek - mondta Pickwick úr, s kinyitotta az ajtót és óriási robajjal leejtette a földre mind a két cipőjét.

- Remélem, asszonyom - kezdte újra Pickwick úr, s lehajolt a cipőkért, aztán újra hátrafordult és megint meghajította magát -, remélem, asszonyom, hogy feddhetetlen jellemem s a női nem iránt érzett mély hódolatom némi mentségül szolgál majd ezért a... - de mielőtt még befejezhette volna a mondatot, a hölgy már kituszkolta őt a folyosóra, s bezárta és bereteszelt mögötte az ajtót.

Pickwick úr nagyon örült a szerencséjének, hogy ilyen könnyűszerrel megszabadult ebből a fonák helyzetből, de azért jelenlegi helyzete sem volt éppen irigylésre méltó. Egyedül ácsorgott egy nyitott folyosón, vadidegen házban, éjnek évadján, félig felöltözve; és egy csöppet sem bízhatott benne, hogy a sűrű sötétségben visszatalál a szobájába, amikor gyertyával a kezében sem tudott a folyosókon eligazodni, s ha közben a meddő próbálkozásaival bármi kis zajt talál ütni, könnyen az a veszedelem érheti, hogy valamelyik éber vendég lelövi vagy megfojtja. Nem maradt számára egyéb hátra, mint türelmesen várni egy helyben, amíg megvirrad. S miután pár lépéssel odább botorkált a folyosón, miközben határtalan rémületére belebotlott néhány pár cipőbe, Pickwick úr meghúzta magát a falmélyedésben, hogy amennyire tőle telik, filozófushoz illő megadással várja be a reggelt.

Türelmének ettől a végső megpróbáltatásától azonban mégiscsak megkímélte jó sorsa. Alig pár percig rejtőzködött búvóhelyén, amikor a legnagyobb rémületére a folyosó másik végében felbukkant egy alak, gyertyával a kezében. Ijedelme azonban hirtelen örömmé változott, amikor az alakban hűséges inasára ismert. Csakugyan Samuel Weller volt, aki éppen aludni akart menni, miután eltrécselte az időt a háziszolgával, akinek be kellett várnia a postakocsit.

- Sam - mondta Pickwick úr, s hirtelen elébe lépett -, merre van a szobám?

Weller úr szörnyű meglepetéssel meredt a gazdájára, s Pickwick úrnak háromszor kellett a kérdést megismételnie, míg végre Sam megfordult, s elkísérte őt hön keresett szobájába.

- Sam - szólt Pickwick úr, amikor lefeküdt. - Ma éjjel úgy eltévedtem, hogy olyan még nem történt a világon.

- Úgy látszik, uram - felelte Samuel Weller szárazon.

- De meg is fogadtam szentül - mondta Pickwick úr -, hogy sohasem járok többé egyedül ebben a házban, még ha egy esztendeig kell is ittmaradnom.

- No hát, okosabb dologra nem is határozhatta volna el magát, uram - felelte Sam. - Kell valaki ön mellé, mikor az esze másfelé kószál.

- Hogy érti ezt, Sam? - kérdezte Pickwick úr. Felült az ágyában és kinyújtotta a kezét, mintha még akart volna mondani valamit; de aztán hirtelen meggondolta magát, befelé fordult a falnak és jó éjszakát kívánt az inasának.

- Jó éjszakát, uram - felelte Weller úr.

Kint az ajtó előtt egy pillanatra megállt - megcsóválta a fejét - újra megindult - újra megállt - megkoppantotta a gyertyát - megint csóváltatta a fejét s végül szemmel láthatólag mélyen elmerülve gondolataiba, lassú léptekkel megindult a szobája felé.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

*melyben Samuel Weller kezd nekigyürkőzni,
hogy Trotter úrral szemben lerója régi tartozását*

Pickwick úrnak a sárga papírtekerces, javakorabeli hölggyel való kalandja utáni reggel az idősb Weller úr egy kis szobában üldögélt, az istálló közelében, s készülődött a londoni utazásra. Olyan nyugodalmasan üldögélt, hogy akár meg is lehetett volna festeni az arcképét.

Weller úr arcéle a pályafutása korábbi szakaszában valószínűleg merész és határozott körvonalakat mutatott volna a festőművészeknek. A bő táplálkozás és életmódjához való feltűnő alkalmazkodóképessége következtében azonban az ábrázata lassacskán igen nagy méreteket öltött; merész, húsos hajlásai annyira túllépték az eredetileg tervezett körvonalait, hogy az ember, hacsak éppen szembe nem kapta az arcát, alig láthatott belőle egyebet, mint egy borvörös orr kiálló hegyét. Ugyancsak az említett okoknál fogva az álla is azzá a tekintélyes és hatalmas állá fejlődött, amelyet a tokaszalonnával szoktak kapcsolatba hozni; ami pedig az arcszínét illeti, bőre valami sajátságos színegyveleget mutatott, amelyet kizárólag a fuvaros kocsisoknál és sületlen angol bélszínnél észlelhet az ember. Nyaka köré egy haragosvörös utazósál volt csavarva, melynek a felső széle annyira összeolvadt Weller úr állával, hogy nehéz lett volna eldönteni, hol végződnek az egyiknek és hol kezdődnek a másinak a ráncai. A sál fölél széles, vörös csíkos mintájú, hosszú mellényt öltött, efölél pedig széles kihajtású, zöld kabátot, nagy rézgombokkal, melyek közül hátul a derekára varrt két gomb olyan messzire esett egymástól, hogy teljességgel lehetetlen lett volna mind a kettőt egyszerre látni. Kurta, sima, fekete haja alig látszott ki széles karimájú, lapos, barna kalapja alól. Térdig érő bársonynadrág és magas szárú csizma volt rajta; széles övéről hanyagul csüngött le vastag réz óralánca, amelyen egy pecsénymót és egy kulcsot viselt, ugyanabból a nemes fémből.

Azt mondtuk, hogy Weller úr éppen készülődött a londoni útra - tudniillik becsomagolt a bendőjébe egy kis harapnivalót meg innivalót. Egy kancsó sör állt előtte az asztalon, egy tál hideg marhaszelet s egy hatalmas kenyér, amelyeket Weller úr egymás után részesített kegyeiben, mégpedig a legszigorúbb pártatlansággal. Éppen egy nagy karéj kenyeret szelt magának, amikor a közelgő léptek zajára felnézett és megpillantotta a fiát.

- Jó reggelt, Sammy - mondta.

A fiú egyenesen a söröskancsó felél tartott. Felemelte, intett az apjának, s viszonzásul az üdvözlésre, egy nagyot húzott a kancsóból.

- Jó szívós a nyeldeklőd - mondta az idősb Weller úr, a kancsóba pillantva, amelyet elsőszülött magzata félél üresen tett vissza a helyére. - Nagyon jeles osztriga vált volna belőled, ha történetesen annak születesz.

- Biztosan, de mondhatom, akkor is azon lettem volna, hogy minél jobban táplálkozzam - felelte Sam, és nagy buzgalommal látott neki a hideg marhasültnek.

- Nagyon röstellem, Sammy - mondta az idősebbik Weller úr, s megkavarta a sörét, úgy, hogy néhányszor körbe-körbe lötyögtette a kancsót, mert inni akart -, nagyon röstellem, Sammy, hogy azt kellett hallanom tőled, hogy bolonddá hagytad tenni magad attól a szederszínű fickótól. Eddig mindig azt hittem... egészen tegnapelőttig... hogy egy Wellert sohasem lehet bolonddá tenni, Sammy... soha.

- Kivéve persze azt az esetet, amikor özvegyasszonyok keverednek a játékba, igaz-e? - mondta Sam.

- Az özvegyasszonyok, Sammy - felelte idősb Weller úr, s kissé elváltozott a színe -, az özvegyasszonyok minden szabály alól kivételek. Hallottam egyszer, hogy hány közönséges asszony furfangja lakik egy özvegyasszonyban, amikor a férfit lépre akarja csalni; úgy emlékszem, hogy huszonötöt mondtak, de nem tudom biztosan, hogy még annál is nem több-e.

- Ó, hisz már ez is elegendő - mondta Sam.

- Meg azonfelül - folytatta idősb Weller úr, ügyet sem vetve a közbeszólásra - az egészen más. Hiszen tudod, mit mondott az ügyvéd, amikor azt az úriembert védte, aki jókedvében mindig piszkavassal verte el a hitestársát... „Utóvégre is, elnök úr, az egész nem egyéb, mint egy kis érthető vesszőparipa”... ezt mondom én is, Sammy, az özvegyekre vonatkozólag, és te is így gondolkozol majd, ha egyszer olyan öreg leszel, mint az apád.

- Belátom, hogy több eszem lehetett volna - mondta Sam.

- Több eszed lehetett volna! - ismételte idősb Weller úr s öklével az asztalra csapott. - Több eszed lehetett volna! Ej, ismerek én egy fiatalembert, aki félolyan, negyedolyan nevelést sem kapott, mint te... aki hat hónapig sem csavargott éjjel-nappal az utcán... de vele nem eshetett volna meg, hogy ilyen csúnyán felültessék... nem, Sammy, vele ez nem eshetett volna meg.

Ez a fájdalmas gondolat annyira fölizgatta idősb Weller urat, hogy megrántotta a csengőt és még egy korsó sört rendelt.

- No hát, most már úgy is hiába beszélünk róla - mondta Sam. - Megtörtént és nem segíthetünk rajta, csak ezzel vigasztalhatjuk magunkat, ahogy Törökországban mondják, amikor tévedésből az ártatlan ember fejét ütik le. De hát most rajtam a sor, öregem, és ha az a Trotter egyszer a kezem közé kerül, tudom, hogy megemlegeti.

- Ezt el is várom tőled, Sammy, el is várom tőled - felelte Weller úr. - No, Isten éltsen, Sammy, és kívánom, hogy minél előbb lemosd azt a szégyenfoltot, amit családunk jó hírnevén ejtettél.

S hogy a felköszöntőnek még nagyobb legyen a becsülete, Weller úr az új korsó sörnek legalább a kétharmadát kiitta egy hajtásra, aztán a korsót átnyújtotta fiának, hogy bánjk el a maradékkal, ami nyomban megtörtént.

- És most, Sammy - mondta idősb Weller úr, ahogy megnézte nagy duplafedelű ezüstóráját, melyen a vastag rézlánc lógott -, itt az ideje, hogy elmenjek a postára a szállítólevélért s utánanézzek a kocsinak: beszálltak-e már az utasok; mert a kocsi is csak olyan, mint az ember, töltelék kell neki, hogy meginduljon.

Ezt az apai és kocsis-tréfát ifjabb Weller úr fiúi mosollyal nyugtázta. Érdemes apjaura ünnepélyes hangon folytatta:

- Most elválok tőled, édes fiam, Samuel, és csak a jó Isten a megmondhatója, hogy mikor látlak megint. Addig talán már a mostoháddal is jóllaktam, vagy más ezer dolog történhetik, amíg újra hírt hallasz a jeles Bell Savage-beli öreg Wellerről. A család becsülete most a te kezébe van letéve, fiam, Samuel, és én bízom benne, hogy megállod majd a helyedet. Tudom, hogy a nevelésed révén mindenben megbízhatom benned, akár csak saját magamban. Azért hát mindössze csak egy apró kis jó tanácsot akarok neked adni. Ha már majd úgy az ötven felé jársz, aztán kedved szottyanna valakit feleségül venni... akárki legyen is az... eredj és zárkózz be tüstént a lakásodba, ha ugyan lesz lakásod, s igyál mérget. Csak a paraszt akasztja föl magát, eszedbe se jusson hát a kötél. Igyál mérget, édes fiam, Samuel, igyál mérget és meglátod, hogy nem fogod megbánni.

Idősb Weller úr a szerető apai szavak után jól belenézett a fia szemébe, aztán lassan sarkon fordult és csakhamar eltűnt.

Miután az öreg eltávozott, Samuel Weller úr is elhagyta a Nagy Fehér Ló fogadót, meglehetősen borongó hangulatban, melyet az apai intelem keltett benne; a Szent Kelemen-templom felé irányozta lépteit és bánatát azzal akarta elűzni, hogy becsatangolta a templom ódon környékét. Jó ideje kószált már, amikor egy félreeső helyre ért - afféle tiszteletre méltó külsejű öreg udvarba -, amelynek, amint észrevette, nem volt másfelé kijárata, mint amerről bejött. Már éppen vissza akart fordulni, amikor egy váratlan jelenség láttára hirtelen gyökeret vert a lába; s ennek a jelenségnek a mivoltát alább fogjuk leírni.

Samuel Weller úr megbámulta az ódon, vörös téglaházakat, olykor-olykor, pusztán szórakozottságában, föl-kacsingatott egy-egy jóképű cselédlányra, aki éppen felhúzta a redőnyöket, vagy éppen kinyitotta a hálósoba ablakát - amikor egyszerre kinyílt az udvar végében egy zöld kertajtó, s kilépett rajta egy ember, gondosan bezárta maga mögött a zöld ajtót és nagy sietve éppen arrafelé indult, ahol Samuel Weller ácsorgott.

Ha az ember ezt a dolgot csak önmagában tekinti, a mellékkörülményeket pedig nem veszi számba, akkor semmi rendkívülit nem találhat benne; mert a világon nagyon sokfelé megesik, hogy emberek lépnek ki egy kertből, bezárják maguk után a zöld kertajtót, aztán továbbmennek fürgén, anélkül, hogy a közfigyelmet egyáltalán magukra vonnák. Minélfogva nyilvánvaló, hogy azon az emberen, vagy a viselkedésében, vagy mindkettőben kellett valaminek lenni, ha Samuel Wellernek mégis szemet szűrt. Így volt-e vagy sem, az olvasó ítéletére bízunk, ha majd hűségesen beszámoltunk a szóban forgó egyén dolgairól.

Ez az ember, miután a zöld kertajtót behúzta maga mögött, miként már két ízben is említettük, fürgé léptekkel átsietett az udvaron; de alighogy megpillantotta Weller urat, meghökkent, megállt, s mintha egy pillanatig habozott volna, hogy mitévő legyen. Minthogy a zöld kertajtó be volt zárva mögötte, és más kijárás nem volt, csak az, amelyik az utca felől nyílt, csakhamar belátta, hogy ha ki akar jutni, okvetlenül el kell haladnia Samuel Weller úr előtt. Azért hát ismét meggyorsította lépteit s száguldott előre, merőn maga elé nézve. A legfeltűnőbb azonban az volt rajta, hogy az arcát rettenetesen elfintorította, s olyan szörnyűséges és csodálatos torzképeket vágott, amilyeneket emberfia még sohase látott. Soha még természeti alkotást nem hamisítottak meg olyan furfangos, mesterséges beavatkozással, mint ahogy ez az ember egy szempillantás alatt eltüntette az igazi arcát.

- Ejnye - mondta magában Weller úr, ahogy az idegen közelebb ért hozzá. - Ez már fura dolog. Megesküdtem volna, hogy ő az.

Az ember csak jött, jött s mennél közelebb ért, az arca annál borzasztóbban eltorzult.

- Mérget vennék rá, hogy ez az ő fekete haja meg a szederszínű ruhája; hanem ezt az ábrázatot még sohasem láttam.

Amíg Sam így tűnődött magában, az idegen arca kísérteties kifejezést öltött és lassacskán ijesztően undorítóvá vált. De kénytelen volt szorosan Weller úr mellett elhaladni és Sam éles tekintete minden visszataszító arcelfintorítás ellenére is fölfedezett valamit, ami sokkal inkább hasonlított Job Trotter apró szemeihez, semhogy tévedés lehetett volna a személyében.

- Hahó, uracskám! - kiáltotta Sam mérgesen.

Az idegen megállt.

- Hahó - ismételte Sam, még dühösebben.

A rettenetes arcú ember a legnagyobb meglepetéssel forgolódott, hátranézett az udvar végébe, aztán az udvar elejére, aztán föl az ablakokra - szóval mindenüvé, csak Weller úrra nem -, majd tovább ment egy lépéssel, amikor Sam hangja újra megállította.

- Hahó, uracskám! - kiáltott fel Sam, immár harmadszor.

Most már nem tehetette magát, mintha nem tudná, hogy merről jön a hang, s ennél fogva az idegen, jobb híján, végül is szeme közé nézett Samuel Wellernek.

- Hiába, nem megy vele semmire, Job Trotter - mondta Sam. - Ugyan már, hagyjon föl ezzel a számársággal. Nem olyan szép fiú maga, hogy erőnek erejével még jobban elcsúfítsa magát. Jó lesz, ha visszaigazítja a két szemét a helyére, mert különben olyat ütök a fejére, hogy mind a kettő kiugrik.

Minthogy Weller úr kijelentése nem hangzott üres fenyegetésnek, Job Trotter lassanként megengedte az ábrázatának, hogy fölvegye szokott kifejezését, aztán, mintha nagy öröm érte volna, így kiáltott föl:

- Kit látnak szemeim! Csak nem Walker úr?

- Az ám - felelte Sam. - Nagyon örül, ugye, hogy találkoztunk... igaz-e?

- Hogy örülök-e! - kiáltott fel Job Trotter. - Ó, Walker úr, ha tudná, hogy mennyire szerettem volna már találkozni önnel! Ó, annyira örülök, Walker úr; igazán annyira örülök, hogy szinte nem is bírok magammal.

S azzal Trotter úr valóságos könnyzáporban tört ki, két karját Weller úr nyakába fonta és elragadtatásában magához szorította.

- Menjen innét! - kiáltotta Sam, akit ez a viselkedés felháborított, de hiába igyekezett kiszabadulni lelkes barátjának ölelő karjai közül. - Menjen innét, annyit mondok. Mit hullatja itt rám a könnyeit, mint valami öntözőkanna.

- De amikor annyira örülök, hogy önt láthatom! - felelte Job Trotter, de lassanként azért tágított az ölelésén, mert Weller úron öklöndözési hajlamok kezdtek mutatkozni. - Ó, Walker úr, azt sem tudom, mit csináljak örömben.

- Azt elhiszem - mondta Sam -, hogy azt sem tudja, mit csináljon! No hát, halljuk, mi mondanivalója van számomra.

Trotter úr nem felelt, de annál több dolgot adott pici piros zsebkendőjének.

- No, mondja, amit mondani akar, mielőtt még beverném a koponyáját - ismételte Weller úr fenyegető hangon.

- Ó! - mondta Trotter úr ártatlan és csodálkozó arccal.

- Mi mondanivalója van nekem?

- Hogy mi mondanivalóm van, Walker úr?

- Ne nevezzen engem Walkernek; Weller a nevem; és maga azt nagyon jól tudja. Mi mondanivalója van nekem?

- Ó, Istenem, Walker úr... azaz hogy Weller úr... nagyon sok mondanivalóm van, ha eljönne velem valami jó helyre, ahol háborítatlanul beszélgethetünk. Ha tudná, Weller úr, mennyire kíváncsoztam már ön után.

- Képzelem, hogy mennyire kíváncsozott utánam - felelte Sam szárazon.

- Ó, nagyon, nagyon, édes jó uram - mondta Job Trotter, s egy arcizma sem rándult meg. - No de fogjunk kezét, Weller úr.

Sam a szeme közé nézett Jobnak, aztán mintha valami hirtelen ötlete támadt volna, megtette a kívánságát, kezét adott neki.

- Hogy van az ön drága, jó gazdája? - kérdezte Trotter úr, ahogy tovább mentek. - Hogy van? Igazán nagyon derék úriember. Remélem, hogy nem hűtötte meg magát azon a borzasztó éjszakán.

Job Trotter szemében, ahogy ezt mondta, olyan alattomoság csillant meg, hogy Weller úrnak egyszerre viszketni kezdett tőle a tenyere, s nagyon szerette volna kollégájának a bordáin kifejezni, amit érzett. Azonban türtőztette magát s csak annyit mondott, hogy a gazdája kitűnő egészségnek örvend.

- Nagyon örülök! - felelte Trotter úr. - És ő is itt van?

- Hát a maga gazdája itt van-e? - felelt neki Weller úr kérdéssel a kérdésre.

- Ó, igen, itt van és fáj kimondanom, Weller úr, hogy még rosszabb dologban sántikál, mint eddig.

- Ej, ej - mondta Sam.

- Ó, borzasztó... rettenetes ez!

- Megint egy nevelőintézet? - kérdezte Sam.

- Nem, nem nevelőintézet - felelte Job Trotter ugyanazzal az alattomos pillantással, mely már az imént is feltűnt Samnek. - Nem nevelőintézet.

- Hát akkor a zöld kapus ház? - kérdezte Sam, és fürkésző pillantást vetett a másikra.

- Nem... dehogy - felelte Job, szokatlan gyorsasággal. - Nem az.

- S mit keresett maga ott? - kérdezte Sam, szúrós tekintettel. - Talán csak nem véletlenül került a kapun belül?

- Látja, Weller úr, én rá merem önre bízni az apró titkaimat, mert hiszen tudja, hogy mi ketten már első látásra barátságot éreztünk egymás iránt. Emlékszik még, milyen jól mulattunk akkor reggel?

- Ó, igen, emlékszem - felelte Weller úr türelmetlenül. - Hát aztán?

- Abban a zöld kapus házban - felelte Job kimért, csöndes hangon, mint aki nagyon fontos titkot árul el -, abban a zöld kapus házban, Weller úr, nagyon sok a cseléd.

- No, azt mindjárt gondoltam - vágott közbe Sam.

- Igen - folytatta Trotter úr -, és van ott köztük egy szakácsné is, akinek van egy kis megtakarított pénzecskéje, s ha magához való férjet találna, hát nagyon szeretne szatócsboltot nyitni, tetszik érteni?

- Értem.

- Igen, Weller úr. Hát én egy kápolnában láttam meg először, ahová rendszeren eljárak... nagyon szép kis kápolna, itt a városban, Weller úr... ahol mindig azokat a zsoltárokat éneklik, amiket magammal szoktam hordani, tudja, az a kis könyv, amit talán már látott is a kezemben... bemutatkoztam neki, Weller úr, aztán egyre jobban összebarátkoztunk, s ma már ki merem mondani, Weller úr, hogy nemsokára boltos lesz belőlem.

- No, magából igazán kedves boltos lesz - felelte Sam, s roppant haragosan sandított Job úrra.
 - A dolognak az a nagy előnye van rám nézve, Weller úr - folytatta Job, miközben megtelt a szeme könnyel -, hogy otthagyhatom ezt a mostani rossz helyemet annál a gonosz embernél, és tisztességes, becsületes életre adhatom magamat, amely jobban is illik a nevelésemhez, Weller úr.
 - Maga ugyan szép kis nevelést kaphatott - felelte Sam.
 - Hogyne, Weller úr, nagyon szép nevelést kaptam - felelte Job. S ahogy eszébe jutott ártatlan és tiszta gyermekkor, kihúzta pici piros zsebkendőjét s keservesen zokogni kezdett bele.
 - Nagyon derék, jeles mintadiák lehetett, ahol maga iskolába járt - mondta Sam.
 - Az voltam, uram - felelte Job, s egy nagyot sóhajtott. - Én voltam az iskola dísz.
 - Ó, azon nem csodálkozom. Képzem mennyi örömet szerzett a kedves mamájának.
- Job úr ennek hallatára piros zsebkendőjének a csücskét egymás után belenyomkodta mind a két szemébe és keserves sírásra fakadt.
- Ember, mi lelte magát? - kérdezte Sam ingerülten. - Hiszen a chelsea-i vízvezeték kismiska ehhez képest. Minek ontja ezt a sok sós vizet? Talán megbánta a gazságait?
 - Nem tudok uralkodni az érzelmeimen, Weller úr - felelte Job rövid szünet után. - Ha elgondolom, hogy a gazdám megtudta, hogy én magukkal összeszűrtem a levet, amiért aztán fölpackolt engem egy kocsira, meg aztán, hogy miképpen vette rá azt a kedves fiatal leányt, hogy tegyen úgy, mintha nem ismerné, miképpen vesztegette meg az igazgatónőt, hogy ő is úgy tegyen, s hogy aztán jobb üzlet reményében miképpen hagyta cserben a szegény gyermeket!... Ó, Weller úr, higgye el, hogy végigfut a hátamon a hideg, ha erre gondolok.
 - Hát csakugyan így történt? - kérdezte Samuel Weller.
 - Szavamra mondom, hogy így történt - felelte Job.
 - No jó - mondta Sam, éppen amikor a fogadó elé értek. - Szeretnék egy kicsit elbeszélgetni magával, Job; és ha nincs jobb dolga, szívesen látom ma este úgy nyolc óra felé a Nagy Fehér Ló fogadóban.
 - Okvetlenül eljövök.
 - Igen, okosan is teszi, ha eljön - felelte Sam sokatmondó pillantással -, mert különben megeshetnék, hogy utána megyek a zöld kapus házba, aztán kiütöm a nyeregből.
 - Okvetlenül ott leszek, uram - felelte Job, rendkívül barátságosan megszorítva Sam kezét, s azzal továbbment.
- „Vigyázz magadra, Job Trotter, vigyázz magadra - gondolta magában Sam, ahogy utána nézett -, mert ezúttal én leszek az, aki túljár az eszeden. Nyugodt lehetsz, hogy én leszek az.” - Addig nézett Job után, amíg csak el nem tűnt a szeme elől, aztán sietve felment a gazdája szobájába.
- Nekifogtam, uram - mondta Sam.
 - Minek fogott neki, Sam? - kérdezte Pickwick úr.
 - Kinyomoztam őket, uram - mondta Sam.
 - Kiket nyomozott ki?
 - Azt a gyönyörűséges mákvirágot meg azt a fekete hajú, bánatos képű inasát.

- Lehetetlen, Sam! - kiáltott fel Pickwick úr nagy hévvel. - Hol vannak, Sam? Hol vannak?
- Pszt, pszt! - felelte Weller úr, és öltöztetés közben apróra elmesélte neki, hogy milyen haditervet főzött ki a két gazember ellen.
- Aztán mikor fogunk hozzá, Sam? - kérdezte Pickwick úr.
- A kellő időben, uram.

Hogy csakugyan a kellő időben fogtak-e hozzá vagy sem, azt majd meglátjuk a következő fejezetben.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

amelyben Peter Magnus urat gyötörni kezdi a féltékenység, a javakorabeli hölgyet pedig a félelem, s ez a pickwickistákat a törvény karmai közé juttatja

Mire Pickwick úr leért a szobába, ahol Peter Magnus úrral töltötte az előtte való estét, ez utóbbi úriember a két bőrönd, a bőr kalapdoboz és a szürke papírcsomag tartalmának java részét már felhasználta arra, hogy minél nyalkább gavallért csináljon magából s a legnagyobb izgalomban és nyugtalanságban száguldott föl és alá a szobában.

- Jó reggelt, uram - mondta Peter Magnus úr. - No, mit szól ehhez?

- Nagyon jól fest, igazán - felelte Pickwick úr jóindulatú mosollyal, ahogy végignézett Peter Magnus öltözékén.

- Magam is azt hiszem - felelte Magnus úr. - Pickwick uram, már fel is küldtem neki a névjegyemet.

- Felküldte? - szólt Pickwick úr.

- Fel én, és a pincér azzal az üzenettel jött vissza, hogy tizenegy órakor fogad... tizenegy órakor, uram. Már csak egy negyedóra van hátra.

- Az nagyon hamar elmúlik.

- Bizony, nagyon hamar - felelte Magnus úr -, sokkal hamarább, semmint szeretné az ember, igaz-e, édes jó Pickwick uram?

- Ilyenkor legfontosabb az önbizalom - jegyezte meg Pickwick úr.

- Igen, én is azt hiszem, kérem - felelte Peter Magnus úr. - S én nagyon bízom is magamban. Igazán, Pickwick úr, nem látom át, hogy egyáltalában mi oka volna egy férfiúnak ebben a helyzetben félni. Hiszen nincs mit szégyellni rajta; kölcsönös egyetértés dolga az egész, semmi más. Egyik részről a férfi, másik részről az asszony. Ez az én felfogásom a dologról, Pickwick uram.

- Nagyon józan felfogás - felelte Pickwick úr. - No de vár a reggelink, Magnus úr. Gyerünk.

Leültek a reggelihez, de nyilvánvaló volt, hogy Magnus úr minden hetvenkedése mellett is nagy izgalomban volt, mely egyebek közt kivált abban nyilvánult meg, hogy semmi étvágya nem volt, hogy föl akarta borítani a teáskancsót, hogy erőnek erejével jókedvűnek akart látszani és hogy nem állta meg, minden pillanatban kihúzta zsebéből az óráját.

- Hehehe - vihogott Magnus úr, erőltetett jókedvvel, mialatt csak úgy remegett az izgatottságtól. - Már csak két perc, Pickwick uram. Nem nagyon sápadt az arcom?

- Nem túlságosan - felelte Pickwick úr.

Rövid szünet támadt.

- Bocsánatot kérek, Pickwick uram... de mondja csak, volt-e már ön valaha életében ilyen helyzetben? - kérdezte Peter Magnus úr.

- Úgy érti, hogy megkértem-e már valakit? - kérdezte Pickwick úr.

- Igen.

- Még soha - felelte Pickwick úr, nagy nyomatékkal -, még soha.

- Akkor hát fogalma sincs róla, hogy kell az ilyesmihez hozzáfogni? - kérdezte Magnus úr.
- Hát - felelte Pickwick úr -, azért van némi elképzelésem erről a dologról is, minthogy azonban a gyakorlatban még sohasem próbáltam ki elméletemet, a világért sem ajánlanám önnek, hogy az én tanácsaimhoz szabja magát.
- Bármilyen kis útbaigazítást hálás köszönettel fogadnék - mondta Peter Magnus úr, s megint az órájára nézett, melynek a mutatója már öt perccel túlhaladt a tizenegyen.
- No, jó - mondta Pickwick úr, azon a komoly és ünnepélyes hangon, amellyel, ha akarta, nagy súlyt és nyomatékot tudott kölcsönözni szavainak -, én azzal kezdeném, uram, hogy hódolattal adóznám a hölgy szépségének és kiváló tulajdonságainak; aztán áttérnék arra, uram, hogy én magam nem sokat érek.
- Igen - mondta Magnus úr -, értem.
- Tudniillik, öhozzá képest - folytatta Pickwick úr. - Mármint hogy csak öhozzá vagyok méltatlan; de aztán hozzátenném, hogy én is csak érek valamit és rövid visszapillantást vetnék a múltamra s röviden vázolnám jelenlegi helyzetemet. Úgy érvelnék, hogy a többiekkel összehasonlítva, bárki más nő számára nagyon kíváncsú férj lennék. Azután kiterjeszkedném forró szerelmemre és mély hódolatomra. És ekkor talán kísértésbe jönnék, hogy megfogjam a kezét.
- Igen, értem - mondta Magnus úr. - Ez nagyon fontos momentum.
- Azután - folytatta Pickwick úr, s egyre jobban belemelegedett, ahogy egyre tüzeesebb színekkel képzelte maga elé a jelenetet -, azután egész egyszerűen és nyíltan föltenném a kérdést: akar-e a feleségem lenni? Azt hiszem, teljes joggal feltételezhetem, hogy erre a kérdésre a hölgy el fogja fordítani a fejét.
- De vajon biztos, hogy el fogja fordítani a fejét? Számíthatok erre, mit gondol, Pickwick uram? - kérdezte Peter Magnus úr. - Mert ha ekkor nem fordítja el a fejét, én igen nagy zavarba jönnék.
- Én azt hiszem, hogy el fogja fordítani - felelte Pickwick úr. - Akkor aztán megragadnám a kezét, uram, s úgy gondolom... úgy gondolom, Magnus úr... hogy miután ezt megtettem, föl téve, hogy vissza nem húzta a kezét, gyöngéden félretolnám a zsebkendőt, amellyel ebben a pillanatban... mint némi kis emberismeretem sejteni engedi... eltakarta a szemét, s kellő tisztelettel egy csókot lopnék tőle. Igen, azt hiszem, megcsókolnám őt, Magnus úr; s határozottan az a véleményem, hogy a hölgy, ha egyáltalán elszánta magát, hogy hozzám jön, ebben a rendkívüli pillanatban élne az alkalommal és egy szemérmes „igen” susogna a fülemben.
- Magnus úr felugrott, egy darabig szó nélkül bámult Pickwick úr értelmes arcába, aztán (az óramutató tíz percet jelzett tizenegy után) megrázta a kezét és kétségbeesett elszántsággal kirohant a szobából.
- Pickwick úr egy darabig föl-alá járt, s az óramutató, legalább részben, az ő példáját követve, éppen ahhoz a számjegyhez ért, mely a felet mutatja az órán, amikor hirtelen kinyílt az ajtó. Pickwick úr megfordult, hogy üdvözlje Peter Magnus urat, helyette azonban Tupman úr vidám arcát, Winkle úr derült ábrázatát és Snodgrass úr értelmes vonásait pillantotta meg. Mialatt Pickwick úr üdvözölte a barátait, betáncolt a szobába Peter Magnus úr.
- Ő az az úr, akiről beszéltem... Peter Magnus úr - mutatta be Pickwick úr új ismerősét a barátainak.

- Jó napot, uraim - szólt Magnus úr, aki szemmel láthatólag nagy izgalomban volt. - Kedves jó Pickwick uram, szabad kérem egy pillanatra?

S azzal Magnus úr beakasztotta mutatóujját Pickwick úr gomblyukába - és miután egy ablakmélyedésbe vezette, így szólt hozzá:

- Gratulálhat, Pickwick uram; szóról szóra az ön tanácsa szerint jártam el.

- És bevált a módszer? - kérdezte Pickwick úr.

- Bevált, uram. Nem is sikerülhetett volna jobban - felelte Magnus úr. - Pickwick uram, ő az enyém.

- Tiszta szívből gratulálok önnek - felelte Pickwick úr, s melegen megrázta új barátja kezét.

- Beszélnie kell vele, Pickwick uram - mondta Magnus úr. - Jöjjön most rögtön... Erre, erre. Bocsássonak meg, uraim, egy pillanatra. - S azzal Peter Magnus úr nagy sietve kicipelte Pickwick urat a szobából. Megálltak a folyosón a legközelebbi ajtó előtt és Magnus úr csendesen bekopogtatott.

- Szabad - szólt egy női hang. A két férfi belépett.

- Witherfield kisasszony - mondta Peter Magnus úr -, engedje meg, hogy bemutassam önnek Pickwick urat, aki nekem nagyon jó barátom.

A hölgy a szoba hátsó felében volt. Pickwick úr, ahogy meghajtotta magát, kivette a zsebéből a pápaszemét, orrára illesztette, de alig készült el ezzel a művelettel, amikor meglepetésében hirtelen elkiáltotta magát s hátrálni kezdett, a hölgy pedig félig elfojtott sikollyal kezébe rejtette arcát és egy székre hanyatlott, Magnus úrnak viszont földbe gyökerezett a lába ettől a látványtól, és hol Pickwick úrra nézett, hol Witherfield kisasszonyra, arcán a legmélyebb megdöbbenés és rémület kifejezésével.

Viselkedésük teljesen érthetetlennek látszik; a tényállás azonban röviden az, hogy mihelyt Pickwick úr föltette a szemüvegét, a jövődöbeli Magnusnéban rögtön ráismert arra a hölgyre, akinek a szobájába tegnap este olyan megbocsáthatatlan módon betévedt; és mihelyt a pápaszem Pickwick úr orrán volt, a hölgy is rögtön észrevette, hogy ez ugyanaz az arc, amelyet ő ama borzalmas hálósipka alatt látott. Ezért sikoltott fel a hölgy, és ezért tántorodott hátra Pickwick úr.

- Pickwick uram! - kiáltott fel Peter Magnus úr, kövé meredve a meglepetéstől. - Mit jelentsen ez? Mit jelentsen ez, uram? - ismételte Magnus úr, egyre hangosabban, fenyegető hangon.

- Uram - mondta Pickwick úr, akit bántott kissé, hogy Peter Magnus úr egyszerre ilyen parancsoló hangot üt meg, és ilyen modorban kezdi őt kérdezgetni -, uram, erre a kérdésre nem válaszolok.

- Nem válaszol, kérem? - kérdezte Magnus úr.

- Nem, uram - felelte Pickwick úr. - A kisasszony engedelme és beleegyezése nélkül semmit sem fogok mondani, ami őt kellemetlen helyzetbe hozhatná, vagy kellemetlen emlékeket idézhetne föl benne.

- Witherfield kisasszony - szólt Peter Magnus úr -, ismeri ön ezt az embert?

- Hogy ismerem-e? - ismételte a javakorabeli hölgy habozva.

- Igenis, azt kérdem, kisasszony, hogy ismeri-e? - kiáltotta Magnus úr szilaj hangon.

- Már találkoztam vele - felelte a javakorabeli hölgy.

- Hol? - kérdezte Peter Magnus úr. - Hol?

- Azt nem árulom el - felelte a javakorabeli hölgy, mialatt felkelt a helyéről és elfordította az arcát -, azt nem árulhatom el a világ minden kincséért sem.

- Értem, kisasszony - mondta Pickwick úr -, és méltányolom az ön gyöngéd érzelmeit. Bízzék bennem, hogy én nem fogom elárulni soha.

- Mondhatom, kedves kisasszony - mondta Magnus úr -, ha meggondoljuk, hogy csak az imént váltott jegyet velem, hát azt hiszem, ön ezt a dolgot meglehetősen hidegvérűen fogja fel... Meglehetősen hidegvérűen, kedves kisasszony.

- Milyen kegyetlen ön, Magnus úr - mondta a javakorabeli hölgy, és keserves sírásra fakadt.

- Engem vonjon felelősségre, uram - szólt közbe Pickwick úr. - Ha valaki, hát csakis én vagyok a hibás.

- Ó, szóval csakis ön a hibás, uram, csakis ön, igazán? - mondta Magnus úr. - Csak... csak... csakhogya én átlátok a szitán, uram. Szóval már megbánta az elhatározását?

- Az elhatározásomat? - csodálkozott Pickwick úr.

- Igen, az elhatározását, uram. Ó, sose nézzen rám olyan csodálkozva, kérem - mondta Peter Magnus úr. - Jól emlékszem még, hogy mit mondott nekem tegnap este, uram. Ön azért jött ide, hogy leleplezzen egy gaz és csalfa teremtest, akinek a hűségében és becsületességében feltétlenül megbízott, mi? - E szóknál Magnus úr gúnyosan kezdett vigyorogni; azután lekapta zöld pápaszemét, amelyet a féltékenységi rohamhoz valószínűleg nem tartott szükségesnek, és apró szeméit olyan vadul forgatta, hogy igazán ijesztő volt ránézni. - Ugyebár? - mondta Magnus úr, és a gúnyos vigyorgást fokozottabb mértékben megismételte. - De ön ezért felelni fog nekem, uram.

- Aztán mért feleljek? - kérdezte Pickwick úr.

- Jó, jó, uram - felelte Magnus úr, föl-alá szaladgálva a szobában -, jó, jó.

Ez a „jó-jó” nyilván fölöttébb tág értelmű kifejezés lehet, mert a mi emlékezetünk szerint egyetlen egy olyan utcai, színházi vagy kocsmái civódásnak sem voltunk tanúi, ahol mindenmű provokáló kérdésre nem ez lett volna a gépies válasz. - „És ön úriembernek tartja magát, uram?” - „Jó, jó, uram.” - „Azt akarja tán, hogy falhoz lapítsam, uram?” - „Jó, jó, uram.” - Úgy látszik, hogy a közszájon forgó „jó-jó” mögött valami rejtett gúny lappang, amelytől az illető, akit megtsízelnek vele, sokkal nagyobb dühbe jön, mint hogyha szemenszedett gorombaságokat vagdosnak a fejéhez.

Nem akarjuk ezzel azt állítani, hogy e tömör kifejezés használata Pickwick úrral szemben az ő lelkét is ugyanolyan haragra gerjesztette, aminőt okvetlenül előidézett volna egy közönséges kebelben. Mi csak utalunk arra, hogy Pickwick úr kinyitotta az ajtót, s hevesen kiszólt:

- Tupman, jöjjön ide.

Tupman nyomban megjelent, fölöttébb elámult arccal.

- Tupman - mondta Pickwick úr -, egy kényes természetű dolog miatt, amely kizárólag erre a hölgyre tartozik, ez az úr meg én itt az imént összekülönböztünk. Én tehát az ön jelenlétében kijelentem előtte, hogy a dolognak semmi köze az ő személyéhez, s a legcsekélyebb összefüggésben sincs az ő ügyeivel s azt hiszem, hogy ezek után ön minden további nélkül tudomásul fogja venni, hogy amennyiben ez az úr továbbra is megmarad gyanúsításai mellett, ezzel igazmondásomat vonja kétségbe, amit én a legnagyobb személyes sértésnek fogok

tekinteni. - Pickwick úr ezzel Peter Magnusra tekintett s annyi minden volt a pillantásában, hogy el sem lehet mondani.

Pickwick úr egyenes, becsületes viselkedése, párosulva az ékesszólás erejével és súlyával, amely őt annyira jellemezte, meggyőző volt minden józan eszű embert; fájdalom azonban, a kérdéses pillanatban Peter Magnus úr esze minden inkább volt, mint józan. Minélfogva ahelyett, hogy amint illik, beérte volna Pickwick úr magyarázatával, egyre jobban belelovalta magát, úgyhogy végül egészen nekivadult és nekitüzesedett, emlegetni kezdte, hogy ő tudja, mivel tartozik saját érzelmeinek, s több efféle dolgot; és szavalásának azzal igyekezett súlyt adni, hogy föl-alá szaladgált a szobában, felborzolta a haját s a változatosság kedvéért megpótolta e mulatságot azzal, hogy időnként öklével Pickwick úr jóságos arca előtt hadonászott.

Viszont Pickwick úr, egyrészt mert tudatában volt ártatlanságának és korrektségének, másrészt meg, mert nagyon bántotta, hogy egy javakorabeli hölgyet belekevert egy ilyen kellemetlen ügybe, nem tudott uralkodni magán, mint más alkalommal. Ennek aztán az lett a következménye, hogy egyik szó a másikat érte, egyik hang a másikat kiabálta túl, míg végre Peter Magnus úr kijelentette Pickwick úrnak, hogy majd hallani fog róla, amire Pickwick úr dicséretre méltó udvariassággal azt felelte, hogy mentől előbb, annál jobb, amitől a javakorabeli hölgy ijedten kirohant a szobából, ahonnan Tupman úr kituszkolta Pickwick urat, s átengedték Peter Magnus urat önmagának és gondolatainak.

Ha a javakorabeli hölgy sokat forgott volna a nagyvilágban és ha csak némiképp is kitanulja azoknak a módszereit és szokásait, akik törvényt hoznak és divatot szabnak, akkor azt is tudta volna, hogy az ilyen viharos jeleneteknél ártalmatlanabb dolog nincs a világon. De mivelhogy életének java részét falun töltötte, parlamenti tudósításokat sohasem olvasott, nagyon kevésbé volt járatos a művelt társadalom e válogatott fogásaiban. Ennélfogva, mihelyt a szobájába ért, bezárta maga után az ajtót s gondolkozni kezdett azon a jeleneten, amelynek az imént tanúja volt és vérengző, rettentő öldöklő képek jelentek meg lelki szemei előtt s ezek között még a legjámborabb látomása az volt, hogy Peter Magnus urat, aki egy tucat golyót kapott a bal oldalába, négy ember viszi lakására, teljes életnagyságban. Mennél tovább töprengett a javakorabeli hölgy, annál jobban nőtt a rémülete; utoljára is arra határozta magát, hogy elmegy a városi hatóság fejéhez és megkéri, hogy rendelje el haladéktalanul Pickwick úr és Tupman úr letartóztatását.

A javakorabeli hölgyet nagyon különböző okok indították ebbeli elhatározására, amelyek között a legnyomósabb az volt, hogy kétségtelen bizonyosságot szolgáltatasson arról, hogy mennyire szereti Peter Magnus urat és mennyire félti az életét. Sokkal jobban ismerte Magnus úr féltékeny természetét, semhogy a legcsekélyebb célzással is el merte volna árulni, mi volt ijedelmének valódi oka, amikor Pickwick urat megpillantotta; bízott magában és rábeszélő tehetségében, hogy le fogja fegyverezni a kis ember veszett féltékenységét, mihelyt Pickwick úr nem lesz többé útban, s így újabb összetűzésre nem lesz alkalom. Ilyen gondolatokkal eltelve, a javakorabeli hölgy föltette kalapját, sálját, s ment egyenesen a polgármesteri hivatalba.

George Nupkins úr, a fönt említett előljáró, olyan nagytekintélyű férfiú volt, hogy a leggyorsabb kengyelfutó még június huszonegyedikén is alig lelte volna párját napkelte és napnyugta között, pedig ez a nap a kalendárium szerint leghosszabb nap az egész esztendőben és ezek szerint legtágabb teret ad a keresésre. Aznap reggel Nupkins úr éppen roppant nyugtalan és izgatott volt, mert a városban lázadás ütött ki: a város legnépesebb iskolájának valamennyi tanulója összeesküvést szőtt, hogy beverik egy gyűlölt gyümölcsáros ablakait, kicsúfolták a pedellust és sárral dobálták a konstáblert, egy tisztességes, magas szárú csizmás öreg bácsit, akit kiküldött a hatóság, hogy oszlassa szét a tömeget s aki mint suhanc és meglett

ember, legalábbis félszázad óta a rend őreként működött a városban. Nupkins úr méltóságteljesen ült karosszékében, összeráncolt homlokkal és tájékozva a dühtől, amikor egy hölgyet jelentettek be neki, aki fontos és sürgős magánügyben kíván vele szólni. Nupkins úr félelmetes nyugalmat erőltetett magára s meghagyta, hogy bocsássák be a hölgyet, amely parancs, mint minden uralkodó hatósági személy és egyéb nagy földi potentát parancsa, nyomban teljesült; ennél fogva a szerelmetesen nyugtalan Witherfield kisasszonyt az előljáró úr elé vezették.

- Muzzle! - szólt az előljáró úr.

Muzzle névre az alacsony termetű szolga hallgatott, akinek hosszú dereka, de kurta lábszára volt.

- Muzzle!

- Igenis, előljáró úr.

- Adjon széket és menjen ki.

- Igenis, előljáró úr.

- És most, asszonyom, adja elő az ügyet.

- Nagyon fájdalmas ügy, uram - mondta Witherfield kisasszony.

- Bizonyára, asszonyom. De vegyen erőt érzelmein - és Nupkins úr nagyon kegyesen tekintett rá. - És aztán mondja el, minő hivatalos dologban jött ide, asszonyom. - A hivatalnok ismét felülkerekedett a magánemberen és megint szigorú lett a tekintete.

- Rám nézve nagyon kínos, hogy följelentést kell tennem - mondotta Witherfield kisasszony -, de attól tartok, hogy párbajozni fognak.

- Itt? - kérdezte az előljáró. - Hol, asszonyom?

- Ipswichben.

- Ipswichben, asszonyom! Párbaj Ipswichben! - kiáltotta az előljáró, aki a puszta hírré is egészen kikelt magából. - Asszonyom, az lehetetlen! Meg vagyok róla győződve, hogy a mi városunkban senkinek eszébe sem jut ilyesmi. Asszonyom, hát ön semmit sem tud a helybeli hatóságok működéséről? Nem hallotta hírét, asszonyom, hogy folyó évi május negyedikén mindössze hatvan konstábler kíséretében behatoltam egy díjbirkózás színhelyére, s kitéve magamat annak a veszedelemnek, hogy a felbőszült sokaság dühös haragjának áldozatul esem, megakadályoztam egy ökölvívást a middlessexi Dumblyng és a suffolki Bantam között? Párbaj, Ipswichben, asszonyom! Nem hiszem... nem hihetem - mondta az előljáró, önmagával vitatkozva -, hogy akadjon a városban két olyan vakmerő ember, aki nem átallaná elkövetni ezt a közcsendháborítást.

- Fájdalom, az értesülésem nagyon is hiteles - mondta a javakorabeli hölgy. - Jelen voltam, mikor összetűztek.

- Hát ez hallatlan - mondta az előljáró csodálkozva. - Muzzle!

- Parancsára, előljáró úr.

- Küldje be hozzám azonnal Jinks urat! De rögtön.

- Igenis, előljáró úr.

Muzzle úr visszavonult és egy sápadt, hegyes orrú, rosszul táplált, elnyűtt ruhájú, idős írnok lépett be a szobába.

- Jinks úr - mondta az előljáró. - Jinks úr.

- Tessék parancsolni - mondta Jinks úr.

- Jinks úr, ez a hölgy arról értesült, hogy városunkban párbajozni szándékoznak.

Jinks úr nem tudván pontosan, hogy mit tegyen, egy hivatali alárendelthez illő szerénységgel elmosolyodott.

- Mit nevet ezen, Jinks úr? - kérdezte az előljáró.

Jinks úr ábrázata azon nyomban elkomolyodott.

- Jinks úr - szólt az előljáró -, maga egy hülye.

Jinks úr alázatos pillantást vetett a nagy férfiúra, és a tollat kezdte rágni.

- Úgy látszik, maga nagyon mulatságosnak tartja ezt az értesülést; de annyit mondhatok, Jinks úr, hogy aligha van miért nevetnie - mondta az előljáró.

A kiéhezett ábrázatú Jinks felsóhajtott, mint aki teljesen tisztában van azzal, hogy csakugyan nincs miért nevetnie; s miután parancsot kapott, hogy vegyen fel jegyzőkönyvet a hölgy bejelentéséről, odabotorkált egy székhez, s nekiült az írásnak.

- Tehát ez a Pickwick, ha jól értettem, ez az egyik párbajozó fél - mondta az előljáró, amikor a kihallgatás véget ért.

- Igen, ő - mondta a javakorabeli hölgy.

- És a másik békebontó... mi is a neve, Jinks?

- Tupman, kérem.

- Tupman a párbajsegéd?

- Igen.

- És a másik párbajozó fél, amint mondja, asszonyom, kereket oldott, ugye?

- Igen - felelte Witherfield kisasszony, egyet köhintve.

- Jól van - mondta az előljáró. - Ez két londoni orgyilkos, akik lejöttek ide, irtani őfelsége hű népét, abban a hiszemben, hogy a fővárostól ilyen távol a törvény karja béna és tehetetlen. De majd példásan meglakolnak ezért, írja meg a letartóztatási parancsokat, Jinks úr. Muzzle!

- Parancsára, előljáró úr.

- Grummer odalent van?

- Igenis, előljáró úr.

- Küldje fel.

A szolgálatkész Muzzle kiment és nyomban visszatért egy magas szárú csizmás, éltes úriemberrel, akinek különös ismertetőjelei a következők: rezes orr, rekedt hang, tubákszinű felsőkabát és réveteg szemek.

- Grummer - szólt az előljáró.

- Parancsoljon, előljáró úr.

- Nyugalom van már a városban?

- Igenis, előljáró úr, most már elég nyugalom van - felelte Grummer. - A közhangulat már bizonyos mértékben lecsillapodott, mivelhogy a diákok elmentek krikettezni.

- Ilyen időkben csak a legerélyesebb rendszabályokkal lehet eredményt elérni, Grummer - szólt az előjáró határozott hangon. - És ha a királyi tisztviselők hatalma nem elegendő, akkor ki fogjuk hirdetni a lázadásról szóló törvénycikkelyt. Ha a polgári hatóság nem tudja megvédeni azokat az ablakokat, Grummer, akkor a katonaság védi majd meg a polgári hatóságot is meg az ablakokat is. Azt hiszem, Jinks úr, hogy ez az alkotmányunk egyik alapelve.

- Kétségtelenül, uram - mondta Jinks.

- Helyes - szólt az előjáró, miközben aláírta a letartóztatási parancsot. - Grummer, ezt a két embert ma délután elő fogja állítani. A Nagy Fehér Lóban megtalálja őket. Emlékszik még a middlessex-i Dumpling és a suffolki Bantam esetére, Grummer?

Grummer úr egy sokatmondó fejbólintással jelezte, hogy sohasem fogja elfelejteni ezt az esetet - ami különben nagyon nehéz is lett volna, tekintve hogy minden áldott nap elemlegették előtte.

- De ez az eset még sokkal alkotmányellenesebb - mondta az előjáró. - Ez még nagyobb mérvű csendháborítás és még durvább megsértése Őfelsége kiváltságainak. Úgy hiszem, a párbajozás Őfelsége legkétségtelenebb előjogai közé tartozik, nemde, Jinks úr?

- Már a Magna Chartában is kifejezetten le van fektetve - mondta Jinks úr.

- Úgy hiszem, Jinks úr, ez a brit korona legragyogóbb gyémántja, melyet Őfelségétől kicsikartak a főnemesek - mondta az előjáró.

- Úgy van, uram - felelte Jinks úr.

- Nagyon helyes - szólt az előjáró, büszkén fölegyenesedve. - És gondunk lesz rá, hogy Őfelsége birodalmának ebben a részében senki meg ne sértse az alkotmányt. Grummer, vegyen maga mellé embereket és minél előbb foganatosítsa a letartóztatási parancsot. Muzzle!

- Igenis, előjáró úr.

- Kísérje ki a hölgyet.

Witherfield kisasszony elvonult, mélyen meghatva az előjáró nagy tudásától és bölcsességétől; Nupkins úr elvonult villásreggelizni; Jinks úr elvonult, gondolataiba mélyedni - mert ez volt az egyetlen hely, ahová elvonulhatott, nem számítva a díványát abban a kis szobácskában, melyet napközben háziasszonyának a családja foglalt el -, és Grummer is elvonult, eleget tenni legfrissebb megbízatásának, hogy lemossa a gyalázatot, mely őt a délelőtti folyamán érte, Őfelsége másik képviselőjével, a törvényszolgával egyetemben.

Mialatt az ország belső rendjének és nyugalmanak megóvására ilyen határozott és elszánt intézkedések tettek folyamatba, Pickwick úr és a barátai, nem sejtve, hogy mi készül ellenük, szép nyugodtan ebédhez ültek; s valamennyien nagyon jókedvűek és bőbeszédűek voltak. Pickwick úr javában mesélte a múlt éjszakai kalandját, nagy mulatságára a barátainak, legkivált pedig Tupman úrnak, amikor egyszerre csak kinyílt az ajtó, és egy visszataszító ábrázat kandikált be a szobába. Ebből a visszataszító ábrázatból két szem meredt Pickwick úrra, nagyon komolyan nézte őt egy darabig, s úgy látszott, hogy meg van elégedve a vizsgálat eredményével; mert utána a test is, melyhez a visszataszító ábrázat tartozott, szép lassan betolta magát az ebédülőbe, s egy hosszú szárú csizmás öreg férfi alakja vált láthatóvá. Hogy ne csigázzuk tovább az olvasó kíváncsiságát, eláruljuk, hogy ez a két szem Grummer úr réveteg szemepárja volt, és a test szintén őhozzá tartozott.

Grummer úr eljárása hivatalos volt ugyan, de azért elég furcsának tűnt. Első dolga volt az ajtót belülről elrekeszelni; másodszer pedig kendőjével roppant gondosan megtörülte a fejét és az arcát; harmadszor a kalapját, a beléje dugott zsebkendővel együtt letette a legközelebbi székre; negyedszer a belső kabátja zsebéből kihúzott egy koronával ellátott kurta pálcát, amellyel fölöttébb ünnepélyesen és rejtélyesen Pickwick úr felé bökött. Snodgrass úr volt az első, akinek a nagy álmélkodásban megjött a szava. Egy darabig merőn nézte csak Grummer urat, aztán, minden szót megnyomva, így szólt:

- Ez magánlakás, kérem. Magánlakás.

Grummer úr a fejét rázta és így felelt:

- A törvény előtt megszűnik a magánlakás, ha egyszer átléptük a küszöböt. Ez a törvény. Sokan azt tartják, hogy az angol ember háza az ő vára. Mesebeszéd.

A pickwickisták csodálkozó tekintettel néztek egymásra.

- Melyik itt a Tupman úr? - kérdezte Grummer úr. Pickwick urat ösztönszerűleg felismerte; azonnal biztos volt a dolgában.

- Az én nevem Tupman - szólt a kérdéses úr.

- Az én nevem törvény - mondta Grummer úr.

- Micsoda? - kérdezte Tupman úr.

- Törvény - felelte Grummer úr. - Törvény, közigazgatás, végrehajtó hatalom; így hívnak; itt van ni, a meghatalmazásom. Tupman, keresztnév helye üres, Pickwick, keresztnév helye üres... közcsendháborítás vétsége miatt, Őfelsége a király nevében... a megfelelő törvényerejű rendelet értelmében... és így tovább, szabályszerűen kiállítva. Fent nevezett Pickwick és Tupman, ezennel letartóztatom!

- Miféle szemtelenség ez? - mondta Tupman úr felugorva. - Takarodjék ki innét!

- Hahó! - kiáltotta Grummer úr, miközben gyorsan az ajtóhoz hátrált és kinyitotta egy arasznyira. - Dubbley!

- Tessék - szólt egy basszushang a folyosóról.

- Jöjjön csak ide, Dubbley - mondta Grummer úr.

Erre a parancsszóra egy hatalmas termetű és megfelelően dagadt, mosdatlan képű alak nyomakodott be a félig nyitott ajtón (miközben a képe egészen kivörösödött erőlködésében), s belépett a szobába.

- Kint van a többi törvényszolga is, Dubbley? - kérdezte Grummer úr.

Dubbley úr, aki láthatólag szófukar ember volt, csak a fejével intett, hogy igen.

- Vezényelje be az embereit, Dubbley - mondta Grummer úr.

Dubbley úr engedelmeskedett, s egyszerre egy rakás ember rontott be a szobába, egytől egyig rézkoronás, kurta pálcával. Grummer úr zsebre dugta a pálcáját s Dubbleyre nézett; Dubbley zsebre dugta a maga pálcáját s az embereire nézett; az emberek is zsebre dugták a pálcákat és Tupman úrra meg Pickwick úrra néztek.

Pickwick úr és a barátai egy emberként álltak fel.

- Mit jelentsen az, hogy botrányos erőszakkal behatolnak a magánlakásomba? - kérdezte Pickwick úr.

- Ki merészel engem letartóztatni? - mondta Tupman úr.

- Mit kerestek itt, bitang csirkefogók? - mondta Snodgrass úr.

Winkle úr nem szólt semmit, de a szemét Grummer úrra szögezte és olyan vasvillapillantást vetett rá, hogy okvetlenül fölnyársalta volna a törvény emberét, ha annak nincs olyan vastag bőr a pofáján. Minthogy azonban vastag volt a bőre, semmit sem lehetett rajta észrevenni.

Mikor a törvény emberei látták, hogy Pickwick úr és a barátai hajlandónak mutatkoznak szembeszállni a törvény tekintélyével, sokatmondó mozdulattal feltűrték a kabátjuk ujját, mint akik magától értetődő hivatalos kötelességüknek tartják, hogy minden további nélkül leüssék az ellenszegülőket, aztán elhurcolják őket. Pickwick úr figyelmét nem kerülte el ez a tüntető némajáték. Félrevonult néhány percre Tupman úrral tanácskozni, s aztán kijelentette, hogy kész megjelenni az előjárói hivatalban, csupán arra kérte az összes jelenlevőket, vegyék tudomásul, hogy eltökélt szándéka tiltakozni angol állampolgári jogainak ezért a botrányos megsértéséért, mihelyst ismét szabadlábra helyezik; mire az összes jelenlevők jóízűen nevetni kezdtek, az egy Grummer úr kivételével, aki láthatólag azon a véleményen volt, hogy a hatóság isteni jogát még egy lehelettel sem lehet megsérteni, mert ez olyan istenkáromlás, amit nem szabad eltűrni.

De miután Pickwick úr késznek nyilatkozott meghajolni az ország törvényei előtt, s amikor már a pincérek, lovászok, szobalányok és postakocsisok, akik pazar mulatságot reméltek Pickwick úr makacs ellenszegülésétől, csalódva és bosszankodva kezdtek kiszállingózni a szobából, egy előre nem látott új akadály merült fel.

Pickwick úr ugyanis a törvényes hatóságok iránt érzett minden tisztelete mellett is, a leghatározottabban tiltakozott az ellen, hogy mint valami közönséges gonosztevőt, rendőri fedezettel kísérik végig az utcán az előjárói hivatalig. Grummer úr viszont a felizgatott közhangulatra való tekintettel (mert iskolai szünet volt és a diákok még nem tértek haza), éppily kereken kijelentette, hogy ő bizony nem megy az utca túlsó oldalán, ha Pickwick úr százszor a becsületszavát adja is, hogy megy egyenest az előjáróságra; Pickwick úr és Tupman úr pedig hasonló konoksággal kijelentették, hogy nem hajlandók a bérkocsi költségeit fedezni, pedig ez volt az egyetlen tisztességes alkalmatosság, amit kaphattak volna. A vita egyre hevesebb lett, telt az idő, s még mindig nem tudtak megegyezni; s amikor a törvény emberei már közel álltak hozzá, hogy Pickwick úr ellenállását a már említett, nem szokatlan módon törjék meg, valakinek eszébe jutott, hogy van a fogadó udvarán egy ócska gyaloghintó, mely eredetileg egy köszvényes tőkepénzesnek készült, s ennél fogva Pickwick úrnak és Tupman úrnak is megfelelhet, legalábbis annyira, mint egy újfajta bérkocsi. Előkerítették a gyaloghintót s beállították a kapu alá; Pickwick úr és Tupman úr bebújtak és lebocsátották a függőnyeit; hamarosan találtak két embert is, aki cipelje őket és a menet szép rendben megindult. A törvényszolgák a gyaloghintó mellett lépdeltek; Grummer úr és Dubbley úr diadalmasan vezették a menetet; Snodgrass úr és Winkle úr pedig karonfogva mentek mögöttük; az utócsapatot viszont Ipswich mosdatlan csőcseléke alkotta.

A város boltosai, jóllehet az elkövetett vétség természetét illetőleg meglehetősen homályban voltak, a látványt fölöttébb épületesnek és mulatságosnak találták. Íme, itt megmozdult a törvény karja és húsz lóerővel sújtott le két bűnösre, még ha fővárosiak voltak is; s ezt a hatalmas gépezetet saját előjárójuk kormányozza, saját közhivatalnokaik kezelik és egyesült erővel sikerült is nekik a két bűnöst belegyömöszölni egy szűk gyaloghintóba. Általános helyesléssel, nagy tetszéssel, lelkesen üdvözölték Grummer urat, aki pálcájával a kezében a karaván élén haladt; a mosdatlan utóhad harsányan és hosszasan éljenezte, s a menet a közvélemény ilyen hangos megnyilatkozása közt lassan és méltóságosan lépegetett tovább.

Samuel Weller úr, fekete vászon ujjas reggeli zubbonyában, kissé levert hangulatban éppen visszatérőben volt a rejtélyes zöld kapus háztól, mert hiába ólálkodott körülötte. Ahogy felnéz, egyszerre csak látja, hogy mekkora sokaság hömpölyög végig az utcán, mekkora tömeg kísért egy furcsa holmit, mely szerfölött hasonlít egy gyaloghintóhoz. Örült, hogy a kudarca után egy kicsit elszórakozhatik s félreállt, hogy a sokaság elhaladjon előtte s miután tapasztalta, hogy a tömeg csupa mulatságból ordítózik és éljenez, ő is ordítani és üvölni kezdett, ahogy csak a torkán kifért - abban a reményben, hogy hátha felvidul ettől.

Grummer úr elhaladt előtte, Dubbley úr is elhaladt előtte, a gyaloghintó is elhaladt előtte, a törvényszolgák testőrsége is elhaladt előtte, és Sam még mindig együtt éljenezett a lelkes sokasággal, lengette a kalapját, s oda volt a nagy örömtől (mert hiszen halvány sejtelve sem volt róla, hogy miről van szó), amikor hirtelen megpillantotta Winkle urat és Snodgrass urat. Ettől egyszerre elnémult.

- Mi történt, uraim? - kiáltotta Sam. - Kit visznek fényes nappal ezen a Szent Mihály lován?

Mind a ketten egyszerre feleltek neki, de a szavukat elnyelte a nagy zsivaj.

- Ki ül benne? - kiáltotta Sam.

Megint egyszerre feleltek mind a ketten, s noha a szavukat most sem lehetett érteni, a szájuk mozdulatából Sam kiolvasta, hogy ezt a varázslatos nevet mondták ki: Pickwick. Samnek sem kellett több. Egy pillanat alatt keresztülfúrta magát a sokaságon; útját állta a vezetőknek s odalépett a tekintélyes Grummer elé.

- Adj Isten, öregapám! - mondta Sam. - Kit dugtak bele ebbe az ócska ládába?

- Félre az útból! - mondta Grummer úr, akinek hivatalos önértetét, miként annyi más nagy emberrel is megesett, ez a kis népszerűség csudálatos módon megdagasztotta.

- Üssétek le, ha nem megy el az útból - szólt Dubbley úr.

- Hálásan köszönöm a jó tanácsát, öregapám - felelte Sam -, és még hálásabban köszönöm ennek a másik úriembernek a javaslatát, aki úgy fest, mintha most szökött volna meg az óriások országából; de mégis jobb szeretném, ha arra felelnének, amit kérdeztem, ha nem kerül fáradságukba... Hogy érzi magát, uram? - ezt az utóbbi kérdést Weller úr jóindulatú hangon Pickwick úrhoz intézte, aki éppen kinézett elől a gyaloghintó ablakán.

Grummer úr, akinek fölháborodásában még a szava is elállt, kicibálta rézkoronás pálcáját a belső zsebéből és hadonászni kezdett vele Sam orra előtt.

- Ejha - mondta Sam -, csinos jószág, kivált a korona rajta, ami olyan, akárcsak az igazi.

- Félre az útból! - kiáltotta a felháborodott Grummer úr. Hogy még nagyobb nyomatékot kölcsönözzön a szavának, fél kezével nekidöfte a királyság rézből öntött jelképét Sam nyakának, a másik kezével pedig torkon ragadta: mire Samuel Weller úr ezt a figyelmességét akként viszonzta, hogy Grummer urat alaposan földhöz teremtette, miután előbb, csupa gyöngédségből és csupa óvatosságból, leütötte az egyik hordárt, hogy Grummer úr puhára essék.

Hogy Winkle urat hirtelen az az örület szállta-e meg, mely az igazságtalanul elszenvedett bántalomból ered, vagy pedig Weller úr vitézsége ragadta magával, ezt nem tudjuk eldönteni; de annyi bizonyos, hogy mihelyt Grummer úr elesét látta, irtóztató támadást intézett egy kisfiú ellen, aki éppen mellette állt; mire Snodgrass úr, mint jó keresztényhez illik, nehogy orvul támadjon rá valakire, előbb fennszóval kihirdette, hogy most már rajta a sor, aztán a legnagyobb nyugalommal kezdte levenni a kabátját. Persze, rögtön körülfogták és letartózt-

tatták, s tartozunk az igazságnak azzal a kijelentéssel, hogy sem ő, sem Winkle úr a legcsekélyebb kísérletet sem tette a maguk vagy Weller úr kiszabadítására, akit bátor és kemény ellenállás után legyőzött és foglyul ejtett a túlerő. Aztán a menet újra felsorakozott, a hintóvivők ismét helyükre álltak és a karaván újra megindult.

Pickwick úr az egész idő alatt magánkívül volt felháborodásában. Láta, hogy Sam földhöz vágta a törvényszolgákat s jobbra-balra osztogatta az ökölcsapásokat, de egyebet aztán már nem is láthatott, mert a gyaloghintó ajtaja nem akart kinyílni s a függönyöket sem lehetett felhúzni. Végül is Tupman úr segítségével sikerült neki a gyaloghintó fedelét kitörni; ekkor felkapaszkodott az ülésre, ahogy tudott, megfogózkodott barátja vállában és szónokolni kezdett a sokasághoz; hangoztatta, hogy milyen felháborító módon bántak vele; tanúnak hívott fel mindenkit, hogy az ő inasa volt a megtámadott fél. Így értek lassan a városháza elé; a hintóvivők kutyagoltak, a foglyok lépdeltek utánuk, Pickwick úr szónokolt és a tömeg ordította.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

mely egyéb mulatságos dolgok közt elmondja, hogy milyen méltányos és pártatlan volt Nupkins úr; hogyan dobta vissza Samuel Weller Job Trotter toll-labdáját ugyanolyan erővel, mint ahogy hozzávágták; s azonfelül még egy dolgot, mely megtalálható lesz a kellő helyen

Weller úr rendkívül haragos kedvében volt, amikor elhurcolták; számtalan megjegyzést tett Grummer úrnak és társának külsejére és viselkedésére, s azzal is könnyített a lelkén, hogy kijelentette, a jelenlevők közül bármikor hajlandó kiállni párviadalra legalább hat emberrel egyszerre. Snodgrass úr és Winkle úr komor tisztelettel hallgatták mesterük beszédét, mely félelmetes erővel zuhogott alá a szószékről, s melynek sebes áráját egy pillanatra sem tudta feltartóztatni Tupman úr állhatatos könyörgése, hogy húzzák be már a gyaloghintó födelét. Weller úr haragos kedve azonban csakhamar kíváncsisággá alakult át, amikor a menet bekanyarodott ugyanabba az udvarba, ahol ő a szökevény Job Trotterrel találkozott és kíváncsisága örvendetes meglepetésnek adott helyet, amikor a nagyképű Grummer úr „állj”-t vezényelt a hintóvivőknek, s méltóságteljes, peckes léptekkel egyenesen a zöld kapuhoz ment, ahonnét Job Trotter jött ki a minap, s erősen megrántotta a kapu oldalán lógó csengettyűt. A csengettyűszóra egy csinos, jóképű, formás cseléd lány jött elő, aki a foglyok lázító külsejének és a hevesen szónokló Pickwick úrnak láttára bámulatában összezsugorította a kezét és azonnal beszaladt Muzzle úrért. Muzzle úr kinyitotta félig a kaput, hogy a gyaloghintó, a foglyok és a törvényszolgák bevonulhassanak, de aztán nyomban becsapta a sokaság orra előtt, amely nagyon megharagudott, amiért kizárták, holott annyira kíváncsiak voltak, hogy mi fog történni, s ebbeli érzelmeiknek akként adtak kifejezést, hogy egy-két óra hosszat ott döngették a kaput és rázták a csengettyűt. Ebben a mulatságban csoportonként valamennyien részt vettek, három-négy szerencsés alak kivételével, akik egy rést fedeztek fel a kapun, s ámbár a résen keresztül a világon semmit sem lehetett látni, mégis fáradhatatlanul és állhatatosan bámultak át rajta, ahogyan sokan odanyomják az orrukat a gyógyszerár ablakához, ha odabent, a hátulsó szobában sebész vizsgálat alá vesznek egy részeg embert, akit elgázolt az utcán egy kocsi.

A gyaloghintó megállt a lépcső aljában, mely fölvezetett a bejárathoz, ahol kétoldalt egy-egy amerikai aloé állt zöldre mázolt dézsában. Pickwick urat és a barátait bevezették az előcsarnokba, ahonnét, miután Muzzle úr bejelentette és Nupkins úr berendelte őket, végre színe elé járulhattak a nagy hazafinak és közéleti nagyságnak.

A hivatali szoba berendezése nagyon tekintélyes volt és éppen alkalmas arra, hogy félelemmel töltse el a bűnösöket s fogalmat adjon nekik a törvény szigoráról és hatalmáról. Egy nagy könyvszekrényrel szemben, egy nagy karosszékből, egy nagy asztal mögött, egy nagy könyv előtt ült Nupkins úr, de akármilyen nagyra méretezték is ezeket az említett tárgyakat, Nupkins úr jóval nagyobbak látszott valamennyinél. Az asztalt tömördek aktacsomó borította, s az asztal végében Jinks úr feje és válla bukkant fel, aki nagyon el volt foglalva azzal, hogy minél elfoglaltabbnak mutassa magát. Miután bevonult az egész társaság, Muzzle gondosan becsukta az ajtót, főnökének széke mögé lépett és várta a további parancsokat. Nupkins úr hátborzongató ünnepélyességgel hátradőlt karosszékeiben és szemügyre vette akaratlan vendégeinek az ábrázatát.

- Nos, Grummer, ki ez az ember? - kérdezte Nupkins úr, Pickwick úr felé bökve, aki mint barátainak szószólója, levett kalappal állt az előljáró előtt, s roppant udvariasan és tisztelettudón hajlongott.

- Ez itt a Pickwick, előljáró úr, kérem - mondta Grummer.

- Nono, csak ne ilyen kurtán-furcsán, vén mihaszna barátom - szólt közbe Weller úr, miután előrefurakodott az első sorba.

- Már engedelmet kérek, uram, de ez a maga rendőre itt, aki ilyen kajla csizmát hord, bajosan tudna megélni mint ceremóniamester. Ez az úr itt, kérem - folytatta Samuel Weller úr, félretolva Grummert s rendkívül barátságos és bizalmas hangon kezdte magyarázgatni az előljárónak: - ez itt Samuel Pickwick úr, ez itt Tupman úr, ez meg itt Snodgrass úr, továbbá ott mellette a másik oldalán, Winkle úr... valamennyien nagyon kedves úriemberek, kérem, s majd meglátja, uram, maga is mennyire fog örülni, hogy megismerkedhetik velük; s mennél előbb becsukhatja ezeket a hatósági közegeket itt egy vagy két hónapra valamelyik taposómalomba, annál hamarabb meglesz köztünk a barátságos egyetértés. Első a kötelesség, azután jön a multság, mint III. Richárd király mondta, miután leszúrta kollégáját a Towerban, s mielőtt kitekerte a kis királyfiak nyakát.

Samuel Weller úr, ahogy befejezte mondókáját, jobb könyökével megtörölte a kalapját és jóakaratóan bólintott egyet Jinks úr felé, aki leírhatatlan rémülettel hallgatta őt végig.

- Grummer, ki ez az ember? - kérdezte az előljáró.

- Ez egy szörnyen vakmerő fráter, előljáró úr, kérem - felelte Grummer. - Ki akarta szabaddítani a foglyokat és megtámadta a hivatalos személyeket; így hát őt is őrizet alá helyeztük és ide hoztuk.

- Nagyon helyesen jártak el - felelte az előljáró. - Nyilvánvaló, hogy vakmerő zsivány.

- Az én inasom, uram - mondta Pickwick úr haragos hangon.

- Úgy? Az ön inasa, mi? - mondta Nupkins úr. - Szóval összeesküvést szőttek, hogy a törvényes eljárásnak elejét vegyék, és hogy a hatósági közegeket legyilkolják... Pickwick inasa. Írja, Jinks úr.

Jinks úr írni kezdte.

- Mi a neved, fickó? - dörögte Nupkins úr.

- Samuel Weller.

- No, szép név, nagyon jól fest majd a fegyházi névsorban - jegyezte meg Nupkins úr.

Ez elmésség volt; minélfogva Jinks, Grummer, Dubbley, az összes törvényszolgák és Muzzle úr is, teljes öt percig tartó kacagási rohamokban törtek ki.

- Jegyezze föl a nevét, Jinks úr - mondta az előljáró.

- Két l betűvel, öregem - mondta Sam.

Erre a megjegyzésre az egyik szerencsétlen törvényszolga elnevette magát, mire az előljáró kilátásba helyezte, hogy rögtön a hűvösre téteti. Rendkívül veszedelmes dolog ilyen esetekben a nem illetékes ember tréfáin nevetni.

- Hol lakik? - kérdezte az előljáró.

- Hol itt, hol ott - felelte Sam.

- Írja ezt is, Jinks úr - mondta az előljáró, egyre dühösebben.

- Alá is húzhatja - mondta Sam.

- Ez egy csavargó, Jinks úr - mondta az előljáró. - Veszedelmes munkakerülő, hiszen maga is bevallja, nemde, Jinks úr?

- Úgy van, uram.

- No hát, akkor le is csukatom... lecsukatom csavargásért - mondta Nupkins úr.

- No hát, ezen a vidéken is szépen, pártatlanul osztogatják az igazságot - mondta Sam. - Pedig az a rendőrbíró, vagy előljáró vesse rám az első követ, aki nem érdemli meg, hogy kővel hajigálják.

Erre az ötletre megint elnevette magát az egyik törvényszolga, de rögtön utána olyan mérhetetlenül komoly képet igyekezett vágni, hogy a hatóság feje rögtön észrevette.

- Grummer - mondta Nupkins egészen kivörösödve haragjában -, hogy mer maga egy ilyen haszontalan, semmirekellő alakot hatósági szolgálatra alkalmazni? Hogy merészelte, mondja csak?

- Bocsánatot kérek, előljáró úr - dadogta Grummer.

- Bocsánatot kér! - ismételte gúnyosan a dühös előljáró. - Lesz rá gondom, hogy alaposan megbánja, amiért ilyen hanyagul teljesítette a kötelességét. Majd megmutatom én magának, hogyan tudok büntetni. Vegye el ettől az alaktól a hivatalos jelvényét, hiszen részeg... Részeg vagy, fickó.

- Nem vagyok én részeg, előljáró úr - mondta a törvényszolga.

- Részeg vagy! - felelte a hatóság feje. - Hogy mered azt állítani, hogy nem vagy részeg, amikor én azt mondom, hogy részeg vagy? Grummer, hát nem dől belőle a pálinka bűze?

- Rettenetesen, előljáró úr - felelte Grummer, akinek úgy rémlett, mintha rumszagot érezne.

- Rögtön láttam rajta - mondta Nupkins úr. - Ahogy belépett a szobába, rögtön észrevettem a nyugtalan szeme járásán, hogy részeg... Megfigyelte, Jinks úr, hogy milyen nyugtalanul jár a szeme?

- Hogyne, uram.

- Még csak színét sem láttam a szesznek, ma egész nap - mondta a törvényszolga, aki olyan józan volt, mint annak a rendje.

- Hogy mersz a szemembe hazudni? - mondta Nupkins úr. - Mondja meg maga, Jinks úr, nem részeg-e még most is?

- Persze hogy részeg, uram! - felelte Jinks úr.

- Jinks úr - szólt az előljáró -, én ezt az embert függelemsértésért lecsukatom. Állítsa ki a letartóztatási parancsot.

A törvényszolga bizonyára tömlöcbe is került volna, ha Jinks úr, aki az előljáró jogi tanácsadója volt (mivelhogy három esztendeig dolgozott egy vidéki ügyvéd irodájában), fülébe nem súgja a főnökének, hogy ezt talán mégsem volna jó megkockáztatni; erre aztán az előljáró inkább egy kis beszédet tartott és kijelentette, hogy a törvényszolga családjára való tekintettel beéri azzal, hogy megrovásban részesíti magaviseletéért és elbocsátja a szolgálatból. S miután egy jó negyedórán át szidta, csepülte, végül közölte vele, hogy most már mehet isten hírével; Grummer, Dubbley, Muzzle és a többi hatósági szolgálatot teljesítő rendőr és törvényszolga, valamennyien a csodálkozás morájával kísérték Nupkins úr nagylelkű eljárását.

- No, Jinks úr - mondta az előljáró -, hát most hiteltesse meg Grummert.

Grummer rögtön elő is adta eskü alatti vallomását; minthogy azonban Grummer hajlamos volt nagy feneket keríteni a dolognak, Nupkins úr ebédideje pedig már veszedelmesen közeledett, az előljáró rövidre fogta a kihallgatást úgy, hogy a kérdéseivel egyúttal szájába rágt a feleletet, és Grummernek jóformán csak igent kellett mondania. Így aztán szép simán ment a kihallgatás, melynek során Weller úrra rábizonyult kétrendbeli tettelegesség, Winkle úrra egy fenyegetőzés, Snodgrass úrra pedig egy ökölcsapás. Miután az előljáró teljes meglegedésére idáig jutottak, Nupkins úr és Jinks úr suttogó hangon tanácskozni kezdtek. Vagy tíz percig tartó tanácskozás után Jinks úr ismét visszavonult a nagy asztal végébe, az előljáró megköszönte a torkát, felegyenesedett karosszékében és éppen hozzá akart fogni szónoklatához, amikor Pickwick úr közbevágtott:

- Bocsánatot kérek, uram, hogy félbeszakítom, de mielőtt kimondaná és foganatosítaná az ítéletet, olyan vélemény alapján, mely csupán az itt elhangzott vallomásra támaszkodhatik, én is kénytelen vagyok szólási jogommal élni, amennyiben a dolog az én személyemet is érinti.

- Fogja be a száját - förmedt rá az előljáró.

- Kénytelen vagyok megjegyezni, uram - mondta Pickwick úr.

- Fogja be a száját, kérem - vágott szavába az előljáró -, vagy kivitetem az egyik rendőrömmel.

- Ön kivitethet a rendőreivel és megparancsolhat nekik, amit csak akar, uram... - mondta Pickwick úr -, és nem is kételkedem benne, az eddig tapasztaltak alapján, hogy a rendőrei megtesznek mindent, amit ön parancsol nekik; amíg azonban erőszakkal el nem távolítanak innen, leszek bátor ismételten hangsúlyozni, hogy szólási jogom törvényesen van biztosítva.

- Pickwick úr az elvek embere! - jegyezte meg Samuel Weller úr tisztán hallható hangon.

- Sam, maradjon veszteg - mondta Pickwick úr.

- Néma leszek, uram, mint a lyukas dob - felelte Sam.

Nupkins csodálkozva meresztette a szemét Pickwick úrra, aki ilyen hallatlan vakmerőségre ragadtatta magát; s láthatólag már a nyelve hegyén volt a mérges felelet, amikor Jinks úr meglökte a könyökét és valamit a fülébe súgott. Az előljáró dűnnyögve válaszolt neki, aztán megint pusmogni kezdtek egymással. Nyilvánvaló volt, hogy Jinks úr akadékoskodik.

Az előljáró végül nagy nehezen, savanyú arccal lenyelte a mérgét, hogy neki is meg kell hallgatnia valakit, Pickwick úrhoz fordult és éles hangon megkérdezte tőle:

- Hát mit akar mondani?

- Először is - mondta Pickwick úr, s úgy nézett a szemüvegén keresztül, hogy még Nupkins úr sem állta ezt a pillantást -, először is tudni szeretném, hogy miért hoztak ide bennünket, engem és a barátaimat?

- Megmondjam neki? - kérdezte az előljáró súgva Jinks úrtól.

- Azt hiszem, az lesz a legokosabb, uram - súgta vissza Jinks úr az előljárónak.

- Följelentés érkezett hozzám - mondta az előljáró -, hogy ön előreláthatólag párbajt fog vívni, s hogy a másik egyén, Tupman, ebben a segédje és a bűntársa. Ugye, Jinks, ezért?

- Igenis, uram.

- Ennélfogva tehát felszólítom mindkettejüket... azt hiszem, ez a helyes eljárás, Jinks úr?

- Igenis, uram.

- Felszólítom... izé... izé... mire is, Jinks úr? - kérdezte az előljáró bosszús hangon.
- Hogy állítsanak kezeset, uram.
- Igen. Felszólítom mindkettejüket... ahogy éppen mondani akartam, mikor az írnom félbeszakított... hogy állítsanak kezeset.
- Megfelelő kezeset - suttogta Jinks úr.
- Megfelelő kezeset - mondta az előljáró.
- Helybeli polgárokat - súgta Jinks.
- Akik helybeli polgárok legyenek - mondta az előljáró.
- Fejenként ötven font - súgta Jinks -, és persze háztulajdonosok legyenek a kezesek.
- Akiktől fejenként ötven font biztosítékot kívánok - mondta az előljáró fennhangon és rendkívül méltóságteljesen -, és természetesen háztulajdonosoknak kell lenniük.
- De hát, a jó Isten áldja meg, uram - mondta Pickwick úr, aki Tupman úrral együtt egészen odavolt a bosszúságtól és a szörnyűködéstől -, hiszen mi teljesen idegenek vagyunk ebben a városban. Éppen annyira nem ismerek itt egyetlenegy háztulajdonost sem, mint amennyire nem volt szándékom bárkivel is párbajozni.
- Ismerjük már az ilyesmit - felelte az előljáró -, ismerjük már... igaz-e, Jinks úr?
- Kétségtelenül, uram.
- Van még valami mondanivalója? - kérdezte az előljáró.

Pickwick úrnak még csakugyan volt nagyon sok mondanivalója, és el is mondta volna mind az utolsó szóig, ámbár magának nem használ, az előljárónak meg csak bosszúságot szerez vele, ha abban a nyomban, amikor egy pillanatra elhallgatott, Weller úr meg nem rántja a könyökét. Pickwick úr egyszerre olyan fontos beszélgetésbe mélyedt az inasával, hogy az előljáró kérdésére ügyet sem vetett. Nupkins úr viszont nem volt az az ember, hogy egy ilyen kérdést kétszer is föltegyen, ennél fogva megint köszörült egyet a torkán, aztán kihirdette az ítéletet, melyet a törvényszolgák néma csendben és nagy áhítattal hallgattak végig, s amely szerint:

Samuel Weller az első rendbeli tetteleges bántalmazásért két font, a második rendbeli tettlegességért három font pénzbüntetéssel sújtatik. Winkle úr büntetése két fontban, Snodgrass úré egy fontban állapítatik meg, ezenkívül pedig köteleztetnek annak kijelentésére, hogy ezentúl Őfelsége, a király összes alattvalóival, legkivált azonban Őfelsége hű szolgájával, Daniel Grummerrel szemben tartózkodni fognak minden erőszakosságtól. Pickwick úr és Tupman már előbb köteleztettek arra, hogy kezeseket állítsanak.

Alighogy az előljáró kihirdette az ítéletet, Pickwick úr odalépett eléje, arca már ismét ragyogott a jóindulatú mosolygástól, s így szólt:

- Engedelmet kérek az előljáró úrtól, de négy szemközt szeretnék beszélni önnel pár pillanatra, egy olyan ügyben, amely közeli érinti.
- Mi? Mi? - kérdezte az előljáró.

Pickwick úr megismételte kérését.

- Ez igazán nagyon furcsa kívánság - mondta az előljáró. - Négy szemközt akar beszélni velem?

- Négyszemközt - felelte Pickwick úr határozott hangon. - Minthogy azonban közlendőim egy része az inasomtól ered, szeretném, ha ő is jelen lehetne.

Az előjáró Jinksre nézett, Jinks az előjáróra nézett, a törvényszolgák álmélkodva egymásra néztek. Nupkins úr hirtelen elsápadt. Hátha ebben a Wellerben egyszerre feltámadt a lelkiismeret és éppen most vallotta be a gazdájának, hogy összeesküvést szőtt az ő (előjáró) élete ellen? Elgondolni is szörnyű volt. Nupkins úr közéleti férfiú volt; s ahogy hirtelen eszébe jutott Julius Caesar sorsa, még jobban elsápadt.

Az előjáró megint Pickwick úrra nézett, aztán intett Jinks úrnak.

- Mit gondol, Jinks úr, megtegyem a kívánságát? - suttogta Nupkins úr.

Jinks úr, aki nem tudta biztosan, hogy mit gondoljon a dologról, és nagyon félt attól, hogy meg találja bántani a főnökét, kétértelmű arcot vágott, bizonytalanul mosolygott, fölbiggyesztette a száját és jobbra-balra bólogatott a fejével.

- Jinks úr - mondta az előjáró szigorúan -, maga egy hülye.

Erre a rövid, de velős kijelentésre Jinks úr ismét mosolygott - valamivel bizonytalanabban, mint az előbb -, aztán lassanként félrehúzódott a maga kis szögletébe.

Nupkins úr néhány percig tanakodott magában, aztán fölállt a helyéről, felszólította Pickwick urat és Samet, hogy jöjjenek utána, s átment egy kis szobába, mely a tárgyalóteremből nyílt. Miután felkérte Pickwick urat, hogy fáradjon a szoba végébe, ő maga megállt az ajtóban, nem eresztette el a félig nyitott ajtó kilincset, hogy egy pillanat alatt újra kint teremhessen, ha csak a legcsekélyebb ellenséges szándékot is tapasztalja részükről. Aztán kijelentette, hogy hajlandó meghallgatni Pickwick urat, bármit is akar vele közölni.

- Egyenesen a tárgyra térek, uram - mondta Pickwick úr -, mely az ön személyét és tekintélyét igen közelről érinti. Alapos okom van hinni, uram, hogy egy hitvány szélhámos bejáratos az ön házába.

- Kettő - szólt közbe Sam. - A szederszínű túltesz mindenkin, úgy csordultig van könny-cseppekkel és zsiványsággal.

- Sam - mondta Pickwick úr -, ha meg akarom értetni magam ezzel az úrral, kénytelen vagyok felkérni magát, hogy uralkodjék az indulataim.

- Bocsánatot kérek, uram - felelte Samuel Weller -, de ha eszembe jut az a gazember Job, hát nem bírom megállni szó nélkül.

- Tehát, hogy rövid legyek, uram - mondta Pickwick úr -, szeretném tudni, jól gyanítja-e az inasom, hogy egy bizonyos Fitz-Marshall nevű kapitány bejáratos az ön házába. Mert - tette hozzá Pickwick úr, amikor látta, hogy Nupkins úr felháborodva félbe akarja szakítani -, mert ha csakugyan bejáratos, akkor közölnöm kell önnel, hogy miféle ember ez a...

- Pszt! - mondta Nupkins úr, becsukva az ajtót. - Miféle ember?

- Jellemtelen kalandor... becsstelen gazember... csirkefogó, aki a társadalmon élösködik s aki elámítja, elbolondítja, tönkreteszi a hiszékeny embertársait - mondta Pickwick úr izgatottan.

- Jaj Istenem - mondta Nupkins úr fülilelvörösödve, és egyszerre egészen megváltozott a modora. - Jaj Istenem, kedves... izé... uram...

- Pickwick - mondta Sam.

- Kedves Pickwick uram - mondta az előjáró. - Jaj Istenem, Pickwick uram... kérem, foglaljon helyet... ezt nem mondhatja komolyan, ugye? Fitz-Marshall kapitány?

- Sose nevezze őt kapitánynak - mondta Sam -, se pedig Fitz-Marshallnak. Nem volt az soha kapitány, se Fitz-Marshall. Elcsapott, kóbor vándorszínész és Jingle a neve; és ha járt valaha a földön szederszínű bárányszőrbe bújt farkas, hát ez a Job Trotter az.

- Ez az igazság, uram - mondta Pickwick úr, feleletül az előjáró elképedt tekintetére. - S én magam kizárólag csak azért jöttem el ide, ebbe a városba, hogy leleplezzem ezt a gazembert, akiről beszélünk.

Aztán Pickwick úr a halálra rémült Nupkins úrnak röviden beszámolt Jingle viselt dolgairól. Elmondta, hogyan ismerkedett meg vele; hogyan szöktette meg Jingle Wardle kisasszonyt és milyen könnyű szívvel mondott le róla pénzbeli kárpótlás fejében; hogyan csalta őt Jingle úr éjnek évadján egy leánynevelő intézetbe; s hogy ezért aztán ő (Pickwick úr) most kötelességének tartja leleplezni, hogy Jingle bitorolt névvel és ranggal jár a világban.

Ahogy Pickwick úr mindezt elmesélte, Nupkins úrnak lassacskán minden csepp vére a két fülébe tolt. A kapitánnyal véletlenül akadt össze egy lóversenyen, a szomszédságban. Nagy ismeretsége a főrangú körökben, világlátottsága, úri modora annyira megvesztegette őket, hogy Nupkinsné és Nupkins kisasszony addig emlegették Fitz-Marshall kapitány urat, addig hivalkodtak Fitz-Marshall kapitány úrral s addig vagdosták Fitz-Marshall kapitány urat legbizalmasabb ismerőseik fejéhez, amíg testi-lelki jóbarátaik, név szerint Porkenhamné asszony, a Porkenham kisasszonyok és Sidney Porkenham úr féltékenységükben és mérgükben majd megpukkadtak. S most mindezek után azt kell hallania róla, hogy nyomorult kalandor, elcsapott színész, és ha nem is éppen szélhámos, de mégiscsak afféle, úgyhogy nehéz volna megállapítani a különbséget is! Jóságos ég! Mit szólnak majd Porkenhamék? Hogy fog ujjongani Sidney Porkenham úr, ha megtudja, hogy egy ilyen vetélytárs túrta őt ki Nupkins kisasszony kegyeiből. És hogy fog ő, Nupkins, az öreg Porkenham szemébe nézni a legközelebbi előjárósági ülésen? És micsoda fegyver lesz ez a városi ellenpárt kezében, ha a történeteknek híre talál menni.

- De utóvégre is - szólt Nupkins úr hosszú szünet után s az arca egy pillanatra ismét földerült -, könnyű ilyet állítani. Fitz-Marshall kapitány roppant megnyerő modorú ember és kétségtelenül sok ellensége van. Mivel tudja ön bizonyítani, hogy igaz, amit róla állít?

- Szembesítsen vele - mondta Pickwick úr -, semmi mást nem kérek öntől. Szembesítsen vele bennünket, a barátaimat és engem; s majd meglátja, hogy nem lesz szükség több bizonyítékra.

- Mi sem könnyebb ennél - mondta Nupkins úr. - A kapitány ma estére vendégünk lesz, így legalább elkerülhetjük a feltűnést, hiszen érti... csakis... csakis annak a fiatalembernek az érdekében. Mindamellet még előbb szeretném megkérdezni a feleségemet is, hogy helyesli-e ezt a tervet. Mindenesetre azonban, Pickwick úr, mielőtt még bármibe is fognánk, rendbe kell hoznunk a hivatalos ügyünket. Kérem, menjünk vissza a terembe.

Visszamentek a terembe.

- Grummer - szólt az előjáró ünnepélyes hangon.

- Parancs! - felelte Grummer, egy kegyenc mosolyával.

- Nono - mondta az előjáró szigorúan -, nono, hagyjuk ezt kérem. Nem szeretem az ilyen kedélyeskedést, hivatalos helyen. Nagyon helytelen dolog és különben is biztosíthatom, hogy nincs sok nevetnivalója. Mondja csak, kérem, ez a jelentés, amit az imént adott, teljesen hű és pontos volt? De jól gondolja meg, hogy mit felel.

- Előjáró úr, kérem - dadogta Grummer -, én... én...

- Ó, látom, hogy zavarba jött, mi? - mondta az előljáró. - Jinks úr, észrevette, hogy milyen zavarba jött?

- De még mennyire, uram - felelte Jinks.

- Ismétlje meg még egyszer, amit vallott, Grummer, de figyelmeztetem újból, hogy fontolja meg jól a szavait. Jinks úr, vegyen fel róla megint jegyzőkönyvet.

A szerencsétlen Grummer tehát újból belefogott a jelentésébe, de egyrészt, hogy Jinks úr minden szavát feljegyezte, másrészt pedig, mert amúgy is nagy hajlama volt a terjengős beszédre, s mellesleg szörnyű zavarban volt, nem egész három percen belül az ellentmondásoknak sűrű és kusza hálójába keveredett, mire Nupkins úr nyomban kijelentette, hogy egyetlen szavának sem lehet hitelt adni. Így hát a pénzbüntetéseket elengedték, Jinks úrnak pedig azonnal eszébe jutott két jó kezes. S miután az ünnepélyes tárgyalásnak ilyen jó vége lett, Grummer urat szégyenszemre kidobták - rettenetes bizonyosságul annak, hogy milyen mulékony a földi nagyság, s hogy milyen bizonytalan állapot nagy emberek kegyencének lenni.

Nupkinsné asszony méltóságteljes hölgy volt, rózsaszínű fátyollal a fején, gesztenyebarna parókával. Nupkins kisasszonyban megvolt édesmamájának minden nagyralátása, a rózsaszínű fátyol nélkül és minden hamissága, a vendéghaj nélkül; és ha ennek a két szeretetre méltó tulajdonságnak révén anya és leánya olykor hajbakaptak egymással, ami nem is volt éppen ritka eset, a hibát egyesült erővel Nupkins úr nyakába varrták. Ennélfogva tehát, amikor Nupkins úr benyitott Nupkinsnéhoz és elmondta neki apróra, amit Pickwick úrtól hallott, Nupkinsné rögtön kijelentette, hogy ő mindig is el volt készülve ilyesfélére; hogy ő mindig mondta, hogy ez lesz a vége; hogy az ő szavára sohasem hallgattak; hogy ő tulajdonképpen nem is tudja, minek nézi őt Nupkins úr; és így tovább.

- Elgondolni is szörnyű - mondta Nupkins kisasszony, s mind a két szeméből kisajtott nagy erőlködéssel egy-egy makulányi könnycseppet -, elgondolni is szörnyű, hogy így bolonddá tartott valaki engem.

- Ó! Ezt csak a papádnak köszönheted, drágám - mondta Nupkinsné. - Hogy kértem, hogy könyörögtem neki, hogy tudakozódjék a kapitány családi körülményei felől. Hogy sürgettem, hogy nógattam, hogy tegyen már valamit! De bizonyos vagyok benne, hogy senki sem fogja nekem elhinni... senki...

- De édesem - mondta Nupkins úr.

- Ne szólj hozzám, mert csak elmérgesíted a dolgot - mondta Nupkinsné -, ne szólj egy szót se!

- De galambom - mondta Nupkins úr -, hiszen te magad is úgy mutattad, hogy nagyon szereted Fitz-Marshall kapitányt. Minduntalan meghívtad hozzánk s minden alkalmat megragadtál, hogy másutt is bemutasd.

- Nem megmondtam, Henrietta? - kiáltott fel Nupkinsné, s a mélyen megbántott nő méltatlankodásával fordult leánya felé. - Nem megmondtam, hogy a papa addig csúri-csavarja majd a dolgot, amíg kisüti, hogy mindennek én vagyok az oka. Hát nem megmondtam? - Nupkinsné hangja elcsuklott.

- Ó, papa! - szólt Nupkins kisasszony szemrehányóan, és neki is elcsuklott a hangja.

- Hát nem égbekiáltó dolog, hogy miután ilyen megszágyenítő és nevetséges helyzetbe sodort bennünket, tetejébe még azzal gúnyol, hogy mindennek én vagyok az oka? - kiáltotta Nupkinsné.

- Hogy jelenhessünk meg ezek után a társaságban? - mondta Nupkins kisasszony.
- Hogy kerüljünk Porkenhamék szeme elé? - kiáltotta Nupkinsné.
- Vagy Griggék elé? - kiáltotta Nupkins kisasszony.
- Vagy Slummintowkenék elé? - kiáltotta Nupkinsné. - De hát mit törődik mindezzel a te papád? Neki mindegy! - S erre a rettenetes gondolatra Nupkinsné keservesen zokogni kezdett, és Nupkins kisasszony követte anyja példáját.

Nupkinsnének tovább patakzottak a könnyei nagy sebességgel, de közben volt egy kis ideje, hogy átgondolja a dolgot; s el is határozta magát végül, hogy legjobb lesz, ha Pickwick urat és a barátait ott tartják, amíg a kapitány megérkezik, és így Pickwick úrnak alkalmat adnak az óhajtott találkozásra. Ha aztán kisül, hogy igazat beszélt, a kapitánynak feltűnés nélkül útilaput kötnek a sarkára, eltűnését illetőleg pedig Porkenhamékkal könnyűszerrel el tudják majd hitetni, hogy nagy családi összeköttetéseinél fogva, legfelsőbb nyomásra, kinevezték főkormányzónak Sierra Leonéba vagy Saugur Pointba, vagy valamilyen más hasonló egészséges éghajlatú gyarmatra, amelyek az európai embert annyira elbűvölik, hogyha egyszer odakerült, roppant nehezen tudja magát rászánni, hogy valaha is visszatérjen.

Nupkinsné asszony letörölte könnyeit, Nupkins kisasszony is letörölte könnyeit, Nupkins úr pedig nagyon örült, hogy a dolgot nyélbe ütheti úgy, ahogy Nupkinsné tanácsolta. Így tehát Pickwick úr és a barátai, miután letisztogatták magukról az utcai verekedés nyomait, tisztelegthettek a hölgyeknél és csakhamar ebédhez is ültek; Weller urat, akiről az előjáró vele született éleslátásával rövid félóra alatt fölfedezte, hogy nálánál derekabb legény kevés van a világon, Muzzle úr szíves gondjaira bízta, azzal a határozott utasítással, hogy vigye le magával és bánják vele a lehető legjobban.

- Hogy érzi magát, kedves uram? - kérdezte Muzzle úr, mialatt lementek Weller úrral a konyhába vezető lépcsőn.

- Nem mondhatnám, hogy az óta a kis idő óta, mikor magát ott láttam állni nagy peckesen a gazdája széke mögött, valami figyelemre méltó változás ment volna végbe a szervezetemben - felelte Sam.

- Ne haragudjék, hogy nem részesítettem akkor több figyelemben - mondta Muzzle. - De látja, a gazdám csak később mutatott be minket egymásnak. Ó, Istenem, hogy megszerette magát, Weller uram!

- Ó, nagyon kellemes úriember - mondta Sam.

- Ugye? - felelte Muzzle úr.

- Nagyon tréfás ember - mondta Sam.

- És hogy tud beszélni! - lelkesedett Muzzle úr. - Csak úgy ömlik a szájából a szó, igaz-e?

- Igaz - felelte Sam. - Csudálatosan ömlik belőle a szó; úgy tolonganak ki a száján egymás hegyén-hátán a szavak, hogy nagy sietségükben szinte felbukfenceznek; s végül aztán sohasem lehet tudni, hogy mire akar kilyukadni, igaz-e?

- Úgy van, éppen ez a nagy érdeme a szónoki stílusának - mondta Muzzle úr. - Vigyázzon, Weller uram, itt az utolsó grádics. Nem akar kezet mosni, mielőtt bemegyünk a hölgyekhez? Itt van a medence vízzel meg szappan, uram, és tiszta törülköző is lóg az ajtó mögött.

- Ó! Egy kis tisztálkodás talán csakugyan nem árt meg - felelte Sam, s a törülközőt vastagon beszappanozta és addig dörzsölte a képét, amíg újra kifényesedett. - Hányan vannak itt a hölgyek?

- A konyhában csak ketten - felelte Muzzle úr -, a szakácsné meg a szobalány. A piszkos munkára tartunk egy legényt, meg azonfelül egy szolgálólányt is, de azok a mosókonyhában ebédelnek.

- Ó, a mosókonyhában ebédelnek? - kérdezte Weller úr.

- Ott - felelte Muzzle úr. - Eleinte, amikor hozzánk kerültek, megpróbáltuk az asztalunkhoz ültetni őket, de nem ment a dolog sehogyan sem. A lánynak borzasztóan ordenáré a modora, a legény meg úgy szuszog evés közben, hogy nem maradhattunk meg vele egy asztalnál.

- Ó, a fiatal víziló! - mondta Weller úr.

- Igen, borzasztó - folytatta Muzzle úr. - De hát a vidéki helyeknek ez a legnagyobb hátránya, tetszik tudni, Weller úr. A cselédség fiatalja olyan rettenetesen faragatlan. Erre, uram, tessék parancsolni, csak erre.

Muzzle úr a legnagyobb udvariassággal előrement, hogy bekalauzolja Weller urat a konyhába.

- Mary - szólt Muzzle úr a csinos szobacícának -, bemutatam Weller urat, kedves vendégünket, akit a gazdánk leküldött hozzánk, hogy lássuk szívesen.

- Úgy látom, hogy a gazdája érti is a dolgát és a lehető legjobb helyre küldött - mondta Weller úr és rajtafelelte a szemét Maryn. - Ha én volnék a gazdája ennek a háznak, akkor is mindig ott érezném magam a legjobban, ahol Mary kisasszonyt megtalálhatom.

- Jaj, Istenem, Weller úr! - szólt Mary elpirulva.

- Ejha, de érti a módját! - kiáltott fel a szakácsné.

- Jaj, lelkem, szakácsné, magáról meg is feledkeztem - mondta Muzzle úr. - Weller úr, hadd mutassam be magát.

- Nagyon örvendek, tisztelt asszonyom - mondta Weller úr. - Igazán boldoggá tesz a dolog és remélem, tartós lesz az ismeretségünk, ahogy az egyszeri ember mondta az ötfontos bankónak.

Miután a bemutatkozás szertartásán átestek, a szakácsné és Mary visszavonultak a konyhába, ahol jól kivihogták magukat; vagy tíz perc múlva visszatértek, nagy kuncogások és pironkodások közepette, aztán leültek az asztalhoz.

Weller úr olyan fesztelenül viselkedett és úgy tudta mulattatni a társaságot, hogy rohammal hódította meg új ismerőseit, s még az ebéd felénél sem tartottak, de máris roppant bizalmasságba keveredtek vele, s teljesen be voltak avatva Job Trotter gáztetteibe.

- Én mindig utáltam ezt a Jobot - mondta Mary.

- Ez nem is lehetett volna másként, kedves Mary - felelte Weller úr.

- Miért nem? - kérdezte Mary.

- Mert a szépség és az erény sohasem barátkozhatik a csúfsággal és a szélhámossággal - felelte Weller úr. - Igazam van-e, Muzzle úr?

- Tökéletesen - felelte Muzzle úr.

Erre Mary elnevette magát és azt mondta, hogy a szakácsné neveltette meg, a szakácsné is nevetni kezdett és azt mondta, hogy nem ő neveltette meg Maryt.

- Nincs poharam - szólt Mary.

- Igyék az enyémből, drágám - mondta Weller úr. - Érintse meg ajkával ezt a poharat, hadd kóstolom meg legalább így, kerülő úton, a szája ízét.

- Ej, szégyellje magát, Weller úr! - szólt Mary.

- Miért szégyelljem magam, édes Mary?

- Mert ilyeneket beszél.

- Csacsiság; hiszen nincsen abban semmi rossz. Csak természetes dolog; igaz-e, szakácsné lelkem?

- Tőlem ne kérdezzen ilyet, maga nagy selma - mondta a szakácsné széles jókedvében: erre aztán Maryvel együtt megint annyira nevetni kezdtek, hogy az utóbbi ifjú hölgy a sörtől, a hideg peccsenytől és a nevetéstől végül majdnem megfulladt; s ebből a veszedelmes állapotából csak úgy tudott magához térni, hogy Samuel Weller úr jó néhányszor megpaskolta a hátát és egyéb szükséges figyelmességekben részesítette, méghozzá a lehető leggyöngédebb módon.

Javában mulattak és kacagtak, amikor hirtelen hangosan megszólalt a kertajtó csengettyűje; mire az ifjú úriember, aki a mosókonyhában szokott ebédelni, rögtön szaladt kaput nyitni. Weller úr éppen a legnagyobb hévvel ostromolta a takaros szobalányt, Muzzle urat a kiszolgálás vette igénybe, és a szakácsné éppen abbahagyta a nevetést, hogy egy hatalmas adag húst emeljen az ajkához, amikor kinyílt a konyha ajtaja, és belépett rajta Job Trotter úr.

Azt mondtuk, hogy Job Trotter úr belépett, de állításunkat ezúttal nem jellemzi a lelkiismeretesség, amellyel máskülönben mindig ragaszkodni szoktunk a tényekhez. Az ajtó kinyílt és Trotter úr megjelent a küszöbön. S az is tény, hogy be akart lépni és már-már be is lépett volna, csak hogy ekkor megpillantotta Weller urat, mire önkéntelenül hátrált egy-két lépést s a rémülettől és megdöbbenéstől kővé meredve bámult a látványra, amelyre egyáltalán nem számított.

- Itt van ni! - kiáltott fel Sam, és vidáman felpattant a helyéről. - Lám, lám, éppen most emlegettük magát. Hogy van? Hol maradt ilyen sokáig? Kerüljön csak beljebb.

Megfogta a magával tehetetlen Jobot, szederszínű gallérjánál fogva, s bevonszolta a konyhába. Aztán bezárta az ajtót s a kulcsot átnyújtotta Muzzle úrnak, aki azt roppant hidegvérrel a zsebébe csúsztatta.

- Ez már aztán derék dolog! - kiáltott fel Sam. - Még ilyet! Odafönt a gazdámnak van szerencséje a maga gazdájához, idelent meg ugyanekkor engem ér az a nagy öröm, hogy magával találkozhatom. Hogymint szolgál becses egészsége? Mikor nyitja már meg a szatócsboltot? Igazán örülök, hogy láthatom. Milyen jó színben van! Valóságos öröm ránézni; igaz-e, Muzzle úr?

- Igaz bizony - mondta Muzzle úr.

- Milyen vidám! - mondta Sam.

- Milyen jókedvű! - tette hozzá Muzzle úr.

- És mennyire örül, hogy láthat minket... ez az, ami igazán jólesik az embernek - mondta Sam.

- Foglaljon helyet; parancsoljon helyet foglalni.

Trotter úr hagyta, hogy lenyomják egy székre a tűzhely mellett. Apró szemeit először Weller úrra emelte, azután Muzzle úrra; de nem szólt egy szót sem.

- Mármost, itt a hölgyek előtt - szólt Sam -, megkérdezem magától, pusztán kíváncsiságból, hogy nem ismer-e egy csinos, jó modorú fiatalembert, aki mindig rózsaszínű, kockás zsebkendőt hordott és egy zsoltároskönyvvel járt?

- És aki feleségül akart venni egy szakácsnét! - mondta az asszonyság, felháborodva. - A gazember!

- S aki vissza akart fordulni a rossz útról, hogy aztán szatócsboltot nyisson - mondta a szobalány.

- No hát, mondok én magának valamit, fiatalember - szólt keményen Muzzle úr, akit a szatócsbolt és a házasság emlegetése dühbe hozott - ezzel a hölggyel itt (és a szakácsné felé bökött) mi már megegyeztünk, és ha maga azt meri híresztelni, hogy vele fog szatócsboltot nyitni, akkor maga az én leggyöngédebb érzelmeimet sérti meg, úgy, hogy férfi már jobban meg nem bánthat egy másik férfit. Megértette, uram?

Muzzle úr, aki főnökének mintájára, sokat tartott saját szónoki tehetségéről, elhallgatott és várta a feleletet.

Trotter úr azonban egy szóval sem felelt. Így hát Muzzle úr a megkezdett szigorú hangon folytatta:

- Magára valószínűleg egy darabig nem lesz szükségük odafönn, mivel az én gazdám éppen ebben a pillanatban igazítja el a dolgát a maga gazdájával; így hát bőven van ráérő ideje, uram, hogy négyszemközt megbeszéljük ezt az ügyet. Megértette, uram?

Muzzle úr ismét elhallgatott, mert ismét feleletre várt, Trotter úr azonban ismét cserben hagyta.

- Nagyon sajnálom - folytatta Muzzle úr -, hogy a hölgyek jelenlétében kell beszélnem, de szolgáljon mentségemre, hogy a dolog nem tűr halasztást. A kis konyha üres, uram. Ha bejönne oda velem, Weller úr majd bíraskodik, és ott kölcsönösen elégtételt vehetünk magunknak, amíg csöngetnek értem. Jöjjön velem, uram!

Muzzle úr ezek után megindult az ajtó felé, és hogy ezzel is időt takarítson meg, menet közben kezdte levetni a kabátját.

Ahogy a szakácsné meghallotta ezt a szörnyű kihívást és látta, hogy Muzzle úr nem veszi tréfára a dolgot, egy nagyot sikoltott, aztán nekiesett Job Trotternek, aki éppen felállt a helyéről, s úgy összekarmolta és összeverte Trotter úr széles, kövér ábrázatát, ahogy csak egy haragos fehérceselédől telik, végül pedig üstökön ragadta és hosszú, fekete hajából kitépett annyit, hogy kitelt volna belőle legalább öt-hat tucat gyász-gyűrű, mégpedig a legnagyobb fajtából való. Miután ezeket a hőstetteket nagy lelkesedéssel véghezvitte, úgy, ahogy a Muzzle úr iránt való forró szerelme sugallta neki, a szakácsné visszatántorgott; s minthogy rendkívül finom lelkű és gyöngéd szívű teremtes volt, rögtön az asztal alá ájult.

Ebben a pillanatban megszólalt a csengettyű.

- Ez magának szól, Job Trotter - mondta Sam; s mielőtt még Trotter úr bármit is szólhatott vagy felelhetett volna, sőt, mielőtt még elállíthatta volna sebeinek a vérzését, Sam karon ragadta jobbról, Muzzle úr balról, az egyik húzta, a másik tolt, s így cipelték föl a lépcsőn a fogadószobába.

Lenyűgöző látvány tárult eléjük. Alfred Jingle úr, alias Fitz-Marshall kapitány, az ajtó mellett állt levett kalappal, mosolygós képpel, mint akit ebben a fölöttébb kellemetlen helyzetben sem hagyott cserben a nyugalma. Vele szemben állt Pickwick úr, aki nyilván nagy erkölcsi prédikációt tarthatott, mert a bal kezét csípőjére tette, jobb kezét pedig kinyújtotta előre a levegőbe, mint rendesen, amikor valami nagyon fontos szónoklatot mond. Nem messze tőle állt Tupman úr haragos arccal, akit két ifjabb barátja erővel tartott vissza, és a szoba végében álltak Nupkins úr, Nupkinsné és Nupkins kisasszony, büszke, sötét, vészjósoló arccal.

- Mi gátol abban - mondta Nupkins úr hivatalos méltósággal, amikor Jobot behozták -, mi gátol abban, hogy ezt a két csavargót, ezt a két szélhámost becsukassam? Esztelenség megkegyelmezni nekik. Mi tart vissza?

- A hiúság öregúr, a hiúság - felelte Jingle úr fesztelenül. - Bajos dolog volna... nem megy... kapitányt fogtak, mi?... hahaha! remek eset... férjet a kisasszonynak... aki másnak vermet ás... s ezt most világgá kürtölni... semmi kincsért... buta história... mondhatom.

- Nyomorult! - mondta Nupkinsné. - Aljas rágalmai leperegnek rólunk.

- Én is mindig gyűlöltem! - tette hozzá Henrietta.

- Ó, hogyne - mondta Jingle úr. - Magas, szép szál fiatalember... a régi imádó... Sidney Porkenham gazdag... csinos fickó... de nem olyan gazdag, mint a kapitány... kiadják az útját... kiteszik a szűrét... csak a kapitány számít... mert a kapitánynak nincsen párja... a lányok mind, mind... bolondulnak érte... igaz-e, Job?

S azzal Jingle úr torkaszakadtából nevetni kezdett; Job pedig nagy gyönyörűséggel dörzsölgette a kezét és megszólalt, most először, amióta belépett a házba, de most is csak afféle halk, néma nevetést hallatott, ami arra vallott, hogy sokkal többre becsüli a nevetést, semhogy szabadon bocsásson belőle valamicskét is.

- Kérlek - szólt Nupkinsné az urához -, ez a beszélgetés nem a cselédek fülének való. Dobasd ki a házból ezt a két gazembert.

- Igen, drágám - mondta Nupkins úr. - Muzzle!

- Tessék parancsolni, előljáró úr.

- Nyissa ki az ajtót.

- Igenis, előljáró úr.

- Távozzék! - mondta Nupkins úr, nyomatékos kézmozdulattal.

Jingle mosolygott és megindult az ajtó felé.

- Megálljon! - szólt utána Pickwick úr.

Jingle megállt.

- Azok után, ahogyan maga és ez a képmutató barátja viselkedett velem szemben - mondta Pickwick úr -, sokkal kegyetlenebb bosszút is állhattam volna magukon.

Job Trotter nagyon udvariasan meghajtotta magát s kezét a szívére tette.

- Ismétlem - folytatta Pickwick úr, egyre haragosabban -, ismétlem, hogy sokkal kegyetlenebb bosszút állhattam volna, de én beérem annyival, hogy lerántsam az álarcát, amit kötelességemnek tartok a társadalommal szemben. Ez olyan nagyfokú elnézés, uram, amelyre, remélem, vissza fog emlékezni.

Mikor Pickwick úr idáig jutott a beszédében, Job Trotter csúfondáros komolysággal tölcserít csinált a tenyeréből, mintha egy betűt sem akarna elveszteni Pickwick úr szavaiból.

- Még csak annyit teszek hozzá, uram - mondta Pickwick úr, akit most már nagyon elöntött a méreg -, hogy én önt olyan gazembernek tartom... olyan akasztófára való zshiványnak... amelyet még idáig sem látásból, sem pedig hallomásból nem ismertem, s akinél csak ez a szederszínű libériás, jámbor pofájú, szenteskedő útonálló rosszabb!

- Hahaha! - nevetett Jingle. - Pickwick... maga jóra való ember... arany szívű... daliás, öreg fiú... de ne jöjjön tűzbe... mert megárt magának... nagyon könnyen megárthat... pá, pá... viszontlátásra... majd csak találkozunk egyszer... sose búsuljon... Job, no... indulás...

S azzal Jingle úr fejébe csapta a kalapját, ahogy szokta, s kísértelt a szobából. Job Trotter megállt, körülnézett, mosolygott s aztán tréfás ünnepélyességgel bókkolt Pickwick úr felé és intett Samnek, olyan fokú szemtelenséggel, hogy le sem lehetne írni, majd ő is követte nagyreményű gazdáját és sietve odábbállt.

- Sam! - mondta Pickwick úr, amikor Weller Sámuel utánuk akart iramodni.

- Tessék?

- Maradjon itt.

Weller úr mintha egy kicsit habozott volna.

- Maradjon itt! - ismételte Pickwick úr.

- Ne tapogassam meg egy kicsit ezt a Jobot odalent, a kertben? - kérdezte Weller úr.

- Persze hogy ne - felelte Pickwick úr.

- Ne rúgjam ki a kapun, uram? - kérdezte Weller úr.

- Ne, a világért sem - felelte a gazdája.

Szolgalatba lépése óta először esett meg Weller úrral, hogy egy pillanatra elégedetlennek és boldogtalannak érezte magát. De aztán újra felderült az arca, mert a ravasz Muzzle, aki elbújt az ajtó mögött, a kellő pillanatban hirtelen előugrott és roppant ügyes mozdulattal lelökte a lépcsőn Jingle urat a szárnysegédjével együtt, úgy, hogy fejjel estek neki a lépcső alján díszelgő aloés dézsáknak.

- Miután eleget tettem a kötelességemnek, uram - szólott Pickwick úr Nupkins úrhoz -, barátaimmal együtt búcsút mondok önnek. Fogadják köszönetünket a szíves vendéglátásért, de egyúttal engedjék meg mindnyájunk nevében kijelentenem, hogy semmi esetre sem vettük volna igénybe, s abba se mentünk volna bele, hogy ilyen módon szabaduljunk ki mai visszas helyzetünkből, ha a kötelességérzetünk egyenesen ezt nem parancsolja. Holnap visszatérünk Londonba. A titkát meg fogjuk őrizni.

Pickwick úr, miután ilyenénképpen kifejezte tiltakozását a délelőtti sérelmes bánásmód ellen, mélyen meghajtotta magát a hölgyek előtt és a barátaival együtt elhagyta a szobát.

- Vegye a kalapját, Sam - mondta Pickwick úr.

- Lent hagytam a konyhában, uram - mondta Sam, és lerohant érte.

Igen ám, csak hogy a konyhában nem volt egy teremtetett lény sem, a takaros szobalányon kívül; mivel pedig a kalapot hamarjában sehol sem lelték, keresni kellett, és ehhez a takaros szobacica világított Samnek. Minden zugot felkutattak a kalapért. A csinos szobalány a buzgó keresésben letérdelt, s úgy hányta össze a sok limlomot, ami egy rakáson hevert egy kis sarokban, az ajtó mögött. Nagyon kényelmetlen kis zug volt, s az ember csak úgy férhetett hozzá, ha előbb betette az ajtót.

- Megvan - mondta a takaros szobacicus. - Ugye, ez az?

- Mutassa csak - mondta Sam.

A takaros kis szobalány a gyertyát letette a földre, de mivel nagyon gyér világot adott, Sam is kénytelen volt letérdelni, hogy láthassa, vajon övé-e a kalap vagy sem. Rendkívül szűk egy sarok volt s ennél fogva - igazán senki sem tehetett róla, csak a pallér, aki a házat építette - Sam meg a csinos szobacica szorosan egymás mellé kerültek.

- Igen, ez az - mondta Sam. - Isten áldja!

- Isten áldja! - mondta a csinos szobalány.

- Isten áldja! - mondta Sam; s ahogy ezt kimondta, véletlenül kiejtette kezéből a kalapot, amelyet annyi fáradsággal tudtak csak előkeresni.

- Milyen ügyetlen maga - mondta a takaros szobalány. - Elveszti megint, ha jobban nem vigyáz rá.

És hogy Sam megint el ne ejthesse, a kis szobalány saját kezűleg tette fel a kalapot a fiatalember fejére.

Azért-e, mert a csinos szobacica még csinosabbnak látszott, amikor így szembenézett Weller úrral, vagy talán a véletlen körülmény miatt, hogy olyan szorosan szembekerültek egymással: máig is eldöntetlen kérdés, de elég az hozzá, hogy Sam megcsókolta a csinos szobalányt.

- Csak nem készakarva tette ezt? - mondta a takaros szobacica elpirulva.

- Nem, nem készakarva tettem - felelte Sam. - De most készakarva teszem.

Megcsókolta hát még egyszer.

- Sam! - kiáltott Pickwick úr a lépcsőről.

- Megyek, uram - felelte Sam, és rohant fel a lépcsőn.

- De sokáig lent maradt! - mondta Pickwick úr.

- Volt valami az ajtó mögött, uram, ami miatt sokáig nem tudtuk kinyitni - felelte Sam.

Ez volt Samuel Weller első szerelmének első fejezete.

HUSZONHATODIK FEJEZET

mely röviden beszámol a Bardell kontra Pickwick pör további fejleményeiről

Miután Jingle leleplezésével Pickwick úr valóra váltotta utazásának fő célját, elhatározta, hogy azonnal visszatér Londonba, megtudakolni, hogy időközben Dodson és Fogg ügyvéd urak milyen törvényes lépéseket foganatosítottak ellene. És minthogy közismert határozottságával és jellemeszilárdságával látott hozzá szándékainak végrehajtásához, azok után az emlékeztető események után való reggelen, amelyeket az előző két fejezetben részletesen elmondtunk, felszállt az Ipswichből induló legelső postakocsinak a hátulsó ülésére és három barátjával s Samuel Weller úrral egyetemben még aznap este jó egészségben és minden baj nélkül megérkezett a fővárosba.

Itt a jó barátok egy kis időre elváltak egymástól. Tupman úr, Winkle úr, Snodgrass úr külön-külön hazamentek a lakásukra, hogy megtegyék a szükséges előkészületeket a küszöbönálló Dingley Dell-i kirándulásra; Pickwick úr és Sam pedig ideiglenes tanyát ütöttek egy nagyon jó, régi divatú és kényelmes fogadóban: nevezetesen a György és Keselyűhöz címzett szállodában, a George Yardon, a Lombard utcában.

Pickwick úr megebédelt, kiitta második palack jóféle oportói borát, selyemkendőjét fejére húzta, lábát felrakta a kandalló rostélyára s hátradőlt a kényelmes karosszékre, amikor csöndes szendergéséből Weller úr belépése riasztotta fel, aki az útibőröndjét hozta be.

- Sam - szólt Pickwick úr.

- Tessék parancsolni - mondta Weller úr.

- Azon gondolkozom éppen, Sam - mondta Pickwick úr -, hogy egy csomó holmim ott hever még Bardellnél, a Goswell utcában, amiket szeretnék elhozni, mielőtt megint elutazom Londonból.

- Igenis, uram - felelte Sam.

- Egyelőre elvihetném Tupman úr lakására - folytatta Pickwick úr -, de mielőtt oda szállíttatnám, rendbe kellene szedni mindent és gondosan becsomagolni. Szeretném, ha elmenne a Goswell utcába, Sam, és elintézné ezt a dolgot.

- Most rögtön, uram? - kérdezte Sam.

- Most rögtön - felelte Pickwick úr. - De megálljon csak, Sam - tette hozzá Pickwick úr, s előhúzta az ersényét. - Házbért is kell még fizetnünk. Ugyan csak karácsonykor lesz esedékes, de fizesse ki mindjárt, legalább ezen is túl leszünk. A szerződésben egyhónapos felmondás van kikötve. Itt van, megírtam a felmondást. Adja át Bardellnek és mondja meg neki, hogy kiadhatja a lakást, amikor tetszik.

- Igenis, uram - felelte Weller úr. - Parancsol még valamit, kérem?

- Semmi egyebet, Sam.

Weller úr lassan megindult az ajtó felé, mintha még várna valamire, lassan kinyitotta, lassan kilépett rajta és lassan behúzta maga után, de nem egészen, amikor Pickwick úr utána szólt:

- Sam!

- Tessék, uram? - szólt Weller úr, s egy lépéssel a szobában termett és betette maga mögött az ajtót.

- Nem bánnám, Sam, ha puhatolózna, egy kicsit, hogy Bardellné milyen szándékkal viseltetik irántam, s hogy csakugyan el van-e tökélve a végsőkéig feszíteni ezt a gyalázatos és jogtalan pert. Mondom, nem bánnám, ha ilyen irányban puhatolózna, ha van hozzá kedve, Sam - mondta Pickwick úr.

Sam csak bólintott egyet és eltávozott. Pickwick úr még jobban szemére húzta selyemkendőjét és egy kis szundikálásra határozta el magát. Samuel Weller úr pedig nyakába szedte a lábát, hogy eljárjon a megbízatásában.

Kilenc óra felé járt az idő, amikor odaért a Goswell utcába. Két szál gyertya égett a kis utcai szobában és két fejkötő árnyéka sötétlett az ablakfüggönyön. Bardellnének vendégei voltak.

Weller úr kopogott az ajtón s végre, jó hosszú várakozás után - amit a kívül ácsorgó azzal töltött el, hogy egy nótát füttyörészett, odabent pedig egy makrancos gyertyavéget igyekezett valaki rávenni, hogy meggyulladjon - egy pár apró csizma kopogása hallatszott fel a folyosón és megjelent az ajtóban az ifjú Bardell csemete.

- No, úrficskám - szólt Sam -, hogy van a mama?

- Köszönöm, jól - felelte Bardell úrfi -, és én is jól vagyok.

- No, hála istennek - mondta Sam. - Hát akkor mondd meg neki, hogy szeretnék vele beszélni, no, megmondod-e, drágalátos magzatom?

Bardell úrfi, miután ilyen megtisztelő címzésben részesült, letette a lépcső aljára a makrancos gyertyavéget és felment az üzenettel az utcai szobába.

A két főköttő, melynek árnyéka az ablak függönyeire lerajzolódott, Bardellné két testi-lelki jó barátnőjének a fejdíszje volt, akik éppen az imént érkeztek egy csöndes kis teázásra, meg egy kis meleg vacsorára, melynek étlapja négy pár disznólábból meg egy kis pirított sajtból állt. A sajt csábító illattal pörkölődött és sült barnapirosra egy kis hollandi masinán a tűzhely előtt, a disznóláb pedig gyönyörűségesen főtt a tűzön egy kis lábasban; s Bardellné és a két barátnője is pompásan belemerült egy jó kis csöndes beszélgetésbe, valamennyi ismerősükről és barátnőjükről; amikor Bardell úrfi visszajött a kapuból és átadta Samuel Weller úr üzenetét.

- Pickwick úr inasa! - kiáltott fel Bardellné elsápadva.

- Jézus Máriám! - mondta Cluppinsné.

- No, ezt már igazán nem hittem volna, ha véletlenül magam itt nem vagyok és a saját fülemmel nem hallom! - mondta Sandersné.

Cluppinsné apró, élénk, fürgé asszonyka volt, Sandersné pedig nagy, kövér, széles képű nőszemély; ők ketten voltak a vendégek.

Bardellné illőnek érezte, hogy minél izgatottabbnak mutassa magát; s minthogy hármuk közül egyik sem tudta pontosan, hogy a fennforgó körülmények között megengedhető-e, hogy Dodson és Fogg közvetítése nélkül érintkezésbe lépjenek Pickwick úr inasával, mind a három asszony eléggé meg volt zavarodva. S minthogy nem tudták, mihez kezdjenek, egészen nyilvánvaló, hogy mindenekelőtt a gyereket kellett hátba vágniuk, amiért Weller úr volt az, akinek ajtót nyitott. Az anyja tehát jól hátba vágta, a gyerek pedig dallamos hangon bőgni kezdett.

- Elhallgatsz mindjárt... te... te haszontalan kölyök! - mondta Bardellné.

- Bizony, ne keserítsd szegény jó anyádat - szólt Sandersné.

- Nálad nélkül is van szegénynek elég baja, Tommy - mondta Cluppinsné, megértő búslakodással a hangjában.

- Ó! Bizony, nincs szerencséje, szegény lelkem, magának se! - mondta Sandersné.

Bardell úrfi ezekre a bölcs és jámbor megjegyzésekre feleletül csak még hangosabban üvöltött.

- Hát, igazán, mitévő legyek? - fordult Bardellné Cluppinsnéhoz.

- Azt hiszem, az lesz a legokosabb, ha beszél vele - felelte Cluppinsné. - De tanú nélkül semmi esetre se álljon vele szóba.

- Azt hiszem, két tanú még sokkal törvényesebb - mondta Sandersné, akinek ugyanúgy fúrta az oldalát a kíváncsiság, mint a másik barátnőnek.

- Talán az lesz a legjobb, ha felhívjuk ide - mondta Bardellné.

- Hát persze - felelte Cluppinsné, mohón kapva az eszmén. - Jöjjön be, fiatalember; de előbb csukja be a kaput maga mögött, legyen szíves.

Weller úrnak sem kellett több biztatás; s miután belépett a szobába, így fogott hozzá a rábizott dologhoz:

- Nagyon sajnálom, kedves Bardellné asszony, hogy háborgatnom kell, mint az egyszeri betörő mondta az öreg hölgynek, amikor belelökte a tűzbe; minthogy azonban a gazdámmal együtt éppen most érkezünk Londonba és rögtön megint odábbállunk, mégiscsak kénytelen vagyok háborgatni önt, nem tehetek róla.

- Hát persze, ez a fiatalember nem tehet róla, hogy a gazdájának milyen hibái vannak - mondta Cluppinsné, akinek nagyon megtetszett Weller úr megjelenése és beszédje.

- Már hogy is tehetne róla - hagyta rá Sandersné, aki időnként egy-egy sóvár pillantást vetett a kis lábas felé, mintha azt számíthatná magában, hogy mekkora adag maradna neki a malaclábból, ha Sam urat ott találják marasztalni vacsorára.

- Meg is mondom mindjárt röviden, hogy miért jöttem - mondta Sam, figyelembe sem véve a közbeszólásokat. - Először is, hogy átadjam a gazdám felmondását... itt van, tessék. Másodszor, hogy kifizessem a lakbért... az is itt van, tessék. Harmadszor, hogy megmondjam, tessék összezsomagolni minden itt levő holmiját és átadni annak az embernek, akit majd érte küldünk. Negyedszer, hogy a lakást kiadhatja, amikor jólesik... ennyi az egész.

- Akármilyen történt azóta - mondta Bardellné -, én mindig megmondtam, s ezentúl is mindig meg fogom mondani, hogy Pickwick úr, egy dolog kivételével minden tekintetben és mindenkor úgy viselte magát, mint egy igazi úriember. A pénz, ami tőle járt, mindig olyan biztos volt, mint a takaréokban... mindig!

S azzal Bardellné szeméhez emelte a zsebkendőjét és kiment a szobából, hogy megírja a nyugtát.

Sam nagyon jól tudta, hogy neki csak hallgatnia kell, s az asszonyok annál biztosabban megszólalnak majd; ezért hát hol a lábast, hol a pirított sajtot, hol a falat, hol meg a mennyezetet nézte, némán és szótlanul.

- Szegény jó lélek! - mondta Cluppinsné.

- Ó, a szegény teremtés! - felelte Sandersné.

Sam egy mukkot sem szólt. Láta, hogy az asszonyok pedzik már.

- Igazán, alig tudok uralkodni magamon - mondta Cluppinsné -, ha erre a csúf hűtlenségre gondolok. Nem akarom megbántani magát, fiatalember, de annyit mondhatok, hogy a gazdája egy komisz, vén szörnyeteg és szeretném, ha itt volna, hogy a szemébe mondhassam.

- Magam is szeretném, ha itt volna - felelte Sam.

- Nézni is rossz, hogy mennyire szívére vette ez a szegény asszony; csak jön-megy, mint a holdkóros, nem leli örömét semmiben, kivéve, ha a barátnéi irgalomból átjönnek hozzá, üldögelni vele egy kicsit, hogy vigasztalgassák - folytatta Cluppinsné, a kis lábas és a hollandi masina felé sandítva. - Felháborító, mondhatom!

- Vademberhez méltó dolog - mondta Sandersné.

- És a maga gazdája tesz ilyet, fiatalember! Ez a gazdag úriember, aki olyan könnyűszerrel eltarthatna egy asszonyt, hogy meg se érezné - folytatta Cluppinsné s most már nagyon szaporán pergett a nyelve. - Semmivel sem lehet menteni a viselkedését, a világon semmivel! Hát miért nem veszi feleségül?

- Ó - mondta Sam -, hát persze. Ez itt a kérdés.

- Kérdés, kérdés! - vágott vissza Cluppinsné. - Majd kérdeznék én tőle egyet-mást, ha Bardellnének lennék! Én bizony alaposan felelősségre vonnám. No de hát azért nekünk asszonyoknak is van oltalmunk a törvényben, akárhogyan kihasználnának is bennünket a férfiak, ha tehetnék; és a maga gazdája is megtanulja majd ezt, fiatalember, a saját kárán, nem adok neki egy fél esztendőt se.

Erre a vigasztaló megjegyzésre Cluppinsné ábrázata újra kiderült, rámosolygott Sandersnéra, Sandersné pedig visszamosolygott rá.

„Most már egészen bizonyos, hogy a pert folytatni akarják” - gondolta magában Sam, amikor Bardellné visszajött a nyugtával.

- Tessék, itt van a nyugta, Weller úr - mondta Bardellné -, s itt van, ami a pénzből visszajár. Remélem, nem utasít vissza egy korty itókát, hogy egy kicsit fölmelegedjék, már csak a régi barátság kedvéért is, Weller uram.

Sam látta, hogy a helyzet előnyösen alakul rá nézve, és egy pillanatig sem húzódozott; mire Bardellné egy kis szekrényből egy fekete palackot és egy borospoharat szedett elő; s nagy szívbeli bánatában olyan rettenetesen szórakozott volt, hogy miután Weller úrnak töltött, még három borospoharat vett elő és azokat is megtöltötte.

- Szent Isten, Bardellné! - kiáltott fel Cluppinsné. - Mi lelte magát? Mit csinál?

- No, szép kis história! - kiáltott fel Sandersné.

- Ó, szegény fejem! - mondta Bardellné, bágyadt mosollyal.

Sam persze tökéletesen tisztában volt a helyzettel, minélfogva rögtön kijelentette, hogy vacsora előtt csak úgy tud inni, ha egy hölgy is vele tart. Ezen aztán jót nevettek és Sandersné önként vállalkozott rá, hogy kedvébe járjon Weller úrnak; hörpintett hát egy kortyot a poharából. Erre Sam kijelentette, hogy körbe kell járni a koccintásnak, így hát valamennyien kortyintottak egyet. Aztán a kis Cluppinsné Bardellnéra emelte poharát, azzal a kívánsággal, hogy nyerje meg a pörét Pickwick úr ellen, s ennek a kívánságnak a teljesülésére a hölgyek mind kiürítették poharukat és egyszerre nagyon beszédesek lettek.

- Gondolom, maga is tudja, Weller úr, hogy mi történt? - mondta Bardellné.

- Hallottam fülhegygel - felelte Sam.

- Borzasztó dolog, ha az ember így a világ szájára kerül, Weller úr - mondta Bardellné. - De hát most már belátom, hogy ez az egyetlen, amit tehetek; az ügyvédek, Dodson és Fogg urak, azt mondják, hogy okvetlenül megnyerjük a pört, mert olyan bizonyítékaink vannak. Ha rosszul ütne ki, Weller úr, nem is tudom, hogy mihez fognék.

Már annak a pusztá gondolatára is, hogy Bardellné esetleg elvesztheti a pörét, Sandersné annyira megdöbbsent, hogy kénytelen volt a poharát újra megtölteni és újra kiinni, mert érezte, amint meg is mondta később, hogy okvetlenül elájult volna, ha hamarjában nincs annyi lélekjelenléte, hogy megragadja a palackot.

- Mikorra várják a tárgyalást? - kérdezte Sam.

- Februárra vagy márciusra - felelte Bardellné.

- Mennyi tanú jelentkezik majd a tárgyalásra, igaz-e? - mondta Cluppinsné.

- De még mennyi! - felelte Sandersné.

- Dodson és Fogg úr dühbe jönnének ám, ha az ügyfelük elvesztené a pert - tette hozzá Cluppinsné -, mert hiszen spekulációból vállalták az ügyet.

- De még mennyire dühbe jönnének! - mondta Sandersné.

- Csakhogy az ügyfelüknek nyernie kell - mondta Cluppinsné.

- Remélem - mondta Bardellné.

- Ó, abban nem is lehet kételkedni - tette hozzá Sandersné.

- No hát, én csak annyit mondok - szólt Samuel Weller úr, ahogy felállt és letette a poharát -, én csak annyit mondok, hogy magának sok szerencsét kívánok, Bardellné asszony.

- Köszönöm szépen, Weller uram - mondta Bardellné lelkesen.

- Ami pedig Dodson és Fogg ügyvéd urakat illeti, akik spekulációból vállalkoznak ilyesmire, valamint a többi velük egyívású jóságos és nemes kollégáikat, akik az embereket egy csekélységért, semmiségért egymás ellen uszítják s az írnokaikat használják, hogy kiszimatoltassák velük az apró perpatvarokat a szomszédok és ismerősök között, amiket persze ügyvédi segítségével, pörös úton kell elintézni... no hát, ami ezeket az urakat illeti, csak annyit mondhatok, hogy úgy áldja meg őket a Mindenható, ahogy én kívánom.

- Ó, áldja meg őket a Mindenható, úgy, ahogy minden jóságos és becsületes lélek őszintén és igazán kívánja nekik! - mondta Bardellné, nagy meglepéssel.

- Áment mondok rá - felelte Sam -, s kívánom, hogy hízzanak meg tőle! Jó éjszakát, hölgyeim.

Sandersné nagy megkönnyebbülésére Sam búcsút vett tőlük anélkül, hogy a háziasszony csak egy szóval is marasztalta volna, a disznólábra meg a pirított sajtra; s a hölgyek, akiket Bardell úrfi ifjúi hévvel támogatott, csakhamar alaposan neki is láttak a falatozásnak és olyan buzgalommal működtek, hogy pár perc múlva már híre-hamva sem volt a vacsorának.

Weller úr hazafelé vette útját a György és Keselyű fogadóba; s híven beszámolt gazdájának mindarról, amit Dodson és Fogg urak ravasz fortélyairól Bardellné házában sikerült megtudnia. A Perker úrral való tanácskozás másnap nagyon is megerősítette Weller úr értesüléseit és Pickwick úr azzal a kellemes kilátással készülhetett a karácsonyi ünnepekre Dingley Dellbe, hogy két-három hónap múlva a polgári törvényszék előtt tárgyalni kezdik majd a kártérítési pört, melyet házassági ígélet megszegése miatt indítottak ellene, s amelyben minden előny a felperes oldalán van, akit nemcsak a körülmények véletlen összejátszása, hanem azonfölül még Dodson és Fogg urak ügyvédi ravaszsága is támogat.

HUSZONHETEDIK FEJEZET

Samuel Weller elzarándokol Dorkingba és találkozik a mostohaanyjával

Még két teljes nap volt hátra addig a napig, amelyen megbeszélésük értelmében a pickwickistáknak indulniuk kellett Dingley Dellbe, minélfogva Weller úr, korán megebédelvén, behúzódott a György és Keselyű egyik udvari szobájába s tünődni kezdett, hogy miképpen tölthetné el legcélszerűbben a hátralevő időt. Gyönyörű szép nap volt, s tíz percig sem forgatta fejében a kérdést, amikor egyszerre megszállta őt a fiúi szeretet és gyöngédség; s annyira erőt vett rajta a kívánság, hogy láthassa apját és tisztelgessen mostohaanyjánál, hogy csodálkozva kérdezgette magától, miért is nem jutott már előbb eszébe eleget tenni ennek a gyermeki kötelességnek. Sietett hát minél előbb helyrehozni a mulasztását; s egyenesen felment Pickwick úrhoz és szabadságot kért tőle, hogy dicséretes tervét megvalósíthassa.

- Természetesen, Sam, természetesen - mondta Pickwick úr, és csillogni kezdett a szeme az örömtől, hogy az ő inasa ilyen kötelességtudó fiú. - Természetesen, Sam.

Weller úr hálásan meghajtotta magát.

- Örömmel látom, Sam, hogy milyen lelkiismeretesen fogja fel fiúi kötelességeit - mondta Pickwick úr.

- Már én csak ilyen vagyok, uram - felelte Weller úr.

- Látja, ezt már örömmel hallom, Sam - mondta Pickwick úr helyeslőleg.

- Igen, uram - felelte Weller úr. - Valahányszor kellett valami az apámtól, mindig nagy tisztelettel és alázattal kértem tőle. Ha aztán saját jószántából nem adta ide, elvettem magam, mert attól féltem, hogy ha meg nem kapom, még valami helytelenségre találok vetemedni. Így aztán tenger sok bosszúságtól kíméltem meg az apámat, uram.

- No hát, én nem egészen így értettem, Sam - mondta Pickwick úr, és elmosolyodva csóválgatta a fejét.

- Csupa szeretetből tettem, uram... mert csak a javát kívántam, ahogy az egyszeri ember mondta, amikor megszökött a feleségétől, mert úgy vette észre, hogy az asszony boldogtalannak érzi magát mellette - felelte Weller úr.

- Elmehet, Sam - mondta Pickwick úr.

- Köszönöm, uram - felelte Weller úr; s miután szépen meghajtotta magát, felvette az ünneplő ruháját, fölkapaszkodott az arundeli gyorskocsi tetejére és elutazott Dorkingba.

A Granby márkihoz címzett fogadó Weller úr idejében valóságos mintaképe volt a jobbfejta országúti vendéglőknek - elég nagy ahhoz, hogy kényelmes legyen és elég kicsi, hogy barátságos legyen. Az országút másik oldalán hatalmas póznán egy nagy cégér himbálózott, melyen egy szélhűdéses úriember feje és válla volt látható, kék hajtókás, piros kabátban s háromszögletű kalapja fölött ugyanolyan kék színű folttal, ami az eget ábrázolta. Efölött volt egy pár zászló, és a piros kabát legalsó gombja alatt két ágyú; az egész alak félreismerhetetlenül tökéletes és hű képmása volt a dicső emlékezetű Granby márkinak.

Az ivószoza ablakában cserépbe ültetett muskátlik díszeltek meg egy sor szépen eltörölgetett pálinkáspohár. A nyitott spalétákon különféle aranybetűs felírások magasztalták a fogadó jó ágyait és tiszta borát; s az a tény, hogy parasztok meg lovászok csoportostul ácsorogtak az istállók ajtajában meg a jászolok körül, nyilván szintén arra vallott, hogy kitűnő

jó sört és egyéb szeszes italt mérnek a házban. Samuel Weller leszállt a gyorskocsiról és megállt, hogy mint afféle tapasztalt utazó szemügyre vegye az élénk üzleti forgalom e mennyi apró ismertetőjelét; s miután szemügyre vett mindent, vizsgálódásának eredményével fölöttébb megelégedve, besietett a házba.

- No, mi az! - kiáltotta egy harsány női hang, alighogy Sam bedugta a fejét az ajtón. - Mi kell, fiatalember?

Sam megfordult és arrafelé nézett, ahonnan a hang jött. A hang gazdája egy természetes, meglehetősen kövér hölgy volt, aki a söntésben ült a tűzhely mellett s szította a tüzet, hogy felforralja a teavizet. A hölgy nem volt egyedül; a tűzhely másik oldalán egy magas hátú székben nagy feszesen ült egy kopott fekete ruhás férfi, akinek majdnem olyan hosszú és olyan merev volt a dereka, mint a székek, amelyen ült, s aki rögtön nagy érdeklődést és figyelmet keltett Samben.

Finomkodó, ájtatos képű, vörös orrú ember volt, keskeny, megnyúlt ábrázattal, a szeme pedig a csörgőkígyóéra emlékeztetett - olyan szúrós volt és kétségtelenül csúnya nézésű. Nagyon kurta nadrágot viselt, fekete harisnyát, amely éppen olyan elnyűtt volt, mint ruházatának többi része. Az egész ember ki volt keményítve egy kicsit, csak a nyakravalója nem, melynek hosszú, keskeny csücske nagyon hanyagul és nem nagyon festőien fityegett szorosan begombolt mellénye fölött. Ócska, viseltes hódkesztyűje, széles karimájú kalapja és kifakult, zöld esernyője (alul egy csomó kiálló halcsonttal, melyek talán a fölül hiányzó nyelét akarták pótolni) mellette hevert egy széken, gondosan és rendesen elhelyezve, mintha csak azt akarták volna jelezni, hogy a vörös orrú ember, akárki fia legyen is, nem szándékszik egyhamar elmozdulni innét.

Hogy azonban igazságot szolgáltatassunk a vörös orrú embernek, bolond is lett volna, ha távozásra gondol; mert a körülötte látható dolgokról ítélve, nagyon előkelő ismeretsséggel kellett volna rendelkeznie, ha józan ésszel innét elkíváncozott volna. A tűz fényesen lobogott a fűjtató hatására, a teavíz meg vígan zümmögött mind a kettőére. Az asztalon egy kis teáskészlet állt, és a tűz előtt egy tepsiben néhány szelet vajás kenyér sercegett, a vörös orrú ember pedig maga is nagyon buzgólkodott, hogy egy rézvilla segítségével egy nagy kenyérszeletet jóízű pirítóssá forgasson a tepsiben. Mellette állt egy pohár gőzölgő, illatos ananászgrog, amelyben egy citromszelet is úszkált; s valahányszor a vörös orrú ember felemelt egy pirítóst a szeme elé, hogy megnézzze, elég ropogós-e már, hörpintett egy kortyot a forró ananászgrogból és rámosolygott a meglehetősen kövér hölgyre, aki a tüzet szította.

Samuel Wellert annyira lekötötte ez a kellemes látvány, hogy a meglehetősen kövér hölgy első kérdését csak eleresztette a füle mellett s csupán akkor vette észre, hogy milyen illetlenül viselte magát, amikor a hölgy másodszor és harmadszor is megismételte a kérdést, s mindannyiszor harsányabb hangon.

- Itthon van a gazda? - kérdezte Sam, felelet helyett.

- Nincs itthon - felelte Wellerné; mert a meglehetősen kövér asszonyság nem volt más, mint az istenben boldogult Clarke úr özvegye és örököse. - Nincs itthon és nem is jön haza.

- Biztosan fuvarja van ma, nem? - kérdezte Sam.

- Akár van, akár nincs - felelte Wellerné, s megkente vajjal a pirított kenyereket, amiket a vörös orrú ember éppen elkészített -, én nem tudom, de nem is érdekel. Mondja el az áldást, Stiggins úr.

A vörös orrú ember megtette, amire kérték, aztán nyomban nekiesett mohó falánksággal a vajás pirítósnak.

A vörös orrú ember külsejéből Sam már az első pillanatban félig-meddig kitalálta, hogy alighanem a lelkész segédje, akiről érdemes szülőatyja mesélt neki. S mikor aztán látta, hogy milyen mohón kezd falni, nyomban el is oszlott minden kétsége efelől; s rögtön megértette, hogy ha valamennyi ideig itt akar maradni ebben a házban, hát sürgősen meg kell alapoznia itt a barátságát. Ennélfogva azzal kezdte a dolgot, hogy benyúlt a söntésajtón, a legnagyobb lelki nyugalommal félrehúzta a reteszt és szépen ráérősen besétált.

- Adjon Isten, mostohaanyám - mondta Sam. - Hogy van, hogy van?

- Ej, hisz ez csakugyan a Weller fia! - mondta Wellerné, s felnézett ifjabb Samuel Weller úrra, de nem nagyon barátságos pillantással.

- Magam is azt hiszem - mondta a rendíthetetlen Sam -, s remélem, tisztelendő atyám nem veszi tőlem rossz néven, ha azt mondom a mostohámnak, hogy bár én volnék az apám helyében.

Sam két legyet akart csapni ezzel a bókkal. Egyrészt azt lehetett érteni belőle, hogy Wellerné nagyon kíváncsi asszony, másrészt azt is, hogy Stiggins úrnak mennyire papos a külseje. Meg is lett rögtön a hatása; és Sam kihasználta a kedvező helyzetét s mindjárt meg is csókolta mostohaanyját.

- Ej, menjen innét! - mondta Wellerné, s ellökte magától a mostohafiát.

- Nem szégyelli magát, fiatalember - mondta a vörös orrú ember.

- Engedelmet, uram, engedelmet - felelte Sam -, ámbár, nem mondom, igaza van; de hát mit csináljon az ember, ha a mostohája ilyen csinos és fiatal, nem igaz, uram?

- Minden csak hiúság - mondta Stiggins úr.

- Ó, már az igaz - mondta Wellerné, megigazítva a főkötőjét.

Sam is ezen a véleményen volt, de nem szólt egy szót sem.

A segédpásztornak láthatólag nem nagyon volt ínyére Sam megjelenése; és amikor a sikerült bók hatása elmúlt, még Wellernén is meglátszott, hogy egy csöppet sem bántódnék, ha nem látná Samet. De hát hiába, Sam ott volt, s minthogy becsülettel nem lehetett kiadni az útját, leültek mind a hárman, uzsonnázni.

- Hogy van az apám? - kérdezte Sam.

Erre a kérdésre Wellerné felemelte a két kezét és égnek fordította a két szemét, mintha Sam nagyon is fájdalmas húrt pendített volna meg.

Stiggins úr nyögött egyet.

- Mi lelte a tisztelendő urat? - kérdezte Sam.

- Meg van botránkozva azon, hogy a maga apja mindig a rossz úton jár - felelte Wellerné.

- Ugyan, ugyan? Meg van botránkozva? - mondta Sam.

- Meg, és van is rá oka bőven - tette hozzá Wellerné komoran.

Stiggins úr egy friss szelet pirítós után nyúlt s megint nyögött egy nagyot.

- Elvetemült bűnös! - mondta Wellerné.

- Harag lakozik a szívében! - kiáltott fel Stiggins úr. A pirítós kenyérből kiharapott egy nagy patkót és megint nyögött.

Samnek nagy kedve lett volna olyasmit adni Stiggins tisztelendő úrnak, amitől igazán nyöghetett volna, de erőt vett magán és csak azt kérdezte:

- Hát mit vétett az öregem?

- Hogy mit vétett? - mondta Wellerné. - Ó, olyan kőszívű, megátalkodott ember. Minden áldott este megtisztel minket a mi kiváló lelkipásztorunk... sose ráncolja a homlokát, Stiggins úr, én bizony megmondom a szemébe is, hogy kiváló ember... órák hosszat itt ül minálunk, és semmit sem fog Welleren.

- No, ez már különös - mondta Sam -, mert annyit mondhatok, hogy rajtam nagyon fogna, ha az apámnak lennék.

- A dolog úgy áll, ifjú barátom - mondta Stiggins úr ünnepélyes hangon -, hogy neki meg van keményedve a szíve. Ó, ifjú barátom, hogy is állhatott ellent tizenhat legbájosabb nővérünk könyörgésének, s hogy is térhetett ki ama kérés elől, hogy belépjen a mi nemes társaságunkba, mely flanell zubbonyokat és erkölcsi célzatú zsebkendőket küld a nyugat-indiai néger gyerekeknek?

- Mi az az erkölcsi célzatú zsebkendő? - kérdezte Sam. - Még soha életemben nem láttam ilyen portékát.

- Olyan zsebkendők, ifjú barátom, melyek a hasznosat a kellemessel párosítják - felelte Stiggins úr -, válogatott történetkéik vannak rajtuk, fametszetű képecskéikkel.

- Ó, tudom már - mondta Sam -, amilyeneket a vászonkereskedések kirakataiban látni, afféle kéregető versikék vannak rányomtatva meg hasonlók.

Stiggins úr hozzálátott a harmadik darab pirítóshoz, és helyeslőleg bólintott.

- Szóval, a hölgyek hiába könyörögtek neki? - kérdezte Sam.

- Csak ült a helyén és pőfékelt - mondta Wellerné -, és azt mondta, hogy a néger gyerekek... mit is mondott csak, mik a néger gyerekek?

- Pimasz kölykök - felelte Stiggins úr, mélységesen megbotránkozva.

- Azt mondta, hogy a néger gyerekek pimasz kölykök - ismételte Wellerné. S mind a ketten nagyot nyögtek az öreg Weller botrányos viselkedése miatt.

Bizonyára még egy csomó effajta gonoszsága került volna napvilágra, de minthogy a pirítósz egy szálig elfogyott, a tea utolsó forrázása nagyon gyöngére sikerült, és Sam semmi szándékot sem mutatott az elmenetelre, Stiggins úrnak hirtelen eszébe jutott, hogy egy roppant sürgős ügyben beszélnie kell a lelkipásztorral, minél fogva elpárolgott.

Alig szedték le az uzsonnaasztalt s alig takarították el a tűzhelyet, amikor az ajtó előtt megállt a londoni postakocsi és leszállt róla idősb Weller úr; leszállt, benyitott az ivóba és máris megpillantotta a fiát.

- Nini, Sammy! - kiáltott fel az öreg.

- Nini, öreg csont! - kiáltott fel a fia.

Melegen kezet szorítottak.

- Igazán örülök neked, Sammy - szólta idősb Weller úr -, ámbár nem bírom megfejtetni, hogy tudtál boldogulni a mostoháddal. Leírhatnád nekem a receptjét, hallod-e.

- Csitt - mondta Sam -, idehaza van, öregem!

- Nem hallhat az most bennünket - felelte Weller úr. - Uzsonna után mindig lemegy a konyhába és órák hosszat porol odalent. Addig bátran meglocsolhatjuk egy kicsit a gégenket, Sammy.

Azzal Weller úr két pohár grogot kevert s előhozott két pipát. Apa és fiú leültek egymással szemben: Sam a tűzhely egyik oldalán, a magas hátú székekben, idősb Weller úr pedig a másik oldalon, éppen olyan kényelmes székekben: s így kettesben, a kellő komolysággal átadták magukat egy kis csendes vigadozásnak.

- Volt itt valaki, Sammy? - kérdezte idősb Weller úr kurtán, hosszú hallgatás után.

Sam sokatmondó igent bólintott a fejével.

- A vörös orrú? - kérdezte Weller úr.

Sam újra bólintott.

- Szeretetre méltó egy ember, azt meg kell adni, Sammy - mondta Weller úr, eregetve a füstöt.

- Annak látszik - jegyezte meg Sam.

- Jól ért a számvetéshez - mondta idősb Weller úr.

- Csakugyan? - kérdezte Sam.

- Hétfőn kölcsönkér tizenhét pennyt, kedden kér hozzá még egy shillinget, hogy kerek félkorona legyen a tartozás, szerdán még egy félkoronát kíván, hogy ki legyen az öt shilling, s így duplázza folyton, míg egyszerre azon veszed magad észre, hogy fölvitte öt kerek fontra, ahogy a számtankönyvben olyan istentelenül felszaporodnak a patkószögek, Sammy.

Sam csak egy fejbólintással jelezte, hogy emlékszik a számtanpéldára, amelyre apja célzott.

- Hát szóval nem akartál adakozni a flanell zubbonyokra? - szólalt meg Sam, miután egy darabig ismét szótlanul pipáztak.

- Persze hogy nem - felelte idősb Weller úr. - Mire mennének a flanell zubbonyal azok a néger fattyúk ott a világ végén? Hanem mondok én neked egyebet, Sammy - tette hozzá idősb Weller úr, lehalkítva a hangját és áthajolva a tűzhely előtt. - Az ellen nem volna semmi kifogásom, ha idehaza kényszerzubbonyt adnának néhány emberre.

Aztán idősb Weller úr lassan visszaült a helyére és sokatmondóan rákacsintott elsőszülött gyermekére.

- Hát annyi bizonyos, hogy azt is furcsállom kissé - jegyezte meg Sam -, hogy olyasmibe fognak, hogy zsebkendőket osztogassanak olyan embereknek, akik azt sem tudják, mire való a zsebkendő.

- Mindig ilyen bolondságokat művelnek, Sammy - felelte az apja. - Múlt vasárnap, ahogy megyek végig a főutcán, hát egyszerre csak kit látok a templomajtóban állni egy kék levesestállal a kezében, mint a mostohádat. Volt benne biz' isten vagy két fontra való aprópénz, Sammy, persze csupa félpennys; s ahogy a nép kitódult a templomból, úgy hullott a sok pénz, mint a jégeső, hogy azt hihetted volna, közönséges földi tál, amit agyagból égettek, ki sem bírja, hogy meg ne repedjen, vagy meg ne hasadjon tőle. És mit gondolsz, mire kellett a pénz?

- Talán megint valami közös teázásra? - mondta Sam.

- Szó sincs róla - felelte az apja. - A lelkipásztor vízdíjára, Sammy.

- A lelkipásztor vízdíjára! - mondta Sam.

- Arra hát - felelte idősb Weller úr. - Háromnegyed évi díjjal tartozott a pásztor úr és még egy fityinget sem fizetett, nem ám... talán azt gondolta, hogy ő a víznek nem sok hasznát veszi, mert inni csak nagyon keveset iszik ebből a folyadékból, Sammy, nagyon keveset; tud ő olyan italt, amelyiknek sokkal jobb a zamatja, tud bizony. Elég az hozzá, hogy nem fizetett, a vezetéket meg elzárták. Erre aztán elmegy a lelkipásztor a templomba, kiadja magát üldözött mártírnak, s kinyilatkoztatja, hogy reméli, a vízfelügyelő, aki a vezetéket elzáratta, magába fog szállni és visszatér a helyes útra; de magában persze inkább azt gondolta, hogy akasszák föl a neve napján. Az asszonyok erre gyűlést hívtak össze, elfűjtak egy zsoltárt, megtették elnöküknek a mostohádat, a következő vasárnapra gyűjtést hirdettek, és ami begyűlt, mind odaadták a lelkésznek. És kutya legyen, meg velem együtt te is, ha nem kapott annyi, hogy egész életére kifizetheti a vízvezeteki társaságot... egyebet nem mondok - így fejezte be mondókáját idősb Weller úr.

Néhány percig szótlánul pöfékelt, aztán újra megszólalt.

- Az a legnagyobb baj ezekkel a lelkipásztorokkal, fiam, hogy valamennyi fiatal nősze-mélynek elcsavarják a fejét. A Jóisten legyen irgalmas szegény kis szívüknek, ők azt képzelik, hogy nagyon istenes dolog, amit tesznek, mert nem ér tovább az eszük; pedig felültetett bolondok, Samuel, felültetett bolondok.

- Magam is azt hiszem - mondta Sam.

- Semmi egyebek - mondta Weller úr, komolyan csóváltatva a fejét -, és az bosszant a legjobban, Samuel, hogy mennyi időt és munkát pocsékolnak arra, hogy ruhákat varrjanak rézbőrű fickóknak, akiknek nem kell ruha, a fehérbőrű keresztényekkel pedig nem is törődnek, akikre bizony ráférne. Ha én rajtam múlna, fiam, Samuel, hát ezek közül a tunya lelki-pásztorok közül néhányat odaállítanék egy megrakott talicska elé, hogy tologassák fel meg le egy két arasz széles deszkán reggeltől estig. Ha valami, hát ez talán kivenné a fejükből ezt a sok számárságot.

Miután idősb Weller úr nagy nyomatékkal kifejtette ezt a szelíd gyógymodot, többrendbeli fejmozdulatokkal és szemhunyorításokkal kísérve előadását - kiürítette a poharát egy hajtásra, s a vele született méltósággal kiverte pipájából a hamut.

Éppen ezzel a művelettel volt elfoglalva, amikor egy harsány hang szólalt meg a folyosón.

- Közeleg a drágalátos mostohaanyád, Sammy - mondta Weller úr; aztán Wellerné berobogott a szobába.

- Ó, hát megjöttél! - mondta Wellerné.

- Meg, szívem - mondta Weller úr, s újra megtömte a pipáját.

- Stiggins úr még nem jött vissza? - kérdezte Wellerné.

- Nem, szívem, még nem jött vissza - felelte idősb Weller úr, s közben azzal a leleményes módszerrel gyújtott rá a pipájára, hogy kivett a tűzből a csíptetővel egy izzó parazsat és odanyomta a pipa szájához. - Sőt mi több, szívem, azt hiszem, kibírnám élve, ha soha többé nem jönne vissza.

- Ej, te nyomorult gazember! - mondta Wellerné.

- Köszönöm, angyalom - mondta Weller úr.

- Ejnye már, apám - mondta Sam -, ne szerelmeskedjenek az idegenek előtt. Itt jön a tisztelendő úr, ni.

Erre a bejelentésre Wellerné gyorsan letörölte a könnyeket, amelyeket éppen kezdett kipréselni a szeméből; idősb Weller úr pedig mogorván betolta székét a tűzhely mögé a sarokba.

Stiggins urat nem kellett nagyon kínálgatni, hogy igyék még egy pohárral az ananászgrogból, aztán egy második pohárral meg egy harmadikkal, majd egy kis vacsorával is, hogy felfrissítse magát, mielőtt újra hozzáfogna az iváshoz. Idősb Weller úr Stiggins úr mellett ült, és amikor a felesége nem vehette észre, szívének titkos érzelmeivel olyképp tüntetett a fia előtt, hogy Stiggins urat a háta mögött megfenyegette az öklével: mely művelet hamisítatlan örömet és gyönyörűséget szerzett a fiának, annyival is inkább, mert Stiggins úr nyugodtan iszogatta tovább az ananászgrogját és sejtelve sem volt róla, hogy mi történik a háta mögött.

A társalgást jórészt Wellerné és Stiggins tisztelendő úr vitték, s a beszélgetés többnyire akörül forgott, hogy a lelkipásztornak milyen kiváló erényei vannak, milyen derék a nyája, s hogy a többi halandó kivétel nélkül tele van bűnnel és vétekekkel; s ezeket a fejtegetéseket idősb Weller úr olykor-olykor azzal szakította félbe, hogy burkolt célzásokat tett bizonyos Walker nevű úrra, vagy hasonló természetű megjegyzésekkel.

Végre aztán Stiggins úr, miután bizonyos kétségbevonhatatlan tünetek arról tanúskodtak, hogy több ananászgrog már nem is férne bele és nem is esnék jól neki: vette a kalapját és elbúcsúzott, Samet pedig az apja rögtön bevezette a szobájába. A tiszteletre méltó öregúr melegen megrázta fia kezét és látszott rajta, hogy mondani is akar valamit, de amikor észrevette, hogy sarkában van az asszony, fölhagyott ezzel a szándékával és röviden jó éjszakát kívánt Samnek.

Másnap reggel Sam már korán talpon volt, sietve megreggelizett és készült vissza Londonba. Alig tette ki a lábát az ajtón, amikor előtte termett az apja.

- Mégý már, Sammy? - kérdezte idősb Weller úr.

- Megyek - felelte Sam.

- Bárcsak ezt a Stigginst is bepakolhatnád és magaddal vihetnéd - mondta Weller úr.

- Szégyellem magam miattad, öregem! - mondta Sam szemrehányó hangon. - Minek tûröd, hogy örökké idetolja azt a vörös orrát a Granby márkiba?

Idősb Weller úr komoly arccal nézte a fiát egy darabig, aztán így felelt:

- Azért, mert házasember vagyok, édes fiam, Samuel, azért, mert házasember vagyok. Ha majd te is megházasodtál, édes fiam, Samuel, sok olyant meg fogsz érteni, amit most még sehogyan sem tudsz megérteni. De hát az már ízlés dolga, hogy érdemes-e annyi tömérdetet kínlódni, hogy ilyen keveset megtanulhassunk, mint az egyszeri árvagyerek mondta, amikor végére jutott az ábécének, ízlés dolga... szerintem nem érdemes.

- No - mondta Sam -, isten veled, apám.

- Istén veled, Sammy - felelte az apja.

- Még csak azt akarom mondani - szólt Sam, hirtelen megállva -, hogy ha én volnék a Granby márki gazdája és ez a Stiggins az én söntésembe járna uzsonnázgatni, hát én...

- No, mit tennél? - vágott közbe idősb Weller úr izgatottan. - Mit tennél?

- Mérget kevernék a grogjába - felelte Sam.

- Csak tán nem? - mondta Weller úr, és hevesen kezét szorította a fiával. - Igazán megtennéd, Sammy? Megtennéd?

- Meg én - felelte Sam. - De nem kezdeném mindjárt ilyen erőszakosan. Először csak bele-nyomnám egy hordó vízbe és ráborítanám a födelet; és csak akkor próbálnám észre téríteni a másik módszerrel, ha látnám, hogy nem használ neki a szép bánásmód.

Idősb Weller úr kimondhatatlan ámulattal és nagyrabecsüléssel nézett fel a fiára, s miután még egyszer kezet szorított vele, lassan viaszátalt és sokáig forgatta fejében azt a sok gondolatot, melyet a fia tanácsa ébresztett föl benne.

Sam nézett az apja után, amíg az út sarkán be nem kellett fordulnia: aztán folytatta útját London felé. Eleinte azon tépelődött, hogy az apjának adott jó tanács vajon milyen következményekkel jár majd; föltehető-e vajon, hogy az öreg követni fogja. De aztán felhagyott a töprengéssel s azzal vigasztalta magát, hogy erre csak az idő tud majd választ adni; mi pedig azt ajánljuk, hogy az olvasó is ezzel vigasztalja magát.

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

*amely egy vidám karácsonyi fejezet, s egy lakodalomról szól, azonfelül
egyéb mulatságokról, amelyeket a mai romlott időkben már nem
tartanak meg olyan lelkiismeretesen, bár a maguk nemében
éppen olyan dicséretes szokások, mint maga a házasodás*

December huszonkettedikén reggel, az Úrnak abban az esztendejében, amelyben a pickwickisták ezeket a híven elbeszéli vállalkozásaikat megkezdték és végrehajtották, fürgén gyűltek össze mind a négyen, serényen, mint a méhek, ha nem is éppen olyan könnyedséggel, mint a pillangók. Karácsony ünnepe, az őszinte, a mesterkéetlen, a meleg karácsony már küszöbön állt; a szíves vendéglátás, a tiszta jókedv ünnepe, amikor a szívek megnyílnak; s amikor az óév, mint valami vén filozófus, már maga köré gyűjti barátait, s az ünnepi és lakodalmi cécióban szép csöndesen, nyugodalmasan búcsúzik az élettől. Derült és mosolygó volt az időjárás, derült és mosolygó volt a sok közül legalább az a négy ember, aki itt örömmel várta ezt a napot.

Mert csakugyan, sokan vannak a világon, akiknek a karácsony valóban néhány napi örömet és boldogságot hoz. Sok család, amelynek tagjait messze elsodorta egymástól és szanaszét szórta a nagyvilágban a létért való szakadatlan küzdelem, most újra összekerül és újra összeforr abban a kölcsönös szeretetben és jóakarásban, amelyből a tiszta és zavartalan örömmel olyan bő forrása fakad, s amely olyan összeférhetetlen a világ sokféle bajával és gondjával, hogy a legműveltebb nemzetek vallási meggyőződése és a legvadabb népek durva hagyományai egyaránt a túlvilági élet legfőbb boldogságai közé számítják, az üdvözült lelkek osztályrészének tekintik. Hány régi emléket, hány szunnyadó érzést ébreszt föl bennünk karácsony ünnepe!

Amikor ezeket a sorokat írjuk, sok-sok mérföldnyire vagyunk attól a helytől, ahol ezt a napot valaha hosszú esztendőkn át vidám és boldog baráti körben töltöttük. Azóta már sok szív megszűnt dobogni, mely akkor még örömtől repesett; sok tekintet kialudt, mely akkor még fényesen csillogott; kihűltek a kezek, amelyeket szorongattunk; mindörökre lecsukódtak a szemek, amelyekbe olyan szívesen pillantottunk; de az ódon ház, a szoba, a nevető hangok, a mosolygó arcok, a tréfa, a kacagás, a legapróbb és leghétköznapiabb semmiség is, amelynek valami köze volt azokhoz a boldog órákhoz, valahányszor megjön a karácsony, olyan élénken támad föl bennünk, mintha csak tegnap lettünk volna ott utoljára. Ó, áldott, szent karácsony, amely visszahozza nekünk gyermekkorunk röpké álmait, felidézi öreg szívekben az ifjúságuk szépségét és visszaröpíti házi tűzhelyéhez, csöndes otthonába, ezer meg ezer mérföldnyiről is a világot járó tengerészt meg vándort!

De annyira belemelegedtünk szent karácsony ünnepének a dicséretébe, hogy megfeledkeztünk Pickwick úrról és barátairól, akik ezalatt a muggletoni postakocsin fagyoskodnak, amelyre éppen most kapaszkodtak fel, télikabátokba, kendőkbe és gallérokba bugyolálva. A bőröndök, útizsákok már el vannak helyezve és Weller úr a kalauzzal együtt azon fáradozik, hogy elől a kocsiládába beszorítsa egy óriási tőkehalat, amely jóval nagyobb, mint a kocsiderék, szépen be van csomagolva egy szalmával fődött hosszú, barna kosárba, s amelyet utoljára hagytak, hogy rá lehessen tenni a kocsiláda fenekén szép rendben sorakozó öt-hat hordó valódi hazai osztrigára; mert mindez Pickwick úr tulajdona. Pickwick úr arca feszült figyelmet árul el, amikor Weller úr és a kalauz nagy erőlködéssel igyekeznek begyömöszölni a ládába a tőkehalat, először a fejénél, aztán a farkánál fogva, majd a hátát nyomva, majd meg a hasát, aztán meg keresztben, majd meg hosszában, amely mesterkedéseknek a kérlelhetetlen tőkehal

makacsul ellenáll, míg végre a kalauz véletlenül éppen a kosár közepét találja megnyomni, mire a tőkehal hirtelen belepottyan a kocsiládába, de vele együtt eltűnik a kalauz feje és válla is, aki nem számított rá, hogy a tőkehal ilyen váratlanul felhagy majd a passzív rezisztenciával, s egyszerre elvesztette az egyensúlyt, a hordárok és a kocsi körül ácsorgó közönség kimondhatatlan gyönyörűségére. Pickwick úr jóízűen mosolyog, mellényzsebéből kihalászik egy shillinget, s amikor a kalauz szerencsésen kikászálódik a kocsiládából, a kezébe nyomja, hogy igyék az egészségére egy pohár grogot, amire a kalauz is mosolyogni kezd és Snodgrass úr, Winkle úr és Tupman úr is, mindnyájan egyetértően mosolyognak. A kalauz és Weller úr öt percre eltűnik - minden valószínűség szerint a pohár grog irányában, mert nagyon érzik rajtuk a szaga, amikor ismét előkerülnek; a kocsis fölmászik elől, Weller úr fölkapaszkodik hátul, a pickwickisták lábuk köré csavarják köpönyegüket és úgy bebonyálják magukat, hogy csak az orruk hegye látszik ki; az istállófiúk leszedik a lovakról a takarót, a kocsis vígan elkiáltja magát, hogy: „Mehet!” - s azzal megindulnak.

Robog a kocsi az utcákon át, zötyög a köveken, s végre kiérnek a széles, nyílt országútra. Gördül a kerék a simára fagyott talajon; megcsattan az ostor, s nekiiramodnak a lovak, rövidvágtaiban törtetnek tovább a kocsival, mintha az egész terhük, kocsi, utasok, tőkehal, osztrigás hordó meg a többi, csak olyan könnyű volna, mint a pehely. Leereszkednek egy szelíd lejtőn, leérnek egy hosszú, két mérföldnyi síkságra, mely olyan kemény és száraz, mint a márvány. Megint csattan az ostor és tüzesen vágatnak tovább a lovak, rázzák a fejüket, csörgetik a szerszámot, mintha maguknak is kedvük telnék a gyors iramban; a kocsis az ostort meg a gyeplőt fél kezébe fogja, másik kezével leemeli a kalapját, térde közé fogja, aztán kihúzza zsebkendőjét és megtörli az arcát, egyrészt, mert megszokta, másrészt, mert jólesik egy kicsit fitogtatnia, hogy ő milyen hidegvérű ember, s milyen gyerekjáték egy négyesfogatot hajtani, ha az ember úgy beletanult, mint jómaga. Miután mindezt szép lassan elvégezte (mert különben sokat veszített volna a hatásból), visszadugja zsebkendőjét, fejébe teszi kalapját, fölhúzza kesztyűjét, kifeszíti a két könyökét, újra pattogatja az ostorát, és még vígabban repülnek tovább.

Jobbra-balra elszórt, apró házikók tűnnek fel az országút mentén, város vagy falu közellétét jelölve. A tiszta, hideg levegőn átreszketnek a postakürt vidám hangjai s felköltik a kocsiban alvó öregurat, aki a tolóablakot nagy óvatosan félig leereszti, kidugja a fejét, hogy megtapasztalja a hideget, azután megint éppen olyan óvatosan fölhúzza az ablakot s figyelmezteti a szomszédját, hogy most nemsokára lovakat váltanak majd, mire a szomszéd föltápászkodik és úgy dönt, hogy az alvást majd akkor folytatja, ha újra útnak indultak. Újra fölcsendül a postakürt vidám szava s kicsalogatja a parasztházikókból az asszonyt meg a gyerekeket, akik ki is dugják az orrukat az ajtón és néznek a postakocsi után, amíg be nem fordul a sarkon, aztán megint a tűz köré telepszene és új hasábot vetnek a tűzre, úgy várják haza a családapát, aki ebben a pillanatban házatól kerek egy mérföldnyire éppen barátságos bólintással intett a kocsisnak, aztán megfordult és egy jó darabig nézett még a tovarobogó postakocsi után.

Egy kisváros rosszul kövezett utcáján döcög végig a kocsi, és a kalauz jókedvű nótára gyűjt, a postakocsis pedig kioldja a csatot, amely a gyeplőt összetartja, hogy rögtön beakaszthassa, abban a pillanatban, mihelyst megállnak. Pickwick úr előbújik köpenygallérjából és kíváncsi szemmel nézeget szét maga körül, amit a kocsis észre is vesz és közli Pickwick úrral a városka nevét, elmondja továbbá, hogy tegnap hetivásár volt; amely értesüléseit Pickwick úr rögtön továbbadja útítársainak, mire ezek szintén kidugják fejüket a gallér alól és szintén körülnéznek. Winkle úr, akinek legszívebb jutott hely, minélfogva az egyik lába állandóan a levegőben lóg, majdnem lefordult az utca kövezetére, amikor a kocsis a sajtkereskedés előtt, ahol az utca hirtelen szögellik, befordult a lovakkal és kikanyarodott a piacterre; s még mielőtt a mellette ülő Snodgrass úr magához térhetett volna ijedtségéből, már meg is álltak a fogadó

előtt, ahol friss lovak várják őket, pokróccal a hátukon. A kocsis ledobja a gyeplőt, maga is leszáll, a külső utasok is leszállnak - kivéve azokat, akik nem nagyon bíznak saját ügyességükben és fürgeségükben -, ezek az utóbbiak a helyükön maradnak s a lábukkal topognak a kocsi pallóján, hogy egy kicsit fölmelegedjenek, miközben sóvár szemmel és piros orral nézik az ivószobában pattogó tüzet és az ablakban díszelgő magyal piros bogyoit.

A kalauz a sajtkereskedésben leadott egy papírsomagot, melyet a vállszíjon lógó kis bőrtáskájából szedett elő; aztán utánanézett, hogy a lovak körül rendben van-e minden; letette a járdára a nyerget, amit Londonból hoztak a kocsi tetején; részt vett a kocsis és a háziszolga beszélgetésében, mely arról folyt, hogy a szürke kanca múlt csütörtökön kifecskült a mellső lábát; és a kalauz meg a háziszolga már a helyükön ülnek hátul, a kocsis már a helyén ül elől, s a bent ülő öregúr, aki az egész idő alatt egy kicsit nyitva tartotta az ablakot, most megint becsukta, a pokrócokat leszedték és minden készen áll az indulásra, kivéve a „két kövér urat”, akik iránt a postakocsis már nagyon élénken kezd érdeklődni. Erre aztán a kocsis, a kalauz, Samuel Weller, Winkle úr és Snodgrass úr, az egész szolgaszemélyzet és valamennyi naplopó, akik jóval többen vannak, mint az előbbiek együttevén, ordítani kezdenek a fent nevezett úriemberek után, ahogy csak a torkukon kifér. Valahonnan messziről, az udvar felől, felelet is jön rá, s Pickwick úr és Tupman úr csakhamar lélekszakadva futnak elő; ugyanis fejenként egy-egy pohár sört rendeltek maguknak az imént, és Pickwick úrnak olyan fagyosak voltak az ujjai, hogy beletelt öt perc, amíg a hat pennyt elő tudta kotorászni. A kocsis rájuk kiált: „Tessék már beszállni!” - a kalauz megismétli, a bent ülő öregúr nagyon méltatlankodik, hogy az emberek leszállnak a kocsiról, holott jól tudják, hogy nincs rá idejük; Pickwick úr fölkapaszkodik az egyik oldalra, Tupman úr a másikon, Winkle úr elkiáltja magát, hogy: „Mehet!”, és a kocsi elindul. Nyakukba tekerik a sálkendőket, felhajtják a gallérokat, véget ér a kövezet, eltűnnek a házak, s egyszerre csak megint kint vágatnak a nyílt országúton, tiszta, friss levegő csap az arcukba, átjárja és fölvilanyozza őket.

Így utaztak Pickwick úr és barátai a muggletoni postakocsin Dingley Dellbe, s délután három órakor frissen és fürgén, jó erőben, egészségben leszálltak a Kék Oroszlán feljárója előtt, miután útközben elegendő sört és grogot kebeleztek be ahhoz, hogy szerencsésen kiállják a hideget és a fagyot, mely kemény páncéllal borította be a földeket s csillogó hálót szőtt a bokrokra meg a fákra. Pickwick úrnak nagy munkát adott az osztrigás hordók megolvasása, meg a tőkehal kicsomagolásának ellenőrzése, amikor egyszerre csak azt érzi, hogy valaki csöndesen meghúzza a kabátja szárnyát. Körülnéz s látja, hogy az illető, aki ily módon iparkodik magára vonni a figyelmét, nem más, mint Wardle úr kedvenc apródja, akit ennek a mesterkéletlen történetnek az olvasói a „hájas fiú” jellemző neve alatt már jól ismernek.

- No né! - mondta Pickwick úr.

- No né! - mondta a hájas fiú.

S azzal a tőkehalra, majd az osztrigás hordókra vetett egy-egy pillantást és örömeiben vihogni kezdett. Hájasabb volt, mint valaha.

- No, te is elég rózsás színben vagy, tisztelt barátom - mondta Pickwick úr.

- Aludtam a söntésben, a tűz mellett - felelte a hájas fiú, aki egy órai szunyókálása alatt olyan vörösre melengette magát, mint egy újdonsült cserépfazék. - A gazdám átküldött egy lovas taligával, hogy szállítsam haza a poggyászukat. Küldött volna egy pár hátaslova is, de úgy gondolta, hogy ebben a nagy hidegben jobban esik a gyaloglás.

- Igen, igen - vágta rá Pickwick úr sietve, mert eszébe jutott, hogy nemrégiben miképpen tették meg majdnem ugyanezt az utat. - Igen, inkább gyalog megyünk... Hé, Sam!

- Tessék parancsolni - szólt Weller úr.

- Segítsen Wardle úr inasának felrakni a poggyászt a taligára, aztán hajtsanak haza együtt; mi majd előre megyünk.

Pickwick úr, miután kiadta ezt a parancsot és a postakocsissal is elintézte a dolgát, három jó barátjával együtt nekivágott a mezőknek, egy kis ösvényen át, s szaporán szedték a lábukat, míg Weller úr és a hájas fiú, életükben először, kettesben maradtak. Sam csodálkozva nézte a hájas fiút, de egy kukkot sem szólt és fürgén rakta föl a holmit a kordéra, mialatt a hájas fiú nagy lelki nyugalommal álldogált mellette s láthatólag roppant érdekesnek találta, hogy Weller úr egymaga dolgozik, ő meg nézi.

- Így! - szólt Sam, amikor az utolsó útitáskát is felrakta. - Készen vagyunk.

- Igen - felelte a hájas fiú elégedett hangon -, készen vagyunk.

- No, ifjú kétmázsás barátom - mondta Sam -, hiszen maga valóságos csodagyerek, akár vásáron mutogathatná magát!

- Köszönöm szépen - mondta a hájas fiú.

- Csak nem bántja valami a szívét, ami miatt emészti magát? - kérdezte Sam.

- Tudtommal semmi.

- Mert amikor először megláttam, szinte azt hittem, hogy sorvadásba esett a boldogtalan szerelemtől - mondta Sam.

A hájas fiú megrázta a fejét.

- No jó - mondta Sam -, örülök, hogy nem így van. Hát inni szokott-e?

- Jobb szeretek enni - felelte a fiú.

- Ó - mondta Sam -, ezt mindjárt gondolhattam volna; de én úgy értettem, hogy nem inna-e velem egy kortyot, ami egy kicsit fölmelegítené? Ámbár azt hiszem, hogy maga tán soha nem fázik, mert olyan vastagon van bélelve a bőre, igaz-e?

- Csak néha - felelte a fiú. - De időnként én sem vetek meg egy korty italt, ha jó.

- Úgy? Nem veti meg? - mondta Sam. - Akkor hát jöjjön!

Hamarosan ott álltak a Kék Oroszlán söntésében, s a hájas fiú úgy felhajtott egy pohár pálinkát, hogy a szeme sem rezdült, amely hősies cselekedete jelentékenyen emelte a tekintélyét Weller úr előtt. Miután Weller úr a maga részéről is elintézte hasonló természetű hivatalos dolgát, visszaültek a kordéba.

- Tud hajtani? - kérdezte a hájas fiú.

- Gondolom, tudok - felelte Sam.

- Hát akkor, arra ni - mondta a hájas fiú, kezébe nyomta a gyeplőt s egy mezei útra mutatott - mindig csak egyenest előre; nem tévesztheti el az utat.

S azzal a hájas fiú lefeküdt nagy szeretettel a tőkehal mellé, egy osztrigás hordót tett a feje alá párnának és azon nyomban elaludt.

- No hát, én már sok szemtelen kölyköt láttam életemben, de ilyen szemtelent még egyet sem - mondta Sam magában. - Ez aztán nem hagyja magát zavartatni... Hé, ébredj, ifjú hájfejú!

Minthogy azonban az ifjú hájfejűn az ébredésnek leghalványabb jelei sem mutatkoztak, Samuel Weller elhelyezkedett a bakon, egy gyeplőrántással elindította a vén gebét és lépésben ballagtak a Manor-major felé.

Pickwick úrnak és barátainak ezalatt a gyaloglástól megint sebesebb hullámvázba jött a vérük és ugyancsak derekasan törtettek előre. A talaj meg volt keményedve, a fűszálak fürtösek voltak a fagytól, tiszta, száraz, friss volt a levegő és a gyorsan ereszkedő szürke alkonyat (fagyos időben ugyan inkább palaszínű a helyes kifejezés rá) még kíváncsabb színben tüntette fel előttük a kellemes, kényelmes, barátságos házat, ahol már várja őket a vendégszerető házigazda. Olyan téli alkonyat volt, hogy egy elhagyott mezőn sétáló öregúrnak ilyenkor bizonyára kedve kerekedett volna levetni a nagykabátot és csupa merő mulatságból bakot ugrani: és szentül hisszük, hogy ha Tupman úr ebben a pillanatban lehajol és a hátát nekifeszíti, Pickwick úr örömmel ragadta volna meg az alkalmat egy kis bakugrásra.

De hát Tupman úr nem ajánlkozott saját jószántából semmi efféle szívességre, úgyhogy a jó barátok vidáman beszélgetve gyalogoltak tovább. Amint bekanyarodtak egy kis ösvénnyel szegett útra, ahol át kellett vágniuk, egyszerre különböző hangok ütötték meg a fülüket; s még mielőtt ráeszmélhetek volna, hogy vajon miféle hangokat is hallanak, már felbukkant előttük egy egész nagy társaság, akik az ő érkezésüket várták - amit a pickwickisták mindenekelőtt abból a hangos „hurrá”-ból vettek észre, mely az öreg Wardle ajkairól hangzott fel, ahogy megpillantotta őket.

Ott volt mindenekelőtt maga Wardle úr, talán még jobb kedvében, mint máskor; ott volt továbbá Bella és az ő hűséges Trundle-ja, azonkívül Emily és vagy nyolc-tíz fiatal lány, akik mind a menyegzőre jöttek, mely a következő napra volt kitűzve, s akik olyan boldogok és izgatottak voltak, mint az ilyen ünnepélyes alkalmakkor a fiatal lányok mindig; s kacagtak, tréfálkoztak, ahányan csak voltak, hogy csak úgy zengett tőle erdő-mező.

Ilyen körülmények között hamar átestek a bemutatkozás szertartásán, sőt, mondhatnók azt is, hogy a bemutatkozás jóformán minden szertartás nélkül ment végbe; két perccel utóbb Pickwick úr már javában tréfálkozott a kisasszonyokkal, akik nem akartak a palánkon átlépni, mivelhogy Pickwick úr odanézett, vagy akik, mert pici lábuk volt és formás bokájuk, öt percig vagy még tovább is állva maradtak a palánk tetején és kijelentették, hogy nem mernek megmozdulni - s oly könnyedén, olyan fesztelenül és bizalmasan beszélgettek velük, mintha már régi ismerősök volnának. Azt sem hagyhatjuk szó nélkül, hogy Snodgrass úr sokkal hathatósabb támogatásban részesítette Emilyt, mint amennyi közvetlen veszedelemmel fenyegette őket a palánk (ámbar meg kell vallanunk, hogy teljes három láb magas volt, s mindössze két ködarab volt alatta lépcsőnek); egy fekete szemű kisasszony viszont, aki nagyon csinos prémmel szegett cipellőt viselt a lábán, roppant nagy sikoltozásba kezdett, amikor Winkle úr át akarta segíteni.

Mindez rendkívül kedélyes és mulatságos volt. Miután végre szerencsésen túljutottak az akadályon s megint kiérték a szabad mezőre, az öreg Wardle elmondta Pickwick úrnak, hogy valamennyien elmentek megnézni az új ház berendezését és fölszerelését, ahová a fiatal pár a karácsonyi ünnepek után be fog költözni; Bella és Trundle úr ennek hallatára olyan vörösek lettek, mint a hájas fiú a söntésben a tűz mellett; a prémtopánkás, fekete szemű kisasszony pedig súgott valamit Emily fülébe, s aztán Snodgrass úrra kacintott, mire Emily azt felelte neki, hogy ne beszéljen bolondokat, de azért nagyon elpirult, Snodgrass úr pedig, aki szerény volt, mint a legtöbb finom elme, érezte, hogy elvörösödik a feje búbjáig és a fent nevezett fiatal hölgyet a fekete szemével, huncut kacintásával és prémes topánkáival együtt szíve mélyéből oda kívánta, ahol a bors terem.

De ha már a házon kívül is ilyen bizalmasan és vígan voltak, hát még a majorban milyen szívesen, milyen meleg barátsággal fogadták a vendégeket! Még a cselédség is vigyorgott örömeiben, amikor megpillantották Pickwick urat; Emma félig szégyenlős, félig merész, de mindenképpen olyan barátságos pillantással üdvözölte Tupman urat, hogy még a folyosón álló Napóleon-szobor is kitárta volna a karját és keblére szorította volna a fiatal hölgyet.

Az öreg néni rendes szokása szerint a nagy fogadószobában üldögélt, de egy kissé rosszkedvű volt, s ennél fogva még süketebb, mint máskor. Ő maga sohasem ment el hazulról és mint sok más, hozzá hasonló öreg asszonyság, ő is hajlandó volt egyenesen hazaárulásnak tekinteni, ha valaki merészkedett olyasvalamit cselekedni, amit ő már nem tudott megtenni. Így hát a szegény öreg lélek olyan feszesen ült a nagy karosszékében, ahogy csak tudott és roppant szigorú arcot igyekezett vágni - de hiába, azért nagyon jóságos volt a nézése.

- Anyám - mondta Wardle úr. - Pickwick úr van itt. Emlékszik még rá?

- Ó, ne is törődjetelek velem - felelte az öreg néni méltóságteljesen. - Sose fárasztatok Pickwick urat egy ilyen öreg asszony miatt, mint én. Úgysem törődik most senki velem, s be is látom, hogy ez így van rendjén. - Az öreg néni a fejét csóválta s reszkető kézzel simította végig levendulaszínű selyemruháját.

- Ejnye, ejnye, asszonyom - szólt Pickwick úr. - Nem járja ám, hogy még csak hallani sem akar a régi barátjáról. Én egyes-egyedül csak azért jöttem el, hogy önnel kibeszélgessem magam és hogy whistezzünk egy kicsit; s majd azt is megmutatjuk ezeknek a fiatal uraknak és kisasszonyoknak, még ma vagy holnap, hogyan kell a menüettet járni.

Az öreg néni hamar megpuhult, de nem akarta mindjárt elárulni, így hát csak ennyit mondott:

- Nem hallom, hogy mit beszél!

- Ne bolondozzon már, anyus - mondta Wardle úr. - No, ne bosszankodjék, legyen egy kicsit barátságosabb. Gondoljon csak Bellára; egy kis bátorságot kell ám öntenie a szegény gyerekebe.

A jó öreg néni megértette, amit a fia mondott neki, mert reszketni kezdett az ajka. De hát az öregkornak megvannak a maga furcsaságai, s a néni kedélyállapota még nem jött egészen rendbe. Ennél fogva újra végigsimította levendulaszínű ruháját és Pickwick úr felé fordulva, így szólt:

- Ó, Pickwick úr, az én lánykoromban más volt a fiatalság.

- Már az igaz, asszonyom - mondta Pickwick úr -, s éppen ezért becsülöm annyira azt a pár embert, akikből még nem vészett ki teljesen a régi jó világ erkölce. - S azzal Pickwick úr szeretettel magához vonta Bellát, csókot nyomott a homlokára és leültette őt a kis zsámolyra, nagyanyja lábaihoz. Lehet, hogy amint föltekintett a nagyanyjára, a fiatal lány arca hajdani szép idők emlékét ébresztette fel az öreg néniben, vagy talán Pickwick úr gyöngédsége és jólelkűsége indította meg - de hát akármilyen volt is az oka, elég az hozzá, hogy az öreg néni úgy megolvadt, mint a vaj; ráhajolt unokájára és rosszkedve csöndesen omló könnyekben engedett fel.

Vidám társaság gyűlt itt össze ma este; a whist-asztalnál, ahol a nagymama és Pickwick úr játszottak, roppant komolyan és ünnepélyesen írogatták a point-eket, de a kerek asztal annál hangosabb volt. A hölgyek végül pihenni tértek, de utána még nagyon sokáig járt körbe a kancsó, a konyakkal kevert fűszeres, forró óborral, amire aztán nagyon jólesett az alvás, és szépeket álmodtak tőle. Följegyzésre méltó körülmény, hogy Snodgrass úr álmában folyton

visszatért Emily Wardle-hoz, Winkle úr álmai pedig szüntelenül egy fekete szemű, huncut nézésű, prémes topánkájú kisasszony körül forogtak.

Pickwick úr másnap kora reggel olyan hangos szóbeszédre és lábdobogásra ébredt, ami még a hájas fiút is felriasztotta volna legmélyebb álmából. Pickwick úr felült az ágyban és fűlt. A nőcseléddek és a vendégek ide-oda futkostak; mindenhol meleg vízárt kiabáltak, meg tűtcérnát kértek s félig elfojtott hangon annyit könnyörögtek, hogy: „Jöjjön, fűzzön már be, édesem!” - hogy Pickwick úr a maga ártatlanságában már szinte azt képzelte, valami szörnyű és érthetetlen dolog történhetett: amikor végül kitörölte szeméből az álmot és eszébe jutott az esküvő. Az ünnepélyes alkalomra való tekintettel Pickwick úr különös gonddal öltözködött fel, aztán lement reggelizni.

A ház valamennyi nőcselédje vadonatúj, egyforma, rózsaszínű muszlinruhába öltözött s fehér csokros főkötővel a fejükön olyan izgatottan és nyugtalanul futkároztak fel-alá, hogy azt le sem lehetne írni. Az öreg néni egy régi brokátruháját vette föl, mely húsz éve nem látta a napvilágot, kivéve azt a néhány kósza napsugarat, amely beszűrődött és beosont hozzá az almárium repedésein át. Trundle úr is emelkedett hangulatban és széles jókedvében volt, de azért nem bírta palástolni elfogultságát. A nyájas, öreg házigazda roppant nyugodtnak és derűsnek igyekezett látszani, de ez az igyekezete határozottan csütörtököt mondott. A lányok mind fehér muszlinban voltak és könnyekben úsztak, kivéve azt a két-három szerencsés kisasszonyt közülük, akiket az a tisztesség ért, hogy fent lehettek az emeleti szobában a menyasszonnyal és a koszorúslányokkal. A pickwickisták is teljes ünnepi díszet öltöttek s a pázsitos téren a ház előtt, a majorhoz tartozó összes férfiak, gyerekek, parasztsuhancok, akik mindnyájan fehér szalagot viseltek a gomblyukukban, óriási lelkesedéssel zajongtak, amire főként Samuel Weller úr buzdította és tüzelte őket, mert Sam máris nagy népszerűsége tett szert, és olyan otthonosan érezte magát köztük, mintha faluhelyen ringatták volna a bölcsőjét.

Az esküvő mindig valóságos szabadalmazott céltáblája a tréfás megjegyzéseknek, pedig maga a dolog egy csöppet sem tréfa; no, mi persze kizárólag a szertartásról beszélünk, s nehogy valaki azt értse belőle, hogy suttyomban csúfolódní akarunk a házassáleten. Az ünnepi örömbé és vigasságba belevegyül az otthontól való elválás szomorúsága, szülő és gyermek búcsúkönyve, az a tudat, hogy elszakadunk azoktól, akik életünk legboldogabb korszakában odaadó és legkedvesebb barátaink voltak, hogy azontúl másokkal karöltve küzdjünk a sors, az élet gondjaival, akiket még alig ismerünk, nemhogy kiismerhettük volna őket - mindez nagyon érthető és természetes érzés, de a további ecsetelésükkel nem akarjuk szomorúvá tenni ezt a fejezetet s még kevésbé óhajtanánk nevetséges színben feltüntetni mindezt.

Tehát röviden csak arról számolunk be, hogy a Dingley Dell-i templomban az öreg lelkész összeadta a fiatal párt; hogy Pickwick úr neve be van jegyezve az anyakönyvbe, melyet máig is őriznek a sekrestyében; hogy a fekete szemű kisasszony nagyon bizonytalan és reszkető kézzel írta alá a nevét; hogy Emily, valamint a másik nyoszolyólány aláírása is majdnem teljesen olvashatatlan; hogy minden nagyon csodálatosan és gyönyörűen volt megrendezve; hogy az ifjú kisasszonyok valamennyien arra a véleményre jutottak, hogy a dolog nem is olyan borzasztó, mint hitték; sőt, feltehetjük, hogy még a fekete szemű, huncut nézésű kislány is, aki váltig biztosította Winkle urat, hogy ő sohase tudná elszánni magát ilyen borzasztó dologra: ebben a tekintetben határozottan tévedett. Tegyük hozzá mindehhez, hogy Pickwick úr volt az első, aki az újdonsült menyecskét üdvözölte, s melleleg a nyakára csatolt egy pompás aranyórát aranylánccal, amelyet az aranyművesen kívül még senki emberfia nem látott. Aztán megcsendült a kis templom ódon harangja, s a vidám harangszó mellett az egész társaság hazavonult a lakodalmi ebédre.

- Hová tegyük azt a tál húsos hasét, ifjú mandarin barátom? - kérdezte Samuel Weller a hájas fiútól, mialatt segített neki elrendezni azokat a tálakat, amelyeket tegnap este még nem rakhattak fel az asztalra.

A hájas fiú megmutatta, hogy hol van a tál helye.

- Jól van - mondta Sam. - Tűzzön mindegyikbe egy fenyőgallyat. A másik tálat meg szembe... így ni! No, jól van. Most már senki sem nézhet ránk sanda szemmel, ahogy az egyszeri ember mondta, amikor levágta a fia fejét, hogy leszoktassa a bandzsításról.

E szellemes hasonlat után Weller úr egyet-kettőt lépett hátra, hogy jobban láthassa az egészet, s roppantul meg volt elégedve a dologgal.

- Wardle! - szólt Pickwick úr, alighogy leültek valamennyien az asztal köré. - Koccintsunk egyet a mai boldog nap örömére!

- Ezer örömmel, öcsémuram - felelte Wardle úr. - Joe!... fene essen a kölykibe, már megint elaludt.

- Dehogy aludtam, uram - felelte a hájas fiú, s előbújt a szoba legtávolabbi sarkából, ahol a kövér gyerekek halhatatlan védőszentjének, a versbeli Jack Hornernek példájára falta a karácsonyi süteményt, bár korántsem azzal a fesztelenséggel és hidegvérűséggel, amely ezt a fiatalembert egyébként jellemezte.

- Tölts Pickwick úrnak!

- Igenis, uram.

A hájas fiú megtöltötte Pickwick úr poharát, aztán gazdája széke mögé húzódott, ahonnét olyan borús és gyászos elbűvöltséggel nézte az evőeszközök munkálkodását és a válogatott falatok vándorlását a tálból a tányérba, a tányérból a szájba - hogy az már igazán megindító volt.

- Isten éltesse, bátyámuram - mondta Pickwick úr.

- Hasonlóképpen, öcsémuram - felelte Wardle úr, és barátságosan koccintottak egymással.

- Asszonyom - fordult Pickwick úr az öreg Wardle-néhez -, nekünk öregeknek is kell ám egy pohár bort ürítenünk egymással a mai nagy örömére.

Az öreg néni fenséggel és méltósággal trónolt a helyén, mert az asztalfőn ült, brokátruhájában, újdonsült asszonyunokája és Pickwick úr között, hogy fölszeletelje a pecsenyét. Pickwick úr nem beszélt nagyon hangosan, de az öreg néni rögtön megértette s egy tele pohár bort ürített ki Pickwick úr hosszú életére és jó szerencséjére; aztán roppant körülményesen és aprólékosan mesélni kezdte a saját esküvőjének a történetét, amelyet megtoldott egy kis értekezéssel a magas sarkú cipőről, ami akkoriban divatos volt, és néhány részlettel a néhai való híres szépasszony, Lady Tollinglower életéből és viselt dolgaiból; mindezen az öreg néni jóízűen nevetett, s a kisasszonyok is nevettek, mert maguk között nagyon csudálkoztak, hogy mi a csudát mesél a nagymama olyan hosszasan. S valahányszor elnevelték magukat, az öreg néni mégjobb ízűen nevetett s azt mondta, hogy ezt a történetet mindig nagyon érdekesnek találta mindenki, amire megint valamennyien nevetni kezdtek, s ettől viszont az öreg néninek még jobban megjött a kedve. Aztán megszegték az esküvői kalácsot, kézről kézre adták az asztal körül és a fiatal lányok eldugdostak egy-egy darabkát belőle, hogy majd a fejük alá tegyék és megálmodják, ki lesz a jövőendőbelijük; mindez persze nem eshetett meg nagy tréfálkozások és pirulások nélkül.

- Miller úr - szólt Pickwick úr régi ismerősehez, a kemény fejű úrhoz. - Nem koccintana velem?

- Kész örömmel, Pickwick uram - felelte a kemény fejű úr ünnepélyesen.

- És velem is - mondta a jóságos öreg lelkész.

- Meg velem is - szólt közbe a lelkész felesége.

- Meg velem is, meg velem is! - kiáltott közbe az asztal végén ülő két szegény rokon, akik nagyon jóízűen ettek, ittak és mindenben nevettek.

Pickwick úr kifejezte igaz örömét és elragadtatását mindenkinek, aki csak koccintott vele; szeme ragyogott a jókedvtől és a megelégedettségtől.

- Hölgyeim és uraim - szólalt meg Pickwick úr, hirtelen felemelkedve a helyéről.

- Halljuk! Halljuk! Halljuk! Halljuk! - kiáltotta Samuel Weller úr, lelkes izgatottságában.

- Hívják be az egész cselédséget - kiáltott ki az öreg Wardle úr, hogy elébevigyen a nyilvános megrovásnak, amelyben Weller urat a gazdája máskülönben okvetlenül részesítette volna. - Adjanak mindenkinek egy pohár bort, hogy koccinthassanak velünk. No, Pickwick, halljuk!

A vendégsereg áhítatos hallgatása, a nőcselédek halk pusmogása és a férficselédek félszeg zavarodottsága közepette Pickwick úr ekképpen folytatta:

- Hölgyeim és uraim... de nem, hölgyeim és uraim helyett inkább hadd szólítsam önöket kedves barátainknak és barátnőimnek, föltéve, hogy a hölgyek nem veszik rossz néven merészségemet...

Pickwick úr szavait félbeszakította a hölgyek hatalmas tapsvihara, melyet az urak is átvettek, s a nagy zajban a fekete szempár tulajdonosnője tisztán, hallhatóan kijelentette, hogy meg tudná csókolni ezt az édes Pickwick urat. Mire Winkle úr azt a lovagias kérdést intézte hozzá, hogy nem lehet-e ezt az ügyet egy helyettes segítségével lebonyolítani: mire a fekete szemű kisasszony azt felelte: „Ugyan, menjen már!” - de ezt a visszautasító választ olyan pillantással kísérte, amely világosan ezt fejezte ki, amennyire csak egy pillantás ki tudta fejezni: „Próbálja meg!”

- Kedves barátaim! - folytatta Pickwick úr. - A vőlegény és a menyasszony egészségére ürítem poharamat... az isten éltesse őket! *(Éljenezés és könnyek.)* Az én ifjú barátomat, Trundle-t, derék és kiváló fiatalembernek tartom, ifjú kis feleségét pedig kedves és bájos teremtnak ismerem, aki mindenképpen hivatva van arra, hogy az új életébe, új környezetébe átvigye azt a boldogságot, amelyet húsz éven át árasztott maga körül az apai házában. - A hájas fiú itt olyan zajos pityergésbe kezdett, hogy Weller úr kénytelen volt galléron ragadni és kivinni a szobából. - Bárcsak - tette hozzá Pickwick úr -, bárcsak volnék még olyan fiatal, hogy feleségül vehetném a menyasszony hűgát *(éljenezés)*, de mivelhogy erről már lekéstem, hát örülök annak, hogy elég öreg vagyok ahhoz, hogy az apja lehessek; s miután a dolog így áll, nem férhet hozzám semmiféle rejtett gyanúsítás, amikor kimondom, hogy én mind a kettejüket csodálom, becsülöm és szeretem *(éljenezés és zokogások)*. A menyasszony édesapja, a mi kedves barátunk, kiváló és nemes lelkű ember s én büszke vagyok a barátságára *(zajos tetszés)*. Igazán kedves, szeretetre méltó, jószívű, független gondolkodású, vendégszerető és bőkezű ember. *(Lelkes éljenezés a szegény rokonok részéről minden egyes jelző után, de legkivált az utolsó kettőnél.)* Meg vagyok róla győződve, hogy valamennyien egy szívvvel, egy lélekkel kívánjuk neki, hogy legyen a kislánya olyan boldog és szerencsés, mint ahogy a mi kedves barátunk óhajtja, és hogy gyermeke boldogságában lelje meg mindazt a szívbeli örömet és lelki megnyugvást, amelyet a legteljesebb mértékben megérdemel. Ürítsük tehát poharunkat az ő egészségükre, s kívánjuk, hogy a Jóisten őket békességben és boldogságban sokáig megtartsa!

Pickwick úr viharos tetszés közepette fejezte be felköszöntőjét; s a számfölötti tüdők, Weller úr vezénylete mellett, ezúttal is derekasan és hathatósan működtek. Wardle úr felköszöntötte Pickwick urat és Pickwick úr felköszöntötte az öreg nénit. Snodgrass úr felköszöntötte Wardle urat és Wardle úr felköszöntötte Snodgrass urat. Az egyik szegény rokon felköszöntötte Tupman urat, a másik szegény rokon felköszöntötte Winkle urat; s mindenki örvendezett és vigadozott, amíg a két szegény rokon rejtélyesen el nem tűnt az asztal alatt és eszébe nem juttatta a társaságnak, hogy ideje lesz lassan asztalt bontani.

Estebédnél megint összekerült a társaság, miután a férfiak Wardle úr javaslatára bejártak öt mérföldet meg még húszt, hogy az ebédnél megivott bort kiszellőztessék a fejükből. A szegény rokonok egész nap ágyban maradtak, abban a hiszemben, hogy sikerül ezzel ugyanazt a kedvező eredményt elérniük; minthogy azonban ez nem sikerült, továbbra is ágyban maradtak. Weller úr szakadatlan derűtségben tartotta a cselédséget, a hájas fiú pedig szép testvéries részletekben osztotta meg az idejét alvás és evés között.

Az estebéd éppen olyan vígan telt el, mint az ebéd, s éppen olyan zajos is volt, csak a könnyezés maradt el. Aztán csemegét hordtak fel és újra felköszöntők hangzottak el. Aztán jött a tea meg az uzsonnakávé; s végül a bál.

A Manor-major legszebb terme jó hosszú, tágas, sötét faburkolatú szoba volt, hatalmas kandallóval, melynek a széles nyílásán egy újmódi szabadalmazott kocsi mindenestül behajthatott volna. A szoba túlsó végében fenyőgallyakból és örökzöldből összerótt lugasfélében ült Muggleton két legjobb hegedűse és egyetlen hárfása. Mindenféle páholyokban, fülkékben, négykarú, nehéz, ódon gyertyatartók álltak. A szőnyeget főlstedték, a gyertyák fényesen világítottak, a tűz lobogott és pattogott a kandallóban, s jókedvű beszéd, csengő kacaj szállt végig a termen. Ha a régi angol vitézek haláluk után csakugyan tündérországba kerültek, ide akkor is bizonyára szívesen visszajárnának dárídózni.

Ha ennek a kellemes képnek az érdekességét egyáltalán még fokozhatta valami, csakis az a nevezetes körülmény lehetett, hogy Pickwick úr ezúttal bokavédő nélkül jelent meg, először életében, már amennyire legrégibb barátai vissza tudtak emlékezni.

- Talán táncolni akar? - kérdezte Wardle úr.

- Hát persze hogy táncolni akarok - felelte Pickwick úr. - Nem látja, hogy azért öltöztem fel így? - Pickwick úr ezzel fölhevítve a figyelmet pettyes selyemharisnyájára és csokros báli cipőjére.

- Csak nem húzott selyemharisnyát! - kiáltott fel Tupman úr tréfásan.

- Miért ne húztam volna, uram... miért ne? - kérdezte Pickwick úr, és dühösen fordult feléje.

- No, persze, miért is ne húzott volna selyemharisnyát - felelte Tupman úr.

- Azért mondom, uram, azért mondom - mondta Pickwick úr nagyon határozott hangon.

Tupman úr nevetni akart, de észrevette, hogy itt most nem lehet tréfálni; így hát komoly képet vágott és inkább kijelentette, hogy Pickwick úr selyemharisnyájának nagyon szép a mintája.

- Meghiszem azt - felelte Pickwick úr, és farkasszemet nézett a barátjával. - Remélem semmi rendkívülit nem talál a harisnyámon, uram?

- Ó, dehogy. A világért sem - felelte Tupman úr. Odábbállt; Pickwick úr arca pedig visszanyerte szokott jóakarató kifejezését.

- Azt hiszem, mindnyájan itt vagyunk - mondta Pickwick úr -, úgyhogy kezddhetjük is.

Pickwick úr az öreg nénival együtt a táncolók élén állt és már négy ízben kilépett, idő előtt meg akarta kezdeni a táncot, mert már alig győzte kívánni, hogy elkezdjék.

- Hát akkor, rajta, kezdjük - mondta Wardle úr. - Most!

A két szál hegedű és a magános hárfa rázendített, s Pickwick úr, keresztbe tett kézzel fogva a táncosnőjét, már meg is indult, amikor általános tapsolás és „Állj! Állj!” kiáltások hangzottak fel a teremben.

- Mi baj? - kérdezte Pickwick úr, aki csak akkor állt meg, amikor a két szál hegedű és a magános hárfa elhallgatott, mert semmi más földi hatalom nem bírta volna őt visszatartani, még ha kigyulladt volna a tető a feje fölött, akkor sem.

- Hol van Arabella Allen? - kiáltozták sokan.

- És Winkle? - tette hozzá Tupman úr.

- Itt vagyunk! - kiáltotta a néven nevezett úr, és szép táncosnőjével együtt felbukkant az egyik sarokból; s ahogy előkerültek, nehéz lett volna eldönteni, hogy Winkle úr ábrázata volt-e pirosabb, vagy a fekete szemű kisasszonyé.

- Ez igazán érthetetlen, Winkle - mondta Pickwick úr kissé bosszúsan. - Miért nem állt már előbb a helyére?

- Egy csöppet sem érthetetlen - mondta Winkle úr.

- No, jó - mondta Pickwick úr, ahogy megakadt a szeme Arabellán, s elmosolyodott sokatmondóan -, no, jó, lehet, hogy mégis magának van igaza... nem is olyan érthetetlen.

De hát a kérdést nem lehetett tovább feszegetni, mert a két szál hegedű és a magános hárfa most már komolyan rázendített, Pickwick úr pedig megindult - kart keresztbe fogva - a terem közepétől végiglejtett a szobán - egészen a falig - fele utat vissza a kandallóig - újra vissza az ajtóig - forgás jobbra, forgás balra - dobantás a padlón - következő pár előre - rajta, megint - minden figurát újra - újabb dobantásokkal kiverik az ütemet a padlón - következő pár előre, megint a következő, megint a következő - ilyen táncot még soha nem látott a világ! Végül pedig, miután véget ért a tánc, s az öreg néni után tizennégy pár állt már ki lihegve és kimerülten, s az öreg néni helyét átvette a lelkész felesége, Pickwick úr, ámbár senki sem kívánta tőle, még mindig járta a táncot a helyén, dirigálta a zenét, és közben az egész idő alatt olyan nyájasan mosolygott a táncosnőjére, hogy le sem lehet írni.

Pickwick úr még fáradhatatlanul és javában ropta a táncot, amikor a fiatal pár már réges-rég eltűnt a teremből. Nagyszerű báli vacsora következett még ezután odalént, s utána a társaság még jó sokáig együtt üldögélt; s amikor másnap későn reggel Pickwick úr felébredt, halványan úgy rémlett neki, hogy külön-külön körülbelül negyvenöt embert hívott meg a György és Keselyűbe, abban az esetben, ha Londonba találnak jönni; s ebből Pickwick úr kétségtelen biztonsággal arra következtetett, hogy tegnap este nemcsak a táncolásban, hanem az iszogatásban is kitett magáért.

- Hát szóval, galambom, a család ma este csakugyan a konyhában gyűl össze társasjátékot játszani? - kérdezte Samuel Weller úr Emmától.

- Igen, Weller úr - felelte Emma. - Így van ez minálunk mindig karácsony szent estéjén. A gazdánk a viláért sem mulasztja el ezt a régi szokást.

- No, a maguk gazdája sohasem mulaszt el semmi jót, angyalom - felelte Weller úr. - Sohase láttam még ilyen derék, jóra való embert és ilyen igazi urat.

- Az már igaz! - szólt a hájas fiú, belevegyülve a társalgásba. - Igazi úr... hiszen olyan gyönyörű disznókat hizlal! - S a hájas fiú szinte kannibáli pillantással meredt rá Samuel Wellerre, mintha sonkacsülkök és bő zsírban sercegő pecsenyék jutottak volna eszébe.

- Ej, hát maga is fölébredt végre, fiatalúr? - kérdezte Sam.

A hájas fiú bólintott.

- Mondok én magának valamit, fiatal óriáskígyó - mondta Weller úr nagy nyomatékkal. - Ha nem szánja rá magát, hogy kevesebbet aludjon és többet mozogjon, felnőtt korára maga is úgy jár majd, mint az az egyszeri öregúr, aki parókát hordott.

- Miért, az hogy járt? - kérdezte a hájas fiú, akadozó hangon.

- Elmondom, ha kíváncsi rá - felelte Weller úr. - Hát az olyan kövér ember volt, hogy annál kövérebb még sohase született erre a világra... Akkora pocakja volt, hogy negyvenöt esztendeig még a cipője hegyét se látta.

- Uramfia! - kiáltott fel Emma.

- Nem látta biz az, galambom - mondta Weller úr. - És ha a két lábának szakasztott mását kitették volna elébe az asztalra, hát nem ismert volna rájuk. No hát, ahogy mindennap az irodájába járt, szép arany óralánca vagy másfél arasznyira kifityegett nadrágjának órazsebéből, a hozzá tartozó aranyórája pedig megért vagy... ki sem merem mondani, hogy mennyit... de órában nemigen találhatna az ember drágábbat... egyszóval nagy, súlyos, kerek masina volt, órának éppen olyan derék, mint amilyen a gazdája embernek, s a számlapja is jókora volt... „Nem okos dolog, hogy ilyen drága órát hordoz magával - mondogatták az öregúrnak a jó barátai. - Meglátja, egyszer még ellopják.” - „Ellopják?” - kérdi az öregúr. - „De el ám” - felelik a barátai. - „No, már szeretném én azt a zsebtolvajt látni - mondja erre az öregúr -, aki ezt az órát ki tudja lopni, hiszen még magam sem tudom kihúzni a zsebemből, mert olyan szorosan áll, és ha tudni akarom, hogy hány óra van, mindig be kell néznem a pékhez”... Ezen aztán olyan jóízűt nevetett, hogy majd megpukkadt; s a copfos fehér parókájával ezentúl is csak tovább sétálgatott, döcögött végig London legforgalmasabb utcáin; az óralánca még jobban fityegett, mint azelőtt, s a nagy kerek krumpoli majdnem kirepesztette feszes, szürke térdnadrágját. Egész Londonban nem volt olyan zsebmetsző, aki ne rántott volna már egyet azon a láncon; de sem a lánc nem akart elszakadni, sem az óra nem akart kijönni, arra pedig csakhamar ráuntak, hogy a mázsás öregurat vonszolják a kövezeten; s az öregúr szépen hazaért mindig és akkorákat kacagott, hogy a copfja ide-oda járt, mint a hollandi órák ingája. Végre aztán egy nap, amint az öregúr megint az utcán totyog, megakad a szeme egy zsebmetszőn, akit látásból már ismert, s aki karonfogva cipelt magával egy roppant nagyfejű kisfiút. - „No, ez jó mulatság lesz - gondolta magában az öregúr -, csak hadd próbálkozzanak meg újra, megint fel fognak sülni!” Kezdett is már kuncogni magában jóízűen, amikor a kisfiú egyszerre csak elereszti a zsebmetsző kezét, fejjel nekirohan egyenest az öregúr hasának és akkorát taszít rajta, hogy az öreg kétrét görnyedt fájdalmában. „Segítség!” - kiáltja az öregúr. - „Rendben van már, kérem” - súgja a zsebmetsző az öregúr fülébe. És mire megint sikerült talpra állnia, az óra és a lánc eltűnt, sőt, ami ennél is rosszabb, az öregúr emésztése attól fogva megromlott és nem is jött rendbe a halála napjáig. Azért hát vigyázzon magára, fiatalember és ügyeljen, hogy túlságosan el ne hízzék.

Ahogy Weller úr befejezte ezt a tanulságos elbeszélést, amely szemmel láthatólag nagy hatással volt a hájas fiúra, mind a hárman átmentek a nagy konyhába, ahol már egybegyűlt az egész család, miként ez karácsony napján emberemlékezet óta szokásban volt az öreg Wardle ősi fészkében.

A konyha kellős közepén az öreg Wardle úr éppen akkor akasztott fel a mennyezetre egy nagy ág fagyöngyöt, s a fagyöngy miatt egyszerre olyan általános zűrzavar és fejvesztettség keletkezett, hogy öröm volt nézni. Pickwick úr kézen fogta az öreg nénit és olyan gavallérosan és lovagiasan, hogy az még Lady Tollinglower egyenes leszármazottainak is becsületére vált

volna, odavezette a bűvös fagyöngy alá és ott nagy illedelmesen és ünnepélyesen megcsókolta. Az öreg néni ezt a csattanós udvariassági aktust azzal a méltóságos magatartással fogadta, melyet az ünnepség komolysága és jelentősége megkívánt; az ifjabb hölgyek azonban, akik nem viseltettek ilyen babonás tisztelettel a hagyományok iránt, vagy akik talán azt képzelték, hogy a csók sokkal édesebb, ha egy kis fáradság árán jut hozzá az ember, sikoltoztak és húzódoztak, elbújtak a sarokba és ellenkeztek, vonakodtak és minden lehetőt elkövettek, csak azt nem tette egyikük sem, hogy kiment volna a konyhából, s amikor néhány kevésbé vállalkozó szellemű úr már föl akart hagyni szándékával, egyszerre valamennyinek eszébe jutott, hogy milyen fölösleges minden további ellenkezés s jó szívvvel hagyták, hogy megcsokolják őket. Winkle úr megcsókolta a fekete szemű kisasszonyt, Snodgrass úr megcsókolta Emilyt, Weller úr pedig, aki nem ragaszkodott mereven ahhoz a formasághoz, hogy csak a fagyöngy alatt szabad csokolózni, Emmát és a többi szolgálólányt ott csókolta meg, ahol érte őket. Ami a szegény rokonokat illeti, ők összecsókolták az egész társaságot, nem tettek kivételt a társaság kevésbé bájos hölgyeivel sem, akik annyira zavarban voltak, hogy mihelyt Wardle úr kiakasztotta az ágot, máris ész nélkül rohantak alája!

Wardle úr háttal állt a tűznek s nagy gyönyörűséggel nézte az egész jelenetet; a hájas fiú pedig felhasználta az alkalmat és egy különösen szép darab húspástétomot, amelyet valakinek gondosan félretettek, lefoglalt a maga számára és sommásan végzett vele.

A visítózás véget ért, az arcok tűzben égtek, a hajtincsek elszabadultak, és Pickwick úr, miután, mint már említettük, megcsókolta az öreg nénit, megállt a fagyöngy alatt és ragyogó arccal szemlélte, hogy mi történik körülötte, amikor a fekete szemű kisasszony hirtelen összesúgott a többi lánnyal, aztán egyszerre az ág alatt termett, karját Pickwick úr nyakába fonta és egy csattanós csókot nyomott a bal orcájára; Pickwick úr még jóformán azt sem tudta, mi történik, s máris ott volt körülötte az egész leánysereg és mindnyája rendre megcsókolta.

Öröm volt nézni Pickwick urat a csoport közepén, ahogy hol erre húzták, hol amarra; az egyik kisasszony az állán csókolta meg, a másik az orrán, a harmadik a pápaszemén; s öröm volt hallani a kacagást, amely minden oldalról felhangzott; de még nagyobb öröm volt látni Pickwick urat, amikor aztán egy selyemzsebkendővel bekötötték a szemét; öröm volt nézni, hogy ment neki a falnak, hogy tapogatózott a szögletekben és milyen határtalan gyönyörűsége telt benne, hogy végigcsinálja a szembekötödsdi egész szertartását, amíg végre sikerült elcsípnie az egyik szegény rokont; aztán öneki kellett menekülnie az új bekötött szemű elől s eközben annyi ügyességet és fürgeséget árult el, hogy a jelenlevőket mind csodálatra és ámulatra ragadta. A szegény rokonok azokat fogták meg, akikről azt gondolták, hogy ezzel örömet szereznek nekik, s amikor az érdeklődés megcsappant, önmagukat fogták meg. Mikor végül ráuntak a szembekötödsdire, nagy mazsolaégetést rendeztek, s amikor már jól összeégették az ujjaikat és mind kiszedték a mazsolát, a hatalmas fahasábok lobogó tűzénél vacsorához ültek és derekasán nekiláttak a falatozásnak. Feltálalták a nagy karácsonyi bőlét is, akkora nagy tálban, mint egy mosóüst, s a forró alma olyan csábítóan és olyan vidám muzsikával pattogott és rotyogott a bőlében, hogy az embernek szinte csurgott a nyála.

- Hát ez már igazán barátságos dolog - mondta Pickwick úr körülnézve.

- Hagyományos szokás ez minálunk - felelte Wardle úr. - Karácsony estéjén valamennyien egy asztalnál ülünk, urak, cselédek, mindenki, bevárjuk, amíg tizenkettőt üt az óra s jelenti, hogy beköszöntött az ünnep és zálogosdival meg mesemondással töltjük az időt. Trundle, édes fiam, szítsd csak fel a tüzet.

Millió fényes szikra szállt fel, ahogy a nagy fahasábokat megpiszkálták. A sötétvörös lángok ragyogó világosságot árasztottak a helyiségbe, behatoltak a legutolsó zugba is és barátságos fénnel sugároztak be minden arcot.

- No, rajta - mondta Wardle úr -, énekeljünk el egy karácsonyi dalt! Ha nem tudnak jobbat, majd én elénekelek egyet.

- Bravó! - kiáltott fel Pickwick úr.

- Töltsenek maguknak - mondta Wardle úr. - Még legalább két órába telik, amíg a bőlé sűrű sötét színén keresztül megláthatjuk az edény fenekét; mindenki töltsön magának, aztán szóljon az ének.

S azzal a jókedvű öregúr minden további teketória nélkül rákezdte szép, telt, férfias hangján:

KARÁCSONYI ÉNEK

*Ne sirasd a tavaszt, bimbót kifakaszt,
Lágy ujja nyomán a rügy éled;
De ha bimbaja nő, veri szél s az eső.
Lefonnyad a zsenge élet.
Könnyelmű, ledér, s amit megígér,
Felejt, ne légy a bolondja:
Arcodba nevet s reményeidet
Kegyetlenül letarolja.*

*Ragyoghat a nyár, hullhat a sugár,
Én nem epedek soha érte.
Ne légy szomorú, ha jó a ború
S felhő robog a derűs égre.
Szívedre vigyázz, megejt a láz,
A vér szilajabbul törtet,
A szerelem űz, de kilobban a tűz,
S csak hamva marad a gyönyörnek.*

*Ó, szeretem én, ha éj idején
A hold szelíden világol;
Szemérmes a csönd, idelent, odafönt,
S nem a dél buja, hő tüze lángol.
De lebben a szél, zörren a levél,
S fa tövében dől pihenőre;
Ó, szomorú kép, lehull, ami szép,
Szeresse az őszt, aki dőre.*

*Karácsonyi hét, ez a dal a tiéd,
Te meleg, te igaz barátom.
Csendüljön a dal, öreg és fiatal,
Karácsony, tégedet áldjon.
Ha a küszöbön belép, az öröm
Vele jó, a szemek kigyúlnak.
Van eszem-iszom: bor, nóta finom,
S nem könnyen eresztik útnak.*

*Nem szégyelli ő, hogy a durva idő
Képét sűrűn telerója,
Mint jó katona, nem ijeszti soha
A harc s a harcnak adója.
Hát éljen is ő, a derék, a dicső,
Poharát mindenki emelje;
Derék öregünk, téged szeretünk.
Te évszakok fejedelme.*

Viharos tapsal fogadták a dalt - mert nincs hálásabb közönség a jó barátainknál meg az alárendeltjeinknél -, és kivált a szegény rokonok, egészen magukon kívül voltak az elragadtatástól. Megint felszították a tüzet és megint töltöttek mindenkinek.

- Hogy havazik - szólt halkán az egyik férfivendég.

- Havazik, csakugyan? - kérdezte Wardle úr.

- Zord, hideg az éjszaka - felelte a vendég -, s olyan szél fúj, hogy csak úgy hajtja a havat, sűrű pásztákban, végig a földeken.

- Mit mond, Jem? - kérdezte az öreg néni. - Talán csak nincs valami baj, mi?

- Nincs, nincs, anyám - felelte Wardle úr. - Csak azt mondja, hogy hófúvás van, s metsző hideg szél jár odakint. Különben hallani is lehet, ahogy füttyöl a kéményben.

- Ó! - mondta az öreg néni. - Eszembe jut erről, hogy éppen ilyen szél, éppen ilyen hófúvás volt egyszer, sok-sok esztendeje, éppen öt évvel azelőtt, hogy szegény apád meghalt. Akkor is karácsony szent estéje volt, s emlékszem, éppen ezen az estén mondta el nekünk Gabriel Grub történetét, akit elragadtak a rosszlelkek.

- Kinek a történetét? - kérdezte Pickwick úr.

- Ó, semmi, semmi - felelte Wardle úr -, csak egy vén sírásó története volt ez, akiről ezek a jámbor emberek itt mifelénk azt tartották, hogy elragadták őt a rosszlelkek.

- Azt tartották? - kiáltott fel az öreg néni. - Hát van olyan megátalkodott ember, aki nem hisz benne? Azt tartották! Hát nem hallottad már elégszer, gyerekkorod óta, hogy igazán elragadták őt a rosszlelkek? Nem tudod, hogy csakugyan így történt?

- No jó, no jó, anyus, hát így történt, ha akarod - mondta Wardle úr nevetve. - Elragadták őt a rosszlelkek, Pickwick uram, és ezzel el van intézve.

- Ó, nem - mondta Pickwick úr -, ezzel még nincs elintézve. Nagyon szeretném hallani, hogyan ragadták el és miért; szeretném hallani az egész történetet töviről hegyire.

Wardle úr elmosolyodott, amikor látta, hogy mindenki kíváncsian előrehajol; aztán megtöltötte mindenkinek a poharát, nem fukarkodva, megemelte a sajátját Pickwick úr felé, és elkezdte mesélni a történetet.

No de, Isten bocsássa meg a szegény író fejének, micsoda hosszú fejezetbe bonyolódunk! Be kell vallanunk férfiasan, hogy tökéletesen megfélemedtünk az olyan kicsinyes korlátokról, mint a fejezetek méretei. Hadd lépjenek hát fel a rosszlelkek egy új fejezetben! Hölgyeim és uraim, szabad teret kérünk a szellemeknek, de csak annyi hitelt, amennyit megérdemelnek.

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

A sírásó története, akit elvittek a rosszlelkek

Egy régi apátsági városkában, itt, ezen a vidéken, élt nagyon sok esztendővel ezelőtt - olyan régen, hogy a történet nem lehet hazugság, mert már a dédapáink is szentül hittek benne -, élt egy Gabriel Grub nevű ember, aki az egyházközség sekrestyése és sírásója volt egy személyben. Ha valaki sírásó és örökösen az ember halandó voltának jelvényeit látja maga körül, azért még nem okvetlenül szükséges, hogy egyúttal mogorva és mélabús legyen a természete is; például a mi temetkezési szakembereink mind olyan vidámak, mint annak a rendje; valamikor testi-lelki jó barátságban voltam egy temetési vállalkozóval, aki hivatalán kívül, a magánéletben, nagyon jókedvű, mulatós kis fickó volt, minden duhaj nótát hiba nélkül végig tudott énekelni és egyhajtásra kiitta a legerősebb pohár pálinkát. De hát Gabriel Grub, noha ennyi jó példa bizonyítja az ellenkezőjét, Gabriel Grub mégis nagyon utálatos, goromba, rossz természetű, zárkózott, kellemetlen és mogorva ember volt, aki saját magán és egy fonott üvegen kívül, amelyet mindig magával hordott öblös mellényzsebében, senki emberfiával nem állt szóba, és minden vidám járókelőre, akivel csak összetalálkozott, olyan mérgesen és olyan sötéten nézett, hogy senki el nem mehetett mellette nyugtalanság nélkül.

Karácsony szentestéjén, még alig alkonyodott, amikor Gabriel Grub vállára kapta az ásóját, meggyújtotta éjjeli lámpását és elindult a régi temetőkert felé, mert másnap reggelre új sírt rendeltek; s mert nagyon levertnek érezte magát, úgy gondolta, hogy talán fölvidul kissé, ha mindjárt hozzáfog a munkához. Ahogy végiment a régi utcáján, az öreg házakból kiragyogott rá a lobogó tűz nyájas fénye s hallotta a tűzhely köré sereglett mulatozók hangos kacagását, jókedvű lármáját; látta, hogy milyen serényen készülnek a holnapi nagy ünnepre, s ami ezzel jár, a konyhaablakokból kipárolgó sok finom illat is megütötte az orrát. Mindez olyan rosszul esett Gabriel Grubnak, hogy igaz szívbeli keserűség fogta el, és amikor a gyerekek nagy rajokban özönlöttek ki a házakból, átszaladtak az utca másik sorára s mielőtt még kopogtathattak volna a szomszéd kapun, már onnan is egy csomó göndör hajú apróság rontott ki, körülvették őket, aztán szaladtak föl mindnyájan a lépcsőn, hogy karácsonyi játékokkal töltsék el az estét - Gabriel Grub csak dühösen vigyorgott és jobban megmarkolta az ásóját, miközben melleleg kanyaróval, vörhenyvel, torokgyulladással, számarköhögéssel és hasonló gondolatokkal vigasztalta magát.

Ilyen vidám lelkiállapotban ment tovább az útján Gabriel Grub, s ha útközben imitt-amott valamelyik szomszédjával találkozott, aki nyájasan köszönt neki, ő feleletül csak dörmögött egyet, míg végül bekanyarodott a sötét gyalogösvényre, mely a temetőkertbe vitt. Ezen az estén Gabriel Grub már alig várta, hogy odaérjen a sötét gyalogösvényre, mert ez olyan komor és olyan gyászos hely volt, hogy a városi nép nem nagyon szeretett kijárni, legfeljebb csak a déli órákban, fényes nappal; s ennél fogva Gabriel nagyon meg is botránkozott, amikor egyszerre csak hallja, hogy az ő birodalmának a kellős közepén, amelyet a régi apátság és a borotvált fejű barátok ideje óta Koporsó-köznek neveztek, egy fiatal tacsó valami vidám karácsonyi nótát gajdol. Minthogy ő ment tovább előre, a gajdolás meg egyre közeledett feléje, hamarosan meg is pillantotta a nótás kedvű kis kölyköt, aki szapora léptekkel haladt, nyilván a pajtásait kereste az ódon városrészben, s aki egyrészt a maga mulatságára, másrészt, hogy gyakorolja magát az ünnep előtt, úgy fújta a nótát, ahogy csak a torkán kifért. Gabriel bevárta a kisfiút, amíg egészen odaért hozzá, aztán beszorította egy sarokba, ötször-hatszor fejbe verte a lámpással, csak azért, hogy megtanítsa énekelni más hangnemben is. S amikor a

kisfiú a fejét fogva eliramodott, egészen más nótát fújva, mint eddig, Gabriel jóízűen kacagott magában s belépett a temetőkertbe és becsukta maga után a kaput.

Levetette a kabátját, földre állította a lámpást, leszállt a megkezdett sírba s vagy egy óra hosszat derekasan dolgozott. De a rög keményre volt fagyva, az ásó nehezen fogta, s így nem sokat hányt ki; s ámbár fennjárt a hold, de még nagyon fiatal volt, és csak gyér világosság vetődött a sírra, melyre a templom is árnyékot borított. Máskor ezek a nehézségek nagyon bosszantották és nagyon elkeserítették volna Gabriel Grubot, ma azonban felvidította őt, hogy a kisfiúnak alaposan elvette a kedvét a nótázástól, s nem sokat törődött azzal, hogy csak lassan halad; s miután elkészült a napi porciójával, kaján gyönyörűséggel nézte a sírgödört; s a szerszámaikat összeszedve így dünnyögött magában:

*Jó kis hajlék - szép kis hajlék,
Egy kis föld, nedves, hideg.
Fejtül egy kő - lábtul egy kő
És a féreg örli meg.
Fönt nő a fű, rothad alatt,
Jó kis hajlék - szentelt a hant.*

- Hahaha! - nevetett Gabriel Grub, amikor letelepedett egy lapos sírkőre, kedvenc pihenő-helyére; s előszedte a fonott üvegét. - Egy koporsó lesz itt karácsonyra! Szép karácsonyi ajándék. Hahaha!

- Hahaha! - ismételte egy hang, közvetlen közelből, a háta mögül.

Gabriel összerezsent, kissé megijedt, s megállt a kezében a fonott üveg, amelyet éppen a szájához akart emelni; körülnézett. A legöregebb sír feneke sem lehetett volna csendesebb és nyugalmasabb, mint a temetőkert a fakó holdfényben. A sírköveken csillogott a hideg zúzmara s az öreg templom faragott kövein úgy szikrázott, mint a kirakott drágaköveken. A hó keményen, ropogósan simult a földre, és a sűrű rendekben domborodó sírhalmokra olyan sima fehér takarót vetett, hogy azt hitte volna az ember, csupa holttest fekszik ott s nem fűdi őket egyéb, csak a szemfedőjük. A legkisebb nesz sem zavarta meg a komor hely áhítatos csendjét. Mintha még a hang is megfagyott volna a levegőben, olyan hideg, olyan néma volt minden.

- Csak a visszhang lehetett - mondta Gabriel Grub, és újra szájához emelte az üveget.

- Nem az volt - szólalt meg egy mély hang.

Gabriel felugrott, de a félelem és a meglepetés lenyűgözte, mert a tekintete megakadt egy alakon, amelynek láttára még a vér is megfagyott ereiben.

Szorosan mellette, egy kiálló sírkövön különös, kísérteties alak ült és Gabriel rögtön megértette, hogy nem földi lényvel van dolga. Hosszú, pipaszár lábait, melyek leértek volna a földre, fölhúzta és furcsa, csudálatos módon vetette keresztbe; izmos karjai csupaszok voltak; két keze a térdén nyugodott. Kurta, gömbölyű derekára cifra szélű, hasított, szoros öltözék simult, rövid kis köpeny borult a vállára, gallérja roppant furcsán volt kicsipkézve, s ez a cikcakk a kísérteties alak nyakravalóját vagy nyakfodrárt pótolta, cipőjének az orra pedig hosszan felkunkorodott. Fején széles karimájú, cukorsüveg alakú kalapot hordott s egy szál toll volt melléje tűzve. Fehér zúzmara ült a kalapján is, a kísértet pedig olyan kényelmesen ült ott a sírkövön, mintha már két-háromszáz éve ülne ott egyfolytában. Szótlanul üldögélt, a nyelvét csúfondárosan kilógatta és rávigyorgott Gabriel Grubra, ahogy csak egy gonosz manó tud vigyorogni.

- Nem a visszhang volt - szólt a manó.

Gabriel Grub egy szó feleletet sem tudott kinyögni, úgy meg volt dermedve.

- Mit keresel itt karácsony szent estéjén? - kérdezte a manó szigorúan.

- Egy sírt kellett megásnom, kérem - hebegte Gabriel Grub.

- Ugyan miféle ember mászkál a temetőben, a sírok között, karácsony éjszakáján? - kiáltotta a manó.

- Gabriel Grub! Gabriel Grub! - harsogta szilajul egyszerre egy csomó hang, amelyek mintha betöltötték volna az egész temetőt. Gabriel rémülten nézett szét - de semmi sem látszott.

- Mi van abban az üvegben? - kérdezte a manó.

- Borókapálinka, uram - felelte a sekrestyés, még jobban remegve, mint eddig; mert csempészekről vette és hamarjában azt hitte, hogy a vallatója talán vámszedő a manók országában.

- Ugyan ki iszik borókapálinkát egy elhagyott temetőben karácsony éjszakáján? - kérdezte a manó.

- Gabriel Grub! Gabriel Grub! - harsogták ismét szilajul a hangok.

A manó gonosz szemmel nézte a megrémült sírásót, aztán felemelte a hangját és így kiáltott:

- Ki hát a mi drágalátos és jogos martalékunk?

Feleletül a kérdésre újra fölzendült a láthatatlan kórus, mintha csak sok-sok templomi énekes hangja szólna a régi orgona hatalmas zúgásától kísérve, s a sírásónak úgy rémlett, mintha ezek a hangok a tomboló szél szárnyán jöttek volna feléje s lassan-lassan elhaltak volna, ahogy a szél odább vitte őket; de az éneknek mindig ugyanaz volt a refrénje:

- Gabriel Grub! Gabriel Grub!

A manó még kajánabbul vigyorgott, mint az előbb, amikor ezzel a kérdéssel fordult a sírásóhoz:

- No, Gabriel, mit szólsz ehhez?

A sírásó levegő után kapkodott.

- Hogy vélekedel erről, Gabriel? - kérdezte a manó, miközben mind a két lábát felhúzta a sírkőre s olyan gyönyörködve nézegette görbe orrú cipőit, mintha csak a legdivatosabb pár Wellington-csizma lett volna, ami csak kapható az egész Bond Streeten.

- Hát... hát... igazán nagyon érdekes, kérem - felelte a sírásó, aki félholt volt a rémülettől -, nagyon érdekes és nagyon szép, uram, de én mégis azt gondolom, hogy inkább folytatnám a munkámat, ha meg tetszik engedni, mert szeretném elvégezni a dolgomat.

- A dolgodat? - mondta a manó. - Miféle dolgodat?

- A sírt, kérem... meg kell ásnom a sírt - dadogta a sekrestyés.

- Ó, a sírt? - mondta a manó. - Ugyan ki az, aki sírt ás, amikor minden ember boldog és örül az életének?

A titokzatos hangok erre ismét megszólaltak:

- Gabriel Grub! Gabriel Grub!

- Attól tartok, hogy a barátaim már nagyon várnak téged - mondta a manó, és még jobban kiöltötte a nyelvét, mint eddig (ijesztően hosszú nyelve volt) -, attól tartok, hogy a barátaim nem tudnak meglenni nálad nélkül.

- Már engedelmet kérek, uram - felelte a sírásó halálra váltan -, az nem nagyon lehet... hiszen még csak nem is ismernek engem... hiszen még csak nem is találkoztak velem ezek az urak soha, kérem.

- Ó, dehogynem - felelte a manó -, ismerjük mi nagyon jól azt a mogorva képű, csúnya nézésű embert, aki ma este végigment az utcán, gonosz pillantásokat vetett az apró gyerekekre és jól megmarkolta az ásóját. Ismerjük azt az embert, aki irigy, gonosz indulatában megvert egy gyereket, mert az tudott örülni, ő meg nem. Ismerjük jól, ismerjük!

S azzal a manó harsányan felkacagott, s hússzoros visszhang felelt rá; majd feldobta a lábát a levegőbe és a feje tetejére állt, azaz inkább süvegformájú kalapjának a hegyén állt meg a sírkő keskeny élén, aztán hihetetlen fürgeséggel egy bukfencet vetett a levegőben s egy szempillantással a sírásó lábánál termett, szakasztott olyan törökülésben, mint a szabók, ha dolgoznak.

- Ne-ne-nekem sajnos már mennem kell, uram - mondta a sírásó és egy mozdulatot tett, mint aki indulni akar.

- Menned kell! - mondta a manó. - Gabriel Grubnak már mennie kell! Hahaha!

Ahogy a manó felkacagott, a sírásó észrevette, hogy a templom ablakai egy pillanatra ragyogó fényben kezdenek tündökölni, mintha az egész épületet kivilágították volna; aztán a fény kilobbant, élénk dallam zendült fel az orgonán, s a temetőkerbe csapatostul kezdtek özönlenni a manók, szakasztott másai az elsőnek, bakot ugráltak a sírköveken keresztül, meg sem állva, hogy lélegzetet vegyenek, hanem csak elkezdtek a legmagasabb sírkövön és bámulatos ügyességgel ugrálták át egyiket a másik után. Az első manó remek bakugró volt, a többi a nyomába sem ért; s akárhogy elfogta is a félelem a sekrestyést, önkéntelenül is megfigyelte, hogy míg a társai beérték azzal, hogy átugrálják a közönséges sírköveket, az első manó olyan könnyedén vetette át magát családi sírboltokon, magas vasrácsokon és egyebeken, mintha csupa apró mérföldkő került volna mindössze az útjába.

A móka egyre szédítőbbé vált. Az orgona egyre gyorsabban játszott, a manók egyre gyorsabban ugráltak, összetekeredtek, fejfel hengerbuckáztak le a földre, aztán végiggurultak a sírkövek közt, mint a labda. A sírásónak szédült a feje, káprázott a szeme ettől a vad hajsztától és inogtak a térdei, ahogy a manók elsurrantak előtte; aztán a manók királya egyszerre csak odaugrott hozzá, megragadta a gallérját s vele együtt elsüllyedt.

Mire Gabriel Grub megint lélegzethez jutott - mert olyan sebesen szálltak le a föld alá, hogy a lélegzete is elállt -, valami nagy barlangfélében találta magát, s minden oldalról torz képű, csúf manók vették körül sereggestül; a helyiség közepén egy magas széken ült az ő temetőbeli barátja, mellette pedig ott állt ő maga, Gabriel Grub, de moccanni sem bírt.

- Hideg van ma éjszaka - szólt a manók királya -, nagyon hideg. Adjatok egy pohár melegítő italfélét!

A parancsszóra néhány szolgálattevő manó, akiknek örökös mosolygás ült a képén - s ebből Gabriel Grub azt gyanította, hogy udvaroncok lehetnek -, sietve eltűnt s nyomban visszatért egy serleg lobogó tűzitallal és átnyújtották a királynak.

- Ó! - kiáltott fel a manó, akinek az arca és a gégéje egészen átlátszó lett, ahogy felhörpintette a lángot. - Ez már igazán jól átmelegíti az embert! Adjatok belőle Grub úrnak is egy kupával.

A szerencsétlen sírásó hiába mentegetőzött, hogy ő éjszaka sohasem szokott meleget inni; az egyik manó lefogta, a másik meg leöntötte a torkán a lobogó italt; s az egész gyülekezet harsogó kacajjal kísérté, amint Gabriel köhögött és fuldokolt s a könnyeit törölgette, amelyek bőven omlottak a szeméből, ahogy lenyelte az égő italt.

- És most - szólt a manók királya, s cukorsüveg kalapjának hegyes csücskét furcsa módon beledöfte a sírásó szemébe, amivel rettenetes kínokat okozott neki -, és most mutassunk meg ennek a nyomorúságos, sötét lelkű embernek néhány képet a mi nagy gyűjteményünkből!

Ahogy a manók királya ezt kimondta, a barlang túlsó végében lassan-lassan félrehúzódott egy sűrű felhő s mögötte, nagy messzeségben, egy szerényen bútorozott, de azért tiszta és rendes szoba tűnt elő. Egész csomó apró gyermek volt együtt a lobogó tűz körül, anyjuk szoknyájába csimpaszkodtak és körülgrándozták a székét. Az anya hébe-hóba felállt, félrevonta a függönyt, mintha kinézett volna valaki után; a szerény vacsora már készen állt az asztalon és egy karosszék oda volt tolva a tűz mellé. Egyszerre kopogás hallatszik az ajtón; az anya kinyitja, az apróságok mind mennek utána és tapsolnak örömben kis kezükkel, ahogy az apjuk belép. A fáradt, ázott ember lesöpri a havat a ruhájáról, a gyerekek odatolonganak hozzá, elszedik a kabátját, kalapját, botját, kesztyűjét s csupa igyekezet valamennyi, amint a sok holmival kiront a szobából. Mikor az apa letelepszik a székbe, a tűz mellé, a gyermekek a térdére kúsznak, az anya leül melléje, és csupa öröm és boldogság az egész család.

Ámde a kép szinte észrevétlenül megváltozik. A színhely átalakul egy kis hálószobává, ahol a legszebb és legkisebb gyermek haldokolva fekszik; arcán elhamvadtak a rózsák, szeméből kialudt a csillogás; még a sírásó is olyan részvéttel nézi, amilyent soha azelőtt nem érzett és nem ismert - részvéttel nézi, amikor a gyermek meghal. Kis testvérkéi, bátyjai és nénei körülállták ágyacskáját és megfogták vézna kis kezét, amely olyan hideg volt és olyan nehéz; ijedten kapták vissza a kezüket és áhítatos borzongással nézték a gyermeki arcot: mert bármily nyugodt és csöndes volt is, bármennyire úgy látszott is, hogy a szép gyermek csak békés, nyugalmas álmát alussza, tudták, hogy meghalt, tudták, hogy angyal lett belőle s a fényes, magas mennyországból tekint le rájuk, áldó kezekkel.

Könnyű felhő borult megint a képre és a szín újra megváltozott. Apa és anya már öregek és gyámoltalanok, s a felénél is kevesebbre csökkent azoknak a száma, akik egykor körülöttük voltak; de azért megelégedés, boldogság ült minden arcon, ragyogott minden szemben, ahogy körülülték a tűzhelyet, s ahogy az egyikük régi történeteket mesélt, régmúlt, hajdani napokból, s a többiek figyelmesen hallgatták. Békésen szállt sírjába az apa, s gondjainak és bajainak hű osztályosa, az anya is nemsokára követte őt az örök nyugalom országába. Akik itt maradtak utánuk - már csak kevesen voltak -, leborultak a sírjukra s könnyeikkel öntözték a fűvet, mely a hantjukon zöldellt, aztán fölkeltek és elmentek, szomorúan és bánatosan, de nem keserves jajveszékeléssel, nem kétségbeesetten sírva-ríva, mert tudták, hogy egyszer majd újra találkoznak velük; aztán megint hozzáláttak a rendes napi munkájukhoz, s a megelégedettség és a derű ismét visszatért közéjük. Most újabb felhő telepedett le a képre és eltakarta a sírásó szeme elől.

- Hát erről mi a véleményed? - kérdezte a manó, és széles pofájával Gabriel Grub felé fordult.

Gabriel olyasmit dünnyögött válaszképpen, hogy nagyon szép dolog, s amikor a manó rászögezte égő tekintetét, kissé elszégyellte magát.

- Te nyomorult - mondta a manók királya, mélységes megvetéssel. - Te nyomorult!

Még többet is akart mondani, láthatólag, de a harag torkára forrasztotta a szót; így hát felemelte az egyik rendkívül hajlékony lábát, egy darabig a feje fölött lóbálta, hogy jobban megcélozhassa, aztán jó nagyot rúgott Gabriel Grubon; mire valamennyi manó, ki ott várakozott,

egyszerre körülfogta a szerencsétlen sírásót és irgalmatlanul rúgott rajta egyet, miként ez változatlan és hagyományos szokása az udvaroncoknak is ezen a földön, akik szintén rúgnak, ha őfelsége rúg, és simogatnak, ha őfelsége simogat.

- Hadd lásson még egyebet is! - mondta a manók királya.

Erre a szóra a felhő megint elvonult és egy gyönyörű, termékeny vidék képe tűnt elő - még ma is látni a mását fél mérföldnyire ettől a régi apátsági várostól. A tiszta kék égboltról leragyogott a nap, sugaraitól szikrázva égett a víz tükre, és éltető melegétől zöldebb lett a fa, és tarkább lett a virág. A víz kedvesen csörgedezett, susogtak a fák a könnyű szélben, mely a lombok között bujkált; daloltak a madarak az ágon, s a pacsirta csattogó énekkel köszöntötte a reggelt fent a magasban. Igen, reggel volt, fényes, illatos nyári reggel; a legkisebb levél, a legparányibb fűszál is élettől duzzadozott. A hangya sietett napi munkájára serényen, a pillangó fürdőzött és repkedett a nap meleg sugaraiban; milliónyi bogárka feszítette ki átlátszó szárnyacskáját és örült kurta, de boldog életének. Emberek jártak-keltek, mámorosan, a szép tájban; s minden csupa fény volt és csupa ragyogás.

- Te nyomorult! - mondta a manók királya még megvetőbb hangon, mint az előbb.

S a manók királya újra meglóbálta a lábát és vállon rúgta a sírásót, a kíséretében levő manók pedig ismét követték uruk példáját.

Még sokszor jött és ment a felhő, még sok leckében lett része Gabriel Grubnak, aki szaka-datlan feszült érdeklődéssel nézte a képeket, ámbár a háta nagyon sajgott a manók rúgásaitól. Láta, hogy az emberek, akik keményen dolgoztak s akik az arcuk verejtékével szerezték meg a száraz kenyérüket, mégis milyen jókedvűek és boldogok voltak; és hogy még a legsilányabb, legtudatlanabb teremtmény számára is soha ki nem apadó forrása a jókedvnek és az örömnak, ha a szép természetet nézheti. Láta, hogy olyanok, akiket féltő kezek dajkáltak, s gyöngéd szeretet nevelt föl, jókedvvel túrták a nélkülözést és erősek maradtak a szenvedésben, amely sok durvább, keményebb embert letepert volna, mert tulajdon szívükben hordták a boldogság, a megelégedés, a béke zálogát. Láta, hogy az asszonyok, istennek ezek a leggyöngédebb és legtörékenyebb teremtményei, a leginkább képesek megküzdeni a balsorssal, a csapásokkal, a bajjal és a bánattal, s látta azt is, hogy azért, mert lelkük kimeríthetetlen forrása a szeretetnek és odaadásnak. S ezenfelül azt is látta, hogy a hozzá hasonló emberek, akik mások jókedvét és örömét megrontják, olyanok, mint a dudva a jó füvek közt ezen a mosolygó, szép világon; és minden földi rosszat egybevetvén a jóval, végül oda lyukadt ki, hogy alapjában véve ez a földi élet egy csöppel sem haszontalan, sőt nagyon is megbecsülni való dolog.

Alighogy ez világos lett előtte, egyszerre úgy rémlett neki, hogy a felhő, amely eltakarta az utolsó képet, lassan ráborul az érzékeire és elzsibbasztja, elaltatja. Egyik manó a másik után oszlott el a szeme elől, s ahogy az utolsó is eltűnt, Gabriel Grubot mély álom fogta el.

Már megvirradt, amikor Gabriel Grub fölébredt álmából s csodálkozva tapasztalta, hogy a temetőkertben fekszik, végignyúlva egy sírkőlapon, mellette üresen áll a fonottas üvege, s a köpenye, ásója, lámpása a múlt éjszakai fagytól egészen fehérén, szétszórva hever a földön. A sírkő, amelyen először pillantotta meg a manót kuporogni, most is olyan egyenesen állt, mint a gyertyaszál, s mellette ott volt a sírgödör is, amelyen a múlt éjszaka dolgozott. Eleinte hinni sem akarta, hogy mindez igazán megtörtént vele, de amikor megpróbált fölállni, a háta úgy sajgott a fájdalomtól, hogy a manók rugdosása semmi esetre sem lehetett pusztá képzelődés. Megint elfogta azonban a kétség - ugyanis nem látott egyetlen lábnyomot sem a hóban, ahol pedig a manók bakot ugráltak a sírköveken keresztül -, de ezt a furcsaságot hamarosan azzal magyarázta meg magának, hogy a manók szellemek lévén, nyilván nem is hagynak maguk

után látható nyomokat. Így hát Gabriel Grub nagy kinnal-bajjal valahogyan föltápászkodott, lesöpörte köpönyegéről a zúzmarát, belebújt és megindult a városka felé.

De most már egészen más ember volt s nem tudott megbékülni azzal a gondolattal, hogy visszamenjen oda, ahol csúfolódtak volna bűnbánatán s nem hittek volna a megtérésének. Egy darabig tétozott, aztán más irányba fordult s elindult vaktában, ment, amerre az útja vitte, hogy másutt keresse meg a kenyerét.

A lámpását, ásóját és a fonottas üvegét még aznap megtalálták a temetőben. Eleinte nagyban találgatták, hogy hová lett a sírásó, de csakhamar megállapodtak abban, hogy elragadták a rosszlelkek; s akadtak mindjárt roppant szavahihető tanúk is, akik tisztán látták, amint keresztünyargalt a levegőn egy pejlo hátán, amely fél szemére vak volt, olyan fara volt, mint egy oroszlánnak, s olyan farka, mint egy medvének. A vége az lett, hogy szentül hitt mindenki ebben a történetben, és az új sírásó a kíváncsiaknak potom borra való fejében egy jókora vasdarabot szokott mutogatni, amelyet a fent említett pejlo légi útja közben a templom szélkakasáról lehasított, s amelyet ő maga talált meg egy-két évvel később a temetőben.

Sajnos, ezeket a meséket némiképpen megcáfolta Gabriel Grub váratlan felbukkanása, aki vagy tíz esztendővel később újra visszakерült a városkába, már mint törődött, köszvényes, de elégedett lelkű öregember. Elmesélte a lelkésznek és a polgármesternek is, hogy mi történt vele; az idő múltával aztán kezdték olybá venni, mint igaz történetet, és mint ilyen szállt szájról szájra mind a mai napig. Akik annak idején elhitték a szélkakas meséjét, minthogy egyszer már csalatkoztak, másodszor nem voltak hajlandók hitelt adni a történetnek, s inkább csak bölcs képet vágtak hozzá, vonogatták a vállukat, dörzsölgették a homlokukat és olyasfélét dünnyögtek, hogy Gabriel Grub bizonyosan leitta magát borókapálinkával, aztán a sírkőlapon elnyomta az álom; s amit állítólag a manók barlangjában látott, úgy iparkodtak kimagyarázni, hogy Gabriel később sokat forgott a világban és a tapasztalás bölcsébbé tette. Ez a felfogás azonban sohasem tudott népszerűvé válni, s lassacskán feledésbe is ment; de akárhogyan állt is a dolog, minthogy Gabriel Grubot holta napjáig kínozták a köszvény, ennek a történetnek, ha egyéb tanulsága nincs is, az a tanulsága mindenesetre megvan, hogy ha az ember karácsony éjszakáján nagyon rosszkedvű és egymagában iddogál, legyen rá elkészülve, hogy ettől egy csöppet sem lesz jobban, ha mégoly tüzes is a pálinka, amit iszik, vagy ha éppen olyan valódi és hamisítatlan, mint az, amit Gabriel Grub a manók barlangjában ivott.

II. KÖTET

HARMINCADIK FEJEZET

Hogyan ismerkedtek meg és miképp barátkoztak össze a pickwickisták két derék fiatalemberrel, akik tudományos pályán működnek; hogyan szórakoztak a jégen; s miként végződött a látogatásuk

- No, Sam - mondta Pickwick úr, amikor karácsony reggelén kedves inasa behozta hálószo-
bájába a meleg vizet -, fagy-e még odakint?

- Jégkéreg fagyott a vízre a mosdótálban, uram - felelte Samuel Weller.

- Kemény telünk van, Sam - jegyezte meg Pickwick úr.

- Szép idő annak, akinek jó bundája van hozzá, ahogy a jegesmedve is mondta magában,
amikor korcsolyázni tanult - felelte Weller úr.

- Egy negyedóra múlva lent leszek, Sam - mondta Pickwick úr, s leoldozta fejéről a
hálósipkáját.

- Igenis, uram - felelte Sam. - Van ám odalent két köpölyöző.

- Két micsoda? - kérdezte Pickwick úr, s felült az ágyban.

- Két köpölyöző - felelte Sam.

- Mi az a köpölyöző? - kérdezte Pickwick úr, aki hamarjában azt sem tudta, hogy az inasa
ennivalóról vagy innivalóról beszél-e.

- Hogy micsoda? Hát nem tetszik tudni, hogy mi az a köpölyöző? - kérdezte Weller úr. - Azt
hittem, mindenki tudja, hogy a köpölyöző a seborvos.

- Ó, seborvos, vagy úgy! - mondta Pickwick úr elmosolyodva.

- Igen, uram - felelte Sam. - Csakhogy ezek ketten, odalent, ezek még nem igazi köpölyözők,
hanem még csak inaskodnak a szakmában.

- Más szóval orvosnövendékek, ugye? - kérdezte Pickwick úr.

Samuel Weller bólintott.

- No, ennek örülök - mondta Pickwick úr, s a hálósipkáját erélyesen ledobta a paplanra. -
Bizonyára kiváló fiatalember; jeles és kiváló fiatalember; akiknek ítélőképességét
megérlelte a tapasztalás és a gondolkodás, s akiknek az ízlése kifinomodott a tanulásban és az
olvasásban. Igazán örülök nekik.

- A konyhában szivaroznak a tűz mellett - mondta Sam.

- Ó! - jegyezte meg Pickwick úr, a tenyerét dörzsölve. - Látom, hogy sok bennük a fiatalos hév
és a természetes jó kedély. Én éppen ezt szeretem.

- Az egyikük - folytatta Sam, ügyet sem vetve gazdájának közbeszólására -, az egyikük
fölrakta a lábát az asztalra és konyakot iszik tisztán, a másik pedig, a pápaszemes, egy hordó
osztrigát fogott a két térde közé, s gőzerővel bontja fel egyiket a másik után, s valahányszor
lenyel egyet, a héját mindig odavágja a fiatal víziló fejéhez, aki ott ül a tűzhely sarkában, és
alszik, mint a bunda.

- Ezek a tehetséges ember furcsaságai csak, Sam - mondta Pickwick úr. - Elmehet.

Sam tehát elvonult; Pickwick úr pedig egy negyedóra leforgása után lement reggelizni.

- No, itt van hát, végre valahára! - kiáltott fel az öreg Wardle úr. - Pickwick, bemutatom magának Allen kisasszony bátyját, Benjamin Allen urat. Mi csak Bennek hívjuk, s maga is így szólíthatja, ha tetszik. Ez az úr pedig az ő testi-lelki jó barátja... izé úr...

- Bob Sawyer - vágott közbe Benjamin Allen úr; mire mind a ketten, Bob Sawyer úr és Benjamin Allen úr, jóízű nevetésben törtek ki.

Pickwick úr meghajtotta magát Bob Sawyer felé, Bob Sawyer pedig meghajtotta magát Pickwick úr felé; aztán Bob és a testi-lelki jó barátja nagy buzgalommal fordultak az ennivalók felé; Pickwick úrnak pedig alkalma nyílt szemügyre venni mind a kettejüket.

Benjamin Allen erőteljes, zömök, tagbaszakadt fiatalember volt, kissé rövidre nyírt fekete hajjal és kissé hosszúra nyúlt fehér arccal. Szemüveg díszítette az orrát és fehér nyakkendőt viselt. Egysor gombos, fekete, állig begombolt kabátja alól a szokásos pepita nadrágszárak tűntek elő, amelyek egy pár nagyon tökéletlenül fényesített csizmában végződtek. Ámbár a kabátjának rendkívül kurta volt az ujja, kézelőnek, ingnek nyoma sem látszott, és ámbár a képe olyan hosszú volt, hogy attól egész bátran hordhatott volna kemény gallért, efféle díszes függeléket semmiféle kiadásban nem lehetett rajta fölfedezni. Mindenesül elég ragyavert külseje volt, és csak úgy áradt belőle az illatos kubai szivar átható bűze.

Bob Sawyer úr durva szövésű, kék kabátot viselt, amely nem volt sem felöltő, sem télikabát, hanem mind a kettőnek az anyagából és a szabásából kölcsönvett valamit, a gazdájában pedig sok volt abból a kedves léhaságból és hányavetiségből, amely vérében van azoknak a fiataluraknak, akik nappal szivarozva járnak az utcán, éjjel lármáznak és ricsajt csapnak ugyanott, keresztneven szólítják a pincért, és száz más hasonló tréfát és szellemes mulatságot engednek meg maguknak. Kockás nadrágot viselt és bő, durva, kétsoros mellényt; s ha elment hazulról, mindig magával vitte vastag sétabotját. A kesztyűtől irtózott, s nagyjából minde-
nestül úgy festett, mint egy korhely Robinson.

Ilyen volt a két kiváló úriember, akiket Pickwick úrnak bemutatnak karácsony első napján, ahogy éppen leültek reggelizni.

- Gyönyörű reggel, uraim - mondta Pickwick úr.

Bob Sawyer úr helyeslőleg biccentett egy kurtát, és elkérte a mustárt Benjamin Allen úrtól.

- Messziről jöttek ma reggel, uraim? - kérdezte Pickwick úr.

- A muggletoni Kék Oroszlánból - vágta rá Allen úr.

- Már tegnap estére vártuk önöket - mondta Pickwick úr.

- Meg is jöttünk volna - felelte Bob Sawyer úr -, de a konyak olyan kitűnő volt a Kék Oroszlánban, hogy nem hagyhattuk faképnél ilyen hamarosan... igaz-e, Ben?

- Hát persze - felelte Benjamin Allen úr. - De a szivar sem volt utolsó, meg a sertéskaraj se... igaz-e, Bob?

- De nem ám - felelte Bob. S azzal a két jó barát még mohóbban esett neki a reggelinek, mintha a tegnapi vacsora emléke új varázst kölcsönzött volna a terített asztalnak.

- Láss hozzá, Bob - biztatta Allen úr a barátját.

- Azt teszem - felelte Bob Sawyer. S meg kell adni, hogy valóban azt is tette.

- Hiába, a boncolás csinál csak igazán étvágyat az embernek - mondta Bob Sawyer, s körülnézett a társaságon.

Pickwick úr hátán végigfutott a hideg.

- Erről jut eszembe, Bob - mondta Allen úr -, készen vagy már azzal a combbal?
 - Még nem egészen - felelte Sawyer úr, miközben kivett a tányérjára egy fél csirkét. - Tele van izommal, pedig csak egy gyerek combja.
 - Igen? - kérdezte Allen egykedvűen.
 - Igen - felelte Bob Sawyer teli szájjal.
 - Feliratkoztam egy karra az intézetünkben - mondta Allen úr. - Aláírókat gyűjtünk egy hullára, már majdnem kész a lista, csak a fejre nem tudunk jelentkezőt fogni. Nem vállalnád?
 - Nem én - felelte Bob Sawyer. - Ilyen költséges mulatságokat nem engedhetek meg magamnak.
 - Ugyan, eredj már! - mondta Allen.
 - Nem, igazán nem - tette hozzá Bob Sawyer. - Az agyvelőt még csak vállalnám, de egy egész fejre igazán nem futja.
 - Csitt, csitt, uraim, könyörgök - mondta Pickwick úr. - Jönnék a hölgyek.
- Alighogy Pickwick úr ezt kimondta, már meg is érkeztek a hölgyek kora reggeli sétájukról, három gavallérjuk kíséretében: Snodgrass, Winkle és Tupman urakkal.
- Nini, Ben! - kiáltott fel Arabella, ahogy megpillantotta a bátyját, de a hangjában nagyobb volt a csodálkozás, mint az öröm.
 - Azért jöttem, hogy holnap hazavigyelek - felelte Benjamin Allen.

Winkle úr elsápadt.

- Meg sem látod Bob Sawyert, Arabella? - kérdezte Benjamin Allen úr, némi szemrehányással a hangjában. Arabella kecsesen odanyújtotta a kezét, annak jeléül, hogy tudomásul veszi Bob Sawyer jelenlétét. S amikor Bob Sawyer szemmel láthatólag jól megszorította a feléje nyújtott kacsót, Winkle úr szívébe egyszerre belenyilallt a harag.

- Ben - mondta Arabella elpirulva. - Ben... izé... ismered már Winkle urat?

- Még nem, Arabella, de nagyon fogok örülni, ha megismerkedhetem vele - felelte a bátyja ünnepélyesen. S azzal fanyarul meghajtotta magát Winkle úr felé, miközben Winkle úr és Bob Sawyer úr a szemük sarkából kölcsönös bizalmatlansággal pislogtak egymásra.

A két új vendég érkezése, s ezzel kapcsolatban Winkle úr és a prémmel szegett topánkájú kisasszony zavarodott magatartása minden valószínűség szerint nagyon kellemetlen módon megzavarta volna a társaság jókedvét, ha a vidám Pickwick úr és a kedélyes házigazda minden tőlük telhetőt el nem követnek a köz érdekében. Winkle úrnak lassacskán sikerült beférkőznie Benjamin Allen úr kegyeibe, sőt még Bob Sawyerrel is barátságos beszélgetésbe ereszkedett, aki a konyaktól, a reggelitől és a társalgástól egészen fölélléknült, végül pedig szilaj jókedve kerekedett, és nagy gyönyörűséggel mesélt el egy rendkívül kellemes történetkét egy daganatról, amelyet valakinek a fejről eltávolítottak, s amit az egybegyűlt társaság okulására egy osztrigás kés, valamint egy darab kenyér segítségével szemléltető módon be is mutatott. Aztán az egész gyülekezet a templomba vonult, ahol Benjamin Allen úr jól kialudta magát, mialatt Bob Sawyer úr igen elmés módon terelte el gondolatait a világi dolgokról - ugyanis azzal foglalkozott, hogy bevésse a nevét ökölnyi nagyságú nagy, kövér betűkkel a templom padjába.

- No - szólt Wardle úr a kiadós ebéd után, amelyet a jó duplasör és a cseresznyepálinka kíséretében derekasan elfogyasztottak -, mit szólnának ahhoz, ha kimennénk egy órára a jégre? Időnk van rá bőven.

- Nagyszerű! - mondta Benjamin Allen úr.

- Mesés! - kiáltott fel Bob Sawyer.

- Ön persze tud korcsolyázni, Winkle? - kérdezte Wardle úr.

- Ha-ho-... hogyan - felelte Winkle úr. - Csak... csak... csak egy kicsit kijöttem már a gyakorlathoz.

- Ó, Winkle úr, korcsolyázzék, kérem - mondta Arabella. - Úgy szeretem nézni!

- Ó, az olyan szép - mondta egy másik kisasszony.

Egy harmadik kisasszony azt mondta, hogy a korcsolyázás roppant elegáns, egy negyedik kijelentette, hogy szerinte „hattyúszerű” dolog.

- Igazán boldogan korcsolyáznék - mondta Winkle úr elvörösödve -, de hát, sajnos, nincs korcsolyám.

Ezt az akadályt egy pillanat alatt elhárították. Trundle úrnak volt egy pár fölösleges korcsolyája, a hájas fiú pedig jelentette, hogy még egy csomó van odalent, mire Winkle úr azt mondta, hogy végtelenül boldog, és végtelenül boldogtalan képet vágott.

Az öreg Wardle elindult a társasággal egy jókora jégpálya felé, s miután a hájas fiú és Weller úr elhárították és lesöpörték a havat, ami a múlt éjszaka esett le, Bob Sawyer úr fölcsatolta a korcsolyáját, méghozzá olyan ügyesen, hogy Winkle úr szemében valódi boszorkányságnak tűnt fel, aztán a bal lábával köröket írt le a jégen, nyolcasokat rajzolt, és egy lélegzetre sok egyéb érdekes és ámulatos mutatványt vitt végbe Pickwick úr, Tupman úr és a hölgyek nagy gyönyörűségére, amely valóságos lelkesedéssé fokozódott, amikor az öreg Wardle és Benjamin Allen a fent nevezett Bob Sawyer közreműködésével néhány rejtélyes forgást mutattak be, amit ők „ostor”-nak neveztek.

Winkle úr közben az egész idő alatt azzal bajlódott, hogy a hidegtől elkékült arccal és kezekkel lyukat fűrt a cipője talpába, visszajáról kötötte fel a korcsolyáját, a szíjakat a lehető legpogányabb módon összecsomózta és összebogozta, Snodgrass úr közreműködésével, aki majdnem annyit értett a korcsolyázáshoz, mint egy szerecsen. Végül aztán Weller úr segítségével mégiscsak felcsatolták a szerencsétlen korcsolyákat, jó erősen leszíjazták, és Winkle úr talpra állt.

- No hát rajta, uram - buzdította őt Sam. - Csak előre, mutassa meg nekik, hogyan kell korcsolyázni.

- Megálljon, Sam, megálljon! - mondta Winkle úr remegve, s olyan görcsösen kapaszkodott bele Sam karjába, mint aki vízbe akar fulladni. - Ej, de csúszós ez, Sam.

- A jéggel bizony néha megtörténik, uram, hogy csúszós - felelte Samuel Weller. - Tartsa magát egyenesen, uram.

Weller úrnak ez az utóbbi megjegyzése arra vonatkozott, hogy Winkle úrnak ebben a pillanatban láthatólag semmi más vágya nem volt, mint felrúgni a két lábát a levegőbe, és odavágni a feje búbját a jéghez.

- Ej... izé... nem jó ez a korcsolya, ugye, Sam? - kérdezte Winkle úr, erősen inogva.

- Attól tartok, hogy nem a korcsolyában van a hiba, uram - felelte Sam.

- No, Winkle - kiáltott Pickwick úr, akinek halvány sejtelve sem volt arról, hogy valami kis baj támadt. - Jöjjön már, a hölgyek nagyon várják.

- Jó, jó - felelte Winkle úr kétségbeesett mosollyal. - Megyek már.

- Kezdődik a mulatság - mondta Sam, miközben igyekezett kiszabadítani magát. - No, uram, rajta!

- Várjon már egy percre, Sam - lihegte Winkle úr, szinte szerelmes odaadással kapaszkodva Weller úrba. - Eszembe jutott, Sam, hogy van odahaza két kabátom, amiket már nem hordok. Magának adom, Sam.

- Köszönöm szépen, uram - felelte Weller úr.

- Ne emelgesse a kalapját, Sam - mondta Winkle úr idegesen. - Ne húzza el emiatt a kezét. Ma reggel öt shillinget akartam adni magának, karácsonyi ajándékkul, Sam. Még ma délután megkapja, Sam.

- Igazán nagyon kedves hozzám, uram - felelte Weller úr.

- Csak ne eresszen el még egyelőre, Sam - mondta Winkle úr. - Így... jól van. Hamar beletanulok, Sam. Ne olyan gyorsan, Sam, ne olyan gyorsan.

Winkle úr előrehajolva, szinte kétrét görnyedve, Weller úr támogatása mellett, rendkívül sajátságos és egészen hatyúszerűtlen módon bukdácsolat át a jégen, amikor Pickwick úr a túlsó partról egyszerre csak mit sem sejtve odakiáltott neki:

- Sam!

- Tessék?

- Jöjjön ide. Szükségem van magára.

- Bocsásson el, uram - mondta Sam. - Nem tetszik hallani, hogy hív a gazdám? Bocsásson el, uram.

Weller úrnak végül sikerült egy hatalmas rándítással kitépnie magát a remegő pickwickista görcsös öleléséből, miközben egy nagyot taszított a szerencsétlen Winkle-én. Mire az utóbbi boldogtalan úriember egyenesen berepült az ostor közepébe, olyan biztonsággal, amelyre a legnagyobb fokú ügyesség vagy gyakorlat sem képesíthette volna, éppen abban a pillanatban, amikor Bob Sawyer egy csodaszép ívet csinált. Winkle úr olyan erővel szaladt neki, hogy mind a ketten hangos zuhanással elvágódtak a jégen. Pickwick úr azonnal odasietett. Bob Sawyer hamar talpra ugrott, de Winkle úrnak volt magához való esze, hogy korcsolyástul ilyesmit meg se próbáljon. Ülve maradt a jégen, s keserves erőfeszítéssel mosolyogni próbált, de arcának minden vonására kiült a rémület.

- Nem történt valami baja? - kérdezte Benjamin Allen mohó érdeklődéssel.

- Nem hinném - felelte Winkle úr, nagyon nyomkodva a hátát.

- Jó volna, ha eret vágnék önön - szolt Benjamin úr, roppant szolgálatkészen.

- Nem, nem, köszönöm - felelte Winkle úr sietve.

- De komolyan, azt hiszem, jót tenne - mondta Allen.

- Köszönöm szépen - mondta Winkle úr -, de inkább ne.

- Hát önnek mi a véleménye, Pickwick úr? - kérdezte Bob Sawyer.

Pickwick úr nagyon izgatott volt és nagyon haragos. Intett Samuel Wellernek és szigorú hangon ráparancsolt:

- Csatolja le a korcsolyáit.

- De miért, hiszen jóformán még hozzá sem fogtam - tiltakozott Winkle úr.

- Csatolja le a korcsolyáit - ismételte Pickwick úr határozott hangon.

Ezzel a paranccsal nem lehet dacolni. Winkle úr szótlanul tűrte, hogy Sam leoldja a korcsolyáit.

- Most segítse fel - szólt Pickwick úr. Sam segítségével Winkle úr feltápaszkodott a jégről.

Pickwick úr pár lépéssel odább húzódott a többiektől, magához intette barátját, szúrós pillantást vetett rá és halkán, de azért érthetően és nyomatékosan ezeket az emlékezetes szavakat mondta neki:

- Uram, ön egy szájhős.

- Micsoda? - kérdezte Winkle úr megdöbbenve.

- Szájhős. Ha óhajtja, világosabban is megmondhatom. Ön egy szélhámos, uram.

S azzal Pickwick úr nyugodtan sarkon fordult, és visszament a többiekhez.

Mialatt Pickwick úr a fent említett módon kiadta magából a mérgét, Samuel Weller és a hájas fiú egyesült erővel csúszdát csináltak a jégen, s nagy hozzáértéssel és művészettel csicsonkázni kezdtek rajta. Különösen Weller úr tündökölt a tudományával, mert a tréfás csúszkálásnak azt a merész és remek tudományát mutatta be, melyet manapság ezen a néven ismernek általában: „kopogtatás a csizmadia ajtaján”, s amely abból áll, hogy az ember fél lábán végigsiklik a jégen, a másikkal pedig imitt-amott koppant egyet, mint a levélhordó. A csúszda jó hosszú volt, s Pickwick úr, aki az ácsorgásban nagyon átfázott, önkéntelenül is megirigyelte azokat, akik mozoghattak.

- Jó kis testmozgás, kimelegszik tőle az ember, igaz-e? - kérdezte Wardle úrtól, amikor ez az utóbbi úriember már végképp kifogyott a szuszából, annak következtében, hogy fáradhatatlan hévvel valóságos körzöt csinált a két lábából, és a bonyolult mértani alakzatok egész tömegét karcolta a jégre.

- Ki bizony - felelte Wardle úr. - Nincs kedve csicsonkázni?

- Gyerekkoromban sokat csúszkáltam a csatornák jégén - felelte Pickwick úr.

- Hát próbálja meg - mondta Wardle úr.

- Ó, igazán, próbálja meg, Pickwick úr! - kiáltották a kisasszonyok valamennyien.

- Szívesen megtenném, hogy önöknek mulatságot szerezzek vele - mondta Pickwick úr -, de bizony van már vagy harminc esztendeje, hogy nem csináltam ilyesmit.

- Ugyan, mit! Csacsiság! - mondta Wardle úr, s máris lecsatolta a korcsolyáit, azzal az erélyes határozottsággal, amellyel minden dolgát végezte. - No, jöjjön, majd együtt csicsonkázunk. Gyerünk! - S azzal a jókedvű öregúr végigcsúszott a pályán olyan gyorsasággal, hogy Samuel Weller sem csinálta volna sokkal jobban, a hájas fiú pedig ugyancsak lemaradt volna mögötte.

Pickwick úr gondolkodóba esett, tűnődött egy kicsit, aztán lehúzta a kesztyűjét, beledobta a kalapjába; nekifutott kétszer-háromszor, de mindig visszatorpant, végre aztán negyedszerre sikerült a nekifutása, és lassan, méltóságteljesen végigsiklott a csúszdán, szétterpesztett lábakkal, a nézősereg lelkes rivalgása mellett.

- Most csak üsse a vasat, uram! - mondta Sam; aztán Wardle úr futott neki, aztán Pickwick úr, aztán Sam, aztán Winkle úr, aztán Bob Sawyer úr, aztán a hájas fiú, aztán Snodgrass úr, szorosan egymás nyomában, s olyan hevesen iramodott egyik a másik után, mintha egész életük boldogsága ettől a vállalkozástól függne.

Roppant lenyűgöző látvány volt, hogy Pickwick úr miképpen vette ki részét a mulatságból; hogy milyen halálos aggodalommal tekingetett hátra az utána következőre, aki szegényt örökösen azzal a veszedelemmel fenyegette, hogy utoléri és fellöki; hogyan fogyott el lassan a lendülete, amivel nekidurálta magát egy-egy futamnak, s miként fordult meg apránként a csúszdán, amíg végül arccal a kiindulási pontja felé került; milyen jóízű mosolyra derült az ábrázata, amikor a célhoz ért, s milyen mohón fordult vissza s rohant az előtte futó után; s bokavédőjében milyen vígan taposta a havat és hogy csillogott a szeme pápaszemén keresztül az örömtől és a jókedvtől. Ha pedig fellökték (ami minden harmadik nekifutásnál átlag egyszer megtörtént vele), a világon semmi sem fogható ahhoz a lelkesítő látványhoz, ahogy sugárzó arccal megint fölszedte a jégről a kalapját, kesztyűjét, kendőjét s újra beállt a helyére, a sorba, olyan tüzzel és lelkesedéssel, amit semmi sem tudott lehűteni. Mikor már a kedvük a legmagasabbra hágott s a csicsonkázás a legzajosabbra vált, egyszerre csak egy nagy roppanás hallatszott. Lett erre rémült rohanás a part felé, a hölgyek sikoltoztak, Tupman úr segítségért kiabált. Egy nagy jégtábla beszakadt, a víz elborította, s Pickwick úr kalapja, kesztyűje, kendője egyszerre csak megjelent a víz színén - s ez volt minden, amit Pickwick úrból látni lehetett.

Félelem és megdöbbenés ült ki minden arcra; a férfiak elsápadtak, a hölgyek ájuldoztak, Snodgrass úr és Winkle úr görcsösen szorongatták egymás kezét s a szemük mereven odarögződött arra a helyre, ahol elnökük alámerült, mialatt Tupman úr a gyors segélynyújtás céljából, s egyúttal azért is, hogy akik hallják, rögtön tisztába jöjjenek azzal, ami történt, szaladni kezdett a szántóföldeken keresztül, ahogy csak a lábai bírták, és torkaszakadtából azt kiabálta:

- Tűz! Tűz!

Ugyanebben a pillanatban indult meg az öreg Wardle és Samuel Weller óvatos léptekkel a beszakadt hely felé, Benjamin Allen úr pedig sürgős tanácskozást tartott Bob Sawyer úrral, hogy célszerű volna eret vágni az egész társaságon, mert így legalább gyakorolhatnák magukat egy kissé a sebészi műtétekben - ebben a szent pillanatban azonban kibukkant a vízből egy fej, két váll és előtűntek Pickwick úr arcvonásai meg a pápaszeme.

- Tartsa fönn magát egy pillanatig a víz színén... csak egy pillanatig! - ordította Snodgrass úr.

- Igen, könyörgök, tartsa fenn magát... az én kedvemért! - harsogta Winkle úr, mélységesen megindulva. A nagy könyörgés meglehetősen fölösleges volt, mert minden valószínűség amellet szolt, hogy ha Pickwick úr vonakodott volna is fönn tartani magát a víz színén mások kedvéért, aligha mulasztotta volna el megtenni a maga kedvéért.

- Feneket ér a lába, öregem? - kérdezte Wardle úr.

- Hát persze - felelte Pickwick úr, törülgetve magáról a vizet, és levegő után kapkodva. - Hanyatt estem. Nem tudtam rögtön talpra állni.

Pickwick úr kabátján, legalábbis amennyi kilátszott belőle a vízből, olyan vastagon volt az iszap, hogy tökéletesen igazolta az állítását; a hájas fiúnak hirtelen eszébe jutott, hogy a víz sehol sem mélyebb öt lábnál, mire a jelenlevők félelme végképp eloszlott, s a hősiességnek valóságos csodáit vitték véghez, hogy kihúzzák a vízből Pickwick urat. Végre, tömérek

bajlódás, lucskok, ropogás és sár árán sikerült szépszerével kiszabadítaniuk kényelmetlen helyzetéből, és Pickwick úr ismét biztos talajon állt.

- Ó, Istenem, még tüdőgyulladást kap és belehal - mondta Emily.

- Ó, az édes öreg bácsi! - mondta Arabella. - Hadd burkoljam be ebbe a kendőbe, Pickwick úr.

- Igen, ez csakugyan a legokosabb, amit tehetünk - mondta az öreg Wardle. - S ha rajta van a kendő, szaladjon haza, ahogy csak a lábai bírják, és bújjon rögtön ágyba.

Egy szempillantás alatt egy tucat kendőt kínáltak neki. Miután kiválasztottak hármát-négyet a vastagjából, Pickwick urat bebugyolálták és Weller úr kíséretében hazamenesztették; rendkívül furcsa jelenség volt az öregúr, akiről csurgott a víz, amint kalap nélkül, a kendőkkel lekötözött karokkal, minden látható ok nélkül óránként jó hat angol mérföldnyi sebességgel vágatott át a földeken.

Pickwick úr azonban nem sokat adott a külső látszatra, ha ilyen rendkívüli esetről volt szó, s Samuel Wellertől hajszolva futott inaszakadtából, amíg csak a Manor-major kapujához nem ért. Tupman úr vagy öt perccel megelőzte, és az öreg nénit már úgy megijesztette, hogy szegény lélek szörnyű szívdobogást kapott, mert szokása szerint azt hitte - ez volt a rögeszméje -, hogy a konyhában kigyulladt a tűzhely. Az öreg néni előtt mindig ez a szerencsétlenség jelent meg, a lehető legélénkebb színekben, ha valaki a közelében csak a legcsekélyebb nyugtalanságot is árulta el.

Pickwick úr addig meg sem állt, amíg be nem bújt a jó meleg ágyba. Samuel Weller lobogó tüzet rakott a szobában és fölvitte az ebédet; azután forró puncsot hoztak, s volt nagy ivászat a szerencsés megmenekülés örömeire. Az öreg Wardle úr hallani sem akart arról, hogy Pickwick úr fölkeljen, így hát Pickwick úrnak az ágyban kellett elnőkölnie. Másodszor és harmadszor is felhoztak egy nagy tál puncsot. S amikor Pickwick úr másnap reggel fölébredt, híre-hamva sem volt a csúznak, ami világos bizonyítéka, mint Bob Sawyer úr találóan megjegyezte, hogy ilyen esetben semmi sem versenyezhet a forró puncsossal; s ha mégis megtörténik olykor-olykor, hogy a forró puncs sem veszi elejét a bajnak, ennek csakis az lehet az oka, hogy a beteg elköveti azt a szokásos hibát, hogy keveset iszik belőle.

Másnap reggel a vidám társaság búcsúzkodni kezdett. Iskolás korunkban, kivált ha az iskolától búcsúzunk, nagyszerű dolog az ilyen búcsúzkodás, de később aztán, kint az életben, sokszor bizony nagyon fájdalmas. A halál, az önérdék, a forgandó szerencse sok embert szakít el egymástól, akik boldogok voltak együtt, s messzire, nagyon messzire sodorja őket, szanaszét a nagy világba; a fiú és a lány soha többé nem tér vissza. Nem akarjuk azt állítani, hogy a jelen esetben is ilyesmiről volt szó; mindössze közölni óhajtjuk az olvasóval, hogy a társaság különböző tagjai mind hazautaztak, külön-külön, saját otthonukba; hogy Pickwick úr és barátai újra elfoglalták helyüket a muggletoni postakocsi tetején; hogy Arabella Allen a bátyja kíséretében és védőszárnyai alatt, továbbá Bob Sawyer úrnak, a testi-lelki jó barátának a társaságában ismét visszatért oda, ahova való volt - ámbár be kell vallanunk, hogy nem tudjuk, hova, de Winkle úr bizonyára tudta.

Mielőtt azonban elváltak volna egymástól, Bob Sawyer úr és Benjamin Allen úr titokzatos arccal félrevonták Pickwick urat; s miután Bob Sawyer a mutatóujját Pickwick úr két bordája közé bökte, amivel egy füst alatt elárulta egyrészt vele született dévajságát, másrészt pedig az emberi test anatómiájáról szerzett ismereteit, ezzel a kérdéssel fordult hozzá:

- Hát maga, öreg sas, hol fészkel?

Pickwick úr azt felelte, hogy pillanatnyilag a György és Keselyű szállodában lakik.

- Szeretném, ha egyszer meglátogatna - mondta Bob Sawyer.

- Ezer örömmel - felelte Pickwick úr.

- Itt a lakásom címe - mondta Bob Sawyer úr, s előszedett egy névjegyet. - Lant Street, Borough; közel van a Guy-kórházhoz, ami nagyon kényelmes nekem, tetszik tudni. Ha elhagyta a Szent György-templomot, hamarosan be kell fordulni a High Streetre, jobb kéz felől.

- Majd megtalálom - mondta Pickwick úr.

- Jöjjön el csütörtökhöz két hétre és hozza magával a többieket is - mondta Bob Sawyer úr. - Néhány orvos lesz nálam aznap este.

Pickwick úr kijelentette, hogy szerencsésének fogja tartani, ha megjelenhet a orvosok társaságában, s miután Bob Sawyer úr közölte vele, hogy azt hiszi, nagyon vidám társaság lesz együtt, s a barátja, Ben sem fog hiányozni, kezet szorítottak és elbúcsúztak egymástól.

Érezzük, hogy ezen a ponton önként fölmerül a kérdés, hogy a fent leírt rövid beszélgetés alatt nem suttogott-e Winkle úr valamit Arabella Allen kisasszonnyal, és ha igen, mit suttogott; továbbá, hogy beszélgetett-e vajon Snodgrass úr a sarokban Emily Wardle kisasszonnyal, és ha igen, mit beszélgetett? Ezekre a kérdésekre csak azt felelhetjük, hogy akármit beszéltek is a két kisasszonnyal, Pickwick úrral vagy Tupman úrral egy árva szót sem váltottak huszonnyolc mérföld alatt, ellenben nagyon sokat sóhajtoztak, a sörhöz és a konyakhoz hozzá sem nyúltak és elég borongós hangulatban voltak. Ha az éles szemű hölgyolvasóink ezekből az adatokból kielégítő következtetéseket tudnak levonni, hát arra kérjük őket, okvetlenül tegyék meg.

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

*melyben nem esik szó egyébről, mint a törvényről
és különböző kiváló jogtudósokról*

A Temple öreg épületei tele vannak szanaszét szórt sok-sok sötét és piszkos irodával, ahol minden délelőtt, ha az ülőszakok szünetelnek, s legtöbbször alkonyattájban is, az ülőszakok idején, szüntelenül ki és be rohangásznak, lótnak-futnak az ügyvédi írnokok, segédek, ügyvédbojtárok, nagy csomó aktával a hónuk alatt, s iratkötegek kandikálnak ki még a zsebükből is. A patvaristáknak többféle fokozatuk van. Először is a rendes ügyvédjelölt, aki nagy pénzt fizet, és akiből valóságos ügyvéd lesz - neki folyószámlája van a szabónál, meghívják mindenfelé a társaságba, van egy ismerős famíliája a Gower utcában, egy másik ismerős famíliája a Tavistock téren - vakációra mindig hazautazik az apjához, valódi hátszlovakat tart szép számmal: egyszóval ő az ügyvédi iroda arisztokratája. Ott van aztán a fizetési írnok - aki az irodában dolgozik vagy odahaza, már ahogy elszegődött -, aki heti harminc shilling jövedelmének java részét a saját szórakozására és ruházkodására költi, hetenként legalább háromszor elmegy az Adelphi-színházba, megnézni egy félárú előadást, színház után szórja a pénzt a kocsmákban, ahol almabort mérnek, és kissé szurtos karikatúrája a fél év előtt kimúlt divatnak. Ott van továbbá az öregedő másoló írnok, sok gyermek apja, aki mindig kopott és többnyire részeg. Azután ott vannak az iroda kölykei, első felnőtt ruhájukban, akik a kellő megvetéssel tekintenek az iskolás fiúkra; este hazamenet csoportostul térnek be egy pár virslire meg sörre; s azt tartják, hogy „ez ám az élet!”. - S van még rajtuk kívül is sokféle fajta, nem is lehet őket mind elsorolni; de bármilyen számosan vannak is, a meghatározott hivatalos órákban valamennyit ott lehet látni, ahogy a már említett helyeken ki és be futkosnak.

Ezek az irodák, ezek a sötét, félreeső zugok a jogász hivatás közhivatalai, ahol kiállítják az idézéseket, aláírják az ítéleteket, fölveszik a panaszokat és mozgásba hoznak egy csomó egyéb fortélyos kis csavart. Őfelsége hű alattvalóinak kárára és gyötrelmére, s a jogtudós urak hasznára és örömére. Jobbára alacsony bolthajtásos, dohos helyiségek ezek, ahol a tömördek pergamentekercs már száz esztendő óta csöndesen árasztja magából a kellemes illatot - azt az illatot, amely napközben a korhadó fa dohos szagával keveredik össze, éjjelente pedig a nedves felsőkabátok, az ázott esernyők és a legolcsóbb faggyúgyertyák különböző kigőzölgéseivel.

Egy este, tíz nappal vagy két héttel azután, hogy Pickwick úr és barátai visszatértek Londonba, úgy fél nyolc óra tájban az egyik irodából egy barna kabátos, nagy rézgombos, hosszú hajú alak rohant ki, akinek durva és mocskos nadrágja annyira megfeszült a Blücher-csizmákon, hogy a két térde minden pillanatban ki akarta repeszteni szűk börtönét, hosszú haja pedig a kopott kalap széle alatt gondosan ketté volt választva. Kabátja zsebéből egy hosszú, keskeny pergamentekercset húzott ki, amelyre az irodavezető olvashatatlan fekete bélyegzőt nyomott. Azután még négy ugyanolyan nagyságú papírszeletet húzott ki a zsebéből - nyomtatott másolatai voltak ezek a pergamentekercsnek, csak a nevek helye volt üresen hagyva -, s miután ezeket az okmányokat is kitöltötte, zsebre vágta mind az ötöt, és elszárgult.

A barna kabátos ember, rejtélyes okmányaival a zsebében, nem volt más, mint régi ismerősünk, Jackson úr, a Dodson és Fogg ügyvédi iroda segédje, Freeman's Court-ból, Cornhill. Ahelyett azonban, hogy visszatért volna az irodába, ahonnan jött, nyomban a Sun Court felé vette útját és ment egyenesen a György és Keselyű fogadóba, megtudakolni, hogy lakik-e ott egy bizonyos Pickwick nevű úr.

- Tom - mondta a fogadóbeli pincérlány - hívja le Pickwick úr inasát.

- Sose fárasza magát - mondta Jackson úr. - Hivatalos ügyben járok. Csak mutassa meg Pickwick úr szobáját, majd fölmegek magam.

- Kit jelentsek be, kérem? - kérdezte a pincér.

- Jackson a nevem - felelte az írnok.

A pincér fölsietett az emeletre, hogy bejelentse Jackson urat; Jackson úr azonban megkímélte őt ettől a fáradságtól, mert szorosan ment a nyomában és belépett a szobába, mielőtt még a pincér a száját kinyithatta volna.

Pickwick úrnak aznap három vendége volt ebédre; valamennyien a kandalló körül üldögéltek, bor mellett, amikor Jackson úr a fönt leírt módon betoppant a szobába.

- Jó napot kívánok - mondta Jackson úr, és biccentett Pickwick úr felé.

Pickwick úr is bólintott, de kissé meglepetve nézett a látogatóra, mert Jackson úr arcára már nem emlékezett.

- Dodson és Foggtól jövök - mondta Jackson úr magyarázatképpen.

Pickwick urat ez a név egyszerre kihozta a sodrából.

- Forduljon az ügyvédemhez, kérem, Perker úrhoz, Gray's Innben. Pincér, kísérje ki ezt az urat.

- Bocsánatot kérek, Pickwick úr - vágott közbe Jackson, miközben a kalapját nagy lelki nyugalommal letette maga mellé a padlóra, s kihúzta zsebéből a pergamentekercseket. - Hiszen méltóztatik tudni, hogy ilyen esetekben az ügyvéd vagy a megbízottja köteles személyesen kézbesíteni a félnek... peres ügyekben sosem lehet elég óvatos az ember, Pickwick uram.

Jackson úr egy pillantást vetett az okmányokra; aztán rátámaszkodott az asztalra, nyájas és rábeszélő mosollyal körülnézett és így szólt:

- No de hát hagyjuk ezt; ne vesztegessünk szót ilyen csekélységekre. Melyik az urak közül Snodgrass úr?

Erre a kérdésre Snodgrass úr olyan hirtelen és félre nem érthető mozdulatot tett, hogy egyéb feleletre nem is volt szükség.

- Ó! Gondoltam - mondta Jackson úr még barátságosabban, mint az imént. - Önt is fárasztanom kell egy kis csekélységgel.

- Engem? - kiáltott fel Snodgrass úr.

- Csupán egy kis idézés a Bardell kontra Pickwick pörben, mint a felperes tanúja - felelte Jackson, miközben kikereste a többi közül a megfelelő papírszeletet, s kivett egy shillinget a mellényzsebéből. - A kitűzött napon meglesz a tárgyalás; azt hisszük, február tizennegyedikén. Külön bíróságot kértünk, s még csak tízen vannak beidézve. Ez az ön idézése, Snodgrass úr. Jackson úr meglobogtatta az iratot Snodgrass úr szeme előtt, s aztán a papírszeletet és a shillinget a kezébe nyomta.

Tupman úr néma csodálkozással figyelte a jelenetet, amikor Jackson úr hirtelen feléje fordult és így szólt:

- Azt hiszem, nem tévedek, de úgy sejtem, hogy Tupman úrhoz van szerencsém, nemdebár?

Tupman úr Pickwick úrra nézett; minthogy azonban az elnök tágra nyílt szeméből semmi olyan buzdítást nem olvasott ki, hogy tagadja le a nevét, kisvártatva így felelt:

- Igen, Tupman a nevem.

- És a másik úr alkalmasint Winkle úr? - kérdezte Jackson.

Winkle úr olyanformán mosolygott, hogy igen, ő az - mire az ügyes Jackson rögtön ellátta mind a kettejüket egy-egy papírszelvénnel, és fejenként egy-egy shillinggel.

- Attól félek, hogy tolakodónak tartanak majd - folytatta Jackson úr -, de ha nem veszik tőlem rossznéven, még valakit keresek, Samuel Weller neve is itt áll még az idézésen, tetszik tudni, Pickwick uram.

- Pincér, küldje be az inasomat - mondta Pickwick úr. A pincér nagy csodálkozva kiment, Pickwick úr pedig székkal kínálta meg Jackson.

Kínos szünet állt be, amelynek végül is az ártatlan alperes vetett véget.

- Úgy veszem észre, uram - szólott Pickwick úr s egyre haragosabb lett a hangja -, úgy veszem észre, hogy az ön főnökei saját barátaim tanúvallomása alapján akarnak elmarasztaltatni.

Jackson úr a mutatóujja hegyével néhányszor megvakarta bal felől az orrát, ami azt jelentette, hogy nem azért jött, hogy a börtön titkait kifecsege, és kedélyesen így válaszolt:

- Nem tudom, nem mondhatok semmit.

- Hát akkor miért kaptak volna idézést a barátaim - kérdezte Pickwick úr -, ha nem ezért?

- Jó fogós kérdés, Pickwick uram - felelte Jackson, csóváltatva a fejét. - De nem megy vele semmire. Faggathat, ha kedve tartja, de belőlem ugyan egy szót sem fog kiszedni.

Jackson úr ismét rámosolygott a társaságra, s bal hüvelykujját az orra hegyére nyomta, jobb kezével pedig úgy tett, mintha egy kávédarálót forgatott volna, s ilyen módon rendkívül kedves némajátékot adott elő (amely akkoriban közkedvelt szokás volt, de ma már, fájdalom, divatját múlta), s amit népies nyelven csak úgy neveztek volna, hogy: „fíntorgatja a pofáját”.

- Nem, nem, Pickwick uram - jegyezte meg végül Jackson úr. - Az már Perkerék dolga, hogy kitalálják, mire valók ezek a subpoenaék.⁹ Ha nem tudják kitalálni, várják be szépen a tárgyalást, és akkor biztosan rájönnek.

Pickwick úr határtalan undorral nézte hívatlan vendégét, s valószínűleg valami szörnyű átkot mondott volna Dodson és Fogg urak fejére, ha ebben a pillanatban Sam belépése meg nem akadályozza.

- Samuel Weller? - kérdezte Jackson úr.

- Ennél igazabbat sem mondott az úr már esztendőök óta - felelte Sam a legnagyobb nyugalommal.

- Itt a subpoena az ön számára, Weller úr - mondta Jackson.

- Hát az meg micsoda madár? - kérdezte Sam.

- Itt az eredetije - felelte Jackson úr anélkül, hogy a kívánt felvilágosítást megadta volna.

- Melyik az? - kérdezte Sam.

⁹ Idézés, szó szerinti jelentése: büntetés terhe mellett.

- Ez itt ni - felelte Jackson, s megrázta a pergament.

- Nini, hát csakugyan ez az eredetije? - mondta Sam. - Igazán örvendek, hogy szerencsém van az eredetijéhez, mert roppant kedves ízé ám ez az eredeti. Jólesik az ember lelkének látni.

- És itt van a shilling - szólt Jackson úr. - Dodson és Fogg urak küldik.

- No, ez már nagyon szép dolog Dodson és Fogg uraktól, hogy ajándékot küldenek nekem, holott alig ismernek - mondta Sam. - Ez aztán a kitüntető figyelem, uram; igazán becsületükre válik az uraknak, hogy így méltányolják az ember érdemeit. Mondhatom, hogy egészen meg vagyok hatva.

S azzal Weller úr megdörzsölte kissé jobb szempilláját a kabátja ujjával, ami kipróbált fogása a színészeknek a polgári drámákban.

Jackson urat Sam viselkedése, úgy látszik, kizökkentette kissé a kerékvágásból; de miután az idézéseket átadta, s egyéb mondanivalója nem volt, olyan mozdulatot tett, mintha azt a fél kesztyűt, amelyet a látszat kedvéért örökösen a kezében hordott, fel akarta volna húzni, aztán visszatért az irodájába, hogy jelentést tegyen a főnökeinek.

Pickwick úr aznap éjjel keveset aludt; eszébe juttatták megint a Bardell-féle pört s ez nagyon nyugtalanító gondolat volt. Másnap jó korán megreggelizett, és miután maga mellé vette Samet, elindult a Gray's Inn Square felé.

- Sam! - szólt Pickwick úr körülnézve, ahogy a Cheapside végére értek.

- Tessék parancsolni? - mondta Sam, s odalépett a gazdájához.

- Merre menjünk?

- A Newgate utcán át, uram.

Pickwick úr nem fordult meg mindjárt, hanem pár pillanatig szórakozottan nézett inasának a szemébe, s aztán egy nagyot sóhajtott.

- Mi baj van, uram? - kérdezte Sam.

- Ezt a pört, Sam - felelte Pickwick úr -, a jövő hónap tizennegyedikén kezdik tárgyalni.

- Csudálatos véletlen, kérem - felelte Sam.

- Miért csudálatos véletlen, Sam? - kérdezte Pickwick úr.

- Mert éppen Szent Bálint napjára esik, uram - felelte Sam. - Szent Bálint pedig a házassalandók védőszentje; s illő dolog, hogy a neve napján törvényt üljenek házassági ígéret megsejése miatt.

Weller úr hiába mosolygott, gazdáját sehogyan sem tudta felvidítani. Pickwick úr sarkon fordult és szótlánul folytatta az útját.

Így ballagtak egy darabig; Pickwick úr elől lépkedett, gondolataiba mélyedve, az inasa pedig mögötte, irigylésre méltóan nyugodt arccal, amelyről lerítt, hogy a világon semmivel és senkivel nem törődik. Aztán Sam, akinek mindig különös gondja volt rá, hogy az ő saját külön ismereteit a gazdájával is közölje, egyszer csak meggyorsította lépteit, utolérte Pickwick urat s egy épületre mutatva, amely mellett elhaladtak, így szólt:

- Tessék már nézni, milyen jóképű hentesbolt.

- Igen, látom - mondta Pickwick úr.

- Híres kolbászgyár ám ez - mondta Sam.

- Igen? - mondta Pickwick úr.

- Bizony! - ismételte Sam, némi kis méltatlankodással a hangjában. - Meghiszem azt, hogy híres. Ej, hát hova teszi a szemét, uram, hogy ezt nem látja! Hiszen ez az a hely, ahol négy esztendővel ezelőtt olyan rejtélyesen eltűnt egy jóra való hentesmester.

- Csak nem tették el láb alól, Sam? - szólt Pickwick úr, hirtelen hátrafordulva.

- Ó, dehogy, uram - felelte Weller úr -, de bár inkább meggyilkolták volna; sokkal rosszabbul járt annál. Övé volt ez az üzlet, s ő találta fel azt a szabadalmazott, szakadatlanul működő kolbász-gőzgépet, amely a kockakövet is bekapta és kolbásszá aprította volna, ha túl közel viszik hozzá, olyan könnyedén, akár egy újszülött csecsemőt. Persze, nagyon büszke volt a masinájára, mindig ott nézte a pincében, amikor a gép még teljes erővel járt, s addig nézte, amíg egészen mélabús lett nagy örömeiben. Igazán boldog ember lehetett volna, tetszik tudni, mert ott volt a masinája, meg azonkívül két szép kisgyereke, ha ott nincs a felesége, aki igazán gonosz boszorkány volt. Le nem ment soha az ura nyakáról, egyre a fülébe duruzsolt, úgyhogy szegény ember állapota már tűrhetetlen lett. „Mondok én neked valamit, szívem - szólt egy napon a hentes -, ha abba nem hagyod ezt a komédiát, akármi legyen, ha ki nem szököm Amerikába; több szavam nincs”... - „Naplopó gazember vagy te - mondja erre az asszony -, képzelem, hogy megköszönik majd az amerikaiak, ha bevásárolnak veled”... Aztán még egy félóra hosszat szidta az urát, mint a bokrot, utána pedig fogja magát, beszalad a kis szobába a bolt mögé s elkezd jajveszékelné, hogy őt az ura még a sírba viszi és olyan görcsöt kap, hogy három óra hosszat szüntelenül csak jajgat és kapálózik. Másnap reggel az ember nincs sehol. Pénzt nem vett ki a kasszából... még a nagykabátját sem vitte el... amiből világos volt, hogy nem ment ki Amerikába. Elmúlik egy nap, nem jön vissza; elmúlik egy hét, csak nem jön vissza; az asszony plakátokat nyomat, hogy jöjjön haza, minden meg van bocsátva... (ami igazán nagylelkűség volt tőle, mert hiszen a férfi a világon semmit nem vétett)... Feltúrtak minden csatornát, s álló két hónapon keresztül, ahány hullát csak leltek, azt egyenesen vitték mind a hentesboltba, rendszeresen. De mivelhogy egyik sem volt az igazi, hírét keltették, hogy megszökött, s az asszony vezette tovább az üzletet. Valamelyik szombat este aztán beállít a boltba egy sovány kis öregúr, szörnyen felindulva: „Maga itt a hentesné?” - kérdi. - „Igenis, én vagyok” - feleli az asszony. - „Hát akkor csak annyit mondok, tisztelt asszonyság, hogy se nekem, se a családomnak egy csöpp kedvünk sincs, hogy egy haszontalanság miatt megfulladjunk: sőt, mi több - mondja az öregúr -, engedje megjegyezmem, hogy mivel maguk úgysem töltik a kolbászt a legfinomabb minőségű hússal, hát azt hiszem, ez a hús sem kerülne sokkal többbe, mint a gombok”... - „Gombok!” - csodálkozik az asszony. - „Igenis, gombok, tisztelt asszonyság” - feleli a sovány kis öregúr, s azzal kibont egy papirost és lerak elébe húsz vagy harminc félgombot. - „Éppen kolbászba való fűszer a nadrággomb”... - „Hisz ezek az én uram gombjai!” - kiáltja az özvegy, akit az ájulás környékezett. - „Micsoda! - kiált fel a sovány kis öregúr, elsápadva. - Most már tisztán látom, hogy örültségi rohamában elvesztette a fejét és kolbásszá aprítottatta föl magát.” És úgy is volt - fejezte be Weller úr, nagy nyugalommal nézve Pickwick úr halálra vált arcába - vagy pedig véletlenül esett bele a gépbe; de akárhogy állt is a dolog, a kis öregúr, aki egész életében bolondja volt a kolbásznak, esze nélkül rohant ki a boltból, és soha többé hírét sem hallották!

Mire ennek a megható családi tragédiának a végére jutottak, Pickwick úr és az inasa már oda is értek Perker úr ügyvédi irodájához. A félig nyitott ajtóban Lowten egy toprongyos, nyomórútságos külsejű emberrel tárgyalt, akinek lyukas volt a csizmája orra s a kesztyűjén nem voltak ujjak. Sovány, barázdás arcáról lerítt a nélkülözés és a szenvedés - már-már a kétségbeesés. Maga is röstellte szegénységét, mert Pickwick úr közeledtére a lépcsőház árnyékába húzódott vissza.

- Ez nagy baj - mondta az idegen, felsóhajtva.
- Nagy - mondta Lowten, miközben a tolla hegyével az ajtófélfára firkálta a nevét s a lúdtoll másik végével újra letörülte. Üzen neki valamit?
- Mit gondol, mikor jön vissza? - kérdezte az idegen.
- Az nagyon bizonytalan - felelte Lowten, rákacsintva Pickwick úrra, amikor az idegen lenézett a földre.
- Mit gondol, nem volna jó, ha megvárnám? - kérdezte az idegen, és vágyakozó pillantással nézett az iroda felé.
- Ó, dehogy, úgyis hiába várná - felelte az írnok, s előrébb lépett kissé, hogy még jobban elállja a bejárást. - Ezen a héten már semmi esetre sem jön vissza, s kérdés, hogy a jövő héten megjön-e; mert ha Perker úr egyszer elutazik, nem nagyon iparkodik megint haza.
- Elutazott! - mondta Pickwick úr. - Ó, Istenem, ez nagy baj.
- Ne menjen el, Pickwick úr - mondta Lowten. - Van nálam egy levél az ön számára. - Az idegen még mindig habozni látszott, megint lenézett a földre, s az írnok újra Pickwick úrra sandított ravaszul, mintha azt akarta volna megértetni vele, hogy milyen remek tréfát űz ő ezzel az emberrel; de hogy mi volt ez a tréfa, azt Pickwick úr sehogyan sem bírta kitalálni.
- Parancsoljon befáradni, Pickwick úr - mondta Lowten. - Üzen valamit a főnökömnek, Watty úr, vagy beszél majd újra személyesen?
- Kérje meg a nevemben, hogy üzenje meg, mi történt már az ügyemben - mondta az idegen. - Az Isten szerelmére kérem, Lowten úr, ne feledkezzék meg róla.
- Nem, nem; lesz rá gondom - felelte az írnok. - Tessék besétálni, Pickwick úr. Isten áldja, Watty úr; gyönyörű idő van ma a sétáláshoz; ugyebár? - Látván, hogy az idegen még mindig habozik, intett Samuel Wellernek, hogy lépjen be a gazdája után, aztán becsapta az ajtót Watty úr orra előtt.
- Hát ilyen tolakodó, tönkrement ember se járt még a föld hátán, azt hiszem, mióta világ a világ - mondta Lowten, s lecsapta a tollat az asztalra, olyan arckifejezéssel, mint akit mélységesen megbántottak. - Még négy esztendeje sincs egészen, hogy az ügye a törvényszéknél van, és akármilyen legyen, ha legalább kétszer hetenként nem jön a nyakunkra. Erre tessék, Pickwick úr. Perker úr odabent van, és tudom, hogy a rendelkezésére fog állni. Átkozott hideg van - tette hozzá bosszúsán -, ha az ember kénytelen kint állni az ajtóban és ilyen rongyos csavargókkal elfecsérelni az idejét! - S miután a rendkívül nagy tüzet egy rendkívül kicsi piszkavassal indulatosan megkotorta, bement főnökének dolgozószobájába és bejelentette Pickwick urat.
- Ó, kedves jó uram - szólt a kis Perker úr, felpattanva a helyéről. - Nos, hát mi újság az ön ügyében, kedves jó uram? Semmi hír a mi Freeman's Court-beli barátainkról? Pedig tudom, hogy nem ülnek ölbe tett kézzel. Nagyon agyafűrt fickók; igazán nagyon agyafűrtak.
- S azzal a kis ügyvéd nyomatékosan szippantott egyet a burnótjából, mintha elismerése adóját akarta volna leróni Dodsonnak és Foggnak agyafúrtságukért.
- Nagy gazemberek - mondta Pickwick úr.
- No igen, no igen - mondta a kis ügyvéd -, de hát, tetszik tudni, ez felfogás dolga; ne vitatkozzunk a kifejezéseken; mert hiszen az csak természetes, hogy ön ezeket a dolgokat nem tekintheti a szakember szemével. Nos, uram, megtettünk mindent, amit csak szükségesnek láttunk. Megnyertem Snubbin jogtanácsos urat.

- S ő ügyes ember? - kérdezte Pickwick úr.

- Ügyes ember! - felelte Perker. - Az Isten szent szerelmére, édes jó uram, hiszen Snubbin jogtanácsos úr a legelső ügyvédek közé tartozik. Háromszor annyi megbízása van, mint más védőügyvédnek... benne van minden pörben. Nem kell, hogy továbbadja, de mi... mi céhbeliek, azt tartjuk, hogy Snubbin jogtanácsos úr orránál fogva vezeti az egész törvényszéket.

A kis ember ezek után ismét szippantott egyet a burnótból, és rejtélyesen biccentett Pickwick úr felé.

- Megidéztek három barátomat - mondta Pickwick úr.

- Ó! Hát persze hogy megidéztek - felelte Perker. - Fontos tanúk; nagyon kényes helyzetben látták önt.

- De hiszen én nem tehetek róla, hogy Bardellné elájult - mondta Pickwick úr. - Valósággal a karjaimba dőlt.

- Valószínűleg így volt, kedves jó uram - felelte Perker. - Valószínűleg így volt, magától értetődő dolog. Mi sem természetesebb ennél, édes jó uram. De mivel bizonyítja ezt be?

- Megidézették az inasomat is - mondta Pickwick úr, elejtve az előbbi témát, mert Perker úr kérdése kissé fejbe kólintotta.

- Samet? - kérdezte Perker.

Pickwick úr igennel felelt.

- Hát persze, édes jó uram, hát persze hogy beidéztek. Tudtam előre. Egy hónappal ezelőtt megmondhattam volna. Látja, kedves uram, ha ön a maga feje szerint intézi az ügyeit, miután már átadta az ügyvédnek, akkor viselnie kell a következményeket is. - S azzal Perker úr méltóságának tudatában kiegyenesedett, és néhány odatévedt burnótszemcsét fricskázott le az ingfodráról.

- És mit akarnak Sammel bizonyítani? - kérdezte Pickwick úr két-három percnyi hallgatás után.

- Valószínűleg azt, hogy ön elküldte őt a felpereshez valamilyen egyezkedési ajánlattal - felelte Perker. - De azt hiszem, hogy ezzel nem sokat lendítenek az ügyükön, mert belőle ugyan nem szednek ki semmit, akármilyen furfangosan faggatják is.

- Magam is azt hiszem - mondta Pickwick úr, és minden nyugtalansága mellett is elmosolyodott arra a gondolatra, hogy Sam tanúként fog szerepelni. - De hát mégis, mihez tartsuk magunkat?

- Édes jó uram, csak egy út áll előttünk nyitva - felelte Perker. - Sarokba szorítjuk a tanúkat keresztkérdésekkel, bízunk Snubbin úr ékesszólásában, port hintünk a bíró szemébe, aztán döntsenek az esküdtek.

- És ha el találunk marasztalni? - kérdezte Pickwick úr.

Perker úr elmosolyodott, szippantott egy nagyot a burnótszelencéjéből, megpiszkálta a tüzet, vállat vont, és sokatmondóan hallgatott.

- Azt akarja mondani, ügyvéd úr, hogy ebben az esetben meg kell fizetnem a kártérítési összeget? - kérdezte Pickwick úr, aki nagyon sötét arckifejezéssel figyelte Perker úr válasznak szánt néma jelbeszédét.

A kis ügyvéd újra megkotorta a tüzet, ami teljesen fölösleges volt, aztán így szólt:

- Attól félek, hogy meg.

- Akkor engedje meg, hogy közöljem önnel megmásíthatatlan elhatározásomat, hogy én semmiféle kártérítést nem fogok fizetni - mondta Pickwick úr nagyon erélyes hangon -, semmiféle kártérítést, Perker. Egy pennym sem fog Dodson és Fogg urak zsebébe vándorolni. Ez visszavonhatatlan és megmásíthatatlan elhatározásom. - S annak bizonyságául, hogy mennyire visszavonhatatlan, Pickwick úr nagyot ütött az asztalra az öklével.

- Helyes, kedves jó uram, nagyon helyes - mondta Perker. - Ön tudja, hogy mit csinál, természetesen ön tudja a legjobban.

- Természetesen! - ismételte Pickwick úr hevesen. - Hol lakik ez a Snubbin jogtanácsos úr?

- A Lincoln's Innben, Old Square - felelte Perker.

- Szeretnék beszélni vele - mondta Pickwick úr.

- Beszélni Snubbin jogtanácsos úrral! Mire gondol, édes jó uram! - kiáltott fel Perker úr egészen elképedve. - Ó, ó, édes jó uram, ez lehetetlen. Beszélni Snubbin jogtanácsos úrral! De hát az Isten szerelmére, kedves uram, ki hallott még ilyet, hiszen először le kell fizetni a tanácskozási díjat, és fel kell iratkozni nála jó előre. Lehetetlen, kedves jó uram, lehetetlen.

De hát Pickwick úr konokul a fejébe vette nemcsak azt, hogy nem lehetetlen, hanem hogy meg is lesz, és ennél fogva, tíz perccel később, hogy a dologról határozottan kijelentették előtte, mennyire lehetetlen; maga az ügyvéd vezette őt be a nagy Snubbin jogtanácsos úr külső irodájába.

Meglehetősen nagy szoba volt ez, szőnyeg nélkül, a kandalló mellett hatalmas íróasztal állt, melynek eredetileg zöld posztója már rég színét hagyta, s a portól és a kortól lassanként megsürkült, kivéve ott, ahol az eredeti szín nyomait tintafoltok tüntették el. Az asztalon rengeteg apró iratcsomó hevert, vörös szalaggal átkötve; s az asztalnál egy öreg írnok ült, akinek jól ápolt külseje és nehéz aranylánc meggyőzően bizonyította Snubbin jogtanácsos úr kiterjedt és jövedelmező ügyvédi gyakorlatát.

- Mallard úr, a jogtanácsos úr bent van a szobájában? - kérdezte Perker, s a lehető legnagyobb udvariassággal megkínálta az írnokot burnótszelencéjével.

- Igen, bent van - így szólt a válasz -, de nagyon el van foglalva. Tessék idenézni: mennyi ügy, s még egyről sem adott véleményt, pedig ezek valamennyien külön díjat fizettek a sürgős elintézésért. - S az öreg írnok elmosolyodott, és olyan élvezettel szippantott egyet a burnótból, hogy nem lehetett tudni, a tubákolást kedveli-e jobban, vagy a különdíjakat.

- Ezt nevezem prakszishoz - mondta Perker.

- Igen - felelte a jogtudós segédje, s azzal előszedte a saját szelencéjét, s nagyon barátságosan megkínálta a vendégeket. - S az a legjobb a dologban, hogy rajtam kívül senki emberfia el nem tudja olvasni a jogtanácsos úr írását, és ha már ki is adta a véleményt, a feleknek várniuk kell, míg én lemásolom. Hahaha!

- Amiből még valaki hasznot húz a jogtanácsos úron kívül, s még egy kicsivel többet szorít ki a felekből, mi? - mondta Perker. - Hahaha!

Snubbin úr segédje erre megint elnevette magát; de a nevetése nem volt zajos és lármás, hanem csak olyan csöndes, csukló nevetés, amelyet Pickwick úr nem szívesen hallott. Mert ha valaki befelé vérzik, az nagy baj neki, de hogyha befelé nevet, az nem jelent jót másokra nézve.

- Összeírta már azt a kis számlát, amivel még tartozom? - kérdezte Perker.

- Még nem - felelte az írnok.

- Szeretném, ha összeírná - mondta Perker. - Kérem, küldje el nekem, s majd küldök önnek egy csekket. Ámbár úgy látom, hogy a készpénzfizetések bezsebelése annyira igénybe veszi, hogy az adósságok eszébe sem jutnak, mi? Hahaha! - Ez a tréfás kis megjegyzés nagyon kellemesen csiklandozhatta az öreg írnokot, mert megint elkezdte azt a befelé való csöndes nevetését.

- Hanem, kedves jó Mallard úr, édes barátom - szólt Perker, egyszerre megint nagyon elkomolyodva, s a nagyszerű ügyvéd nagyszerű segédjét kabátja szárnyánál fogva a sarokba vonta -, rá kell venni a jogtanácsos urat, hogy fogadjon engem meg az ügyfelemet.

- Ugyan már, kérem - mondta az írnok. - No, ez se rossz! Hogy a jogtanácsos úr fogadja önöket! Hiszen ez képtelenség.

De bármennyire képtelenség volt is ez a kívánság, az írnok azért nyugodtan tűrte, hogy az ügyvéd szép szelíden még odább vigye, ahol Pickwick úr nem hallhatja őket; s miután egy darabig suttogtak egymással, Mallard úr szép csöndesen bement egy sötét kis folyosón, s eltűnt a lánglelkű jogtudós szentélyében, ahonnan rögtön vissza is jött lábujjhegyen, és közölte Perker úrral és Pickwick úrral, hogy sikerült rábírnia a jogtanácsos urat, hogy minden hagyományos rend és szokás ellenére azonnal fogadja őket.

Snubbin jogtanácsos úr egy megnyúlt ábrázatú, fakó képű, körülbelül negyvenöt éves ember volt, vagy amint a regényírók mondanák, ötven körül járhatott. Bágyadt, fénytelen szeme volt, amilyent gyakran látni olyan embereknél, akik hosszú éveken keresztül nehéz, idegőrlő, tudományos munkának szentelték magukat, s amely rögtön elárulja az idegennek, hogy az illető nagyon rövidlátó, még ha nincs is ott ráadásul a szemüvege, mely széles, fekete zsinóron lógott a nyakában. Haja ritkás volt és gondoztatlan, amit részben annak köszönhetett, hogy sohasem fordított kellő időt az ápolására, másrészt pedig annak, hogy huszonöt esztendeje viselte a hivatalos ügyvédi parókát - amely ott állt mellette egy parókatartón. A hajpor, amely belepte kabátja gallérját s a rosszul mosott és rosszul megkötött fehér nyakkendője arról tanúskodott, hogy mióta visszajött a törvényszékről, még nem volt ideje átöltözködni; de máskülönben is nagyon hanyag volt az egész ruházata, s följosította az embert arra a föltevésre, hogy külső megjelenése az átöltözéssel sem nyert volna sokat. Jogi könyvek, aktacsomók és felbontott levelek heverték szanaszét az asztalon, a legcsekélyebb rend vagy rendszer nélkül; a szoba bútorzata ódon volt és rozoga; a könyvszekrény korhadt ajtaja majd kidőlt, a szőnyegből egész kis porfellegek szálltak fel, ha egyet lépett az ember; a függönyök megsárgultak a vénségtől meg a mocsoktól; és minden, ami csak látható volt a szobában, félreérthetetlenül arra vallott, hogy Snubbin jogtanácsos urat túlságosan is elfoglalták hivatalos dolgai, semhogy a maga személyére különösebb gondot vagy figyelmet fordíthatott volna.

Snubbin úr éppen írt, amikor véencei beléptek; szórakozottan biccentett egyet, amikor a kis ügyvéd bemutatta neki Pickwick urat; aztán megkínálta őket székkal, tollát gondosan a kalamárisba dugta, ölébe vette a bal lábát, és várta, hogy megszólaljanak.

- Pickwick úr, az alperes a Bardell kontra Pickwick ügyben, Snubbin uram - mondta Perker.

- Védő vagyok én ebben az ügyben? - kérdezte a jogtanácsos.

- Igenis, uram - felelte Perker.

Snubbin úr biccentett, és várta a továbbiakat.

- Pickwick úr azért szeretett volna nagyon beszélni önnel, jogtanácsos uram - mondta Perker -, mielőtt ön még foglalkozott volna az ügyével, mert ki akarja jelenteni ön előtt, hogy nem ismeri el, hogy csak a legcsekélyebb alapot vagy okot is szolgáltatva volna az ellene indított pörre; és hogyha tiszta lelkiismerettel nem léphetne a bírák elé, s azzal a szilárd meggyőződéssel, hogy teljes joggal utasítja vissza a felperes követelését, akkor inkább meg sem jelenne a törvényszék előtt. Azt hiszem, híven tolmácsoltam nézeteit, ugyebár, kedves jó uram? - mondta a kis ügyvéd Pickwick úr felé fordulva.

- A lehető leghívebben - felelte Pickwick úr.

Snubbin jogtanácsos úr két kézre fogta a szemüvegét, orrára illesztette, s miután pár percig kíváncsian nézte Pickwick urat, csöndes mosollyal és csöndes hangon így szólt:

- Pickwick úr ügye jól áll?

Az ügyvéd vállat vont.

- Szándékszik tanúkat megidéztetni?

- Nem.

Snubbin úr arcán egyre határozottabbá vált a mosoly; bal lábát egyre élénkebben hintáztatta a térdén s hátradőlve karosszékeiben, kételkedve köhécselt.

Snubbin jogtanácsos úr balsejtelmeinek ezek a jelei, bármily csekélyek voltak is, nem kerülték ki Pickwick úr figyelmét. Jobban az orrára nyomta a szemüvegét, s azon keresztül nagy figyelemmel fürkészte Snubbin úr érzelmi megnyilatkozásait, és ügyet sem vetve Perker úrra, aki a homlokát ráncolta s hunyorgatott, kacsingatott feléje, hogy elhallgattassa, nagy nyomatékkal így szólt:

- Nyilván rendkívül különösnek találja, uram, ön, akinek szükségképpen tömérdek efféle üggyel van dolga, nyilván rendkívül furcsának találja, uram, hogy csak ezért akartam beszélni önnel.

Snubbin jogtanácsos úr igyekezett komoly arccal bámulni a tűzbe, de kénytelen-kelletlen megint csak elmosolyodott.

- Önök, védőügyvédek - folytatta Pickwick úr -, a legrosszabb oldaláról látják az emberi természetet. Minden gonoszsága, minden civakodó hajlama, minden rosszakarata és gyűlölködése föltárul önök előtt. Saját esküdszéki tapasztalataikból tudják (s ezzel nem akarom kisebbiteni sem önöket, sem az esküdteket), hogy mennyi fordul meg a színpadi hatáson, s ennél fogva hajlandók föltenni másokról, hogy nem átallják önző és bűnös célokra felhasználni ugyanazokat az eszközöket, melyeknek a lényegét és az értékét önök a folytonos alkalmazás révén olyan jól ismerik, s amelyeket önök a legtisztább szándékkal, a legtisztességesebb, legbecsületesebb módon használnak föl, azzal a dicséretes törekvéssel, hogy védencük érdekében megtegyenek minden lehetőt. Valóban azt hiszem, hogy ennek a körülménynek lehet betudni azt a kicsinyes, de nagyon elterjedt felfogást, hogy önök, legalábbis mint ügyvédek, gyanakvóak, bizalmatlanok és túl óvatosak. S ámbár tisztában vagyok vele, hogy ez a kijelentés önnel szemben a jelen körülmények között csakis a káromra lehet, mégis eljöttem, mert határozottan értésére akartam adni önnek, amint már Perker barátom kifejtette, hogy ártatlan vagyok abban a szőszegésben, amivel vádolnak; és ámbár meg vagyok győződve, uram, hogy az ön támogatása megbecsülhetetlen értékű reám nézve, mégis engedje meg hozzátennem, hogy kész volnék inkább lemondani arról a nagy előnyről, hogy igénybe vegyem az ön fényes tehetségét, ha őszintén és föltétlenül hitelt nem adna szavaimnak.

Még jóval ennek a kis beszédnek a befejezése előtt, amelyről kénytelenek vagyunk bevallani, hogy Pickwick úrhoz képest nagyon prózai volt, Snubbin védőügyvéd úr szórakozottan gondolataiba merült. Pár perc múlva azonban, miközben ismét a tolla után nyúlt, úgy látszik, mégiscsak ráeszmélt, hogy jelen vannak az ügyfelei; felnézett az olvasmányából és meglehetősen kurtán így szólt:

- Ki a segédem ebben az ügyben?

- Phunky úr, kérem - felelte a kis ügyvéd.

- Phunky, Phunky - tűnődött Snubbin úr. - Még sohasem hallottam ezt a nevet. Nagyon fiatal ember lehet.

- Igen, még nagyon fiatal ember - felelte az ügyvéd. - Csak a minap kezdte meg a prakszist. Mennyi ideje is? Igen, még nyolc esztendeje sincs, hogy a törvényszéken dolgozik.

- Ó, mindjárt gondoltam - mondta Snubbin úr, olyan szánakozó hangon, ahogy más ember a gyámoltalan, apró gyerekekről szokott beszélni. - Mallard úr, küldjön csak el izé... izé úrért.

- Phunky úr irodájába... Holborn Court, Gray's Inn - szólt közbe Perker. (Egyébként a mai South Square-t hívták akkor Holborn Courtnak.) - Küldjön át Phunky úrhoz valakit azzal az üzenettel, hogy nagyon örülnék, ha egy percre átfáradna ide.

Mallard úr kiment, hogy a megbízásnak eleget tegyen, és Snubbin úr megint gondolataiba merülve nézett csak maga elé, amíg Phunky úr be nem lépett a szobába.

Ámbár Phunky úr ügyvédnek még csak kölyök volt, de embernek már meglett ember. A magatartása nagyon bátortalannak látszott, beszédje kínosan akadozott, de nem azért, mintha valami természeti hibája lett volna, hanem inkább az elfogultsága miatt, annak tudatában, hogy ő a pénz vagy a befolyás, vagy a pártfogók és az élelmesség hiánya, szóval ilyesféle fogyatékoságok következtében mindenkivel szemben hátrányban van. Snubbin úrra nagy áhítattal és tisztelettel tekintett fel, és az ügyvédhez is szerfölött udvarias volt.

- Eddig még nem volt szerencsém találkozni önnel, Phunky úr - mondta Snubbin jogtanácsos úr nagyon leereszkedő hangon.

Phunky úr meghajolt. Neki már volt szerencséje találkozni Snubbin úrral, sőt volt szerencséje irigyelni is, a szegény ember sóvár irigységével, nyolc és egy negyed esztendőn keresztül.

- Amint hallom, ön lesz a segédem ebben az ügyben - mondta Snubbin úr.

Ha Phunky úr gazdag ember lett volna, most rögtön az írnokáért küldött volna, hogy eszébe juttassa, miről is van szó; ha okos ember lett volna, hát megböki mutatóujjával a homlokát és így iparkodik visszaemlékezni, vajon a tömérdek sok ügye között vállalta-e ezt is vagy sem? De mert sem gazdag nem volt, sem okos (már legalábbis ebben az értelemben), csak elpirult és hajlongott.

- Átnézte már a periratokat, Phunky úr? - kérdezte a jogtanácsos.

Phunky úrnak most megint azt kellett volna mondania, hogy jóformán már el is felejtette, mi-ben áll ez az ügy; minthogy azonban az aktákat, melyek az eljárás folyamán kezébe kerültek, már átböngészte, sőt, az igazat megvallva, az alatt a két hónap alatt, amióta kinevezték ebben az ügyben Snubbin segédjévé, se éjjel, se nappal nem foglalkozott egyébbel - csak még jobban elpirult és újra meghajtotta magát.

- Ez Pickwick úr - szólt Snubbin jogtanácsos úr, tollával arrafelé bökve, ahol a nevezett úr állt.

Phunky úr azzal a tisztelettel hajolt meg Pickwick úr előtt, amely föltétlenül megilleti az első ügyfelet, s aztán ismét biccentett az ügyvéd felé.

- Vigye talán magával Pickwick urat - mondta a jogtanácsos - és... és... és aztán hallgassa meg talán, amit Pickwick úr közölni óhajt önnel. Mi természetesen később majd megbeszéljük az ügyet.

Miután ezzel jelezte, hogy most már elég sokáig háborgatták, Snubbin úr, aki egyre szórakozottabbá vált, egy pillanatra szeméhez emelte a lornyonját, könnyedén köszönt mindnyájuknak, s ismét mélyen belemerült az előtte fekvő iratsomóba, mely egy végtelen hosszú per anyagához tartozott, amely per azzal kezdődött, hogy száz vagy talán még több esztendővel azelőtt valaki elzárt egy gyalogutat, mely valahonnét, amerről nem jött soha senki, vezetett valahová, amerre nem ment soha senki.

Phunky urat semmi kincsért sem lehetett rávenni, hogy kilépjen egy ajtón, amíg Pickwick úr és az ügyvéd ki nem léptek előtte, minélfogva egy kis időbe telt, míg kijutottak a térre; mikor aztán kiértek, föl-alá sétálva nagy tanácskozást tartottak, aminek az volt az eredménye, hogy nagyon nehéz dolog előre megmondani, miképpen üt majd ki az ítélet, s hogy egyáltalában senki se higgye magáról hogy meg tudja mondani előre, hogyan végződik majd egy per; s hogy milyen nagy szerencse volt Snubbin urat lefoglalni az ellenfél elől; továbbá elmondták még egymásnak az ilyen esetekben szokásos aggodalmakat és vigasztalásokat.

Aztán Weller urat felrázta a gazdája egy órai édes álmából; s miután Lowtentől elbúcsúztak, kettesben visszamentek a Citybe.

HARMINCKETTIK FEJEZET

*mely az udvari tudósításoknál is sokkal részletesebben számol be
egy legénylakomáról, Bob Sawyer úr lakásán, a Borough-ban*

A Lant Street tájékán, a Borough-ban, olyan csönd és nyugalom honol, amely szelíd mélabúval tölti el az ember lelkét. Ebben az utcában mindig bőven van kiadó lakás; különben is csak mellékutca, s jóleső unalom és félhomály terjeng benne. A Lant Street épületei nemigen tekinthetők palotának - mindamellett nagyon vonzó, kíváncsú környék. Ha valaki félre akar vonulni a világtól - ki akar szabadulni a kísértések légköréből - s elejét akarja venni még annak is, hogy az ablakon kíváncsú kinézni -, akkor okvetlenül költözzék a Lant Streetre.

Ebben a boldog remeteségben telepedett meg ott néhány fehérmű-tisztító, itt-ott elvéve egy-két könyvkötősegéd, a csődtörvényszék fogházának néhány tisztviselője, a kisebb házak bérlői közt néhány dokkhivatalnok, elszórtan egy-két nőigallér-szabász és ráadásul egypár foltozószerelő. A környék lakóinak java része bútorozott szobák bérbeadásával foglalkozik, vagy pedig a mángorlás egészséges és testedző mesterségére adta magát. Az utcai csendélet legjellemzőbb részletei: a zöld spaletták, a kiadó lakást hirdető cédulák, s a kapukon a réztáblák és csengettyűhúzó. Az utcai forgalom jellegzetes alakjai: a csaposlegény, a perces inas, és a sültburgonya-árus. A lakosság nomád hajlamú, házbérnegyedkor el szokott tűnni, mégpedig rendszeren éjszaka. Öfelségének adójövedelmei ritkán gyűlnek be ebben a boldog paradicsomban; a házbér sorsa mindig bizonytalan, a vízvezeték igen gyakran elzárják a vízművek.

Aznap este, amikor Pickwick urat várták vendégségbe, az első emeleti utcai szobában Bob Sawyer úr és Benjamin Allen úr már kora délután ott ültek teljes díszben a kandalló két oldalán. Láthatólag már minden előkészület megtörtént a vendégek fogadására. Az esernyőket behozták az előszobából és begyömöszölték egy kis sarokba az udvari szoba ajtaja mögött; a háziasszony cselédjének kendőjét és főkötőjét eltávolították a lépcső karfájáról; a bejárat előtt a szalmagyékényen nem volt több két pár sárcipőnél, s a lépcsőház ablakpárkányán vígan lobogott egy konyhamécses, nagyon hosszú kanóccal. Bob Sawyer úr személyesen vásárolta be az italokat egy High Street-i borpincében s együtt jött haza az emberrel, aki hozta, hogy tévedésből le ne tegye másutt a portékát. A puncs már készen állt egy vörös rézüstben, a hálószobában; a lakószobából kikölsönöztek egy zöld posztóval leterített asztalkát a kártyázáshoz; s a házban található poharak, azokkal egyetemben, amelyeket a kocsmából kértek kölcsön, mind sorba voltak rakva egy kis tálalóasztalon, melyet az ajtó elé állítottak a lépcsőházban.

De bármennyire is rendben voltak mindezek az előkészületek, Bob Sawyer úr homlokán felhő borongott, ahogy a kandalló mellett üldögélt. Hasonló kifejezés tükröződött Ben Allen úr arcvonásain is, amint belebámult az izzó parázsba és a hangja bánatosan zengett, amikor hosszú hallgatás után megszólalt ekképpen:

- Mégiscsak átkozott balszerencse, hogy ennek a nőnek is éppen most jut eszébe dühöngeni. Várhatott volna legalább holnapig.

- Tiszta rosszakarát, tiszta rosszakarát - felelte Bob Sawyer úr haragosan. - Azt mondja, hogy ha van miből vendégeket hívnom, akkor legyen miből kifizetnem az ő rongyos kis számláját is.

- Mióta esedékes ez a tartozás? - kérdezte Ben Allen úr.

- Még csak egy negyedéve, meg legfeljebb még egy-két hónapja - felelte Bob Sawyer úr.

Ben Allen úr csüggedten krákogott, és merően nézte a tüzet a kandallórostély nyílásán keresztül.

- Pokolian kellemetlen ügy volna, ha eszébe jutna, hogy feljöjjön ide lármázni, amikor éppen itt van a társaság, mi? - szólalt meg végül Ben Allen úr.

- Szörnyű volna - felelte Bob Sawyer úr -, szörnyű volna.

Valaki csendesen kopogtatott az ajtón. Bob Sawyer úr sokatmondó pillantást vetett a barátjára, s kikiáltott, hogy szabad, mire bedugta a fejét egy lompos, piszkos leányzó; fekete pamutharisnyát viselt, és külseje után egy nagyon mostoha anyagi viszonyok között élő elaggott utcaseprő elhanyagolt magzatának nézhette volna az ember. Belépett, és így szólt:

- Sawyer úr, kérem, Raddle-né szeretne beszélni magával.

Mielőtt még Bob Sawyer úr bármit is felelhetett volna, a leányzó hirtelen mozdulattal eltűnt, mintha valaki hátulról erőlyesen visszarántotta volna; s nyomban a leány rejtélyes eltűnése után ismét kopogás hallatszott az ajtón. Kurta, határozott kopogás, ami körülbelül annyit jelentett: „Itt vagyok és be is jövök.”

Bob Sawyer úr döbbent rémülettel meredt a barátjára, és még egyszer kikiáltott:

- Szabad!

Az engedelemre azonban semmi szükség sem volt, mert mielőtt még Bob Sawyer úr kimondhatta volna, hogy „szabad”, egy szilaj kis nőcske rontott a szobába, sápadtan a dühtől és remegve az indulattól.

- Nos, Sawyer úr - mondta a szilaj kis nőcske, aki igyekezett nagyon nyugodtnak látszani -, rendkívül lekötelezne, ha kiegyenlitené azt a kis tartozását, mert nekem is ma délután esedékes a házbérem, s a háziúr odalent várakozik. - A szilaj kis nő a tenyerét dörzsölte, s merően nézte a falat Bob Sawyer úr feje fölött.

- Igazán nagyon sajnálom, kedves asszonyom, hogy miattam ilyen kellemetlen helyzetbe került - mondta Bob Sawyer úr tiszteletteljes hangon -, de hát...

- Ó, nekem egy csöpp kellemetlenséget sem okozott - felelte a kis nőcske harsány kacajjal. - A mai napig nem volt szükségem a pénzre, s minthogy úgyis egyenesen a háziúrhoz kerül, tökéletesen egyre ment, hogy magánál van-e vagy énnálam. Ma délutánra ígerte a pénzt, Sawyer úr, s eddig még minden tisztességes ember megtartotta a szavát, aki csak nálam lakott, uram, s ezt el is várhatja az ember minden lakótól, aki tisztességes embernek tartja magát. - Raddle-né a fejét csóválgatta, ajkát harapdálta, és még merőbben nézte a falat, mint az előbb. Szemmel látható volt, amint Bob Sawyer úr ezt később kissé keleties ízű hasonlattal kifejezte, hogy a szilaj nőcske, „teljes gőzzel” készült nekirontani.

- Igazán nagyon sajnálom, kedves asszonyom - mondta Bob Sawyer úr, a lehető legalázatosabb hangon -, de hát úgy áll a dolog, hogy ma is hiába mentem a pénzemért a Citybe.

Különös hely az a City. Bámulatos, hogy naponta hányan járnak ott hiába a pénzükért.

- No és, Sawyer úr - mondta Raddle-né, és megvetette a lábát egy bíborvörös karfiolon, amely a kidderminsteri szőnyegbe volt beleszőve -, no és, mi közöm nekem ehhez, uram?

- De hát... ő, izé... de hát - mondta Bob Sawyer úr, kitérve az utóbbi kérdés elől -, higgye el, kérem, hogy még a jövő hét közepe előtt okvetlenül rendezzük majd ezt a dolgot, s azontúl másképp lesz majd, sokkal jobban fogunk gazdálkodni.

Több sem kellett Raddle-nénak. Már akkor olyan haragos kedvében volt, amikor rátört a szerencsétlen Bob Sawyerre, hogy valószínűleg kellemetlen csalódás lett volna neki, ha történetesen rögtön megkapja a pénzét. Éppen ilyen szórakozásra vágyott; pár perccel előbb, a konyhában, bevezetésül már kedveskedett néhány hízelgő bókkal az urának.

- Azt képzeled talán, tisztelt Sawyer úr - mondta Raddle-né, felemelve a hangját, hogy a szomszédok is hallhassák, amit mond -, azt képzeled talán, hogy én majd hajlandó leszek hónapszámra megtérni a lakásomban egy olyan embert, akinek még csak eszébe sem jut, hogy megfizesse a lakbért? De nemcsak a lakbért, hanem még azt sem, amit készpénzben adok ki mindennap friss vajért, meg kockacukorért, ami a reggelijéhez kell, meg a tejért, amit naponta beadnak a kapu alá. Azt képzeled talán, hogy az olyan keservesen dolgozó, iparkodó asszonynak, mint én vagyok, aki álló húsz esztendeje lakik már ebben az utcában (tíz esztendeig laktam a túlsó soron, s kilenc és háromnegyed esztendeje lakom ebben a házban)... hogy az ilyen asszonynak nincs egyéb dolga, mint hogy halálra gyötörje magát két tunya naplopó miatt, akik örökké csak dohányoznak, meg isznak, meg lézengenek ahelyett, hogy akaróznék nekik valami tisztességes munka után látni, amiből aztán kifizethetnék az adósságukat? Azt képzeled talán...

- No de édes jó asszonyom - vágott közbe Benjamin Allen úr csitító hangon.

- Legyen olyan jó és tartsa meg magának a megjegyzéseit, uram - mondta Raddle-né, hirtelen lefélékezve szónoklatának rohanó árját, mialatt lassan és ünnepélyes hangon, de annál vészjóslóbban a harmadik fél felé fordult. - Tudomásom szerint önnek itt nincs semmi joga belebeszélni a dologba, uram. Úgy tudom, hogy önnek nem adtam bérbe a lakást.

- Nem hát - mondta Benjamin Allen úr -, ebben tökéletesen igaza van.

- No látja, uram - felelte Raddle-né, gőgös udvariassággal. - Hát akkor talán be fogja érni azzal, tisztelt uram, hogy kitördeli a szegény emberek kezeit meg lábait a kórházakban, és hogy a maga ajtaja előtt seper, mert ha nem, hát majd akadnak itt olyanok, akik megtanítyák rá.

- De mikor ön olyan konok egy nőszemély - próbált tiltakozni Benjamin Allen úr.

- Bocsánatot kérek, fiatalember - mondta Raddle-né, s mérgében kiütött homlokán a hideg verejték. - Bocsánatot kérek, de volna szíves ezt még egyszer megismételni?

- Egyáltalában nem akartam megbántani azzal, amit mondtam, asszonyom - felelte Benjamin Allen úr, aki most már a saját bőrét kezdte kissé félteni.

- Bocsánatot kérek, fiatalember - mondta Raddle-né, egyre lármásabb és parancsolóbb hangon.

- De kit nevezett itt nőszemélynek? Talán rám értette, uram?

- No de, az Isten szerelmére! - szólt Benjamin Allen úr.

- Azt kérdeztem, uram, hogy rám értette-e vagy sem? - vágott közbe Raddle-né szilaj indulattal és kitárta az ajtót.

- Persze hogy magára - felelte Benjamin Allen úr.

- Úgy, persze hogy énám! - mondta Raddle-né, s fokozatosan hátrált az ajtó felé, és egyre jobban felemelte a hangját, különös tekintettel Raddle úrra, aki lent volt a konyhában. - Úgy, persze hogy énám! Mert mindenki tudja, hogy engem szabadon sértegethet akárki a tulajdon házamban, amíg az uram odalent alszik, és horkol, és annyiba se vesz engem, mint egy kóbor kuttyát. Szégyellhetné magát - s azzal Raddle-né zokogni kezdett -, szégyellhetné magát, amiért eltűri, hogy néhány fiatal legény, akik eleven emberek húsát szabdalják és metélik és

csúffá teszik vele a házunkat - (újabb zokogás) -, így bánják a tulajdon feleségével... szégyellhetné magát, amiért elnézi, hogy mindenki a fejemen táncoljon. De hát az én uram egy hitvány, pipogya, gyáva tökfilkó, aki nem mer feljönni, hogy megtanítsa kesztyűbe dudálni ezeket a gaz csirkefogókat... nem mer feljönni... nem mer feljönni...

Raddle-né elhallgatott, és fülelt, hogy ez az ismételt gúnyolódása nem serkenti-e fel élete párját; de miután látta, hogy semmi foganatja sincs szavainak, szűnni nem akaró zokogás közben lement a lépcsőn, éppen akkor, amikor a kapun kétszer hangosan kopogtattak; odalént aztán szörnyű sírógörcsöt kapott, iszonyatos nyögésekkel súlyosbítva, amelyet nem is hagyott abba, amíg a kopogtatást hatszor meg nem ismételték; ettől viszont olyan féktelen dühbe gurult, hogy feldöntött minden esernyőt, berohant az udvari szobába és becsapta maga után az ajtót, hogy csak úgy csattant.

- Itt lakik Sawyer úr? - kérdezte Pickwick úr, amikor kinyílt a kapu.

- Igenis, itt - felelte a szolgálóleány -, első emelet, mindjárt a legelső ajtó a lépcsővel szemközt.

S azzal a mindeneslány, aki a Southwark őslakói közt nevelkedett, mint aki ezzel az útbaigazítással elvégezte a dolgát, kezében a gyertyával eltűnt a konyha irányában, abban a szent meggyőződésben, hogy megtett mindent, amit tőle hasonló körülmények között kívánni lehetett.

Snodgrass úrnak, aki utolsónak lépett be a házba, többszöri hiábavaló kísérlet után sikerült valahogyan becsuknia a kaput, s a jó barátok felbotorkáltak a lépcsőn. Bob Sawyer úr az emeleten fogadta őket, mert attól való félelmében, hogy Raddle-né elállja az útját, nem mert lemenni elébük.

- Isten hozta önöket, uraim - mondta a szárnyaszegett diák. - Nagyon örvendek... vigyázzanak, kérem, ott vannak a poharak.

Ez a figyelmeztetés Pickwick úrnak szólt, aki letette a kalapját a tálalóasztalkára.

- Ó, bocsánatot kérek - mondta Pickwick úr.

- Nem tesz semmit, nem tesz semmit - mondta Bob Sawyer. - Egy kissé szűken vagyunk itt, de hát ha legényemberhez jönnek látogatóba, akkor számolniuk kell mindezzel. Tessék besétálni. Azt hiszem, a barátomat már ismerik?

Pickwick úr kezét fogott Ben Allen úrral, és a barátai is követték példáját. Alig helyezkedtek el, amikor megint egy kettős kopogtatás hallatszott odalentről.

- Azt hiszem, Jack Hopkins érkezett meg! - mondta Bob Sawyer úr. - Pszt! Igen, ő az. Gyere, Jack... gyere!

Nehéz léptek hallatszottak fel a lépcsőn, aztán megjelent Jack Hopkins. Fekete bársonymellényt viselt, szürke, fehér pöttyös oxfordi posztógombokkal, kék csíkos inget és fehér hamisgallért.

- Elkéstél, Jack - mondta Benjamin Allen úr.

- Dolgom akadt a kórházban - felelte Hopkins.

- Történt valami?

- Nem, semmi különös. Csak a balesetosztályra hoztak be a mentők egy szép esetet.

- S mi volt az, kérem? - kérdezte Pickwick úr.

- Ó, csak egy ember esett le egy negyedik emeleti ablakból... de nagyon szép eset... igazán gyönyörű eset.

- Úgy érti, uram, hogy a szerencsétlen szépen meg fog gyógyulni? - kérdezte Pickwick úr.

- Dehogyan - felelte Hopkins könnyedén. - Nem, sőt ellenkezőleg. De holnap délelőtt lesz egy remek műtétünk... nagyszerű látvány, amikor Slasher operál.

- Olyan jó sebésznek tartja Slashert? - kérdezte Pickwick úr.

- A legjobb sebész a világon - felelte Hopkins. - A múlt héten leszdedte tőből egy kisfiú lábát... s közben a gyerek megevett öt almát és egy mézeskalácsot... s két perccel azután, hogy mindennek vége volt, azt mondja a fiú, ő bizony nem azért fekszik ott, hogy bolonddá tartsák, és ha hozzá nem fognak az operációhoz, hát szól a mamájának.

- Úristen! - kiáltott fel Pickwick úr megdöbbenve.

- Ó, ez még semmi! - mondta Jack Hopkins. - Igaz-e, Bob?

- Persze hogy semmi - felelte Bob Sawyer úr.

- Egyébként, erről jut eszembe, Bob - mondta Hopkins, miközben alig észrevehetően egy gyors pillantást vetett az áhítatosan figyelő Pickwick úr felé -, furcsa egy esetünk volt a múlt éjszaka. Behoztak egy gyereket, aki lenyelt egy nyakláncot.

- Mit nyelt le, kérem? - szólt közbe Pickwick úr.

- Egy nyakláncot - felelte Jack Hopkins. - Magától értetődik, hogy nem egyszerre. Hiszen még ön sem tudna lenyelni egyszerre egy egész nyakláncot, nemhogy egy gyerek, no nem igaz, Pickwick úr? Hahaha! - Hopkins láthatólag nagyon jól mulatott a saját tréfáján, aztán így folytatta: - Nem, a dolog így esett: a gyerek szülei szegény emberek, akik egy nagy bérházban laknak. A gyerek legidősebb néneje vett egy nyakláncot... afféle olcsó vásári portékát, nagy fekete fagyöngyökkel. A gyerek nagyon szerette a játékokat, elcsente hát a nyakláncot, eldugta, játszott vele, eltépte a zsinórját és lenyelt egy gyöngyöt. Megtetszett neki a mulatság, másnap újra kezdte és megint lenyelt egy gyöngyöt.

- Jóságos ég! - kiáltott fel Pickwick úr. - De hiszen ez szörnyű! Bocsánatot kérek. Csak folytassa, uram.

- A következő nap már két gyöngyöt nyelt le a gyerek, negyednapra már háromig vitte föl, aztán így folytatta, s egy hét leforgása alatt gyomrában volt az egész nyaklánc... összesen huszonöt darab gyöngyszem. A néneje, aki nagyon dolgozó lány volt és csak nagy ritkán szánt pénzt efféle csecsebecséire, agyonsírta magát a nyaklánc miatt, s tűvé tette érte az egész házat, de hát mondanom sem kell, hogy sehol sem találta. Pár nap múlva ebédnél ült a család... sült üröcomb volt burgonyával... s a gyerek, aki nem volt éhes, a szobában játszadozott, amikor egyszerre csak pokoli zaj támadt, olyanforma, mint egy kisebbfajta jégeső... „Ne zörögj, fiam - szólt rá az apja. - Ne csináld ezt, érted?”... „De hiszen nem csinálok semmit” - mondta a gyerek. - „Hát akkor hagyd abba, amit nem csinálsz” - mondta az apja. Egy darabig csend volt, aztán előlről kezdődött a láрма, még cifrábban, mint az előbb. - „Ha nem fogadsz szót, fiam - mondta az apja -, tüstént beduglak az ágyba.” Megrázta a gyereket, hogy engedelmes-ségre bírja, s erre olyan zörgés támadt a fiú gyomrában, amelyet még soha senki nem hallott. „Ej, a kutya-fáját, hiszen ez belülről szól! - mondta az apja. - A hasába tévedt a hektika ennek a gyerekek!”... „Dehogyan, apám - mondta a gyerek, és sírva fakadt -, csak a nyaklánc, amit lenyeltem.” Az apja erre fölkapta a gyereket és vitte rohanva a kórházba; s a nagy szaladástól útközben úgy zörögtek a gyöngyök a gyerek gyomrában, hogy a járőkelők ide-oda kapkodták a fejüket, fölnéztek a levegőbe, lenéztek a pincébe, megtudni, hogy honnan jön ez a különös

lárma. Most ott van nálunk a kórházban - mondta Jack Hopkins -, és olyan pokoli zajt csinál jártában-keltében, hogy be kellett bugyolálni egy vastag köpönyegbe, mert fölverné álmukból a betegeket.

- Hát mondhatom, ennél hajmeresztőbb történetet se hallottam még soha életemben! - mondta Pickwick úr, nagyot ütve az asztalra.

- Ó, ez még semmi - mondta Jack Hopkins -, igaz-e, Bob?

- Persze hogy semmi - felelte Bob Sawyer úr.

- Higgye el, uram, hogy a mi pályánkon sok különös dolgot tapasztalhat az ember - mondta Hopkins.

- No, azt képzelem - felelte Pickwick úr.

Megint kopogtattak az ajtón s egy nagy fejű fiatalember lépett be, aki fekete parókát viselt, s vele együtt érkezett egy hosszúharisnyás, pállott szájú ifjú is. A következő vendég egy úr volt, akinek az ingét apró, rózsaszínű horgonyok tarkították, s rögtön utána érkezett egy sápadt arcú fiatalember, ezüstös óralánccal. Aztán jött egy kikent-kifent úriember, vakító fehérműben és posztócsizmában, s ezzel teljes is lett a társaság. Betolták a zöldposztós asztalkát; s egy nagy fehér korszóban behozták az első szállítmány puncsot; aztán álló három óra hosszat huszonegyeztek, félpennys alapon, s a mulatságot csak egy ízben zavarta meg egy kis összeszólalkozás a piroshorgonyos úr és a pállott szájú ifjunc között, melynek során a pállott szájú fiatalember hő vágyát fejezte ki, hogy a hajózás jelvényével mintázott úrnak betörje az orrát; ezzel szemben a másik fél határozottan kijelentette, hogy ő senkinek sem szokott adós maradni és az összeférhetetlen természetű pállott szájú fiatalember is megkaphatja a magáét, ha csak ez a vágya.

Miután az utolsó „mester”-t is bementték, s a nyereségeket és veszteségeket zsetonokban és pennykben közmegelegedésre elszámolták, Bob Sawyer úr csöngetett a vacsoráért, a vendégek pedig behúzódtak a szoba sarkaiba, hogy be tudják tálalni a vacsorát.

A vacsora azonban nem érkezett meg olyan gyorsan, mint ahogy sokan képzelnék. Legelőször is fel kellett verni álmából a szolgálólányt, aki a konyhaasztalra borulva aludt; ez némi kis időbe telt, s amikor végre a sok csöngetésre megjelent, újabb negyedóraig tartott, amíg nagy ügyel-bajjal végre annyira tudtak menni vele, hogy a belátásnak egy halvány, pislogó kis szikrája felébredt benne. A boltosnak, ahonnét az osztrigát hozatták, elfelejtették egyúttal megüzenni, hogy felbontva küldje. Egy rossz, lötyögős bicskával vagy egy kétágú villával azonban nagyon bajos dolog osztrigákat bontani, s nem is igen boldogultak velük. A marhasültben sem volt sok köszönet, s nem mondhatunk több jót a sonkáról sem, melyet szintén a sarki hentesboltból hoztak. Ámde egy nagy ónkannában bőven volt sör, és a sajttal is mindenkivel jóllakhatott, mert igazán nagyon érett volt. Így hát végeredményben a vacsora talán semmivel sem volt rosszabb, mint az efféle vacsorák rendesen lenni szoktak.

Vacsora után újabb korsó puncsot tettek az asztalra, egy doboz szivarral és két palack pálinkával egyetemben. De aztán kínos szünet állt be, olyan körülmény folytán, mely a hónapos lakásokban gyakran előfordul, de azért nem kevésbé kellemetlen.

A szolgálólány ugyanis öblögetni kezdte a poharakat. A lakás pohárkészlete négy darabból állt mindössze; ezt a hiányosságot azonban éppenséggel nem kívánjuk Raddle-né terhére róni, mert még nem volt a világon olyan hónapos szoba, amely szűkében ne lett volna a poharaknak. A háziasszonyé vékony, törékeny, pici üvegholmi volt, amiket pedig a kocsmából kértek kölcsön, otromba, dagadt, nagy hasú talpas poharak, azaz inkább lúdtalpasak. Már ez egymagában is elegendő lett volna ahhoz, hogy a társaság felismerje a dolgok valódi állását;

az ifjú mindenlány azonban még azt is lehetetlenné tette, hogy valamelyik úrnak esetleg kétségei támadhassanak erre nézve; ugyanis önhatalmúlag elszedte mindenki elől a poharát, még mielőtt kiitták volna a sörüket, és Bob Sawyer úr integetései és tiltakozó megjegyzései ellenére is fennhangon kijelentette, hogy a poharakat le kell vinnie és el kell mosnia.

Nincsen öröm ürmön nélkül, mondják: de fordítva is igaz, sokszor még a rosszban is lehet valami jó. A posztócsizmás, kikent-kifent úr, aki a kártyázás alatt hiába próbált elsütni egy anekdotát, most végre úgy érezte, hogy eljött az ő ideje, és üstökön is ragadta a jó alkalmat. Mihelyt eltűntek az asztalról a poharak, belefogott egy hosszú történetbe egy nagy közéleti férfiúról, akinek a nevét már elfelejtette, s aki roppant találó feleletet adott egy másik kiváló és híres embernek, akinek a neve sehogyan sem akart eszébe jutni. Így hát nagyon hosszadalmasan és rendkívül részletesen terjeszkedett ki különböző mellékes körülményekre, amelyeknek édeskevés közük volt a szóban forgó adomához, de hát hamarjában nem jutott eszébe a történet csattanója, akárhogyan is törte rajta a fejét, jóllehet ezzel az anekdotával már vagy tíz esztendeje mindenütt nagy tetszést aratott.

- Ejnye, ejnye - mondta a posztócsizmás, kikent-kifent úr -, ez már aztán igazán nagyon különös dolog.

- Kár, hogy elfelejtette - mondta Bob Sawyer úr, aki nyugtalan pillantással nézelődött az ajtó felé, mert úgy rémlett neki, hogy pohárcsörömpölést hall -, igazán nagy kár, hogy elfelejtette.

- Én is nagyon sajnálom - felelte a kikent-kifent úr -, mert tudom, hogy nagyon jól mulattak volna rajta. No, de sebjaj; egy félóra múlva biztosan eszembe jut majd.

A kikent-kifent úr éppen idáig ért, amikor a poharak visszaérkeztek, mire Bob Sawyer úr, aki az egész idő alatt nagyon szórakozottan ült a helyén, kijelentette, hogy igazán szeretné hallani a végét, mert már abból is látja, amit eddig hallott belőle, hogy kétségtelenül ez a világ legjobb adomája.

A poharak láttára Bob Sawyernek annyira helyreállt a lelki egyensúlya, hogy a háziasszonnyal való jelenete óta még nem is érezte magát ilyen jól. Arca felderült, és kezdett megjönni az igazi mulató kedve.

- No, Betsy - szólt Bob Sawyer úr, roppant nyájas hangon, miközben szétoztotta a poharakat, melyeket a szolgálólány rendetlenül az asztal közepére zsúfolt -, no, Betsy, hozza azt a meleg vizet; hozza szépen, szaporán, lelkem.

- Nem hozhatok meleg vizet - felelte Betsy.

- Nem hozhat? - kiáltott fel Bob Sawyer úr.

- Nem - felelte a lány, s olyan hevesen rázta hozzá a fejét, hogy ennél határozottabb tagadást a leggazdagabb szókinccsel sem lehetett volna kifejezni. - Az asszonyság megtiltotta, hogy meleg vizet adjak magának.

Az általános meglepetésből, amely kiült a vendégek arcára, házigazdájuk új bátorságot merített.

- Hozza azonnal azt a meleg vizet... de azonnal! - mondta Bob Sawyer úr kétségbeesett szigorúsággal.

- Nem lehet - felelte a lány. - Raddle-né kioltotta a konyhában a tüzet, mielőtt lefeküdt, és elzárta a fazekat.

- Ó, annyi baj legyen; nem tesz semmit. Kérem, sose bosszankodjék ilyen potomság miatt - mondta Pickwick úr, aki Bob Sawyer arcáról leolvasta, hogy milyen indulatok forrnak benne.

- Jó lesz a hideg víz is.

- De még mennyire! - mondta Benjamin Allen úr.

- A gazdasszonyomon néha elmezavar tünetei mutatkoznak, kisebb rohamai vannak olykor - jegyezte meg Bob Sawyer kényszeredett mosollyal. - Sajnos, attól tartok, hogy föl kell mondanom ezt a szállást.

- Ne tedd - mondta Ben Allen. - Ne tedd.

- Attól félek, hogy ez lesz a vége - mondta Bob hősies elszántsággal. - Kifizetem, amivel tartozom neki, és holnap reggel fölmondom a lakást. - (Boldogan meg is tette volna szegény fiú, ha megteheti!)

Bob Sawyer úrnak ezek a szívszorogató erőlködései, ahogyan iparkodott magához térni és elfelejteni ezt az utolsó csapást az egész társaságra nagyon leverőleg hatottak, minélfogva a legtöbben, hogy egy kicsit felvidítsák magukat, nagy buzgalommal láttak neki a hidegvizes konyaknak; s a buzgalomuk első észrevehető tünetei abban nyilvánultak meg, hogy a pállott szájú ifjú és a kikent-kifent úr között kiújult a háborúság. A hadviselő felek kölcsönös megvetésüknek egy ideig különféle homlokráncolgatással és arcfintorgatással adtak kifejezést, míg végre a pállott szájú ifjunc elérkezettnek látta az időt arra, hogy világosabban kifejtse nézeteit, úgyhogy az alábbi félre nem érthető kis párbeszéd kezdődött köztük:

- Sawyer - szólt a pállott szájú ifjú, nagyon hangosan.

- Tessék, Noddy - felelte Bob Sawyer úr.

- Nagyon sajnálnám, Sawyer - mondta Noddy úr -, ha egy jó barátom asztalánál, legkivált pedig tenálad, Sawyer, kellemetlenséget okoznék... igazán nagyon sajnálnám; de hát kénytelen vagyok megragadni az alkalmat és tudomására hozni Gunternek, hogy nem tartom őt úriembernek.

- Én is nagyon sajnálnám, Sawyer, ha kellemetlenséget kellene okoznom akár csak abban az utcában is, ahol te laksz - mondta Gunter úr -, de attól félek, hogy kénytelen leszek felébreszteni a szomszédaidat, mert az előttem szóló fiatalembert ki fogom röptíteni az ablakon.

- Hogy érti ezt, uram? - kérdezte Noddy úr.

- Úgy, ahogy mondom, uram - felelte Gunter úr.

- No, már azt szeretném látni, uram - mondta Noddy úr.

- Nemcsak látni, hanem egy percen belül tapasztalni is fogja, uram - mondta Gunter úr.

- Kérem, szíveskedjék ideadni a névjegyét, uram - mondta Noddy úr.

- Eszem ágában sincs - felelte Gunter úr.

- És miért, ha szabad tudnom? - kérdezte Noddy úr.

- Mert a tükrébe tűzné a kandallója fölött és a vendégei még azt találnák hinni, hogy úriemberek járnak önhöz látogatóba, uram - felelte Gunter úr.

- Uram, holnap reggel fel fogja önt keresni egyik barátom - mondta Noddy úr.

- Uram, nagyon köszönöm, hogy előre figyelmeztet rá, majd szigorúan meghagyom a cselédnek, hogy zárja el az ezüstkanalakat - felelte Gunter úr.

Erre már a többiek is közbevetették magukat és kijelentették, hogy mind a két fél viselkedését illetlennek találják; mire Noddy úr engedelmet kért, de szükségesnek érezte kijelenteni, hogy az ő apja éppen olyan tiszteletre méltó úriember volt, mint Gunter úr apja, erre Gunter úr azzal válaszolt, hogy az ő apjának a fia is van olyan ember, mint Noddy úr, akárhonnét nézzék is a dolgot. Minthogy ezek a nyilatkozatok anyagot szolgáltatottak a vita újraéledésére, a társaság ismét közbelépett; aztán rengeteget tárgyaltak, rengeteget zajongtak, s közben Noddy úrban lassacskán felülkerekedett a jó érzés és bevallotta az egész társaság füle hallatára, hogy kezdettől fogva őszinte rokonszenvet táplált Gunter úr személye iránt. Erre Gunter úr azt válaszolta, hogy alapjában véve talán még tulajdon édes testvéröccsénél is jobban szereti Noddy urat, amely kijelentés hallatára Noddy úr nagylelkűen fölkelt a helyéről és kezét nyújtott Gunter úrnak. Gunter úr melegen, hevesen megragadta a feléje nyújtott békejobbot, s mindenkinek az volt a véleménye, hogy az egész szóváltás lefolyása és elintézése mindkét félnek a szó legszorosabb értelmében becsületére válik.

- No - mondta Jack Hopkins, - énekeljünk valamit, Bob, hogy megint visszazökkenjünk a kerékvágásba.

S valamennyiük lelkes és zajos buzdítására Hopkins nyomban rá is gyújtott az „Isten áldja a királyt” kezdetű dalra, ahogy csak a torkán kifért, de egészen más dallamra énekelt - „A Biscayai-öböl” és a „Szeretne a béka” című dalok egyesített dallamára. Az egész nóta legjava a refrén volt; s ezt mindegyikük olyan dallamra énekelt, amit legjobban tudott, úgyhogy a hatás igazán megdöbbentő volt.

Ahogy az első versszak végére értek, Pickwick úr fölemelte a kezét, mintha hallott volna valamit, s mikor csönd támadt, így szólt:

- Pszt! Bocsássanak meg. Azt hiszem, valaki kiáltott odafentről.

Halotti csönd támadt egyszerre; s észrevették, hogy Bob Sawyer úr elsápadt.

- Úgy rémlik, hogy most is hallom - mondta Pickwick úr. - Legyen olyan jó, nyissa ki az ajtót.

Alighogy kinyílt az ajtó, egyszerre eloszlott minden kétségük, hogy jól hallotta-e Pickwick úr.

- Sawyer úr! Sawyer úr! - rikácsolta egy hang a második emeletről.

- A háziasszonyom! - mondta Bob Sawyer úr, és elkeseredve nézett körül. - Tessék, Raddle-né?

- Hát mit képzelsz maga voltaképpen, Sawyer úr? - felelte a hang, mely úgy harsogott és olyan sebesen pörgött, mint a veszedelem. - Nem elég, hogy a lakbérnek színét sem látom; hogy azonfelül még készpénzt is kicsal a zsebemből; hogy barátai, akik férfinak merik nevezni magukat, sértegetnek és bántalmaznak; ez mind nem elég magának; ráadásul még a házat is felforgatják itt, és olyan pokoli lármát csapnak hajnali két órakor, hogy még talán a tűzoltókat is idecsődítik! Küldje haza a csirkefogó barátait.

- Szégyellhetik magukat! - szólalt meg Raddle úr hangja, olyan tompán, mintha távoli dunyhák alól jött volna.

- Szégyellhetik magukat! - mondta Raddle-né. - Te is szégyellheted magad! Miért nem jössz le, és miért nem rúgod ki őket egyenként a házból? Ezt kellene tenned, ha férfi volnál.

- Meg is tenném, ha tizenkét férfi volnék, angyalom - felelte Raddle úr békésen. - De hát ők jóval többen vannak, szívem.

- Pfuj, te gyáva kutya! - felelte Raddle-né mélységes megvetéssel. - Hajlandó végre kidobni a csirkefogó barátait, vagy sem, Sawyer úr?

- Mennek már, Raddle-né, mennek már - felelte a szerencsétlen Bob. - Azt hiszem, legokosabb lesz, ha hazamennek - fordult Bob Sawyer úr a barátaihoz. - Félek, hogy csakugyan nagy zajt csináltunk.

- Igazán nagy kár - mondta a kikent-kifent úr. - Most melegedtünk csak bele a mulatságba! - A kikent-kifent úr ugyanis most kezdett halványan visszaemlékezni a történetre, ami az imént nem jutott eszébe.

- Ilyesmit nem tűr el az ember - mondta a kikent-kifent úr, körülnézve. - Ilyesmit nemigen tűrhet el az ember, igaz-e?

- Nem tűrjük el! - felelte Jack Hopkins. - Énekeljük el a második versszakot, Bob. No, gyerünk, rajta!

- Nem, nem, Jack, ne énekelj - szakította félbe Bob Sawyer. - Nagyszerű nóta, de azt hiszem, jobb lesz, ha nem énekeljük el a második versszakot. Sajnos, nagyon goromba emberek ezek a háziak.

- Ne menjek föl, ne kössek bele a háziúrba? - kérdezte Hopkins. - Vagy rángassam inkább a csengettyűt, vagy álljak ki a lépcsőházba üvölni? Kérlek, Bob, rendelkezél velem.

- Nagyon köszönöm szíves jóindulatodat és barátságodat, Hopkins - mondta a szerencsétlen Bob Sawyer úr -, de úgy vélem, minden további pörpatvarnak azzal vehetjük legjobban elejét, ha rögtön széjjeloszlunk.

- Nos, Sawyer úr? - sivitott Raddle-né éles hangja. - Elkotródnak végre a gazemberek?

- Csak a kalapjukat veszik, Raddle-né - felelt Bob. - Mennek már, tüstént mennek.

- Mennek! - mondta Raddle-né, s hálófőkötös fejét éppen akkor dugta ki a korlát fölé, amikor Pickwick úr Tupman úr kíséretében kilépett a szobából. - Mennek! Jobb lett volna, ha inkább el se jöttek volna!

- No de, édes jó asszonyom - szólt Pickwick úr csitító hangon, fölnézve az emeletre.

- Takarodjék, vén korhely! - felelte Raddle-né, és hevesen visszakapta a fejét. - Hiszen a nagyapja lehetne neki, maga vén gonosz! Maga a legrosszabb mindnyájuk közül.

Pickwick úr belátta, hogy itt úgyis hiába bizonyíthatná ártatlanságát, így hát lesietett a lépcsőn az utcára, ahol Tupman úr, Winkle úr és Snodgrass úr rögtön csatlakozott hozzá. Benjamin Allen úr, akit a sok ital és a sok izgalom borzasztóan levert, elkísérte őket a London-hídig, útközben Winkle úrnak, mint igazán megbízható úriembernek, nagy titkon elárulta, hogy eltökélt szándéka elmentseni a torkát minden férfinak, Bob Sawyer úr kivételével, ha az ő húgának, Arabellának szerelmére merésznék pályázni. S miután még külön is hangsúlyozta szilárd elhatározását, hogy ezt a fájdalmas testvéri kötelességet híven fogja teljesíteni, könnyekben tört ki, félreapta a kalapját, s miközben, amennyire csak tőle telt, iparkodott hazajutni, felváltva hol a Borough vásárcsarnokának a kapuján dörömbölt, hol pedig a lépcsőkön szundított egyet-egyét, míg meg nem virradt, abban a szent meggyőződésben, hogy ott lakik, csak elhagyta valahol a kapukulcsát.

Miután így a vendégek, Raddle-né unszoló felszólításának engedve, mind eltávoztak, a szerencsétlen Bob Sawyer úr magára maradt, hogy eltűnjön a holnapi nap eshetőségein s a jól sikerült vendégségen.

HARMINCHARMADIK FEJEZET

*Idősb Weller úr kritikai véleményét mond az irodalmi stílusról,
és fiának, Samuelnek segítségével egy kis elégtételt szerez
magának a vörös orrú tisztelendő úrral szemben*

Február tizenharmadikának reggelén, amely éppen egy nappal előzte meg a Pickwick kontra Bardell per tárgyalásának napját - mint ennek az igaz történetnek az olvasói éppen olyan jól tudják, akárcsak mi magunk -, egyszerűen február tizenharmadikán délelőtt Samuel Weller úr nagyon el volt foglalva, mert reggel kilenc és délután két óra között folyton-folyvást szaladgált a György és Keselyűből a Perker úr irodájába és vissza. Nem mintha valami fontos dolga lett volna, mert hiszen a tanácskozás már régen lezajlott s a követendő eljárásra nézve is végleges megállapodás történt, de mert Pickwick úr nagyon nyugtalankodott és szakadatlanul apró levélkéket küldözgetett az ügyvédjének, amelyekben nem állt egyéb, mint ez a kérdés: „Édes Perker, jól halad a dolog?” - amire Perker úr változatlanul mindig csak ezt válaszolta: „Édes Pickwick, amilyen jól csak mehet.” - A helyzet egyébként, mint már említettük, úgy állt, hogy sem azt nem lehetett mondani róla, hogy jól halad a dolog, sem azt, hogy rosszul, tekintve, hogy a törvényszék csak másnap délelőtt kezdi majd tárgyalni.

Érthető azonban, hogy egy kis félelem és izgatottság vesz erőt az emberen, ha életében először perelik be és először kerül a bíróság elé; s Samuel Weller az emberi természet gyarlósága iránti tiszteletének tudatában gazdájának minden parancsát azzal az elpusztíthatatlan jókedvvel és rendíthetetlen lelki nyugalommal teljesítette, amely a legszembeszökőbb és legszeretetre méltóbb tulajdonságai közé tartozott.

Sam nagyon kellemes kis ebéddel frissítette föl magát, s az ivószobában egy pohár meleg italra várakozott, amelynek segítségével, Pickwick úr biztatására, a délelőtti séta fáradalmait akarta leöblíteni, amikor egy arasnyi legényke, kucsmában és kordbársony kezeslábasban, akinek egész öltözeke arra a dicséretes törekvésre vallott, hogy idővel háziszolgai rangra óhajt emelkedni, belépett a György és Keselyű tornácára, s először körülnézett a lépcsőn, aztán végigsétált a tornácon s végül benyitott az ivóba, mintha keresne valakit, akinek üzenetet hozott - míg a pincérlány, aki nem tartotta kizártnak, hogy a gyerkőc ezen a valakin kívül esetleg a fogadó kávéskanalaival vagy evőkanalaival is keresi, rá nem kiáltott:

- Hé, fiatalember, kit keres?

- Nincs itt valaki, akit Samnek hívnak? - kérdezte a kis legény harsány szoprán hangon.

- Milyen Samnek? A másik nevét nem tudod? - szólt Weller úr hátrafordulva.

- Honnét tudjam? - vetette oda kurtán a kucsmás fiatalember.

- Okos, nagyesszű gyerek vagy - mondta Weller úr -, annyi bizonyos; de én nem fitogtatnám úgy azt az éles eszemet, ha neked volnék, nehogy meg találjam vágni vele magamat. Mi jut eszedbe, hogy mersz beállítani egy fogadóba és csak úgy kurtán kérdezősködni valami Sam után, mint egy rézbőrű indián?

- Mert egy öregúr küldött! - felelte a gyerek.

- Miféle öregúr? - kérdezte Sam, mélységes megvetéssel.

- Aki Ipswichbe jár fuvarozni és nálunk szokott megszállni - mondta a fiú. - Tegnap reggel azt mondta nekem, hogy jöjjenek el ide a György és Keselyűbe ma délután, és kérdezősködjem Sam után.

- Ez az apám, galambom - mondta Weller úr magyarázó hangon, a söntésben ülő fiatal hölgy felé fordulva. - Biz istók azt hiszem, hogy talán már el is felejtette a vezetéknevünket. No hát, aztán mit üzent, ifjú süvölvény barátom?

- Hát csak annyit - felelte a gyerek -, hogy hat órákor tessék eljönni mihozzánk, mert az öregúr beszélni akar magával... a Kék Vadkanba, a Leadenhall téren. Megmondhatom, hogy eljön?

- Igenis, megmondhatja uraságod egészen bátran - felelte Sam.

Az ifiúr el is távozott ezzel a meghatalmazással, miközben a György udvarának összes szunnyadó visszhangját fölriasztotta az ökörhajcsárok füttyentésének tiszta és rendkívül hű utánpótlásával, amelyet valóban zengő és érces hangon adott elő.

Weller úr, miután kimenőt kapott Pickwick úrtól, akinek izgatott és szorongó lelkiállapotában még jól is esett, hogy magára maradhatott, már jóval hat óra előtt útnak indult, s minthogy még bőven futotta az idejéből, elsétált egészen a Mansion House-ig, ahol megállt és nyugodt, filozofikus arccal szemlélte a sok omnibusz-kalauzt és bérkocsist, akik ezen a híres gyülekezőhelyen szoktak találkozni, a környéken lakó öreg hölgyeknek nem csekély rémületére és nyugtalanságára. Miután vagy egy fél óra hosszat ott őgylgett, számtalan mellékutcán és sikátoron keresztül megindult a Leadenhall tér felé. Minthogy a fölösleges időt agyon kellett ütni valamivel és minthogy amúgy is mindent megnézett, ami csak a szemébe ötlött, nincs semmi meglepő abban, hogy Weller úr egy kisebbfajta könyvárus és papírkereskedő kirakata előtt is megállt; ámde az már bővebb magyarázat nélkül talán meglepőnek tűnhetik föl, hogy amint megpillantott bizonyos képeket, amelyek ki voltak függesztve a kirakatba, hirtelen összerázkódott, nagyot toppantott jobb lábával s élénken fölkiáltott: - „Ej, ha ez véletlenül a szemem elé nem kerül, hát megfeledeztem volna az egész dologról, míg aztán... késő nem lett volna!”

Az a kép pedig, amelyre Samuel Weller úr szeme ebben a percben rátapadt, két nagyon tarkán kiszínezett szívet ábrázolt, melyek egy közös nyállal voltak átverve s tüzes parázson pörköldöttek, miközben egy hímnemű és egy nőnemű, divatosan öltözött kannibál (a férfi fehér nadrágot viselt és kék kabátot, a hölgy pedig tulipiros kendőt és ugyanolyan színű napernyőt) sóvár szemekkel közeledett a pecsenye felé a kígyózva kanyargó kavicsos kerti úton. A nyársonsültre egy fölöttébb illetlen fiatalember ügyelt, akinek két szárny volt a vállán, de semmi egyéb ruházat nem volt rajta. Távolban a Langham téri templom tornya látszott, s az egész mindenestül nem volt egyéb, mint egy Bálint-napi köszöntőnek szánt képeslevelezőlap, amely a kirakatban lógó nyomtatott bizonyosság szerint bőven volt raktáron bent a boltban, s amelyről a boltos fennen hirdette, hogy honfitársainak leszállított áron adja, darabját potom egy shilling és hat pennyért.

- Elfelejtettem volna, biz istók, elfelejtettem volna - mondta Sam.

Be is nyitott rögtön a könyvesboltba s egy ív legfinomabb minőségű, aranyszélű levélpapírt és egy kemény vágású tollat kért, de olyat, hogy ne fecskendezzen. Miután mindezt hamarosan meg is kapta, elindult egyenesen a Leadenhall tér felé, de nem bandukolt ráérősen, mint eddig, hanem ugyancsak szaporán szedte a lábát. Ahogy odaért, körülnézett, s megpillantott egy cégért, amelyre a művész keze valami olyasfélét festett, ami némiképpen hasonlított egy égszínkéhez elefánthoz, csak hogy ormány helyett sasorra volt. Miután ebből joggal következtette, hogy ez nem lehet más, mint maga a Kék Vadkan, belépett az ajtaján és kérdezősködni kezdett az apja után.

- Csak jó háromnegyed óra múlva jön meg, vagy talán még később - mondta az ifjú hölgy, aki a Kék Vadkanban sáfárkodott.

- Jól van, köszönöm, galambom - felelte Sam. - Kérek kilenc pennyért konyakot langyos vízzel, s legyen olyan szíves, adja ide a tintát, kisasszonykám.

Meghozták Samnek a konyakot langyos vízzel, valamint a tintatartót is a vendéglő kis különszobájába, s az ifjú hölgy szétkotorta a szemet, hogy ne nagyon lobogjon, s kivitte a piszkavasat, hogy a Kék Vadkan előzetes engedelmé és jóváhagyása nélkül föl se lehessen szítani a tüzet, Samuel Weller úr pedig letelepedett egy asztalhoz a kandalló mellé, s elővette aranszélű levélpapírját meg a kemény vágású tollat. Aztán gondosan megvizsgálta a tollat, hogy nem tévedt-e bele hajszál, jól lesöpörte az asztalt, hogy morzsa ne kerülhessen a levélpapír alá, felhúzta a kabátja ujját, nekikönyökölt két kézzel, és nekifohászkodott az írásnak.

Az olyan hölgyeknek vagy uraknak, akik csak ritkán gyakorolják magukat a szépírás mester-ségében, egy levél megírása nem éppen könnyű feladat, minthogy ilyen esetekben a levélíró elkerülhetetlenül szükségesnek tartja, hogy fejét a bal karjára támassza, úgy, hogy a két szeme lehetőleg egy magasságban legyen a papirossal és közben oldalról sandítson a betűkre, amint éppen elkészülnek, s egyúttal nyelvével az írott betűknek megfelelő mozdulatokat végezzen. Ez a nekigyürkőzés kétségtelenül jelentékenyen megkönnyítheti a fogalmazást, de magát a levélírást némiképpen mégis hátráltatja. Sam észre sem vette, hogy már másfél óra óta rója egymás után az apró betűket (miközben az elrontott betűt kisujjával elkente s újat rótt a helyébe, amelyet aztán többszörösen is kirajzolt, hogy kiüssön a régi folton keresztül), amikor egyszerre csak nyílt az ajtó s belépett rajta az öreg Weller úr.

- Adjon isten, Sammy - szólt idősb Weller úr.

- Hozott isten, öregem - felelte a fia, letéve a tollat. - No, hogy szól az utolsó jelentés a mostohaanyámról?

- Wellerné önegysága nyugodtan töltötte az éjszakát, de ma reggel óta a szokottnál is komiszabb és csökönyösebb. Hivatalos aláírás: idősb Samuel Weller professzor úr, saját kezűleg. Ez az utolsó jelentés, amit kiadtak róla, Sammy - felelte idősb Weller úr, s lecsavarta a nyakáról a sálkendőjét.

- Hát nem javult az állapota? - kérdezte Sam.

- Sőt, a tünetek súlyosabbak lettek - felelte idősb Weller úr, a fejét csóváltatva. - De hát te miben töröd itt a fejedet? Csak nem léptél a tudomány rögös útjára, Sammy?

- Már befejeztem - felelte Sam, kissé zavartan. - Csak írtam valamit.

- Azt látom - mondta Weller úr. - De remélem, talán csak nem valami fiatal nőszemélynek?

- Ej, úgyis hiába tagadnám - felelte Sam. - Egy Bálint-napi köszöntőlevelet írtam.

- Micsodát? - kiáltott fel idősb Weller úr, láthatólag megdöbbenve.

- Bálint-napi köszöntőt - ismételte Sam.

- Samuel, Samuel - mondta az öreg Weller szemrehányó hangon. - Látod, fiam, ezt sohasem hittem volna rólad. Hiszen ott lebegett előtted mindig, ijesztő példaképpen, az apád vétkes könnyelműsége; hiszen hallottad, miket mondtam el neked erről a tárgyról; hiszen láthattad saját szemeddel is a mostohádat és együtt is voltál vele, amiről azt hittem, hogy olyan erkölcsi lecke lesz, amit senki el nem felejthet holta napjáig! Igazán nem hittem volna rólad, Sammy, nem hittem volna rólad!

A jó öregnek csordultig volt a szíve. Ajkához emelte Sammy poharát, és egy hajtásra kiitta fenéig.

- Mi baj van? - kérdezte Sam.

- Semmi, fiam, ne is törődj vele - felelte idősb Weller úr. - Nagyon kemény megpróbáltatás ez egy ilyen öreg embernek, mint én, de hála Istennek, az az egy vigasztalásom megvan, hogy elég szívós vagyok, ahogyan a vén pulykakappan megjegyezte, amikor a majoros azt mondta neki, hogy alighanem kénytelen lesz őt levágni a londoni vásárra.

- De hát miféle megpróbáltatásról beszélsz? - kérdezte Sam.

- Arról, hogy meg akarsz házasodni, Sammy... s hogy azt kell majd látnom, te is afféle elbolondított áldozat leszel, aki jámborul azt hiszi, hogy nagyon jól járt - felelte idősb Weller úr. - Súlyos megpróbáltatás ez egy apai szívnek, az ám, Sammy.

- Bolond beszéd! - felelte Sam. - Eszem ágában sincs megházasodni, emiatt ugyan sose gyötörd magad; tudom, hogy értesz az efféléhez. Hozasd be a pipádat, aztán felolvasom majd neked a levelet. Úgy ni!

Nem tudjuk pontosan megmondani, hogy mi nyugtatta meg idősb Weller úr apai szívét s mi űzte el a bánatát: a pipázás reménye-e, vagy pedig az a vigasztaló tudat, hogy családjának már a vérében van az átkos házasulási hajlam, ezen tehát úgysem lehet segíteni. Szinte hajlandók vagyunk azt hinni, hogy a kedvező eredmény e két vigasztaló tényező közös hatásának köszönhető, mert Weller úr nagyon sűrűn emlegette magában a másodikat, mialatt a csengőt rázta, hogy megrendelje az elsőt. Aztán kihámozta magát a bundájából, pipára gyújtott, s odaállt háttal a tűzhöz úgy, hogy a meleg mind a hátát érje, de egyúttal a kandalló párkányára támaszkodhassék; majd Samhez fordult s a dohány csillapító hatása alatt jóval derűsebb arccal szólt rá:

- No, rajta, halljuk!

Sam bemártotta a tollat, hogy esetleges javításokat csinálhasson, és színpadias arckifejezéssel kezdte olvasni:

- „Bájos...”

- Állj! - mondta idősb Weller úr, és megrázta a csengőt. - Dupla pohárral abból a rendesből, galambom.

- Igenis, kérem - felelte a lány, aztán eltűnt, ugyanolyan sebesen, mint ahogy jött, majd meghozta az italt és ismét eltűnt.

- Úgy látom, hogy itt ismerik a szokásaidat, apám - mondta Sam.

- Ismerik - felelte az apja. - Sokszor megfordultam itt életemben. Folytasd, Sammy.

- „Bájos teremtés” - ismételte Sam.

- Csak nem vers talán? - szólt közbe az apja.

- Nem, dehogy - felelte Sam.

- No, már ennek örülök - felelte idősb Weller úr. - A vers nem természetes dolog; senki emberfia nem beszél versben, csak az egyházfi karácsony másodnapján, meg akik a Warren-féle suvikszot meg a Rowland-féle olajat hirdetik, vagy más efféle hitvány népség; soha ne süllyedj oda, fiam, hogy versben beszélj. No, kezd el újra, Sammy.

Weller úr kritikusi fölénytel vette ismét szájába a pipát, Sam pedig harmadszor is belekezdett a levél felolvasásába:

- „Bájos teremtés, úgy érzem, hogy egészen felvakarta...”

- Ez nem jó - mondta Weller úr, s kivette szájából a pipát.

- Nem, nem... nem felvakarta - mondta Sam, s közelebb tartotta a levelet a világossághoz -, az áll itt, hogy „felkavarta”, csak ráesett egy tintapecsét... „Egészen felkavarta érzelmeimet...”

- Így már jó - mondta idősb Weller úr. - Folytasd.

- „Felkavarta érzelmeimet és el...” Nem tudom elolvasni, s elfelejtettem, hogy mit írtam ide - mondta Sam, s vakargatni kezdte fejét a tollával, de hiába, nem jutott eszébe a szó.

- Hát miért nem nézel az írásba? - kérdezte idősb Weller úr.

- Hiszen belenézek én - felelte Sam -, csak hogy itt egy másik paca van. Csak annyi látszik, hogy „el”, aztán „ul” és „va”.

- Elvakulva, talán - vélte idősb Weller úr.

- Nem, nem az - mondta Sam -, megvan már... „elfogulva”.

- Ez nem olyan találó szó, mint az, hogy elvakulva - mondta idősb Weller úr komor ábrázattal.

- Nem olyan jó? - kérdezte Sam.

- Nem ám - felelte az apja.

- De nem gondolod, hogy sokkal többet fejez ki? - kérdezte Sam.

- Hát hiszen meglehet, hogy finomabb szó - mondta Weller úr, pár pillanatnyi tűnődés után. - Folytasd, Sammy.

- „Egészen felkavarta érzelmeimet és elfogulva írok magának, mert maga olyan szép lány, hogy párja sincs több.”

- No hát ezt már nagyon szépen kifundáltad - jegyezte meg idősb Weller úr, s kivette szájából a pipát.

- Magam is azt hiszem, hogy sikerült - jegyezte meg Sam, akinek nagyon jólesett a dicséret.

- Legjobban az tetszik nekem a stílusodban - mondta idősb Weller úr -, hogy nincsen benne az a sok fura megszólítás... Vénusz meg hasonlók. Mire jó az, Sammy, ha egy fiatal nőt Vénusznak vagy angyalnak neveznek?

- Az már igaz! - felelte Sam.

- Annyi erővel akár griffmadárnak vagy egyszarvúnak is nevezhetnéd őket, vagy akár egyenesen királyi címernek, mert azon aztán egy egész rakás mesebeli állat van együtt - tette hozzá Weller úr.

- Nagyon igaz! - felelte Sam.

- Hát, halljuk tovább, Sammy - mondta Weller úr.

Sam szót fogadott apjának, és tovább olvasta a levelet, mialatt az öreg tovább pipázott olyan bölcs és megelégedett ábrázattal, hogy öröm volt ránézni.

- „Mielőtt megismertem magát, azt hittem, hogy minden nő egyforma” - olvasta Sam.

- Jól hitted - jegyezte meg idősb Weller úr, csak úgy közbevetőleg.

- „De most - folytatta Sam -, most már belátom, hogy micsoda hígvelejű, megátalkodott, hitetlen tökfilkó voltam, mert olyan lány, mint maga, nincs több a világon, s én jobban szeretem magát mindennél”... Gondoltam, jó lesz, ha egy kicsit tódítok hozzá - szólt Sam, fölpillantva.

Weller úr helyeslőleg biccentett, és Sam folytatta:

- „Ezért hát megragadom a Bálint-nap alkalmát, drága Mary (mint az eladósodott úriember is mondta, amikor egy vasárnap kereket oldott), hogy megmondjam magának: amikor először s egyúttal utolszor láttam, a maga szép arca sokkal gyorsabban és sokkal fényesebben berajzolódott a szívembe, mint ahogy a fotografáló masina le tud formázni egy arcot (talán hallotta már hírét ennek a masinának, drága Mary), ámbár ez két és negyed perc alatt készít el egy képet mindenestül, rámástul, üvegestül, meg kampóستul, amivel föl lehet akasztani a falra.”

- Attól tartok, Sammy, hogy ez már a költészet határát súrolja - mondta idősb Weller úr kelletlenül.

- Dehogy súrolja - felelte Sam, és szaporán olvasta tovább a levelet, mert nem akarta nagyon feszegetni ezt a kérdést.

- „Drága Mary, vállaljon el Bálintjának és gondolja meg jól, amit mondtam. Drága Mary, ezzel zárom is soraimat.” Nincs tovább - mondta Sam.

- No, elég váratlanul abbamarad, nem, Sammy? - kérdezte Weller úr.

- Nem, dehogyis - mondta Sam. - Hiszen éppen az a művészet a levélírásban, hogy akinek szól, szeretné, ha több volna.

- Hát ebben van is valami - mondta idősb Weller úr -, bárcsak ilyen egészségesen gondolkoznék mostohaanyád az élőszoára nézve is. A nevedet nem írod alá?

- Itt akadtam meg éppen - mondta Sam. - Nem tudom, mit írjak alája.

- Írd azt, hogy Weller - felelte e név idősebbik élő gazdája.

- Nem lehet - mondta Sam. - Bálint-napi levél alá sohase írja az ember a maga nevét.

- Hát akkor írd azt, hogy: Pickwick - mondta Weller úr. - Nagyon szép név, és nem is nehéz leírni.

- Ez az - mondta Sam. - Mit gondolsz, apám, egy kis verssel befejezhetném azért, nem?

- Nem szeretem az ilyesmit, Sam - felelte idősb Weller úr. - Még soha életemben nem hallottam olyan jóra való kocsisról, aki verseket írt volna, egyet kivéve, aki nagyon megható verseket csinált a siralomházban, amikor útonállásért akasztófára ítélték; de az is csak camberwelli ember volt, úgyhogy nem számít.

Samet azonban már nem lehetett eltántorítani költői ötletétől, ami az eszébe jutott, s a levelét így írta alá:

„Imádja mindig
A hú Pickwick.”

S miután a levelet roppant bonyolultan összehajtogatta, az egyik sarkába szép görbén lefelé lejtő sorokkal beleszorította a címzést „Mary szobalánynak, Nupkins előljáró úr leveleivel, Ipswich, Suffolk” - aztán leragasztotta és zsebre vágta, hogy majd föladja a főpostán. Miután ezt a fontos dolgot nyélbe ütötték, idősb Weller úr egyenesen rátért arra, amiért fiát elhívatta.

- Először is a gazdád dolgáról akarok beszélni veled, Sammy - mondta idősb Weller úr. - Ugye, holnap tárgyalják az ügyét?

- Holnap kezdődik a galiba - felelte Sam.

- Hát én úgy gondolom, Sammy - mondta Weller úr -, hogy bizonyosan szüksége lesz majd tanúkra, olyanokra is, akik tanúskodnak az erkölcsi feddhetetlensége mellett, meg olyanokra is talán, akik az alibijét bizonyítják. Jól meghánytam-vetettem magamban ezt a dolgot, s megmondhatod a gazdádnak, hogy ne nyugtalankodjék. Beszéltem néhány jó barátommal, akik vállalkoznak mind a kettőre, de azért én csak azt tanácsolom neki: ne törődjön az erkölcsi feddhetetlenségével, hanem inkább fektesse a súlyt az alibire. Hidd el, Sammy, hogy nincs jobb dolog az alibinél. - Weller úr nagyon bölcs képet vágott hozzá, ahogy előadta ezt a jogi felfogását; aztán beledugta az orrát a poharába, s így pislogott fel álmélkodó fiára.

- De hát hová gondolsz, apám? - mondta Sam. - Csak nem képzeled talán, hogy a büntető törvényszéken fogják tárgyalni a pörét, vagy mi?

- Az mindegy, Sammy, ebből a szempontból - felelte idősb Weller úr. - Akárhol tárgyalják is a pörét, fiam, az alibi biztosan kihúzza a pácból. Annak idején Tom Wildsparkot is kihúzták az alibivel az emberölés vádjából, holott a sok parókás ügyvéd egytől egyig kijelentette már, hogy meg nem mentheti őt semmi. Én csak annyit mondok, Sam, hogy ha a gazdád nem tud alibit bizonyítani, akkor őrá is illik, amit az olaszok mondanak ilyenkor, hogy kampec már neki.

Minthogy az öreg Weller abban a szilárd és tántoríthatatlan meggyőződésben élt, hogy a büntető törvényszék eljárási rendje és formái szabályozzák és kötelezik az ország valamennyi többi törvényszékét, nem is hederített azokra az ellenvetésekre és érvekre, amelyekkel a fia be akarta bizonyítani, hogy alibinek itt nincs semmi helye, s váltig azt erősítette, hogy Pickwick urat „behálózták”. Sam belátta, hogy hiábavaló volna a vitát tovább folytatni, másra terelte hát a szót s megkérdezte, hogy mi az a másik dolog, amiről tisztelt szülőapja tanácskozni óhajt vele.

- Ez már belpolitikai kérdés, Sammy - mondta idősb Weller úr. - Házunk belügyi kérdése. Tudod, az a Stiggins...

- A vörös orrú? - kérdezte Sam.

- Az hát - felelte Weller úr. - Az a vörös orrú Stiggins olyan gyöngédséggel és olyan kitartással járogat a mostohádhoz, Sammy, hogy olyat még nem is pipáltál. Olyan nagy barátja ő a családunknak, Sammy, hogy valahányszor elmegy tőlünk, fájna a szíve, ha legalább valami kis emléket nem vinne magával.

- Írnék én a hátára olyan emléket, hogy tíz esztendeig arról koldulna, ha a helyedben volnék, apám - szólt közbe Sam.

- Várj csak, várj csak - mondta idősb Weller úr. - Azt akartam mondani, hogy valahányszor eljön, mindig hoz magával egy másfél pintes üveget, s megtölti ananászgroggal, mielőtt elmegy.

- S nyilván kiüríti, mielőtt megint eljön - szólt közbe Sam.

- Az utolsó csöppig! - felelte Weller úr. - Nem hagy benne egyebet, mint a dugót meg a szagát; efelől egészen bizonyos lehetsz, Sammy. Nomármost, ezek a jómadarak, fiam, ma este tartják az Egyesült Nagy Ebenezer Mértékletességi Egylet és Társaskör Brick Lane Szakosztályának rendes havi gyűlését. A mostohád is részt akart venni rajta, de meghűtötte magát, s nem mehet el, én pedig elcsentem a két belépőjegyet, amit neki küldtek, Sammy!

Weller úr ezt a titkot boldog lelkesedéssel közölte a fiával, s olyan fáradhatatlanul hunyorgott hozzá, hogy Sam már-már azt hitte, idegsokk rángatja a jobbik szempilláját.

- No és? - kérdezte ifjabb Weller úr.

- No és - folytatta szülőatyja, miközben nagyon óvatosan körülnézett -, no és mi ketten, te meg én, majd szépen elmegyünk a gyűlésre, pontosan időre. A segédlelkész azonban nem lesz ott, Sammy; a segédlelkész nem lesz ott. - Idősb Weller úrra rájött a nevetés és úgy nekibuzdult, hogy csak úgy rázkódott belé, s tekintve, hogy egy öregúrnak az ilyesmi könnyen megárhathat, csak kis híja volt, hogy meg nem fulladt a nagy kacagásban.

- Ej, még ilyen vén bolondot sem láttam soha életemben - kiáltott fel Sam, s olyan erőlesen kezdte dörzsölni az öregúr hátát, hogy majdnem szikrát csiholt ki belőle. - Mit nevensz annyira, ezzel a nagy pocakoddal?

- Pszt, Sammy! - mondta Weller úr suttogva, miután előbb még óvatosabban körülnézett. - Két jó barátom, akik az oxfordi országúton fuvaroznak, s akik szeretik a jó tréfát, közrefogták a segédlelkészt, Sammy, s gondoskodnak róla, hogy mire majd beállít a Mértékletességi Egylet gyűlésére (márpedig okvetlenül beállít majd, mert a cimboráim egészen az ajtóig viszik, és ha kell, hát be is tolják), addigra úgy teleszopja magát groggal, ahogy csak Dorkingban, a Granby márkiban szokta megcselekedni, ezzel pedig sokat mondok. - Idősb Weller urat megint elfogta a kacagás és olyan pogányul rázkódott bele, hogy már megint fulladozni kezdett.

Ifjabb Samuel Wellernek igazán nagyon kedvére való volt az a terv, hogy a vörös orrú embert igaz mivoltában leleplezzék a világ előtt; s minthogy a gyűlés órája már közeledett, apa és fiú nyomban el is indultak Brick Lane felé, nem feledkezvén meg a levélről, amelyet Sam útközben postára adott.

Az Egyesült Nagy Ebenezer Mértékletességi Egylet és Társaskör Brick Lane Szakosztálya havi gyűléseit egy kellemes fekvésű, tágas és szellős teremben tartotta, ahová egy szűk és rozoga falépcsőn lehetett feljutni. Az Egylet elnöke az igaz úton járó Anthony Humm úr volt, egy megtért tűzoltó, jelenleg tanító és alkalmi vándorszónok, a titkár pedig Jonas Mudge úr, vegyeskereskedő, buzgó és önzetlen lélek, akitől a tagok teát szoktak vásárolni. Mielőtt a gyűlést hivatalosan megnyitották, a hölgyek a padokon üldögélve mindig teázással töltötték az időt, amíg maguk is úgy nem gondolták, hogy több már igazán nem fér beléjük; a zöld posztóval bevont nagy elnöki asztalon jókora gyűjtőládát helyeztek el úgy, hogy mindenki láthassa, mögötte állt a titkár és kegyes mosollyal fogadott el minden adományt, mely a falárában rejlő dús aprópénzkészletet gyarapította.

Ezen a mai összejövetelen a hölgyek azzal kezdték, hogy egyenesen ijesztő mennyiségű teát fogyasztottak el, idősb Weller úrnak nem csekély rémületére, aki ügyet sem vetve Sam figyelmeztető bökdöséseire, a lehető legleplezetlenebb álmélkodással tekingetett körül minden irányban.

- Sammy - súgta neki az öreg. - Ne legyen Weller a nevem, ha ebből a fehérmépből néhányat holnap reggel nem kell csapra ütni; egyebet nem mondok. Nézd csak, ez a vénasszony itt mellettem mindjárt belefojtja magát a teába.

- Ugyan, maradj már csendben - mormogta Sam.

- Sam - suttogta Weller úr egy pillanattal később, mélyen megindult hangon -, jól jegyezd meg, fiam, amit mondok. Ha az a titkár ott még öt percig így folytatja, a sok vajás kenyér meg a víz kinyomja az oldalát, és a szemünk láttára pukkan meg.

- Jól van, ne törődj vele, csak hadd csinálja, ha jólesik neki - felelte Sam. - Semmi közöd sincs hozzá.

- Hát ha ez így folyik itt tovább, Sammy - mondta Weller úr halkán -, emberbaráti kötelességemnek fogom tartani, hogy felálljak és szót kérjek az elnöktől. Nézd, ott a harmadik padban ül egy fiatalasszony, aki már kilenc és fél findzsa teát megivott; nem veszed észre, hogy szemlátomást dagad?

Idősb Weller úr valószínűleg végre is hajtotta volna jóakarató szándékát, de szerencsére éppen ekkor kezdtek nagy zajjal elhordani a findzsákat és a kannákat, annak jeléül, hogy véget ért a teázás. Miután az edényeket leszedték, a zöld posztóval bevont asztalt a terem közepére tolták, s az esti tárgysorozatot egy nagyon élénk, sárga térdnadrágos kis kopasz ember nyitotta meg, aki irtózatossággal kapaszkodott fel a falépcsőn, s kis híja, hogy ki nem törte sárga nadrágba bújtatott két kis lábát. Így szólt:

- Hölgyeim és uraim! Fölkérem kiváló testvérünket, Anthony Humm urat, hogy foglalja el az elnöki széket.

Erre az indítványra a hölgyek egy egész kelengyére való zsebkendőt kezdtek lobogtatni; s a nyughatatlan kis ember Anthony Humm urat a szó szoros értelmében beleültette az elnöki székbe oly módon, hogy megragadta a vállát és lenyomta egy ócska mahagóni micsodára, amely valaha effajta bútordarab lehetett. A zsebkendő-lobogtatás megújult és Humm úr, aki egy ájtatos, fehér képű ember volt, s folyton izzadt a női hallgatóság általános bámulatára, szelíden meghajtotta magát s a kellő komolysággal elfoglalta az elnöki széket. A sárga nadrágos kis ember csöndet kért, majd Humm úr felállt és kijelentette, hogy a Brick Lane Szakosztály itt egybegyűlt mindkét nembeli testvéreinek kegyes engedelmével a titkár fel fogja olvasni a Brick Lane Szakosztály bizottságának jelentését, mely indítványt a hölgyek ismét szapora zsebkendő-lobogtatással fogadtak.

A titkár lenyűgöző és tiszteletet parancsoló módon szipákolt néhányat, s miután annak rendje és módja szerint lezajlott az az általános köhécselés és krákogás is, amely mindig elfog egy gyülekezetet, ha valami rendkívüli dolog van készülöben, az alább következő jelentést olvasta fel:

„Jelentés az Egyesült Nagy Ebenezer Mértékletességi Egylet és Társaskör Brick Lane Szakosztályának bizottsága részéről”

Bizottságunk a múlt hónapban is folytatta áldásos működését és kimondhatatlan örömmel számol be a mértékletességhez való következő újabb megtérési esetekről:

H. Walker szabó, feleségével és két gyermekével. Beismeri, hogy jobb viszonyok között rendes szokása volt a sörivás, de azt mondja, hogy nem bizonyos benne, nem ivott-e húsz esztendőn át hetenként kétszer úgynevezett „kutyaorr”-t is, amely, mint bizottságunknak sikerült kipuhatolnia, meleg sörből, olvasztott cukorból, borókapálínkából és szerezsendióból készül (*sóhajítás és „úgy van!” egy öreg asszonyosság részéről*). Most nincs munkája és nincs egy fillérje sem, s úgy gondolja, hogy ennek vagy a sör az oka (*helyeslés*), vagy az, hogy a jobb kezét már nem tudja használni; nem bizonyos benne, hogy melyik a kettő közül, de nagyon valószínűnek tartja, hogy ha egész életében nem ivott volna egyebet víznél, akkor a mellette dolgozó szabólegény nem szúrta volna meg véletlenül egy rozsdás tűvel és nem tette volna szerencsétlenné (*zajos helyeslés*). Most nincs módja egyebet inni, mint hideg vizet és sohasem szomjas (*nagy taps*).

Betsy Martin özvegyasszony, egy gyermeke van és fél szeme. Napszámba jár mosni és takarítani; mindig csak fél szeme volt, de tudja az anyjáról, hogy nagyon szerette a barna sört és egy csöppet sem csodálná, ha ettől volna vak a fél szemére (*óriási tetszés*). Nem tartja lehetetlennek, hogy ha teljes életében tartózkodott volna a szeszes italoktól, azóta már mind a két szemére látna (*harsogó éljenzés*). Azelőtt mindenütt másfél shillinget,

egy pint sört és egy pohár pálinkát kapott napszámba; mióta azonban tagja a Brick Lane Szakosztálynak, mindenütt három és fél shillinget kap napszám fejében. *(Ennek a rendkívül érdekes esetnek bejelentését fülsiketítő lelkesedéssel fogadták.)*

Henry Beller esztendőkön át különböző egyleteknek volt a bankettrendezője, s ez alatt az idő alatt nagyon sok külföldi bort megivott. Némelykor talán haza is vitt magával egy-két palackkal; ezt nem tudja egészen bizonyosan, de abban már bizonyos, hogy ha hazavitte, hát odahaza meg is itta. Nagyon levertnek és mélabúsnak érzi magát, gyakran lázas, és állandóan szomjúság gyötri; azt hiszi, hogy ennek a régebbi borivás az oka *(tetszés)*. Jelenleg nincs foglalkozása: s a külföldi bor ivását teljesen abbahagyta *(dörgő taps)*.

Thomas Burton hulladékhús-kereskedő, a polgármester, az előljáróság és a városi tanács több tagjának szállítója. *(Burton úr nevének hallatára az egész gyülekezet visszafojtja a lélegzetét.)* Falába van; nagyon költségesnek találja, hogy a kövezeten a falábát használja; azelőtt mindig kéz alatt vásárolt használt falábakat, s esténként megivott egy-egy pohár forró borókapálinkát... néha kettővel is *(nagy sóhajtozás a teremben)*. De aztán észrevette, hogy ezek a használt falábak nagyon gyorsan repednek és korhadnak; s szilárd meggyőződése, hogy a forró borókapálinka ásta alá kemény szervezetüket *(hosszan tartó éljenzés)*. Ennélfogva most már mindig vadonatúj falábakat vásárol magának, és nem iszik egyebet, mint vizet és gyöngye teát. Az új falábak kétszer olyan tartósak, mint a régiek voltak, s ő ezt kizárólag jelenlegi mértékletességének tulajdonítja *(diadalmas éljenzés)*.

Anthony Humm úr a jelentés felolvasása után azt az indítványt terjesztette elő, hogy a gyülekezet most vidítsa fel magát egy dallal. Mordlin testvér ugyanis, valamennyiük szellemi és erkölcsi épülésére való tekintettel, a „Ki nem hallotta még hírét a vidám ifjú révésznek?” című vers pompás szövegét alkalmazta a századik zsoltár dallamára, s kéri a gyülekezetet, hogy vele együtt énekeljék el *(nagy taps)*. Együttal megragadja az alkalmat, és ama szilárd meggyőződésének ad kifejezést, hogy a boldogult Dibdin úr, miután belátta korábbi életének tévedéseit, ezt a dalt a mértékletes élet dicséretére írta. Ez tehát egy mértékletességi költemény *(viharos taps, tetszés)*. Az ifjú révész csinos, rendes öltözéke, mozdulatainak fürgesége s az irigylésre méltó lelkiállapota, mely képessé tette arra, hogy - miként a költő olyan szépen mondja:

„Gondtalanul hasítsa a vizet”

- mindez együttvéve kétségtelenül bizonyítja, hogy vízivó ember volt *(éljenzés)*. Ó, mily szép is az erényes élet vidámsága! *(Zajos helyeslés.)* És mi volt az ifjú ember jutalma? Jól jegyezzék meg ezt az itt jelenlevő fiatalemberek mind:

„A lányok örömet tódultak csónakjába”

(hangos éljenzés, kivált a hölgyek részéről). Minő fényes példa! A testvérek serege, a lányok mind a fiatal révész köré gyűlnek és sarkallják őt előre a kötelességtudás és a mértékletesség útján. De vajon csak a szegény sorsú lányok voltak azok, akik kedveskedtek vele, akik vigasztalták és buzdították? Ó, nem!

„A legszebb úrinőknek ő volt az evezőse”

(határtalan tetszés). A gyengébb nem egy emberként - azaz, bocsánatot kérek, egy asszonyként - gyűlt a fiatal révész köré és utálattal fordult el a szeszes italok élvezőitől *(éljenzés)*. A Brick Lane Szakosztály férfitagjai ilyen révészek *(éljenzés és nevetés)*. Ez a terem az ő ladikjuk, és a hallgatóságuk a leánysereg; és ő (Anthony Humm úr), jóllehet érdemtelenül, az „első evezős” *(szünni nem akaró taps)*.

- Kikre mondta, hogy gyöngébb nem, Sammy? - kérdezte idősb Weller úr suttogva.

- Az asszonyokra - felelte Sam ugyanolyan hangon.

- Hát ebben igaza lehet, Sammy - felelte Weller úr -, nem jár messze az igazságtól... mert csakugyan gyöngébb nem ez az asszonynépség... igazán nagyon gyöngék, ha az ilyen alakoktól is hagyják magukat az orruknál fogva vezettetni.

A haragos öregúr további megjegyzéseit félbeszakította a felzendülő ének, melynek a szövegét Anthony Humm úr két-két soronként mindig előre mondta azoknak a kedvéért, akik nem ismerték. Mialatt énekeltek, a sárga nadrágos kis ember eltűnt a teremből, de alighogy véget ért a dal, már ismét benn termett, s fontoskodó arccal súgott valamit Anthony Humm úrnak.

- Barátaim - szólalt meg Humm úr, s felemelte a kezét, hogy elhallgattassa azt a néhány kövér öreg hölgyet, akik egy-két sorral lemaradtak az éneklésben -, barátaim, egyletünk dorkingi szakosztályának a kiküldöttje, Stiggins testvérünk odalent várakozik.

Ismét előkerültek a női zsebkendő, s még élénkebben lobogtak, mint az előbb, mert Stiggins úr rendkívül népszerű férfiú volt a Brick Lane Szakosztály hölgytagjai között.

- Csak jöjjön föl - mondta Humm úr, s bamba mosollyal nézett szét maga körül. - Tadger testvér, mondja meg neki, hogy jöjjön föl és tartson velünk.

A sárga nadrágos kis ember, aki a Tadger névre hallgatott, nagy sietséggel leereszkedett a falépcsőn és hallani lehetett hamarosan, hogy iparkodik megint fölfelé Stiggins tisztelendő úrral.

- Jön már, Sammy - súgta idősb Weller úr, akinek egészen kivörösödött a képe a visszafojtott nevetéstől.

- Ne szólj hozzám - felelte Sam - mert nem állom meg nevetés nélkül. Itt van már az ajtó előtt. Hallom, ütögeti fejét a falnak.

Samuel Weller még beszélt, amikor fölpattant az ajtó és megjelent Tadger testvér, nyomában Stiggins tisztelendő úrral, akit beléptekor hatalmas tapssal, lábdobogással és zsebkendő-lobogtatással fogadtak. Stiggins testvér azonban ezt a lelkes üdvözlést csupán azzal viszonzta, hogy zavart szemmel és meredt mosollyal az asztalon álló gyertya lángjába bámult, s közben nagyon határozatlanul és bizonytalanul ide-oda támolygott.

- Rosszul van, Stiggins testvér? - súgta Anthony Humm úr.

- Dehogy vagyok, kérem - felelte Stiggins úr, nehezen forgó nyelvvel, de roppant dühös hangon. - Nincs semmi bajom, uram.

- Ó, jól van, jól van - mondta Anthony Humm úr, s hátrált néhány lépést.

- Remélem, senki nem meri itt azt állítani, uram, hogy valami bajom van? - kérdezte Stiggins úr.

- Ó, dehogy, dehogy - mondta Humm úr.

- Mert nem is ajánlanám senkinek - mondta Stiggins úr -, nem is ajánlanám senkinek.

A gyülekezet azonban közben elnémult, és némi nyugtalansággal várta, hogy mi következik majd ezután.

- Nem óhajt beszélni a gyülekezethez, testvér? - kérdezte Humm úr biztató mosollyal.

- Nem - felelte Stiggins úr. - Nem óhajtok. Nem is fogok, uram.

A jelenlevők nagy szemeket meresztettek egymásra, s a meglepetés moraja hullámszóval végig a termen.

- Nekem az a véleményem, uram - mondta Stiggins úr nagyon hangosan, miközben kezdte kigombolni a kabátját -, nekem az a véleményem, hogy ez a gyülekezet részeg, kérem. Tadger testvér - mondta Stiggins úr mindjobban nekidühödve, s hirtelen a sárga nadrágos emberhez fordult -, Tadger testvér, maga is részeg!

S azzal Stiggins úr, akit az a dicséretes szándék hevített, hogy növelje a gyülekezet józanságát és kiküszöböljön minden oda nem való elemet, célba vette az öklével Tadger testvér orra hegyét, és el is találta olyan biztonsággal, hogy a sárga nadrág egy szempillantás alatt eltűnt. Tadger testvér fejével előre lezuhant a falépcsőn.

Az asszonyok erre kétségbeesett és zajos sikoltozásba kezdtek; odarohantak kedvenc fivéreikhez, körülfogták őket kisebb-nagyobb csoportokban, hogy a pusztán kezükkel óvják meg őket a veszedelemtől. Önfeláldozó szeretetüknek ez a szép példája azonban Humm úrra nézve majdnem végzetessé vált, mert ezt a fölöttébb népszerű testvérüket kevés híján agyonszorongatták, majdnem megfojtották odaadó nővérei, akik a nyakába csimpaszkodtak és elhalmozták kedveskedéseikkel. A gyertyák java része egykettőre kialudt, és minden oldalról csak a nagy lármák és a tülekedés zaja hallatszott.

- No, Sammy - mondta idősb Weller úr, miközben a legnagyobb lelki nyugalommal levetette a nagykabátját -, szaladj csak és hozd egy rendőrt.

- És te mit akarsz csinálni ezalatt? - kérdezte Sam.

- Csak bízd azt rám, Sammy - felelte az öregúr. - Majd én addig elintézem a számadásomat ezzel a Stigginsszel. - S mielőtt még Sam meggátolhatta volna, hős lelkű szülőatyja már a terem legtávolabbi sarkába nyomult, és nagy szakértelemmel két kézre kapta Stiggins tisztelendő urat.

- Gyerünk innen! - mondta Sam.

- Dehogyan megyek! - kiáltotta idősb Weller úr; s több szót nem is vesztegetve, Stiggins tisztelendő úrnak bevezetésül nagyot vágott a feje búbjára, aztán olyan fürgén és pattogósan kezdte elagyabugyalni, öregember léte, hogy valóságos csuda volt.

Sam látta, hogy a szép szóval itt nem sokra megy, fejébe nyomta hát a kalapját, hóna alá csapta az öregúr nagykabátját, őt magát pedig átnyalábolta és erőszakkal lecipelte magával a falépcsőn s el nem bocsátotta, még pihenőt sem engedett neki, míg az utca sarkára nem értek. Ott aztán hallhatták az összecsiszódott nép üdvözlését, amely végignézte, hogyan vitték el Stiggins tisztelendő urat lakat alá, biztos éjjeli szállásra; s hallhatták, hogy milyen lármával széledtek el minden irányban az Egyesült Nagy Ebenezer Mértékletességi Egylet és Társaskör Brick Lane Szakosztályának tagjai.

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

*mely kizárólag a nevezetes Bardell kontra Pickwick pör
kimerítő és hű leírásával foglalkozik*

- Vajon mit reggelizett ma az esküdszék elnöke - mondta Snodgrass úr, a jelentőségteljes február tizennegyedikének reggelén, hogy megindítsa a beszélgetést. - Ámbár fogalmam sincs róla, hogy ki az.

- Ó! - mondta Perker úr. - Remélhetőleg ízlett neki a reggeli.

- Miért? - kérdezte Pickwick úr.

- Mert ez nagyon fontos; rendkívül fontos, édes jó uram - felelte Perker úr. - Nagy szerencse, ha olyan esküdtet kapunk, aki jól bereggelizett, s ennél fogva jókedvű és elégedett a világgal, édes jó uram. Az elégedetlen és éhes esküdt mindig a felperes javára dönt.

- De hát miért? - kérdezte Pickwick úr elképedt arccal. - Miért, az Isten szerelmére?

- Hogy miért, azt nem tudom - felelte a kis ügyvéd higgadtan. - Talán, hogy hamarabb végezhessenek. Ha közeledik már az ebédidő, mikor az esküdtek visszavonulnak határozatot hozni, az elnök rendszerint kihúzza az óráját és így szól: - „Teringettét, uraim, tíz perc múlva őt! Én öt órakor szoktam ebédelni, uraim... - „Én is” - mondják a többiek is, kettő kivételével, akiknek már háromkor meg kellett volna ebédelniük, s ennél fogva most már nekik jóformán mindegy, hogy meddig maradnak. Az elnök mosolyog, zsebre dugja az óráját és kijelenti: - „Nos, uraim, hát mi a véleményük, a felperes, vagy az alperes, uraim? Magam részéről, uraim, én inkább azt hinném... mondom, én inkább azt hinném... de ez ne befolyásolja önöket... inkább azt hinném, hogy a felperesnek van igaza.” - Erre aztán két-három esküdt nem mulasztja el megjegyezni, hogy ők is inkább azt hiszik... mint ahogy valóban azt is hiszik nyilván... s így aztán roppant simán és egyhangúlag hozzák meg a határozatukat... No de tíz perccel múlt kilenc! - mondta a kis ügyvéd, órájára nézve. - Ideje, hogy induljunk, édes jó uram; házassági ígéret megszegése... ilyenkor a tárgyalóterem rendesen zsúfolásig megtelik. Jó volna bérkocsit hozatni, édes jó uram, mert különben elkésünk.

Pickwick úr rögtön becsöngette a pincért, s miután a bérkocsi előállt, a négy pickwickista és Perker úr beszálltak és a Guildhallba hajtottak; Sam Weller, Lowten úr és a kék aktatáska pedig egy másik kocsiban követte őket.

- Lowten - mondta Perker úr, ahogy beléptek a törvényszék előcsarnokába -, vezesse Pickwick úr barátait a joghallgatók helyére; Pickwick úrnak okosabb lesz majd mellettem ülnie. Parancsoljon, édes jó uram, erre.

A kis ügyvéd megfogta Pickwick urat a kabátja ujjánál, s odavezette egy alacsony padsorhoz, amely éppen a királyi ügyész emelvénye alatt volt elhelyezve az ügyvédek számára, hogy innét kényelmesen az ügyvezető jogász fülébe sűghassák azokat az utasításokat, melyekre a tárgyalás során esetleg szükség van. Akik ezen a padon ülnek, azokat a közönség zöme nem láthatja, minthogy sokkal alacsonyabban vannak a meglehetősen magas emelvényen ülő hallgatósnál. Természetesen szemben ülnek a bíróval és háttal az ügyvédeknek és a közönségnek.

- Az ott a tanúk korlátja, ugye? - kérdezte Pickwick úr, s egy rézkorlátos kis dobogófélére mutatott, bal kéz felől.

- Úgy van, édes jó uram, az ott a tanúk korlátja - felelte Perker úr, s egy halom írást szedett elő a kék táskából, melyet Lowten éppen akkor tett le a lábához.

- Ott pedig - mondta Pickwick úr, s két csukott padra mutatott jobb felé -, ott pedig az esküdtek ülnek, ugye?

- Eltalálta, édes jó uram, az esküdtek - felelte Perker úr, bekattintva burnótszelencéjének a födelét.

Pickwick úr nagy izgatottan felállt, és széjjelnézett a teremben. A karzatot már meglehetősen sűrű rendekben lepte el a közönség, a jogászok kiváltságos helyén pedig már szép számban ültek a parókás urak, akiknek gyülekezete az orroknak és pofaszakállaknak azt a kellemes és gazdag változatosságát nyújtotta, amelyről az angol ügyvédi kar oly méltán híres. Az ügyvéd urak közül azok, akiknek volt megbízólevelük, olyan tüntetően mutogatták, ahogy csak lehetett, még az orrukat is megvakarták vele, hogy a hallgatóság okvetlenül észrevegye a dolgot. Mások viszont, akiknek nem volt mutogatni való megbízólevelük, a hónuk alatt nagy föliánsokat szorongattak, piros címkével hátul és rosszul sült kenyérhéj színű bőrbe kötve, amelyet hivatalos műszóval „jogászborjúnak” neveznek. Mások megint, akiknek sem megbízólevelük, sem nagy könyvük nem volt, zsebre dugták a kezüket és olyan bölcs képet vágtak, amilyen csak tőlük telt; ismét mások fontoskodva és nagyon nyughatatlanul ide-oda járkáltak, s beérték azzal, hogy ezáltal fölkelthetik a be nem avatott idegenek bámulatát és csodálkozását. Pickwick úr nagy álmélkodására az egész testület apró csoportokba verődött, s a lehető legnyugodtabb hangon tárgyalták és vitatták meg a nap híreit - mintha itt szó sem volna egy hamarosan megkezdődő törvényszéki tárgyalásról.

Pickwick úr figyelmét most Phunky úr köszöntése vonta magára, aki belépett és leült a királyi ügyész számára fenntartott pad mögött; s alighogy visszaköszönt neki, máris megjelent Snubbin jogtanácsos úr, Mallard úr kíséretében, aki egy nagy, poros táskát helyezett főnöke asztalára és majdnem teljesen el is takarta vele, majd kezet fogott Perker úrral és rögtön elpályázott. Ezután még két-három vezető ügyvéd lépett a terembe, köztük egy potrohos, vörös képű alak, aki barátságosan biccentett Snubbin úr felé, és azt mondta neki, hogy milyen szép az idő ma reggel.

- Ki az a vörös képű, aki azt mondta, milyen szép az idő ma reggel és bólintott a mi ügyvédünk felé? - kérdezte Pickwick úr sűgva.

- Buzfuz jogtanácsos úr - felelte Perker -, az ellenfelünk. Ő a felperes ügyvédje. Az az úr pedig, aki mögötte áll, az Skimpin, a segédje.

Pickwick úr mélységesen felháborodott ennek az embernek a hidegvérű gázsága fölött, s már éppen meg akarta kérdezni, hogy Buzfuz úr, az ellenfél ügyvédje, hogy meri Snubbin úrnak, az ő ügyvédjének azt mondani, hogy milyen szép az idő ma reggel - amikor az ügyvédek egyszerre mind fölkeltek a helyükről, s a teremőrök hangosan csendet kiáltottak. Körülnézett, s észrevette, hogy mindezt a bíró belépése okozta.

Stareleigh bíró úr (aki ezen a napon a gyengélkedő törvényszéki elnök helyett bíraskodott) feltűnően alacsony kis ember volt s ráadásul olyan kövér, hogy nem látszott egyébnek, mint egy arcnak, és egy mellénynek. Két görbe kis lábán robogott be a terembe, s miután ünnepélyesen bólogatott az ügyvédek felé, s az ügyvédek ünnepélyesen visszabólogattak neki, kurta lábszárait az asztal alá rakta, kis háromszögletű kalapját pedig maga elé az asztalra; s miután Stareleigh bíró ezt mind elintézte, nem látszott belőle egyéb, mint két furcsa kis malacszeme, széles, rózsaszínű ábrázata, meg a nagy és roppant nevetséges parókájának körülbelül a fele. Alig foglalta el székét a bíró, a földszinti teremőr szigorú hangon elkiáltotta magát, hogy: - „Csend!” -, mire egy másik teremőr a karzaton haragos hangon ráduplázott,

hogy - „Csend!” -, s erre még három-négy kikiáltó ordította el magát, roppant felháborodott és rendreutasító hangon, hogy: - „Csend!” - Miután ez megtörtént, egy feketébe öltözött úri-ember, aki a bíró emelvénye alatt ült, felolvasta az esküdtek névsorát; s a nagy zenebona után kiderült, hogy csak tíz külön esküdt van jelen. Erre aztán Buzfuz ügyvéd úr pótesküdteket kért, mire a feketébe öltözött úr a rendes esküdtek közül kettőt beleszorított a külön esküdt-székbe, s evégből egyenesen kijelölt egy vegyeskereskedőt és egy patikust.

- Feleljenek, ha nevükön szólítjuk, uraim, hogy letehessék az esküt - mondta a fekete ruhás úr.
- Richard Upwitch!

- Jelen! - felelte a fűszeres.

- Thomas Groffin.

- Jelen! - mondta a patikus.

- Fogják meg a bibliát, uraim. Önök igaz hitük és lelkiismeretük szerint igyekeznek majd...

- Bocsánatot kérek az igen tisztelt törvényszéktől - mondta a patikus, egy sovány, magas, sápadt arcú ember -, de remélem, hogy a törvényszék fel fog menteni ez alól.

- Milyen alapon, uram? - kérdezte Stareleigh bíró úr.

- Nincs segédem a patikában, bíró úr kérem - felelte a gyógyszerész.

- Erről mi nem tehetünk, uram - felelte Stareleigh bíró úr. - Fogadjon fel segédet.

- Arra nem futja, bíró úr, kérem - felelte a patikus.

- Miért nem igyekszik úgy, hogy fussa, uram - mondta a bíró, és elvörösödött az arca; Stareleigh bíró úr ugyanis roppant ingerlékeny természetű ember volt, és nem tűrt ellentmondást.

- Hiszen hacsak az igyekezeten múlna, akkor meg is engedhetném magamnak, bíró úr, de hát nincs szerencsém - felelte a patikus.

- Eskesse meg ezt az urat - mondta a bíró parancsoló hangon. A hivatalnok most is csak addig jutott, hogy „igaz hitük és lelkiismeretük szerint...” - amikor a patikus ismét félbeszakította.

- Tehát le kell tennem az esküt, bíró úr, köteles vagyok letenni az esküt? - kérdezte a patikus.

- Természetesen - felelte a konok kis bíró.

- Jól van, kérem, rendben van, bíró úr - felelte a patikus csüggedt hangon. - Hanem annyi bizonyos, hogy ennek emberhalál lesz a vége, mielőtt még befejeznék ezt a tárgyalást. Olvassa tovább az esküt, uram - mondta a patikus, s mielőtt még a bíró szólni tudott volna, máris letette az esküt.

- Csak azt akartam megjegyezni, bíró úr kérem - mondta a patikus, miközben nagy nyugalommal leült a helyére -, csak azt akartam megjegyezni, hogy nem hagytam a patikában senkit, csak egy kifutófiút. Nagyon derék kölyök, de nem ért az orvosságokhoz és bizonyos, hogy szegény feje szentül meg van győződve arról, hogy a keserűsó ugyanaz, mint a sósav s a senna-szirup ugyanaz, mint az ópiumoldat. Csak ezt akartam mondani, bíró úr.

A patikus kényelmesen elhelyezkedett a székén, s olyan derűs arcot öltött, mint aki el van készülve a legrosszabbra.

Pickwick úr a legnagyobb rémülettel nézte a patikust, amikor a terem háttérében egyszerre csak mozgolódás támadt, s kisvártatva bevezették Bardellné asszonyságot, aki Cluppinsnéra támaszkodva jött be nagyon bágyadtan, majd leültették ugyanannak a padnak a másik végére,

ahol Pickwick úr is ült. Dodson úr aztán átadott Bardellnének egy óriási esernyőt, Fogg úr pedig egy pár sárcipőt, s mindketten roppant bánatos és részvevő képet vágtak a dologhoz. Majd Sandersné jelent meg, aki Bardell úrfit vezette be kézen fogva. Gyermeke láttára Bardellné megrázkódott, de csakhamar magához tért és eszeveszetten csókolgatni kezdte a fiút, majd ismét visszaesett tompa kábultságába, s egyre csak azt kérdezgette szegény, hogy hol is van ő tulajdonképpen. Cluppinsné és Sandersné válasz helyett elfordították a fejüket és sírtak, Dodson és Fogg urak pedig könyörögtek a felperesnek, hogy szedje össze magát. Buzfuz ügyvéd úr egy nagy fehér zsebkendővel rendkívül erélyesen dörzsölgette a szemét és könnyörgő pillantásokat vetett az esküdtekre, mialatt a bírón szemmél látható meghatottság vett erőt, és a közönség körében sokan köhécseléssel iparkodtak megindulásukat palástolni.

- Nagyon jó ötlet, annyi bizonyos - súgta Perker úr Pickwick úrnak. - Nagyszerű két ügyvéd ez a Dodson és Fogg. Remekül értenek a színpadí fogásokhoz, édes jó uram, remekül.

Mialatt Perker beszélt, Bardellné lassacskán magához tért; Cluppinsné pedig gondosan megvizsgálta Bardell úrfi gombjait és gomblyukait, hogy összeillenek-e mind, aztán odaállította a földszintre éppen anyjával szemben, mert ez az előnyös helyzet már eleve biztosította a felperes számára a bíró és az esküdtek teljes részvétét és rokonszenvét. Mindez azonban nem mehetett végbe reneteg könnyhullatás és vonakodás nélkül a fiatalúr részéről, aki lelke mélyén olyasféle balsejtelmeket táplált, hogy őt csupán azért állítják ki közvetlenül a bíró szeme elé, mert ez a hivatalos előjáték s utána hamarosan ki fogják végezni, vagy legalábbis a tengeren túlra küldik, életfogytig tartó rabságba.

- Bardell kontra Pickwick - kiáltotta a fekete ruhás úr, jelentve a pert, mely elsőnek állt a listán.

- Én képviselem a felperest, bíró úr - szólt Buzfuz jogtanácsos úr.

- Ki az ön helyettese, Buzfuz kolléga? - kérdezte a bíró.

Skimpin úr meghajolt annak jeléül, hogy ő a helyettes.

- Az alperes részéről én vagyok jelen, bíró úr - mondta Snubbin ügyvéd úr.

- Van segédje, Snubbin kolléga? - kérdezte a bíró.

- Phunky úr, kérem - felelte Snubbin úr.

- Buzfuz ügyvéd úr és Skimpin úr a felperes részéről - mondta a bíró, mialatt jegyzőkönyvbe írta és egyúttal olvasta is a neveket. - Az alperes részéről Snubbin ügyvéd úr és Maki úr.

- Engedelmet kérek, bíró uram, nem Maki, hanem Phunky.

- Helyes, nagyon helyes - mondta a bíró. - Még eddig nem volt szerencsém találkozni ennek az úrnak a nevével.

Erre Phunky úr is hajlongani és mosolyogni kezdett, a bíró is bólogatott és mosolygott, aztán Phunky úr a szeme fehérjéig elpirult, és iparkodott olyan képet vágni, mintha nem tudná, hogy mindenki őt nézi; ez azonban eddigelé még sohasem sikerült senkinek és valószínűleg ezután sem fog sikerülni.

- Kezdjük - mondta a bíró.

A kikiáltók megint csendet parancsoltak, és Skimpin úr hozzáfogott az ügy ismertetéséhez; s miután ismertette, az ügy rendkívül soványnak látszott, mert Skimpin úr teljesen elhallgatta a részleteket, úgyhogy amikor három perc elteltével újra leült, az esküdtek egy szikrával sem voltak okosabbak, mint azelőtt.

Ezek után Buzfuz ügyvéd úr emelkedett szólásra, azzal a méltósággal és komolysággal, amelyet a tárgyalás komoly természete megkövetelt; s miután összesúgott Dodsonnal és rövid tanácskozást tartott Foggal, vállára húzta a talárját, megigazította a parókáját, és beszélni kezdett.

Buzfuz ügyvéd úr azzal a kijelentéssel kezdte meg szónoklatát, hogy egész ügyvédi pályafutása alatt, sőt mondhatná, attól a perctől fogva, hogy elméletileg és gyakorlatilag a jogtudománynak szentelte magát, soha, de soha nem találkozott még jogesettel, amely ilyen mély hatást gyakorolt volna lelkére, vagy ilyen súlyos tudatát ébresztette volna föl benne az erkölcsi felelősségnek, amely erkölcsi felelősségről elmondhatja, hogy a vállal meg sem bírták volna, ha erőt és kitartást nem meríthet abból a szilárd meggyőződéséből, hogy ez az igazság és a jogosság ügye, más szóval, hogy a mélyen megbántott és megalázott védenca ügyének győznie kell ama tizenkét fennkölt lelkű és éles elméjű férfiú előtt, akiket íme, maga előtt lát most az esküdtek padján.

Az ügyvédek mindig így fognak hozzá, mert ezzel rögtön a lehető legjobb viszonyba kerülnek az esküdtekkel, akikkel elhitetik, hogy milyen éles eszű fickók is ők. A hatás jelentkezett is azonnal, szemmel láthatólag - amennyiben néhány esküdt roppant nagy buzgalommal hozzáfogott a szapora jegyzeteléshez.

- Uraim, miként az előttem szóló tudós barátomtól már hallották - folytatta Buzfuz ügyvéd úr, aki nagyon jól tudta, hogy a szóban forgó tudós barátjától az esküdtek az égvilágon semmit nem hallottak -, miként az előttem szóló tudós barátomtól már hallották, itt egy házassági ígéret megszegése miatt indították meg a pört, amelyben a felperes ezeröttszáz font kártérítést követel. De azt már nem hallották tudós barátomtól, aminek az elmondása nem is tartozott tudós barátom ügykörébe, tudniillik a közelebbi tényeket és körülményeket. Esküdt uraim, én ezeket a közelebbi tényeket és körülményeket akarom feltárni önök előtt, amelyeket be is fogok bizonyítani azokkal a hölgyekkel, akiket mint megcáfolhatatlan tanúkat elő fogok állítani.

A „megcáfolhatatlan” szónál, amelyet Buzfuz úr hatalmas erővel megnyomott, akkorát ütött az asztalra, hogy csak úgy harsogott, s Dodson és Fogg urak felé sandított, akik viszont bámulattal nézték őt, s egyben kihívóan és dacosan az alperest.

- A felperes, uraim - folytatta Buzfuz ügyvéd úr lágy és bánatos hangon -, özvegyasszony, igen, esküdt uraim, özvegyasszony. Néhai Bardell úr, mint a királyi jövedelmek egyik őre, hosszú éveken át élvezte őfelsége becsülését és bizalmát, aztán szinte észrevétlenül költözött el erről a világról, hogy másutt lelje meg azt a békességet és nyugalmat, amit a vámhivatal nem nyújthat soha.

A tudós jogász rezegtette a hangját, amikor ilyen megrendülten ecsetelte Bardell úr elhunytát - aki egyébként úgy halt meg, hogy egy lebujsban fejbe kólintották egy söröskancsóval; aztán megindult hangon folytatta:

- Kevéssel a halála előtt egy kisfiúban szemlélhette tulajdon hű képmását. S ezzel a kisfiúval, a boldogult pénzügyőr szerelmének egyetlen zálogával, Bardellné asszony elvonult a világtól, s a Goswell utcában keresett békességet és nyugalmat, s utcai szobájának ablakába kiragasztott egy cédulát ezzel a fölírással: *„Bútorozott szoba magános úrnak kiadó. Bővebbet a házban.”* - Buzfuz ügyvéd úr szünetet tartott, mialatt néhány esküdt följegyezte magának az okmány szövegét.

- Nincsen keltezve az a hirdetés? - kérdezte az egyik esküdt.

- Nincs keltezve, uram - felelte Buzfuz ügyvéd úr -, de föl vagyok hatalmazva annak közlésére, hogy a felperes éppen három esztendővel ezelőtt ragasztotta ki az ablakába. Felhívom az igen tisztelt esküdszék figyelmét az okmány szövegére. Bútorozott szoba kiadó magános úrnak. Bardellné nézetei a másik nemről, uraim, elhunyt férje értékes tulajdonságainak hosszú ideig tartó megfigyeléséből alakultak ki. A felperes lelkétől távol állt a félelem, a bizalmatlanság, a gyanakvás, tele volt hittel és bizalommal. „Szegény jó uram - mondta az özvegy -, maga volt a becsületesség.” Bardell úr mindig állta a szavát. Bardell úr nem volt csalfa. Bardell úr valaha szintén magános úr volt; tehát egy magános úrnál fogok védelmet, segédelmet, támogatást és vigasztalást keresni; magános urakban mindig látni fogok valamit, ami emlékeztet majd arra, hogy milyen volt Bardell, amikor először nyerte meg ifjú és tapasztalatlan szívem vonzalmát; tehát egy magános úrnak fogom kiadni bútorozott szobáimat. Így gondolkozott a felperes, uraim, s lelkének ezt a szép és megható sugallatát követve (amely a mi gyarló emberi természetünk legnemesebb sugallatai közül való, uraim), a magára maradt, vigasztalhatatlan özvegy felszárította könnyeit, bebútorozta lakásának földszintjét, anyai keblére szorította ártatlan magzatát, és kitette a cédulát a nappali szobája ablakába. S vajon sokáig függött-e az ablakában? Nem, ó nem. A kigyó már lesben állt, a kanóc le volt fektetve, az akna alá volt ásva, az árkász és a tűzmester munkában voltak. Három napig sem függött a cédula az ablakban... három napig sem, uraim, amidőn Bardellné házába bekopogtatott egy kétlábú teremtmény, aki külsőleg minden tekintetben az emberhez hasonlított és nem szörnyeteghez. Tudakozódott a házban, kibérelte a lakást, s mindjárt másnap be is költözködött. Ez az ember Pickwick volt... Pickwick, az alperes.

Buzfuz úr, aki olyan hévvel szónokolt, hogy arca egészen belevörösödött, most megállt, hogy lélegzetet vegyen. A hirtelen támadt csönd fölébresztette Stareleigh bírót, s rögtön írni is kezdett valamit a tollával, amelyben nem volt tinta és rendkívül bölcs képet vágott, mert el akarta hitetni az esküdtekkel, hogy ő lecsukott szemmel is mindig a tárgyba volt elmélyedve. Buzfuz ügyvéd úr így folytatta:

- Erről a Pickwickről nem akarok sokat beszélni, a tárgy nem nagyon vonzó és én, esküdt uraim, nem vagyok az az ember, sem önök, uraim, sem önök nem azok az emberek, hogy gyönyörködni tudnának az ő fölháborító szívtelenségében és kiszámított gazságában.

Most Pickwick úr, aki eddig csöndesen gyötrődött magában, hirtelen olyan heves mozdulatot tett, mintha az a gondolata támadt volna, hogy az egybegyűlt törvényszék magas színe előtt egyenesen nekimegy Buzfuz ügyvéd úrnak. Perker figyelmeztető kézmozdulata azonban visszatartotta, úgyhogy csak hallgatta tovább a tudós jogász beszédét, olyan arccal, mely merő ellentéte volt Cluppinsné és Sandersné bámulattól sugárzó ábrázatának.

- Kiszámított gazságot mondtam, uraim - folytatta Buzfuz ügyvéd úr Pickwick felé fordulva, s a szavait is hozzá intézve -, és amikor kiszámított gazságot mondok, hadd tudja meg tőlem az alperes Pickwick, ha, amint értesültem, jelen van a teremben, hogy sokkal illendőbb, sokkal tapintatosabb és sokkal ízlésesebb lett volna, ha elmarad a tárgyalásról. Hadd tudja meg tőlem, hogy bármiféle jelekkel ad is kifejezést ellenvéleményének vagy rosszallásának, itt a törvényszék előtt, önöknél mindez nem fog neki használni semmit; hogy önök mindezt valódi értéke szerint fogják becsülni és méltányolni; hadd tudja meg továbbá tőlem, amit a bíró úr ölordsága is meg fog mondani önöknek, uraim, hogy egy ügyvédet védence iránt való kötelességének a teljesítésében nem lehet sem megfélemlíteni, sem elhallgattatni, sem elnémitani; s akár egyiket, akár másikat, akár az elsőt, akár az utolsót kísérli meg valaki, súlya visszahull a merénylő fejére, legyen bár felperes vagy alperes, s hívják bár Pickwicknek vagy Noakesnak, vagy Stoakesnak, vagy Stilesnek, vagy Brownnak, vagy Thomsonnak.

Ennek a kis kitérésnek természetesen meg is lett a kellő foganatja, amennyiben minden szem Pickwick úr felé fordult. Buzfuz ügyvéd úr, miután sikerült félig-meddig ismét erőt vennie erkölcsi felháborodásán, amibe belelovalta magát, így folytatta:

- Ki fogom mutatni, uraim, hogy Pickwick két esztendőn keresztül állandóan, megszakítás és szünet nélkül Bardellné házában lakott. Ki fogom mutatni, hogy ez alatt az egész idő alatt Bardellné kiszolgálta őt, gondoskodott a kényelméről, főzött rá, kiválogatta fehérneműjét a mosónő részére; mielőtt érte jöttek volna, megfoltozta, kiszellőztette; jó karban tartotta, miután hazahozták a mosásból, szóval: az alperes teljes bizalmát és becsülését élvezte. Ki fogom mutatni, hogy az alperes Bardellné kisfiának több ízben ajándékozott egy-egy félpennyt, sőt néhány alkalommal hat pennyt is; s egy hiteles tanú segítségével, akinek a vallo-mását az én igen tisztelt kollégám sem megdönteni, sem meggyöngíteni nem lesz képes, kétségbevonhatatlanul be fogom bizonyítani azt is, hogy egy ízben megveregette a fiúcska vállát s miután kikérdezte őt, hogy sok golyót vagy pittykövet nyert-e utoljára (értesüléseim szerint ezek különböző fajta színes kavicsok, melyeket városunk ifjúsága igen sokra becsül), azt a feltűnő kérdést intézte hozzá: „Aztán örülnél-e, ha új apát kapnál?” Be fogom önöknek bizonyítani, uraim, hogy körülbelül egy esztendő óta Pickwick egyszerre csak kezdett gyakran elmaradni hazulról, hosszabb időre elutazgatott, mintha csak fokozatosan szakítani akart volna védencemmel; de egyúttal ki fogom mutatni azt is, hogy ebbeli szándéka akkor még nem volt elég szilárd, vagy pedig felülkerekedett benne a jóérzés (ha ugyan van benne egyáltalán jóérzés), avagy talán védencem bájai és előnyei legyőzték embertelen szándékait; ugyanis be fogom bizonyítani önök előtt, hogy egy alkalommal, amikor visszajött faluról, határozottan és kifejezetten házasságot ígért neki, ámbár elővigyázatosságból különös gondja volt rá, hogy ennek az ünnepélyes fogadalomnak senki tanúja ne lehessen; és be fogom önöknek bizonyítani az alperes tulajdon három barátjának vallomása alapján... akik nagyon vonakodó tanúk, uraim, nagyon vonakodó tanúk... hogy amikor aznap reggel beléptek a lakásba, alperes a felperesnőt karjai között tartotta s fölindulását becézgetéssel és kedveskedéssel igyekezett lecsillapítani.

A nagy tudású jogász beszédének ez a része szemmel láthatólag mély hatást tett a közönségre. Két nagyon keskeny papírszeletet húzott most ki a zsebéből, s így folytatta:

- És most, uraim, még csak egy szót. Két levél is megmaradt a felek érintkezéséből. Két levél, amelyeknek valódiságát az alperes sem tagadhatja, s amelyek köteteknél többet mondanak. Ezek a levelek is éles megvilágításba helyezik az alperes jellemét. Nem afféle közvetlen, tüzes, ékesszóló levelek, melyeknek stílusa szenvedélyes szerelmet lehel. Rejtett, ravasz, kétértelmű írásbeli közlemények, szerencsére azonban jóval többet árulnak el, mintha a legizzóbb nyelven, a legmerészebb költőiséggel volnának megírva... levelek, amelyeket óvatos és gyanakvó szemmel kell olvasni... levelek, amelyekkel Pickwicknek akkoriban nyilvánvalóan az volt a szándéka, hogy megtévessze és hamis nyomra terelje azt a harmadik személyt, akinek esetleg a kezébe kerülhetnek. Hadd olvassam fel az elsőt: „Garraway, tizenkét órákor. Kedves Bardellné. Borjúsült paradicsommártással. Üdvözli: Pickwick.” Mit jelent ez vajon, uraim? Borjúsült paradicsommártással. Üdvözli: Pickwick! Borjúsült! Irgalmas egek! És paradicsommártással! Uraim, volt-e rá példa a világtörténelemben, hogy egy fogékony és hiszékeny női szív boldogságával ilyen aljas, fondorlatos tréfát üztek? A másik levél még csak keltezve sincs, ami már egymagában véve is gyanússá teszi. „Kedves Bardellné. Csak holnap érkezem haza. Lassú járatú postakocsin.” Ezután következik ez a nagyon, nagyon figyelemre méltó mondat: „Sose nyugtalankodjék az ágyemelegítő miatt.” Az ágyemelegítő miatt! Vajon, igen tisztelt esküdt uraim, vajon ki nyugtalankodik egy ágyemelegítő miatt? Mikor dulta fel vagy rombolta le egy férfi-, vagy egy női szívnek a békességét egy ágyemelegítő, amely magában véve teljesen ártalmatlan, hasznos, sőt, hozzátehetem, uraim, nagyon kényelmes háztartási

portéka. Vajon miért kéri Bardellné olyan állhatatosan, hogy ne izgassa fel magát az ágy-melegítő miatt, hacsak (ami jelen esetben nyilvánvaló), hacsak az az ágymelegítő nem pusztán takarója a rejtett lángnak, nem pusztán jelképe valamilyen gyöngéd szónak vagy ígéretnek, egy bizonyos meghatározott titkos kulcs szerint, amelyet előre eltökélt hűtlenségének tudatában Pickwick eszelt ki furfangosan, és amelyre nézve nem vagyok abban a helyzetben, hogy részletes felvilágosítással szolgáljak róla. És mit jelent vajon a lassú járatú kocsira való célzás? Amennyire én tudom, ez magára Pickwickre vonatkozhatik, aki a kapcsolatuk egész ideje alatt kétségtelenül átkozottan lassú járatú kocsis volt, de akinek a haladását most nagyon meg fogják gyorsítani, s akinek a kerekeit, uraim, miként ezt az alperes saját kárán majd tapasztalhatja, önök hamarosan meg fogják kenni.

Buzfuz ügyvéd úr itt szünetet tartott, hogy lássa, nevetnek-e az esküdtek a tréfáján; de minthogy senkire sem hatott a fűszeres kivételével, aki valószínűleg azért volt olyan fogékony ebben a kérdésben, mert a kocsikenés műveletét éppen aznap reggel végezte el saját csészáján, a nagy műveltségű jogász tanácsosnak vélte, hogy beszéde befejezése előtt még visszakanyarodjon kissé a meghatott hangnembe.

- De ne többet erről, uraim - mondta Buzfuz úr -, mert hiszen nehéz dolog vérző szívvel mosolyogni, s nem esik jól a tréfa, amikor lelkünk mélyén részvétet érzünk. Védencem reményei és kilátásai összeomlottak, s nem szónoki szókép, ha azt mondom, hogy elesett a keresményétől. A hirdetés nem függ az ablakban többé, pedig nincsen lakója a házban; a Goswell utcában járnak-kelnek a magános urak, akik közül lehetne válogatni, de nincs számukra hirdetés, amely hívogatná őket, hogy érdeklődjenek a házban. Az egész ház komor és csöndes; még a gyermek kacagása is elnémult; a játék sem kell már neki, mikor az anyját sírni látja; nem törődik többé sem a színes golyócskákkal, sem a pittykövekkel; nem figyel többé pajtásai megszokott hívó szavára; nem játszik többé sem pilinckát, sem páros vagy páratlant. Pickwick azonban, uraim... az a Pickwick, aki kegyetlen kézzel földúlta ezt a családi oázist a Groswell utca sivatagában... az a Pickwick, aki betemette a forrást és letarolta a virágos rétet... az a Pickwick, akit megismertek ma önök is, a szívtelen paradicsommártásával és ágymelegítőjével... Pickwick még mindig pirulás nélkül jár, emelt fővel és megindulás nélkül nézi a pusztulást, amely az ő műve. Kártérítés, uraim... súlyos kártérítés... ez az egyetlen büntetés, amellyel az alperest sújthatják, és ez az egyetlen kárpótlás, amelyben védencemet részesíthetik. És ezért a kártérítésért fordul védencem művelt polgártársainak felvilágosult, nagylelkű, igazságszerető, lelkiismeretes, elfogulatlan, részvevő és mélybelátású esküdtszékéhez.

Ezután a szép szónoki fordulat után Buzfuz ügyvéd úr leült és Stareleigh bíró úr fölébredt.

- Szólítsák be Elizabeth Cluppins asszonyt - mondta Buzfuz ügyvéd úr, aki egy perc múlva újult erővel kelt fel ismét.

A legközelebb álló teremőr beszólította Elizabeth Tuppins asszonyt; egy másik, aki valamivel odább állt, Elizabeth Jupkins asszony nevét kiáltotta; a harmadik pedig lélekszakadva rohant ki a King Streetre, és rekedtre ordította magát Elizabeth Muffins után.

Cluppinsné asszonyt közben Bardellné, Sandersné, Dodson és Fogg úr egyesült erővel feltuszkolták a tanúk emelvényére, s amikor már szerencsésen fölért a legfelső fokra, Bardellné elhelyezkedett a legalsó lépcsőn, az egyik kezében a sárcipőkkel és a zsebkendővel, a másik kezében pedig egy üveggel, amelyben körülbelül negyed pint repülősvíz volt, hogy minden eshetőségre készen álljon. Sandersné, aki egy pillanatra sem vette le szemét a bíró arcáról, szorosan melléje állt a nagy esernyővel, s jobb hüvelykujját elszánt arccal a dugón tartotta, mint aki el van készülve rá, hogy a legcsekélyebb vészjelre rögtön kirántja.

- Cluppinsné, kérem - szólt Buzfuz úr -, térjen magához, asszonyom.

Cluppinsnénak sem kellett egyéb, persze, mint az a biztatás, hogy térjen magához. Rögtön még keservesebben kezdett zokogni, s egy küszöbönálló elájulás különböző fenyegető jeleit adta, merthogy, mint utóbb mondta, neki olyan gyöngye a szíve.

- Emlékszik-e, Cluppinsné asszony - mondta Buzfuz ügyvéd úr néhány jelentéktelen kérdés után -, emlékszik-e, hogy a múlt év júliusának egy bizonyos reggelén ön Bardellné házának egyik udvari szobájában tartózkodott, amikor Bardellné Pickwick úr lakásában törülgette a port?

- Igenis, bíró úr és esküdt uraim, emlékszem - felelte Cluppinsné.

- Pickwick úr nappali szobája az első emeleten volt és az utcára nézett, úgy tudom, nem?

- Igenis, uram, ott volt - felelte Cluppinsné.

- És mit keresett ön az udvari szobában, asszonyom? - kérdezte a kicsi bíró.

- Bíró uram és esküdt uraim - mondta Cluppinsné feltűnő izgatottsággal -, nem akarom félrevezetni önöket.

- Azt okosan is teszi, asszonyom - mondta a kicsi bíró.

- Úgy voltam ott - folytatta Cluppinsné -, hogy Bardellné nem is tudott róla; vásárolni mentem a városba egy kis kosárral, uraim, három font rózsakrumpliért, ami két és fél pennymbe került, amikor látom, hogy Bardellné kapuja ki van támasztva.

- Hogy mondja? - kiáltott fel a kicsi bíró.

- Félig nyitva volt, bíró úr kérem - szólt közbe Snubbin ügyvéd úr.

- A tanú azt mondta, hogy ki volt támasztva - mondta a kicsi bíró furfangos pillantással.

- Ez ugyanazt jelenti, bíró úr - mondta Snubbin ügyvéd úr.

A kicsi bíró gyanakodó arcot vágott, és azt mondta, hogy majd számon tartja a dolgot. Cluppinsné így folytatta:

- Beszéltem hát Bardellnéhez, uraim, csak éppen, hogy jó reggelt kívánjak neki, aztán szórakozottan fölmentem a lépcsőn, és beléptem az udvari szobába. Az utcai szobából hangok hallatszottak, uraim, aztán...

- Aztán maga hallgatózott, igaz-e, Cluppinsné? - kérdezte Buzfuz úr.

- Már engedelmet kérek, uram - felelte Cluppinsné méltóságteljesen -, nem vagyok én olyan asszony. De hát nagyon hangosan beszéltek, kérem, és akarva, nem akarva meghallottam minden szavukat.

- No jó, Cluppinsné, ön tehát nem hallgatózott, hanem hallotta a hangjukat. Nem Pickwick úr hangja volt az egyik?

- De igenis, az volt, kérem.

Aztán Cluppinsné határozottan kijelentette, hogy Pickwick úr Bardellnéval beszélt, majd hosszas faggatás után nagy nehezen előadta azt a beszélgetést, amelyet olvasóink már ismernek.

Az esküdtek gyanakvó képet vágtak, Buzfuz jogtanácsos úr mosolygott és leült. Határozottan fenyegetővé váltak azonban az arcok, amikor Snubbin ügyvéd úr kijelentette, hogy nem tesz fel keresztkérdéseket a tanúnak, mert Pickwick úr saját bevallása szerint tartozik a tanúnak azzal az elismeréssel, hogy előadása lényegében egyezik az igazsággal.

Cluppinsné, miután sikerült ilyenképpen szóhoz jutnia, sietve megragadta az alkalmat, hogy részletesen kitérgeesse saját személyes ügyeit; nem sokat kerülgette a forró kását, hanem mindjárt el is kezdte azzal, hogy jelen pillanatban nyolc élő gyermek anyja, de alapos kilátása van rá, hogy körülbelül hat hónap múlva Cluppins urat megajándékozza a kilencedikkel. Ennél az érdekes tanúvallomásnál azonban a kicsi bíró nagyon mérgesen közbevágott, aminek az lett az eredménye, hogy az érdemes hölgyet, Sandersnéval egyetemben Jackson úr kísérete mellett, minden további szóvita nélkül udvariasan eltávolították a teremből.

- Nathaniel Winkle! - kiáltotta Skimpin úr.

- Jelen! - felelte egy elhaló hang. Winkle úr föllépett a tanúk emelvényére, és miután letette az esküt, nagy tisztelettel meghajtotta magát a bíró előtt.

- Ne énrám nézzen, uram - mondta a bíró erélyesen, feleletül a köszönésre. - Nézzen az esküdtekre.

Winkle úr szót fogadott, és arrafelé pillantott, ahol számítása szerint legvalószínűbbnek látszott, hogy az esküdtek ülnek, mert ahhoz kétség sem férhet, hogy feldúlt lelkiállapotában a világon semmit sem látott.

Winkle urat Skimpin úr vallatta ki. Skimpin úr afféle negyvenkét-negyvenhárom esztendő sokat ígérő fiatalember volt, s ennél fogva természetesen mindenképpen azon igyekezett, hogy megzavarja ezt a részrehajló tanút, aki nyilvánvalóan az alperes javára iparkodik majd vallani.

- Nos, uram - mondta Skimpin úr -, legyen olyan szíves és mondja meg a bíró úrnak és az esküdtszéknek, hogy hívják?

Skimpin úr félrebillentette a fejét, hogy minél jobban figyelhessen a feleletre, és közben az esküdtek felé pislantott, mintha azt akarta volna jelezni nekik, hogy Winkle úr vele született hazug természetétől még az is kitelik, hogy hamis nevet mond be a törvényszék előtt.

- Winkle - felelte a tanú.

- De mi a keresztneve, kérem? - kérdezte ingerülten a kicsi bíró.

- Nathaniel, kérem.

- Daniel, jó... több keresztneve nincs?

- Nathaniel, uram... Nathaniel, bíró úr.

- Nathaniel Daniel vagy Daniel Nathaniel? - kérdezte a bíró.

- Nem, nem, bíró úr, csak Nathaniel; Daniel nélkül.

- Hát akkor miért mondta az előbb, hogy Danielnek hívják, uram? - kérdezte a kicsi bíró.

- Nem mondtam, bíró úr - felelte Winkle úr.

- De mondta, uram - felelte a bíró, szigorúan ráncolva a homlokát. - Miért írtam volna, hogy Daniel, ha nem mondta volna, uram?

Erre az évrre természetesen nem volt mit felelni.

- Winkle úrnak kissé rövid az emlékezőtehetsége, bíró úr - szólt közbe Skimpin úr, s megint az esküdtek felé pislantott. - De azt hiszem, találunk majd módot rá, hogy felfrissítsük, még mielőtt végeztünk volna vele.

- Jobb lesz, ha vigyáz magára, uram - mondta a kicsi bíró, és egy baljóslatú pillantást vetett a tanúra.

Szegény jó Winkle úr minden igyekezetével azon volt, hogy elfogulatlanak lássék, de nagy zavarában inkább olyanformán festett, mint egy tetten ért zsebtolvaj.

- Nos, Winkle úr - szólt Skimpin úr -, legyen szíves, kérem, és figyeljen a kérdéseimre, s hadd kössem a lelkére saját érdekében, hogy ne feledkezzék meg a bíró úr figyelmeztetéseiről és vigyázzon magára. Úgy tudom, hogy ön bizalmas barátja Pickwicknek, az alperesnek, ugyebár?

- Ha az emlékezetem nem csal, annak, hogy Pickwick urat ismerem, már majdnem...

- Nagyon kérem, Winkle úr, ne adjon kitérő feleletet. Bizalmas barátja ön az alperesnek, igen vagy nem?

- Éppen azt kezdtem mondani, hogy...

- Hajlandó felelni a kérdésre, uram, igen vagy nem?

- Ha nem felel, uram, hát büntetést szabok ki önre - vágott közbe a kicsi bíró, felnézve jegyzeteiből.

- Feleljen hát, kérem - mondta Skimpin úr. - Feleljen, uram, igen vagy nem?

- Igen - felelte Winkle úr.

- Igen, bizalmas barátja az alperesnek. Hát miért nem tudta ezt rögtön megmondani, uram? Talán a felperest is ismeri, igen? Halljuk, Winkle úr?

- Nem ismerem, de láttam már.

- Ej, ej, szóval nem ismeri, de látta már. Legyen olyan jó, Winkle úr, s mondja meg az esküdt uraknak, hogy ezt hogyan értette?

- Úgy értem, hogy nem ismerem személyesen, de láttam őt, amikor meglátogattam Pickwick urat a Goswell utcában.

- És hányszor látta a felperest, uram?

- Hogy hányszor láttam?

- Igenis, Winkle úr, hányszor? Ha kívánja, uram, akár tízszer is felteszem ezt a kérdést. - S azzal a nagy tudású jogász erélyesen és szigorúan ráncolgatni kezdte a homlokát, csípőre tette a két kezét, és gyanakvó arccal mosolygott az esküdtek felé.

Most aztán, ennek a kérdésnek a nyomán megkezdődött az az épületes nyaggatózás, amely ilyenkor elmaradhatatlan. Winkle úr kijelentette, hogy képtelen megmondani, hányszor látta Bardellné. Erre megkérdezték tőle, hogy látta-e hússzor; mire azt felelte: „Hogyne... sőt többször is.” Aztán megkérdezték tőle, hogy látta-e százszor - hogy meg merne-e rá esküdni, hogy ötvennél többször látta - meg tudná-e mondani, hogy hetvenötnél többször látta-e - és így tovább; végül arra a megnyugtató eredményre lyukadtak ki, hogy Winkle úr okosabban teszi, ha vigyáz magára, és ha jól megfontolja a szavait. Miután a tanút ilyen módon kellőképp összezavarták, úgy, hogy már azt sem tudta, fiú-e vagy lány, a kihallgatás így folyt tovább:

- Kérem, Winkle úr, emlékszik-e arra, hogy a múlt év július havának egy bizonyos reggelén meglátogatta az alperes Pickwicket Goswell utcai lakásán, a felperes házában?

- Igen, emlékszem.

- S vajon ez alkalommal egy Tupman nevű és egy Snodgrass nevű barátjával együtt látogatta-e meg az alperest?

- Igen, velük együtt.

- Jelen vannak itt ezek az urak?

- Igen, jelen vannak - felelte Winkle úr, és roppant komoly ábrázattal fordult a barátai felé.

- Kérem, Winkle úr, énrám figyeljen és ne törődjék most a barátaival - mondta Skimpin úr, újabb jelentős pillantással az esküdtek felé. - Ők is minden előzetes összebeszélés nélkül fogják előadni a maguk mondanivalóját, ha ugyan már eddig össze nem beszéltek (újabb pillantás az esküdtek felé). Nomármost, uram, mondja el, kérem, az esküdt uraknak, hogy mit látott azon a bizonyos reggelen, amikor belépett az alperes szobájába. Gyerünk, ki vele, uram; előbb vagy utóbb úgyis meg kell tudnunk.

- Az alperes, Pickwick úr a felperest karjai között tartotta és keze a derekára volt kulcsolva - felelte Winkle úr érthető habozással -, s úgy látszott, hogy a felperes el van alélva.

- Hallotta ön, hogy az alperes mondott-e valamit?

- Hallottam, hogy Bardellné derék jó asszonynak nevezte és hallottam, amint könyörgött neki, hogy ne hagyja el magát, mert szép dolog lenne, ha így megláthatnák őket, vagy más efféle szavakat.

- Nos, Winkle úr, már csak egy kérdésem van önhöz, és arra kérem, jusson eszébe, amire a bíró figyelmeztette. Meg merne-e esküdni rá, hogy a szóban forgó alkalommal az alperes Pickwick nem a következőket mondta: „Kedves Bardellné, maga nagyon derék, jó asszony, nem hagyom el magát, s milyen szép dolog lenne, ha mások is mindig így láthatnának bennünket” vagy más efféle...

- Nem, nem... én igazán nem ezt hallottam - mondta Winkle úr, álmélkodva, hogy milyen ügyesen ferdítik el azt a pár szót, amit hallott. - Kint álltam a lépcsőházban, és nem hallhattam tisztán, de az volt az érzésem, hogy...

- Az esküdt urak egyáltalán nem kíváncsiak arra, hogy mi volt az ön érzése, Winkle úr - vágott közbe Skimpin úr. - Az ilyesmivel, azt hiszem, nem sokra mennek azok, akik szeretik az egyenes, becsületes beszédet. Ön tehát a lépcsőházban volt és nem hallotta tisztán, hogy mit beszéltek; de nem mer rá megesküdni, hogy Pickwick nem használta azokat a kifejezéseket, amelyeket idéztem? Jól értettem önt?

- Igen - felelte Winkle úr; s azzal Skimpin úr diadalmas arccal visszaült a helyére.

Pickwick úr ügye eddig nem haladt olyan kedvezően, hogy újabb gyanús körülmények súlyát megbírhatta volna. Viszont egy csöppet sem ártott volna neki, ha sikerül kedvezőbb világításba helyezni, Phunky úr tehát fölemelkedett a helyéről azzal a szándékkal, hogy a védelem kérdéseivel valami hasznos részletet csal ki Winkle úrból. Hogy aztán csakugyan kicsalt-e belőle valami hasznosat, azt rögtön meg fogjuk látni.

- Azt hiszem, Winkle úr - mondta Phunky úr -, azt hiszem, hogy Pickwick úr már nem fiatal ember?

- Ó, nem - felelte Winkle úr -, hiszen apám lehetne.

- Ön az imént azt mondotta az igen tisztelt kollégámnak, hogy már régóta ismeri Pickwick urat. Tapasztalt-e valaha olyasmit, amiből azt hihette, vagy azt következtethette volna, hogy nőülési szándékai vannak?

- Ó, dehogy, soha semmit - felelte Winkle úr olyan hévvel, hogy Phunky úrra nézve legjobb lett volna, ha minél hamarabb eltávolítják őt a tanúk emelvényéről. Az ügyvédek azt tartják, hogy kétféle rossz tanú van: az olyan, aki vonakodó, és az olyan, aki nagyon is szófogadó; szerencsétlenségére Winkle úr mind a két fajtát egyesítette magában.

- Sőt, még tovább megyek, Winkle úr - folytatta Phunky úr szelíd és barátságos hangon. - Észrevett-e ön valaha Pickwick úr modorában és viselkedésében a másik nem iránt olyasvalamit, ami arra a föltevésre jogosította volna, hogy Pickwick úrnak egyáltalában szándéka van ilyen késő korban házasságot kötni?

- Ó, dehogy, soha - felelte Winkle úr.

- És a hölgyekkel való érintkezése mindenkor olyan emberre vallott, aki meglehetősen előrehaladott koránál fogva beéri a maga szórakozásaival és időtöltéseivel, s csak úgy bánik velük, mint apa a leányával?

- Kétségtelenül, kétségtelenül - felelte Winkle úr szívvel-lélekkel. - Azaz, hogy igen... ó, igen... hogyne.

- Ön tehát Bardellnéval vagy bármely más nővel szemben tanúsított magaviseletében sohasem vett észre semmit, ami a legcsekélyebb mértékben is gyanús lett volna? - kérdezte Phunky úr s már vissza is akart ülni a helyére, mert Snubbin ügyvéd úr intett neki.

- N-n-nem - felelte Winkle úr -, kivéve egy jelentéktelen kis esetet, amelyet igen könnyű kimagyarázni.

Ha a boldogtalan Phunky úr rögtön leült volna, amikor Snubbin ügyvéd úr intett neki, vagy ha Buzfuz ügyvéd úr mindjárt az elején tiltakozott volna ez ellen a szabálytalan keresztkérdés ellen (de hát volt annyi esze, hogy ne tiltakozzon, mert látta, hogy Winkle úr meg van ijedve s nagyon jól tudta, hogy a tanú zavarában esetleg éppen az ő malmára fogja hajtani a vizet), akkor ez a szerencsétlen vallomás sosem hangzik el. Alig szaladt ki Winkle úr száján ez a pár szó, Phunky úr leült, Snubbin úr pedig hirtelen odaszólt neki, hogy lépjen le az emelvényről, mire Winkle úr rögtön fogta is magát, és indult volna, Buzfuz ügyvéd úr azonban megállította.

- Maradjon, Winkle úr, maradjon! - mondta Buzfuz ügyvéd úr. - Legyen olyan kegyes, bíró úr és kérdezze meg a tanútól, miféle eset volt az, amely a nőikkel szemben való viselkedését illetően gyanússá teszi azt az urat, aki olyan koros, hogy a tanúnak akár az apja lehetne.

- Hallotta, hogy mit kérdezett az ügyvéd úr, kérem? - szólt a kicsi bíró a szerencsétlen és kétségbeesett Winkle-hez fordulva. - Mondja hát el, miben áll az az eset, amelyet említett.

- Bíró úr, kérem - mondta Winkle úr reszketve a félelemtől. - Én... én... inkább elhallgatnám.

- Azt elhiszem - felelte a kicsi bíró. - De mi tudni akarjuk.

S az egész tárgyalóterem mélységes figyelme közepette Winkle úr dadogva elmondta, hogy az a jelentéktelen kis gyanús eset annyiból állt, hogy Pickwick urat éjfél idején egy hölgy hálószobájában lelték; aminek, ha nem téved, az lett a vége, hogy a szobában forgó hölgy eljegyzése felbomlott, és hogy az egész társaságot bekísérték George Nupkins úr, Ipswich város elöljárója elé.

- Elhagyhatja az emelvényt, uram - mondta Snubbin úr. És Winkle úr el is hagyta az emelvényt, s esze nélkül rohant a György és Keselyűbe, ahol néhány órával később a pincér úgy találta őt, hogy fejét a pamlag párnái közé fúrva keservesen nyöszörgött és jajgatott.

Tracy Tupman és Augustus Snodgrass urakat egymás után szólították ki az emelvényre. Mind a ketten megerősítették boldogtalan barátjuk vallomását, s mind a kettőjüket a kétségbeesésbe kergette ez a gyötrelmes vallatás.

Azután Susannah Sanders lépett az emelvényre, akit Buzfuz úr kérdezett ki és Snubbin ügyvéd úr fogott keresztkérdések alá. Ő mindig is mondta és szentül meg volt róla győződve, hogy Pickwick úr el fogja venni Bardellné; arról is tudomása van, hogy a júliusi ájulás után a környéken mindenki sűrűn emlegette Bardellné és Pickwick úr kézfogóját; ő maga is hallotta Mudberrynétől, a mángorlónőtől és Bunkinnétől, az ingvasalónőtől, de sem Mudberrynét, sem Bunkinnét nem látja most itt a tárgyalóteremben. Hallotta, amikor Pickwick úr azt kérdezte Bardell úrfitól, hogy örülne-e, ha új apát kapna. Nem tudja, hogy Bardellné akkoriban jóban volt-e a pékkel, de azt tudja, hogy a pék akkor még nőtlen ember volt és azóta megházasodott. Nem merne megesküdni rá, hogy Bardellné nem volt-e nagyon szerelmes a pékbe, de azt hiszi, hogy a pék aligha lehetett nagyon szerelmes Bardellnéba, mert különben nem vett volna mást feleségül. Úgy gondolja, hogy Bardellné azon a júliusi reggelen azért ájult el, mert Pickwick úr megkérte a kezét; azt biztosan mondhatja, hogy ő (tudniillik a tanú) úgy elvágódott, mint a darab fa, amikor az ura megkérte a kezét és azt hiszi, hogy hasonló körülmények között így tesz minden jóra való asszony. Hallotta, amikor Pickwick úr a fiúcskát kikérdezte a pittykövekről, de eskü alatt meri állítani, hogy nem tudja, mi a különbség a színes golyók és a pittykövek között.

A bíró kérdésére válaszolva: amíg jegyben járt Sanders úrral, ő is kapott szerelmes leveleket, mint minden lány. A levelezés során Sanders úr gyakran nevezte őt „kis csibéjének”, de soha „borjúsültnek”, sem pedig „paradicsommártásnak”. Sanders úr ugyanis nagyon szerette a csibehúst. Lehet, hogy ha a borjúsültet és a paradicsommártást is annyira szerette volna, talán ezeket a kifejezéseket használta volna szerelmes megszólításként.

Buzfuz ügyvéd úr most felállt, ha lehet még fontoskodóbb arckifejezéssel, mint eddig, és dörgő hangon mondta:

- Szólítsák be Samuel Wellert.

Samuel Wellert azonban nem kellett beszólítani, mert alighogy meghallotta a nevét, máris fönn termett az emelvényen; kalapját letette maga mellé a földre, karját a korlátnak támasztotta, egy pillantást vetett madártávlatból az ügyvédekre, s általános áttekintést igyekezett nyerni a bíróságról, miközben nyájas, mosolygó arcot vágott.

- Mi a neve, kérem? - kérdezte a bíró.

- Sam Weller, kérem - felelte a kérdezett.

- Dupla vagy szimpla V-vel írjam a nevét? - kérdezte a bíró.

- Ez már kizárólag a bíró úr ízlésén és tetszésén múlik - felelte Sam.

- Hát maga hogy írja? - kérdezte a bíró.

- Én kérem még életemben csak egyszer-kétszer írtam le, de mindig V-vel.

Ebben a pillanatban a karzaton valaki hangosan elkiáltotta magát:

- Nagyon jól van, Sammykém, nagyon jól van... írjon oda egy V-t, bíró úr, írjon csak oda egy V-t.

- Ki meri itt megszólítani a törvényszéket? - szólt a kicsi bíró, föltekintve. - Teremőr!

- Parancsára, bíró úr!

- Hozza ide rögtön azt az embert.

- Igenis, bíró úr.

Minthogy azonban a teremőr nem találta meg azt az embert, tehát nem is vitte oda; az egész közönség felállt, hogy lássa a rendbontót és nagy zajongás, nagy ribillió után ismét leültek. A kicsi bíró, mihelyt felháborodásából némiképpen magához tért, ismét a tanúhoz fordult és így szólt:

- Nem tudja, kérem, hogy ki volt az az ember?

- Gyanítom, hogy az apám volt, bíró úr - felelte Sam.

- Látja őt most is? - kérdezte a bíró.

- Nem, bíró úr, nem látom - felelte Sam, s közben fölbámult egyenesen a csillárra, mely a terem mennyezetéről csüngött alá.

- Ha most meg tudta volna mutatni, tüstént lecsukattam volna őt - mondta a bíró.

Sam hálás elismeréssel hajtotta meg magát és jókedvű arccal fordult Buzfuz ügyvéd úr felé.

- Nos, Weller úr - kezdte Buzfuz ügyvéd úr.

- Nos, uram? - felelte Sam.

- Azt hiszem, hogy ön az alperes Pickwick szolgálatában áll, ugyebár? Kérem, Weller úr, beszéljen bátran.

- Bátran beszélek én amúgy is, uram - felelte Sam. - Igen, Pickwick úr szolgálatában állok és mondhatom, hogy nagyon jó szolgálat.

- Keveset dolgozik, ugyebár, és sokat kap érte? - mondta Buzfuz úr tréfálkozva.

- Ó, éppen eleget kapok, ahogy a katona is mondta, amikor háromszázötven botütést szabtak ki rá - felelte Sam.

- Ne mondja el nekünk, hogy mit mondott a katona, vagy bárki más, kérem - szólt közbe a bíró -, ez nem tanúvallomás.

- Igenis, bíró úr - felelte Sam.

- Emlékszik-e, Weller úr, hogy aznap reggel, amikor az alperes szolgálatába lépett, történt-e valami szokatlan vagy különös dolog? - kérdezte Buzfuz úr.

- Igenis, uram, emlékszem - mondta Sam.

- Legyen olyan jó és mondja el az esküdt uraknak, hogy mi volt az.

- Aznap reggel egy rend vadonatúj öltözet ruha volt rajtam, esküdt uraim, ami rám nézve nagyon különös és szokatlan dolog volt abban az időben - felelte Sam.

Erre általános nevetés támadt; a kis bíró haragos arccal nézegetett jobbra-balra a bírói székből, és így szólt:

- Vigyázzon magára, kérem.

- Szóról szóra ugyanezt mondta Pickwick úr is aznap reggel, uram - felelte Sam -, s én nagyon vigyáztam is magamra az új ruhámban... igazán nagyon vigyáztam a ruhámra, bíró úr, kérem.

A bíró teljes két percig szigorúan nézett farkasszemet Sammel, de Sam arca olyan véghetetlenül nyugodt és derűs maradt, hogy a bíró egy szót sem szólt, csak intett végül Buzfuznak, hogy folytassa.

- Azt akarja ezzel mondani, Weller úr - mondta Buzfuz ügyvéd úr, méltóságteljesen összefonva a karját s félig az esküdszék felé fordulva, mintha olyasfélét ígérne nekik a pillantása, hogy majd sarokba szorítja ő még a tanút -, azt akarja ezzel mondani, Weller úr, hogy ön semmit sem látott abból, amikor a felperes az alperes karjaiba ájult, miként a tanúk az imént itt részletesen elbeszélték?

- Hát persze hogy nem láttam - felelte Sam. - Én kint voltam a folyosón, amíg be nem hívtak, és akkorra az öreg hölgy már nem volt ott.

- Jól vigyázzon, Weller úr - mondta Buzfuz ügyvéd úr, s egy óriási lúdtollat vágott bele az előtte álló kalamárisba, hogy Samet megijessze s elhitesse vele, hogy följegyzi a vallomását. - Ön a folyosón volt, s mégsem látott semmit abból, ami történt. Van önnek látó két szeme, Weller úr?

- Igenis, uram, van látó két szemem - felelte Sam -, s ez éppen a baj. Ha a két szemem helyett valami extra-finom, milliomszorosan nagyító, távolbalátó mikroszkópiumom volna, akkor talán keresztülláthattam volna vele a lépcsőház padmalyán meg a tölgyfaajtón; de mivelhogy csak egy pár közönséges szemem van, hát a látásom sem ér tovább.

Erre a feleletre, melyben nyoma sem volt az ingerültségnek, hanem ellenkezőleg a lehető legnyugodtabb és legtermészetesebb hangon mondta el a tanú, a közönség vihogni kezdett, a kicsi bíró elmosolyodott, Buzfuz ügyvéd úr pedig rendkívül bambán festett. A nagy tudású jogász, miután néhány pillanatig Dodsonnal és Foggal tanácskozott, ismét Samhez fordult és bosszúságát leplezgetve, így szólt hozzá:

- Nos, Weller úr, most hát egy újabb kérdést teszek fel önnek, ha nincs ellenére.

- Ha önnek nincs ellenére, uram - felelte Sam nagyon jókedvűen.

- Emlékszik-e arra, hogy a múlt év novemberében egy este ön megjelent Bardellné házában?

- Ó, hogyne, nagyon jól emlékszem.

- Ó, hát szóval emlékszik rá, Weller úr - mondta Buzfuz úr, újra nekilelkessedve. - Lám, tudtam én, hogy végül mégiscsak kilyukadunk valamire.

- Magam is úgy vélem, uram - felelte Sam; mire a hallgatóság ismét vihogni kezdett.

- Ha nem csalódom, ön azért ment el a felpereshez, hogy elbeszélgessen vele a pörről... mi, Weller úr? - mondta Buzfuz ügyvéd úr, s egy ravasz, sokatmondó pillantást vetett az esküdtek felé.

- Azért mentem el hozzá, hogy kifizessem a házbért; de azért csakugyan beszélgettünk a pörről is - felelte Sam.

- Úgy, tehát beszélgettek a pörről is - mondta Buzfuz úr, s széles mosoly ült ki az arcára, abban a hiszemben, hogy valami fontos dolgot szedhet ki Samból. - No és mit beszélgettek a pörről? Nem volna olyan szíves elmondani nekünk, Weller úr?

- A legnagyobb örömmel, uram - felelte Sam. - Először is a két jóra való asszonyság mondott egyet-mást, ami nem fontos, aztán a hölgyek nem győzték eléggé dicsérni Dodson és Fogg urakat, hogy milyen nagylelkűen viselkednek... azt a két urat, aki most itt ül ön mellett. - Ez természetesen az egész közönség figyelmét Dodson és Foggra irányította, akik igyekeztek tőlük telhetőleg jámbor képet vágni.

- A felperes ügyvédei - mondta Buzfuz úr. - No jó! Tehát magasztalták Dodson és Fogg urakat, a felperes ügyvédeit, nagylelkű viselkedésükért, ugyebár?

- Igen - mondta Sam. - Azt mondták, hogy milyen szép dolog volt tőlük, hogy spekulációra elvállalták a pört, és hogy csak akkor hajtják majd be ügyfelükön a perköltséget, ha majd Pickwick úrtól bezsebelik a kártérítést.

Erre a fölöttébb váratlan feleletre a hallgatóság ismét vihogni kezdett s Dodson és Fogg fülig elvörösödve odahajoltak Buzfuz ügyvéd úrhoz és nagy sietve súgtak valamit a fülébe.

- Tökéletesen igazuk van - mondta Buzfuz úr fennhangon, nyugalmat erőltetve magára. - Bíró úr, bejelentem, hogy a tanú áthatolhatatlan bárgyúságánál fogva teljesen hiábavaló minden kísérlet, hogy bármi felvilágosítást is nyerhessünk tőle. Nem élek tehát vissza a tekintetes törvényszék türelmével, s elállok a további kihallgatásától. Lépjen le, uram.

- Talán óhajt még valaki az urak közül kérdést intézni hozzám? - kérdezte Sam, s közben fölvette kalapját a földről, és figyelmesen szétnézett maga körül.

- Én nem, Weller úr, köszönöm - mondta Snubbin ügyvéd úr nevetve.

- Elmehet, kérem - mondta Buzfuz úr, s türelmetlenül integetett neki. Sam tehát eltávozott, miután Dodson és Fogg ügyének annyit ártott, amennyit szépszerével csak árthatott, Pickwick úrra vonatkozólag pedig csak annyit vallott, amennyi kellett - márpedig ennél többet ő nem is akart elérni.

- Bíró úr - mondta Snubbin ügyvéd úr -, amennyiben ezáltal újabb tanúk kihallgatása fölöslegessé válik, nincs kifogásom annak megállapítása ellen, hogy Pickwick úr visszavonult az üzlettől, s jelentékeny magánvagyonnal rendelkezik.

- Nagyon helyes - mondta Buzfuz úr, s benyújtotta a bizonyítéknak szánt két levelet. - Akkor én is befejeztem, bíró úr.

Azután Snubbin ügyvéd úr szólt az esküdtekhez az alperes védelmében s elmondott egy rendkívül hosszú és rendkívül lelkes beszédet, amelyben a legnagyobb magasztalásokkal halmozta el Pickwick úr jellemét és viselkedését; mivel azonban olvasóinknak sokkal inkább módjukban áll, mint állhatott Snubbin úrnak, hogy helyes ítéletet alkossanak Pickwick úr érdemeiről és kiválóságairól, nem érezzük magunkat indítatva, hogy a nagy tudású jogász fejtegetéseinek részleteibe is belebocsátkozzunk. Iparkodott kimutatni, hogy a törvényszék elé tett levelek pusztán Pickwick úr ebédjére vonatkoztak, vagy pedig arra, hogy a lakásán minden készen várja őt, ha egy-egy vidéki utazásáról visszatért. Egyszóval, általánosságba véve annyit mondhatunk, hogy mindent megtett Pickwick úrért, ami csak tőle telt; többet pedig, mint mindnyájan tudjuk, a régi angol közmondás szerint, senki emberfiától nem lehet kívánni.

Stareleigh bíró úr ezek után összefoglalta a dolgot a hagyományos és régóta bevált formák szerint. Jegyzeteiből annyit olvasott fel az esküdteknek, amennyit ilyen futólagos följegyzésekből ki tudott betűzni, s az egyes tanúvallomásokhoz, amint sorra vette őket, rövid kis megjegyzéseket fűzött. Ha Bardellnének igaza van, akkor napnál világosabb, hogy Pickwicknek nincs igaza; és ha Cluppinsné tanúvallomását az esküdtek hitelesnek tekintik, akkor elhiszik, ha nem tekintik hitelesnek, akkor nem hiszik el. Ha az a meggyőződésük, hogy itt csakugyan házassági ígéret megszegését követték el, akkor megítélik a felperesnek azt a kárpótlást, amelyet ez esetben megfelelőnek tartanak; másrésztől azonban, ha az volna a véleményük, hogy ebben az esetben soha senki nem ígért házasságot senkinek, akkor az alperes javára döntenek el a pert, természetesen minden kártérítés nélkül. Azután az esküdtek visszavonultak

egy különterembe, ítélethozatalra, a bíró pedig visszavonult saját különtermébe, hogy fölfrissítse magát egy szép üröszelettel és egy pohár sherryvel.

Eltelt egy negyedóra izgalmas várakozásban; az esküdtek visszajöttek, s a bírót is behívták. Pickwick úr föltette pápaszemét és izgatott arccal, dobogó szívvel nézett az elnökre.

- Uraim - szólt a fekete ruhás ember -, megegyeztek az ítéletre nézve?

- Meg - felelte az elnök.

- S kinek a javára döntöttek, felperes vagy alperes javára?

- Felperes javára.

- S milyen kártérítést ítéltek meg, uraim?

- Hétszázötven fontot.

Pickwick úr levette pápaszemét, gondosan megtörülte az üveget, tokjába helyezte és zsebre vágta; majd szépen föl húzta mind a két kesztyűjét, miközben egész idő alatt az esküdtszék elnökét nézte, s aztán Perker urat és a kék táskát gépiesen követve, ő is elhagyta a tárgyalótermet.

Egy mellékteremben megálltak, amíg Perker úr kifizette a törvényszéki illetéket; s itt csakhamar megjelentek Pickwick úr barátai is. Itt találkozott Dodson és Fogg urakkal is, akik a tenyerüket dörzsölgették, az elégedettség minden látható jelével ábrázatukon.

- Nos, uraim - mondta Pickwick úr.

- Nos, uram - mondta Dodson, a maga és társa nevében.

- Önök, persze, azt képzelik, uraim, hogy megkapják majd a költségeiket, ugye? - kérdezte Pickwick úr.

Fogg azt felelte, hogy ezt meglehetősen valószínűnek tartják. Dodson mosolygott és azt mondta, hogy majd megpróbálják.

- Próbálhatják, ahányszor csak akarják, igen tisztelt Dodson és Fogg uraim - mondta Pickwick úr indulatosan -, próbálhatják, amíg meg nem unják, de tőlem ugyan egy fitying költséget vagy kártérítést sem látnak, még ha holtom napjáig az adósok börtönében kell is ülnöm.

- Hahaha! - nevetett Dodson. - Majd meggondolja még magát, Pickwick úr, a következő ülészakig.

- Hihihhi! Majd nemsokára meglátjuk, hogyan is lesz ez, Pickwick úr - vigyorgott Fogg.

Pickwick úrnak a felháborodás elvette a szavát, inkább rábízta hát magát az ügyvédjére és a barátaira, akik lekísérték a kapu elé, s ott beültették egy bérkocsiba, amelyet a mindig figyelmes Samuel Weller e célból odahozott.

Sam felhajtotta a hágsót s éppen föl akart kapaszkodni a bakra, amikor valaki gyöngéden megérintette a vállát; megfordult, s az apja állt előtte. Az öregúr nagyon gyászos ábrázatot vágott, bánatosan csóváltgatta a fejét és szemrehányó hangon szólalt meg:

- Tudtam én előre, hogy az ilyen módszernek nem lesz jó vége. Ó, Sammy, Sammy, miért is nem volt alibitek!

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

*melyben Pickwick úr legokosabbnak véli,
ha elutaznak Bathba, minélfogva el is utaznak*

- De igazán, édes jó uram - mondta a kis Perker, aki a tárgyalás után való nap reggelén meglátogatta Pickwick urat a fogadóban -, talán csak nem komoly szándéka... beszéljünk higgadtan és minden izgatottság nélkül... talán csak nem komoly szándéka, hogy nem fizeti meg a perköltséget és a kártérítést?

- Egy félpennyt sem fizetek - mondta Pickwick úr határozott hangon -, egy félpennyt sem.

- Ne engedjünk az elveinkből, ahogy az uzsorás is mondta, amikor nem akarta a váltót meghosszabbítani - jegyezte meg Sam, aki éppen leszedte az asztalt, mert reggeli után voltak.

- Sam - mondta Pickwick úr -, legyen olyan jó és menjen le.

- Igenis, uram - felelte Weller úr, s engedelmeskedve Pickwick úr barátságos felszólításának, visszavonult.

- Nem, Perker - mondta Pickwick úr nagyon komoly hangon. - A barátaim már igyekeztek lebeszélni elhatározásomról, de hiába. Folytatom szokott, rendes életmódomat, amíg az ellenfélnek módjában lesz a törvény segítségével végrehajtást eszközölni ki ellenem; és ha elég aljasak lesznek, hogy foganatosítsák is, s elrendelik a letartóztatásomat, hát azt is elégedetten és vidám lélekkel fogom elviselni. Mikorra eszközölhetik ki?

- A végrehajtást, édes jó uram, a kártérítésre és a megállapított perköltségekre nézve a legközelebbi ülészakon rendelhetik el, vagyis mától számított két hónap múlva - felelte Perker.

- Nagyon jól van - mondta Pickwick úr. - Addig tehát, kedves barátom, szót se többet erről a dologról. És most - folytatta Pickwick úr, és körülnézett barátain vidám mosollyal és csillogó szemmel, mert a szeme ragyogását semmiféle pápaszem nem tudta elhomályosítani - most csak az a kérdés, hova menjünk legközelebb?

Tupman úr, és Snodgrass úr annyira meghatódott barátjuk hősiességén, hogy képtelenek voltak válaszolni, Winkle úr pedig még nem tért egészen magához a tegnapi tanúvallomás izgalmaiból és egyáltalában semmihez sem tudott volna hozzászólni: így hát Pickwick úr hiába várt feleletre.

- No jó - mondta Pickwick úr -, ha megnyugosznak a választásomban, én Bathot ajánlom. Azt hiszem, még egyikünk sem járt ott.

Csakugyan egyikük sem járt még ott, s minthogy a tervet Perker úr is hevesen támogatta, mert fölöttébb valószínűnek tartotta, hogy Pickwick úr más környezetben és szórakozások közepette be fogja látni, mennyivel rosszabb az adósok börtöne, s ennélfogva előveszi majd a jobbik eszt - az ajánlatot egyhangúlag elfogadták, és Samet rögtön elszalasztották a Fehér Lóba, hogy váltson öt helyet a másnap reggel fél nyolckor induló postakocsira.

Éppen két hely volt még kapható belül és három hely kívül; így hát Sam valamennyit megváltotta, s miután néhány barátságos szót is váltott a pénztárossal egy hamis félkoronással kapcsolatban, amelyet a visszaadásnál nyakába akartak sózni, visszaballagott a György és Keselyűbe, ahol lefekvésig még éppen eleget bajlódott, hogy a ruhát és fehérneműt minél szűkebb helyre szorítsa össze és egész technikai leleményességét beleölte különféle fortélyos

szerkezetek kifundálásába, hogy ki ne nyíljon a ládák födele, amelyeken nem volt se zár, se pánt.

Másnap reggel éppenséggel nem volt utazásra való idő, szemelt az eső, ködös, nedves nap volt. A postakocsiba fogott lovak, amelyek már végigjöttek a városon, olyan sűrű párát leheltek, hogy a külső utasokat látni sem lehetett. A rikkancsok ázottak voltak és pállott szagúak. A narancsárusok kalapjáról lecsurgott az eső, amikor bedugták fejüket a kocsi ablakán, s friss zuhanyt bocsátottak a bent ülőkre. A bicskaárusok elkeseredetten csukták össze ötvenágú tollkéseik valamennyi ágát; a zsebkönyvárusok zsebre vágják portékájukat, ahová való is volt. Óraláncokat és fakanalakat leszállított áron kínálgattak, s nem volt keletje a plajbásztoknak és a szivacsoknak sem.

Sam Wellerre rábízták, hogy szabadítsa ki a hét-nyolc hordár karmai közül a poggyászt, akik alighogy a kocsi megállt, fenevadak módjára estek neki, s miután kiderült, hogy húsz perccel korábban jöttek a kelleténél, Pickwick úr és barátai az eső elől behúzódtak a váróterembe - a kétségbeesett emberiség utolsó menedékébe.

A Fehér Ló váróterme persze elég kényelmetlen helyiség, nem is lehetne váróterem, ha nem volna kényelmetlen. Jobb kéz felől esik, s kályha helyett egy valóságos nagyralátó konyhai kemence telepedett meg benne, csípővassal, lapáttal, piszkavassal egyetemben. Fülkékre van osztva, hogy az utasok magánzárkákban ülhessenek, s az egész felszerelése egy óra, egy tükör és egy eleven pincér, mely utóbbi házibútor a szoba sarkában egy keskeny medence fölé hajolva öblítgeti a poharakat.

Aznap reggel az egyik fülkében egy körülbelül negyvenöt éves, marcona tekintetű úriember ült, akinek kopasz és fényes homloka, a halántéka körül meg a tarkóján sűrű fekete haja volt, azonkívül nagy, fekete pofaszakállja. Barna kabátját állig begombolta, és nagy, vidraprémes útisapkát viselt, nagykabátja és a köpönyege pedig mellette hevert egy széken. Fölnézett a tányérjából, amikor Pickwick úr benyitott, dacos és elszánt arccal, de egyúttal nagyon méltóságteljesen; s miután Pickwick urat és a barátait tetőtől talpig végigmérte és alaposan megnézte őket, egy dalt kezdett dudorászni olyan arckifejezéssel, amely azt jelentette, hogy ha valakinek eszébe találna jutni, hogy vele kikössön, hát abból nem eszik.

- Pincér! - szólt a pofaszakállas úr.

- Tessék parancsolni - felelt a már említett medence mellől, a sarokból előbújva a pincér, akinek éppen olyan maszatos volt az arca, mint a törlőruhája.

- Hozzon még pirítóst.

- Igenis, kérem.

- Vajas pirítóst, érti? - mondta a pofaszakállas úr nyersen.

- Azonnal hozom, uram - felelte a pincér.

A pofaszakállas úr megint dúdolgatni kezdett magában, ugyanúgy, mint az előbb, s a pirítós megérkezésére várakozva közelebb húzódott a kandalló nyílásához, kabátja szárnyát a hóna alá vette, a csizmáit bámulta és eltűnődött.

- Vajon hol áll meg Bathban a postakocsink? - fordult Pickwick úr csöndesen Winkle úrhoz.

- He... mi... mi az? - kérdezte az idegen.

- Csak a barátomhoz szóltam, uram - felelte Pickwick úr, aki bárkivel mindig szívesen szóba ereszkedett. - Szeretném tudni, hogy melyik ház előtt áll meg Bathban a postakocsi. Talán ön meg tudná mondani.

- Ön Bathba megy? - kérdezte az idegen.

- Oda, uram - felelte Pickwick úr.

- S a többi úr is?

- Szintén oda iparkodnak - felelte Pickwick úr.

- De nem bent a kocsiban... a rézangyalát - mondta az idegen. - De nem bent!

- Nem mindnyájan ülünk bent - mondta Pickwick úr.

- Nem mindnyájan - mondta az idegen erélyes hangon -, de nem ám. Én két helyet váltottam. És ha megpróbálnak hat embert belegyömöszölni abba az istenverte kalitkába, amibe legfeljebb négyen férnek, hát gyorskocsira ülök és bepörölöm őket. Én megfizettem a menetdíjat és megmondtam az irodában, amikor a jegyet váltottam, hogy nem megyek bele. Nem megyek bele. Tudom, hogy így szokták csinálni. Tudom, hogy ezt csinálják mindig; de én nem tűröm és nem egyezem bele. Aki engem ismer, nem is mer velem kukoricázni. Teringettét!

A dühös úr vadul megrázta a csöngőt és ráfordult a pincérre, hogy ha öt másodperc múlva meg nem kapja a pirítósát, majd ő maga néz utána, hogy hol akadt meg.

- Kedves jó uram - szólt Pickwick úr -, engedje megjegyezmem, hogy teljesen fölösleges így tűzbe jönnie. Csak két ülésünk van bent a kocsiban.

- No, ennek örülök - mondta a dühös ember. - Visszavonom, amit mondtam. Megkövetem az urakat. Itt a névjegyem. Szívesen megösmerekedem önökkel.

- Ezer örömmel, uram - mondta Pickwick úr. - Úgyis útítársak leszünk, remélem hát, hogy kölcsönösen jól fogjuk magunkat érezni egymás társaságában.

- Magam is azt remélem - mondta a haragos úr. - Bizonyos vagyok benne. Nagyon jóképű urak; tetszik nekem az arcuk. Uraim, a kezüket. Ismerkedjünk össze.

Erre a barátságos fölhívásra természetesen nyájas üdvözlések következtek, és a dühös úriember a maga kurta, szaggatott mondataiban rögtön sietett közölni új ismerőseivel, hogy őt Dowlernek hívják, hogy szórakozni megy Bathba, hogy azelőtt a hadseregben szolgált, most mint magánember egy vállalkozásba fogott, annak jövedelméből él és az illető, akinek a második helyet váltotta a kocsiban, nem csekélyebb személyiség, mint maga Dowlerné, azaz a neje önagysága.

- Szép asszony - mondta Dowler úr. - Büszke vagyok rá. Teljes joggal.

- Remélem, lesz szerencsénk meggyőződhetni róla - mondta Pickwick úr mosolyogva.

- Lesz - felelte Dowler. - Meg fog ismerkedni önökkel. Értékelni fogja önöket. Nagyon furcsa körülmények között udvaroltam neki. Egy elhamarkodott fogadalmamnak köszönhetem a kezét. Így történt. Megláttam; beleszerettem; megkértem; kikoszarozott... - „Mást szeret?” - „Ne faggasson.” - „Ismerem őt?” - „Ismeri.” - „Jól van, ha el nem kotródik az illető, hát elevenen megnyújom.”

- Uramisten! - kiáltott fel Pickwick úr önkéntelenül.

- S csakugyan megnyúzta azt az urat, kérem? - kérdezte Winkle úr, nagyon elsápadva.

- Írtam neki levelet. Megírtam, hogy nagyon kínos a dolog. Az is volt.

- Meghiszem azt - szólt közbe Winkle úr.

- Megírtam, hogy most már az úri szavam köt, meg kell őt nyúznom. Becsületem forog kockán. Nincs más választásom. Mint őfelsége hadseregének tisztje, kénytelen vagyok megnyúzni őt, ha egyszer szavamat adtam rá. Sajnálom, hogy így áll a dolog, de meg kell lenni. Hajlott az okos szóra. Belátta, hogy a szolgálati szabállyal nem lehet kukoricázni. Megszökött. Én megnősültem. No, itt a kocsi. Az ott a feleségem.

S azzal Dowler úr a postakocsira mutatott, amely ebben a pillanatban állt meg a Fehér Ló előtt, s a nyitott ablakból egy világoskék kalapos, meglehetősen csinos arcocská nézett ki a gyalogjáróra, s az emberek tömkelegében nyilván marcona urát kereste. Dowler úr fizetett és kirohant a váróteremből útisapkástul, köpenyestül, nagykabátostul; Pickwick úr és barátai pedig igyekeztek utána, hogy biztosítsák helyüket a kocsin.

Tupman úr és Snodgrass úr fölkapaszkodtak a postakocsi hátuljára; Winkle úr beült a kocsiba; Pickwick úr pedig szintén éppen be akart szállni, amikor Sam odalépett hozzá és roppant rejtélyes arccal fülébe súgta, hogy beszélni szeretne vele.

- No, Sam - kérdezte Pickwick úr -, mi baj van már megint?

- Mondhatom, nagyon furcsa kis eset, uram - felelte Sam.

- De micsoda? - kérdezte Pickwick úr.

- Ami itt esett, kérem - felelte Sam. - Attól tartok, hogy ennek a kocsinak a gazdája arcátlanul csúffá akar tenni bennünket.

- Hogyhogy, Sam? - kérdezte Pickwick úr. - Talán nincs rajta a nevünk az utasok jegyzékén?

- Sőt, uram - mondta Sam -, éppen az a baj, hogy nemcsak az utasok jegyzékén van rajta, hanem az egyik nevet még a kocsi ajtajára is rápingálták.

Sam a kocsiajtónak arra a felére mutatott, ahol rendesen a tulajdonos neve szokott állani és ahol most csakugyan, jókora aranybetűkkel ez a bűvös név volt olvasható: PICKWICK!

- No de ilyet! - kiáltott fel Pickwick úr, egészen megdöbbenve a furcsa véletlen. - Igazán roppant különös dolog!

- Igen ám, de ez még nem minden - mondta Sam, gazdája figyelmét ismét a kocsi ajtajára terelve. - Nem érik be azzal, hogy odapingálják: Pickwick, hanem még azt is elébeteszik, hogy Mózes, s az erőszakosságukat csúfsággal tetézik, ahogy a papagáj is mondta, amikor nemcsak a szülőházjától szakították el, hanem ráadásul még angol beszédre is fogták.

- Mindenesetre nagyon furcsa véletlen - mondta Pickwick úr -, de ha még sokáig itt ácsorgunk és fecsegünk, elfoglalják odabent a helyünket.

- Micsoda! Hát csak eltűnjük szó nélkül, uram? Nem csinálunk semmit? - kiáltott fel Sam, akit egyenesen megdöbbsentett az a hidegvérűség, amellyel Pickwick úr éppen beszállni készült a kocsiba.

- De hát mit csinálhatnánk? - mondta Pickwick úr.

- Hát nincs itt senki, akit ezért az arcátlan pimaszságért elnászpángolhatnék, uram? - kérdezte Sam, aki legalábbis arra a megbízásra számított, hogy nyomban hívja ki ökölpárbajra a kocsist vagy a kalauzt.

- Nincs - felelte Pickwick úr sietve. - Szó sem lehet ilyesmiről. Kapaszkodjon fel rögtön a helyére, Sam.

„Szinte attól félek - dűnnyögte Sam magában, ahogy megfordult -, hogy a gazdámmal nincs minden rendben, mert máskor le nem nyelt volna ilyesmit szó nélkül. Remélem, hogy csak ez a pör vette el a kedvét; de rosszul állnak a dolgok, nagyon rosszul.” Weller úr aggódalmasan csóválgatta fejét és hogy mennyire szívére vette a dolgot, igazolja az a följegyzésre méltó körülmény is, hogy meg sem szólalt megint, míg a kocsi el nem érte a kensingtoni sorompót, márpedig, hogy ennyi ideig meg tudta állni szó nélkül, ez olyan nagy dolog volt, hogy egész életében kétségtelenül először esett meg vele.

Útközben semmi említésre méltó esemény nem történt. Dowler úr elmesélt egy csomó apró kis történetet, amelyek mind az ő vitézségéről és vakmerőségéről szóltak, s mindig a feleségére hivatkozott, mint tanúbizonyságra, és ilyenkor Dowlerné utószó vagy függelék formájában mindig kipótolta az elbeszélést valami nevezetes ténnyel vagy körülménnyel, amit Dowler úr kifelejtett, vagy alkalmasint szerénységből elhallgatott; mert ezek a pótlások minden egyes esetben oda lyukadtak ki, hogy Dowler úr még sokkal csodálatosabb ember, mint amilyennek ő maga feltüntette magát. Pickwick úr és Winkle úr nagy álmélkodással hallgatták, s közben-közben szóba elegyedtek Dowlernével is, aki nagyon kellemes és elragadó asszonyka volt. Így hát, hála Dowler úr történeteinek, Dowlerné bájainak, Pickwick úr jókedvének és Winkle úr jó modorának, a bent ülők kellemesen töltötték idejüket végig az egész úton.

A kint ülők úgy viselkedtek, ahogy a kint ülők általában viselkedni szoktak. Nagyon vidámak és beszédesekek voltak, amikor elhagytak egy-egy állomást; nagyon leverték és álmosak két állomás között a félúton; s megint nagyon éberek és hangosak, ha újabb állomásokhoz közeledtek. Volt ott egy gumiköpenyes fiatalember, aki egész áldott nap szivarozott, s volt ott egy másik fiatalember, olyan kabátban, hogy az csak csúfképe volt egy nagykabátnak, s ez a második számú fiatalember rengeteg szivarra gyújtott rá, de mert már a második szippantás után nyilvánvalóan bizonytalanul kezdte magát érezni, mindig eldobta, amikor azt hitte, hogy senki sem veszi észre. Volt ott egy harmadik fiatalember is, a bakon, aki a marhatenyésztésben akart nagyon jártasnak mutatkozni és egy öregember, hátul, aki roppantul értett a gazdálkodáshoz. Aztán találkoztak az úton egy egész sor vászonzubonyos, fehér sipkás honfitársukkal, akiknek a kalauz leszólt, hogy csak ugorjanak föl melléje, s akik ismertek az országút mentén, de még azon túl is, minden lovat és minden háziszolgát; aztán ebéd is volt, amely nagyon megért volna fejenként félkoronát, ha akadtak volna olyanok, akik annyi idő alatt be is tudták volna kapni. Este hét órakor pedig Pickwick úr és a barátai, Dowler úr és neje, valamennyien már a bathi Fehér Szarvas szálloda lakosztályaiba vonulhattak vissza, mely szemben volt a nagy Ivócsarnokkal, s ahol a pincéreket öltözetük alapján westminsteri diákoknak lehetett volna nézni, ha le nem rombolták volna az ember illúzióját azzal, hogy sokkal illedelmesebben viselkedtek, mint a diákok.

Másnap reggel alig szedték le az asztalt, amikor egy pincér behozta Dowler úr névjegyét, aki engedelmet kért, hogy bemutathassa Pickwick úrénak az egyik barátját. A névjegyet nyomban követte maga Dowler úr, barátjával együtt.

Dowler úr barátja egy szeretetre méltó fiatalember volt, aki nem sokkal lehetett több ötvenévesnél, feltűnően világoskék kabátot viselt, csillogó gombokkal, fekete nadrágot és egy pár vakítóan fényes csizmát, amely nem is lehetett volna finomabb. Aranyos lornyon lógott a nyakában, kurta, széles, fekete zsinóron; bal kezében könnyedén és hanyagul egy arany burnótszelencét tartott; ujjain tömérdek aranygyűrű ragyogott és a mellfodrába tűzve egy aranyba foglalt nagy gyémántos melltű szikrázott. Aranyórát hordott és vastag aranyláncot, nagy arany pecsétnyomóval, s a könnyű ébenfa sétapálcájának is nehéz aranygombja volt. A legfehérebb, legfinomabb és legkeményebb fajta fehérműje volt, s a legfényesebb, legfeketebb, legfürtösebb parókája. Burnótja császáркеverék volt, illatszere pedig *bouquet du roi*.

Arcán örökös mosoly ült és fogsora olyan tökéletes volt, hogy közvetlen közelből is nehéz lett volna megmondani, hogy melyik foga valódi és melyik hamis.

- Pickwick úr - mondta Dowler úr -, a barátom, Angelo Cyrus Bantam úr, Magister Ceremoniarum Bantam, azaz ceremóniamester... Pickwick úr. Ismerkedjenek össze.

- Isten hozta itt minááálunk, Bathban, uram. Ez már igazán nagy szerencse ránk nézve. Még egyszer, Isten hozta minááálunk, uram. Nagy ideje... igen nagy ideje, Pickwick uram, hogy utoljára itta a vizünket. Egész örökkévalóság, Pickwick úr, olyan régen járt minááálunk, Bathban. Cso-ó-dálatos!

Angelo Cyrus Bantam úr, M. C., ilyen ömlengések között ragadta meg Pickwick úr kezét, sokáig szorongatta, szakadatlanul hajlongva és vonogatva a két vállát, mintha csakugyan nem tudta volna rászánni magát arra a szomorú cselekedetre, hogy elbocsássa Pickwick úr kezét.

- Bizony, nagy ideje, hogy utoljára ittam a vizüket - felelte Pickwick úr -, mert tudomásom szerint még soha életemben nem jártam Bathban...

- Még soha nem jááárt Bathban, Pickwick uram! - kiáltott fel a nagy ceremóniamester, s ámulatában hirtelen elengedte a jeles férfiú kezét. - Még sohasem járt Bathban! Hehehe! Pickwick úr, maga nagy kópé. Nem rossz, nem rossz. Jó, nagyon jó. Hihhihi! Cso-ódálatos!

- Szégyenszemre be kell vallanom, hogy egészen komolyan beszélek - mondta Pickwick úr. - Még csakugyan nem jártam itt soha.

- Ó, értem, értem - kiáltott fel a ceremóniamester, nagyon elégedett képpel. - Igen, igen... jó, nagyon jó... egyre jobb. Ön hát, az az úr, kinek már hallottuk hírét. Igen, mi ismerjük önt, Pickwick úr... mi ismerjük önt.

„Biztosan olvasták a pörömet azokban az átkozott újságokban - gondolta magában Pickwick úr. - Már ezek is tudnak rólam mindent.”

- Ön az az úr, aki Clapham Greenben lakik - folytatta Bantam -, s akinek mind a két lába megbénult, mert borozás után vigyázatlanul meghűtötte magát; ön az, akinek olyan heves fájdalmai voltak, hogy nem lehetett elszállítani, s ennél fogva a Királyforrásból palackokba fejtették a százhárom fokos vizet, és elküldték önnek szekéren Londonba, a hálósobájába, ahol aztán megfürdött benne, tüsszentett egyet, és még aznap meggyógyult. Cso-ódálatos, igazán cso-ódálatos!

Pickwick úr ugyan nagyon hízelgőnek találta magára nézve azt, ami ebben a föltevésben rejlett, de mégis volt annyi lelkiereje, hogy visszautasítsa, s minthogy a M. C. egy pillanatra elhallgatott, sietve fölhasználta az alkalmat, hogy bemutassa barátait, Tupman, Winkle és Snodgrass urakat, ami természetesen azzal járt, hogy a M. C. nem tudott hová lenni a nagy örömtől és megtiszteltetéstől.

- Bantam - szólt Dowler úr -, Pickwick úr és a barátai idegenek. Be kell írni a nevüket. Hol a vendégkönyv?

- Az előkelő fürdővendégek lajstroma ma délben két órakor kint lesz az Ivócsarnokban - felelte a M. C. - Lesz olyan szíves és elvezeti majd barátainkat ebbe a pompás épületbe, hogy megszerezhessem a névalírásukat?

- Jó - felelte Dowler. - De most már elég. Ne lábatlankodjunk itt tovább. Ideje indulnunk. Egy óra múlva itt lesznek értük. Gyerünk.

- Ma este bál lesz - mondta a M. C., s ismét megragadta Pickwick úr kezét, ahogy fölállt és indulni készült. - A bathi báli éjszakák a paradicsomból elragadott pillanatok, melyeknek káprázatos bűbájt ad a zene, szépség, előkelőség, úri modor, s az igazi nagyvilág illemszabályai... és... és... mindenkifölött a kereskedő- és iparosnépség távolmaradása, akik sehogyan sem illenének bele a paradicsomba, s akik minden két hétben maguk között rendeznek mulatságot a Guildhallban, ami, mondhatom, kérem, roppant érdekes, roppant érdekes. Viszontlátásra, uraim, viszontlátásra! - s azzal Angelo Cyrus Bantam úr, M. C., lerohant a lépcsőn, útközben váltig erősködve, hogy mennyire örül, mennyire meg van tisztelve, mennyire el van ragadtatva, milyen jólesik neki a dolog, milyen hízélgő ránézve, majd pedig beszállt egy nagyon elegáns hintóba, amely a kapu előtt várakozott, s elrobogott.

A kitűzött órában Pickwick úr és a barátai, Dowler úr vezetésével megjelentek a vigadóban és beírták nevüket egy könyvbe; ettől a kitüntető szívességtől Angelo Bantam úr még jobban meg volt hatva, mint délelőtt. Az esti mulatságra belépőjegyeket szánt az egész társaságnak, a meghívók azonban még nem voltak kiállítva. Angelo Bantam minden ellenkezése és tiltakozása dacára Pickwick úr magára vállalta, hogy délután négy órakor elküldi Samet a jegyekért a M. C. lakására, a Queen Square-re. Miután rövid sétát tettek a városban és egyhangúlag arra a megállapodásra jutottak, hogy a Park Street nagyon hasonlít azokhoz a függőleges utcákhoz, melyeket álmában lát az ember, s amelyeken sehogyan sem bír fölkapaszkodni, visszatértek a Fehér Szarvasba és elküldték Samet a megbízással, amit gazdája vállalt az ő részére.

Sam Weller úr könnyedén és kecsesen fejébe csapta a kalapját, kezét mellényzsebébe dugta, s megfontolt léptekkel sétált a Queen Square felé, útközben néhány akkoriban divatos és népszerű dalt fütyörészve, ahogy azokat egészen új tételekkel bővítve néhány nemes hangszerre átírták, jelesen a sípra és a sípládára. A Queen Square-re érve megállt a ház előtt, amelynek számát emlékezetébe véste, abbahagyta a fütyörészést, és jókedvűen bekopogtatott, mire azonnal ajtót nyitott neki egy hajporos, díszes libériás és arányos termetű lakáj.

- Itt lakik Bantam úr, öreg komám? - kérdezte Sam Weller, akit egy szikrát sem hozott zavarba az a vakító fény, amely a hajporos fejű, díszes libériájú lakáj alakjáról feléje sugárzott.

- Miért, fiatalember? - kérdezte fölényesen a hajporos fejű lakáj.

- Mert, ha itt lakik, akkor beviszi majd neki ezt a névjegyet és megmondja, hogy Weller úr vár idekint, igen? - mondta Sam. S azzal hidegvérűen besétált az előcsarnokba és leült.

A hajporos fejű lakáj hevesen becsapta a kaput, és rendkívül megvető, komor képet vágott; de sem a kapuval, sem a képével nem tudott hatni Samre, aki a szakértő elragadtatásának szemmel látható jeleivel nézegetett egy mahagóni esernyőtartót.

A névjegy fogadtatása odabent láthatólag megváltoztatta a lakáj véleményét Samről, mert amikor újra kijött a gazdájától, nyájasan mosolygott rá és azt mondta, hogy rögtön meglesz a válasz.

- Jó, jó - mondta Sam. - Megmondhatja az öregúrnak, hogy kár volna, ha nagy sietségében megizzasztaná magát. Nem sietős a dolog, Góliát uram; én már megebédeltem.

- Korán szokott ebédelni, uram - mondta a hajporos fejű inas.

- Úgy tapasztaltam, hogy jobban ízlik a vacsora, ha korábban ebédelek - felelte Sam.

- Régóta van már Bathban, uram? - kérdezte a hajporos fejű lakáj. - Még nem volt szerencsém a nevét hallani.

- Még idáig nem keltettem itt valami nagy feltűnést - felelte Sam -, mert én meg a többi urak csak tegnap este érkeztünk meg.

- Szép hely ez, kérem - mondta a hajporos fejű lakáj.

- Annak látszik - jegyezte meg Sam.

- Nagyon jó társaság van itt, uram, nagyon kellemes szolgálatszemélyzet, kérem.

- Magam is azt mondom - felelte Sam. - Közvetlen, szeretetre méltó, afféle ne-szólj-szám-nem-fáj-fejem fickók.

- Ó, nagyon jól mondja, uram, igazán - mondta a hajporos fejű lakáj, aki Sam megjegyzését hízelgő bóknak vette. - Úgy is van, nagyon jól mondja. Nem parancsol, uram? - kérdezte a nagy lakáj, és elővette kis burnótszelencéjét, melynek rókafej volt a fedelén.

- Nagyon trüsszögök tőle - felelte Sam.

- Hát bizony, az igazat megvallva, a burnótozás nem könnyű mesterség - mondta a nagy lakáj.

- Apránként azonban megtanulhatja az ember. Legjobb gyakorlat darált kávéval kezdeni. Magam is jó darabig kávéval tartottam a szelencémben. Nagyon hasonlít a tubákhoz, uram.

Ebben a pillanatban heves csengettyűszó hallatszott, ami a hajporos fejű lakájt abba a méltatlan helyzetbe hozta, hogy kénytelen volt zsebre vágni rókafejes szelencéjét és alázatos arccal besietni Bantam úr „dolgozószobájába”. Mellesleg szólva, ismert-e már valaki olyan embert, akinek - még ha soha semmi írnivalója vagy olvasnivalója nem is volt - ne lett volna meg az a bizonyos kis udvari szobája, amelyet dolgozószobának nevez?

- Itt a válasz, uram - mondta a hajporos fejű lakáj. - De nem okozunk vele nagy alkalmatlanságot önnek?

- Ó, nem tesz semmit - felelte Sam, s átvette a kis borítékba zárt levelet. - Remélem, megbirkózik majd vele elcsigázott szervezetem, és baj nélkül haza tudom vinni.

- Remélem, hogy még találkozunk, uram - mondta a hajporos fejű lakáj, a tenyerét dörzsölve, s lekísérte Samet egészen a kapuig.

- Igazán nagyon lekötelez vele, uram - mondta Sam -, de kérem, a világért se fárassza magát, a világért se erőltesse túl a szervezetét; tegye meg a kedvéért. Gondoljon csak arra, hogy mivel tartozik a társadalomnak és ne ártson a drága egészségének azzal, hogy többet dolgozik a kelleténél. Maradjon nyugton, amennyire csak nyugton tud maradni, már csak az embertársai kedvéért is; gondolja meg, hogy mit veszítene önnel a világ! - s ezzel a néhány megrendült búcsúszóval Sam Weller eltávozott.

- Nagyon különös egy fiatalember - mondta a hajporos fejű lakáj Weller úr után nézve, olyan arccal, amely világosan elárulta, hogy nem tud eligazodni rajta.

Sam egy kukkot sem szólt. Hunyorított a szemével, rázogatta a fejét, mosolygott, megint hunyorított egyet s mindezt olyan arkifejezéssel csinálta, amely arra vallott, hogy valami nagyon mulattatja, így ballagott haza jókedvűen.

Aznap este, pontosan húsz perccel nyolc óra előtt Angelo Cyrus Bantam úr, ceremóniamester, kiszállt a hintójából a vigadó kapujánál, ugyanazzal a parókával, ugyanazzal a fogsorral, ugyanazzal a szemüveggel, ugyanazzal az órával és pecsétnyomóval, ugyanazzal a melltűvel és ugyanazzal a sétapálcával, mint délelőtt. Egész külsején mindössze annyi változás volt észrevehető, hogy még világosabb kék kabátot hordott, fehér selyem béléssel, testhez álló fekete térdnadrágot, fekete selyemharisnyát és báli cipőt, fehér mellényt, és ha lehetséges, még illatosabb volt, mint reggel. A ceremóniamester tehát ebben az öltözetben bevonult a vigadó

termeibe, nagy fontosságú hivatala kötelességeinek szigorú teljesítése végett, hogy fogadja a társaságot.

Minthogy Bath tele volt fürdővendéggel, a társaság és a teára való hatpennyk is tömegestül tódultak befelé. A táncteremben, a hosszú játékkeremben, a nyolcszögletű kártyaszobában, a lépcsőkön és a folyosókon szinte belekábult az ember feje a zajba, ahogy a vendégsereg lába és szája szakadatlanul járt. Suhogtak a ruhák, lobogtak a tollak, fénylett a sok gyertya és ragyogtak az ékszerek. Szólt a muzsika, nem a francia négyes muzsikája, mert hiszen a tánc még el sem kezdődött, hanem a kicsi, gyöngye lábak dallamos tipegése, olykor-olykor egy csengő, vidám kacaj - halkán és finoman, de azért nagyon jóleső volt hallani, ha női ajkon csendült meg, akár Bathban, akár másutt. Mindenfelől csillogó szemek ragyogtak rád, melyekben boldog várakozás tüzelt; és bármerre tekintettél, éppen valami tündéri alak suhant át kecsesen a sokaságon, s alig tűnt el, máris egy másik, ugyanolyan elbűvölő és könnyed teremtés lépett a helyére.

A teázóteremben és a játékasztalok körül rengeteg furcsa öreg hölgy és roskatag aggastyán tolongott s a legfrissebb napi pletykákat tárgyalták szemmel látható érdeklődéssel és mohósággal, mely eléggé elárulta, hogy milyen nagy gyönyörűségük telik ebben a foglalkozásban. Volt közöttük három-négy lányos mama is, akik lányaiknak szerettek volna férjet fogni s úgy tettek, mintha egészen belemerültek volna a társalgásba, de azért nem mulasztottak el időnként egy-egy nyugtalan oldalpillantást vetni leányaikra. Ezek az engedelmes gyermekek nem feledkeztek meg az anyai tanácsokról, hogy okosan használják fel fiatalságukat s már javában kacérkodtak, azaz minduntalan elvesztették a kendőjüket, húzogatták le-fel a kesztyűjüket, hordozgatták a teáscsészéket, és így tovább; ami látszólag mind csupa jelentéktelen apróság, de amit ügyes szakértelemmel bámulatosan ki lehet aknázni.

Az ajtók körül és a távoli szögletekben nagy csoportokban mafla fiatalemberek ácsorogtak, akik a piperkőcségnek és a bambaságnak különböző válfajait képviselték; a közelükben levő értelmes embereket ostobaságaikkal és önhittségükkel mulattatták, s abban a boldog hitben ringatóztak, hogy mindenki őket bámulja. Bölcs és irgalmas rendelése ez a sorsnak, nem zúgolódhatik ellene senki jótét-lélek.

Végül pedig a terem végében levő pamlagokon helyezkedett el néhány hajadonsorban maradt aggszűz, ezek nem táncoltak, mert nem volt táncosuk, és kártyázni sem mertek, nehogy visszavonhatatlanul vénkisasszonyok maradjanak, minélfogva abban a kedvező helyzetben voltak, hogy megszólhattak mindenkit anélkül, hogy ez visszaháramlott volna rájuk. Azt mondtuk, hogy mindenkit megszólhattak, mert csakugyan ott volt mindenki. Vidám, ragyogó, pompás kép volt: csupa fényes öltözetű ember, gyönyörű tükrök, krétával fehérített parkett, csillárok és viaszgyertyák; és amerre csak hullámozott a társaság, mindenütt felbukkant Angelo Cyrus Bantam úr, ceremóniamester kivasalt nyalka alakja, amint szép nesztelenül evezett egyik helyről a másikra, alázatosan hajlongva az egyik csoportnak, bizalmasan bólogatva a másik felé és nyájasan mosolyogva mindenkire.

- Gyerünk be teázni. Hat penny egy findzsával. Forró vizet töltenek bele és teának csúfolják. Igyék - mondta Dowler úr zajosan, Pickwick úrhoz fordulva, aki egy kis társaság élén lépett be és Dowlernét vezette a karján. Pickwick úr a teázóterem felé kanyarodott; Bantam úr pedig, mihelyt megpillantotta őt, keresztülfúrta magát a sokaságon, hogy elragadtatással üdvözlje.

- Kedves jó uram, micsoda megtiszteltetés rám nézve. Bath igazán boldognak vallhatja magát. Asszonyom - fordult Dowlernéhez -, az ön megjelenése fényt és ékességet kölcsönöz termeinknek. Gratulálok a tollaihoz. Cso-ódálatosak!

- Van már itt valaki? - kérdezte Dowler bizalmatlanul.

- Hogy van-e itt valaki! Bath színe-java, uram! Pickwick úr, látja ott azt a hölgyet a fejére csavart fátyollal?

- Azt a kövér, öreg hölgyet? - kérdezte Pickwick úr ártatlanul.

- Pszt, édes jó uram... Bathban senki sem öreg és senki sem kövér. Az a hölgy Snuphanuph lord özvegye, Lady Snuphanuph.

- Csakugyan? - mondta Pickwick úr.

- Ő maga, személyesen, biztosíthatom róla, uram - mondta a ceremóniamester. - Pszt! Hajoljon csak kissé közelebb, Pickwick úr. Látja ott azt az előkelően öltözött fiatalembert, aki éppen felénk tart?

- Azt a hosszú hajút, akinek olyan feltűnően szűk a homloka? - kérdezte Pickwick úr.

- Azt. Pillanatnyilag ő a leggazdagabb fiatalember Bathban. Az ifjú lord Mutanhed.

- Ne mondja - felelte Pickwick úr.

- De bizony. Mindjárt hallani fogja a hangját, Pickwick úr. Biztosan meg fog szólítani. A másik úr, aki vele van, az a piros mellényes, fekete bajuszos, testi-lelki jó barátja, Crushton úr önagysága. Jó estét, mylord, hogy s mint?

- Naon nagy a fovvóság, Bantam - felelte őlordsága.

- Valóban, nagyon meleg van, mylord - mondta a ceremóniamester.

- Kutyául - helyeselt Crushton úr önagysága.

- Láttá már őlordsága saját postakocsiját, Bantam? - kérdezte Crushton úr önagysága rövid szünet után, mert néhány percig az ifjú lord Mutanhed szótlánul nézett farkasszemet Pickwick úrral, s igyekezett kihozni őt a sodrából, míg Crushton úr azon töprengett, hogy őlordsága milyen témáról tudna legjobban beszélgetni.

- Ó, még nem! - felelte a ceremóniamester. - Saját postakocsi! Milyen ragyogó ötlet. Cso-ódálatos!

- Úvisten, még nem látta! - mondta őlordsága. - Pedig azt hittem, hogy máv mindenki látta az új postakocsimat. Ilyen gyönyörű, ilyen elvágadó kis szevszám még a világon sem volt. Pivosva van festve és egy sávga kesely van elébe fogva.

- Valódi postaládával és teljes felszereléssel - mondta Crushton úr önagysága.

- Van egy kis fventülése, vaskovláttal a kocsis számáva - tette hozzá őlordsága. - A minap veggel áthajtattam vajta Bvistolba, veves kabátban, s a két inasomnak meghagytam, hogy nyavgaljanak mögöttem, negyedmévföldnyive; és szavamva mondom, hogy a pavasztok mind kivohantak a házaikból és föltavtóztattak, hogy nem én vagyok-e a postás. Nagyszevű volt, nagyszevű!

A kis történeten őlordsága torkaszakadtából nevetett, és magától értetődik, hogy a többiek is nevettek. Aztán az ifjú lord belekarolt az alázatos Crushton úrba és odábsétáltak.

- Elragadó fiatalember őlordsága - mondta a ceremóniamester.

- Valóban - jegyezte meg Pickwick úr szárazon.

Megkezdődött a tánc, átestek a szükséges bemutatkozásokon és miután minden előkészület megtörtént, Angelo Bantam úr ismét megkereste Pickwick urat, hogy bevezesse őt a játékterembe.

Éppen abban a pillanatban léptek be, amikor az özvegy Lady Snuphanuph és két másik lady, akiknek arcáról a vénség és a whistező kedv rítt le, egy le nem foglalt kártyaasztal körül ácsorogtak. Alig pillantották meg Pickwick urat Angelo Bantam kíséretében, rögtön jelentős pillantásokat váltottak egymással, aminek az volt az értelme, hogy éppen ő az az ember, akire szükség van negyediknek, hogy teljes legyen a parti.

- Édes Bantam - szólt az özvegy Lady Snuphanuph hízelkedő hangon -, keressen nekünk negyediknek egy kellemes partnert, legyen olyan aranyos.

Pickwick úr ebben a pillanatban véletlenül éppen másfelé nézett, minélfogva öladysége a fejével feléje intett és sokatmondóan ráncolgatta a homlokát.

- Bizonyos vagyok benne, hogy az én kedves barátom, Pickwick úr boldogan rendelkezésükre áll - mondta a ceremóniamester, elérve az intést. - Pickwick uram, bemutatom önt a hölgyeknek... Lady Snuphanuph... Wugsby ezredesné... Bolo kisasszony.

Pickwick úr mindegyik hölgy előtt meghajtott a magát és miután látta, hogy megszökni lehetetlenség, beletörődött a sorsába. Pickwick úr és Bolo kisasszony játszottak Lady Snuphanuph és Wugsby ezredesné ellen.

A második osztás elején, amikor az adut már felütötték, két fiatal kisasszony rontott be a terembe, s közrefogták két oldalról Wugsby ezredesné székét s türelmesen bevárták, amíg a játszmának vége lett.

- No, Jane - fordult Wugsby ezredesné az egyik lányhoz -, mi a baj?

- Mama, azt akartam megkérdezni tőled, hogy táncolhatok-e a legifjabb Crawley úrral? - kérdezte tőle sűgva a két kisasszony közül a szebbik és a fiatalabbik.

- Jóságos Isten, hová gondolsz, Jane! - felelte a mamája felháborodott hangon. - Hányszor mondtam már neked, hogy Crawley apjának mindössze évi nyolcszáz fontja van és az is csak addig, amíg él. Szégyelld magad. Nem, semmi szín alatt.

- Mama - sűgta a másik lány, aki jóval idősebb volt a hűgánál, s nagyon mesterkélrt és unalmas teremrtésnek látszott -, mama, bemutatrták nekem Mutanhed lordot. Azt mondtam neki, mama, hogy azt hiszem, még nem vagyok foglalt.

- Aranyos, édes, jó kislány vagy - felelte Wugsby ezredesné, s a legyezűjével megveregette leánya arcát. - Tebenned mindig megbízhatik az ember. Mutanhed dűsgazdag ember, szűvecském. Isten áldjon meg! - s azzal Wugsby ezredesné nagy szeretettel megcsűkolta idősebbik leányát, szemrehányű homlokráncolgtatással vetett egy pillantást a kisebbikre, aztán rendezni kezdte lapjait.

Szegény Pickwick úr! Még soha életében nem játszott három ilyen kitanult nűi kártyással. Olyan irtgalmatlanul szeműűles játékosok voltak, hogy Pickwick urat egészen megfűelemlítették. Ahányszor csak rosszul hívott, Bolo kisasszony pillantásából éles tűrűk szegezűdtek rá; ha pedig gondolkozni kezdett, hogy melyik kártyát kellene ráadnia, Snuphanuph lord özvegye hátrádűlt a széken s a tűrelmetlenség és a szánakozás vegyes érzésével mosolygott Wugsby ezredesné felé, mire Wugsby ezredesné csak a vállát vonogatta és kűhécselelt, mintha azt akarná mondani, hogy igazán kíváncsi rá, mikor fog már végre Pickwick úr kijátszani. Bolo kisasszony pedig azonfelűl minden játszma után szomorű ábrázattal és szemrehányű sóhajtásokkal kezdte faggatni Pickwick urat, hogy miért nem hívta vissza a kárűt, vagy miért nem hívott trefftet, vagy miért nem lopta a pikket, vagy miért nem adott kűr impasszt, vagy miért nem hívott alá valamelyik figurának, vagy miért nem vágta le az ást, vagy miért nem adott expasszt a királyra, és más hasonló dolgokat; s mindezen sűlyos vádak ellenében

Pickwick úr képtelen volt bármit is fölhozni a mentségére, mert időközben az egész játszmát elfelejtette. Ráadásul mások is leültek melléje, nézni a játékot, ami Pickwick urat idegesítette. Azonfelül nem messze az asztaluktól nagyon zajos és lármás társalgás folyt Angelo Bantam úr és a két Matinter kisasszony között, akik hajadonok voltak s petrezselymet árultak s ennél fogva hevesen udvaroltak a ceremóniamesternek, mert azt remélték tőle, hogy majd csak szerez nekik egy-egy elhagyatott táncost. Mindezek a dolgok, súlyosbítva a nagy lármával és a sok háborgatással, amelyet a folytonos járás-kelés okozott, csak azt eredményezték, hogy Pickwick úr meglehetősen rosszul játszott, azonkívül a lap sem járt neki, s amikor tíz perccel tizenegy óra után abbahagyták a játékot, Bolo kisasszony egészen feldúltan kelt fel az asztaltól s könnyek között vitette haza magát egy gyaloghintóban.

Pickwick úrhoz megint csatlakoztak a barátai s valamennyien kijelentették, hogy ennél kelle-mesebb estéjük még alig volt életükben, aztán visszatértek mindnyájan a Fehér Szarvasba. Pickwick úr egy pohár jó forró grog mellett kissé megvigasztalódott, aztán lefeküdt és nyomban el is aludt.

HARMINCHATODIK FEJEZET

*mely főképpen Bladud herceg legendájának egy hiteles változatáról szól,
továbbá egy roppant különös balesetről, amely Winkle úrral történt*

Pickwick úr úgy tervezte, hogy legalább két hónapig maradnak Bathban, tanácsosnak vélte hát, hogy erre az időre lakást béreljenek valahol maguknak; s minthogy éppen kapóra jött egy kedvező ajánlat - a Royal Crescentben mérsékelt áron kibérelhették egy ház felső emeletét, csakhogy ez túl tágas volt a pickwickistáknak -, Dowler úr és neje hajlandónak nyilatkoztak átvenni tőlük egy hálósobát és egy nappalit. Rögtön meg is egyeztek a dologban, és három nap múlva már valamennyien beköltöztek az új lakásba, Pickwick úr pedig lelkesen nekifogott a vízivásnak. Pickwick úr rendszeresen használta a kúrát. Reggeli előtt megivott egy negyed pint vizet, aztán fölsétált egy dombra; reggeli után megivott még egy negyed pinttel, s aztán lesétált egy dombról; s minden újabb negyed pint után ünnepélyes és nyomatékos szavakkal jelentette ki, hogy sokkal jobban érzi magát; aminek a barátai nagyon örültek, jóllehet azelőtt sem vették soha észre, hogy valami baja volna.

A nagy Ivócsarnok egy tágas terem, amelyet korinthusi oszlopok díszítenek, továbbá egy zenekari emelvény, egy lábas óra, egy szobor és egy arany metszésű felírás, amelyet minden vízivónak meg kellene szívlelnie, mert a keresztényi irgalom nevében szól hozzájuk. Elkerített helyen áll egy márványmedence, ahonnét a forrás kezelője kapja a vizet; s van ott egy csomó sárgásszínű pohár, melyekből a fürdővendégek kapják a vizet; s igazán épületes és fölemelő látvány, hogy milyen kitartással és milyen komolysággal isszák. Mindjárt a szomszédságában vannak a fürdők, melyeket a vendégek egy része használ; s azután játszik a zenekar és üdvözlí a visszatérőket abból az alkalomból, hogy megfürödtek. Van még egy ivószoba, ahová a béna hölgyeket és urakat olyan változatos és meghökkentő formájú székeken és kocsikon gurítják be, hogy ha akad vállalkozó szellemű fürdővendég, akinek nem hiányzik egyetlen lábujja sem, amikor belép, odabent kétségtelenül az az állandó veszedelem fenyegeti, hogy mire kijön, egyetlen lábujja sem lesz meg; van azután még egy harmadik szoba is, ahová a csöndes vendégek járnak, mert ez nem olyan hangos, mint a többi. Nagy sétálás is folyik egész nap, mankóval vagy anélkül, bottal vagy bot nélkül; és se vége, se hossza nincs a társalgásnak, mulatságnak, jó kedélynek.

Reggelente a rendszeres vízivók, köztük Pickwick úr is, az Ivócsarnokban találkoztak, kiitták negyed pintjüket és orvosi rendeletre sétáltak egyet. A délutáni korzón Mutanhed lord, Crushton úr őnagysága, Snuphanuph lord özvegye, Wugsby ezredesné és az egész előkelő társaság, meg a reggeli vízivók is mind, nagy találkozózt rendeztek. Azután sétálni mentek vagy kikocsiztak, vagy toloszéken vitették magukat és külön-külön is találkoztak egymással. Azután az urak az olvasótermekbe vonultak és ott ismét találkoztak a társaság egy részével. Azután hazamentek. Ha színház volt este, akkor esetleg a színházban találkoztak; ha társas estély volt a fürdőépületben, akkor ott találkoztak; ha sem estély, sem színház nem volt, akkor másnap találkoztak. Igazán nagyon kellemes életmód volt ez, de talán némiképpen mégis kissé egyhangú.

Egy ilyen kellemesen eltöltött nap estéjén Pickwick úr egyedül virrasztott a szobájában és a naplójába jegyeztetett, míg barátai már lefeküdtek, amikor arra riadt fel, hogy valaki halkan kopogtat az ajtón.

- Bocsánatot kérek, uram - mondta Craddockné, a háziasszony, bekukkantva az ajtón -, nem parancsol még valamit, kérem?

- Köszönöm, semmit, asszonyom - felelte Pickwick úr.

- A kis szolgálóm már lefeküdt, uram - folytatta Craddockné -, Dowler úr pedig olyan szíves volt és azt mondta, hogy fönmarad, amíg a felesége hazajön, mert a társaság csak későn fog széjjeloszlani; így hát azt gondoltam, Pickwick úr, kérem, hogy ha nincs szüksége már semmire, én is lefeküdnék.

- Csak feküdjék le bátran, asszonyom - felelte Pickwick úr.

- Jó éjszakát kívánok, uram - mondta Craddockné.

- Jó éjszakát, asszonyom - felelte Pickwick úr.

Craddockné betette az ajtót, Pickwick úr pedig tovább jegyezgetett.

Egy félóra múlva befejezte az írivalóit. Az utolsó lapot gondosan leitatta, becsukta a naplóját, megtörölte a tollat kabátja csücskének a bélésével s kihúzta az írókészlet fiókját, hogy gondosan visszategye a helyére írószerszámát. A fiókban néhány sűrűn teleírt papírlap feküdt, melyek úgy voltak összehajtogatva, hogy a szép, olvasható betűkkel írott cím éppen szemébe tűnt Pickwick úrnak. A címéből látta, hogy nem magánlevél s minthogy, úgy látszik, Bathra vonatkozott, s azonfelül nagyon rövid volt, Pickwick úr kibontotta, meggyújtotta az éjjeli gyertyáját is, hogy nagyobb világosság mellett olvashassa végig a kéziratot; aztán közelebb tolta székét a tűzhöz és olvasni kezdte az alábbiakat:

BLADUD KIRÁLYFI IGAZ HISTÓRIÁJA

Még alig kétszáz évvel ezelőtt az egyik helybeli fürdőben látható volt egy fölírás a hírneves Bladud hercegről, a fürdő hatalmas alapítójáról. Ez a fölírás azóta már teljesen elmosódott.

De már sok-sok évszázaddal azelőtt apáról fiúra szállt egy régi legenda, hogy a dicső királyfi, aki bélpoklosságba esett, miután visszatért a régi Athénból tudományokban gazdagon, elbujdosott királyi apja udvarából és bánatosan élte napjait parasztemberek és disznókondák között. A kondában (így szól a legenda) volt egy hatalmas és tekintélyes külsejű disznó, azt a királyfi nagyon megszerette - mert az is bölcs volt - s ez a disznó megfontolt és tartózkodó természetével kivált a többi közül; sokkal különb volt náluk, a sok falánk és csúnyán rőfögő társánál. A fiatal királyfi nagyot sóhajtott mindig, amikor a disznó fenséges ábrázatára nézett; mert ilyenkor királyi apja jutott az eszébe, s a szeme megtelt könnyel.

Az okos disznó nagyon szeretett fürödni a sűrű, lucskos iszapban. Nem nyaratszaka, mint a többi közönséges disznó szokott manapság, hogy lehűtse magát, s ahogy már akkor is szokták, azokban a régi időkben (ami azt bizonyítja, hogy a civilizáció fénye bár homályosan, de már derengeni kezdett), hanem a hideg, zimankós téli napokban. A sörtéje mindig olyan sima volt, a színe mindig olyan ragyogó, hogy a királyfi elhatározta, ő is kipróbálja annak a víznek a hatását, amelyben barátja fürödni szokott. Ki is próbálta. A fekete iszap alól Bath meleg forrásai bugyogtak elő. A királyfi megfürdött és meggyógyult. Sietve visszatért apja udvarába, bemutatta fiúi hódolatát, aztán gyorsan újra visszajött ide és megalapította itt ezt a várost, híres fürdőjével együtt.

Régi barátságának egész melegével kutatott a disznó után, de ó! a disznó halálát lelte a vízben. Vigyázatlanságból egy nap túl forró fürdőbe talált belemenni, és a természetbúvár nem volt többé! Ezen a téren később utánzója támadt Pliniusban, aki szintén tudományszomjának esett áldozatul.

Így szól a legenda. Hallgassuk meg most az igazi históriát.

Sok évszázaddal ezelőtt fényben és dicsőségben uralkodott a híres és nevezetes Lud Hudibras, Britannia királya. Hatalmas fejedelem volt. Ha egyet lépett, rengett alatta a föld, mert olyan kövérré hizott. Népe az ő arcának melegében sütkezett, olyan vörös és olyan fényes volt az ábrázata. Király volt tetőtől talpig, minden porcikájában. Márpedig nagyon sok porcikával rendelkezett, mert ha nem is volt nagyon magas, szélességben ugyancsak kitett magáért, és amennyivel kevesebb porcikája volt hosszúságban, azt bőven kipótolta széltében. Ha az újabb kor elsatnyult fejedelmei közül hozzá lehetne hasonlítani valakit, azt hiszem, csak a derék Cole király lehetne ez a dicső hatalmasság.

A jó Lud Hudibras királynak felesége is volt, akinek tizennyolc évvel előbb fia született, s ezt a fiát Bladudnak hívták. A királyfi tízéves koráig apja birodalmában egy intézet falai között nevelkedett, előkészítő tanításban részesült, azután egy megbízható kísérő oltalma alatt Athénba küldték felső iskolákra; s minthogy a szünidők alatt nem járt érte külön fizetség, s minthogy semmiféle növendéket nem bocsátottak el előbb, ott is maradt nyolc hosszú esztendeig, mely idő elteltével királyi apja elküldte érte a főkamarást, hogy fizesse ki a számlát és hozza haza a fiút; amit a főkamara el is végzett, amiért otthon aztán nagy lelkesedéssel fogadták, és tüstént nyugdíjazták.

Amikor Lud király megpillantotta fiát, a herceget, s látta, hogy milyen szép szál fiatalemberré serdült, rögtön az ötlött az eszébe, hogy milyen nagyszerű dolog volna nyomban megházásítani úgy, hogy a királyfi gyermekei révén az idők végeztéig tovább élne és virulna a Ludok dicső nemzetsége. Evégből követséggel bízott meg egynéhány fényes nagyurat, akiknek semmi különös dolguk nem volt, de akiknek szükségük volt zsíros hivatalra, s elküldte őket a szomszéd királyhoz lánykérőbe azzal, hogy a király szép leányát kérjék feleségül fia számára, s egyúttal megüzente neki, hogy forró óhajta a legmelegebb egyetértésben élni felséges barátjával és testvérével, de ha házasság nem jöhetne létre, ő fájó szívvel kénytelen volna országába törni és a szemeit kitolatni. Mire a másik király (kettejük közül a gyengébb) azt felelte, hogy nagyon hálásan köszöni felséges barátjának és testvérenek jóságát és nagylelkűségét, s hogy lánya kész férjhez menni, ha Bladud királyfi lesz szíves érte jönni.

Mihelyt megjött az üzenet Britanniába, az egész nép ujjongott örömeiben. Széltében-hosszában hallatszott mindenfelé a vidám hejehuja, no meg természetesen a pénz csörgése, amit a királyi kincstartó a jó néptől besepert, hogy legyen miből megtartani a víg lakodalmat.

Ekkor történt az is, hogy Lud király, aki egybegyűlt tanácsosai körében ült a trónján, nem bírván örömeivel, fölkelt és meghagyta a főítélőmesternek, hogy hozassa fel a legtüzesebb borokat s rendelje be az udvari lantosokat: s ezt a kegyelmes elhatározását a krónikaírók hagyományos tudatlansága utóbb Cole királynak tulajdonította azokban a híres sorokban, amelyekben őfelsége:

*Kívánta pipáját, kívánta kupáját,
S hivatá három hegedőjét.*

Ami egyébként nem más, mint Lud király halhatatlan emlékének nyilvánvaló megsértése és Cole király érdemeinek hazug eltűlése.

Ámde az általános vigadozás és mulatozás közepette volt olyan is, aki nem ivott ott, ahol patakokban folyt a csillogó bor és nem táncolt, amikor a lantosok zenéltek. És ez a valaki nem volt más, mint maga Bladud királyfi, akinek tiszteletére és ünneplésére éppen akkor erőltette meg a torkát és az erszényét egy egész nemzet. A dolgoknak az volt a kulcsa, hogy a királyfi megfélemezvén a külügyminiszter elvitathatatlan jogáról, mely szerint a fejedelem nevében a miniszter lesz szerelmes, saját szakállára beleszeretett egy athéni nemes szép leányába, és titkon jegyet is váltott vele.

És itt ismét fényes bizonyosságát láthatjuk, hogy milyen sokféle haszonnal jár a műveltség és haladás. Ha a királyfi egy későbbi korban születik, szó nélkül feleségül vette volna azt, akit az apja választott neki, s aztán komolyan hozzátartott volna, hogy megszabaduljon ettől a súlyos tehertől. Azon igyekezett volna, hogy rendszeres elhanyagolással és rossz bánásmóddal lassacskán sírba vigye a feleségét; ha pedig női méltósága, büszke öntudata és ártatlanságának érzete erőt adott volna az asszonynak a szenvedések elviseléséhez, akkor egyenesen az életére tört volna, és bizonyára gyökeresen megszabadítja magát tőle. Bladud királyfinak azonban egyik módszer vagy menedék sem jutott eszébe, így hát kihallgatást kért az apjától és mindent bevaltott neki.

Ősi kiváltságuk a királyoknak, hogy mindenben uralkodjanak, csak az indulataikon nem. Lud király rettenetes dühre gerjedt, fölhajította koronáját a mennyezetre, aztán megint elkapta - mert abban az időben a királyok a fejükön tartották a koronájukat, nem a Towerban -, toporzékol, verdeste a homlokát, tombolt, hogy miért lázadt fel ellene saját vére és ivadéka, s végül beszólította a testőröket és megparancsolta nekik, hogy a királyfit vessék azonnal tömlöcbe egy magas toronyban. A régi királyok rendesen így bántak fiaikkal, ha ezek a házasság dolgában történetesen nem szakasztott úgy gondolkoztak, mint az apjuk.

Miután Bladud királyfi már több mint hat hónapja sínylődött a magas toronyban s testi szemei előtt nem volt egyéb kilátás, mint egy nagy kőfal, lelki szemei előtt nem állt egyéb, mint az örökös fogság, érthető, hogy szökésen kezdte törni a fejét s több hónapi készülődés után sikerült is tervét végrehajtania; asztali kését szántszándékkal börtönőrének szívében hagyta, nehogy szegény ember (akinek családja is volt) bűnösnek találtassék az ő szökésében és a haragos király emiatt büntetéssel sújtsa.

A király őrjöngött, amikor megtudta, hogy a fia megszökött. Bánatában azt sem tudta, hogy kin töltsé ki a haragját, míg végül, szerencsére, eszébe jutott a főkamarása, aki a királyfit hazahozta; rögtön megvonta hát a főkamarás nyugdíját, s egyszersmind leüttette a fejét is.

Ezalatt az ifjú királyfi álruhába öltözve bujdosott apja birodalmában, s minden megpróbáltatásában lelket öntött beléje és megvigasztalta az athéni lány édes emléke, aki ártatlanul oka volt keserves kálváriájának. Egy napon meg akart pihenni egy faluban. Láta, hogy a falu népe vígan járja a táncot a zöld gyepen és a sürgő-forgó embereknek öröm ül az arcukon: megkérdezte hát az egyik falubelitől, aki a közelében állt, hogy miért van ez a nagy vigasság?

- Ó, idegen - így hangzott a felelet -, hát nem ismered kegyelmes királyunk legújabb kiáltványát?

- Kiáltványát? Nem én. Miféle kiáltvány az? - kérdezte a királyfi; mert ő mindig csak mellékutakon, járatlan ösvényeken barangolt, és mit sem tudott arról, ami az országutak mentén történt (már amilyen országutak akkor voltak).

- Hát csak annyi - felelte a paraszt -, hogy az az idegen országbeli kisasszony, akit a mi királyfink feleségül akart venni, hozzámment egy hazájabeli nemes úrhoz; s a király ezt most tudtul adta mindenfelé és nagy, országos ünnepeket rendelt: mert most már csak világos, hogy Bladud királyfi hazajön s elveszi a királykisasszonyt, akit az apja neki szánt, s akiről azt mondják, hogy olyan szép, mint a felkelő nap. Isten áldja, uram! Isten óvja a királyt!

A királyfi többre nem is volt kíváncsi. Futott, menekült innét, bevette magát egy közeli erdő legsűrűbb vadonába. Ment, barangolt, tovább, mindig tovább, éjjel és nappal, a tüzelő nap hevében és a hűvös, halvány holdfénynél, tikkasztó déli forróságban és esős, hideg éjszakákon át, derengő reggeli szürkületben és pirosuló alkonyi ég alatt. Sem az útra, sem az időre nem ügyelt, és így, noha Athénba iparkodott, annyira letévedt az útról, hogy egy szép nap Bathban találta magát.

Bathnak a helyén akkoriban még nem állt város. Nyoma sem volt ott emberi lakásnak, emberi településnek, de a vidék már akkor is éppen olyan szép volt, mint manapság, ugyanazok a szélesen váltakozó halmok és völgyek, ugyanaz a kedves patak, amely kígyózva bujkál a partok között; ugyanazok az égre meredő hegyek, amelyek hasonlatosan az élet bajaihoz, messziről nézve és a reggel ragyogó ködében félig homályba burkolva elvesztik érdekességüket és komorságukat, s egészen szelídnek és barátságosnak látszanak. A vidék szépsége annyira hatott a királyfira, hogy lerogyott a zöld gyepre, s a fájós, dagadt lábait könnyeiben kezdte fürösztetni.

- Ó! - mondta a boldogtalan Bladud, összekulcsolva a két kezét és bánatosan emelve ég felé a szemét - bárha bolyongásom itt véget érne! Bárha ezek az édes könnyek, melyekkel most füstbe ment reményeimet s megvetett szerelmemet siratom, örök időig itt folydogálhatnak békességben!

Kívánsága teljesült. Akkoriban még pogány istenek uralkodtak, akik néha-néha olyan hirtelen szavukon fogták az embert, hogy némely esetben igazán kellemetlen volt. A királyfi lába alatt megnyílt a föld és ő lesüllyedt a mélységbe, amely nyomban ismét örökre összezárult a feje fölött, csak ott maradt rés, ahol forró könnyei felbuzogtak a föld alól, amelyek azóta is mindig szakadatlanul ömlenek.

Érdekes dolog, hogy attól fogva mind a mai napig, öreg hölgyek és urak, akiknek nem sikerült élettársra szert tenniük, továbbá ifjú hölgyek és urak, akik alig várják, hogy élettársat szerezhessenek maguknak, minden esztendőben nagy számban jelennek meg Bathban a forrás vizét inni, amelyből erőt és vigasztalást merítenek. Ez bizonyítja legjobban, hogy milyen nagy hatása van Bladud herceg könnyeinek, és hogy milyen igaz ez a történet.

Pickwick úr ásított néhányat, amikor a kis kézirat végére jutott, aztán gondosan összehajtotta és visszatette az írókészlet fiókjába; arcáról lerítt a fáradtság, fogta hát a gyertyáját és felment a szobájába, hogy lefeküdjön aludni.

Szokásához híven megállt Dowler úr ajtaja előtt s bekopogott, hogy jó éjszakát mondjon neki.

- Ó! - mondta Dowler. - Lefekszik? Bárcsak én is megtehetném. Csúf éjszaka. Fúj a szél, ugye?

- Nagyon - felelte Pickwick úr. - Jó éjszakát.

- Jó éjszakát.

Pickwick úr fölment a hálósobájába, Dowler úr pedig a kandallóhoz tolta a széket, hogy eleget tegyen elhamarkodott ígéretének és fennmaradjon, amíg a felesége haza nem jön.

Alig van bosszantóbb dolog a világon, mint fönnmaradni és lesni valakit, különösen, ha az a valaki másfelé mulat. Ilyenkor az ember kénytelen-kelletlen arra gondol, hogy amannak milyen gyorsan repül az ideje, mialatt ő kinnal számlálja a perceket; s mennél többet gondol erre az ember, annál jobban tűnedezik a reménye, hogy akit vár, nemsokára megjön. Az óra is hangosabban tiktol, ha egymagadban ülsz, s az az érzésed támad, hogy pókháló van a testeden. Először a jobb térded kezd viszketni, azután meg a balban érzed ugyanezt a kellemetlen csiklandozást. Alig helyezkedtél el újra, már a két karodba ment; s miután a lábaidat mindenféle lehetetlen módon összevissza raktad, egyszerre az orrodban érezted a nyilallást; s azután csak dörzsölöd az orrod, hogy kidörzsöld belőle, s meg is tennéd bizonyosan, ha rajtad múlték. A szemével is csupa baja van az embernek; s amíg az egyik gyertyát megkoppantod, a másiknak a kanóca megnő jó másfél hüvelyknyire. Mindez, s még sok egyéb bosszantó és

idegesítő apróság egy szikrát sem teszi mulatságossá a virrasztást, kivált, ha már mindenki más lefeküdt a házban.

Dowler úrnak is szakasztott ez volt a véleménye, ahogy a tűz mellett üldögélt, s őszinte felháborodást érzett a társaság lelketlen tagjai ellen, akik miatt neki fenn kell virrasztania. S attól sem lett jobb a kedve egy csöppet sem, ha arra gondolt, hogy ma délután miért jutott eszébe, hogy fáj a feje, és odahaza marad. Végezetül is, miután már többször elbóbiskolt és többször nekiesett a kandalló rostélyának, de még mindig idejében visszakarta a fejét, hogy meg ne égjen, Dowler úr föltette magában, hogy bemegy a hátsó szobába s végigfekszik az ágyon, de csak azért, hogy fekve tűnődhesen tovább, és természetesen nem fog elaludni.

- Nagyon mélyen szoktam aludni - mondta Dowler úr magában, ahogy hanyatt vetette magát az ágyon. - Tehát ébren kell maradnom, ébren. Biztosan meghallom majd, ha kopognak. Igen. Egészen biztosan. Most is hallom az éjjeliőrt. Odalent járkal. Most már halkabbak a léptei. Még halkabbak. Már a sarokra ért. Befordul. Ó! - s ahogy Dowler úr idáig jutott, ő fordult be a falnak és azon nyomban mély álomba merült.

Éppen hármat ütött az óra, amikor a szél a Royal Crescent térre behajtott egy gyaloghintót, amelyben Dowlerné ült, s amelyet egy kurta kövér és egy hosszú vékony hordár cipelt, akik egész úton csak nagy kínlódással tudták egyenesen tartani magukat, a gyaloghintóról nem is beszélve. De ezen az emeltebb helyen és a Crescent téren, amelyet keresztül-kasul söpört a szélvész, mintha föl akarta volna szaggatni a kövezet kockáit, ijesztő volt a szél dühe. A hordárok örültek, hogy végre leteheték a gyaloghintót, aztán jó hangosan, erélyesen kopogtattak kettőt a kapun.

Vártak egy darabig, de nem jött senki.

- A cselédek már az igazak álmát alusszák - mondta a kurta hordár s kezét a fáklyás gyerek fáklyájának lángjánál melengette.

- Bár ülne a mellükre a lidérc, hogy fölébrednének már végre - jegyezte meg a hosszú hordár.

- Kopogtassanak újra, legyenek olyan szívesek! - kiáltotta Dowlerné a gyaloghintóból. - Kopogtassanak kétszer vagy háromszor, kérem.

Az alacsony hordár maga is minél hamarabb szeretett volna már szabadulni; így hát fellépett a kapuhoz és négyszer-ötször nagyon erélyesen bezörgetett, verte a kaput, hogy csak úgy döngött; a hosszú ember ezalatt kiállt az úttest közepére s onnét nézte az ablakokat, hogy nem lát-e valamelyikben világosságot.

De nem jött senki. Csönd volt és sötétség, csakúgy, mint eddig.

- Istenem, Istenem! - mondta Dowlerné. - Kopogjanak újra, kérem szépen.

- Nincs csengettyű a házban, asszonyom? - kérdezte a kurta hordár.

- Van, hogyne volna - szólt közbe a fáklyás fiú. - Egyre azt rángatom, amióta csak itt állunk.

- Csak a húzója van meg - mondta Dowlerné -, a sodronya elszakadt.

- Bár inkább a cselédek inai szakadtak volna el helyette - dörögte a hosszú hordár.

- Kérem, ne haragudjanak, de kopogjanak újra - mondta Dowlerné végtelenül udvariasan.

Az alacsony hordár megint kopogtatni kezdett a kapun, de ennek sem lett semmi foganatja. A hosszú ember, akinek már fogytán volt a türelme, felváltotta a társát s szakadatlanul verni kezdte a kaput a kopogtatóval, nagy zajjal, mint egy megörült levélhordó.

Végre aztán Winkle úr azt kezdte álmodni, hogy a klubban van s a tagok mind nagyon engedetlenek, miért is az elnök kénytelen szakadatlanul az asztalt verni, hogy helyreállítsa a rendet; aztán meg homályosan úgy rémlett neki, mintha árverésen volna, ahol egy vevő sincs jelen s ahol az árverező mindent maga vesz meg; utoljára aztán olyanformán kezdett gondolkozni, hogy nem föltétlenül lehetetlen, hogy valaki zörög a kapun. De hogy erről teljesen megbizonyosodjék, még vagy tíz percig nyugton maradt az ágyában és fülelt; s miután harminckét vagy harminchárom koppantást megszámolt, ennyivel most már be is érte, és nem csekély érdemül tudta be magának, hogy ilyen éberén alszik.

- Kip-kop, kip-kop... kip-ki-kip... kop-kop-kop... kipi-kopi-ki-kopi, bumm-bumm-bumm! - hallatszott a kopogtató.

Winkle úr kiugrott az ágyból, mert nagyon fürta oldalát a kíváncsiság, hogy vajon mi történhetett, s miután gyorsan harisnyát és papucsot húzott, belebújt a hálóköntösébe, meggyújtott egy gyertyacsutakot az éjjeli mécsesen, amely a kandallóban égett, aztán lerohant a lépcsőn.

- Végre-valahára jön már valaki, asszonyom - mondta a kurta hordár.

- Bár a háta mögött jöhetnék, hogy megsiettessem egy ostorral - dörögte mérgesen a hosszú.

- Ki az? - kiáltott ki Winkle úr, s leakasztotta a láncot.

- Ne lopd az időt számár kérdésekkel, te tökfilkó - felelte a hosszú hordár nagyon mérgesen, mert bizonyosra vette, hogy csak egy inassal van dolga -, hanem nyisd már ki a kaput.

- Gyerünk, szaporán, te álomszuszek - biztatta Winkle urat a másik.

Winkle úr, aki félig még aludt, gépiesen szót fogadott nekik, kinyitotta kissé a kaput és kikukkantott. Az első, ami a szemébe ötlött, a gyerek fáklyájának vörös fénye volt. Rögtön elfogta az ijedség, hogy talán tűz ütött ki a házban. Gyorsan kitárta hát a kaput, feje fölé emelte a gyertyát és kimeredt szemmel bámult az utcára, mert nem volt teljesen bizonyos afelől, hogy gyaloghintó-e, amit lát vagy pedig tűzoltószivattyú. Ebben a pillanatban heves szélroham támadt, s a gyertya kialudt; Winkle urat egy ellenállhatatlan erő kilökte a lépcsőre s mögötte nagy zajjal becsapódott a kapu.

- No, fiatalember, hát ezt jól megcsinálta! - mondta a kurta hordár.

Winkle úr, miután a gyaloghintó ablakán egy női arcot pillantott meg, rögtön megfordult, megragadta a kopogtatót s dörömbölni kezdett, ahogy csak bírt, s közben eszeveszetten kiabált a hordároknak, hogy vigyék innen a gyaloghintót.

- Vigyék innen, vigyék innen! - kiabált Winkle úr. - Jaj, valaki jön a szomszéd házból; hadd üljek be a gyaloghintóba. Bújtassanak el! Segítsenek rajtam!

Közben minden tagja reszketett a hidegtől s valahányszor a kopogtató után nyúlt, a szél nagyon kellemetlenül emelgette a hálóköntösét.

- Jönnek már az emberek a Crescent felől. Hölgyek is közelednek; takarjanak be valamivel. Álljanak elém legalább! - bömbölte Winkle úr. De a hordárok annyira kimerültek a nagy kacagástól, hogy egy ujjukat sem tudták mozdítani érte, a hölgyek pedig egyre közelebb és közelebb jöttek.

Winkle úr végső kétségbeesésében még egy nagyot ütött a kapura; a hölgyek már a harmadik háznál jártak. Elhajította a kialudt gyertyáját, melyet egész idő alatt a feje fölött tartott, aztán fogta magát és szépen beugrott a gyaloghintóba, egyenesen Dowlerné mellé.

Most végre Craddockné is meghallotta a kopogást és a lármát; csak annyi időt szakított magának, hogy valamivel csinosabb fejdíszet tegyen föl, mint a hálófölkötője volt, aztán rohant az utcai szobájába, hogy meggyőződjék róla, vajon csakugyan az ő lakója érkezett-e haza? Történetesen éppen abban a pillanatban húzta fel az ablakot, amikor Winkle úr a gyaloghintó felé rohant; s ahogy észrevette, hogy mi történik odalent, elkezdett rögtön visítani és jajveszékelni s fellármázta Dowler urat, hogy keljen fel tüstént, mert a felesége meg akar szökni egy másik úrral.

Dowler úr erre úgy pattant ki az ágyból, mint a gumilabda, berohant az utcai szobába s éppen abban a pillanatban ért az ablakhoz, amikor Pickwick úr egy másik ablakot szakított fel; az első dolog, ami mindkettejük szeme elé tárult, Winkle úr volt, aki éppen belökte a gyaloghintó ajtaját és beugrott.

- Őrség! - ordította Dowler úr vadul. - Fogják meg... fogják meg... el ne eresszék... kötözzék meg... zárják be, amíg lemegyek! Elvágom a torkát... el én... hamar egy kést, Craddockné... hadd vágjam el a torkát! - s a haragos férj azzal kiszakította magát a jajveszékelő háziasszony és Pickwick úr kezei közül, felkapott egy kis asztali kést és lerohant az utcára.

Winkle úr azonban nem várta be. Mihelyt meghallotta a vitéz Dowler szörnyű fenyegetéseit, rögtön kiugrott a gyaloghintóból, éppen olyan gyorsan, mint ahogy az imént beleugrott, lerúgta a papucsát az utca közepén, s uccu neki, vesd el magad, szaladt körös-körül a téren, miközben Dowler és az éjjeliőr izgatottan utána iramodtak. De Winkle úr előnyben volt; s amikor másodszor ért a ház elé, a kapu nyitva állt; berohant, becsapta Dowler úr orra előtt, fölszaladt a hálósobájába, bezárta az ajtaját, eltorlaszolta egy mosdóval, egy fiókosszekrénnel és egy asztallal, aztán sebtében összecsomagolta a legszükségesebb holmiját, hogy kereket oldhasson, mihelyt virradni kezd.

Dowler odaért az ajtaja elé s a kulcslyukon keresztül esküdözni kezdett, hogy másnap reggel elmetszi a torkát; ezután nagy láрма és zűrzavar kezdődött a nappali szobában, élesen ki lehetett hallani a zajból Pickwick úr hangját, aki mindenáron békíteni igyekezett őket, majd mindegyik lakó visszavonult saját külön hálósobájába és a ház ismét elcsöndesedett.

Az olvasó valószínűleg fölveti azt a kérdést, hogy hol volt az egész idő alatt Weller úr? Hogy hol volt, arról majd beszámolunk a következő fejezetben.

HARMINCHETEDIK FEJEZET

*mely becsülettel kimagyarazza Weller úr távollétét egy estély leírásával,
amelyre hivatalos volt, s ahol meg is jelent; elmondja továbbá, hogy
Pickwick úr milyen fontos és kényes természetű titkos küldetéssel bízta meg*

- Weller úr - szólt Craddockné ennek az eseménydús napnak a reggelén -, itt egy levél, ami magának szól.

- No, ez már furcsa dolog - mondta Sam. - Attól félek, hogy valami baj van, mert nem emlékszem, hogy az ismerőseim között volna csak egy olyan úriember is, aki meg tud írni egy levelet.

- Talán valami rendkívüli dolog történt - jegyezte meg Craddockné.

- Már igazán nagyon rendkívüli dolog lehet, ha valamelyik barátomból ki tud szorítani egy levelet - felelte Sam, s bizonytalanul csóválgatta a fejét. - Legalábbis földrengés lehet, mint az egyszeri fiatalember mondta, amikor rájött a macskájára. Az öregem nem írhatta - mondta Sam, a címzést nézegetve. - Ő mindig nyomtatott betűvel ír, tudom, mert a jegyváltó irodában tanult írni a nagy plakátokról. Igazán nagyon csodálatos dolog, hogy kitől jöhet ez a levél.

S azzal Sam Weller úgy tett, ahogyan nagyon sokan tesznek, amikor egy levélről nem tudják, hogy ki írta - vagyis megnézte a pecsétjét, aztán az elejét, aztán a hátát, aztán az oldalait, aztán a címzést; végül pedig, amikor már nem maradt egyéb hátra, eszébe jutott, hogy ennyi erővel talán belül is meg lehetne nézni, és azt is meg lehetne próbálni, hogy a szövegéből okoskodják ki.

- Aranyszélű papírra van írva - mondta Sam, mialatt a levelet kibontotta -, és barna pecsétviasz van rányomva kapukulccsal. No hát, lássuk.

És Weller úr roppant komoly arccal lassan olvasni kezdte az alábbiakat:

„A bathi inasok zártkörű társasága üdvözlét küldi Weller úrnak s tisztelettel arra kéri, hogy szerencséltesse őket ma estére egy kis barátságos szoáréra, mely fött ürücombból fog állni, a szokásos körítéssel. A szoáré pontban fél tízkor veszi kezdetét.”

Ez a meghívó egy másik levélkébe volt zárva, amely így szólt:

„John Smauker úr, akinek néhány nappal ezelőtt közös ismerősük, Bantam úr házában szerencséje volt Weller úrhoz, tisztelettel küldi Weller úrnak az idemellékelt meghívót. Ha Weller úr lesz szíves kilenc órakor felkeresni John Smauker urat, akkor John Smauker úr a legnagyobb örömmel fogja Weller urat bevezetni a társaságba.

(Aláírás)
John Smauker”

A borítékon mindössze ennyi állt: Weller úrnak, Pickwick úr leveleivel; s a bal szögletében zárójel között, utasításul a levélhordónak, ez a szó volt írva: „Cselédcseggő.”

- No - mondta Sam -, ez már igazán nagyszerű dolog, annyit mondhatok. Soha életemben nem hallottam még, hogy a fött ürücombot szoárénak nevezik. Szeretném tudni, hogy akkor minek neveznék a borjúsültet.

De azért nem törte tovább a fejét ezen a kérdésen, hanem bement azonnal Pickwick úrhoz és kimenőt kért aznap estére, amit a gazdája szívesen megadott neki. Ezzel az engedéllyel és a kapukulccsal Sam Weller úr a kitűzött időpontnál valamivel korábban elindult hazulról s ráérősen ballagott a Queen Square felé s alighogy odaért, nagy öröme máris megpillantotta John Smauker urat, aki hajporos fejével ott állt egy lámpaoszlopnak támaszkodva és borostyán szópókájából szivarozott.

- Jó estét, Weller uram - mondta John Smauker úr, s egyik kezével kecsesen megemelte a kalapját, miközben a másikkal barátságosan és leereszkedőleg intett. - Hogy van, hogy van?

- No, már lábadozom - felelte Sam. - Hát önnek, hogy szolgál a drága egészsége, kolléga uram?

- Megjárja - mondta John Smauker úr.

- Ó, bizonyosan nagyon megerőltette magát - jegyezte meg Sam. - Ettől féltem én mindjárt. Látja, ez semmire sem jó; zaboláznia kellene egy kissé ezt a féktelen buzgalmát.

- Nem annyira a munka teszi, Weller úr - felelte John Smauker úr -, mint inkább a rossz bor. Attól tartok, hogy kissé kirúgtam a hámból.

- Ó! Hát ez a baj? - mondta Sam. - Ez bizony kellemetlen egy nyavalya.

- Hiába, a kísértés, Weller úr, hiszen érti - jegyezte meg John Smauker úr.

- Hát persze - mondta Sam.

- Hiába, az embert magával ragadja a társasélet forgataga; hiszen érti, Weller úr - mondta John Smauker úr egy nagyot sóhajtva.

- Igazán borzasztó - felelte Sam.

- De hát ez már így van és nem másképp - mondta John Smauker úr. - Akit a sorsa a közpályára vet s aki a közéletben szerepel, az vessen számot azzal, hogy olyan kísértések környékezik meg, Weller úr, amiktől más emberek meg vannak kímélve.

- Szóról szóra ugyanezt mondta a nagybátyám is, amikor közpályára lépett és kocsmát nyitott; és nagyon igaza volt az öregnek, mert rövid három hónap alatt agyonitta magát - felelte Sam.

John Smauker úr mélységesen fölháborodott képet vágott, hogy Sam nem átalotta párhuzamot vonni közte és a szóban forgó úr között, de minthogy Sam arca teljesen nyugodt és mozdulatlan maradt, Smauker úr meggondolta magát és megint barátságos arcot öltött.

- Jó volna talán, ha indulnánk - mondta Smauker úr, megnézve rézóráját, amely egy mély órazseb fenekén rejtőzött s egy fekete zsinór segítségével került felszínre, melynek a másik végén rézkulcs lógott.

- Jó volna bizony - felelte Sam -, mert ha elkésünk, még elfő a szoáré és aztán nem lesz mit enni.

- Megkóstolta már a források vizét, Weller uram? - kérdezte Smauker úr, ahogy a High Street felé ballagtak.

- Egyszer - felelte Sam.

- S milyennek találja a vizet, uram?

- Feltűnően rossz ízűnek - felelte Sam.

- Ó! - mondta John Smauker úr. - Ön talán nem kedveli a killibeate ízét?

- Azt nem tudom, uram, mert arról nem sokat tudok - felelte Sam. - Én csak annyit vettem észre, hogy nagyon erős a szaga és éppen olyan, mint a meleg vasalóé.

- Ez éppen a killibeate, Weller úr - jegyezte meg John Smauker megvetően.

- Hát, ha ez, akkor annyit mondhatok, hogy elég értelmetlen egy szó - mondta Sam. - Lehetséges, hogy úgy van, de én nem szólhatok hozzá, mert a vegytan nem vág éppen a szakmámba. - És Weller úr azzal John Smauker úr nagy rémületére füttyörészni kezdett.

- Bocsánatot kérek, Weller úr - mondta John Smauker úr, akit ez az illetlen füttyörészés rettenetesen bántott -, nem fogadná el a karomat?

- Köszönöm, igazán nagyon kedves, de nem akarom megfosztani tőle - felelte Sam. - Ha nem bánja, akkor én inkább zsebre dugom a két kezemet, ahogy szoktam. - És alighogy ezt kimondta, a szót tett követte és Sam még sokkal hangosabban kezdett füttyülni mint eddig.

- Erre - mondta új barátja, aki szemmel láthatóan nagyon megkönnyebbült, amikor befordulhattak egy mellékutcába -, nemsokára ott leszünk.

- Nemsokára ott leszünk? - ismételte Sam, akit teljesen hidegen hagyott az a hír, hogy közvetlen közelében van már a bathi inasok színe-java.

- Igen - mondta John Smauker úr. - De azért ne féljen, Weller úr.

- Ó, dehogy - mondta Sam.

- Néhány nagyon szép libériát lát majd, Weller uram - folytatta John Smauker úr. - Eleinte az urak közül egypáran talán kissé rátartiak lesznek, de majd hamar fölengednek.

- No, ez nagyon szép tőlük - felelte Sam.

- Hiszen tudja - folytatta John Smauker pártfogó és leereszkedő hangon -, tudja, ön még idegen s lehet, hogy eleinte egy kicsit utaznak majd magára.

- De azért nem lesznek nagyon könyörtelenek, ugyebár? - kérdezte Sam.

- Nem, nem - felelte John Smauker úr, s útközben előszedte a rókafejes szelencéjét és előkelő módon szippantott egyet a burnótból. - Van közöttünk néhány ördögös fickó, akik mindenáron megtréfálják az embert, hiszen érti; de nem kell törődni velük.

- Majd azon leszek, hogy kibírjam a szellemes támadásaikat - felelte Sam.

- Helyes - mondta John Smauker úr, s zsebre vágta megint a rókafejes szelencét, aztán felemelte a fejét -, helyes, majd támogatni fogom.

Ezalatt egy kis zöldségesbolt elé értek, s John Smauker úr, nyomában Sammel, belépett az üzletbe, Samnek, mielőtt kollégája háta mögé került, kiszélesedett a képe a vigyorgástól, folyton torzképeket vágott és egyéb jelekkel is mutatta, hogy jókedvében szinte ki szeretne bújni a bőréből.

Keresztülmentek a zöldségesbolton, kalapjukat elhelyezték a lépcsőn, a kis folyosón, mely a bolt mögött volt, aztán besétáltak egy kis terembe és itt Weller úr szeme elé tárult az estély a maga teljes pompájában.

A terem közepén két asztal állt összetolva, leterítve három-négy különböző korú és különböző időben mosott abrosszal, amelyek úgy voltak összeillesztve, hogy a körülményekhez képest lehetőleg egyet mutassanak. Az abroszokon hat-nyolc személy részére villák és kések voltak. Néhány késnek zöld volt a nyele, néhánynak pedig vörös, s egy-két sárga is akadt; és mint-hogy a villák egytől egyig feketék voltak, roppant feltűnő színegyveleg állt elő. A kandalló

rostélya mögött melegedett megfelelő számú tányér a vendégek számára, maguk a vendégek pedig a rostély előtt melegedtek; közülük az első és legfontosabb személyiségnek egy jól megtermett úriember látszott, hosszú szárnyú, karmazsinpiros kabátban, rikító vörös nadrágban, háromszögletű kalappal; most ott álldogált háttal a tűznek, de csak éppen az imént léphetett be, mert azonkívül, hogy háromszögletű kalapja még a fején volt, kezében hosszú pálcát tartott, ahogy ezt hasonló állásban levő urak rendszeren ferdén szokták tartani a kocsi teteje fölött.

- Smauker, öreg komám, ide a mancsodat! - mondta a kalapos úr.

Smauker úr jobb keze kisujjának a hegyét odanyomta a háromszögletű kalapos úr jobb keze kisujjának a hegyéhez és azt mondta neki, hogy nagyon örül, mert ilyen pompás színben láthatja.

- Igen, mondják, hogy viruló jó színben vagyok - mondta a kalapos úr -, ami pedig szinte csoda. Az utolsó két hétben minden áldott nap majdnem két óra hosszát kellett futkosnom az öreg nagysága után és ha az ember örökösen azt kénytelen nézni, hogy emelgeti azt az átkozott levendulaszínű ruháját, hát biz istók elegendő ahhoz, hogy bárki emberfia egész életére búskomorságba essék... s fogják le negyedévi béremet, ha nem igaz, amit mondok.

Az egybegyűlt válogatott társaság erre jóízűen nevetni kezdett, s az egyik úr, aki sárga mellényt viselt, kocsispaszománnyal, fülébe súgta zöld térdnadrágos szomszédjának, hogy Tuckle ma, úgy látszik, elemében van.

- Igaz is, erről jut eszembe - fordult Tuckle úr John Smaukerhez. - Smauker, kérlek, kedves öcsém... - a többi már halkán súgta John Smauker fülébe.

- Ó, bocsánat, egészen megfeledkeztem róla - mondta John Smauker úr. - Uraim, ez itt a barátom, Weller úr.

- Ne haragudjék, Weller úr, hogy elfogom a tűz melegét magától - szólt Tuckle úr, s bizalmasan biccentett egyet Sam felé. - Remélem, hogy nem fázik, Weller úr?

- Ó, csöppet sem, Máglya uram - felelte Sam. - Nagyon fagyosszentnek kellene lennem ahhoz, hogy a maga közelében is fázzam. Viszont sok szemet lehetne megtakarítani, ha valamelyik hivatalnak a várótermébe magát állítanák oda a kandalló rostélya mögé.

Minthogy ebben a feleletben személyes célzás rejlett Tuckle úr karmazsin színű libériájára, a rikító vörös úriember pár pillanatig nagyon méltóságteljes képet vágott, de aztán lassan elhúzódott a tűztől, mosolyogni próbált s azt mondta Samnek, hogy „nagyon szellemes” volt.

- Nagyon köszönöm a jó véleményét, uram - felelte Sam. - Apránként talán még többre is viszem majd, remélem.

Ebben a pillanatban a társalgást egy narancssárga bársonyruhába öltözött úr belépése szakította meg, aki egy másik hosszú harisnyás, piros posztós mintainas kíséretében érkezett. Az új jövevényeket a régiek melegen üdvözölték és Tuckle úr azt indítványozta, hogy tálalják be a vacsorát, amit egyhangúlag el is fogadtak.

A zöldségáros és a felesége betálalta a főtt ürücombot kaprimártással, répával és burgonyával. Tuckle úr az asztalfőre ült mint elnök, s vele szemben, az alvégen, a narancsszínű bársonyruhás úr foglalt helyet, mint alelnök. A fűszeres a felszolgáláshoz szarvasbőr kesztyűt húzott, s odaállt Tuckle úr széke mögé.

- Harris - szólt Tuckle úr parancsoló hangon.

- Parancs - felelte a zöldséges.

- Felhúzta a kesztyűjét?

- Igenis, uram.

- Akkor vegye le a fedőt.

- Igenis, uram.

A zöldséges nagy alázatoskodással megtette, amit parancsoltak neki s szolgálatkészen nyújtotta át Tuckle úrnak a szeletelő kést; de közben véletlenül egy nagyot ásított.

- Mit jelentsen ez, kérem? - förmedt rá Tuckle úr felháborodva.

- Bocsánatot kérek, uram - felelte a zöldséges rémulten. - Nem szántszándékkal történt, kérem; de tegnap éjjel nagyon sokáig fenn voltam.

- Tudja, hogy mi az én véleményem magáról, Harris? - mondta Tuckle úr roppant tekintélyes arckifejezéssel. - Az a véleményem, hogy maga egy közönséges barom.

- Remélem, uraim - szólt a zöldségáros -, hogy egy kissé elnézőek lesznek hozzám. Igazán nagy hálával tartozom a pártfogásukért, uraim, hogy mindenfelé ajánlanak, ahol a kiszolgálásnál kisegítőre van szükség. Remélem, uraim, hogy meg lesznek velem elégedve.

- Ebben nagyon téved, barátocskám - mondta Tuckle úr. - Egy cseppet sem vagyunk magával megelégedve.

- Magát mi egy figyelmetlen pimasznak tartjuk - szólt a narancsszínű bársonyban járó úr.

- És alávaló tolvajnak - tette hozzá a zöld térdnadrágos lakáj.

- És javíthatatlan gazembernek - tette hozzá a piros posztólibériás.

Harris, a szegény zöldségáros, nagy alázatossággal hajlongott, mialatt az inas urak igazi apró zsarnokok módjára elhalmozták ezekkel a díszítő jelzőkkel; s miután mindegyikük mondott valamit, hogy éreztesse vele a fölényét, Tuckle úr hozzálátott az ürücomb felszeleteléséhez, s kitett egy-egy szeletet mindenkinek a tányéjára.

Alig fogtak hozzá az est eme legfontosabb műveletéhez, amikor az ajtó hirtelen felpattant s belépett rajta még egy úr ólomgombos, világoskék libériában.

- Elkésett - mondta Tuckle úr. - Megsértette a szabályainkat. Elkésett.

- Nem, nem; igazán nem tehetek róla - mondta a kék színű úr. - Hallgassák meg, ítéljenek mindnyájan. Lovagias szolgálat... légyott a színházban.

- Ó, mi a szósz - mondta a narancsszínű úriember.

- Igazán, becsületesre mondom - felelte a kék libériás. - Megígértem, hogy fél tizenegykor elmegyek a legfiatalabbik kisasszonyunkért, s minthogy olyan ritka szép kis lány, nem bírtam lelkemre venni, hogy cserbenhagyjam. Nem akartam megsérteni a tisztelt társaságot, uraim, de a szoknya, uraim, az szoknya, s annak nem lehet ellenállni, uraim.

- Magam is azt gyanítom, hogy van valami a dologban - mondta Tuckle úr, ahogy az új vendég leült Sam mellé. - Észrevettem már egyszer-kétszer, hogy nagyon rátámaszkodik a maga vállára, amikor a kocsiból kisegíti vagy besegíti.

- Ej, igazán, Tuckle, minek beszéli ki az embert - mondta a kék libériás. - Nem szép magától. Lehet, hogy egy-két barátomnak már elmondtam, hogy milyen isteni teremtség és hogy már jó néhány kérőt minden érthető ok nélkül kikoszorazott, de azért... nem, nem, igazán, Tuckle... idegenek előtt, ráadásul... ez nem való... minek beszél ilyesmit. Több tapintatot, édes barátom,

több tapintatot! - S azzal a kék libériás úriember rántott egyet a nyakravalóján, megigazította a kezelőjét, aztán a fejét csóváltgatta és a homlokát ráncolgatta, mintha még sok egyéb is volna, amit elmondhatna, ha akarna, de hát csupa tiszteletből és tapintatból kénytelen elhallgatni.

Minthogy ez a kék libériás, zsemleszín hajú, merev nyakú, hányaveti inas nagyon hencegő és szemtelen alaknak látszott, mindjárt az első pillanatban magára vonta Sam Weller figyelmét; de amikor ráadásul ilyen dolgokkal hozakodott elő, Samnek még nagyobb kedve támadt, hogy közelebbről megismerkedjék vele; nyomban meg is szólította hát, azzal a fesztelenséggel, mely Samnek már a vérében volt.

- Egészségére, uram - mondta Sam. - Nagyon szeretem önt hallgatni. Olyan szépen tud beszélni.

A kék színű úr erre elmosolyodott, mint aki már hozzá van szokva az effajta dicséretekhez, de ugyanakkor helyeslő pillantást vetett Samre s azt mondta, reméli, hogy majd közelebből is megismerkednek egymással, mert minden hízelgés nélkül, őszintén megmondhatja, Weller úrnak úgy látszik, minden képessége megvan hozzá, hogy kedves fiú legyen és szakasztott olyan ember, amelyet ő szeret.

- Roppant jószágos hozzám, uram - mondta Sam. - De hiszen ön valósággal burokban született.

- Hogy érti ezt? - kérdezte a kék libériás úriember.

- Hát azt a fiatal hölgyet gondolom - felelte Sam. - Tudja Pál, mit kaszál. Van annak szeme, annak a kisasszonynak. Ó, értem, értem! - Weller úr lehunyta az egyik szemét és akként csóválta jobbra-balra, hogy a kék libériás úr hiúságának szerfölött hízelgett vele.

- Úgy látom, hogy ön nagy kópé, Weller úr - mondta a kék libériás.

- Dehogy, dehogy - felelte Sam -, ezt a nevet nem tudom elvitatni öntől. Önhöz sokkal közelebb van, mint hozzám, ahogy az egyszeri ember is mondta a kertből a másiknak, aki a kertfalon kívül volt, mikor a megvadult bika rohant feléje az úton.

- Nos, hát igen, Weller uram - mondta a kék úr. - A kicsikére bizonyára hatott a megjelenésem és a modorom, azt hiszem.

- Hát képzelem is, hogy a kisasszonyka ennek nem tudott ellenállni - mondta Sam.

- Talán maga is érdekelt fél valami hasonló ügyben? - kérdezte a kék libériás hölgyek kedvence, miközben egy fogpiszkálót húzott ki a mellényzsebéből.

- No, nem éppen - felelte Sam. - Az én gazdámnak nincsenek kisasszony leányai, mert különben én is okvetlenül megkörménykeztem volna egyet közülük. Így azonban alig hiszem, hogy grófnén alul szóba álljak vászoncseléddel. Esetleg beérvén egy dúsgazdag fiatal nővel, akinek rangja nincs, ha tudniillik halálosan belém szeretne, különben nem.

- Nagyon jól teszi, Weller úr - mondta a kék libériás. - Az ember nem dobhatja magát oda. És a magunkfajta ember, Weller úr... a magunkfajta ember, aki a nagyvilágban forgolódik... nagyon jól tudja, hogy egy csinos egyenruhának előbb vagy utóbb, de okvetlenül meghódol az asszonynép. Köztünk maradt szó legyen, ez az egyetlen dolog, amiért érdemes szolgálatot vállalni.

- Tökéletesen igaza van - mondta Sam. - Hát persze hogy csak ezért.

Ahogy bizalmas beszélgetésükben idáig jutottak, minden vendég elé poharat tettek, s mindegyik úr megrendelte a kedvenc italát, még a kocsmai záróra előtt. A kék libériás és a narancsszínű úriember, akik a társaság arisztokratái voltak, hideg pálinkaszörpöt rendeltek citrommal és cukorral, a többiek kedvenc itala fenyőpálinka volt szódavízzel és cukorral ke-

verve. Sam a zöldségárust semmirekellő gazembernek nevezte és egy nagy tál puncsot rendelt; s ez a két cselekedete nagymértékben emelte tekintélyét a válogatott, zártkörű társaság előtt.

- Uraim - szólt a kék libériás, egy tökéletes ifjú világfi modorával -, emelem poharam a hölgyekre.

- Halljuk, halljuk! - mondta Sam. - A szép menyecskékre!

Valaki hangosan elkiáltotta magát, hogy „Rendre!”, és John Smauker úr, mint aki Weller urat bevezette ebbe a társaságba, bátorkodott figyelmeztetni Samet, hogy az a kifejezés, amelyet az imént használt, nem parlamentáris.

- De melyik kifejezés, uram? - kérdezte Sam.

- A menyecske, uram - felelte John Smauker, és komoran ráncolgatta a homlokát. - Mi itt nem ismerünk ilyen kifejezéseket.

- Ó, annál jobb - mondta Sam. - Akkor hát visszavonom ezt a kifejezést és drága angyaloknak fogom őket nevezni, ha Máglya uram is megengedi.

A zöld térdnadrágos úr agyában mintha némi kétség támadt volna, hogy vajon lehet-e az elnököt jog szerint Máglyának nevezni; minthogy azonban a társaság, úgy látszik, jobban törődött a saját jogaival, mint az elnökével, ez a kérdés szóba sem került. A háromszögletű kalapos úr kurtán köhintett egyet és hosszan nézett farkasszemet Sammel, de nyilván jobbnak látta egy szót sem szólni, hogy még rosszabbul ne járjon.

Rövid szünet után az egyik úr, hímzett kabátban, mely a sarkát verte és hasonlóan hímzett mellényben, mely fölül még a lábszárait is melegen tartotta, nagy buzgalommal keverte meg fenyőpálinkáját szódavízzel, aztán egy hatalmas lendülettel egyszerre talpon termett s kijelentette, hogy néhány szót óhajt a társasághoz intézni, mire a háromszögletű kalapos személyiség nyomban kifejezést adott abbeli meggyőződésének, hogy a társaság nagyon boldog lesz, ha meghallgathatja azokat a megjegyzéseket, melyeket a hosszú kabátos úriember előterjeszteni kívánt.

- Uraim, restelkedve lépek önök elé - mondta a hosszú kabátos férfiú -, mert fájdalom, csak egyszerű kocsis vagyok s csak mint tiszteletbeli kültag jelenhetek meg ezeken a kellemes szoárékon; mindamellett, uraim, kötelességemnek tartom, s ha szabad e kifejezést használnom, érzem, hogy sebesen hajt a kötelesség, hogy egy szomorú eseményt közöljek önökkel, amelyről tudomást szereztem, s amelyről bizvást elmondhatom, hogy mindennapi működésem körén belül történt. Uraim, barátunk, Whiffers úr - minden szem a narancsszínű bársony libéria felé fordult -, barátunk, Whiffers úr, benyújtotta lemondását.

A társaság nagy meglepetéssel hallgatta mindezt. Az urak a szomszédjukra néztek, azután a kocsisra, aki állva szónokolt.

- Önök joggal vannak meglepetve, uraim - folytatta a kocsis. - Nem akarok előhozakodni az okokkal, amelyek ezt a veszteséget... ezt a szolgálatra nézve pótolhatatlan veszteséget... előidézték, de fölkérem Whiffers urat, hogy fejtse ki ő maga az okait tisztelőinek és barátainak okulására és épülésére.

Minthogy az indítványt zajos helyesléssel fogadták, Whiffers úr kifejtette okait. Kijelentette, hogy ránézve mindenesetre kíváncsi lett volna, ha továbbra is megmarad abban az állásban, amelyről éppen most lemondott. Nagyon pompás és drága egyenruhában járhatott, a család nőtagjai roppant szeretetre méltóak voltak, s kénytelen azt is beismerni, hogy az állásával járó kötelességek nem vették őt túlságosan igénybe - legfőbb dolga, amit kiszabtak rá, abban állt, hogy egy másik úr társaságában, aki szintén lemondott, mennél többet nézegessen ki a hall

ablakán. Szerette volna megkímélni a társaságot attól a kínos és fölháborító részlettől, amelyre most rá kell térnie, de minthogy magyarázatot kívántak tőle, nincs más választása, mint bátran és nyíltan kijelenteni: gazdái azt kívánták tőle, hogy hideg húst egyék.

El sem lehet képzelni, hogy ez a vallomás mekkora felháborodást váltott ki a hallgatóságból. Hangos „gyalázat!” kiáltások vegyültek össze dühös morgásokkal és sziszegésekkel, ami eltartott egy negyed óráig.

Whiffers úr azután még hozzátette, hogy ezt a botrányos dolgot részben talán saját engedékeny és alkalmazkodó természetének kénytelen betudni. Világosan emlékszik még, hogy egy ízben beérte sózott vajjal, sőt, mi több, egy alkalommal, amikor valaki váratlanul megbetegedett a házban, ő annyira megfélemedezett magáról, hogy saját kezűleg vitt föl egy szeneskosarat a második emeletre. Bíz benne, hogy hibáinak ez az őszinte beismerése nem fogja őt barátai jó véleményében kisebbíteni, vagy ha igen, reméli, hogy az a gyorsaság, amellyel az érzelmei ellen intézett legutóbbi nemtelen támadást megtorolta, ismét vissza fogja őt helyezni barátai becsülésébe.

Whiffers úr beszédét zajos elragadtatással fogadták és lelkesülten ittak a jeles mártír egészségére; mire a vértanú köszönetet mondott és felköszöntötte vendégüket is, Weller urat, akit ugyan nincs szerencséje közelebbről ismerni, de aki John Smauker úr barátja, ez pedig elegendő ajánlólevél bárhol és bármiféle úri társaságban. Ennélfogva indítatva érezte volna magát, hogy szabályszerűen felköszöntse Weller urat, ha barátai bort innának; minthogy azonban a változatosság kedvéért éppen pálinkát isznak, és nem volna helyénvaló minden felköszöntő után egy tele kupát kiüríteni, azt indítványozza, tekintsék úgy, mintha a formának is eleget tettek volna.

A felköszöntő végeztével mindenki hörpintett egyet a poharából Sam egészségére; Sam pedig, miután a nagykanállal merített, a két teli pohár puncsot kiitta a saját egészségére, köszönet fejében talpraesett kis beszédet mondott.

- Öreg cimboráim - mondta Sam, mialatt a lehető legfesztelenebbül töltötte meg ismét a poharát puncsral -, hálásan köszönöm ezt a szép megtiszteltetést, amely olyan helyről ér, hogy egészen oda vagyok az örömtől. Már sokat hallottam az önök testületéről, de annyit mondhatok, sohasem hittem volna, hogy olyan rendkívül kedves emberek, mint ahogyan most saját szememmel látom. Én a magam részéről csak azt remélem, hogy ügyelnek majd magukra mindig, s egy hajszálnyit sem fognak engedni a tekintélyükből, amelyben mindenki gyönyörűségét leli, aki csak a városban jár, s amelyet magam is mindig repeső szívvel néztem, amikor még csak félekkora kölyök voltam, mint az igen tisztelt Máglya barátom rézgombos botja. Ami pedig a narancssárga ruhájú elnyomott áldozatot illeti, mindössze csak annyit mondhatok, hogy remélhetőleg talál majd magának olyan jó helyet, amelyet megérdemel, és ott nem fogják őt ismét hideg vacsorákkal gyötörni.

Sam nyájas mosollyal visszaereszkedett a székére. Beszédét zajos tetszés jutalmazta, s a társaság aztán föl is kelt az asztaltól.

- Ugyan, öregem, csak nem akar komolyan elmenni? - fordult Sam Weller úr a barátjához, John Smauker úrhoz.

- Sajnos, mennem kell - mondta Smauker úr. - Megígértem Bantamnek.

- Az már más - mondta Sam. - Akkor csak menjen, mert még a végén Bantam nyújtja majd be a lemondását, ha megvárakoztatja. De maga csak nem megy, Máglya uram?

- De bizony megyek - mondta a háromszögletű kalapos úriember.

- Micsoda? És a puncs háromnegyed részét itt hagynák az asztalon! - mondta Sam. - Ostobaság! Üljön vissza a helyére.

Ilyen meghívásnak Tuckle úr nem tudott ellenállni. Letette hát újra a kalapját és a botját, amelyet már a kezébe vett, s kijelentette, hogy a jó barátság kedvéért megiszik egy pohár puncsot.

Minthogy a kék libériás úr egy irányban lakott Tuckle úrral, őt is könnyű volt maradásra bírni. Mikor a puncsot már félig kiitták, Sam néhány osztrigát hozatott be a boltból és a puncs meg az osztriga együttesen olyan virágos jókedvre hangolta őket, hogy Tuckle úr háromszögletű kalapjával a fején és bottal a kezében az osztrigahéjak között eljár egy jó kis matróztáncot, amihez a világoskék úr szolgáltatva a kíséretet egy nagyon leleményes hangszeren, melyet egy fésűből és egy szelet selyempapirosból állított össze. Végre, amikor már semmi sem maradt a puncsból s az éjszakából is alig valami, fölkerelkedtek azzal a szándékkal, hogy mindnyájan szépen hazamennek. De alighogy Tuckle úr kijutott a szabad levegőre, hirtelen az a kívánság szállta meg, hogy végignyújtózzék a kövezeten. Sam úgy gondolkozott, hogy kár volna vele ellenkezni, és hagyta, hogy tegye, ami neki tetszik. De mivelhogy a háromszögletű kalapnak ilyen körülmények között lába kelhetett volna, Sam nagyon okosan, a kék libériás úriember fejébe nyomta, a vastag botot pedig a kezébe adta, magát az úriembert pedig odatámasztotta a kapuhoz, meghúzta a csengőt, s szép nyugodtan hazasétált.

Aznap reggel Pickwick úr jóval korábban kelt föl, mint rendesen, teljesen felöltözve lement a földszintre és csöngetett az inasának.

- Sam - szólt Pickwick úr, amikor Weller úr megjelent a hívásra -, csukja be az ajtót.

Weller úr engedelmeskedett.

- Tegnap éjjel itt egy kellemetlen dolog történt, Sam - mondta Pickwick úr -, s ennek következtében Winkle úrnak tartania lehet Dowler úr erőszakosságától.

- Hallottam már az öregasszonytól, odalent - felelte Sam.

- Sajnos, még azt is hozzá kell tennem, Sam - folytatta Pickwick úr, szerfölött bosszús arckifejezéssel -, hogy ettől az erőszakosságtól való félelmében Winkle úr kereket oldott.

- Kereket oldott! - mondta Sam.

- Ma reggel korán eltávozott a házból anélkül, hogy csak egy szóval is bejelentette volna nekem - mondta Pickwick úr -, elment, és nem tudom, hogy hová.

- Itt kellett volna maradnia, és meg kellett volna verekednie vele - felelte Sam megvető hangon. - Ezt a Dowlert ugyancsak könnyű volna megtanítani móresre.

- Az bizony meglehet, Sam - felelte Pickwick úr. - Magam sem tartok sokat ennek az úrnak a vitézségéről meg a bátorságáról. De hát akárhogy áll is a dolog, Winkle úr eltűnt. Meg kell őt találni, Sam, meg kell őt találni és vissza kell hozni.

- De ha nem akar visszajönni, uram? - kérdezte Sam.

- Akkor kényszeríteni kell rá, Sam - felelte Pickwick úr.

- És ki lesz az, aki kényszeríteni fogja? - kérdezte Sam mosolyogva.

- Maga - felelte Pickwick úr.

- Igenis, uram.

Ezzel Sam kiment a szobából s csakhamar hallatszott, amint bezárta maga mögött a kaput. Két óra múlva visszajött, olyan nyugodt arccal mintha a lehető legközönségesebb megbízásban járt volna el s hírül hozta, hogy egy úriember, akinek a személyleírása teljesen ráillik Winkle úrra, aznap reggel Bristolba utazott a Royal szállodától induló postakocsin.

- Sam - szólt Pickwick úr, s megragadta inasa kezét -, maga igazán nagyszerű gyerek; megbecsülhetetlen ember. Utána kell utaznia, Sam.

- Igenis, uram - felelte Sam.

- Mihelyt nyomára lel, rögtön írja meg nekem, Sam - mondta Pickwick úr. - Ha maga elől is meg akarna szököni, akkor üsse le vagy zárja be. Mindenre felhatalmazom, Sam.

- Lesz rá gondom, uram - felelte Sam.

- Mondja meg neki - folytatta Pickwick úr -, mondja meg neki, mennyire fölizgatott, mennyire bánt és mennyire fölháborít, hogy ilyen különös viselkedésre ragadtatta magát.

- Megmondom, uram - felelte Sam.

- Mondja meg neki - folytatta Pickwick úr -, hogy ha magával együtt vissza nem tér ide, ebbe a házba, hát majd vissza fog jönni énvelem, mert magam megyek el érte és visszahozom.

- Ezt is megmondom neki, uram - felelte Sam.

- Mit gondol, Sam, megtalálja majd vajon? - kérdezte Pickwick úr, és komoly szemmel nézett Samre.

- Meg én - felelte Sam nagy önbizalommal -, megtalálom, uram, hacsak a föld el nem nyelte valahol.

- Hát akkor jól van - mondta Pickwick úr. - Induljon minél előbb, Sam.

Ezzel az utasítással Pickwick úr egy pénzösszeget nyomott hűséges inasa markába s meghagyta neki, hogy utazzék rögtön Bristolba, a szökevény felkutatására.

Sam becsomagolt egy útitáskába néhány szükséges apróságot és indulni készült. Amikor azonban a folyosó végére ért, egyszerre csak megállt, szép csöndesen visszaballagott és bedugta fejét a nappali szoba ajtaján.

- Uram - suttogta Sam.

- No, mi kell, Sam? - kérdezte Pickwick úr.

- Jól értettem, uram, amit rám bízott? - kérdezte Sam.

- Remélem, hogy jól - felelte Pickwick úr.

- Betű szerint értem, amit a leütésről tetszett mondani, uram? - kérdezte Sam.

- Betű szerint - felelte Pickwick úr. - Szóról szóra. Tegye, amit jónak lát. Megmondtam, amit megmondtam.

Sam biccentett, hogy érti; aztán visszahúzta a fejét az ajtóból és jókedvűen vágott neki felfedező útjának.

HARMINCNYOLCADIK FEJEZET

*amelyből megtudjuk, hogy Winkle úr
milyen szépen került csöbörből vödörbe*

A rossz csillagzat alatt született úriember, aki, szerencsétlenségére, okozója volt annak a szokatlan zűrzavarnak és lármának, mely fölverte a Royal Crescent lakóit - miként már részletesen elbeszéltük az előző fejezetben -, miután nagy nyugtalanság és félelem közepette átkínlódta az éjszakát, elhagyta a házat, ahol a barátai még szenderegtek, s ment, ment, maga sem tudta, hogy hová. Nem is lehet kellő méltánnyal és eléggé meleg elismeréssel adózni Winkle úr nemes lelkű tapintatosságának, mely őt erre a lépésre bírta. - „Ha ez a Dowler - így okoskodott magában Winkle úr - nem átalija beváltani (amit pedig bizonyosra veszek) azt, amivel fenyegetett és tettelegességre vetemedik majd velem szemben, kénytelen leszek őt kihívni párbajra. Dowlernek felesége van, s a felesége szereti őt és rá van utalva. Jóságos ég! Ha vak dühömben meg találom ölni, egész életemen át gyötörne a lelkifurdalás!” - Ez a fájdalmas gondolat annyira erőt vett az érzékeny szívű fiatalemberen, hogy a térdei összeverődtek s arcán a súlyos lelki tusának rendkívül nyugtalanító tünetei jelentkeztek. Ilyen gondolatoktól üzetve fölkapta útításkáját, lábujjhegyen leosont a lépcsőn, az átkozott kaput olyan nesztelenül tette be maga után, ahogy csak tudta és odábbállt. A Royal szálló felé irányozta lépteit s még éppen ott érte a postakocsit, amely indulóban volt Bristol felé; s minthogy neki Bristol éppen olyan jól megfelelt, mint bármely más város, ahová mehetett volna, fölkapaszkodott a bakra és olyan gyorsasággal jutott el rendeltetési helyére, amilyen gyorsaságot józan ésszel el lehetett várni a két lótól, melyek minden áldott nap legalább kétszer tették meg ezt az utat oda-vissza.

A Bokor fogadóban szállt meg, s elhatározta, hogy levél útján sem érintkezik addig Pickwick úrral, amíg föltehető nem lesz, hogy Dowler úr dühe legalább részben elpárolgott; aztán sétálni indult, hogy megnézzé magának a várost; az máris feltűnt neki, hogy ennél piszkosabb helyet még soha életében nem látott. Miután bejárta a kikötőt és a dokkokat s megtekintette a székesegyházat, kérdezősködött, hogy merre visz az út Cliftonba; s miután útbaigazították, elindult abba az irányba, amerre mutatták. De valamint a bristoli kövezet nem éppen a legszélesebb és nem is a legtisztább kövezetek közül való, a bristoli utcák sem a legegyszerűsebbek vagy a legkevésbé zegzugosak; s így aztán Winkle úr, miután a különböző görbületek és kanyarulatok között alaposan eltévedt, kénytelen volt körülnézni, hogy hol találna egy tisztességes boltot, ahol újabb felvilágosításokat és útbaigazítást kérhet.

Pillantása egy újonnan festett házra tévedt, amelyet nemrégiben alakítottak át afféle átmeneti valamivé a bolt és magánlakás között, s amelyről az utcai kapu boltíves ablaka fölött kiugró piros lámpa eléggé elárulta, hogy egy gyakorló sebész rezidenciája, még ha a „Sebész és patikárius” felírás nem pompázott volna is arany betűkkel a táblán az ablak fölött, amely az egykori nappali szobából nyílt az utcára. Minthogy Winkle úr ezt a helyet alkalmasnak találta további kérdezősködésekre, belépett a kis boltba, ahol az aranyozott fölírású fiókok és palackok voltak láthatók; s minthogy odabent nem talált senkit, egy félkoronással kopogtatni kezdett a bolti asztalon, hogy felhívja a figyelmét valakinek, aki esetleg a hátulsó szobában tartózkodhatik, melyet Winkle úr a belső titkos szentélynek gondolt, mert az ajtaján megisméltódott a fölírás: „Sebész és patikárius” - de ezúttal már fehér betűkkel, hogy elkerüljék az egyhangúságot.

Az első kopogásra hirtelen megszűnt odabent a zaj, amely eddig nagyon is élénk volt és úgy hangzott, mintha pizskavasakkal párbajoztak volna odabent; a második kopogásra pedig egy tudós külsejű zöld pápaszemes fiatalember lépett be a boltba nyugodt léptekkel, s kezében egy irgalmatlan nagy könyvvel; megállt a pult mögött és megkérdezte a látogatót, hogy mivel szolgálhat.

- Nagyon sajnálom, uram, hogy háborgatnom kell - mondta Winkle úr -, de nem volna olyan szíves útbaigazítani engem?

- Hahaha! - kacagott a tudós külsejű fiatalember, s az irgalmatlan nagy könyvet fölhajította a levegőbe és roppant ügyesen elkapta megint, éppen abban a pillanatban, amikor már csak egy hajszálon múlt, hogy izzé-porrá nem zúzta az asztalon álló palackokat. - No, ez aztán bolond dolog!

Az is volt valóban, mert Winkle urat annyira meglepte a sebész úr különös viselkedése, hogy önkéntelenül hátrálni kezdett az ajtó felé, s látszott rajta, hogy eléggé zavarba ejtette ez a furcsa fogadtatás.

- Micsoda, hát nem ismer meg? - kérdezte a tudós külsejű fiatalember.

Winkle úr olyasfélét hebegett, hogy még nem volt szerencséje.

- No, akkor még remélhetek - mondta a doktor úr. - Csak egy kis szerencsém legyen s én fogom kezelni a bristoli vénasszonyok felét. Pokolba veled, penészes vén bitang, pokolba veled! - s ezzel a ráolvasással, mely az irgalmatlan nagy könyvnek szólt, a doktor úr a föliánst csodálatra méltó ügyességgel a bolt legtávolabbi sarkába röpítette; s miután letette zöld pápaszemét, szakasztott úgy vigyorgott Winkle úrra, mint Robert Sawyer úr, a Guy-kórház volt gyakornoka a Borough-ban, s a Lant Street egykori lakója.

- Csak nem akarja azt mondani, hogy nem ismert meg mindjárt! - mondta Bob Sawyer úr, miközben meleg barátsággal rázta meg Winkle úr kezét.

- Szavamra mondom, hogy nem ismertem meg - felelte Winkle úr, viszonzva a kézszorítást.

- Hát nem látta a nevemet? - kérdezte Bob Sawyer s azzal felhívta barátja figyelmét a külső ajtóra, amelyre ugyancsak fehér betűkkel ezek a szavak voltak ráfestve: „Sawyer, azelőtt Nockemorf.”

- Észre sem vettem - felelte Winkle úr.

- Biz istók, ha tudtam volna, hogy ön az, rögtön berohantam volna, hogy megöleljem - mondta Bob Sawyer úr. - De azt hittem, esküszöm, hogy a végrehajtó.

- Csak nem? - mondta Winkle úr.

- De igen, komolyan azt hittem - felelte Bob Sawyer -, s már éppen ki akartam szólni, hogy nem vagyok itthon, de ha valami üzenetet hagyna, azt Sawyer úr minden bizonnyal megkapná; a végrehajtó ugyanis nem ismer személyesen; se a világítási, se a városi illetékszedő. Azt hiszem azonban, hogy az egyházi adószedő félig-meddig gyanítja, hogy ki vagyok, a víz-vezetéki ember pedig bizonyosan ismer, mert kihúztam egy fogát mindjárt az elején, amikor betettem a lábam ebbe a városba. De kerüljön beljebb, kerüljön beljebb!

Bob Sawyer úr, miközben így fecsegett, betuszkolta Winkle urat a hátulsó szobába, ahol ült valaki, mégpedig nem kisebb személyiség, mint Benjamin Allen úr, aki azzal szórakoztatta magát, hogy az izzó pizskavassal apró kerek lyukakat vájt a kandalló párkányába.

- Nini! - mondta Winkle úr. - Ez már igazán nem remélt szerencse. De milyen szép lakása van itt!

- Megjárja, megjárja - felelte Bob Sawyer. - Tudja, az után a sikeres multság után hamar levizsgáztam, s a rokonaim kiszurkolták, ami a fölszereléshez kellett; így hát fölvettem egy rend fekete ruhát, föltettem egy pápaszemet, s így jöttem el ide, hogy minél ünnepélyesebb képem legyen.

- És úgy látom, hogy nagyon jó prakszisa is van itt, ugye? - mondta Winkle úr olyan hangon, mint aki ért hozzá.

- Hogyne! - felelte Bob Sawyer. - Olyan szép, hogy pár esztendő múlva az egész jövedelmemet belerakhatja egy borospohárba és letakarhatja egy ribizkelevéllel.

- Csak nem mondja ezt komolyan? - mondta Winkle úr. - Hiszen csak maga a berendezés...

- Merő szélhámosság, édes öregem; a fiókok fele üres - felelte Bob Sawyer -, a másik fele meg ki sem nyílik.

- Ne bolondozzon! - mondta Winkle úr.

- Becsületszavamra, ez az igazság! - felelte Bob Sawyer, miközben kilépett a boltba s szavainak igazságát azzal bizonyította, hogy az álfiókok kis aranyozott gombjait erélyesen ráncigálni kezdte. - Az egész boltban aligha talál valami használhatót a piócékon kívül, s azok is másodkézből valók.

- No hát, ezt sem hittem volna! - kiáltott fel Winkle úr rendkívül meglepődve.

- Remélem is - felelte Bob Sawyer -, mert máskülönben hiába igyekeznénk itt szélhámoskodni, igaz-e? Hanem, mit iszik? Velünk tart? Pompás. Ben, édes komám, nyúlj csak be a pohárszékbe és emeld ki azt a szabadalmazott gyomorerősítőt.

Benjamin Allen úr készségesen elmosolyodott, s a faliszekrényből egy fekete, félig telt pálinkás palackot vett ki.

- Ön persze tisztán issza? - kérdezte Bob Sawyer.

- Köszönöm - felelte Winkle úr. - De még kissé korán van, és inkább vízzel innám, ha nincs ellene kifogása.

- Már hogy volna, ha ön meg tud alkudni a lelkiismeretével - felelte Bob Sawyer; s azzal felhajtott nagy élvezettel egy pohár pálinkát. - Ben, a csuprot!

Benjamin Allen úr az előbbi rejték helyéről egy kis réz csuprot vett elő, amelyről Bob Sawyer megjegyezte, hogy nagyon büszke rá, főként azért, merthogy olyan igazi patikai edény. Miután több kislapátra való szívet elégettek, amit Bob Sawyer egy „Szódavíz” felírású ablakszekrényből szedett ki, a patikai edényben nagy nehezen forni kezdett a víz, s Winkle úr végre megkeresztelhetette a pálinkáját. Már mind a hárman nagyon belemelegedtek a társalgásba, amikor egyszerre csak megzavarta őket egy suhancgyerek, aki belépett a boltba, egyszerű szürke libériában, aranyzsinóros kalappal, hóna alatt egy kis fedeles kosárral, s akit Bob Sawyer nyomban ezekkel a szavakkal üdvözölt:

- Gyere csak, Tom, gyere csak, te lókötő!

A fiú szót fogadott és odament hozzá.

- Haszontalan kis naplopó, biztosan megint megálltál mindenütt a városban verekedni! - mondta Bob Sawyer úr.

- Nem én, uram, nem verekedtem - felelte a fiú.

- No hát, nem is tanácslom neked! - mondta Bob Sawyer, fenyegető pillantással. - Mit gondolsz, kinek jut eszébe elhívni azt az orvost, akinek az inasát az árokokban látja golyózni, vagy pedig a kocsiúton sárkányt eregetni? Hát egy csöpp érzék sincs benned a mesterséged iránt, te csirkefogó? Átadtad valamennyi orvosságot?

- Igenis, uram.

- Akkor tedd be az ajtót és vigyázz a boltban - mondta Bob Sawyer úr.

- Lám - mondta Winkle úr, miután a fiú elkotródott -, hiszen az ügyei nem is mennek olyan rosszul, mint ahogy el akarta hitetni velem. Mégiscsak szállít gyógyszert ide vagy amoda.

Bob Sawyer úr kikandikált a boltba, hogy nincs-e idegen ember odakint, aki meghallhatná, aztán egészen közel hajolt Winkle úrhoz és halkán így szólt:

- Hiszen a gyógyszert mind rossz helyen hagyja.

Winkle úr nagyot nézett, Bob Sawyer és barátja pedig nagyot nevettek.

- Hát nem érti? - kérdezte Bob. - Megáll egy ház előtt, meghúzza a cselédcselegőt minden magyarázat nélkül a cseléd kezébe nyom egy csomag orvosságot és eltávozik. A cseléd beviszi az ebédlőbe, a ház ura felbontja és elolvassa a cédulát: - „Cseppek, lefekvés előtt szedendő... labdacskok, mint eddig... bedörzsölés rendelet szerint... az előírt porok. Dr. Sawyer, azelőtt Nockemorf.”... - „Orvosi rendelvények gondos előkészítése stb. stb.” - Megmutatja a feleségének, az is elolvassa a cédulát; aztán a csomag visszakerül a cselédséghez... azok is elolvassák a cédulát. Másnap ismét beállít a fiú. Nagyon sajnálja... eltévesztette a házszámot... nagy a forgalom... nagyon sok a kihordani való csomag... Dr. Sawyer, azelőtt Nockemorf, szíves elnézésüket kéri. Így aztán forgalomba jön a nevünk, s az orvosi pályán ez a fődolog, barátocskám. Higgye el nekem, édes öregem, hogy ez sokkal többet ér, mint a világ minden hirdetése. Van egy négy uncias üvegünk, amely már fél Bristolt megjárta és még forogni fog tovább is.

- Teringettét, most már értem - jegyezte meg Winkle úr. - De milyen okos módszer!

- Ó, Bennel együtt már sok ilyet kitaláltunk - felelte Bob Sawyer úr. - A lámpagyújtogató tizenennyolc pennyt kap hetenként azért, hogy valahányszor elmegy a ház előtt, tíz percre rázza az éjjeli csengőt; az inasom pedig minden vasárnap beront a templomba éppen zsoldáréneklés előtt, amikor az embereknek nincs egyéb dolguk, mint nézelődni maguk körül, kihív a templomból rémült és riadt arccal. - „Uram Teremtőm - mondja mindenki -, valaki hirtelen rosszul lett! Elhívták dr. Sawyert, azelőtt Nockemorfot. Milyen jól megy a praxsisa ennek a fiatalembernek!”

Bob Sawyer és a barátja, Benjamin Allen, miután az orvosi tudomány némely titkát ekképpen leleplezték, hátradőltek a székekben és torkukszakadtából kacagni kezdtek. Mikor aztán szívük szerint kinevették magukat, a társalgás olyan térre csapott át, mely Winkle urat közvetlenül érdekelte.

Azt hisszük, jeleztük már valahol, hogy Benjamin Allen úr a konyak után rendszerint el szokott érzékenyülni. Az eset nem éppen ritka, mi magunk is bizonyíthatjuk, hogy volt már dolgunk több ízben is olyan emberrel, aki ugyanezzel a betegséggel volt megverve. Életének jelenlegi időszakában pedig Benjamin Allen úr talán még sokkal inkább hajlott az érzélgősségre, mint valaha, amely nyavalyájának oka röviden a következő: már majdnem három hete Bob Sawyernél tartózkodott; Bob Sawyer úr sohasem volt híres a mértékletességéről, Benjamin Allen úrnak pedig könnyen fejébe szállt a szesz, aminek az volt a következménye,

hogy Benjamin Allen úr a fent említett egész idő alatt a részleges és a teljes ittasság között ingadozott.

- Kedves barátom - mondta Ben Allen úr, fölhasználva az alkalmat, hogy Bob Sawyer úr átmenetileg kivonult a pult mögé, hogy a már említett, másodkézből származó piócák közül néhányon túladjon -, kedves barátom, én nagyon szerencsétlen vagyok.

Winkle úr erre a nyilatkozatra kifejezte őszinte sajnálatát és érdeklődött, hogy tehetne-e valamit, amivel a szenvedő diák bánatát enyhíthetné.

- Semmit, édes barátom... semmit - mondta Ben. - Emlékszik még Arabellára, Winkle... Arabella kisasszonyra... arra a fekete szemű kislányra, Winkle... amikor Wardle-éknál voltunk? Nem tudom, hogy észrevette-e akkor, de... szép kislány, tudja, Winkle? Talán ha jól megnéz engem, eszébe jut majd az arca?

Winkle úrnak egyáltalában semmire sem volt szüksége, hogy a bájos Arabella eszébe jusson; és ez nagy szerencse is volt ránézve, mert annyi szent, hogy a bátyja arcvonásait ugyan hiába nézte volna, az föl nem frissítette volna soha az emlékezőtehetségét. Nyugalmat színlelt, amennyire csak tőle telt, s azt felelte, hogy nagyon jól emlékszik a szóban forgó fiatal hölgyre, s őszintén reméli, hogy jó egészséggnek örvend.

- Bob barátunk pompás fickó, Winkle - mindössze ennyit felelt Benjamin Allen úr.

- Kétségkívül - mondta Winkle úr, akinek nagyon rosszul esett, hogy ezt a két nevet együtt emlegették.

- Egymásnak szántam őket; egymásnak vannak teremtvé, egymásért vannak a világon, egymásért születtek, Winkle - mondta Ben Allen úr, és nagy nyomatékkal tette le poharát az asztalra. - A sors különös rendelése ez, édes uram; mindössze öt év korkülönbség van köztük, s mind a kettejüknek augusztusban van a születése napja.

Winkle úr sokkal kíváncsibb volt a folytatásra, semhogy ezen a különös véletlen valami nagyon tudott volna csodálkozni, bármennyire csodálatos volt is. Ben Allen úr tehát, miután kitörölt a szeméből egy-két könnyet, rátért arra, hogy bármennyire tiszteli és becsüli és szereti ő a barátját, Arabella minden józan ok nélkül, a belátás és kötelesség ellenére, a leghatározottabban ki nem állhatja Bob Sawyert.

- Én azt hiszem - ezzel fejezte be Benjamin Allen úr a szavait -, én azt hiszem, hogy emögött valami régi szerelem lappang.

- És nem sejti, hogy ki lehet az illető? - kérdezte Winkle úr nagyon nyugtalanul.

Benjamin Allen úr felkapta a piszkavasat, harciasan megforgatta a feje fölött, hatalmasat vágott vele egy képzeletbeli koponyára, s végezetül nagyon nyomatékos hangon annyit mondott, hogy ő nem kíván egyebet, csak azt szeretné tudni, hogy ki az illető.

- Megmondanám neki, hogy mit tartok róla - mondta Ben Allen úr, s még vadabbul kezdett hadonászni a piszkavassal.

Mindez természetesen nagyon csillapítólag hatott Winkle úr szívére, aki pár pillanatig szóltanul ült a helyén, de végre nekidurálta magát és megkérdezte, hogy Allen kisasszony Kentben van-e még.

- Nincs, nincs - felelte Ben Allen úr, letéve a piszkavasat, s nagyon ravasz képet vágott. - Wardle háza nem ilyen konok lánynak való hely; s minthogy a szüleink már nem élnek, s én vagyok Arabella természetes gyámja és oltalmazója, néhány hónapra elhelyeztem őt ezen a környéken egy öreg nagynénénknél, egy nagyon szép, unalmas és elzárt helyen. Azt hiszem,

édes öregem, hogy ez majd kigyógyítja őt; és ha nem, hát elviszem egy időre külföldre, majd meglátjuk, hogy ez használ-e neki.

- Ó, és a nagynéni Bristolban lakik? - kérdezte Winkle úr dadogva.

- Dehogy, dehogy, nem Bristolban - felelte Ben Allen úr, s a hüvelykujjával hátrafelé bökött a jobb válla fölött. - Ott, ott... arrafelé. De, pszt! Itt jön Bob. Szót sem erről, édes barátom, szót sem erről.

Bármilyen rövid volt is ez a beszélgetés, Winkle urat a legnagyobb mértékben fölizgatta és nyugtalanná tette. Az az állítólagos régi szerelem belemarkolt a szívébe. Lehetséges-e, hogy ő az illető? Lehetséges-e, hogy Arabella őmiatta veti meg a jókedvű Bob Sawyert? Vagy valami szerencsés vetélytársa akadt? Eltökélte magában, hogy bármi úton, de fölkeresi Arabellát, csak hogy itt elháríthatatlan akadállyal találta magát szemben, mert lehetetlen volt kitalálni, hogy Ben Allen felvilágosítása: „ott, ott, arrafelé” három, harminc, vagy esetleg háromszáz mérföldet jelent-e?

De hát pillanatnyilag nem is tűnődhetett tovább a szerelmén, mert Bob Sawyer bejövetele közvetlen előfutára volt egy pékboltból származó húspástétomnak, amelyből Bob erélyes unszolására Winkle úrnak is ki kellett vennie a részét. A takarítónő, aki a gazdasszony szerepét töltötte be Bob Sawyernél, megterítette az asztalt, s miután a szürke libériás fiú anyjától beszereztek egy harmadik pár kést és villát (mert Sawyer úr háztartása nagyon szerény alapon volt berendezve), az ebédhez ültek, amelyhez a sört, mint Sawyer úr megjegyezte, „valódi hazai” pléh ibrikben szolgálták fel.

Ebéd után Bob Sawyer úr behozatta a legnagyobb mozsarát s egy szilke gőzölgő rumos puncsot kezdett főzni benne, mialatt a hozzávalókat nagyon ünnepélyesen és igazi patikárius módjára verte föl és keverte meg egy mozsártörővel. Mint afféle legényembernek, Bob Sawyer úrnak is csak egy pohara volt az egész házban, mely a vendégjog révén Winkle úrnak jutott. Ben Allen úr egy tölcserő kapott, melynek az alja be volt dugaszolva; Bob Sawyer úr maga pedig beérte egy különböző kabalisztikus jegyekkel telerótt, széles peremű kristálytégellyel, amilyenben a gyógyszerészek szokták kimérni folyékony gyógyszereiket, amikor a rendelvényeket elkészítik. Miután ezeken az előkészületeken átestek, megkóstolták a puncsot és kitűnőnek találták; s miután megegyeztek abban, hogy Bob Sawyer és Ben Allen mindig kétszer tölthetnek, amíg Winkle úr egyszer tölt magának, nagy meglepéssel és jó pajtások módjára hozzáálltak a dorbézoláshoz.

Énekelni azonban nem énekeltek, mert Bob Sawyer úr kijelentette, hogy ez nem férne össze állásával, s hogy ezért a hiányért kárpótolják magukat, annyit fecsegték és úgy kacagtak, hogy az utca végén is hallhatták s bizonyára hallották is a lármájukat. A vidám beszélgetés közben gyorsan telt az ideje és művelődött a lelke Bob Sawyer úr inasának is, aki a rendes esti foglalkozása helyett - mely abból állt, hogy nevét ráírta a pultra s aztán megint letörölte - most bekandikált az üvegajtón, s így egy füst alatt mindent látott és hallott is.

Bob Sawyer úr jókedve rohamosan tomboló duhajsággá fajult, Ben Allen úr pedig hamarosan érzékenyedett, a puncs pedig majdnem az utolsó csöppig elfogyott már, amikor az inasgyerek nagy zajjal berontott a szobába és jelentette, hogy éppen most jött a patikába egy fiatal cseléd lány dr. Sawyer, azelőtt Nockemorfért, hogy menjen tüstént hozzájuk az egyik szomszédos utcába, nem messze ide. Vagy hússzori elmondás után Bob Sawyer úr megértette az üzenetet, egy vizes ruhát csavart a feje köré, hogy kijózanodjék, s miután ez részben sikerült, föltette zöld pápaszemét és elment hazulról. Winkle urat hiába marasztalták, hogy várja be, amíg Bob Sawyer úr hazajön; miután meggyőződött arról, hogy teljes lehetetlenség

Ben Allen úrral értelmesen társalogni az ő szívéhez legközelebb eső témáról, sőt egyáltalán bármilyen témáról, Winkle úr elbúcsúzott és visszatért a vendégfogadóba.

Lelki nyugtalansága és az a sok gondolat, amelyet Arabella idézett föl benne, elejét vette, hogy a puncs, melyet a mozsárból töltögetett magának, olyan hatást gyakoroljon rá, mint amelyet más körülmények között okvetlenül gyakorolt volna. Ennélfogva a söntésben megivott még egy pohár konyakot szódavízzel, aztán bevonult a vendégszobába, az esti élmények hatása alatt inkább lesújtva, semmint föllelkesedve.

A kandalló előtt, háttal a tűznek, egy jól megtermett úriember üldögélt nagykabátban - más vendég nem is volt a szobában. Az évszakhoz képest elég hűvös volt az este, s az úriember félretolta egy kissé a székét, hogy az új jövevénynek is juttasson valamit a tűz melegéből. De mit érzett Winkle úr, amikor e művelet közben egyszerre csak meglátta, hogy az idegen nem más, mint a bosszúra éhes és vérszomjas Dowler!

Winkle úr legelső gondolata az volt, hogy megrántja a hozzá legközelebb eső csengettyűt; szerencsétlenségére azonban a legközelebbi csengettyűzsinór éppen Dowler úr feje fölött lógott. Egy lépést tett feléje, de aztán meggondolta magát. Azonban, alighogy egyet lépett, Dowler úr villámgyorsan hátrálni kezdett.

- Kérem, Winkle úr! Nyugalom. Ne üssön meg, uram. Nem tűröm el, hogy megüssön! Soha! - szólt Dowler úr, és jámborabb képet vágott, mint amelyet Winkle úr egy ilyen ádáz férfitől várt volna.

- Hogy megüsssem, uram? - dadogta Winkle úr.

- Nehogy megüssön, uram - felelte Dowler. - Csillapodjék le. Vegyen erőt magán. Foglaljon helyet, uram. Hallgasson meg.

- Uram - mondta Winkle úr, tetőtől talpig remegve -, mielőtt beleegyeznék abba, hogy leüljek ön mellé, vagy önnel szembe anélkül, hogy becsöngessem a pincért, addig is biztosítanom kell magamat az iránt, hogy megértjük majd egymást. Ön a múlt éjjel megfenyegetett engem, uram, borzasztóan megfenyegetett. - Winkle úr nagyon elsápadt és elhallgatott.

- Igaz - mondta Dowler úr, akinek az arca majdnem olyan fehér volt, mint Winkle úré. - A körülmények gyanúsak voltak. Azóta mindent tisztáztunk. Tisztelem az ön bátorságát. Ön egyenes lelkű ember. Tudatában volt ártatlanságának. Itt a kezem. Szorítsa meg.

- Igazán, uram - felelte Winkle úr, aki habozott, hogy nyújtson-e kezet, vagy nem, mert attól tartott, hogy Dowler ezzel a kézszorítással esetleg csak törbe akarja csalni -, igazán, uram, én...

- Tudom, hogy mit akar mondani - vágott közbe Dowler úr. - Ön sértve érzi magát. Ez igazán természetes. Magam is csak így volnék vele. Vétettem ön ellen. Megkövetem érte. Legyen jó hozzám. Bocsásson meg. - S azzal Dowler úr gyöngéd erőszakkal megragadta Winkle úr kezét, roppant hevesen megrázta, kijelentette, hogy Winkle úr igazán ember a talpán, és hogy sokkal többet tart róla, mint eddigelé.

- Most pedig üljön le - mondta Dowler úr. - Mondjon el mindent. Hogy talált rám? Mikor jött utánam? Legyen őszinte. Beszélje el.

- Merő véletlen az egész - felelte Winkle úr, aki egészen elhűlt, amikor látta, hogy milyen váratlan és érdekes fordulatot vesz ez a találkozás. - Merő véletlen.

- Ennek örvendek - mondta Dowler úr. - Ma reggel fölébredtek. Fenyegetéseimet már elfelejtettem. Mulattam az eseten. Barátkozó kedvemben voltam. És ezt meg is mutattam.

- Kinek? - kérdezte Winkle úr.

- A feleségemnek... Fogadalmat tettem... mondta az asszony... Igaz, feleltem én... Elhamarkodott dolog volt, mondja ő... Az volt, feleltem én. De visszazívom. Hol van ő?

- Kicsoda? - kérdezte Winkle úr.

- Ön - felelte Dowler úr. - Lementem a lépcsőn. Ön nem volt sehol. Pickwick komor képet vágott. A fejét csóváltgatta. Azt mondta, reméli, hogy nem fog tettelegességre kerülni a sor. Mindent megértettem. Ön sértve érezte magát. Elment hazulról... talán egy barátjáért, vagy talán pisztolyokért. Bátor ember, mondtam én. Bámulom érte.

Winkle úr a torkát köszörülte, és miután kezdett rájönni a dolog nyitjára, nagyon fontoskodó képet vágott.

- Egy levelet hagytam hátra az ön számára - folytatta Dowler úr. - Megírtam benne, hogy sajnálom a történeteket. Aminthogy igaz is volt. Sürgős üzleti ügyek Bristolba szólítanak. Ön nem érte be ezzel. Utánam jött. Szóbeli magyarázatot követelt. Igaza volt. De most már rendbe hoztuk az ügyet. Üzleti dolgaimat is elintéztam. Holnap visszamegyek. Utazzunk együtt.

Mennél messzebbre jutott Dowler úr a kimagyarázkodásban, annál komorabb és szigorúbb lett Winkle úr arca. Ez volt hát a nyitja, hogy Dowler úr beszédje miért volt az elején olyan talányos: Dowler úr éppúgy szűkölt a párbajtól, mint jómaga; szóval ez a félelmetes hetvenkedő alak a legpipogyaabb fráterek fajtájából való, s minthogy Winkle úr elutazását félelmében félreértette, ugyanarra a lépésre határozta el magát, mint ő, és bölcsen elpárolgott, amíg a fölkorbácsolt indulatok ismét le nem csillapodtak.

Mihelyt Winkle úr tisztába jött a dolgok valódi állásával, nagyon fenyegető arcot öltött s azt mondta, hogy teljesen beéri ezzel az elégtétellel; de ezt olyan hangon mondta, amiből Dowler úr csakis azt érthette ki, hogy ha Winkle úr nem érné be az elégtétellel, akkor itt okvetlenül történt volna valami szörnyűséges és gyilkos dolog. Dowler úr, úgy látszik, kellőképpen méltányolta is Winkle úr nagylelkűségét és békülékenységét; s miután ismételtén örök barátságot fogadtak egymásnak, a hadviselő felek szépen aludni tértek.

Vagy félórával éjfél után, amikor Winkle úr már jó húsz perce élvezte az első álom édes gyönyörét, egyszerre csak hangos kopogás hallatszott szobája ajtaján, s minthogy a kopogás egyre fokozódó erővel ismétlődött, Winkle úr felült az ágyban és kiszólt, hogy ki van ott és mi a baj.

- Kérem, uram, egy fiatalember van itt és azt mondja, hogy tüstént beszélnie kell önnel - felelte a szobalány hangja.

- Egy fiatalember! - kiáltott fel Winkle úr.

- Az bizony, senki más - felelte egy másik hang a kulcslyukon keresztül. - És ha ezt a díszes fiatalembert azonnal be nem bocsátja, uram, hát könnyen megeshetik, hogy előbb lesz bent a szobában a lába, mint a feje. - És e jóakaró figyelmeztetés után a fiatalember gyöngéden megrúgta az ajtó egyik alsó betétjét, mint aki nyomatékot és súlyt akar kölcsönözni a szónak.

- Maga az, Sam? - kérdezte Winkle úr kiugorva az ágyból.

- Teljes lehetetlenség pusztá ésszel megállapítani valakinek a személyazonosságát, amíg az ember szemtől szembe nem látja - felelte a hang csökönyösen.

Winkle úr azonban nem nagyon kételkedett a fiatalember személyazonosságában, minélfogva ajtót is nyitott neki; s alighogy ez megtörtént, hevesen berontott a szobába Samuel Weller úr, gondosan bezárta az ajtót belülről, a kulcsot megfontoltan a mellényzsebébe dugta, s miután Winkle urat tetőtől talpig végigmérte, így szólt:

- Ön aztán nagyon furcsa egy fiatalúr, kérem!

- Micsoda viselkedés ez, Sam? - kérdezte Winkle úr fölháborodva. - Távozzék innen rögtön. Mit jelent ez, kérem?

- Hogy mit jelent! - vágott vissza Sam. - Ejnye, uram, ez már mégis több a soknál, ahogy az egyszeri hentes mondta, amikor a felesége hármasszülöttet szült neki. Hogy mit jelent ez! No, hát ez igazán nem rossz, nem rossz.

- Nyissa ki az ajtót és hagyja el tüstént ezt a szobát, kérem - mondta Winkle úr.

- El is fogom hagyni ezt a szobát abban a nyomban, mihelyt ön is elhagyja, uram - felelte Sam erélyesen, s nagy komolyan leült. - Ámde, ha úgy fordulna a dolog, hogy a hátamra kellene kapnom és úgy kellene kivinnem, akkor persze legalább egy fejhosszal előbb jutnék ki, mint uraságod. De legyen szabad abbeli reményemnek kifejezést adnom, hogy nem fog a végsőkre kényszeríteni... hogy szó szerint idézzem, amit az egyszeri nemes ember mondott a makacs osztrigának, aki csak nem akart kijönni a héjából, akárhogy birizgálta is egy tűvel, minek következtében az úriember már attól kezdett tartani, hogy kénytelen lesz őt az ajtó között összezúzni. - E szokatlanul hosszadalmas kijelentése után Sam a térdére fektette a két kezét s farkasszemet nézett Winkle úrral, s az arca világosan elárulta, hogy esze ágában sincs tréfálni.

- Ön igazán nagyon kellemes egy fiatalember, kérem - folytatta Weller úr szemrehányó hangon -, hogy a mi drága urunkat mindenféle kellemetlen galibába keveri, amikor ő a fejébe vette, hogy tűzön-vízen keresztül is kitart az elvei mellett. Ön sokkal rosszabb, mint Dodson, uram. Ami pedig Foggot illeti, az egy ma született bárány önhöz képest. - Weller úr ezt az utóbbi kijelentését azzal kísérte, hogy nagyot ütött mind a két térdére, aztán haragosan összefonta karjait és hátravetette magát a széken, mintha a bűnös védekezését várná.

- Édes jó barátom - szólt Winkle úr kezét nyújtva, s amíg beszélt, folyton vacogott a foga, mert Weller úr egész lelki prédikációját állva hallgatta végig, és hálóköntösben -, édes jó barátom, tisztelem, becsülöm kitűnő barátomhoz való hűséges ragaszkodását és igazán szívémből sajnálom, hogy megint aggodalmat okoztam neki. No, Sam, no!

- Sajnálhatja is - felelte Sam, kissé mogorván, de azért tisztelettudóan megrázta a feléje nyújtott kezét. - Bizony, sajnálhatja és nagyon örülök, hogy megbánta, amit tett; mert ha rajtam állna, én ugyan nem tűrném, hogy a gazdám bárki is elkeserítse; hát csak ennyit akartam mondani.

- Hát persze, Sam, igaza van - mondta Winkle úr. - Így ni! Most pedig feküdjék le, Sam, majd holnap reggel folytatjuk.

- Nagyon sajnálom, uram - mondta Sam -, de nem fekhetem le.

- Nem fekhetik le? - ismételte Winkle úr.

- Nem - felelte Sam a fejét rázva. - Nem tehetem.

- Csak nem azt akarja ezzel mondani, hogy még ma éjjel visszautazik? - faggatta Winkle úr csodálkozó hangon.

- Dehogy, hacsak ön mindenáron nem kívánja - felelte Sam. - De nem hagyhatom el ezt a szobát. Szigorú parancsot kaptam a gazdámtól.

- Szamárság, Sam - mondta Winkle úr. - Két-három napig még itt kell maradnom, sőt mi több, Sam, magának is itt kell maradnia, segítségemre kell lennie, hogy találkozhassem egy fiatal hölgygel... Allen kisasszonnyal, Sam... hiszen emlékszik még rá... látnom kell őt és látni is fogom, mielőtt elhagyom Bristolt.

Feleletül Sam minden egyes szóra nagyon erélyesen rázta a fejét és nagy nyomatékkaal jelentette ki:

- Nem lehet.

Hosszas magyarázgatás és rábeszélés után, s miután Winkle úr részletesen elmesélte, hogy esett meg a találkozósa Dowler úrral, Sam mégis ingadozni kezdett és végül egyezés jött létre kettejük között, amelynek fő feltételei és pontjai a következők voltak:

Hogy Sam eltávozik és nem háborgatja Winkle urat szobájának korlátlan birtoklásában, de azzal a kikötéssel, hogy kívülről rázárhatja az ajtót s magával viheti a kulcsot; ezzel szemben köteles tűzilárma vagy egyéb veszedelem esetén haladéktalanul fölnyitni az ajtót. Hogy másnap reggel korán levelet írnak Pickwick úrnak, amelyet Dowler úr fog kézbesíteni, s amelyben engedélyt kérnek tőle, hogy a már említett cél érdekében Bristolban maradhassanak s postafordultával választ kérnek; ha kedvező a válasz, a szerződő felek továbbra is Bristolban maradnak, ha nem, a válasz vétele után haladéktalanul visszatérnek Bathba. És végül, Winkle úr kötelezi magát, hogy időközben sem az ablakon, sem a kandallón keresztül, sem más alattomos módon nem fog kereket oldani. Miután az egyezséget megkötötték, Sam bezárta az ajtót és eltávozott.

Már majdnem leért a lépcsőn, amikor megállt és kihúzta zsebéből a kulcsot.

- Arról teljesen megfeledkeztem, hogy leüssem - mondta Sam, félig visszafordulva. - Pedig a gazdám világosan meghagyta, hogy leüssem. No, nagy számár voltam! De se baj - mondta Sam megint fölélénkülve -, holnap könnyen helyrehozhatom ezt a mulasztást.

Ezen aztán Weller úr megvigasztalódott, visszadugta zsebébe a kulcsot, minden további lelkifurdalás nélkül lépkedett le az utolsó lépcsőfokokon és a fogadó többi lakójával egyetemben nemsokára ő is mély álomba merült.

HARMINCKILENCEDIK FEJEZET

*Samuel Weller urat szerelmi postával bízzák meg s ő el is jár küldetésében;
hogy milyen sikerrel, az hamarosan kiderül majd*

Weller úr másnap egész nap szemmel tartotta Winkle urat és szilárdan föltette magában, hogy addig nem is veszi le róla a szemét, amíg határozott utasításokat nem kap a főhadiszállásról. Bármennyire bántotta is Winkle urat Sam szigorú örökösége és nagy ébersége, mégis úgy okoskodott, hogy jobb lesz, ha békén eltűri, mintsem heves vonakodásával megkockáztassa azt, hogy erőszakkal vigyék vissza, már csak azért is, mert Sam több ízben is nagyon érthetően tudtára adta, hogy ő mint kötelességtudó inas, kénytelen lesz ilyen értelemben eljárni. Nagyon valószínű, hogy Sam nemigen habozott volna Winkle urat farkasgúzsba kötve visszaszállítani Bathba, ha ennek a műveletnek elejét nem veszi az a körülmény, hogy Pickwick úr rögtön válaszolt a levelükre, amit Dowler úr elvitt neki. S még hozzá úgy válaszolt rá, hogy esti nyolc órakor személyesen toppant be a Bokor fogadó éttermébe és mosolyogva közölte Sammel, akinek nagy kő esett le a szívéről, hogy jól végezte a dolgát, és hogy már nem kell többé őrt állnia.

- Azt tartottam, legjobb lesz, ha magam jövök - szólt Pickwick úr Winkle úrhoz fordulva, mialatt Sam kihámozta őt nagykabátjából és útikendőjéből -, de mielőtt megengedném Samnek, hogy beleártsa magát a dologba, szeretném tudni biztosan, hogy komoly és tisztességes-e az ön szándéka azt a fiatal hölgyet illetőleg.

- Komoly, a legkomolyabb... tiszta szívből kijelenthetem! - felelte Winkle úr nagy hévvel.

- Gondolja meg, Winkle - szólt Pickwick úr, s a szeme felragyogott -, gondolja meg, hogy a mi derék, vendégszerető barátunk házában találkoztunk vele. Nem volna szép tőlünk, ha viszonzásul kellő megfontolás nélkül játékot üznénk ennek a fiatal kisasszonynak a szívével. Ezt nem fogom megengedni, uram, nem fogom megengedni.

- Igazán, eszem ágában sincs - kiáltott fel Winkle úr lelkes hangon. - Én már régen eldöntöttem a dolgot és úgy érzem, hogy nélküle sohasem lehetnék boldog. Én csakis Arabellában találom meg a boldogságomat.

- Hát akkor nagyon kicsi lehet az a boldogság, ha elfér a kisasszonyban, uram - szólt közbe Weller úr nyájas mosollyal.

Winkle úr kissé szigorú arcot vágott erre a közbeszólásra, Pickwick úr pedig ráförmedt az inasára és felszólította, hogy ne üzzön tréfát az emberi szív legszentebb érzelmeivel, mire Sam azt felelte, hogy ő ilyet sohasem tenne szántszándékkal, de az emberi szívnek annyi a legszentebb érzelmek, hogy ő meg sem tudja állapítani, melyik közülük a legszentebb, amikor emlegetni hallja.

Winkle úr azután elmesélte, hogy mi történt közte és Ben Allen úr között, Arabellát illetőleg: elmondta, hogy találkozni akar a fiatal hölgygel, hogy annak rendje és módja szerint megvallhassa szerelmét; egyúttal a fent említett Ben Allen úr némely homályos célzásából és elejtett szavaiból következtetve, azt a meggyőződését is kifejezte, hogy Arabellát okvetlenül valahol a környéken tartják őrizet alatt. És hogy ez minden, amit a dologról tud vagy gyanít.

Elhatározták, hogy ennek a vékony és gyöngye fonálnak a nyomán Sam másnap reggel fölfedező útra indul; egyúttal abban is megállapodtak, hogy közben Pickwick úr és Winkle úr, akik nem bíztak annyira a jó szimatjukban, bejárják a várost, és még a nap folyamán

véletlenül bekukkantanak Bob Sawyer úrhoz, abban a reményben, hogy az ifjú kisasszony hollétére vonatkozólag látni vagy hallani fognak esetleg valamit.

Így aztán másnap reggel Sam Weller úr hozzá is fogott a nyomozáshoz, s egyáltalában nem csüggesztette el, hogy a kilátásai egy csöppet sem biztatók; végigment az egyik utcán, vissza a másikon, föl-le - majdnem azt mondtuk volna, hogy az egyik dombra föl, a másíkról le, csakhog Cliftonban mindig emelkedik a part nélkül, hogy bármire vagy bárkire is akadt volna, akitől a szóban forgó dologra nézve a legcsekélyebb felvilágosítást nyerhetne volna. Pedig számtalanszor szóba ereszkedett az istállófiúkkal, akik az országúton jártatták a lovakat, s a dajkákkal, akik a gyalogutakon jártatták a gyerekeket; de sem amazokból, sem emezekből nem tudott kivenni olyasmit, ami akár a legtávolabbi vonatkozásban is lett volna azzal a dologgal, aminek ő fortélyos kérdésekkel akart a nyomára jönni. Igen sok házban igen sok fiatal hölgy volt, akiknek java részét a hímnemű és a nőnemű cselédek határozottan meggyanúsították azzal, hogy nagyon szerelmesek valakibe, vagy mindenesetre hajlandók nagyon beleszeretni valakibe, ha efféle alkalom kínálkozik. Minthogy azonban ezek közül a kisasszonyok közül senkit sem hívtak Arabella Allennek, Sam egy szikrával sem lett okosabb, mint volt.

Samnek alaposan meggyűlt a baja a nagy széllel, amely szembe fújt vele és csak azt szerette volna tudni, hogy vajon ezen a környéken az embernek mindig két kézzel kell-e fognia a kalapját; aztán egy lombos, árnyas mellékútra ért, amelytől jobbra-balra elszórtan, szinte elbújva, néhány csöndes villa állt. Egy hosszú, keskeny zsákutca végében, az istállóajtó előtt egy lovász ácsorgott, félig öltözetlenül, s szemmel láthatólag meg volt győződve arról, hogy ő most a lapáttal meg a targoncával dolgozik. Egyébként ezen a helyen meg kell jegyeznünk, hogy világéletünkben alig láttunk még lovászt, aki semmittevő pillanataiban az istálló ajtaja előtt, többé-kevésbé ne esett volna áldozatul ennek a sajátságos önáltatásnak.

Sam úgy vélekedett, hogy ezzel a lovással csak úgy szóba ereszkedhetik, mint bárki mással, márcsak azért is, mert közben elfáradt a sok gyaloglásban, s a targoncával éppen szemközt egy jókora kődarab volt; így hát végigballagott a keskeny utcán, s miután letelepedett a nagy köre, megkezdte a társalgást azzal a fesztelenséggel és közvetlenséggel, mely őt annyira jellemezte.

- Jó reggelt, öreg cimbora - kezdte Sam.

- Talán inkább jó napot - felelte az istállófiú, és mogorván nézett Samre.

- Nagyon igaza van, öregem - mondta Sam. - Jó napot akartam mondani. Hogy van, hogy van?

- Attól ugyan nem vagyok sokkal jobban, hogy magát látom - felelte a rosszkedvű lovász.

- No, hát ez igazán különös - mondta Sam -, mert magának meg olyan ritka vidám a képe, s egyáltalában olyan jópipának látszik, hogy az embernek szinte repes a szíve örömeben, ha magát nézi.

A mogorva lovász még mogorvább képet vágott, de nem tudott olyan mogorva lenni, hogy Samet kihozza a sodrából, aki rögtön nagy érdeklődéssel tudakolta, hogy nem Walkernek hívják-e a gazdáját.

- Nem - felelte a lovász.

- Vagy talán Brownnak?

- Annak se.

- Se Wilsonnak?

- Nem, annak se.

- Jó - felelte Sam -, akkor hát tévedtem; akkor hát a gazdájának sohase volt szerencséje hozzám, pedig én azt hittem. Az én kedvemért ne várokozzék idekint - szólt Sam, amikor a lovasz betolta a targoncát s már éppen be akarta zárni az ajtót. - A kényelem előbbrevaló, mint az udvariasság, öreg cimborá; nem veszem zokon magától.

- Én meg szívesen ütném le a fejét egy félkoronásért - mondta a mogorva lovasz, miközben az ajtó egyik szárnyát betette.

- No, ilyen olcsón nem adnám a fejemet. Magának legalábbis élethossziglani bérébe kerülne, és még így is jutányosan kapná. Tiszteltetem a házbelleket. Mondja meg odabent, hogy ne várjanak rám az ebéddel s ne is tegyenek félre semmit, mert úgys kihülne, amíg visszajövök.

Feleletül a lovasz, akinek már fölforrt az epéje, azt dörmögte magában, hogy igazán kedve volna amúgy istenigazában ellátni valakinek a baját, de azért bement anélkül, hogy ezt a szándékát végrehajtotta volna; dühösen csapta be maga után az ajtót, s figyelemre sem méltatta Sam gyöngéd kérelmét, hogy adjon neki emlékül egy fűrtöt a hajából.

Sam ülve maradt a nagy kövön, és azon tűnődött, hogy mitévő legyen; meghányta-vetette magában azt a tervet, hogy Bristol környékén öt mérföldön belül bekopogtat minden ajtón és naponként átlag százötven-kétszáz házat intéz el, s ilyen módon próbálja kinyomozni Arabella Allen kisasszonyt, amikor a véletlen egyszerre olyasmit hozott az útjába, amit ki nem tudott volna sütni, ha egy álló esztendeig üldögél is a nagy kövön.

A keskeny utcára, ahol Sam üldögélt, három vagy négy kertajtó nyílt, s mindegyik olyan házba vezetett, amelyek mind külön álltak ugyan, de amelyeket csakis a kertek választottak el egymástól. S minthogy a kertek igen nagyok és igen hosszúak voltak és sűrűn be voltak ültetve fával, a házak nemcsak jó messzire álltak egymástól, de jórészt el is voltak takarva. Sam ott ült, s merőn nézte a halom szemetet, mely egy kapun kívül volt, éppen annak a kapunak a szomszédságában, amelyen keresztül a lovasz eltávozott, s alaposan meghányta-vetette elméjében, hogy milyen nehézségekkel jár majd ez a tervezett vállalkozása, amikor a kapu egyszerre csak kinyílt, s egy nőcseléd lépett ki az utcára, hogy kirázzon két, ágy elé való szőnyeget.

Sam annyira el volt foglalva a maga gondolataival, hogy valószínűleg nem is méltatta volna behatóbb figyelemre a lányt, hanem beérte volna annyival, hogy éppen csak föltekint és megállapítja róla, hogy nagyon formás és csinos a termete, ha lovagias érzelmait föl nem ébreszti az a körülmény, hogy a kis cselédlánynak nem volt semmi segítsége, a szőnyegek pedig nyilvánvalóan nagyon is nehezek voltak neki egymagának. Sam a maga módján rendkívül lovagias úriember volt s mihelyt észrevette ezt a körülményt, felugrott a nagy kőről és a lány felé indult.

- Édes gyermekem - mondta Sam, miközben nagyon illedelmesen közeledett hozzá -, hiszen megárt a formás kis alakjának, ha egymaga rázza ki ezeket a szőnyegeket. Hadd segítek magának.

A hajadon, aki eddig szemérmesen úgy tett, mintha nem is tudná, hogy férfi van a közelben, erre a szóra megfordult - kétségkívül azért (ő legalábbis később így mondta), hogy visszautasítsa a teljesen ismeretlen ember ajánlatát -, amikor a visszautasító szó helyett csak visszahőkölt, s egy félig elfojtott sikolyt hallatott. Sam is alighanem ugyanúgy meghökkent, mint a lány, mert a szép termetű nőcseléd arcvonásaiban fölismerte az ő Bálint-napi párját, Nupkins úr csinos szobalányát.

- Teringettét, Mary, édes Mary! - kiáltott fel Sam.

- No, né, Weller úr - szólt Mary -, hogy megijeszti az embert!

Sam erre a szemrehányásra nem előszóval felelt, sőt azt sem mondhatjuk meg pontosan, hogy milyen feleletet adott. Csak annyit tudunk, hogy rövid szünet után Mary így szólt: „Jézusom, Weller úr, legyen már elég!” - s hogy néhány pillanattal előbb Sam kalapja leesett a fejéről - ebből a két jelből pedig hajlandók vagyunk arra következtetni, hogy egy-két csókot váltottak egymással, ha ugyan nem többet.

- De hát hogy kerül maga ide? - kérdezte Mary, amikor ismét megindult a beszélgetés, amely a fentebbiek alatt szünetelt.

- Hát azért jöttem, hogy magát lássam, galambom, ez csak természetes, nem? - felelte Weller úr, aki ezúttal szerelméért föláldozta az igazmondását.

- És honnan tudta, hogy itt vagyok? - kérdezte Mary. - Ugyan ki mondhatta meg magának, hogy Ipswichben más helyre szegődtem, s hogy az uraságom ide költözött? Ugyan ki mondhatta meg magának, Weller úr?

- Hát persze - mondta Sam, sunyi pillantással -, ez persze fúrja az oldalát. Hogy ki mondhatta meg nekem.

- Nem Muzzle úr volt? - kérdezte Mary.

- Ó, dehogy - felelte Sam, és komolyan csóválta a fejét. - Nem ő volt.

- Akkor csak a szakácsné lehetett - mondta Mary.

- Hát persze, csak ő lehetett.

- No, ilyet még életemben sem hallottam! - kiáltott fel Mary.

- Magam se - felelte Sam. - Hanem, Mary, édes jó Mary - Sam itt már olvadozni kezdett a nagy szerelemtől -, Mary, galambom, más dolgon töröm most a fejemet, nagyon sürgős dolgon. A gazdámnak van egy barátja... Winkle úr, emlékszik-e rá?

- Az a zöld kabátos úr? - kérdezte Mary. - Ó, hogyne emlékeznék rá.

- No hát, az az úr - mondta Sam -, örületesen szerelmes... meg van egészen keveredve, s azt sem tudja, hol áll a feje.

- Jézusom! - kiáltott fel Mary.

- Igen - folytatta Sam. - De ez nem volna még baj, ha rá tudnánk találni valahogyan arra a fiatal hölgyre... - s azzal Sam, közben-közben minduntalan kitérve Mary bájaira és azokra a kimondhatatlan gyötrelmekre, amelyeket ő utolsó találkozásuk óta átszenvedett, hűségesen beszámolt Winkle úr jelenlegi helyzetéről.

- No hát - mondta Mary -, még ilyet se hallottam!

- Hát persze hogy nem - felelte Sam. - Senki nem hallott még ilyet soha, és nem is fog senki soha ilyet hallani; én meg lótok-futok itt, akárcsak a bolygó zsidó... aki híres sportember volt a maga korában, mint talán már hallotta is, édes Mary, mindig versenyt futott az idővel és sohasem ért rá aludni... lótok-futok szakadatlan, s keresem-kutatom azt az Arabella Allen kisasszonyt.

- Milyen kisasszonyt? - kérdezte Mary álmélkodva.

- Arabella Allen kisasszonyt - felelte Sam.

- Jóságos ég! - kiáltott fel Mary, s a kertajtóra mutatott, amelyet a mogorva lovász az imént bereteszelt maga mögött. - Hiszen ez az a ház, ott ni, már hat hete ott lakik. Az első szobalány, aki az asszonynak is komornája, az mesélte el nekem az egészet, a mosókonyha kerítésénél egy reggel, amikor még az egész háznép ágyban volt.

- Mi a csuda? Éppen a maguk szomszédjai? - kérdezte Sam.

- Igen, a tőszomszédaink - felelte Mary.

Weller úrra ez az értesítés olyan nagy hatást gyakorolt, hogy kénytelen volt mind a két karjával megfogózkodni a szép hírhozóba, mert különben okvetlenül földre roskadt volna; és ismét többrendbeli szöveg nélküli szerelmi közleményt váltottak egymással, amíg Weller úr annyira össze tudta szedni magát, hogy visszatérhetett a tárgyra.

- Teringettét - szólalt meg végül Sam -, ha ez nem ér fel egy kakasviadallal, hát akkor semmi a világon, mint a főpolgármester mondta, amikor a miniszter ebéd után a főpolgármesterné egészségére emelte poharát! Éppen a maguk szomszédjai! Üzenetet kell vinnem a kisasszonynak s már egész nap azzal bajlódom, hogy adhatnám át neki.

- Ó - mondta Mary -, most nem adhatja át neki, mert csak esténként jár le a kertbe sétálni és akkor is csak nagyon kis időre; a házból meg soha nem megy ki az öreg asszonyság nélkül.

Sam tűnődött egy darabig és végül a következő haditervet eszelte ki: visszajön majd alkonyatkor - amikor Arabella szokott sétáját végzi -, Mary bebocsátja az ő uraságának a kertjébe, ő azután majd egy nagy körtefa lehajló, sűrű lombozata alatt, amely okvetlenül eltakarja, iparkodik felmászni a kőkerítésre; onnét átadja majd az üzenetet és ha lehetséges, találkozót eszközöl ki Winkle úr számára másnap estére, ugyanabban az órában. Miután mindezt sietve megbeszélték, segíteni kezdett Marynek kirázni a szőnyegeket, amiről közben teljesen megfeledkeztek.

Kis szőnyegeket kirázni éppenséggel nem olyan ártatlan dolog, mint amilyennek látszik, mert ámbár maga a kirázás még nem nagyon veszedelmes, de az összehajtás annál fortélyosabb művelet. Amíg a kirázás tart és a két fél szőnyeghossznyira van egymástól, olyan ártatlan a mulatság, hogy ártatlanabbat ki sem lehetne találni; de amikor az összehajtogatás kezdődik, és a távolság kettejük között egyre jobban fogy, s már csak a fele van meg, aztán csak a negyede, aztán csak a nyolcada, aztán csak a tizenhatoda, és végül csak a harmincketted része, föltéve, hogy elég hosszú a szőnyeg, a dolog veszedelmessé válik. Nem tudjuk pontosan, hogy ők ketten hány szőnyeget hajtogattak össze, de merjük állítani, hogy ahány szőnyeg volt, Sam annyiszor meg is csókolta a takaros kis szobalányt.

Weller úr azután beült a szomszéd kocsmába, s a mértékletesség határain belül eszegetett és iszogatózott, amíg alkonyodni nem kezdett; s aztán visszatért a szűk zsákutcába. Miután Mary bebocsátotta a kertbe s miután ugyancsak Mary ismételten a lelkére kötötte, hogy a lábát meg a nyakát valahogyan ki ne törje, Sam felmászott a körtefára, hogy ott várakozzék, amíg Arabella kisasszony meg nem jelenik.

Várt, várt sokáig, de a várva várt esemény csak nem akart bekövetkezni, és Sam már-már kezdte azt hinni, hogy egyáltalában nem is fog bekövetkezni, amikor egyszerre csak könnyű lépteket hallott a kert kavicsán, s nyomban utána megpillantotta Arabellát, aki eltűnődve jött kifelé a kerti úton. Mikor a körtefa közelébe ért, Sam, hogy jelenlétét finoman tudtára adja, különféle szörnyű hangokat hallatott, amelyek talán természetesen hatottak volna egy olyan élemedett ember szájából, aki már zsenge gyermekora óta számárhurutban, gégelobban és torokgyíkban szenved.

Arabella kisasszony ijedt pillantást vetett arrafelé, amerről ezek a pokoli hangok jöttek, minthogy azonban félelme egy csöppet sem hagyott alább, amikor az ágak között egy embert pillantott meg, valószínűleg elfutott volna s fellármázta volna a házat; de szerencsére a nagy ijedtségtől mozdulni sem tudott, csak lehanyatlott egy kerti padra, amely valamilyen szerencsés véletlen folytán a közelben állt.

- No tessék, most meg elájult - monologizált Sam meghökkenve. - Ej, de buta dolog, hogy ezek a kisasszonykák mindig ilyenkor ájulnak el, amikor nem kellene. Ej, no, kisasszony, Allen kisasszony, hallja-e, Arabella, Winkle-né, térjen már magához!

Hogy Winkle nevének a varázsa volt-e, vagy a hűvös esti levegő, vagy valami halvány visszaemlékezés Weller úr hangjára, ami Arabellát ismét eszméletre térítette - ezt nem tudjuk, de nem is fontos. Tény az, hogy felemelte a fejét, és bágyadt hangon megszólalt:

- Ki az és mit akar?

- Pszt - mondta Sam, s átlendült a kerítés peremére, miközben úgy összehúzta magát, ahogyan csak lehetett -, csak én vagyok, kisasszony, csak én.

- Pickwick úr inasa? - kérdezte Arabella komoly arccal.

- Tulajdon személyében - válaszolta Sam. - Winkle úr itt van s azt sem tudja, hová legyen kétségbeesésében, kisasszony.

- Ó! - szólt Arabella, s közelebb lépett a kőfalhoz.

- Bizony! - mondta Sam. - Tegnap este már azt hittük, hogy kényszerzubbonyt kell ráadnunk; egész nap csak őrjög, és azt mondja, hogy ha holnap estig nem találkozhatik a kisasszonnyal, hát vízbe fojtja magát, vagy valami nagy bolondságot csinál.

- Jaj, nem, nem, az Isten szerelmére, Weller úr! - kiáltott fel Arabella, összekulcsolva a két kezét.

- De igen, ő ezt mondta, kisasszony - felelte Sam. - Márpedig Winkle úr mindig állja a szavát, s én hiszem, hogy meg is teszi, ha mondta. A szemüveges kis doktortól tudott meg mindent magáról.

- A bátyámtól? - kérdezte Arabella.

- Nem tudom, hogy melyik a maga bátyja, kisasszony - felelte Sam. - Nem tudom pontosan, hogy melyik kettejük közül. A piszkosabbik?

- Igen, igen, Weller úr - felelte Arabella. - De folytassa, kérem. Gyorsan, gyorsan.

- No, jól van, kisasszony - mondta Sam. - Szóval mindent megtudott magáról; s a gazdám véleménye szerint Winkle úr, ha hamarosan nem beszélhet magával, annyi golyót röpít az említett doktor fejébe, hogy bizonyosan hátráltatja majd az értelme fejlődését, még ha szíriuszba teszik is el utána.

- Jaj, hát hogyan tudnám én megakadályozni ezt a szörnyű vérontást! - kiáltott fel Arabella.

- Mindennek az az oka, hogy a kisasszonyt egy régebbi szerelemmel gyanúsítják - felelte Sam.

- Az volna a legokosabb, ha beszélne vele, kisasszonykám.

- De hogyan és hol? - kérdezte Arabella riadtan. - Nem mehetek ki a házból egyedül. A bátyám olyan komisz hozzám és olyan igazságtalan. Tudom, hogy nagyon különösnek fogja találni, amit most mondok, Weller úr, de higgye el, hogy én nagyon, nagyon szerencsétlen vagyok - s azzal szegény Arabella olyan keserves sírásra fakadt, hogy Samben felébredtek lovagias érzelmek.

- Hát talán furcsa dolog, hogy a kisasszony nekem itt elmondja mindezt - szólt Sam nagy hévvel -, de én csak annyit mondok, hogy kész vagyok mindent elkövetni, sőt, el is fogok követni mindent, hogy a dolgot rendbe hozzuk. És ha az kell hozzá, hogy a doktorok közül kidobjanak egyet az ablakon, hát csak bízsa rám, kisasszony, azt is megteszem.

Sam Weller meg akarta mutatni, hogy hajlandó akár mindjárt hozzáfogni a dologhoz, s e célból felgyűrte a kabátja ujjait, azzal sem törődve, hogy e művelet közben könnyen lebukhatik a kökerítésről.

Bármily hízelgő volt is Samnek ez a jóindulata, Arabella az ajánlatot kereken visszautasította, amit Sam a maga részéről érthetetlennek talált. Arabella kisasszony egy darabig hevesen tiltakozott a Winkle úrral való találkozás ellen, amit Sam olyan szívrehatóan sürgetett; de végül aztán, mikor már attól lehetett tartani, hogy egy harmadik személy közbelépése megzavarja a beszélgetésüket, miután ismételten biztosította Weller urat a hálájáról, sietve közölte vele, hogy talán mégsem lehetetlen, hogy másnap egy órával később lejön majd a kertbe.

Sam tökéletesen megértette, hogy mit akar, Arabella pedig legbájosabb mosolyával tüntette ki, aztán kecsesen ellebbent és magára hagyta Weller urat, aki nem győzte csodálni a kisasszony testi és lelki bájait.

Miután Sam minden baj nélkül leereszkedett a falról s arról sem feledkezett meg, hogy néhány pillanatot saját külön ügyeinek szenteljen ezen a portán, amilyen gyorsan csak lehetett, visszatért a Bokorba, ahol már nagy fejtörést és sok nyugtalanságot okozott hosszú elmara-dásával.

- Megfontoltan kell eljárunk - mondta Pickwick úr, miután nagy figyelemmel végighallgatta Sam tudósításait. - Nem magunk miatt, hanem a fiatal hölgy miatt. Nagyon óvatosnak kell lennünk.

- Nekünk? - kérdezte Winkle úr, erősen megnyomva a szót.

Erre a hangra Pickwick úr szemében egy pillanatra kigyúlt a harag, de csakhamar ismét visszanyerte szokott jóságos kifejezését, és így felelt:

- Igenis, uram, nekünk: mert én is elkísérem.

- Ön? - kérdezte Winkle úr.

- Igen, én - felelte Pickwick úr szelíden. - Mikor a kisasszony találkozást ígért önnek, egy talán természetes, de mindenesetre megfontolatlan lépésre szánta el magát. Ha én, mint közös barátjuk, szintén jelen vagyok, aki elég idős ahhoz, hogy mindkettejük apja lehetne, a rossznyelvek nem szólhatják meg Arabellát.

S ahogy ezt mondta, Pickwick úr szemében becsületes öröm csillogott, hogy ilyen bölcs és ilyen előrelátó. Winkle urat mélyen meghatotta, hogy öreg barátja ilyen gyöngéd tapintattal van bájos kis pártfogoltja iránt, s a hódolattal határos meleg tekintettel ragadta meg Pickwick úr kezét.

- Velem kell jönnie - mondta Winkle úr.

- Igen, magával megyek majd - felelte Pickwick úr. - Sam, holnap este készítse ki a felöltömet és a kendőmet s rendeljen kocsit valamivel korábbra, mint okvetlenül szükséges, úgy, hogy idejében ott lehessünk.

Weller úr megbillentette a kalapját annak jeléül, hogy megértette a parancsot, aztán visszavonult, hogy megtegye a szükséges előkészületeket a nagy kirándulásra.

A kocsi a meghatározott órában pontosan megjelent, s Weller úr, miután Pickwick urat és Winkle urat besegítette a kocsiba, helyet foglalt a bakon a kocsis mellett. Megbeszélésük értelmében a légyott helyétől egy negyed mérföldnyire leszálltak a kocsiról, s miután meghagyták a kocsinak, hogy várjon rájuk, a hátralevő utat gyalogszerrel tették meg.

Nagy vállalkozásuknak ezekben a kezdeti pillanataiban történt, hogy Pickwick úr mosolyogva és az elégedettség egyéb különböző kifejezései között, felöltöje zsebéből egy tolvajlámpát húzott elő, amellyel külön erre az alkalomra szerelte fel magát, s melynek technikai tökéletességét és szépségét útközben megmagyarázta Winkle úrnak, nem csekély csodálkozására annak a pár járókelőnek, akivel találkoztak.

- A legutóbbi kerti kirándulásomon, akkor éjszaka, nagy hasznát vettem volna egy ilyesféle portékának; igaz-e, Sam? - kérdezte Pickwick úr, és kedélyesen fordult hátra inasához, aki mögötte cammogott.

- Ügyes kis holmi, ha tud vele bánni az ember - felelte Weller úr. - De aki azt akarja, hogy ne lássák, az sokkal okosabban teszi, azt hiszem, ha eloltja a gyertyát.

Sam megjegyzése láthatólag mehökkentette kissé Pickwick urat, mert a lámpáját ismét zsebre dugta, és csak szótlanul haladtak tovább.

- Itt vagyunk már, uram - szólalt meg Sam. - Erre, majd én mutatom az utat. Ez az ösvény, uram.

Végigmentek az ösvényen, amely elég sötét volt. Botorkálásuk közben Pickwick úr néhány-szor előhúzta tolvajlámpáját, mely egy másfél arasz átmérőjű ragyogó fénynyalábot vetett elébük az útra. Nagyon kedves és szép látvány volt, de mintha a környező homályra még nagyobb sötétséget borított volna.

Végre aztán odaértek a nagy kőhöz. Sam azt ajánlotta a gazdájának és Winkle úrnak, hogy üljenek le, amíg ő szétnéz egy kicsit és megbizonyosodik arról, hogy Mary várja-e őket.

Eltelt öt perc, eltelt tíz perc, s aztán Sam visszatért azzal a hírral, hogy a kapu nyitva áll és minden csendes. Pickwick úr és Winkle úr óvatos léptekkel követte Samet, s nemsokára a kertben találták magukat. Itt mindhárman egy jó darabig csak püsszegtek, csitítgatták egymást, de miután ez is megvolt, úgy látszik, hogy egyikük sem lehetett valami nagyon tisztában azzal, hogy mitévők legyenek.

- Allen kisasszony már kint van a kertben, Mary? - kérdezte Winkle úr nagyon izgatottan.

- Nem tudom, kérem - felelte a csinos kis szobalány. - Az lesz talán a legokosabb, ha önt Weller úr felsegíti a fára, és Pickwick úr talán lesz olyan szíves vigyázni, hogy meg ne lephessen bennünket senki az udvar felől, én pedig a kert másik végében állok majd őrt. Jézus Mária, Szent József, hát ez mi?

- Ez az átkozott lámpás még veszedelembe dönt mindnyájunkat - kiáltott fel Sam bosszúsan. - Vigyázzon, uram, mit csinál, kérem: hiszen egyenesen rávilágít a hátulsó szoba ablakára.

- Tyűha! - mondta Pickwick úr, és gyorsan elfordult. - Ezt igazán nem akartam.

- Most meg a szomszéd házra világít, uram! - figyelmeztette Sam.

- A kutya-fáját neki! - kiáltotta Pickwick úr, és újra fordult egyet.

- Most meg az istállót világítja ki, s még azt hiszik majd, hogy kigyulladt. Oltsa el, uram, sötétítse el, vagy nem tudja?

- Hát én még ilyen különleges lámpást soha életemben nem láttam! - kiáltott fel Pickwick úr, akit nagyon megriasztott ez a sok érdekes hatás, amit lámpájával akaratlanul is elért. - Ilyen erős fényoszórót még soha életemben nem láttam.

- Még túl erős is lesz nekünk, uram, ha ennyire világít vele - felelte Sam, mikor Pickwick úrnak többrendbeli hiábavaló kísérlet után végre sikerült elsötétítenie a lámpást. - Hallom a kisasszony lépteit. No, Winkle úr, most gyorsan föl a fára.

- Megálljunk! - szólt Pickwick úr. - Előbb én beszélek vele. Segítsen fel, Sam.

- Csak nyugodtan, uram - mondta Sam, és a hátából lépcsőt csinált. - Lépjen előbb erre a virágcserepre, uram. No, most gyorsan föl.

- De félek, hogy megütöm magát, Sam - mondta Pickwick úr.

- Sose törődjön énvelem, uram - felelte Sam. - Fogja meg a kezét, Winkle úr. Bátran, uram, bátran! No, most vagy soha!

Ezalatt Pickwick úrnak korát, valamint súlyát meghazudtoló, szinte természetellenesnek mondható hatalmas erőfeszítéssel sikerült Sam hátára felkapaszkodnia. Sam aztán lassan fölegyenesedett, Pickwick úr megfogózott a kőkerítés párkányában, mialatt Winkle úr szorosan átkarolta a két lábát s ezáltal sikerült elérniük, hogy Pickwick úr szemüvege éppen a kőkerítés széle fölé került.

- Kedves kisasszony - szólt Pickwick úr, ahogy átnézett a szomszéd kertbe és a kerítés túlsó oldalán megpillantotta Arabellát. - Ne ijedjen meg, drágám, csak én vagyok.

- Ó, kérem, Pickwick úr, menjen el - felelte Arabella. - Mondja meg a többieknek is, hogy menjenek el. Úgy félek. Édes, drága Pickwick úr, könyörgök, ne maradjon itt tovább. Le fog esni és agyonüti magát, tudom biztosan, hogy ez lesz a vége.

- Sose aggódjék, édes gyermekem - felelte Pickwick úr csitító hangon. - Biztosíthatom, hogy a legcsekélyebb oka sincs félni. Sam, ne mozogjon - tette hozzá Pickwick úr hátrapillantva.

- Jól van, uram - felelte Sam Weller. - Csak arra az egyre kérem, hogy fogja minél rövidebbre, uram. Most érzem csak, hogy van egy kis súlya.

- Csak még egy pillanat, Sam - felelte Pickwick úr. - Csupán azt akarom mondani magának, kedves Allen kisasszony, hogy az én fiatal barátom az én engedelmemmel nem találkozhatott volna önnel így titokban, ha az ön helyzete nem kényszerítette volna erre. És hogy önt egy csöppet se bántassa az, hogy ez a dolog talán illetlen, szolgáljon megnyugtatóként az a tudat, hogy én is jelen vagyok. Csak ezt akartam mondani, drágám.

- Igazán nagyon hálás vagyok, hogy ilyen kedves és ilyen jó hozzám, Pickwick úr - felelte Arabella, zsebkendőjével törölgetve szemét. Valószínűleg még többet is mondott volna, ha Pickwick úr feje hirtelen el nem tűnik; ugyanis az egyik lába elmozdult Sam vállán és ez a kis ballépés Pickwick urat nyomban leszállította a földre. De rögtön talpra állt megint, figyelmeztette Winkle urat, hogy siessen és szabja rövide a beszélgetését, aztán fiatalos elszántsággal és tűzzel törtetett ki az ösvényre, hogy őrt álljon. Winkle úr, akit a kedvező alkalom fölkellesztett, egy pillanat alatt a falon termett, s csak annyi időt engedett magának, amíg megmondta Samnek, hogy legyen gondja a gazdájára.

- Csak bizza rám, uram - felelte Sam. - Lesz rá gondom.

- Hol van? Mit csinál, Sam? - kérdezte Winkle úr.

- Az Isten tartsa meg - mondta Sam, és kinézett a kertajtón. - Őrt áll odakint az utcán, a tolvajlámpájával, mint valami faszent. Ilyen jólelkű embert még soha életemben nem láttam. Vigyen el az ördög, ha a szíve nem legalább huszonöt esztendővel később jött a világra, mint ő maga.

Winkle úr nem hallgatta végig a barátja dicséretét. Gyorsan leugrott a kőfalról, odavetette magát Arabella lábai elé, és olyan ékesszólással kezdte ecsetelni igaz szerelmét, hogy még Pickwick úrnak is becsületére vált volna.

Mialatt kint a szabadban ezek a dolgok történtek, egy tudományos hírben álló idősebb úriember, aki két-három házzal odább lakott, éppen a könyvei között ült bent a szobájában és valami bölcsészeti értekezésen dolgozott; olykor-olykor egy mellette álló tekintélyes palackból vörös bort töltött magának és megöntözte vele a torkát. Az alkotás hevében a tudós úr hol a szőnyegre tekintett, hol a szoba mennyezetére, hol pedig a falra; s ha sem a szőnyeg, sem a mennyezet, sem a fal nem adta meg neki a kellő ihletet, hát kinézett az ablakon.

Amikor az esze éppen így szünetelt s a tudós úriember szórakozottan bámult ki a sűrű sötétségbe, egyszerre csak nagy meglepetéssel vette észre, hogy nem nagyon magasan, vakító fény villan át a levegőn s pár pillanat múlva kilobban. Aztán kisvártatva megismétlődött a jelenség, de nemcsak egyszer vagy kétszer, hanem többször is; a tudós úr végül letette a tollat és elkezdett elmélkedni, hogy vajon miféle természeti okoknak tulajdonítsa ezt a különös jelenséget.

Meteorok nem lehettek, nagyon is alacsonyan jártak; szentjánosbogárkák sem lehettek, mert sokkal magasabban jártak. Nem volt lidércfény, nem volt tűzijáték. Vajon mi lehet? Valami rendkívüli, csodálatos természeti tűnemény, olyan, amit öelötte még egy filozófus sem látott, olyan jelenség, melyet ő van hivatva fölfedezni, mely az ő nevét fogja halhatatlanná tenni, ha följegyzi az utókor számára. Eltelve ettől a gondolattól, a tudós úr ismét tollat ragadott és erről a páratlan tűneményről mindenféle pontos adatokat kezdett papírra vetni; a napot, órát, percet, másodpercet, amikor láthatók voltak, szóval mindent, ami alkalmas anyagot szolgáltatott egy fáradhatatlan kutatásról és mély tudományosságról tanúskodó értekezéshez, amivel majd bámulatba ejti a civilizált világ bármely táján föllelhető összes tudós meteorológusokat.

Aztán hátravetette magát karosszékében és egészen elkábult jövőendő nagyságának tudatától. A rejtélyes fény ismét megvillant, s még hozzá ragyogóbban, mint eddig; mintha fel-alá táncolt volna az utcán, mintha az utca egyik oldaláról átment volna a másikra, s olyan szeszélyes pályákat futott be, mint valami üstökös.

A tudós úriember agglegény volt. Nem volt felesége, akit behívhatott és bámulatba ejthetett volna, csöngetett hát az inasának.

- Pruffle - szólt -, ma éjjel valami rendkívüli dolgot tapasztaltam a levegőben. Látja, azt ott - tette hozzá a jeles természettudós, és kimutatott az ablakon, mikor a fény ismét feltűnt odakint.

- Igenis, uram, látom.

- És mi a véleménye róla, Pruffle?

- Hogy mi a véleményem róla, uram?

- No, igen. Maga ezen a vidéken nőtt fel. Mit gondol, honnét ered ez a fény? - A tudós úriember már előre mosolygott azon, hogy Pruffle sehogyan sem tudja majd okát adni a dolognak. Pruffle gondolkodóba esett.

- Én amondó volnék, hogy tolvajok, kérem - felelte végül Pruffle.

- Ej, maga tökfilkó, elmehe - förmedt rá a kiváló természettudós.

- Parancsára, uram - mondta Pruffle. S azzal eltávozott.

A tudós úriember azonban nem bírt belenyugodni abba a gondolatba, hogy ez a szellemes értekezése, amelynek terve már megfogant az agyában, veszendőbe menjen a világ számára, ami pedig elkerülhetetlenül bekövetkezik, ha a leleményes Pruffle föltevését már csírájában meg nem fojtja. Fejébe nyomta hát a kalapját és lesietett a kertbe, azzal az eltökélt szándékkal, hogy nem nyugszik, amíg alaposan végére nem jár a dolognak.

A helyzet úgy állt, hogy mielőtt a jeles természettudós elindult volna felfedező útjára, Pickwick úr lóhalálában végigrohant a kis gyalogúton, azzal a vaklármával, hogy valaki jön az utca felől; közben időnként ki-kinyitotta a tolvajlámpa elsötétítő tolókáját, hogy az árokba ne forduljon. A vészjel hallatára Winkle úr nyomban visszamászott a kerítésen át, Arabella beszaladt a házba; a kertajtót bezárták, s a három kalandvagyó hősünk a tőlük telhető gyorsasággal sietett végig a kis ösvényen, amikor egyszerre csak rájuk ijesztett a tudós úriember, aki éppen abban a pillanatban nyitotta ki a kertje ajtaját.

- Állj! - súgta Sam, aki természetesen a kis csoport élén haladt. - Világítson csak egy pillanatra, uram.

Pickwick úr szót fogadott és Sam, látván, hogy valaki szinte az orra előtt óvatosan kidugja a fejét egy kapun, ökölbe szorított kezével szelíden fejbe kólintotta az idegent úgy, hogy a tudós úr koponyája tompa koppanással ütődött neki a kertkapunak. Miután ezt villámgyorsan és nagy szakértelemmel véghezvitte, hátára kapta Pickwick urat és egyenesen Winkle úr után iramodott, olyan nagy sebességgel, hogy az igazán meglepő volt, ha meggondoljuk, hogy mekkora súlyt cipelt a hátán.

- Kiszuszogta-e már magát, uram? - kérdezte Sam, amikor a gyalogút végére értek. - Magához tért-e már, uram?

- Teljesen, most már teljesen - felelte Pickwick úr.

- Akkor hát gyerünk, uram - mondta Sam, és letette gazdáját a földre. - Majd közrefogjuk, uram. Már alig egy fél mérföldet kell csak szaladnunk. Képzelve azt, uram, hogy versenyfutásban vesz részt és egy serleg lesz a díj. No hát, rajta.

Erre a biztatásra Pickwick úr szaporán kezdte szedni a lábát, s bizvást állíthatjuk, hogy soha fekete bokavédő még nem száguldott szebb stílusban, mint Pickwick úr fekete bokavédője e nevezetes alkalommal.

A kocsi várt rájuk, a lovak ki voltak pihenve, az út jó volt és a kocsis is vidám kedvében volt. A társaság ép bőrrel érkezett meg a Bokor fogadóba, s olyan gyorsan, hogy Pickwick úrnak jóformán még ideje sem volt lélegzethez jutni.

- Kerüljön beljebb, uram, de mindjárt - mondta Sam, ahogy a gazdáját kisegítette a kocsiból. - Ilyen testgyakorlat után egy pillanatig sem ácsoroghat kint az utcán. Bocsánatot kérek, uram - folytatta Sam, megbillentve a kalapját, amikor Winkle úr kiszállt. - Bocsánatot kérek, uram, de ugyebár semmiféle régi szerelem nem áll az útjában, ugye?

Winkle úr megrázta derék barátjának a kezét és a fülébe súgta:

- Minden rendben van, Sam; minden nagyon rendben van.

Mire Weller úr háromszor a saját orrára koppintott, annak jeléül, hogy érti a dolgot, aztán mosolygott, ráhunyorított Winkle úrra és örömtől sugárzó arccal megindult fölfelé a lépcsőn.

Ami pedig a jeles természettudóst illeti, ő egy mesteri kis értekezésben fejtette ki, hogy ezek a csodálatos fényjelenségek a villamosság hatásai és megcáfolhatatlanul be is bizonyította, amennyiben részletesen előadta, hogy amikor kidugta fejét a kapun, a villámló fény hogyan vibrált a szeme előtt, és hogyan érte őt az az ütés, amelytől egy teljes negyedóra hosszat nem tudott magához térni; a nagyszerű tanulmány szerfölött megörvendeztette az összes tudós társaságokat és a szerzőjét attól fogva mindig a természettudomány világító szövétének tartották.

NEGYVENEDIK FEJEZET

*mely Pickwick urat az élet nagy drámájának
egy új és nem érdektelen színterére vezeti el*

A hátralevő idő, amit Pickwick úr még Bathban akart tölteni, minden különösebb esemény nélkül telt el. A törvényszéken megkezdődött a tavaszi ülésszak. Egy héttel később Pickwick úr és barátai visszatértek Londonba, s a kiváló elnök, természetesen hű inasának társaságában, egyenesen beköltözött régi lakásába, a György és Keselyű fogadóba.

Három nappal megérkezésük után, éppen akkor, amikor a City minden egyes órája külön-külön kilencet ütött, együttvéve és összesen pedig kilencszázkilencvenet, s Weller úr éppen vígan levegőzött a szálloda udvarán, egy frissen mázolt, különös formájú jármű állt meg a kapu előtt, s egy különös formájú úriember - aki éppen úgy illett a járműhöz, mint a jármű öhozzá - ugrott ki belőle nagy könnyedséggel, miután a gyeplőt a mellette ülő testes férfi kezébe nyomta.

A jármű nem volt szabályszerű kétkerekű gig, sem pedig phaeton. Nem volt sem homokfutó, sem üveges hintó; nem volt cséza, nem volt szekér, sem taliga, hanem e sokféle alkalmatosság mindegyikéből volt rajta valami. Világossárgára volt mázolva, ellentétben a kocsirúd és a kerekek fekete színével, a kocsis pedig a hagyományos vadászstílusban olyan párnákon ült, melyek két lábbal voltak magasabban az ülés hátánál. Egy elég jóképű pej volt elébe fogva; de egy kissé szilaj és makrancos paripának látszott, mely nagyon jól illett mégis a járműhöz meg a gazdájához is.

A gazda körülbelül negyvenéves lehetett, fekete haja volt, pofaszakállát gondosan fésülte, öltözéke szokatlanul pompás volt, tömördek ékszerszort hordott és minden, amit viselt, legalább háromszor akkora volt, mint más úriembereken - s az egésztestet egy szőrös nagykabát koronázta meg. Kiszállásakor ennek a nagykabátnak a zsebébe mélyesztette bal kezét, míg a másik zsebéből jobb kezével egy nagyon rikító színű selyemkendőt húzott ki, s leverte vele néhány porszemet a csizmájáról, aztán a markába gyűrte és peckesen végiglépdelt az udvaron.

Sam figyelmét nem kerülte el, hogy amikor ez az úr a kocsiról leszállt, egy kopott külsejű férfi, gombhíjas barna felöltőben - aki előbb a kocsmával átellenben fel-alá járkált - egyszerre átment a másik sorra és a kapunál megállt. Minthogy a szóban forgó úr látogatásának célját illetőleg Sam nagyon élt a gyanúperrel, a kapu alatt megelőzte és elállta az útját.

- Nos, kiskomám? - mondta a bolyhos kabátos ember gögös hangon és félre akarta tolni Samet az útjából.

- Nos, mi baj van, kérem? - felelte Sam, és visszaadta neki a lökést kamatos-kamatjaival egyetemben.

- Hohó, ilyet ne tegyen, barátocskám; velem nem lehet kukoricázni - szólt a bolyhos nagykabát gazdája, fölemelve a hangját és sápadtan a dühtől. - Ide, Smouch!

- No, hát mi lesz itt, kérem? - mormogta a barna kabátos férfi, aki közben lassanként besettenkedett az udvarra.

- Semmi, csak ez a fiatalember kissé szemtelen - felelte a főnöke, és újra lökött egyet Samen.

- Ne bolondozzon, pajtás - mormogta Smouch, és még nagyobb lökött rajta.

Ennek az utolsó lökésnek meg is lett a hatása, amelyre a tapasztalt Smouch úr pályázott, mert miközben Sam, hogy a nyájasságot sietve viszonozza, a barna kabátost az ajtófélfához szorította, a főnök egerutat nyert, és az ivószobába hatolt, ahová Sam követte, miután Smouch meg ő kölcsönösen még néhány hízelgő megjegyzéssel illették egymást.

- Jó reggelt, angyalom - szólt a főnök vakmerően és arcátlanul, a söntésasztalnál álló hölgyhöz fordulva. - Merre van Pickwick úr szobája, kincsem?

- Kísérje föl - szólt a kisasszony az egyik pincérhez anélkül, hogy a választékos vendéget csak egy pillantásra is méltatta volna.

A pincér megindult fölfelé a lépcsőn, s a bolyhos kabátú férfi követte, Sammel a nyomukban, aki a lépcsőn fölfelé menet a cselédség és más nézők kimondhatatlan gyönyörűségére, különféle taglejtésekkel fejezte ki határtalan megvetését és fölényét. Smouch úr, aki szakadatlanul köhögött, lent maradt és köpködve járt fel-alá a folyosón.

Pickwick úr mélyen aludt az ágyában, amikor korai vendége Sam kíséretében belépett a szobájába. Olyan zajjal nyitottak be, hogy Pickwick úr fölriadt álmából.

- Hozzon vizet a borotválkozóshoz, Sam - szólt ki Pickwick úr az ágy függőnye mögül.

- Tüstént megborotválom, Pickwick úr, tüstént - szólt a vendég, s az ágy fejénél félrehúzta a függőnyt. - Bardellné keresete alapján fel vagyok rá hatalmazva, hogy önt letartóztassam... Itt van a letartóztatási parancs... A polgári törvényszéktől. Itt a névjegyem. Felteszem, hogy hajlandó követni hivatalomba.

S azzal a járásbíróági tisztviselő (mert az volt) barátságosan a vállára ütött Pickwick úrnak, névjegyét a paplanhuzatra dobta és előszedett a mellényzsebéből egy arany fogpiszkálót.

- Namby a nevem - folytatta a bírósági tisztviselő, amikor Pickwick úr elővette szemüvegét a párna alól, s szemére illesztette, hogy elolvassa a névjegyet. - Namby, Bell Alley, Coleman Street.

Ebben a pillanatban közbelépett Sam Weller, aki le nem vette szemét Namby úr fényes hódalapjáról.

- Maga talán quaker? - kérdezte tőle.

- Majd megtudja, hogy ki vagyok, ne féljen semmit, még mielőtt elmegyek innét - felelte felháborodva a járásbíróági hivatalnok. - Megtanítom én magát jó modorra, édes fiacskám, csak legyen még egy kis türelemmel.

- Köszönöm szépen - mondta Sam. - Hiszen én is csak jobb modorra akarom magát megtanítani. Vegye le a kalapját.

S azzal Weller úr a bírósági tisztviselő kalapját egy roppant ügyesen kiszámított mozdulattal a szoba túlsó sarkába röpítette, de olyan erőlyesen, hogy Namby úr ráadásul majdnem lenyelte az arany fogpiszkálóját.

- Látja ezt, Pickwick úr - szólt a megrémült hivatalnok levegő után kapkodva. - Hivatalos kötelességem teljesítése közben az inasa az ön szobájában megtámadott. Nincs biztonságban az életem. Önt hívom fel tanúnak.

- Ne tanúskodjék semmiben sem, uram - vágott közbe Sam. - Hunyja be mind a két szemét. Legszívesebben kihajítanám az ablakon, csak az a kár, hogy a lapos ólomtető miatt nem esnék nagyot.

- Sam - szólt Pickwick úr haragosan, amikor Sam többrendbeli fenyegető mozdulatot tett. - Ha még egy szót szól vagy ha ennek az embernek csak a hajaszálát is meggörbíti, azonnal elbocsátom.

- De uram! - mondta Sam.

- Fogja be a száját - szakította félbe Pickwick úr. - Vegye fel azt a kalapot.

Ezt azonban Sam határozottan és kereken megtagadta, s miután gazdája keményen megdorgálta, a bírósági tisztviselő, akinek sietős volt a dolga, leereszkedett odáig, hogy saját kezűleg vegye fel a kalapját, közben azonban szakadatlanul fenyegetőzött, amit Sam nagy lelki nyugalommal hallgatott végig, csupán azt jegyezte meg, hogy ha Namby megint kegyeskednék fejére tenni a kalapját, akkor úgy leveri róla, hogy meg sem áll a harmadik utcáig. Namby úr talán úgy gondolta, hogy ez a művelet nem lenne nagyon kellemes reá nézve, minélfogva nem is akarta Samet kísértésbe vinni és rögtön felhívta Smouchot. Közölte vele, hogy a letartóztatás megtörtént és ráparancsolt, hogy várjon itt, amíg a fogoly teljesen felöltözik, aztán méltóságteljesen ellépett és elhajtott.

Smouch mogorva hangon felszólította Pickwick urat, hogy siessen, ahogy csak tud, mert sok a dolog, aztán egy széket állított az ajtó elé és letelepedett, amíg az öregúr az öltözködésével elkészül. Samet bérkocsiért küldték s a triumvirátus a Coleman Streetre hajtott. Szerencsére nem volt nagyon messze, mert Smouch úr, leszámítva azt, hogy nem volt valami elmés társalgó, határozottan kellemetlen szomszédnak bizonyult a szűk kocsiban, főttebb említett rekedt köhögésénél fogva.

A kocsi befordult egy keskeny és komor utcába s megállt egy vasrácsos ablakú ház előtt, melynek kapuja fölött ez a felírás volt olvasható: „Namby, a londoni bíróság tisztviselője” - a belső kaput olyanforma úriember nyitotta ki, akit Smouch úr elhanyagolt ikertestvérének lehetett volna nézni s aki hivatalánál fogva egy hatalmas kulccsal volt felszerelve. Pickwick urat bevezették az „étterembe”.

Ez az étterem egyszerű utcai szoba volt, melynek legjellemzőbb sajátossága a pállott dohányfüst és a frissen felhintett homok volt. Pickwick úr beléptekor üdvözölte a három embert, aki a szobában ült; aztán Samet elküldte Perker úrért, s egy sötét zugba vonult vissza, ahonnan némi kíváncsisággal szemlélgette új társait.

Az egyik közülük egy tizenkilenc-húsz éves fiú volt, aki, noha még csak tíz órára járt az idő, máris borókapálínkat ivott szódavízzel és nagyban szivarozott, s a vörös ábrázatáról ítélve, életének elmúlt egy-két esztendejét kizárólag ennek a mulatságnak szentelhette. Vele szemben, csizmája orrával a szőnyeg piszkálgatva ült egy körülbelül harmincéves durva, közönséges, fakó képű, nyers hangú férfi, akiben láthatólag megvolt az az életrevalóság és az a megvesztegetően fesztelen modor, amelyet a lebujokban és a zugkocsmák biliárdasztalai mellett lehet elsajátítani. A szoba harmadik lakója egy hajlott korú ember volt, nagyon elnyűtt fekete kabátban, rendkívül sápadt és szikár alak, aki szakadatlanul fel-alá járt a szobában; csak néha-néha nézett ki az ablakon nagyon izgatottan, mintha valakit várna, s azután megint szaladgálni kezdett fel-alá.

- Nem volna jó, ha kölcsönadnám a borotvámat, Ayresleigh úr? - szólalt meg az az ember, aki a tüzet piszkálta, s közben rákacsintott fiatal barátjára.

- Köszönöm, de nem lesz rá szükségem; azt hiszem, hogy egy-két órán belül úgymint kiszabadulok - felelte a másik sietve. Aztán megint az ablakhoz lépett, s miután várakozásában újra csalódott, egy nagyot sóhajtott és kiment a szobából, mire a másik kettő hangosan felkacagott.

- Ilyen komédiát se láttam még soha - mondta a borotvás úriember, akinek Price volt a neve, amint kiderült. Price úr ezt az állítását esküre emelt kézzel bizonyította, s aztán megint elnevette magát, mire a fiatalember természetesen szintén nevetett, mert a társát a világ legtalpraesettebb fickójának tartotta.

- El sem hinné, kérem - fordult Price úr Pickwick úrhoz -, hogy ez az ember már nyolc nap óta itt van, s azóta még egyszer sem borotválkozott, mert szentül meg van róla győződve, hogy egy félóra múlva kiszabadul, s ezért halogatja a borotválkozást, amíg újra hazakerül.

- Szegény ember! - felelte Pickwick úr. - És nincs rá semmi kilátása, hogy csakugyan kiszabaduljon?

- Kilátása? - szólt Price úr. - Az nincs, egy csöpp kilátása sincs. Egy fabatkát sem adnék a kilátásáért, hogy tíz éven belül kiszabadul innét.

Price úr fitymálólág csettintett egyet az ujjával és megrázta a csengőt.

- Hozzon nekem egy ív papírost, Crookey - mondta Price úr a szolgálynak, aki öltözkéiben és egész megjelenésében úgy festett, mint valami átmeneti lény egy csődbe jutott állattenyésztő és egy fizetésektelen marhakereskedő között -, és egy pohár konyakot szódával. Megértette, Crookey? Az apámnak akarok írni s egy kis ihletre van szükségem, különben nem bírom levenni a lábáról az öreget.

Fölösleges is mondanunk, hogy a fiatal legény erre a tréfás beszédre a kacagástól majdnem gyomorgörcsöt kapott.

- Ez az! - mondta Price úr. - Nagy a feje, búsuljon a ló. Az élet csupa bolondság, igaz-e?

- Jól mondja! - szólt a fiatalember.

- Önnek van magához való esze, annyi bizonyos - mondta Price. - Ismeri az életet, kiismerte jól.

- Meghiszem azt! - felelte a fiú. Ismerhette jól, hiszen a csapszékek piszkos ablakain keresztül tanulmányozta is eleget.

Pickwick úr, aki ettől az egész beszélgetéstől, nemkülönben a beszélgetők ábrázatától és viselkedésétől nem kis mértékben undorodott, éppen meg akarta kérdezni, hogy nem kaphatna-e különszobát, mikor két-három tisztességes külsejű idegen lépett be, akiknek láttára a fiú szivarját a tűzbe dobta és odasúgta Price úrnak, hogy ezek azért jönnek, hogy rendbe hozzák a dolgát s aztán velük együtt letelepedett egy asztalnál a szoba túlsó sarkában.

A dolgát azonban, úgy látszik, nem lehetett olyan könnyen rendbe hozni, mint ahogy a fiatalúr elképzelte, mert hosszú tárgyalás következett, amelyből Pickwick úr önkéntelenül is meghallott fél füllel bizonyos töredékeket a könnyelmű életmódról és az ismételt megbocsátásokról. Végül aztán a társaság legidősebb tagja nagyon is világos célzásokat tett egy bizonyos Whitecross utcára, mire az ifjú úriember a magához való esze, életrevalósága és minden élettapasztalata ellenére az asztalra borult és keservesen zokogni kezdett.

Pickwick úr nagy meglepéssel tapasztalta, hogy a fiúnak milyen hamar inába szállt a bátorsága s mennyire alább szállt a hangja; aztán csöngetett, és kívánságára különszobába vezették, amelyben asztal, szőnyeg, pohárszék, pamlag és székek voltak s melyet egy tükör és több régi metszet díszített. Amíg a reggelije elkészült, itt abban az élvezetben részesült, hogy közvetlenül a feje fölött Namby urat hallhatta zongorázni; s a reggelivel együtt Perker úr is megjelent.

- Ó, ó, édes jó uram - mondta a kis ügyvéd -, hát végül mégiscsak lakat alá kerültünk? Nem is nagyon sajnálom, mert legalább belátja majd, hogy milyen képtelenség, amit művelt. Összeírtam a perköltségek és a kártalanítási pénzek végösszegét s legokosabb volna, ha a dolgot nyomban és halogatás nélkül elintéznénk. Namby időközben már biztosan megérkezett. Hát mit szól ehhez, édes jó uram? Írjam meg az utalványt, vagy saját kezűleg akarja megírni?

A kis ember színlelt jókedvvel dörzsölgette a kezeit, de nem állta meg, hogy közben egy kétségbeesett pillantást ne vessen Sam Weller úrra, amikor Pickwick úr viselkedését látta.

- Perker - mondta Pickwick úr -, kérem, ne beszéljünk tovább erről. Nincs semmi értelme, hogy itt lebzseljek tovább, s ezért még ma este megkezdem a fogságomat.

- A Whitecross utcába nem mehet - mondta Perker. - Lehetetlen! Ott hatvan ágy van egy osztályon, s a foglyok a nap huszonnégy órájából tizenhatot bezárva töltenek.

- Hát akkor inkább egy másik börtönbe megyek, ha lehetséges - felelte Pickwick úr. - De ha nem, akkor megleszek ott is, ahogy tudok.

- Mehet a Fleetbe, kedves jó uram, ha mindenáron be akarja záratni magát - mondta Perker úr.

- Jól van - szólt Pickwick úr -, mindjárt reggeli után indulunk.

- Csak lassan, lassan; igazán nincs mért olyan nagyon sietnie oda, ahonnet a legtöbb ember kifelé kívánczik - mondta a jólelkű kis ügyvéd. - Előbb mindenestre meg kell kapnunk a habeas corpus¹⁰, de délután négy előtt nem találunk bírót. Addig hát várnunk kell.

- Nagyon jól van - mondta Pickwick úr rendületlen nyugalommal. - Akkor két órákor megébredhetünk. Rendeljen egy kotlettet, Sam, s legyen rá gondja, hogy pontosan itt legyen.

Minthogy Pickwick urat a kis Perker érvelése sem tudta megingatni elhatározásában, a kotlettet annak rendje és módja szerint betálatták és bekebelezték. Pickwick urat azután beültették megint egy bérkocsiba, melyen a Chancery Lane-re hajtattott, miután még vagy egy félórát kellett várakoznia Namby úrra, akinek nagyon jeles vendégei voltak, s aki semmi körülmények között sem akart előbb fölkelni az asztaltól.

A Sergeant's Innben két soros bíró volt - egyik az ítélő törvényszéken, másik a polgári bíróságon -, s mindketten roppant sok ügyet bonyolíthattak le, ha lehet adni valamit arra a sok írnokra, akik nagy aktacsomókkal ki- és beszaladgáltak. Mikor az alacsony bolthajtás alá értek, amely az Inn bejárata volt, Perker úr egy darabig még a kocsissal tárgyalt a tarifa és a viteldíj kérdéseiről, mert a kocsisnak véletlenül nem volt aprópénze, hogy visszaadjon. Pickwick úr félrehúzódott, hogy a ki- és behömpölygő sokaság magával ne sodorja és kíváncsian nézelődött jobbra-balra.

Figyelmét különösen három-négy, félig züllött külsejű és mégis úrias alak vonta magára, akik igen sok ügyvéd előtt megemelték a kalapjukat, de hogy mi lehetett a foglalkozásuk, azt Pickwick úr nem tudta kitalálni. Furcsa szerzetnek látszottak. Az egyik szikár volt, és kissé sánta; elnyűtt fekete kabátot viselt, fehér nyakkendővel; a másik elhízott, otromba tuskó, s éppúgy volt öltözve, mint az első, csakhogy egy nagy, vörösfekete nyakkendő volt a nyakára csavarva; a harmadik egy apró, ráncos képű, részeges külsejű fráter volt. Fel-alá sétáltak, hátrakulcsolt kézzel, és néha-néha fontoskodva odasúgtak valamit egy-egy aktacsomós úriembernek, aki elrobgott mellettük. Pickwick úrnak eszébe jutott, hogy már gyakran látta őket

¹⁰ Itt letartóztatási végzést jelent. A Habeas Corpus az angol állampolgár személye sérthetetlenségét biztosító törvény.

a boltíves kapu alatt, és mindig nagyon fúrta az oldalát, hogy vajon miféle pályán működhetnek ezek a szurtos külsejű naplopók.

Már éppen meg akarta kérdezni Nambytől, aki közvetlenül mellette állt s a kisujján hordott nagy aranygyűrűjét szopogatta - amikor Perker úr feléje sietett, odaszólt neki, hogy nincs veszteni való idejük, és belépett az épületbe. Pickwick úr éppen indulni akart utána, amikor a sánta odalépett hozzá, udvariasan kalapot emelt és egy teleírt névjegyet adott át neki, melyet Pickwick úr jólelkűen elfogadott - hogy meg ne bántsa az ismeretlen úriembert -, s bedugta a mellényzsebébe.

- Nos - szólt Perker úr, hátrafordulva, mielőtt belépett volna az irodába, hogy lássa, a többiek nem maradtak-e el tőle. - Csak erre, tessék bejönni, uram. Ejnye, hát maga mit keres itt?

Ez az utóbbi kérdés a sánta embernek szólt, aki csatlakozott a társasághoz anélkül, hogy Pickwick úr észrevette volna. Válasz helyett a sánta a lehető legudvariasabban megemelte a kalapját és Pickwick úr felé mutatott.

- Nem, nem - mondta Perker mosolyogva. - Nincs szükségünk önre, édes barátom, nincs.

- Engedelmet kérek - felelte a sánta -, ez az úr elfogadta a névjegyemet. Remélem, hogy nem fognak mellőzni, kérem. Az úr intett nekem. Magára az úrra hivatkozom. Nemde, ön intett nekem, uram?

- Eh, mit, ostobaság. Ön senkinek sem intett, Pickwick. Félreértés, félreértés - mondta Perker.

- Ez az úr ideadta nekem a névjegyét - felelte Pickwick úr, s mindjárt ki is húzta a mellényzsebéből. - Elfogadtam, mert láttam rajta, hogy ezt szeretné; azt gondoltam, hogy majd megnézem később, ha ráérek, mert érdekel kissé.

A kis ügyvéd hangosan elkacagta magát, visszaadta a sántának a névjegyet s fölvilágosította, hogy csak félreértés volt a dolog. Pickwick úrnak pedig, mikor az ismeretlen bosszúsan odábbállt, a fülébe súgta, hogy csak egy kezes.

- Micsoda? - kiáltott fel Pickwick úr.

- Kezes - felelte Perker.

- Kezes?

- Igen, kedves jó uram, kezes... van itt ezekből egy egész rakás. Kezességet vállalnak, jótállnak magáért, bármekkora összegig, és csak egy fél koronát kérnek érte. Ugyebár, furcsa mesterség? - tette hozzá Perker, s szippantott egyet a burnótjából.

- Mi a csuda? - kiáltott fel Pickwick úr, aki valósággal megdöbbszent ennek hallatára. - Úgy értsem-e, hogy ezek az emberek azzal keresik a kenyerüket, hogy hamis esküt tesznek a bíróság előtt, s potom fél koronáért bünt követnek el?

- Ejnye, ejnye, ne nevezzük hamis eskünek, édes jó uram - felelte a kis ügyvéd -, ez a kifejezés igazán nagyon is szigorú, nagyon is súlyos. Jogi fikció ez, kedves jó uram, semmi több. - Vállat vont, mosolygott, még egyet szippantott, s azután előrement a bíró szobájába.

Szokatlanul piszkos helyiség volt ez, alacsony mennyezettel és ódon faburkolatú falakkal; ráadásul olyan homályos, hogy bár fényes nappal volt, nagy faggyúgyertyák égtek az íróasztalokon. Az egyik végében egy ajtó vezetett a bíró különszobájába, melyet egy sereg ügyvéd és írnok állt el, akik abban a rendben vonultak be egymás után, ahogy be voltak jegyezve a lajstromba. Valahányszor megnyílt egy ajtó s kilépett rajta egy fél, a következő máris erőszakkal be akart hatolni, s minthogy azok, akik még nem voltak bent a bírónál, nagyon

élénken társalogtak, akik pedig már kijöttek tőle, hajba kaptak egymással, akkora láрма keletkezett, hogy egy szerény méretű helyiségben nagyobb láрма már igazán el sem fért volna.

De az urak szóváltásán kívül egyéb muzsika is gyönyörködtette az ember fülét. A terem másik végében egy fakorlátos rekeszben egy írnok állt, pápaszem az orrán; ő vette ki az esküt; s erről aztán terjedelmes jegyzőkönyveket küldött be halomszámra a bíró magánszobájába, aláírás végett. Egész sereg ügyvédi írnok akarta letenni az esküt, s minthogy fizikai lehetetlenség volt valamennyit egyszerre megesketni, a pápaszemes úr korlátja előtt olyan tolongást vittek véghez, mint mikor a tömeg a színház bejáratánál a királyi család tagjait várja. Egy másik írnokféle ember azzal tágitotta a tüdejét, hogy időnként a már megesketett emberek neveit kiáltotta ki, hogy kézbesítse nekik a bíró által hitelesített jegyzőkönyveket, ami természetesen ismét számos lökdösődésre adott alkalmat, s minthogy ez a sokféle dolog mind egyszerre történt, leírhatatlan volt a zűrzavar és a kiabálás; ennél különbet még a legélénkebb és legingerlékenyebb ember sem kívánhat. Voltak ott aztán egészen másféle alakok is, akik a tárgyalást várták, melyet a főnökük tüzetett ki, s amelyen az ellenfél ügyvédje megjelenhetett, vagy nem, ahogy neki tetszett; s ezeknek az ügyvédsegédeknek az volt a dolguk, hogy időről időre kikiáltották az ellenfél ügyvédjének a nevét, hogy így tudomást szerezzenek a jelenlétükről.

Példának okáért: Pickwick úr széke mellett a falnak támaszkodva egy tizennégy éves fiú állt, akinek tenor hangja volt, mellette pedig egy írnok, mély basszus hanggal. Berohan egy írnok, nagy aktacsomóval a hóna alatt, és szétnéz maga körül.

- Sniggle és Blink! - kiáltotta a tenor.

- Porkin és Snob! - üvöltötte a basszus hang.

- Stumpy és Deacon! - ordította a jövevény.

Senki sem felelt; a következő alakot, aki belépett, mindhárman üdvözölték, mire ez hangosan egy másik ügyvédi iroda nevét kezdte kiabálni; aztán ismét új hang ordított újabb neveket, és így tovább.

A pápaszemes ember közben egész idő alatt nagy buzgalommal vette ki az esküt az írnokoktól egymás után - a szokásos eskümintát következetesen pont és vessző nélkül olvasta fel, a következőképpen:

- Vegye jobb kezébe a könyvet ön nevével és aláírásával esküvel bizonyítja hogy amit mond minden betűje igaz úgy segítse Isten fizet egy shillinget kérem apróban visszaadni nem tudok.

- No, Sam - szólt Pickwick úr -, azt hiszem, elkészítették már a habeas corpust.

- Igen - felelte Sam -, szeretném, ha már hoznák is azt a corpust. Nem jó mulatság az ilyen hosszú várakozás. Ennyi idő alatt én már húszat is elkészítettem és becsomagoltam volna belőle, meg ami kell.

Hogy Sam miféle bonyolult és kezelhetetlen szerkezetnek képzelte a habeas corpust, azt nem tudjuk megmondani, mert ebben a pillanatban visszajött Perker úr, és magával vitte Pickwick urat.

Miután átestek a szokásos formaságokon, Samuel Pickwick corpusát a törvényszéki szolga őrizetére bízta, hogy nyomban kísérje át a Fleet-börtön igazgatójához azzal, hogy zár alatt kell maradnia mindaddig, míg a Bardell kontra Pickwick perben felmerült kártérítési összeget s ezenfelül a perköltségeket az utolsó fillérig ki nem fizeti.

- Arra ugyan sokáig várhatnak - mondta Pickwick úr nevetve. - Sam, hozzon egy bérkocsit. Kedves Perker barátom, a viszontlátásra.

- Elkísérem, ha akarja - felelte Perker.

- Nem, nem - mondta Pickwick úr -, jobban szeretném, ha csak Sam kísérne el. De mihelyt berendezkedem, írok majd s aztán elvárom önt minél előbb. Addig is, Isten áldja.

S azzal Pickwick úr a törvényszéki szolga kíséretében beszállt a kocsiba s miután Sam fölmászott a bakra, a kocsi elrobogott.

- Igazán rendkívüli ember - mondta Perker úr, ahogy megállt és kezdte felhúzni a kesztyűjét.

- Nagyszerűen megállná a helyét, ha csödbe jutna - jegyezte meg Lowten úr, aki mellette állt. - Ez ugyan megtáncoltatná a rendőrbiztosokat! Nem ijedne meg tőlük, ha azzal fenyegetnék, hogy becsukatják.

A kis ügyvéd, úgy látszik, nem volt nagyon elragadtatva attól a magasztalástól, amellyel írnoka Pickwick úr jellemét szakértői módon elhalmozta, mert elment anélkül, hogy feleletre méltatta volna.

A bérkocsi végigdöcögött a Fleet Streeten úgy, ahogy általában a bérkocsik szokták. A kocsis kijelentette, hogy a lovai fürgébben mozognak, ha megy valami előttük (igazán csigamódra mászhattak, ha nem járt előttük semmi), s ennél fogva egy kétkerekű taliga mögé került; ha a taliga megállt, a kocsi is megállt, s ha a taliga megindult, ők is megindultak. Pickwick úr szemben ült a törvényszéki szolgálával, aki kalapját a két térde közé fogta, egy dalt füttyörészett és folyton kitekingetett az ablakon.

De hát az idő csodákat művel s ennek a hatalmas istenségnek a segítségével még egy bérkocsi is képes megtenni egy félmérföldnyi utat. A kocsi végre megállt, és Pickwick úr kiszállt a Fleet-fogház kapuja előtt.

A törvényszéki szolga hátranézett a válla fölött, hogy megbizonyosodjék róla, követi-e őt Pickwick úr, aztán elindult befelé a börtönbe, foglyával a nyomában; a kapun belépve balra fordultak s egy nyitott ajtón keresztül egy előcsarnokba értek, amelyből egy hatalmas kapu nyílt a börtön belsejébe, éppen szemben a főkapuval, és amelyet kulccsal a kezében egy jól megtermett porkoláb őrzött.

A kapu alatt várakoztak, míg a törvényszéki szolga átadta az írásokat, Pickwick úrral pedig közölték, hogy várnia kell mindaddig, amíg alá nem veti magát annak a ceremóniának, melyet a beavatottak úgy neveznek, hogy: modellt ülni.

- Hogy én modellt üljek! - mondta Pickwick úr.

- Igenis, uram, hogy ráismerhessünk - felelte a jól megtermett porkoláb. - Nagyszerűen megcsináljuk ám itt az ön képmását. Pillanatok alatt elkészül, és mindig remekül eltaláljuk. Tessék besétálni, kérem, és érezze magát otthon.

Pickwick úr eleget tett a szíves tessékelésnek, bement és leült, mire Sam Weller úr, aki odaállt a széke mögé, fülébe súgta, hogy a modell ülés itt csak abból áll, hogy a porkolábok valamennyien jól szemügyre veszik a foglyot, hogy később aztán meg tudják különböztetni őket a látogatóktól.

- Jól van, Sam - mondta Pickwick úr -, hát akkor csak jöjjenek már a művész urak. Mert itt mindenki megbámulja az embert.

- Nem késnek azok sokáig, uram - felelte Sam. - Nini, egy kakukkos óra.

- Látom - mondta Pickwick úr.

- Meg egy madárkalitka - mondta Sam. - Véletlenül hogy összevág! Börtön a börtönben. Igaz-e, uram?

Mialatt Sam Weller ezzel a filozofikus megjegyzéssel szórakoztatta, Pickwick úr észrevette, hogy a modell ülés már megkezdődött. A jól megtermett porkoláb, akit a kapuban felváltott valaki, leült és néha-néha szórakozottan ránézett Pickwick úrra, egy hosszú, sovány legény pedig, aki amazt felváltotta, megállt vele szemben, kabátja szárnyai alá dugott kézzel, s le nem vette róla a szemét. Egy harmadik mogorva képű ember, akit bizonyára uzsonnázás közben zavartak meg, mert amikor belépett, még egy falat vajas kenyeret majsolt, Pickwick úr tőszomszédságában telepedett le s a két kezét csípőre téve, közvetlen közről nézte; két további ember pedig elvegyült a többiekkel s nagyon figyelmes és beható vizsgálat alá vette arcvonásait. Pickwick úr ezalatt kényelmetlenül feszengett a székén, szakadatlanul pislogva; látszott rajta, hogy nem érzi jól magát, de azért az egész idő alatt nem tett semmiféle megjegyzést, még Samhez sem szólt, aki a szék hátához támaszkodva egyrészt a gazdája helyzetén tűnődött, másrészt meg azon gondolkozott, hogy mekkora gyönyörűsége telnék benne, ha itt most nekimehetne ezeknek az egybegyűlt porkoláboknak s elintézhetné őket, egyiket a másik után, de anélkül, hogy a törvényt és a közrendet megsértené.

Végre elkészültek Pickwick úr képmásával s közölték vele, hogy most már mehet a börtönbe.

- Hol fogok aludni ma éjjel? - kérdezte Pickwick úr.

- Azt jóformán még magam sem tudom - felelte a jól megtermett porkoláb. - De holnapra már bekvártélyozzuk valamelyik lakóhoz, s aztán szépen és kényelmesen berendezkedhetik. Első éjszaka rendszerint csak lóg az ember, de holnapra rendbe hozzuk a dolgot.

Rövid tanácskozás után kiderült, hogy az egyik porkolábnak van egy kiadó ágya, amelyet átengedhet egy éjszakára. Pickwick úr persze örült, hogy megkaphatja.

- Ha velem jön, mindjárt megmutatom - mondta a porkoláb. - Nem valami nagy, de azért úgy fog aludni benne, mint a bunda. Erre tessék, kérem.

Keresztülmentek a belső kapun, aztán lementek egy rövid lépcsőn. A kulcs megfordult a zárban és Pickwick úr, először életében, az adósok börtönének falai közt találta magát.

NEGYVENEGYEDIK FEJEZET

Mi történt Pickwick úrral a Fleet-börtönben, milyen foglyokkal találkozott és hogyan töltötte az éjszakát

Tom Roker úr, a porkoláb, aki Pickwick urat a börtönbe kísérte, lent, a rövid lépcső aljában jobbra fordult, s egy nyitva álló vasajtón keresztülvezette, azután egy másik rövid lépcsőn fel egy hosszú, keskeny, piszkos, alacsony, kikövezett folyosóra, amely mindegyik végében csak egyetlen ablakon keresztül kapott némi gyér világosságot.

- Ez a fölépcső - mondta, két kezét fesztelenül zsebre vágva, és Pickwick úr felé fordulva.

- Ó! - felelte Pickwick úr, letekintve a sötét nyirkos lépcsőn, amely egy egész sor dohos, komor föld alatti boltíves helyiségbe vezetett. - Ezek nyilván a kicsi pincék, ahol a foglyok csekély szénkészletüket tartják, ugye? A bejárat nagyon csúf, de a helyiségek bizonyára megfelelőek.

- Már hogyne volnának megfelelőek - mondta a porkoláb -, amikor sok olyan ember akad, aki jól érzi magát bennük. Ezek a mi föld alatti lakószobáink.

- Barátom - mondta Pickwick úr -, csak nem állítja komolyan, hogy ezekben a nyomorúságos lyukakban emberi lények laknak?

- Hogy nem állítom komolyan? - felelte Roker úr meglepetve és méltatlankodva. - Miért ne állítanám?

- Ott laknak! Odalent? - kiáltott fel Pickwick úr.

- Igenis, ott laknak, odalent - felelte Roker úr -, ott élnek, sőt gyakran meg is hálnak. Hát aztán, mi van ebben? Kinek lehet ez ellen kifogása? Nagyon jó lakások ezek, talán nem?

Minthogy Roker úr elég haragosan fordult Pickwick úr felé és a fogai között ugyancsak emlegette az ördögöt és az ördög hozzátartozóit, Pickwick úr jobbnak látta ezt a beszélgetést abbahagyni. Roker úr aztán megint felkapaszkodott egy lépcsőn, mely éppen olyan piszkos volt, mint az előbbi, amelyet az imént írtunk le; s Pickwick úr és Sam Weller úr nyomon követték.

- Íme - szólt Roker úr, lélegzetet véve, amikor egy emelettel följebb megint egy folyosóra értek, amely éppen olyan kiterjedésű volt, mint az alsó. - Innen nyílik az étterem; efölött van még egy emelet s azután jön a padlás; az a szoba, ahol ma éjjel aludni fog, a porkoláb-szoba; az erre van... csak tessék jönni.

Miután mindezt egy szuszra elmondta, Pickwick úrral és Sammel együtt, akik mindig a nyomában voltak, megindult fölfelé egy másik lépcsőn.

Ez a lépcső több alacsony ablakon át kapott világosságot, s ezek az ablakok egy homokkal behintett udvarra nyíltak, melyet magas téglafal vett körül, hegyes vascövekekkel a tetején.

Miként Roker úr felvilágosításából kiderült, ez volt a labdázó tér, s ugyanennek az úriembernek az állítása szerint a börtönnek a Farringdon utcával határos részén volt még egy kisebb tér, amelyet „Festett udvarnak” neveztek; valaha ugyanis a legkülönbözőbb hadihajók képmásai voltak láthatók kifeszített vitorlával az udvar falán, meg más egyéb művészi ábrázolások, melyeket egy régi bebörtönzött festő mázolt oda ráérő idejében.

Roker úr, miután mindezt előadta - nyilvánvalóan nem annyira Pickwick úr okulására való tekintettel, mint inkább azért, hogy könnyítsen a lelkén ezeknek a fontos körülményeknek az elmondásával -, végül egy újabb folyosóra ért, s ennek a folyosónak a túlsó végén befordult egy kis benyílóba, kinyitotta az ajtót, amely egy nem éppen barátságos helyiségbe szolgált, ahol nyolc-kilenc vaságy állt.

- Tessék - mondta Roker úr, a nyitott ajtó kilincsét fogva és diadalmas arccal nézett Pickwick úrra. - Ez aztán a szoba!

A szoba láttára azonban Pickwick úr arcán olyan halványan derengett csak az elragadtatás, hogy Roker úr a megértő szellemet Samuel Weller úrban iparkodott föllelni, aki eddig méltóságteljesen hallgatott.

- Ez aztán a szoba, fiatalember - ismételte Roker úr.

- Látom - felelte Sam, és bólintott egyet nagy nyugalommal.

- Ilyen szobát még a Farringdon-Hotelben sem nyitnának, igaz-e? - kérdezte Roker úr önelégült mosollyal.

Felelet helyett Sam Weller úr szép lassan és minden erőlködés nélkül behunyta a fél szemét, ami jelenthette azt is, hogy ő is így gondolja, jelenthette azt is, hogy ő nem így gondolja, és azt is, hogy egyáltalán semmit sem gondol erről az egészről: ahogy az embernek jobban esett. Weller úr, miután ezt a műveletet végrehajtotta és megint kinyitotta a szemét, azzal a kérdéssel fordult Roker úrhoz, hogy melyik is hát az a különös ágy, amelyben állítólag úgy lehet aludni, mint a bunda.

- Ez itt ni - válaszolta Roker, s egy nagyon ócska ágyra mutatott a szögletben. - Mindenki elalszik benne, akár akar, akár nem.

- Hiszen akkor ehhez képest a mákony semmi - felelte Sam, s mélységes undorral nézte a szobán forgó bútordarabot.

- Hát persze hogy semmi - mondta Roker úr.

- És felteszem - mondta Sam, miközben rásandított a gazdájára, mintha azt akarta volna látni, nincs-e az arcán valami nyoma annak, hogy elhatározását az eddigi események megingatták -, és felteszem, hogy a többiek, akik itt hálnak, igazi úriemberek.

- Magától értetődik - mondta Roker úr. - Az egyik naponként hat kanna sört iszik, a szivar pedig soha ki nem alszik a szájában, még ebéd közben sem.

- Ez már aztán az előkelő ember - mondta Sam.

- Egy-á, kérem, egy-á - felelte Roker úr.

Pickwick urat azonban még ez sem riasztotta vissza, sőt, határozottan kijelentette, hogy egy éjszakára kipróbálja az ágy altató hatását; s miután Roker úr még tudtára adta, hogy lefekhetik, amikor akar, ő maga minden további bejelentés vagy formalitás nélkül eltávozott, s Pickwick urat Sammel együtt magára hagyta a folyosón.

Sötétedni kezdett, ami annyit jelentett, hogy a falak között, ahová soha be nem hatolt a világosság, az odakint leszálló éjszaka tiszteletére meggyújtottak egy pár gázlámpát. Minthogy meglehetősen meleg volt az idő, a folyosó két oldaláról nyíló sok pici szoba lakója félig nyitva hagyta az ajtaját, s Pickwick úr nagy érdeklődéssel és kíváncsian bekandikált, amint végigment a folyosón. Emitt négy-öt tagbaszakadt alak; alig látszottak ki a sűrű füstfelhőből, félig kiürült söröskancsók mellett vitatkoztak és lármáztak, vagy pedig piszkos kártyával játszottak. A szomszéd szobában egy magános férfi tűnt a szemébe, aki egy faggyúgyertya

gyér világánál egy elsárgult, szétrongyolódott okmány fölött gubbasztott, amelynek színét vette a por s amelyet kirágott az idő, és már talán századszor írta le a szenvedéseit egy hosszú folyamodványban, valami nagy úr számára, akinek ez sohasem fog a szeme elé kerülni és sohasem fogja a szívét megindítani. A harmadik szobában egy embert látott, egy asszonnyal meg egy rakás gyerekkel, amint nyomorúságos ágyat vetett a padlón, meg egy pár széken, hogy a legapróbbakat elhelyezhesse éjszakára. A negyedik, az ötödik, a hatodik és a hetedik szobában egyre nagyobb és nagyobb volt a lárma meg a kártyázás, a sörszag meg a dohányfüst.

A folyosókon, de különösen a lépcsőkön tömegesen járkáltak az emberek, akik kijöttek a szobájukból - sokan azért, mert a szobájuk rideg és magányos volt, sokan pedig azért, mert fullasztó volt és zsúfolt -, a legtöbben pedig azért, mert nem találták a helyüket és sehogyan sem tudták kitalálni, hogy tulajdonképpen mihez is fogjanak. Volt itt minden rendű és rangú ember, daróc zubbonyos napszámostól kezdve a tönkrement pazarlóig, aki török hálóköntöst viselt, melyből kilátszott mind a két könyöke; de valamennyinek volt egy közös vonása - az a fásult, börtönlevegőtől sápadt és közömbös arc, az a hányaveti, hencegő, nyugtalan viselkedés, amit szóval nem lehet leírni, amiről azonban egy szempillantás alatt mindenki fogalmat alkothat magának, aki akar, csak tegye be a lábát a legelső adósok börtönébe és vegye szemügyre a legelső csoportot, amellyel találkozik, miként Pickwick úr tette.

- Az lep meg, Sam - mondta Pickwick úr, a lépcső vaskorlátjára támaszkodva -, az lep meg, Sam, hogy az adósok bebörtönzése nem is tekinthető büntetésnek.

- Úgy gondolja, uram? - kérdezte Sam.

- Nézze csak, ezek a fickók hogy isznak, hogy dohányoznak, hogy zajonganak - felelte Pickwick úr. - Lehetetlen, hogy nagyon a szívükre vegyék a dolgot.

- Ez az, uram, ez az - mondta Sam. - Persze hogy nem veszik nagyon a szívükre, mindennap ünnepet tartanak, söröznek, kugliznak. De vannak azután mások, akik nagyon is lelükre veszik... azok a kétségbeesett emberek, akik se nem sörözhetnek, se nem kuglizhatnak, akik örömetst kifizetnék adósságukat, ha volna miből, s akik nagyon elkeserednek, amikor lakat alá kerülnek. Mondok valamit, uram: azoknak, akik a kocsmában lopják a napot, nem árt a börtön; de azoknak, akik mindig dolgoznak, ha van munkájuk, azoknak nagyon is megárt. Nem igazságos osztály ez, ahogy az apám szokta mondani, ha grogjában nem ugyanannyi rumot kap, mint vizet... nem igazságos osztály... ez a dolog bibije.

- Igaza van, Sam - mondta Pickwick úr némi tűnődés után -, tökéletesen igaza van.

- Itt-ott akad talán köztük becsületes ember is - jegyezte meg Sam Weller úr eltöprengve -, akinek ínyére van a dolog; de amennyire vissza tudok emlékezni, még senkitől sem hallottam, kivéve azt a barna kabátos, maszatos képű kis embert, s azzal is csak a megszokás mondatta.

- Ki volt az? - kérdezte Pickwick úr.

- Ez az, amit senki sem tudott meg soha - felelte Sam.

- Mit követett el?

- Csak azt tette, amit nálánál sokkal híresebb emberek is megtettek fiatalságukban - felelte Sam -, tovább nyújtózkodott, mint ameddig a takarója ért.

- Más szóval, adósságba verte magát, mi? - kérdezte Pickwick úr.

- Eltalálta, uram - felelte Sam. - S ennél fogva végül is ide került. Nem sokkal tartozott... mindössze kilenc fontot követeltek rajta és ennek az ötszörösét még a perköltségekért; s valahogyan mégis tizenhét esztendeig ült itt a börtönben miatta. S ha barázdás lett is az arca, a piszok beborította, mert a maszatos arca meg a barna kabátja szakasztott olyan volt a kiszabaduláskor, mint mikor behozták. Csendes, jámbor kis emberke volt, aki mindig szívességeket tett másoknak, vagy labdázott és sohasem nyert; végül a börtönőrök annyira megszerették, hogy minden este meghívták a szobájukba, ahol elbeszélgetett velük, meg történeteket mesélt nekik, meg minden. Egy este szokás szerint megint bent volt s egészen egyedül egy öreg cimborájával, aki a kulcsokat őrizte, amikor egyszerre csak megszólalt: „Bill, nem voltam már kint a piactéren (a Fleet Streeten tartották akkoriban a vásárt)... nem voltam kint a piactéren, Bill - azt mondja -, már tizenhét esztendeje”... „Tudom, hogy nem voltál” - feleli a börtönőr, s tovább szívja a pipáját. - „Szeretném látni csak egy percre, Bill” - mondja a kis ember. - „Meghiszem azt” - feleli a börtönőr, s nagyokat pöffékel, mintha nem értené, hogy mit akar mondani a másik. - „Bill - mondja megint a kis ember, most már élénkebben - hiába, fejembe vettem ezt a dolgot. Látni szeretném még egyszer az utcát, mielőtt meghalok; s ha a guta közben meg nem üt, öt perc múlva újra itt leszek”... „De mi lesz énvelem, ha csakugyan megüt a guta?” - kérdi a porkoláb. - „Ej - feleli a kis ember -, aki engem megtalál, az majd behoz ide, mert a jegyem a zsebemben van: 20. szám, Étterem-lépcső”... Ami igaz is volt, mert ha egy új lakóval akart megismerkedni, mindig kihúzta zsebéből összegyűrt kis névjegyét, megmondta a szobaszámát, de semmi egyebet, úgyhogy nem is hívták másképp, mint Húszas számnak. A börtönőr farkasszemet nézett vele egy darabig, s végül ünnepélyes hangon így szólt: „Húszas szám, én megbízom benned; nem fogod bajba keverni öreg cimborádat”... - „Nem, édes öregem - felelte a kis ember -, nem vagyok én olyan hitvány ember” - s ezzel nagyot ütött a mellényére s mindkét szemén könny rezgett, ami már csak azért is rendkívüli dolog volt, mert mindenki tudta róla, hogy soha nedvesség nem érte az arcát. Kezet adott a börtönőrnek és kiment...

- És vissza sem jött soha többé - mondta Pickwick úr.

- Ez egyszer nem találta el, uram - felelte Sam Weller úr -, mert visszajött az, két perccel korábban, mint kellett volna, éktelenül dühöngve; majdnem elgázolta egy bérkocsi, mesélte; ő nem szokta meg az ilyesmit, s kutya legyen, ha panaszt nem emel emiatt a polgármesternél. Végre sikerült lecsillapítani és álló öt esztendeig még csak ki sem dugta az orrát a börtön kapuján.

- S mikor letelt az öt esztendő, akkor meghalt, ugye? - kérdezte Pickwick úr.

- Dehogyan halt meg, uram - felelte Sam. - Sőt, kedve szottyant megkóstolni a sört egy új kocsmában, amelyet a börtönépület mellett nyitottak. Olyan szép ivószobája volt ennek a kocsmának, hogy a fejébe vette, hogy ő minden este odamegy; jó darabig ezt is csinálta, de egy negyedórával kapuzárás előtt mindig szép csöndesen hazajött, ami nagyon szép és jó dolog volt. Végül aztán már annyira nekiadta magát a korhelykedésnek, hogy megfélemedezett az időről, vagy pedig nem is törődött vele és mindig később jött haza, míg végre egy este akkor ért a kapuhoz, amikor öreg cimborája már meg akarta fordítani a kulcsot a zárban. „Várj, Bill, várj!” - mondta a porkolábnak. - „Ejnye már, Húszas szám, hát te még nem vagy idehaza?” - kérdi a börtönőr. - Azt hittem, hogy már régen megjöttél”... „Még nem” - felelte a kis ember mosolyogva. - „Akkor mondok valamit, édes cimborám - szólt a börtönőr nagyon lassú hangon, és nagyon bosszúsan nyitott neki kaput. - Úgy látom, hogy újabban rossz társaságba keveredtél, amit nagyon sajnálok. Nem akarok goromba lenni hozzád, de ha hozzá nem szoksz újra a rendes élethez, és ha nem tudsz hazajárni a kellő időben, akkor olyan igaz,

mint ahogy itt állok, hogy én be se eresztelek többé!” A kis ember ijedtében egész testében remegni kezdett és azóta soha ki sem tette a lábát a börtönből!

Ahogy Sam befejezte, Pickwick úr megindult lefelé a lépcsőn s miután odalent a „festett udvaron” fel-alá sétált egy darabig elgondolkozva - alig lézengtek itt egynéhányan, mert már késő este volt -, kijelentette Weller úrnak, hogy ideje volna lefeküdni; keressen magának szállást egy közeli fogadóban és másnap reggel jöjjön el ismét idejekorán, hogy elhozathassa holmiját a szállóból. Samuel Weller úr tette magát, mintha készséggel engedelmeskednék a parancsnak, de azért nagyon észre lehetett venni rajta, hogy haragszik. Sőt, annyira ment, hogy több ízben, bár eredménytelenül, célzott arra, hogy illő volna, ha éjszakára itt vetne magának ágyat a földön; de minthogy Pickwick úr süket maradt a célzásokra, Sam végre visszavonult.

Nem szabad elhallgatnunk azt a körülményt, hogy Pickwick úr nagyon levert és csüggedt volt - nem azért, mintha nem akadt volna társasága, hiszen a börtön tele volt és egy üveg bor minden további bemutatkozási ceremónia nélkül egyszerre megszerezte volna neki néhány válogatott úriember szíves barátságát, de magányosnak érezte magát a durva csöcselék között, s kedvét szegte, bátorságát vette az a gondolat, hogy fogoly és rab, a kiszabadulás minden reménye nélkül. De azért egy pillanatig sem gondolt arra, hogy kiváltsa magát és ezzel igazolja Dodson és Fogg spekulációját.

Ebben a lelkiállapotban tért vissza az étterem folyosójára s lassú léptekkel járt fel-alá. Tűrhetetlenül piszkos volt ez a hely, s a dohányfüst fullasztó. Egyre nyíltak-csukódtak az ajtók, ahogy az emberek ki- és bejártak, s a beszélgetésük és a lépteik zajától szüntelenül hangos volt a folyosó. Karonülő gyermekével egy fiatal asszony, aki olyan sovány volt s olyan kiéhezett, hogy alig vonszolta magát, a folyosón járt fel és alá és az urával beszélgetett, mert másutt nem találkozhattak. Amint Pickwick úr mellett elhaladtak, az asszony hangosan feljajdult, s aztán egyszerre olyan keserves zokogásban tört ki, hogy a falhoz kellett támaszkodnia, míg a férfi karjára vette a gyermeket és igyekezett csitíthatni az asszonyt.

Pickwick úr igazán olyan érzékeny hangulatában volt, hogy nem bírta nézni őket, felment hát inkább szobájába.

Ámbár a porkoláb szobája nagyon kényelmetlen és barátságtalan volt (bútorzat és fölszerelés tekintetében legalábbis százszorta rosszabb, mint egy vidéki börtön közös betegszobája), mégis pillanatnyilag megvolt az az előnye, hogy Pickwick urat kivéve, nem tartózkodott benne senki. Odaült kis vaságya lábához és kezdte számíthatni, hogy évente átlag mennyi jövedelmet húzhat a porkoláb ebből a piszkos szobából. Miután e művelet révén arra az eredményre jutott, hogy legalábbis annyit hoz, mint egy kis utca London külvárosában, azon kezdett töprenkedni, hogy ugyan mi csábíthatta azt a barna legyet, mely a nadrágján mászott fölfelé, ebbe a szűk börtönbe, amikor annyi szellős lakás közt válogathat - s elmélkedésében végül arra a megcáfолhatatlan következtetésre jutott, hogy a légy okvetlenül bolond. Miután ezt is sikerült így tisztáznia, ráeszmélt arra is, hogy álmos, minélfogva előszedte hálósipkáját, amit aznap reggel előrelátóan zsebre vágott, kényelmesen levetkőzött, ágyba feküdt és elaludt.

- Bravó! Bokázni... Egyet jobbra, egyet balra... csak rajta, Zephyr! Kössenek föl, ha nem az operaházban van a helyed. Balett-táncosnak születted! Járd csak, járd! Ihaj-csuha!

Ezek a harsogó nevetéssel kísért lármás kiáltások verték fel Pickwick urat mély álmából, ami a valóságban csak egy fél óráig tartott ugyan, de az alvónak mégis úgy rémlett, mintha három-négy hétig is tartott volna.

Alig csöndesedett el a zaj, amikor a szoba ismét úgy megrázkódott, hogy az ablakok csörömpölni kezdtek és az ágyak megremegtek. Pickwick úr megint felriadt és pár percig néma csodálkozással nézte, hogy mi folyik a szeme előtt.

A szoba közepén ugyanis egy zöld kabátba, rövid bársonynadrágba és szűk gyapjúharisnyába öltözött ember dudaszó mellett egy nagyon jól ismert táncot lejtett, mókás bájjal és könnyedséggel, s a ruhája meg a tánca együttvéve a lehető legképtelenebb dolog volt a világon. Egy másik alak, aki nyilván teljesen részeg volt, s akit valószínűleg a pajtásai löktek az ágyába, most a lepedőkre burkolózva felült, s amennyire emlékezőtehetségéből telt, rendkívül fájdalmas, meghatott hangon és hasonló arckifejezéssel egy útszéli dalt énekelt; míg egy harmadik, aki szintén az ágyában ült, szakértő arccal tapsolt a két művésznek, s egyre buzdította őket, kitörő lelkesedéssel - ugyanúgy, ahogy az imént már Pickwick urat is felzavarta az álmából.

Ez az utóbbi alak valóságos mintaképe volt az úriemberek ama fajtájának, amelyet ilyen tökéletes kivitelben csak effajta helyeken lehet megtalálni - tökéletlenebb formában esetleg az istállók és a csapszékek körül lézengenek, de teljes pompájukban csakis ezekben a melegágyakban virulnak ki, melyeket a törvényhozói bölcsesség mintha csak egyenesen és kizárólag az ő tenyésztésükre létesített volna.

Hórihorgas, barna képű férfi volt, hosszú, fekete hajjal és sűrű, bozontos pofaszakállal, mely az álla alatt összeért. Nyakkendőt nem hordott, mert egész áldott nap labdázott, s nyitott inggallérja lévén, a szakálla teljes mértékben érvényesült. Fején tizenennyolc pennys tarka francia sipkát viselt, melynek lecsüngő bojtja nagyon jól illett a durva barchet ujjashoz. Lábszárait, amelyek hosszúságuk miatt fölöttébb véznák voltak, oxfordi bugyogó fedte, mely nagyon alkalmas volt arra, hogy kiemelje végtagjainak arányos mivoltát. Mivel hanyagul volt becsatolva, sőt mi több, tökéletlenül volt begombolva, nem éppen kecses ráncokban simult egy pár letaposott sarkú cipő fölé, úgyhogy egy pár piszkos, fehér harisnya is kikandikált alóla. Volt az egész ember lényében valamiféle tolvaj- és csavargószerű elegancia és valamiféle hetvenkedő zshivánság, s ez mindennél többet ért.

Ez az alak vette észre legelőször, hogy Pickwick úr nézi őket, mire intett Zephyrnek és gúnyos komolysággal arra kérte, hogy föl ne keltse ezt az urat.

- Ó, hogy az a Jóisten áldja meg ezt a derék úriembert! - mondta Zephyr megfordulva, és nagy meglepetést színélve. - De hiszen már felébredt! Jó reggelt, uram. Hogy van, hogy van? Mit csinál a Mary meg a Sarah, uram? És hogy van a kedves öreg nagysága odahaza? Legyen olyan szíves, uram, s a legelső csomagba, amit küld, pakolja majd be az üdvözteimet is és írja meg, hogy már előbb elküldtem volna neki, csak attól féltem, hogy összetörnek majd a szekéren.

- Ne zaklassa az urat ilyen üres locsogással - szólt közbe a pofaszakállas úr tréfás hangon -, amikor látja, hogy mennyire szeretne már inni valamit. Miért nem kérdi meg tőle inkább, hogy mit innék?

- Uramfia, erről egészen megfeledkeztem - felelte a másik. - Mit parancsol, uram? Tetszik portói vagy talán inkább sherry? A világos sört is nagyon ajánlhatom, kérem, vagy talán mégis inkább barna sört innék, uram? Engedje meg, hogy a hálósipkáját felakasszam.

S azzal, se szó, se beszéd, lekapta Pickwick úr fejéről a nevezett ruhadarabot, s egy szempillantás alatt a részeg ember fejébe nyomta, aki szentül meg lévén győződve arról, hogy egy nagyszámú társaságot mulattat, folytatta az útszéli nótá dúdolását a lehető legbájosabb hangon.

Önmagában véve nagyon elmés tréfa lehet valakinek a fejéről lekapni a hálósipkát és egy szurtos képű, ismeretlen úriembernek a fejébe nyomni, de az is kétségtelen, hogy a kockázatos tréfák osztályába tartozik. Minthogy Pickwick úr is ebből a szemszögből nézte a dolgot anélkül, hogy csak a legcsekélyebb jellel is elárulta volna szándékát, mint a villám kiugrott az

ágyból s úgy mellbe vágta Zephyr urat, hogy ennek egyszerre elállt a lélegzete; s miután visszaszerezte hálósipkáját, nagy bátran védelmi állásba helyezkedett.

- No most gyertek! - kiáltotta Pickwick úr, lihegve a haragtól meg a rendkívüli erő kifejtéstől. - No csak gyertek, mind a ketten... mind a ketten!

S a szívélyes felszólítás után a Pickwick Klub kiváló elnöke derekasan forgatni kezdte az öklét, hogy tudományának fitogtatásával ráijesszen ellenfeleire.

Pickwick úrnak ez a fölöttébb váratlan hősiesség magatartása hatott-e az ellenfeleire, vagy az a bonyolult mód, ahogy kiugrott az ágyból és teljes súlyával nekiesett a dudás alaknak, nem tudjuk - elég az hozzá, hogy ezek valóban meg voltak hatva, s ahelyett, hogy szörnyű mélysárlást rendeztek volna, miként Pickwick úr biztosra vette, egyszerre elhallgattak, egy darabig bémész szemmel néztek egymásra, s azután hangosan elnevelték magukat.

- Hiszen maga nagyszerű gyerek - mondta Zephyr - s nekem nagyon tetszik a viselkedése. De most bújjon vissza az ágyba, mert különben meghűti magát. Remélem, hogy nem neheztel ránk? - s egyúttal nyújtotta feléje a kezét, mely akkora volt, mint azok az óriási összevarrott ujjak, amelyek néha a kesztyűs boltok fölött lógnak.

- Ó, a világért sem - felelte gyorsan Pickwick úr, mert most, hogy izgatottsága elpárolgott, kezdte érezni, hogy fázik a lába.

- Engedje meg, uram, hogy én is kezet szorítsak önnel - szólt a pofaszakállas úriember választékos hangon s nyújtotta a jobb kezét.

- Ezer örömmel, uram - válaszolta Pickwick úr, aztán egy hosszú és ünnepélyes kézszorongatás után megint bebújt az ágyba.

- Smangle a nevem, kérem - mondta a pofaszakállas úriember.

- Ó - mondta Pickwick úr.

- Az én nevem Mivins - mondta a harisnyás ember.

- Örvendek a szerencsének - szólt Pickwick úr.

- Hm - köhögött egyet Smangle úr.

- Parancsol? - kérdezte Pickwick úr. - Szólt valamit, uram?

- Nem, semmit, uram - felelte Smangle úr.

- Azt hittem, hogy mondott valamit, uram - mondta Pickwick úr.

Mindez igazán nagyon kedves és szeretetre méltó volt; de hogy még jobban össze-melegedjenek, Smangle úr biztosította róla Pickwick urat, hogy előtte mindig szent egy igazi úriember érzékenysége; amely nyilatkozata igazán a becsületére vált, mert józan ésszel nem lehetett feltenni róla, hogy érti is, amit mondott.

- Csődöt kér maga ellen? - kérdezte Smangle úr.

- Mit csinálók? - kérdezte Pickwick úr.

- Csődöt kér maga ellen... A Portugál utcai törvényszék előtt... Hiszen tudja... A csőd-törvényszék...

- Ó, nem - felelte Pickwick úr. - Nem, dehogy.

- Vagy talán kiszabadul? - kérdezte Mivins.

- Sajnos, attól félek, hogy nem - felelte Pickwick úr. - Nem vagyok hajlandó kártérítést fizetni, s ezért kerültem ide.

- Úgy? - mondta Smangle úr. - Engem az irodalom tett tönkre.

- Ó, talán könyvkiadó, uram? - kérdezte Pickwick úr gyanútlanul.

- Könyvkiadó? Isten ments, dehogy! Odáig még nem süllyedtem. Egyáltalában nem vagyok iparos. Én a váltóirodalmat értettem.

- Ó, hát ezt nevezi irodalomnak. Értem - felelte Pickwick úr.

- Teringettét! Egy úriembernek számolnia kell a balszerencsével - tette hozzá Smangle. - Hát aztán? Itt ülök a Fleet-börtönben. Jó, annyi baj legyen. Hát aztán? Mit árt ez nekem?

- Semmit - felelte Mivins úr.

S igaza is volt, sőt, a dolog nemcsak hogy nem ártott Smangle úrnak, hanem még inkább javított a helyzetén, mert a váltója révén, ami őt a börtönbe juttatta, ingyen jutott bizonyos ékszerek birtokába, amelyek már jóval előbb a zálogházba vándoroltak.

- Jól van, jól - mondta Smangle úr -, de hát ez így nagyon száraz mulatság. Öblítsük meg a gigánkat egy csöpp sherryvel; az fizet, aki legutoljára érkezett. Mivins majd felhossa, én meg segítek kiinni. Ez az igazságos és úri munkamegosztás. A rézangyalát!

Pickwick úr nem akart egy újabb verekedést megkockáztatni, örömmel fogadta hát az indítványt és átadta a pénzt Mivinsnek, aki sietett le az étterembe, minthogy már tizenegy óra felé járt az idő.

- Hm, izé - fordult Smangle úr súgva Pickwick úrhoz, ahogy a barátja elhagyta a szobát. - Mit is akarok mondani. Mennyit adott neki?

- Egy fél aranyat - felelte Pickwick úr.

- Pokolian kedves és mulatságos finom úriember ez a Mivins - mondta Smangle úr -, ördögösen jópofa, tudja, kérem. Nincs még egy ilyen a világon, hanem... hanem azért...

Smangle úr elhallgatott és kétkedve kezdte csóválni a fejét.

- Csak nem azt akarja ezzel mondani, hogy képes volna a pénzt a maga céljaira felhasználni? - kérdezte Pickwick úr.

- Ó, dehogy! Isten ments, ezt egy szóval sem mondtam; ellenkezőleg, határozottan kijelenthetem, hogy pokolian tisztességes fickó - felelte Smangle úr. - Csak úgy gondolom, hogy talán nem ártana, ha valaki utánamenne és megnézné, hogy véletlenül nem dugja-e be a nyelvét a korsóba, vagy a lépcsőn felfelé jövet, vigyázatlanságból nem veszti-e el a visszajáró pénzt. Hé, maga ott, menjen csak és nézzon utána, hogy mit csinál az az úr!

Ezt a felszólítást egy félénk tekintetű, szerény viselkedésű kis emberhez intézte, akinek öltözte nagy szerénységet árult el, s aki egész idő alatt az ágyán gubbasztott; látszott rajta, hogy újdonsült fogoly, aki még nem tért magához az ijedségből.

- Hiszen tudja, hogy hol van az étterem - mondta Smangle úr. - Szaladjon csak le és mondja meg annak az úrnak, hogy majd segít neki a korsót felhozni. Azazhogy... várjon csak... Mondok valamit... Tudja-e, hogyan foghatnánk ki rajta a legjobban? - kérdezte Smangle úr furfangos pillantással.

- Hogyan? - kérdezte Pickwick úr.

- Üzenje meg neki, hogy a megmaradt pénzért szivart hozzon. Óriási ötlet! Szaladjon gyorsan és mondja meg neki, érti? Nem fog kárba veszni a szivar - folytatta Smangle Pickwick úrhoz fordulva. - Majd én elszívom őket.

Ez olyan kitűnő és leleményes hadicsel volt, s olyan rendíthetetlen nyugalommal és hidegvérűséggel hajtották végre, hogy Pickwick úr még az esetben sem akadályozta volna meg őket benne, ha módjában lett volna. Csakhamar megjött Mivins úr és meghozta a sherryt; Smangle úr töltött belőle két kis repedt ibrikbe, tapintatosan megjegyezve (önmagára célzott), hogy ilyen körülmények között egy úriember nem lehet válogatós és ő a maga részéről nem röstell a kancsóból inni. S hogy szavának álljon, egy hajtással félig ki is ürítette a kancsót a jelenlevők egészségére.

Miután ilyen módon nagy egyetértés támadt köztük, Smangle úr a társaságot különböző regényes kalandok elbeszélésével kezdte mulattatni, amelyek mind vele történtek meg, s egy rendkívül érdekes adomát is beleszólt, amely egy telivér lóról és egy nagyszerű zsidó nőről szólt, akik mind a ketten csodálatos szépségek voltak, s akikért nagy vetélkedés folyt az Egyesült Királyság arisztokráciájának és nemességének köreiben.

Még mielőtt az úriember befejezte volna életrajzának ezeket a finom részleteit, Mivins úr már régen bebújt az ágyába és elkezdett hortyogni; Smangle úr élményeinek élvezetét teljesen átengedte a félénk idegennek és Pickwick úrnak.

Egyébként ez a két utóbbi úr sem okult sokat azokon a megindító fejezeteken, amelyeket Smangle úr előadott. Pickwick úr már jó ideje erősen bóbiskolt, amikor homályosan úgy rémlett neki, hogy a részeg ember újra nótázni kezdett, mire Smangle úr a vizeskancsóval udvariasan figyelmeztette, hogy a hallgatóságnak pillanatnyilag nincs kedve zenét hallgatni. De azután egyszerre elnyomta az álom Pickwick urat és csak arra riadt fel egyszer, hogy Smangle úr még mindig egy hosszú történetet mesél, amely oda lyukadt ki, hogy egy bizonyos alkalommal, ahogyan körülményesen előadta, egy füst alatt váltóra fölszedett egy csomó pénzt és rászedett egy úriembert.

NEGYVENKETTEDIK FEJEZET

*amely az előbbi fejezethez hasonlóan igazolja azt a régi közmondást,
hogy balsorsában furcsa lakótársakkal ismerkedik meg az ember.
Egyúttal egy rendkívüli és meglepő kijelentést is tartalmaz,
melyet Pickwick úr tett Weller úrnak*

Amikor Pickwick úr másnap reggel kinyitotta a szemét, Samuel Weller úrra esett az első pillantása, aki egy kis fekete bőröndön üldögélt, s szemmel láthatólag egészen elmerült a jókedvű Smangle úr daliás termetének vizsgálatába, miközben Smangle úr maga már félig felöltözve ült az ágya szélén és kétségbeejtően hiábavaló kísérleteket tett, hogy szűrös tekintetével kihozza a sodrából Samuel Weller urat. Kétségbeejtően hiábavaló volt ez a kísérlete, mert Sam, miután jól szemügyre vette Smangle úr sapkáját, lábát, fejét, arcát, lábszárát és pofaszakállát, láthatólag nagyon meg volt elégedve az eredménnyel, de azért csak nézte őt tovább rendületlenül és Smangle úr érzékenységet csak annyiba vette, mintha akár egy faragott szent állt volna előtte vagy egy szalmával kitömött vásári bábu.

- No, jól megnézett magának? - kérdezte Smangle úr, a szemöldökét ráncolgatva. - Megismerne már ezután?

- Meg én, uram, akármerre látnám - felelte Sam jókedvűen.

- Ne szemtelenkedjék egy úriemberrel, kérem - mondta Smangle úr.

- Azt már nem tenném - felelte Sam -, a világ minden kincséért sem. Csak szóljon majd nekem, kérem, amikor az úriember felébred és olyan udvarias leszek hozzá, hogy még!

Minthogy ebben a megjegyzésben némi halvány célzás lappangott, hogy Smangle úr talán nem úriember, forni kezdett benne a méreg.

- Mivins! - kiáltott fel Smangle úr indulatosan.

- Mi a baj? - felelte Mivins úr a fekhelyéről.

- Ki az ördög ez itt?

- Mit tudom én - mondta Mivins úr, álmosan kidugva fejét a takaró alól. - Inkább én kérdezhetném ezt magától. Van itt valami dolga neki?

- Nincs - felelte Smangle úr.

- Hát akkor lökje le a lépcsőn és mondja meg neki, hogy ne merjen újra feljönni, mert összetöröm a csontját - tette hozzá Mivins úr; s ezzel a jó tanáccsal a derék ember befordult a falnak és megint elaludt.

Minthogy a beszélgetés ilyenképpen már-már átcsapott a személyeskedésbe, Pickwick úr elérkezettnek látta az időt, hogy közbelépjen.

- Sam - szólott Pickwick úr.

- Tessék parancsolni - felelte Weller úr.

- Történt valami tegnap este óta?

- Semmi különös, uram - felelte Sam, egy pillantást vetve Smangle úr pofaszakállára. - Csak, úgy látszik, hogy az elzárt és fülledt levegőn némely mérges dudva bujábban tenyészik, de máskülönben minden rendben van.

- Fel akarok kelni - mondta Pickwick úr. - Adjon tiszta fehérneműt.

Bármily ellenséges szándékai voltak is Smangle úrnak, a felfogása egyszerre megváltozott, ahogy meglátta a kinyitott bőröndöt, melynek tartalma rögtön nagyon kedvező véleményt ébresztett benne nemcsak Pickwick úr, hanem Sam iránt is; minélfogva hamarosan megragadta az alkalmat, és jó hangosan, hogy Sam is meghallhassa, kijelentette, hogy Sam igazi és vérbeli eredeti fickó, tehát éppen olyan ember, amelyet ő szeret. Ami pedig Pickwick urat illeti, rokonszenve egyszerűen nem ismert határt.

- Nem lehetnék talán szolgálatára valamiben, édes uram? - kérdezte Smangle úr.

- Igazán nem tudnám, hogy miben, de azért nagyon köszönöm - felelte Pickwick úr.

- Nincs mosatni való fehérneműje? Ismerek egy kitűnő mosónőt a szomszédban, aki hetenként kétszer jön hozzám és... kutya-fáját! Milyen szerencsés véletlen!... Éppen ma van a napja. Ne rakjak néhány apró holmit a magamé közé? Igazán nem okoz semmi fáradságot. Vigye el az ördög, hát már igazán úgy illik, hogy az egyik úriember segítsen a másik úriemberen, még egy kis kényelmetlenség árán is, ha egyforma helyzetbe kerültek, no, nem igaz?

Smangle úr közben iparkodott minél közelebb férközni az útibőröndhöz s az arcáról csak úgy sugárzott a legforróbb és legönzетlenebb jóakarát.

- Nincs valami kiporolni való ruhája a szolga számára, édes barátom, nincs? - folytatta Smangle úr.

- Nincs egy szál se, tisztelt uram - felelte Sam a gazdája helyett. - Talán mindkét félre nézve kellemesebb volna, ha közülünk végeznél el valaki s nem háborgatnánk mást is emiatt, ahogy az egyszeri tanító mondta, mikor az ifiúr tiltakozott az ellen, hogy a pedellus motozza meg őt.

- Tehát nincs semmije, amit a kis bőröndömben elküldhetnék a mosónémhoz, az én holmimmal együtt? - kérdezte Smangle úr, újra Pickwick úrhoz fordulva, noha már kissé csalódott arccal.

- Semmi a világon - szólalt meg újra Sam. - Attól félek, hogy a kis bőröndje már úgylis nagyon tele van a saját holmijával.

Sam közben sokatmondó pillantást vetett Smangle úr öltözetének ama darabjaira, amelyekből meg lehet ítélni egy mosónőnek a fehérnemű keményítésében és vasalásában való jártasságát, úgyhogy Smangle úr inkább sarkon fordult és legalábbis pillanatnyilag felhagyott minden tervével Pickwick úr tárcájára és ruhatárára vonatkozólag. Bosszúsán ment le a labdázótérre, elszívott egyet-kettőt a tegnap este beszerzett szivarok közül, ami könnyű és egészséges reggeli volt.

Mivins úr, aki nem volt dohányos és akinek a számlája a szatócsboltban már a fekete tábla aljáig ért, ágyban maradt, mivelhogy a szatócs nem volt hajlandó új sort kezdeni, amíg nem fizet, hogy álmában megreggelizzék, miként ő maga mondta.

Pickwick úr megreggelizett az étterem melletti kis benyílóban, amelyet hangzatos szóval kávéháznak neveztek, s ahol a vendégek csekély ráfizetés fejében abban a kimondhatatlan nagy szerencsében részesültek, hogy minden szót meghallhattak, amit az étteremben beszéltek; s miután Weller urat néhány szükséges megbízással elküldte, lement a kapus fülkéjébe, hogy Roker úrral megbeszélje leendő szállásának a kérdését.

- Szállás? - felelte Roker úr, s egy nagy könyvben kezdett lapozgatni. - Az van bőven, Pickwick úr. Itt a lakócédulája; harmadik emelet, huszonhetes szám.

- Ó - mondta Pickwick úr. - Micsodám? Hogy is mondta?

- A lakócédulája - felelte Roker úr. - Érti, ugye?
- Nem egészen - felelte Pickwick úr mosolyogva.
- Pedig világos, mint a nap - mondta Roker úr. - Az ön lakócédulája a harmadik emeletre szól, huszonhét számba, s akik ebben a szobában vannak, azok lesznek a lakótársai.
- És sokan vannak? - kérdezte Pickwick úr bizonytalan hangon.
- Hárman - felelte Roker úr.

Pickwick úr köhécselt.

- Az egyik egy lelkész - mondta Roker úr, miközben kitöltött egy kis cédulát. - A másik mészáros.

- Hogyan? - kérdezte Pickwick úr.

- Mészáros - ismételte Roker úr, tolla hegyét az asztalhoz ütögetve, hogy jobban fogjon. - Pedig micsoda mulató ember volt, a kutya-fáját! Emlékszik Tom Martinra, Neddy? - szólt oda egy emberhez, aki szintén ott ült a kapusfülkében s pillanatnyilag éppen egy sokágú zsebkéssel vakargatta cipőjéről a sarat.

- Meghiszem azt - felelte Neddy.

- Uram Istenem! - mondta Roker úr, s közben lassan csóválgatta a fejét és szórakozottan bámult ki a rácsos ablakon, mintha kora gyermekségének egy idillikus jelenetét akarta volna emlékezetében felidézni. - Úgy rémlik, mintha csak tegnap történt volna, hogy odalent a Fox-under-the-Hillen, a hajógyár mellett, földhöz vágta a szenesembert. Még most is látom őt, amint két rendőrlegény közt jön fölfelé a Stranden; a verekedés kissé kijózanította, a jobb szemén ecetes borogatás volt, nyomában pedig ez a mi kedves fogdmegünk, aki aztán hűvösre tette a kisöregét. Furcsa dolog, hogy eljár az idő, igaz-e, Neddy?

Az az úriember, akihez ezeket az elme-futtatásokat intézték, úgy látszik, csöndes és mélázó természetű férfiú volt s beérte azzal, hogy csak megismételte Roker úr megjegyzéseit. Roker úr pedig lassan lerázta magáról a búskomor és költői gondolatokat, amelyek megszállották, s leereszkedett az élet hétköznapi dolgaihoz és újra tollat fogott.

- Tudja azt is, hogy kicsoda a harmadik úr? - kérdezte Pickwick úr, akit nem nagyon elégített ki leendő lakótársainak személyleírása.

- Neddy! - fordult Roker úr a társához. - Mi is az a Simpson?

- Miféle Simpson? - kérdezte Neddy.

- Hát az a huszonhetes számú a harmadik emeleten, akinek ez az úr a lakótársa lesz.

- Hja, az? - felelte Neddy. - Az voltaképpen semmi. Előbb lócsiszár volt, most csak afféle lóköttő.

- Mindjárt gondoltam - mondta Roker úr, s becsapta a könyvet és Pickwick úr markába nyomta a kis papírszeletet. - Itt a cédulája, kérem.

Pickwick úr nagyot nézett, hogy ilyen kurtán-furcsán elintézik őt, de aztán visszasétált a börtönbe, s útközben egyre azon törte a fejét, hogy mitévő legyen. De úgy gondolta, hogy mielőtt bármiféle további lépésre is határozná el magát, mindenesetre tanácsos lesz megismerkedni és érintkezésbe lépni azzal a három úriemberrel, akikkel egy szobába szállásolták; fölsietett hát egyenesen a harmadik emeletre.

Miután egy darabig a folyosón botorkált s a gyér világítás mellett próbálta a különböző ajtókon a szobaszámokat kibetűzni, végül megszólított egy fiút, aki éppen szokásos reggeli munkáját végezte, ugyanis összeszedte a bádoggancsókat.

- Merre van a huszonhetes szám, édes fiam? - kérdezte Pickwick úr.

- Öt ajtóval odább - felelte a fiú. - Kívül az ajtóra egy akasztott ember képe van fölrajzolva krétával, amint a pipáját szívja.

Pickwick úr az útbaigazítás alapján lassan továbbsétált a folyosón, míg végre megpillantotta a főntebb leírt úr képmását, s mutatoujjának bütykével, előbb egészen halkán, azután hangosabban kopogni kezdett rajta. Miután ezt az eljárást többször egymás után sikertelenül megismételte, végül megpróbálta lenyomni a kilincset és bekandikált a szobába.

Csak egy ember volt odabent s az is úgy kihajolt az ablakon, hogy majdnem elveszítette az egyensúlyát és nagy kitartással fáradozott, hogy ráköpjön egy barátjának a kalapjára, aki lent ácsorgott az udvaron. Minthogy sem beszéd, sem köhögés, sem trüsszentés, sem kopogás, sem az észrevétetésnek egyéb közönséges módjai ennek az embernek a figyelmét az ablaktól el nem vonták, Pickwick úr némi habozás után az ablakhoz lépett és gyöngéden meghúzogatta a kabátja szélét. Az alak erre nagy hirtelen behúzta a fejét és a két vállát, végigmérte Pickwick urat tetőtől talpig, aztán mogorva hangon megkérdezte tőle, hogy mi az ördögöt akar.

- Ha nem tévedek - mondta Pickwick úr, a szálláscéduláját nézegetve -, ez a harmadik emeleti huszonhetes számú szoba.

- Hát aztán? - felelte a másik.

- Feljöttem, mert ezt a cédulát adták ide nekem - mondta Pickwick úr.

- Mutassa.

Pickwick úr megmutatta.

- Ez a Roker is berakhatta volna magát máshová - szólt Simpson úr (mert a lócsiszár volt), meglehetősen kínos szünet után.

Pickwick úrnak is ez volt a véleménye; de az adott körülmények között mindenesetre okosabb politikának tartotta, hogy ne szóljon egy szót sem.

Simpson úr néhány pillanatig eltűnődött, azután kidugta fejét az ablakon, egy hatalmasat fütttyentett és lekiáltott egy szót, amelyet többször is megismételt. Pickwick úr nem tudta kitalálni, hogy mi volt az a szó, de úgy látszik, Martin úr csúfneve lehetett, mert odalent az udvaron több hang rögtön „mészáros”-t kezdett kiabálni, utánozva azt az éneklő hanglejtést, amellyel a társadalomnak ezek a hasznos tagjai a konyhaajtó elé való érkezésüket szokták tudtul adni.

Pickwick úr föltevését az események azonnal igazolták, mert néhány másodperc múlva szinte lélekszakadva rontott be a szobába egy korához képest túlságosan kövér ember, kék mészáros-ujjasban s kerek sarkú, lehajtott szárú csizmában, mögötte pedig egy másik, kopott, fekete kabátban és főkabór sapkában. Az utóbbinak, aki a lépcsőn feljövet néhány gomb és néhány gombot helyettesítő tű segítségével egészen az álláig beburkolózott a kabátjába, durva vörös arca volt s úgy festett, mint egy részeges segédlelkész, aminthogy az is volt.

Miután ez a két úr is megtekintette Pickwick úr szálláscéduláját, az egyik abbeli véleményét fejezte ki, hogy „piszokság”, a másik pedig annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy „rossz vicc”. Miután ilyen szellemesen közölték felfogásukat, kényszeredett szótlanással nézték Pickwick urat és egymást.

- Igazán bosszantó, s éppen most, amikor ilyen kényelmesen berendezkedtünk itt - mondta a lelkész, három piszkos matracra tekintve, amelyek külön-külön pokrócba göngyölítve álltak napközben a szoba egyik sarkában egy rakáson, az öltözőasztalt helyettesítve, egy kék virágokkal díszített közönséges, sárga, cserép mosdótállal, vizeskannával és szappantartóval. - Igazán nagyon bosszantó.

Martin úr még erősebb kifejezésekkel közölte ugyanezt a véleményét, Simpson úr pedig, miután egy rakás súlyos jelzővel illette a világot, főnév nélkül, felgyűrte a kabátja ujját és tisztítani kezdte a zöldséget ebédre.

Ezalatt Pickwick úr szemügyre vette a szobát, amely undorítóan piszkos volt és olyan fülledt, hogy alig lehetett benne megmaradni. Nyoma sem volt ott szőnyegnek, függönynek vagy ablakredőnynek. Még faliszekrény sem volt. Az igaz, ha lett volna is, nemigen volt mit elhelyezni benne. De ha nem is tesznek ki sokat s ha külön-külön apróságok is: kenyérmaradék, sajthéj, szennyes törülköző, ételhulladékok, ruhadarabok, törött fűjtatók, csorba tányérok és nyeletlen villák - mégis kissé kellemetlenül festenek, ha rendetlenül hevernek szétszórva egy kis szoba padlóján, amely három dologtalan ember lakó- és hálósobája egyben.

- Talán valahogyan meg tudjuk oldani a dolgot - mondta a mészáros, meglehetősen hosszú szünet után. - Mennyiért hajlandó kiköltözni innét?

- Bocsánat - felelte Pickwick úr. - Bocsánat, de mit tetszett mondani? Nemigen értem.

- Mennyit kér kárpótlásul a kiszállásolásért? - kérdezte a mészáros. - A rendes taksa két shilling és hat penny. Elég három shilling?

- S ráadásul még egy hatos - tette hozzá a lelkész.

- Jó, nem bánom - mondta Martin úr. - Az fejenként úgyis csak két pennyvel több.

- No, mit szól ehhez, mi? Három shilling hat pennyt fizetünk magának hetenként, hogy ne maradjon itt. No, jól van?

- S még egy pint sörrel is megpótoljuk - vágott közbe Simpson úr. - Mit szól hozzá?

- S ezt mindjárt meg is ihatja - mondta a lelkész. - Áll az alku?

- Ne vegyék rossz néven - felelte Pickwick úr -, de igazán olyan járatlan vagyok az itteni szokásokban, hogy még mindig nem értem önöket? Hát másutt is lakhatnék? Én azt hittem, hogy azt nem lehet.

Martin úr ennek hallatára csodálkozva pillantott a barátaira, aztán mind a három úriember a jobb hüvelykujjával a bal válla mögé bökött. Ez a mozdulat, amelyet csak tökéletlenül ad vissza az a homályos kifejezés, hogy „hátrafelé bökni”, ha egy csomó úriember vagy úrihölgy egyszerre csinálja, nagyon élénken és nagyon kedvesen hat; jókedv, könnyedség és játékos csúfondároság van benne.

- Hogy lakhatna-e másutt! - ismételte Martin úr szánakozó mosollyal.

- No hát, ha én ilyen élhetetlen ember lennék, megenném a kalapomat pántlikástul - mondta a lelkész.

- Magam is - tette hozzá a harmadik úr ünnepélyes hangon.

E rövid bevezetés után a három lakótárs egy szuszra felvilágosította Pickwick urat arról, hogy a pénz a Fleet-börtönben is annyit ér, mint másutt; pénzzel mindent nyomban megszerezhet, amit csak akar, és ha van pénze és nem sajnálja, csak kívánnia kell s egy félóra múlva már meg is kapja a különszobát.

Ezek után a felek, mindnyájuk kölcsönös meglegedésére, elváltak egymástól. Pickwick úr ismét lement a kapus fülkéjébe, a három lakótárs pedig az éttermet kereste föl, hogy elköltse azt az öt shillinget, amit a lelkész csodálatra méltó okossággal és előrelátással e célra Pickwick úrtól kölcsönkért.

- Tudtam én azt előre - mondta Roker úr nevetve, amikor Pickwick úr közölte vele, hogy miért jött vissza. - Hát nem megmondtam, Neddy?

Az univerzális zsebkész filozófus gazdája igenlőleg morgott valamit.

- Mindjárt gondoltam, hogy különszobát fog kérni - mondta Roker úr. - Lássuk csak. Valami bútor is kellene. Tőlem veszi majd bérbe, ugyebár? Így csináljuk ezt mindig.

- Ezer örömmel - felelte Pickwick úr.

- Az étteremmel egy emeleten van egy pompás szoba, amelyben egy törvényszéki fogoly lakik - mondta Roker úr. - Egy fontba fog kerülni hetenként. Remélem, hogy nem sokallja.

- Ó, dehogy! - felelte Pickwick úr.

- No hát, akkor jöjjön velem, kérem - mondta Roker úr nagyon élénken. - Öt perc alatt nyélbe ütjük a dolgot. De miért is nem mondta mindjárt, hogy nem sajnálja a pénzt.

Amint a kapus előre megmondtá, a dolgot hamar nyélbe ütötték. A törvényszéki fogoly már elég hosszú időt töltött ott ahhoz, hogy elveszítse barátait, birtokát, házát és boldogságát és hogy megszerezze a jogot egy különszobához. Minthogy azonban gyakran olyan sanyarú helyzetbe került, hogy betevő falatja sem volt, kapva kapott Pickwick úr ajánlatán, hogy kibérli a szobáját, és heti húsz shilling lakbér fejében örömet beleegyezett, hogy Pickwick úr egymaga és háborítatlanul bírja a szobát, s egyúttal kötelezte magát, hogy ebből az összegből kilakoltatja majd azt az új foglyot, vagy azokat, akiket esetleg beszállásolnának.

Mialatt az alkut megkötötték, Pickwick úr szomorúan és részvéttel nézte a foglyot. Hosszú, szikár, kísérteties alak volt, ócska hálóköntösben, papucsban; beesett arc, nyugtalan, sóvár szemek. Ajka vértelen volt, csontjai kiállók és vékonyak. Szegény ember! A börtön és a nélkülözés húsz év alatt lassan megőrlötte.

- De hol fog ön majd azalatt lakni, uram? - kérdezte Pickwick úr, ahogy az első hétre járó pénzt letette a rozoga asztalra.

A fogoly remegő kézzel szedte fel az asztalról a pénzt, s azt felelte, hogy még nem tudja; majd utánajár, hogy hová vitethetné az ágyát.

- Attól félek, uram - mondta Pickwick úr, s gyöngéden és szánakozva fogta meg a karját -, attól félek, hogy valami lármás és zsúfolt helyre kerül. Kérem, tekintse ezt a szobát a magáénak, valahányszor csak szüksége van nyugalomra, vagy ha a barátai meg akarják látogatni.

- A barátaim! - vágott közbe a fogoly hörgő, rekedtes hangon. - Ha holtan feküdnék a legmélyebb tárna fenekén, szűk koporsóba zárva és ott rohadnék a sötét, undok árokban, melynek iszapja ennek a börtönnek az alapzatát mossa, hát akkor se lehetnék jobban elfelejtve vagy elhagyatva, mint most. Halott ember vagyok, uram... halott a társadalom számára, s még csak meg sem siratnak, mint azt, akinek a lelke már megjelent az Örök Bíró előtt. Ha a barátaim meg akarnak látogatni? Istenem, Atyám! Itt a börtönben viruló ifjúból aggastyán lettem, és ha majd holtan fekszem kiterítve, senki sem fog összekulcsolt kézzel így szólani: „Isten megváltotta őt szenvedéseitől!”

A fölindulás, melytől a szerencsétlen ember arca szokatlanul kipirult, mialatt beszélt, ismét lecsillapodott, aztán kapkodva és idegesen összekulcsolta kiaszott kezeit és kicsoszogott a szobából.

- Rájön néha, tetszik tudni - mondta Roker úr mosolyogva. - De nagyon rozoga szekér már. Persze olyanok, mint az elefánt. Néha rájuk jön, aztán megbokrosodnak.

Roker úr, miután ezt ilyen mélységes együttérzéssel leszögezte, olyan gyorsan hozzálátott a rendezkedéshez, hogy pillanatok alatt ott volt a szobában hat szék, egy asztal, szőnyeg, egy dívány, egy teáskanna és egyéb apróbb ingóságok, amelyekért Pickwick úrnak nagyon méltányosan mindössze heti huszonhét shilling és hat penny bért kellett fizetnie.

- Szolgálhatok még valamivel, uram? - kérdezte Roker úr, s nagy meglepéssel nézett szét a szobában és vígan csörgette markában az első heti bért.

- Igen - mondta Pickwick úr, aki elég sokáig tűnődött magában valamin. - Igen. Van-e itt valaki, akit küldözgetni lehetne ezért-azért?

- Úgy érti, hogy olyan, akit ki lehetne küldeni a városba? - kérdezte Roker úr.

- Igen, úgy értem, hogy a városba. Ne fogoly legyen.

- Hogyne volna - felelte Roker úr. - Van itt egy szerencsétlen alak, akinek van egy barátja a szegénynegyedben, és ez szívesen vállalkozik ilyesmire. Már két hónapja őt küldözgetik mindig mindenfelé. Idehívassam?

- Legyen olyan szíves - mondta Pickwick úr. - Vagy várjon csak. Szegénynegyedet mondott? Szeretném megnézni. Majd inkább magam megyek oda.

Az adósok börtönének szegénynegyede, miként már a neve is elárulja, a legszegényebb és legnyomorultabb adósok tanyája. Aki a szegénynegyedbe szállásoltatja magát, nem fizet a lakásért semmit. A belépési és távozási illeték is jóval csekélyebb, és joguk van valami kevés élelmezéshez is; ezt azokból a kisebb összegekből fedezik, amiket néha-néha jólelkű emberbarátok erre a célra hagyományoznak. Olvasóink közül sokan emlékezni fognak, hogy még egy-két évvel ezelőtt is a Fleet-börtön falába egy vaskalitkaféle volt beillesztve, melyben egy kitéhezett arcú ember állt, aki időnként egy perselyt rázogatót és panaszos hangon kiáltozta: „Könyörüljete a szegény adós foglyokon! Könyörüljete a szegény adós foglyokon!” A persely tartalmát aztán a szegény adós foglyok között osztották ki; s a szegénynegyed lakói egymást váltogatták ebben a megszégyenítő szolgálatban.

Jóllehet ez a szokás már megszűnt, s a kalitkát befalazták, a szerencsétlenek nyomorúságos és reménytelen helyzete nem változott. Nem tűnjük többé, hogy a börtön kapuiban forduljanak az arrajárók jószívűségéhez és irgalmához. De a törvénykönyvünk lapjain még mindig megvan az a törvény - a jövőre korok ámulatára -, az az igazságos és bölcs törvény, amelynél fogva a legmegátalkodottabb gonosztevőt is etetik és ruházzák, a tönkrement adósnak pedig élelem és ruházat híján kell elpusztulnia. És ez, fájdalom, nem mesebeszéd. Nincs olyan hét, hogy az adósok börtönében, itt is, ott is, lassú éhhalállal ne pusztulna el egy csomó ezek közül a szerencsétlenek közül, ha fogolytársaik nem támogatnák őket.

Ilyen elmélgések között ment fel Pickwick úr a keskeny lépcsőn, amelynek alján Roker úr magára hagyta, s lassan-lassan egyre nagyobb indulatba jött; ezek a gondolatok végül annyira kihozták a sodrából, hogy valósággal berontott abba a szobába, ahová utasították, mielőtt még fogalma lett volna róla, hogy hol is van tulajdonképpen, vagy hogy miért is megy be oda.

Csak egyszer kellett körülnéznie a szobában, hogy rögtön magához térjen, de alighogy rápillantott a kandalló mellett gubbasztó alakra, kiejtette kalapját a kezéből s meglepetésében szinte gyökeret vert a lába. Igen: elrongyolódva, kabát nélkül, teljesen kifakult és foszladozó ingben, arcába lógó hosszú hajjal, szenvedésektől eltorzult, éhségtől beesett arccal ott ült Alfred Jingle úr, homlokát a tenyerébe hajtva, szemét a tűzre szegezve; s egész mivolta nyomorról és csüggedésről beszélt!

Nem messze tőle, hanyagul a falnak dőlve, egy erőteljes külsejű falusi ember állt, s ócska lovaglóostorával kihajtott szárú csizmáját ütögette, mely a jobb lábán pompázott, míg a bal lábán egy öreg papucs volt (mert ráérősen, apránként öltözött fel). A ló, a falkavadászat meg az ital juttatta idáig. Fél pár csizmáján rozsdás sarkantyút hordott, amellyel olykor-olykor belevágott az üres levegőbe, s egyúttal a lovaglóostorral rácsapott a csizmájára, és olyan szavakat mormolt, amikkel a vadászember szokta ösztökélni a lovát. Képzeteiben talán éppen valami vakmerő akadályversenyen nyargalt ebben a pillanatban. Szegény szerencsétlen! Drága istállójának leggyorsabb lova sem futott végig olyan gyorsan egy versenyt sem, mint amilyen hamar ő maga befutotta azt a versenypályát, amely a Fleet-börtönben végződött.

A szoba túlsó oldalán egy öregember ült egy faládikán, lesütött szemmel, s az arcáról mélységes kétségbeesés rítt le. Egy kislányka volt vele, a kis unokája, s ezernyi gyermeki fortéllyal igyekezett magára vonni a figyelmét, de az öregember se nem látott, sem nem hallott. Nem hatotta meg a hang, amely valaha zeneszó volt a fülének, nem hatotta meg a szempár, amely egykor napsugara volt. Egész testében reszketett, s elméjét megbénította a szélhűdés.

Még két-három ember volt ott a szobában, egy kis csoportba verődve, s hangosan vitatkoztak. Egy szikár, sovány arcú asszony is volt ott - az egyik fogoly felesége, aki nagy buzgalommal öntözgette egy kiszáradt, elsenyvedt növény nyomorúságos szárát, melyről a vak is láthatta, hogy soha többé nem fog kihajtani -; túlságosan is találó jelképe volt ez az asszonyi hivatásnak, amit a börtönben kellett betöltenie.

Ezek tűntek először Pickwick úr szemébe, amikor nagy csodálkozással körülnézett. Valaki nagy zajjal berontott a szobába, s ettől felocsúdott. Tekintete az ajtó felé fordult, s találkozott az új jövevénnel, akiben elhanyagoltsága, züllöttsége és rongyai ellenére is fölfedezte Job Trotter úr ismerős ábrázatát.

- Pickwick úr! - kiáltott fel Job hangosan.

- Mi az? - szólalt meg Jingle, felpattanva a helyéről. - Pickwick...! Csakugyan... Ő az... Furcsa találkozás... Különös hely... de úgy kell nekem... Megérdelem... mondhatom, uram!

S azzal Jingle úr bedugta a két kezét oda, ahol valamikor a nadrágzsebei voltak, s aztán lehorgasztotta a fejét és hátradőlt a székén.

Pickwick úr meghatódott; ez a két ember olyan nyomorultnak látszott. Az az akaratlanul is sóvár pillantás, amit Jingle egy kis darabka nyers ürühússra vetett, amikor Job behozta, többet mondott sanyarú helyzetükről, mint amennyit kétórai magyarázat mondhatott volna. Pickwick úr szelíden nézte Jingle urat és így szólt:

- Szeretnék önnel négy szemközt beszélni. Nem jönne ki velem egy pillanatra?

- Ó, hogyne - felelte Jingle, s nyomban felállt. - Nem mehetek messzire... Itt legalább nem kell attól félni, hogy a sok gyaloglás kifárasztja az embert... Bekerített park... Festői... De nem nagyon tágas... Szabad a bemenet... Bárki megtekintheti... A gazda soha nincs itthon... A felügyelő kétségbeesetten figyelmes... Mondhatom, kérem.

- Elfelejtette fölvenni a kabátját - mondta Pickwick úr, ahogy kiértek a lépcsőházba és becsukták maguk mögött az ajtót.

- Hogyan? - mondta Jingle. - Igen... Nyaralni küldtem... Gondozásba adtam... Egy kedves rokonomhoz... Nincs mit tennem... Hiszen érti... Enni csak kell... A természet parancsa... És így tovább.

- Hogy érti ezt?

- Oda van, drága jó uram... Az utolsó kabátom volt... Nem tehettem egyebet. Egy pár csizmából éltem... Álló két hétig... Selyem esernyő... Elefántcsont fogantyúval... Egy hét... Becsületemre mondom... Kérdezze csak meg Jobot... Ő is megmondhatja.

- Három hétig élt egy pár csizmából és egy elefántcsont fogantyús selyemernyőből? - kiáltott fel Pickwick úr, aki csak a hajótörésekkel kapcsolatban hallott eddig ilyesmit, vagy a kalandos regényekben olvasott róluk.

- Bizony - mondta Jingle, bólogatva. - Zálogház... Itt vannak a cédulák... Potom összegegek... Jóformán ingyen veszik be... Csupa gazember.

- Ó - mondta Pickwick úr, szinte megkönnyebbülve ettől a felvilágosítástól. - Most már értem. Szóval zálogba tette a ruháit?

- Mindent... Job holmiját is... Nincs több ingünk... Annyi baj legyen... Nem kell mosatni... De nem tart már sokáig... Fekszem az ágyban... Éhezem... Aztán vége... Halál... Jön a halottkém... Deszkekoporsó... Szegény fogoly... Nem volt betevő falatja... Eltúsolják a dolgot... A vizsgáló bizottság tagjai... egyúttal a börtön szállítói is... csak semmi láрма... Természetes halál... Kiadják a halotti bizonyítványt... Szegényházi temetés... Úgy kellett neki... Vége a komédiának... Legördül a függöny.

Jingle a maga szokott gördülékeny, tömör beszédével ilyen különös módon foglalta össze jövődő kilátásait, s közben mindent elkövetett az arcával, hogy mosolygást kényszerítsen rá. Pickwick úrnak azonban nem volt nehéz észrevennie, hogy csak tetteti a vidámságot; jól a szeme közé nézett - de nem barátságtalanul -, s látta, hogy Jingle szeme könnybe lábad.

- Derék, jó ember - mondta Jingle, megszorítva Pickwick úr kezét, miközben elfordította az arcát. - Hálátlan kutya vagyok... Gyerekes dolog pityeregni... De nem tehetek róla... Átkozott betegség... Gyenge vagyok... Nyavalyás... Éhség is gyötör... Rászolgáltam mindenre... De sokat is szenvedtem... Mondhatom, kérem.

Jingle most már képtelen volt tovább színlelni, s talán az erőlködés csak még jobban elgyöngítette, mert a szegény, csüggedt komédiás leült a lépcsőre, tenyerébe hajtotta az arcát és zokogni kezdett, mint egy gyerek.

- Ejnye, ejnye - mondta Pickwick úr nagyon megindultan -, majd ha mindent megtudok a dologról, meglátjuk, hogy lehet-e segíteni rajta. Job, hol van?

- Itt vagyok, uram - felelte Job, fölbukkanva a lépcsőházban. Már egyszer megírtuk róla, amikor még nagyon jó sora volt, hogy mélyen beesett szemei voltak; mostani sanyarú és kétségbeesett állapotában úgy festett, mintha a látószervei egészen eltűntek volna.

- Itt vagyok, uram - mondta Job.

- Jöjjön ide, kérem - mondta Pickwick úr, aki mindenáron szigorúnak akart látszani, miközben négy nagy könnycsepp pergett végig a mellényén. - Jöjjön csak, adok magának valamit.

Mit adott neki? Rendes körülmények között ezt igazán csak úgy lehetett volna érteni, hogy egy nagy pofont. És bizony akárki fiától egy hatalmas, csattanós nyaklevest kapott volna;

hiszen Pickwick urat rászedte, megkárosította, csúnyán felültette ez a szerencsétlen, gyámoltalan alak, aki most teljesen a hatalmában volt. Megmondjuk az igazat? Amit Pickwick úr adott neki, az a mellényzsebéből került elő és csengett, mikor Job markát ütötte s a mi jeles öreg barátunknak kissé megcsillant a szeme és dagadozott a szíve, amikor Job kezébe nyomta és sietve eltávozott.

Mire Pickwick úr visszakerült a szobájába, Sam is megjött a városból s nagyon mulatságos látvány volt, hogy milyen dühös meglepődéssel nézegette a kényelmes, új berendezést. Sam határozottan ellenezte, hogy a gazdája továbbra is a Fleet-börtönben maradjon, ennél fogva erkölcsi kötelességének tekintette, hogy semmit ne dicsérjen túlságosan, amit itt tettek, mondtak, terveztek vagy javasoltak.

- No, Sam? - szólalt meg Pickwick úr.

- Igenis, uram - felelte Sam.

- Elég kényelmes, mi, Sam?

- Megjárja, uram, megjárja - felelte Sam, miközben fitymáló pillantással nézett szét a szobában.

- Találkozott-e Tupman úrral meg a többi barátommal?

- Igenis, uram, találkoztam velük, majd holnap eljönnek. Csodálom, hogy már ma nem jöttek el - felelte Sam.

- Elhozott mindent, ami kell?

Felelet helyett Sam azokra a különféle csomagokra mutatott, amelyeket a lehető legszebb rendben a szoba egyik sarkában helyezett el.

- Nagyon jól van, Sam - mondta Pickwick úr egy kis habozás után. - Hát most hallgasson ide, Sam, akarok mondani magának valamit.

- Hallgatom, uram - felelte Sam Weller úr -, csak ki vele.

- Az első pillanattól fogva úgy éreztem, Sam - mondta Pickwick úr nagyon ünnepélyes hangon -, hogy ez a hely itt nem fiatalembernek való.

- Öreg embernek se való, uram - jegyezte meg Sam Weller úr.

- Tökéletesen igaza van, Sam - mondta Pickwick úr. - De az öreg emberek idekerülhetnek a saját meggondolatlanságuk vagy gyanútlanlanságuk révén, a fiatalok meg azoknak az önzéséből, akiknek a szolgálatában állnak. De a fiatalemberekre nézve minden tekintetben jobb, ha nem maradnak itt. Érti, amit mondok, Sam?

- Nem én, uram - felelte Weller úr konokul. - Nem értem.

- Akkor gondolkozzék rajta egy kicsit - mondta Pickwick úr.

- Jól van, uram - felelte Sam rövid szünet után -, sejtem már, hogy hova akar kilyukadni, és ha csakugyan oda akar kilyukadni, akkor én csak annyit mondok, hogy ez már mégiscsak sok, mint az egyszeri postakocsis mondta, amikor jött a havas fürgeteg.

- Látom, hogy megértett engem, Sam - mondta Pickwick úr. - Attól függetlenül, hogy nem szeretném, ha esztendőnkön át itt csavarogna dologtalanul a börtön körül, azt is megértem, hogy milyen szörnyű képtelenség inast tartani egy börtönbe zárt adósnak. Sam - tette hozzá Pickwick úr -, egy időre el kell válnunk egymástól.

- Ó, egy időre, úgy gondolja, uram? - felelte Weller úr kissé gúnyos hangon.

- Igen, amíg én itt maradok - mondta Pickwick úr. - A bérét továbbra is fizetem. Három barátom közül akármelyik, már csak rám való tekintettel is, örülni fog, ha magához veheti. S ha ezt a helyet valamikor ismét elhagyom - folytatta Pickwick úr tettetett jókedvvel -, ha valaha ismét elhagyom, akkor rögtön visszafogadom szolgálatomba, Sam.

- Megmondom én, uram, hogy miként lesz majd ez a dolog - felelte Weller úr komoly és ünnepélyes hangon. - Nem lesz ez jó sehogyan sem, amit ön akar, uram, úgyhogy ne is beszéljünk róla többet.

- De én komolyan beszélek - jelentette ki Pickwick úr. - Ez az eltökélt szándékom, Sam.

- Úgy? Eltökélt szándéka, uram? - kérdezte Sam Weller határozott hangon. - Jól van, uram, jól van. Hát nekem is eltökélt szándékom, hogy ez így nem megy, uram.

S azzal Weller úr gondosan fejére illesztette a kalapját, és hirtelen kirohant a szobából.

- Sam! - kiáltott utána Pickwick úr. - Sam! Jöjjön csak vissza!

De a hosszú folyosón már nem is hallatszott Sam lépteinek visszhangja. Weller úr eltűnt.

NEGYVENHARMADIK FEJEZET

melyből megtudjuk, hogy került Samuel Weller úr csávéba

A Lincoln's Inn Fieldsen, a Portugál utca egyik magasan fekvő, rosszul világított és még rosszabbul szellőztetett termében majdnem az egész esztendőn át, ahogy a véletlen magával hozza, két, három, sőt alkalomadtán négy parókás úriember üldögél olyan apró kis íróasztalok mögött, amilyeneket a falusi bírák használnak, csak hogy ezek politúros íróasztalok. Jobb kéz felől van az ügyvédek elkerített padsora, bal kéz felől pedig egy korláttal elzárt hely fizetésektől adósok részére, szemben velük pedig egy lejtős földszint, zsúfolva válogatottan piszkos alakokkal. Ezek az urak a csódtörvényszék biztosai, s a szoba, ahol üléseiket tartják, a csódtörvényszék tárgyalóterme.

Ennek a teremnek emberemlékezet óta az a különös rendeltetése, hogy az összes elzüllött alakok közmegegyezéssel közös gyülekezőhelyüknek és menedékhelyüknek tekintsék. Mindig tele van. Sör- és pálinkagőz száll fel a mennyezetre s a melegtől megsűrűsödve úgy szivárog lefelé a falakon, mint az eső. Itt egy nap alatt több ócska öltönyt láthat az ember, mint amennyit a zsidó negyedben egy év alatt eladnak, és több mosdatlan pofát és bozontos szakállt, mint amennyi a Tyburn és a Whitechapel között levő kutakban és borbélyműhelyekben megtisztálkodhatnak.

De nehogy azt higgye valaki, hogy csak a legcsekélyebb dolguk is van ott, vagy csak a legcsekélyebb közülük is van ahhoz a teremhez, ahová olyan rendszeresen járnak. Hiszen ha volna, akkor nem is lenne feltűnő a jelenlétük és nem is lehetne semmi rendkívülit találni a dologban. Némelyikük az ülések alatt jórészt alszik, mások magukkal hozzák az ebédjüket, amely vagy bele van kötve zsebükbe, vagy kikandikál lyukas zsebkütyökből, és egyforma élvezettel falatoznak és figyelnek; de soha még egyikükről sem derült ki az, hogy személyileg csak a legcsekélyebb köze is lett volna az ügyszékhez, amelyet tárgyalnak. Akármivel foglalkoznak is, mindenestre ott ülnek az első perctől kezdve az utolsó percig. Borús, esős időben egészen átázva érkeznek, s ilyenkor úgy gőzölög a törvényszéki terem, mint egy mocsár.

Aki ilyenkor véletlenül benyitna, azt hinné, hogy az ágrólszakadtság istenének templomába került. Az egész teremben nincs egy küldönc vagy egy törvényszolga, aki saját testére szabott ruhát hordana; nincs egy teremtetett lélek, aki tűrhetően egészségesnek és üdének látszana, egy kicsi piros arcú, fehér hajú hivatalosolgát kivéve, de az is olyan, mint egy rosszul eltett rumos meggy, amely egészen összeszáradt és fonnyadtá aszalódott, s noha megmaradt, nem nagyon dicsekedhetik vele. Még az ügyvédek parókái is rosszul vannak hajporozva, s fürtjeikre nagyon ráférne a sütővas.

De a legérdekesebb alakok mégis azok az ügyvédek, akik egy nagy üres asztal mellett valamivel lejjebb ülnek, mint a biztosok. A tehetősebb ügyvédek hivatalos felszerelése egy kék irattáskából áll és egy inasgyerekből; s ez az utóbbi rendszerint a zsidó hitet követi. Irodájuk tulajdonképpen nincsen, mert jogügyleteiket a kocsmákban és a börtönök udvarain bonyolítják le, ahova csoportosan betolakodnak, s ahol úgy toborozzák ügyfeleiket, mint az omnibuszkalauzok az utasaikat. Piszkos és züllött alakok, s ha bűneikről kell beszélnünk, ezek közt első helyen áll az ivás meg a csalás. Rendesen a törvényszék közelében laknak, főként abban a mérföldnyi sugarú körben, amely a St. George's Fields obeliszkjét veszi körül. Ábrázatuk éppenséggel nem megnyerő, modoruk pedig nagyon sajátságos.

Solomon Pell úr, egyik tagja ennek a tudós testületnek, halvány, pufók képű, potrohos férfiú volt, s olyan felöltőt viselt, amely az egyik pillanatban zöld, a másikban pedig barna színben játszott, s ugyanilyen kaméleon természetű volt a bársonygallérja is. Az arca széles volt, a homloka szűk, a feje nagy, s az orra teljesen félrehajlott, mintha megszületésekor olyan hajlamokat fedezett volna föl benne a természet, hogy felháborodásában megfricskázta s ettől a fricskától az orra sohasem tért volna magához. Mivel azonban kurta nyakú és asztmás volt, főképpen ezzel a szervével lélegzett; így hát az orra hasznosságával pótolta ki azt, ami a szépségéből hiányzott.

- Egészen biztos, hogy kiszabadítom - mondta Pell úr.

- Biztos? - válaszolta az illető, akit Pell úr oly nagyon biztosított.

- Szentül meg vagyok róla győződve - mondta Pell úr. - De ha valami zugprókátorhoz vitte volna, most nem állhatnék jól a következményekért.

- Ó! - szólt a másik, s tátva maradt a szája.

- Nem bizony, nem álltam volna jól érte - mondta Pell úr; s felbiggyesztette a száját, ráncolgatni kezdte a homlokát és rejtélyesen csóváltatta a fejét.

Az a hely pedig, ahol ez a beszélgetés lefolyt, a csődtörvényszékkel éppen szemben levő kocsmá volt, s a személy, akihez az ügyvéd beszélt, nem volt más, mint idősb Weller úr, aki azért jött le ide, hogy vigasztalja és támogassa egyik barátját, akinek aznap tárgyalták a kényszerezegyezségi kérelmét, s akinek az ügyvédjét ebben a pillanatban kérdezgette ki.

- És hol van George? - kérdezte az öreg Weller úr.

Pell úr fejével a hátsó ivószoba felé intett, s Weller úr mindjárt be is lépett oda. Egy csomó kartársa a legmelegebben és leglelkesebben üdvözölte, annyira megörültek a jövetelének. A fizetésektelen úriember, aki merész, de oktalan vállalkozási szenvedélyében postalovakat adott bérbe hosszú távolságokra, súlyos bonyodalmakba keveredett, de azért pillanatnyilag nagyon jó színben volt, s nyugtalanságát tengeri rákkal és barna sörrel csillapította.

Weller úr és barátai csak úgy üdvözölték egymást, ahogy mesterségük szabadkőművessége előírta: vagyis a jobb öklüket megforgatták, s ugyanakkor a kisujjukkal a levegőbe böktek. Ismertünk hajdan két híres kocsiszt (a szegény ördögök azóta már meghaltak), akik ikrek voltak, és őszintén, igazán szerették egymást. Huszonnégy esztendőn át minden áldott nap találkoztak a doveri országúton és sohasem üdvözölték egymást másképpen; s mégis, amikor az egyik meghalt, a másik bánatában szinte elsorvadt és csakhamar követte őt a sírba!

- No, George - mondta az idősb Weller úr, levetve felsőkabátját s a szokott méltósággal letelepedve -, no, George, hogy állunk? Tele a hasunk, s nem fáj a fejünk, igaz-e?

- Rendben van minden, öregem - felelte a csődbe jutott úriember.

- Hát a szürke kancát átadtad-e valakinek? - kérdezte Weller úr, nyugtalanul.

George rábólintott.

- No, akkor jól van - mondta Weller úr. - Hát a kocsira volt-e gondod?

- Biztos helyen van - felelte George, s egy rakás tengeri ráknak tépte le a fejét egyszerre, s minden további nélkül le is nyelte őket.

- Jól van, akkor jól van - jegyezte meg Weller úr. - Ha lefelé hajtunk a kaptatón, meg kell kötni jól a kereket, hiszen tudod. A papirosokat jól megcsinálták?

- A mérleget érti, uram? - vágott közbe Pell úr, mert kitalálta, hogy Weller úr miről beszél. - A mérleg olyan szépen rendben van, és olyan világos, hogy tintával és tollal már nem is lehetne jobbat csinálni.

Weller úr bólintott, mint aki teljesen egyetért ezekkel az intézkedésekkel, aztán George-ra mutatva, így szólt Pell úrhoz:

- Mit gondol, mikor kezdik az ő dolgát?

- Hát - felelte Pell úr -, harmadik a listán, úgy hiszem tehát, hogy körülbelül egy félóra múlva kerül rá a sor. Meghagytam az írnokomnak, hogy jöjjön át, és szóljon, ha itt lesz az ideje.

Weller úr lelkes nagyrabecsüléssel nézegette az ügyvédet, s aztán nyomatékos hangon így szólt:

- Nem innék valamit, uram?

- Ó, igazán - felelte Pell úr -, igazán nagyon... nagyon... Bizisten mondom, nem szokásom... még olyan korán van, hogy igazán nem is tudom... de azért mégis, hozzon nekem is három penny ára rumot, lelkem.

A pincérlány azonban már előre meghozta a rumot, be sem várva a rendelést, s most odatette Pell úr elé a poharat és kiment.

- Uraim - mondta Pell úr, körülnézve a társaságon. - Barátjuk egészségére és sikerére! Nem akarok dicsekedni, uraim, nem szokásom; de meg kell jegyezni, hogy ha a barátjuk ügye nem olyan kezekbe jutott volna, mint... mint... no de nem szólok egy szót sem. Uraim, egészségükre! - Pell úr egy hajtásra kiürítette a poharát, csettintett a nyelvével és gyönyörűséggel legeltette szemét az egybegyűlt kocsisokon, akik úgy tekintettek fel rá, mint egy orákulumra.

- No - mondta a jogi tekintély -, hát mit is akartam mondani, uraim?

- Azt hiszem, éppen azt akarta megjegyezni, uram, hogy nem utasítana vissza egy második pohárka rumot, igaz-e - felelte idősb Weller úr, tréfás komolysággal.

- Hahaha! - nevetett Pell úr. - Nem rossz, igazán nem rossz. Nagy szakember maga is, már látom. Ebben a reggeli órában nem is árthatna... Hát, nem is tudom, angyalom... de hát... hozzon még eggyel, legyen szíves. Hm!

Ez az utolsó hang egy ünnepélyes és méltóságos köhintés volt, amellyel Pell úr úgy vélte, hogy tartozik önmagának, mikor észrevette, hogy hallgatóinak egy része illetlen hajlamokat árul el a nevetésre.

- A boldogult lordkancellár nagyon szeretett engem - kezdte Pell úr.

- Hát ez csak a becsületére válhatott - vágott közbe Weller úr.

- Halljuk, halljuk! - kiáltotta Pell úr ügyfele. - Miért is ne szeretete volna?

- Hát persze - jegyezte meg egy túl piros arcú férfi, aki eddig semmit sem szólt, s akin látni lehetett, hogy ezután sem fog többet szólni. - Miért ne szeretete volna?

A tetszés moraja futott végig a társaságon.

- Emlékszem, uraim - mondta Pell úr -, emlékszem, egy ízben nála ebédeltem; csak kettesben voltunk, de olyan remek volt minden, mintha húsz személyre főztek volna; jobb keze felől egy asztalkán az állam pecsétje feküdt s egy copfos parókájú férfi felvértézve, kivont karddal, selyemharisnyásan őrizte a jogart, mert az a szokás, uraim, hogy azt éjjel-nappal őrizték. „Pell - mondta a lordkancellár -, félre az álszerénységgel, Pell. Ön tehetséges ember; ön mindent

keresztülvisz a csődtörvényszéken, Pell; a haza büszke lehet magára”... így mondta, ezekkel a szavakkal. „Mylord - feleltem én -, ez igazán túlzás”... „Pell - mondta a lordkancellár -, vigyen el az ördög, ha ez túlzás.”

- Ezt mondta? - kérdezte Weller úr.

- Ezt mondta - felelte Pell úr.

- No - jegyezte meg Weller úr -, hát akkor a parlamentnek le kellett volna őt tartóztatni káromkodás miatt; s ha egy szegény ember mondta volna, azt bizonyosan megbüntetik.

- No de, kedves barátom - mondta Pell úr -, hiszen a lordkancellár ezt bizalmasan mondta csak nekem.

- Hogyan? - kérdezte Weller úr.

- Bizalmasan.

- Hja, vagy úgy? - felelte Weller úr némi tűnődés után. - Ha bizalmasan kívánta önmagát a pokolba, hát az, persze, egészen más.

- Hát hogyan volna más - mondta Pell úr. - Mindjárt meglátja, hogy a kettő között mekkora a különbség.

- Ez nagyot változtat a dolgon - jegyezte meg idősb Weller úr. - Folytassa, uram.

- Nem, nem folytatom, kérem - mondta Pell úr halkán és komolyan. - Ön az imént eszembe juttatta, uram, hogy négyszemközt beszéltem a lordkancellárral, négyszemközt és bizalmasan, uraim. Uraim, én törvénytudó ember vagyok. Lehet, hogy nagyra becsülnék tudásomnál fogva, lehet, hogy nem. A legtöbb ember tudja, hogy mit tartson felőlem. Én nem szólok egy szót sem. Ebben a szobában az imént olyan megjegyzéseket hallottam, amelyek nemes barátom jó hírnevét sértik. Meg fognak bocsátani, uraim, vigyázatlan voltam. Már látom, hogy helytelenül jártam el, amikor ezt a témát az ő beleegyezése nélkül szóba hoztam. Köszönöm önnek, uram, köszönöm.

Pell úr, miután ekképpen könnyített lelkiismeretén, zsebre dugta a kezét, összeráncolt homlokkal dühösen körülnézett, aztán szörnyű elszántsággal csörgetni kezdett a markában néhány félpennyst. De alighogy fölébredt benne ez a hősies elhatározás, mikor a fiú meg a kék irattáska, mint elválaszthatatlan pajtások, nagy zajjal berontottak a szobába azzal a hírrel (illetve a hírt csak a fiú hozta, a kék táskának ebben nem volt semmi része), hogy az ügy rögtön sorra kerül. A hír hallatára az egész társaság kirohant az utcára, átvágta magát a tömeg, s ökölrel tört magának utat a törvényszéki tárgyalóterembe - szinte pillanatok alatt, holott rendes körülmények között ez a bevonulás huszonöt-harminc percig is el szokott tartani.

Weller úr, aki erős ember volt, rögtön befurakodott a sokaság kellős közepébe, a kétségbeesett ember reménykedésével, hogy végül majd csak kap egy jó helyet. Az eredmény azonban nem felelt meg teljesen a várakozásának, mert a kalapját, amelyet elfelejtett levenni, jó mélyen a fejébe nyomta egy láthatatlan idegen, akinek alaposan a lába ujjára lépett. Ez az egyén nyilván rögtön megbánta indulatosságát, mert olyanformán mordult fel, mint akit nagy meglepetés ért, kivonszolta az öreget az előcsarnokba és nagy erőfeszítéssel kiszabadította fejét és az arcát a kalapból.

- Sammykém! - kiáltott fel idősb Weller úr, amikor végre szemügyre tudta venni szabadítóját.

Sam bólintott.

- Te igazán szerető, jó fia vagy apádnak, édes gyerekem - kezdte az öreg Weller. - Vén napjaimra fejembe vered a kalapomat.

- Hogy tudhattam volna, hogy te vagy, apám? - felelte a fia. - Hát azt hiszed, hogy felismerhettelek volna a lábad súlyáról?

- No már ebben igazad van, Sammy - felelte Weller úr, egyszerre megengesztelődve. - De mit keresel te itt? A te gazdád itt nem nyerhet semmit. A verdiktumot nem itt adják ki, Sammy, nem adják ki. - S idősb Weller úr ünnepélyes szakértelemmel rázogatta a fejét.

- Ej, de megátalkodott, csökönyös vén fejed van, apám! - kiáltott fel Sam. - Örökké csak verdikten meg alibin meg hasonlókon jár az eszed. Ki beszélt itt verdiktről?

Idősb Weller úr nem felelt egy szóval sem, csak még szakértőbben csóváltatta a fejét.

- Ne rázogasd annyira azt a drága fejedet, mert elromlanak ám a rugók - mondta Sam ingerülten. - Járj inkább az eszeden. Tegnap este tüvé tettem érted a Granby márkít.

- Hát a Granby márkínélval találkozta-e? - kérdezte idősb Weller úr felsóhajtva.

- Találkoztam - felelte Sam.

- S hogy van a drága lélek?

- Hát, elég furcsán - felelte Sam. - Azt hiszem, apránként tönkreteszi magát a sok ananászgraggal és más efféle erős orvossággal.

- Azt hiszed, Sammy? - kérdezte idősb Weller úr komoly hangon.

- Biz én azt - felelte a fia.

Idősb Weller úr megragadta Sam kezét, megszorította, s azután ismét eleresztette. Közben azonban az arcán nem tükröződött se félelem, se aggodalom, hanem inkább a remény édes, jótékony kifejezése sugárzott róla. A megadás, sőt megelégedés napsugara suhant végig ábrázatán, amikor lassan így szólt:

- Nem vagyok biztos benne, Sammy; nem merem azt mondani, hogy biztos vagyok benne... Mert hátha utóbb mégis csalódnám... de már-már azt hiszem... szinte az az érzésem... hogy a segédlelkész májbajba esett.

- Rossz színben van? - kérdezte Sam.

- Nagyon fakó az arca - felelte az apja. - Nagyon fakó, kivéve az orrát, mert az sokkal vörösebb, mint valaha. Az étvágya is nagyon meggyöngült, hanem a szeszt azt csudamód bírja.

Ahogy erről beszélt, Weller úr elméjébe, úgy látszik, a rummal kapcsolatos gondolatok hatoltak be; ugyanis elkomorodott és merengeni kezdett; de csakhamar magához tért, aminek bizonyságául egy egész ábécére valót hunyorgatott a szemével, amit csak olyankor szokott tenni, ha nagyon meg volt elégedve.

- Jól van - mondta Sam -, de most beszéljünk a magam dolgáról. Nyisd ki jól a füledet és ne szólj közbe, amíg be nem fejeztem.

A kurta bevezetés után Sam elmesélte Pickwick úrral való utolsó nevezetes beszélgetését, amilyen röviden csak lehetett.

- Egmagában ül a Fleetben, ó, szegény ember! - kiáltott fel az idősebbik Weller úr. - És nincs, aki gondját viselje! Ez nem maradhat ennyiben, Sammykém, ez nem maradhat ennyiben.

- Hát persze hogy nem - hagyta rá Sam. - Hiszen éppen ezt mondom én is.

- Hiszen azok ott elevenen felfalják, Sammy - mondta az öreg.

Sam helybenhagyólag bólintott.

- Most még tollas az istenadta, Sammykém - jegyezte meg idősb Weller úr képletesen -, de mire kikerül, úgy megkopasztják, hogy a legjobb barátja sem ismer rá. Annyi toll sem lesz rajta, mint a nyárson sült galambon.

Sam megint rábólintott.

- Hát ezt nem kellene hagyni, Sammykém - mondta idősb Weller úr komoly hangon.

- Ezt nem szabad hagyni - mondta Sam.

- Nem hát - mondta Weller úr.

- Te is éppen olyan finoman jószol - mondta Sam -, mint az a vörös képű Jónás, akinek a képe benne van a hatpennys füzetekben.

- Az ki volt? - kérdezte idősb Weller úr.

- Mindegy - felelte Sam -, érde be annyival, hogy nem volt fuvaros.

- Ismertem én egy ilyen nevű lovászt - mondta Weller úr eltűnődve.

- Hát nem az volt - mondta Sam. - Akiről én beszélek, az egy próféta volt.

- Mi az, hogy próféta? - kérdezte Weller úr, s szigorú arccal nézett a fiára.

- Az olyan ember, aki megjövendöli, hogy mi fog történni - felelte Sam.

- Szeretnék ismeretségben lenni vele, Sammy - mondta Weller úr. - Talán ő tudna némi felvilágosítást adni arról a májbajról, amiről az imént beszéltem. No de hát, ha már meghalt és nem vezeti tovább senki az üzletét, akkor úgysis hiába. Folytasd, Sammy - mondta Weller úr és felsóhajtott.

- No hát - mondta Sam - megjövendöltem, hogy mi lesz a gazdám sorsa, ha magára hagyják. Nem tudnál kitalálni valamit, hogy miként lehetne gondját viselni?

- Nem, Sammy - mondta az öreg Weller úr, tűnődő arcot vágva.

- Semmit nem tudsz kitalálni? - kérdezte Sam.

- Semmit, a világon semmit - mondta Weller úr -, hacsak... - tette hozzá, s hirtelen felragyogott a képe egy okos ötlettől és a hangját lehalkította, szájával pedig gyermeke füléhez hajolt, így suttogta: - Hacsak a porkolábok tudta nélkül egy összecukható ágyban ki nem vitetné magát, vagy pedig, ha zöld fátyolos öregasszonynak öltözne.

Sam Weller azonban váratlanul fitymálólágot utasította vissza mind a két indítványt és újra föltette a kérdést.

- Nem - mondta az öregúr. - Ha téged nem akart megtérni maga mellett, én más megoldást nem tudok kitalálni. Nem megy a dolog, Sammy, nem megy.

- No hát, akkor mondok én egyet - szólt Sam. - Arra kérlek, hogy adj nekem kölcsön huszonöt fontot.

- S azzal mire megyünk? - kérdezte idősb Weller úr.

- Bízd csak rám - felelte Sam. - Adj kölcsön huszonöt fontot, aztán hátha öt perc múlva eszedbe jut, hogy visszaköveteld s hátha én azt fogom mondani, hogy nem fizetek és ráadásul még gorombáskodom is veled. Talán csak nem teszed meg ebben az esetben, hogy tulajdon fiadat ezért a rongyos kis adósságért bepereld és becsukasd a Fleet-börtönbe? Vagy talán képes lennél megtenni, te szívtelen apa?

Erre a feleletre apa és fia egy egész Morse-ábécére való ravasz távirati pillantásokat és jeleket váltottak egymással, azután az idősebbik Weller úr leült egy kőlépcsőre és úgy kezdett kacagni, hogy egészen belevörösödött.

- Ó, te vén maskara! - kiáltott fel Sam, bosszankodva az idővesztegetés miatt. - Most mit ülsz itt le, az arcodat fintorgatni, mint egy réz szatír a ház kapuján, amikor sietős a dolgunk és még annyi tennivalónk van? Hol a pénzed?

- Adom mindjárt, Sammy, adom már - felelte Weller úr, összeszedve magát. - Fogd csak meg a kalapomat, fiacskám.

Miután a kalapjától megszabadult, az öreg Weller úr egy ügyes mozdulattal hirtelen megcsavarta a derekát, féloldalra dűlt s a jobb kezével belenyúlt hatalmas zsebébe és szuszogva, lihegve előhúzott egy nagy, fóliáns alakú levéltárcát, mely egy erős bőrszíjjal volt átkötve. Ebből kivett két ostorzsinórt, három-négy csatot, egy kis mintazacskót tele búzával, s végül egy csomó nagyon piszkos bankjegyet, amelyből leolvasta a kívánt összeget, és Sam kezébe nyomta.

- No most pedig, Sammy - mondta az öreg, miután megint visszacsomagolta az ostorzsinókeket, csatokat, mintazacskót, s a nagy levéltárcát szintén visszasüllyesztette a zsebébe -, most pedig, Sammy, ismerek itt egy urat, aki majd egy-kettőre nyélbe üti a dolgot... Nagy törvénycsavaró, Sammy, akinek olyan az agyveleje, mint a békának, hogy az egész teste csupa velőből áll, egészen az ujja hegyéig, Sammy; nagyon jóban van a lordkancellárral, Sammykém, s csak egy szavába kerül, hogy a lordkancellár akár életfogytiglani tömlőbe csukasson.

- Izé - mondta Sam -, ebből inkább nem kérek.

- Miből nem kérsz? - kérdezte Weller úr.

- Hát csak semmi alkotmányba ütközött ne csináljunk - felelte Sam. - Az a habeas corpus, a perpetuum mobilével együtt, olyan áldásos találmány, hogy jobb nincs is a világon. Sokszor olvastam már erről az újságban.

- De hát mi köze van annak ehhez? - kérdezte idősb Weller úr.

- Csak annyi - felelte Sam -, hogy én ehhez a találmányhoz tartom magam és így akarok bemenni a börtönbe. Nem kérek a lordkancellár protekciójából... nem tetszik nekem ez az ötlet. Nem tartom elég biztonságosnak, mert hátha baj támad, amikor aztán ki akarok majd szabadulni.

Idősb Weller úr ebben a pontban igazat adott a fiának; aztán mindjárt felkeresték a tudós Solomon Pell urat és közölték vele, hogy haladéktalanul állítson ki letartóztatási parancsot egy bizonyos ifjabb Samuel Weller ellen huszonöt font adósság és a perköltségek erejéig; a felmerülő illetékeket előre kifizetik Solomon Pell úr kezéhez.

Az ügyvéd nagyon jókedvű volt, mert a fizetésektelen fuvarost fölmentették. Nagyon dicsérte Samnek gazdájához való ragaszkodását s kijelentette, hogy ez nagyon emlékezteti őt barátja, a lordkancellár iránt érzett hűségére, s az öreg Weller urat csakhamar átkísérte a Temple-be, hogy ott megeskettesse, tanúvallomást tétessen vele a követeléséről; ami nyomban meg is történt a fiú és a kék táska segítségével.

Ezalatt Samet ünnepélyesen bemutatták a fehérre mosott úrnak és barátainak, mint a Belle Savage-beli Weller úr ivadékát; rendkívüli tisztelettel bántak vele s meghívták, hogy az örömdíszes esemény tiszteletére koccintson az egész társasággal. Sam ezt a meghívást habozás nélkül el is fogadta.

A kocsis- és a fuvarosszakmában működő urak jókedvükben rendszerint nagyon komolyak és nyugodalmassak maradnak, de ez a mostani alkalom különleges ünnepnap volt, s így a kelle-ténél többet engedtek meg maguknak. A törvényszék elnökére és Solomon Pell úrra elmondott

néhány lármás felköszöntő után, mely utóbbi aznap olyan csodálatra méltó ügyességet fejtett ki, egy himlőhelyes arcú és kék nyakkendősről azt az indítványt tette, hogy valaki énekeljen el egy dalt. Ezt a javaslatot, persze, az a kívánság követte nyomon, hogy maga az indítványozó énekeljen, ha már annyira óhajtja a nótázást; az illető azonban ezt határozottan és nem minden sértődés nélkül visszautasította, aminek, mint az ilyen esetekben meg szokott történni, egy kis dühös összeszólalkozás lett a vége.

- Uraim - mondta a postakocsi-istálló ember -, hogy ne zavarjuk meg ennek a szép napnak a békességét, talán Samuel Weller úr lesz szíves előadni nekünk egy dalt.

- Igazán, uraim - felelte Sam -, igazán nem szoktam zenekíséret nélkül énekelni, mondhatom; de hát nincs szebb a békességnél, ahogyan az egyszeri ember mondta, amikor elfogadta az éjjeliőri hivatalát a világítótoronyban.

S ezzel a kis bevezetővel Samuel Weller úr az alább következő regényes és szép románcot kezdte énekelni, melyet közölni bátorkodunk, abban a föltevésben, hogy talán nem ismeri mindenki. Szíveskedjenek különös figyelemmel lenni a második és a negyedik sor utolsó előtti szótagjára, mely nemcsak az előadónak ad módot, hogy ezen a helyen lélegzetet vegyen, hanem a ritmust is nagyban támogatja.

ROMÁNC

I

*Hős Turpin egykor Hounslow körül
Lovagolt szilaj deli mé-é-é-énen;
Meglátja a püspök hintáját,
Amint az úton mé-é-é-égyen
Turpin odanyargal ám sebesen,
S az ablakon át betekint,
S a püspök szól: „Megeszem a fejem,
Ha nem Turpin ez itt megint!”*

Kar:

*S a püspök szól: „Megeszem a fejem,
Ha nem Turpin ez itt megint!”*

II

*Hős Turpin szól: „Megeszed bizony,
Mit én adok ebé-é-édre;
S szájába nyomja a pisztolyát,
S golyót szalaszt belé-é-é-éje.
A kocsis kapkodja bizony a fejit,
Sebesen, szilajon tovarobban,
Dick két golyót a nyakába repít
S szegény meg is állott nyomban.*

Kar (gúnyosan):

*Dick két golyót a nyakába repít
S szegény meg is állott nyomban.*

- Ez a dal célzás a mi mesterségünkre - vágott közbe a himlőhelyes képű úr. - Szeretném tudni, hogy hívták azt a kocsist.

- Azt senki sem tudja - felelte Sam. - Nem volt névjegy a zsebében.

- Tiltakozom a politizálás ellen - mondta a himlőhelyes úr. - Ki kell jelentenem, hogy ez a dal itt a mi társaságunkban politikai természetű, s ami szóról szóra ugyanezt jelenti, hazugság. Kijelentem, hogy a kocsis nem hajtott el vágatva, hanem ott halt meg elszántan... egy tapodtat sem mozdult... és csak annyit mondok, hogy ne merje senki az ellenkezőjét állítani.

Minthogy a himlőhelyes arcú úriember nagyon erélyesen és határozott hangon beszélt, s minthogy láthatólag a vélemények megoszlottak erről a kérdéstről, megint nagy összeszólalkozás lett volna a dologból, ha ebben a pillanatban be nem toppan közéjük az idősebbik Weller úr és Pell úr, a lehető legjobbkor.

- Mindent elintéztünk, Sammy - mondta Weller úr.

- A törvényszéki szolga négy órákor itt lesz - tette hozzá Pell úr. - Remélem, hogy nem szökik meg addig, igaz-e? Hahaha!

- Talán addig megkönyörül rajtam az én szívtelen apám - felelte Sam vigyorogva.

- Szó sincs róla - mondta idősb Weller úr.

- Talán mégis - könyörgött Sam.

- Semmi szín alatt - felelte a könyörtelen hitelező.

- Adok hatpennys váltókat havi lejáratra - mondta Sam.

- Nem kell - felelte Weller úr.

- Hahaha! Nagyon jó, nagyon jó! - nevetett Solomon Pell úr, aki ezalatt elkészítette kisdéd költségvetését. - Igazán nagyon mulatságos eset! Benjamin, másold le ezt. - És Pell úr megint mosolygott, ahogy bemutatta Weller úrnak a számlát.

- Köszönöm, köszönöm - szólt a jogtudós, és átvett egyet azokból a piszkos bankókból, melyeket Weller úr megint előhúzott a levéltárcájából. - Három font és tíz shilling meg egy font és tíz shilling, az összesen öt font. Hálásan köszönöm, Weller uram. A fia nagyon derék, jóra való fiatalember, őszintén mondhatom, uram. Nagyon szép jellemvonás egy fiatalemberben, igazán nagyon szép jellemvonás - tette hozzá Pell úr, mialatt elégedetten mosolyogva, körülnézett a társaságon s a pénzt zsebre vágta.

- Jó móka! - mondta az öreg Weller úr, felkacagva. - Pazarló esze van ennek a gyerekek, pazarló!

- Pazar, uram - helyesbítette Pell úr szelíden -, talán inkább pazar esze!

- Az mindegy, uram - mondta Weller úr méltóságteljesen. - Ha azt mondom, hogy pazarló, hát akkor pazarló. Tudom én, hogy mit beszélek, kérem.

Mire megérkezett a törvényszéki szolga, Sam olyan nagy népszerűsége tett szert, hogy az összes jelenlevők elhatározták, elkísérik testületileg a börtönbe. Föl is kerekedtek hát; az alperes és a felperes karonfogva mentek, elől a törvényszéki szolga, s nyolc jól táplált kocsis volt az utócsapat. A Serjeant's Inn kávéház előtt megállt az egész társaság, hogy felfrissítsék magukat, s miután ez a törvényes előírások szerint megtörtént, a menet újra megindult.

A Fleet Streeten egy kis közlekedési zavar támadt, ugyanis a nyolc kocsis tréfás kedvében egy vonalban akart haladni; továbbá az is szükségessé vált, hogy a himlőhelyes arcú úr visszamaradjon és megverekedjék egy kapussal, s abban állapodtak meg, hogy a barátai visszafelé jövet majd érte jönnek. Ezeken az apróságokon kívül semmi más nevezetes dolog nem történt útközben. Mikor a Fleet-börtön kapujához értek, a díszfelvonulás a felperes vezényszavára háromszor lelkesen megéljenezte az alperest; s miután valamennyien kezet szorítottak vele, magára hagyták. Samet ünnepélyesen a felügyelő őrizetére bízták, Roker úr nagy meglepetésére; s a dolog még a hidegvérű Neddyt is szemmel láthatólag meghatotta. Az új fogoly aztán máris belépett a börtönbe és egyenesen a gazdája szobája felé indult. Ahogy odaért, bekopogott az ajtaján.

- Szabad! - szólt Pickwick úr.

Sam belépett, levette a kalapját és mosolygott.

- Ó, Sam, édes fiam! - mondta Pickwick úr, s szemmel láthatólag nagyon megörült hűséges barátjának. - Kedves jó fiam, nem akartam megsérteni azzal, amit tegnap mondtam. Tegye le a kalapját, hadd magyarázzam meg bővebben, miként értettem a dolgot.

- Nem ér rá egy kicsit később, uram? - kérdezte Sam.

- Dehogynem - felelte Pickwick úr. - De hát miért ne mondanám el most?

- Jobb szeretném, ha egy kicsit később mondaná el, uram - felelte Sam.

- Miért? - kérdezte Pickwick úr.

- Mert... mert... - mondta Sam habozva.

- Miért? - kérdezte Pickwick úr, akit meghökkentett inasának viselkedése. - Bökje már ki, Sam.

- Mert - folytatta Sam -, mert van még egy kis dolgom, egy kis elintézni valóm.

- Miféle elintézni valója? - kérdezte Pickwick úr, csodálkozva Sam zavaros beszédén.

- Semmi különös, uram - felelte Sam. - Nem fontos dolog.

- Hát ha nem fontos - mondta Pickwick úr mosolyogva -, akkor ráér előbb velem beszélgetni.

- Azt hiszem, jobb volna, ha most mindjárt elintézném a dolgomat - mondta Sam, még mindig habozva.

Pickwick úr álmélkodó képet vágott, de nem szólt egy szót sem.

- A dolog úgy áll... - kezdte Sam, s hirtelen elhallgatott.

- No! - mondta Pickwick úr. - Ki vele, Sam.

- Hát, a dolog úgy áll - kezdte Sam újra, kétségbeesett erőlködéssel. - A dolog úgy áll, hogy talán mégis jobb volna, ha előbb megágyaznék magamnak, mielőtt bármi máshoz fogok.

- Megágyazna magának! - kiáltott fel Pickwick úr elképedve.

- Igenis, uram, meg kell ágyaznom magamnak - felelte Sam. - Én is fogoly vagyok. Ma délután adósság miatt letartóztattak.

- Adósság miatt letartóztatták? - kiáltott fel Pickwick úr, s lerogyott egy székre.

- Igenis, uram, adósság miatt - felelte Sam. - És az az ember, aki lecsukott, nem ereszt ki addig, amíg ön idebenn marad.

- Jóságos Isten! - kiáltott fel Pickwick úr. - Mit akar ezzel mondani, Sam?

- Hogy mit akarok ezzel mondani, uram? - ismételte Sam. - Csak annyit, hogy ha negyven esztendeig tart, akkor is fogoly maradok önnel együtt és örülök is neki; s még ha a Newgate-ben kellene lennünk, azt se bánám. No, most már kitaláltam, s vigyen el az ördög, ez így van, uram, punktum!

Sam Weller mindezt nagy hévvel és lelkesedéssel harsogta el, aztán szokatlanul izgatottan földhöz csapta a kalapját, keresztbe fonta a karját, és rendkívül szilárdan, határozott tekintettel nézett farkasszemet a gazdájával.

NEGYVENNEGYEDIK FEJEZET

*amely a Fleet-börtönben lefolyt különböző kisebbrendű eseményekről szól,
valamint Winkle úr rejtélyes viselkedéséről; továbbá elmondja,
hogyan miként szabadult ki végül a Kancellária foglya*

Pickwick urat sokkal jobban meghatotta Sam meleg ragaszkodása, semhogy haragjának vagy rosszallásának kifejezést tudott volna adni a miatt az elhamarkodott lépés miatt, hogy a maga jószántából becsukatta magát az adósok börtönébe, határozatlan időre. Az egyetlen dolog, amit mindenáron szeretett volna megtudni, Sam hitelezőjének a neve volt; ezt azonban Weller úr semmiképpen nem volt hajlandó elárulni.

- Úgy sem megyünk vele semmire - Sam egyre csak ezt hajtogatta. - Az egy rosszakarató, gonosz, kapzsi, konok, bosszúvágyó, erőszakos fráter, akinek nem lehet meglágyítani a szívét... ahogy az egyszeri jámbor lelkész mondta egy öreg vízkóros úriemberről, amikor az közölte vele, hogy végeredményében mégiscsak okosabbnak tartja feleségére hagyni a vagyonát, mint kápolnát építtetni rajta.

- De gondolja csak meg, Sam - tiltakozott Pickwick úr -, ez az összeg olyan csekély, hogy könnyen ki lehetne fizetni, s ha már egyszer elszánta magát arra, hogy nálam marad, arra is gondolnia kell, hogy többet használhat nekem, ha kijárhat szabadon a börtönből.

- Hálásan köszönöm, uram - felelte Samuel Weller úr komoly hangon -, de én már inkább csak itt maradok.

- De miért, Sam?

- Mert nem alázom meg magam annyira, hogy szívességet kérjek attól a lelketlen ellenségetől.

- De hiszen az nem szívesség tőle, ha visszafizetjük neki a pénzét, Sam - érvelt Pickwick úr.

- Már engedelmet kérek, uram - felelte Sam -, de igenis, nagy szívesség volna, ha visszafizetnének neki, mert nem érdemli meg, és ez a dolog veleje.

Minthogy Pickwick úr most kissé bosszúsan kezdte vakargatni az orrát, Weller úr jónak látta másra terelni a szót.

- Én mindig tartom magam az elveimhez, uram, minden elhatározásomban - jegyezte meg Sam -, hiszen ön is csak így van vele; s erről jut eszembe az az úriember, aki elvből megölte magát, s akiről nyilván már ön is hallott, uram, gondolom.

Weller úr elhallgatott, s a szeme szögletéből huncut pillantással nézte a gazdáját.

- Rosszul gondolja, Sam - felelte Pickwick úr, akinek lassanként mosolyra derült az arca, jóllehet bántotta őt Sam csökönyössége. - Ennek a szóban forgó úriembernek soha hírét sem hallottam.

- Nem-e, uram! - kiáltott fel Sam. - Hát ezen igazán csodálkozom, kérem; az illető úriember az állam hivatalnok volt.

- Igen? - felelte Pickwick úr.

- Igen, az volt, uram - folytatta Weller úr -, s azonfelül nagyon kedves ember volt... nagyon rendes, pontos, pedáns ember, aki esős időben mindig finom kis gumi sárcipőt húzott a lábára, s akinek sohasem volt más kebelbarátja, mint a nyúlprém; elvből takarékoskodott, elvből

váltott mindennap inget, elvből nem állt szóba soha a rokonaival, nehogy kölcsönkérjenek tőle; egyszóval mindent egybevetve, igazán nagyon kellemes úriember volt. Elvből nyíratkozott meg kéthetenként, átalányt fizetett a szabójának, annak a gazdaságos elvnek az alapján, hogy évenként három új ruhát kap és a viselt ruhákat a szabó visszaveszi tőle. Minthogy nagyon rendszerető ember volt, mindennap ugyanazon a helyen ebédelt, ahol egy terítéknek az ára egy shilling és kilenc penny volt, s ezt becsületesen el is költötte, amint a vendéglős könnyező szemmel panaszolta, nem is beszélve arról, hogy ez az úr télen mindig mennyi szénét tett a tűzre; olyan sokat, hogy naponként legalább négy és fél penny veszteséget jelentett a vendéglősnek, s ráadásul azt a bosszúságot, hogy ezt mindig végig kellett néznie. S amellet hogy adta a nagyurat! - „Kérem a *Morning Post*-ot, mihelyt szabad lesz” - ezzel lépett be mindennap. - „Keresse meg nekem a *Times*-t, pincér; adja ide a *Herald*-ot, ha nincs kézben; ne felejtse el félretenni nekem a *Chronicle*-t; s hozza csak az *Advertiser*-t, legyen szíves.” - Aztán csak ült és le nem vette a szemét az óráról, hogy abban a másodpercben elcsípje a gyereket, amikor az meghozza az esti lapokat; lecsapott az újságokra, és olyan mohón, olyan kitartással olvasta őket órákon át, hogy a többi vendéget valósággal kétségbeejtette és felbőszítette vele, kivált egy ingerlékeny öregurat, akit végül a pincér kénytelen volt állandóan szemmel tartani, mert attól kellett félniük, hogy a szeletelőkéssel egyszer még nekimegy az újságfalónak. No hát, így ült ott mindig a legjobb helyen három óra hosszat, pedig ebéd után már soha nem rendelt semmit; aztán átsétált a kávéházába, néhány utcával odább, s egy kis csésze kávért rendelt, négy meleg brióssal, elfogyasztotta, aztán hazament szépen kensingtoni lakására és lefeküdt aludni. Egy este nagyon rosszul érezte magát, s elküldött az orvosért; a doktor meg is jött egy zöld csézában, amelyen egy Robinson-féle hágcsó volt, melyet leereszthetett, ha kiszállt a kocsiból, s felhúzhatott, amikor újra beszállt úgy, hogy a kocsinak nem kellett leszállnia miatta, és az emberek nem láthatták meg, hogy csak libériás kabátja van, de a hozzávaló nadrágja nincs meg. - „Mi baj van?” - kérdezte a doktor. - „Nagyon beteg vagyok” - felelte a páciens. - „Mit evett ma?” - kérdezte az orvos. - „Borjúsültet” - felelte a beteg. - „De mit evett legutoljára?” - kérdezte az orvos. - „Meleg brióst” - felelte a páciens. - „Hát ez volt a baj! - mondta a doktor. - Majd mindjárt elküldök magának pirulákat, de soha többé ne egyen ilyet” - mondta a doktor. - „Mit ne egyek többé? - kérdezte a beteg - pirulákat?” - ... - „Nem, meleg brióst” - mondta a doktor. - „Miért? - kérdezte a beteg, felülve az ágyán. - Én tizenöt esztendeje minden délután megettem négy darab meleg brióst, elvből” - ... - „No hát, akkor akassza szögére ezt az elvét” - mondta a doktor. - „A meleg briós egészséges, uram” - mondta a beteg. - „A meleg briós ártalmas, uram” - mondta az orvos mérgesen. - „De mikor olyan olcsó - mondta a beteg -, s úgy jóllakik tőle az ember” - ... - „Maga nagyon drágán fizeti meg, akármilyen olcsón is adják; még akkor is drága volna, ha magának fizetésének érte, hogy egyék belőle” - mondta a doktor. - „Ha így folytatja, naponként négy meleg brióssal, hát akkor hat hónap alatt el lesz intézve a dolga” - tette hozzá a doktor. A beteg merőn nézte az orvost, sokáig törte a fejét, s végül így szólt: - „Egészen biztos benne, uram, hogy ártalmas?” - ... - „Felelek érte az orvosi tekintélyemmel” - mondta a doktor. - „Hány darab meleg brióst kellene megennem, hogy rögtön meghaljak tőle?” - kérdezte a páciens. - „Nem tudom” - felelte a doktor. - „Egy fél korona ára vajon elég volna?” - kérdezte a beteg. - „Talán elég” - mondta az orvos. - „Három shilling ára biztosan megtenné, mit gondol?” - kérdezte a páciens. - „Feltétlenül” - felelte az orvos. - „Jól van - mondta a beteg - jó éjszakát!” - ... Másnap reggel felkelt, befűtetett, hozatott három shilling ára meleg brióst, megette mind, aztán főbe lőtte magát.

- De hát miért tette ezt? - kérdezte hirtelen Pickwick úr, akit az elbeszélésnek ez a tragikus befejezése nagyon meglepett.

- Hogy miért, uram? - ismételte Sam. - Hát, mert ragaszkodott az elvéhez, hogy a meleg briós egészséges, s egyszersmind azt is megmutatta, hogy őt bizony senki nem tántoríthatja el a meggyőződésétől.

Ilyesféle fordulatokkal és kitérésekkel ütötte el Sam a gazdája kérdéseit ezen az első estén, hogy beköltözött a Fleet-börtönbe. Pickwick úr belátta, hogy itt nem használ a szép szó, s kedvetlenül ugyan, de végül beleegyezett, hogy Sam beszállásolja magát egy hétre egy kopasz foltozóvargához, aki egy felső emeleti szűk kis kamrában lakott. Sam behordott ebbe a szerény szobácskába ágyneműt, matracot, amit Roker úrtól bérelt, aztán lefeküdt és máris olyan otthonosan érezte magát, mintha csak a börtönben született volna, és az egész családja már három nemzedéken át ott tengődött volna.

- Maga mindig pipázik, ha lefeküdt, vén gúnár? - kérdezte Sam a házigazdájától, mikor már mind a ketten ágyban voltak.

- Persze hogy pipázom, pelyhes libám - felelte a foltozóvarga.

- Ha meg nem sértem kérdésemmel - kérdezte Sam -, miért vet ágyat az asztal alatt?

- Mert mielőtt idekerültem, mindig mennyezetes ágyban aludtam - felelte a foltozóvarga -, s ez a négy asztalláb éppúgy megteszi, mint a négy oszlop.

- Már látom, hogy maga igazi jellem, uram - mondta Sam.

- Én még sohasem vettem ezt észre magamon - felelte a varga a fejét rázva. - És attól félek, hogy ha maga egy nagy jellemmel akar találkozni ebben a házban, akkor nagyon sokáig kell majd keresgélnie a listán.

Ez a rövid kis párbeszéd úgy folyt le, hogy Sam a szoba egyik végén feküdt az ágyán, a foltozóvarga pedig a szoba másik végében. Egy éjjeli mécses világított neki, meg a foltozóvarga pipája, amely olyan vörösen izzott az asztal alatt, mint a kandalló parazsa. Bármilyen rövid volt is a beszélgetés, Sam nagyon kedvező véleményt formált szobatársa felől ennek az alapján; s az ágyán felkőnyökölve nézegetni kezdte a varga ábrázatát, amihez pedig se kedve, se ideje nem volt eddig.

Sápadt ember volt az öreg - mint minden foltozóvarga -, és nagy bozontos szakállt viselt - mint minden foltozóvarga. Az arca remekmű volt a maga nemében: barázdás, furcsa, viharvert, jóindulatú arc, s a két szeme valaha nagyon vidáman ragyoghatott, mert még most is csillogott kissé. Korát tekintve körülbelül hatvan esztendő lehetett az öreg, s az Isten tudja, hogy a börtön hány esztendővel vénítette meg - úgyhogy elég különös, hogy maradt még a képén némi kis vidámság és megelégedettség. Kis emberke volt s mert az ágyában összehúzta magát, csak olyan hosszúnak látszott, amilyen a lábszárai nélkül lehetett. Nagy vörös pipa égett a szájában, nagyokat szippantott belőle, s irigylésre méltó lelki nyugalommal nézett bele a mécses lángjába.

- Már régóta itt van maga? - kérdezte Sam, megtörvén a hosszú csendet.

- Tizenkét esztendeje - felelte a foltozóvarga, a pipa szopókáját harapdálva.

- A bíróság megsértése miatt? - kérdezte Sam.

A varga rábólintott.

- Hát akkor - mondta Sam, már-már szigorú hangon -, miért olyan megátalkodott, hogy ebben a nagy kalodában pocsékolja el a drága életét? Miért nem enged, s miért nem jelenti ki a Lordkancellár úrnak, hogy nagyon sajnálja a dolgot és bocsánatot kér a sértésért, többé nem teszi?

A foltozóvarga a szája egyik csücskébe csapta a pipáját, hogy mosolyogjon egyet, aztán újra visszaigazította; de nem szólt egy szót sem.

- Hát miért nem teszi meg? - kérdezte Sam, most már türelmetlenül.

- Ó - felelte a varga -, maga nem egészen érti még a dolgot. Mit gondol, mi tett engem tönkre?

- Hát - mondta Sam, megkoppantva a méceszt -, gondolom, úgy kezdődött a dolog, hogy adósságba verte magát, igaz-e?

- Soha életemben nem tartoztam senkinek egy fityinggel sem - felelte a foltozóvarga. - Találgasson csak tovább.

- Hát akkor talán - mondta Sam -, akkor talán házakat vásárolt, ami más szóval annyit jelent, hogy elment az esze; vagy építkezni kezdett, ami orvosi műszóval azt jelenti, hogy gyógyíthatatlan örült.

A foltozóvarga a fejét rázta és így szólt:

- Találgasson csak tovább.

- Talán csak nem kezdett el pörösködni? - kérdezte Sam gyanakodva.

- Soha életemben - felelte a varga. - Megmondom: azon mentem tönkre, hogy pénzt örököltem.

- Ugyan, menjen már - mondta Sam -, az nem lehet. Bárcsak nekem volna olyan gazdag ellenségem, aki így akar tönkretenni. Elfogadnám.

- Ó, mindjárt gondoltam, hogy nem fogja elhinni - mondta a varga, s nyugodtan pöfékelt tovább. - A maga helyében én se hinném el, de azért mégiscsak így történt.

- Hát hogyan történt? - kérdezte Sam, akit félig-meddig már meggyőzött a varga pillantása.

- Így történt - felelte a varga. - Egy öregúr, akinél dolgoztam valaha, faluhelyen, s akinek egy szegény rokonát feleségül vettem... azóta már meghalt, Isten nyugosztalja, és hála neki... szóval ez az öregúr egyszerre csak gutaütést kapott és elköltözött.

- Hová? - kérdezte Sam, aki az aznapi sok élménye után már kezdett elálmosodni.

- Mit tudom én, hogy hová - felelte a foltozóvarga, s közben olyan nagy élvezettel szívta a pipáját, hogy az orrán keresztül beszélt. - A másvilágra.

- Ó, persze, persze - jegyezte meg Sam. - No és?

- No és - mondta a varga -, ötezer fontot hagyott hátra.

- Ez nagyon szép volt tőle - vágott közbe Sam.

- Amiből ezer fontot rám testált - folytatta a varga -, mert a rokonát vettem feleségül. Érti, ugye?

- Tökéletesen - dünnyögte Sam.

- S minthogy egész sereg unokaöccse és unokahúga lebzselt mindig körülötte, akik folyton acsarkodtak és civakodtak egymással a vagyona miatt, hát engem tett meg a végrendelete végrehajtójának, s rám bízta, hogy a végrendelet értelmében osszam fel közöttük az örökséget, mint meghatalmazott.

- Hogy érti azt, hogy meghatalmazott? - kérdezte Sam, fölneszelve. - Hát nem kapott készpénzt, csak meghatalmazást?

- Ej, ez csak amolyan jogi műszó, egyéb semmi - felelte a varga. - Mindegy.

- Dehogyan mindegy - mondta Sam csóválgatva a fejét. - Az ügyvédekkel nagyon vigyázni kell. A készpénz az készpénz. No de folytassa.

- Szóval - mondta a varga -, amikor éppen ki akartam váltani a végrendelet hiteles másolatát, az unokahúgai és az unokaöccsei, akik keserűen csalódtak, amiért nem nekik jutott az egész örökség, óvást jelentettek be.

- Hát az meg mi? - kérdezte Sam.

- Az egy törvényes eljárás, amely annyit jelent, hogy „megálljunk az egészszel”.

- Értem - mondta Sam -, ez amolyan mostohatestvére a habeas corpusnak.

- Aztán - folytatta a varga -, amikor látták, hogy nem tudnak megegyezni, s ennél fogva nem támadhatják meg pörrel a végrendeletet, az óvást megint visszavonták és én kifizettem mindenkinek, ami járt nekik. Alighogy ez megtörtént, az egyik unokaöcs megtámadta a végrendeletet. Néhány hónap múlva az ügy egy vén, süket úriember elé került egy kis udvari szobában, valahol a Szent Pál-székesegyház környékén; s miután négy napon át négy ügyvéd külön-külön gyötörte vele, egy-két hétig még törte rajta a fejét, böngészett a hat kötetre való peranyagban, aztán az ítélet azt sütötte ki, hogy az örökhagyónak az esze nem volt egészen a helyén és hogy nekem ki kell fizetnem az egész hagyatékot, az összes költségekkel együtt. Fellebbeztem. Az ügy három-négy álmos úriember elé került, akik az első törvényszéki tárgyaláson már végighallgatták egyszer, ahol ők még csak foglalkozás nélküli ügyvédek voltak (az egész különbség csupán abban állt, hogy itt doktoroknak hívták őket, amott pedig delegátusoknak... ha ugyan érti ezt), s ők kötelességszerűen helybenhagyták az öregúr ítéletét. Aztán a kancellária elé kerültünk, ahol most is vagyunk, és én valószínűleg már itt is maradok. Az ügyvédek már régen megkapták az ezer fontomat, s a tőkét, amint ők nevezik, meg a költségeket; együttesen számítva, körülbelül tízezer font tartozás miatt vagyok itt és leszek is itt a holtom napjáig, cipőket foltozgatva. Egy-két úriember ugyan emlegette, hogy az ügyet a parlament elé viszi, s azt hiszem, hogy meg is tették volna; de hát nem értek rá eljönni énhozzám, én meg nem mehettem el hozzájuk; ráuntak a hosszú leveleimre, s végül elejtették a dolgot. S ez olyan igaz, mint a szentírás, se hozzá nem tettem, se el nem vettem belőle egy szót sem; vannak vagy ötvenen, idebent meg odakint is, akik megmondhatják.

A foltozóvarga elhallgatott, hogy megfigyelje, milyen hatást tett az elbeszélése Samre; de miután látta, hogy elaludt, kiverte pipájából a hamut, sóhajtott egyet, letette a pipát, fejére húzta a takaróját, és ő is elaludt.

Másnap reggel Pickwick úr egyedül ült az asztalnál (Sam a foltozóvarga szobájában nagy buzgalommal tisztogatta gazdája cipőit és keféltette a bokavédőit), amikor valaki kopogtatott az ajtaján s mielőtt még Pickwick úr azt mondhatta volna, hogy - „szabad” - megjelent az ajtóban egy dús hajzat és egy bársonysipka. Pickwick úr mindkét holmiban könnyűszerrel ráismert Smangle úr tulajdonára.

- Jó reggelt, uram - mondta a jeles férfiú, kérdését a meghajlások egész sorozatával kísérve -, hogy van? Csak azt akarom mondani... vár-e ma reggel valakit, uram? Mert hárman kérdőzködtek odalent ön után, három pokolian előkelő úriember... s a folyosón minden ajtón bekopognak, s a bennlakók, akiknek ajtót kell nyitniuk, cudarul rájuk förmednek.

- Ó, Istenem! Miért csinálnak ilyen számárságot - mondta Pickwick úr, felállva a helyéről. - Igen, biztosan a barátaim, akiket már tegnap vártam.

- Barátai! - kiáltott fel Smangle, s megragadta Pickwick úr kezét. - Egy szót se többet. A kutya-fáját, hát ettől a pillanattól fogva az én barátaim és Mivins barátai is. Pokolian kedves alak ez a Mivins, igazi úrigyerek, igaz-e? - mondta Smangle nagy meggyőződéssel.

- Hát, én még alig ismerem - mondta Pickwick úr habozva -, még alig ismerem ezt az urat...

- Tudom - szakította félbe Smangle, megragadva Pickwick úr vállát. - Majd megismeri őt közelebbről is. El lesz ragadtatva tőle. Ez az ember - mondta Smangle ünnepélyes hangon -, olyan nagy komikai tehetség, hogy becsületére válna a Drury Lane színháznak is.

- Igazán? - kérdezte Pickwick úr.

- Bizony isten - felelte Smangle. - Csak hallaná tőle egyszer azt, hogy „négy macska egy talicskában”... négy különböző macska hangját tudja utánózni, uram, becsületszavamra mondom. Hát ez aztán pokolian ügyes dolog. Vigyen el az ördög, de akarva, nem akarva szeretni kell az olyan embert, akinek ilyen tehetsége van. Csak egyetlenegy hibájáról tudok... arról a kis gyengéjéről, amiről beszéltem már önnek, hiszen tudja.

Minthogy Smangle úr bizalmasan és nagy megértéssel csóváltgatta hozzá a fejét, Pickwick úr érezte, hogy mondania kell valamit, minél fogva annyit mondott, hogy „Ó”, és nyugtalanul nézegetett az ajtó felé.

- Ó - ismételte Smangle úr egy nagyot sóhajtva. - Kitűnő pajtás ez az ember, uram... nem ismerek jobb cimborát nála; csak az az egy hibája van: ha a nagyapjának a szelleme megjelenne most előtte, hát rögtön aláíratna azzal is egy váltót.

- No de ilyet! - kiáltott fel Pickwick úr.

- Bizony - tette hozzá Smangle úr -, és ha hatalmában állna másodszor is felidézni a nagyapja szellemét, hát a lejárati napján prolongáltatná vele a váltót.

- Ezek igazán nagyon érdekes jellemvonások - mondta Pickwick úr -, de félek, a barátaim már nagy zavarban vannak, hogy hol keressenek, amíg mi itt egymással beszélgetünk.

- Majd én idevezetem őket - mondta Smangle úr, s megindult az ajtó felé. - Jó napot. Hanem, izé, nem szeretném önt háborgatni, amíg itt vannak a barátai. Most jutott az eszembe...

S azzal Smangle úr hirtelen megállt, az ajtót újra becsukta, szép lassan visszament Pickwick úrhoz, s amikor melléje ért, lábujjhegyre állt és nagyon halkán a fülébe súgta:

- Mondja kérem, nem nélkülözhetne a jövő hét végéig egy félkoronást?

Pickwick úr alig bírta elfojtani a mosolygást, de mégis iparkodott megőrizni komolyságát, elővette a pénzt és Smangle úr tenyerébe tette, aki különféle jelek, hunyorgatások és kacsingatások között, amelyek mélységes titoktartást ígértek, eltűnt, hogy a három látogatót megkeresse. A következő pillanatban már vissza is tért velük együtt, s miután háromszor köhögött és háromszor bölintott, mintha biztosítani akarta volna Pickwick urat, hogy a kölcsönt okvetlenül vissza fogja fizetni, a jelenlevők mindegyikével nagyon nyájasan kezét szorított és végre-valahára elhordta magát.

- Kedves jó barátaim - mondta Pickwick úr, sorra kezét rázva Tupman, Winkle és Snodgrass urakkal, mert ők voltak a szóban forgó látogatók -, igazán mennyire örülök, hogy eljöttek.

A triumvirátus nagyon meg volt hatva. Tupman úr gyászosan rázogatta a fejét; Snodgrass úr őszinte megindultsággal szedte elő a zsebkendőjét; Winkle úr pedig az ablakhoz lépett és hangosan szipákolt.

- Jó reggelt, uraim - mondta Sam, aki ebben a pillanatban hozta be a cipőt és a bokavédőt. - Csak fel a fejfel, sose búsuljunk, mint a kisdíák mondta, amikor a tanítónője meghalt. Isten hozta önöket a kollégiumban, uraim.

- Ez a bolondos díú - mondta Pickwick úr, s megsimogatta Sam fejét, ahogy az letérdelt, hogy a bokavédőjét begombolja - ez a bolondos díú bezáratta magát, hogy mellettem maradhasson.

- Mi a szösz! - kiáltott fel a három jó barát.

- Igen, uraim - mondta Sam -, én bizony... tessék csak nyugton maradni, uram... én bizony fogoly vagyok, uraim.

- Fogoly! - kiáltott fel Winkle úr szokatlan hévvel.

- Ej, ej, uram! - felelte Sam föltekintve. - Mi baj van, kérem.

- Azt reméltem, Sam, hogy... mindegy, semmi, semmi - mondta hirtelen Winkle úr.

Winkle úr viselkedése olyan kapkodó és olyan nyugtalan volt, hogy Pickwick úr önkéntelenül a másik kettő felé fordult, mintha magyarázatot szeretne kérni tőlük.

- Mi sem tudjuk - mondta Tupman úr, fennhangon válaszolva a néma kérdésre. - Két napja rendkívül izgatott, és nem úgy viselkedik, mint rendszeren szokott. Attól féltünk, hogy valami baj történt vele, de ő határozottan tagadja.

- Nem, nem - mondta Winkle úr, elpirulva Pickwick úr tekintetétől -, igazán nem történt semmi. Biztosítom róla, kedves uram, hogy nem történt semmi. El kell majd utaznom Londonból egy kis időre, magánügyben, s azt reméltem, hogy Sam majd velem jöhet.

Pickwick úr még jobban elcsudálkozott.

- Azt hittem - hebegte Winkle úr -, azt hittem, hogy Samnek nem lesz semmi kifogása ellene; de miután fogoly, most már persze úgy sem lehet belőle semmi. Így hát egyedül kell utaznom.

Mialatt Winkle úr beszélt, Pickwick úr kissé csodálkozva vette észre, hogy Sam keze a bokavédő begombolása közben reszket, mintha valami nagyon meglepte vagy megijesztette volna. Sam Winkle úrra fel is nézett közben, s habár csak egy futó pillantást váltottak egymással, úgy látszik, mégis megértették egymást.

- Maga tud valamit erről a dologról, Sam, ugye? - kérdezte Pickwick úr szigorú hangon.

- Nem, uram - felelte Weller úr, s kettőzött buzgalommal gombolgatta tovább a bokavédőt.

- Biztos, hogy nem, Sam? - kérdezte Pickwick úr.

- Hát kérem - felelte Weller úr -, annyi legalábbis bizonyos, hogy mostanáig nem hallottam semmit erről a dologról. S ha mégis gyanítok valamit - tette hozzá Sam, Winkle úrra sandítva -, nincs hozzá jogom, hogy meg is mondjam, mert hátha tévedek.

- Nekem sincs jogom tovább kérdezősködni barátaim magánügyei felől - mondta Pickwick úr rövid hallgatás után -, akármilyen bizalmas barátságban vagyunk is egymással. Egyelőre hát csak annyit mondok, hogy mindebből egy árva szót sem értek. Jól van. Hagyjuk hát, elég volt ebből.

Miután ezt kijelentette, Pickwick úr más tárgyra terelte a beszélgetést, Winkle úr zavarodottsága pedig lassacskán feloldódott, ámbár nem tudta egészen visszanyerni a lelki nyugalmat. Annyi mindenféle beszélhívalójuk volt, hogy a délelőtt gyorsan elpárolgott, és amikor Sam három órakor a kis asztalra egy nagy ürücombot, egy óriási húspástétomot és néhány tál főzeléket hordott fel, s hozott néhány kancsó sört is - ezeket a kancsókat vagy a székre vagy az

ágyra kellett letennie, vagy ahol éppen hely volt -, valamennyiüknek úgy megjött az étvágyuk, hogy alaposan nekiláttak az ebédnek, ámbar csak a szomszédból hozatták, a börtön konyhájáról, s a pástétomot is csak ott készítették és ott sütötték.

A sör után megittak egy-két palack kitűnő bort, amit Pickwick úr a Doctors' Commons-beli Horn-étteremből hozatott. Ezt az egy-két palackot, őszintén szólva, inkább egy-két-négy-hat palacknak lehetett volna nevezni, mert mire kiitták a borukat s az uzsonnán is túlestek, megszólalt a harang, mely a látogatókat távozásra szólította fel.

De ha Winkle úr viselkedése reggel megmagyarázhatatlan volt, most teljesen átszellemült és ünnepélyes lett, mikor részben tulajdon érzelmeinek, részben az egy-két-négy-hat palack bornak hatása alatt, búcsúzkodni kezdett barátjától.

Visszamaradt, megvárta, hogy Tupman úr és Snodgrass úr eltűnjön, s azután szenvedélyesen szorította meg Pickwick úr kezét, olyan arc kifejezéssel, amelyben a félelmetes elszántság ijesztő módon vegyült a mélységes szomorúsággal.

- Jó éjszakát, édes jó uram - dünnyögte Winkle úr fogai között.

- Isten áldja meg, kedves barátom - felelte Pickwick úr meleg hangon, s kezet szorított fiatal barátjával.

- Jöjjön már - kiáltotta Tupman úr a folyosóról.

- Jövök - felelte Winkle úr -, jövök, tüstént. Jó éjszakát kívánok.

- Jó éjszakát - mondta Pickwick úr.

Még egyszer jó éjszakát kívántak egymásnak, azután még egyszer, s azután még egy fél tucatszor, s Winkle úr még mindig szorongatta öreg barátja kezét, s még mindig ugyanolyan különös tekintettel nézett az arcába.

- Történt valami? - kérdezte Pickwick úr, mikor a folytonos rázástól már fájni kezdett a karja.

- Semmi - felelte Winkle úr.

- Akkor hát jó éjszakát - mondta Pickwick úr, s közben igyekezett kiszabadítani a kezét.

- Barátom, jótevőm, tisztelt útitársam - mormogta Winkle úr, s megragadta Pickwick úr csuklóját. - Ne ítéljen meg szigorúan; ne ítéljen majd el, ha azt hallaná, hogy a leküzdhetetlen akadályok miatt, végső kétségbeesésemben...

- Ugyan jöjjön már - mondta Tupman úr, aki újra megjelent az ajtóban. - Jön hát végre, vagy azt akarja, hogy bezárjanak bennünket?

- Igen, igen, megyek már - felelte Winkle úr. S nagy nehezen tényleg erőt vett magán és eltávozott. Ahogy Pickwick úr néma csodálkozással nézett utánuk a folyosón, egyszerre csak azt látta, hogy fent a lépcsőnél megjelenik Sam Weller, és valamit Winkle úr fülébe súg.

- Ó, hogyne, számíthat rám - mondta Winkle úr fennhangon.

- Köszönöm szépen, uram. De ugye, nem feledkezik meg róla? - jegyezte meg Sam.

- Hát persze hogy nem - felelte Winkle úr.

- Minden jót, sok szerencsét kívánok, uram - mondta Sam, s megbillentette a kalapját. - Nagyon örültem volna, ha elkísérhetem, uram; de hát persze, a gazdámé az elsőség.

- Igazán a becsületére válik, hogy mellette marad, Sam - felelte Winkle úr. Aztán mind a hárman eltűntek a lépcsőn.

- Nagyon különös - tűnődött Pickwick úr, ahogy visszatért a szobájába és elgondolkozva leült az asztalhoz. - Vajon miben sántikál ez a fiatalember?

Egy darabig ezen tanakodott magában, aztán egyszerre csak megszólalt Roker, a porkoláb hangja odakint, s azt kérdezte, hogy bejöhet-e?

- Természetesen - mondta Pickwick úr.

- Hoztam egy puhább vánkost, uram - mondta Roker -, ahelyett, amin az éjjel aludt.

- Köszönöm - felelte Pickwick úr. - Nem innék egy pohár bort?

- Hálásan köszönöm, uram - felelte Roker úr, s elfogadta a poharat, amivel megkínálták. - Egészségére, uram.

- Köszönöm - mondta Pickwick úr.

- Sajnálattal kell közölnöm, uram, hogy a házigazdája ma este nagyon rosszul van - jegyezte meg Roker úr, mialatt a poharat letette, s a kalapja bélését nézegette, mert már készült megint föltenni.

- Micsoda? A kancellária foglya? - kiáltott fel Pickwick úr.

- Nem sokáig lesz már az, uram - felelte Roker úr, s megfordította a kalapját, hogy jobboldalt a kalapos nevét elolvashassa, ha belenéz.

- Ne rémítgessen - mondta Pickwick úr. - Mit akar ezzel mondani?

- Tüdővészben szenved már régóta - felelte Roker úr -, s ma éjjel alig bírt lélegzeni. A doktor már hat hónappal ezelőtt kijelentette, hogy csak a levegőváltás segíthetne rajta.

- Irgalmas Isten! - kiáltott fel Pickwick úr. - Így hát ezt az embert az igazságszolgáltatás fél esztendőn át lassú halállal gyilkolta meg!

- Már azt nem tudom, uram - felelte Roker úr, kalapjának a karimáját két kezébe fogva. - Valószínűleg bárhol másutt is ugyanígy járt volna. Ma reggel vitték be a betegszobába. Azt mondja az orvos, hogy tartani kell benne a lelket, amíg csak lehet; s a felügyelő küldött neki bort és húslevest, még hozzá a saját konyhájáról. A felügyelő igazán nem tehet róla, tetszik tudni.

- Hát persze hogy nem - mondta Pickwick úr hirtelen.

- De attól félek - folytatta Roker, csóváltatva a fejét -, attól félek, hogy mindez már hiábavaló. Még fogadást is ajánlottam Neddynek, két pohár pálinkát egy ellen, de nem fogadott, s jól is tette. Köszönöm szépen, uram. Jó éjszakát kívánok.

- Megálljon csak - mondta Pickwick úr komoly hangon. - Merre van az a betegszoba?

- Éppen az ön szobája fölött, uram - felelte Roker úr. - Megmutatom, ha szíveskedik velem jönni.

Pickwick úr szó nélkül vette a kalapját és megindult Roker után.

A porkoláb némán ment előtte, s az ajtókilincset halkán lenyomva, hátraszólt Pickwick úrnak, hogy lépjen be. Nagy, kopár, üres szoba volt, egy csomó tábori ággy állt benne, s az egyikén egy emberi árnyék feküdt - egy sovány, halvány, kísérteties emberi alak. Nehéz és szaggatott volt a lélegzete, s minduntalan felnyögött kínjában. Az ággy mellett egy csizmadiakötényes, kis öregember ült, csontkeretes szemüveggel az orrán, s hangosan olvasott fel a bibliából. A szerencsés örökös volt.

A beteg a varga vállára tette a kezét s arra kérte, hogy hagyja abba az olvasást. Emez becsukta a könyvet s letette az ágyra.

- Nyissa ki az ablakot - kérte a beteg.

A varga kinyitotta. Odalentről a kocsik, szekerek robogása, a kerekek zörgése, férfiak, gyermekek kiabálása, a dolgos sokaság életének és nyüzsgésének zúgó lármája hallatszott fel és áradt be a szobába. A tompa zúgásból olykor kivált egy-egy harsogó kacagás vagy pedig valamilyen vidám dal strófája, amit egy jókedvű ember énekelt, majd ismét beleveszett a hangok zshivájába, a léptek dobogásába - mintha meg-megtörnének az élet zajló tengerének hullámai, amelyek odakint csapkodnak és háborognak. Bánatos hangok ezek máskor is, a békés hallgató fülének is; hát még milyen bánatosak annak, aki a halálos ágyán hallgatja!

- Nincs itt levegő - szólalt meg a beteg gyenge hangon. - Ez a hely megfertőzi még a levegőt is. Amikor évekket ezelőtt erre jártam, még mindenütt friss volt a levegő körös-körül. De tikkasztóvá és nyomasztóvá válik, mihelyt ezek közé a falak közé hatol. Megfullaszt.

- Sokáig szívtuk együtt ezt a levegőt - mondta az öreg. - Csak türelem, türelem.

Rövid szünet támadt, s a két látogató közelebb lépett az ágyhoz. A beteg magához húzta öreg fogolytársának egyik kezét, melegen megszorította két kézzel, és sokáig nem bocsátotta el.

- Remélem - sóhajtott a kisvártatva olyan gyenge hangon, hogy az ágya fölé kellett hajolni, máskülönben nem értették volna a szavakat, amiket vértelen ajkai csak félig ejtettek ki -, remélem, hogy az én irgalmas mennyei Bírám számba veszi majd súlyos bűnhődésemet itt a földön. Húsz év, kedves barátom, húsz év ebben a szörnyű kriptában! Majd megszakadt a szívem, amikor meghalt a gyerekem, s én meg sem csókolhattam kicsiny koporsójában. S azóta is, milyen irtózatosságot életem itt, ebben a vad lármában és zűrzavarban. Isten bocsássa meg bűneimet! Ő látta az én elhagyatottságomat, az én lassú halálomat.

Összekulcsolta a két kezét, még valamit dünnyögött, amit nem lehetett érteni, aztán álomba merült - eleinte csak álomba, mert látták, hogy mosolyog.

Egy darabig még suttogtak egymással; a porkoláb aztán a párnája fölé hajolt, de rögtön hátrakapta a fejét.

- Szabadlára került, Isten bizony! - mondta.

S csakugyan úgy is volt. De már életében annyira halottnak látszott, hogy észre sem vették, mikor halt meg.

NEGYVENÖTÖDIK FEJEZET

amely leírja, hogy Samuel Weller úr miképpen lett tanúja egy meghatározó családi jelenetnek. Pickwick úr egy körutazást tesz a kis világban, ahol lakik, és elhatározza, hogy a jövőben olyan ritkán fog belevegyülni, amennyire csak lehetséges

Samuel Weller úr néhány nappal azután, hogy őt is bebörtönözték, egy reggel, miután a lehető legnagyobb gonddal kitakarított a gazdája szobájában és kényelmesen leültette őt könyvei és írásai mellé, visszavonult egy-két órára, hogy a legjobb tehetsége szerint eltöltse ezt az időt. Szép reggel volt és Samnek az jutott eszébe, hogy egy korsó barna sör a szabadban éppen olyan jó kis negyedórai élvezet volna, mint akármilyen más mulatság, amit megengedhet magának.

S ha már erre a végeredményre lyukadt ki, hát le is ment egyenesen a söntésbe. Kifizette a sört, s azonkívül megkapta a tegnapelőtti újságot is, elsétált a tekepályára, letelepedett egy padra, hogy roppant higgadtan és tervszerűen mulattassa magát.

Mindenekelőtt egy üdítő kortyot húzott a korsóból, aztán föltekintett az ablakra, ahol egy ifjú hölgy krumplit hámozott, s a kisasszonyt egy önzetlen és érdek nélküli kacsintással tisztelte meg. Aztán kibontotta az újságot és úgy hajtogatta össze megint, hogy a rendőri hírek legyenek kívül; s minthogy ez nagyon nehéz és fárasztó munka volt, mert egy kis szél is fújdogált, utána újabb korty sörrel üdítette fel magát. Aztán elolvasott két sort az újságból, s hirtelen abbahagyta, hogy két játékosban gyönyörködjön, akik éppen akkor fejeztek be egy játszma „racket” nevű labdajátékot. Sam a játszma végén egy harsány „Jól van!”-nal fejezte ki tetszését, majd körülnézett a jelenlevőkön, mintha tudni akarná, hogy azok is egy véleményen vannak-e vele. Ilyenformán azonban kénytelen volt újra fölneézni az ablakra, mert az ifjú kisasszony még mindig ott állt, s már csak az udvariasság is megkövetelte, hogy ismét rákacsintson és némajátékkal jelezze, hogy ezt a korty sört most az ő egészségére issza; majd vasvilla pillantásokat vetett egy apró gyerekre, aki ezt az utóbbi tevékenységét tágra meredt szemmel bámulta; aztán keresztbe vetette a lábát és két kezébe fogva az újságot, komolyan olvasni kezdte.

Még alig volt ideje elmélyedni az újságolvasásban, amikor hirtelen úgy rémlett neki, hogy valahonnét messziről az ő nevét kiabálják. Nem is tévedett, mert hamarosan szájról szájra adták, s néhány másodperc múlva csak úgy harsogott a levegő a „Weller!” kiáltásoktól.

- Itt vagyok! - bömbölte Sam dörgő hangon. - Mi baj van? Ki keres? Talán egy futár érkezett azzal a hírrel, hogy kigyulladt a kastélyom?

- Valaki keresi magát, ott várja az előcsarnokban - mondta egy férfi, aki ott ácsorgott a közelben.

- Nem vigyázna addig erre az újságra meg erre a korsóra, öregem? Legyen olyan jó - mondta Sam. - Megyek már. Atyaisten, hiszen még akkor sem üthetnének nagyobb lármát, ha a törvény elé idéznének! - jelentette ki Sam, s egyúttal szelíden rácsapott a már említett gyermek fejére, akinek sejtelve sem volt arról, hogy a kérdéses ember éppen mellette áll s torkaszakadtából kiabálta tovább a „Weller!” nevet. Aztán keresztülvágott az udvaron és felszaladt a lépcsőn, be az előcsarnokba. Az első dolog, ami itt a szemébe ötlött, szeretett apjaura volt, aki az egyik legalsó lépcsőfokon üldögélt és félpercenként teli tüdőből elordította magát, hogy: „Weller!”

- Ne ordíts már úgy, öregem - mondta Sam mérgesen, amikor az öreg megint elkiáltotta magát. - Hiszen már úgy ég a képed, mint egy kétségbeesett üvegfüvőé. Mi baj van?

- Ó! - mondta az öregúr -, már attól kezdtem félni, hogy elmentél sétálni a ligetbe, Sammy.

- Nono - mondta Sam -, ne gúnyolódj a kapzsiságod nyomorult áldozatán. S minek ültél le arra a grádicsra? Nem itt lakom.

- Nagyszerű multságot szereztem neked, Sammy - mondta idősb Weller úr és fölállt.

- Várj csak egy pillanatig - mondta Sam -, hiszen csupa mész a hátad.

- Jól van, Sammy, csak porold le - mondta idősb Weller úr, ahogy a fia tisztogatni kezdte a kabátját. - Még sértésnek vehetnék, ha itt valaki fehérre meszelt ruhában sétál, igaz-e, Sammy?

Minthogy Weller úron most már kétségbevonhatatlan jelei mutatkoztak egy közelgő nevetőgörcsnek, Sam közbevágott, hogy elhallgattassa.

- Maradj már nyugton - mondta Sam. - Még ilyen embert se láttam életemben. Mi a csudán nevelsz már annyira?

- Sammy - mondta Weller úr, a homlokát törölgetve - attól félek, hogy a végén gutaütést kapok a sok nevetéstől, édes fiam.

- Hát minek játszol akkor az életeddel? - kérdezte Sam. - Halljuk hát, mit akartál mondani?

- Mit gondolsz, kit hoztam magammal, Sammy? - kérdezte Weller úr, s egy-két lépést hátrált, miközben felbiggyesztette a száját és felhúzta a szemöldökét.

- Pell urat? - kérdezte Sam.

Idősb Weller úr tagadólag rázta a fejét s a kivörösödött ábrázata majd szétfeszült a nevetéstől.

- Talán a himlőhelyes embert? - találgatta Sam.

Weller úr megint csak a fejét rázta.

- Hát akkor kit? - kérdezte Sam.

- A mostohaanyádat, Sammy - felelte idősb Weller úr. S szerencse is volt, hogy végre kibökte, mert különben az ábrázata a természetellenes megfeszítés következtében okvetlenül szétpukkadott volna.

- A mostohaanyádat, Sammy - mondta idősb Weller úr -, meg a vörös orrú embert, édes fiam, a vörös orrú embert! Hahaha!

Erre aztán Weller úron kitört a nevetőgörcs, Sam pedig lassan elvigyorodott, s a képe egyre jobban kiszélesedett a vigyorgástól.

- Velem jöttök, hogy egy kicsit a lelkedre beszéljenek, Sammykém - mondta idősb Weller úr, s a szemét törülgette.

- De aztán el ne áruld egy szóval sem, hogy kicsoda a te szívtelen hiteleződ, Sammy.

- Mit? Hát nem tudják, hogy ki az? - kérdezte Sam.

- Még csak nem is sejtik - felelte az apja.

- Hol vannak? - kérdezte Sam, s ábrázata híven tükrözte apjának minden arcfintorítását.

- A kávéházban - felelte Weller úr. - Hát láttad már valaha, hogy a vörös orrú máshova menjen, mint ahol innivalót kap? Nem, Sammy, ő aztán nem megy máshová. Ma reggel nagyon szép utunk volt a márkitól idáig - mondta Weller úr, amikor végre magához tért annyira, hogy megint érthető hangon tudjon beszélni. - A vén szürkét fogtam be az öreg csészába, amely mostohaanyád első uráé volt. A lelkész úrnak felraktak egy karosszéket a kocsira, s vigyen el az ördög - mondta Weller úr, mélységesen megvető és gúnyos pillantással -, vigyen el az ördög, ha nem vittek ki egy hordozható lépcsőt is az utcára, ki a kapu elé, hogy a vörös orrú beszállhasson.

- Csak nem mondd komolyan? - jegyezte meg Sam.

- Persze hogy komolyan mondom - felelte az apja -, s csak azt szerettem volna, ha te is láthatod, hogyan kapaszkodott bele felszálláskor a karfába, mintha attól tartott volna, hogy lezuhan a hatlábnyi magasságból és ezer darabra zúzza össze magát. Végül aztán sikerült elhelyezkednie a kocsiban; megindultunk és azt hiszem... azt mondom, Sammykém, majdnem azt hiszem... hogy becsületesen összerázta őt a kocsi, mikor a sarkon befordultunk.

- Remélhetőleg nekimentél egy-két mérföldkönek is, mi? - szólt Sam.

- Attól félek - felelte Weller úr ragyogó arccal -, attól félek, hogy súroltunk egyet vagy kettőt, Sammy, mert útközben kifordult néhányszor a karosszékből.

S azzal az öreg nagyon kezdte csóváltatni a fejét s valami belső, rekedt hörgés fogta el, miközben az arca egészen feldagadt és minden vonása egyszerre kiszélesedett - olyan jelek, amelyek a fiát alaposan nyugtalanítani kezdték.

- Ne ijedj meg, Sammy... ne ijedj meg - mondta az öreg, s miután óriási erőlködést vitt véghez, s a lábával néhányszor görcsösen dobbantott a földön, lassacskán ismét visszanyerte a hangját. - Ez csak afféle csöndes nevetés, ami rám szokott jönni néha.

- No - mondta Sam -, hát ha olyan szokott rád jönni, amilyen ez, akkor jobb volna felhagyni vele. Igen veszedelmes találmány.

- Nem tetszik neked, Sammy? - kérdezte az öreg.

- Egy csöppet sem - felelte Sam.

- No - mondta Weller úr, akinek még mindig pergett a könnye - hát talán csakugyan okosabb lett volna felhagyni vele, ha sikerült volna, és néha sok szóbeszédtől kímélt volna meg engem, meg a mostohaanyádat is; de hát azt hiszem, hogy igazad van, Sammy... könnyen megüthet a guta... nagyon is könnyen... Sammykém.

Közben odaértek a kávéháznak nevezett szoba ajtajához és Sam be is lépett rajta, de előbb még egy sunyi pillantást vetett hátra az apja felé, aki még mindig vihogott.

- Kedves mostohaanyám - szólt Sam, udvariasan üdvözölve a hölgyet -, hálásan köszönöm, hogy megtisztelt látogatásával. Isten hozta, lelkész úr.

- Ó, Samuel - mondta Wellerné -, ez borzasztó.

- Egy csöppet sem, kedves mostohaanyám - felelte Sam. - Igazam van-e, lelkész úr?

Stiggins úr ég felé emelte a két kezét és elforgatta a szemét, amíg csak a fehérje - vagyis inkább a sárgája - látszott; de nem szólt egy szót sem.

- Talán valami baja van az úrnak? - kérdezte Sam, s a mostohaanyjára tekintett, mintha magyarázatot várna tőle.

- A jó ember azért búsul, hogy téged itt kell látnia, Samuel - felelte Wellerné.

- Ó, hát ez a baja? - mondta Sam. - A viselkedése alapján szinte már azt hittem, hogy uborkasalátát evett bors nélkül. Üljön le, uram; az ülésért nem jár külön fizetés, mint az egyszerű király mondta, mikor szétkergette a minisztereit.

- Fiatalember - felelte Stiggins úr nagyképpén -, fájdalom, úgy látom, hogy a fogság még nem javította meg magát.

- Bocsánatot kérek - felelte Sam -, de hogyan tetszett csak mondani?

- Attól félek, fiatalember, hogy a büntetés még nem puhította meg a szívét - mondta Stiggins úr jó hangosan.

- Ó, ön igazán nagyon kedves hozzám, uram - felelte Sam. - Remélem is, hogy nincs puha természetem. Köszönöm, hogy ilyen jó véleménnyel van rólam, uram.

Alighogy ezt kimondta, a szék felől, ahol az idősebbik Weller úr ült, egyetlen, nevetésszerű hangok hallatszottak; mire Wellerné, aki egy szempillantás alatt teljesen felfogta a helyzetet, mulaszthatatlan kötelességének vélte, hogy a sírógörcshöz való előkészületeket megtegye.

- Weller - mondta az asszony (az öregúr egy sarokban üldögélt) -, Weller, gyere ide!

- Köszönöm, édesem - felelte idősb Weller úr -, de nagyon jól érzem magam a helyemen.

Erre Wellerné sírva fakadt.

- Mi baja van, asszonyom? - kérdezte Sam.

- Ó, Samuel! - felelte Wellerné. - Az apád szerencsétlenné tesz engem. Hát már semmi sem használ neki?

- Hallod ezt, apám? - kiáltott fel Sam. - Anyámasszony azt szeretné tudni, hogy használ-e még neked valami?

- Köszönöm a szíves érdeklődést - felelte az öregúr. - Azt hiszem, hogy egy kis pipaszó nagyon jót tenne neked. Nem adhatnál pipát, Sammy?

Wellerné újabb könnyeket hullatott, Stiggins úr pedig felsóhajtott.

- Ó! Ó! Ez a szegény jó lelkész úr már megint rosszul lesz - mondta Sam, körülnézve. - Mije fáj, uram? Hol érzi a baját?

- Ugyanazon a helyen, fiatalember - felelte Stiggins úr -, ugyanazon a helyen.

- De hol? - kérdezte Sam, látszólag nagy naivitással.

- A szívemben, fiatalember - felelte Stiggins úr, s az esernyőjét a mellényére szorította. Stiggins úr megható felelete után Wellerné nem volt képes többé visszafojtani az érzelmeit; hangosan zokogni kezdett és kijelentette, hogy a vörös orrú ember szent; mire idősb Weller úr halkan azt a nyilatkozatot kockáztatta meg, hogy nyilván ő képviseli a Borközi Szent Simonról és a Pálinkás Szent Ferencről elnevezett egyesített egyházközségeket.

- Attól félek, mostohaanyám - mondta Sam -, hogy ezt az elferdült ábrázatú úriembert annyira meghatották szomorú tapasztalatai, hogy megszomjazott. Igaz-e, mostohaanyám?

A tiszteletre méltó hölgy fürkésző pillantást vetett Stiggins úrra, az pedig forgatni kezdte a szemét s jobb kezével a torkához nyúlt, mialatt a hörpintés műveletét némajátékkal ábrázolta, hogy ezáltal jelezze szomjúságát.

- Én is attól tartok, Samuel - jegyezte meg idősb Weller úr komoran -, hogy nagy lelki felindulásában megszomjazott.

- Mi a kedvenc itala, uram? - kérdezte Sam.

- Ó, kedves fiatal barátom - felelte Stiggins úr -, minden ital csak hiúság.

- Nagyon is igaz, valóban igaz - jegyezte meg Wellerné zokogó hangon, s helyeslőleg bólogatott hozzá.

- Megengedem, uram - mondta Sam -, megengedem; de hát akkor melyik az ön kedvenc hiúsága? Melyik hiúság ízlik önnek legjobban, uram?

- Ó, kedves fiatal barátom - felelte Stiggins úr -, megvetem én valamennyit. Ha azonban - folytatta Stiggins úr -, ha azonban mégis van egy, amelyik kevésbé gyűlöletes, mint a többi, akkor az a folyadék az, amelyet rumnak neveznek. Melegen, kedves fiatal barátom, minden pohárra számítson három darab cukrot.

- Legnagyobb fájdalomra, arról kell értesítenem, uram - mondta Sam -, hogy ennek a kedvenc hiúságának az árusítása nincs megengedve ebben a helyiségben.

- Ó, milyen kemény szívűek ezek a megátalkodott emberek! - kiáltott fel Stiggins úr. - Ó, átkos kegyetlensége az embertelen elnyomóknak!

S ezzel Stiggins úr ismét égre emelte a tekintetét, s a mellényére szorította az esernyőjét. A tiszteletre méltó férfiúnak csak igazságot szolgáltatunk, ha kijelentjük, hogy felháborodása teljesen őszinte és hamisítatlan volt.

Wellerné és a vörös orrú férfiú nagyon erélyes kifejezésekkel szidták egy darabig ezt az embertelen szokást, s egész halom jámbor és szent átokkal sújtották az előírás szerzőjét, végül aztán a lelkész úr azt ajánlotta, hogy hozassanak egy palack portói bort, egy kevés meleg vízzel, fűszerrel és cukorral, mert ez jól tesz a gyomrának és nem érződik rajta annyira a hiúság, mint sok más keveréken. Ennélfogva meg is rendelték az italt s amíg elkészült, a vörös orrú férfiú és Wellerné egyre csak az idősebbik Weller urat nézték és sóhajtoztak.

- No, Sammy - mondta idősb Weller úr - remélem, hogy nagy örömet szerezünk neked ezzel a mi látogatásunkkal. Igazán nagyon kellemesen és hasznosan töltjük az időt, mi, Sammy?

- Ej, de elvetemült ember vagy te - felelte Sam. - Szeretném, ha nem intéznél hozzám ilyen istentelen megjegyzéseket.

Az öreg Weller úr azonban egy csöppet sem épült ezen a helyénvaló feleleten, sőt, ellenkezőleg, széles vigyorgás ült ki a képére; s a minősíthetetlen viselkedése folytán Wellerné és Stiggins úr kénytelenek voltak lesütni a szemüket, s megzavarodottan izegtek-mozogtak, fészkelődtek a helyükön, mire az idősb Weller úr további némajátékkal fejezte ki abbeli kívánságát, hogy az előbb említett Stiggins úr orrára üssön egyet - s nagyon megkönnyebbült volna, ha ennek a kívánságának eleget is tehetett volna. Az öregurat egy ízben majdnem rajtakapták; mert Stiggins úr, mikor a bort hozták, hirtelen odanézett, s a feje véletlenül alaposan beleütközött Weller úr öklébe: az öregúr ugyanis két ujjnyira Stiggins fülétől néhány percen át képzelt tűzkarikákat írt a levegőbe.

- Mit nyúlkálsz ilyen mohón a pohár után, apám - kiáltott fel Sam hirtelen. - Hát nem látod, hogy meglököd azt az urat?

- Nem szántszándékkal történt, Sammy - felelte az öreg, akit ez a nem várt baleset kissé zavarba hozott.

- Próbálkozzék meg egy kis italkúrával - jegyezte meg Sam, mikor a vörös orrú úr kárvallott képpel vakargatta a fejét. - Mi a véleménye az ilyen meleg hiúságról, uram?

Stiggins úr nem felelt rá egy szót sem, de a viselkedése elég világos volt. Kószolólól hörpintett egyet a pohárból, amelyet Sam a kezébe adott; letette a földre az esernyőjét, megint ivott egyet, miközben a gyomra tájékát kétszer-háromszor lassan megsimogatta, azután egy hajtásra kiitta az egészet, csettintett a nyelvével és már nyújtotta is Sam felé az üres poharat, hogy töltsön.

Wellerné sem vallott szégyent, mikor arról volt szó, hogy a forralt bornak igazságot szolgáltatasson. A jó asszony eleinte tiltakozott, hogy ő bizony nem iszik egy csöppet sem - azután mégis ivott egy csöppet - azután egy nagyobb csöppet - azután igen sok nagyobb csöppet, s minthogy az érzelmi világa olyan természetű volt, hogy a szeszes ital lelkesítőleg hatott rá, ivás közben egyre jobban rájött a sírás, minden csepp forralt bornál néhány könnycseppet hullatott és végül olyan nagyon elfogta a szomorúság, hogy egészen meghatotta az embert.

Idősb Weller úr ezeket a jeleket és tüneteket félreérthetetlen bosszúsággal figyelte, s amikor Stiggins úr a második kancsó után gyászosan sóhajtozni kezdett, az öregúr elégedetlenségének különféle összefüggéstelen motyogással adott kifejezést, amiben sűrűn fordult elő ez a haragos kijelentés: szélhámosság.

- Mondok neked valamit, fiam - súgta az öregúr Sam fülébe, miután sokáig és merőn nézte, hogy mit művel az ő kedves neje és Stiggins úr. - Azt hiszem, hogy a mostohaanyádnak és a vörös orrúnak valami belső baja van.

- Hogy érted ezt? - kérdezte Sam.

- Úgy értem, Sammy - felelte az öregúr -, hogy amit isznak, az nem táplálja a vérüket, hanem egyszerre meleg vízzé válik, és megint kiszivárog a szemükből. Hidd el, Sammy, hogy ez velük született gyöngeségük.

Weller úr ezt az orvostudományi kijelentést egész sor fejbólintással és taglejtéssel kísérte, amit Wellerné észrevett, s minthogy sértő célzást látott benne magára vagy Stiggins úrra nézve, megint csak kis híja volt, hogy sírógörcsöt nem kapott, amikor végül Stiggins úr nagy nehezen talpra állt s egy épületes szónoklatot tartott, az egész társaság, de különösen Samuel úr jóvoltáért, akinek megindító szavakkal könyörgött, hogy álljon résen, mert máris a bűn fertőjébe tévedt, hogy kerülje a képmutatást és fennhéjázást, s mindenben híven kövesse és utánozza őt (Stigginset), amely esetben előbb-utóbb elmondhatja majd magának azt a megnyugtató dolgot, hogy - mintaképéhez hasonlóan - fölöttébb tiszteletre méltó és feddhetetlen jellemű ember, míg ellenben összes ismerősei és barátai nyomorult gazemberek, akik menthetetlenül elkárhoznak. Márpedig ez a tudat, mint Stiggins úr mondta, a legnagyobb lelki gyönyörűség.

Kérve kérte továbbá, hogy mindennél jobban kerülje az iszákosság bűnét, melyet a disznók utálatos szokásaival hasonlított össze és azokkal a mérges és butító kábítószerekkel, amiket ha elrág az ember, állítólag elveszti az emlékezőképességét is. A tiszteletre méltó és vörös orrú úr szónoklatának ez a része csodálatosan zavaros volt, s minthogy a szónoklás hevében hol erre, hol arra dült, a szék támlájába kellett fogóznia, hogy az egyensúlyát el ne veszítse.

Stiggins úr elmulasztotta óva inteni hallgatóit azoktól a hamis prófétáktól, akik gonoszul csúfot űznek a vallásból, mert annyi eszük sincs, hogy megmagyarázhatnák a legfőbb parancsolatait, s annyi szívük sincs, hogy megéreznék az alapelveit, s akik ennél fogva veszedelmesebbek a társadalomra nézve, mint a közönséges gonosztevők; hiszen szükségképpen a leggyöngébbeket és legtudatlanabbakat hálózzák be, kiteszik a megvetésnek és a gyűlöletnek azt is, ami a legszentebb, és nem egy kitűnő szekta és felekezet becsületes, erényes és jó erkölcsű tagjait rossz hírbe keverik. De minthogy jó ideig állt ott a szék támlájába fogózva, az

egyik szemét behunyva, mialatt a másikkal folyton hunyorgatott, feltehető, hogy mindezt végiggondolta, de bölcsen elhallgatta.

A prédikáció alatt Wellerné minden újabb bekezdés után nagyokat nyögött és zokogott, oldalvást ülve a székén s a támlájára könyökölve; szelíd és bűnbánó ábrázattal nézte a szónokot; néha-néha sokatmondó pillantást vetett az öreg Weller úrra, aki eleinte nagyon jól mulatott, de már a prédikáció közepe táján elszundikált.

- Bravó! Nagyon szép volt! - kiáltott fel Sam, mikor a vörös orrú férfiú beszéde végeztével kezdte felhúzni kopott kesztyűit, amelyek olyan lyukasak voltak, hogy egyenként keresztüldugdosta rajtuk az ujjait, amíg mindegyik ujjja a bütykéig ki nem látszott. - Nagyon szép volt.

- Remélem, hogy a javadra fog válni, Samuel - mondta Wellerné ünnepélyesen.

- Magam is azt hiszem, mostohaanyám - felelte Sam.

- Bárcsak remélhetném, hogy az apádnak is javára válik majd - mondta Wellerné.

- Köszönöm, angyalom - felelte az idősebbik Weller úr. - Hát te, hogy érzed magad utána?

- Istentelen ember! - kiáltott fel Wellerné asszony.

- Sötétben tévelygő! - kiáltott fel a nagytiszteletű Stiggins úr.

- Ha jobb lámpást nem kapok, mint a maga holdvilága, igen tisztelt barátom - felelte az idősebbik Weller úr -, akkor nagyon valószínű, hogy most már sötétben fogok kocsikázni mindaddig, amíg végképp ki nem mustrálnak. Hanem, angyalom, ha a szürke sokáig abrakol odalent, akkor hazafelé menet nem lehet majd bírni vele s a karosszéket lelkipásztorostul nekiviszi esetleg valamelyik túskebokornak.

Erre a föltevésre Stiggins úr szemmel látható megdöbbenéssel vette a kalapját és esernyőjét, s azt indítványozta, hogy rögtön induljanak, amibe Wellerné is beleegyezett. Sam a börtön kapujáig kísérte őket, s ott tisztelettudóan búcsút vett tőlük.

- Addio, Sammykém - mondta az öregúr.

- Milyen dió? - kérdezte Sam.

- No hát, akkor Isten áldjon - mondta az öreg Weller úr.

- Vagy úgy, hát ezt gondoltad? - kérdezte Sam. - No hát, akkor Isten veled.

- Sammy - suttogta Weller úr, miközben óvatosan körültekintett -, tiszteltetem a gazdát, és ha megunta a dicsőséget idebent, hát csak üzenje meg nekem. Egy műasztalos barátommal együtt kifőztünk egy remek tervet, hogy innét kiszabadítsuk. Egy klavír, Sammykém, csak annyit mondok, egy klavír! - tette hozzá Weller úr, mialatt a keze fejével fia mellére ütött és néhány lépést hátrált.

- Mit akarsz ezzel mondani? - kérdezte Sam.

- Egy zongora-klavír, Sammykém - felelte Weller úr még titokzatosabban -, amelyet bérbe vehet az ember, de nem lehet rajta játszani.

- Hát akkor mire jó? - kérdezte Sam.

- Arra, hogy aztán elhívhatja a barátomat, a műasztalost, hogy vitesse vissza - magyarázta idősb Weller úr. - Rájöttél már?

- Nem - felelte Sam.

- Nincs benne a szerkezete - súgta az apja. - Kényelmesen belefér kalapostul, cipőstül, a zongora lábát pedig kifúratjuk, úgyhogy levegőt is kaphat. Megváltod a hajójegyet Amerikába. Az amerikai kormány sohasem adja ki, ha látja, hogy van egy kis költőpénze, Sammy. Aztán maradjon ott a gazdád, amíg Bardellné meghal, vagy amíg Dodsont és Foggot felkötik, amire valószínűleg előbb kerül a sor, Sammy; azután visszajöhet majd és írhat egy könyvet az amerikaiakról, amiből megtérül az útiköltsége, sőt, még annál is több, ha eléggé lepocskondiázza őket.

Weller úr az összeesküvés tervét röviden és sietve suttogta el a fia fülébe, aztán pedig, mintha attól tartott volna, hogy minden további szóbeszéd csak rontaná ennek a nagyszerű tervnek a hatását, kocsis módra köszönt és elpárolgott.

Alig nyerte vissza Sam a megszokott nyugalomát, amelyet tiszteletre méltó apjaurának titkos terve erősen fölka-vart, amikor Pickwick úr lépett oda hozzá.

- Sam - szólalt meg Pickwick úr.

- Tessék parancsolni - felelte Weller úr.

- Körülsétálok a börtönben, s szeretném, ha velem jönne. Épp erre tart egy fogoly, Sam - tette hozzá Pickwick úr mosolyogva.

- Melyikre gondol, uram? - kérdezte Weller úr. - Az a bozontos fejű, vagy pedig az az érdekes alak, harisnyában?

- Egyik sem - felelte Pickwick úr. - Egy régi ismerőse közeledik, Sam.

- Régi ismerősöm? - kiáltott fel Weller úr.

- Biztosan jól emlékszik még erre az úrra - mondta Pickwick úr -, hacsak hamarabb meg nem szokott feledkezni régi ismerőseiről, mint hinném. Pszt! Egy szót se, Sam... Egy hangot se. Itt van!

Mialatt Pickwick úr beszélt, Jingle odaért hozzájuk. Ezúttal már nem volt olyan züllött, mert egy félig elviselt öltöny volt rajta, amit Pickwick úr segítségével kiváltott a zálogházból. Tiszta fehérneműt hordott s a haja meg volt nyírva. Mindamellet nagyon sápadt és sovány volt, s amint botjára támaszkodva, lassú léptekkel vánszorgott feléjük, látni lehetett rajta, hogy a betegség és a nélkülözés nagyon megviselte, s hogy még mindig nagyon gyöngye. Kalapot emelt, amikor Pickwick úr üdvözölte, Sam Weller láttára pedig nagyon elszégyellte magát.

Közvetlenül a nyomában Job Trotter lépdelt, akiről annyit mindenesetre elmondhatunk, hogy bűneinek lajstromában nem fordult elő a cimborájához való hűtlenség és a ragaszkodás hiánya. Még mindig rongyos és piszkos volt, de arca már nem látszott olyan beesettnek, mint pár nappal ezelőtt, amikor Pickwick úrral találkozott. Ahogy megemelte a kalapját jószívű, öreg barátunk előtt, néhány köszönő szót dünnögött töredezetten és arról is dadogott valamit, hogy Pickwick úr az éhenhalástól mentette meg őket.

- Jól van, jól - mondta Pickwick úr, türelmetlenül közbevágva. - Csak maradjon hátul Sammel. Beszélni akarok önnel, Jingle úr. Tud járni az ő támogatása nélkül?

- Hogyne, uram... szolgálatjára... nem nagyon sebesen... kissé rozoga a lábam... kábult a fejem... szédeleg... úgy érzem magam... mintha földrengés volna... mondhatom, kérem.

- Hát akkor karoljon belém - mondta Pickwick úr.

- Nem, nem - felelte Jingle úr. - Igazán nem... fölösleges... köszönöm, uram.

- Ostobaság! - mondta Pickwick úr. - Karoljon belém, támaszkodjék rám, kérem, ezt akarom.

Pickwick úr látta, hogy Jingle nagyon izgatott és zavarodott s nem tudja, hogy mitévő legyen - megoldotta hát a kérdést gyorsan, azzal, hogy a beteg színész karját a magáéba fűzte, s minden további szószaporítás nélkül elindult vele.

Samuel Weller úr ábrázata az egész idő alatt olyan megdöbbenést és olyan hihetetlen csodálkozást fejezett ki, hogy az egyszerűen leírhatatlan. Hol Jingle úrra nézett, hol Job Trotterre, szótlanul és némán, aztán végül halkán csak ennyit mondott:

- No hát, vigyen el engem az ördög!

Ezt még vagy hússzor megismételte, aztán mintha teljesen megnémult volna, megint egyikükről a másikra nézett szótlan csodálkozással és álmélkodással.

- No, Sam! - mondta Pickwick úr hátrafordulva.

- Jövök, uram - felelte Sam Weller, s gépiesen követte a gazdáját, de még akkor sem vette le szemét Job Trotterről, aki hallgatagon lépegetett mellette.

Job egy darabig lesütötte a szemét a földre. Sam, aki úgyszólván Job arcába fúrta tekintetét, minden szembejövő emberrel összeütközött, kisgyermekeket taszított fel, megbotlott a lépcsőkben és karfákban, de észre sem vette mindezt, míg végül Job Trotter lopva fölnézett rá és így szólt:

- Hogy van, Weller úr?

- Ő az! - kiáltott fel Sam, s miután Job Trotter személyazonosságát most már kétséget kizáróan megállapította, a combjára csapott s egy hosszú és éles füttyentést hallatott, hogy így könnyítsen a lelkén.

- Nagyon kicseréltek ám engem, uram - mondta Job.

- Magam is úgy látom - kiáltott fel Weller úr, s leplezetlen csodálkozással nézegette a másik rongyait. - De rossz cserét csinált, mint az egyszeri úriember mondta, amikor két gyanús shillinget és hat hamis pennyt kapott egy jó félkoronásért.

- Bizony, az igaz - felelte Job Trotter a fejét csóválgatva. - Most már nem komédiázunk többé, Weller úr. A könnyhullatás - tette hozzá egy kis hirtelen ravaszsággal -, a könnyhullatás nem az egyetlen és nem is a legigazibb bizonyossága az ember nyomorúságának.

- No, az már igaz - felelte Sam nagy nyomatékkal.

- Vannak hazug könnyek is, Weller úr - mondta Job.

- Tudom, hogy vannak - felelte Sam -, némely embernél mindig készen áll a csap, s úgy sír, ahogy akar.

- Az igaz - felelte Job. - De már az ilyesmit nem lehet olyan könnyen színlelni, Weller úr, mert nagyon keserves út az, amelyen idáig jut az ember.

S e szavakkal beesett, fakó arcára mutatott és feltúrta a kabátja ujját, hogy megmutassa csupasz karját, amely oly sovány volt, mintha egyetlen érintéssel össze lehetne törni, a csontja pedig olyan véznának látszott a bőre alatt, mintha nem is lenne rajta hús.

- Mit csinált magával, ember? - kérdezte Sam visszahökölve.

- Semmit - felelte Job.

- Semmit? - ismételte Sam.

- Már hetek óta nem csináltam semmit - mondta Job - s főképp alig ettem és alig ittam valamit.

Sam még egyszer jól megnézte magának Job lesoványodott arcát és ösztövé alakját, azután karonfogta és erőszakosan kezdte őt vonszolni kifelé.

- Hová visz, Weller úr? - nyögte Job, aki hiába iparkodott kiszabadulni régi ellenségének izmos markából.

- Jöjjön csak - mondta Sam -, jöjjön csak!

Nem méltatta Trotter urat további magyarázatra, amíg a csapszékbe nem értek; ott pedig egy korsó barna sört rendelt, amit azonnal meg is hoztak.

- No - mondta Sam -, most igya ki az utolsó cseppig s aztán fordítsa meg a korsót, hadd lássam, hogy bevette-e mind a medicinát.

- No, de igazán, kedves Weller úr - szabadkozott Job.

- Csak le vele - mondta Sam parancsoló hangon.

Trotter úr erre a felszólításra ajkához emelte a korsót, s lassan és szinte észrevétlenül, hogy az ajka is alig mozgott, fenéig ürítette. Egyszer állt meg közben, egyetlenegyszer, hogy egy hosszú lélegzetet vegyen, de a korsót nem vette el a szájától, aztán pár pillanat múlva az üres korsót lefelé fordította és úgy tartotta a levegőben. Nem folyt a földre semmi, legfeljebb néhány csöpp hab, amely lassan leszivárgott a korsó szélén és lomhán a padlóra csöppent.

- No, jól van! - mondta Sam. - Hát most hogy érzi magát?

- Jobban, uram. Azt hiszem, egy kicsit jobban - felelte Job.

- Hát persze hogy jobban - mondta Sam, magyarázó hangon. - Éppen olyan ez, mint amikor gázt eresztenek a léggömbbe. Pusztán szemmel is láthatja az ember, hogy erőre kap a medicinától. Mit szólna még egy ugyanilyen adaghoz?

- Nagyon köszönöm, uram - felelte Job -, de többet nem kérek. Igazán nem kérek többet.

- No jó - mondta Sam. - Hanem mit szólna egy kis harapnivalóhoz?

- Hála a maga derék gazdájának, uram - felelte Trotter úr -, ma háromnegyed háromkor ettünk egy fél ürücombot, vele sült burgonyával, hogy ne kelljen a krumplit külön megfőzni.

- Micsoda? Ő látta el magukat? - kérdezte Sam nyomatékkal.

- Ő bizony - felelte Job -, s még többet is tett, Weller úr. Minthogy a gazdám nagyon beteg, bérelt egy szobát... azelőtt egy ólban laktunk... és fizetett értünk, kérem. Még meg is látogatott bennünket éjszaka, hogy senki ne láthassa. Bizony, Weller úr - tette hozzá Job, ez egyszer igazi könnyekkel a szemében -, az ilyen embert képes volnék szolgálni, amíg csak holtan nem esnék a lábához.

- Nono! Hohó! - mondta Sam. - Akkor már én is ott leszek, barátocskám! Abból ugyan nem eszik!

Job Trotter csodálkozva nézett Samre.

- Abból ugyan nem eszik, érte-e, fiatalember - ismételte Sam határozott hangon. - Amíg én élek, addig ne szolgálja őt senki más. S ha már erről beszélünk, sügök magának egy titkot - tette hozzá Sam, mialatt kifizette a sört. - Még soha életemben nem hallottam, annyit mondhatok, se regénykönyvekben nem olvastam, se lepingálva nem láttam még olyan angyalt, aki bokavédőt hord meg szűk nadrágot... de még színházban sem láttam, ha jól emlékszem, habár

azért előfordulhatott... de annyit mondhatok, annyit mondhatok magának, Job Trotter, hogy az én gazdám mégis igazi, vérbeli, született angyal és szeretném látni azt az embert, aki olyasmit mer állítani, hogy nálánál jobbat ismer.

Weller úr ezt a kihívó kijelentését különféle mozdulatokkal és taglejtésekkel kísérte, miközben a visszakapott aprópénzt bedugta az oldalzsebébe; aztán fölkerekedett, hogy megkeressék beszélgetésük tárgyát.

Pickwick urat Jingle társaságában találták, komoly beszélgetésbe merülve. A jeles férfiú még csak figyelemre sem méltatta a labdázótéren összeverődött sokaságot; pedig nagyon tarka tömeg volt, s érdemes lett volna egy pillantást vetni feléjük, már csak pusztá kíváncsiságból is.

- Jól van - mondta Pickwick úr, ahogy Sam és kísérője odaért hozzá -, hát majd meglátja, hogyan javul az egészsége és közben lesz ideje megfontolni a dolgot. Ha majd elég erősnek érzi magát, kidolgozza nekem a tervet, s én is gondolkodom majd rajta, aztán együtt megbeszéljük. No, most pedig menjen vissza a szobájába. Elfáradt, és gyenge még ahhoz, hogy sokáig kint maradjon.

Alfred Jingle úr, akiben nyoma sem volt régi elevenségének, de még annak az akasztófa-humornak sem, amelyet magára erőltetett, amikor Pickwick úr először akadt rá nagy nyomorúságában - szó nélkül mélyen meghajolt, s miután intett Jobnak, hogy ne jöjjön még utána, lassan elvánszorgott.

- Furcsa látvány, igaz-e, Sam? - kérdezte Pickwick úr, s jókedvűen nézett körül.

- Bizony nagyon furcsa, uram - felelte Sam. - Még mindig vannak csodák - tette hozzá magában. - Hacsak nem tévedek, ez a Jingle itt alighanem az öntözőkocsi csapját eresztette meg!

A fallal körülzárt térség, ahol Pickwick úrék álldogáltak, elég tágas volt ahhoz, hogy labdázópályának használhassák. Az egyik oldalát maga a Fleet-börtön fala alkotta, a másikat a börtönnek az a része, amely a Szent Pál-székesegyházra nézett, azaz hogy nézett volna, ha a fal nem áll előtte. Itt járkált, sétálgatott vagy üldögélt szanaszét, tétlenül és tunyán, az a sok becsukott adós, akinek java része a börtönben volt kénytelen kivárni, míg ügye a csődtörvényszék előtt tárgyalásra kerül; mások pedig hosszabb vagy rövidebb időre el voltak már ítélve és iparkodtak elhenyélteni az időt, ahogy csak tőlük telt. Voltak közöttük ütött-kopott alakok, voltak nagyon előkelően kiöltözöttek is, sokan voltak piszkosak és csak kevesen tiszták, de mindnyája ott lebzelt és lézengett vagy fel-alá járkált minden cél és szándék nélkül, mint fenevadak az állatkertben.

Az ablakokból, melyek a labdázótérre nyíltak, szintén sok ember nézett ki; néhányan zajosan társalogtak odafentről a lent sétáló ismerőseikkel, mások elkapdosták a labdákat, ha feldobták nekik az udvarról és visszahajigálták, a többiek pedig a labdázókat nézték, és a gyerekek visongását hallgatták. Lompos, piszkos asszonyok ki-be jártak a konyhán, mely a labdázótér egyik szögletében volt; egy másik szögletben gyerekek kiabáltak, hancúroztak és játszottak egymással; a tekézők lármája, a játékosok kiabálása folyton elvegyült ezzel a zajjal és még százféle más hanggal. Csupa láрма, nyüzsgés és zenebona volt minden, csak néhány lépéssel odább, abban a nyomorult kis fészerben volt csend, ahol békésen és mozdulatlanul feküdt kiterítve a Kancellária foglya, aki előtte való éjszaka halt meg és most várta a halottkémi vizsgálat komédiáját. A teteme... Ez a hivatalos jogászi kifejezés a szakadatlan gondnak, félelemnek, szeretetnek, reményeknek és fájdalomnak arra a nyugtalan és zaklatott tömegére, amely az eleven embert alkotja. A törvény megkapta most ezt a tetemet; itt feküdt halotti lepelbe burkolva, mint szörnyű tanúbizonysága a törvény gyöngéd könyörületességének.

- Nincs kedve benézni a lopótökhöz, uram? - kérdezte Job Trotter.

- Hát az micsoda? - kérdezte Pickwick úr.

- Lopótök - vágott közbe Samuel Weller úr.

- Mi lehet az, Sam? - kérdezte Pickwick úr. - Zöldséges kert?

- Isten ments, uram - felelte Job. - A lopótök az, ahol pálinkát mérnek.

Job Trotter úr aztán röviden elmagyarázta, hogy mivel az adósok börtönében büntetés terhe alatt tilos szeszes italokat árulni; és mivel ezeket a cikkeket az itt tartózkodó urak és hölgyek igen nagyra értékelik, néhány élelmes börtönőr arra az ötletre jutott, hogy a busás jövedelem reményében, a maga javára és hasznára, két-három fogolynak megengedje a pálinka nevezetű kedvenc italuk kicsinyben való árusítását.

- Ezt a rendszert - tette hozzá Job Trotter úr -, amint erről meggyőződhetik, uram, lassacskán minden adósbörtönben meghonosították.

- És megvan az a nagy előnye is - mondta Sam -, hogy a porkolábok nagy gonddal összefogdosnak mindenkit, aki a tilalmat áthágja és őket nem vesztegeti meg. Ha pedig az újságokba is bekerül a dolog, még meg is dicsérik őket az éberségükért. Így egy csapásra két legyet ütnek... elriasztanak másokat az üzlettől és növelik a maguk jóhírét.

- Jól mondja, Weller úr - jegyezte meg Job Trotter.

- No igen, de hát nem vizsgálják meg sohasem a szobákat, hogy nem rejtegetnek-e ott szeszes italokat? - kérdezte Pickwick úr.

- Dehogynem - felelte Sam -, persze, hogy van olykor vizsgálat; de a porkolábok már előre tudják, és megsúgják az illetőknek, aztán ha jön a felügyelő, nincs ott lopótök semmi, csak egy csomó tökfaj.

Közben Job bekopogott egy ajtón, s egy borzas hajú úriember kinyitotta nekik, s miután beléptek, ismét bereteszte az ajtót, és vigyorgott, mire Job is elvigyorodott, Sam pedig nemkülönben, úgyhogy Pickwick úr, abban a hitben, hogy ezt nyilván tőle is elvárják, a látogatás egész ideje alatt egyfolytában mosolygott.

A borzas hajú úriember, úgy látszik, teljesen meg volt elégedve az ügy ilyen néma lebonyolításával; előhúzott az ágy alól egy kétpintes lapos kőkorsót, és megtöltött három poharat borókapálinkával. Job Trotter és Sam nagy szakértelemmel lehörpintették az italt.

- Kell még? - kérdezte a borzas hajú úriember.

- Nem kell - felelte Job.

Pickwick úr fizetett, az ajtó kinyílt, s ők kimentek, mely alkalommal a borzas hajú úr barátságosan intett Roker úrnak, aki történetesen éppen abban a pillanatban haladt el az ajtó előtt.

Pickwick úr innét kijövet végigjárta az összes folyosót, minden lépcsőn felment, lejt, aztán még egyszer körüljárta az egész udvart. A börtön lakóinak zöme, úgy látszik, a Mivinsék vagy a Smangle-ek, a lelkész, a mészáros és a lókupec fajtájához tartozott. Mindenütt ugyanaz a pizok, ugyanaz a láрма és zúgás, ugyanazok a jellemző vonások, jó és rossz irányban egyaránt. Az egész épületben nyugtalan, zavaros nyüzsgés; az emberek ide-oda tolongtak, kavarogtak, mint egy lázas álom futóképei.

- Eleget láttam - mondta Pickwick úr, amikor kis szobájában a székre vetette magát. - Fáj a fejem attól, amit láttam, de fáj a szívem is. Ezután bezárkózom majd a szobámba.

S Pickwick úr állhatatosan meg is maradt elhatározása mellett. Három hosszú hónapon át bezárkózva élt a szobájában, s csak este ment ki, hogy friss levegőt szívjon, amikor fogolytársainak java része már ágyban volt vagy szobájában dorbézolt. Egészségét a börtön és az elzárkózás megrendítette, de sem Perkernek, sem barátainak sűrű könyörgései, sem pedig Samuel Wellernek még sűrűbb intelmei és figyelmeztetései nem tudták rábírni, hogy csak egy jottányit is engedjen törhetetlen elhatározásából.

NEGYVENHATODIK FEJEZET

*mely beszámol egy gyengéd és megható, de azért némiképpen mulatságos jelenetről,
melynek Dodson és Fogg urak voltak a szerzői és végrehajtói*

Július havának utolsó hetében történt, hogy egy bérkocsi, amelynek száma nincs feljegyezve, gyors iramban végigrobogott a Goswell utcán. A kocsiba hárman voltak begyömészölve a kocsison kívül, aki, mint rendesen, saját kis külső oldalülését foglalta el. Két vállkendő lógott le a kocsiról, s méghozzá a kocsiban ülő két kicsi, házsártos képű hölgy kendője, akik között nagyon szűk helyre beszorítva egy félénk, bánatos és hallgatag férfi ült, akit az előbb említett házsártos hölgyek egyike nyomban erélyesen letorkolt, mihelyt valami megjegyzést mert tenni. A két hölgy és a bánatos férfi ellentmondó utasításokat adtak a kocsisnak, de mindegyiknek az volt a veleje, hogy Bardellné asszony kapuja előtt álljon meg; amely a megfélemlített úriember szerint zöldre volt mázolva és nem sárgára, miként a házsártos hölgyek állították.

- Kocsis - mondta a félénk úriember -, álljon a zöld kapu elé.

- Ej! Te konok, megátalkodott alak! - kiáltott fel az egyik házsártos hölgy. - Kocsis, hajtson a sárga kapu elé!

A kocsis, aki hirtelen meg akart állni a zöld kapu előtt, s olyan szorosan húzta meg a gyeplőt, hogy a ló, amint felágaskodott, majdnem betaszította őt a kocsiba, most megint megeresztette a gyeplőt, hogy a ló a négy lábára állhatott, aztán várt egy kicsit.

- Hát most már hová hajtsak? - kérdezte végül a kocsis. - Döntsék el maguk között. Én csak azt szeretném tudni, hogy hová?

A civakodás erre fokozott erővel tört ki újra, s minthogy a lónak egy légy szállt az orrára, a kocsis emberiességből arra használta föl a szünetet, hogy a ló fejére csapjon az ostorral és így a csípés fájdalmát az ütés fájdalmával feledtesse.

- A többség szava dönt! - mondta végül az egyik zsémbes asszonyság. - Kocsis, hajtson a sárga kapu elé!

De amikor a bérkocsi a sárga kapus ház elé robogott, s miként az egyik házsártos hölgy diadalmasan megjegyezte: „Nagyobb zajt csapott, mint mikor valaki a saját hintáján érkezik” - és a kocsis már le is szállt, hogy a hölgyeket kíséretbe a kocsiból - íme, egyszerre csak néhány házzal odább, egy vörös kapus ház ablakában Thomas Bardell úrfi kis kerek feje bukkant fel.

- Ez már igazán bosszantó! - mondta a fent említett zsémbes hölgy, s egy megsemmisítő pillantást vetett a félénk úriemberre.

- Drágám, nem az én hibám - felelte az úr.

- Ne szólj egy szót se, te tökfilkó - vágott vissza a hölgy. - Kocsis, a vörös kapus ház elé hajtson. Jaj, ha volt valaha a világon olyan asszony, akinek a komisz, mihaszna ura örömét találta abban, hogy őt minden lehetséges módon és még idegenek előtt is folyton gyötörje, hát akkor igazán én vagyok az.

- Szégyellje magát, Raddle - mondta a másik asszony, aki senki más nem volt, mint Cluppinsné.

- De hát mit vétettem? - kérdezte Raddle úr.

- Ne szólj egy szót se, hallod-e, te vadállat, mert még megfeledkezem arról, hogy nő vagyok és elpáhollak! - mondta Raddle-né.

Mialatt ez a párbeszéd folyt, a kocsis szégyenszemre kantárszáron fogva vezette tovább a lovát a ház elé, a vörös kapuhoz, amelyet Bardell úrfi már kinyitott. Bizony nagyon szomorú és csúf dolog volt így érkezni meg a barátnőjük háza elé! Nem érkezett vágatva a tüzes és szilaj paripa; a kocsis nem ugrott le a bakról; nem kopogott be hangosan a kapun; nem nyitotta ki nagy lendülettel a kocsi ajtaját az utolsó pillanatban, a léghuzattól féltve a bent ülő hölgyeket; nem nyújtotta át előzékenyen a kendőket, mintha igazi urasági kocsis volna... az egész hatás kútba esett; rosszabbul jártak, mintha gyalog jöttek volna.

- No, Tommy - mondta Cluppinsné. - Hogy van szegény jó édesanyád?

- Ó, nagyon jól van - felelte Bardell úrfi. - Az utcai szobában várakozik, már felöltözködött. És már én is készen vagyok. S azzal Bardell úrfi zsebre vágta a két kezét s a kapulépcső alsó fokán kezdett fel- és leugrálni.

- Valaki más is jön még velünk, Tommy? - kérdezte Cluppinsné, a köpönyegét igazgatva.

- Sandersné is jön - felelte Tommy. - Meg aztán én is megyek.

- Haszontalan kölyke - mondta a kis Cluppinsné. - Mindig csak saját magára gondol. Hé, Tommy, fiacskám!

- Tessék? - mondta Bardell úrfi.

- Mondd csak, angyalkám, ki jön még velünk? - kérdezte Cluppinsné hízelgő hangon.

- Ó! Rogersné is velünk jön - felelte Bardell úrfi, és tágra meresztette a két szemét, ahogy ezzel a hírrel kirukkolt.

- Mi a szösz? Az a hölgy, aki hozzátok költözött? - kiáltott fel Cluppinsné.

Bardell úrfi még mélyebbre süllyesztette a két kezét nadrágzsebében és pontosan harmincöt-ször bölintott annak jeléül, hogy valóban az albérlő hölgyről van szó és nem másról.

- Jézus Mária! - mondta Cluppinsné. - Hiszen ez valóságos lagzi lesz!

- Ó, hát még ha tudná, hogy mi minden van az éléskamrában - felelte Bardell úrfi -, akkor mit szólna!

- Hát mi van ott, Tommy? - kérdezte Cluppinsné nagyon barátságosan. - Nekem csak megmondod, Tommy, ugye?

- Nem, nem mondom meg - felelte Bardell úrfi a fejét rázva, s azzal megint ugrálni kezdett az alsó lépcsőfokon.

- Ebadta kölyke! - dünnyögte Cluppinsné. - Milyen kis haszontalan! Gyere, Tommykám, mondd el szépen a te jó Cluppy nénédnek.

- Anyám azt mondta, hogy nem szabad - felelte Bardell úrfi. - Én is kapok majd belőle, bizony, én is.

S ettől a biztató kilátástól felvidulva, a kotnyeles fiú fokozott lelkesedéssel folytatta az ugrándozást.

Mialatt a zsenge gyermeket így faggatták, Raddle úr és a felesége a kocsissal veszekedett a viteldíjon, s miután az ügy a kocsis javára dőlt el, Raddle-né megindult a kapu felé támolyogva.

- Jézus Mária, Mary Ann! Mi baj van? - kiáltott fel Cluppinsné.

- Jaj, olyan remegés jött rám, Betsy - felelte Raddle-né. - Reszket minden porcikám. Nem férfi az ilyen ember, mint ez az én uram; mindent rám hagy.

Ez a megállapítás nem volt egészen igazságos a boldogtalan Raddle úrral szemben, mert a derék asszonyság már az összetűzés legelején félretolta az urát, és szigorúan ráparancsolt, hogy fogja be a száját. Mindamellett Raddle úr nem védekezhetett, mert nyilvánvaló volt, hogy Raddle-né rögtön el fog ájulni; s amikor ezt Bardellné, Sandersné és az albérlő hölgy, valamint cselédje a szoba ablakából észrevették, valamennyien gyorsan lerohantak és bevezették a házba, miközben mindnyájan egyszerre beszéltek s elhalmozták őt szánakozó és részvevő szavakkal, mintha a világ legszerencsétlenebb teremtménye volna. Bevitték az utcai szobába, lefektették egy pamlagra; az első emeleten lakó hölgy felrohant az emeletre s egy üvegcsé szagosvízzel tért vissza, szorosan átfogta Raddle-né nyakát, igazi női gyöngédséggel és részvétellel az orra alá tartotta az üveget, amíg a hölgy többrendbeli nyögések és vonakodások után végül hajlandó volt kijelenteni, hogy most már jobban érzi magát.

- Ó, szegény asszony! - mondta Rogersné. - Tudom én jól, hogy mi bántja; nagyon is tudom.

- Szegény asszony! - mondta Sandersné. - Én is tudom.

Aztán a hölgyek valamennyien jajgatni kezdtek és egyhangúlag kijelentették, hogy ők jól tudják, mi a baj, s szívből sajnálkoztak is rajta, még a tizenhárom éves, három láb magas kis cseléd is olyasfélét dünnyögött, hogy nagyon sajnálja őt.

- De hát mi történt? - kérdezte Bardellné.

- Ó, hát mi izgatta így fel, édes jó asszonyom? - kérdezte Rogersné.

- Nagyon felbőszítettek - felelte Raddle-né szemrehányó hangon.

A hölgyek valamennyien felháborodva néztek Raddle úrra.

- A dolog úgy áll - mondta a szerencsétlen Raddle úr, előrébb lépve -, a dolog úgy áll, hogy amikor leszálltunk itt a kapu előtt, egy kis vitánk támadt a kocsissal...

A felesége erre hangosan elsikította magát, ami elejét vette minden további magyarázkodásnak.

- Okosabb volna, ha ránk bízna őt, Raddle, és nem avatkozna bele - mondta Cluppinsné. - Amíg maga itt van, addig úgysem tér magához.

A hölgyek mind csatlakoztak ehhez a nézethez; Raddle urat tehát kiebrudalták a szobából s megkérték, hogy menjen ki a hátsó udvarra levegőzni egy kicsit. Raddle úr ki is ment és Bardellné egy jó negyedóra múlva ünnepélyes arccal jelentette neki, hogy most már bejöhet, de jól vigyázzon, meg ne bántsa valahogy a feleségét. Ő ugyan nagyon jól tudja, hogy Raddle úr nem szántsándékkal bánik rosszul vele, de Mary Ann nagyon gyenge szervezetű, és ha Raddle úr nem vigyáz rá, hát könnyen elvesztheti éppen akkor, amikor legkevésbé számít rá, amit azután keservesen megbánna, és így tovább. Raddle úr mindezt nagy alázatossággal végighallgatta, és úgy tért vissza az utcai szobába, mint egy kezes bárány.

- Istenem, Rogersné - mondta Bardellné -, most jut eszembe, hogy még be sem mutattam magát a barátnőimnek! Engedje meg asszonyom... Raddle-né... Cluppinsné... Raddle-né... Sandersné...

- Cluppinsné nővére - tette hozzá Sandersné.

- Ó, igazán! - mondta Rogersné leereszkedő hangon; ő volt ugyanis a lakás bérlője s a cseléd nála volt szolgálatban, ennél fogva társadalmi helyzete azt parancsolta, hogy inkább leereszkedő legyen, mint bizalmas. - Ó, igazán!

Raddle-né nyájasan mosolygott, Raddle úr meghajtotta magát, Cluppinsné pedig azt mondta, hogy igazán nagyon boldog, hogy alkalma nyílt megismerkedni egy olyan hölggyel, mint Rogersné, akiről már annyi szépet hallott. Az első emeleti hölgy ezt a bókot is kegyes leereszkedéssel fogadta.

- Nos, Raddle úr - mondta Bardellné -, remélem, nagy szerencsének tartja, hogy ön és Tommy az egyedüli urak, akik ennyi hölgyet elkísérhetnek Hampsteadbe, a spanyol kertvendéglőbe. Nem gondolja maga is, Rogersné?

- Ó, hogyne, asszonyom - felelte Rogersné; mire a hölgyek valamennyien így szóltak: - Ó, hogyne!

- Természetesen - mondta Raddle úr a kezét dörzsölgetve, s némi kis hajlamot árult el, hogy felviduljon. - Természetesen, nagy szerencsémnek tartom, asszonyom. Igazán, őszintén szólva még magam is mondtam, amikor a kocsin idehajtattunk...

Erre a szóra, amely annyi emléket idézett fel, Raddle-né ismét szeméhez emelte zsebkendőjét és egy félíg elfojtott sikolyt hallatott; úgyhogy Bardellné a homlokát kezdte ráncolgatni, és így adta tudtára Raddle úrnak, hogy sokkal okosabban teszi, ha nem szól egy kukkot sem, aztán intett Rogersné cselédjének, hogy hozza be a bort.

Ez volt a jeladás az éléskamra rejtett kincseinek felszolgálására, amelyek több tál narancsból és piskótából álltak, továbbá egy palack öreg portói borból (egy shilling, kilenc penny) s egy másik palack híres kelet-indiai borból (tizennégy penny), s ez mind az albérlő tiszteletére került elő és határtalan meglepedést keltett mindenkiben. Előbb azonban Cluppinsné átesett még egy nagy ijedelmén, aminek az oka az volt, hogy Tommy el akarta mondani, milyen keresztkérdésekkel faggatta őt az éléskamra titkait illetőleg - ez a próbálkozása azonban rögtön dugába dőlt, ugyanis egy fél pohárra való portói óbor cigányútra tévedt, minekfolytán Tommy élete néhány pillanatig veszélyben forgott.

A társaság felkerekedett, hogy egy hampsteadi társaskocsit keressen. Csakhamar meg is találták s két óra múlva szerencsésen megérkeztek a spanyol uzsonnázó kertbe, ahol a szerencsétlen Raddle úr rögtön olyasmit tett, aminek következtében szerető neje majdnem visszaesett az ájulásába. Tudniillik hét adag teát rendelt, holott, amint a hölgyek egyenként és összesen megjegyezték, mi sem lett volna könnyebb, mint hogy Tommy valakinek a findzsájából igyék, vagy mindenkinek a findzsájából, amikor a pincér éppen nem néz oda - vagyis egy adaggal kevesebbet is rendelhettek volna és a tea minősége sem lett volna rosszabb ettől.

Csak hogy ezen a dolgon már nem lehetett segíteni; a teaszállítmány megérkezett, hét csésze és ugyanannyi csészealj, a megfelelő adag vajas kenyérrel együtt. Bardellnét egyhangúlag elnöknőnek választották, Rogersné a jobbján ült, Raddle-né a balján, s nagy vidáman nekiláttak az uzsonnának.

- Milyen szép is ez a falusi élet, igazán! - sóhajtott fel Rogersné - mindig itt szeretnék élni.

- Ó, dehogyis laknék itt mindig, asszonyom - felelte Bardellné sietve; mert a kiadó lakásra való tekintettel éppenséggel nem volt tanácsos az ilyen gondolatokat helyeselni. - Dehogysis, asszonyom!

- Ó! Én azt hiszem - mondta a kis Cluppinsné -, én azt hiszem, hogy ön sokkal élénkebb és közkedveltebb a társaságban, semhogy meg tudna maradni falun, asszonyom.

- Meglehet, meglehet, kérem - sóhajtott a első emeleti hölgy.

- Magános embereknek, akiknek senkijük sincs, hogy gondjukat viselné, vagy akiről nekik kellene gondoskodniuk, vagy akiket nagy fájdalom ért, vagy más efféle dolog - jegyezte meg Raddle úr, aki lassacskán valamicskét engedett a rosszkedvéből -, ilyen embereknek való a falusi élet. A falu - tette hozzá körülnézve - a sebzett szívnek való, szokás mondani.

A szerencsétlen ember bármit mondhatott volna inkább, csak ezt ne emlegette volna. Bardellné azonnal sírva fakadt és azt kívánta, hogy vezessék el az asztaltól, mire a szerető fia szintén kétségbeesetten jajgatni kezdett.

- Hinné-e az ember, asszonyom - kiáltott fel Raddle-né, s haragosan fordult az első emeleti hölgy felé -, hogy egy asszony egy ilyen embertelen fráternek legyen a felesége, aki unos-untalan csúfot űz egy nő érzelmeiből?

- De édesem - tiltakozott Raddle úr -, igazán eszem ágában sem volt.

- Eszed ágában sem volt! - ismételte Raddle-né metsző gúnnyal és megvető hangon. - Eredj a szemem elől! Rád sem tudok nézni, te vadállat!

- Ne izgassa fel magát, Mary Ann - vágott közbe Cluppinsné. - Igazán gondoljon magára is, drágám; vigyáznia kell az egészségére. No, menjen el, Raddle úr, legyen olyan jó, menjen el innét, hiszen csak halálra gyötri, ha itt marad.

- Okosabban tenné, uram, ha a teáját egyedül inná meg - mondta Rogersné, s újra elővette a szagos üveget.

Sandersné, aki szokásához híven rávetette magát a vajás kenyérre, hasonló nézetének adott kifejezést, mire Raddle úr csendesen visszavonult.

Aztán Bardell úrfi, noha már régóta nem volt ölbeli gyermek, az anyja karjaiba emelték, amely művelet közben csizmái az uzsonnázóasztalra kerültek és némi mozgalmat idéztek elő a csészek és a csészealjak között. De hát az efféle ájulási rohamok, melyek a nők körében ragadásak, általában nem szoktak tartósak lenni, s Bardellné, miután a fiát összevissza csókolta, egy darabig zokogott még, aztán ismét magához tért, letette a fiút, csodálkozott, hogy ilyen csacsi módon viselkedett, és újra töltött magának egy kis teát.

Ebben a pillanatban egy közeledő kocsi kerekeinek dübörgését lehetett hallani. A hölgyek felnéztek s látták, hogy egy bérkocsi áll meg a kert kapuja előtt.

- Újabb társaság! - mondta Sandersné.

- Egy úr - mondta Raddle-né.

- Ó! Hiszen ez Jackson úr, a fiatal írnok Dodson és Fogg irodájából! - kiáltott fel Bardellné. - Jézus Mária, Szent József! Talán csak nem fizette meg Pickwick úr a kártérítést!

- Vagy talán hajlandó feleségül venni magát! - mondta Cluppinsné.

- Jaj, Istenem, milyen lassú az az úr! - kiáltott fel Rogersné. - Miért is nem siet jobban?

Mialatt Rogersné ezeket a szavakat mondta, Jackson úr megfordult - miután néhány szót intézett egy kopott fekete nadrágos emberhez, aki éppen abban a pillanatban szállt le a kocsiról, nagy, kőrisfa bottal a kezében -, megfordult és egyenesen a hölgyek felé indult, s útközben a kalapja karimája alatt végigsimította a haját.

- Valami baj van? Történt talán valami, Jackson úr? - kérdezte Bardellné mohó izgatottsággal.

- Semmi a világon, asszonyom - felelte Jackson úr. - Hogy vannak, hölgyeim? Bocsánatot kell kérnem a tolakodásért, de hát a törvény törvény, hölgyeim.

Jackson úr mosolyogva adta elő ezt a kis mentegetőzését, egy meghajlással üdvözölte az egész társaságot s megint végigsimította a haját. Rogersné odasúgta Raddle-nének, hogy igazán finom modorú fiatalember ez az írnok.

- Jártam a lakásán - folytatta Jackson -, kerestem a Goswell utcában, asszonyom, s miután a cseléd azt mondta, hogy itt vannak, kocsiba ültem és idehajtattam. A principálisaimnak azonnal szükségük van önre a városban, Bardellné.

- Szent Isten! - kiáltott fel a hölgy, akit ez a váratlan hír nagyon megijesztett.

- Igen - mondta Jackson, az ajkába harapva. - Nagyon fontos és sürgős ügy ez, semmi szín alatt nem tűr halasztást. Dodson úr határozottan kijelentette, úgyszintén Fogg úr is. Csakis azért fogadtam kocsit, hogy visszavigyem önt Londonba.

- Nagyon különös - mondta Bardellné.

A hölgyek valamennyien megegyeztek abban, hogy ez nagyon különös és egyhangúlag azon a nézeten voltak, hogy rendkívül fontos dolog lehet, mert különben Dodson és Fogg nem küldtek volna érte; továbbá abban is egyetértettek, hogy miután az ügy nagyon sürgős, Bardellné késedelem nélkül keresse fel Dodson és Fogg urakat.

Ha az embert ilyen rettentő gyorsan hívatják az ügyvédjei, ez bizonyos fontosságot kölcsönöz a személyünknek és emeli a büszkeségünket, ami nagyon is ínyére volt Bardellnének, annyival is inkább, mert joggal tehetette fel, hogy első emeleti lakója szemében ez növelni fogja a becsületét. Egy kicsit kényeskedett, tette magát, mintha bosszankodnék és habozna, de végül arra az eredményre jutott, hogy talán mégis jó lesz, ha elmegy.

- Nem innék egy kis frissítőt? - kérdezte Bardellné nagyon nyájas hangon. - Bizonyosan kifáradt.

- Köszönöm, de igazán nincs veszteni való időnk - felelte Jackson -, s azonkívül egy barátom is jött velem - s azzal rámutatott arra az úrra, akinek körisfa bot volt a kezében.

- Ó, hát hívja ide a barátját is, kérem - mondta Bardellné. - Szóljon neki, hogy jöjjön ide.

- Nem, köszönöm - felelte Jackson úr, némi zavarral. - Ő nemigen forgott női társaságban, úgyhogy nagyon félénk természetű. Ha talán a pincérrel küldene oda neki valamit, akkor sem vagyok bizonyos benne, hogy elfogadná, de meg lehet próbálni. - Jackson úr ujjával az orra körül kezdett babrálni, mint aki figyelmeztetni akarja hallgatóit, hogy csak gúnyosan gondolta, amit mondott.

A pincért rögtön odaküldték a félénk úriemberhez, s a félénk úriember rendelt valamit; Jackson úr szintén rendelt valamit, s a hölgyek szintén rendeltek valamit, már csak a vendéglátás kedvéért is. Jackson úr aztán kijelentette, hogy egy percet sem késlekedhetnek tovább, mire Sandersné, Cluppinsné és Tommy (akiknek a megbeszélésük értelmében Bardellné el kellett kísérniük, míg a többiek Raddle úr védelme alatt maradtak) beszálltak a kocsiba.

- Isaac - mondta Jackson úr, ahogy Bardellné be akart szállni, s felnézett a körisfabotos emberre, aki szivarozva ült a bakon.

- Tessék?

- Ez a hölgy Bardellné.

- Ó, tudom én azt már régen - felelte az Isaacnak szólított ember.

Bardellné beszállt, aztán Jackson úr is beszállt és elindultak. Bardellné akaratlanul is azon tűnődött magában, amit Jackson úr barátja mondott. Milyen ravasz, kitanult emberek ezek az ügyvédek! Jóságos Isten, hogy ki tudja nyomozni az embert!

- Szomorú dolog ez, ezzel a mi perköltségünkkel, igaz-e? - szólalt meg Jackson úr, amikor Cluppinsné és Sandersné elaludtak. - Az ön számláit gondolom, asszonyom.

- Nagyon sajnálom, hogy nem tudják behajtani - felelte Bardellné. - De hát, ha az ügyvéd urak spekulációra vállalkoznak el a dolgot, akkor bele kell törődniük, hogy egyszer-másszor ráfizetnek.

- De ha jól tudom, ön a tárgyalás után *cognovit*-et¹¹ adott, s ezzel elismerte a perköltségeket - mondta Jackson úr.

- Igen, de csak a forma kedvéért - felelte Bardellné.

- No persze - mondta Jackson úr szárazon. - Persze, kizárólag csak a forma kedvéért. Kizárólag.

Tovább kocsiztak, s Bardellné is elaludt. De nemsokára felébredt álmából, mert a kocsi megállt.

- Jaj Istenem - mondta Bardellné. - Már a Freeman's Courtban vagyunk?

- Nem megyünk olyan messzire - felelte Jackson úr. - Szíveskedjék itt kiszállni.

Bardellné, még álmosan, engedelmeskedett. Furcsa épület volt, ahová értek: egy nagy fal, közepén kapu, s a kapu alatt gázlámpa égett.

- Nos, hölgyeim - kiáltott fel a kőrisfa bot gazdája, ahogy bedugta fejét a kocsiba, s Sandersné kezdte rázogatni, hogy felébressze. - Gyerünk, gyerünk!

Sandersné felkeltette a barátnőjét, és kiszállt. Bardellné Jackson úr karjára támaszkodva és kézen fogva vezetve Tommyt, már belépett a kapu alá. A másik két hölgy követte őket. A helyiség, ahová beléptek, még különösebb volt, mint a bejárat. Milyen sok ember ácsorgott itt mindenfelé! És hogy megbámulták őket!

- Miféle épület ez? - kérdezte Bardellné, s megállt.

- Csak egy középület - felelte Jackson úr és sietősen bevonszolta az asszonyt egy ajtón, aztán körülnézett, hogy a másik két nő jön-e utánuk. - Jól vigyázzon, Isaac!

- Sose féljen - felelte a kőrisfa bot gazdája. A nehéz ajtó becsapódott, s ők megindultak lefelé egy kis lépcsőn.

- Végre itt volnánk. Úgy ment minden, mint a karikacsapás, Bardellné! - mondta Jackson úr s diadalmasan nézett szét.

- Mit akar ezzel mondani? - kérdezte Bardellné dobogó szívvel.

- Csak annyit - felelte Jackson úr s kissé félrevonta Bardellnét -, ne ijedjen meg, asszonyom... Nincs a világon finomabb, tapintatosabb ember, mint Dodson úr és nincs emberségesebb lélek, mint Fogg úr. Hivatalos kötelességük volt, hogy végrehajtási eljárást indíttassanak ön ellen, és a perköltségek miatt becsukassák önt; de mindenáron kímélni akarták az érzékenységet, amennyire csak tőlük telt. Igazán jó érzés lehet önnek, ha arra gondol, hogyan ment

¹¹ Felperesi követelés jogosságának peres eljárásban történt írásbeli elismerése. A magyar jogban: elismerés.

végbe ez a dolog! Ez itt a Fleet-börtön, asszonyom. Jó éjszakát kívánok, Bardellné. Jó éjszakát, Tommy!

Jackson úr a kőrisfa bot gazdájával együtt sietve elpárolgott, egy másik ember pedig, aki már ott állt kulccsal a kezében, a megrémült asszonyt egy másik lépcsőhöz kíserte, amely egy kapuhoz vezetett. Bardellné visítózott, jajveszékelt; Tommy üvöltött; Cluppinsné magába roskadt; Sandersné pedig minden további nélkül kereket oldott. Mert ott állt előttük a súlyosan megsértett Pickwick úr, aki éppen szokásos esti sétáját végezte, s mellette álldogált Samuel Weller úr, aki, mihelyt Bardellnét megpillantotta, gúnyos tisztelettel emelte meg a kalapját, míg a gazdája haragosan sarkon fordult.

- Ne háborgassa ezt az asszonyt - szólt a porkoláb Weller úrhoz. - Éppen most hozták be.

- Fogoly? - kiáltott Sam, s gyorsan feltette a kalapját. - Kik a vádlók? És miért csukták be? Halljuk, öreg cimborá, ki vele!

- Dodson és Fogg - felelte a porkoláb. - Ki nem fizetett perköltségek miatt.

- Job, Job! - kiáltotta Sam, s a folyosó felé rohant. - Job, szaladjon Perker úrhoz, gyorsan, gyorsan. Azonnal beszélni akarok vele. Úgy látom, hogy ez a dolog a mi malmunkra hajtja a vizet. Ebből még lehet valami! Hurrá! Hol a gazdám?

Ezek a kérdések azonban mind felelet nélkül maradtak, mert Job, alighogy átvette a megbízást, esze nélkül elrohant. Bardellné pedig ez egyszer csakugyan egészen komolyan elájult.

NEGYVENHETEDIK FEJEZET

*mely főképp üzleti ügyeknek van szentelve, s azt bizonyítja, hogy
itt e földön a haszon Dodson és Fogg uraké. Winkle úr furcsa
körülmények között ismét előkerül, Pickwick úr jó szíve
pedig erősebbnek bizonyul, mint a makacssága*

Job Trotter végigrohant Holbornon, mit sem engedve az iramából, hol az utca közepén, hol a járdán, hol pedig a csatornában, aszerint, amint a férfiak, nők, gyermekek és kocsik sűrű tolongásában hol itt, hol meg amott nyílt szabadabb útja; nem törődött semmiféle akadállyal, s nem állt meg egy pillanatra sem, amíg csak a Gray's Inn kapujáig nem ért. De akárhogy sietett is, a kapu már jó félórája zárva volt, amikor odaért; és mire felkutatta valahogyan Perker úr mosónőjét, aki együtt lakott az egyik asszony-leányával, akinek egy vidéki pincér volt az ura - egy bizonyos szám alatt, egy bizonyos utcában, egy bizonyos csapszéknek a tőszomszédságában, valahol a Gray's Inn Lane mögött - már csak tizenöt perce volt, hogy visszatérhessen a börtönbe. Pedig még Lowten urat is fel kellett kutatnia a Szarka vendéglő leghátulsó szobájában, s alig adta át neki Samuel Weller üzenetét, amikor a toronyóra tízet kezdett ütni.

- Már nagyon későre jár - mondta Lowten úr. - Maga már nem mehet vissza éjszakára, mert azt hiszem, hogy nincsen kapukulcsa, barátocskám.

- Rám ne legyen gondja - felelte Job Trotter. - Én bárhol alhatom. De nem volna jobb még ma éjjel elmenni Perker úrhoz, hogy mindjárt holnap reggel rendbe hozhassa a mi dolgunkat?

- Nem bánom - felelte Lowten úr egy kis gondolkozás után. - Ha másnak az ügye volna, Perker úr nem nagyon örülne, hogy a lakásán háborgatom; mivel azonban Pickwick úrról van szó, azt hiszem, hogy megkockáztathatok egy bérkocsit az iroda számlájára.

Miután Lowten úr erre határozta el magát, vette a kalapját, megkérte az egybegyűlt társaságot, hogy távolléte idejére válasszon helyettes elnököt, s elindult a legközelebbi bérkocsiállomáshoz. Kinézte magának a legbiztatóbb külsejű kocsit, s meghagyta a kocsisnak, hogy hajtson a Montague térre, Russell Square.

Perker úrnál aznap éppen vacsoravendégség volt, amit bizonyított a fogadószoba sok kivilágított ablaka, egy hangversenyzongora kifogástalan hangja és egy másik, már inkább kifogásolható hang, ami kiszüremlett a szobából, s a meglehetősen átható ételszag, amely elárasztotta a lépcsőházat és a bejáratot. Mivel véletlenül két igen jóhírű vidéki iroda emberei érkeztek egyszerre a városba, Perker úr egy kis társaságot hívott meg a tiszteletükre: Snicks urat, az életbiztosító társaság titkárát, Prosee urat, a kitűnő jogtanácsost, három más ügyvédet, a csődtörvényszék egyik biztosát, a Temple egyik szakemberét, egy malacszemű, izgága, fiatal ügyvédet, aki egyébként a tanítványa volt, s az örökösödési és vagyonátruházási jogról egy széljegyzetekkel és idézetekkel bőven ellátott izgalmas könyvet írt; s azonkívül még több jeles és kiváló egyéniséget. Ezt a társaságot hagyta ott a kis Perker úr, amikor megsúgták neki írnoke érkezését, s bement az ebédlőbe. Ott találta Lowten urat és Job Trottert, akikre halvány, gyenge fényt vetett a konyhai faggyúgyertya lángja, melyet az írnoke és az irodához tartozó valamennyi személy iránti jogos megvetéssel tett le az asztalra az a rövid bársonynadrágos úr, aki negyedévi bér fejében ott lebzelt a házban.

- Nos, Lowten - kérdezte a kis Perker úr, betéve az ajtót -, mi baj van? Talán valami fontos levél érkezett?

- Nem, uram - felelte Lowten. - Üzenetet hoztak Pickwick úrtól.

- Pickwick úrtól? - ismételte a kis emberke, hirtelen Job felé fordulva. - Igen? No hát halljuk, mi az az üzenet?

- Dodson és Fogg becsukatták Bardellnét a perköltségek miatt - mondta Job Trotter.

- Csak nem? - mondta Perker úr, s azzal zsebre vágta a két kezét, és nekitámaszkodott a pohárszéknek.

- De igen - mondta Job. - Úgy látszik, hogy közvetlenül a törvényszéki tárgyalás után cognovit-et kaptak tőle a perköltségekre.

- Teringettét! - kiáltott fel Perker úr, s kihúzta a zsebéből mind a két kezét, és a jobb öklével a bal tenyerébe csapott. - Ennél ravaszabb fickókkal sem volt még dolgom soha életemben!

- A legagyafúrtabbak a szakmában, akiket valaha ismertem - jegyezte meg Lowten.

- Agyafúrtak - ismételte Perker úr -, nem lehet kifogni rajtuk.

- Jól mondja, uram - felelte Lowten -, nem lehet kifogni rajtuk.

Aztán néhány pillanatig mind a ketten, főnök és segédje, csak nézték egymást roppant sokatmondó arccal, mintha a legszebb és legelmésebb lefőzésen töprengtek volna, amit csak emberi ész valaha kifundált. Miután határtalan csodálkozásukból végül kissé magukhoz tértek, Job Trotter elmondta megbízásának hátralevő részét is. Perker úr elgondolkozva csóválgatta a fejét, aztán előhúzta a zseboráját.

- Pont tíz órakor ott leszek - mondta a kis ügyvéd. - Samnek tökéletesen igaza van. Mondja meg neki az én nevemben. Nem innék egy pohár bort, Lowten?

- Nem, köszönöm, uram.

- Úgy érti, hogy igen - mondta a kis ügyvéd, és odalépett a pohárszékhez, hogy előszedjen egy boroskancsót és poharakat.

Minthogy Lowten úr csakugyan úgy értette, hogy igen, nem vesztegetett több szót a dologra, hanem hangos suddogással azt kérdezte Jobtól, hogy Perker úr arcképén, amely a kandallóval szemben függ, nem csodálatos-e a hasonlatosság - amire Job természetesen igennel felelt.

Perker úr közben töltött mindnyájuknak, aztán Lowten ivott Perkerné és a gyerekek egészségére, Job Trotter pedig Perker úr egészségére. Minthogy a rövid bársonynadrágos, előkelő úr méltóságán alulinak tartotta, hogy világítson nekik, amíg átmennek az irodán, nem is mozdult a csengetésre, s maguknak kellett kitalálniuk a házból. Az ügyvéd visszament a vendégeihez, az írnok visszament a Szarkába; Job pedig a Covent Garden piacára, hogy az éjszakát egy nagy zöldségeskosárban töltse.

Másnap reggel, pontosan a kitűzött órában, a jókedvű kis ügyvéd kopogott Pickwick úr ajtaján, s Sam Weller nagy sietséggel ajtót is nyitott neki.

- Perker úr, kérem - mondta Sam, bejelentve a látogatót Pickwick úrnak, aki elgondolkozva üldögélt az ablakban. - Nagyon örülünk, hogy véletlenül benézett hozzánk, ügyvéd úr. Azt hiszem, hogy a gazdám éppen szeretne úgyis néhány szót szólni önnek.

Perker úr lopva Samre pillantott, s így adta tudtára, hogy megértette a dolgot: nem fogja elárulni, hogy érte küldtek. Aztán intett neki, és néhány szót súgott a fülébe.

- Csak nem mondja ezt komolyan, ügyvéd úr! - kiáltott fel Sam, s nagy meglepetésében néhány lépést hátrált.

Perker úr bólintott és mosolygott.

Samuel Weller úr előbb a kis ügyvédre nézett, majd a gazdájára, majd a mennyezetre, majd ismét Perker úrra; vigyorgott, nevetett fennhangon, s végül lekapta a szögrol a kalapját, és minden további magyarázat nélkül eltűnt.

- Mit jelentsen ez? - kérdezte Pickwick úr, s csodálkozva nézett a kis ügyvédre. - Mi lelte Samet, hogy ennyire magánkívül van?

- Semmi, semmi - felelte Perker úr. - No, jöjjön, édes jó uram, húzza ide a székét az asztalhoz. Sok mondanivalóm van önnek.

- Miféle írások ezek? - kérdezte Pickwick úr, mikor a kis ügyvéd letett az asztalra egy vörös szalaggal átkötött kis aktacsomót.

- A Bardell kontra Pickwick per aktái - felelte Perker úr, s kioldozta a fogával a csomót.

Pickwick úr odahúzta a székét, csikorgott vele a padlón; aztán leült, összekulcsolta a kezét és szigorúan nézett ügyvéd barátjára - már amennyire Pickwick úr szigorúan tudott nézni.

- Ön hallani sem szeret erről a perről, igaz-e? - kérdezte a kis ember, aki még mindig a csomóval bajlódott.

- Nem, bizony nem - felelte Pickwick úr.

- Hát, igazán sajnálom - folytatta Perker úr -, pedig éppen erről akarok önnel beszélni.

- Márpedig erről a témáról egy szó se essék többé köztünk, Perker - vágott közbe Pickwick úr hirtelen.

- Ej, ej, édes jó uram - mondta a kis ügyvéd, kibontva az iratcsomót, s a szeme szögletéből élesen figyelte Pickwick urat. - Kell róla beszélnünk. Éppen ezért jöttem. Hajlandó meghallgatni, amit mondani akarok, kedves jó uram? Nem sürgős a dolog; ha nincs kedve hozzá, én várhatok. Van egy mai újságom. Majd csak akkor beszélek, ha ön is akarja. Így ni! - S azzal a kis ügyvéd keresztbe vetette a lábát, és úgy tett, mintha a legnagyobb lelki nyugalommal és érdeklődéssel olvasná az újságot.

- Jól van, jól van - mondta Pickwick úr, sóhajtván egyet, de már abban a pillanatban el is mosolyodott. - Mondja hát el, amit akart. Bizonyosan megint a régi nóta, mi?

- Egy kis különbséggel, édes jó uram, egy kis különbséggel - mondta Perker úr, miközben az újságját gondosan összehajtogatta, és megint zsebre dugta. - Bardellné, a felperes, már szintén itt van, a falak között, uram.

- Tudom - felelte Pickwick úr.

- Helyes, nagyon helyes - mondta Perker úr. - S felteszem, hogy azt is tudja, miként került ide; úgy értem, hogy milyen okokból és kinek a feljelentésére.

- Tudom, azt is tudom - felelte Pickwick úr színlelt közönnyel -, legalábbis, ahogy Sam előadta nekem a dolgot.

- Sam előadása - mondta Perker úr -, merem állítani, teljesen megfelel a valóságnak. Nomármost, édes jó uram, az első kérdés, amit önhöz intéznem kell, az, hogy itt maradjon-e ez az asszony?

- Hogy itt maradjon-e? - ismételte Pickwick úr.

- Igen, hogy itt maradjon-e, édes jó uram - felelte Perker úr, s hátradőlt a székén, és merően nézett az ügyfelére.

- Miért kérdezi ezt tőlem? - mondta Pickwick úr. - Ez kizárólag Dodsontól és Foggtól függ, miként ön is nagyon jól tudja.

- Nem, erről nem tudok semmit - vágott vissza Perker úr erélyes hangon. - Éppenséggel nem Dodsontól és Foggtól függ. Ön éppen olyan jól ismeri ezeket az urakat, mint én, édes jó uram; a dolog egyes-egyedül és tisztán csakis öntől függ.

- Tőlem? - kiáltott fel Pickwick úr, s idegesen felugrott a helyéről, de aztán mindjárt visszaült.

A kis ügyvéd kétszer ráütött burnótszelencéjének a födelére, kinyitotta, egy nagy csipet burnót vett ki belőle, becsukta a szelencét, és megismételte:

- Csakis öntől. Igenis, édes jó uram - folytatta aztán a kis ügyvéd, aki láthatólag bizakodást merített a burnótból -, igenis, azt mondom, hogy ennek az asszonynak a gyors kiszabadulása vagy az életfogytig tartó rabsága öntől függ, és csakis öntől. Hallgasson végig, édes jó uram, s ne heveskedjék annyira, mert az sem mire sem jó, csak megizzad tőle. Azt mondom - folytatta Perker úr, s az érveit az ujjain számolgatta végig -, azt mondom, hogy ezt a szegény asszonyt senki más nem válthatja meg a nyomorúságnak ebből a poklából, mint ön, s hogy ezt csakis azzal teheti meg, ha ennek a pörnek az összes költségeit, mind a felperes, mind pedig az alperes költségeit kifizeti ezeknek a Freeman's Court-beli zsiványoknak. Uralkodjék magán, édes jó uram, ne veszítse el, kérem, a nyugalmát.

Pickwick úr arca, mialatt az ügyvéd beszélt, a legmegdöbbentőbb változásokon ment keresztül; láthatólag már azon a ponton állt, hogy szabad kitörést enged haragjának. Most igyekezett fékezni felindulását, amennyire csak tőle telt. Perker úr, aki rábeszélőképességét egy újabb szippantással fokozta, emígy folytatta:

- Én ma reggel beszéltem ezzel az asszonnyal. Ha ön kifizeti a perköltségeket, akkor teljesen és végleg lemond a kártérítési összegről, továbbá pedig... s tudom, hogy ez önnél sokkal többet nyom a latban... továbbá pedig kap tőle egy hozzám intézett levél formájában egy önkéntes nyilatkozatot, hogy ezt az ügyet az első pillanattól fogva azok az emberek, Dodson és Fogg eszelték ki, ők hajtották végre, és ők ütötték nyélbe; s hogy Bardellné mélységesen sajnálja, hogy eszközül szolgált az ön megkárosítására és megvádolására, s engem kér fel, hogy kieszközöljem számára az ön bocsánatát.

- Ha kifizetem helyette a perköltségeket - mondta Pickwick úr felháborodva. - Igazán nagyon értékes nyilatkozat, mondhatom.

- Nincs itt szó semmiféle feltételről, semmi „ha”-ról, édes jó uram - jelentette ki Perker úr diadalmas hangon. - Itt a levél, amiről beszéltem. Ma reggel kilenc órakor hozta az irodámba egy asszony, mielőtt még betettem volna ide a lábamat, vagy bármiféle módon érintkezésbe léptem volna Bardellnéval, szavamra mondom. - S a kis ügyvéd kikereste a levelet az iratcsomóból, és odatolta Pickwick úr elé, aztán két percig egyfolytában tubákolt anélkül, hogy egyet is hunyorított volna a szemével.

- Ez minden, amit nekem mondani akart? - kérdezte Pickwick úr szelíden.

- Nem a - felelte Perker úr. - Ebben a pillanatban még nem tudom megmondani, hogy vajon a cognovit szövegezése, az álszerződés minemősége és a bizonyítékok, amiket a per egész lefolyásáról beszerezhetünk, elegendő alapot szolgáltatnak-e arra, hogy ravasz fondorlat miatt pört indítsunk ellenük. Attól tartok, édes jó uram, hogy nem; ezek az urak sokkal ravaszabbak. Én csak annyit mondok, hogy ha a nyilvánvaló tényeket mind összevetik, ezek minden józan eszű ember szemében igazolni fogják önt. S most, édes jó uram, önre bízom a dolgot. Ez a százötven font, vagy mit tudom én, mennyi... hogy kerek számot mondjak, önnek potom pénzt jelent. Az esküdtek elmarasztalták; az ítéletük igazságtalan volt, de mégis úgy ítélték, ahogy

ők helyesnek gondolták, és az ítéletük ön ellen szólt. Önnek most igen előnyös feltételek mellett alkalma nyílik sokkal magasabbra emelkedni a közvélemény előtt, mint hogyha itt marad a börtönben, amit egyébként is, higgye el nekem, csak hóbortos, nevetséges és erőszakos makacsságnak bélyegeznek azok, akik önt nem ismerik; semmi egyébnek, édes jó uram, higgye el nekem. Ne habozzon hát felhasználni ezt az alkalmat, amely visszaadja önt a barátainak, s visszaadja önnek megszokott foglalkozásait, életmódját, egészségét és multságait, s azonkívül kiszabadítja az ön hűséges, ragaszkodó inasát, aki máskülönben önnel együtt, az ön élete fogytaig börtönben fog ülni... és mindenekfölött, lehetővé teszi önnek, hogy igazán nagylelkű bosszút állhasson, amiről tudom, mennyire a szíve szerint való, és kiszabadítja ezt az asszonyt a nyomor és a bűn tanyájáról, ahová, ha rajtam állna, senki ember fiát nem zárának be, de nőt még kevésbé, mert egy nőre nézve még sokkal rettenetesebb és irgalmatlanabb. Azt kérdezem most öntől, édes jó uram, nemcsak mint jogi tanácsadója, hanem mint igazi jó barátja, hogy el akarja-e mulasztani ezt az alkalmat, amikor mindezt elérheti, és annyi jót tehet, azzal a jelentéktelen kis bosszúsággal szemben, hogy néhány font sterling annak a két gazfickónak a zsebébe vándorol, akiknek úgyszólván tökéletesen mindegy, s akik csak annál többet akarnak, mennél több haszonra tesznek szert, s így annál hamarabb ragadtatják magukat valami olyan aljasságra, ami végül ki fogja törni a nyakukat. Elmondtam hát önnek, édes jó uram, az én nézeteimet, nagyon gyengén és tökéletlenül, de mégis, kérem, vegye fontolóra. Hányja-vesse meg magában, amit mondtam, és ne siesse el a dolgot. Türelmesen várok a válaszára.

Mielőtt még Pickwick úr felelhetett volna, s mielőtt Perker csak huszadannyi burnótot csíphetett volna fel, mint amennyit egy ilyen szokatlanul hosszú tárgyalás megkövetelt, kívülről halk hangok hallatszottak, aztán pedig valaki félénken bekopogott az ajtón.

- Ej, a kutya-fáját - kiáltott fel Pickwick úr, akit barátjának felszólítása szemmel láthatólag felizgatott -, mennyit bosszantják az embert ezzel a kopogással! Ki az?

- Én vagyok, uram - felelte Sam Weller, bedugva a fejét.

- Most nem beszélhetek magával, Sam - mondta Pickwick úr. - El vagyok foglalva, Sam.

- Engedelmet kérek, uram - jegyezte meg Weller úr -, de egy hölgy van itt, kérem, aki azt mondja, hogy valami rendkívül fontos közlendője volna.

- Nem fogadhatok most semmiféle hölgyet - felelte Pickwick úr, aki képzeletében csupa olyan hölgyeket látott, mint Bardellné.

- No, ebben nem vagyok egészen bizonyos, uram - vélte Sam a fejét rázva. - Azt hiszem, ha tudná, hogy ki van odakint, mindjárt más nótát fújna, ahogyan a vércse is mondotta magában, jóízűen kacagva, mikor a vörösbegyét a bokorban énekelni hallotta.

- De hát ki az? - kérdezte Pickwick úr.

- Hajlandó fogadni őt, uram? - kérdezte Sam, s úgy fogta a kilincset, mintha odakint az ajtó mögött valami nagyon érdekes eleven állatot őrizne.

- Kénytelen vagyok vele, úgy látom - felelte Pickwick úr, egy pillantást vetve Perker úr felé.

- Akkor hát rajta, tessék besétálni, csak egymás után! - kiáltott fel Sam. - Kezdődik az előadás, jöhet a gongvítés, felhúzni a függönyt, és lépjen be a két összeesküvő.

Sam Weller, mialatt így szónokolt, kitárta az ajtót, s berontott a szobába Nathaniel Winkle úr: kézen fogva húzta maga után ugyanazt a fiatal kisasszonyt, aki Dingley Dellben prémes topánkákat viselt, és aki most elragadó vegyülete volt a pirulásnak és a zavarnak, a lila

selyemnek és egy csinos kalapnak, s egy drága csipkefátyolnak - s még szebbnek látszott, mint valaha.

- Arabella Allen kisasszony! - kiáltott fel Pickwick úr, s felugrott.

- Nem - felelte Winkle úr, térdre ereszkedve. - Nem, már Winkle-né a neve. Meg tud nekem bocsátani, édes jó barátom?

Pickwick úr alig mert hinni saját szemének és fülének, s talán nem is hitt volna nekik egyáltalán, ha nem igazolja mindezt Perker úr mosolygó arca és a háttérben Samnek és a csinos szobalánynak személyes jelenléte, akik láthatólag élénk gyönyörűséggel nézték a jelenetet.

- Ó, Pickwick úr! - mondta Arabella csöndesen, mintha Pickwick úr hallgatása nyugtalanította volna. - Meg tudja bocsátani az oktalanságomat?

Pickwick úr erre a kérdésre nem felelt előszóval, hanem ehelyett gyorsan lekapta a szemüvegét, megragadta Arabella mindkét kezét, többször megcsókolta, talán sokkal többször, mint okvetlenül szükséges volt, s azután el sem eresztette az egyik kezét, csupán annyit mondott Winkle úrnak, hogy vakmerő fickó, és rászólt, hogy keljen fel; amit Winkle úr, aki már néhány perce a kalapja karimájával dörzsölgette az orrát, bűnbánó arccal meg is tett. Pickwick úr erre többször megveregette a vállát, majd melegen kezét rázott Perkerrel, aki nem akart lemaradni a jókívánságaival, s üdvözölte mind a fiatalasszonyt, mind pedig a csinos szobacicát, s miután őszinte örömmel és jóakarattal kezét szorította Winkle úrral, nagy megelégedettségét azzal tetőzte be, hogy annyi burnótot szippantott fel egyszerre, amennyitől hat normális orrú ember egész életén át tüsszögött volna.

- No hát, kedves kislányom - szólalt meg végre Pickwick úr -, hogyan történt mindez? Üljön ide mellém, és meséljen el nekem mindent. Milyen szép, ugye, Perker? - tette hozzá Pickwick úr, s olyan büszkén és boldogan nézte Arabella arcát, mintha a tulajdon leánya lett volna.

- Gyönyörű, édes jó uram - felelte a kis ügyvéd. - Ha magamnak nem volna már feleségem, igazán irigyelném öntől, szerencsés kópé. - S azzal a kis ügyvéd oldalba bökte Winkle urat, amit a fiatal férj rögtön viszonzott; erre mindketten hangosan nevetni kezdtek, de nem olyan hangosan, mint Samuel Weller úr, aki éppen akkor könnyített a lelkén azzal, hogy a pohárszék ajtajának födőzete alatt megcsókolta a csinos szobacicát.

- Igazán, Sam, sohase hálálhatom meg magának - mondta Arabella a lehető legédesebb mosolyával. - Sohasem fogom elfelejteni, hogy mennyit fáradozott értem a cliftoni kertben.

- Szót sem érdemel, asszonyom - felelte Sam. - Én csak a természetnek segédkeztem, asszonyom, mint az egyszeri doktor mondta a gyerek anyjának, mikor a fiú elvérzett a keze alatt.

- Üljön le, kedves Mary - szakította félbe Pickwick úr Sam hasonlatait. - Nos - fordult Arabellához -, hát mióta van férjnél?

Arabella szégyenlősen nézett urára és parancsolójára, aki így felelt helyette: - Csak három napja.

- Csak három napja? Mi a szösz! - mondta Pickwick úr. - De hát mit csinált teljes három hónapig?

- Ó, az már igaz! - vágott közbe Perker úr. - Halljuk! Számoljon be, hogy miért lopta így a napot. Lám, Pickwick úr csak azon csodálkozik, hogy mindez már régebben meg nem történt, hónapokkal ezelőtt.

- A dolog így áll - felelte Winkle úr, s egy pillantást vetett pironkodó ifjú hitvesére. - Bellát sokáig nem tudtam rávenni, hogy szökjék meg velem, s amikor végre sikerült rábeszélnem, még hosszú időbe telt, amíg kedvező alkalom kínálkozott. Marynek is egy hónappal előbb kellett felmondania, mielőtt szolgálatát elhagyhatta, pedig az ő segítségére okvetlenül szükségünk volt.

- Szavamra - szólt Pickwick úr, aki ezalatt ismét föltette a szemüvegét, és Arabelláról Winkle úrra, Winkle úrról pedig ismét Arabellára nézett, s olyan elragadtatás tükröződött a képén, amilyet csak az igaz szeretet és a lelki jószág festhet az emberi arcra -, szavamra, úgy látszik, hogy nagyon módszeresen ütötték nyélbe a dolgot. S tud-e már mindent a bátyja, kedves gyermekem?

- Ó, nem, még nem - felelte Arabella elsápadva. - Kedves jó Pickwick úr, ezt csakis öntől, csakis az ön ajkairól szabad a bátyámnak megtudnia. Ő olyan szenvedélyes, olyan elfogult, s annyira pártfogolja a barátját, Sawyer urat - tette hozzá Arabella lesütve a szemét -, hogy iszonyúan félek a következményektől.

- Bizony, az már igaz - szólt közbe Perker úr komoly hangon. - Ezt a dolgot önnek kell a kezébe venni, édes jó uram. Ezek a fiatalurak önt respektálni fogják, ha senki másra nem hallgatnak is, csakis ön tudja elejét venni minden bajnak, édes jó uram. Tüzes vér, tüzes vér!

S a kis ügyvéd a nyomaték kedvéért egy csipet burnótot vett ki, és gondterhelten csóválgatta a fejét.

- Csakhogy ön elfelejti, édes gyermekem - mondta Pickwick úr szelíd hangon -, ön elfelejti, hogy én fogoly vagyok.

- Nem, kedves jó Pickwick úr - felelte Arabella -, nem. Sohasem feledtem el, s mindig sokat gondoltam arra, hogy mennyit szenvedhet ezen az utálatos helyen; de azt reméltem, hogy amit saját magára való tekintetből nem akart megtenni, megteszi talán a mi boldogságunkért. Ha a bátyám öntől hallja meg először a dolgot, bizonyos vagyok benne, hogy meg fog engesztelődni. Ő az én egyetlen rokonom a világon, Pickwick úr, s hacsak ön nem fogja pártomat, félek, hogy őt is elveszítem. Helytelenül cselekedtem, nagyon, nagyon helytelenül; jól tudom. - Szegény kis Arabella szeméhez emelte a zsebkendőjét, és keservesen sírni kezdett.

Pickwick urat már ezek a könnyek is nagyon megpuhították; de amikor Winkle-né letörölte a könnyeit, és édes hangjának legédesebb árnyalataival kezdett neki hízelegni és rimázkodni, nagy nyugtalanság fogta el, s szemmel láthatólag nem tudta, hogy mitévő legyen. Ami kitűnt abból is, hogy idegesen kapkodott a szemüvegéhez, az orrához, a nadrágjához, a fejéhez és a bokavédőjéhez.

Pickwick úr tétovázásának ezeket a tüneteit kihasználva, Perker úr (akihez a fiatal pár már kora reggel odahajtatott) ügyvédi elmeéllel és fortélyossággal hangsúlyozta, hogy az idősb Winkle úrnak még nincs tudomása arról a fontos lépésről, melyet fia élete pályáján megkockáztatott, hogy a nevezett fiú jövődó kilátásai tisztán a nevezett idősb Winkle úrtól függnék, tudniillik attól, hogy az idősb Winkle úr ezentúl is változatlan szeretettel és ragaszkodással viseltetik-e majd fia iránt; ami azonban aligha tehető fel, ha ezt a nagy eseményt még sokáig titokban tartják előtte; hogy Pickwick úr, minthogy úgyszólván Bristolba megy, hogy Allen urat fölkeresse, egy füst alatt elmehet Birminghambe is, hogy beszéljen idősb Winkle úrral; s végül hogy idősb Winkle úr jog és igazság szerint bizonyos tekintetben bátran tekintheti Pickwick urat fia mentorának és tanácsadójának, s ennél fogva Pickwick urat megilleti, sőt önmagának tartozik vele, hogy személyesen és élőszóval tudomására hozza idősb Winkle úrnak az esetet, összes körülményeivel együtt, nemkülönben azt is, hogy mi volt az ő szerepe a dologban.

Idáig jutottak a tárgyalásban, amikor éppen kapóra beállított Tupman úr és Snodgrass úr; s persze mindent el kellett mondani nekik, ami történt, a különböző érvekkel és ellenérvekkel egyetemben; mire újból sorra kerültek az összes argumentumok, s mindenki újból hangsúlyozta a maga álláspontját, olyan formában és olyan hosszadalmasan, ahogy csak jólesett. Végül aztán úgy telebeszélték Pickwick úr fejét, hogy megingott elhatározásában, s mivel szemlátomást abban a veszedelemben forgott, hogy egészen megbolondítják, inkább karjaiba zárta hát Arabellát, s kinyilatkoztatta róla, hogy végtelenül kedves kis jószág; hogy maga sem tudja, miként történt, de már az első pillanattól fogva nagyon megszerette; s nem veheti lelkére, hogy útjába álljon a fiatalok boldogságának, azt tehetnek tehát vele, amit akarnak.

Mihelyt Weller úr meghallotta, hogy a gazdája enged, első dolga volt, hogy Job Trottert a nevezetes Pell úrhoz küldje azzal a megbízással, hogy hozza el azt az álnyugtát, melyet okos atyja elővigyázatból a tudós jogász kezére bízott arra az esetre, ha talán hirtelen sürgősen szükség lesz rá: második dolga pedig az volt, hogy összes készpénzéért huszonöt gallon gyenge sört vásárolt, s ő maga osztotta ki a labdázótéren mindenkinek, aki inni akart; aztán ujjongva beszaladgálta az egész épületet, amíg csak be nem rekedt, majd ismét szépen felöltötte régi nyugodalmas és filozofikus modorát.

Délután három órakor Pickwick úr még egy utolsó pillantást vetett kisdud szobájára, azután nagy nehezen keresztülfúrta magát az adósok tömegén, akik mohón körülvették, hogy kezet szoríthassanak vele, mielőtt kifordul a kapun. Pickwick úr megállt, körülnézett, s a szeme felragyogott. A sápadt és vézna arcok sokaságában senkit sem látott, akit ő jóságával és szeretetével boldogabbá ne tett volna.

- Perker - mondta Pickwick úr, magához intve egy fiatalembert -, ez Jingle úr, akiről önnek beszéltem.

- Jól van, édes jó uram - felelte Perker úr, s élesen szemügyre vette Jingle urat. - Holnap majd találkozunk, fiatalember. Azt hiszem, hogy amit önnek mondani fogok, arról nem fog megfélemedezni, amíg él, barátom.

Jingle tiszteletteljesen meghajtott magát, s egész testében remegett, amikor Pickwick úr kezet nyújtott neki, aztán eltűnt.

- Job Trottert, azt hiszem, már ismeri, ugye? - kérdezte Pickwick úr, s bemutatta a szóban forgó úriembert.

- Ismerem a gazembert - felelte Perker úr jókedvűen. - Menjen, viselje gondját a barátjának, s holnap egy órakor legyen itt kéznél. Megértette? Nos, van még valami?

- Semmi - felelte Pickwick úr. - Sam, átadta azt a kis csomagot, amit öreg házigazdájának szántam?

- Áadtam, uram - felelte Sam. - Ríva fakadt szegény feje, s azt mondta, hogy ön igazán nagyon jóságos és nagylelkű, s csak azt kívánta volna, hogy inkább egy kis gutaütést oltott volna beléje, mert a régi barátja, aki olyan sokáig élt itt, meghalt, és több barátja már sohasem lesz.

- Szegény ember, szegény ember! - mondta Pickwick úr. - Isten velük, barátaim!

Pickwick úr búcsúszavaira nagy kiáltozásban tört ki a tömeg, és sokan előre tolakodtak, hogy még egyszer megszoríthassák a kezét, amikor karon fogta Perker urat, és sietve kifelé indult a börtönből; s ezúttal sokkal bánatosabb és szomorúbb volt, mint amikor először lépte át a küszöbét. Fájdalom, hány bús és boldogtalan emberi lény maradt itt e falak között!

Vidám este volt ez, legalábbis annak a kis társaságnak, amely a György és Keselyűben szállt meg; s könnyű és vidám volt annak a két embernek a szíve, akik másnap reggel kiléptek a fogadó vendégszerető kapuján. Pickwick úr és Sam Weller volt ez a két ember; az előbbi gyorsan betuszkolták egy kényelmes postakocsi belsejébe, a másik pedig roppant fürgén felkapaszkodott a kocsi hátsó ülésére.

- Uram - szólt be Sam a gazdájának.

- Mi baj van, Sam? - felelte Pickwick úr, kidugva fejét a kocsi ablakán.

- Bárcsak ezek a lovak is több mint három hónapig lettek volna a Fleetben, uram.

- És miért, Sam? - kérdezte Pickwick úr.

- Hej, uram - kiáltott fel Weller úr, a tenyerét dörzsölgetve -, hogy futnának ezek most, ha onnan jönnének!

NEGYVENNYOLCADIK FEJEZET

*amely beszámol arról, miként igyekezett Pickwick úr
Samuel Weller segítségével Benjamin Allen szívét
meglágyítani és Robert Sawyer haragját lecsillapítani*

Ben Allen úr és Bob Sawyer úr együtt ültek a kis orvosi rendelőben, a patika mögött, s éppen vagdalt borjúhússal és a jövődő kilátásaikkal voltak elfoglalva, amikor a beszélgetés nagyon természetesen fent nevezett Bob úr prakszisára fordult, s pillanatnyi kilátásaira, amelyek révén független megélhetést akart biztosítani magának abból a tiszteletre méltó hivatásból, amelynek életét szentelte.

- Azt hiszem - jegyezte meg Bob Sawyer úr, tovább fűzve a beszélgetés fonalát -, azt hiszem, nem nagyon fényesek, Ben.

- Micsodák? - kérdezte Ben Allen úr, aki közben egy pohár sörrel igyekezett az esztétikusit élesíteni.
- Nem nagyon fényesek? Mik nem nagyon fényesek?

- Ej, hát a kilátásaink - felelte Bob Sawyer.

- Vagy úgy, persze - mondta Ben Allen úr. - Egészen elfelejtettem. A sör eszembe juttatta, hogy elfelejtettem, Bob... Igen, nem nagyon fényesek.

- Bámulatos, hogy a szegény emberek mennyire pártfogolnak itt engem - mondta Bob Sawyer úr eltűnődve. - Az éjszaka minden órájában felzörgetnek; annyi orvosságot szednek, hogy az már szinte hihetetlen; s jobb ügyhöz méltó buzgalommal rakatnak magukra mustártapaszt és piócát; s amellet úgy szaporítják a családjukat, hogy az már igazán borzasztó. Most egyszerre hat ilyen kis váltó lesz esedékes, mind ugyanazon a napon, s mind az én gondomra van bízva.

- Igazán nagyon örömdetes dolog - mondta Ben Allen úr, s odatartotta a tányérját még egy kis vagdalt borjúhúsért.

- Ó, nagyon - felelte Bob -, de még örömdetesebb volna reám nézve az olyan betegek bizalma, akik fizetni is tudnak egy-két shillinget. A hirdetés remekül írta le ezt az orvosi rendelőt, Ben. Kiterjedt prakszis, kétségtelenül nagyon kiterjedt prakszis... de semmi egyéb.

- Bob - szólalt meg Ben Allen úr, s letette kezéből a kést és a villát, és merően barátja arcába nézett. - Mondanék én neked valamit, Bob.

- Mit? Halljuk - mondta Bob Sawyer úr.

- Meg kell szerezned az Arabella ezer fontját, amilyen gyorsan csak tudod.

- A háromszázalékos biztosított kamatlábbal együtt, ahogyan az Angol Nemzeti Bank betétkönyvében vagy betétkönyveiben az ő nevére be van jegyezve - tette hozzá Bob Sawyer, hivatalos jogász nyelven.

- Úgy van - mondta Ben. - Arabella akkor kaphatja csak meg, ha majd nagykorú lesz, vagy ha férjhez megy. Nagykorúvá csak egy év múlva lenne, de ha nekidurálsz magad bátran, akkor egy hónap sem kell hozzá, és asszony lesz belőle.

- Nagyon szép lány, bájos, gyönyörű teremtes - felelte Bob Sawyer úr -, s tudtommal csak egyetlenegy hibája van, Ben. Sajnos, ez a kis hibája véletlenül éppen abból áll, hogy nincs jó ízlése. Nem tetszem neki.

- Véleményem szerint Bella maga sem tudja, hogy mit akar - mondta Ben Allen úr megvető hangon. - Maga sem tudja, hogy mi tetszik neki.

- Az meglehet - jegyezte meg Bob Sawyer úr. - Szerintem azonban nagyon jól tudja, hogy mi nem tetszik neki, s éppen ez a baj.

- Én csak azt szeretném tudni - mondta Ben Allen úr, a fogait csikorgatva, s inkább olyan hangon beszélt, mint egy vérszomjas harcos, aki eleven farkasokat tép szét, s a húsuken táplálkozik, mint egy békés természetű fiatal orvos, aki késsel és villával vagdalt borjúhúst eszik -, csak azt szeretném tudni, hogy csakugyan forgolódott-e körülötte valami gazdag ember, aki el akarta csavarni a fejét. Agyonverném azt a csirkefogót, Bob, azt hiszem.

- Én meg beleeresztenék egy golyót a hasába, ha ráakadnék - mondta Bob Sawyer úr szünetet tartva egy hosszú korty közben, s rosszindulatú szemmel meredt a söröskorsóra. - S ha ez még nem volna elég neki, hát kioperálnám belőle a golyót, és így tenném el láb alól.

Benjamin Allen úr néhány percig elgondolkozva és szótlanul nézte a barátját, aztán így szólt:

- Sohasem kérted meg a kezét egyenesen, Bob?

- Nem. Beláttam, hogy úgyis hiába kérném - felelte Robert Sawyer úr.

- Hát akkor meg kell kérned, huszonnégy órán belül - mondta Ben, a kétségbeesett emberek nyugalmaival. - Hozzád fog menni, vagy pedig meg kell tudnom az okát, hogy miért nem. Egész tekintélyemet latba fogom vetni.

- Jó - felelte Bob Sawyer úr. - Majd meglátjuk.

- Majd meglátjuk, édes barátom - ismételte Ben Allen indulatos hangon. Elhallgatott egy-két percre, aztán megindultságtól remegő hangon tette hozzá: - Kicsi gyerekkorod óta szerelmes vagy belé, édes barátom, már akkor szeretted, amikor együtt jártatok iskolába, s ez a lány már akkor is makacs, önfejű volt, és semmibe vette a te ifjúi lángolásodat. Emlékszel-e még rá, mikor egyszer a szerelmes fiatalság egész hevével unszoltad őt, hogy fogadjon el tőled két kis darab köményes piskótát meg egy édes nyári almát, amiket egy irkalapból csavart papírtölcsérben szép finoman átnyújtottál neki.

- Emlékszem - felelte Bob Sawyer úr.

- S ő kosarat adott neked, ugye? - kérdezte Ben Allen úr.

- Igen - mondta Bob. - Azt mondta, hogy a staniclit olyan sokáig hordoztam a nadrágzsebemben, hogy az alma undok módon átmelegedett.

- Emlékszem - mondta Ben Allen úr elkomorodva. - Erre aztán magunk ettük meg az almát, egy harapást én, egy harapást te.

Bob Sawyer úr mélabúsan ráncolgatta a homlokát, s ezzel jelezte, hogy jól emlékszik még arra a részletre is, amiről a barátja most beszélt; aztán mind a ketten hallgattak egy darabig, elmerültek saját gondolataikba.

Mialatt Bob Sawyer úr és Benjamin Allen úr között ez az eszmecsere folyt, s mialatt a szürke libériás fiú időről időre nyugtalanul benézett hozzájuk az üvegajtón, csodálkozván, hogy az ebéd ilyen szokatlanul hosszúra nyúlik, s mert balsejtelmek támadtak aziránt, hogy marad-e neki annyi a vagdalt húsból, hogy étvágyát kissé lecsillapíthassa: Bristol utcáin egy sötétzöldre mázolt magánhintó gördült végig méltóságos nyugalommal, melyet egy kövér barna ló húzott, s egy mogorva képű ember hajtott, akin olyan fajta nadrág feszült, mint egy lovászon, különben pedig kocsilibériát hordott. Ilyen vegyes öltözeteket gyakran látni azokon a kocsikon,

melyeknek a gazdái takarékos öreg asszonyságok; s abban a kocsiban is egy öreg asszonyság ült, aki a kocsi úrnője és gazdája volt.

- Martin! - szólt ki az öreg asszonyság az első ablakból.

- Tessék? - felelte a mogorva ember, s a kalapjához nyúlt.

- Sawyer úrhoz hajtson - mondta az öreg asszonyság.

- Hiszen oda hajtok - felelte a mogorva kocsis.

Az öreg asszonyság biccentett egyet, annak jeléül, hogy meg van elégedve a mogorva ember előrelátásával, ez pedig könnyedén végigvágott ostorával a lován, s aztán valamennyien egyszerre értek Bob Sawyer úr háza elé.

- Martin! - mondta az öreg asszonyság, ahogy a kocsi megállt Robert Sawyer, azelőtt Nockemorf, kapuja előtt.

- Tessék? - felelte Martin.

- Hívja ki a fiút, s bízza rá a lovat.

- Majd én magam vigyázok a lóra - mondta Martin, s ostorát a kocsi fedelére tette.

- Azt nem engedhetem meg semmi szín alatt - mondta az öreg hölgy. - A maga tanúskodása nagyon fontos, s okvetlenül be kell jönnie velem a házba. Ne is mozduljon mellőlem, amíg az öcsémmel beszélek. Érti?

- Igenis, értem - felelte Martin.

- No jó, hát mire vár még?

- Semmire - felelte Martin.

S azzal a mogorva ember kényelmesen leszállt a kerékről, amelyen jobb lábának ujja hegyével himbálta magát, s miután odaszólitotta a szürke libériás fiút, kinyitotta a kocsi ajtaját, lebocsátotta a hágsót, odanyújtotta a kezét, amely sötét mosóvászon kesztyűbe volt bújtatva, s kilódította az öreg asszonyságot olyan nemtörődomséggel, mintha csak egy kalapskatulya lett volna.

- Jaj istenem! - kiáltott fel az öreg asszonyság. - Most, hogy ideértünk, úgy elfogott a nyugtalanság, Martin, hogy minden tagomban reszketek.

Martin úr sötét mosóvászon kesztyűjét a szája elé emelte, és harákkolt egyet, de egyéb kifejezést nem adott megértésének; így hát az öreg asszonyság összeszedte magát, és felcsoszogott a lépcsőn; Martin követte.

Alighogy az öreg asszonyság belépett a boltba, Ben Allen úr és Bob Sawyer úr, akik sürgősen iparkodtak eltüntetni a szeszes italokat, és utálatos patikaszereket hintettek szét, hogy a dohányfüst szagát elűzzék, nagy örömmel és szeretettel siettek elébe.

- Ó, kedves néném - kiáltotta Ben Allen úr -, milyen szép magától, hogy meglátogat egyszer bennünket! Ez Bob Sawyer úr, a barátom, bemutatom magának, kedves néném. Már említettem őt egyszer, hiszen tudja már, mire vonatkozólag, néni.

Ben Allen úr, aki ebben a pillanatban nem volt túlságosan józan, hozzátette az Arabella szót, habár csak suttogva, amint ő hitte, de még mindig elég hangosan és hallhatóan, hogy mindenki okvetlenül meghallotta, még ha nem is akarta.

- Kedves Benjamin - mondta az öreg asszonyság, aki alig jutott lélegzethez, és csak úgy reszketett -, ne ijedj meg, édes fiam, de azt hiszem, jobb volna, ha egy pillanatra négyszemközt beszélhetnék Sawyer úrral... csak egy pillanatra.

- Bob - mondta Ben Allen úr -, vezesd be a nénémet a rendelőbe.

- Kérlek - felelte Bob hivatalos hangon. - Erre tessék, kedves asszonyom. Ne féljen, kérem. Egy pillanatig sem kételkedem, hogy a legrövidebb idő alatt teljesen talpra állítjuk. Erre tessék, kedves asszonyom. Kérem!

Bob Sawyer úr az öreg asszonyságot egy székhez vezette, betette az ajtót, egy másik székhez húzott melléje, és várta, hogy az öreg néni körülményesen előadja a baját, s már számítgatta is magában, hogy mennyi haszna, mennyi keresete lesz neki ebből.

Az első, amit az öreg asszonyság tett, az volt, hogy rázni kezdte a fejét, azután pedig elkezdett jajgatni.

- Ideges - mondta Bob Sawyer úr nyájasan. - Csak egy kis idegesség. Kámforcsöppek háromszor naponta, vízben, s csillapító oldatot éjszakára.

- Nem is tudom, hogy fogjak hozzá, Sawyer úr - mondta az öreg asszonyság. - Olyan kínos és olyan fájdalmas ez a dolog.

- Ne is fogjon hozzá, asszonyom - jegyezte meg Sawyer úr -, kitalálok én mindent, amit mondani akar. A fejben székel a baj.

- Nagyon sajnálom, de én azt hiszem, hogy inkább a szív az oka - mondta az öreg asszonyság, és felsóhajtott.

- Ó, az egy csöppet sem veszedelmes, asszonyom - felelte Bob Sawyer úr. - A gyomorban van a baj oka.

- Sawyer úr! - kiáltott fel az öreg asszonyság hirtelen.

- Nem kétséges, édes asszonyom, ez nem kétséges - jegyezte meg Bob rendkívül bölcs képpel.

- Ha idejében orvoshoz fordul, minden bajnak elejét veheti, drága asszonyom.

- Sawyer úr - mondta az öreg asszonyság még nyugtalanabban, mint az imént. - Az ön viselkedése irántam, kénytelen vagyok kijelenteni, nagyon neveletlen, hacsak félre nem értette látogatásom célját. Ha én azt, ami megtörtént, gyógyszerekkel vagy elővigyázatossággal meggátolhattam volna, bizonyosan meg is tettem volna. Különben látom, az lesz a legjobb, ha egyenesen az unokaöcsémhez fordulok - tette hozzá az öreg néni, s nagy felháborodással rázogatta a kezításkáját, és hirtelen felpattant a helyéről.

- Megálljon egy pillanatra, asszonyom - mondta Bob Sawyer úr. - Attól tartok, hogy nem értettem meg önt. Miről is van szó, asszonyom?

- Az unokahúgomról, Sawyer úr - mondta az öreg néni -, az ön barátjának a húgáról.

- Igen, igen, asszonyom - felelte Bob türelmetlenül, mert az öreg néni minden izgatottsága mellett is a leggyötrőbb lassúsággal beszélt, ami egyébként öreg néniknek gyakran szokása. - Igen, igen, asszonyom.

- Elhagyta a házat, Sawyer úr, három nappal ezelőtt, azzal az ürüggyel, hogy meglátogatja nővéremet, egy másik nénjét, akinek nagy leánynevelő intézete van közvetlenül a harmadik határkövön túl; ahol az a nagy lepényfa áll, meg az a tölgyfakapu, tudja - mondta az öreg néni, és elhallgatott, hogy megtörölgesse a szemét.

- Bánom is én a lepényfát, édes asszonyom - mondta Bob, aki ijedtében egészen megfélekezett orvosi méltóságáról. - Bökje már ki; szaporábban egy kicsit; adjon több gőzt bele, asszonyom, könyörgök.

- Ma reggel - mondta az öreg néni lassan -, ma reggel... a húgom...

- Remélem, hogy visszajött, asszonyom, ugye? - kérdezte Bob nagyon élénken. - Visszajött, ugye?

- Nem, nem jött vissza - felelte az öreg néni. - Írt.

- És mit írt? - kérdezte Bob mohón.

- Azt írja, Sawyer úr - felelte az öreg asszonyság -, s nagyon kérem, hogy Benjamint erre lassan, fokozatosan, s nagyon óvatosan készítse elő... azt írja ez a lány, hogy ő... no de hiszen itt van a levél a zsebemben, Sawyer úr; de a szemüvegem a kocsiban maradt, s csak az idejét rabolnám el, ha szemüveg nélkül akarnám felolvasni önnek, amit ír... egyszóval, Sawyer úr, azt írja, hogy férjhez ment.

- Micsoda? - mondta, azaz inkább kiáltotta Bob Sawyer úr.

- Férjhez ment - ismételte az öreg néni.

Bob Sawyer úr hallani sem akart többet; kirohant a hátsó szobából a boltba, és harsány hangon kiáltotta:

- Ben, öregem, Bella megszökött!

Ben Allen úr, aki a pult mögött elszundikált, s a feje majdnem a térdére hanyatlott, alighogy meghallotta ezt a rémhírt, máris felpattant, és nekirohant Martinnak, s a hallgatag szolgát nyakravalójánál fogva megragadta, elárulva ezzel abbéli szándékát, hogy nyomban meg akarja fojtani. Ezt a szándékát azzal a gyorsasággal kezdte végrehajtani, amelyet gyakran a kétségbeesés sugall, s amely nagy erőt és orvosi hozzáértést árult el.

Martin, aki nagyon szűkszavú ember volt, s aki nemigen értett a szónoki tudományhoz, néhány pillanatig nyugodt és szelíd arccal tűrte ezt az orvosi eljárást, de amikor látta, hogy a dolognak hamarosan az lehet a vége, hogy utóbb még bért sem áll majd módjában követelni - egy zavaros és érthetetlen hanggal fejezte ki a tiltakozását, aztán minden további nélkül földhöz vágta Benjamin Allen urat. De mivel a fiatal orvos erősen belecsimpaszkodott a nyakkendőjébe, Martin kénytelen-kelletlen vele együtt elvágódott a padlón. Ott hemperegtek mind a ketten, amikor a bolt ajtaja egyszerre csak kinyílt, s a társaság két váratlan vendéggel megszaporodott; s ez a két vendég nem volt más, mint Pickwick úr és Samuel Weller.

Samnek az volt az első benyomása az eléje táruló jelenetről, hogy Martint a Bob Sawyer, azelőtt Nockemorf, orvosi rendelő abból a célból szerződtette, hogy erős orvosságokat szedjen, rohamokat kapjon, s kísérleteket végeztesen magán, vagy olykor-olykor mérget is nyeljen, hogy néhány új ellenmérget hatását kipróbálhassák rajta, szóval, hogy alávesse magát különböző eljárásoknak, s ezzel előmozdítsa a nagyszerű orvostudományt, és kielégítse azt a hatalmas tudásszomjat, mely a két ifjú medikus keblében lángolt. Így hát nem is próbált közbelépni, hanem csak csöndesen, nagy lelki nyugalommal nézte őket, mintha érdeklődéssel várná az előtte végbe menő kísérlet eredményét. Nem úgy Pickwick úr. Ő szokott erélyességével azonnal rávetette magát a meglepett küzdőfelekre, és felszólította a körülállókat, hogy válasszák szét őket.

Ettől aztán föleszmélt Bob Sawyer úr is, s ahogy meglátta barátja dühöngését, valóságos sóbálvánnyá meredt. Bob segítségével Pickwick úrnak sikerült Ben Allent ismét talpra állítania. Martin úr, miután magára maradt a padlón, szintén feltápáskodott, és körülnézett.

- Allen úr - szólalt meg Pickwick úr -, mi baj van, uram?

- Semmi köze hozzá, kérem - mondta Allen úr kihívó és dacos hangon.

- De hát mi történik itt? - kérdezte Pickwick úr, Bob Sawyer felé pillantva. - Talán beteg?

De mielőtt még Bob felelhetett volna, Ben Allen úr megragadta Pickwick úr kezét, és fájdalmas hangon dünnyögte:

- A húgom, édes jó uram, a húgom!

- Ó, hát csak erről van szó? - kérdezte Pickwick úr. - Ezt a dolgot remélhetőleg könnyen rendbe hozzuk. Az ön húga jó helyen van, és jól érzi magát, édes uram, s én azért jöttem, hogy...

- Nagyon sajnálom, hogy a mulatságot meg kell zavarnom, ahogyan a király mondta, mikor a parlamentet feloszlatta - vágott közbe Sam Weller úr, bekandikálva az üvegajtón -, de még hátra van egy kísérlet, uram. Itt fekszik egy tiszteletre méltó asszonyság a szőnyegen, aki arra vár, hogy vagy felboncolják, vagy felélesszék, vagy pedig más tudományos feltámasztásban részesítsék.

- Ó, erről egészen megfeledkeztem - kiáltott fel Ben Allen úr. - Ez a néném.

- Szent Isten! - mondta Pickwick úr. - A szegény asszony! Csak gyöngéden, Sam, gyöngéden!

- Kellemtlen dolog, de hát a családban marad - jegyezte meg Sam Weller, mialatt a nénit egy székre ültette. - No, ifjú kirurgus uram, hozza ki gyorsan azt a szagos vizet!

Ez utóbbi felszólítás a szürke libériás gyerekeknek szólt, aki a kocsit egy rendőr gondjaira bízta, s beszaladt, hogy megnézzze, vajon mit jelent ez a nagy láрма. Hála a szürke libériás fiú, Bob Sawyer és Benjamin Allen urak egyesített fáradozásainak (Ben az előbb úgy ráijesztett a nénjére, hogy az elájult, most pedig odaadó szeretettel igyekezett magához téríteni), az öreg asszonyság végre ismét visszanyerte eszméletét; azután Ben Allen úr megdöbbenve fordult Pickwick úrhoz, s megkérdezte tőle, hogy mit akart tulajdonképpen mondani az előbb, amikor félbeszakították.

- Felteszem, hogy jó barátok között vagyunk - mondta Pickwick úr, a torkát köszörülve, s egy pillantást vetett a mogorva képű, szüksézáú emberre, aki a sötétzöld magánhintó kövér lovát hajtotta.

Bob Sawyer úrnak erről eszébe jutott, hogy a szürke libériás fiú is ott áll tágra nyílt szemmel, s ugyancsak hegyezi a fülét. Galléron ragadta hát a kezdő patikust, kitette az ajtón, s biztosította Pickwick urat, hogy most már minden tartózkodás nélkül beszélhet.

- Az ön húga, kedves uram - mondta Pickwick úr Benjamin Allenhez fordulva -, Londonban van, jól érzi magát és boldog.

- Semmi közöm az ő boldogságához, uram - mondta Benjamin Allen úr, megvető kézmozdulattal.

- De nekem közöm van az urához - mondta Bob Sawyer. - Lesz hozzá közöm, s ez a köz csak tizenkét lépés lesz, de nagyon elég ahhoz, hogy megtanítsam kesztyűbe dudálni azt az alávaló csirkefogót! - Ez így, önmagában, egészen ügyes és kiadós fenyegetés volt, sőt nagylelkű is ezenfelül; de Bob Sawyer úr kissé gyengítette a hatását azáltal, hogy még néhány általános

megjegyzést fűzött hozzá, mint például azt, hogy szétveri majd a fejét, és kitolja a két szemét, amik már elég lapos és hétköznapi dolgok voltak.

- Megálljon, uram - mondta Pickwick úr -, gondolja meg jól, mielőtt ilyen kifejezéseket használna, fontolja meg előbb hidegvérűen, hogy voltaképpen mi is a vétke annak az illető úrnak, és mindenekelőtt jegyezze meg magának, hogy ő az én barátom.

- Micsoda? - kiáltott fel Bob Sawyer úr.

- Hogy hívják? - kiáltotta Ben Allen. - Hogy hívják?

- Nathaniel Winkle a neve - mondta Pickwick úr.

Benjamin Allen úr hidegvérűen szétaposta cipője sarkával a szemüvegét, s miután a darabokat fölszedte, és három különböző zsebében elhelyezte, keresztbe fonta a karját, az ajkába harapott, és fenyegető pillantással nézett Pickwick úr szelíd arcába.

- Hiszen akkor ön az, uram, aki ezt a házasságot pártfogolta és nyélbe ütötte? - kérdezte végül Benjamin Allen úr.

- Én azt hiszem, hogy ennek az úrnak az inasa az - vágott közbe az öreg néni -, aki a házam körül ólálkodott, és a cselédeimet fölbujtogatta, hogy kijátsszák az úrnőjüket. Martin!

- Tessék - mondta a mogorva kocsis előlépve.

- Ez-e az a fiatalember, akit a kertajtó előtt látott, s akiről ma reggel nekem beszélt?

Martin, aki miként már kitűnt, szűkszavú ember volt, ránézett Sam Weller úrra, biccentett egyet, és ezt dörögte:

- Ez az.

Sam Weller, aki sohasem volt gőgös és rátarti, barátságosan rámosolygott a mogorva kocsisra, és udvarias szavakkal bevallotta, hogy már volt szerencsájük egymáshoz.

- És ez pedig a hűséges szolga, akit én majdnem megfojtottam! - kiáltott fel Ben Allen úr. - Pickwick úr, hogy merete megengedni ennek az embernek, hogy közben járjon a húgom megszoktatásában? Magyarázatot kérek öntől, uram.

- Igen, magyarázza meg, uram! - kiáltott dühösen Bob Sawyer úr.

- Hiszen ez valóságos összeesküvés! - mondta Ben Allen úr.

- Alattomos csalás és alávalóság - tette hozzá Bob Sawyer úr.

- Gyalázatos gazság - jegyezte meg az öreg asszonyság.

- Jól behálózták magukat - jegyezte meg Martin.

- Kérem, hallgassanak meg - mondta Pickwick úr, mikor Ben Allen úr lerogyott arra a székre, amelyen eret szokott vágni a betegein, és előszedte a zsebkendőjét. - Én egyáltalán nem vettem részt ebben a dologban, kivéve, hogy egyszer jelen voltam a két fiatal légyottján, amelyet nem gátolhattam meg, de úgy gondoltam, hogy jelenlétem által az illetlenség legcsekélyebb látszatát is elkerüljük, holott máskülönben illetlenség lett volna találkozniuk; mindössze ennyi volt az én szerepem. A továbbiakban nem avatkoztam bele az ügybe, sejtelmem sem volt róla, hogy ilyen sietősen akarnak egybekelni. Ámbár, vegyék tudomásul - tette hozzá Pickwick úr, hirtelen félbeszakítva önmagát -, vegyék tudomásul, azt egy szóval sem mondom, hogy megakadályoztam volna a házasságukat, még ha tudtam volna is, hogy ez a szándékuk.

- Hallják ezt? - szólt Benjamin Allen úr. - Hallották ezt mindnyájan?

- Remélem, hogy hallották - jegyezte meg Pickwick úr szelíden, s körülnézett. - És remélem - tette hozzá, s az arca kipirult, ahogy beszélt -, remélem, hogy a következőket is hallani fogják. Azt ugyanis, hogy amennyire én értesültem, uram, éppenséggel nem volt igaza, amikor a húgát szíve ellenére máshoz akarta erőltetni, s inkább az lett volna a kötelessége, hogy jósággal és elnézéssel pótolja a szüleit, akiket szegény leány már kicsi korában elvesztett. Ami pedig az én fiatal barátomat illeti, bátorkodom hozzátenni, hogy vagyoni és társadalmi helyzetét tekintve, legalábbis olyan jól áll, mint ön, ha ugyan nem jobban, s hogy hallani sem akarok többé az egész dologról mindaddig, amíg nem lesznek képesek illő nyugalommal és mérséklettel tárgyalni ezt a kérdést.

- Én is bátorkodom néhány megjegyzést tenni - szólalt meg Sam, előrelépve. - Tudniillik a társaság egyik tagja *embernek* nevezett.

- Ez nem tartozik a dologhoz, Sam - vágott közbe Pickwick úr. - Kérem, fogja be a száját.

- Nem is akarok én a dologhoz szólni, uram - felelte Sam. - Csak ezt hallgassák meg. Talán azt hiszi az a másik úr, hogy egy régi szerelem volt a játékban, de hát ebből egy szó sem igaz; mert a fiatal kisasszony mindjárt az ismeretségük elején kijelentette, hogy utálja. Tehát senki sem ütötte őt ki a nyeregből, s rajta ugyan az sem segítene, ha a kisasszonyka és Winkle úr sohasem látták volna egymást. Csak ezt akartam mondani, uram, s remélem, hogy ezzel nagyot könnyítettem a fiatalúr lelkén.

Sam Weller úr vigasztaló megjegyzései után rövid szünet állt be. Azután Ben Allen úr felkelt a székéről, és égre-földre esküdözni kezdett, hogy Arabellának sohasem szabad többé a szeme elé kerülnie; Bob Sawyer úr pedig Sam hízogató leleplezései ellenére is rettenetes bosszút esküdött a boldog férj ellen.

De éppen abban a pillanatban, amikor a helyzet már kezdett fenyegetővé válni, Pickwick úr hatalmas segítséget nyert az öreg asszonyság személyében, akinek nyilván nagyon megtetszett az, hogy Pickwick úr védelmére kelt unokahúgának. A néni odalépett Benjamin Allenhez, s néhány vigasztaló szót mondott neki, aminek az volt a veleje, hogy utóvégre mégiscsak jó, ahogy történt, mert rosszabbul is történhetett volna; mennél kevesebbet firtatjuk a dolgot, annál jobb; szavára mondhatja, hogy utóvégre a baj nem is olyan nagy baj; ami megtörtént, megtörtént, és eső után nem kell köpönyeg; s több más efféle épületes dolgokat. Benjamin Allen úr azt felelte mindezekre, hogy tiszteli, becsüli a nénjét és mindenkit, de ha ők nem is bánják, engedjék meg neki, hogy a saját felfogását követhesse, mert jobban esik, ha a húgát élete fogytáig gyűlölheti, sőt azon túl is.

Allen úr ezt a nyilatkozatát vagy ötvenszer megismételte, mire végül az öreg asszonyság felfortyant, méltóságosan körülnézett, és megkérdezte, mit vétett ő voltaképpen, hogy sem korának, sem a társadalmi helyzetének nem adják meg a kellő tiszteletet, s hogy ilyen módon kell kérlelnie az unokaöccsét, akinek a szüleit is huszonöt esztendőn át ismerte, mielőtt még a fiú megszületett, s akit magát is ismert még fogatlan csecsemő korában. Nem is szólva arról, hogy jelen volt, amikor először nyírták le a haját, és számtalan más hétköznapi vagy ünnepélyes események alkalmával is segédkezett, amivel mindörökre bőven kiérdemelte, hogy Ben szeresse őt, ragaszkodjék hozzá, és engedelmeskedjék neki.

Míg a derék asszonyság ilyen módon leckéztette Ben Allent, Bob Sawyer és Pickwick úr bizalmasan beszélgetve a belső szobába vonultak, ahol Bob Sawyer úr több ízben a szájához emelt egy fekete palackot, melynek hatására arcvonásai lassanként megelegedett, sőt derűs kifejezést nyertek. Végül aztán kilépett a szobából, kezében a palackkal, s kijelentette, hogy nagyon sajnálja, amiért az imént úgy viselte magát, mint egy bolond; azt mondta, hogy igya-

nak Winkle úr és Winkle-né egészségére és jólétére; azt mondta, hogy nem irigyli a boldogságukat, hanem az első akar lenni, aki szerencsét kíván nekik. Ennek hallatára Benjamin Allen úr felugrott a helyéről, megragadta a fekete palackot, és szintén ivott az ünnepelt fiatal pár egészségére, olyan őszinte szívvel, hogy az erős pálinkától majdnem olyan fekete lett az arca, mint a palack. Aztán kézről kézre járt a fekete palack, amíg ki nem ürült, s végül üdvözölték egymást, kezet szorongattak mindnyájan, úgyhogy Martin ércbe öntött ábrázatán is mosoly játszadozott.

- Most pedig - mondta Bob Sawyer úr, tenyerét dörzsölgetve -, most pedig töltsük együtt ezt a vidám estét.

- Sajnálom - felelte Pickwick úr -, de vissza kell térnem a fogadómba. Egy ideje elszoktam már a fáradtságos dolgoktól, s az utazás is nagyon megviselt.

- De egy csésze teát csak elfogad, Pickwick uram - mondta az öreg asszonyság ellenállhatatlan kedvességgel.

- Köszönöm szépen, de sajnos nem tehetem - felelte Pickwick úr.

A dolog úgy állt, hogy Pickwick úr távozásának legfőbb indítóoka az volt, hogy az öreg asszonyság csodálata szemmel láthatólag növekedett iránta. Bardellné jutott erről az eszébe, s az öreg néni minden egyes pillantásától kiverte a hideg verejték.

Minthogy Pickwick úr semmi áron sem akart maradni, az ő indítványára elhatározták, hogy Benjamin Allen fogja elkísérni az idősb Winkle úrhoz való útjában, s hogy a kocsi másnap reggel kilenc órakor a kapu előtt fog állani. Pickwick úr tehát ajánlotta magát, és Samuel Weller kíséretében visszatért a Bokor fogadóba. Megemlíthetjük még, hogy Martin rettenetes arcot vágott, amikor búcsúzáskor Samuel kezet fogott vele - egyszerre mosolygott és káromkodott, s ezekből a jelekből azt következtették, akik Martin úr sajátságait legjobban ismerték, hogy Weller úr társasága nagyon megtetszett neki, s hogy igényt tart további ismeretségre.

- Nyitassak egy külön nappali szobát, uram? - kérdezte Sam, amikor a Bokorba értek.

- Nem, minek, Sam - felelte Pickwick úr. - Már úgyis megvacsoráztam a közös étteremben s nemsokára lefekszem, nemigen volna hát érdemes. Nézze csak meg, hogy ki van a vendégszobában, Sam.

Weller úr lement, és rögtön vissza is tért azzal a hírrel, hogy csak egy úr van odalent; egy félszemű úr, aki a vendéglőssel együtt püspökbőlét iszik - portóit narancssal meg cukorral.

- Én is lemegyek hozzájuk - mondta Pickwick úr.

- Furcsa szerzet az a félszemű, tetszik tudni - jegyezte meg Weller úr, ahogy lekísérte a gazdáját. - Bolondját járhatja ezzel a fogadóssal, uram, de annyira, hogy szegény feje jóformán azt sem tudja, hogy fiú-e vagy leány.

A félszemű ember, akire ez a megjegyzés vonatkozott - a szoba felső végében ült, s amikor Pickwick úr belépett, egy nagy hollandi pipából pöfékelt, szemét a vendéglős kerek arcára szögezte. A vendéglős egy vidám képű, öreg ember volt, s a félszemű éppen valami csodálatos históriát mesélt el neki, nyilván, mert több ízben ilyen kiáltásokkal szakította félbe:

- Ejha, igazán nem hittem volna! Még ilyen bámulatos dolgot sem hallottam életemben! Sohasem hittem volna, hogy ez lehetséges! - S egyéb ilyen álmélkodó kifejezések szaladtak ki a száján önkéntelenül, ahogy ott ült, és farkasszemet nézett a félszeművel.

- Jó estét kívánok, uram - mondta a fél szemű ember Pickwick úrnak. - Szép esténk van, kérem.

- Igazán nagyon szép - felelte Pickwick úr, mikor a pincér letett eléje egy apró kis kancsó konyakot és forró vizet.

Mialatt Pickwick úr a konyakját keverte, a félszemű komoly arccal időnként feléje pillantott, s végül így szólt:

- Azt hiszem, uram, hogy mi már találkoztunk valahol.

- Nem emlékszem önre - felelte Pickwick úr.

- Persze hogy nem - mondta a félszemű. - Ön nem ismert engem, de én ismertem két barátját, akik a választás idején az eatanswilli Pávában laktak.

- Ó, csakugyan! - kiáltott fel Pickwick úr.

- Igen - felelte a félszemű. - Elmeséltem nekik egy kis történetet az egyik barátomról, akit Tom Smartnak hívtak. Talán önnek is elmondták.

- Hogyne - felelte Pickwick úr mosolyogva. - Gyakran emlegették. Az ön nagybátyja volt, ha nem tévedek.

- Nem, nem - mondta a félszemű -, csak a nagybátyámnak a barátja.

- Bámulatos egy ember lehetett az a maga nagybátyja - jegyezte meg a fogadós, a fejét csóválgatva.

- Magam is azt hiszem - felelte a félszemű -, bátran elmondhatom róla, hogy csodálatos ember volt, azt hiszem. Mesélhetnék önöknek, uraim, egy olyan történetet erről a nagybátyámról, hogy igazán nagyon csodálkoznának.

- Igazán? - mondta Pickwick úr. - Hát mesélje el nekünk, uram, mesélje el feltétlenül.

A félszemű vigéc töltött magának a forralt borból, aztán kiitta; nagyot szippantott hollandi pipájából; odaszólt Samuel Wellernek, aki az ajtóban lebzselt, hogy nyugodtan benn maradhat, ha akar, mert a története nem titok. Aztán a fogadósra szegezte a szemét, és mesélni kezdte a történetet, mely a következő fejezetben olvasható.

NEGYVENKILENCEDIK FEJEZET

A vigéc nagybátyjának a története

- Az én nagybátyám, uraim - kezdte a vigéc -, a legvidámabb, a legmulatságosabb és a legokosabb fickó volt, aki valaha ezen a földön járt. Bárcsak ismerték volna, uraim. De jobban megfontolva a dolgot, mégis szívesebben veszem, uraim, hogy nem ismerték, mert ha ismerték volna, a természet rendje szerint most már aligha lehetnének életben, vagy legalábbis olyan rokkantak volnának, hogy otthon kellene üldögélniük, s minden társaságot kerülniük, én pedig meg lennék fosztva attól a nagy élvezettől, hogy önökkel beszélgethetek. Nem, uraim, nem; inkább azt kívánom, bárcsak az apjuk és az anyjuk ismerte volna a nagybátyámat. Bizonyosan rajongtak volna érte, különösen a tisztelt édesanyjuk; erre a fejemet teszem. S ha a számtalan erényei közül, melyekkel nagybátyám dicsekedhetett, kettő különösen kiemelkedett, merem állítani, hogy ez a kettő: saját gyártmányú puncsa volt és a bordalai. Bocsássanak meg, hogy ilyen hosszasan beszélgetek régmúlt érdemeinek szomorú emlékéiről; de nem mindennap találkozunk olyan emberrel, mint amilyen az én nagybátyám volt.

Én különösen azt becsültem nagyra benne, hogy ő, uraim, bizalmas barátja és jó cimborája volt Tom Smartnak, aki a nagy Bilson és Slum céget képviselte, a Cateaton Streeten, a Cityben. Az én nagybátyám a Tiggin és Welps cég utazója volt, de jó sokáig majdnem ugyanazokon a helyeken utazgatott, mint Tom; s mindjárt az első este, amikor megismerkedtek egymással, a nagybátyám megszerette Tomot, és Tom megszerette a nagybátyámat. Alig félórai ismeretség után fogadtak egy új kalapba, hogy kettejük közül ki tud jobb puncsot készíteni, és ki issza ki hamarabb. Ami a puncs készítését illeti, nagybátyám nyerte meg a fogadást, de az ivásban Tom verte meg őt körülbelül fél kanálhosszal. Aztán mind a ketten kértek még egy pohár puncsot, hogy koccinthassanak egymás egészségére, s attól fogva testi-lelki jó barátok lettek. Már hiába, uraim, nem tehetünk róla, az ilyen dolgokat a sors maga intézi.

Ami a külsejét illeti, nagybátyám valamivel alacsonyabb volt a középtermetűnél, de egy kicsit kövérebb volt, mint a legtöbb ember, s az arca is talán vörösebb volt egy árnyalattal a kelleténél. Vidámabb arcot sohasem láttak, uraim; hasonlított kissé a paprikajancsihoz, csak hogy sokkal szebb volt az orra és az álla; a szemében mindig jókedv csillogott, és szikrázott, s a mosoly sohasem tűnt el az arcáról, mégpedig nem az az örökös semmitmondó vigyorgás, hanem az igazi, jóízű, megelégedett mosoly. Egyszer kiesett kétkerekű kocsijából, s fejével zuhant neki egy határkőnek. Ott feküdt eszméletlenül, az arcát úgy felhasogatta a sok kavics, ami egy rakáson állt az út mentén, hogy - saját kifejező szavaival élve - tulajdon édesanyja sem ismert volna rá, ha a sírjából kikelhetett volna. Csakugyan, uraim, ha meggondolom a dolgot, magam is azt hiszem, hogy nem ismert volna rá, mert amikor meghalt, nagybátyám kétéves és kéthónapos volt, s a magam részéről valószínűnek tartom, hogy a kavicsok nélkül is nem csekély zavarba hozta volna a derék asszonyt nagybátyám lehajtott szárú csizmája, nem is beszélve vidám, veres ábrázatáról. No, egyszóval, ott feküdt, s amint később gyakran elbeszélte, az az ember, aki őt fölszedte, azt mondta, hogy éppen olyan jókedvűen mosolygott, mintha puszta tréfából vágódott volna ki az útra; s miután eret vágta rajta, a visszatérő élet-erő első gyenge jele abban nyilatkozott meg, hogy felugrott az ágyában, hangosan elnevette magát, megcsókolta a fiatal nőt, aki a mosdótálat tartotta neki, s nyomban ürököltet és dióbefőttet rendelt. Nagyon szerette a dióbefőttet, uraim. Mindig azt mondta, hogy tapasztalatai szerint, ha ecet nélkül eszi, jobban ízlik utána a sör.

Az én nagybátyám mindig az őszi lombhulláskor indult nagy útjára; ilyenkor hajtotta be a követeléseket, és vette fel a megrendeléseket, az ország északi részében. Londonból Edinburghba ment, Edinburghból Glasgow-ba, Glasgow-ból aztán visszatért Edinburghba, onnét pedig halászbárkán vissza Londonba. Ezt úgy értsék azonban, uraim, hogy a második edinburghi látogatását csak a saját multságára tette meg. Rendszerint egy hétre ment vissza, hogy felkeresse régi barátait; és miután az egyikkel reggelizett, a másikkal villásreggelizett, a harmadikkal ebédelt, a negyedikkel vacsorált, ezt az egy hetet igazán pompásan töltötte el. Nem tudom, uraim, volt-e már része valamelyiküknek egy valódi, kiadós skót reggeliben, és elfogyasztott-e utána villásreggelire néhány kosár osztrigát vagy húsz üveg erős sört és befejezésül néhány pint whiskyt? Mert ha már volt benne részük valaha, akkor el fogják ismerni, uraim, hogy jó gyomrú ember legyen az, aki ezek után még ebédelni és vacsorázni is képes.

No de hát, a kutyafáját, uraim, az én nagybátyámnak az ilyesmi meg se kottyant! Olyan edzett ember volt, hogy fel sem vette. Sokszor emlegette előttem, hogy a dundee-belieket mindennap az asztal alá tudná inni, s utána szépen hazasétálna a tulajdon lábán. Pedig a dundee-belieknek, uraim, olyan jó torkuk és olyan erős pucukuk van, hogy nemigen találják párját ezen a földtekén. Hallottam egyszer, hogy egy glasgow-i és egy dundee-beli tizenöt óra hosszút versenyt ittak egymással. Igaz, hogy mind a ketten megfulladtak a végén, s amennyire meg lehetett állapítani, ugyanabban a pillanatban; de ettől a csekélységtől eltekintve, éppen olyan jól érezték magukat, uraim, mint azelőtt.

Egy este, huszonnégy órával előbb, hogy a hajón Londonba indult, nagybátyám egyik leg-régibb barátjával ebédelt valami Mac- és még egy csomó szótag nevű tanácsosnál, aki Edinburgh városában lakott. Felesége is volt a tanácsosnak, továbbá három lánya, egy felnőtt fia; s a nagybátyám tiszteletére meghívott még három-négy derék, természetes, bozontos szemöldökű öreg skótot is, hogy a társaság annál vidámabb legyen. Pompás lakoma volt. Volt ott füstölt lazac, finn tökehal, bárányfej és egy *haggis* - azaz egy híres skót húspuding, uraim, amire a nagybátyám azt szokta mondani, hogy az asztalra tálalva nagyon hasonlít egy kis Ámor hasához -, azonkívül még sok más fogás, aminek a nevét már elfelejtettem, de azért felséges falatok voltak. A lányok csinosak és kedvesek voltak; a tanácsos felesége a legjobb lelkű asszony, aki valaha élt; a nagybátyám pedig ritka jó kedvében volt; ennek pedig az lett a következménye, hogy a kisasszonykák folyton nevetgéltek, az öreg hölgy hangosan kacagott, a tanácsos és a többi öreg cimbora az egész idő alatt ordítózott és kiabált, hogy az arcuk egészen belevörösödött. Nem emlékszem már pontosan, hogy hány pohár whisky-grogot ittak meg fejenként a vacsora után, csak annyit tudok, hogy a tanácsos felnőtt fia éjfél után egy órakor már alig tudott gagyogni, amikor el akarta énekelni annak a nótának az első strófáját, hogy: *Vili egy mérce árpát főz*; s amikor a nagybátyám látta, hogy már egy jó félórája csak ő egyedül nem került az asztal alá, úgy gondolta, hogy most már lassacskán ideje volna távozni; annyival is inkább, mert már este hét órakor elkezdtek az ivást. De aztán eszébe jutott, hogy talán mégsem illik éppen most faképnél hagyni a társaságot; minélfogva megválasztotta magát elnöknek, kevert még egy pohár grogot, felállt, hogy igyék a saját egészségére, nagyon szép kis szónoklatot intézett önmagához, és nagy lelkesedéssel ürítette ki a poharát. De erre sem ébredt fel senki; a nagybátyám ivott tehát még egy kortyot, ezúttal kizárólag azért, hogy a grog meg ne ártson neki, aztán fejébe gyűrte a kalapját, és kitámolygott az utcára.

Zord, szeles éjszaka volt, mikor a nagybátyám a tanácsos kapuját betette maga mögött. Kalapját mélyen a fejébe nyomta, hogy a szél le ne kapja, zsebre vágta mindkét kezét, föltekintett az égre, és egy futó pillantással tájékozódott az időjárásról. A felhők nyílsebesen száguldottak el a hold előtt, s hol teljesen elsötétítették, hol pedig szabadon hagyták, hogy leragyoghasson az égről, és megvilágítson mindent körös-körül; azután máris újra tovább-

száguldottak, fokozott gyorsasággal, és mindent sötétségbe borítottak. - „No hát, ez igazán nem járja - mondta a nagybátyám, a zivatarhoz beszélve, mintha sértve érezné magát személyesen. - Ilyen időben nem lehet utazni. Nem, ezt semmi áron nem lehet eltérni” - tette hozzá a nagybátyám nagyon erélyes hangon. S miután még néhányszor megismételte mindezt, nagy nehezen visszanyerte ismét az egyensúlyát - tudniillik egy kissé elszédült, mert olyan sokáig nézett fel az égre -, és vidáman tovább sétált.

A tanácsos háza Canongate-ben volt, nagybátyám pedig a Leith Walk másik végébe iparkodott, s így egy mérföldnél is hosszabb útja volt. Mindkét oldalról nagy, ormótlan, magányos épületek meredtek a sötét égre, megbarnult, viharvert homlokzattal, és az ablakaik mintha ugyanarra a sorsra jutottak volna, mint az emberi szem, elhomályosodtak és beestek a vénségtől. Hat-, hét- és nyolcemeletes házak voltak ezek; emelet emeletre rakva, mint a gyerekek kártyavárai, s rávetették sötét árnyékukat az utca darabos kövezetére, úgyhogy a sötét éjszaka még sötétebbnek látszott. Itt-ott, messzire egymástól néhány elszórt olajlámpa égett, de csak arra szolgáltak, hogy megsejtsék egy-egy zsákutca homályos bejáratát, vagy rávilágítsanak egy közös lépcsőre, amely meredek és bonyolult kanyarulataival különböző felső emeletekre vezetett. Minthogy mindezt olyan ember szemével nézte, aki már azelőtt is nagyon sokszor látta, nem volt rá semmi oka, hogy sokat törődjön velük; mindkét hüvelykujját a mellénye egy-egy zsebébe dugva, lépegetett végig az úttest közepén, s időnként azzal mulattatta magát, hogy különböző daltöredékeket énekelt, olyan erőteljesen és olyan lelkesen, hogy a békés és tisztos polgárok felriadtak első álmukból, s remegve feküdtek az ágyukban, amíg a hangok a távolban el nem enyésztek; utána pedig azzal nyugtatták meg magukat, hogy biztosan csak valami részeg mihaszna volt, aki nem talál haza, s melegen betakaróztak, és ismét álomba merültek.

Azért írtam le ilyen részletesen, uraim, hogy a nagybátyám miként ballagott az utca közepén hüvelykujját a mellényzsebébe dugva, mert, amint ő maga is gyakran szokta mondani (még hozzá teljes joggal), az egész történetben semmi rendkívüli nincs, ha mindjárt az elején tudomásul nem vesszük, hogy nagybátyámnak egyáltalán nem voltak romantikus és képzelgő hajlamai.

A nagybátyám tehát, uraim, hüvelykujját a mellényzsebébe dugva a kocsiút kellős közepén, hol egy szerelmi, hol pedig egy bordalból énekelt el egy-egy versszakot, s amikor már mind a kettőből kifogyott, szépen füttyörészni kezdett, amíg az északi hídhoz nem ért, mely Edinburghban az óvárost és az újavárost összeköti. Itt egy pillanatra megállt, hogy szemügyre vegye azt a sok-sok kusza fénypontocskát, amelyek egymás fölött ragyogtak, úgy, hogy csillagoknak nézhette volna az ember, s amelyek egyrészt az erőd falairól, másrészt Calton Hillről villogtak le, mintha csak valóságos kivilágított kastélyok lettek volna a levegőben; s alattuk mély álomba merülve feküdt a sötétségben és árnyékban az ódon, festői óváros: Holyrood vára és kápolnája, amelyet, mint nagybátyám egyik barátja szokta mondani, éjjel-nappal az öreg Artusz király testőrsége őrzött, komoran és sötéten meredt fel az égre, mint valami zordon géniusz, mely oly hosszú időn át vigyázott az ősi városra. Mondom, uraim, a nagybátyám itt egy pillanatra megállt, hogy körülnézzen; aztán megdicsérte az időt, mely egy kissé kiderült, habár a hold már lenyugvóban volt; aztán megint ugyanolyan büszke, fenséges léptekkel indult tovább, mint az előbb; méltóságteljesen lefoglalta magának a kocsiút közepét, s körülnézett, mintha azt kívánná, hogy bárcsak jönne valaki, és próbálná elvitatni tőle ezt a jogát. Történetesen azonban nem akadt senki, aki kétségbe vonta volna az úttesthez való jogát; s ennél fogva, hüvelykujját a mellényzsebébe dugva, olyan szelíden és békésen folytatta az útját, mint egy kezes bárány.

Ahogy a nagybátyám Leith Walk végére ért, keresztül kellett vágnia egy meglehetősen nagy puszta telken, hogy befordulhasson abba a rövid kis utcába, amely egyenesen a lakásához vitt. Ezen az üres, elhagyatott területen akkoriban állt egy bekerített telek, valami kerégyártónak a tulajdona, aki a postaigazgatóságtól a kimustrált postakocsikat rendszeresen megvásárolta; s minthogy a nagybátyám nagyon szerette a postakocsikat, régit, újat, közepes korút egyaránt, hirtelen az az ötlete támadt, hogy letér kissé az útról, s a kerítésen keresztül megnézi ezeket a postakocsikat - emlékezett rá, hogy látott ott egy egész rakást, egymás hegyén-hátán, rendkívül elhanyagolt és megrongált állapotban, jórészt szétszedve. Az én nagybátyám, uraim, nagyon lelkes és nagyon elszánt természetű ember volt; s amikor látta, hogy a deszkapalánk résein nem tud belesni, átmászott a kerítésen, szép nyugodtan leült egy vén kocsitengelyre, és komoly arccal kezdte nézegetni a postakocsikat.

Lehetett ott vagy tíz-tizenkét kocsi, sőt talán még több is - a nagybátyám erről soha nem tudott bizonyosat mondani, s minthogy a számadatok tekintetében nagyon pedáns ember volt, nem is nyilatkozott erről soha határozottan - de azért ott állt valamennyi tarka összevisszaságban, a lehető legelhanyagoltabb állapotban. Az ajtók ki voltak szakítva sarkaikból és hiányoztak, a bélés le volt tépve, s csak imitt-amott fityegett még egy-egy foszlánya a rozsdás szögeken, a lámpák is hiányoztak, a kocsirudak régen eltűntek, a vasalásuk megrozsdásodott, a festés lekopott, a hasadékokon keresztül befütyült a szél a puszta faalkotmányba; s az esővíz, amely meggyülemlett a tetejükön, cseppenként hullott be tompa, szomorú kopogással. Egyszóval, a hajdani postakocsiknak szétmálló vázai voltak ezek, s e magányos helyeken, éjnek évadján nagyon gyászosan, nagyon komoran festettek.

Nagybátyám tenyerébe hajtotta a fejét, és azokra a dolgos, serény emberekre gondolt, akik évekkel ezelőtt ezekben a régi postakocsikban robogtak városról városra, s akik azóta szintén elnémultak és átalakultak; arra a sok emberre gondolt, akiknek ezek a korhadt, születte kocsik valamikor hosszú esztendőkön át estéről estére, szép időben, csúnya időben egyaránt meghozták a híreket, amelyeket szorongva lestek, meghozták a pénzt vagy a váltót, amit alig győztek várni, meghozták az ígért levelet, hogy az írója jól van és egészséges, vagy a váratlan híreket, betegségről és halálról. A kereskedő, a szerető, a feleség, az özvegy, az anya, az iskolás fiú, s még az apró gyerek is, aki a levélhordó kopogtatására az ajtóhoz tipegett, milyen sóváran leste valamikor, hogy jön-e már a vén postakocsi; és most vajon hová lettek ezek valamennyien?

A nagybátyám, uraim, mindig úgy mesélte, hogy akkor, ott, ezen járt az esze; de én inkább azt gyanítom, hogy később tanulta be egy könyvből - ugyanis ő határozottan azt állította, hogy amikor ott ült az öreg kocsitengelyen és a postakocsik romjait nézegette, félig-meddig álomba merült, és csak a toronyóra tompa ütése riasztotta fel, amikor kettőt ütött. Mármost, a nagybátyám nem volt valami gyors észjárású ember, és ha csakugyan végiggondolta volna mindezt, akkor bizonyosra veszem, hogy a gondolatai legalábbis fél háromig foglalkoztatták volna. Én ugyanis, uraim, határozottan azon a nézetem vagyok, hogy a nagybátyám szépen elszenderült anélkül, hogy a világon bármire is gondolt volna.

De hát akárhogyan áll is a dolog, elég az hozzá, hogy a toronyóra kettőt ütött. Nagybátyám felébredt, megdörzsölte a szemét, és csodálkozva pattant fel a helyéről.

Alig némult el a harangszó, az egész csendes és elhagyatott telek egyszerre megélénkült, és benépesedett. A kocsiajtók megint ott voltak a helyükön, a bélés hibátlan, a vasalás olyan lett, mint új korában, a mázolás megint friss volt, a lámpák égtek, minden bakon párnák és nagy köpönyegek; a hordárok csomagokat raktak minden rekeszbe, a kalauzok elhelyezték a levélzsákokat, az istállófiúk nagy vödör vizekkel öntözték meg az újjávarázslódott kerekeket; tömérdek kocsis rohant elő, és minden postakocsinak berakta a rúdját; utasok érkeztek,

málhákat raktak fel, lovakat fogtak be, szóval világosan látszott, hogy mindegyik kocsi indulni készül. A nagybátyám, uraim, olyan tágra nyitotta a két szemét, hogy élete fogytáig mindig is csodálkozott rajta, miképpen volt lehetséges, hogy később mégis be tudta csukni újra.

- No, hallja-e - szólalt meg egy hang, s a nagybátyám egy kezét érzett a vállán. - Ön belső helyet váltott. Jó lesz beszállni.

- Hogy én jegyet váltottam? - kérdezte a nagybátyám, hátrafordulva.

- Hát persze hogy ön.

Uraim, nagybátyámat úgy elfogta a csodálkozás, hogy egy szót sem tudott szólani. De a legfurcsább az volt a dologban, hogy ámbár roppant sokan voltak, és minden pillanatban új alakok érkeztek, nem lehetett tudni, hogy honnét jönnek; mintha csak valami különös módon a föld alól bújtak volna ki, vagy a levegőből szálltak volna le, s éppen olyan rejtélyesen el is tűntek. Mihelyt egy hordár felrakta a kocsira a poggyászt, és átvette a bérét, sarkon fordult, és nyoma veszett, s mielőtt még nagybátyámnak jóformán ideje lett volna érdeklődni, hogy mi történik vele, újabb csomó hordár bukkant elő, és cammogott odább a sok csomag terhe alatt, mely szinte agyonnyomta őket. Az utasok is mind olyan furcsán voltak öltözve! Nagy, bő kabátok, széles csipkeszegéllyel, kihajtott ujjakkal, gallér nélkül, és parókák, uraim, nagy, régimódi parókák, szalagos, tincses parókák. A nagybátyám sehogyan sem tudott kiokoskodni a dologból.

- No, beszáll-e már? - kérdezte az az ember, aki az imént már megszólította a nagybátyámat. Postakocsi-kalauznak volt öltözve, parókát viselt a fején, s óriási, felhajtott kabátujjakat; az egyik kezében lámpást tartott, a másikban egy hatalmas régimódi mordályt, amelyet éppen a fegyverládába akart berakni. - Beszáll-e már végre, Jack Martin? - mondta a kalauz, s a nagybátyám arcába világított.

- Mi a szösz! - mondta a nagybátyám, egy-két lépést hátrálva. - Hogy komázik az emberrel!

- Így áll a neve az utasok lajstromán - felelte a kalauz.

- Talán az is ott áll, hogy úr? - mondta a nagybátyám; mert úgy érezte, uraim, hogy egy kalauz, aki őt nem ismeri, nem szólíthatja egyszerűen Jack Martinnak, és hogy ezt a vakmerőséget a postaigazgatóság bizonyára nem helyeselné, ha tudomást szerezne róla.

- Nem, az nem áll ott - jegyezte meg a kalauz nagy lelki nyugalommal.

- És a viteldíjam is ki van fizetve? - kérdezte a nagybátyám.

- Hát persze hogy ki van fizetve - felelte a kalauz.

- Igazán, csakugyan? - mondta a nagybátyám. - No hát, akkor gyerünk! Melyik az én kocsim?

- Ez ni - felelte a kalauz, rámutatva egy ódivatú edinburgh-londoni postakocsira, amelynek nyitott ajtaja előtt le volt eresztve a hágsója. - Megálljon! Itt van a többi utas. Hadd szálljanak be ők először.

Alighogy a kalauz ezt kimondta, egyszerre csak egy fiatal gavallér lépett nagybátyám szeme elé, fején hajporos parókával, ezüstpaszományos égszínkék kabátban, melynek hosszú és bő szárnyai voltak, kanavásszal bélelve. Tiggin és Welps mintás kartonnal és mellénybéléssel kereskedtek, uraim, s ennél fogva a nagybátyám első pillantásra meg tudta ítélni a szöveteket. A fiatal gavallér térdnadrágot viselt, selyemharisnyát, valami lábszárvédőfélét, és csatos cipőt. Csipkés kezelő volt rajta, fején háromszögletű kalap, az oldalán pedig egy hosszú, hegyes kard lógott. Mellényének a két szárnya félig eltakarta a combjait, s nyakkendőjének a csücske a derekáig ért. Peckesen és méltóságteljesen lépkedett a postakocsi ajtaja elé, leemelte a

kalapját, és kinyújtott karral tartotta a levegőben a feje fölött; s ugyanakkor begörbítette a kisujját, mint némely finomkodó ember, amikor felemeli a teáscsészéjét; összeütötte a bokáit, mélyen meghajtotta magát, aztán előrenyújtotta a bal kezét. Nagybátyám már éppen feléje akart lépni, hogy barátságosan kezét rázzon vele, amikor észrevette, hogy ez az udvariasság nem neki szól, mert ebben a pillanatban jelent meg a postakocsi felhágójánál egy ódivatú, zöld bársonyruhába öltözött hölgy. Hosszú derekú ruhája volt és csipkés derékfűzőt viselt. Fején nem volt kalap, uraim, hanem egy fekete selyemcsuklya; egy pillanatig körülnézett, ahogy éppen be akart szállni a kocsiba, s látni lehetett az arcát, amihez fogható szépet a nagybátyám még soha életében nem látott, még festményen sem. A gyönyörű hölgy beszállt a kocsiba, s közben megemelte a ruháját, s nagybátyám ünnepélyes esküvel erősítette, valahányszor ezt a történetet elmondta, hogy sohasem hitte volna, hogy láb és boka elérhetik a tökéletességnek ezt a fokát, ha a tulajdon két szemével nem látta volna.

Csak egyetlen pillantást vethetett erre a szép arcra a nagybátyám, mégis észrevette, hogy a fiatal hölgy könnyörgő tekintettel néz rá, és hogy nagyon riadtnak és kétségbeesettnek látszik. Az sem kerülte ki a figyelmét, hogy a hajporos parókás fiatalember, noha nagyon adja a gavallért, ami mind nagyon szép volt, nagyon előkelő és nagyszabású - a hölgy csuklóját alaposan megszorította, amikor beszállt, s nyomban utána maga is beült a kocsiba. Velük volt még egy nagyon rossz arcú ember, feszülő, sötétbarna parókával a fején, szilvakék kabátban, oldalán hatalmas szablyával és csípőjéig érő csizmákban; s amikor letelepedett közvetlenül a fiatal hölgy mellé, aki közeledtére a kocsi szögletébe húzódott, nagybátyámban csak megerősödött első föltevése, hogy itt valami titokzatos és sötét dolog van készülöben, vagy amint ő szokta mondani, hogy itt „valami hiba van a kréta körül”. Bámulatos gyorsasággal el is határozta magában, hogy okvetlenül segítségére siet majd a hölgynek, bármi veszedelem fenyegetné.

- Ördög és pokol! - kiáltott fel a fiatalember, megragadva kardjának markolatát, amikor nagybátyám beszállt a postakocsiba.

- Mennykő és villám! - dörögte a másik úriember. S azzal kirántotta a kardját, és minden további teketóriázás nélkül rátámadt a nagybátyámra. Nagybátyám keze ügyében nem volt fegyver, de roppant ügyesen lekapta a rossz arcú ember fejéről a háromszögletű kalapot s ahogy a kard hegye keresztülszaladt a kalapon, két oldalát összefogta s erősen megmarkolta a kard pengéjét.

- Szúrja le hátulról! - kiáltotta a rossz arcú ember a társának, mialatt igyekezett visszaszerezni a kardját.

- Azt nem ajánlom - kiáltott fel nagybátyám, és fenyegetőleg emelte feléje egyik cipője sarkát.

- Kitaposom az agyvelejét, ha van neki, ha pedig nincs, akkor szétzúzom a koponyáját.

Minden erejét összeszedve, nagybátyámnak sikerült kicsavarnia a rossz arcú ember markából a kardot, s szépen kihajította a kocsi ablakán; mire a fiatalabbik úriember megint elkáromkodta magát, hogy: „Ördög és pokol!”, s megint a kardja markolatához kapott, de azért nem húzta ki. Talán azért, uraim, ahogy a nagybátyám mondta mindig mosolyogva, talán azért, mert félt, hogy megijeszti vele a hölgyet.

- Nos, uraim - mondta a nagybátyám, nagy nyugalommal visszaülve a helyére -, én nem kívánom senkinek a halálát vagy a pokolba jutását, se villámmal, se pedig anélkül egy hölgy jelenlétében; s a mennykőből és az ördögből is elég volt egy útra; ha tehát önöknek is úgy tetszik, üljünk vissza a helyünkre, mint békés útítársak. Hé, kalauz, adja fel ennek az úrnak a szablyáját.

Alig ejtette ki nagybátyám ezeket a szavakat, máris megjelent a kalauz a kocsi ablakánál, kezében a karddal. Magasra emelte a lámpását, és komoly tekintettel nézett fel a nagybátyámra, ahogy beadta a kardot; nagybátyám pedig a lámpás fényénél nagy meglepetésére azt látta, hogy a kocsi körül tömérdek sok postakocsi-kalauz tolong, és valamennyien komoly arccal őt nézik. Soha életében nem látott még annyi sápadt arcot, annyi vörös kabátot és annyi komoly tekintetet.

- Mondhatom, ilyen furcsa dolog se történt még velem életemben - vélte a nagybátyám. - Engedje meg, hogy visszaadjam a kalapját.

A rossz arcú úr szó nélkül vette át háromszögletű kalapját, figyelmesen megnézte közepén a lyukat, aztán ünnepélyes arccal parókájára illesztette; olyan ünnepélyességgel, melynek hatását némiképpen csökkentette, hogy ebben a pillanatban egy nagyot tüszentett, s a kalap ettől megint lerepült a fejről.

- Mehet! - kiáltotta a kalauz, aki lámpást tartott a kezében, s felmászott a hátsó kis ülésre.

Elindultak. Nagybátyám kinézett a kocsi ablakán, ahogy kihajtottak az udvarról, s észrevette, hogy a többi postakocsi, a kocsisokkal, kalauzokkal, lovakkal és utasokkal együtt, lassú lépésben szakadatlanul csak körbe-körbe jár, lassú lépésben, óránként körülbelül öt mérföldnyi sebességgel. A nagybátyámot erre előtötte a méreg, uraim. Kereskedő ember volt, s úgy érezte, uraim, hogy a postacsomagokkal nem illik kukoricázni, s elhatározta rögtön, hogy mihelyt megérkezik Londonba, jelentést tesz az esetről a postaigazgatóságnak.

Egyelőre azonban minden gondolatát lefoglalta a szép fiatal hölgy, aki a kocsi legtávolabbi sarkában ült, s az arcát teljesen elfödte a csuklyájával. Az égszínkék kabátos úr szemben ült vele, a szilvaszín kabátos úr pedig mellette, és le nem vették róla a szemüket. Hacsak egyet rezdült is a csuklyája, nagybátyám hallotta, hogy a rossz arcú ember rögtön a kardjára üt, a másíknak pedig a lélegzéséből állapította meg (tudniillik olyan sötét volt, hogy az arcát nem láthatta), hogy olyan dühös képet vág, mintha le akarná nyelni a hölgyet. Nagybátyámot kezdte a dolog egyre jobban érdekelni, s elhatározta, hogy jöjjön, aminek jönnie kell, ő bizony bevárja, hogy mi lesz a vége. Imádta a szép szemeket, a bájos arcokat meg a szép lábakat és bokákat; egyszóval szerette az egész női nemet. Ez már a vérében van a mi családunknak, uraim; magam is ilyen vagyok.

Nagybátyám különböző fortélyokkal iparkodott a hölgy figyelmét magára vonni, vagy pedig legalább beszédbe ereszkedni a rejtélyes urakkal. De hiábavaló volt minden. Az urak nem akartak szóba elegyedni vele, a hölgy pedig nem mert. Nagybátyám tehát időnként kidugta a fejét a kocsi ablakán, és rákiáltott a kocsisokra, hogy miért nem hajtanak sebesebben. Majdnem rekedtre kiabálta magát, de senki sem hederített rá. Hátradőlt tehát a kocsiban, és a szép arcról meg a szép lábokról kezdett gondolkozni. Ez már jobban sikerült; gyorsabban telt az idő, s nem ért rá azon csodálkozni, hogy mi történik, és hogy miként került ő ilyen furcsa helyzetbe. De nem azért, mintha talán inába szállt volna a bátorsága, uraim, nem, mert az én nagybátyám nagyon vidám, gondtalan, könnyed ember volt, aki sokat kószált a világban, és nem félt még az ördögtől sem.

Egyszerre csak megállt a postakocsi.

- Hé! - kiáltott fel a nagybátyám. - Már meg mi baj van?

- Kiszállni! - mondta a kalauz, és lebocsátotta a hágsót.

- Itt? - kérdezte a nagybátyám csodálkozva.

- Itt - felelte a kalauz.

- Eszem ágában sincs kiszállni - mondta a nagybátyám.
- Jól van, hát akkor maradjon ott, ahol van - mondta a kalauz.
- Maradok is - mondta a nagybátyám.
- Jól teszi - mondta a kalauz.

A többi utas nagy figyelemmel hallgatta ezt a párbeszédet, s miután látták, hogy a nagybátyám nem hajlandó kiszállni, a fiatalabbik úr kifurakodott mellette a kocsiból, hogy kisegítse a hölgyet. A rossz arcú ember közben a lyukat nézegette háromszögletű kalapja tetején. A gyönyörű fiatal hölgy, ahogy elsuhogott nagybátyám mellett, fél pár kesztyűjét kezébe ejtette, s egy szócskát súgott oda neki halkán, s az arca olyan közel ért hozzá, hogy nagybátyám az orrán érezte forró leheletét; ez az egyetlen szócška pedig ez volt: „Segítség!” A nagybátyám erre rögtön kiugrott a kocsiból, uraim, még hozzá olyan hevesen, hogy a kocsi ringatózni kezdett a rugóin.

- Ó! Hát mégis meggondolta magát? - mondta a kalauz, mikor látta, hogy a nagybátyám kiszállt.

Nagybátyám néhány pillanatig csak nézte a kalauzt, és azon tanakodott magában, nem volna-e jobb, ha kiragadná kezéből régimódi puskáját, s lelőné a szablys urat, a másikat pedig agyonverné a puskatussal, aztán karon ragadná a hölgyet, és kereket oldana vele együtt. De aztán jobban meggondolva a dolgot, mégis elejtette ezt a tervet, mert túlságosan színpadiasnak találta a végrehajtását; és követte a két rejtélyes embert, akik közrefogva a hölgyet, beléptek abba az ódon házba, melynek homlokzata előtt a postakocsi megállt. Befordultak a kapu alatt, nagybátyám pedig ment utánuk.

A nagybátyám már sok elhagyott, romba dőlt házat látott életében, de ilyet még soha. Külseje után ítélve, valamikor egy nagy vendégfogadó lehetett; de a teteje már sok helyen beomlott, a lépcső meredek volt, egyenetlen és rongált. A szobában, ahova beléptek, egy óriási tűzhely volt, nagy, kormos, füstös kandalló, de tűz nem égett benne. Elhamvadt fahasábok könnyű fehér hamujával volt tele a tűzhely, de a kandalló hideg volt, s az egész terem sötét és komor.

- No - mondta a nagybátyám, ahogy körülnézett -, hát ez már mégiscsak furcsa eljárás, gondolom, hogy egy postakocsi hat és fél mérföldet tesz meg egy óra alatt, aztán megáll, Isten tudja, mennyi időre egy ilyen zsványtanya előtt. Megírom az újságoknak. Hadd tudják meg az emberek.

Nagybátyám ezt elég hangosan mondta, s olyan nyíltan és tartózkodás nélkül, hogy lehetőleg beszélgetésbe kezdjenek az idegenek. De egyik férfi sem vett tudomást róla, csak egymással pusmogtak, és közben sötét pillantásokat vetettek feléje. A szép hölgy a szoba túlsó végében ült, s egyszer tett egy mozdulatot, intett a kezével, mintha segítségért könyörögne a nagybátyámnak.

Végre aztán a két idegen egy kissé közelebb lépett, és a társalgás csakugyan megkezdődött.

- Úgy látszik, maga nem tudja, komám, hogy ez egy különszoba - szólalt meg az égszínkép kabátos úriember.
- Nem, nem tudom, komám - felelte a nagybátyám. - Csak azt szeretném tudni, hogy ha ez egy különszoba, amit maguk rendeltek maguknak erre az alkalomra, akkor milyen lehet itt a közös étterem.

S azzal a nagybátyám letelepedett egy magas hátú karosszékbe, és olyan alaposan méregetni kezdte az égszínkék úriembert, hogy ha Tiggin és Welps tisztán ennek a szemmértéknek az alapján levághattak volna egy ruhára való mintás kartont, ez egy ujjnyival sem lett volna több vagy kevesebb a kelleténél.

- Takarodjék ki innét - mondta egyszerre a két férfi, s mind a ketten a kardjukhoz kaptak.

- Tessék? - mondta a nagybátyám, mintha egy szót sem értett volna mindebből.

- Takarodjék innét, vagy pedig halál fia - mondta a rossz arcú szablys úriember, s már ki is rántotta hatalmas kardját, és hadonászni kezdett vele a levegőben.

- Szúrd le! - kiáltotta az égszínkék úriember, aki szintén kirántotta a kardját, és három-négy lépést hátrált. - Szúrd le!

A szép hölgy hangosan elsikoltotta magát.

Nagybátyám mindig híres volt a bátorságáról és a lélekjelenlétéről. Miközben látszólag olyan közönyösen fogta fel, ami körülötte történik, egész idő alatt suttyomban nézelődött a szobában, keresett valami fegyvert, amivel védekezhette, s abban a pillanatban, ahogy a kardok kirepültek hüvelyükből, a kandalló sarkában észrevett egy fonott markolatú régi vívótört, rozsdás hüvelyben. Egy ugrással elkapta, kirántotta hüvelyéből, vitézül megforgatta a feje fölött, odakiáltott a szép hölgynek, hogy álljon félre az útból, székét az égszínkék úriemberhez vágta, a tör hüvelyét a szilvaszínű úriemberhez, s felhasználván a zűrzavart, egyszerre támadt rá mind a kettőre.

Uraim, ismerek egy történetet - régi történet, de igaz - egy fiatal, derék írról, aki arra a kérdésre, hogy tud-e hegedülni, azt felelte, hogy bizonyosan tud, de mégsem meri határozottan állítani, mert még sohasem próbálta.

Ez a történet nagybátyámra is talál és az ő vívására. Soha azelőtt kard vagy tör nem volt a kezében, kivéve egyszer, amikor III. Richardot játszotta egy műkedvelő előadáson, de ez alkalommal is megegyezett Richmonddal, hogy Richmond hátulról fogja őt ledöfni anélkül, hogy előbb vívnának; itt azonban két tapasztalt vívóval verekedett és hadakozott; osztogatta és kivédte a vágásokat, kitért, ugrott, támadott, olyan férfiasan és ügyesen, ahogy csak lehetett, habár addig a pillanatig fogalma sem volt róla, hogy konyít ehhez a tudományhoz - ami csak azt bizonyítja, uraim, hogy milyen igaz a régi közmondás, hogy az ember sohasem tudhatja, mit tud, amíg meg nem próbálta.

A küzdelem óriási zajjal járt; a három bajvívó úgy káromkodott, mint a huszárok és kardjaikkal úgy csattogtak, mintha a newporti vásáron az összes eladó kések és pengék egyszerre kezdtek volna csörögni. Mikor a harc a leghevesebb volt, a szép hölgy félrehajtotta csuklyáját, valószínűleg azért, hogy a nagybátyámat bátorítsa; és a nagybátyám olyan ragyogó szépségű arcot pillantott meg, hogy ötven emberrel is szembeszállt volna, hogy meghallhasson egy mosolyáért. Már előbb is csodákat művelt, most azonban úgy kezdett vagdalkozni, mint egy dühöngő óriás.

Ebben a szent pillanatban megfordult az égszínkék úriember, s látván, hogy a fiatal hölgy felfedte arcát, dühében és féltékenységében felordított, s kardjával a hölgy szép keble felé döfött, azzal a szándékkal, hogy átszúrja a szívét, mire a nagybátyám úgy felhördült, hogy az egész ház megremegett bele. A fiatal hölgy könnyedén félreugrott, kikapta a fiatalember kezéből a kardot, s mielőtt az még visszanyerte volna egyensúlyát, a falhoz szorította és markolatig döfte szívébe saját kardját, úgy, hogy a penge a faburkolatba hatolt, s az égszínkék úr jó erősen odaszögeződött a falhoz. A gyönyörű fiatal hölgy nagyszerű példát mutatott ezzel. Nagybátyám hangos diadalordítással és ellenállhatatlan erővel ugyanabba az irányba szorította

ellenfelét, beledöfte az ódon vívótört mellényének egyik nagy piros virágjába, s odaszögezte őt a barátja mellé; ott rugdalózott és ficáncolt, uraim, mind a két útitársa, halálküzdelmükben úgy rángatózva karjukkal és lábukkal, mint a bábszínház figurái, melyeket egy zsinóron mozgatnak. A nagybátyám később gyakran mondogatta, hogy ez a legbiztosabb eszköz eltenni láb alól az ellenségünket, csak az az egy hibája van, hogy egy kissé drága, mert minden egyes harcképtelenné tett ember egy kardjába kerül.

- A postakocsi! Hol a postakocsi! - kiáltott fel a szép hölgy, s odarohant a nagybátyámhoz, és szép karjait a nyaka köré fonta. - Talán még megmenekülhetünk.

- Talán? - kiáltott fel a nagybátyám. - Hogyan, drágám, hát van még valaki, akit le kell szűrni?

A nagybátyám ugyanis kissé csalódottnak érezte magát, uraim, mert úgy gondolta, hogy az öldöklés után jólesnék egy kis nyugodt szerelmeskedés, már csak a változatosság kedvéért is.

- Nincs egy perc veszíteni való időnk se - mondta a fiatal hölgy. - Ő (s ezzel az égszínkép ruhás fiatalemberre mutatott) a hatalmas Filletoville márki egyetlen fia.

- No, akkor attól tartok, drágám, hogy már sohasem fogja örökölni az apja címét - mondta a nagybátyám, s hidegvérrel nézte a fiatalembert, aki oda volt szögezve a falra, mint valami lepke. - Maga gondoskodott róla, egyetlenem, hogy magva szakadjon a főúri családnak.

- Ezek a banditák elraboltak hazulról - mondta a fiatal hölgy, s csak úgy tüzelt az arca haragjában. - A gazember egy óra múlva erőszakkal akart feleségévé tenni.

- Szemtelen fráter! - mondta a nagybátyám, s egy megvető pillantást vetett Filletoville haldokló örökösére.

- Kitalálhatja abból, amit látott - mondta a szép fiatal hölgy -, hogy a cinkostársával együtt meggyilkoltak volna, ha segítségért merek fordulni valakihez. Ha a bűntársai itt találnak bennünket, akkor elvesztünk. Két perc múlva már késő lehet. Hol a postakocsi?

E szavak után erőt vett rajta a felindulás, s annyira kimerítette az az erőfeszítés is, hogy felnyársalta az ifjú Filletoville márkit, hogy nagybátyám karjaiba ájult. Nagybátyám felkapta, és kivitte a kapu alá. Ott állt a postakocsi, melybe négy hosszú farkú, lobogó sörényű fekete paripa volt befogva, de kocsisnak, kalauznak vagy lovásznak híre-hamva sem volt.

Remélem, uraim, hogy nem sértem meg nagybátyám emlékét, ha annak a véleményemnek adok kifejezést, hogy ő már azelőtt is sok nőt szorított a karjaiba; habár agglegény volt; de csakugyan azt kell hinnem, uraim, hogy szokása volt a pincérlányokat megcsókolni, s tudom, hogy egy-két ízben szavahihető tanúk is látták, hogy elég feltűnően enyelgett egy-egy fogadósnéval. Megemlítem ezeket a körülményeket annak igazolására, hogy milyen rendkívüli teremtés lehetett ez a fiatal hölgy, hogy ennyire elragadta nagybátyámat. Sokszor emlegette, hogy amikor a karján érezte a hölgy leomló sötét haját, s amikor ez feleszmélt, és ránézett nagy, fekete szemével, olyan különös nyugtalanság fogta el őt, hogy alig tudott megállni a lábán. De hát ki is tekinthet egy édes, fekete, szelíd szempárba anélkül, hogy furcsán ne érezné magát, uraim! Én is ugyanúgy volnék vele. Az az igazság, uraim, hogy tudok olyan szemeket, amelyekbe nem mernék beletekinteni.

- Ugye, nem hagy el engem soha? - suttogta a fiatal hölgy.

- Soha! - felelte a nagybátyám; s ezt komolyan hitte is.

- Drága megmentőm! - kiáltott fel a fiatal hölgy. - Édes, jó, vitéz oltalmazóm!

- Hallgasson, hallgasson - vágott közbe a nagybátyám.

- Miért? - kérdezte a fiatal hölgy.

- Mert olyan szép az ajka, amikor beszél - felelte a nagybátyám -, hogy attól félek, erőszakos leszek, és megcsókolom.

A fiatal hölgy felemelte a kezét, mintha tiltakozni akart volna nagybátyám szándéka ellen, és azt mondta - de nem, semmit sem mondott, csak mosolygott.

Ha két édes, gyönyörű ajkat látsz magad előtt, amelynek nincs párja a világon, s ez a két ajak huncut mosolyra nyílik - ha nagyon közel vagy hozzájuk, és senki sincs jelen -, azzal bizonyíthatod legjobban, hogy milyen formás és milyen piros ez a két ajak, ha hirtelen megcsókolod. Nagybátyám meg is csókolta, és én nagyra becsülöm érte.

- Pszt! - kiáltott fel ijedten a fiatal hölgy. - Lódobogást hallok, és kocsizörgést.

- Igen, én is hallom - mondta a nagybátyám, a fülét hegyezve.

Mindig hamar meghallotta a kerékörgést és a patkók zaját, de most annyi lónak és kocsinak a dübörgése hallatszott messziről, hogy teljes lehetetlenség volt megállapítani a számukat. Akkora zaj volt, mintha legalább ötven kocsi közeledett volna, mindegyik hat telivérrel.

- Üldöznek bennünket! - kiáltott fel a fiatal hölgy, a kezét tördelve. - Üldöznek. Magában van minden bizodalمام!

Olyan rémület tükröződött szép arcán, hogy a nagybátyám azonnal elhatározta magát. Beemelte a postakocsiba, azt mondta neki, ne féljen, még egyszer csókot nyomott az ajkaira, s azután azt tanácsolta, hogy húzza fel az ablakot, nehogy meghűljön, majd felkapaszkodott a bakra.

- Várjon egy pillanatra, egyetlenem - kiáltotta a fiatal hölgy.

- Mi baj van? - kérdezte a nagybátyám a bakról.

- Beszélni szeretnék magával - mondta a szép kisasszony -, csak egy szót, édesem. Csak egyetlenegy szót, egyetlenem.

- Leszálljak? - kérdezte a nagybátyám.

A hölgy nem felelt, de megint mosolygott. Micsoda mosoly volt az, uraim! Túltett az előbbin, még százszorta elragadóbb volt. A nagybátyám egy szempillantás alatt lent termett a bakról.

- Mi baj van, kedvesem? - kérdezte a nagybátyám, és benézett a kocsi ablakán. A kisasszony véletlenül éppen abban a pillanatban hajolt előre, s nagybátyámnak úgy tűnt fel, hogy még sokkal bájosabban fest, mint eddig. Olyan közel volt most hozzá, uraim, hogy igazán módjában állt megítélni a dolgot.

- Mi baj van, drágám? - kérdezte a nagybátyám.

- Ugye, sohasem fog mást szeretni, csak engem; sohasem fog mást feleségül venni, csak engem? - kérdezte a szép kisasszony.

Nagybátyám megesküdt, hogy sohasem fog mást feleségül venni, aztán a fiatal hölgy behúzta a fejét, és becsukta az ablakot. Nagybátyám felkapaszkodott a bakra, kifeszítette a két könyökét, megigazította a gyeplőt, kezébe fogta az ostort, amely a kocsi tetején feküdt, rácsapott egyet a rudasra, s a négy hosszú farkú, lobogó sörényű, fekete paripa vágatni kezdett, robogott az ódon postakocsival óránként tizenöt mérföldes sebességgel. Tyű! Hogy vágattak!

Mögöttük nőttön-nőtt az üldözők zaja. Mennél sebesebben robogott a postakocsi, annál sebesebben törtettek utána az üldözők - emberek, lovak, kutyák egyesült erővel száguldottak utánuk. Rettenetes lármát csaptak, de a nagy zajt túlharsogta a szép kisasszony hangja, aki könyörögve sürgette a nagybátyámat - egyre csak azt kiáltozta:

- Gyorsabban! Gyorsabban!

A nagybátyám ugyancsak használta a gyeplőt és az ostort, s a lovak úgy repültek, hogy egészen fehérek lettek a tajtéktól; de az üldözők lármája mégis egyre fokozódott mögöttük; s a kisasszony egyre csak azt kiáltozta:

- Gyorsabban! Gyorsabban!

Nagybátyám a pillanat hevében egy nagyot dobantott a csizmájával, aztán - egyszerre csak azt látta, hogy hajnalodik, és ő a kerékgyártó telkén ül egy ócska edinburghi postakocsi bakján, dideregve a hidegtől és a harmattól, s topog a lábával, hogy egy kicsit fölmelegedjék. Leszállt a bakról, s kíváncsian nézett be a kocsiba, kereste a szép, fiatal kisasszonyt. Sajnos azonban, a kocsinak se ajtaja, se ülése nem volt. Üres váz volt, semmi egyéb.

A nagybátyám persze nagyon jól tudta, hogy itt valami titok lappang a dolog mögött, és hogy minden szóról szóra úgy történt, ahogy ő elmesélte. Egész életén át hű maradt esküjéhez, amit a szép ifjú hölgynek fogadott, s az ő kedvéért kosarat adott nem egy hozzáillő fogadónénak, s végül mint agglegény halt meg. Mindig mondogatta, milyen furcsa dolog, hogy őt az a véletlen körülmény világosította fel, hogy egyszer átmászott egy deszkapalánkon: így tudta meg, hogy a postakocsik és a lovak, a kalauzok, a kocsisok és az utasok lelkei minden éjszaka útra kelnek. Azt is hozzátette mindig, hogy valószínűleg ő az egyetlen eleven ember, aki valaha is részt vett egy ilyen éjszakai kiránduláson. Azt hiszem, uraim, hogy igaza is volt; én legalábbis soha másról ilyesmit nem hallottam.

- Csak azt szeretném tudni, hogy mi van ezeknek a kísérteties postakocsiknak a levélzsákjaiban? - kérdezte a fogadós, aki az egész történetet mélységes figyelemmel hallgatta végig.

- Hát a néhai levelek - mondta a vigéc.

- Ó, vagy úgy! Hát persze - jegyezte meg a fogadós. - Ez nem jutott volna soha az eszembe.

ÖTVENEDIK FEJEZET

*Hogyan járt el Pickwick úr a küldetésében, s miként
kapott mindjárt az elején egy váratlan segítőtársat*

Másnap reggel pontosan háromnegyed kilenc órakor előállt a kocsi. Pickwick úr és Sam Weller elfoglalták helyüket, az egyik belül, a másik kívül, s meghagyták a postakocsisnak, hogy mindenekelőtt hajtson Bob Sawyer úr háza elé, hogy felvehessék Benjamin Allen urat is a kocsira.

Mikor a kocsi a vörös lámpás kapu előtt megállt, ahol nagy betűkkel volt olvasható: „Sawyer, azelőtt Nockemorf”, s Pickwick úr kidugta a fejét az ablakon, nagy meglepetésére azt látta, hogy a szürke libériás fiú nagy buzgalommal rakja fel az ablaktáblákat, hogy bezárja a boltot; minthogy ez, a reggeli órára való tekintettel, éppen olyan szokatlan, mint amilyen üzletellenes eljárás volt, Pickwick úrnak mindjárt két dolog jutott eszébe; vagy Bob Sawyernek halt meg valamelyik jó barátja vagy páciense; vagy pedig maga Bob Sawyer úr jutott csődbe.

- Mi baj van? - kérdezte Pickwick úr a fiútól.

- Nincs semmi baj, uram - mondta a fiú, s olyan szélesen elvigyorodott, hogy a szája a két füléig nyúlt.

- Minden rendben van! - kiáltotta Bob Sawyer úr, aki ebben a pillanatban jelent meg a küszöbön, egyik kezében az ócska, piszkos kis bőr hátizsákjával, másik karján pedig bolyhos felöltőjével és sálkendőjével. - Én is megyek, öregem.

- Maga? - kiáltott fel Pickwick úr.

- Én hát - felelte Bob Sawyer úr. - Rendezünk egy igazi jó kis kirándulást. Hé, Sam! Kapja el!

Miután Weller urat ilyen rövid úton figyelmeztette, odahajította neki a külső ülésre a bőr hátizsákot; Sam pedig, aki nagy tetszéssel figyelte az eseményeket, elkapta, és rögtön az ülés alá dugta. Ezek után Bob Sawyer úr a fiú segítségével nagy nehezen belebújt bolyhos felöltőjébe, amely nagyon szűk volt neki, aztán odalépett a kocsi ablakához, bedugta a fejét, és harsányan hahotázni kezdett.

- Jó ötlet, igaz-e? - kiáltotta Bob, s bolyhos felöltője ujjával törölgetni kezdte szeméből a könnyeket.

- Édes barátom - felelte Pickwick úr kissé zavartan -, fogalmam sem volt róla, hogy maga is velünk jön.

- Hát persze hogy nem, hiszen éppen ez a jó benne - mondta Bob, s megfogta Pickwick úr kabátja szárnyát. - Éppen ez a veleje az egész tréfának.

- Ó, a tréfának? - mondta Pickwick úr.

- Hát persze - felelte Bob. - Ez a dolog csattanója, tudja: faképnél hagyom a patikát meg a rendelőt, hadd boldoguljanak nélkülem, ahogy tudnak; mert úgy látom, hogy én sehogyan sem boldogulok velük.

Bob Sawyer úr, miután így megmagyarázta az ablaktáblák felrakásának rejtélyét, rámutatott a patikára, és megint fékevesztett kacagásban tört ki.

- Az Isten áldja meg magát, csak nem ment el egészen az esze, hogy magukra hagyja itt a betegeit, minden orvosi segítség nélkül? - kérdezte Pickwick úr nagyon komoly és feddő hangon.

- Miért ne hagynám? - kérdezte Bob Sawyer úr felelet helyett. - Én csak nyerek a dolgon, tetszik tudni. Egyetlenegy fizető betegem sincs. S azonfelül - tette hozzá bizalmasan, suttogásra halkítva a hangját -, ők is csak nyerne velem: mert az orvosságom már jóformán mind elfogyott, s minthogy pillanatnyilag nem tudnám felfrissíteni a készleteimet, kénytelen lennék mindnyájuknak egytől egyig csak keserűsöt adni, ami valamennyiüknek okvetlenül megártana. Így hát mindnyájunkra nézve így lesz a legjobban.

Ebben a feleletben annyi filozófia és annyi szigorú logika volt, hogy Pickwick úr nem lehetett rá felkészülve. Néhány pillanatig hallgatott, s azután kevésbé határozott hangon tette hozzá:

- Igen ám, fiatal barátom, de a kocsiban csak kettőnknek van hely, s én már meghívtam Allen urat.

- Miattam ne aggódjék - felelte Bob. - Erre is gondoltam; Sam meg én majd elférünk egymás mellett a külső ülésen. Ide nézzon, uram, ezt a kis cédulát kiragasztom a patika ajtajára: „Sawyer, azelőtt Nockemorf. Felvilágosítás Crippsnénél átellenben”... Crippsné az inasom anyja. - „Sawyer doktor úr nagyon sajnálja - így szól majd Crippsné -, de nem tehet róla, ma reggel vidékre hívták konzíliumra, ahol a környék első sebészei lesznek jelen, nem boldogulhattak nála nélkül, mindenáron őt kívánták, egy veszedelmes operációról van szó”... - A dolog úgy áll - fejezte be szavait Bob -, hogy remélhetőleg jobban járok, mint ha itthon maradtam volna, több hasznom lesz belőle. Ha belekerül a hír az egyik helyi lapba, akkor megcsináltam a szerencsém. Itt jön Ben... no, szaporán, Ben, ugorj fel!

Bob Sawyer úr elhadarta ezeket az utolsó szavakat, aztán félretolta a postakocsist, betuszkolta barátját a kocsiba, rácsapta az ajtót, lekapcsolta a hágesőt, a cédulát a kapura ragasztotta, a kaput bezárta, a kulcsot zsebre vágta, felkapaszkodott a külső ülésre, jelt adott az indulásra, s mindezt olyan hihetetlen gyorsasággal végezte el, hogy mielőtt még Pickwick úr meggondolhatta volna, hogy Bob Sawyer velük menjen-e, vagy sem, a kocsik már útnak is indult Bob Sawyerrel együtt, aki úgy beszállásolta magát közéjük, mint akinek joga és helye van a kocsin.

Amíg Bristol utcáin robogtak végig, a jókedvű Bob nem vette le orráról a zöld orvosi szemüvegét, s általában illő méltósággal és komolysággal viselte magát, s csak Weller úr kizárólagos használatára és mulatságára mondott el különböző tréfákat; de mihelyt kiértek a nyílt országútra, letette zöld szemüvegét, s azzal együtt komolyságát is, s olyan bolondságokat kezdett művelni, melyeknek az volt a céljuk, hogy fölkeltsék az arra járók figyelmét és kíváncsiságát a kocsira, valamint a benne ülőkre; tréfás mutatványai közül még az volt a legkevésbé feltűnő, hogy a lehető leghangosabban utánózta egy vadászkürt hangját, s tüntetően lobogtatott egy rózsaszínű selyem zsebkendőt, melyet előbb egy sétatálcára tűzött, s a sétatálcát időnként fölényes és kihívó mozdulattal meglóbálta, mint valami zászlót.

- Vajon mit néznek úgy bennünket a járókelők - kérdezte Pickwick úr, félbeszakítva komoly beszélgetését Ben Allen úrral, akivel eddig Winkle úr és Arabella kisasszony számos jótulajdonságát vitatta meg -, vajon mit néznek rajtunk annyira ezek a járókelők?

- Hát a csinos fogatot - felelte Ben Allen némi büszkeséggel. - Biztos, hogy nem mindennap látnak errefelé ilyen jószágot.

- Lehet - mondta Pickwick úr. - Meglehet. Talán csakugyan azt nézik.

Pickwick úr valószínűleg apránként el is hitette volna önmagával, hogy csakugyan így van, ha véletlenül ki nem néz a kocsi ablakán s észre nem veszi, hogy a járókelők arca nem éppen tiszteletteljes álmélkodást árul el, és hogy a báméskodók mindenféle távirati jeleket váltanak a kocsi külső utasaival; amiről rögtön arra következtetett, hogy ez a közfeltűnés esetleg kapcsolatban állhat Bob Sawyer úr humoros viselkedésével.

- Remélem - mondta Pickwick úr -, remélem, hogy ez a mi jókedvű barátunk nem művel bolondságokat ott a külső ülésen.

- Ó, dehogy - felelte Ben Allen. - Sohasem szokott, kivéve amikor egy kicsit felöntött a garatra. Bob a legcsöndesebb fiú a világon.

Ebben a pillanatban ismét felhangzott a vadászkürt szava, amelyre nagy üdvözlő volt a válasz, s mindez nyilván a legcsöndesebb fiú, vagyis világosabban szólva, Bob Sawyer úr torkából és tüdejéből származott. Pickwick úr és Ben Allen úr jelentősen egymásra néztek; az előbbi úr levette a kalapját, majdnem egész testével kihajolt a kocsi ablakán, s végül sikerült szemügyre vennie a tréfás kedvű fiatal barátját.

Bob Sawyer úr ülő helyzetben volt, de nem az inasülésen, hanem a kocsi tetején, szétvetette a két lábát, amennyire csak lehetett, fején félrecsapva Samuel Weller úr kalapja ékeskedett, az egyik kezében óriási sonkás zsemlét tartott, a másikban pedig egy jókora palackot, s nagy élvezettel szolgálta ki magát, hol az egyikkel, hol a másikkal; s ezt az egyhangú foglalkozását úgy tette változatossá, hogy időnként elordította magát, vagy pedig kellemes kis beszélgetésbe elegyedett valamelyik járókelővel. A piros lobogó a hátsó ülés korlátjára volt kitűzve. Samuel Weller úr pedig Bob Sawyer úr kalapjával a fején ott ült az ülés közepén, s szintén egy sonkás zsemlét falatozott, mégpedig olyan vidám ábrázattal, amely elárulta, hogy teljesen és tökéletesen meg van elégedve a dolgok menetével.

Mindez bőven elegendő volt ahhoz, hogy kihozzon a sodrából egy olyan illemtudó, jól nevelt embert, mint Pickwick úr; de ez még nem volt minden, mert ebben a pillanatban találkoztak egy szembejövő, kívül-belül zsúfolásig megtelt postakocsival, s a rajta ülők nagyon is észrevehetően adtak kifejezést csodálkozásuknak. Meglehetősen zajosan viselkedett az az ír család is, amelyik nagy rivalgással futott versenyt a kocsival; kiváltképpen pedig a családfő, aki, úgy látszik, azt hitte, hogy a fogat valami politikai vagy egyéb diadalmenethez tartozik.

- Sawyer úr! - kiáltotta Pickwick úr ingerült hangon. - Sawyer úr! Kérem, uram!

- Itt vagyok! - felelte Sawyer úr, s a legnagyobb lelki nyugalommal nézett le a kocsi oldalánál.

- Megbolondult, kérem? - kérdezte Pickwick úr.

- A világért sem - felelte Bob. - Csak jókedvem van.

- Jókedve van? - kiáltott fel Pickwick úr. - Vegye le onnét azonnal azt a botrányos piros kendőt, kérem. Követelem, uram, követelem, Sam, vegye le tüstént!

Mielőtt még Sam közbeléphetett volna, Bob Sawyer úr kegyesen bevonta zászlaját, zsebre vágta, barátságosan intett Pickwick úrnak, megtörölte a palack száját, és a saját szájához emelte, s ilyenformán minden fölösleges szószaporítás nélkül udvariasan értésére adta Pickwick úrnak, hogy ezúttal az ő egészségére s szerencséjére iszik. Miután ez megtörtént, Bob gondosan bedugaszolta a palackot, jóindulatúan tekintett le Pickwick úrra, egy nagyot harapott a sonkás zsemléből, és mosolygott.

- Jól van, jól - mondta Pickwick úr, akinek pillanatnyi haragja nem tudott ellenállni Bob rendíthetetlen lelki nyugalmának -, de kérem, most már igazán hagyja abba ezeket a bolondságokat, uram.

- Persze, persze - felelte Bob, s visszacserélte a kalapját Samuel Weller úrral. - Nem készakarva tettem, csak a kocsikázástól olyan jó kedvem kerekedett, hogy nem tudtam megállni.

- Gondolja meg, hogy mit szólnak majd az emberek - magyarázta Pickwick úr -, legyen egy kis tekintettel a látszatra is.

- Ó, természetesen - mondta Bob. - Igazán nagy illetlenség volt, no de már elmúlt, öregem.

Pickwick úr megnyugodva visszahúzta a fejét, és becsukta az ablakot; azonban alighogy ismét belemerült a beszélgetésbe, amelyet Bob Sawyer úr miatt megszakított, máris újra felrezzent, mert a kocs ablaka előtt egy hosszúkás formájú, fekete jószág jelent meg, és többször az ablakhoz ütődött, mintha bebocsátást kérne.

- Mi ez? - kiáltott fel Pickwick úr.

- Olyasformán fest, mint egy pálinkásflaska - jegyezte meg Ben Allen, s a szemüvegén keresztül némi érdeklődéssel vizsgálta a szóban forgó tárgyat. - Alighanem Bobé.

Allen úr feltevése teljesen helytálló volt; Bob Sawyer úr ugyanis a palackot botja végére kötötte, s az ablakot verdeste vele, azzal a szándékkal, hogy bent ülő barátai jó egyetértéssel és testvériesen osztozzanak meg a palack tartalmán.

- Mitévők legyünk? - kérdezte Pickwick úr a flaskát nézegetve. - Ez még illetlenebb bolondság, mint az előbbiek.

- Azt hiszem, legokosabb volna bevenni - felelte Ben Allen úr. - Megérdemelné, hogy bevegjük és kiigyuk, nem igaz?

- Igaz, megérdemelné - mondta Pickwick úr. - Bevegyem?

- Azt hiszem, hogy ennél okosabbat nemigen tehetünk - felelte Ben.

Minthogy ez az indítvány tökéletesen egybevágott Pickwick úr saját véleményével, szép lassan lebocsátotta az ablakot, leoldozta a palackot a sétatotról, mire Bob Sawyer úr visszahúzta a botot, és jóízűen felnevetett.

- Micsoda jókedvű egy bolond ez! - mondta Pickwick úr, kezében a palackkal, útitársára nézve.

- Az - felelte Allen úr.

- Nem lehet rá haragudni - jegyezte meg Pickwick úr.

- Nem, arról szó sem lehet - felelte Benjamin Allen úr.

Ez alatt a rövid eszmecsere alatt Pickwick úr szórakozottan, gépiesen kidugaszolta a palackot.

- Mi van benne? - kérdezte Ben Allen úr egykedvűen.

- Nem tudom - felelte Pickwick úr hasonló egykedvűséggel. - A szagáról ítélve tejpuncs lehet.

- Ó, igazán? - kérdezte Ben.

- Én legalábbis azt hiszem - felelte Pickwick úr, aki mindig nagyon vigyázott, hogy még véletlenül se mondjon valótlanyságot -, biztosat nem mondhatok persze, amíg meg nem kóstoltam.

- Hát akkor kóstolja meg - mondta Ben -, legalább megtudjuk, hogy micsoda.

- Gondolja? - felelte Pickwick úr. - No jó, ha maga kíváncsi rá, hát szívesen megkóstolom.

Pickwick úr, aki mindig örömmel hozott áldozatot a barátjaiért, rögtön egy jó nagyot húzott a palackból.

- Hát micsoda? - kérdezte Ben Allen úr, s kissé türelmetlenül szakította őt félbe.

- Érdekes - felelte Pickwick úr, nyalogatva a szája szélét -, érdekes, de még most sem vagyok bizonyos benne. De igen - tette hozzá egy második kóstolópróba után. - Igen! Csakugyan puncs. - Ben Allen úr Pickwick úrra nézett; Pickwick úr pedig Ben Allen úrra nézett. Ben Allen úr mosolygott; Pickwick úr azonban megőrizte a komolyságát.

- Megérdemelné - mondta Pickwick úr kissé szigorú hangon -, megérdemelné, hogy egy cseppet se hagyjunk neki.

- Nekem is éppen ez jutott eszembe - mondta Ben Allen úr.

- Igazán? - mondta Pickwick úr. - Akkor hát, az ő egészségére!

S azzal a jeles férfiú egy nagyot húzott a palackból, s azután odaadta Ben Allen úrnak, aki nem sokat kérette magát, hanem követte a jó példát. A mosolygás most már kölcsönös lett, s a puncs a jó hangulatban lassacskán elfogyott az utolsó csöppig.

- Ha jobban meggondoljuk - jelentette ki Pickwick úr, ahogy az utolsó csöppet is kiitta -, végeredményben nagyon mulatságos ötletei vannak; igazán nagyon szórakoztató gyerek.

- Jól mondja - felelte Ben Allen.

S hogy bebizonyítsa, milyen páratlanul tréfás fickó Bob Sawyer, Allen úr roppant hosszasan és körülményesen kezdte mesélni Pickwick úrnak, hogy Bob a sok ivástól egyszer lázba esett, és leborotváltatta a haját; s ennek a mulatságos és izgalmas történetnek csak az vetett véget, hogy a kocsí megállt Berkeley Heathben, a Harang fogadónál, hogy lovakat váltsanak.

- Ugye, itt fogunk ebédelni? - szólt be az ablakon Bob.

- Ebédelni? - felelte Pickwick úr. - Hiszen még csak tizenkilenc mérföldet tettünk meg, s hátra van még nyolcvanhét és fél.

- Éppen azért ennünk kell valamit, hogy aztán könnyebben viselhessük el az utazás fáradalmait - okoskodott Bob Sawyer úr.

- Ó, de hiszen lehetetlenség fél tizenkettőkor ebédelni - felelte Pickwick úr az órájára nézve.

- Az már igaz - mondta Bob. - Tehát akkor villásreggelizünk! Hé, pincér! Kérünk villásreggelit három személyre, de rögtön; s a lovakat csak egy negyedóra múlva fogják be. Hordjanak fel az asztalra minden hideg ételt, néhány üveg sört is és a legjobb madeira bort, ami van a pincéjünkben. - Miután Bob Sawyer nagy lármával és fontoskodva kiadta ezeket a parancsokat, berontott a vendéglőbe, hogy ellenőrizze a pincéreket; alig telt bele öt perc, amikor visszatért, és jelentette, hogy minden kitűnő lesz.

A villásreggeli minősége teljesen igazolta Bob dicsérteit; s alaposan hozzá is láttak, nemcsak Bob Sawyer úr, hanem Ben Allen úr és Pickwick úr is. A három útitárs egyesült erővel csakhamar elfogyasztotta a sört és a madeirát, s amikor (a lovakat közben újra befogták) ismét kocsira ültek - Bob a palackját puncs helyett a fogadóban kapható legjobb itallal töltötte meg, újra felhangzott a vadászkürt szava, s újra lengeni kezdett a piros zászló anélkül, hogy Pickwick úr a legcsekélyebb kifogást is emelte volna ellene.

Tewkesburyben a Komló vendéglőben megebédeltek; s ez alkalommal még több sört ittak, még több madeirát és ráadásul még oportóit is, a puncsos palackot pedig immár negyedszer töltötték meg. E különféle italok hatása alatt Pickwick úr és Ben Allen úr a következő harminc mérföldet átaludta, mialatt Bob és Sam a hátsó ülésen duettet énekeltek.

Már egészen besötétedett, mikor Pickwick úr annyira magához tért, hogy képes volt kinézni a kocsi ablakán. Szétszórt házikók az út mentén, a sötét árnyékba burkolózó tárgyak, a komor légkör, a szénrel és téglaporral behintett utak, az olvasztókemencék sötétvörös tüze a távolban, a sűrű füstfellegek, melyek lomhán szálltak fölfelé a magasra meredő kéményekből, s körös-körül mindent befeketítettek és bekormoztak, a távoli lámpák hunyorgása, a teherkocsik, amelyek végigdöcögtek az országúton, megrakva zörgő vasrudakkal vagy egyéb nehéz portékával: mindez arra vallott, hogy gyorsan közelednek Birminghamhez, a nagy gyárvároshoz.

Ahogy végigrobogtak a szűk mellékutcaikon, melyek ebbe a nagy kavarodásba vittek, egyre jobban megragadta őket a lázas munkának sürgölődése és zsivaja. Az utcákon csak úgy nyüzsgöttek a munkások. Minden házból a munka zakatolása hallatszott, a legfelső emeletek széles, szárnyas ablakaiból világosság tűzött ki, s a kerekek dübörgése és a nagy gépek zakatolása megreszkettette az épületek falait. A nagy műhelyekben és gyárakban hatalmas lánggal lobogtak a tüzek, melyeknek vörös visszfénye mérföldekre ellátszott. Kimért kalapácsütések, a gőz sípolása s a gépek tompa, nehéz dohogása - ez a zajos muzsika hallatszott mindenfelől.

A postakocsis nagyon gyorsan hajtott; áthaladtak a széles utcákon, a szépen kivilágított boltok csinos kirakatai előtt, amelyek a külvárosok s az Old Royal hotel között fekszenek, mielőtt még Pickwick úrnak eszébe juthatott volna elgondolkozni azon, hogy milyen nehéz és kényes természetű megbízás hozta őt ide.

A megbízás kényes természetéből és a kielégítő elintézés nehézségeiből mit sem vont le az a körülmény, hogy Bob Sawyer úr önként csatlakozott hozzájuk. Az igazat megvallva, Pickwick úr úgy érezte, hogy Bob Sawyer jelenléte, bármennyire becsüli és kedveli is máskülönben a társaságát, ez alkalommal igazán nem olyan megtisztelő rá nézve, hogy a maga részéről okvetlenül ragaszkodott volna hozzá; sőt, nem sajnált volna egy komolyabb összeget sem, ha ennek az árán Bob Sawyer urat legalábbis ötven mérföldnyire eltávolíthatta volna innét.

Pickwick úr soha életében nem találkozott még az idősb Winkle úrral, ámbár egy-két levelet már váltottak egymással, amelyekben Pickwick úr nagy dicsérettel számolt be a fiatal Winkle jelleméről és viselkedéséről az apjának; némi nyugtalansággal gondolt tehát arra, hogy ha a pillanatnyilag egyaránt kissé kótyagos Bob Sawyer és Ben Allen társaságában teszi először tiszteletét, talán nem lesz éppenséggel a legalkalmasabb módja, hogy az idősb Winkle urat megnyerje magának.

- Hiába - gondolta Pickwick úr, igyekeztén megnyugtatni saját magát -, mégis meg kell tennem mindent, ami csak tőlem telik. Még ma föl kell keresnem Winkle urat, mert szentül megígértem a fiának; s ha ezek ketten ragaszkodnak hozzá, hogy elkísérjenek, a látogatást a lehető legrövidebbre szabom majd, s remélem a saját érdekükben, hogy ügyelnek majd a viselkedésükre.

Mialatt Pickwick úr ilyesféle gondolatokkal nyugtatta meg magát, a kocsi megállt az Old Royal szálló kapuja előtt. Samuel Weller úrnak sikerült Ben Allent félig felverníe kábult álmából, s a gallérjánál fogva kiemelnie a kocsiból; ezek után Pickwick úr is kiszállhatott. Kényelmes lakosztályba vezették őket, s Pickwick úr rögtön megkérdezte a pincértől, hogy tudja-e, merre van Winkle úr háza.

- Itt van a szomszédban, kérem - felelte a pincér -, vagy ötszáz lépésnyire. Winkle úr kikötő-felügyelő a csatornánál. A magánlakása azonban nincs messzebb... ó, dehogyis... még ötszáz lépésnyire sincs, uram.

A pincér most elfűjt egy gyertyát, és nekifogott nagy körülményesen, hogy újra meggyújtsa, mintha ezzel alkalmat akart volna adni Pickwick úrnak, hogy tovább kérdezősködjék, ha kedve tartja.

- Nem parancsol semmit, uram? - kérdezte végül a pincér, s elkeseredve meggyújtotta a gyertyát, minthogy Pickwick úr nem akart megszólalni. - Teát vagy kávét, uram? Vagy talán ebédet?

- Egyelőre nem kérek semmit.

- Igenis, uram. Parancsolja talán megrendelni a vacsorát?

- Majd később.

- Igenis, uram. - A pincér lassan az ajtóhoz lépdelt, de aztán hirtelen megállt, megfordult, és roppant udvariasan így szólt:

- Küldjem be a szobalányt, uraim?

- Jó, küldje - felelte Pickwick úr -, ha akarja.

- Ha ön parancsolja, uram.

- És hozzon szódavizet is - mondta Bob Sawyer.

- Szódavizet, uram? Igenis.

A pincérnek szemmel láthatólag nagy kő esett le a szívéről, hogy végül mégiscsak rendeltek valamit, s észrevétlenül eltűnt. A pincérek sohasem járnak, és nem is szaladnak, hanem valami rejtélyes módon tudnak elpárologni, amire más halandók nem képesek.

Minthogy a szódavíz hatására Benjamin Allen úron az életnek némi jelei kezdtek mutatkozni, rá tudták venni arra, hogy megmossa a kezét és az arcát, s megengedje Samnek, hogy lekefélje a ruháját. Pickwick úr és Bob Sawyer is rendbe hozták ruházatukat, aztán mind a hárman fölkerelkedtek, karonfogva, hogy meglátogassák idősb Winkle urat, miközben Bob Sawyer dohánybűzzel itatta át a levegőt, amerre csak elhaladtak.

Körülbelül egy negyed mérföldnyire egy csendes, komoly utcában állt egy régi, vörös téглаépület, három lépcsőfokkal a kapuja előtt, a kapun pedig réztábla hirdette nagy latin betűkkel, hogy: „Winkle.” A lépcsők nagyon fehérek voltak, a téglák nagyon vörösek, a ház nagyon tiszta; s a kapu előtt ott állt Pickwick úr, Benjamin Allen úr és Bob Sawyer úr, amikor az óra tízet ütött. Takaros szolgáló jelent meg a kopogtatásra, s visszahőkölt, ahogy a három idegent megpillantotta.

- Itthon van Winkle úr, kedves gyermekem? - kérdezte Pickwick úr.

- Éppen vacsorázni készül, uram - felelte a lány.

- Adja át neki ezt a névjegyet, kérem - folytatta Pickwick úr -, s mondja meg neki, hogy sajnálom, hogy ilyen későn kell háborgatnom, de még ma este beszélni szeretnék vele, s csak most érkeztem meg.

A lány félénken tekintett Bob Sawyer úrra, aki mindenféle csodálatos arcfintorgatással fejezte ki tetszését és bámulatát bájai iránt; aztán egy pillantást vetett a kalapokra meg a nagykabátokra, amelyek a folyosón lógtak, s egy másik lányt hívott elő, hogy álljon a kapuban, amíg ő

felmegy a házba. Az őrt hamar felváltották, mert a lány egy pillanat múlva visszatért, bocsánatot kért a három úrtól, hogy nem bocsátotta be őket, aztán egy filcpadlós udvari fogadószobába vezette őket, mely félig irodának, félig öltözőszobának látszott, s amely a következő használati tárgyakkal és díszbútorokkal volt berendezve: egy íróasztal, egy mosdóállvány, borotválkozó tállal, egy csizmahúzó, egy csizmatartó, egy magas ülőke, négy szék, egy asztal és egy nyolc napig járó öreg óra. A kandalló párkánya fölött egy falba süllyesztett pénzszekrény ajtaja látszott, s a falakon két könyvespolc, egy falinaptár és néhány sárguló, poros papírtekercs díszelgett.

- Engedelmet kérek, hogy a kapu előtt várakoztattam meg az urakat - mondta a lány, mialatt meggyújtott egy asztali lámpát és megnyerő mosollyal fordult Pickwick úr felé -, de hát nem ismertem az urakat; s annyi csavargó jár most errefelé, akik csak azt akarják kilesni, hogy mit lophatnának el, így hát igazán...

- Sose mentegesse magát, kedves gyermekem - mondta Pickwick úr jókedvűen.

- Nincs szüksége mentségre, galambom - mondta Bob Sawyer úr, s tréfásan kitérte a karját, és egy szökéssel a szoba másik végében termett, mintha el akarta volna állni a kisasszony útját.

Az ifjú kisasszonyt azonban csöppet sem hatotta meg ez a barátságos közeledés, mert nyomban kijelentette, hogy Bob Sawyer utálatos fráter, s miután Bob még tovább üzte a nyájaskodást, a kisasszony egyszerűen képen törölte, aztán kifejezést adva megvetésének és idegenkedésének, kirohant a szobából.

Bob Sawyer úr ezek után, megfosztva a fiatal hölgy társaságától, azzal szórakoztatta magát, hogy turkálni kezdett az íróasztalon, minden fiókot kihúzott, úgy tett, mintha fel akarta volna törni a pénzszekrény zárját, befelé fordította a falinaptárt, megpróbálta felhúzni az idősb Winkle úr csizmaát a magáéra, s a többi bútordarabbal is hasonló tréfás kísérleteket végzett, ami Pickwick urat kimondhatatlan aggodalommal és rémülettel töltötte el, neki magának viszont nagy gyönyörűségére szolgált.

Végre kinyílt az ajtó, és dohányszínű ruhában betepegett a szobába egy kis öregúr, akinek az arca, nagyfokú kopaszságát leszámítva, szakasztott mása volt az ifjabb Winkle úr ábrázatának. Egyik kezében Pickwick úr névjegyét szorongatta, a másikban egy ezüst gyertyatartót.

- Pickwick úr, ugyebár? Jó estét, jó estét - mondta idősb Winkle úr, s letette a gyertyatartót, és kezét nyújtott vendégének. - Hogy van, hogy van? Remélem, jól. Örvendek a szerencsének. Tessék helyet foglalni, Pickwick úr. Bocsánat - fordult Sawyer úr felé -, de kihez is van szerencsém?

- Bemutatom a barátomat, Sawyer urat - vágott közbe Pickwick úr. - Az ön fiának is jó barátja.

- Ó! - mondta idősb Winkle úr, s elég komor ábrázattal nézte Bobot. - Remélem, hogy önnek is jól szolgál a kedves egészsége, uram?

- Kutya bajom, uram - felelte Bob Sawyer.

- És ez a másik úr itt - folytatta Pickwick úr -, miként a rám bízott levélből látni fogja, nagyon közeli rokona, akarom mondani, meghitt jó barátja az ön fiának. Benjamin Allen a neve.

- Ez az úr? - kérdezte idősb Winkle úr, s a névjeggyel Ben Allen felé bökött, aki elaludt a székén, olyan helyzetben, hogy nem lehetett látni belőle egyebet, mint a háta közepét s a kabátja gallérját.

Pickwick úr éppen felelni akart a kérdésre, el akarta sorolni Benjamin Allen úr jelességeit és kiválóságait, amikor a pajkos Bob Sawyer azzal a szándékkal, hogy a barátját magára eszméltesse, akkorát csípett a karján, hogy Ben egy nagy ordítással felpattant a helyéről. Rögtön észrevette, hogy egy idegen is jelen van, s ennél fogva odalépett Winkle úrhoz, és körülbelül öt percig nagyon melegen rázogatta a kezét, félig értelmetlen és töredezett szavakban nagy örömeinek adott kifejezést, hogy láthatja, s azt a barátságos kérdést intézte hozzá, hogy a sétája után nem akar-e inni egy kortyot, vagy talán inkább megvárja vele az ebédet? Aztán ismét leült, s olyan réveteg szemmel nézett szét maga körül, mint hogyha halvány sejtelve sem volna arról, hogy hol van, aminthogy nem is volt.

Mindez roppant kínos volt Pickwick úrnak, annyival is inkább, mert idősb Winkle úr nagyon is elárulta csodálkozását a két útitárs különös, hogy ne mondjuk, rendkívüli viselkedése fölött. Hogy a dolognak minél előbb véget vessen, egy levelet húzott ki a zsebéből, és ezekkel a szavakkal nyújtotta át idősb Winkle úrnak:

- Ezt a levelet a fia küldte, uram. Meg fogja érteni belőle, hogy fiának egész jövőendő élete, boldogsága és szerencséje a levél tartalmának jóakarató és atyai megfontolásától függ. Legyen olyan szíves, olvassa el, hidegvérrel, nyugodtan, s aztán beszéljük meg kellő komolysággal és illő hangon. Hogy milyen fontos fiára nézve az ön elhatározása, s hogy milyen feszült nyugtalansággal várja az ön választ, ezt megítélheti abból is, uram, hogy én ilyen késői órában, minden előzetes bejelentés nélkül és - tette hozzá Pickwick úr futó pillantást vetve két fiatal barátjára - ilyen kedvezőtlen körülmények között jöttem el önhöz.

E rövid bevezetés után Pickwick úr egy sűrű, négyoldalas, extra finom levélpapírra írt töredelmes levelet nyomott az ámuló idősb Winkle úr kezébe. Aztán visszaült a helyére, és figyelte a házigazda arcát és viselkedését - kissé nyugtalanul ugyan, de egy olyan ember nyílt arckifejezésével, aki érzi, hogy semmi olyat nem tett, ami miatt mentegetőznie vagy pirulnia kellene.

Az öreg hivatalnok ide-oda forgatta a levelet, megnézte előlről, megnézte hátulról, vizsla szemmel nézegette pecsétjén a kövér kisiút, újra felnézett Pickwick úrra, de aztán az íróasztalhoz ült, közelebb húzta a lámpát, feltörte a pecsétet, felbontotta a levelet, odatartotta a világosságba, s hozzáfogott az elolvasásához.

Ebben a pillanatban Bob Sawyer úr, akinek az elméssége már néhány perc óta szünetelt, kezét a két térdére támasztotta, és olyan arcot vágott, mint egy bohóc, a boldogult Grimaldi képein. Szerencsétlenségére úgy fordult, hogy az idősb Winkle úr ahelyett, hogy mélyen belemerült volna a levél olvasásába, miként Bob Sawyer úr hitte, véletlenül éppen föltekintett, és éppen Bob Sawyer úrra nézett. Mivel joggal tehetette föl, hogy ezzel az arcfintorítással őt akarják kicsúfolni és nevetségessé tenni, olyan kemény és szigorú pillantást vetett Bobra, hogy a boldogult Grimaldi torzvonásai lassanként feloldódtak és átalakultak egy nagyon zavarodott és alázatos arckifejezéssé.

- Mondott valamit, uram? - kérdezte az idősb Winkle úr, kínos szünet után.

- Nem, uram - felelte Bob, akin már nyoma sem látszott a bohócnak, kivéve, hogy mind a két orcája tulipiros volt.

- Biztos, hogy nem mondott semmit, uram? - kérdezte idősb Winkle úr.

- Ó, hát persze hogy biztos - felelte Bob -, nem szóltam egy szót sem, kérem.

- Pedig azt hittem, hogy szólt, uram - jegyezte meg az öregúr haragos nyomatékkal. - Talán rám nézett, uram, nem?

- Ó, dehogy, uram, a világért sem! - felelte Bob végtelen udvariassággal.

- Hát ennek örülök, uram - mondta idősb Winkle úr. Még egy lesújtó pillantást vetett a leforrázott Bobra, aztán megint a lámpához tartotta a levelet, és komolyan olvasni kezdte.

Pickwick úr feszült figyelemmel nézte az öregurat, ahogy az első lap utolsó soráról átfordított a második lap első sorára, a második lap utolsó soráról a harmadik lap első sorára és a harmadik lap utolsó soráról a negyedik lap első sorára; idősb Winkle úrnak azonban egy arcizma sem rándult meg, amivel elárulta volna, hogy milyen érzéssel fogadja fia házassági hírét, melyről Pickwick úr tudta, hogy már a levél legelső soraiban olvasható volt.

Elolvasta a levelet az utolsó szóig; egy hivatalnokhoz illő gondossággal és rendszeretettel hajtotta ismét össze; s amikor Pickwick úr már éppen azt várta, hogy most kitör majd belőle az öröme vagy a haragja, az öregúr nyugodtan bemártotta tollát a tintatartóba, és olyan higgadt hangon szólalt meg, mintha csak a legközösésebb hivatalos ügyről lett volna szó:

- Kérem Nathaniel címét, Pickwick úr.

- Pillanatnyilag a György és Keselyű szállodában lakik - felelte Pickwick úr.

- György és Keselyű. S hol van az?

- George Yard, Lombard utca.

- A Cityben?

- Igen.

Az öregúr aprólékosan és pontosan följegyezte a címet a levél hátára; aztán betette az íróasztal egyik fiókjába, bezárta a fiókot, felállt, a kulcsosomót zsebre vágta, és így szólt:

- Azt hiszem, Pickwick úr, hogy egyéb megbeszéltnivalónk nincs.

- Egyéb nincs! De hát, édes jó uram! - kiáltott fel a melegszívű férfiú haragosan és elképedve.

- Nincs? Semmi egyéb? Hát semmi megjegyeznivalója nincs fiának erről az életbevágó lépéséről? Nem óhajtja, nem akarja neki megüzenni, hogy ezentúl is szeretni és támogatni fogja? Nincs semmi mondanivalója, ami jólesnék neki, és megnyugtatóná őt, meg azt az aggódó kis feleségét, aki tőle vár oltalmat és vigasztalást? Gondolja meg a dolgot, édes jó uram.

- Meg fogom gondolni - felelte az öregúr. - Ebben a pillanatban azonban nincs semmi mondanivalóm. Hivatalnokember vagyok, Pickwick úr. Nem szoktam elhamarkodni semmit, s amennyire meg tudom ítélni ezt a dolgot, nekem sehogyan sem tetszik. Ezer font bizony nem sok pénz, Pickwick úr.

- Tökéletesen igaza van, uram - vágott közbe Benjamin Allen úr, aki közben már annyira magához tért, hogy eszébe jusson, hogy ő a maga ezer fontját minden nehézség nélkül el tudta költeni. - Ön okos, nagyeszű ember, uram, Bob, ez az úr nem esett a feje lágyára, úgy nézz rá.

- Nagyon örvendek, hogy ebben a kérdésben éppen ön ad nekem igazat, uram - mondta idősb Winkle úr, s megvető pillantással mérte végig Benjamin Allent, aki bölcs ábrázattal csóválgatta a fejét. - A dolog úgy áll, Pickwick úr, hogy amikor a fiamnak megengedtem, hogy egy évig utazgasson és körülnézzen a világban (az ön védőszárnyai alatt), hogy aztán ne úgy lépjen ki az életbe, mint egy tejfeles szájú kisdíák, akit akárki behálózhat, erre a dologra igazán nem számítottam. Ő ezt nagyon jól tudja, s nem csodálkozhatik, ha most leveszem róla a kezemet. Majd hallani fog még rólam. Jó éjszakát, Pickwick úr. Margaret, nyiss ajtót az uraknak.

Bob Sawyer úr közben az egész idő alatt folyton böködte Ben Allen urat, hogy mondjon már valami okosat; Ben tehát minden bevezetés nélkül rövid, de annál melegebb rögtönzött szónoklatba fogott:

- Uram - mondta Ben Allen úr, s a ködös és bágyatag tekintetét rászegezte idősb Winkle úrra, miközben jobb karjával hevesen hadonászott. - Uram... szégyellheti magát!

- Ön aztán, mint a fiatal hölgy bátyja, igazán illetékes bíraskodni ebben az ügyben, mondhatom - felelte idősb Winkle úr. - No de elég is ebből. Kérem, ne szóljon egy szót sem, Pickwick úr. Jó éjszakát, uraim!

S azzal az öregúr felkapta a gyertyatartót, ajtót nyitott nekik, s udvariasan kimutatott a folyosóra.

- Megbánja még ezt, uram - mondta Pickwick úr, és összeszorította a fogát, hogy valami gorombaságot ne mondjon; mert érezte, hogy ezzel sokat ártana fiatal barátjának.

- Nekem nem ez a véleményem - felelte higgadtan idősb Winkle úr. - Tehát, uraim, még egyszer, jó éjszakát kívánok.

Pickwick úr haragos léptekkel távozott. Bob Sawyer úr, akit az öreg Winkle határozott fellépése nagyon lecsendesített, vele együtt lépett ki az utcára. Nyomban ezután Ben Allen úr kalapja gurult le a lépcsőn, s azonnal követte Ben Allen úr személye is. Mind a hárman szótlanul mentek lefeküdni, nem is vacsoráztak; Pickwick úr arra gondolt, mielőtt elnyomta az álom, hogy talán föl sem kereste volna az idősb Winkle urat egy ilyen természetű ügyben, ha előre tudta volna róla, hogy ennyire komoly hivatalnokember.

ÖTVENEGYEDIK FEJEZET

*amelyben Pickwick úr találkozik egy régi ismerősével,
s az olvasó ennek a szerencsés véletlennek köszönheti
az alább következő érdekfeszítő részleteket, amelyek
két tekintélyes és hatalmas közéleti férfiúról szólnak*

Amikor másnap reggel nyolc órakor Pickwick úr felébredt, olyan csúf idő volt odakint, ami egy csöppet sem volt alkalmas arra, hogy jókedvre hangolja, és elűzze levertségét, melyet küldetésének előre nem látott balsikere miatt érzett. Az ég sötét volt és borús, a levegő nyirkos és hideg, az utcák vizesek és sárosak. A füst lomhán lebegett a kémények fölött, mintha nem merne fölszállni, s az eső szakadatlanul s lassú, nehéz csöppekben hullt, mintha még zuhogni sem volna kedve. Egy kakas - ezúttal nyoma sem volt rajta a szokott hetyke jókedvnek - mélabúsan álldogált fél lábon az istállóudvar egyik zugában; egy számár némán, lehorgasztott fővel, elszontyolodva ácsorgott a fészker keskeny eresze alatt, s tűnődő és siralmas ábrázatáról ítélve öngyilkossági gondolatokon töprenghetett. Az utcán nem lehetett egyebet látni, mint esernyőt, s nem lehetett egyebet hallani, mint a sárcipők kopogását és az esőcseppek locsogását.

Reggeli közben nagyon vontatott volt a társalgás; még Bob Sawyer úrra is hatott az időjárás és a tegnapi este izgalma. Ahogyan saját, kifejező nyelvén közölte: „Földhöz volt csapva.” Benjamin Allen úr szintén földhöz volt csapva. És Pickwick úr is hasonlóképpen.

Sokáig várták, hogy kiderüljön az idő, de hiába; újra meg újra átolvasták a legfrissebb londoni újságot, azzal a mohó érdeklődéssel, amire csak végső kétségbeesésében képes az ember; ugyanilyen kitartással lépegették végig a szőnyeg minden egyes kockáját; s olyan sűrűn nézegettek ki az ablakon, hogy az ablakadó fölemelése teljesen jogosult lett volna; minden elképzelhető témát megpendítettek, de hiába, csak elakadt mindig a társalgás. Végül aztán, amikor már deket harangoztak, s az idő nem javult, Pickwick úr nagy elhatározással megrántotta a csengőt, és megparancsolta, hogy fogjanak be.

Habár az utak sárosak voltak, s a permet-eső egyre sűrűbben kezdett szitálni, habár a sár és a víz a kocsi nyitott ablakán befröccsent, úgyhogy a bent ülők éppen olyan kényelmetlenül érezték magukat, mint a kint ülők - mégis legalább nem voltak egy helyben, s az az érzés, hogy úton vannak, és tesznek valamit, sokkal kellemesebb volt, mint bezárva lenni egy unalmas szobában, s nézni, hogy az unalmas esőcseppek hogy hullanak le az unalmas utcában - úgyhogy már induláskor valamennyien egyetértettek abban, hogy sokat nyertek a cserén, s tulajdonképpen nem is tudják, miért húzták-halasztották annyira az indulást.

Amikor megálltak Coventryben lovakat váltani, a lovaik olyan sűrű párafellegeteket bocsátottak ki magukból, hogy a lovász teljesen láthatatlanná vált, csak a hangja hallatszott ki a párafelhő kellős közepéből, hogy a legközelebbi díjkiosztás alkalmával a jótékonysági egyesülettől az első aranyérmet várja azért, hogy lekapta a postakocsis fejéről a kalapot, mert annyi víz csurgott le a karimájáról, hogy okvetlenül belefulladt volna (tudniillik a postakocsis), de ő nem vesztette el a lélekjelenlétét, hanem gyorsan lekapta a kalapját, s a fuldokló ember ábrázatát még egy szalmacsutakkal is letörölte.

- No, ez aztán jó multság - mondta Bob Sawyer úr, miközben feltúrta a gallérját, s a szája elé tartotta a sálkendőjét, hogy ki ne mehessen az illata annak a pohár pálinkának, amit egy pillanattal előbb ivott meg.

- Az ám - mondta Sam nyugodtan.
 - No, úgy látszik, maga nem is nagyon bánja - jegyezte meg Bob.
 - Nem tudnám, hogy mire mennék vele, ha bánnám is - felelte Sam.
 - Ez megcáfolhatatlan igazság - mondta Bob.
 - Az bizony, uram - felelte Weller úr. - Minden úgy van jól, ahogyan van, mint az egyszeri nemes úrfi mondta mosolyogva, amikor életjáradékot rendeltek neki, mivel anyai nagybátyjának anyai nagyapja egy ízben egy kézi tűzszer számmal meggyújtotta a király pipáját.
 - Nem is olyan rossz ötlet, Sam - mondta Bob Sawyer úr elismerő hangon.
 - Ugyanezt mondta az a bizonyos nemes úrfi is, attól fogva minden negyedévkor, egészen a halála napjáig - felelte Weller úr.
 - Ugyan mondja már meg, uram - fordult Sam rövid szünet után Bob Sawyerhez, egy pillantást vetve a kocsisra, s a hangját titokzatosan lehalkította -, mondja már meg, uram, amikor inaskodott a felcserségben, hívták-e valaha is egy postakocsishoz?
 - Nem, nem emlékszem, hogy hívtak volna - felelte Bob Sawyer.
 - Hát látott-e már valaha postakocsist a kórházban, amikor ön volt soron? - kérdezte Sam.
 - Nem - felelte Bob Sawyer -, tudtommal még sohasem láttam.
 - Hát tud-e olyan temetőt, ahol postakocsis van eltemetve, vagy látott-e már postakocsist halva? - faggatta tovább Bobot Weller úr.
 - Nem - felelte Bob -, még nem láttam soha.
 - Nem? - jegyezte meg Sam diadalmasan. - Hát nem is fog látni soha, és még valami van, amit az ember sohase láthat, tudniillik döglött szamarat. Soha ember még nem látott döglött szamarat.
 - Jó, de hát mi köze van ennek a postakocsisokhoz? - kérdezte Bob Sawyer úr.
 - Mindjárt megmondom - felelte Sam. - Nem akarom annyira elvetni a sulykot, és nem mondom, amit egyébként sok okos ember is állít, hogy a postakocsisok és a szamarak halhatatlanok; én csak annyit mondok: ha érzik, hogy kezd megmerevedni minden tagjuk, és nem bírják többé a munkát, hát fogják magukat, és együtt eltűnnek a világból, rendszerint két szamár és egy postakocsis; hogy hová lesznek, azt senki sem tudja; de nagyon valószínű, hogy valami jobb világba mennek át, hadd legyen egy kis örömük is, mert azt még halandó ember nem látta, hogy egy szamár vagy egy postakocsis ezen a világon örüljön az életének.
- Sam Weller még tovább is fejtegette ezt a tudományos és érdekes elméletet, különböző statisztikai és egyéb adatokat idézett, amelyekkel támogatni igyekezett feltevését, s ezzel kitöltötte az időt, amíg Dunchurchbe értek. Itt lovakat váltottak, és kaptak egy száraz postakocsist is; a legközelebbi állomás Daventry volt, utána pedig Towcester; s minden új állomáson még jobban szakadt az eső, mint azelőtt.
- A kutyafáját - mérgelődött Bob Sawyer, s benézett a kocsi ablakán, amikor Towcesterben megálltak a Szaracénfej előtt. - Hát ez így nem mehet tovább.
 - Tyűha! - mondta Pickwick úr, aki éppen szundikálásából ébredt fel. - Úgy látom, hogy jól megázott.
 - Igen? Úgy látja? - felelte Bob. - Hát bizony, egy kissé megáztam. Kellemetlenül nedves lett a ruhám.

Bob csakugyan egy kissé nedvesnek látszott, mert az eső csak úgy csurgott a nyakából, könyökéről, kabátja ujjáról, kabátja szárnyáról és a térdeiről; az egész öltözete úgy fénylett a víztől, mintha tetőtől talpig viaszosvászonba lett volna öltözve.

- Megáztam kissé - mondta Bob, s egyet rázott magán, amivel olyan kiadós kis záport vert le a ruhájáról, mint egy újfundlandi kutya, amelyik éppen kiúszott a vízből.

- Azt hiszem, teljes lehetetlenség ma éjszaka tovább utaznunk - szólt közbe Ben.

- Teljes lehetetlenség - jegyezte meg Sam Weller, aki szintén bekapcsolódott a tárgyalásba. - Állatkínzás volna ezt követelni a lovaktól, uraim. Kapni itt ágyat, uram - tette hozzá a gazdájához fordulva -, minden tiszta és kényelmes itt. Jó kis ebédet is rendelhetünk, uram, félóra múlva betálalják... szárnyas, borjúkotlett, francia paszuly, burgonya, torta és tisztaság. Ha szabad egy tanácsot adnom, legokosabban tenné, uram, ha itt maradna. Fogadjon szót, uram.

Szerencsére éppen a kellő pillanatban érkezett oda a Szaracénfej fogadósa, hogy a maga részéről is bizonygassa és megerősítse mindazt, amit Sam Weller a fogadó berendezéséről mondott; s ezeket a kijelentéseket azzal is támogatta, hogy az utak kétségbeejtően rossz állapotban vannak; hogy a legközelebbi állomáson aligha kapnak majd friss lovakat; hogy egész éjszaka esni fog, ezt holtbiztosra vehetik, s éppoly holtbiztos, hogy reggelre kiderül majd az idő; továbbá felhozott még számos nyomós érvet, amilyent a fogadósok jól ismernek.

- Jól van, jól - mondta Pickwick úr -, de akkor valami módon levelet kell küldenem Londonba, úgy, hogy még holnap korán reggel kézbesítsék, mert különben kénytelen volnék továbbutazni.

A fogadós elégedetten mosolygott. Mi sem könnyebb, mint egy levelet egy ív csomagoló-papírba takarva vagy a postán, vagy pedig a birminghami éjjeli gyorskocsival elküldeni. Ha az úrnak annyira szíven fekszik, hogy a levelet minél előbb kézbesítsék, csak írja rá kívül, hogy „sürgős”, amit bizonyára figyelembe vesznek, vagy pedig azt, hogy: „A küldőnek fizessenek fél korona különdíjat a sürgős kézbesítésért”, ami még biztosabb.

- Jól van - mondta Pickwick úr -, akkor hát maradunk.

- Gyújts világot, John; szítsd fel a tüzet; az urak át vannak ázva - kiáltotta a fogadós. - Parancsoljanak erre, uraim, ne törődjenek most a postakocsissal, majd felküldöm önökhöz, ha csöngetnek érte. No, John, a gyertyákat.

Behozták a gyertyákat, felszították a tüzet, s egy nagy fahasábot vetettek rá. Tíz perc alatt egy pincér megterítette az asztalt, a függönyöket összehúzták, a tűz vígan lobogott, és minden arra vallott (aminthogy minden tisztességes angol fogadóban mindig minden arra vall), hogy az utasokat várták, és már napokkal ezelőtt mindent elkészítettek számukra. Pickwick úr leült egy asztalka elé, és sietve megírt egy levelet Winkle úrnak, amelyben csupán arról értesítette, hogy a rossz idő feltartóztatta őt, de másnap minden bizonnyal Londonban lesz; s akkor majd részletesen elmondja neki, hogy mi történt. Ezt a levelet hamar becsomagolták, és Samuel Weller úr rögtön levitte a söntésbe.

Sam átadta a levelet a fogadósának, s miután a tűzhely mellett megszáritotta a ruháját, vissza akart térni, hogy gazdája csizmáit lehúzza, amikor véletlenül benézett egy félig nyitott ajtón, s megpillantott egy vörösesszőke urat, aki előtt egy csomó újság feküdt kiterítve az asztalon, s aki éppen egy vezércikket olvasott, olyan mélységes gúnnyal, hogy az orrcimpái és összes arcvonásai csak úgy sugározták a gögös megvetést.

- Nini, nini! - mondta Sam. - Mintha már láttam volna ezt az ábrázatot; meg ezt a szemüveget és ezt a széles karimájú kalapot is! Akármilyen legyek, ha nem Eatanswillben találkoztam velük.

Samet hirtelen erős köhögés fogta el, azzal a céllal, hogy magára vonja az illető úr figyelmét; a szemüveges idegen fel is nézett a zajra, felemelte a fejét és egyszerre láthatóvá lett Pott úrnak, az *Eatanswilli Közlöny* szerkesztőjének mélységesen bölcs ábrázata.

- Bocsánat, uram - mondta Sam, s egy meghajlással előrelépett -, itt van a gazdánk is, Pott úr.

- Csitt, csitt! - kiáltotta Pott úr, s rejtélyes, gyanakvó és ijedt arccal behúzta Samet a szobába s bezárta az ajtót.

- Mi baj van, kérem? - kérdezte Sam. Meglepve nézett körül.

- Ki ne ejtse a nevemet! - suttogta Pott úr. - Itt a sárgák területén vagyunk. Ha a felizgatott, erőszakos csöcselék megtudná, hogy itt vagyok, darabokra tépne.

- Ugyan! Darabokra tépnék, uram? - kérdezte Sam.

- Áldozatul esnék a nép dühének - felelte Pott. - No, fiatalember, mit csinál a gazdája?

- Úton van London felé, s két barátjával együtt itt tölti az éjszakát - felelte Sam.

- Winkle úr is vele van? - kérdezte Pott a homlokát ráncolgatva.

- Nem, uram - felelte Sam. - Winkle úr most odahaza van. Megházasodott.

- Megházasodott? - kiáltott fel Pott úr heves izgalommal. Hirtelen elhallgatott, sötétben elmosolyodott, és halk, vérszomjas hangon hozzátette: - Úgy kell neki!

Miután az elbukott ellenfél iránt érzett halálos gyűlölete ilyen könyörtelen és ilyen szívtelen diadalujjongást váltott ki belőle, Pott úr megkérdezte Samtól, hogy Pickwick úr barátai kékek-e. Sam, aki éppen annyit tudott erről a dologról, mint Pott úr maga, igennel válaszolt. Pott úr erre nagy örömmel beleegyezett, hogy elkíséri őt Pickwick úr szobájába. Szíves fogadtatásban volt része. Mindjárt el is határozták, hogy együtt fognak ebédelni.

- Mi újság Eatanswillben? - érdeklődött Pickwick úr, amikor Pott letelepedett a tűz mellé, és az egész társaság levetette a nedves cipőit és száraz papucsot húzott. - Megszűnt-e már a *Függetlenség*?

- A *Függetlenség*, uram - felelte Pott -, még nem szűnt meg, nyomorúságosan sínylődik és tengődik, megvetik és utálják még azok is, az a kevés ember is, akiknek tudomásuk van szégyenteljes és gyalázatos létezéséről... belefulladás lassan abba a sok szennybe, amit maga körül áraszt szakadatlanul. Megvakulva és megsüketülve saját ocsmányságainak undok kigőzölgéseitől, ez a szennylap, amely szerencsére nem tudja, mennyire süllyedt, lassan elmerül abban a süppedős iszapban, mely, noha a látszat szerint szilárd alapjául szolgál a társadalom alantas és romlott rétegeinek, mégis a feje fölé nő, és nemsokára örökre elnyeli.

Miután a szerkesztő ezt a kiáltványt, mely egy része volt a múlt heti vezércikknek, szenvedélyes hangsúlyozással elszavalta, elhallgatott, hogy lélegzetet vegyen, és méltóságteljesen nézett Bob Sawyer úrra.

- Ön még fiatal ember, uram - jelentette ki Pott úr.

Bob Sawyer bólintott.

- S ön is az, uram - folytatta Pott, és Ben Allen felé fordult.

Bennek sem volt kifogása ezellen.

- S önök mind a ketten mélyen át vannak hatva a kék elvektől, amelyekért harcolni fogok, s amelyekhez hű maradok, amíg élek, amint ezt a hazámnak, s az egész Egyesült Királyságnak megfogadtam - folytatta Pott úr. - Ugyebár?

- Hát, őszintén szólva én nem tudom pontosan, hogy miről is van szó - felelte Bob Sawyer. - Én... a magam részéről...

- Csak nem sárga, Pickwick úr? - vágott közbe Pott, a székével hátrálva. - Az ön barátja csak nem sárga, uram?

- Nem, nem - felelte Bob. - Pillanatnyilag inkább olyan pepitaszínű vagyok, vagyis tarkabarka.

- Tehát ingadozik - jelentette ki Pott ünnepélyes hangon -, ingadozik. Meg szeretném mutatni önnek azt a nyolc cikkből álló sorozatot, amelyet közzétettem az *Eatanswilli Közlöny*-ben. Merem állítani, hogy ön csakhamar áttérne a kék szilárd és biztos politikai nézeteire.

- Én is biztos vagyok benne - felelte Bob -, hogy hamarosan megkékülnék, ha belefognék.

Pott úr néhány pillanatig gyanakodva nézte Bob Sawyert, aztán Pickwick úrhoz fordult, és így szólt:

- Ön kétségtelenül elolvasta azokat az irodalmi cikkeket, melyek az utóbbi három hónap alatt jelentek meg az *Eatanswilli Közlöny*-ben, s amelyek általános, mondhatnám egyetemes figyelmet, sőt feltűnést keltettek?

- Be kell vallanom - felelte Pickwick úr, akit ez a kérdés kissé zavarba hozott -, be kell vallanom, hogy én ez alatt az idő alatt annyira el voltam foglalva más irányban, hogy valóban nem értem rá elolvasni őket.

- Az ilyesmit el kell olvasni, uram - mondta Pott úr szigorú arccal.

- Majd elolvasom - felelte Pickwick úr.

- Egy terjedelmes kritika keretébe foglaltam az egészet, mely a kínai metafizikáról szólt - mondta Pott úr.

- Ó - jegyezte meg Pickwick úr -, és remélem, az ön tollából?

- A kritikusom tollából, kérem - felelte Pott úr méltóságteljesen.

- Elég nehéz, nem könnyen érthető téma, gondolom - mondta Pickwick úr.

- Nagyon nehéz, uram - felelte Pott úr, s mélységesen bölcs arcot vágott. - De magolt is hozzá eleget a fiú; részletesen tanulmányozta a tárgyat az *Encyclopaedia Britannica*-ban, az én kívánságomra.

- Valóban? - kérdezte Pickwick úr. - Nem is tudtam, hogy ez a kiváló mű a kínai metafizikával is foglalkozik.

- Tanulmányozta, uram - magyarázta tovább Pott, mialatt két kezét Pickwick úr térdére tette, s fölényes mosollyal nézett szét maga körül -, tanulmányozta a metafizikát az *M* betű alatt, Kínát pedig a *K* betű alatt, aztán összefogta a kettőt. - Pott úr arcán annyi fenség tükröződött, amikor visszagondolt arra, hogy mennyi tehetséget és tudást fejtett ki a szóban forgó tudományos értekezésekben, hogy beletelt néhány perc, amíg Pickwick úr ismét fel merte venni a beszéd fonálát; végre, mikor a szerkesztő arca lassacskán visszanyerte szokott fölényes kifejezését, Pickwick úr is meg merte kockáztatni a következő kérdést:

- Szabad-e tudnom, hogy miféle nagy dolog miatt jött el ilyen messzire hazulról?

- Ugyanaz a cél vezérelt, mely engem minden hatalmas munkámban serkent és lelkesít - felelte Pott úr higgadtan, mosolyogva -, a hazám java.

- Mindjárt gondoltam, hogy valami politikai küldetés - jegyezte meg Pickwick úr.

- Igen, uram - folytatta Pott úr -, az.

Odahajolt Pickwick úrhoz és mély, színtelen, ijesztő hangon ezt súgta a fülébe:

- Holnap este sárga bál lesz Birminghamben.

- Mi a szösz! - kiáltott fel Pickwick úr.

- Igen, uram, bál és vacsora is - tette hozzá Pott úr.

- Ne mondja! - kiáltotta Pickwick úr.

Pott úr gondterhelten bólintott.

Pickwick úr ugyan úgy tett, mintha ez a hír megdöbbenetette volna, de be kell vallanunk, hogy olyan kevésbé volt jártas a helyi politikában, hogy nem alkothatott magának kellő fogalmat a szóban forgó szörnyű összeesküvés fontosságáról. Pott úr észrevette ezt, s kihúzta zsebéből az *Eatanswilli Közlöny* legújabb számát, és a következő cikket olvasta fel belőle:

SÁRGÁ FORTÉLYOK ÉS MESTERKEDÉSEK

Egyik csúszó-mászó laptársunk a minap kihányta fekete epéjét abban a hiú és hasztalan igyekezetében, hogy beszenyezze a mi kiváló és derék képviselőnknek, az igen tisztelt Slumkey úrnak tiszta nevét, azért a Slumkeyét, akiről mi jóval azelőtt, hogy mostani dicső és magas állásába jutott, előre megjósoltuk, hogy az lesz belőle, ami lett, s aki azóta hazájának fénye és büszkesége, bátor oltalmazója és legragyogóbb dísz-virága. A mi csúszó-mászó laptársunk, amint mondtuk, gúnyos megjegyzéseket tett arról a pompás vertvas szeneskannáról, mellyel a lelkes választók megajándékozták az igen tisztelt Slumkey urat, s melynek beszerzését illetőleg a nyomorult névtelen cikkíró azt állítja, hogy a dicső hazafi, inasának egy bizalmas barátja révén, az összegyűjtött összegnek több mint háromnegyed részét a saját zsebéből fedezte. Hogyan, hát ez a csúszó-mászó féreg nem látja be, hogy ez, még ha így volna is, az igen tisztelt Slumkey képviselő urat, ha ugyan lehetséges, csak még kedvezőbb színben, még ragyogóbb világításban tünteti fel. Hát bárgyú eszével még azt sem tudja megérteni, hogy az a kedves és megható törekvése, mellyel a választópolgárok óhajait teljesíteni akarja, mindörökre megszerzi számára polgártársai szívét és lelkét, legalábbis azokét, akik nem olyan aljasak, mint a disznók, vagy más szóval, akik nem süllyedtek még odáig, mint a mi laptársunk? De hát ilyenek a sárgák zugbandájának és csőcselékének nyomorúságos cselvetései és mesterkedései! És nem ez az egyedüli ármánykodásuk. Hazaárulással is fenyegetnek. Bátran kijelentjük, most, miután kikényszerítették belőlünk ezt a leleplezést, bátran kijelentjük, s az egész ország és a hatóságok védelme alá helyezzük magunkat - bátran kijelentjük, hogy ebben a pillanatban titkos előkészületek folynak a sárgák báljára, melyet egy sárga városban, a sárga gondolkozású lakosság központjában, szinte a székhelyén és a szívében készülnek megtartani; melynek élén egy sárga bálrendező áll, s amelyen négy szélsőségesen sárga parlamenti képviselő fog megjelenni, s csak sárga belépőjegyekkel bocsátják be az embert! Mit szól mindehhez hitvány laptársunk? Meggörnyed-e az igazság súlya alatt? De csak hadd vergődjék tehetetlen dühében, amikor elolvassa majd ezt a bátor kijelentésünket:

MI IS OTT LESZÜNK!

- Íme, uram - fejezte be Pott úr, kimerülten összehajtogatva az újságot -, így állnak a dolgok!

Minthogy a vendéglős és a pincér ebben a pillanatban hozta be az ebédet, Pott úr a szájára elé emelte mutatóját annak jeléül, hogy Pickwick úr kezében van az élete, és minden az ő titoktartásától függ. Bob Sawyer és Benjamin Allen urak, akik nagyon tiszteletlen módon elaludtak, amíg az *Eatanswilli Közlöny* felolvasása tartott, sőt a tárgyalás alatt is, mely utána következett, kizárólag arra ébredtek fel, hogy ez a bűvös szó elhangzott: „Ebéd!” De aztán jó étvággal ültek le az ebédhez, ami jó egészségükről és kifogástalan emésztésükről tett tanúságot.

Az ebéd alatt és utána is, ahogy elüldögéltek az asztalnál, Pott úr kegyesen leereszkedett egy-két percre afféle közönséges házi ügyekhez, s elmondta Pickwick úrnak, hogy az eatanswilli levegő nem tett jót a feleségének, s ezért most különböző divatos fürdőhelyekre jár, hogy az egészségét és a jókedvét ismét visszanyerje; ez azonban csupán a tapintatos körülírása volt annak a ténynek, hogy Pottné asszony megvalósította abbeli sűrű fenyegetéseit, hogy elválík az urától, annak a megegyezésnek a segítségével, melyet bátyja, a hadnagy csikart ki Pott úrtól. Pottné hűséges testőrével együtt visszavonult, s megkapta a felét annak a jövedelemnek és haszonnak, ami az *Eatanswilli Közlöny* szerkesztéséből és kiadásából befolyt.

Mialatt a nagy Pott ilyen és ehhez hasonló dolgokról beszélt, s a csevegését időről időre saját mély szellemi szüleményeiből vett idézetekkel is élénkítette, a fogadó előtt megállt egy postakocsi, hogy letegyen néhány csomagot, s az ablakán kiszólt egy mogorva idegen, és azt kérdezte, hogy ha itt maradna éjszakára, kaphatna-e rendes ágyat és szállást.

- Hogyne, kérem - felelte a fogadós.

- Igen, csakugyan? - kérdezte az idegen, aki láthatólag gyanakvó és bizalmatlan természetű ember volt.

- Természetesen, uram - felelte a vendéglős -, hogyne kaphatna.

- Jó - mondta az idegen. - Kocsis, itt leszálllok. Kalauz, adja le a táskámat!

Az idegen meglehetősen harapós hangulatban jó éjszakát kívánt a többi utasnak, aztán kiszállt. Köpcös ember volt, fekete sörtehaja úgy volt megnyírva, hogy egy sárkeféhez vagy egy sündisznóhoz hasonlított s minden egyes szála keményen égnek állt; viselkedése gögös és kihívó volt; a modora parancsoló; a szeme szúrós és nyugtalan; s az egész magatartása roppant nagy önbizalomra vallott, s azt árulta el, hogy ez a kis ember hihetetlenül lenézi az egész világot.

Az idegent abba a szobába vezették, melyet eredetileg Pott úrnak szántak, a nagy hazafinak. A pincér néma csodálkozással vette észre azt a különös véletlent, hogy mihelyt meggyújtotta a gyertyákat, az idegen belenyúlt a kalapjába, kihúzott belőle egy újságot, s ugyanolyan haragos megvetéssel kezdte olvasni, mint amilyen egy órával ezelőtt Pott úr méltóságteljes arcvonásain ömlött el, és egész szellemi erejét megbénította. Azt is észrevette a pincér, hogy míg Pott úr haragját egy *Eatanswilli Függetlenség* című lap váltotta ki, ennek az úrnak a feneketlen megvetését az *Eatanswilli Közlöny*-nek nevezett újság keltette föl.

- Küldje be a fogadóst - mondta az idegen.

- Igenis, uram - felelte a pincér.

A pincér kiment, és a fogadós bejött.

- Maga a fogadós? - kérdezte az idegen.

- Igen, én vagyok, uram - felelte a fogadós.

- Ismer engem? - kérdezte az idegen.

- Még nem volt szerencsém az úrhoz - mondta a vendéglős.

- Nevem Slurk - mondta az idegen.

A fogadós könnyedén biccentett.

- Slurk a nevem, uram - ismételte az idegen gőgösen. - Most már tudja, hogy ki vagyok, jóember?

A fogadós megvakarta a fejét, felnézett a mennyezetre, aztán ismét az idegenre, és bágyadtan mosolygott.

- No hát, most már ismer engem? - kérdezte az idegen ingerült hangon.

A fogadós törte a fejét erősen, de végre kénytelen volt így felelni:

- Hát bizony, uram, nem ismerem önt.

- Atyaisten! - mondta az idegen, s öklével nagyot csapott az asztalra. - Ez hát a népszerűség!

A fogadós egy-két lépést hátrált az ajtó felé; az idegen pedig, szemét rászégezve, így folytatta:

- Ez tehát a hála - mondta -, ez a hála azért, hogy éveken át fáradoztam és dolgoztam a tömegek érdekében. Átázva és elcsigázva szálllok ki, lelkes sokaság nem jön elém tolongva, hogy nagy harcosukat üdvözlje; a harangok nem szólnak, s még a nevem hallatára sem dobbannak meg a tompa és érzéketlen szívek. Ez elegendő ahhoz - mondta az izgatott Slurk úr, fel-alá járva a szobában -, hogy az ember kettétörje a tollát, és mindörökre cserbenhagyja a nép ügyét.

- Egy konyakot szódával, azt tetszett mondani, uram? - kockáztatta meg a fogadós.

- Rumot - felelte Slurk úr, dühösen megfordulva és vadul rámeredve a fogadósra. - Van valaki a konyhában?

Nem, a konyhában nem volt egy lélek se. Gyönyörűen ropogott a tűz. Már mindenki lefeküdt, és a kaput is bezárták éjszakára.

- Majd a tűzhely mellett iszom meg a rumot - mondta Slurk úr -, a konyhában.

Azzal fogta a kalapját és az újságot, s ünnepélyes léptekkel megindult a fogadós nyomában a konyha felé. Ott aztán letelepedett a tűzhely mellé, újra dölőfős arcot vágott, és szótlán méltósággal olvasni és inni kezdett.

Ebben a pillanatban azonban a viszály és a meghasonlás gonosz szelleme szállt le a Szaracénfej fogadóra, s tunya kíváncsiságból benézett az ablakon, s megpillantotta Slurk urat, amint kényelmesen üldögélt a tűzhely mellett, egy másik szobában pedig Pott urat, aki a bortól már kissé emelkedett hangulatban volt; mire a gonosz szellem nyomban be is röppent az említett utóbbi helyiségbe, egy szempillantás alatt bebújt Bob Sawyer úr fejébe, és saját ördögi céljainak érdekében a következő szavakat sugalmazta neki:

- No tessék, ki hagytuk aludni a tüzet. Az eső után olyan kutya hideg van itt, nem?

- Bizony, elég hideg van - felelte Pickwick úr megborzongva.

- Azt hiszem, nem volna rossz gondolat, ha elszívánk egy szivart a konyhában a tűzhely mellett, igaz-e? - mondta Bob Sawyer úr, még mindig az említett rossz szellem ösztökélésére.

- Nem volna rossz - felelte Pickwick úr. - Nagyon kellemes volna, szerintem is. Mit szól hozzá, Pott úr?

Pott úr készségesen kötélnek állt, s mind a négyen megindultak a konyha felé, pohárral a kezükben. Sam Weller haladt a menet élén, hogy mutassa nekik az utat.

Az idegen még mindig olvasott; most felnézett és összerezsent. Pott úr is hátrahőkölt.

- Mi baj van? - suttogta Pickwick úr.

- Ez a féreg! - felelte Pott.

- Micsoda féreg? - kérdezte Pickwick úr, s ijedten körülnézett, nehogy rálépjen valami svábbogárra vagy valami kövér pókra.

- Ez a féreg - suttogta Pott úr, megragadva Pickwick úr karját, és az idegen felé mutatott. - Ez a csúszó-mászó féreg, Slurk, a *Függetlenség* szerkesztője.

- Talán okosabb volna, ha visszafordulnánk - suttogta Pickwick úr.

- Soha, uram - felelte Pott úr vitézül és harciasan -, soha!

S azzal Pott úr letelepedett a kandalló másik oldalán, Slurk úrral szemközt, kihúzott egyet az újságcsomójából, és farkasszemet nézve ellenségével, olvasni kezdett.

Pott úr természetesen a *Függetlenség*-et olvasta, Slurk úr pedig természetesen a *Közlöny*-t, s mind a ketten nagyon hallhatóan és érthetően csepülték közben a másik szellemi termékét, azzal, hogy olvasás közben minduntalan keserűen felkacagtak, és gúnyosan szipáskoltak az orrukkal. De csakhamar áttértek a határozottabb kifejezések terére, mint például: „hihetetlen”, „a nyomorult”, „felháborító”, „hazug maszlag”, „aljasság”, „mocsok”, „szenny”, „posvány”, „trágyalé” és más hasonló kritikai megjegyzéseket tettek fennhangon.

Bob Sawyer úr és Ben Allen úr a vetélkedésnek és gyűlöletnek ezeket a megnyilatkozásait olyan gyönyörűséggel figyelték, amely nagyban fokozta a dohányzás élvezetét, pedig ugyancsak hatalmas füstfelhőket eregettek a levegőbe. S mihelyt a két ellenfél kezdett kimerülni, a kötélrevaló Bob Sawyer roppant udvariasan fordult Slurk úrhoz, és így szólt:

- Szabad kérnem egy pillanatra az újságot, uram, ha már kiolvasta?

- Ebben a hitvány szennylapban ugyan nagyon kevés olvasnivalót fog találni, uram - felelte Slurk, és sátáni pillantást vetett Pottra.

- Ezt máris odaadom önnek - mondta Pott úr feltekintve, sápadtan a dühtől s remegve a haragtól, akadozó nyelvvel. - Tessék. Hahaha! Ennek a firkásznak az arcátlansága igazán mulattatni fogja, uram.

A „szennylap” és a „firkász” szót nagy nyomatékkel ejtették ki, s mind a két szerkesztő arca égni kezdett a dühtől.

- Végtelenül undorító ennek a nyomorult firkásznak a szószátyárkodása - mondta Pott, Bob Sawyerhez fordulva, közben azonban Slurk úrra sandított.

Slurk úr erre jóízűen felkacagott, s fordított egyet, hogy az új hasáb olvasásához fogjon, miközben kijelentette, hogy ez a tökfilkó igazán mulattatja.

- Milyen arcátlan ez a tudatlan fajankó - mondta Pott úr, akinek az arca rózsaszínűről pirosra vált.

- Olvasott már valaha valamit ennek az embernek a hülyeségeiből, uram? - kérdezte Slurk úr Bob Sawyertől.

- Nem - felelte Bob -, még soha. Igazán olyan rosszul ír?

- Ó, botrányosan, botrányosan! - felelte Slurk.

- Hát ez már igazán több a soknál! - kiáltott fel Pott úr ebben a pillanatban; de még mindig úgy tett, mintha el volna merülve az olvasásba.

- Ha keresztül tud gázolni ezen a néhány zagyva, aljas, rosszindulatú, értelmetlen, hamis, hazug, képmutató és dagályos mondaton - szólt Slurk úr, Bob kezébe nyomva az újságot -, talán meglesz belőle az a haszna, hogy nevetethet ennek a műveletlen, írástudatlan fecsegőnek a stílusán.

- Mit mondott, kérem? - kérdezte Pott úr feltekintve, s tetőtől talpig remegett a dühtől.

- Mi köze hozzá, kérem? - felelte Slurk.

- Írástudatlan fecsegő, így mondta, kérem? - kérdezte Pott úr.

- Igen, kérem, így mondtam - felelte Slurk -, s ha parancsolja, még azt is hozzátehetem: ha belekékül, még akkor sem tud megtanulni fogalmazni, hahaha!

Pott úr egy szót sem felelt erre a szellemes gorombaságra, csak gondosan összehajtogatta a maga *Függetlenség*-ét, ledobta a földre; összetaposta, szertartásosan ráköpött, aztán a tűzbe hajította.

- Tessék, uram! - mondta Pott úr, visszalépve a tűzhelytől. - Éppen így bánnék azzal a viperával, amely ezt a mérgező szennylapot szerkeszti, csak az a szerencséje, hogy hazám törvényei meggátolnak benne.

- Hát csak próbáljon meg így bánni vele, kérem! - kiáltotta Slurk úr felpattanva a helyéről. - Ő nem fog a törvényekre hivatkozni, nem bújik mögéjük. Csak bánják vele így, kérem, próbálja meg!

- Úgy van! Úgy van! - mondta Bob Sawyer.

- Ez a helyes eljárás - jegyezte meg Ben Allen úr.

- Csak próbálja meg, kérem! - ismételte Slurk harsány hangon.

Pott úr olyan megvető pillantást küldött feléje, hogy ettől még egy vasmacska is elszégyellte volna magát.

- Csak próbálja meg, kérem! - ismételte Slurk még harsányabb hangon.

- Azt nem fogom megtenni, kérem - felelte Pott úr.

- Úgy! Nem fogja megtenni, kérem? - mondta Slurk úr kihívó hangon. - Hallják ezt, uraim? Nem fogja megtenni; nem azért, mintha félne; ó, dehogy! Nem azért. Csak hát nem akarja. Hahaha!

- Én önt, uram - jelentette ki Pott úr, akit ez a maró gúny még jobban felizgatott -, én önt hitvány csúszó-mászónak tartom. Olyan embernek tekintem önt, aki gyalázatos, szégyenletes és megvetésre méltó közszereplésével kizárta magát a társadalomból. Ön az én szememben, uram, egyénileg és politikai felfogása szerint is nem egyéb, mint egy igazi ocsmány csúszó-mászó.

A haragos *Függetlenség* nem várta be ennek a személyes gyalázkodásnak a végét, hanem felkapta jól megtömött útitáskáját, megforgatta a levegőben, amikor Pott éppen hátat fordított neki, s egy nagy lendülettel fejbe vágta vele, éppen azzal a csücskével, ahová egy jó vastag hajkefe volt becsomagolva. A táska nagyot csattant Pott úr fején, s a *Közlöny* szerkesztője nyomban elterült a földön.

- Uraim! - kiáltott fel Pickwick úr, amikor Pott úr talpra ugrott, és megragadta a piszkavasat. - Uraim, gondolják meg, az isten szerelmére! Segítség! Sam! Ide, ide! Könyörgök, uraim! Lépjen közbe valaki! Válasszuk szét őket!

S azzal Pickwick úr a két dühöngő harcos közé vetette magát, még éppen idejében, hogy az egyik oldalról felfogja a hozzávágott útitáskát, a másik oldalról pedig a lesújtó piszkavasat. Nem lehet tudni, hogy az eatanswilli közvélemény szószólóit a szenvedély vakította-e el egészen, vagy pedig mint elmés emberek, mind a ketten egyszerre megértették, hogy mennyivel jobb, ha egy harmadik fél kapja az ütések - csak annyi bizonyos, hogy rá sem hederítettek Pickwick úrra, hanem vitézül szembeszálltak egymással, és továbbra is hőiesen vagdalkoztak az útitáskával és a piszkavassal. Pickwick úr kétségtelenül nagyon ráfizetett volna jószívű közbelépésére, ha Samuel Weller úr, gazdájának segélykiáltására, ebben a pillanatban be nem ront, s fel nem kap egy liszteszsákot, amellyel csakugyan sikerült eredményesen véget vetnie a nézeteltéréseknek, ugyanis a zsákot ráhúzta a nagy Pott úr fejére és vállára, s jól megmarkolta a nyakát.

- Vegyék el azt a táskát attól a másik örülttől - mondta Sam Ben Allen úrnak és Bob Sawyer úrnak, akik egész idő alatt csak tétlenül nézték a verekedőket, legfeljebb ki-kitértek előlük, s mindegyik egy teknőcnyelű sebészkést tartott a kezében, hogy nyomban eret vághassanak azon, aki közülük először elájul. - Tegye le azt a táskát, maga kis nyomorult, mert különben belepréselem - mondta Sam.

A *Függetlenség* szerkesztője, akinek már különben is kifogyott a lélegzete, meghátrált ettől a fenyegetéstől, és nyugodtan tűrte, hogy lefegyverezzék; Sam Weller úr aztán levette Pottról a szájkosarat, s óvatosan őt is szabadlábba helyezte.

- Most pedig menjenek szépen aludni - mondta Sam -, ha nem akarják, hogy mind a kettejüket bedugjam ebbe a zsákba, és bekössem a zsák száját, hogy aztán ott marakodhassanak tovább; mert ez lesz a vége, ha ilyen bolondul viselkednek. Ön pedig legyen szíves, és jöjjön velem, uram.

S azzal Sam karon fogta a gazdáját, és elvezette, a két vetélkedő lapszerkesztőt pedig a fogadós Bob Sawyer úr és Benjamin Allen úr felügyelete alatt külön-külön a szobájába vitette; útközben vérszomjasan fenyegették egymást, s célzásokat tettek, hogy másnap életre-halálra megküzdjenek majd. Később aztán mégis jobban fontolóra vették a dolgot és úgy gondolták, hogy birkózásnál többet ér a tollharc; ennélfogva késedelem nélkül újra kezdték a régi halálos ellenségeskedést; s egész Eatanswill bámulta, hogy milyen nagy hősök ők - a papíron.

Másnap korán reggel külön-külön kocsin elutaztak, még mielőtt a többi utas felébredt volna; s miután az idő csakugyan kiderült, Pickwick úrék ismét elindultak London felé.

ÖTVENKETTEDIK FEJEZET

*mely előadja, hogy milyen komoly fordulat állt be a Weller családban,
továbbá beszámol a vörös orrú Stiggins úr korai bukásáról*

Pickwick úr tapintatosságából addig nem akarta elvinni Bob Sawyert vagy akár Ben Allent a fiatal párhoz, amíg nem voltak minden tekintetben felkészülve a fogadásukra, s lehetőleg kímélni akarta Arabella érzékenységet is, azt indítványozta tehát, hogy ő majd Sammel együtt leszáll a György és Keselyű közelében, a két fiatalember pedig egyelőre máshol keressen szállást. A fiatalembereknek semmi kifogásuk nem volt az indítvány ellen, készséggel elfogadták; s így aztán Ben Allen úr és Bob Sawyer úr a Borough legtávolabbi széléin, egy félreeső kocsmában húzták meg magukat, melynek söntésajtaja mögött hajdanta gyakran pompázott a nevük, egy-egy hosszú és bonyodalmas rovás élén.

- Jaj nekem, Weller úr! - kiáltott fel a csinos kis szobalány, akivel Sam a kapuban találkozott.

- Bizony én volnék, drágám - felelte Sam, kissé visszamaradva, hogy a gazdája meg ne hallja, amit mond. - Ej, de édes, de gyönyörű teremtes maga, Mary!

- Jézusom, Weller úr, mennyi bolondságot beszél maga! - mondta Mary. - Ó! Ne izéljen már, Weller úr.

- Mit ne izéljek, galambom? - mondta Sam.

- Hát csak ne izéljen - felelte a csinos szobacica. - Jaj, menjen már innét.

E rendreutasítás után a csinos szobalány a falhoz lökte Samet, és kijelentette, hogy egészen összegyűrte a főkötőjét, és a haját is összeborzolta.

- Azonfelül nem hagyja, hogy elmondjam, amit el akartam mondani - tette hozzá Mary. - Már négy napja várja itt magát egy levél; alig egy félórával azután érkezett, hogy elmentek; pedig a borítékon az áll, hogy: sürgős.

- Hát hol az a levél, édes kincsem? - kérdezte Sam.

- Vigyáztam rá a maga kedvéért, mert különben biztosan már rég elkallódott volna - felelte Mary. - Itt van, ni; meg se érdemli, annyit mondhatok.

S azzal Mary, tömérdek kis kacér izgalommal és aggodalommal, hogy jaj, csak tán nem vesztette el mégis, előszedte a levelet a világ leggyönyörűbb kis muszlin mellkendője alól, és átadta Samnek, aki nagy hódolattal, imádattal és lovagiassággal megcsókolta a borítékot.

- Jézus Máriám! - mondta Mary, megigazítva a mellkendőjét és színlelt ártatlansággal. - De nagyon beleszeretett egyszerre ebbe a levélbe.

Weller úr csak egy kacsintással felelt erre, de olyan sokatmondó kacsintással, melynek valódi jelentőségéről semmiféle leírás nem adhatna kellő fogalmat; aztán leült Mary mellé az ablak-mélyedésbe, felbontotta a levelet, és belepillantott.

- Hohó! - kiáltott fel Sam. - Mi ez?

- Remélem, nincs semmi baj? - kérdezte Mary, Sam válla fölött az írásba kandikálva.

- Ej, hogy ragyog ez a két szép szeme, csillagom! - mondta Sam föltekintve.

- Ne törődjön most az én szememmel; olvassa el inkább a levelét - mondta a takaros kis szobalány, s szépséges szemei olyan dévajul villogtak, hogy képtelenség lett volna ellenállni nekik.

Sam erőt merített egy újabb csókból, aztán olvasni kezdte az alábbiakat:

*Granby már-
ki,
Dorking*

Szerdán.

KEDVES FIJAM SAMUEL!

Sajnálatal van szerencsém tudósítani téged, miszerint mostohaanyádról rossz hírekkel jelentenem, mivelhogy vigyázatlanul meghűttöte magát mer sokáig ült a nedves fűben mikor eset az eső hogy meghalgasa a lelkipásztort aki csak éccakára hagyta abba a beszédjét merhogy pálinkával annyira teleszitta magát hogy csak mindég dőlt belőle a szó míg csak ki nem józanodot ami sok időbe telt és a doktor azt mondta ha mostohaanyád mingyárt utána foró grogot ivot volna ahejet hogy előbb ivot akkor semi baja se let volna és a kerekeit mingyárt jól megkenték és mindent elkövettek hogy megint visszazökenjen a rendes kerékvágásba és az apád már azt remélte hogy megint kilábal mint máskor is de amikor a kaptatóhoz ért be kelet volna fordulnia hát kizökent a kerékvágásból fijam és lerobogot a lejtőn olyan sebesen hogy olyat még senki se látot és ámbátor a doktor használta a kerékkötőt de nem let semi foganatja mer tennap este háromfertyaly hat előtt öt percel leadta az obulust szegény az utolsó vámsorompónál és időnek előtte tette meg a nagy utat aminek tán az is oka lehet hogy nagyon kevés bagázsit vit magával apád azt üzeni ha el akarsz jöni hogy meglátogas nagyon fogok örülni mer nagyon magamra marattam édes fijam Samivel apád akarja hogy így irjam pedig tudom hogy nem így kell írni a nevedet és mivel hogy igen sok minden elintéznivalótok volna hát biztosan számít rá hogy a gazdád elereszt persze hogy elereszti én jobban ismerem a gazdáját továbbá tisztelteti sokszor valamint maradok örökké hü atyád

Tony Weller

- Ejnye, de érthetetlen egy levél - mondta Sam -, hát ki tud ebből kiokoskodni, hol úgy írja: én, hol pedig úgy: ő! Nem az apám írása, kivéve az aláírást, nyomtatott betűkkel. Ez az ő keze vonása.

- Talán másvalakivel íratta a levelet, s csak aztán tette alá a nevét - mondta a csinos kis szobalány.

- Várjon csak - felelte Sam, s még egyszer átfutotta a levelet, közben meg-megállt és elgondolkozott. - Eltalálta. Az az ember, aki ezt írta, szép sorjában elmondta az egész szerencsétlenséget, aztán odajött az apám, a vállán át a levélbe nézegetett, minduntalan beleszólt, s ezzel összekuszálta a dolgot. De ezt csinálja mindig. Igaza van.

Weller úr, miután ebben megnyugodott, újra átolvasta a levelet, s úgy látszik, ezúttal kisütötte az értelmét, mert bánatosan felkiáltott, ahogy ismét összehajtogatta:

- Ó, hát meghalt a szegény lélek! Igazán sajnálom. Nem volt rossz asszony, csak a lelkipásztorok hagyták volna békében. Nagyon sajnálom.

Sam ezt olyan komoly hangon mondta, hogy a csinos kis szobalány lesütötte a szemét és neki is elkomolyodott az arca.

- De hát, hiába - mondta Sam, ahogy a levelet egy sóhajjal zsebre vágta -, ennek már így kellett lennie; s így is lett, mint az egyszeri vénasszony mondta, mikor feleségül ment az inasához. Most már nem tudunk változtatni rajta, igaz-e, Mary?

Mary a fejét rázta, és szintén felsóhajtott.

- Szabadságot kell kérnem a gazdától - mondta Sam -, s el kell utaznom.

Mary megint sóhajtott egyet. Olyan megható volt az a levél.

- Isten vele! - mondta Sam.

- Isten vele! - válaszolt a szép szobalány, s elfordította a fejét.

- No hát, kezet se ad búcsúzóul? - kérdezte Sam.

A csinos szobalány odanyújtotta a kezét, s ámbár csak egy szobalány keze volt, mégis nagyon kicsi kéz volt; aztán fölállt, hogy távozzék.

- Nem maradok oda sokáig - mondta Sam.

- Maga mindig másfelé jár - mondta Mary, s alig észrevehetően fölszegte a fejét. - Csak jön és megy, alighogy megjött, Weller úr, már megint elutazik.

Weller úr közelebb vonta magához a szép kis fehérceselédet, és suttogni kezdett a fülébe; aztán egy rövid kis pusmogó társalgás után Mary megint feléje fordította az arcát, és kegyeskedett a szemébe nézni. Mikor elváltak egymástól, hogy, hogy nem, Mary kénytelen volt fölmenni a szobájába, hogy a főkötőjét és a hajfürtjeit megigazítsa, mielőtt úrnője szeme elé kerül; s ahogy könnyű léptekkel felszaladt a lépcsőn, a korláton át sűrűn integetett és mosolygott Sam felé.

- Legfeljebb egy-két napig leszek oda, uram - mondta Sam, amikor tudatta Pickwick úrral, hogy milyen veszteség érte az apját.

- Maradhat, ameddig szükséges, Sam - felelte Pickwick úr -, beleegyezem, hogy addig maradjon, amíg jónak látja.

Sam meghajtotta magát.

- Mondja meg az édesapjának, Sam - tette hozzá Pickwick úr -, hogy ha jelenlegi helyzetében valami módon a segítségére lehetek, szíves örömet megteszek mindent, amit tehetek.

- Köszönöm, uram - felelte Sam. - Megmondom neki.

Még néhány jóakaró és baráti szót váltottak egymással, aztán Pickwick úr elbúcsúzott az inasától.

Este hét óra volt pontosan, amikor Samuel Weller úr, néhány száz lépésnyire a Granby márki fogadótól leszállt az omnibusz bakjáról, amely keresztülment Dorkingon. Hideg, bánatos este volt, a kis utca komor és elhagyatott, s a nemes és vitézlő márki fából faragott arca mintha még búsabb és elszontyolodottabb lett volna, mint rendesen, ahogy ide-oda lóbálózott, és gyászosan csikorgott a szélben. A redőnyök le voltak bocsátva, az ablakok jórészt be voltak spalettázva; s ezúttal egyetlen ingyenélő sem ácsorgott az ajtó körül; a kis fogadó néma volt és elhagyatott.

Sam egy teremtetts lelket sem látott semerre, akihez egypár előzetes kérdést intézhetett volna, szép csöndesen belépett hát a házba. Körülnézett, és csakhamar megpillantotta messziről jó apját.

Az özvegy fuvaros a söntés mögötti kis szobában üldögélt egy kerek asztalkánál, s a pipáját szívta, és mereven bámult a tűzbe. Nyilván aznap temették az asszonyt, mert a kalapján, melyet még nem tett le a fejéről, másfél rőfös gyászszalag volt, mely a szék támláját verte, s leért egészen a földre.

Idősb Weller úr nagyon el volt merülve a gondolataiba. Sam több ízben is nevén szólította, de az öreg csak nyugodt és mozdulatlan arccal pipázott tovább, s végül csak arra rezzent fel, hogy a fia a vállára tette a kezét.

- Sammy! - mondta Weller úr. - Isten hozott.

- Már vagy tízszer szoltam hozzád - mondta Sam, kalapját a fogasra akasztva -, de nem hallottad meg.

- Nem, Sammy, nem hallottam - felelte idősb Weller úr, s megint a tűzbe bámult elgondolkozva. - Elandalogtam egy kicsit, Sammy.

- Mit csináltál? - kérdezte Sam, székét a tűzhöz tolva.

- Elandalogtam, Sammy - felelte idősb Weller úr -, mert órá gondoltam. - Weller úr fejével a dorkingi temető felé intett, s ezzel a néma jellel fejezte ki, hogy szavai a megboldogult Wellernére vonatkoznak.

- Éppen arra gondoltam, Sammy - folytatta idősb Weller úr, s közben nagy komolysággal nézte a fiát a pipája fölött, mintha azt akarná kifejezni vele, hogy bármily különösnek és hihetetlennek látszik is, amit mondani fog, mégis nyugodtan és megfontoltan kimondja: - Arra gondoltam, hogy akárhogy volt is, Sammy, mégiscsak nagyon sajnálom, hogy meghalt.

- Hát így is illik - felelte Sam.

Idősb Weller úr helybenhagyólag bólintott, megint a tüzet kezdte nézni, nagy füstfelhőbe burkolta magát, és mélyen elmerült gondolataiba.

- Nagyon okos dolgokat mondott ő nekem, Sammy - mondta Weller úr, hosszú szünet után, s a kezével elhajtotta a pipafüstöt.

- Miféle dolgokat? - kérdezte Sam.

- Azokat értem, amiket a betegsége alatt mondott - felelte az öregúr.

- De mit mondott?

- Körülbelül ilyenformán beszélt: Weller, így szolt, azt hiszem, hogy nem egészen úgy bántam veled, ahogy kellett volna; te egy áldott, jólelkű ember vagy, s igazán kellemesebb otthont teremthettem volna neked. Most, amikor már késő, kezdem belátni... így mondta... hogy ha egy férjes asszony jámbor és vallásos akar lenni, akkor kezdje azon, hogy a házi kötelességeit teljesíti, s boldoggá és elégedetté tesz mindenkit, aki körülötte van, és ha eljár is a templomba vagy a kápolnába, vagy akárhová, amikor annak ideje van, jól vigyázzon, és ki ne használja ezt arra, hogy a lustaságát vagy a kényelmességét takargassa vele. Ilyen voltam én, s bizony, sok időt és pénzt fecséreltam olyanokra, akik rosszabbak voltak nálamnál; de remélem, Weller, ha meghaltam, eszedbe fog jutni, hogy milyen voltam én azelőtt, mielőtt megismerkedtem azokkal az emberekkel, s milyen volt az én igazi természetem... Susan, mondtam én, mert nem tagadhatom, fiam, a dolog nagyon meghatott... Susan, mondtam, végeredményben mégiscsak jó feleségem voltál, hát ne is beszéljünk most erről, és ne hagyd el magad; ne félj semmit, megéred még, hogy annak a Stigginsnek beverjem a koponyáját... Erre elmosolyodott, tudod, Sammykém - folytatta az öregúr, s nagyot szippantott a pipájából, hogy belefojtsa a sóhajtasát -, de azért mégiscsak meghalt!

- Ejnye, no - mondta Sam, hogy megvigasztalja kissé az apját, három-négy percnyi hallgatás után, mialatt az öregúr csöndesen csóváltatta a fejét, és nagy komolysággal pőfékelt -, ejnye, no, apám, előbb vagy utóbb úgyis meg kell halni mindnyájunknak.

- Bizony, mindnyájunknak - mondta idősb Weller úr.

- Már ezt így intézi a gondviselés - mondta Sam.

- Hát persze - felelte az apja, komolyan bólintva egyet. - Miből élnének különben a temetkezési vállalkozók.

Ez a gondolat olyan tág teret nyitott az elmélkedésnek, hogy idősb Weller úr letette a pipáját az asztalra, s tűnődő arccal kotorta meg a tüzet. Míg az öregúr ekképp volt elfoglalva, egy gyászruhás, pirosposzsgás szakácsnő lépett a szobába, aki eddig a söntésben szorgoskodott; barátságosan intett egyet-kettőt Sam felé, aztán szó nélkül az atyja széke mögé állt, s először csak halkán köhécselt, hogy észrevétesse magát, de mivel ez nem használt, hangosabban kezdte köszörülni a torkát.

- Ohó! - mondta idősb Weller úr, kiejtve kezéből a piszkavasat, s hirtelen megfordult a széken. - Mi baj van?

- Hoznék egy csésze teát, jó uram - felelte a pirosposzsgás szakácsnő, hízelkedő, rábeszélő hangon.

- Nem kell - felelte Weller úr kissé nyersen. - Menjen a... - itt Weller úr hirtelen elharapta a szót, és halkabban hozzátette: - menjen csak ki, lelkem, majd később.

- Ó, Szűzmáriám! Mennyire megváltoztatja az embereket a szerencsétlenség, ha így magukra maradnak! - mondta a szakácsnő, égnek fordított szemmel.

- Ej, a doktornak is, meg magának is örökké csak az én bajomon jár az eszük, hogy mennyire magamra maradtam! - dünnyögte mérgesen idősb Weller úr.

- Még ilyen goromba, haragos embert se láttam soha életemben - mondta a pirosposzsgás nőszemély.

- Sose nyugtalankodjék miattam - tette hozzá az öregúr -, hiszen csak a javamra válik, ahogy az egyszeri iskolás gyerek is vigasztalta magát nagy töredelmesen, amikor a tanítója elnadrágolta.

A pirosposzsgás asszonyság nagy megértéssel és szánakozással csóváltatta a fejét, aztán Samhez fordult, s megkérdezte tőle, hogy nem volna-e igazán okosabb, ha az apja összeszedné magát, és nem adná úgy bánatnak a fejét.

- Mert tetszik tudni, Samuel úr - magyarázta a pirosposzsgás szakácsnő -, ahogy már tegnap is mondtam neki, nagyon magányosan fogja ám érezni magát, pedig nem számíthat semmire, hacsak össze nem szedi magát, mert mi igazán valamennyien nagyon sajnáljuk, hogy ekkora csapás érte, és szívesen megtennénk mindent a kedvéért; s az embernek nem lehet olyan rossz sora az életben, Samuel úr, hogy ne tudna javítani rajta. Szakasztott így mondta nekem egy nagyon kiváló valaki, amikor szegény uram meghalt.

A pirosposzsgás szakácsnő szája elé emelte a kezét, megint köhécselt, és rajongó pillantással nézte idősb Weller urat.

- Nézze, tisztelt asszonyság - mondta Weller úr komoly és határozott hangon -, hamarjában semmi szükségem sincs a maga beszédjeire, legyen hát olyan szíves, és hagyjon magunkra.

- Jaj, Weller úr - felelte a pirospozsgás nőszemély -, hiszen csak a szívemből jött, amit mondtam.

- Azt elhiszem - felelte idősb Weller úr. - Samuel, kísérd ki az asszonyságot, és csukd be utána az ajtót.

Ezt a célzást már megértette a pirospozsgás szakácsnő, mert rögtön kitakarodott a szobából, s becsapta maga mögött az ajtót; mire idősb Weller úr, akin már kiütött a verejték, hátradőlt a székében, és így szólt:

- Sammy, ha még egy hétig magamra maradok itt... csak még egy hétig, fiam... hát bizonyos vagyok benne, hogy ez az asszony valami erőszakos módon a nyakamba varrja magát.

- Mi a csuda! Hát olyan szerelmes beléd? - kérdezte Sam.

- Hogy szerelmes-e? - felelte az apja. - Nem tudom lerázni a nyakamról, még ha egy szabadalmazott, tűzálló páncélszekrénybe záratnám be magamat, akkor is hozzám férköznék valahogyan, Sammy.

- Szép dolog, ha ennyire bolondulnak az ember után! - jegyezte meg Sam mosolyogva.

- No, én egy csöppet sem vagyok rá büszke, Sammy - felelte Weller úr, s dühösen kotorgatta a tüzet. - Rettentő egy állapot. Az embert egyszerűen kikergetik a házából. Szegény mostoha- anyád még ki sem adta a lelkét jóformán, amikor egy vénasszony máris egy köcsög lekvárt küldött, a másik meg egy fazék marmeládót, a harmadik pedig maga állított be hozzám egy óriási nagy kanna pipitér teával, amit főzött.

Az öreg Weller mély undorral elhallgatott, s miután körülnézett, suttogva hozzátette:

- Özvegyasszony volt valamennyi, Sammy, csak az nem, aki a pipitér teát hozta, az egy ötvenhárom éves ifjú hajadon volt.

Sam felelet helyett csak tréfásan ráhunyorított az öregre, idősb Weller úr pedig a piszkavassal szétvert egy konok széndarabot, olyan komoly és kaján arckifejezéssel, mintha csak valamelyik özvegyasszonynak a feje lett volna, aztán így szólt:

- Egy szó, mint száz, Sammy, sehol sem vagyok biztonságban, csak a bakon.

- S miért volnál ott nagyobb biztonságban, mint máshol? - vágott közbe Sam.

- Mert a kocsis kiváltságos istenteremténye - felelte Weller úr, s komoly arccal nézte a fiát. - Mert a kocsis nem kelt gyanút azzal, amiért más embert rögtön gyanúba fognak; mert a kocsis akár nyolevan mérföldnyi úton is elnyájaskodhat az asszonynéppel, s mégse fogja rá senki, hogy feleségül akarja venni valamelyiket. Hát melyik ember mondhatja el ezt magáról, Sammy?

- Az igaz - mondta Sam -, ebben van valami, csakugyan.

- Ha a te gazdád kocsis lett volna - folytatta Weller úr az okoskodását - hát azt hiszed, hogy az esküdtek elítélik, ha ugyan egyáltalában odáig jutott volna a dolog? Nem merték volna megtenni!

- Miért nem? - kérdezte Sam kétkedő hangon.

- Hogy miért nem? - felelte idősb Weller úr. - Mert a lelkiismeretük nem engedte volna. Az igazi fuvaros összekötő kapocs a nőtlen és a házasság között, fiam, miként ezt minden okos ember tudja.

- Mi a csuda! Úgy érted, hogy a kocsisok mindenkinek a kedvencei, és hogy őket meg sem próbálják behálózni? - kérdezte Sam.

Az apja rábólintott.

- Hogy ez miért lett így, azt nem tudom - felelte idősb Weller úr. - Miért van az, hogy a postakocsisok olyan megnyerő emberek, s hogy minden városban, ahol megfordulnak, olyan elragadtatással... sőt mondhatnám, imádattal... néznek fel rájuk a fiatal nők, azt én már nem tudom. Én csak annyit tudok, hogy ez így van. Ez a természet rendje.

E szavakkal Weller úr megtömté a pipáját, és megint rágyújtott, majd ismét felöltötte tűnődő arckifejezését, és így folytatta:

- S mivelhogy úgy érzem, édes fiam, hogy nem tanácsos itt maradnom, ahol akarva, nem akarva, végül mégiscsak megházasítanak, de azért azt sem szeretném, ha sohasem láthatnék magam körül asszonynépet, eltökéltem hát magamban, hogy megint felülök a kocsimra, ahol biztonságban vagyok, és újra Belle Savage-ben ütöm fel a tanyám, mert hiába, én már az ilyen életre születtem.

- De mi lesz a vendéglőből? - kérdezte Sam.

- A vendéglőből, Sammy? - felelte az öregúr. - Eladjuk az egészet, berendezéssel, mindennel együtt, kéz alatt; s az árát, ami lesz vagy kétszáz font, az árát, ahogy a mostohaanyád a lelkemre kötötte nem sokkal a halála előtt, a te nevedre befektetjük azokba az izékbe, hogy is hívják csak?...

- Micsoda izékbe? - kérdezte Sam.

- Azokba az izékbe, amik a Cityben mindig úgy fel- és lemennek.

- Omnibuszokba? - találgatta Sam.

- Nyavalyát - felelte idősb Weller úr. - Olyan izékbe, amik mindig emelkednek meg esnek, s valahogyan össze vannak gabalyodva az államadóssággal meg a költségvetéssel meg mindennel.

- Vagy úgy! - mondta Sam. - Állampapírokba?

- Az hát! - felelte Weller úr. - Állampapírokba. Azokba fektetek kétszáz fontot a te számodra, Sam, négy és fél százalékos kötvényekbe.

- Igazán nagyon szép a mostohaanyámtól, hogy gondolt rám - mondta Sam. - Nagyon hálás vagyok érte.

- A többi a magam nevére helyezem el - folytatta idősb Weller úr -, és ha egyszer majd elpatkolok, ez is a tied lesz. Így hát vigyázz, fiam, ne dobáld ki az ablakon a pénzt, s még jobban vigyázz, hogy valamelyik özvegyasszony meg ne tudja, hogy pénzed van, mert különben lőttek neked.

Ez után az atyai intelem után idősb Weller úr derültebb arccal vette ismét kezébe a pipáját, s látszott rajta, hogy az előbbi kijelentésével nagyot könnyített a lelkén.

- Kopognak - mondta Sam.

- Csak hadd kopogjanak - felelte az apja méltóságteljesen.

Sam tehát meg sem mozdult. Megint kopogtak az ajtón, aztán megint, aztán egyre szaporábban hangzott a kopogtatás, úgyhogy végül Sam megkérdezte, hogy miért nem eresztik be az illetőt.

- Pszt! Pszt! - suttogta idősb Weller úr szemrehányó tekintettel. - Rá se hederíts, Sam. Biztosan valamelyik özvegyasszony.

Minthogy a kopogtatásra ügyet sem vetettek, az ismeretlen látogató egy kis szünet után megkockáztatta, hogy benyisson, és bedugta a fejét az ajtón. Nem asszony feje volt, hanem Stiggins úrnak a vörös ábrázata, meg a hosszú, fekete fűrtjei. Weller úr kezéből kiesett a pipa.

A főtisztelendő úr lassanként és alig észrevehetően tolt be az ajtót, egyre jobban, míg végre hosszú termete is befért a nyíláson; aztán becsusszant a szobába, és szép óvatosan és lassan betette maga mögött az ajtót. Sam felé fordult, fölemelte a két kezét, égnek fordította a szemeit, mint aki kimondhatatlan fájdalmat érez a nagy csapás miatt, mely a családot érte; a magas hátú széket odatolta régi helyére, a tűzhely sarkába, aztán leült rá, éppen csak a szélére, s előszedett egy barna zsebkendőt, és a szemét kezdte nyomogatni vele.

Idősb Weller úr ezalatt hátradőlve ült a székében tágra nyílt szemmel, kezét a térdére fektetve, s bámulatában és csodálkozásában leesett az álla. Sam némán és szótlanul ült vele szemben, s nagy érdeklődéssel figyelte a dolgok fejlődését.

Stiggins úr pár pillanatig szeme elé tartotta barna zsebkendőjét, közben illedelmesen sóhajtozott, végre aztán nagy nehezen erőt vett érzelmein, zsebre vágta a zsebkendőt, és begombolta a zsebét. Aztán megkotorta a tüzet, összedörzsölte a két tenyerét, és felnézett Samre.

- Ó, fiatal barátom! - mondta Stiggins úr. Nagyon halkán szólalt meg. - Bizony, ez fájdalmas csapás!

Sam biccentett egyet.

- Fájdalmas csapás, a harag gyermekére is! - tette hozzá Stiggins úr. - Vérzik az ember szíve!

Sam hallotta, hogy az apja valami olyasfélét dünnyög magában, hogy az embernek nagyon könnyen vérezhetik az orra is; de Stiggins úr ezt nem hallotta meg.

- Nem tudja, fiatalember - kérdezte Stiggins úr suttogva, s a székét közelebb húzta Samhez -, nem tudja, nem hagyott-e valamit Emanuelre?

- Hát az ki? - kérdezte Sam.

- A mi kápolnánk - felelte Stiggins úr. - A mi kápolnánk, a mi aklunk, Samuel úr, a mi gyülekezetünk.

- Nem, az akolnak nem hagyott semmit, a pásztornak sem, éppoly kevésbé a juhoknak - felelte Sam határozott hangon -, se a kutyáknak nem hagyott semmit.

Stiggins úr ravaszul pislogott Samre; ránézett az öreg Wellerre, aki hunyt szemmel ült a helyén, mintha aludnék; aztán közelebb húzta a székét, és így szólt:

- Nekem sem hagyott semmit, Samuel úr?

Sam a fejét rázta.

- De hát valaminek mégiscsak kell ott lennie - mondta Stiggins úr, aki olyan fehér lett, mint a fal. - Gondoljon csak utána egy kicsit, Samuel úr; nem hagyott rám még egy kis emléket sem?

- Még annyit sem, mint amennyit ez az ócska esernyője ér - felelte Sam.

- Hát akkor talán - folytatta habozva Stiggins úr, néhány pillanatig tartó tűnődés után -, talán a harag gyermekének ajánlott a gondjaiba, Samuel úr?

- Az lehet - felelte Sam -, sőt valószínű, mert az öreg éppen az imént beszélt magáról.

- Igen? Csakugyan? - kiáltott fel Stiggins úr, felvidulva. - Ó! Nagyon megváltozott az öregúr, azt hiszem. Úgy gondolom, hogy ezentúl nagyon jól megférünk majd egymással, ugye, Samuel úr? Én majd gondját viselem a vendéglőnek, amíg önök nincsenek itthon... Nagyon szépen gondját viselem, majd meglátja, Samuel úr.

Stiggins úrból egy mély sóhajtás szakadt ki, aztán elhallgatott, mint aki feleletre vár. Sam csak bólintott, idősb Weller úr pedig egy olyan sajátságos hangot hallatott, ami nem volt sem sóhajtás, sem nyögés, sem zihálás, sem morgás, hanem mind a négynek a vegyüléke.

Stiggins urat felbátorította ez a hang, melyből a lelkifurdalás és a bűnbánat jelét hallotta ki; körülnézett, a kezét dörzsölte, sírt, mosolygott, megint sírt, aztán csöndesen keresztülment a szobán a sarokban álló jól ismert polc felé, levett róla egy poharat, s nagyon megfontoltan négy szem kockacukrot ejtett bele. Miután ezt elvégezte, megint körülnézett, fájdalmasan sóhajtott egyet, szépen beszélt a söntésbe, majd rögtön visszatért a pohárral, amelyet félig megtöltött ananász-groggal, odalépett az üsthöz, amely vidáman zümmögött a tűz fölött, megkeverte a grogját, felkavarta, megkóstolta, leült, és miután egy jó nagyot húzott az italból, megpihent, hogy lélegzetet vegyen.

Idősb Weller úr, aki továbbra is rendkívül furcsa és esetlen kísérleteket tett, hogy azt higgyék, alszik, közben egész idő alatt nem szólt egy szót sem; de amikor Stiggins úr megállt lélegzetet venni, rögtön nekiesett, kicsavarta kezéből a poharat, a maradék grogot az arcába öntötte, s a poharat a kandallóba dobta. Aztán erőiesen galléron ragadta a tisztelendő urat, nagy dühvel kezdte rugdosni, ahányat csak rúgott rajta magas szárú csizmájával, annyi haragos és össze-függéstelen átkot szórt Stiggins úr fejére, végtagjaira, szeme párjára és elméjének épségére.

- Sammy - mondta idősb Weller úr -, nyomd csak jól a fejembe a kalapomat.

Sam fiúi engedelmességgel jó erősen a fejébe nyomta apjának a gyászszalagos kalapot, az öregúr pedig még élénkebben folytatta Stiggins rugdosását, s a söntésen, a folyosón és a kapun keresztül kipenderítette őt az utcára; s ahányat csak lépett, annyit rúgott bele, inkább fokozódó lendülettel, mint lanyhuló iramban.

Épületes és szórakoztató látvány volt, amint a vörös orrú ember idősb Weller úr markában vergődött, s ahogy egész testében remegett a félelemtől, amint egyik rúgás villámgyorsan követte a másikat; a hatalmas birkózás után idősb Weller úr bemártotta Stiggins úr fejét egy vízzel teli itatóvályúba, és csak akkor eresztette el, amikor már félig megfulladt.

- Nesze! - mondta idősb Weller úr, amikor végre-valahára megengedte Stigginsnek, hogy felemelje fejét a vályúból. - Nesze! - mondta az öregúr, és minden erejét beleadta egy kitűnően sikerült rúgásba. - Csak küldj ide még egyet azok közül a tunya naplopó lelkipásztorok közül, majd én ellátom a baját! Előbb puhára verem, aztán vízbe fojtom! Sammy, add ide a karodat, fiam, meg egy kis pohár pálinkát is. Kifogytam a szuszból, gyerekem.

ÖTVENHARMADIK FEJEZET

Jingle úr és Job Trotter búcsúlátogatása; továbbá egy dolgos nap a Gray's Inn Square-en; végül pedig kopogtatnak Perkerék ajtaján

Pickwick úr Arabellát a leggyöngédebb módon előkészítette a rossz hírre, többszörösen megnyugtatta, hogy semmi oka nincs a csüggedésre, s végül aztán elmondta neki, hogy a birminghami látogatása semmi eredménnyel nem járt. A szegény asszonyka könnyekben tört ki, keservesen zokogni kezdett, s megható szavakkal panaszolta el, hogy az apósa most ömiatta haragudott meg a fiára.

- Édes gyermekem - mondta Pickwick úr kedvesen -, nem maga az oka. Ki tudhatta volna előre, hogy az öregúr ilyen határozottan ellenezni fogja a fia házasságát? Bizonyos vagyok benne - tette hozzá Pickwick úr, ahogy Arabella csinos arcocskáját nézte -, hogy sejtelve sincs arról, milyen örömtől fosztja meg magát.

- Ó, édes jó Pickwick úr - mondta Arabella -, de hát mitévők legyünk, ha nem fog kibékülni velünk?

- Hát várunk majd szép türelmesen, kislányom, amíg az öreg meggondolja magát - felelte Pickwick úr jókedvűen.

- De drága Pickwick úr, hát mi lesz Nathanielből, ha az apja leveszi róla a kezét? - kérdezte Arabella nyugtalanul.

- Ebben az esetben, édes kicsikém - jegyezte meg Pickwick úr -, előre meg merném jósolni, hogy akad majd olyan barátja, aki támogatni fogja őt, hogy zöld ágra vergődhessen.

Ennek a feleletnek a rejtett értelmét Pickwick úr nem leplezte el annyira, hogy Arabella föl ne foghatta volna. Így hát a nyakába borult, szeretettel megcsókolta, s még hangosabban kezdett zokogni, mint az előbb.

- Ejnye, ejnye - mondta Pickwick úr, s megfogta Arabella kezét. - Ne sírjon már, no. Várunk még néhány napig, s majd meglátjuk, hogy ír-e az öregúr, vagy felel-e valami más módon az ura levelére. Ha nem válaszol, hát már kigondoltam egy csomó tervet, és bármelyiknek a segítségével maguk ketten rögtön boldogulhatnak. No, kislányom, no!

S azzal Pickwick úr gyöngéden megszorította Arabella kezét, s arra kérte, hogy szárítsa fel könnyeit, és ne szomorítsa el az urát. Arabella, aki a legjobb szívű teremtség volt a világon, visszadugta a zsebkendőjét a kezításkájába, s mire Winkle úr is odajött, ugyanazt a sugárzó mosolyt, azokat a ragyogó szemeket láthatta, amelyek annak idején megigézték.

- Ezeknek a fiataloknak a helyzete mégiscsak kellemetlen - gondolta magában Pickwick úr, ahogy másnap reggel öltözködni kezdett. - Elmegyek Perkerhez, és megbeszélem vele a dolgot.

Pickwick úr egyébként is nagyon készült már a Gray's Inn Square-re, mert nagyon szeretne volna már rendbe hozni számláját a jólelkű kis ügyvéddel, gyorsan megreggelizett hát, és olyan sietve látott neki a dolognak, hogy még el sem verte a tíz órát, amikor már a Gray's Innbe ért.

Még tíz perc híja volt az időnek, amikor felment a lépcsőn, amely Perker úr irodájához vezetett. Az írkok még nem érkeztek meg. Pickwick úr azzal ütötte el az időt, hogy kinézett a lépcsőház ablakán, s nézte a nagy teret odalent.

A szép októberi reggel tiszta verőfényében még a szomorú vén házak is felélénkültek kissé; néhány porlepett ablak derűs fényben csillogott, amint a nap rájuk sütött. Egyik írnok a másik után fordult be sietve a térre, a különböző utcatorkokat felől, fölnéztek a Hall órájára, s gyorsítani vagy lassítani kezdték lépteiket aszerint, hogy mikor kezdődött a hivatalos órájuk; akiknek fél tízkor kezdődött az irodájuk, egyszerre nagyon nekiiramodtak, akiknek pedig tízkor, azok főúri módon meglassították lépteiket. Az óra tízet ütött, s az írnokok még gyorsabban özönlöttek be, mint eddig, s mindegyikük még jobban verejtékezett, mint azelőtte való; mindenfelé nagy zajjal kulcsolták és nyitották ki az ajtókat, hogy csak úgy visszhangzott; mintegy varázsütésre minden ablakban emberi fejek bukkantak fel; a portások elfoglalták szokott helyeiket; lompos mosónők siettek elfelé; a postás házról házra szaladgált; s az egész nagy jogászi méhkas élénk sürgés-forgásban volt.

- Nagyon korán jött, Pickwick úr - szólalt meg egy hang a háta mögött.

- Ó, jó reggelt, Lowten úr - felelte Pickwick úr, amint hátranézett, s megpillantotta régi ismerősét.

- Kimelegszik az ember a járásban, ugyebár? - mondta Lowten úr, miközben előszedett a zsebéből egy szabadalmazott kulcsot, melyben egy kis dugasz volt, hogy a por be ne hatolhasson.

- Magának mindenesetre melege lehet, úgy látom - jegyezte meg Pickwick úr, s rámosolygott az írnokra, aki olyan piros volt, mint a főtt rák.

- De siettem is eléggé, mondhatom, uram - felelte Lowten. - Már a felet ütötte, amikor keresztüljöttem a Polygonon, de hát mégis megelőztem a főnökömet, úgyhogy megérte.

Miután ezzel a gondolattal megvigasztalta magát, kihúzta a dugaszt a kulcsból, kinyitotta az ajtót, a kulcsot ismét bedugaszolta, és zsebre vágta, aztán kiszedte a leveleket, amiket a levélhordó a szekrénybe dobott. Azután bevezette Pickwick urat az irodába. Itt egy szempillantás alatt kihámozta magát a kabátjából, belebújt egy elnyűtt zubbonyba, melyet az íróasztalából vett ki, felakasztotta kalapját egy kampóra, előszedett néhány ív író- és ítatóspapírt, melyek már össze voltak rakva, aztán egy tollat tűzött a füle mögé, s elégedetten kezdte dörzsölni a tenyerét.

- Látja, Pickwick úr - mondta -, most már készen vagyok. Fölvettem a hivatalos kabátomat, kivettem a papírokat, úgyhogy most már jöhet, amikor neki tetszik. Nem kínálhatna meg egy csipet burnóttal?

- Nem, sajnos, nincs nálam - felelte Pickwick úr.

- Kár - mondta Lowten úr. - No de se baj. Majd mindjárt elszaladok egy palack szódavízért. Nem lát valami furcsát a szemem körül, Pickwick úr?

A kért úriember bizonyos távolságból vizsgálgatni kezdte Lowten úr szemeit, aztán annak a nézetének adott kifejezést, hogy semmi furcsát vagy szokatlant nem vett észre rajta.

- No ennek örülök - mondta Lowten úr. - Az éjjel meglehetősen sokáig voltunk a Szarkában, s ma reggel mintha nem egészen érezném jól magamat. Mellesleg szólva, Perker úr elintézte az ön ügyét.

- Micsoda ügyemet? - kérdezte Pickwick úr. - A Bardellné perköltségeiről beszél?

- Nem, nem arról beszélek - felelte Lowten úr -, hanem annak az adósnak az ügyéről, aki helyett kényszeregyezséget kötöttünk, s az adóssága felét kifizettük az ön számlájára, hogy kiszabadítsuk a Fleet-börtönből, s hogy elindítsuk őt Demerarába, hiszen tudja, uram.

- Ó, Jingle úr - mondta Pickwick úr hirtelen. - Persze. No és?

- No és, mindent elintéztünk - felelte Lowten úr, a tollát farigcsálva. - A liverpooli ügynök azt írta, hogy ön annyiszor lekötözte őt, amikor még ön is az üzlettel foglalkozott, hogy az ön ajánlatára szívesen fogadja őt magához.

- Helyes - mondta Pickwick úr. - Ezt igazán örömmel hallom.

- De mondhatom - jegyezte meg Lowten úr, mialatt levakarta tolla végét, hogy azután újra behasíthassa -, mondhatom, hogy az a másik bárgyú egy alak.

- Melyik másik?

- Hát az inasa vagy a barátja, vagy tudom is én, hogy mije... hiszen tudja, uram: az a Trotter.

- Vagy úgy - mondta Pickwick úr mosolyogva. - No, én mindig éppen az ellenkezőjét hittem róla.

- Eleinte magam is, abból a kevésből ítélve, amit láttam belőle - felelte Lowten úr. - De ez csak azt bizonyítja, hogy az ember milyen könnyen tévedhet. Mit szól ahhoz, uram, hogy ő is el akar menni Demerarába?

- Mi a csuda? S visszautasítja azt az állást, amit itt felajánlottak neki? - kiáltott fel Pickwick úr.

- Egyszerűen fittyet hányt Perker úr ajánlatának, aki tizennyolc shillinget ígért neki hetenként és később fizetésemelést, ha megbecsüli magát - felelte Lowten. - Azt mondta, hogy nem válhat el a barátjától, úgyhogy rábeszélétek Perkert, hogy írjon még egyszer, s kérjen ugyanott neki is valami helyet; Perker azt mondja, hogy az új helyével rosszabbul fog járni, mint az az új-dél-walesi vádlott, aki vadonatúj ruhában jelenik meg a főtárgyalásán.

- De nagy számár - mondta Pickwick úr, csillogó szemmel. - Ej, de nagy számár!

- Nemcsak számár, rosszabb: ez már igazán szolgálalkúság, tetszik tudni - felelte Lowten, s megvető arccal faragta tovább a tollat. - Azt mondja, hogy ő az egyetlen barátja, hogy nem hagyhatja cserben, meg minden. Hát a barátság nagyon szép dolog a maga nemében: mi például nagyon jó pajtások és jó barátok vagyunk a Szarkában a grog mellett, ahol mindenki magáért fizet, de bolond ember az olyan, aki más kedvéért megkárosítja magát. Az embernek voltaképpen csak két dologgal szabad törődnie: az első az egyes szám első személy, a második pedig a nők; ez az én véleményem... hahaha! - Lowten úr hangos kacagással fejezte be félig jókedvű, félig gúnyos szavait, melyeket időnek előtte félbeszakított Perker úr lépteinek zaja a lépcsőházban; mihelyt Lowten ezt meghallotta, csodálatos fürgeséggel a székén termett, és buzgón írni kezdett.

Pickwick úr és a jogi tanácsadója melegen és szívből üdvözölték egymást. De alig helyezkedett el az ügyfél az ügyvéd karosszékében, amikor egyszerre kopogtak az ajtón, és egy hang azt kérdezte, hogy bent van-e Perker úr?

- Hallja? - mondta Perker. - Az egyik csavargó barátunk... Maga Jingle, úgy hallom, édes jó uram. Akar vele találkozni?

- Mit tanácsol? - kérdezte Pickwick úr habozva.

- Én azt hiszem, hogy jó volna, ha beszélne vele. Hé, hogy is hívják csak, maga, jöjjön be, legyen szíves!

Erre a kurta-furcsa invitálásra Jingle és Job Trotter belépett a szobába, de ahogy megpillantották Pickwick urat, kissé zavartan megtorpantak.

- No - mondta Perker úr -, nem ismeri ezt az urat?
- Már hogyan ismerném - felelte Jingle úr előrelépve. - Pickwick uram... örök hála... életem megmentője... embert faragott belőlem... nem fogja megbánni soha... mondhatom.
- Örülök, hogy ezt hallom öntől - mondta Pickwick úr. - Sokkal jobb színben van.
- Önnek köszönhetem, uram... nagy fordulat volt az életemben... öfelsége börtöne... egészségtelen hely... mondhatom - felelte Jingle úr a fejét csóváltgatva. Csinosan és tisztán volt öltözve, valamint Job Trotter is, aki feszesen állt mögötte, s olyan mereven nézett Pickwick úrra, mint egy ércszobor.
- Mikor indulnak Liverpoolba? - kérdezte Pickwick úr Perkertől halkán.
- Ma este hét órákor, uram - felelte Job, s egyet lépett előre. - A Cityből induló éjszakai postakocsin, kérem.
- Megváltották már a helyüket?
- Igenis meg, uram - felelte Job.
- Tehát csakugyan rászánta magát, hogy vele megy?
- Igenis, uram - felelte Job.
- Minthogy Jingle-nek szüksége volt egy kis fölszerelésre - szólt Perker úr hangosan, Pickwick úrhoz fordulva -, a magam szakállára úgy intézkedtem, hogy minden negyedévben levonjanak a fizetéséből egy kis összeget, s ezekből egy év alatt letörlesztheti ezt az előleget. A leghatározottabban ellenzem, édes jó uram, hogy bármit is tegyen érte, amit ő a saját iparkodásával és jó magaviseletével meg tud szerezni.
- Természetesen - vágott közbe Jingle szilárd hangon. - Tökéletesen igaza van... tiszta fej... ismeri a világot... jól mondja.
- Ön kielégítette a hitelezőit, kiváltotta ruháit a zálogházból, élelmezte a börtönben, kifizette az útiköltségeit - folytatta Perker anélkül, hogy ügyet vetett volna Jingle megjegyzéseire -, s máris elpazarolt rá több mint ötven fontot.
- Nem kidobott pénz - vágott közbe Jingle gyorsan. - Mindent megtéríték... a munkának fogok élni... takarékoskodom... élére rakom a garast... megtéríték minden fillért... hacsak a váltóláz... arról nem felelhetek... hacsak az...
- Jingle úr elhallgatott, heves indulattal rácsapott a kalapjára, aztán a keze fejével megdörzsölte a szemét, és leült.
- Azt akarja mondani - szólt Job, néhány lépéssel közelebb lépve -, hogy ha a váltóláz el nem viszi, a pénzt vissza fogja fizetni. Vissza is fizeti, Pickwick úr, ha életben marad. Magam is rajta leszek. Tudom, hogy megfizeti, uram - mondta Job nagyon határozott hangon. - Esküdni mernék rá.
- Jól van, jól - mondta Pickwick úr, aki már nagyon haragos pillantásokat vetett Perkerre, hogy hagyja végre abba jótéteményeinek felsorolását, a kis ügyvéd azonban sehogyan sem akarta észrevenni ezeket a szemrehányó pillantásokat. - Csak arra vigyázzon, Jingle úr, hogy többé ne játsszanak olyan megerőltető krikettmérkőzéseket, és hogy ne újítsa fel ismeretségét Thomas Blazo úrral, s akkor egy csöppet sem félttem az egészségét.
- Jingle úr elmosolyodott, de azért látszott rajta, hogy kissé zavarban van; Pickwick úr tehát másra terelte a szót:

- Nem tudja véletlenül - kérdezte -, hogy mi lett egy másik barátjával, azzal a szegény ördöggel, akit Rochesterben láttam?

- A bánatos Jemmyvel? - kérdezte Jingle.

- Igen.

Jingle a fejét rázta.

- Agyafűrt gazfickó - mondta. - Fura alak... nagyszerű csirkefogó... Job testvérbátyja.

- Job testvérbátyja? - kiáltott fel Pickwick úr. - Csakugyan, ha így közelebbről nézem, hasonlítanak egymásra.

- Mindig mondták, hogy nagyon hasonlítunk egymásra, uram - mondta Job, s a szeme szögletében megvillant egy kis ravasz pillantás -, csak hogy én mindig komoly természetű voltam alapjában véve, ő meg soha. Kivándorolt Amerikába, uram, mivel hogy itt nagyon keresték, ami nem volt inyére, s azóta hírét sem hallottuk.

- Most már értem, hogy miért nem kaptam meg azt a fejezetet a való élet regényéből, amit megígért nekem egy reggel, amikor a rochesteri hídon állt, s alighanem öngyilkosságon törte a fejét - mondta Pickwick úr mosolyogva. - Fölösleges is megkérdezni, vajon az a búskomor viselkedése természetes volt-e, vagy tettetett.

- Mindenféle szerepet el tudott ő játszani, uram - mondta Job. - Áldhatja a szerencsáját, kérem, hogy olyan könnyűszerrel megszabadult tőle. Ha közelebbről ismeri meg, talán még rosszabbul járhatott volna, mint... - Job Jingle-re nézett, habozott, s végül hozzátette: - mint... mint velem.

- Finom kis család az ön családja, Trotter úr - mondta Perker, s közben lepecsételt egy levelet, melyet éppen akkor fejezett be.

- Nagyon igaz, uram - felelte Job.

- No jó - folytatta mosolyogva a kis ügyvéd -, remélem, hogy ön ki fog ütni a családból. Adja át ezt a levelet az ügynöknek, mihelyt Liverpoolba érkeznek, s fogadják meg a tanácsomat, uraim, ne akarjanak Nyugat-Indiában is túljárni mindenkinek az eszén. Mert ha ezt a szerencsájukat is elszalasztják, akkor mind a ketten bőven rászolgáltak az akasztófára, és aligha fogják elkerülni. Most pedig, hagyjanak magunkra Pickwick úrral, mert még egyéb megbeszélnivalónk is van, s az idő drága, kérem. - S azzal Perker úr az ajtó felé mutatott, s látszott rajta, hogy a búcsúzást minél rövidebbre akarja szabni.

Jingle úr részéről elég rövid is volt. Néhány sietős szóval megköszönte a kis ügyvédnek a jóságát és a fáradozásait, amellyel őt támogatta, azután azonnal a jötevőjéhez fordult, s néhány percig tétován állt előtte, mint aki nem tudja, hogy mit mondjon, vagy mit tegyen. Job Trotter véget vetett a zavarának - alázatosan meghajolt Pickwick úr előtt, szépen karon fogta a barátját, és kivezette.

- Díszes, jóra való egy pár - mondta Perker úr, ahogy az ajtó becsukódott mögöttük.

- Remélem, hogy azzá válnak - felelte Pickwick úr. - Mi a véleménye? Van-e kilátás, hogy tartósan megjavulnak?

Perker úr hitetlenül vonogatta a vállát; de ahogy meglátta Pickwick úr aggódó és csalódott arcát, így szólt:

- Hát hogyne volna rá kilátás, sőt, azt hiszem, hogy elég biztatóak is a kilátásaink. Annyi bizonyos, hogy pillanatnyilag szánják-bánják a múltat, de ön is jól tudja, hogy most még nagyon frissen él bennük a kiállott szenvedések emléke. Hogy mi lesz belőlük, ha ezen túlestek, azt sem ön, sem én nem tudjuk előre megmondani. Mindamellet - tette hozzá Perker, kezét Pickwick vállára téve -, bármi lesz is az eredmény, az ön szándéka mindenképpen tiszteletre méltó. Vajon a jótékonyságnak az a fajtája, mely annyira óvatos és körültekintő, hogy egyáltalában csak ritkán gyakorolható, mert a jótevő attól fél, hogy rászedik, ami a hiúságát bántaná... hogy ez-e az igazi könyörületesség, vagy pedig csak a könyörületesség kifelé való mímélése: ezt hadd döntsék el nálamnál okosabb emberek. Én az ön eljárását akkor is éppen olyan nagyra tartanám, ha ez a két fickó már holnap éjszaka betörne valahová.

Miután Perker úr így kibeszélte magát, sokkal nagyobb hévvel és meggyőződéssel, mint általában szokták a fiskális urak, odatolta székét az íróasztalhoz, s végighallgatta Pickwick úr beszámolóját az öreg Winkle nyakasságáról.

- Adjon neki egy hetet - mondta Perker, s jövőbe látó bölcsességgel bólintott hozzá.

- Azt hiszi, hogy addigra megpuhul? - kérdezte Pickwick úr.

- Azt hiszem, hogy meg - felelte Perker. - Ha nem, akkor meg kell próbálnunk, hogy mit tud tenni a fiatalasszony; más az ön helyében ezzel kezdte volna.

Perker úr szippantott egyet, s nagyon furcsa torzképet vágott, amivel a fiatal hölgyek rábeszélő tehetségét akarta dicsérni, mikor a külső irodából beszélgetés zaja hallatszott be, s Lowten kopogott az ajtón.

- Szabad! - kiáltott a kis ügyvéd.

Az írnok belépett, és titokzatos arccal húzta be maga után az ajtót.

- Mi tetszik? - kérdezte Perker.

- Önt keresik, uram.

- Kicsoda?

Lowten Pickwick úrra nézett, és a torkát kezdte köszörülni.

- Ki keres? Nem tud beszélni, Lowten úr?

- De igen, uram - felelte Lowten. - Dodson keresi önt, és vele van Fogg is.

- Teringettét - mondta a kis ügyvéd, órájára pillantva -, iderendeltem őket fél tizenkettőre, hogy rendezzem velük az ön ügyét, Pickwick úr. Adtam nekik egy utalványt, melynek ellenében ők ideküldték az elbocsátó levelet. Nagyon kellemetlen, hogy éppen most jöttek, édes jó uram, de hát mit tegyünk? Nem fáradna át a szomszéd szobába?

Minthogy azonban Dodson és Fogg urak is a szomszéd szobában voltak, Pickwick úr azt felelte, hogy inkább itt marad, ahol van; annyival is inkább, mert Dodson és Fogg uraknak van miért szégyenkezniük, ha a szeme elé kerülnek, neki viszont egyáltalán nincs mit szégyellnie; erre az utóbbi körülményre Pickwick úr kipirult arccal és haragos hangon hívta fel Perker figyelmét.

- Helyes, édes jó uram, nagyon helyes - felelte Perker -, de én csak annyit mondok; ha ön azt képzei, hogy akár Dodson, akár Fogg egy csöppet is szégyenkeznek majd, vagy zavarba jönnek, ha szembetalálják magukat önnel, vagy bárki mással, akkor ön a legnagyobb optimista, akit világeletemben láttam. Vezesse be őket, Lowten úr.

Lowten vigyorogva eltűnt, s nyomban visszatért, betessékelve az ügyvédi irodába az illő sorrendben, először Dodson, azután Foggot.

- Azt hiszem, már ismerik Pickwick urat - fordult Perker úr Dodsonhoz, s a tollával Pickwick úr felé bökött.

- Hogy van, Pickwick úr? - mondta Dodson hangosan.

- Ó, Pickwick úr, hogy van, hogy van? - kiáltotta Fogg. - Remélem, hogy nagyon jól, kedves uram? Persze hogy ismerem az urat - tette hozzá Fogg, miközben egy széket húzott magának, és mosolyogva körülnézett.

Pickwick úr azzal viszonzta az üdvözlést, hogy alig észrevehetően biccentett egyet, s amikor látta, hogy Fogg egy egész csomó iratot húz ki a zsebéből, felkelt a helyéről, és az ablakhoz lépett.

- Ó, bátran itt maradhat, Pickwick úr - mondta Fogg, leoldva a vörös szalagot, mellyel az iratsomó át volt kötve, s még nyájasabban mosolygott, mint az imént. - Pickwick úr alaposan ismeri ezt az ügyet, s azt hiszem, hogy nincs közöttünk semmi titok. Hehehe!

- Aligha van - mondta Dodson. - Hihihi!

A két társ összenevetett, jóízűen és elégedetten, mint az olyan emberek sokszor, akik tudják, hogy pénz üti a markukat.

- Hiszen ügyis megfizettük Pickwick úrral a kíváncsiságát - mondta Fogg, sok természetes humorral, ahogy kibontotta az iratait. - A költségek százharminchárom fontot, hat shillinget és négy pennyt tesznek ki, Perker úr.

A nyereség és a veszteség ilyenén pontos megállapítása után Fogg és Perker hosszadalmasan és nagy gonddal összehasonlították az iratokat, s ugyancsak forgatták a lapokat, mialatt Dodson nyájas hangon így szólt Pickwick úrhoz:

- Mintha már nem volna olyan kövér, Pickwick úr, mint amikor utoljára volt szerencsém találkozni önnel.

- Az meglehet, uram - felelte Pickwick úr, aki szikrázó és felháborodott pillantásokat lövellt a két furfangos ügyvédre, de ez a legcekélyebb hatással sem volt rájuk. - Nem is csoda, ha lefogytam, uram, mert az utóbbi időben gazemberek üldöztek és kellemetlenkedtek nekem, kérem.

Perker úr erősen köhögött, és azt kérdezte Pickwick úrtól, hogy nem volna-e kedve átlapozni a reggeli újságot. Erre a kérdésre Pickwick úr a leghatározottabb nemmel felelt.

- Igaz - mondta Dodson -, biztosan sok bosszúságban lehetett része a Fleet-börtönben; mindenféle csöcselék van ott. Merre volt az ön lakosztálya, Pickwick úr?

- Az én egyetlen szobám - felelte a súlyosan megbántott férfiú - az éttermi folyosón volt.

- Ó, csakugyan? - mondta Dodson. - Azt hiszem, hogy az nagyon kellemes része az épületnek.

- Nagyon kellemes - felelte Pickwick úr szárazon.

Az ügyvéd olyan hidegvérűen viselkedett, hogy egy ingerlékeny természetű ember ilyen körülmények között könnyen kijött volna a sodrából. Pickwick úr azonban óriási önuralommal tartotta féken az indulatát; mikor azonban Perker úr kiállította az egész összegről szóló utalványt, amit Fogg elrakott kis tárcájába, s közben himlőhelyes arcán diadalmas mosoly játszadozott, amely átragadt Dodson szigorú ábrázatára is, Pickwick úr úgy érezte, hogy a harag arcába kergeti a vért.

- Nos, Dodson úr - mondta Fogg, zsebre dugva a tárcáját, és felhúzza a kesztyűjét -, mehetünk.

- Helyes - mondta Dodson felállva -, rendelkezésére állok, Fogg úr.

- Nagyon örülök - mondta Fogg, aki a csekkől egészen megszelídült -, hogy szerencsém volt megismerkedni Pickwick úrral. Remélem, hogy nincs már olyan rossz véleménnyel rólunk, Pickwick úr, mint amikor először volt szerencsénk találkozni.

- Azt én is remélem - mondta Dodson, a megrágalmazott becsület szilárd hangján. - Pickwick úr most már kétségtelenül jobban ismer bennünket. De bárminő véleménye legyen is az ügyvédekéről, higgye el, uram, hogy sem haragot, sem bosszúvágyat nem táplálok ön iránt azokért a szavakért, melyeket a Freeman's Courtban, az irodánkban jónak látott elmondani azon a bizonyos napon, melyre a kollégám célzott.

- Ó, nem, nem, én sem - mondta Fogg nagyon megbocsátó hangon.

- A mi tetteink, uram - mondta Dodson -, önmagukért beszélnek, s remélem, igazolják is önmagukat mindig, minden esetben. Már hosszú idő óta működünk az ügyvédi pályán, Pickwick úr, és számos kiváló ügyfelünk tisztelt meg bennünket a bizalmával. Jó napot kívánok, uram.

- Jó napot kívánok, Pickwick úr - mondta Fogg. S azzal hóna alá csapta az esernyőjét, lehúzta a jobb kesztyűjét, és a megbékélés jeléül odanyújtotta kezét a felháborodott Pickwick úrnak; mire ez hátradugta kezét kabátja szárnya alá, s dühös meglepetéssel meredt az ügyvédre.

- Lowten! - kiáltott fel Perker úr sietve. - Nyissa ki az ajtót.

- Várjon egy pillanatig - mondta Pickwick úr. - Várjon, Perker, még mondani akarok valamit.

- Édes jó uram, ne firtassuk tovább ezt a dolgot - mondta a kis ügyvéd, aki az egész beszélgetés alatt rendkívül nyugtalan és ideges volt. - Kérem, Pickwick úr, könyörgök!

- Ettől pedig el nem állok, uram - felelte Pickwick úr heves hangon. - Dodson úr, ön néhány megjegyzést intézett hozzám.

Dodson visszafordult, nyájasan bólintott egyet, és mosolygott.

- Néhány megjegyzést - ismételte Pickwick úr, szinte visszafojtott lélegzettel -, a társa pedig a kezét nyújtotta nekem, s mind a ketten valami elnéző és nagylelkű hangot ütöttek meg velem szemben, ami olyan nagyfokú arcátlanság, hogy ezt még maguktól sem vártam volna.

- Micsoda? - kiáltott fel Dodson.

- Micsoda? - ismételte Fogg.

- Talán nem tudják, kérem, hogy én az önök furfangjainak és cselszövényeinek lettem az áldozata? - folytatta Pickwick úr. - Talán nem tudják, hogy én vagyok az az ember, akit önök becsukattak és kiraboltak? Nem tudják, hogy önök voltak a Bardell kontra Pickwick perben a felperes ügyvédei?

- De igen, uram, ezt tudjuk - felelte Dodson.

- Persze hogy tudjuk - tette hozzá Fogg, miközben (nyilván véletlenül) a zsebére ütött.

- Látom, hogy szívesen emlékeznek rá - mondta Pickwick úr, s életében először megpróbált gúnyosan mosolyogni, ami azonban sehogyan sem sikerült neki. - Habár már régóta szerettem volna nyíltan és kereken megmondani a véleményemet önökről, ezúttal sem éltem volna az alkalommal, mert kímélni óhajtottam Perker barátomat, ha önök nem ütöttek volna meg ilyen

megengedhetetlen és ilyen szemérmetlenül pimasz hangot velem szemben. Szemérmetlenül pimasz hangot, kérem - mondta Pickwick úr, s olyan dühös mozdulattal fordult Fogg felé, hogy az ügyvéd nagy sietséggel kezdett hátrálni az ajtó irányában.

- Vigyázzon, kérem - mondta Dodson, aki bölcs óvatossággal meghúzódott Fogg háta mögött, noha a legnagyobb ember volt az egész társaságban, s nagyon sápadt arccal beszélt társának a feje fölött: - Csak hadd üsse meg, Fogg úr; csak hagyja, de semmi szín alatt ne üsse vissza.

- Dehogy, dehogy; a világért sem ütöm vissza - mondta Fogg, s közben folytatta visszavonulását, társának szemmel látható megkönnyebbülésére, aki ilyenformán lassacskán kijuthatott a külső irodába.

- Önök ketten - folytatta Pickwick úr újra fölvéve a társalgás fonalát -, önök ketten igazán összeillő csirkefogók, hitvány, rabló, aljas zugügyvédek.

- Befejezte? - vágott közbe Perker.

- Igen, befejeztem - felelte Pickwick úr -, mindent összefoglaltam azzal, hogy hitvány, rabló, aljas zugügyvédek.

- No jó, no jó! - mondta Perker úr békítő hangon. - Édes jó uraim, most már mindent elmondott, ami mondanivalója volt. Kérem, távozzanak. Lowten, kinyitotta az ajtót?

Lowten úr elfojtott vihogással azt felelte, hogy igen.

- No jó, no jó... Isten velük... Jó napot kívánok... Menjenek kérem, édes jó uraim... Lowten úr, nyisson ajtót! - kiáltotta a kis ügyvéd, miközben Dodson és Fogg urakat bosszúsan taszigálta ki a szobájából. - Erre tessék, édes jó uraim... Ne nyújtsuk még hosszabbra, könyörgök... Jaj Istenem... Lowten úr, nyissa már ki az ajtót... miért nincs a helyén?

- Van még bíróság Angliában, uram - mondta Dodson Pickwick úr felé fordulva, ahogy feltette a kalapját -, van még törvény ebben az országban, uram, s ezért bűnhődni fog.

- Önök ketten hitvány...

- Jusson majd eszébe, uram, hogy drágán fog ezért megfizetni - mondta Fogg.

- Aljas, rabló zugügyvédek! - folytatta Pickwick úr, ügyet sem vetve az ügyvéd fenyegetéseire.

- Rablók! - kiáltotta Pickwick úr, s utánuk rohant a lépcsőházba, amikor az ügyvédek lefelé mentek.

- Rablók! - ordította Pickwick úr, kitépve magát Lowten és Perker karjai közül, és kidugta fejét a lépcsőház ablakán.

Mire Pickwick úr megint visszahúzta a fejét, nyugalom és békés mosoly ült az arcán; szép csöndesen besétált az irodába, aztán kijelentette, hogy nagy kő esett le a szívéről s nagyon boldognak és elégedettnek érzi magát.

Perker egy szót sem szólt, míg ki nem ürítette burnótszelencéjét, s ki nem küldte Lowtent, hogy töltse meg újra; aztán olyan nevetőgörcsbe esett, hogy öt percig is eltartott, amíg lecsillapodott. Végül kijelentette, hogy neki most tulajdonképpen nagyon kellene haragudnia, de pillanatnyilag nem képes komolyan venni a dolgot - s ha tudná, sem akarná.

- Most hát intézzük el mi is a számadásunkat - mondta Pickwick úr.

- Olyanformán, mint az imént? - kérdezte Perker, s megint elnevette magát.

- No nem egészen - felelte Pickwick úr, s kihúzta a tárcáját, és melegen megrázta a kis ügyvéd kezét -, csak a pénzbeli számadásunkat értettem. Ön annyi szívességet tett nekem, amit megfizetni nem tudok, de nem is akarok, mert jobb szeretem, ha ezentúl is a lekötelezettje maradok.

Ezek után a két barát belemélyedt a bonyolult számadásokba és iratokba; Perker úr kötelességszerűen barátja elé terjesztette, s átvizsgálta a számlákat, aztán Pickwick úr, tiszteletének és barátságának ismételt biztosítása mellett, kifizette tartozásait.

Alig jutottak el idáig, mikor egyszerre csak zajos és türelmetlen kopogás hallatszott az ajtón; nem az a közönséges kettős kopogtatás, hanem szakadatlan és szünet nélkül való hangos dörömbölés, mintha a kopogtató perpetuum mobile volna, vagy pedig a kint ácsorgó elfelejtette volna abbahagyni a kopogást.

- Uramisten, mi ez? - kiáltott fel Perker úr ijedten.

- Azt hiszem, kopogtatnak - mondta Pickwick úr, mintha ehhez a tényhez csak a legcsekélyebb kétség is férhetett volna.

A kopogtató kalapácsa sokkal nagyobb zajjal felelt, mint szóval lehetett volna, mert a lehető legnagyobb zajjal és meglepő erővel folytatta a dörömbölést, egy pillanatnyi szünetet sem tartva.

- Úristen - mondta Perker, meghúzva a csengőt -, felverik az egész negyedtet. Lowten úr, hát nem hallja, hogy kopognak?

- Rögtön ajtót nyitok, kérem - felelte az írnok.

A kívül ácsorgó, úgy látszik, meghallotta a feleletet, de egyúttal azt is meg akarta értetni, hogy ő annyi ideig semmi esetre sem várakozhat. Minélfogva iszonyatos lármát ütött.

- Hisz ez szörnyű - mondta Pickwick úr, a füleit bedugva.

- Siessen, Lowten úr - kiáltott ki Perker -, még betörik az ajtót.

Lowten úr, aki éppen kezet mosott egy sötét fülkében, az ajtóhoz rohant, lenyomta a kilincset, s megpillantotta azt, akit azonban csak a következő fejezetben fogunk leírni.

ÖTVENNEGYEDIK FEJEZET

*amely néhány adattal szolgál a szörnyű dörömbölésre és egyebekre vonatkozólag;
továbbá bizonyos érdekes felvilágosításokkal Snodgrass úrról és egy fiatal hölgyről;
amely felvilágosítások éppenséggel nem közömbösek történetünk szempontjából*

A különös tünemény, akivel az elámult írnok szembetalálta magát, egy fiú volt - egy bámulatosan kövér fiú, inaslibériában - s ámbár egyenesen állt a lábtörlőn, a két szeme csukva volt, mintha aludna. Lowten még soha életében nem látott ilyen hájas gyereket, sem vándorcirkuszban, sem vándorcirkuszon kívül; s a terjedelme, nemkülönben higgadt és álmatag megjelenése után ítélve, józan ésszel föl sem lehetett tételezni róla, hogy ő volt az, aki az imént olyan erőlesen dörömbölt; az írnok nem tudott hová lenni csudálkozásában.

- Mi tetszik? - kérdezte Lowten úr.

A kövér fiú egy szóval sem felelt, hanem csak bólintott, s az írnoknak úgy rémlett, mintha hortyogott volna.

- Honnan jön? - kérdezte az írnok.

A kövér fiú füle botját sem mozdította. Nagyokat szuszogott, de máskülönben meg sem moccant.

Az írnok háromszor megismételte a kérdést, s minthogy nem kapott feleletet, már éppen be akarta tenni az ajtót, amikor a fiú hirtelen kinyitotta a szemét, hunyorított egyet-kettőt, trüsszentett, aztán felemelte a kezét, mintha megint kopogni akarna. De amikor látta, hogy nyitva az ajtó, álmélkodva nézett szét maga körül, s végül Lowten úr arcán akadt meg a pillantása.

- Mi az ördögnek dörömböl itt így? - kérdezte az írnok mérgesen.

- Miért? Hát hogyan dörömböltem? - kérdezte a fiú lassú és álmos hangon.

- Hát úgy, mint negyven bérkocsis - mondta az írnok.

- Gazdám meghagyta, hogy addig kopogtassak, amíg ajtót nem nyitnak, nehogy elaludjak közben - mondta a fiú.

- Jó - mondta az írnok -, de hát miféle üzenetet hozott?

- Odalent van - felelte a fiú.

- Kicsoda?

- A gazdám. Kérdezteti, hogy itthon vannak-e?

Lowten úr hirtelen meggondolta magát, s kinézett az ablakon. Egy nyitott hintót pillantott meg odalent, melyben egy vidám öregúr ült, aki nyugtalanul nézegetett fölfelé. Az írnok leintett neki, mire az öregúr rögtön megindult fölfelé.

- Ugye, a maga gazdája ül abban a kocsiban? - kérdezte Lowten.

A fiú biccentett.

Minden további kérdezősködést fölöslegessé tett az öreg Wardle úr belépése, aki közben felrohant a lépcsőn, s miután odabiccentett Lowtennek, rögtön besietett Perker szobájába.

- Nini, Pickwick! - kiáltott fel az öregúr. - Hadd szorítsam meg a kezét, komám! Hát miért nem értesített róla, hogy becsukatta magát az adósok börtönébe? Csak tegnapelőtt tudtam meg a dolgot. És miért engedte meg neki, Perker?

- Nem tudtam megakadályozni, édes jó uram - felelte Perker mosolyogva, és egyet csippentett a burnótjából. - Hiszen tudja, hogy milyen önfejl.

- Hát persze hogy tudom... persze hogy tudom - felelte az öregúr. - De azért igazán örülök, hogy ismét láthatom. S nem fog egyhamar megszabadulni tőlem.

Wardle úr ismét megrázta Pickwick úr kezét, s miután kezét szorította Perker úrral is, belevetette magát egy karosszékre; szép piros arca csak úgy sugárzott a derűtől és a vidámságtól.

- No - mondta Wardle úr -, szép kis dolgok történnek itt. Egy csipet burnótot, Perker, öregem. No, ilyet sem értem még meg soha.

- Hogyhogy? - kérdezte Pickwick úr.

- Hogyhogy? - felelte Wardle. - Hát úgy, hogy szerintem a lányok mind megbolondultak. Erre azt mondhatja, hogy ez nem újság, és igaza is lehet, hogy csakugyan nem újság, de azért mégis így van.

- Talán csak nem azért jött fel egyenesen Londonba, hogy ezt nekünk elmondja, édes jó uram? - kérdezte Perker álmélkodva.

- Nem éppen csak ezért - felelte Wardle úr -, de főképpen mégiscsak ezért jöttem. Hogy van Arabella?

- Nagyon jól - felelte Pickwick úr. - Biztosan nagyon fog örülni, ha meglátja önt.

- Fekete szemű kis boszorkány. Nekem is nagy kedvem lett volna feleségül venni, ha el nem kel közben. De hát igazán nagyon örülök, nagyon.

- Hogy tudta meg a dolgot? - kérdezte Pickwick úr.

- Természetesen a lányoktól - felelte Wardle. - Arabella tegnapelőtt írt, s tudatta velünk, hogy apósának beleegyezése nélkül titokban megesküdt Winkle úrral, és hogy ön elment az öreg Winkle-hez, hogy megkérlelje, miután a dolgon most már úgysem lehet változtatni, és így tovább, és így tovább. Nekem éppen kapóra jött a dolog, hogy megleckéztessem a lányaimat; elmagyaráztam hát nekik, hogy milyen szörnyű az, ha a gyermekek szülői beleegyezés nélkül kötnek házasságot, és így tovább; de hát, teringettét, a lányaim egy cseppet sem rendültek meg. Ők sokkal szörnyűbbnek találták, hogy koszorúslányok nélkül kellett megtartani az esküvőt; úgyhogy akárcsak Joe-nak prédikáltam volna.

Az öregúr elnevette a többit, s miután jól kikacagta magát, így folytatta:

- De hátra van még a java; még csak a felét mondtam el a szerelmeskedéseknek és cselszövényeknek. Hat hónap óta puszkaporos aknák fölött járunk, s végül aztán felrobbantak.

- Mit akar ezzel mondani? - kiáltott fel Pickwick úr elsápadva. - Csak nem egy újabb titkos házasság?

- Nem, nem - felelte az öreg Wardle. - Annyira még nem vagyunk; nem.

- De hát micsoda? - kérdezte Pickwick úr. - Nekem is van közöm a dologhoz?

- Feleljek erre a kérdésre, Perker? - mondta Wardle úr.

- Ha a feleletével nem keveri magát bajba, édes jó uram, akkor miért ne?

- Akkor hát megmondom - felelte Wardle úr -, igenis, van köze hozzá.

- Hogyhogy? - kérdezte Pickwick úr nyugtalanul. - Mennyiben?

- Hát tudja - felelte Wardle úr -, maga olyan hevesvérű fiatalember, hogy alig merem elmondani; de ha Perker hajlandó közénk ülni, hogy elejét vegye az esetleges bajoknak, akkor megkockáztatom.

Miután becsukta a szoba ajtaját, s szíverősítőül szippantott egyet Perker burnótszelencéjéből, az öreg Wardle hozzáfogott, hogy elmesélje a nagy titkot:

- A dolog úgy áll, hogy Bella lányom... Bella, tudja, aki a fiatal Trundle-hoz ment feleségül.

- Igen, igen, tudjuk - vágott közbe Pickwick úr türelmetlenül.

- Ne szakítson félbe, és ne ijesztgessen mindjárt az elején. Szóval, minap este Emily lányom, miután felolvasta nekem Arabella levelét, azt mondta, hogy fáj a feje, és lefeküdt aludni. Bella pedig mellém telepedett, és beszélgetni kezdett velem erről a házasságról. „No, papa, hát mit szólsz hozzá?” - kérdezte.

- „Szívecském - feleltem én -, szerintem minden rendben van, és a dolog jól fog végződni.” - Azért feleltem így, mert a kandalló mellett ültem, s eltűnődve szürcsölgettem a grogot, és tudtam jól, hogy ha itt-ott egy-egy semmitmondó szócskát felelek, Bella tovább fog csevegni. Mind a két lányom szakasztott hasonmása szegény jó édesanyjának, s mennél inkább öregszen, annál jobban szeretek velük üldögelni hármasban; mert a hangjuk és a pillantásuk visszaröpít életem legboldogabb időszakába, s egy-egy percre olyan fiatalnak érzem magam, mint akkor voltam; ha nem is egészen olyan jókedvűnek. „Szerelmi házasság” - mondta Bella egy kis szünet után. - „Igen, drága gyerelem - feleltem én -, csakhogy a szerelmi házasságok nem mindig a legboldogabbak.”

- No, ezt már nem hiszem - vágott közbe Pickwick úr hevesen.

- Jól van, jól - felelte Wardle úr -, ne higgye, ha nem akarja, csak várjon a sorára, és ne szakítson félbe folyton.

- Bocsánatot kérek - mondta Pickwick úr.

- Megadom! - felelte Wardle. - „Sajnálom, hogy a szerelmi házasságok ellen nyilatkozol, papa” - mondta Bella kissé elpirulva. - „Nem volt igazam, nem kellett volna ezt mondanom, kislányom - feleltem erre, s megveregettem az arcocskáját, olyan gyengéden, amilyen gyengéden egy ilyen faragatlan öreg tuskótól kitelik -, a te anyád is szerelemből ment férjhez, és te szintén.” - „Nem, nem erre gondolok én, papa - mondta Bella. - A dolog úgy áll, hogy Emilyről szeretnék veled beszélni.”

Pickwick úr összerezzent.

- Mi lelte? - kérdezte Wardle úr, s elhallgatott.

- Semmi - felelte Pickwick úr -, kérem, folytassa.

- Sohasem tudtam egy történetet szép sorjában előadni - mondta Wardle úr hirtelen. - Előbb-utóbb úgyis kisé a dolog, s mennél hamarabb pattan ki, annál több időt takarít meg az ember. Hát szóval a dolognak az a veleje, hogy Bella végül is nekidurálta magát, s elmesélte nekem, hogy Emily nagyon boldogtalan; hogy Emily és a maga fiatal barátja, Snodgrass, tavaly karácsony óta állandóan leveleztek és érintkeztek egymással; hogy Emily, mint kötelességtudó lány föltette magában, hogy követni fogja régi barátnője és iskolatársnője dicséretre méltó példáját, s ő is megszöki Snodgrass úrral. De mégis némi lelki-furdalásai támadtak, mert hogy én mindig nagyon jól bántam mindkettejükkel, úgyhogy jobbnak látják elsősorban meg-

tisztelni engem azzal a kérdéssel, hogy vajon nem volna-e kifogásom az ellen, hogy ők annak rendje és módja szerint egybekeljenek. Hát így áll a dolog, Pickwick barátom, s nagy hálára kötelezne, ha a két szemét ismét visszaszorítaná a medrükbe, és tanácsot adna nekem, hogy mitévő legyek.

A vidám öregúr nem minden ok nélkül emelte fel úgy a hangját az utolsó mondatnál; ugyanis Pickwick úr arcán olyan meglepetés és olyan megdöbbenés tükröződött, hogy az nem volt mindennapi látvány.

- Snodgrass! Tavaly karácsony óta! - ezek voltak az első töredezett szavak, amelyek a megzavarodott Pickwick úr ajkát elhagyták.

- Tavaly karácsony óta - felelte Wardle úr. - Ez elég világos, s bizony nagyon rossz pápaszemünk lehet, hogy már előbb észre nem vettük.

- Nem értem - mondta Pickwick úr maga elé meredve. - Igazán nem értem.

- Pedig a dolog nagyon is érthető - felelte a vérmes öregúr. - Ha fiatalabb ember volna, már rég beavatták volna ebbe a titokba. Amellett - tette hozzá Wardle úr pillanatnyi habozás után - , megvallom, hogy mivel a dologról nem tudtam semmit, már vagy négy-öt hónapja folyton unszoltam Emilyt, hogy fogadja jó szívvel egy szomszédbeli fiatal úriember udvarlását, ha nehezére nem esik, mert a világért sem akartam volna erőltetni a lányt. Bizonyos vagyok benne, hogy ő, már amint a lányok szokták, részint hogy saját becsét emelje, részint pedig hogy Snodgrass szerelmét még jobban fokozza, ezt a dolgot szörnyű rikító színekkel festette le előtte, mire mind a ketten arra lyukadtak ki, hogy ők boldogtalan szerelmesek, akiket üldöz a balsors, s nincs más menedékük, mint a titkos házasság vagy a halál. Hát most az a kérdés, hogy mitévők legyünk?

- Hát mit tett ön? - kérdezte Pickwick úr.

- Én?

- Igen, azt kérdem, hogy mit tett akkor, amikor asszonylánya beavatta a titokba?

- Hát persze hogy nagy ostobaságot követtem el - felelte Wardle.

- Hát persze - szólt közbe Perker úr, aki a párbeszéd közben folyton az óraláncát rázta, az orrát vakarta, s más hasonló jelekkel is elárulta a türelmetlenségét. - Ez természetes; de hát mit csinált pontosan?

- Dühbe jöttem, és úgy megijesztettem az anyámat, hogy elájult - mondta Wardle úr.

- Ez aztán bölcs dolog volt - jegyezte meg Perker úr. - Hát még mit csinált?

- Másnap egész nap háborogtam és dühöngtem, s felforgattam az egész házat - folytatta az öregúr. - Aztán végül ráuntam, hogy tovább emésszem magamat, és halálra gyötörjem a többieket; kocsit béreltem hát Muggletonban, eléje fogattam a lovaimat, s feljöttem a városba, azzal az ürüggyel, hogy Emilyt elhozom Arabellához látogatóba.

- Hát Wardle kisasszony is itt van? - kérdezte Pickwick úr.

- Hát hogyne volna itt - felelte Wardle. - Éspedig ebben a pillanatban az Osborn szállodában van, az Adelphin, hacsak az ön vállalkozó szellemű barátja meg nem szöktette azóta, amíg én idejöttem.

- Hiszen akkor szent a béke? - kérdezte Perker úr.

- Szó sincs róla - felelte Wardle úr. - Emily azóta egyre csak búsul, sír, kivéve tegnap este uzsonna után és vacsora előtt, amikor tüntetőleg levelet írt, de én csak tettem magamat, mintha észre se venném.

- Ön tehát a tanácsomat akarja kikérni ebben az ügyben, ugye? - kérdezte Perker úr, Pickwick úr méla arcáról Wardle úr nyugtalan arcára pillantva, s többször egymás után szippantott kedvenc burnótjából.

- Persze - mondta Wardle úr, Pickwick úrra nézve.

- Természetesen - felelte az utóbbi is.

- Hát akkor - mondta Perker úr, s felállt, és a székét hátrtolta -, azt tanácsolom mind a kettejüknek, hogy fogják magukat, és menjenek el gyalog vagy lóháton, vagy akármiféle alkalmatossággal, de menjenek már innét, mert meguntam magukat, s beszéljék meg a dolgot egymással. S ha nem tudnának megegyezni addig, amíg újra találkozunk, akkor majd legközelebb megmondom, hogy mitévők legyenek.

- Hát ez igazán jó tanács! - mondta Wardle úr, aki nem tudta, hogy nevéssen-e vagy bosszankodják.

- Ej, mit, édes jó uram - felelte Perker. - Jobban ismerem én magukat, mind a kettejüket, mint ahogyan önmaguk ismerik. Hiszen már úgylis eldöntötték, hogy mitévők legyenek.

A kis ügyvéd burnótszelencéjével először Pickwick úr, azután Wardle úr mellére ütött, mire mind a hárman elnevelték magukat, különösen pedig a két utóbbi úriember, akik minden nyilvánvaló ok nélkül megint egymás kezét kezdték rázogatni.

- Ma velünk ebédel - mondta Wardle úr Perkernek, amikor az ügyvéd kikísérte őket.

- Nem ígérhetem meg, édes jó uram, nem ígérhetem meg - felelte Perker -, de estefelé okvetlenül beszólok.

- Várom öt órára - mondta Wardle úr. - Hé, Joe!

Miután Joe-t végre felrázták álmából, a két jó barát elhajtattott Wardle úr kocsiján, melynek hátulsó ülése is volt, a tulajdonos emberszeretetéből a hájas fiú számára, mert ha csak a hágsója lett volna, álmában biztosan legurul, és agyonveri magát.

Először a György és Keselyűbe hajtottak, s itt megtudták, hogy mihelyt megjött Emily levele, amelyben érkezéséről értesítette barátnőjét, Arabella és a szobalánya rögtön bérkocsiba ültek, s mentek egyenesen az Adelphibe. Minthogy Wardle úrnak elintézni való ügyei voltak a Cityben, a kocsit és a hájas fiút elküldték a fogadóba azzal az üzenettel, hogy Wardle és Pickwick urak öt órakor együtt fognak megérkezni az ebédre.

Ezzel az üzenettel a hájas fiú visszahajtatott a fogadóba, s olyan békésen elszendergett a rázós kocsi hátulsó ülésén, mintha egy ruganyos ág pelyhes párnái közt feküdt volna. Valami nagy csoda történhetett vele, mert magától felébredt, amikor a kocsi megállt, s miután egy nagyot rándított a vállán, hogy visszanyerje öntudatát, felment a lépcsőn, hogy átadja az üzenetet.

Meglehet, hogy ez a rándítás megzavarta a hájas fiú eszét ahelyett, hogy a helyére igazította volna; vagy pedig annyi új gondolatot ébresztett fel benne, hogy emiatt teljesen megfeledezett az illedelem és az udvariasság szabályairól; vagy pedig (ami szintén nem lehetetlen) a rándításnak ugyan nem lett semmi következménye, csak a fiú a lépcsőn felmenet megint elaludt; mert annyi bizonyos, hogy minden kopogtatás nélkül egyszerűen csak benyitott a vendégszobába; itt egy urat pillantott meg, aki karját fiatal úrnője dereka köré fonta, és nagyon szerelmesen ült mellette a pamlagon, míg Arabella és csinos szobalánya úgy tettek, mintha a

szoba túlsó végében az ablakon keresztül nagyon néznének valamit. Ennek láttára a hájas fiú csodálkozva felkiáltott, a hölgyek elsikoltották magukat, az úr pedig elkáromkodta magát - majdnem egyszerre.

- Mit keresel itt, te nyomorult csirkefogó? - kiáltotta az úr, akiről fölösleges is mondanunk, hogy Snodgrass úr volt.

Mire a hájas fiú eléggé megrémülve, röviden csak ennyit felelt:

- A kisasszonyt.

- Mit akarsz tőlem? - kérdezte Emily, elfordítva a fejét. - Mit akarsz, te kis ostoba?

- A gazda és Pickwick úr öt órára idejönnek ebédelni - felelte a hájas fiú.

- Takarodj innét! - förmedt rá dühösen Snodgrass úr a meghökkent gyerkőcre.

- Nem, nem - vágott közbe Emily. - Édes Bellám, mit tegyünk?

Erre aztán Emily, Snodgrass úr, Arabella és Mary összebújtak a szoba sarkában, s néhány percig nagyon élénken pusmogtak egymással, a hájas fiú pedig közben elszenderült.

- Joe - mondta végül Arabella, s a legbájosabb mosolyával nézett körül -, hogy vagy, Joe?

- Joe - mondta Emily -, jó gyerek vagy; nem fogok megfélekezni rólad, Joe.

- Joe - mondta Snodgrass úr, odalépve az elképedt gyerkőchöz, s megragadta a kezét. - Nem ismertelek meg az imént. Nesze öt shilling, ez a tiéd, Joe!

- Tőlem is kapsz majd öt shillinget - mondta Arabella -, hiszen tudod, milyen régi ismerősök vagyunk, Joe.

S azzal ígézően rámosolygott a hivatlan dagadt vendégre. Minthogy a hájas fiú fölfogása kissé lomha volt, eleinte zavarba jött, hogy ilyen hirtelen mindnyájan a kedvét kezdik keresni, s nagyon nyugtalan szemmel nézelődött maga körül. Végül is széles ábrázata megfelelő arányokban még jobban kezdett szélesedni, ugyanis vigyorgás ült ki rá; a két félkoronást nadrágja két zsebébe csúsztatta, aztán a kezét is zsebre vágta, és rekedt nevetésben tört ki - ez volt az első és egyetlen eset életében, hogy nevetni hallották.

- Látom már, hogy megértett bennünket - mondta Arabella.

- Jó volna, ha mindjárt adnának neki valami ennivalót - jegyezte meg Emily.

Erre a szóra a hájas fiú kis híján megint elnevette magát. Egy kis sugdolózás után Mary elvált a többiektől, és így szólt:

- Magával fogok ebédelni, ifiúr, ha nincs kifogása ellene.

- Gyerünk! - mondta a hájas fiú mohón. - Olyan gyönyörű húspástétomot láttam odalent!

S azzal a hájas fiú elindult lefelé a lépcsőn; csinos társnője megigézett minden pincért, és felbosszantott minden szobalányt, ahogy ment utána az étterembe.

Ott állt a húspástétom, amiről a dagadt fiú olyan lelkesen beszélt; de volt azonfelül marhasült, egy tál burgonya és egy korsó sör is.

- Üljön le - mondta a hájas fiú. - Ó, a mindenit! Csudajó lesz! Már olyan éhes vagyok.

Elragadtatásának hevében még vagy ötször-hatszor elemlegette a mindenit, aztán helyet foglalt az asztalfőn, Mary pedig az asztal másik végéhez ült le.

- Kér maga is egy kicsit? - kérdezte a hájas fiú, s a kését és villáját markolatig döfte bele a húspástétomba.

- Kérek szépen, egy keveset - felelte Mary.

A hájas fiú kitett Mary tányérjára egy kis szeletet, magának pedig egy jókora adagot, s már éppen hozzá akart fogni a falatozáshoz, amikor hirtelen leeresztette a kését és villáját, előre-hajolt a székén, két kezét késsel és villával együtt a két térdére támasztotta, és nagyon lassan így szólt:

- Ejha! Milyen szép maga!

A bámulat hangján jelentette ki ezt, s ennyiben hízelgő is volt, amit mondott; a szemében azonban olyan kannibáli tekintet ült, amely kétértelművé tette a bókot.

- Jézus Máriám, Joseph - mondta Mary, s tette magát, mintha elpirulna -, mi jut eszébe?

A hájas fiú lassanként visszaereszkedett előbbi helyzetébe, s csak egy nehéz sóhajtással felelt; néhány pillanatig maga elé meredt, aztán nagyot húzott a sörből. Miután ezt a műveletet is végrehajtotta, megint sóhajtott, aztán nagy buzgalommal nekiesett a pástétomnak.

- De szép lány ez az Emily kisasszony! - szólalt meg Mary hosszú hallgatás után.

A hájas fiú közben már bekebelezte az egész pástétomot. Most Maryre szegezte a szemét, és így szólt:

- Tudok én annál szebbet is.

- Igazán? - mondta Mary.

- Bizony - felelte a hájas fiú szokatlan élénkséggel.

- S ki az? Hogy hívják? - kérdezte Mary.

- Magát hogy hívják?

- Marynek.

- Őt is úgy hívják - mondta a hájas fiú. - Hiszen magáról beszélek.

A hájas fiú elvigyorodott, hogy a bók annál jobban hasson, aztán forgatni próbálta a szeméit, ide-oda nézett, bandzsított, hunyorgatott, úgyhogy föltehető, hogy kacsintani akart.

- Ne mondjon nekem ilyet - felelte Mary. - Hiszen maga sem gondolja komolyan.

- Már miért ne gondolnám - felelte a hájas fiú. - Úgy van, ha mondom.

- No jó.

- Máskor is szokott itt lenni?

- Nem - felelte Mary a fejét rázva. - Ma este megint elmegyek. Miért kérdi?

- Ó! - mondta a hájas fiú mély érzéssel. - Milyen jól elmulatnánk mi kettesben az asztalnál, ha nem menne el!

- Néha-néha talán eljövök majd, hogy meglátogassam magát - mondta Mary, és zavart színelve babrált az abrosszal -, ha megtesz nekem egy szívességet.

A hájas fiú előbb a pástétomos tálra, majd a marhasültre nézett, abban a hiszemben, hogy ez a szívesség nyilván összefügg az ennivalóval; azután kivette az egyik félkoronást, és nyugtalanul kezdte nézegetni.

- Hát nem érti? - mondta Mary, s huncut pillantással nézett a fiú dagadt képébe.

Joe megint a félkoronásra nézett, és gyenge hangon ezt felelte:

- Nem.

- A hölgyek arra szeretnék kérni, hogy ne szóljon semmit az öregúrnak arról, hogy a fiatalurat odafönt látta; és én is erre kérem.

- Ennyi az egész? - kérdezte a hájas fiú, s nagy kő esett le a szívéről, ahogy a félkoronást visszadugta a zsebébe. - Hát persze hogy nem szólok róla semmit.

- Mert látja - folytatta Mary -, Snodgrass úr nagyon szerelmes Emily kisasszonyba, Emily kisasszony pedig nagyon szerelmes öbeléje, s ha maga ezt kifecsegné, az öregúr valamennyiüket elvinné messze falura, ahol még embert se látna soha.

- Nem, nem, nem mondom el - ismételte a hájas fiú határozott hangon.

- Ez szép magától - mondta Mary. - No de most már föl kell mennem, felöltöztetni a kisasszonyomat az ebédhez.

- Ne menjen még - kérlelte a hájas fiú.

- Mennem kell - felelte Mary. - Isten vele. A viszontlátásra!

A hájas Joe egy elefánt kecsességével nyújtotta ki a két karját Mary felé, hogy csókot raboljon tőle; mivel azonban nem nagy fürgeség kellett hozzá, hogy kitérjenek előle, mire a karjait ismét összezárta, szívének bájos elrablója már eltűnt; minélfogva az egykedvű ifjú bánatában bekebelezett vagy egy font marhasültet, meghatott ábrázattal, aztán mély álomba merült.

Odafönt a fiataloknak annyi mondanivalójuk volt, a szökésnek és a titkos egybekelésnek annyiféle módját kellett megbeszélniük arra az esetre, ha Wardle úr meg nem puhulna, hogy Snodgrass úr csak egy félórával az ebéd előtt tudott elbúcsúzni tőlük. A hölgyek Emily hálósobájába rohantak, hogy felöltözködjének, az imádó pedig fogta a kalapját, és kiment a szobából. Alig ért azonban az ajtó elé, amikor Wardle úr hangos beszéde ütötte meg a fülét, s amint a korláton át letekintett, megpillantotta őt néhány másik úr társaságában; fölfelé jöttek a lépcsőn. Snodgrass úr nem ismerte a járást a házban, nagy zavarában gyorsan visszaesont hát a vendégszobába, ahonnan csak az imént lépett ki, aztán berontott egy belső szobába - Wardle úr hálósobájába -, óvatosan betette az ajtót, épp abban a pillanatban, amikor az urak beléptek a szobába. Pickwick úr, Nathaniel Winkle úr és Benjamin Allen úr volt Wardle úr társaságában; könnyen fölismerhette őket a hangjukról.

- Szerencse, hogy volt annyi lélekjelenlétem, és nem szaladtam beléjük - gondolta magában Snodgrass úr mosolyogva, s megindult lábujjhegyen az ágy mellett levő ajtó felé. - Ez az ajtó ugyanarra a folyosóra nyílik, és én szép nyugodtan és csendesen odábbállhatok.

Ennek a csendes és nyugodt odábbállásnak csak egyetlenegy akadálya volt: hogy tudniillik az ajtó be volt zárva, és a kulcs nem volt a zárban.

- A legjobb borukból adjon nekünk ma, pincér - mondta az öreg Wardle úr, a tenyerét dörzsölgetve.

- Igenis, uram, a legeslegjobbat hozom majd - felelte a pincér.

- Mondja meg a hölgyeknek, hogy itt vagyunk.

- Igenis, kérem.

Snodgrass úr is forrón és epedve óhajtotta, bárcsak megtudnák a hölgyek, hogy ő is itt van. Egyszer meg is kockáztatta, hogy a kulcslyukon keresztül suttogva odaszóljon a pincérnek, de aztán arra gondolt, hogy hátha egy idegen pincér jön oda hívására, s minthogy egyébként is az az érzése támadt, hogy a helyzete fölöttébb hasonlít egy másik úriember helyzetéhez, akit a minap egy szomszédos fogadóban találtak meg idegen ember szobájában, s akinek viszontagságait a reggeli lapok bűnügyi rovatának élén lehetett olvasni, letelepedett egy útitáskára, és egész testében remegni kezdett a félelemtől.

- Nem várunk Perkerre - mondta Wardle úr, az órájára pillantva. - Egy pillanatig sem várunk rá. Ő mindig pontos. Ha jönni akar, megjön idejében, ha pedig nem jön, akkor úgyis hiába várjuk. Nini, nini! Arabella!

- Ó, húgocskám - kiáltott fel Benjamin Allen úr, s színpadias mozdulattal zárta karjaiba Arabellát.

- Ó, kedves Ben, milyen dohányszagú vagy! - mondta Arabella, akit meglepetésszerűen ért a testvéri szeretetnek ez a heves megnyilatkozása.

- Igazán? - mondta Benjamin Allen úr. - Csakugyan dohányszagú vagyok, Bella? No hát, nem lehetetlen.

Nem is volt lehetetlen, mert csak nemrég vált el a tizenkét orvosnövendékből álló vidám kis társaságtól, akikkel együtt pipázgatott egy kis udvari szobában, lobogó tűz mellett.

- De hát úgy örülök neked, Bella - mondta Benjamin Allen úr. - Isten éltesen, szívem.

- Ó! - mondta Arabella, előrehajolva, hogy megcsókolja a bátyját. - De most már többet ne nyúlj hozzám, Ben, drágám, mert egészen összegyűrőd a ruhámat.

Miután idáig jutottak a kibékülésben, Benjamin Allen úr átadta magát meghatottságának, továbbá a szivarnak és a sörnek, s a könnyektől párás szemüvegén keresztül nézte a társaságot.

- Hát énhozzám nincs egy szava se? - kiáltott fel Wardle úr, s kitárta a karját Arabella felé.

- Sőt nagyon is sok - suttogta Arabella, amikor az öregúr melegen megölelte, és gratulált neki.

- Maga egy köszívű, lelketlen, kegyetlen szörnyeteg!

- Maga pedig egy kis lázadó - felelte Wardle úr, ugyanolyan suttogó hangon -, s attól félek, hogy kénytelen leszek kitiltani a házamból. Az olyanokat, mint maga, akik az egész világgal szembeszállnak, s mégis férjhez mennek, hiába ellenzi mindenki, voltaképpen ki kellene zárni a társadalomból. No de gyerünk! - tette hozzá az öregúr fennhangon. - Az ebéd tálalva van; maga mellett fog ülni. Joe, ej ebadta kölyke, milyen éber ma!

Gazdája nagy megrökönyödésére a hájas fiú csakugyan szokatlanul éber volt; a szemét tágra nyitotta, s mintha többé le sem akarta volna csukni. Egész viselkedése olyan élénkséget áruolt el, ami teljességgel megmagyarázhatatlan volt; s valahányszor megakadt a szeme Arabellán vagy Emilyn, somolygott és vigyorgott; egyszer pedig Wardle úr úgy látta, hogy rájuk is kacsintott. A hájas fiú viselkedésében beállott változás abból is eredt, hogy fontosságának tudata és büszkesége nagyon megnőtt, amióta a fiatal hölgyek beavatták őt titkukba; ez a somolygás, vigyorgás és hunyorgatás megannyi jóakarató biztatás volt, hogy bátran számíthatnak hűségére. Minthogy azonban ezek a jelek inkább arra voltak alkalmasak, hogy gyanút keltsenek, semmint hogy elaltassák a gyanút; s mert ráadásul nagyon aggasztóak is voltak; Arabella időnként a homlokát kezdte ráncolgatni, vagy a fejét csóválta, amit a hájas fiú úgy értett, hogy csak legyen résen, s annak jeléül, hogy ő ezt megértette, még jobban somolygott, vigyorgott és kacsingatott rájuk.

- Joe - szólt Wardle úr, miután a zsebeiben hasztalanul keresgélt -, nincs ott a pamlagon a burnótszelencém?

- Nincs, uram - felelte a hájas fiú.

- Ó, persze, emlékszem; ma reggel az öltözőasztalon hagytam - mondta Wardle úr. - Szaladj csak be érte a szomszéd szobába.

A hájas Joe bement a szomszéd szobába; s egy perc múlva behozta a burnótszelencét, de soha még kövér gyerekeknek nem volt olyan sápadt az arca.

- Mi lelte ezt a fiút? - kiáltott fel Wardle úr.

- Semmi - mondta Joe idegesen.

- Talán kísértetet láttál? - kérdezte az öregúr.

- Vagy talán a korsó vitt téged kísértetbe? - tette hozzá Ben Allen.

- Azt hiszem, hogy eltalálta - súgta oda neki Wardle úr az asztal fölött. - Berúgott, egészen biztos, hogy berúgott ez a kölyök.

Ben Allen úr azt felelte, hogy neki is ez a véleménye; s minthogy Ben ezt a betegséget számtalan eset alapján már jól ismerte, Wardle úr csak megerősödött gyanújában, ami már egy jó félórája motoszkált benne, úgyszólván most már bizonyosra vette, hogy a hájas fiú részeg.

- Figyeljük csak néhány percig - dűnnyögte Wardle úr. - Majd mindjárt megtudjuk, hogy berúgott-e vagy sem?

A szerencsétlen Joe mindössze vagy tíz szót váltott Snodgrass úrral, aki könnyörögve kérte, hogy szóljon titokban valamelyik barátjának, aki őt kiszabadíthatná, aztán a burnótszelencével együtt kitiszkolta a szobából, hogy hosszú távolmaradása nyomra ne vezesse a házigazdát. Joe egy darabig zavarodott képpel maga elé meredt, aztán kiment a szobából, hogy megkeresse Maryt.

Mary azonban, miután felöltöztette a kisasszonyát, hazament, s a hájas fiú még zavartabb képpel jött vissza, mint ahogy kiment.

Wardle úr és Ben Allen úr összenéztek.

- Joe! - mondta Wardle úr.

- Tessék, uram?

- Mit kerestél odakint?

A hájas Joe kétségbeesve nézett egyikükről a másikra, s végül dadogva azt felelte, hogy ő maga sem tudja.

- Úgy? - mondta Wardle úr. - Te magad sem tudod, hogy mit kerestél odakint, mi? No, vidd oda Pickwick úrnak a sajtot.

Pickwick úrnak nagyon jó kedve volt; jól szolgált az egészsége; s az egész ebéd alatt pompásan mulatott; ebben a pillanatban pedig éppen egy érdekes beszélgetésbe volt elmerülve Emilyvel és Winkle úrral; a társalgás hevében udvariasan előrehajolt, bal kezével néhány mozdulatot tett, hogy nyomatékot adjon szavainak, s az arca csak úgy ragyogott a derűs mosolytól. Kivett egy darab sajtot a tálból, s éppen vissza akart fordulni, hogy folytassa a beszélgetést, amikor a hájas fiú, aki úgy állt ott mellette, hogy a feje egyenlő magasságban volt Pickwick úr fejével, hüvelykujjával hátrabökött a válla fölött, s olyan iszonyatos és visszataszító torzpoftát vágott, amilyent még a karácsonyi némajátékokban sem látni mindig.

- Szent Isten! - mondta Pickwick úr meghökkenve. - Hát ez meg... mi a csuda?...

Elhallgatott, mert a hájas Joe ismét fölegyenesedett, s vagy igazán elaludt, vagy csak tettette magát.

- Mi baj van? - kérdezte Wardle úr.

- Ej, de furcsa gyerek ez a maga inasa! - felelte Pickwick úr, s nyugtalanul nézegette a fiút. - Talán furcsa, hogy ezt mondom, de bizistók attól tartok néha, hogy nincs egészen helyén az esze.

- Ó! Édes Pickwick úr, ne mondjon ilyet - kiáltotta Emily és Arabella egyszerre.

- Hát hiszen nem állítom határozottan - jelentette ki Pickwick úr, miközben mindenki néma megütközéssel tekintett rá. - De annyit mondhatok, hogy a viselkedése az imént komolyan megijesztett. Ó! Jaj! - kiáltott fel Pickwick úr, s egy rövid sikoltással hirtelen felpattant a helyéről. - Bocsanatot kérek, hölgyeim, de ez a gyerek valami hegyes jószágot szúrt a combomba. Igazán veszedelmes bolond.

- Részeg - ordította dühösen az öreg Wardle. - Húzzák meg a csengőt! Hívják be a pincéreket! Részeg.

- Nem vagyok részeg - mondta a hájas Joe térdre esve a gazdája előtt, amikor Wardle úr galléron ragadta. - Nem vagyok részeg.

- Hát akkor bolond vagy, ami még rosszabb. Hívják be a pincéreket - mondta az öregúr.

- Nem vagyok bolond, eszemen vagyok - mondta a hájas fiú, és sírni kezdett.

- Hát akkor mi az ördögnek szúrtál egy hegyes jószágot Pickwick úr lábába? - kérdezte Wardle úr dühösen.

- Mert nem akart rám nézni - felelte a gyerek. - Beszélnivalóm volt vele.

- Mi beszélnivalód volt vele? - kérdezte egyszerre egy csomó hang.

A hájas Joe hápogott, a hálósoba ajtaja felé pislogott, megint hápogott, s a két mutatóujjával két könnycseppet törölt ki a szeméből.

- Mi beszélnivalód volt vele? - kérdezte Wardle úr, és jól megrázta.

- Megálljon! - mondta Pickwick úr. - Engedelmet kérek. Mit akartál nekem mondani, szegény fiam?

- Sűgni akartam valamit - felelte a hájas gyerek.

- Biztosan le akartad harapni a fülét - mondta Wardle úr. - Ne menjen közel hozzá, Pickwick; meg van veszve; csöngessenek! Hadd vigyék le.

Winkle úr már éppen meg akarta rántani a csöngő zsinórját, amikor az egész társaság felkiáltott meglepetésében; a bezárt udvarló ugyanis szégyentől kipirult arccal berontott a hálószobából, és meghajtotta magát az egész társaság előtt.

- Ohó! - kiáltott fel Wardle úr, s elengedte a hájas Joe gallérját, és egy lépéssel hátrált. - Hát ez meg mi?

- El voltam bújva a szomszéd szobában, uram, mióta önök megjöttek - magyarázta Snodgrass úr.

- Emily, fiacskám - mondta Wardle úr szemrehányó hangon -, én gyűlölöm a hazugságot és a csalást; ez az eljárás igazán nagyon illetlen és menthetetlen. Ezt nem érdemeltem meg tőled, Emily, mondhatom!

- Apus, drágám! - mondta Emily. - Arabella is tudja... mindenki tudja, Joe is tudja... hogy nekem ebben nincsen semmi részem. Augustus, az Isten szerelmére, magyarázd hát meg nekik!

Snodgrass úr, aki csak arra várt, hogy megkérdezzék, rögtön elmondta, hogy miképpen jutott ebbe a kínos helyzetbe, hogy csakis azért búj el Wardle úr elől, mert attól tartott, hogy családi perpatvar lesz miatta, hogy ő egy másik ajtón távozni akart, de zárva találta, s így akarata ellenére kénytelen volt itt maradni. Nagyon kínos helyzetbe került; de most már egy csöppet sem bánja, mert alkalmat nyújt neki közös barátjuk jelenlétében kijelenteni, hogy őszintén és igaz szívből szereti Wardle úr leányát; s büszkén mondhatja el, hogy vonzalmuk kölcsönös, és ha százezer mérföld választaná is el őket, vagy az óceán vize hullámzana is közöttük, soha egy pillanatra sem felejtethné el azokat a boldog napokat, amikor megismerkedtek... és így tovább.

Snodgrass úr még egyszer meghajtotta magát, miután ezzel a vallomással könnyített a lelkén, aztán kalapjába nézett, és megindult az ajtó felé.

- Megálljon! - kiáltotta Wardle úr. - A kutya-fáját neki, hát mi az Isten...

- Csudájának - szólt közbe szelíden Pickwick úr, mert attól félt, hogy az öreg Wardle valami csúnyát talál mondani.

- Igen; mi az Isten csudájának - mondta Wardle úr, elfogadva Pickwick úr ajánlatát - nem mondta meg ezt mindjárt?

- Vagy miért nem mondta meg legalább nekem? - tette hozzá Pickwick úr.

- Jaj - szólt közbe Arabella, s maga vette át a védelmet -, jaj, hát mire való most már ez a sok kérdés, amikor úgyis tudja jól - fordult Wardle úrhoz -, hogy a maga vén, kapzsi szíve gazdagabb vőre áhítozott, s különben is olyan felfortyanó természetű méregzsák, hogy mindenki fél magától, rajtam kívül. Fogjanak kezét, és az Isten szerelmére adasson neki valamit enni, hiszen egészen ki van éhezve a szegény; aztán hozassa fel mindjárt a bort is, mert amíg két palackkal meg nem ivott, úgysem férhet meg magával az ember.

A derék öregúr meghúzta Arabella fülét, minden lelkifurdalás nélkül megcsókolta, nagy szeretettel megcsókolta a leányát is, és melegen megrázta Snodgrass úr kezét.

- Egy dologban mindenesetre igaza van ennek a lánynak - mondta az öregúr jókedvűen. - Csöngessenek a borért!

Meghozták a bort, és ugyanabban a pillanatban Perker úr is megjelent. Snodgrass úrnak egy kis asztalra tálalták be az ebédet, s miután hamarosan bekebelezte, székét Emily mellé tolta anélkül, hogy az öregúrnak a legcsekélyebb kifogása is lett volna ellene.

Az est pompásan telt el. A kis Perker óriási sikert aratott; mindenféle tréfás történeteket mesélt el, és előadott egy komoly dalt is, mely majdnem olyan nevetségesen hatott, mint az adomái. Arabella nagyon bájos volt, Wardle úr nagyon jókedvű, Pickwick úr nagyon derűs, Ben Allen úr nagyon lármás, a szerelmesek nagyon szótlanok, Winkle úr nagyon beszédes, és valamennyien nagyon boldogok.

ÖTVENÖTÖDIK FEJEZET

*Solomon Pell úr egy kocsisokból összeválogatott bizottság
segédletével eligazítja idősb Weller úr ügyeit*

- Sammy - mondta idősb Weller úr a fiának, a temetés után való reggel -, megtaláltam, Sammy. Mindjárt gondoltam, hogy ott lesz.

- Mit gondoltál, hogy mi lesz ott? - kérdezte Sam.

- Mostohaanyád végrendelete, Sammy - felelte Weller úr. - Melynek értelmében végre kell hajtani azokat a rendelkezéseket, amikről tegnap este beszéltem neked, az állampapírokat illetően.

- Hát nem mondta meg neked, hogy hová tette a végrendeletet? - kérdezte Sam.

- Egy szóval se, Sammy - felelte Weller úr. - Éppen eligazítottuk a mi kis nézeteltérésünket, és én vigasztalgattam és buzdítottam egy kicsit, úgyhogy el is felejtettem megkérdezni, hova tette, de nem tudom, hogy megkérdeztem volna-e tőle, még ha eszembe jutott volna is - tette hozzá Weller úr -, mert mégiscsak furcsa dolog az, Sammy, hogy az ember valakinek a vagyonát szimatolgassa, amikor betegségében ápolja. Éppen olyan lenne ez, mint amikor egy külső utast, aki lepottyant a postakocsiról, megint felsegítünk a helyére, és kilopunk a zsebéből valamit, közben pedig sóhajtozva kérdezzük tőle, hogyan érzi magát, tudod, Sammy.

Miután a felfogását ilyen szemléltető módon megmagyarázta, az öregúr kinyitotta bankótárcáját, s egy piszkos ív levélpapírost húzott elő, amelyen nagy összevisszaságban egy csomó ákombákom állt.

- Ez az az okmány, ni, Sammy - mondta idősb Weller úr. - A söntés faliszekrényének legfelső polcán találtam, egy kis fekete teáskannában. Bankókat szokott tartogatni benne, mielőtt hozzám jött feleségül, Sammy. Százszor is láttam, amint a födelét leemelte, amikor egy-egy számlát kifizetett. Szegény asszony, minden teáskannájába dughatott volna egy végrendeletet anélkül, hogy a maga szájától elvont volna valamit, mert az utolsó időben nagyon kevés teát ivott, kivéve a mértékletességi estéken, ahol teával kezdődött meg a sor, s csak azután jött a sör meg a többi!

- S hogy szól a végrendelet? - kérdezte Sam.

- Csak az áll benne, amit már mondtam neked, fiam - felelte jó atyja. - Kétszáz font sterlinget hagyok a mostohafiamra, Samuelre, minden egyéb vagyonomat, ingóságaimat és ingatlanaimat pedig az uramra hagyom, Tony Weller úrra, aki egyben jelen végrendelet egyedüli végrehajtója legyen.

- Ennyi az egész, mi? - kérdezte Sam.

- Ennyi - felelte Weller úr. - S mivelhogy ez világos, s mind a ketten, te is meg én is meg lehetünk vele elégedve, más érdekelt fél meg nincs is, hát gondolom, ezt a darab papírost akár tűzbe is dobhatjuk.

- Mit csinálsz, apám, elment az eszed? - kiáltott fel Sam, s kiragadta kezéből az iratot, mikor az öregúr jámbor együgyűségében már kezdte is felszítani a tüzet, hogy a szót tett kövesse. - Szép kis végrendeleti végrehajtó vagy te.

- Hát miért nem? - kérdezte Weller úr, s szigorúan nézett szét maga körül, kezében a piszkavassal.

- Miért nem? - kiáltotta Sam. - Azért nem, mert ezt előbb hitelesíttetni kell, eskü alatt, s még egyéb formaságokra is szükség van.

- Csak nem mondd komolyan? - kérdezte Weller úr, s letette a piszkavasat.

Sam a végrendeletet gondosan berakta az oldalsó zsebébe, és közben egy pillantással értésére adta az öregúrnak, hogy komolyan beszél, mégpedig nagyon is komolyan.

- Hát akkor mondok én neked egyet - szólt Weller úr rövid kis gondolkodás után. - Ez a dolog éppen a Lordkancellár puszipajtásának való ügy. Rá kell ezt bízni Pellre, fiam. Az effajta fogós kérdésekben ember ő a talpán. Rögtön a csődtörvényszék elé visszük az ügyet, Sammykém.

- Ej, ilyen konok vén szamarat sem láttam még soha életemben - kiáltott fel Sam haragosan. - Örökké csak az Old Bailey, a csődtörvényszék, az alibi, meg más hasonló butaság motoszkál a fejében. Okosabban tennéd, ha felvennéd az ünneplő ruhádat, s bemennél a városba, elintézni ezt az ügyet, ahelyett, hogy itt prédikálsz olyasmiről, amihez nem értesz.

- Jól van, Sammy, nagyon jól van - felelte idősb Weller úr. - Ráállok mindenre, hogy a dolog gyorsabban menjen, Sammy. De jól jegyezd meg, fiam, csakis Pell... csakis Pell... lehet az ügyvédünk.

- Nekem sem kell más - felelte Sam. - No, készen vagy-e már?

- Várj csak egy kicsit, Sam - felelte Weller úr, s miután az ablakban lógó kis tükör előtt nyakára csavarta a sálkendőjét, a legfurcsább csavarodások segítségével igyekezett belebújni a kabátjába.

- Mindjárt, Sammy. Várj egy kicsit. Ha majd te is olyan öreg leszel, mint az apád, te sem fogod olyan könnyen felhúzni a kabátodat, mint mostanság, fiam.

- No, ha csak ilyen könnyen tudnék belebújni, fel se öltözködnék inkább, soha életemben - jegyezte meg a fia.

- Most így gondolkozol - mondta Weller úr korához illő komolysággal -, de majd egyszer te is belátod, hogy mennél szélesebb az ember, annál eszélyesebb. A szélesség meg az eszélyesség mindig együtt járnak, Sammy.

Miután idősb Weller úr kimondta ezt a csálhatatlan elvet, amit sok évi tapasztalásból és megfigyelésből szűrt le, egy ügyes mozdulattal sikerült kabátja legalsó gombját begombolnia. Pihent egy kicsit, hogy ismét lélegzethez jusson, könyökével leporolta a kalapját, aztán kijelentette, hogy indulhatnak.

- Minthogy nyolc szem többet lát, mint négy, Sammy - mondta Weller úr, ahogy a kocsi végigrobogott a londoni országúton -, s minthogy ez a vagyoni itt nagyon könnyen kísértésbe viheti az ügyvédet, majd magunk mellé veszünk két jó barátot, hogy résen legyenek, ha az ügyvéd valami hamisságon törné a fejét; kettőt azok közül, akik téged a múltkor a Fleet-börtönbe kísértek. Senki sem ismeri úgy a lovakat, mint ők ketten - tette hozzá Weller úr félig suttogva -, senki sem ismeri úgy a lovakat.

- De ismerik-e az ügyvédeket is? - kérdezte Sam.

- Aki jól meg tudja ítélni a lovat, az minden egyebet is jól meg tud ítélni - felelte az apja, olyan dogmatikusan, hogy Sam nem is merte kétségbevonni az állítását.

E figyelemre méltó elhatározás folytán Weller úr felkérte a himlőhelyes arcú úriembert és a két nagyon kövér kocsist - a két utóbbit valószínűleg a szélességükre való tekintettel szemelte ki, mert hiszen ebből következett az eszélyességük is -, s miután megnyerték maguknak az

urakat, a társaság a Portugál utcai kocsmába ment, ahonnét azonnal átszalasztottak egy küldöncöt a csődtörvényszékre, azzal az üzenettel, hogy Solomon Pell úr tüstént szíveskedjék átfáradni.

Szerencsére a küldönc éppen ott találta Solomon Pell urat, aki egy kis hideg reggeli mellett ült - tekintettel arra, hogy az üzlet kissé lanyhán ment -, s a reggeli mindössze egy rövid kolbászból és kétszersültből állt. Mihelyt fülébe súgták az üzenetet, reggelije maradékát a zsebébe gyúrta a különböző hivatalos iratok közé, s olyan sebesen futott át az utca másik oldalára, hogy már a söntés elé ért, mikor a küldönc még jóformán ki sem jött a törvényszék előcsarnokából.

- Uraim - mondta Pell úr, megemelve a kalapját -, üdvözlöm mindnyájukat. Nem hízelgésből mondom, de nem tudok még öt embert a világon, akinek a kedvéért ma eljöttem volna a törvényszékről.

- Annyi a dolga? - kérdezte Sam.

- Annyi - felelte Pell. - Nyakig vagyok a munkában, ahogyan boldogult barátom, a Lord-kancellár mondta, mikor a felsőházból jött, ahol folyton interpelláltak. Szegény ember! A sok munka nagyon megviselte, az interpellációk rettenetesen kifárasztották. Nemegyszer már igazán azt gondoltam, hogy összeroskad a kimerültségtől; bizistók azt gondoltam.

Pell úr elhallgatott, és a fejét csóváltgatta; mire idősb Weller úr könyökével meglökte a szomszédját, mintha figyelmeztetni akarta volna az ügyvéd magas összeköttetéseire, aztán megkérdezte tőle, hogy a szóban forgó hivatalos fáradalmak aláásták-e az ügyvéd úr kiváló barátjának az egészségét?

- Annyira aláásták, hogy azt hiszem, sohasem szedte össze magát egészen - felelte Pell. - Sőt pontosan tudom, hogy nem. „Pell - mondta nekem sokszor -, Pell, hogy a nyavalyába bírja maga azt a sok szellemi munkát? Kutya legyen, ha értem, Pell.” „Lelkemre mondom - feleltem én -, magam sem tudom.” „Pell - tette hozzá aztán sóhajtva, s némi irigységgel nézett rám... tudják, uraim, olyan baráti irigységgel, csakis baráti irigységgel... én sohase róttam fel neki... hiszen nem volt ebben semmi rosszakarat... - Pell - tette hozzá -, maga csuda ember, maga valóságos két lábon járó csoda”... Ó, uraim, maguk is nagyon megszerették volna őt, ha ismerhették volna... Hozzon nekem egy tripla rumot, lelkem.

Pell úr ezt az utóbbi megjegyzését az elfojtott fájdalom hangján a pincérlányhoz intézte, aztán felsóhajtott, lenézett a cipőjére, majd fel a mennyezetre, s minthogy közben meghozták a rumot, rögtön fel is hajtotta.

- De hát hiába - mondta Pell, egy széket tolva az asztalhoz -, egy hivatásos ügyvédnek nincs joga a magánismeretségeit figyelembe venni, amikor jogi tanácsért fordulnak hozzá. Egyébként, uraim, mióta utoljára találkoztunk itt, egy nagyon szomorú esemény történt; el kellett siratnom valakit.

Pell úr kihúzta a zsebkendőjét, amikor ehhez a szóhoz ért, hogy: „siratnom”, de csak arra kellett neki a zsebkendő, hogy letörüljön vele egy csöpp rumot a szája széléről.

- Olvastam a gyászjelentését az *Advertiser*-ben, Weller úr - folytatta Pell. - Édes Istenem, még csak ötvenkét éves volt! Ha meggondolja az ember!

Ezeket a méla megjegyzéseket a himlőhelyes arcú úrhoz intézte, aki véletlenül éppen ránézett. Pell úr szavaira a himlőhelyes ember, akinek a felfogása elég ködösen működött, fészkelődni kezdett a székén, és kijelentette, hogy ami azt illeti, igazán sohasem lehet tudni, hogyan

történnék a dolgok; s minthogy ebben a kijelentésében olyasfajta finoman burkolt állítás rejlett, amit érvekkel nagyon nehéz megcáfolni, nem is akadt senki, aki kétségbevonja.

- Hallottam a hírért, hogy nagyon szép asszony volt, Weller úr - mondta Pell részvevő hangon.

- Igen, uram, az volt - felelte idősb Weller úr, akinek nem nagyon volt ínyére az a mód, ahogyan ezt a témát szóba hozták; de aztán azt gondolta, hogy az ügyvéd, aki olyan sokáig volt bizalmas barátságban a Lordkancellárral, mégiscsak jobban tudja, mi illik és mi nem. - Nagyon szép asszony volt, uram, amikor megismerkedtem vele. Akkoriban özvegyasszony volt.

- No, ez érdekes - mondta Pell úr, s bánatos mosollyal nézett körül -, az én feleségem is özvegyasszony volt.

- Hát ez igazán érdekes - mondta a himlőhelyes arcú ember.

- Igen, csodálatos véletlen - mondta Pell.

- Szó sincs róla - jegyezte meg mogorván idősb Weller úr. - Mindig több özvegyasszony megy férjhez, mint hajadon.

- Nagyon jó, nagyon jó - mondta Pell -, tökéletesen igaza van, Weller úr. Szegény feleségem nagyon előkelő és művelt asszony volt; finom modorát mindenki bámulta a környéken. Büszke voltam rá, mikor azt az asszonyt táncolni láttam; olyan határozott és méltóságos, s mégis olyan természetes volt minden mozdulata. S milyen egyszerű asszony volt, ó, Istenem, Istenem! Bocsánat a kérdésért, Samuel úr - folytatta az ügyvéd halkabb hangon -, az ön mostohaanyja magas termetű volt?

- Nem éppen - felelte Sam.

- Az én feleségem magas termetű volt - mondta Pell -, ragyogó asszony, gyönyörű alakja volt, s az orra olyan, uraim, hogy igazán uralkodásra és parancsolásra termett. Nagyon szeretett engem... nagyon... és igen jó családból való volt, uraim. Anyjának a testvérébátyja, aki bélyeg- és papírkereskedő volt a jogásznegyedben, nyolcszáz fonttal ment csődbe.

- No - mondta Weller úr, aki már kezdett kissé nyugtalanul fészkelődni -, hát talán térjünk rá a mi ügyünkre.

Ez a szó muzsika volt Pell úr fülének. Már úgyis azon törte a fejét, hogy vajon hivatalos ügyben hívták-e, vagy csak egy pohár pálinkára vagy puncsra invitálták meg, vagy pedig csak merő udvariasságból; most hát eloszlott ez a kételye anélkül, hogy egy szikrát is elárulta volna a kíváncsiságát. Ragyogott a szeme, letette a kalapját az asztalra, és így szólt:

- Miféle ügyről van szó? Hm? Talán az urak közül valaki csődöt akar kérni maga ellen? Majd kieszközljük a letartóztatását; afféle baráti letartóztatást, remélem, itt csupa jó barát között vagyunk?

- Add ide azt az írást, Sammy - mondta Weller úr, s átvette a végrendeletet a fiától, akit ez az egész beszélgetés meglepő módon nagyon mulattatott. - Amit mi ki akarunk eszközölni, uram, az ennek az írásnak a hitele.

- Hitelesítése, édes jó uram, talán hitelesítése - szólt közbe Pell úr.

- No hát, kérem - felelte Weller úr éles hangon -, az már igazán egészen mindegy, hogy hitele vagy hitelesítése. Ha nem érti, amit mondok, uram, majd találunk olyant, aki megérti.

- Csak nem bántottam meg, Weller úr? - mondta Pell szelíden. - Amint látom, ön a végrendeleti végrehajtó - tette hozzá az okmányra sandítva.

- Igen - felelte Weller úr.

- S a többi urak bizonyára a hagyományozottak? - kérdezte Pell úr, s a mosolya szinte szerencsét kívánt nekik az örökséghez.

- Sammy a hozományozott - felelte idősb Weller úr -, a többi urak a barátaim, s csak azért jöttek, hogy ügyeljenek. Ők az én választott bírám.

- Ó, helyes, nagyon helyes - mondta Pell úr. - Semmi kifogásom sincs ellene, kérem. De mielőtt hozzáfoghatnék, szükségem van öt fontra. Hahaha!

Miután a bizottság megszavazta az öt font előleget, Weller úr kitette a pénzt; azután, bár semmi különös megbeszélőnivalójuk nem volt, hosszú tanácskozást tartottak, melynek folyamán Pell úr a választott bírák teljes megalégedésére kimutatta, hogy ha nem őrá bízta volna ezt az ügyet, az egész nagyon balul ütött volna ki. Hogy miért? Azt nem fejthette ki világosan, de azért kétség sem férhetett hozzá. Miután ezt a fontos részletet is tisztázták, Pell úr az örökség terhére elfogyasztott három kotlettet, különböző, árpaléből és egyébből készült szeszes italokat, aztán elindultak valamennyien a Doctor's Commons felé.

Másnap ismét megjelentek a Doctor's Commonsban, ahol meggyűlt a bajuk egy tanúnak megidézett lovász miatt, aki egy kissé pityókos volt, s a prokurátor és az egyik delegált nagy megbotránkozására eskü helyett folyton káromkodni akart. A következő héten megint több ízben be kellett nézniük a Doctor's Commonsba, azonkívül egyszer az örökösödésilleték-hivatalba, aztán szerződést kellett kötni a vendéglő és a bérlet átadásáról; aztán hitelesíttetni, aztán leltárt felvenni; aztán villásreggelit elfogyasztani, ebédet bekebelezni, és még más hasonló hasznos dolgokat elintézni; s annyi okmányt halmoztak rakásra, hogy Solomon Pell úr, meg a fiú és ráadásul a kék aktatáska annyira megdagadtak, hogy senki sem hitte volna róluk, hogy ez ugyanaz az ember, ugyanaz a fiú és ugyanaz a táska, akik néhány nappal azelőtt ott lézengtek a Portugál utcában.

Végre mind elintézték ezt a sok fontos ügyet, s kitűzték egy napot az eladásra és az állampapírok beszerzésére. Közvetítőül felkérték Wilkins Flasher tőzsdebizományos urat, aki a bank közelében lakott, s akit Solomon Pell úr ajánlott erre a célra.

Afféle ünnepélyes alkalom volt ez, s a felek ennél fogva ki is csípték magukat. Idősb Weller úr csizmája frissen volt subickolva, s a ruházata is különös gondot árult el; a himlőhelyes arcú úr egy óriási dáliát tűzött a gomblyukába, egy csomó zöld levéllel együtt; két barátjának kabátját pedig csokrocskák, babérlevelek és egyéb örökzöld lombocskák díszítették. Mind a hárman felvették a legszebbik ünneplőjüket; vagyis állig be voltak gombolkozva, s annyi ruha volt rajtuk, hogy még - mert amióta föltalálták a bérkocsikat, a kocsisok mindig ebben látták, s ezután is csak ebben látják az előkelő öltözködést.

Pell úr a kitűzött órában megjelent a szokott helyen; s még ő is felhúzott egy pár kesztyűt, sőt tiszta inget is vett, amely a gallér és a csukló körül ugyan elég rojtos volt már a sok mosástól.

- Három fertály kettő - mondta Pell úr a szobában álló órára nézve. - Ha fertály háromkor ott leszünk Flasher úrnál, éppen legjobbkor érkezünk.

- Mit szólnának egy korty sörhöz, uraim? - indítványozta a himlőhelyes ember.

- És egy darabka hideg marhasülthöz? - mondta a második kocsis.

- Vagy néhány osztrigához? - tette hozzá a harmadik, aki mindig rekedt volt, s szépen ívelt karika lábszárai voltak.

- Úgy van! Úgy van! - mondta Pell úr. - Hadd köszöntsük fel Weller urat, mint az új birtokost: igaz-e? Hahaha!

- Szíves örömet, uraim, állok elébe - felelte Weller úr. - Sammy, csöngess!

Sam csöngetett; a sört, a hideg pecsenyét és az osztrigát hamarosan elibük tálalták, s a társaság alaposan nekilátott a villásreggelinek. Ahol mindenki olyan tevékenyen működik, szinte nem is járja, hogy különbséget tegyünk; de ha volt köztük valaki, aki mégis túltett a többiekén, akkor ez a rekedt hangú postakocsis volt, aki az osztrigái mellé elfogyasztott egy teljes pint borecetet, s még csak meg sem látszott rajta.

- Pell úr - mondta idősb Weller úr, fölemelve konyakkal megtöltött poharát, mely italból mindnyájuknak hoztak egy-egy pohárral, miután az osztrigahéjakat eltakarították az asztalról - , Pell úr, az volt a szándékom, hogy ez alkalommal az állampapírokra koccintok, de Samuel fiam azt súgta a fülembe...

Samuel Weller úr, aki szótlanul és mosolygó arccal ette az osztrigát, most hirtelen hangosan közbekiáltott:

- Halljuk!

- Azt súgta a fülembe - folytatta az apja -, hogy illendőbb, ha a poharamat az ön szerencséjére és boldogulására ürítem, és egyúttal megköszönöm, hogy ilyen szépen nyélbe ütötte a mi dolgunkat. Tehát, az ön egészségére, Pell úr!

- Megálljunk egy pillanatra, uraim! - vágott közbe a himlőhelyes arcú úr hirtelen, erélyes hangon. - Forduljanak felém, uraim!

Azzal a himlőhelyes arcú úr felállt, és a többiek is felálltak. A himlőhelyes arcú úr végignézett a társaságon, s lassan fölemelte a kezét, mire mindegyik úr (a himlőhelyest is beleértve) hosszú lélegzetet vett, s a poharát ajkához emelte. A következő pillanatban a himlőhelyes úr lebocsátotta a kezét, s mindegyik pohár üresen csapódott le az asztalra. Nem lehet leírni, hogy ennek a hatalmas szertartásnak milyen megrendítő volt a hatása; nagyszerű volt, ünnepélyes és megkapó, szóval megvolt benne a nagyság minden eleme.

- Nos, uraim - szólalt meg Pell úr -, én csak annyit mondhatok, hogy a bizalom e jelei nagyon jólesnek egy hivatásos ügyvédnek. Nem szeretnék olyat mondani, ami önzésnek látszanék, uraim, de a saját érdekükben nagyon örvendek, hogy énhozzám fordultak, ennyi az egész. Ha valami silány ügyvédhez mentek volna, szentül meg vagyok győződve róla, s maguk is bizonyosra vehetik, hogy már réges-rég csávéba kerültek volna. Bárcsak életben volna még az én nemes barátom, a Lordkancellár, hogy láthatta volna, miként bonyolítottam le ezt az ügyet; nem hiúságból mondom, de azt hiszem... de nem, uraim, nem akarom önöket ezzel untatni. Engem rendszerint itt találnak, de ha nem itt vagyok, akkor vagy odaát a törvényszéken, vagy pedig itt van a lakásom címe. Meg fogják látni, hogy az áraim nagyon olcsók és méltányosak, s hogy senki sem szolgálja ki jobban az ügyfeleit, mint én, s azt hiszem, hogy értek egy kissé a mesterségemhez. Ha adandó alkalommal egyik-másik barátjuknak ajánlhatnak, nagy hálára köteleznek, uraim, és őket is hálára kötelezik, ha énhozzám küldik. Egészségükre, uraim!

Solomon Pell úr, miután ekként kiöntötte a szívét, letett három kis névjegyet Weller úr barátai elé, aztán megint az órára nézett, s kijelentette, hogy jó lesz sietni, mert elkésnek. Erre a célzásra idősb Weller úr kifizette a számlát, aztán az örökségi végrehajtó, az örökös, az ügyvéd s a választott bírák fölkerekedtek, és elindultak a City felé.

Wilkins Flasher tőzsdebizománys úr irodája az első emeleten volt az Angol Nemzeti Bank mögötti háztömbben; Wilkins Flasher tőzsdebizománys úr háza Brixtonban volt, Surreyben; Wilkins Flasher tőzsdebizománys úr lova és hintaja egy közeli istállóban állt; Wilkins Flasher tőzsdebizománys úr lovásza útban volt a West End felé, ahová éppen vadat vitt; Wilkins Flasher tőzsdebizománys úr írnoka ebédelni ment; úgyhogy Wilkins Flasher tőzsdebizománys úr személyesen kiáltott ki, hogy: „Szabad!”, amikor Pell úr kíséreeivel együtt bekopogott az iroda ajtaján.

- Jó reggelt, uram - mondta Pell úr, alázatos meghajlással. - Egy kis átírást szeretnénk elintéztetni, kérem.

- Ó, tessék besétálni - mondta Flasher úr. - Foglaljanak helyet egy pillanatra. Azonnal a rendelkezésükre állok.

- Köszönöm, uram - mondta Pell úr. - Nem sietős a dolgunk. Üljön le, Weller úr.

Idősb Weller úr leült egy székre, Sam egy ládára, a választott bírák pedig leültek ott, ahol helyet találtak, s nézegetni kezdtek a falon egy naptárt és néhány felragasztott írást, olyan kerekre nyílt szemmel, mintha régi mestereknek a leggyönyörűbb remekművei lettek volna.

- Hát szóval, fogad velem hat üveg vörös borba? - mondta Wilkins Flasher úr, folytatva a beszélgetést, amelyet Wellerék belépése egy pillanatra félbeszakított. - No?

Ezeket a szavakat egy roppant elegáns fiatalúrhoz intézte, aki a kalapját félreacsapva viselte, s aki az íróasztalra könyökölve egy vonalzóval a legyeket csapdosta agyon. Wilkins Flasher úr irodai székének két hátsó lábán himbálta magát, és egy levélragasztó papírpecsétetes dobozzal meg a zsebkésével játszott úgy, hogy a kést mindig ráejtette a dobozra, olyan ügyesen, hogy a hegye éppen közepén fúrta át a kis vörös pecsétet, mely a doboz födelére volt ragasztva. Mind a két úr nagyon mély kivágású mellényt hordott, nagyon kihajtott gallért, nagyon piciny csizmát s nagyon nagy gyűrűket, nagyon kis zsebórát, nagyon vastag óraláncot, testhezálló nadrágot és illatos zsebkendőt.

- Nem szoktam fogadni féltucatban - mondta a másik úriember. - Fogadjunk tizenkét üvegbe.

- Tartom, Simmery, tartom! - jelentette ki Wilkins Flasher úr.

- Házhoz szállítva, persze - jegyezte meg a másik.

- Természetesen - felelte Wilkins Flasher úr.

Wilkins Flasher úr bejegyezte a fogadást egy kis könyvbe, aranytokos ceruzával, s a másik úr szintén bejegyezte egy másik könyvecskébe, egy másik aranytokos ceruzával.

- Ma reggel olvastam az újságban egy kis hírt Bofferről - jegyezte meg Simmery úr. - Szegény szerencsétlent kizárták a tőzsdéről.

- Fogadni mernék, hogy elvágja a torkát - mondta Wilkins Flasher úr -, tíz guineát teszek öt ellen.

- Tartom - felelte Simmery úr.

- Ohó! Várjunk csak - mondta Wilkins Flasher úr elgondolkozva. - Az is lehet, hogy fölakasztja magát.

- Rendben van - felelte Simmery úr, s máris előszedte megint az aranytokos ceruzáját. - Azt is elfogadom, ha fölakasztja magát. Mondjuk úgy, hogyha véget vet az életének.

- Jó, ha öngyilkos lesz, és meg is hal - mondta Wilkins Flasher úr.

- Helyes - felelte Simmery úr, és bejegyezte a könyvecskéjébe.
- Flasher, tíz guinea öt ellen, hogy Boffer öngyilkos lesz... És mennyi időn belül dől el a fogadás?
- Legyen két hét? - kérdezte Wilkins Flasher úr.
- Nyavalyát - felelte Simmery úr, s egy pillanatra elhallgatott, amíg leütött a vonalzóval egy legyet. - Szó sincs róla. Legfeljebb egy hét.
- Felezzük meg a különbséget - mondta Wilkins Flasher úr. - Legyen tíz nap.
- Jó, nem bánom, legyen tíz nap - mondta Simmery úr.

Így hát beírták a kis könyvekbe, hogy Boffer tíz napon belül öngyilkos lesz, s ha nem, akkor Wilkins Flasher úr köteles lefizetni Frank Simmery úr kezéhez tíz guineát; ha pedig Boffer ennyi idő alatt megöli magát, akkor Frank Simmery úr fog Wilkins Flasher úrnak öt guineát fizetni.

- Sajnálom szegényt, hogy csődbe került - jegyezte meg Wilkins Flasher úr. - Felséges vacsorákat adott.
- Remek portói bora is volt - jegyezte meg Simmery úr. - Elküldöm holnap a komornyikomat az árverésre, hogy szerezzen meg néhány palackot abból a hatvannégyes évjáratból.
- A csudát! - vágott közbe Wilkins Flasher úr. - Már én is elküldtem az emberemet. Fogadjunk öt guineába, hogy az én emberem túllicitálja az önt.
- Tartom.

Ezt megint bejegyezték a kis könyvekbe az aranytokos ceruzájukkal, s miután Simmery úr az összes legyet agyoncsapta, és az összes fogadásokat bejegyezte, átment a tőzsdére, hogy megtudja, mi az újság.

Most már Wilkins Flasher úr is volt olyan kegyes meghallgatni Solomon Pell úr előterjesztéseit, s miután néhány nyomtatott űrlapot kitöltött, felszólította a társaságot, hogy menjenek el vele a bankba, ami meg is történt. Weller úr és három jó barátja mérhetetlenül megbámultak és megcsodáltak mindent, amit csak láttak, Sam azonban azzal a hidegvérűséggel vette szemügyre a dolgokat, amelyből semmi nem tudta őt kizökkenteni.

Átmentek egy nagyon lármás és forgalmas udvaron, aztán elhaladtak néhány portás mellett, akiknek az öltözete a sarokban látható vörös tűzifecskendőhöz hasonlított, majd beléptek egy irodába, ahol az ő ügyük elintézésre került, s ahol Pell és Flasher úr egy-két percre magukra hagyták őket, amíg felmentek a hagyatéki hivatalba.

- Miféle hely ez itt? - kérdezte suttogva a himlőhelyes arcú kocsis idősb Weller úrtól.
- A kötvényiroda - felelte a végrendeleti végrehajtó.
- S kik azok az urak, akik az asztaloknál ülnek? - kérdezte a rekedt kocsis.
- Azt hiszem, hogy ők a leszállított kamatlábú kötvények - felelte Weller úr. - Nézd csak meg a lábukat, Sammy.
- Miért nézném? - kérdezte Sam.
- Hát, hogy le van-e szállítva nekik - felelte idősb Weller úr.
- Micsoda? Csak nem hiszed, hogy a kötvények eleven emberek? - kérdezte Sam némi lenézéssel a hangjában.

- Honnan tudjam én azt - vágott vissza Weller úr. - Én olyanformáknak látom őket. Hát kicsodák, micsodák akkor?

- Írnokok - felelte Sam.

- S miért esznek mind sonkás zsemlét? - kérdezte apja.

- Biztosan a hivatali teendőik közé tartozik - felelte Sam. - Én sem értek a valutarendszerünkhöz. De annyi bizonyos, hogy egész álló nap sonkás zsemlét esznek.

Weller úr és barátai nem értek rá az ország valutarendszerének ezen a különös sajátosságán eltűnődni, mert ebben a pillanatban belépett Pell úr és Wilkins Flasher úr, s a pénztárasztalnak arra az oldalára vezették őket, ahol egy kerek, fekete tábla lógott egy nagy *W* betűvel.

- Hát ez mire való, uram? - kérdezte Weller úr, s felhívta Pell úr figyelmét a szóban forgó céltáblára.

- Az elhunyt nevének a kezdőbetűje - felelte Pell.

- Nono - fordult idősb Weller úr a választott bírák felé -, nono! Itt valami hiba lesz. A mi betűnk *V*... úgylátszóan ez nem lesz jó.

A választott bírák nyomban ki is jelentették a leghatározottabban, hogy *W* betű alatt nem lehet az ügyet törvényesen elintézni, és valószínűleg ki is tolták volna legalább egy nappal, ha Sam közbe nem lép sietve. Viselkedése az első pillantásra nem látszott éppen illedelmesnek, mert apját a kabátja szárnyánál fogva odahúzta az íróasztalhoz, s ott fogta mindaddig, amíg alá nem írta a nevét néhány okmányra; márpedig ez annyi fáradságba és időbe telt - tekintve, hogy idősb Weller úr csak nyomtatott nagybetűt tudott írni -, s olyan sokáig tartott, hogy a hivatalnok időközben három bőralmát meghámozott és fölszeletelt.

Minthogy idősb Weller úr mindenáron azonnal el akarta adni az ő örökségét, a bankból egyenesen átmentek az értéktőzsdére, s a tőzsde kapujában megvárták Wilkins Flasher urat, aki egy rövid kis kirándulás után visszatért egy Smith, Payne és Smith bankházhoz kiállított és ötszázharminc fontról szóló csekkkel; mert ennyire rúgott az az összeg, amit Weller úr a rendes napi árfolyam szerint követelhetett, mint második felesége állampapírokban elhelyezett tőkéjének rá eső részét. Sam kétszáz fontját átíraták az ő nevére, Wilkins Flasher úr pedig, miután megkapta jutalékát, a pénzt hanyagul zsebre vágta, s visszaballagott az irodájába.

Idősb Weller úr először szilárdan föltette magában, hogy a csekkjéért csak aranypénzt fogad el, de amikor a választott bírák felvilágosították, hogy ebben az esetben egy kis zsákot is kellene vásárolnia, hogy legyen miben hazavinnie a pénzt, végül mégis megnyugodott abban, hogy ötfontos bankjegyekben is elfogadhatja.

- Ma délután még nagyon fontos elintéznivalónk van a fiammal együtt - mondta Weller úr, amikor kijöttek a bankból - s szeretném előbb rendezni ezt az ügyet itt; gyerünk hát el valahová, ahol elszámolhatunk.

Találtak is hamarosan egy csendes szobácskát, ahol a számlákat előszedték és átvizsgálták. Pell úr költség számláját Sam nézte át, s a választott bírák töröltek belőle néhány tételt; s ámbár Pell úr kijelentette, sőt égre-földre esküdözött, hogy nagyon fukarul bántak vele, ennél jobb üzletet soha életében nem csinált, mert hat hónapra futotta belőle lakásra, kosztra és mosásra.

A választott bírák még egy búcsúpoharat ürítettek, megrázták egymás kezét, aztán elváltak, mert még aznap éjjel el kellett indulniuk egy-egy fuvarral Londonból. Solomon Pell úr is melegen elbúcsúzott, miután látta, hogy az eszem-iszomnak immár vége van, úgyhogy Sam és az apja magukra maradtak.

- No hát - mondta idősb Weller úr, s bedugta pénztárcáját az oldalsó zsebébe. - No hát, a bérösszeg meg ez együttvéve kitesz ezeregyszáz és nyolcvan fontot. Most pedig, Sammy, édes fiam, fordítsuk a szekerünk rúdját a György és Keselyű felé.

ÖTVENHATODIK FEJEZET

Pickwick úr fontos tanácskozást tart Samuel Wellerrel, akinek szülőatyja is jelen van. Váratlanul betoppan egy dohányszín ruhás öregúr

Pickwick úr egymagában ült a szobájában, és sok mindenfélén töprengett, de különösen azon, hogyan gondoskodhatnék a legjobban a fiatal párról, melynek jelenlegi bizonytalan helyzete állandóan nyugtalanította, amikor Mary halkán benyitott hozzá, s az asztalhoz lépve nagy sebbel-lobbal így szólt:

- Ó, kérem szépen, uram, Samuel lent várakozik, és kérdezteti, hogy feljöhet-e az apjával?

- Hát hogyne - felelte Pickwick úr.

- Köszönöm szépen, uram - mondta Mary, és sietve megindult kifelé.

- Sam már régóta itt van? - kérdezte Pickwick úr.

- Ó, nem, uram - felelte Mary gyorsan. - Éppen most jött meg. Azt mondja, hogy ezentúl már nem fog többet szabadságot kérni.

Mary maga is érezhette, hogy az utóbbi szavakat nagyobb lelkesedéssel mondta, mint okvetlenül szükséges lett volna, vagy talán észrevette, hogy Pickwick úr milyen jólelkű mosollyal néz rá, mikor befejezte a mondókáját. Annyi bizonyos, hogy lesütötte a szemét, és sokkal nagyobb figyelemmel vizsgálgatta csinos kis köténye csücskét, mint amennyire az alkalom megkívánta.

- Mondja meg nekik, hogy jöjjenek fel azonnal - mondta Pickwick úr. Mary, aki láthatólag megkönnyebbült, kisietett az üzenettel. Pickwick úr kétszer-háromszor fel-alá járt a szobában s láthatólag nagyon el volt merülve a gondolataiba, mert a bal kezével az állát dörzsölgette.

- Igen, igen - morfondírozott magában Pickwick úr barátságos, de kissé bánatos hangon -, ez lesz a legjobb, így tudom a legjobban megjutalmazni ragaszkodásáért és hűségéért. Isten neki, nem bánom. Hiába, a magányos öregembernek már csak az a sorsa, hogy akik körülötte vannak, új ismeretségeket kötnek, és faképnél hagyják. Nem kívánhatom, hogy velem más-képp bánjanak. Nem, nem - tette hozzá Pickwick úr vidámabban -, hálátlanság és önzés volna tőlem. Örülöm kell, hogy alkalmam nyílik ilyen szépen gondoskodni róla, és örülök is. Hát hogyne örülnék.

Pickwick úr annyira elmerült ezekbe a gondolataiba, hogy háromszor-négyszer is kopogtak az ajtaján, amíg végre meghallotta. Gyorsan leült, arca felöltötte barátságos kifejezését, s kikiáltott, hogy szabad; mire belépett Samuel Weller az apja kíséretében.

- Isten hozta, Sam, örülök, hogy megint látom - mondta Pickwick úr. - Hogy van, Weller úr?

- Köszönöm, uram, nagyon jól - felelte az özvegy kocsis. - Remélem, ön is jól érzi magát, uram?

- Köszönöm, elég jól - felelte Pickwick úr.

- Volna egy kis beszélőnivalóm önnel, uram - mondta Weller úr -, ha nem sajnálna tőlem öt percet.

- Parancsoljon - felelte Pickwick úr. - Sam, adjon egy széket az édesapjának.

- Köszönöm, Sammy, már találtam magamnak - mondta idősb Weller úr, s egy széket húzott oda. - Gyönyörű idő van ma, uram - tette hozzá az öreg, miközben a kalapját letette maga mellé a földre.

- Igen, nagyon szép az idő - felelte Pickwick úr. - Igazán jókor jött ez a szép idő.

- Jobbkor nem is jöhetett volna, uram - mondta idősb Weller úr.

Az öreget heves köhögési roham fogta el, s amikor elmúlt, biccentett néhányat, és más különböző könyörgő és fenyegető jelekkel kezdte ostromolni a fiát, aki azonban makacsul úgy tett, mintha nem venne észre semmit.

Pickwick úr látta, hogy az öregúr kissé zavarban van, úgy csinált hát, mintha egy könyv felvágásával volna elfoglalva, ami ott feküdt előtte az asztalon, s türelmesen várta, hogy Weller úr rátérjen látogatása céljára.

- Soha életemben nem láttam ilyen csökönyös fiút, mint te, Samuel - mondta Weller úr, s haragosan nézett a fiára. - Soha életemben.

- Hát mit vétett, Weller úr? - kérdezte Pickwick úr.

- Nem akar belekezdni, uram - felelte Weller úr -, pedig tudja, hogy én nem tudok beszélni, ha valami fontos dologról van szó; s mégiscsak itt áll, s bámul rám, és pocskolja az ön drága idejét, és csúffá tesz itt engem ahelyett, hogy kisegítene egy szóval. Nem való így viselkedni az apáddal szemben, Sammykém - mondta Weller úr, a homlokát törülgetve -, ez már igazán nem való.

- Hiszen azt mondtad, hogy te akarsz beszélni, apám - felelte Sam. - Honnét tudhattam volna, hogy máris befejezted, mielőtt még belekezdted volna?

- Nagyon jól láthattad, hogy nem indul el a szekerem - mondta az apja. - Rossz oldalára kerültem az országútnak, befordultam az árokba, mindenféle baj ért, s te még a kezedet sem nyújtod, hogy talpra segíts. Szégyellem magam miattad, Sammy.

- A dolog úgy áll, uram - mondta Sam, kissé meghajtván magát -, hogy az apám felvette a tőkéjét.

- Jól van, Sammy, nagyon jól van - mondta Weller úr, s elégedetten bólintott -, ne vedd rossznéven, amit az előbb mondtam, Sammy. Nem akartalak megbántani. Nagyon jól van. Így kell ezt elkezdni. Csak mindjárt ki a farbával. Nagyon jól van, Sammykém.

Az öreg Weller úr annyira meg volt elégedve, hogy nem győzött eleget bólogatni, s kíváncsian leste, hogy Sam folytassa a mondókáját.

- Üljön le, Sam - mondta Pickwick úr, aki észrevette, hogy ez a beszélgetés tovább fog tartani, mint eleinte gondolta.

Sam ismét meghajtotta magát, és leült; az apja ránézett, s így folytatta:

- Ötszázharminc fontot vett fel az apám, uram.

- Leszállított kamatlábú kötvényekből - vágott közbe idősb Weller úr suttogva.

- Az már mindegy, hogy leszállított kamatlábú kötvényekből, vagy sem - mondta Sam. - Ötszázharminc font volt, igaz-e?

- Annyi, Sammykém - felelte Weller úr.

- Ehhez még hozzájött az, hogy eladta a házat, a vendéglőt...

- A bérletet, a kocsmát s minden felszerelését és ingóságait - vágott közbe Weller úr.
 - Ami összesen - folytatta Sam - ezeregyszáznolcvan fontot tett ki.
 - Mi a csuda? - mondta Pickwick úr. - No, ennek már igazán örülök. Gratulálok, Weller úr, hogy ilyen jól gazdálkodott.
 - Várjon csak egy kicsit, uram - mondta Weller úr, és felemelte a kezét. - Folytasd, Samuel.
 - Ezt a pénzt - mondta Sam, kissé habozva - nagyon szeretné elhelyezni úgy, hogy biztonságban tudja, s én is nagyon szeretném, mert ha nála marad, akkor vagy kölcsönadja valakinek, vagy lovakat vesz rajta, vagy elhagyja valahol a pénztárcáját, vagy valamiképpen elherdálja végül.
 - Helyes, Samuel, nagyon jól mondod - jegyezte meg az apja olyan nyájasan, mintha Sam a legnagyobb magasztalással szólt volna az ő okosságáról és előrelátásáról. - Nagyon jól van.
 - Ennélfogva tehát - folytatta Sam, s idegesen babrált a kalapja karimájával -, ennélfogva tehát fölvette ma a pénzt, s eljött velem, hogy megmondja, vagy legalábbis felajánlja, azaz... szóval...
 - Hogy megmondjam - vágott közbe türelmetlenül idősb Weller úr -, hogy én semmi hasznát nem vehetem ennek a pénznek. Én megint felülök a bakra s nem tudom, hová tegyem a pénzt, hacsak a kalauznak nem fizetek, hogy vigyázzon rá, vagy be nem dugom valamelyik kocsiszákba, ami könnyen kísértésbe vihetné az utasokat. Nagyon megköszönném, uram, ha ön megőrizné számomra. Talán - tette hozzá az öreg, s odalépett Pickwick úrhoz, hogy a fülébe súgja -, talán hasznát vehetné egy kicsit a perköltségek irányában. De hát csak arra kérem, hogy tartsa meg addig, amíg megint vissza nem kérem.
- S azzal Weller úr Pickwick úr kezébe nyomta a pénztárcáját, felkapta a kalapját, s kirohant a szobából olyan sebesen, hogy egy ilyen testes emberről senki fel sem tételezte volna.
- Hívja vissza, Sam! - kiáltott fel Pickwick úr határozott hangon. - Szaladjon utána, és hozza vissza azonnal! Weller úr! Hé! Jöjjön vissza!
- Sam látta, hogy a gazdája parancsának engedelmeskednie kell; karon ragadta hát az apját, aki éppen lefelé szaladt a lépcsőn, s erőszakkal visszacipelte.
- Kedves barátom - mondta Pickwick úr, s megragadta az öreg Weller kezét. - Az ön őszinte bizalma meghat.
 - Nem tudnám, miért, uram - felelte Weller úr csökönyösen.
 - Higgye el, édes barátom, hogy több pénzem van, mint amennyit valaha el tudok költeni - mondta Pickwick úr -, sokkal több, mint amennyit egy magamkorabeli ember egész életében kiadhat.
 - Senki sem tudhatja, hogy mennyit adhat ki, amíg meg nem próbálta - jegyezte meg Weller úr.
 - Meglehet - felelte Pickwick úr. - De mivel semmi kedvem sincs az ilyen próbálgatásokhoz, nem valószínű, hogy valamikor is rászorulnék. Kérem tehát, Weller úr, vegye vissza a pénzét.
 - Jól van - mondta Weller úr, nagyon elszontyolodva. - Jegyezd meg, Sam, amit mondok: még valami nagy bolondot teszek ezzel a pénzzel, valami szörnyű bolondságot.
 - Nagy kár volna - felelte Sam.

Weller úr egy darabig tűnődött, aztán elszántan begombolta a kabátját, és így szólt:

- Sorompót fogok bérelni.

- Micsoda! - kiáltott fel Sam.

- Vámsorompót - ismételte Weller úr a fogai között. - Sorompóór lesz belőlem. Örökre búcsút vehetsz apádtól, fiam. A hátralevő életemet a sorompó mögött fogom eltölteni.

Ez olyan borzasztó fenyegetés volt, s az öreg annyira meglátszott, hogy el van rá szánva, amiért Pickwick úr olyan mélyen megbántotta visszautasításával, hogy ez az utóbbi férfiú egy kis gondolkozás után így szólt:

- No jó, Weller úr, elfogadom ezt a pénzt. Talán több jót tehetek vele, mint maga.

- Hát persze, ez már beszéd, uram - felelte Weller úr felvidulva. - Már hogyan tehetne többet, mint én!

- Rendben van, ne is beszéljünk többet róla - mondta Pickwick úr, s a pénztárcát íróasztalába zárta. - Nagyon köszönöm önnek, kedves barátom. Most pedig üljön le még egyszer. Tanácsot akarok kérni magától.

Idősb Weller urat néma nevetés fogta el diadalmas örömeiben, hogy látogatása ilyen fényesen sikerült, s ettől a szótlan nevetéstől nemcsak az arca rázkódott, hanem a karja, lába és az egész teste is remegni kezdett, mialatt Pickwick úr elzárta a pénztárcát. Most azonban e szavak hallatára az öregúr egyszerre visszanyerte méltóságteljes komolyságát.

- Sam, várjon odakint néhány percig, legyen szíves - mondta Pickwick úr.

Sam nyomban kivonult.

Weller úr rendkívül bölcs és roppant álmélkodó képet vágott, amikor Pickwick úr így kezdett beszélni:

- Azt hiszem, ön nem nagyon rajong a házasság gondolataért, ugye, Weller úr?

Az öreg Weller a fejét rázta. A szava is elállt; teljesen megbénította nyelvét az a homályos gyanú, hogy valami átkozott özvegyasszonynak sikerült Pickwick urat lépre csalnia.

- Nem látta véletlenül odalent azt a fiatal lányt, amikor az előbb feljött a fiával? - kérdezte Pickwick úr.

- De igen, láttam egy fiatal lányt - felelte Weller úr kurtán.

- No, mit szól hozzá, mi? Mondja meg őszintén, Weller úr, mi a véleménye róla?

- Úgy láttam, hogy nagyon gömbölyű és formás - felelte Weller úr műértő arccal.

- Az bizony - mondta Pickwick úr -, az bizony. És mit tart a viselkedéséről meg a modoráról, már amennyit látott belőle?

- Nagyon kellemes - felelte Weller úr. - Nagyon kellemes és filigrános.

Hogy miféle jelentést fűzött Weller úr ehhez az utóbbi jelzőhöz, az nem volt világos; minthogy azonban a hangjából kiérződött, hogy az ítélete kedvező, Pickwick úr éppúgy meg volt vele elégedve, mintha tökéletesen értette volna, amit Weller úr mondani akart.

- Nagyon érdekel engem ez a lány, Weller úr - mondta Pickwick úr.

Weller úr zavartan köhécselt.

- Úgy értem, hogy érdekel a sorsa - folytatta Pickwick úr. - Szeretném, hogy boldog és szerencsés legyen. Ért engem?

- Tökéletesen - felelte Weller úr, aki egy árva szót sem értett az egészből.
 - Ez a fiatal lány - mondta Pickwick úr -, nagyon szerelmes a maga fiába.
 - Samuel Wellerbe? - kiáltott fel az apa.
 - Igen - felelte Pickwick úr.
 - No igen, magától értetődő - mondta Weller úr némi gondolkodás után. - Magától értetődő, de annál aggasztóbb, Sammy vigyázzon magára.
 - Hogyhogy? - kérdezte Pickwick úr.
 - Sammy nagyon vigyázzon magára, hogy ne mondjon neki semmit - felelte idősb Weller úr. - Nagyon vigyáznia kell, nehogy egy őrizetlen pillanatban valami olyant mondjon neki, amiért pörbe lehetne fogni, házassági ígélet megszegése miatt. A nőktől sohasem lehet biztonságban az ember, Pickwick úr, ha egyszer kivetették ránk a hálójukat. Az ember észre sem veszi, s egyszerre csak arra eszmél fel, hogy meg van fogva. Így jártam én is, uram, amikor először házasodtam, és ennek a cselszövénynek Sammy lett a következménye.
 - Hát ez nem nagyon biztató arra nézve, amit mondani akarok - jegyezte meg Pickwick úr -, de legjobb, ha minél előbb átesünk rajta. A dolog úgy állt, hogy nemcsak a leány szerelmes a maga fiába, hanem a fia is szerelmes a lányba.
 - No, mondhatom, egy apának jólesik ilyesmit hallani - mondta Weller úr keserű hangon.
 - Több ízben megfigyeltem őket - folytatta Pickwick úr, ügyet sem vetve Weller úr megjegyzésére -, s mondhatom, hogy egészen biztos vagyok a dologban. Ha tehát valami kis üzletről vagy állásról gondoskodnám, hogy tisztességesen megélhessenek belőle kettesben, mint férj és feleség, mit szólna ehhez, Weller úr?
- Weller úr eleinte savanyú ábrázattal fogadta azt az ajánlatot, hogy meg akarnak házasítani egy fiatalembert, aki nem közömbös előtte; de mikor Pickwick úr részletesebben megmagyarázta neki a dolgot, különösen kiemelve azt a körülményt, hogy Mary nem özvegyasszony, lassacskán puhulni kezdett. Pickwick úr nagyon tudott hatni rá, Mary külseje is nagyon elbájolta, hiszen, az igazat megvallva, már a lépcsőn fölfelé jövet is, nem éppen apai módon kacsingatott a lányra. Végül aztán kijelentette, hogy ő a világért sem akar ellenszegülni Pickwick úr kívánságának, s a legnagyobb örömmel fogadja meg a tanácsát; mire Pickwick úr nagy boldogan rögtön szavánál fogta, és Samet ismét behívta.
- Sam - mondta Pickwick úr, a torkát köszörülve -, éppen magáról beszéltünk az édesapjával.
 - Igen, rólad, Sammykém - mondta Weller úr pártfogoló hangon és nagy nyomatékkal.
 - Nem vagyok olyan vak, Sam - folytatta Pickwick úr -, hogy már régen észre ne vettem volna, hogy a rendesnél jóval melegebben érdeklődik Winkle-né szobalánya iránt.
 - Hallod ezt, Sammykém? - mondta Weller úr éppen olyan hangon, mint az előbb.
 - Remélem, uram - felelte Sam, a gazdájához fordulva -, remélem, uram, hogy nincs abban semmi rossz, ha egy fiatalember érdeklődik egy nagyon csinos és nagyon illedelmes lány iránt.
 - Már hogy volna? - mondta Pickwick úr.
 - A világért se - tette hozzá Weller úr, nyájas, de azért fölényes hangon.

- Eszem ágában sincs, hogy az ilyen természetes dologban valami rosszat lássak - folytatta Pickwick úr -, s éppen ezért ebben az irányban pártolni és támogatni óhajtom a terveit, Sam. Az édesapjával is megbeszéltem ezt a dolgot, s mivel úgy látom, hogy ő is az én nézetemen van...

- Merthogy a fiatal nő nem özvegyasszony - vetette közbe Weller úr magyarázatképpen.

- Mivelhogy nem özvegyasszony - folytatta Pickwick úr mosolyogva. - Azt akarom, hogy mostani függő helyzetéből kiszabaduljon, Sam; s hogy kimutassam hálámat a hűségéért és a sok jó tulajdonságáért, gondoskodni fogok róla, hogy azonnal feleségül vehesse ezt a lányt, és függetlenül élhessen önmagának és a családjának. Büszkévé fog tenni, Sam - tette hozzá Pickwick úr, akinek eddig egy kissé remegett a hangja, most azonban ismét visszanyerte biztonságát -, büszkévé és boldoggá fog tenni, Sam, ha hálám jeléül gondoskodhatom a jövőjükről.

Egy darabig mélyen hallgattak, s aztán Sam halkán és elfogódott, de azért szilárd hangon így szólt:

- Nagyon köszönöm a jóságát, uram, mely teljesen magára vall; de hát nem lehet a dologból semmi.

- Nem lehet belőle semmi? - kiáltott fel Pickwick úr meglepetve.

- Samuel! - mondta Weller úr méltóságteljesen.

- Nem, uram, nem lehet belőle semmi, azt mondom - ismételte Sam, kissé felemelve a hangját. - Mert mi lesz akkor önnel, uram?

- Édes fiam - felelte Pickwick úr. - Barátaimnak megváltozott életkörülményei nekem is egészen más életmódot írnak elő; azonkívül öregszem is, és békességre s nyugalomra vágyom. Az én bolyongásaimnak vége, Sam.

- Azt nem tudhatjuk előre, uram - okoskodott Sam. - Most persze ezt tartja, de könnyen lehet, hogy egyszer meggondolja magát, ami nem valószínűtlen, mert még mindig olyan eleven és lelkes a szíve mélyén, mint egy huszonöt éves fiatalember; s mihez fogna akkor nálam nélkül? Nem, uram, nem lehet a dologból semmi, hiába, nem lehet abból semmi.

- Jól beszélsz, Samuel, sok igaz van abban, amit mondasz - szólt Weller úr bátorítva a fiát.

- Én jól megfontoltam a dolgot, Sam, s ki is tartok elhatározásom mellett - mondta Pickwick úr, a fejét rázogatva. - Számomra nem nyílnak már új terek; a bolyongásaimnak vége.

- Helyes - felelte Sam. - Akkor is, ez csak eggyel több ok arra, hogy mindig legyen valaki mellette, aki megérti önt, ápolja és gondját viseli. Ha valami finomabb és pallérozottabb inast akar helyettem, uram, jó, fogadjon fel olyat; de Sam Weller, fizetéssel vagy fizetés nélkül, kosztal vagy koszt nélkül, felmondással vagy felmondás nélkül, lakással vagy lakás nélkül, Sam Weller, akit a boroughi öreg fogadóból vett ki, akármilyen történet is, önnel marad, uram; s ezt nem tudja megakadályozni senki és semmi, még ha az egész világ a feje tetejére áll is!

Sam mindezt nagy indulattal adta elő, s ahogy befejezte szavait, az öreg Weller úr felpattant a helyéről, s megfélekezve az időről, a helyről, az illendőségről, mindenről, lengetni kezdte kalapját a feje fölött, és háromszoros harsány éljent kiáltott.

- Édes fiam - mondta Pickwick úr, ahogy Weller úr ismét leült, kissé elrestellve magát a nagy lelkesedése miatt -, édes fiam, magának arra a kislányra is kell gondolnia.

- Gondolok is rá, uram - mondta Sam. - Gondoltam én rá, beszéltem vele, s elmondtam neki, hogy milyen helyzetben vagyok; ő pedig azt felelte, hogy várni fog rám, amíg elvehetem, s én bízom is benne. Ha pedig nem várna, akkor nem az a lány, akinek én tartottam, s akkor úgysem sokat veszítek vele. Elég régóta ismer már engem, uram. Föltettem, hogy ez így lesz, s ezen már nem lehet változtatni.

Ki szállhatott volna szembe ezzel az elhatározással? Pickwick úr semmi esetre sem. Ebben a pillanatban több büszkesége és öröme telt egyszerű barátainak önzetlen ragaszkodásában, mint amennyit a világ legelőkelőbb embereinek legmelegebb baráti nyilatkozatai szereztek volna neki.

Mialatt Pickwick úr szobájában ez a beszélgetés folyt, odalent egy kis öregúr jelent meg, dohányosruhában, egy hordárral a nyomában, aki kis útitáskáját hozta; s miután szobát rendelt éjszakára, megkérdezte a pincértől, lakik-e a fogadóban egy bizonyos Winkle-né; amire a pincér természetesen igennel válaszolt.

- Egyedül van a hölgy? - kérdezte a kis öregúr.

- Azt hiszem, igen, uram - felelte a pincér. - Idehívhatom a komornáját, kérem, ha ön...

- Nem, nincs rá szükségem - szakította félbe az öregúr. - Vezessen a szobájába bejelentés nélkül.

- Tessék, kérem? - kérdezte a pincér.

- Maga süket? - kérdezte a kis öregúr.

- Nem, uram.

- Akkor nyissa ki a fülét. Hallja, amit mondok?

- Igenis, hallom, uram.

- Helyes. Vezessen Winkle-né szobájába, bejelentés nélkül.

A kis öregúr, miközben így ráparancsolt a pincérre, öt shillinget csúsztatott a kezébe, s szigorúan nézett vele farkasszemet.

- Igazán, uram - mondta a pincér -, nem tudom, hogy vajon...

- Jó, jó! Tudom, hogy úgyis megteszi - mondta a kis öregúr. - Okosabb hát, ha nem lopjuk itt az időt. Gyerünk!

A kis öregúr viselkedése olyan nyugodt és határozott volt, hogy a pincér az öt shillinget zsebre vágta, és minden további feleselés nélkül fölvezette a lépcsőn.

- Ez az a szoba? - kérdezte az öreg. - Jól van. Elmehet.

A pincér el is ment, s azon tűnődött magában, hogy vajon ki lehet ez az úr, s mit akarhat; a kis öregúr pedig várt, amíg a pincér eltűnt, aztán bekopogott az ajtón.

- Szabad! - mondta Arabella.

- Hm! A hangja mindenesetre kedves - dünnyögte magában az öregúr -, de ez még nem jelent semmit.

S azzal lenyomta a kilincset, és belépett a szobába. Arabella, aki éppen kézimunkázott, felállt, ahogy megpillantotta az idegent - kissé zavarba jött -, de csak annál bájosabbnak látszott.

- Kérem, asszonyom, ne keljen fel - mondta az ismeretlen öregúr, ahogy belépett, s betette maga mögött az ajtót. - Winkle-néhez van szerencsém, ha nem csalódom?

Arabella biccentett egyet.

- Nathaniel Winkle feleségéhez, ugyebár, aki a birminghami öreg Winkle fiához ment hozzá?
- kérdezte az idegen, s szemmel láthatóan kíváncsian nézte Arabellát.

Arabella ismét biccentett, s nyugtalanul nézett körül, mintha azt latolgatná magában, hogy kiáltson-e segítségért.

- A látogatásom meglepi önt, asszonyom, amint látom - mondta a kis öregúr.

- Bevallom, meglepett egy kissé - felelte Arabella, aki egyre jobban csodálkozott.

- Ha megengedi, asszonyom, leülök - mondta az idegen.

Leült; egy tokot húzott ki a zsebéből, ráérvén kivette belőle a pápaszemét, és az orrára illesztette.

- Ön nem ismer engem, asszonyom? - kérdezte az öregúr, s olyan szúrós szemmel nézett Arabellára, hogy a fiatalasszony félni kezdett.

- Nem, uram - felelte bátorisan hangon.

- Nem? - mondta az öregúr, s átkarolta a bal térdét. - Nem is tudnám, hogy honnan ismerhetne. De a nevemet azért mégis tudja, asszonyom.

- Tudom? - kérdezte Arabella reszketve, bár fogalma sem volt róla, hogy mitől remeg így. - S ha szabad megkérdenem, mi a neve, uram?

- Rögtön, asszonyom, rögtön - mondta az idegen, s még mindig nem vette le szemét a fiatalasszonyról. - Csak nemrégiben ment férjhez, ugye, asszonyom?

- Igen - felelte Arabella alig hallható hangon, s letette a kezimunkáját. Nagyon izgatott lett, mert egy gondolat, ami már előbb megvillant az agyában, egyre erősebben kezdte hatalmába keríteni.

- S anélkül, hogy a férjét figyelmeztette volna arra, hogy talán illenék előbb megkérdezni az apját, aki őt eltartja, ugyebár? - kérdezte az idegen.

Arabella szeméhez emelte a zsebkendőjét.

- S anélkül, hogy fáradságot vett volna magának megtudakolni, ha közvetett úton is, hogyan vélekedik az öregúr erről a dologról, ami őt természetesen nagyon közelről érinthette? - folytatta az idegen.

- Nem tagadhatom, uram - mondta Arabella.

- És anélkül, hogy önnek elegendő saját vagyona lett volna, hogy kárpótolja vele a férjét azokért az anyagi javakért, melyektől elesett, minthogy nem az apja kívánsága szerint nősült - mondta az öregúr. - Éretlen fiúk és lányok ezt önzetlen szerelemnek nevezik, amíg nekik maguknak is nincsenek fiaik meg lányaik, mert akkor aztán egészen más, kevésbé rózsás színben látják a dolgot.

Arabella könnyei szakadatlan peregtek; azzal mentegette magát, hogy fiatal és tapasztalatlan volt; hogy csak a szerelem bírta rá erre a lépésre; s hogy már gyermekkorában elvesztette a szüleit, akik irányíthatták és gyámolíthatták volna.

- Helytelen dolog volt - mondta az öregúr, szelídebb hangon -, nagyon helytelen. Hóbortos, regényes, célszerűtlen dolog volt.

- Az én hibám, csakis az én hibám, uram - felelte a szegény Arabella, sírva.

- Csacsi beszéd - mondta az öregúr -, nem a maga hibája, hogy ő beleszeretett magába; az tán csak nem a maga hibája? Ámbár - tette hozzá a kis öreg, s egy ravasz pillantást vetett Arabellára -, mégiscsak azt hiszem, hogy a maga hibája volt. Ő nem tehetett ellene semmit.

Ez a kis bók, vagy pedig a bók furcsa módja, vagy a kis öregúr megváltozott viselkedése - mert sokkal barátságosabb volt már, mint eleinte -, vagy mind a három együttvéve: egy kis mosolyt csalt Arabella könnyes arcára.

- Hol van az ura? - kérdezte az öregúr hirtelen, s elfojtott egy mosolyt, mely már-már kiült az ábrázatára.

- Minden pillanatban megjöhet, uram - felelte Arabella. - Rávettem, hogy tegyen egy kis sétát ma reggel. Nagyon boldogtalan és szomorú, mert nem hallott hírt az apjáról.

- Szomorú, igen? - kérdezte az öregúr. - Úgy kell neki!

- Szomorú, s attól félek, hogy én vagyok az oka - mondta Arabella. - S igazán mondhatom, uram, hogy ez nagyon fáj nekem. Csakis miattam került ilyen helyzetbe.

- Sose gyötörje magát ömiatta, édesem - mondta az öregúr. - Megérdemli. Úgy kell neki. Örülök... igazán örülök, már amennyiben öröla van szó.

Alig ejtette ki az öregúr ezeket a szavakat, amikor lépések zaja hallatszott fel a folyosón, s az öregúr és Arabella egyszerre ismerték fel, hogy kinek a léptei. A kis öregúr elsápadt, de nagyon iparkodott nyugodtnak látszani, s ahogy Winkle úr belépett a szobába, felállt a helyéről.

- Apám! - kiáltott fel Winkle úr, s meglepetésében hátrahőkölt.

- Úgy van - felelte a kis öregúr. - Nos, mi mondanivalója van számomra, barátom?

Winkle úr egy kukkot sem szólt.

- Remélem, hogy szégyelli magát, barátom? - mondta az öregúr.

Winkle úr még mindig hallgatott.

- Szégyelli magát, kérem, vagy nem szégyelli magát? - kérdezte az öregúr.

- Nem - felelte Winkle úr, s karon fogta Arabellát. - Nem szégyellem magamat, sem magam, sem a feleségem miatt.

- Mi a szösz! - kiáltott fel az öregúr gúnyosan.

- Nagyon sajnálom, hogy olyasmit tettem, amiért megvonja tőlem a szeretetét, apám - mondta Winkle úr -, egyúttal azonban azt is kijelentem, hogy semmi okom nincs szégyenkezni a feleségem miatt, s maga is minden szégyenkezés nélkül fogadhatná őt lányának, apám.

- Add a kezedet, Nat - mondta az öregúr egészen megváltozott hangon. - Csókoljon meg, kislányom. Maga azért mégiscsak az én bájos kis menyem!

Néhány perc múlva ifjabb Winkle úr elment megkeresni Pickwick urat, aztán vele együtt jött vissza, s bemutatta az apjának, mire a két öregúr álló öt percig rázogatta egymás kezét.

- Pickwick úr, szívből köszönöm önnek, hogy olyan jó volt a fiamhoz - mondta idősb Winkle úr, minden teketóriázás nélkül. - Kissé hirtelen ember vagyok, s amikor a minap felkeresett, meg voltam lepve, s nagyon bosszús lettem. Most a magam szemével győződtem meg a dologról, s igazán nagyon meg vagyok elégedve. Mit hozzak még fel a mentségemre, Pickwick uram?

- Semmit a világon - felelte Pickwick úr. - Ön megajándékozott engem azzal az eggyel, ami még hiányzott a boldogságomhoz.

Erre aztán megint öt percig rázogatták egymás kezét, s számtalan bókkal halmozták el egymást, melyeknek az udvariasságon kívül megvolt az a szokatlan előnyük, hogy őszinték voltak.

Sam gyermeki kötelességtudással elkísérte az apját a Belle Sauvage-ba, ahonnét visszajövet találkozott a hájas Joe-val, aki éppen egy levélkét hozott Emily Wardle kisasszonytól.

- Ó, Sam - mondta Joe, aki szokatlanul beszédes kedvében volt -, milyen szép lány az a Mary, igaz-e? Olyan szerelmes vagyok beléje, igazán!

Samuel Weller úr erre a kijelentésre nem adott élőszóval feleletet, hanem egy pillanatig csak nézte a hájas fiút, szinte megdermedve ettől a vakmerőségtől; aztán galléron ragadta, a legközelebbi utcasarokig vitte, s ott egy ártatlan, de ünnepélyes rúgással útjára bocsátotta. Aztán megindult hazafelé füttyörészve.

ÖTVENHETEDIK FEJEZET

*amelyben a Pickwick Klub végleg feloszlik, és a történet
mindenkinek a meglegedésére véget ér*

Az öreg Winkle úr szerencsés megérkezése után Pickwick úr és Sam Weller egy álló hétig folyton a városban jártak, s csak ebédelni mentek haza, ráadásul pedig mindig olyan fontoskodó és rejtélyes arcot vágtak, ami sehogyan sem illett a természetükhöz. Nyilvánvaló volt, hogy nagy és komoly dolgok vannak készülöben, de hogy mik lehetnek ezek, azt a többiek hiába találgatták. Különféle feltevések voltak; néhányan (köztük Tupman úr is) hajlandók voltak azt hinni, hogy Pickwick úr házasodni készül; ezt az elméletet azonban a hölgyek a leghatározottabban visszautasították. Mások inkább hajlottak arra a nézetre, hogy Pickwick úr egy nagyobb utazást tervez, s annak előkészületeivel van elfoglalva; ezt viszont Sam cáfolta meg erőlesen; ugyanis Mary faggatózására kétséget kizáró módon kijelentette, hogy nincsen szó újabb utazásról. Végül aztán, amikor az egész társaság már álló hat napja hiába törte a fejét, egyhangúlag elhatározták, hogy felszólítják Pickwick urat, magyarázza meg a viselkedését, s jelentse ki nyíltan, hogy miért kerüli hű barátait.

E célból Wardle úr meghívta ebédre az egész társaságot az Adelphibe, s miután a kancsó már kétszer megjárta a kört, Wardle úr megpendítette az ügyet.

- Mindnyájan szeretnénk tudni - mondta az öregúr -, mivel sértettük meg önt, hogy teljesen visszavonul tőlünk, s mindig csak magányos sétákkal tölti az idejét.

- Igazán? - felelte Pickwick úr. - Különös dolog, hogy éppen ma akartam én is nyilatkozni erről a kérdésről, saját jószántamból; és ha ad még egy pohár bort, hát ki fogom elégíteni a kíváncsiságukat.

A kancsó szokatlan sebességgel járt kézzől kézre, s Pickwick úr, miután elégedett mosollyal nézett körül a társaságon, így folytatta:

- Az utóbbi időben változások álltak be barátaim életkörülményeiben - mondta Pickwick úr -, azaz, arról az esküvőről beszélek, ami már lezajlott, és arról a másikról, amit csak ezután fognak megtartani. Ezek a változások, meg ami velük jár, szükségessé tették rám nézve, hogy minél hamarabb és minél komolyabban foglalkozzam a jövőre vonatkozó terveimmel. Elhatároztam hát, hogy London környékén valami szép kis csendes helyen telepszem le; találtam is egy nagyon kedvemre való házat; megvettem és berendeztem. Most már bármikor beköltözködhetem, s be is költözködöm hamarosan, abban a reményben, hogy még sok szép esztendőt tölthetek ott békés visszavonultságban, s hogy amíg élek, élvezni fogom jó barátaim társaságát, s ha meghaltam, akkor is szeretettel gondolnak majd vissza rám.

Pickwick úr elhallgatott, s halk moraj futott végig a társaságon.

- A ház, amit megvettem - folytatta Pickwick úr -, Dulwichban van. Nagy kert veszi körül, s London környékén a legszebb vidéken fekszik. Azon voltam, hogy a lehető legkényelmesebben rendezzem be; sőt, kissé elegáns is lett; de ezt majd ítélik meg maguk. Sam velem jön. Perker barátom ajánlatára fogadtam egy gazdasszonyt, de nagyon öreget, s melléje annyi cselédséget, amennyit ő szükségesnek fog tartani. Azzal szeretném felszentelni ezt a kis hajlékot, hogy ott tartuk meg azt a szertartást, amely nagyon a szívemen fekszik. Ha Wardle barátomnak nincs kifogása ellene, azt óhajtanám, hogy leánya az én új házamból menjen férjhez aznap, amikor én oda beköltözöm. A fiatalok boldogsága - mondta Pickwick úr kissé megindultan -, mindig legnagyobb gyönyörűsége volt életemnek; fel fog melegedni a szívem,

ha a magam portáján láthatom, hogy milyen boldogok azok a barátaim, akiket én legjobban szeretek.

Pickwick úr megint elhallgatott; Emily és Arabella hangosan zokogtak.

- A klubbal már beszéltem élőszóban is, és írásban is - folytatta Pickwick úr -, s tudattam velük az elhatározásomat. Hosszú távollétünk alatt a klub sokat szenvedett belső torzsalkodásoktól, s minthogy én most visszavonulok, de egyébként is, más körülmények miatt is, elhatározták, hogy föloszlanak. A Pickwick Klub nincs többé.

- Sohasem fogom megbánni - folytatta Pickwick úr halkabban -, sohasem fogom megbánni, hogy majdnem teljes két esztendőt szenteltem annak, hogy az emberi természetet legkülönbözőbb megnyilvánulásaiban és változataiban tanulmányozzam, habár ez a szokatlan törekvésem némelyek szemében haszontalanságnak tűnhetett fel. Addigi életem java részét a munkának és a pénzszerzésnek szenteltem, most azonban számos olyan jelenséggel ismerkedtem meg, amiről azelőtt sejtelmem sem volt, s remélem, hogy látóköröm kiszélesedett, s a világot is nagyobb megértéssel tudom nézni. Ha nem is sokat használtam az embereknek, remélem, hogy még kevesebbet ártottam, s remélem, hogy életem alkonyán ezek a kalandjaim csak kellemes és gyönyörködtető emlékek forrásai lesznek számomra. Isten áldja meg mindnyájukat!

Pickwick úr remegő kézzel töltötte meg és ürítette ki a poharát, s a szeme csillogott a könnytől, s a barátai, mintha csak összebeszéltek volna, egyszerre álltak fel a helyükről, és igaz szívből ittak vele áldomást.

Snodgrass úr esküvőjéhez nem kellett sok előkészület. Minthogy sem apja, sem anyja nem élt, s kiskorúsága alatt Pickwick úr volt a gyámja, az öregúr nagyon jól ismerte vagyoni viszonyait és kilátásait. A felvilágosítással, mellyel e tekintetben szolgált, Wardle úr tökéletesen meg volt elégedve, aminthogy bármilyen felvilágosítással beérte volna, mert a derék öregúr csupa jóindulat és csupa derű volt, s miután szép hozományt ajánlott meg a leányával, negyednapra kitűzték az esküvőt, s ez a rövid határidő három varrónőt és egy férfiszabót félig örületbe kergetett.

Másnap az öreg Wardle úr postalovakat bérelt, s hazament az édesanyjáért. A házasság hírért szokott hirtelenségével adta tudtára az öreg néninek, úgyhogy ez rögtön elájult, de csakhamar magához tért és megparancsolta, hogy csomagolják be selyembrokát ruháját, s nyomban mesélni kezdett egy csomó hasonló természetű dolgot a boldogult Lady Tollinglower legnagyobbik lányának az esküvőjéről; elbeszélése teljes három óra hosszat tartott, s akkor is csak alig jutott a közepéig.

Trundle-nét is értesíteni kellett a nagyszabású előkészületekről, melyek Londonban folytak, s mivel egészségi állapota kíméltre szorult, Trundle úr maga közölte vele a dolgot, hogy a hírek nagyon föl ne izgassák. A fiatalasszony azonban kibírta az izgalmat, mert rögtön irt Muggletonba, hogy egy új kalapot és egy fekete atlaszruhát rendeljen, azonfölül kijelentette, hogy minden körülmények között elmegy az esküvőre. Trundle úr erre elhívatta a doktort, a doktor pedig azt mondta, hogy Trundle-né tudhatja a legjobban, hogyan érzi magát, mire Trundle-né azt válaszolta, hogy elég erősnek érzi magát az utazásra, s különben is már a fejébe vette, hogy ott lesz; mire a doktor, aki nagyészű ember volt, és értette a mesterségét, s tudta, hogy mi jó neki, és mi jó a betegeknek, kijelentette, hogy ha Trundle-né odahaza maradna, a sok idegesség jobban ártana neki, mint ha elutazik, s így talán okosabb volna, ha utaznék. Csakugyan el is utazott; a doktor pedig nagyon figyelmesen küldött neki egy rakás orvosságot, hogy útközben szedje be.

Hogy a zavar még annál nagyobb legyen, Wardle úrra rábíztak két kis levelet két kis leány számára, akik koszorúslányoknak voltak kiszemelve; az ifjú hölgyek pedig, amikor megkapták a leveleket, rögtön kétségbeestek, hogy nekik semmi holmijuk sincs készen ilyen fontos alkalomra, s most már csináltatni sem lehet - de ez az utóbbi körülmény a két ifjú kisasszony érdemes papáját, úgy látszik, inkább meglelégedéssel töltötte el. Mindamellet gyorsan nekifogtak, régi ruhákat alakítottak át, új kalapokat csináltak, s a fiatal hölgyek végül olyan csinosan festettek, hogy többet kívánni sem lehetett volna tőlük; s minthogy ezenfelül az esküvő alatt mindig a megfelelő pillanatban sírtak, s mindig a kellő időben remegtek, kiérdemelték az összes jelenvoltak csodálatát.

Hogy a két szegény rokon hogyan ért Londonba, gyalog-e vagy a kocsik hátulján, vagy fölkérezkedtek fuvarosok szekereire, vagy pedig egymást vitték-e felváltva, azt már nem lehet tudni; tény az, hogy még Wardle úr előtt megérkeztek, s az első látogató, aki az esküvő napjának reggelén Pickwick úr ajtaján bekopogott, a két szegény rokon volt, ragyogó arccal és keményített gallérral.

De azért szívesen fogadták őket, mert Pickwick úr nem nézte, hogy ki gazdag, ki szegény; az új cselédek serények voltak és szolgálatkészek; Sam páratlan jókedvében volt s csupa izgatottság; Mary pedig tündökölt a szépségével és sok-sok szalagocskájával.

A vőlegény, aki már két-három napja Pickwick úr házában lakott, ünnepi díszben - Pickwick úr, Ben Allen, Bob Sawyer és Tupman urak társaságában - a dulwichi templom elé hajtattott, hogy a menyasszonyával találkozzék; Samuel Weller a bakon ült, gomblyukában egy fehér rozettával, melyet szíve hölgységétől kapott, s újdonszerű pompás libériában, mely külön erre az alkalomra készült. Ott találkoztak Wardle úrékkal és Winkle úrékkal, a menyasszonnyal és a koszorúslányokkal és Trundle-ékkel. Amikor a szertartás véget ért, az összes kocsik Pickwick úr házához hajtottak a menyegzői ebédre, ahol a kis Perker úr már várta őket.

Itt szétszözlottak azok a könnyű kis fellegek, amelyekkel az esküvői komoly szertartás fátyolozta be az arcokat; mindenki ragyogott a jókedvtől, s nem lehetett egyebet hallani, mint jókívánságokat és gratulációkat. Minden olyan szép volt! A gyep a ház előtt, a kert a ház mögött, a kis télikert, az ebédlő, a nappali, a hálószobák, a dohányzó, s mindenekfölött a dolgozószoba a festményeivel, karosszékeivel, csodálatos szekrénykéivel, furcsa asztalaival, a számtalan könyvvel, nagy világos ablakával, mely a pázsitra nézett, és kilátást engedett a szép vidékre, ahol itt-ott elszórva apró házikók álltak, szinte megbújva a fák mögött; azután a függönyök meg a szőnyegek meg a székek meg a pamlagok; minden olyan szép volt, olyan erős, olyan tiszta, olyan ízléses, hogy mindenki azt mondta, nem is tudja, mit bámuljon meg jobban.

S mindezekről körülvéve, ott állt Pickwick úr, arcán azzal a sugárzó mosollyal, amelynek sem férfi, sem asszony, sem gyermek nem tudott ellenállni; ő volt a legboldogabb az egész társaságban; újra meg újra megrázta a kezét mindenkinek, s ha éppen szabad volt a tenyere, örömeiben a saját kezeit dörzsölte. Minden kíváncsi kérdésre, minden bámuló megjegyzésre hol ide, hol oda fordult, s mindenkit elragadott jóságos és sugárzó tekintetével.

Jelentették, hogy tálalva van. Pickwick úr az öreg nénit (aki nagyon sokat beszélt a Lady Tollinglower dolgáról) az asztalfőhöz vezette; Wardle úr az asztal túlsó végében foglalt helyet; a többi vendég kétoldalt helyezkedett el, Sam gazdája háta mögé állt, a csevegés és nevetgélés elnémult; Pickwick úr elmondta az asztali áldást, egy pillanatig elhallgatott és körülnézett, s közben az arcán végigperegtek a könnyek a nagy örömtől.

És most búcsúzzunk el öreg barátunktól a boldogságnak ebben a zavartalan pillanatában, amilyen akad azért néha-néha az ember életében, ha akarjuk, hogy felvidítsa kissé ezt a múltó földi létünket. A földi életnek sötét ugyan az árnyéka, de a fénye legalább annál élesebb, erősebb. Vannak emberek, akik a denevérek és a baglyok módjára jobban látnak a sötétben, mint a nap fényénél; mi, akiknek nem adatott meg ez a képesség, nagyobb örömlünket találjuk abban, ha a sok-sok magányos óráink képzeletbeli osztályrészeseitől akkor búcsúzzunk el, amikor a boldogság rövid életű napja teljes fényében ragyog le rájuk.

Az a sorsa az embernek, ha sokat forgolódik a világban, és elér egy bizonyos kort, hogy sok igaz jó barátot szerez, és a természet rendje szerint aztán el is veszti őket. Írók és krónikások sorsa pedig az, hogy képzeletbeli alakokat teremtenek, aztán elvesztik őket, a művészet rendje szerint. De nemcsak ennyiből áll a balszerencsék; hanem ráadásul még azontúl is be kell számolniuk sorsukról.

Ehhez a szokáshoz híven - mely kétségtelenül nagyon rossz szokás - még néhány életrajzi adattal szolgálunk a Pickwick úrnál egybegyűlt társaságra vonatkozólag.

Winkle úr és felesége, akiket az öreg kegyeibe fogadott, nemsokára beköltöztek egy újonnan épült házba, fél mérföldnyire Pickwick úrtól. S minthogy Winkle úr mint apjának megbízottja és városi levelezője működött a Cityben, régi jelmezét felcserélte az angol úriemberek szokásos öltözetével, s attól fogva a külső megjelenése mindig egy művelt keresztényre vallott.

Snodgrass úr és felesége Dingley Dellben telepedett le, ahol egy kis birtokot vettek, s azon gazdálkodtak, ámbár inkább csak időtöltésből, mint a haszon kedvéért. Snodgrass urat, minthogy néha szórakozott és búskomor, barátai és ismerősei mind a mai napig nagy költőnek tartják, habár tudomásunk szerint semmit sem írt, ami ezt a feltevést igazolhatná. Vannak igen kiváló nagyságok az irodalomban, a bölcsészetben és más téren is, akik hasonló úton-módon tettek szert nagy hírnévre.

Tupman úr, miután barátai megnősültek, és Pickwick úr visszavonult, Richmondban vett ki lakást, és ott is maradt. A nyári hónapokban mindig a parton sétál, és pedig olyan fiatalosan és ruganyosan, hogy az a sok vénkisasszony, aki a környéken lakik, állandó bámulója, de ő többé soha senkinek nem kérte meg a kezét.

Bob Sawyer úr, miután belekerült a hivatalos újság csödrovatába, Ben Allen úr társaságában elhajózott Bengáliába, s mind a két úriembert a Kelet-indiai Társaság alkalmazta orvosi minőségben. Mind a ketten tizennégyszer estek sárgalázba, s végül némi mértékletességre szánták el magukat. Azóta jól folyik dolguk.

Bardellné asszony még mindig bútorozott szobákat ad ki magányos uraknak, busás nyereséggel, de azóta nem perelt be senkit házassági ígéret megszegése miatt. Ügyvédei, Dodson és Fogg urak rendületlenül folytatják mesterségüket, s nagy jövedelmet húznak belőle; általában az a vélemény róluk, hogy ezen a téren a ravaszok között a legravaszabbak.

Samuel Weller a szavának állt, és még két évig legénysorban maradt; ekkor meghalt az öreg gazdasszony, s Pickwick úr Maryt nevezte ki utódjául, azzal a kikötéssel, hogy rögtön menjen hozzá Sam Wellerhez, amit ő zokszó nélkül teljesített. Abból a körülményből, hogy a ház mögött, a kert kapuja körül gyakran lehet látni két kis vasgyúrót, arra lehet következtetni, hogy Samnek családja van.

Az idősebbik Weller úr még tizenkét hónapig hajtotta postakocsiját, de aztán köszvény esett a lábába, és kénytelen volt visszavonulni. Pickwick úr olyan előnyösen helyezte el a pénzét, hogy csinos évjáradékot húz utána, amelyből kényelmesen megélhet egy kitűnő fogadóban Shooter's Hill közelében, ahol őt mint orákulumot tisztelik; igen nagyra van azzal, hogy Pickwick úr barátja, és leküzdhetetlen ellenszenvvel viseltetik az özvegyasszonyok iránt.

Pickwick úr még mindig új házában lakik, és szabad óráit emlékiratainak rendezésével tölti, amit később az egykor oly híres klub titkárának akar átnyújtani; vagy pedig Samuel Weller olvas fel neki, akinek alkalmi megjegyzésein Pickwick úr mindig nagyon jól elmulat. Eleinte sokat látogatták őt Snodgrass, Winkle és Trundle urak, akik azzal a kéréssel háborgatták, hogy legyen a gyerekeik keresztapja; de most már hozzászokott, és egészen természetes foglalkozásnak tartja. Jingle iránt való jóságát nem kellett soha megbánnia, mert mind Jingle, mind pedig Job Trotter, idővel tisztességes tagjai lettek az emberi társadalomnak; de állhatatosan megmaradtak amellett, hogy nem térnek vissza régi kalandjaik és kísértésbe esésük színhelyére. Pickwick úr kissé megrokkant, de megőrizte lelki frissességét, s gyakran látni őt, amint a dulwichi képtár festményeit szemlélgeti, vagy szép napokon a kies környéken sétálgat. A vidék szegényei mind ismerik, és mindig nagy tisztelettel veszik le a fejükről a kalapjukat, ha elmegy mellettük. A gyerekek bálványozzák, s úgyszintén az egész környék. Minden esztendőben elmegy Wardle úrékhöz a nagy családi ünnepekre, s mint mindenhová, oda is hűséges Samje kíséri el, mert inast és gazdáját szilárd és kölcsönös szeretet fűzi össze, melynek csak a halál vethet véget.

-&-